

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předpláči se ročně K 5^{.-}, pulletně K 2^{.-}50, čtvrtletně K 1^{.-}30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku Času zdarma jako nedělní příloha.

JAN URBÁNEK:

A VYPRAVUJEM POHÁDKY:

Šeř podzimního odpuldne
 si lehá na dědinu,
 a v školní síni dětský zrak
 už mdlí a bolí v stínu.
 Tu chvíli vždy jsem míval rád,
 když tmavne kout a tichne,
 šum v třídě zvolna umlká,
 jen občas někdo vzdychne
 tak táhle, unaveně kdes —

To knihy uklidíme
 a vypravujem pohádky.
 V tmě koutu uvidíme
 ty všechny krásy báječné,
 jež pohádka dát může.
 Zrak živne citem zažehnut,
 a v tváři rostou ruže,
 jež v královských jen zahradách
 v stu letech jednou kvetou.
 Luk hedbáv, zámky zakleté,
 vrch ze skla, devatero moří
 si duše mladé z černé tmy
 dle pohádky slov tvoří.

Tak rád ty chvíle zázraku
 vždy míval jsem a mívám,
 dřív v prince jsem se měnil,
 teď čarodějem bývám.

★

MATIČKÁ NAŠE STUNĚ.

Matičku mou srdce bolí,
 ve hrudi jí divně bouchá —
 marně chodím pro doktora,
 matička ho neposlouchá.

Neužívá jeho léku,
 nepomůže domlouvání,
 ví, že její srdce bolí
 od velkého milování.

Osmi dětem život dala,
 osm si nás vychovala —
 teď jí proto srdce bolí,
 že nás tolik milovala.

★

JAROSLAV MALÝ

NA CESTÁCH ASIÍ.

Na svých cestách po Turkestaně,
 Bucharě a západním Tibetě, trvajících
 bez mála tři leta, sebral jsem mimo
 čistě vědecký materiál i množství zá-
 bavných drobností — národopisné
 obyčejy, zábavy a p. — se kterými
 prostřednictvím Besed Casu rád bych
 seznámil naše české čtenářstvo. Infor-
 mace o mně může Vám podati filosofi-
 cká fakulta naší české university nebo
 lépe ještě Přírodověd. klub v Praze.

Ze soukromého dopisu autorova.

1. BAJGA.

Život kočujících Uzbeků, Tadžiků a Kir-
 gízů, obývajících střední Asii, je tak jed-
 notvárný, jako ta široširá, žlutá step, na níž
 pasou svá stáda. Den podobá se dni, a vše-
 chny bez rozdílu plynou do věčnosti, ne-
 zastavující v duši odlesku velikých radostí,
 ale také ne velikých žalů. Oni mnoho od
 přírody a života pro sebe nežádají a příroda
 i život velice rádi ke spokojenosti a štěstí
 jim to žádané málo skýtají. Jenom ob-
 jeví-li se cizinec, narodí-li se dítě, umře-li
 příbuzný, žení-li se známý, kozlí-li se brav
 a některé tamaši (zábavy, hry) vnášejí do
 jejich šerého života trochu světla a změny.

Objeví-li se cizinec, to všude vzbuzuje
 rozruch. Odevšad sjíždějí se domorodci, aby
 aspoň zdaleka popatřili na podivuhodného
 kjafyra (nevěrece). Já obyčejně zval je
 k ohni a hořil čajem. Některým jsem tím
 vpádl do noty, ale jiným se nezavděčil. Je-
 ště dnes se smíchem vzpomínám jednoho
 stařečka, který, když mne uviděl držeti v
 ruce skleněnou baňku s chyceným hadem,

odplívl si a pošeptal sousedovi do ucha:

— Allah ekber! Jaké to blázný trpí na zemi bůh ve své všemohoucnosti!

V málo prozkoumaných částech východní Buchary objevení cizincovo je ihned všeobecně známo a užívá se ho k měření času.

— To bylo v druhé vesně po objevení Kjafyra! vypravují si mezi sebou, jako bychom my řekli: — To bylo čtrnáctého května roku 1913.

Narození dítěte, umrti příbuzného, ženění známých nebo kozlení bravu nemá takového významu. Na ně se vzpomíná jenom jako na sytý oběd a na skleničku vína. Vždyť se také při těch příležitostech nic jiného nedělá, nežli ji beranina a pije buza.

»Tamaši a z nich zvláště zamilovaná »bajga«, hoj, to je dočista něco jiného!

Pro »bajgu« dal by domorodec duši a přidal i tělo.

— — — — —

Koně klopytali na nerovné cestě. Kolem vyprahlá, žlutá pláň, pokrytá kopečky jako břicho pavouka bradavkami. Tu a tam stojí nevysoký »mazar« (náhrobek), tyčí se »bunčuky« (žerďi s koňskými ohony), zejí díry propadlých hrobek a vykukují křivě nasažené náhrobní desky. Jeli jsme Afrosiabem, místem, kde dříve stálo puvodní město Samarkand, a kde později, celá tisíciletí pohřbívali své nebožtíky, jak se to dělá až do dnes. Překročili jsme aryk Siab po dřevěném, nepevném mostě nedaleko místa, kde před 3000 lety stál zámek krále Afrosiaba,¹⁾ po němž zůstaly zde do dnes katakomby, ač do nich pro nedostatek vzduchu a nahromadění kyslíčnicku uhličitého dosud nikdo neprošel. Podle domorodé tradice nalézají se tam obrovská bohatství ve zlatě a stříbře. Hleděl jsem se zvláštními pocity na ten skoro 30 m. vysoký sráz, kolmo spadající do burličitého »aryka« (umělý potok), na němž prý sedával Afrosiab a koupal své gigantické nohy v chladivých vlnách Siaba. Tu také vyhlédla mezi kajražači (Ulmus campestris var. turkestanica), poetická mohyla svatého Chodži-Daniala, biblického Daniele, který byl v jámě lvové a jehož kosti za Timura byly sem prý přivezeny ze Sevasa. Po půlhodinné jízdě dostihli jsme pahorku i mohyly svatého Čupan-Aty (Pasák-otec), patrona pastýřů.

Již z dále, kochaje se pohledem na kouzelný obraz zaravšanské doliny, na ten rýj

¹⁾ Podle Tarihi-Nar-Šachi král Afrosiab panoval r. 1700 před počátkem mohamedánské éry, podle zoroastrické knihy Bun-Deheš on byl vrstevníkem iránského císaře Minoččera, který byl opět vrstevníkem Moiššovým (1560-1460 před Kristem).

zemský, jak ji nazývali orientální poetové, a prvou stanicí na pouti velikých stěhování národu z náhorních rovin Pamira, na to »jablko rozporu«, po němž natahovali ruce všichni podmanitelé, moji pozornost upoutal mrak prachu, zdvihadící se v mocných kotoučích k nebi a vzdálený křik, říčení a zvonění kovu.

— Co je to Islam-Baj?, ptám se průvodce.

— Ah, to je bajga! Prosim tě, tjura, (milostpane) popožen koně a pojď se podívat!, rozjařeně objasňoval Islam-Baj a zrak mu při tom chtivosti hořel jako svíčky.

Mrak se s neuvěřitelnou rychlostí přibližoval: huronský řev, od ržání koní, výkřiky zlosti i vítězství, zvonění třemenů a dupot více než padesáti čtveřic noh se vzdmáhal — ještě vteřinu, a budeme zadáveni tím lidským přivalem, rozdupání pod kopyty koní a neuslyšání v pekelném hluku. Než nebezpečný mrak jakoby pod nátlakem burného větru u samých nozder našich koní odnesl se stranou a zmizel za kopcem.

Bajga je tamaša, sport, hra, závody, v nichž domorodec může ukázati svou sílu, hbitost, chytrost i pochlubit se koněm nebo zbrojí. Předmětem závodů je beran, cílem — vyrvatí jej druhým a dopravit na určené místo: účelem — pobavit se, ač někdy se jim taková zábava draho obejde.

Pořadatelem bajgy bývá nejstarší a nejváženější osobnost v kraji, která celou hru řídí. Domorodci na krevnatých a svalnatých konicích rozestaví se v půlkruhu, pozorně sledují ubíjení berana, kterého jedním řezem zbavují hlavy a netrpělivě očekávají, až bude vyhozen do výšce, což je znakem k započeti závodů. Rychlostí blesku sjíždějí se závodníci do středu, povisují s koní a v divoké směsici tahají se o nevystydou ještě oběť. Prvý jezdec, který se jí zmocní, hodí ji pod sedlo, přidrží nohou a žena se k cíli, co druzí ho pronásledují, zastupují mu cestu a snaží se úlovek mu vyrvatí. Kdo dostihne s beranem cíle, stává se vítězem i majitelem berana, nebyl-li beran v závodnické horečce ovšem roztrhán na kusy. Tím se závody končí.

Nedaleko mohyly svatého Čupan-Aty seznámili jsme se s pořadatelem bajgy, kirgizským, 140letým stařečkem z blízkého kíšlaka Andžali. Ač skoro půldruhého století stár, přeci jen Chodža-Abdul-Afar držel se v sedle přímo a oči mu radosti jen jen blyškaly. Objasnil nám, že cílem dnešních závodů je mečeta Šach-Zindy, co je za Afrosiabem, a že ten, kdo chce být vítězem, musí dříve obejetí třikráte Čupan-Atynský pahorek.

Avšak, cihle! Mrak se opět objevil, křiče

a hlomoze a znovu žene se na nás rychlostí vichřice.

Pronásledovanému jezdcí vysmekl se beran z rukou a padl na zemi. Pronásledovatelé ihned srazili se kolem berana v zivou hromadu, která se drala, křičela a vřela po zemi. K tě změtí lidských i konských údů přiblížili se opozdileci a vjžděli do ní, jakoby se chtěli projeti po její hlavě. Mnozí krvácejí. Jakýsi šťastlivec zmocnil se berana a mrak znovu mizí za kopcem. Přímou zázrakem nikdo nebyl ubit.

Islam-Baj nevydržel. Vyprosil si dovolené a, ač jsem ho zrazoval, že má špatného koně, ujel zkusit štěstí.

»Bajgového« koně domorodci vychovávají zvláštním způsobem, při němž učí ho divokosti, odvaze, kousavosti i kopavosti. Takový kůň je potom horší ďábla. S ním nikdo nic nesvede. Sám jsem to na sobě vyzkoušel. Jedenkrát musil jsem spěšně dostavit se na samarkandské nádraží, vzdálené od místa, kde jsem žil, skoro 10 kilometrů. Abych nezmeškal, vypučil jsem si koně. Nevím, chtěli-li domorodci vyzkoušet moje jízdecké umění, či prostě jenom nade mnou se posmáti, dali mi »bajgového koně, který dva roky už nebyl na závoděch. Když mu snáli pásku s oči (oči zavazují koním proto, aby je naučili divokosti). Kůň počal tančiti čardáš. Já nejsem nováčkem v jždě. Mohu říci, že jenom při svých cestách centrální Asii měl jsem pod sebou více než 200 koní, z nichž dobrá třetina byla pravými blázný; ale takového koně jsem ještě neviděl. Místo na nádraží počal střemhlav běžeti k Čupan-Atě (kam byl zvyklý jezdit na bajgu) a, ať jsem dělal, co dělal, nezastavil jsem ho, dokud se tam do syta neproběhal a dokud mne nedonesl nazpět do domu. Tam jsem si všecek roztrěpaný a zmořený sedl, otevřel denník a napsal do něho:

— 20. únor roku 1913. Mravné naučení: »Pospícháš-li na nádraží, nesedej na bajgového koně!«

Znal jsem bajgového koně, který nesnel nikoho v sedle mimo hospodáře a to jen tehdy, když mu hospodář zavázal oči a při klusu hrál na dutaře (dvojstrunném, domorodém, hudebním nástroji). Jakmile dutara zmlkla, kůň se zastavil a nikdo nijakým způsobem nepřinutil ho k chodu, leč novou melodií.

Ejhle! Mrak se znovu objevil a jeho bouře zní kolem nás, ponenáhlu zatichajíc tou měrou, jakou se vzdaluje směrem k mečetě Šach-Zindy.

Než, co to? Od tlupy odděluje se jezdec a pomalu blíží se nám. Co je to za špinavé, zabláčené, rozedrané a zakrvácené stra-

šidlo? A muj ty pane, vždyť je to můj Islam-Baj!

Muj průvodce, ještě před chvílí takový čistý a úsměvný, vracel se špinavý, bez šalmu, v cárech a s rozbitým nosem, z něhož tekla krev po kyselém obličejí.

— Nu, kde máš berana?, zeptal jsem se ho žertem.

On jenom mávnuv rukou, jakoby chtěl říci: A, čert s ním!«

Rozloučivše se se starickým Chodzou-Abdul-Afarem, vydali jsme se na zpáteční cestu podívat se, co se děje u Šach-Zindy. Tam už oslavovali vítěze, vařili z berana šurpu (polévku) a kuchali koně, kteří při bajgě vzali za své. Za nedlouho maso těchto koní smažilo se nad popelem. Islam-Baj po celé cestě mlčel, pohroužen v sebe. Teprve, když jsme vjžděli do města, přerušil své dumy.

— Přeci jenom ta bajga za nic nestojí! Moc je surová!

Já ho těšil, jak mohl, sotva zdržuje smích:

— Nic si z toho, můj milý Islam-Baji, nedělej! To není jenom tady u vás. I u nás, tam na dalekém západě, v civilisované Evropě, jsou tací blázni, kteří libují si v hrubých sportech, při nichž kopají se do nohou, břich i hlav. Ty buď hezky rád, že nejsi u nás. Tam by tě dali do novin a možná, že by ještě nějaký cílý reporteur přiložil k tomu tvou fotografii s nápisem: Oběť heroismu! Tady se ti nikdo neposměje, ale tam by se nad tebou smál celý svět! Za to, panečku, kdybys byl vítězem, to by ses měl! Pět beranů denně bys mohl sníst a celý soudek buzy vypít; harem bys mohl rozpustit, protože by ti naše slečinky věnovaly tolik pozornosti, až bys o ni nestál! Ty, muj zlatý, nevíš, co to je být u nás šampionem! To znamená, být bratrem samého Allaha! A to je už nějaká čest! Já jedenkrát četl nadšenou apotheosu na jednoho fotbalistu, který prý při matchi tak virtuózně »pracoval hlavou«, že vzbuzoval všeobecný obdiv. Vidíš, a mně napadlo ho navštívit. Mezi jiným přešli jsme v rozhovoru na literaturu a já se ho mimochodem zeptal:

— Vy znáte Nerudu?

— Ja' pa' by' neznal, dyk já s ním treniroval. Tři proti jednomu, dva roky, šest autu, jeden ofsajt, halfbek zmrzačen!

Kdybys tomu rozuměl, Islam-Baji, ty bys tady padl na tvář a vzkřikl hlasem velkým:

— Ten člověk skutečně pracuje hlavou!

Nevím, jak ho moje důvody utěšily, ale jisto je, že do dnes hojí si svůj rozbitý nos, památku bajgy.

V. MARTÍNEK

V DEN ONEN HNĚVU . . .

V den onen kvíliti budou
všecka pokolení země.»

Matouš 24, 30.

V den onen hněvu, děs kdy schvátí zemi,
kdy mrtví vstanou z hrobu vyvoláni,
kdy nesčetnými lidstva davy všemi

zaduní puda v Josafatské pláni,
nad hříšnou zemi, lidí legiemi
buh bude soudit. Anděl váhy v dlani,

veliké váhy soudu spravedlivé
držeti bude. Na ně buh pak vloží
vše myšlenky i každé slovo živé,

jež vyrostlo kdy z bídné země hloží,
a celou duši neodkrytou dřive
pak soudit bude přísný rozum boží.

A budou hřichy jako černé hory,
zrady a vášně, vraždy, zlořečení,
krvavé ruce, zkamenělé vzdory,

vše zatemní se v hrozně září denní
jak mrak, jenž rozlije se ve prostory
bez hranic, bez tvarův a omezení.

V té chvíli bůh však na tu mísku druhou
klást počne zase. Klásti bude stále
života bídu, prokletou a tuhou,

hlas proseb lkaných v zoufalství a žale,
krev prolitou, jež zaleskne se duhou,
krev prolitou za papeže i krále,

slz proudy mateřských a žhavé rány
a šediny a vrásky, jízvy rudé,
zápasy, které marně bojovány,

a všecko to se hrozně slévat bude
v jediný požár, strašný, nezdolaný,
a celá země jedním hlasem všude

se bude trást, jenž k nebesům se vznese:
Ty, Pane, uvrh' člověka jsí tělo
v temno a bídu! V archandělu plese

jsí neviděl, jak ve křečích se chvělo,
tys neslyšel, kdy výkřik vydere se,
a lidstvo bez pomoci potácelo

se opuštěno prostřed tmy a světla!
V ráz miska s hřichy vyšine se vzhůru
... jen vichřice ta zuřit bude zkvětlá,
jen požár plát, jen hučet v boží chimuru
šum obrovský, jak povodeň, jež vzlétla
ze hlubin země v prostor do azuru.
To bude, bůh když soudit bude zemi.

OSADA.

Finská novela.

Napsal Juhani Aho. Přeložil Jar. Dohnal.

Sloužili oba na faře. On byl čeledinem, ona služkou. On jezdil se svým koněm, ona byla zaměstnána v domácnosti. Při jídle, když seděl on na jednom a ona na druhém konci stolu, vyměnili tu a tam slovíčko, žert, vtíp, ale obvyčejně byli si neustále ve vlasech. Páni o nich říkali, že neviděli nikdy ještě tak nesvorných služebníků — že prý jsou jako pes a kočka.

Ale za světlých nocí, kdy lovíli ryby, za dnů, kdy sklízeli seno neb odváželi bohatou úrodu polí, vzkličila v jejich duších myšlenka, že by si mohli založiti společnou domácnost. Vybrali sobě místo daleko v pustině, kde by bylo možno postavit dům: bylo to na kraji bažiny. I les byl ve výkolu, a dosti dříví i půdy k osevu. Na místě olší, keré hojně porůstaly široké prostranství kolem bažinky. chtěli vyseti obilí; a také loučky, jež se táhly po obou březích potoka. hodlali zorat. Kéž by už byl alespoň ten dům! Mzda je skrovná. A na udržení domácnosti je potřebi při nejmenším koně a kravky. Z toho důvodu odkládali svatbu den za dnem. Během roku však pouto lásky mezi oběma se velmi utužilo, a také vyhlidky do budoucnosti, jak se zdálo, byly lepší. Ve volných chvílích počítali, kolik již uspořili ze mzdy a kolik ještě bude jim uspořiti, aby měli přibližně tolik, kolik myslili, že bude nutno. Nikdo netušil, že v nitrech čeledina a služky mocně hárá vřelá touha po svobodě a žádost po vlastním, na nikom nezávislém životě. Vždyť přece se jim na faře vedlo tak dobře! Mzda byla konečně dostatečná, a strava a šaty také! Ale jedině jejich přání neslo se za malým domečkem v pustině, na kraji bažinky.

Když se jednoho krásného letního dne zdráhali znovu nastoupiti na faře službu, všickni jim domlouvali, kledice je odradit od jejich zámyslu. «Tam venku zuří mráz a uvalíte na sebe dluhy. Potom přijde rodina! Žebráků, napraviž to Bůh, máme tu již dosti!» Ale oni už plných pět let počítali a rozvažovali, a jejich rozhodnutí bylo nezměnitelné. Farář učinil jim s kazatelnou ohlášky, a na podzim oba vystoupili ze služby.

Celou zimu ještě zůstali ve vsi. Vilém budoval domek a občas nádeničil na faře. Anna tkala a pomáhala tu a tam při ručních pracích.

Svatbu slavili druhého roku o svatodušních svátcích. Náklad jim uhradili na faře, a sám farář, jejich dlouholetý zaměstnavatel a pán, oddal je ve velké síni na faře. Avšak když se novomanželé rozloučili a odcházeli, pravil farář, hledě za nimi velikým oknem:

— Nu, pokuste se; však těžko je zápasiti s pustinou ubohému čeledinovi a chudé služce!

A měl pravdu, farář. Ale známe mnoho případů, kde pustiny ještě horší byly zorány, a lidmi ještě ubozejšími.

My mladi z farské čeledi provodili jsme dlouholeté svoje přátele do jejich nového domova. Celý letní půvabný den ztrávili jsme u nich v lese, večer pak a v noci tančili jsme u nich ve světnici. Prkna v podlaze ještě dobře nepřiléhala, a i trámy ve stropě nebyly dobře zarovnaný. Puda, před krátkým časem vyklučená, nebyla dosud srovnána; ale na svahu zelenalo se již žitko mezi mohutnými pařezy zklácených velikánů. Mladá žena zantřila na poli oheň a podojila poprvé kozu. Já a Vilém jsme seděli na kameni a dívali jsme se, jak čile sobě počíná v novém hospodářství, dosud jsouc oblečena v svatební šat.

Věřil, že se mu povede dobře. „Jen budeme-li zdrávi a nepřijdou mrazy.“ A citě, nač asi myslím, dodal: »Ta bažina ovšem bude pecehem zimy, však budeme-li pilně pracovat a zatlačíme les a vpustíme sem slunce, potom... Je citit, že jsou chladné večery... avšak uvidíš, až přijdeš napřesrok!«

Nepřišel jsem napřesrok. Ani třetího leta jsem nepřišel. Přiznávám se: zapomněl jsem na ty dva lidi zůplna. Jednou, když jsem se domu vrátil, náhodou na ně přišla řeč. Ptám se, jak se jim daří. Řeklo se mi: »Byli nuceni si vypůjčit.« A moje matka doložila: »A Anna stonala.«

*

Uplynulo několik let. Přišel jsem na studie. Žil jsem ve městě, a jen v létě přicházel jsem na venkov a lovil s puškou po lesích a poli.

Byl mračný den v říjnu. Bloudil jsem nazdařbůh lesem; zašel jsem na jakousi stezku. Zdála se mi známou. Dalo se do deště. Pes lině běžel přede mnou. Pojednou dal se do kňučení, a pak se hlasitě rozštěkal. Zaslechl jsem dusot koňských kopyt, a v krátké chvíli spatřil jsem na záhybu cesty i koně. Byl zapřažen mezi dvě rovnoběžných tyčí, jichž druhé konce vlekly se po zemi. Napříč na těchto tyčích byla přivázána rakev. Za rakvi kloptal Vilém, jakoby šel za pluhem. Namáhal se, aby břímě koňovo udržel v rovnováze.

Vypadal bidně. Tváře byly vpadlé a bledé, oči mdlé a bez lesku.

Teprve když jsem mu řekl svoje jméno, poznal mne.

- Co pak to máš v té rakvi?
- Žena mi umřela, odpověděl prostě.
- Umřela!
- Ano, umřela.

Vyptává se s náramným úsilím, dověděl jsem se konečně o jejich krutém osudu. Vedlo se jim zcela tak, jak jim bylo předpověděno: mrazy, dlouhy, mnoho dětí, žena onemocněla posléze strašným namáháním, a umřela. Bylo nutno pohřbiti ji ale cesty jsou špatné. Kdo ví, vydrží-li rakev, než dojdou na hřbitov. Potřhl uzdou, neboť kuň sklopil hlavu a poškuboval chumáče zelené trávy, která rostla podle cesty. »Nu!«

Ubohé zvíře, jež bylo v právě tak zbědovaném stavu jako jeho pán, chtělo utišit svůj hlad.

Vilém se rozloučil konečně se mnou, nespouštěje oči s rakve. Jel. A tyče, vlečené po zemi, vyorávaly hlubokých čvč brázd.

Šel jsem opačným směrem a došel jsem k rybníku, kde právě bylo započato se stavbou odvodňovacích stok. Práce však byla opuštěna. Bral jsem se cestou, která vedla k Vilémovu domku, a jež mi byla dobře povědoma.

Došel jsem k obydli. Za plotem bučela vychrlá kravka, po dvorku ryl vepř. Branka byla dokořán otevřena. Uprostřed dvorku stála postel, na plotě pak byly rozvěšeny peřiny a cichy, na nichž zemřelá vypustila duši. Trámy dosud byly tak nemotorně srobeny jako dřívě. Za oknem, jehož tabulky byly zamazány a téměř neprůhledny špinou, stála uschlá balsaminka, vsazená do květináče z bílé březové kury.

Novým obyvatelům se přece podařilo tu poušť alespoň z části zdělat. Obdělané poličko na místě dřívější husté porostliny a kus vysušené a rovně obdělané bažinky bylo výsledkem úmorné práce obou manželů. Však zdálo se, že na víc nedostávalo se jim již sil. Celý březový hájek byl vyklučěn, a i něco olšovi odstraněno. Kolem kol však třel se jako dřív posupný, mohutný les jako pevná, nerozborná hradba — přes ni osadníci nemohli. Dlouho jsem stál a patřil na to místo spoušti. Vitr hvízdal mezi korunami, a zdálo se, jakoby ten posupný černý les vzdychal nad bidným osudem těch dvou lidských duší.

*

První osadník vykonal, co mohl; nemůže už víc. Nemá ani sil, oheň v jeho očích dohasl, opustila jej důvěra v sebe a důvěra v osud.

Pro něm snad přijde jiný na jeho místo. A snad bude i šťastnější. Aspoň pro začátek mu bude snáze; neboť les nestojí před ním jako pevná, nerozborná hradba, jako stával kdysi před prvním osadníkem. Vejde již do domu, který jiný vystavěl. Oseje zemi, kterou již jiný před ním vzdělal. Možná, že z malé osady jednou i dvorec se stane, a možná, že i dokonce veliká ves.

Však na ty, jejichž kapitál, mladická to síla a svěžest, to jedině, co měli, tu leží v zemi, porosené tolika krupěmi potu i slz, na ty nikdo ani nepomyslí. Vždyť to byl čeledin! Vždyť to byl jenom čeledin, a jenom docela obyčejná služka. A právě takovými lidmi, takovým kapitálem bylo vzděláno malé Finsko. Kdyby byli zůstali na faře, on dále jako čeledin, ona jako služka, bylo by se jim dozapřista lépe a snáze vedlo. Pak by však pustina byla zustala pustinou, a první článek sociální práce a hospodářského vývoje nebyl by tu vůbec vznikl.

Pamatujmež na ty ubohé osadníky, až rozkvete obilí a požene v klasy a zvlní se zlatá úroda na poli, které oni vykoupili krví!

RABÍDRANÁTH THÁKŮR (TAGORE).

Z bengali přeložil Dr. V. Lesný.

I.

Tys, bože, moje vše, tys u mne,
jen slovo rci, o rci jen slovo!
Jeť radost žiti jenom v tobě,
jen slovo rci, o rci jen slovo!

Dej z tvého božství se mi napít
a sladší učím moji píseň.
O bože nejdražší, jen slovo
rci, o rci jedině jen slovo!

Zem tato celá tebe plna,
je všechno kolem tebe plno,
v mé srdce siré jedině jen
rci slovo, jedině jen slovo!

Přijď ke mně nešťastnému blíže;
byť málo mluvila tvá láska,
v tvář moji laskavě přec vzhledni
a rci jen slovo, jedno slovo!

II.

Matičko milá,
milost jsi sama,
oči tvé září
jitřenky leskem.

Matičko milá,
tvoje řeč mlčky
k obloze stoupá,
odnáší bolest.

Před tebou jenom
ve světě celém
skláním se v úctě.

Majetek všecken
přináším tobě,
matičko milá,
jakožto oběť.

Tělo i mysl
přináším tobě
jako dar lásky.
Veškeren život
v náručí ti skládám.

Matičko milá,
milost jsi sama,
oči tvé září
jitřenky leskem.

M. GORKIJ:

PROTĚŽ.

Led a sníh rouchem netlicím věčně odívají vrcholky Alp a nad nimi vládne studená nemluvnost — moudré mlčení hrdých výšin. Nekonečná pláň nebes je nad vrcholky hor a nesčíslné smutné oči světél nad sněhy vrcholku. Na úpatí hor, tam na těsných rovinách země, je život, rozčiluje a zneklidňuje se, roste a trpí unavený vládce rovin — člověk.

V temných jamách země ston a smích, výkřiky jarostí, šepot lásky... mnohozvuká, chmurná hudba života pozemského!... Ale nemluvnost horských vrcholků a mír hvězd — neruší hlubokých vzdechů lidí.

Led a sníh rouchem netlicím věčně odívají vrcholky Alp a nad nimi vládne studená nemluvnost — moudré mlčení hrdých výšin.

Alc proto snad, aby měl komu vyprávět o neštěstích země a o mukách unavených lidí, — na úpatí ledovců, v říši věčně němého ticha, osamoceně roste smutný a hrdý kvítek — protěž.

A nad ním, po nekonečné pláni nebes, mlčíc pluje hrdé slunce, smutně svítí nemá luna a nemluvně a třpytivě hvězdy planou.

A chladný příkrov ticha, snášejícího se s nebes, hali dnem i nocí — jediný kvítek — protěž.

DOPIS JOSEFA MANESA.

Z majetku malíře A. Kalvody uveřejňujeme neotřetěný dosud dopis malíře Josefa Manesa. List byl zaslán po r. 1863 (po založení Umělecké Besedy) p. Frant. Stulikovi do Českých Budějovic. Obálka kromě adresy udává Manesovo bydliště: Josef Manes, Brentegasse No 75 (Spálená ulice 75). Datum poštovního razítka budějovického (bez letopočtu) je 30. června. Dopis je německý a v překladě zní:

Vážený pane! Milý Váš dopis a pěkné malířské rekvizity naší jsem, když jsem se vrátil z venkova, doma u svých. Byl jsem dojat Vaší dobrotou a péčí o mne. Dal jste mi pěkné náčiní a vynasnažím se, abych jim lépe než dosud maloval; děkuji Vaší laskavosti. Pokud se týká naší Besedy, mohu Vám sdělit pouze tolik, že jsem se stal nevysvětlitelným způsobem opětně starostou našeho odboru. Nebe dopřejtež, aby ve spolku tom se udržel vnitřní život a snaha život tento na venek projevit. Když mi bylo dopřáno s Vašností v Praze mluvit, dotkli jsme se předmětu nyní velmi důležitého, totiž provolání toho času z Vídně učiněného pro rozmnožení nového musea. Postřehl jsem v tom

arcif hned nebezpečí pro naši zemi, a abych nějaké zlé účinky zabránil, obrátil jsem se na literáty jako na jedinou skupinu nebo lépe nástroj pro takové přání, a přece nenašel jsem náležitě energie.

Již jsem se dozvěděl o smutných následcích tohoto provolání. Jistý vážený kavalír v našem městě, který má drahocenné starožitnosti, pošle největší část jejich do vídeňského musea. Tímto tak nevlasteneckým jednáním bude naše země stále chudší! Čeho tím taci lidé chtějí dosíci, vi se —

Pracuji teď bez přestávky na malém oltářním obraze pro kostel a teprve v pozdějších měsících budu moci trochu cestovat. Ještě jedenkrátě Vám děkuje, znamenám se Vašnostem v hluboké uctě

Josef Manes.

DROBNOSTI.

Stížnost na obecnstvo napsal německý nakladatel Eugen Diederichs v Jeně. Dostala se mi do rukou jako letáček. Stížnost praví toto: Nejde každá kniha na odbyt. Mnozí lidé nevědí, že jsou knihy, jejichž znalost byla by pro ně životní událostí. Upozorňuje se na nicoty, jakmile jsou svázány s nějakou sensací; mnoho dobrých věcí, nestojí-li uprostřed vřavy denní, uniká obecnstvu. Prospekty a reklamy nepomohou, neboť potisklo se jimi už mnoho papíru a čtenáři slovům jejich nevěří. Ani článkům v novinách. Jest jenom málo časopisů, které tříbí zrno od plev jako na př. *Franfurter Zeitung*. Kdežto skoro každý list v politice dává na program: feuilletony a kritiky knih řízeny jsou náhodami. Výjimku dělají časopisy sociálně demokratické. Přátelé knih žijí v omylu, domnívají-li se, že publicistika se o to postará, aby žádná významnější kniha nezůstala neznáma. Ano, kdyby naše instinkty byly lépe vyvinuty pro to čím život se buduje, kdybychom měli lidovou kulturu! Máme bohužel jen úzké kruhy, obecnstvo je bez orientace. A je vlastně odkázáno na boží přispění, nevědouc co je pro životní potřebu jeho důležité. Psal jsem před loň. vánocemi redaktoru vůdčího orgánu na nemeč. východě (má 30.000 odběr.) že by mohl ke svému čtenářstvu promluvit raději o knize, kterou ode mne má dávno v rukou, než o pletkách z tureckého bojiště — to jsou Polští sedláci od W. S. Reymonta. Odpověděl mi, že se mnou souhlasí, ale podnes čekám na úvahu. Ba čekám marně na všechny časopisy, které vycházejí ve Vratislavi, Poznani a Královci, že povědí svým čtenářům kterak je jim konečně přístupno dílo světové literatury, jež jim tak přibližuje duševní život polských spoluobčanů jak jen umění to dovede a ne články politické. Ale časopisy si patrně řekly: Co je nám na Labi a na Mohanu po polských sedláciích. Milé knihy kupující dámy a pánové! Každé veliké umění je domorodé a proto je nám něco po něm. Vy jste jen zkažení. Jmenovali se kniha *Perversni chroust*, hopky strčíte si ji do kapsy k poučení a vzdělání; pa'li se imenuje Polští sedláci říkáte, ah co po tom! Já vám však pravím: Každý vzdělaný Polák nebo Rus ví co znamená Reymontova kniha, že je zrcedlem duše. A díky bohu duše ta je dost bohata, aby vyplnila 4 svazky. Ale tady je kámen úrazu. O kterém německém kupci knih smím se domnívat, že bude číst 4 svazky? Kdo má na to kdy? když máme po 50 fenikách *Kosthappenky* o 3-4 tiskových

arších, jsme dost orientováni o tom, co ke svému vzdělání musíme vědět. Zplaníte, získáte si kinokulturu. Stalo se za rok, co Polští sedláci byli vydáni, že nikdo o nich nemluví a nikdo jich nezná. Do 1. října 1913 částečně na mé zakročení psalo o nich 84 časopisu a to vesměs skoro s nejvyšší chválou, ale Polských sedláku neprodal jsem do roka než 93 výtisků, kdežto skoro 300 výtisků rozeslal jsem redakcím. Jen dvě okolnosti mohou tuto věc vysvětlovat: Jsme tak uštváni a povrečni, že se čtyřsvazkové knihy lekáme a kupci knih sami neznají své literárního instinktu, ale kritika pozbyla všeho vlivu.

Tak to vypadá v Německu. Obávám se, že za nedlouho muže se podobný stav dostavit také u nás. Knihkupci házejí do čtenářstva vagony potštěného papíru bez ohledu a výběru; jsou kritické rubriky časopisů, jež snadno mohou ztratit kredit, budou-li nekriticky všechno více méně doporučovat.

Odměří sa tí na palicu. „Na palicu sa tí odměří a budeš mět dost.“ říkávali na Valašsku tomu, kdo nebyl spokojen s tím, co měl. Slovom těm rozumějí dnes už jen nejstarší občané. Co znamenají? Zemřel-li kdo ve vsi, na liskovém prutě (palici) poznamenala se délka těla. Míra donesena na Vsetín, kde hrobat nebožtíkoví opravdu odměřil na palicu: země na hřbitově.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Povídka o matce.

Když se blíží Vánoce, všichni začínáme myslet na štědrý den, který je svátkem rodinným. Kdo jsou doma, myslí na to, jaké dárky připravit — rodiče dětem, děti rodičům, bratři a sestry sobě navzájem. A smutno je těm, kdo žijí v cizině, kdo jsou na cestách, plavou po moři a nemohou domů. K mamince by každý nejraději letěl.

— V čitance, která se nečte v našich školách, je krásná povídka anglická o matce. Znáte ji někdo? ptal se otec.

— Neznáme, řekly děti. Seděly — rozumí se — po šledrovečerní večeri v teplém pokoji.

— Ani vy, větší hoši a větší děvčata? —
— Tak vám ji přečtu. Mám ji náhodou v překladě pí Kláry Klapušové. Tedy:

Jediný syn domu leží těžce nemocen. Je večer. Ve světnici je dusno, a ošetřovatelky nemocného cítí již velikou únavu. Hloch zmítá hlavu se strany na stranu a jen stěná. Nepromluvil už po dva dny ani slova.

Otec se nemůže déle dívat na chlapcovo utrpení. Aby se poněkud občerstvil, vyšel ven do zahrady. Postava přichází proti němu. »Kdo jste?, táže se otec, nemáje tušení, s kým mluví. »Však vite!« odpovídá Smrt. Jste připraven? »Připraven?« táže se otec. »Musím vzít život z tohoto domu« odpověděla Smrt. »Tak vezmi mne, nabídl se otec, a ponech zde mé-

ho syna. Já vedl kroky jeho po přímých cestách, a život jeho je čistý. Vezmi mne! Smrt vztáhla ruku a krátce řekla: Pojď! Tu otec pojednou ucítil, kterak mu krev probíhá tělem, cítil v sobě plno síly životní a energie, neboť byl ještě v letech, kdy člověk má právo na život. Ohlédl se kolem. Vidí svá zamilovaná místa: tam ty stromy kolem kostela, věž kostelní, která se hrdě vypíná k nebesům; dole za ním řeka protéká klidně mezi svými břehy, a blíže ní stádo ovcí. Tyto všecky věci přirostly mu k srdci. Dosud není rozhodnut, co počít. Smrt drží ruce napřažené a vztahuje je po něm. Otec bojoval v duchu; čím dále tím více rostla v něm touha po životě, a zdráhá se jít. Hle, tady u jeho nohou je zahrada, na které pracoval, nedaleko tam pole, která obdělával. Květinčky uložily své hlavičky ke spánku. Celá příroda odpočívá; všude vládne nerušený noční klid. Až teď v dálce se něco ozývá. Ach, ano, to je nádražní signál. To je vlak, který jezdí do blízkého města, kam on tak rád chodívá. Což se tam už nikdy nepodívá? Teď pohnul se pták na větvi. Všecko to připomíná otci život. Život, který se napřednou před ním uzavírá. Teď zařehotal kuň ve stáji a pes zaštěkal. Je rozhodnut. Zde je ho ještě potřeba.

»Jste připraven?«, táže se Smrt.

— Ne, ne, já nemohu jít, odpověděl otec zlozeným hlasem.

Potom obrátiv se, váhavým krokem ubíral se ku stavení. Neměl odvahy jíti do pokoje k nemocnému chlapci, uzavřel se do své světničky a zdrcen seděl v zadumání.

Jsou v pokoji u nemocného ještě dvě jeho sestry a matka. Za chvíli mladší sestřička, unavená bděním, vyšla po tichu do zahrady. Tu spatří státi postavu, nemajíc tušení, že to Smrt. »Musím vžítí život z tohoto domu,« oslovila ji Smrt. »Ušetří mého bratra,« pravila sestra, »ušetří ho a vezmi si mne, neboť on je mé druhé já, bývali jsme vždycky pohromadě, on by na mne nikdy nezapomněl.« »Tedy pojď!«, řekla Smrt a vztáhla po dívce ruce. Ale dívka třesouc se zírá na postavu s bázní. Vidí hvězdy nad sebou zářící; jako dnes nezářily ještě nikdy. Tam v dáli hřbitov a pomníky jako bílé postavy rysují se ve tmě a tam řeka, na jejíchž březích si spolu hrávali. Život začíná se zdát příliš drahý pro dívku, její odvaha počala chladnout. Obrátila se a rychle spěchala k domovu.

Později v noci vyšla starší sestra do zahrady se osvěžit a polkala Smrt. »Dosud čekám,« pravila Smrt. »Chci jíti s tebou,« odpověděla dívka statečně. »Jsem

silná, podstoupím to pro něho. Společně jsme si hrávali, společně knihy čítávali, byl mým důvěrníkem, chci jít.« Zase vztáhla Smrt obě ruce po ní. Ale děvče začalo pojednou cítit vážnost okamžiku. Vždyť je na vrcholu života. Její život nepatří již jenom jí. Odvaha jí opouští a ona počítá, jakou oběť by přinesla. Vždyť má ženicha. Tam ty stromy u kostela schovaly je do svého stínu. Zde potkaly se jejich rty k prvnímu polibení, které činí život tak drahým. Zde stojí ten růžový keř, ze kterého mu utrhla první ruží na důkaz své lásky, když její ústa zdráhala se mu to prozradit. Eratr je dosud hoch, který nepocítil toho blaha v životě, nebude ho tedy postrádat. Beze slova se obrátila, a potlačivši slzy, odhodlala se k životu.

Naposled časně z rána, když již svítalo, vyšla matka, zanechavši obě dcery u nemocného syna. Pro slzy v očích ani neviděla, že Smrt stojí před ní.

— Ach, vykřikla, zalomic rukama, tys přišla pro něho!

— Přišla jsem pro jeden život z tohoto domu, pravila Smrt.

Tu matka odpověděla s úsměvem: —

»Jsem hotova,« a podávala jí ruku. »Dovolíš mi jen ještě, abych dokončila své povinnosti?«

— Počkám na tebe.

Matka vrátila se do domu, přehlížela všecko a vidí, že je všecko v pořádku. Vzala potom své klíče a knihy a zanesla je do pokoje k nemocnému a dlouho, dlouho dívala se mu do tváře. Ani s mužem, ani s dcerami nevyměnila jediného slova.

Když se tak dívá na svého synáčka, vidí ho ještě jako nemluvnátko, jak ponejprve ji ho kladly do loktů. Teď slabý úsměv přelétl přes jeho obličej!

Potom vyšla do zahrady. Květiny již zvedaly ospalé hlavičky, a studený vítr pohrával jejími vlasy. Ohlédl se ještě jednou kolem do kola: na svůj příbytek, na kostel, na vesnici, a její vzpomínka platila mužů i dcerám, které jistě pečlivě se budou o chlance starat. Avšak kde je Smrt? Nikoho neviděla kolem, až tam teď po pěšině někdo přichází.

Jsem hotova,« praví matka, »zde jsem,« a podává ruku postavě. Postava vzala její ruku do svých a pravila: Má sestra Smrt odešla.

— A ty, kdo jsi tv? ptala se matka.

— Já jsem Život.

A matka obrátivši se, vešla do domu. Na schodišti očekával ji už otec a s radostí pravil: Tiše, tiše, právě teď usnul.«

Vlastník Tiskárny a nakladatelské družstvo »Pokrok«, společnost s ručením omezeným. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyril Dosek. — Tiskem Prava Lidu (J. Skalák a spol.) v Praze II.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předpláci se ročně K 5.—, půlletně K 2 50, čtvrtletně K 1 30, s donáskou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha

STANISLAV CYLIAK

VYSOKÉ TÓNY.

Svých písní struny napnu, pokud stačí;
mám tóny vysoké rád, tóny ptačí.

Jak skřivan nad hlavu se nesou vzhuru
a hází odtud uvolněných perel šňuru.

Jež dopadne, jako stříbro zvoni. —
A hlava má se opojena kloní,

a perly čítá, kteréž znova vážu v šňuru,
a házím potom zpátky do azuru,

jak slunci, v nadhlaví jež slavně svítí,
bych chtěl je kolem hrdla zavěsiti.

★

EFFEMERA.

Já v poblouzení stal se otcem chvíle
a ona dcerou mojí nezvedenou.
Chtěl před dítětem svým bych prchnout
mile,
vždy s duší zoufalstvím však naplněnou.

Než ohledů pln váhám vždycky znova,
jsa k děcku poután pokrevenství vztahem,
ať cit ten neštěstí snad v sobě chová,
že dítě to se stane otcovrahem.

Vím, zavinil jsem mnoho, ba snad všecko,
to zradiv mu, že věčnost jemu matkou byla,
čímž — nesmrtelná zdáním — nakazil jsem
děcko,
jež pro vteřiny matka porodila.

A pravdu jemu netroufám si sdělit,
že smrt je psána v našem horoskopu,
že její stín, jenž myslí tolikrát již přelít,
hvězd našich posléz zastře bledou stopu.

★

SLUŽBA VERŠŮ.

Ty verše sentimentální, ty změkčile,
jsou v radosti i žalu nemožnou sama.
Kouř chladný, jak by vyvanutý z nargilé,
jenž lehoučký tak v porovnání s mračny
nad horama.

Ta brzy mají puvab perin čistě vypraných,
a brzy podobu zas těžkých, ocelových štítů.
Z nich zdá se, jak by někdy spánek země
dých,
a zase kroky zaduněly z řad hoplitů.

Věc velikou zřít v té neb oné citu formaci,
jen opravdovosti když nese jedinečné

stopy. —
Och, dračko peří, blahoslavena jsi při práci,
jak zbrojíř, který na boj kuje krunýř, štít
a kopí!

Nechť verše vydají jen za obláček jako
dlaň,
z něž sprchne rosa na osení pod horami,
neb mužům jedoucím v boj přes krvavou
pláň,
nechť poslouží a dobře aspoň ostruhami! —

★

DUŠE NEDĚLENA.

Hledím ze dveří, jež zpola otevřeny;
hledím na dvě v spěchu potkavši se ženy.

Zastavily se a hovor svedly krátký.
Žádná z nich se neohlédla zpátky.

Prvá řekla plaše druhé: Chvátám!
načež v malé chvíli byla ta tam.

Druhá potom přede mnou již stála
se slzami v očích, ale neplakala.

Chtěl jsem zavřít. Tak mě zamrazilo.
Ale líto mi té smutné ženy bylo.

Proto vstříc jsem poposel ji s prahu
a v domě uvedl ji bez prutahu.

Časem přivykl jsem i jejímu smutku,
i těm písním jejím o zármutku.

Och, ty písně! -- Byly cele sněny,
cele ozvěnou jen ticha naplněny.

dech, v němž šuměl oněch v bdění sněcích,
v prodloužení do věčnosti okamžicích. —

Tehdy přicházela na návštěvu
prvá žena, naslouchati zpěvu.

A té ženě oči se jen smály,
jak se blankyt směje zamodralý.

Ne nadarmo. — Radostí vždyť slula.
Bez úsměvu s sebou nepohnula.

Ale při těch písních zaplakala přeci.
Zřel jsem po tvářích jí slzy téci.

A když posléz na odchodnou vstala,
pěvkyni těch písní objímala.

Já pak ve chvíli té krásně sněné
měl jsem pocit duše nedělené.

JAROSLAV MALÝ:

NA CESTÁCH ASIÍ.

2. NAVŠTĚVOU V ASIJSKÉ MECHTEBE.

Projíždíte-li úzkými, tichými uličkami některého středoasijského města, velmi často uslyšíte zvláštní hluk a křik dětských hlásku, které cosi ze všech sil vykřikují a skandují. Hlasy se chvillemi zmotávají v přesměšný chaos, tu podobný víření bubny, tu pleskotu vody, řítící se v kaskádách do propasti. Ten bouřlivý potok slov, vytékající z několika tuctů dětských hrdel, starajících se překřížeti druh druhu, prozradí vám přítomnost nedaleké muslimanské obecní školy — mechtebe.

Navštívil jsem jednu takovou domorodou mechtebe v předměstí Samarkandu.

Byla to nevysoká, okrouhlá věž s fantastičkou, dyní (turku) podobnou kopulí, do níž vnikalo světlo několika okny, nebo lépe řečeno otvory, přehrazenými mřížemi a zalepenými kousky promaštěného papíru, ovčími měchýři i — ó, divě! — střípky skla, kteréžto součástky svědčily nejen o

vynalezavosti domorodého mistra, nýbrž i o jeho znalosti přerozmanitých prusvitných i pruhledných látek. Virtuosně uměl všecko rozmístit na tak malé ploše. Než okna nijak nevychloubala se svoji originalností; naopak, docela přátelsky hleděly svými zaprášenými zraky na prah dveří, kde stálo v řadách několik tuctu dětských kalosí, které podle tradičního orientálního obyčeje snímají se před vstoupením do obydli.

Učiniv zadost tomuto starému, dobrému obyčeji, vstoupil jsem s tlumočником svým do polotemné, okrouhlé komnaty, do — domorodé třídy.

Nežli oči přivykly šeru, neviděl jsem nic, potom z toho nic vyrýsovala se temná silhouetta, která vzala na sebe podobu učitele. A ejhle! Teď dočista viděl jsem ho jasně, jak sedí proti vchodu na skřížených nohách, podestlaných rohožemi a rozedranými kobercemi a jak, pod své černé okulary úkradkem nahlíží do knihy, ležící mu na kolenou, a cosi důležitého (soudě po zdvižené pravici k nebi) vykládá. Veliký turban, sedící mu na hlavě, orlí nos i černé okulary dodávaly mu výrazu sovy. Před ním na nevysoké taburetce trůnil odznak jeho moci — dlouhá rákoska a beraní lopatka, popsaná arabskými písmenami. V celém držení jeho těla, chudého, trochu shrbeného, bylo cosi komického, což jistě nedali si někteří z jeho čiperných žáčků ujíti . . .

Houfec chlapců v pestrých tjubetejkách (čepičkách) a chalátikách (dlouhých kabátčích) ve věku od pěti do čtrnácti let se všech stran obklopoval svého paedagoga. Bylo jich tu namačkáno jako sardinek v soudku, nebo v úle.

Všichni seděli na nohách pod sebou skřížených, kolébali tělem do předu a do zadu jako kývadlo a při tom, nehledíce na učitelův výklad, různými hlasy vykřikovali jednotlivá slova nebo jenom útržky jejich, snažíce se jak možná pevně je usadit ve svých mozečcích. Někteří bez ustání, mechanicky opakovali jedno a totéž slovo, nepřidávajice mu, jak bylo viděti nějakého významu a nesnažíce se to pochopit; druzí, aby ničím nebyli vyrušováni, zacpávali si uši palcemí, mhouřili oči; překřikovali ostatní, méně silné a nadané kteří nemohouce naučiti se nazpaměť daným úlohám, bílí se pěstmi do hlavy a dlouhali prsty do čela. Jak to pomáhalo k chápavosti, říci nemohu. Opět jini se slzami očí a s plačtivým obličejem hleděli dle knih, nepozorujice šelmovských úsměšk svých sousedů, kteří provedli jistě nějak taškárství, přilepivše kousek papíru r

záda soudruhova, nebo něco podobného. Nikomu z našich nervosních učitelů nepřál bych takovou »učicí se« třídu s jejími křičícími a nudícími se chlapci, čekajícími netrpělivě na konec vyučování, kdy se budou moci rozběhnouti po domech.

Do té chvíle nikdo nás nezpozoroval a proto mohli jsme se svobodně kochati pohledem na obyčejné vyučování turkestan-ské školy. Ale potom rázem všichni chlapci obrátili k nám své tváře, v nichž viděti byla radost nad neočekávaným přerušeni-ním jednotvárného vyučování.

Učitel vstal a překračuje přes hlavy svých svěřenců, jichž se taktěz přidržoval, aby neztratil rovnováhu, přistoupil k nám, utkvěv na nás tázavým pohledem. Když tlumočník mu objasnil, co jsem zač a co chci, učitel s dobráckým úsměvem zval nás dále, divě se, že »takový vzácný host navštívil zrovna jeho ubohou školu«, a slibuje objasniti nám všecko, co nás bude zajímat.

Od něho jsem se dověděl, že takových škol je v Samarkandě a v okolí přes tři sta a mnohem bohatších, nežli jeho »nevzhledná mechtele«, což prý řídí se po majetnosti ulice, v níž se škola nalézá.

Každá mechtele má svého *damullu* (učitele), kterého volí si obyvatelé příslušné ulice, a to obyčejně tím způsobem, že uchazeč sám navštěvuje jednotlivé rodiny a snažně je prosí, aby mu svěřili školu, slibuje, že nebude od bohatých za vyučování mnoho bráti a od chudých nic. Místo dostane kandidát, který získá si největší sympatie a spokojí se s nejmenším platem, bez ohledu na jeho vědomosti.

Odpusťte, laskavý čtenáři, moji drzosti, která vám chce připomenouti, abyste se útrpně nesmál nad tím hloupým a barbar-ským zařízením. Vždyť je to v hluší cen- trální Asie, kde ještě zařezávají nevěrné ženy a slavívají krvavé orgie! U nás, samo sebou se rozumí, takové věci by se stát nemohly. U nás, evropské inteligence, je pucování klik a patolizalství a bačkorár- ství věci dočista neznámou. Ano, maličkosti se udělají, proč ne. Pokloníš se, ruku políbíš, prášek smeteš s kabátku, popláš se po zdraví, podivíš tomu i onomu, po- dáš nějakou maličkost v obálce — to ná- leží k dobrým mravům.

Jakmile *damulla* vybrán, stává se ihned majitelem i hospodářem své školy. Plat se mu přináší vždycky ve čtvrtek, buď v na- turaliích jako moukou, rýží, masem, sá- dlem, plackami atd., nebo penězi. Kromě toho vyžaduje obyčej dát zvláštní náhradu učiteli, když ukončí každý kurs. Při ta-

kových příležitostech daruje se mu *čalma*, *chalát*, nebo kus látky.

Plný kurs mechtele trvá sedm let. V té době žáci musejí se vyučiti všem knihám, patřícím v systém vyučování ne jinak, nežli slovo za slovem a hlásku za hláskou. Vyučování počá na poznáním arabské abe- cedy. Když se tak stalo, přichází na řa- du známá část Koranu, zvaná *Havtiak*, v níž žák seznamuje se se skladbou a krásou nezbytného arabského jazyka. Podle mohamedánského vyznání, v ráji se mluví je- nom arabsky; druhé jazyky tam utiskují ja- ko u nás všechny, kdo nemluví německy. Vyučiv se *Havtiaku*, žák přistupuje k *Čar- kitabu*, *Čar-kitab* (čtvero kníží, obsahuje v sobě *Hak*, to jest část, pojednávající o jménech Boha a náboženských pravidlech, *Bi d a n* — poznám víry, *K a l i k - n a b i* — poznání tradice a *C h a m d e c h a t* — o- slavování Boha a psaní na tandžikském ja- zyce.

Po *Čar-kitabu* následují: *Chodža-Hafiz*, *Budyl*, *Fuvuli*, *Sufi-Allajar* atd. Všecky ty knihy jsou sbírkami básní nebo zákonu a pro děti se nehodí.

Tak na příklad podávám zde některé úryvky z *Čar-kitabu*, nad kterým se jistě dětský rozumek muslimský točí:

Rodičky kéž krmi hruď svých dětí plně dva roky.

Jestliže jste nemocní, nebo cestujete, nebo jste vykonali svou potřebu, nebo do- týkali se žen a nenasli vody, omývejte své údy prachem.

Žáci, naučivše se zběžně čísti, přecházejí ku psaní a tím zakončují své mechtelební vzdělání.

Opustivše školu, jsou tak pro život ne- způsobilí, jako před tím, než do ní vešli, neboť to, čemu se naučili, vyjma přísnou uctivost, kterou jim učitel velmi dů- sledně vštěpoval pomocí své rákosky, nemohou v životě prakticky využít. K ni- čemu to není, jako nebývala k ničemu he- brejšтина v židovských našich školách. Ti, kteří nepostoupí do *medresy* (domorodé university), brzy zapomínají číst, psát i arabsky mluvit, a umírají ve strachu, že se na nebesích s nikým nesmluví.

Roky prožité v mechtelebě jsou pro uči- ciho se muslimana nejtěžší v celém ži- votě, protože musí seděti nad knihou od rána do večera, po celý týden, vyjma *džumv*, to jest pátek, čili mohamedán- ská neděle.

— A jak dlouho trvají prázdniny? ptal jsem se zmučeného učitele, který nejenom odpovídal na mé otázky, ale i současně zabýval se paedagogií, dávaje skákati své rákosce po zádech hlučících chlapců.

— Prázdniny? U nás není prázdnin!
Skutečně; člověk se musí divit, jak mohou děti takový systém vyučování vydržet.

V zalepených, poloslepých oknech zachvělo se zlato zapadajícího slunce a s blízkého minaretu rozlehl se táhlý hlas muedzina, volajícího k namaz-chuftjan — večerní modlitbě.

Je konec vyučování.

Děti s radostným výskotem hrnou se ze dveří a mizí v úzkých uličkách, v nichž už protahují se stíny teplého, orientálního večera.

Dobrou noc, ptáčata!

A. P. ČECHOV:

KVAŠENÍ ROZUMŮ.

(Z letopisů jednoho města.)

Země představovala peklo. Odpolední slunce palilo tak nemilosrdně, že i reomýr, který visel v kabinetě akcismního úředníka, nevěděl kudy kam došel až do 35.8° a nerozhodně se zastavil... S obyvatelů lál pot, jako s uhnaných koní, a hned na nich i vysychal: byli líní jej utírat.

Po velikém tržišti šli dva obyvatelé: pokladník Počešuchin a pokoutní advokát (byl zároveň i dávným dopisovatelem Syna Vlasti) Optimov. Oba šli a protože bylo horko, mlčeli. Optimov chtěl odsoudit městskou správu za prach a nečistotu na tržišti, ale znaje mírumilovnost a mírnost svého souseda, mlčel.

Uprostřed náměstí se najednou Počešuchin zastavil a zadíval se na oblohu.

Nač se díváte, Jeople Serapionyči?!

Letěli špačci. Divám se, kam si usednou. Celé mračno! Kdybychom, na příklad, vystřelili z ručnice, a potom je sebrali a kdybychom... V zahradě otce protojerije (arciděkana) se spustili!!

Nikterak, Jeople Sarapionyči. Ne u otce protojerije, ale u otce djakona Vratojadova. Kdybyste z tohoto místa vystřelili, to byste nic nezastřeli! Broky jsou drobné a než doletí, oslábnu. A proč je zahíjet, posuďte sám. Pták, co se týče ovoce, škodlivý, to je pravda, ale přece jen živý tvor. Špaček řekněme, zpívá. A za jakým účelem zpívá, ptáte se? Ke chvále zpívá. Každý tvor ať chválí Hospodina. Aj, aj! Zdá se, že se spustili přece u otce protojerije!!

Kolem rozmlouvajících tiše přešly tři staré poutnice s uzlíky. Pohlédnuvše tázavě na Počešuchina a Optimova, kteří se neznámo proč zadívali na dům otce protojerije, šly ještě pomaleji a za chvíli se zastavily, pohlédly ještě jednou na dům a druhý a začaly se samy upřeně dívat na dům otce protojerije.

«Ano, měl jste pravdu, spustili se k otci protojeriovi,» — pokračoval Optimov. U něho teď zraje třešně, to oni je letěli zobat.»

Z vrátek svého domu vyšel sám otec protojerij Vosmistišjev a s ním djaček Jevstigněj. Zpozoroval, že lidé obracejí svou pozornost na jeho stranu, zastavil se a také se zadíval nahoru, uvidí-li něco.

«Otec Pajsij bezpochyby jde na číhanou,» řekl Počešuchin. «Pomáhej mu Bůh!«

Po náměstí mezi starými druhy a otcem protojerijem přešli právě se vykoupavší dělníci kupce Purova. Spatřivše otce Pajsije, pozorujícího bedlivě nebeskou baň a poutnice, které stály a také se dívaly nahoru, zastavili se a dívali se také. Totéž učinil chlapec vedoucí slepého žebráka a venkovan, nesoucí na smetiště za tržištěm kád zkažených slanečků.

«Něco se asi stalo. — řekl Počešuchin. «Snad někde hoří? Ale ne, není vidět kouře! Hej, Kuzmo!« zavolal na stojícího venkovana. «Co se stalo?«

Ten něco odpověděl, ale Počešuchin a Optimov neslyšeli, co. Předě všemi krámy se objevili ospalí prodavači. Malíři, natirající krámk kupce Fertikulina, nechali práce a přidružili se k dělníkům. Strážný hasič, opisující besýma nohama kruhy nahore na věži se zastavil, a rozhlédnuv se trochu kolem, spustil se dolu. Věž byla prázdná. To se zase zdálo podezřelým.

«Nehoří-li někde? Nestrkejte se! Čerte prášivý!«

«Kde vidíte oheň? Jaký oheň? Pánové, rozejděte se! Slušně vás žádám!«

«Nejspíš uvnitř něco chytlo!«

«Slušně žádá a sám rukama strká. Nerozhažujte tak rukama. Třebas že jste pan náčelník, přece nemáte žádného práva dávat rukám zvíří!«

«Šlápl mně na mozol! Ach, kdyby tě zadávali!«

«Koho zadávali? Heči, člověka zadávali!«

«Proč je zde tolik lidí? Co se stalo?«

«Člověka, Vaše vysokoblahorodí, zadávali!«

«Kde? Rrozejděte se! Pánové, slušně vás žádám! Slušně tě žádají, dube!«

«Sprostého strkej, ale pořádného se nedotýkej! Nech mne!«

«Co pak to jsou lidé? Co pak je, čerty, pohněš dobrým slovem? Sidorove, doběhni pro Akima Daniliče! Rychle! Pánové, vy sami budete vinni! Až přijde Akim Danilič, dostanete od něho! I ty jsi zde, Parfene?! A ještě také slepý, svatý stařec! Nic nevidí a leze tam, kam lidé. Neposlechne! Smírnove, zaznamenej si Parfena!«

«Hned. A Purováky také poručíte poznamenat? Tenhle ten, co má tvář oteklou — to je Purovák!«

«Purováku zatím nezapisuj... Purov má zitra jmeniny!«

Špačci jako tmavý mrak zvedli se nad sadem otce protojerije, ale Počešuchin a Optimov už jich neviděli: stáli a dívali se nahoru, chtějíce vidět, nač se dívá zástup zevlovačů. Objevil se Akim Da

nilič. Žvýkáje něco a utíraje si ústa, zařval a smísl se se zástupem.

»Hasiči, připravně se! Rrozejděte se! Pane Optimove, rozejděte se, vždyť z toho budete mít ne-příjemnosti. Míste psát do novin různé kritiky o pořádných lídech, byste se raději sám měl chovat jinak. Noviny dobru nenaučí!«

»Prosím, abyste neurážel mou osobnost!« — vzplanul Optimov. »Já jsem literát a nedovolím vám urážet osobnost, ačkoli vás podle svých měšťáckých povinností ctím jako otce a dobrodince!«

»Hasiči, lejte!«

»Nemáme vody, Vaše vysokoblahorodi!«

»Nnemluvit! Jedte pro vodu! Rychle!«

»Nemáme s čím jet, Vaše vysokoblahorodi. Major jel s hasičskými koni doprovázet svou setninu!«

»Rrozejděte se! Zpátky, aby tě čerti vzali... Poznamenej ho, čerta!« ...

»Tužku jsem ztratil, Vaše vysokoblahorodi.« ...

Zástup stále vzrůstal a vzrůstal. Bůh ví, jak by byl vzrostl, kdyby v hostinci Grješkina nebyli začali zkoušetí právě z Moskvy došlý nový hudební stroj. Jakmile se ozval »Mysliveček«, zástup radostně vydechl a hrnul se k hostinci. Tak se nikdo nedozvěděl, proč se shromáždil takový zástup, a Optimov s Počešuchinem už zapomněli na špačky, skutečné vinníky příboby. Za hodinu bylo město už tiché a nehybné a bylo vidět pouze jediného člověka, strážného hasiče na věži...

Večer téhož dne seděl Akim Danilič v lahůdkářském obchodě Fertikulínové, pil limonádu s cognacem a psal: »Mimo oficiální listiny dovoluji si přidat, Vaše rodi, též něco ode mne. Otče a dobrodince! Právě pouze dik medlitbám Vaši dobročinné manželky, žijící v nádherné vile nedaleko našeho města, nestalo se nic hrozného. Co jsem přetrpěl tohoto dne, nemohu ani popsat. Schopnosti Krušenského a hasičského majora Portupejeva nenalézají odpovídajícího jména. Jsem hrd na tyto důstojné sluhy vlasti! Já jsem udělal všechno, co může učinit člověk slabý, kromě dobra nic jiného si nepřejci. a sedě teď u svého domácího krbu, děkuji se slzami Tomu, který nedopustil, aby se stalo krveprolití. Vinníci pro nedostatek důkazu jsou prozatím ve vězení, ale hodlám je za týden propustit. Nevědomost hříchu nečini!«

Přeložila Běla Holubová.

JAROSLAV JASPIS:

MOJE MLADÁ LÉTA . . .

Chtěl bych být ještě jednou tak mlád,
s čistým srdcem se radovat,
do světa dějů nazírat.

Jak, když mi bylo sedmnáct let —
Přede mnou ležel celíčký svět,
vše bylo jasné, radost květ.

Nyni, kdy zkušenost života mám,
mnohé, co neznal jsem, dobře znám —
Co z toho mám?

FANKICA NOVÁKOVÁ:

DIVOCH.

Nad údolím vystupuje příkrá stráň s terasovitými poličky, vroubenými šerikem a porostlými střemchou. Na posledním poličku je rybník bez vody a nad ním vysoko skála, podepřená kvetoucí střemchou. Teplý letní podvečer chvěje se nad krajem a první červánky odrážejí se v potoce nad stavidlem. Šeríkovým loubím po kamenných chodech vběhla nahoru Lenka. Plavě, věčně neposlušné a polehující vlasy její roznáší vělřík kol skrání a hlavička celá třepetá se jako malý pták při každém skoku. Zastavila se, oči široce rozevřela a sliďivě přelétla jimi stráň. Nikde — nikoho! Pod kamenem je ukrvta rozbitá soška P. Marie, a tu teď Lenka vyňala, umyla v jedné z nepatrných loužiček vysýchajícího rybníka. Ve skále byl úlomek, malá jeskyně, kam do nahozené hlíny zastrčila nalezené božstvo až po samé kraikové lemování modrého pláštiku a osázela před madonnou nepatrný záhonek květinami na mezi utrženými. Chvatně přešla ještě prstíky strop »jeskyně« a usedla vedle na vysoký balvan.

Ticho sneslo se do její duše. Pavučinky zlatové rozestřel vítr po skále — zelenavě šedé oči divaly se do dálky — do neznáma a srdéčko klevalo v mladé hrudi zvolna, pomaloučku. Rty sevřené stáhlv se někdy k úsměvu, duši táhly myšlenky krásné, dobré, tv neisvětější, které ukrvvalo její nitro. Stromy si šeptaly nedaleko pohádku o lídech, Lenčina duše se ke květům modlila.

Na dvorečku dole zaštěkal Kastor. Lenka se probudila, odskočila, u schůdků se ještě pozastavila a poslala svému zákoutí políbek. Rychle mizelv schody pod jejíma nohama, kamení se kutálelo se stráně a jako přívál zastavil se divoch před hledající jí tetou.

Každého večera sedávala Lena za střemchou na kamení s hlavou v dlaních a mlčky pohlížela do světa. Tam dole byla jen divochem, na něhož stále bručeli nebo se smáli všemu, nač ona pěkně myslela. Zde šumot ptačích křídel vyprávěl cosi podivného, malá muška na rákosí si bzučela pěkné písničky, a měsíc, ten zpíjel jí zá-

vratným kouzlem své dálky a svého tajemství. Zde přestávala být dívochem, zde byla malým dětátkem, které vánek povelával a byla zas velkou ženou, jejíž व्यवování tráva tiše naslouchala.

Byl podzim, květiny před P. Marií nahradila penízkově zlatá větvička břízy — večerem táhla mlha nad potokem a čirý vzduch voněl dozrávajícím ovocem. Lena přišla jednou ze školy a doma se jí ptali, jaké že to má tam ve skále krámy? Mlčela, a v duši vyvstala nenávisť k onomu místu jejich modliteb, ty všechny krásné chvíle přikryl dnešek, jen touha po okamžiku volném, v němž by mohla odskočit nepozorována nahoru, prosytila celou neklidnou bytost. A přivlekl se večer. Zase svpalo se kamení dolů pod jejími kročejí, ale letělo ho víc, dívoch pospíchal k rybníčku. Mžikem uchopila porcelánovou sošku, odstoupila, a drobné střípky prudkým hodem rozmetené zapadly pod balvan. Oddechla si Lenka, kol rtů pohrával úsměv, a oči zářily vědomím, že naleznou jiný koutek, svůj celý, velký, nikomu neznámý svět, v němž se jí bude tak krásně modlit, jako zde.

G. FRENSEN.

Německý autor románů: Jörn. Uhl. Hilligenlei, Klaus Hinrich, Baas, vážný Gustav Frensen, dovršil minulého podzimku padesátku. Narodil se 18. října 1863 v holštýnské vsi Barlt, jež leží právě proti Helgolandu na dolnoněmeckých rašelinistích, obydlených rázovitým jadrným lidem. Frensen sám líčí svůj rodný kout: «Barlt skládá se z jediné dlouhé ulice, po jejích obou stranách stojí domy pestře promíchány: domek dělníkův, vedle trochu větší domku řemeslníkova jenž sousedí opět s velkou selskou usedlostí. Všechny téměř jsou dosud ještě pod došky zeleně omšelými a lipy rozkládají se nade všemi. Uprostřed dlouhé řady domů stojí výstavná škola, ctihodná fara a kostel s vysokými lomenicemi, zcela bez okras, zastíněný vysokými starými topoly. Na několika místech ve vsi i vukol ní je viděti vyvýšeniny, na nichž předkové sídlili dříve, než byl břeh opevněn; jinak ves nemá ani známky po dávné minulosti. Kostel není stár a nemá ani starých dokumentů. Po hřbitově travou zarostlém, kde nelze již jednotlivých hrobů rozeznati, chodívá někdy po službách božích staříčkový muž a hledá hroby svých sousedů, kteří byli mladí před sto i sto padesáti lety. Večer pak při světle petrolejky vypravuje o tom neb onom státku z jeho chvatelích».

V této vesnici předkové Frensenovi byli usazeni již před několika stoletími. Nejstarší zmínka o Frensenech pochází prý z r. 1680; roku pak 1717 zahynulo sedm Frensenů na štědrý večer ve vlnách. Kolem roku 1750 — vypravuje dále Frensen — snažil se rod Frensenů opět povznésti. Hlava jeho, starší syn, oženil se s učitelkou dcerkou z Meldorfu a zavedl si skromný obchod s polními plodinami. Jeden z jeho synů dostal se do Flensburku, stal se tam váženým mužem a viděl také své syny na Syltu ve veliké vážnosti; jeden z nich stal se dokonce zemským fojtem, druhý pak pastorem ve Westerlandu. — Avšak mladší syn, jenž udržoval rod v domově, můj praděd, člověk také pisma znalý, měl povahu buď slabou nebo nezřízenou; byl piják a během padesáti let uvrhl rod do naprosté chudoby.

Dědeček Frensenův byl nádeník a — pokřýval v létě, kvěz pilno nebylo, střechu dělníkovu právě jako širokou sedlatou střechu na mocných domech selských. Dánský stát udělal tehdy bankrot; k tomu ještě přišla neúrodná léta, potraviny byly drahé. Bvly to krušné časy, děd vychoval své děti ve veliké chudobě... Z hříchů svého otce nezdědil nic jiného, kromě toho, že mu moje matka, u níž ztrávil poslední klidné dny svého života, vědveky v neděli před službami božími dávala příněsti za groš kmínky, kterou dědeček s upřímnou rozkoší vypil. O jeho ženě lze jen říci, že byla jeho dobrým a věrným druhem. Z jejich děti nikdo nezdědil pradědův hřích a generaci tak statečnými rodiči vychovanou a do života uvedenou, pozvedl se opět náš rod. Všichni zdědili po otci vážný a důmyslný zájem o věci i o lidi; byli mezi nimi docela zvláštní lidé.

A k těmto zvláštním lidem náleží sám spisovatel Gustav Frensen, jenž málo a jakoby nerad o sobě mluví, jen několika střizlivými slovy osvětluje prostředí, z něhož vyšel: «— z nejprostšího vesnického dětství města úplně vzdáleného, z neiskromnějších životních poměrů, z přejatého, třeba již téměř odumřelého názoru životního i světového, jež dává ortodoxní církevní křesťanství. Později s latinským vzděláním na maloměstském gymnasiu připojil se k tomuto názoru a vnikl do duše naprosto jiný názor, právě tak mrtvý a pracizí a způsobil v ni nejhorší zmatek.»

Zdravým instinktem vypracoval se Frensen sám z těchto zmatků. Jsa selsky opatrný a s malou důvěrou bez jakéhokoliv učitele nebo pomocníka Frensen začal pozorovati sebe a svět. Učil se chápati především svůj vlastní život, potom život svého okolí a konečně soudobý život lidu svého. Jako vesnický evangeličkový farář tam v rodném kraji na dolnoněmeckých rašelinistích, měl k tomu ovšem dosti příležitosti.

Touto dlouhou, ale bezpečnou cestou stal se Frensen znamenitým spisovatelem. Teprve v 38. roce napsal své první velké dílo Jörn a Uhl, kterého předcházely sice dvě práce (Die Sand-

gäfin a Die drei Getreuen), jež však nevzbudivš obecnější pozornosti.

»Přemýšlím-li o svém životě, když jej mam vyprávěti, a dojdou-li k některému stavu nebo k příhodě, jež mi připadají důležité, objevím vždy, že jsem je již pověděl někde v některé své povídce, arcíť ve formě a barvě změněné dle účelu povídky. Domnívám se, že nebylo ještě německého spisovatele, jenž by byl tolik vzal ze svého vlastního života a z nejbližšího okolí svého, co vlastněma očima viděl a sám zažil, jako ja. Mohu téměř říci, že jsem dosud ličil jen svou vlastní život a skládal vlastní vyznání.« —

Proto Gustav Frensen nemusí o sobě mnoho sdělovat.

Čeští čtenáři mohou poznati Jö r n a U h l a a Klause Hinricha Baase v dobrých překladech prof. Franty, jež vydány byly nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech

B. II

★

DROBNOSTI.

KRÁSNÍ LIDÉ.

Ač sám spisovatel, nejsem přítelem literárního obecnstva bez výjimky. Je v něm mnoho hltnou, kteří by byli nešťastní, kdyby musili opravdovsky něco pracovat. Přimo odporna je mi odrůda čtenářů, která je vychována výlučně literaturou krásnou. Myslím, že tito lidé jsou nešťastím našich dnů. Žijí odvráceni od skutečnosti, neznají primitivních zákonů života, povolání odbovají, a potřeby národní doléhají k uším jejich jen jako s druhého břehu. Vědomosti a znalosti literární se nadýmají, takže se pokládají za vrcholy vzdělanosti v národě, ale k potřebě v národě a k užítku dobré věci nejsou. Protože žijí v neustálém rozčilení, aby jim neunikla nejnovější knížka, s níž musejí dohánět Evropu. Snad se jednou zřídí pro tyto věčné žiznivce mezinárodní bursa s ažiotáží, aby si mohli opatřovat z lisů tiskarských už vyvěsní archy chystané knihy. Neblaze působí, že tito lidé nepřetržitě se slánějí jen po novinkách, jen po zajímavostech a podivnostech. V nich žijí. Následkem toho život denní a život jiných lidí připadá jim všední, bezbarvý, nízký a hnusný. Jen si všimni, obyčejný člověče, jak hledí přes rameno na tebe literární přezývavci! Pro tyto lidi zakládají se nejnovější revue pro ně se pišou literární causerie a feuilletony, jim adresována je ve sbornících (i vědeckých) pestrá směs notickek, aforismu a citátů. Pro tyto lidi pořádají se přednášky, conference a fajfotiloky, intimní kroužky. Těmto lidem nestačí občanské divadlo, oni musejí mít divadlo intimní, volné, v přítmi a co jen lze naexperimentovat. Je víc než přirozeno, že odrůda těchto »krásných lidí« rekrutovala se vždy více z ženského světa nežli mužského. Povážlivě je však, že mužských přibývá; jsou již celé společ-

nosti hračkařů, tintidel, navoňavkových panáčků, holených a česaných à la Wilde, opic, výstředníků v nejnovějším střihu vest a fasonách kravat, neboť oni svou vysokou literární kulturu i taktu projevují, aby ukázali svou povznesenost nad stádo a dav. Když u nás začali tito krásní lidé vypadalo to jako dětinská a neškodná hra. Někteří jsou však nyní už v mužných letech a vidíš, lidé minuli se s životním povoláním, nenaučili se žádné pořádné práci (neboť pokládali za práci co práci nebylo), utratili city své v drobných, majíce hlavu pořád vznětlivou a nepokojnou, a chodí ve skutečném životě jako ztraceni, sklamaní a hysteričti nebo nervosní vyčerpanci. Opakují neštěstí našich dnů jsou tito lidé, sobě i společnosti; tito — krásní lidé, nepracovití a nemysliví!

★

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vypravování o otci.

Jedno anglické jméno stalo se nedávno slavným po celém světě, měli byste si je, hoši, zapamatoval: Robert Edwin Peary (Píry).

Víte, kdo to je?

Nevěděli chlapi, s nimiž otec za vánočního večera seděl. U teplých kamen zase, rozumí se.

— Nikdo? Peary je muž, o kterém norský cestovatel do ledových krajin Nansen před lety pravil presidentovi Spojených Států severoamerických: Peary jest vašim nejznamenitějším mužem, myslím, že jest rozhodně i nejschopnějším ze všech mužů vůbec, kteří se nyní snaží proniknout k severní točně, a doufám, že on to bude, jenž dosáhne svého cíle.« Peary skutečně splnil proroctví Nansenovo, severní točny dosáhl — 6. dubna 1909.

Otec začal číst sem tam z knihy, a »šum v třídě zvolna umlkal«, t. j. nebylo to v třídě, nýbrž v teple vytopené světnici. Peary je Američan, vykonal první cestu do Gronska r. 1886, pět let studoval potom na vysoké škole, aby se odborně vzdělal, a skutečnou výpravu výzkumnou na sever podnikl r. 1891. Záleželo na tom, poznat Gronsko. Je-li to ostrov či pulostrov, souvislý s pevninou, která se snad táhne k severnímu polu. Bylo žádoucí poznat to, aby cestovatel věděl, může-li se pustit k severní točně po pevnině či octne-li se v moři. Na této dlouhé výpravě Peary prošel Gronsko přes ledovce až k zátoce na severu, kam nevkrčila noha lidská. Ale teprve o tři leta později poznal, že Gronsko je ostrov a na sever od něho že se prostírá ledové moře. R. 1891 stihl Pearyho těžký úraz. Když loď

jeho v zimě prodirala se ledem opodál břehu gronských, kus ledu zaklinoval se do kormidla a vyvrátil je. Při tom kormidlo přítisklo Pearymu nohu přičemž k pažení okemnímu takovou silou, že ji nebylo možno vyprostit i musila mu být dvakrát zlomena. Co teď? Účastníci výpravy nutili Pearyho, aby se vrátil na léčení do Spojených Států přes zimu a z jara aby se znova vydali na cestu. Peary přes veliké bolesti neposlechl.

Ve výpravě uloženy jsou peníze mých přátel a ty musejí přinést náležitě úroky,« pravil a přezímoval v zátoce Mc Cormickově. Již o vánocích byl tak pozdraven, že uspořádal slavnost pro Eskymáky, při níž na lyžích v závodech předčil všechny Eskymáky i své vlastní mužstvo! — Když na poslední výpravě pronásledoval bílého medvěda, příznává, že pojednou nemohl dál, neboť pocítil, že si otloukl pahýly svých nohou někde o skály — 1899 umrzly totiž Pearymu prsty.

Výpravy jeho do Gronska se opakovaly a postupovaly dál a dál od břehu jeho k severu. Musil poznati zemi a zvláště lid. A poznal obě, zejména onen kmen Eskymáků, jenž se potuluje na západním břehu Gronska od mysu Yorku až po Etah. Kmen tento nemá víc než 220—230 duší. Jen pomocí Eskymáku svět dosáhne točny, byl Peary přesvědčen. Právě ve své knize Severní točna: »Od r. 1891 žil i pracoval jsem s tímto lidem; získal jsem plně jeho důvěry, ba zavázal jsem si mnohé k vděčnosti, neboť časem zachránil jsem i život jak jejich ženám tak i dětem, opatřiv je potravou, kdy byly už blízko smrti z hladu. Po 18 let cvičil jsem je a pokoušel se využítovati jejich obdivuhodné zručnosti v práci na ledě a vytrvalosti pro naše záměry. Studoval jsem bedlivě jejich povahu, jako každý studuje lidské nástroje, pomocí nichž hodlá dosíci něčeho velikého, až jsem přesně poznal, které z mužů mohou si vyvolit pro rychlý, odhodlaný postup, a kteří jsou schopni býti vytrvalými a neohroženými do krajnosti, aby v případě potřeby vykonali úkol jim uložený za každou cenu, byť měli jíti třebaš do pekla. Známe mezi nimi každého muže, každickou ženu i každé dítě celého kmene... Jsou sice zdivočili, ale ne divocí. Nemají vlády, nejsou však nevázaní. Dle našich názoru jsou nejvš nevdělaní, leč přece lze u nich pozorovati značnou míru chytrosti. Letora jejich je dětinská. Dovedou však býti vytrvali jako nejrozumnější vzdělaní mužové i ženy; nejlepší z nich jsou věrní až k smrti. Nemají náboženství, neznají pojem Boha (věří jen ve zlé a dobré duchy) a přece dělí se s každým hladočným o poslední sou-

sto masa; o své staré soukmenovce starají se, jakoby cítili, že péče o ně rozumí sama sebou. Jsou zdraví a plnokrevní, nemají neřestí, neznají epojných nápojů a zlých návyků, zvláště karbanu... Nelze si pro polární výpravu představit účinnějšího pomocníka nad tyto zdánlivě neohrabané, snědé, bystrozraké, černovlasé děti přírody.«

Otec dlouho četl o Eskymácích. Ale to by byla jiná povídka. Zatím jen si pamatujeme, že Eskymáci pomohli Pearymu k severní točně. Eskymáci a jejich velkolepí psi. Nádherní psi. To by byla také povídka.

Na sedmé výpravě k severní točně (1905 až 1906), kterou Peary konal s lodí Roosevelt, dostal se až k 87°6' stupni severní šířky, necelé tři zeměpisné stupně byl polu blížek a musil se vrátit s nepořízenou z ledového moře, jež je roztrháno, v němž válejí se a hučí ledové kry, trhají se a přimrzají a přes něž na jednom místě nebylo možno dostat se dál. První zájem Pearyho v desazení severní točny vznikl r. 1885, kdy oživena byla jeho jinošská fantasie čtením knihy Nordenskjöldovy o výzkumných cestách do nitra Gronska. »Byla to hra pro mne jako v šachy, kterou jsem hrál po 23 leta se střídavým štěstím. Pravda, pokaždé jsem byl poražen; leč každou porážkou jsem nabýval nových zkušeností o této hře, o jejich zápletkách, jejich těžkostech, jejich rozmarech a každým novým pokusem byl jsem o maličko blíže svému cíli... Jest základním pravidlem fysiky, že tělesa pohybují se tím pomaleji, čím větší odpor jim klade prostředí. Ale zdá se, že tento princip neplatí o vůli člověkově. Každá překážka, jež stavěla se mi v cestu, ať již fysická nebo duševní, ať již nezamrzlé moře nebo nepřizní lidí, vše to bylo mi jen mocnějším popudem k uskutečnění mého úmyslu, je-li jeho dosažení v moci lidské.«

V moci lidské to bylo, ale v moci jen může s takovou silnou vůlí, neohroženou hlavou a tělesnou vytrvalostí, jaké žádná zvíře není schopno. Peary je železný muž.

Když Peary s lodí Roosevelt opouštěl 6. července 1908 americkou půdu, měl sebou 20 mužů, mezi nimi kapitána, dva inženýry, lékaře, univ. profesora, asistenty, námořníky, topiče a sluhy. Když nalodil v zátoce Velrybí na březích Gronska Eskymáky a psy v srpnu, loď nesla ještě 22 mužů, 17 žen a 246 psů. Na Labradoru koupil 70 tun rybiho masa a z 50 mrožů masa a tuk. Cestou přikupoval velryby a lovil mrože, hlavně pro potravu psů. (Dokončení)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2:50, čtvrtletně K 1:30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

STANISLAV ZIMA:

LETNÍ MŠE.

Hrom stále duněl.. »Ach, to padají dukáty s nebe,« panský šafář řek, do deště pohlížeje z modliteb...

Pan farář modlil se dnes neklidně, a obrátil-li od oltáře k nám pastýřské oči: bylo v očích těch víc hněvu nežli díkučinění...

Snad pro ten hrom, že dlouho hlomozi a něžně jeho nervy od rána bolestně bouří...

Teprv ke konci mše rachot utich'. Chrám byl nevliden jako náš pastýř. Okny viděli jsme příšerný mrak v klubko schoulený nad malou vsí. A přece padaly dukáty z něho. A když na horách hrom zaduněl, neslyšel's faráře, jak tvrdým hlasem vypravuje nám o božském Kristu, jeho dobrotě a lásce k dětem.

U oltáře kout, kde na podstavci svatý Prokop stál a držel čerta na řetězu — teď víc strašil tmou než čertem vyzáblým a uvázaným... Tuším: nikdo z nás se nemodlil... Pan správce radostně na zelenou vzpomínal otavu, a na lán řepy. Mlynář těšil se na bouřnou peřej v suchém náhoně, my, děti, na rybníčky u školy a hříby v lese... Nikdo nemyslí na pána boha. Tlustý kostelník vzkřik' rozveselen posléz — bah' vi proč? — své: »deo gratias!«

A najednou — když kněz vzal monstranci a žehnal jí svým ovečkám: se slunce prodralo násilně z mraků. Zlatem zalilo

strop, chudý oltář, starou monstranci, i nervosního pana faráře v ornaté ošoupaném. V jesličkách, na velkém oltářovém obraze, povstalo smavé novorozené a zdívno se na nás dívalo. Kadeře jeho rusé zářily, jak zlaté slunce v oknech... Cos zašeptalo svaté paňmámě a zatleskalo hodně po dětsku bílyma ručinkama... Starý chrám omládl jaksi. Zdál se dětinským, bláhovým skoro... Přísný poustevník, náš svatý Prokop, tváře zlahodil, a ustrašený na řetězu čert si povyskočil. Tmavý, vlhký kout se rozesmál. A ještě okamžik, jen okamžik zlatého slunička a smíchu buclatého Ježíška: a svatý Prokop byl by dobrácky rozvázal pouta svému ďablovi, by utek' v peklo...

Ale nový mrak, přilétlý od západu, zavalil kouzelné slunce...

V jeslich spalo zas nebeské dítě, s hlavou nedětskou, opuchlou tváří. Už tam nesmál se div, zázrak slunce. Byl to zas jen tam štětec laciného maliře a zvlhlé barvy... Přelud, pohádka zmizela v šeru. Kostel sestaral, a svatý Prokop opět kabonil se na smutného čerta...

★

Po letech jsem teprv pochopil, jak o té mši jsme mohli zbloudit všichni: duše má, i svatý Prokop, ba i Ježíšek. To útok dávného byl pohanství s paprsky, radostí.

A na štěstí nás všech posupný od západu mrak zachránil viru naší...

ZÁPALKY.

Latevsky napsal K. Jasjnkojtis. Preložil K. Handzel.

Tramway zastavila u mostu a čekala, až projede zpáteční. Seděl jsem zamyslen u otevřeného okna, kterým mne ovival studený vítr a kropil drobný déšť podzimní.

„Nekoupil byste zápalky? Přerušil náhle mě zamýšlení slabý, třesoucí se hlas.

Sáhl jsem bezděky do kapsy, z níž jsem však vytáhl krabičku zápalek téměř ještě plnou.

„Nepotřebuji,“ odřekl jsem, vrtě současně hlavou. Předě mnou stála malá, otrhaná židovečka, černá jako země. Její tvář byla rozbrázděna drobnými vráskami; v černých, vpadlých očích nebylo života, odrážela se v nich pouze bída a zima; zpod děravého šátku, jímž co chvíli povíval vítr, trčely chomáčky černých, pochuchaných vlasů.

„Kupte, pane!“ Ozvala se znovu, divajíc se na mne prosebně bázlivýma očima.

Vždyť mám.“

Dejte mně vydělat... Mám hlad... Mluvila, klopic očí, jakoby se zastyděla.

Kupte, pane, aspoň jednu krabičku, i podstrčila mi několik krabiček hubenou, zčernalou rukou, chvějící se zimou a větrem.

Kolik vyděláváš denně? Tázal jsem se.

Mnoho... mnoho... libru černého chleba, běhám-li celý den... časem ani toho ne... když dobrý pán koupí... a jiný pouze vzkřikne: Jdi k čertu!

A kde bydlíš?

Bydlím?... Kde se mi podaří: občas se vloudím někam do dvora, někdy mne přijme do světnice nějaký milosrdný žid a někdy jdu do zahrady, jenže odtamtud vyhánějí hlidači, zlobí se a vyhrožují odezdáním na policii.

Máš rodiče?

Vytřeštila na mne oči s ohromným údivem, řekl bys, že slovo rodiče uslyšela poprvé ve svém životě. Po chvíli mlčení nezřetelně zašeptala:

Co pak já vím?... Snad jsem měla...

Vzal jsem jednu krabičku a dal jsem jí šest grošu. Židovčiny oči zazářily, tvář se rozjasnila, jakoby jí do rukou padlo neočekávané bohatství, a těžký hlad a nemilosrdný chlad navždy již zapadly do nejhlubší propasti, odkud se již nikdy nevrátí, aby jí mučily. Bylo jí veselo na duši, že tak drazě prodala své zboží.

Pevně sevřela v dlaní peníz a čekala, nekoupí-li ještě někdo jejích zápalek, ne-

da-li ji vydělati mnoho, mnoho...

Ale lidé, chtíví peněz, dříve svou duši nebo svých bližních prodají, než by se rozhodli zbavit se jednoho groše; nepřetržitě trmácejí si hlavu, jak vydělati, mnoho získati, celé dny a noci přemýšlejí, aby od úst slabšího odtrhli poslední kus chleba slzami smočený; dítě bez přístřeší ať umírá na dlažbě, však se o ně nebude nikdo hlásiti!... Ó, jak strašní jsou ti lidé! S jakou urputností a beze studu se požírají navzájem!... To je, říkají, boj o život...

Malá obchodnice již nic více nevydělala; chtěla jít dále, aby opět třesoucím se, slabým hlasem volala: „Nekoupil byste zápalky?“, když v tom, neznámo odkud, jako ze země vyskytli se tu u tramwaye dva otrhánkové.

„Uhoď dobře!“ Zvolal jeden z nich a druhý pronikavě zahvízdal i udeřil z celé síly pěstí po napřažených rukou židovečky.

Měď zazvonila na dlažbě a kolkolem se rozsypaly krabičky zápalek. Ničemově bleskurychle uchytíli peníz, odběhli dále a začali se smát:

„Cha, cha, cha... trouba, vrána!...“

A židovečka stála jako přikována k zemi se spuštěnými, bolavými rukama... S počátku vnitřní bolest zkrivila ji tvář a potom počala tiše, tichounce plakati. I plakala žalostně, jakoby ji se zápalkami a penězi byly ty děti ulice uchvátily její srdce, jakoby ony zápalky a drobný peníz byly v jejím hořkém životě jedinou útěchou a osladou.

Před chvílí se cítila ještě bohatou a šťastnou, a nyní stala se v jediném okamžiku největší nuzačkou...

Plakala, a podzimní, ponurý vítr ozýval se jejím pláčem...

Tramway konečně se hnula a mně stále ještě znělo v uších: Mnoho, mnoho... libru černého chleba vydělám, běhám-li celý den!...“

VOJTĚCH RAKOUS.

I.

Roku 1885 docházel jsem do knihtiskárny Grundovy a Svatoňovy na Král. Vinohradech. Jedenkrát mi majitelé ukázali kuriositu, která jim pusobila švandu. Byl to veliký balík rukopisů, jež dostali z venkova od neznámého člověka. Rukopis sice lhbítý, ruka však nevypsaná a jako nervosní; pravopis, ano, ten potřeštěný pravopis právě byl jím kuriosní! Pisatel zřejmě chodil do německé

školy, neboť podstatná jména psal velkými písmeny, občas psal š po německu, pro dlouhé i pravidelně určoval si značku ý a mnoho jiných nedorozumění. To dělalo pp. Grundovi a Svatoňovi švandu.

Přečetl jsem rychle několik listků, a každou chvíli narazil jsem na svižný obrat nebo řízný vtíp v té strakatině. Stal jsem se zvědavým, a páni přechoťně půjčili mi balík domů, abych pokojněji mohl si v něm číst, než připouštěl hluk tiskárny. Připomínám: Tato tiskárna začala v červenci 1884 vydávat za redakce Louise Schmidta-Beauchezza ilustrovaný týdeník *Hvězdu*. Pro tuto hvězdu určen byl onen balík rukopisů neznámého pisatele. Právě ten balík mi vnucoval zvědavost: Jaký to člověk, že má tak prudkou — Lust zu fabulieren?

Doma jsem některou chvíli se začel do rukopisu a viděl jsem: jsou to obrázky z venkovského života, většinou lekrace; jsou tu anekdoty staré i nové a pokusy vykreslit figuru něčím nápadnou. Dvě dobré vlastnosti spisovatelské skrývaly se v tom balíku: pisatel se uměl bystře dívat na lidi a uměl si najít k věci slovo tak přiléhavé, že vždycky dobře sedělo. Aby mne nerušil zevnějšek těch črt, svlekl jsem je s venkovských hadrů, umyl a oblékl je do slušnějších městských šatů, to jest přepsal jsem několik těch črt svým písmem a civilisovaným pravopisem. Opravdu, šaty dělají člověka. Jak se podívali páni Grund a Svatoň, kdž jsem jim několik črt onoho neznámého venkovana představil v novém ustrojení. Bylo i jim patrné, že jsem pro jejich *Hvězdu* objevil spolupracovníka na venkově, který může dobře přispívat k osvětlení a veselosti čtenářů. »Stakramenta, to je dobré,« pravil jeden z nich. Já dle jména pisatelova i dle povahy některých vtípů hádal jsem, že autor je žid. Albert Österreicher byl podepsán.

Kdž jsem ho pro literaturu objevil, také jsem ho literárně pokřtil. Přeložil jsem jeho jméno na Vojtěch Rakous a s tím jménem neznámý patoval do literatury, ne však do *Hvězdy*, neboť ta v září 1885 zanikla.

Pokusil jsem se udat několik přepsaných Rakouskových črt a obrázku v jiných časopisech. A nezmýlil jsem se. I jiným redaktorům líbily se Rakousovy pokusy. Tak Rudolf Pokorný přijal a otiskl v *Palečku* roku 1885 švandu: Proč občan Purnocha nevolil do říšské rady a další obrázek *Mezi cibuláři*. Roku 1886 vyšel v *Palečku* od Vojtěcha Rakousa *Cestující z provisi* a M. Aleš k němu dokonce přidělal ilustrace. Téhož roku v českobrodských *Našich Hlasech* pod čarou vyšly dvě Rakousovy humoresky: *Báby z panské stodoly* a *živnostenská historka*; *Má to býti svatý Martin*, je to ale svatý Kryšpín. V *Palečku* roku 1887 Rudolf Pokorný uveřejnil: *Dvě veřejné řeči představeného Zázvorky* a dal je ilustrovat K. Thumovi. Pan Rakous na moje vyzvání poslal další své práce mně a ne tiskárně Grund a Svatoň.

Od r. 1887 přestal jsem být komisionářem Vojtěcha Rakouse. Staral se již o sebe sám. Dostal za vyučenou ode mne. Rychle pochopoval tajnosti českého pravopisu a dodával redakcím — pokud vím, aspoň redaktoru Miškovskému v Českém Brodě — své práce sám. Nemám v paměti, jak a kde následovaly chronologicky za sebou, ač jsem je s potěšením čítával. To už patří literárnímu historikovi a životopisci Vojtěcha Rakouse. Doplnuji svou zprávu o počátcích V. Rakouse dvěma osobními vzpomínkami: Kolem nového roku 1887, kdž jsem začal vydávat *14denník Čas*, otevřely se jednoho dne dvěře mé nádherné redakce na Král. Vinohradech, v hostinci p. Možného ve 3. patře v koutě, a ve dvěřích stál hubený, neveliký mladíček, snědý, židovského typu a řekl úsečně: »Já jsem Vojtěch Rakous.« Že jsem si českého spisovatele V. Rakouse nějak jinak představoval, to pan Rakous asi na mně zpozoroval, neboť řekl: »To se díváte, co?« Bylo mu tenkrát 23 let, vedl obchod s obilím. Bydlel v Mratině. (NB. přihlásil se mezi odběratele Času a k jeho cti budiž řečeno, že nikdy nezůstal předplatně dlužen.) Asi před třemi nebo čtyřmi roky našel jsem ve svých přihradách ještě bachratý balík rukopisů (asi kilo těžký) těch prvních zásilek z let 1885—1887 a vrátil jsem je autorovi, kdž měl Staroměstskou tržnici na Novém městě v Jindřišské proti poště. Neměl jsem to dělat. Měl jsem tuto památku dát některému českožidovskému spolku, neboť se obávám, že V. Rakous své prvotiny spálil a že příští českožidovské museum bude ochuzeno o relikvii velmi zajímavou.

A přec ještě jednou jsem panu Vojtěchu Rakousovi zatlačil. Byl jsem znám s nebožtíkem Karlem Fischerem, redaktorem *Českožidovského kalendáře*. Napřed jsem do něho dlouho mluvil a potom zprostředkoval, že Vojtěch Rakous mu poslal nějaké práce své ze života židovského do Fischerova kalendáře. Co Fischer očekával podle mých rekomandací, nevím, ale velice byl sklaman. Jemu se nelíbily scény ze života venkovských Rakousových židů. Případaly mu sprostě. Jestliže něco sem tam přece v kalendáři Rakousovi vytiskl, tedv nerad a jen snad proto, aby si mne nepohňeval — on měl rád na všech stranách dobrou vůli — leč dokud Fischer žil a dokud nepřešel kalendář do rukou redaktorů z nové generace, V. Rakous neměl s českožidovským kalendářem štěstí. Ten jeho realism vadil a vadil.

10. ledna 1914 Vojtěch Rakous dovršil padesátku. On se sice pokusil zmásti své přátele stran svého narození, ale oni přece mu to datum vypátrali. Napsal do *Českožidovského kalendáře* 1912—13 článek »O člověku, který neví, kdy se narodil«. To bylo tak. V rodině Österreichové ve Starém Brázdímě bylo 17 dětí (posud jich 11 žije), a nejstarší byly roztoulány ve světě. Kdž bývala konskripce a sousedé se sešli u starosty, kde pan učitel vyslýchal jednotlivce a po-

drobně udaje zapisoval otec Oesterreicher mival horke chvíle Rakous vypravuje, jak scéna vypadla

Tak pantáto, kolik máte děti?

Trináct řekl otec správně.

To číslo si pamatoval, matka mu je doma rekla. A také nás skutečně v tu dobu více nebylo.

— Trináct, psal pan učitel. Tak nám je, pantáto, vyimenujte.

— Pepik Lotyna, Julka... počal otec a tak to šlo hezkou chvíli. Když litanii skončil, pan učitel to podtrhl spočítal a zavrtěl hlavou. Počet se neshodoval.

— Pantáto, vyimenoval jste jich jen jedenáct, dva se nám nedostávají. Řikejte znova.

— Pepik Lotyna, Julka... počal otec trpělivě od začátku. A když skončil, bylo jich zase jen jedenáct.

Tak snad jich víc nemáte? pochyboval pan učitel. Otec byl však pravdomluvný: Vždyť mi doma matka řekla že je jich trináct.

— Pantáto, zapomněl jste na Nánu, ozval se hlas ze zadu ode dveří. Byl to obecní slouha, který si vzpomněl na tuto zapomenutou ratolest našeho rodu.

— Bodejt, doznával otec, na Nánu jsem zapomněl.

— Tak snad jich víc nemáte? pochyboval pan seženeme to trináct? Otec bezradně se rozhlížel po sousedech. Ale všichni, i obecní slouha, vrtěli hlavou že už o žádném otcově dítěti nevědí.

— Já vám povím, radil starosta, jděte domů, snad to bude vědět matka. Ale hned nám to přijďte vyřídít.

Za malou chvíli se otec vrátil. Spokojeně se usmíval.

— Tak to napište, pane učiteli, ještě je Eman, na toho jsem zapomněl.

Ještě hůře bývalo, vypravuje Rakous, s výpisem matričním. Byly tenkrát takové patriarchální poměry — vypravuje Rakous dále — že otec měl na vybranou: buď mohl dát zapsati děti do židovské matriky v Brandýse nebo do katolické ve Sluhách. Otec dával přednost katolické matrice, neboť nežil s pány od židovské obce v dobré shodě — pořad vymýšleli nové platy, ale s p. farářem ze Sluh měl vřady dobrou vůli. A hlavně do Brandýsa by byl musil běžet s každým jednotlivým dítětem zvlášť, kdežto farář ve Sluhách zamhuřoval obě oči když otec dával zapisovat dvě až tři najednou. A někdy některé dítě do zálohy napřed.

Ruzní přátelé počali se mne dotazovati, kdy ze jsem se narodil. A dotazovali se stále naléhavěji a s vytrvalostí lepší věci hodnou. Ovšem že jsem se narodil ale kdy to nevím. Den po veselce se mne tázala žena také, kdy jsem se narodil. Mne byla hanba — den po veselce! — doznat, že takové samozřejmou věc nevím, a tak jsem jí řekl rok a den jak mi to slina na jazyk přinesla. A to

to datum se nyní v mé rodině už dlouhou řadu let s velkou okázalostí slaví jako můj svátek... Ale když mi přátelé tak důtklivě tuto otázku kladli, počal mne rok a den mého narození také zajímat, poněvadž jsem si myslel že mi přátelé chtějí dát nějaký dárek k narozeninám... A jelikož není nic zlého obelhat ženu, ale je hanebností chtít obelhat přátele, odhodlal jsem se k ráznému činu. Dopsal jsem panu faráři do Sluh... S tlukoucím srdcem jsem očekával odpověď a ta přišla hned třetího dne. Ze prý je to těžká věc — psal pan farář — v matričních zápisech, týkajících se naší rodiny, nevyzná se prý ani pánbu... Mezi rokem 1840—1870 je prý zapsáno v matrice naší rodiny celkem 19 dětí (já vím určitě, že nás bylo jen 17) a mezi nimi v období mnou naznačeném 1860—1870 Vojtěchové tři (tu trojku podtrhl pan farář). A sice První Vojtěch narodil se 21. října 1861 druhý Vojtěch 14. května 1863 a ten třetí a poslední Vojtěch 7. února 1867. Abych sobě tedy z těch tří Vojtěchů některého Vojtěcha vybral a sdělil panu faráři, který to vlastně Vojtěch jsem. —

Já jsem dvě noci nespál a třetí noc jsem se rozhodl, že si z těchto 3 Vojtěchů nevyberu žádného. Neboť bylo by hříchem svěřit takovou důležitou věc náhodě. Když jsem tak dlouho vydržel — —

Podle všeho Österreichovi měli Vojtěchy čtyři (jestliže pan Rakous při datu prvního Vojtěcha schválně se nepřepsal), neboť on narodil se 10. ledna 1864.

JAROSLAV MALÝ:

NA CESTÁCH ASIÍ.

III. BUCHARSKÁ ALMA MATER.

Pravým opakem naší osvícené a civilisované Evropy je barbarská a nekulturní Buchara, v níž podporování věd a nauk počítá se za skutek čínící nejenom jméno dárcovo populárním na zemi, ale i za dílo bohumilé, které bude i na nebi odměněno všelikými slastmi. Proto nedivme se, že každý trochu jen zámožný musulman buď za života nebo po smrti odkazuje část svého majetku ve prospěch některé university — medresy. Takové podárky neboli vakufy skládají movitý i nemovitý majetek university, kteráž se z jejich důchodu vydrží. A bývají to kapitální majetky! Co by se za ně nadělalo užitečných prací, být u našich universit!

Pokusil jsem se srovnati počet domorodých, samarkandských mecenášů s počtem našich českých; ale dospěl jsem výsledku tak plačtivých, že poznámkami popsany

papír jsem roztrhal na malinké kousky, spálil a popel, aby mne nikdo neviděl, pohřbil za městem. To tak, aby nějaký domorodec to našel a poznal, že stojíme pod nim! Vždyť v mých žilách koluje česká krev! Což pak mohu před asijskými domorodci vystavovat naši mizerii?

Je-li medresa bohatá, skládá se obyčejně z velkého dvora, obehnaného vysokou, cihlovou zdí, k níž přistavěny jsou chudřry, to jest cely, v nichž žijí posluchači. Uprostřed dvora pravidelně stojí mečeta a posluchárny, kterých užívá se jenom v zimních měsících. Jinak po celý rok, bez demonstrativních průvodů, bez výkladů tisku a volání po „volné škole v přírodě“, vyučování koná se na libovolném místě rozsáhlého dvora, pod odkrytým nebem! Účinky toho jsou více než zřetelně vidny na zdravých a statných pánech posluchačích. Nedej Bože, abych k nim chtěl přirovnat naše vyzáblé, poloslepé a hypochondrické kostlivce, kteří chodí po Praze a nosí tituly filosofu, právníků, mediků etc.! Ale tím jsou jenom sami vinni! Což pak jim pan učitel, drže je po celý den v dusné a smradlavé třídě, stokrát za týden neřikal, že »vzduch je boží duch«? Proč ho tedy nedýchali? Což pak je nepoučoval, drže je po škole za to, že běhali po dvoře, že »jenom v zdravém těle zdravý duch«? Tak vidíte! Teď si nestěžujte! Proč jste tehdy jeho rady neposlechli? Teď, když už ve vašich plicích hnízí tuberkule a vaše minuty jsou spotčeny, je pozdě!

Studenti bucharští žijí odděleně a sáti se i krmí z peněz, dávaných jim v podobě stipendií od university. Velikost stipendií závisí na bohatosti medresy. Obvyčejně mladší posluchači dostávají 10—30 korun dle našich peněz na rok; starší 30 až 70 korun. Takovým tedy způsobem každý posluchač má komnatu a neveliké prostředky k živobytí. Bohatí kromě stipendií dostávají ještě peníze z domova a žijí si velmi pěkně; ano, často chudší jejich kolegové dělají jim za několik grošů sluhu, vymetají komnatu, přinášejí jídlo a podobně.

Výdej stipendií a celá ekonomická stránka university spočívá na mutevali vládne a řídí podle svého gusta.

Do university může být zapsán každý, kdo ukončil mechteb, čili obecnou školu.

Bucharská Alma mater má tři fakulty: 1. Šarie, to jest oddělení bohoslovecko-právnícké, 2. Arabie — filologické (co se týče arabského jazyka), a 3. Chikemie — životní moudrosti.

Na bohoslovecko - právnícké fakultě

přednáší se: 1. Tjafsir, čili výklad Koranu, 2. Chadis — soubor řečí Mohamedových, které slyšel od Allaha, 3. Fikg — zákony týkající se fysické přirozenosti člověka, držení jeho těla v čistotě, a taktéž dovolených i nedovolených předmětu, necitovaných v Koraně, 4. Usul-Fikgy — nauka o metodě pro výklad Koranu, 5. Ilmi-Kalem — dogmatická metafysika, 6. Ilmi-Feroiz — nauka o právu dědickém, 7. Ilmi-Kuroat — deklamatorské, akcentické a skandické umění při čtení Koranu. Kromě toho ovšem vyučují Šariat — znalost zákonu, skládající se ze čtyř knih: Fikgy-Kidany — zákony mravnosti a rodinné, Muchtasar-Vakija — zákony blahočinnosti, Šurchi-Vakija — policejní systém, Chidaja — trestní systém.

Na fakultě Arabie hlavní roli hraje: 1. Lugat — plný lexikon arabského jazyka, 2. Ilmi-Sarf — arabské tvoření a složení slov, 3. Ilmi-Nachv — pravidla, jakým způsobem vyslovovati zakončení arabských slov, 4. Ilmi-Uruz — tvoření rýmu, 5. Ilmi-Kofie — nauka o rytmu, 6. Feni-meon — nauka o libozvučnosti arabského jazyka, 7. Ilmi-Tevarich — historie Buchary a musulmanstva; sem přináleží také zeměpis.

Na fakultě Chikemie se přednáší: 1. Mantyk — logika, 2. Tabigije — přírodopis spolu s astronomií a medicínou, 3. Ilmi-Chisab — matematika, 4. Ilja gije — metafysika, 5. Ria zije — filosofie, nebo lépe řečeno nauka o abstrakcích, a konečně 6. Ilmi-Munazere — umění držeti a správně vésti disputace.

Pro všechny výše uvedené nauky jsou spousty klasických rukovětí, k těm rozmanitě komentáře a k těm opět nové komentáře, takže jistě nikdo se nepodiví, řeknou-li, že doba universitních studií trvá 20 let. Nejnadanější opouštějí medresu ve 35—45 letech věku svého.

Ale velmi často setkáváš se na universitě se zvláštními bytostmi, které zasvětily studiu celý svůj život, až po mohyly, neveselému a těžkému studentskému životní, se starými známými věčnými studenty jako u nás.

Zdejší věční studenti dělí se na dvě kategorie. Prvá z nich považuje musulmanskou nauku za tak rozsáhlou, že na poznání její a jejich pravd nestačí lidský život. Druhá kategorie, k níž připočísti můžeme lenochy, cítí se ne dosti dobře připravenou k samostatnému praktickému životu a proto, bojíc se umřítí hladem, raději táhne studentskou káru, která dá vel-

mí málo, ale přeci jenom kousek chleba a teplou komnatku.

Univerzita dělí se na tři třídy: nižší - a d n a, střední — a u s a t a vyšší — a l a. Zkoušek není; žák vyučív se v jedné knize, přistupuje k druhé a tím i postupuje do vyšší třídy.

Přednášky, které se vlastně týkají jenom rozjasnění některého citátu některé knihy, koná mudaris, náš profesor. Všichni mudarisové jsou duchovními osobami a jmenování jsou zemskou správou. Račte vytisknouti tuhle větu tučným písmem, aby lépe padla do oka našim velebným pánum, kterým vřele doporučuji promyslet tu věc, zda by se zase neměla zavésti na naši českou universitu. Vždyť já a tuhle pan redaktor nerekne, že jsme tu myšlenku vzali z Buchary, kde dodnes slaví krvavé orgie, zařezávají nevěrné ženy a v sousedství spalují lidské oběti!

Takovým tedy způsobem mudaris je nositelem a medresa chrámem musulmanské nauky.

Kdo ukončil universitu a má protekci (V Buchare protekce! To už je přes příliš! Nemohu vystát tohle pítvoření se po Čechách! A jak se taky nezlobit? My pracujeme na zbudování takového protekčního systému celá staletí a historikové možná dokážou, že tisíciletí, a když dojdeme konečného cíle, tu máš, přijde taková Buchara a věc nám za týden okouká! Obraťme na tuhle drzost a fakt zvláště pozornost naši zemské správy a pražského magistrátu, který jistě sám v tom směru přísně zakročí a nedá si vzít svá svatá práva, privilej i chloubu!), tedy, kdo má protekci, dostane nějakou státní hodnost; méně šťastliví stávají se m i z z a m i (pisaři) anebo, mají-li pěkný rukopis, opisují svaté knihy.

Ve středověku Buchara slyňala svou učeností po celém východě, ano soupeřila i na západě s Granadou a Seviljí!

Vždyť sám Mohamed, když byl vzat na nebesa a mohl dobře po naší zemi se rozhlédět, potvrdil, že:

— Vsude na zemi padá světlo s výše, ale ono vystupuje z Buchary!

Ale to bylo dávno!

Za našich času musulmanská nauka neucínila ani kroku dále; dosud stojí na tom středověkém mrtvém bodě, na kterém stála Evropa v době, kdy královal nad vědou bible a Aristoteles, v nichž byla řecká moudrost světská. Týmž tedy zjev do dnes můžeme pozorovati u muslimanu.

Jejich Koran je světovou encyklopedií.

Co není v něm, není ani na zemi. Proto jistě nikdo nepodiví se rozmluvě, kterou jsem vedl s hlavním mudarisem nejvýznamnější samarkandské medresy Klug-Beka, který mně ujišťoval, že země je okrouhlá deska, obstoupená se všech stran horami Kap, za nimiž žijí pololidé, poloptáci Kug a že nebe rozděleno je na sedm kopulí. Ptal jsem se ho:

— A na čem spočívá zemská deska?

— Na vodě! odpověděl.

— A voda?

— Na vzduchu!

— A vzduch?

— Na Allahu!

— A Allah?

— Ó, tjura, což pak můžeš pochybovati o všemohoucnosti Allahově?

Takovým zakončením byla provázena každá naše disputace. Allah je počátkem i koncem, alfou i omegou, a jeho všemohoucnost rozřeší všecko. Učence bucharské ničím nepřesvědčíte, že země je kulatá a že Buchara není centrem země, ani nejkrásnějším místem na povrchu jejím; oni klidně vás vyslechnou a pak odpovědi perskou básní:

Samarkand — střed země,

Buchara — moc Islamu;

A kdyby nebyla nad Mašadem

Lazurová kopule,

Celý svět podobal by se pomejně jámě.

DROBNOSTI.

POSLEDNÍ STANICE

v Itálii byl Milán. Tam se Mona Lisa loučila s italskou půdou, které patří, aby se opět odebrala do vyhnanství, do Paříže, kam nepatří. Na dva dni byla vystavena v Miláně a dopisovatel Frankfurter Zeitungu o tom píše asi takto: Kdo viděl úsilí a námahu obecenstva, aby aspoň letným pohledem mohlo užit proslavený obraz, mohl dospět k přesvědčení, že zijeme v době, která nadšením pro umění se bubří. Hned když Monu Lisu vezlí z Říma do Milána, několik obzvláštních nadšenců vydalo se mezi 3.—4. hodinou ranní na nádraží parmenské a piacenzké, domnívajíce se, že jim bude dovoleno aspoň letný pohled vrhnouti na rozkošný klenot. Ale jakkoli uznali byli k jejich nadšení úředníci, kteří Monu Lisu doprovázeli, vidouce v tuhé zimní noci tyto umění milovné duše čeká, nemohli tužbu jejich splnit. Jaké nesmírné populárnosti těší se obraz od počátku svého dobrodružství, bylo vidět v Miláně. Již prvního dne 8000 lidí obětovalo po franku, aby tu svátost vidělo, lidé, z nichž nepochybně veliká část nikdy

do výstavních místností nevkročila. Aby posvátný obraz byl chráněn, mobilisována byla část vojska; 200 Carabinieri v malebném kroji, bataillon modrých strážníků a 300 městských blidačů s tvrdými klobouky stáli kolem budovy a rozdělení byli v jejich místnostech, aby drželi pořádek. Nescházel než jízda a děla. I bohatí lidé, kteří mohli frank obětovat, směli vrhnouti jen letmý pohled na Monu Lisu. Hromadně byli vpuštěni do benátského sálu v Pinakothece. dřevěné pažení drželo je ve vzdálenosti 2½ metru od obrazu, a nikdo se nesměl zastavovat. Večer potom při elektrickém osvětlení nejhudší vrstvy měly do výstavy volný vstup. V celém městě bylo patrné, že cosi neobyčejného vře. Husté zástupy proudily nepřetržitě k budově výstavní, tramway musily se zastavit, doprava uvázla. Před Brerou samou hemžilo se černé moře lidstva. Šest vojenských kordonů musilo obecnost projít, nežli se dostalo k Nejsvětější. A před ní nesmělo se zdržovat ani chvíli, ne, musilo rychlým pochodem kráčet mimo vysoké zábradlí a vedle fronty vojáků defilovat, za nimiž visela Mona Lisa. Miláňané ostatně znali její rysy, neboť v každém tramwayovém voze visely plakáty... V tlačeni omdlelo 40 žen, jiné bylo slyšet nařikat, že se jim ztratily děti. Více než 100.000 lidí přihrnulo se k Breře, a jen polovička dostalo se přístupu...

MONA LISA

opět v Paříži. Od 3. ledna visí zase v Louvru, 31 prosince byla vystavena v přízemním sále Akademie umění. Ale dnes ne o slavném obraze Lionarda da Vinci, nýbrž o Pařížanech. Zatím co celý svět byl ještě rozehcíván krádeží i nalezením Mony Lisu, Pařížanům už ta historie byla nudná. Na nádraží ji z pařížského lidu nikdo neviděl, jen trochu žurnalistů, fotografů a strážníků. Potom obraz vybalili z bedny, znalci zjistili jeho totožnost a Akademie umění jej vystavila. Správa Louvru je šťastna, že nesmrtelná blamáž ukradeného obrazu je alespoň o to menší, že »podařilo se uloupený klenot získati zase zpět«. Výstava Mony Lisu první den po návratu. Co myslíte, že by se stalo v Praze? Jistě by na výstavě bylo 2k umačkání. Pařížský výstavní den byl sice za vstupné ve prospěch dobročinných fondů italských, v té Itálii, která byla tak hodna, že si ukradené veledilo — nenechala. Ale hmotný výtěžek zklamal; obecnost se příliš do Louvru nehrnulo. První den po triumfálním návratu navštívilo prý Giocondu jenom — šedesát osob. Věc trvala dlouho, Pařížany prostě už nudila. Proto záhadný úsměv Giocondy zdál se mnohým — hořkým. Vitání Giocondy v časopisech bylo také odleskem nudy. Pan Vauxcelles v Gil-Blasu, vítaje její návrat, mluví o Tintorettovi a Giorgionovi, bývalých a příštích jejich sousedech. Po Giocondě prý Francouzové nosili smutek jako po osobě, úctyhodně, ale byli by vzlykali po Rembrandtově Bethsabě, Rubensově Heleně Fourmentové, Velasquezově Infantce, po Watteauovi, Chardinovi, krajkářce Ver. Meerové... To je pěkné uvítání. Dopisovatel Lidových Novin z Paříže zakončil tuto humoresku slovy: „Kdyby měly obrazy svědomí, rozum a cit, Gioconda by si napříště byla nejlepším strážcem. Svolala by nebe i peklo na toho, kdo by ji znovu chtěl ukrásti. Neboť po dnešních zkušenostech by si rekla: „Ještě jeden takový triumfální návrat, a bude po mé re-

putaci. Ještě jednou „znovunalezena“ — a jsem ztracena nadobro.“

Také německé listy se zarazily uvítáním Mony Lisu v Paříži. Když byla z Louvru ukradena, Salle carree nemohl sméstnat návštěvníky, kteří tam proudili, aby viděli místo, kde Mona Lisa visela. Ty tři hřebíky, na nichž byla zavěšena, byly patrně mnohem zajímavější, nežli Lionardova dama se záhadným úsměvem. Stalo se s ní jako s paní dobré pověsti, o které se dříve nemluví dokud se nepustí do nějakého dobrodružství. Potom se skoro po dva roky mnoho o ni mluvilo, až se konečně už nechtělo o ni nic vědět. Což demonstrováno krutým způsobem. Obraz byl 3 dni v Akademii umění vystaven — psala Frankf. Zeitung — za vstupné, jehož výnos určen dobrodružným italským spolkem. Na 1. ledna kromě cizince nikdo se ve výstavě neukazal a v pátek 2. ledna uspořádané jour chic za 5 franku — pátek bývá v Paříži oblíbeným dnem takových jour chic, a přišlo nanejvýš 60 návštěvníků. O takovém propadnutí se Mona Lise sotva snilo. Muže se to snad omlouvat tím, že Tout Paris byla právě posedlá Parsifalem. —

DĚTSKÝ KOUTEK.

Vypravování o otci.

(Konec.)

Od Etahu k mysu Sheridanovu loď 630 kilometrů proplétala se v nepřetržitém ledu, jenž úžinou letí z polárního moře k jihu. Led-tříšť a led-hory. Každou hodinu loď mohla být zmáčknuta mezi ledy jako skořápka. Jestliže se s ledem nervali, tu se mu vyhýbali nebo čekali v pobřežní zátoce, až se plavba uvolní. Po 16 dni nikdo na lodi se nesvlékl z oděvu, až loď zastavila 5. září u mysu Sheridanova. Tu mužstvo odstěhovalo náklad lodní na pevninu, loď zanechána v ledu a proměněna v zimní obydlí. Výprava přezimovala, čekajíc na dobu, kdy možno vydati se po ledových kráčích na sever k točně. Muži lovili pižmoně, medvědy a bílé zajíce, ženy šily a spravovaly přístroje pro cestu sánkovou. Tu prožil Peary s lidmi polární noc, tmou, nežli dopravil po saních potravu podél pobřeží k mysu Kolumbií, odkud se vyrazilo na točnu.

Představte si ledovou zemi ve vzdálenosti 810 kilometru od severní točny. Loď mezi ledy 150 metrů od pobřeží, sevřená ledem a přitlačena ledovcem na bok. Celé daleké okolí pokryto sněhem. Vítr opírá se o lanová, duje, píská, kňučí ve všech skulinách lodních přístřeší, zima mezi 15—50° C pod nulou, plující tříšť v průlivu

skřípe a praska, jak se střídá příliv a odliv. Při tom měsíce tma, jen za svitu měsíce muži vydávali se na lov. Eskymáci začali stavět ledové a sněhové chýše své, iglly, ve kterých jednotlivé skupiny spávaly na krách ledových po 54 dny, co trvala výprava k točně.

Od mysu Kolumbie začala Pearyho výprava přes led 1500 km. k severní točně. Začala 1. března 1909 v několika odděleních. A šlo to nejen přes kry, ale i přes pohoří ledová, a přes ledovce i tunely jako v Alpách. Psi vezli sáně s potravinami, přístroji, malými kamny a hořlavinami. Po většině dni byla zima tak krutá, že lih úplně zmrzl v led a petrolej byl bílý a tuhý. Pearymu ubylo námahou tělesnou 12 a půl kg. váhy. Dne 6. dubna 1909 Peary, čtyři Eskymáci, černoch sluha a 38 psů v paterých saních stanuli na místě, které Peary svými přístroji zjistil jako severní točnu na 90 sev. šířky. Uplynulo 6 neděl, co opustili loď Roosevelt. Konečně točna! psal Peary do svého denníku. Konečně točna! Cena tří století. Můj sen a cíl po 20 roku! Nemohu toho ještě ani pochopit. Vše zdá se mi tak snadné a samozřejmé.

Peary s lidmi postavili z ledu a sněhu homolí a zatkl do ní hedvábný praporec americký, jež mu darovala choť a jež 15 let na svých polárních cestách nosil stočený kolem těla. Když americký prapor zavál, výprava zvolala třikrát sláva! Potom Peary uložil do rozsedliny mezi ledy láhev a do ní listinu, v níž stručně načrtl, co se stalo, a druhou listinu na důkaz, že tento kraj zabral v majetek Spojených států. 30 hodin setrval Peary na místě, na něž útočil 23 let.

Zpáteční cesta k lodi a zpáteční cesta s lodí nebyla méně nebezpečná. Trhliny ledové staly se hrobem jednomu z přátel Pearyho, jež výpravu doprovázel až ke stupni 86° 38'. Od lodi k točně letěli ledem 37 dní, nazpět jenom 16, v celku 53 dní prožili v kraji, kde jednou našli jen stopu pižmoňovu a polární lišky. Když poslední sáně octly se 23. dubna 1909 na okraji mysu Kolumbie a Eskymáci ucitili pevninu pod nohama, jakoby se byli pomínuli s rozumem: křičeli, vyli, tancovali jako medvědi, až vysilení padli na zem.

Pearymu zavázán je celý vzdělaný svět za jeho výzkum. Zápas o poznání točný trval 300 let. A necht si nikdo nepředstavuje, že nyní už každý odhodlaný plavec nebo dobrodruh může jít po jeho stopách jako na vřet. Nikdo nemůže říci, že se také dostane k točně, jako nemůže říci vo-

ják, že bez úrazu projde deštěm kuli nepřátelských, když Peary tím deštěm kuli prošel jen s prostrílenými šaty a s poškrábaným tělem. Peary měl štěstí, štěstí, kterého zasluhoval. Ovoce poznání, ale cesta k němu vroubena je hroby znamenitých mužů, kteří mrzli, topili se a zmirali hladu. Arktické kraje jsou světem hrůzy, děsu a smrti.

★

Peary má dcerušku Mařenku a syna Roberta. Mařenka narodila se v ledové chtrči v Gronsku r. 1893, kde na výpravě s mužem dlela i manželka. Na vítězné výpravě Peary s mužstvem oslavovali 29. srpna 1908 páté narozeniny synkovy a 12. září 1908 patnácté narozeniny dceruščiny. V den narozenin chlapcových otec Peary vzpomínal na svého syna. »Byl bych rád věděl, co asi dělají u nás doma. Zavíral jsem oči a snažil se v duchu si vyčarovatí obraz celé naší rodiny... Jeť věru příjemno oddatí se sladké illusi v takovýchto chvílich. Myslíl jsem v tento den mnoho, přemnoho na svého hochu, v nějž kladu mnoho nadějí. On ponese dál jméno mé, on po celý život svůj zajisté bude vzpomínati na svého otce, který tolik let ztrávil v říši věčného ledu, daleko od domova a své rodiny, chovaje pevnou důvěru v konečný zdar své úsilovné práce. Právil jsem si toho dne, že tak málo času věnoval jsem své rodině. A jak bude se mnou dále? Což zanechám-li své kosti někde v těchto končinách nevystihlého ledového moře? Pak by jméno mé snad bylo vyslovováno jenom mezi jmény těch, kteří snili o vysokém ideálu, ale za myšlenku svou dali v oběť vlastní život. Leč dále ode mne, myšlenky tesklivé! řekl jsem sobě a — otevřel jsem oči.

Dne 21. září 1909 výprava octla se opět u břehu Spojených států a Peary v náručí své rodiny, která mu na lodi připlula na-proti.

— To je vypravování o otci, skončil otec. A chcete-li, také o synu. Není každý otec hrdinným objevitelem severní točný, ale každý otec zavírá někdy oči a sní o budoucnosti svých synů. Každý otec jednou za čas myslí mnoho, přemnoho na svého hochu, v nějž klade mnoho nadějí. Robert Peary syn bude zajisté čítávat knihy neohroženého Pearyho otce o výpravách na sever, a nezneuctí jméno otcovo leností, nepočestností a bezkarakterním životem.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

MAGDA BILÁ:

NOCTURNO PODZIMNÍ.

R. 1904.

Můj drahý Sne! — Podzimní, smutný je večer...
Otvírám okno — mrazivý vzduch mne ovál,
a blízko kdes, na třešních, zmitáno větrem,
zavzdychlo vadnoucí listí.

Můj drahý Sne, podzimní přesmutný večer
tobě mne vrací; kouzlo tvé cítí duše
i smutek tvůj, myslí když otázka plyne:
proč zavzdychlo vadnoucí listí? — —

S Chopinem splývám zas, nevím však, zdali jsem
hrála.

Hlava se svezla mi v chladivě bílé not stránky.
Bože, jak v duši tkví povzdech ten, zaniklý v temnu,
úzkostně šeptnutý vadnoucím na třešních listím! —

Zas vidím před sebou podvečer minulé zimy:
temno je, v okně jen měkce a stříbrně svítí
třešní houšť zasněná — ve vločkách nového sněhu.
Ticho. — Jen pokradmu chomáček bílý sletí. —

Sny moje bloudí kdes. — Zima mně. Samota studí.
Dávně sny svolávám, chladně k nim spínám ruce.
Kéž žár svůj rozliji v tesklivé, skřehlé srdce! — —
Ne rozkoš přišly dát; daly jen bolest touhy!

»Zima už uplyne (naděje pohádkou těší!)
všechno se připraví k novému žití plesu;
zrnka dní sečítej. Po jaru léto vzlétne
se květů růžových k blankytu, v slunce záru!
Léta jen dočkej.« — —

Po létě. — Podzimní večer.

Okna mu otvirám; mrazivý vzduch mne ovál,
a kdesi blízko mne, na třešních, zmitáno větrem,
bolestně zavzdychlo mrazem již sžehnuté listí. — —

Můj drahý Sne! V podzimní bolestný večer
přicházíš opět, kouzlem svým mámit srdce
i smutkem svým? —

Žít mám či zahynout tebou?! — — —

— — — Proč zavzdychlo vadnoucí listí? — —

JAROSLAV SVOBODA:

Z POSLEDNÍCH STRÁNEK.

I.

Ne, tím popisem ubohých mých plíc vyhověl jen naléhavým prosbám a nebyl bych proto mohl pocítit k němu náhle tolik zloby a nenávisť. Také asi ne proto, že sám jen kypěl zdravím a za řeči vydechoval mocnou svojí hrudí z hluboka a se zjevnou rozkoší, zatím co já sotva jsem dechu popadal a každé chvíle se svíjel v křečovitém kašli. Ale jeho účastné otázky! — »Tolik let — práce — probíjení — a nyní — když byste mohl! — a nyní — —!« — Nikdy jsem netušil, jak těžce se snáší litování, jsme-li jeho předmětem! A pak jeho potřásání rukou a — hlavu vzhůru!« — hlavu vzhůru po všem, co mi řekl! —

Znovu ulice. Takovou, jakou byla vždy: Povozy, kočáry, tramwaye a lidé, mnoho lidí! Jak je podivné, že teď jdu mezi nimi také já, a jdu zcela jako všichni, zcela jako by se se mnou ničeho zvláštního nedělo! A přece kolik z nich má mé hrozné, definitivní poznání? Obličejě všech v kalném říjnovém podvečeru jsou bledé a zlé. Když rozžehlí plyn, v jeho záři se všichni zdají ještě bledšími a ještě uzavřenějšími. A není mezi nimi nikoho, nikoho není mezi nimi, k němuž bych mohl přistoupití a říci mu s nuceným klidem:

— Vite-li pak, že jsem byl právě odsouzen k smrti? Před chvílí. A je mi třiadvacet let, a neměl jsem než mnoho útrap a trochu nadějí — —

Jdou, jdou a jdou, ale takového není mezi nimi. — Dalo se do drobného deště a roztrásá mne zima. V celém těle, jen hlavu hoří.

II.

Nejhroznější je stereotypnost těch snů: Nejen že vím, že také dnes zase budou se mi zdát, ale znám předem každý z nich do nejmenších podrobností. Vlastně jen za-

koncem každého, neboť počátek bývá co-
si neurčitého, mnohotvarého, střídajícího se
a mčivého, ale potom vždy přijde totéž.
Neznámou, velkou silou bývám vymrštěn
a letím v parabole a posléze padám, pa-
dam nekonečně dlouho, a probouzím se
všecek v chladném potu.

Podobně sny mívají prý ostatně všichni
souchotináři.

III.

Nedovedu sám říci, jsem-li mu vděčen
či právě naopak. Slyšel jsem toho tolik za
těch několik dnu o podivuhodných výsled-
cích zdejší léčby, že se počínám bátí no-
vých nadějí. Což kdybych počal deufat a
pak to znovu všecko vadlo a haslo? Toho
se bojím, umírání nadějí se bojím, — co
muže být hroznější? Potom jistě bych ho
počal nenávidět za to, že mi dal možnost
nové naděje — —

Ta se jednou jistě již probouzela, tehdy,
když ke mně přišel. Jinak proč by mi byl
selhával hlas, když jsem mu děkoval?

Profesor jest ze všech nejmálomyslnější.
Pokaždé si vzpomenu, jakou hrůzu pouštěl
na celou třídu, když honil na místa, tloukl
pěstí do tabule a křičel vysokým hlasem:
Takovýchle příklad nesvedete? Vždyť to
je pro kočky! — Nyní má v obličejí bázlí-
vy dětský výraz a vidím-li jej sedícího se
shrbenými, vypuklými zády a s rameny div-
ně nyní úzkými a svislými, těžko se bráním
litosť. A pak vždycky po návštěvě paní a
holčiček, když se vláčí parkem nemluvný
a se zemdlenýma očima.

Za to S—ová nemůže se zdržet nejroz-
manitějších projevů radosti. „Za týden,“
povídala mi udýchaně, „za týden už jedu.
Za týden. — A že se šileně těší na divad-
lo. V Princezně Pampelišce vystoupí prý
snad ještě v únoru. — Necítím-li což jar-
ního ve vzduchu? Viděla jednou takový
obraz: Stráně, misty ještě leží sníh, ale v
obloze a černé pudě je něco takového, ně-
co takového — — a byl podepsán: Zava-
nuło jarem! — Ne, ničeho jarního rozhod-
ně ve vzduchu necítím, a zlepšení stavu
tuberkulosních zpravidla bývá jen zdánli-
vé a vlastně krok k horšímu.

Zase zvoní! Nějaký dělník a také tu-
berkulosa. O vzduchu jsem ostatně neřekl
pravdu, poněvadž opravdu již v něm je
coš jarního, v něm a pak v mračnech, zdá
se mi, jak tak letí a letí.

IV.

„Slyšela jsem, že k vám přicházejí a tak bezděky
jsem přerušila úryvek hovoru. Nyní bych

rad věděl, o kom to tedy povídala, že jen
ho do rakve položit a že ho ze sanatoria
beztoho poslali do Prahy jen umřít, když
re o mně? A to prý rozhodně ne, ale aby
jmenovala, o kom tedy, to ne a ne, jen je
v rozpacích.

Zde v Praze skutečně již je květen,
všecko daleko pokročilejší, než bylo na
venkově. Petřínská stráň zabělala se roz-
kvetlými stromy, a chtěl bych si na ni jed-
nou vyjít, jen se nebát od poslední mdlo-
by vyjítí dál, než na několik kroku. Je-li
každá rekonvalescence taková, není o mno-
ho lepší nemoci. Hlavně slabost a odporná
chuť v ústech. Krev se od předvěcerejška
téměř neobjevila, nebo zcela málo, až zase
dnes, a mnoho, hrozně mnoho — —

Zdá se mi to jen, či se opravdu na mne
dírají tak udiveně a útrpně?

V.

Ležím všeho všudy třetí den a připadá
mi, jako bych celé týdny nebyl z domu.
Sny přišly znova, ale matnější a trhané:
většinu času proležím v divném polovědo-
mí, jež není bděním, a ještě méně spán-
kem. Pouze noc na dnešek probděl jsem
celou, v horečce a myšlenky se hnaly, hna-
ly — — Zítřa, pozítří nejděle rozhodně
vyjdu; jsou tak krásné dny. A snad i smu-
tek poleví.

VI.

Po námaze, kterou mne stála nedlouhá
cesta do parku, všecko mi kalila starost,
jak se do vleku zpět. A pak ve volných,
sluncem ozářených prostranstvích zmoe-
ňuje se mne nyní lehká závrať. Sedím tedy
znovu doma a čtu „Bratry Karamazovy“.

VII.

Probudilo mne křečovitě škubnutí celé-
ho těla, jež následovalo po onom, jakoby
keřovém úderu do páteře. Koupal jsem se
v potu a nikdy snad jsem se necítil tak
sláb.

Ale hlavní je, že jsem se probudil v
náhlém a určitém vědomí, že je všemu ko-
nec — —

Otevirám okno: Je zase takový skvostný,
bezmračný den, a vzduch jako by mne o-
píjel. Jdou do školy, a nyní přešly tři do
dívčí. Smějí se, a červnové slunce zalévá
je bílou ranní září — —

Nebylo jí dosud nikdy tolik a tak šarla-
tově červeně. Či by snad dnes již? Ne, —
a také zítra ne! — — Je-li tak modrá
obloha! A také zítra jistě půjdou — s ú-

směvem a zalité ranním červnovým sluncem — —

Nebylo jí však nikdy tolik, krve. Nechtěl bych přece dnes ani zítra — A pak, jako za svého bratra Zosima žil, kdo za mne na světě žít bude? —

Znovu. Teplá a šarlatové červená. Dosud nikdy — — A přece i zítra ještě — s úsměvem v červnovém slunci — — —

A kdo za mne na světě žít bude?

VOJTĚCH RAKOUS.

II.

Uvědomění národní V. Rakous již měl, když jsme se poznali. A nabyl ho tímž způsobem, jakým ho nabývá většina mladíků. Rodiče dali ho do obchodu v Praze (bylo to na Václavském náměstí v domě u Charazu, vedle Zlaté husy). Byl to obchod typického, pražsko-židovského rázu. Celý rok nepromluvílo se tam českého slova, vyjma v nejnnutnějších případech se zakazníky. Nikdo by dnes nevěřil, jakou češtinu dávali sobě tyto čeští zakazníci — většinou to byli obchodníci z venkova — libili... Nad podivnou češtinou šefovou smáli se zakazníci a šéf se smál s nimi... Podrobněp čtete v *Hrsti* v z p o m i n e k. A tam také o tom probuzení: »Bydlil jsem v zapadlé uličce Židovského města nedaleko starého židovského hřbitova. Podle platu vypadal i můj byt. Byl to starý, schátralý, smutný dům, v němž byl věčný chlad a věčné šero. Kterak neměl jsem zde toužiti po naší chalupě, po naší vesnici, po jejím vzduchu, světle a slunci? Jako můj šef tak ani můj bytný neznal poctivého českého slova; a tak stávalo se, že jsem častokrát neslyšel promluvíti po cele dny česky v Praze! Jako jiným, kteří v tehdejších letech z českých vesnic přišli do Prahy a přes to, že německy neuměli, přece navždy utonuli v tom moři německého židovství v Praze — tak by se bylo vedlo i mně. Nějakého národního uvědomění naprosto u mne nebylo, nebylo také nikoho, kdo by mne byl povzbudil, poučil...«

Stalo-li se jinak, byl to Rakousův styk s Brázdímem a rodinou, která německy neuměla. Aspoň o velkonocih býval doma a stával se lepším člověkem za ty dva dny, co každoročně směl být doma.«

A byla toho i druhá příčina; bytný Rakous kupoval a prodával staré, odložené knihy. Co bylo lepšího, prodal hned antiquarum, ostatek v neděli na Josefovské třídě vyložil na stolku. Za pár krejcaru bylo možno nakoupit haldu německých románů. Ale v koutě na půdě stála veliká bedna a ta byla plna povlu... vedle různých

zlomku německých klasiku a z módy vyslech románů byla v povlu i spousta knih českých. Tato okolnost byla také příčinou, že bytný zanevřel na českou literaturu, říkával, že ty pěkné knížky mu vždycky přinášely neštěstí

A jaké to byly pěkné knížky! Jan z Hvězd y Ty l, He r l o š, Ch o c h o l o u š e k... Všichni byli pohromadě v tom tmavém koutě pudy. Pravda, celý nebyl z nich ani jediný... Ale přece to jen byly knihy české! Co byly ty staré kalendáře, které jsem doma shánval po celé vesnici, proti tomuto nepřehranému bohatství? A co nejvíce vázilo: kdežto na jiné knihy nedovolil bytný nikomu ani sáhnouti, směl jsem s obsahem bedny vládnouti dle libosti. Pro bytného byl obsah ten bez ceny a předmětem stálé zlosti, pro mne znamenal největší bohatství a nekonečný zdroj blaha

Že je Čech, o tom Rakousa poučila romanticko-vlastenecká četba. Jak své židovství uvést v soulad s češtvím, o tom dal mu poučení první ročník Česk o ž i d o v s k é h o k a l e n d á ř e a v něm článek dra Steina Ž i d e v Č e c h a c h

V. Rakous začal psati r. 1885. Jaké místo zaujímá dnes v české literatuře?

Tato otázka předpokládá ovšem, že je zodpověděna otázka základní, je-li totiž Vojtěch Rakous platným spisovatelem českým a ne zjevem jen snad zajímavým, zjevem nižšího zábavného řádu, jehož význam nedosahuje hranic uznane české literatury.

Jsou objektivní měřítka nějaká, pod než se stavi literární rekruti? Přijímám mru Hierou určil pro spisovatele L. N. Tolstoj v s u n. Co jest umění? A odpovídám

Vojtěch Rakous je dobrým a platným českým spisovatelem. Svým opravdovým umenim naplnil mru žádoucí požadavku, Rakousovy c i t y j s o u o s o b i t ě; on pročitil mnoho, co jiní nepročitili a odhalil nám i takové stránky duše lidské, jakých jsme neznali. V. Rakous umi nám sve c i t y s d ě l o v a t j a s n ě m v ý r a z e m a v y v o l á v a t v n á s o h l a s, z něhož rozkoš čtenářova rovna se rozkoši toho, jenž sám je prožil. Ačkoli nám V. Rakous podává c i t y n o v ě, jeho v y v o l a v a c í u m ě n í je tak dovedne, že s autorem splýváme a zdá se nám, že c i t y o n y j s o u v š e l i d s k ě, že jsme je dávno nejen tušili, n y b r ž i z n a l i, jenže on je dovedl tak dohře vyjádřit, jak se nejlíp vyjádřit dá. A V. Rakous splňuje i třetí podmínku, kterou Tolstoj umění ukláda, aby byl upřímný. Posluchač i čtenář Rakousův není v pochybnosti, že Rakous řekl všecko, co si myslil, že nás nechce vnadit jen předstíráním. Zdá se mi, že oblíbenost obrazku Rakousových spočívá na všech těch třech podmínkách: na osobitosti citu, jasnosti vrazu a upřímnosti osobní, ale na te upřímnosti nejvíce. Tou si nás přímo podmaňuje.

Umělcem V. Rakous je ne diletantem třebaš

tvoreni umělecké nestalo se mu životním povoláním. Jsou písně lidové, které na nás mocně umělecky působí a složil je šohaj, když oral, nebo děvče kdž žalo trávu. Písně staly se obecným lidovým majetkem, autoru nikdo ani nezná, ale proto nejsou diletantské. Diletant je člověk, který nehraději dělá to, co neumí. Není diletant Petr Bezruč, třebaš vhodil do literatury anonymně jedinou knížku a zase z ní odešel. S ryze uměleckého stanoviska kladu nejvš dva oddily v knize Rakousové Vojkovičti a přespólni a to: tři události ze života Kieslerova Lojzy a tři nálady shrnuté pod název Ještě jednou doma. Mohl bych přidat povídku Na rozcestí.

Ve většině případů umění Rakousovo objalo chudé děti. Rozpomeňte se jen, jak Lojza sedí v žebračké lavici v kostele a jak s ním učitel zachází ve škole. Rozpomeňte se, jak malý Albert Österreicherův má skličující dojem, že rodina jejich je sice také židovská, ale protože nemluví německy, že nejsou snad pravými židy, nýbrž jen nějaký horší, zadnější kruh. A najednou na jejich dvorku rabín — poloviční bůh v očích dítěte — oddává sestru po česku, chlapec každému slovu rozumí a všichni lidé mu rozumějí a pohnutím zaplakali. Loučení s brázdímskou chalupou a figura pokřtěného žida strýce Václava jsou takové ukázky umění básnického, že nevím, kdo by je v naší literatuře líp svedl.

Nuže jaké je tedy Rakousovo místo v naší obci literární?

Odhaduju je zas na knize Vojkovičti a přespólni, ve které V. Rakous podal se celý. Všecko, co jinde napsal a co ještě napíše, může jen doplnit obraz jeho práce a myšlení v podrobnostech, základních však rysů již nezmění: všechny jsou v té knize.

Zcela nový svět otvírá se českému čtenáři, když V. Rakous líčí spor pohřebního bratrstva, Vojkovičských na jedné, přespólních na druhé straně. Židovská společnost mezi sebou. Hned bezohledně brutální, vyslovující nejkrytější myšlenky plnými ústy, neštítící se násilností (Lichtenstern a Mendl), a hned zase závrtná hloubka citů rodinných, poměr otcův k dětem (Mendl a dva jeho hroby). Ale ani stín sentimentálnosti, také ne ostých před zahanbením. Novým světem je pro nás rozdíl mezi bohatými a chudými židy na českém venkově. Rozdíl i sociální, ale ještě více národnostní. Chudým židům je mateřským jazykem čeština, hebrejščina jazykem církevním a němčina — cizotou.

Židovská rodina a příbuzenstvo mezi sebou líčena je v cyklu Modche a Rezi. Modche ilegmatický, nemotorný a ústupný muž, jeho žena Rezi sekantní, panovačná a vrtošivá žena. Oba židé starosvětští, pravověrní, v židovské víře zasloužití stařáci. Vidíte, jak žijí rodinný život dva židé

pospolu. Nemají sice děti, ale poněvadž teta Rezi zasahuje do života celého příbuzenstva, poznáváme poměr rodičů k dětem a děti k rodičům na pokrevných příbuzných. Život Starého zákona, patriarchální, feudální. Otec v rodině je všemohoucí Jehova, jemuž se neodmlouvá. Tetu poslouchají synovci i neteře. Rodnou ves a rodný domek všichni milují. Třeba 11 dětí je roztouláno ve světě, ale o dvou dnech dovolené na velkonoční svátky, kdyby byly kraj světa, shrnou se k rodičům do chalupy.

Na několika rodinách židovských a českých vesnicích poznáváme soužití křesťanů se židy a vzájemný poměr obou žilů k sobě. Korefovi v Sedletině, Friedovi v Křenku, Kantůrkovi v Kozárovicích, Österreicherovi v Brázdině jsou chalupníci jako druzí chalupníci. Nácka Frieda měla křenečti rádi jako svého, »že dřel jak oni a že nad ně nevyňikal ani duchem ani zvláštním důvtipem«. Najal si domek s kupeckým krámkem a osmí strychy polička. Koupil sobě dvě kravky do tahu a pilně si hleděl poliček. V prázdných chvílích běhal ještě po okolních vesnicích a skupoval, co se dalo. »Zkřenkovatěl«, praví Rakous a to je výstižné slovo. Byla doba (1897), kdy se židům v celé zemi vytloukala okna. Byly však vsi české, kde se surovost vůči židům neobjevila. V Sedletině sedláci v hospodě mezi sebou si povídali, že utlučou každého, kdo by se na Korefovu chalupu jen křivě podíval. Na židovské svatby přichází celá křesťanská ves. A když Rezi pekla macesy, »u oken tísnily se děti i dorostlí — všichni, kteří nebyli zván dovnitř. A v nitřku... všechny sedletínské selvy chalupnice i domkářky kolem dlouhé tabule v plné horlivé práci... Celý domek byl pln ruchu a šumu.« — Šebestce, mladé chalupníci, napadlo zpívat světskou píseň, ale Klenotka nechtěla zamílových písniček slyšet, když se pečou takové »boží milosti« a zanotovala — poutnickou píseň. Tisickrát pozdravujeme tebe.

Není to obecný zjev, toto židovsko-křesťanské soužití; také je málo okresů, kde židé provozují zemědělství; na tom však nezáleží, Rakous vidí případy, kde to bylo a poznal, že dvě náboženská vyznání se dobře sousedsky mohou snášet a snášejí se. Soužití začínalo u dětí a zůstalo i dospělým. (Hned praktický argument proti židovské všem konfesijním školám!)

V. Rakous dal nám svým literárním dílem zprávu takorůka o nové zemi, o které většina nánc nevěděla kromě povídaček a pomluv o rituálním užívání krve křesťanské, o vrozeném daru ochodovat a sdit, o špině, o němčení, o železné solidaritě jeden za všechny a všichni za jednoho nechuti k těžké tělesné práci... Rakous objev české literatuře novou oblast citu, do které přenim nikdo nevníkl a která by také nežidu zůstala uzavřena a neviděna. Ale není to v díle jeho je materiál obohacující psychologii lidskou, je to obohacení a rozkoš, kterou každá duše prožívá

při citech krásných a hlubokých. Takový strýc Václav, jaká to figura česká, náboženský smíšenec křesťansko-židovský! Takový kupcecký učeník u Charauzů v Praze, jenž přišel z českého venkova do ohlušující Prahy a žil v ní se smrtelným steskem po rodině, po své vesnici, polích a slunci, dokud v tmavé ulici a v tmavém domě u židovského hřbitova neušel světlo v pejmíš-knihách! Takový mladý muž, jenž se loučí s rodičovskou chalupou a z dálky pořád ještě se dívá na ten kouř stoupající z komína otcovského, pod nímž si sám oheň udělal na rozloučenou! A zas taková ustaraná matka (Pokřtění), která obstarává děti a dobytek a nemá ani kdy poklízet, ani dbát na sebe. »Budete vidět — říkala o ni švakrová — že Terynka přijde po smrti do hrobu všecka sešpendlená!« Anebo ten obrázek, jak matka židovská peče livance, děti jedno po druhém s livanci vybihají na náves, až zedník na blízku pracující jde si také koupit livanec (domnívaje se, že v té chalupě prodávají) a zatím doví se, že to nejsou děti z vesnice, nýbrž židovské děti jedné rodiny a že to ještě nejsou všechny ty starší že už jsou ve světě.

To je pravý význam literární Vojtěcha Rakouse, že českou literaturu obohatil o nové zdroje citu a zkušeností. Tím, že nám vyličil, jak nějakého půl milionu židů žije v rodině, jak židé pohlížejí na sebe sami a jak na křesťanské obyvatelstvo, mezi nímž žijí. On arci nefilosofoval, co z toho vyplývá. Účelem básníkovým je pozorovat a co pozoroval dobře podat. To Rakous dělá. Mudrovat o významu a důsledcích jeho fakt můžeme my.

Význam Rakousův uvědomíme si ještě líp, všimneme-li si rozdílu mezi na př. Kapprem a Rakousem. Siegfried Kapper měl odvahu jako žid psát česky. A psal česky básně a povídky a pohádky takové, jako psali v jeho době jiní. Přednášel v Umělecké Besedě o Rukopise Královédvorském, o Pavlu Skálovi, o zpěvech Srbů a Černohorců... jako přednášeli o týchž předmětech jiní. To má cenu pro české židy, pro literaturu, t. j. umělecky Kapprovo židovství je lhostejné. Také Rakous začal psát obrázky, črty a humoresky ze života, jak se mu právě namanuly. Potom se však uzavřel vědomě do kruhu, v němž byl doma a v němž se stal objevitelem. To je nové a cenné, tím Rakous rozhojnil materiál literární, jakoby byl objevil nový kraj, a to je také nezmařitelný dar českožidovství, jež dalo české literatuře.

Bylo by zajímavé konečně prozkoumat, jakou cenu má ten Rakousův materiál literární pro politiky, filosofy, psychology, národohospodáře atd. Jak na př. židé hledí na život. Jako na důležité poslání. Život je důležitý úkol, který musí být vyplněn stůj co stůj a proto se k němu soustřeďuje všecka pozornost, myšlení i práce. Nemusi to být život vždy úctyhodný, ale žije se houževnatě; docela jinak než u křesťanů. Tato práce patří však již na jiný účet, neboť spisovatel není odpověden

za to, co viděl a napsal, když jen psal upřímně a poctivě. Studium toho materiálu je tak vděčné, že sotva bude dlouho čekat na svého odboruika.

Jan Herben.

JAN MORÁVEK

RESERVISTA.

Osmnáct nás bylo,
nebylo už místa.
V tom zas nový maroc
starý rezervista.

Osmnáct nás bylo,
strádaající národ;
ale rezervista
nejtěžší byl marod.

Pionér — most stavěl
kdesi přes Vltavu.
Spadl shora trámec,
rozrazil mu hlavu.

Starý rezervista,
otec pěti dětí
skulil se jak jabko,
z uražené sněli...

Horečku měl, mluvil
cośi o Šumavě...
Domov se mu pletl
v rozpálené hlavě.

Ženu volal, děti —
Nejhuř bylo v noci.
A my chabí byli
zcela bez pomoci.

Ženu choval v lásce,
ňák se o ni lekal.
Podle jeho řeči,
do kouta ji čekal.

Pátého dne zuřil,
volá, pláče, heká...
Mněli jsme, že rána
jistě nedočeká.

Poněkud se ztišil,
když se venku dnilo.
Potom přišel dopis:
— Už se narodilo...

Vzal jsem ženin dopis,
čet' mu její řádky,
posvěcené slzou
svěťice a matky.

znati po ohromném tuhu (žerd s koň-
m ohonem) zakončeném bronzovou pěstí
ské ruky.

Jak se Osmanuv Keran dostal do Samar-
kandu, o tom tradice povídá: Asi před 500
y do Taškenta přistěhoval se ze Stam-
a jakýsi Seich-auandi-taur (čísť, kněz),
l velice rozumný, bohatý, nábožný a mí-
rdný. Lid brzy si jej oblíbil a vyhlásil
za svatého; když umřel, zvčnili jeho
nět tím, že nazvali jednu taškentskou
rt Šajchantaur, jak se jmenuje až do-
es. Šejch ostavil po sobě mnoho potomků
obřými jmény a ještě lepším jméním,
nikdo z nich mimo Chodžu-Achrara ne-
čračoval na nábožné cestě svého předka.
Chodža-Achrar přestěhoval se brzy z Ta-
nta do Samarkandu a tam se stal pi-
e, to jest duchovní hlavou neboli pa-
nem izolovaného kroužku věřících.

Chodža-Achrar byl velmi bohatý i velmi
božný.

Jeho bohatství dodnes kolují v Samar-
dě rozmanité anekdoty, z nichž jednu
ravuje A. P. Chorošchin asi takto:

Jakýsi Mušrab-Duvana, vrstevník Chodži-
hrara, náboženský pomatenec a majitel
něho osla, putoval v té době mezi Bu-
rou a Taškentem, blahoslavě národ a
aje almužnu.

Jedenkráté přijížděje k Samarkandu
el chromné stádo beranu.

— Či pak jsou to berani? — zeptal se po
čejných pozdravech pastuchu.

— Chazreta-Chodži-Achrara — odvětili
týři.

Duvana jel dále, ale po několika stech
čích v zahradě uviděl stáda rohatého
ytka.

— Či pak jsou to krávy? — ptal se
šrab.

— Chazreta-Chodži-Achrara — odvětili
tíci.

Mo nějaké chvíli opět potkal veliké stádo
eloudů.

— Či pak jsou to velbloudi?

— Chazreta-Chodži-Achrara — odpově-
el velbloudáři.

Duvana jel dále a znovu potkával ovce,
y i velbloudy a odpověď byla vždy
a a táž — Chazreta-Chodži-Achrara.

Na konec potkal chromný tabun (stádo)
el.

— Či pak jsou to osli? — ptá se Mušrab.

— Chazreta-Chodži-Achrara! — odpově-
ehoniči oslů.

Allah ekber! Buh je veliký! — vzkřikl
ana seskočiv se svého osla. — At se

áš, na co zeptáš, všecko je to tebe
dži-Achrara...! A potom obrátiv se

k svému osla zvrčel, jak jde i tv do jeho
náda, jenom tys...! — a šel tomu Chodži-
Achrara!

— Lid tu svatce zhrara... sla do stáda
boháčova.

Chodža-Achrar byl i velmi nábožný.

V stavě, pěknou mešitu i medresu (uni-
ersitu), vedl velmi pobožný život, postil se
a každý rok na svůj náklad vypravoval do
Mekky celé tlupy piliřrimů, aby poklo-
nili se p svátce Kábě.

Brzy raznesla se pö cele střední Asii od
Mekky až do Kašgaru zvěst o samarkand-
ském prameni čistoty a viry, o pobožném
potmku svatého Šejch-auand-taura. Sláva
jeho šířila se neobvyčejnou měrou. Jednoho
dne miródi (tučenci) navrátilvě se
z Mekky přinesli stému píru pozdrav od
chalífa (který tehdy byl druhý a nebo
třetí nástupce Sulajna-Bajazida-Ildirimaj,
který pry je nesti a daroval Chodži-Achra-
rovi na památku svatce Keran, psaný vlast-
noručně třetím chalífem Osmanem a zkre-
pený jeho svatou krví.

Chodža-Achrar vzal podárek a daroval
jej své universitě.

Kniha byla chována ve veliké vážnosti,
ale nikdo v ni neuměl číst a neumí (muslim)
ani dñes.

Asi před 50 lety jakýsi Tatar, patrně ve-
liký taškár, tvánil se, jak by v knize četl
a při tom bíl blavou o zem a plakal nad
krví chalífovou. Demirodci hleděli na něho
jako na zázrak a Tataru ta komedie vynesla
znamenitý kapitál.

Tatar umřel, ale pobožní věřící nepře-
stávali chodit na modlitby a klanět se pö
svátému Koranu-Chodži-Achrara.

Potom přišli Rusové a neví, jakým zpö-
sobem octla se posvátná kniha chalífa Os-
mana v petrohradské bibliothéce: jenom
víme tolik, že mullové (tučenci) žijící v me-
drese dostali za ni 100 rublů.

Tot domorodá samarkandská tradice
o osudu prvého musulmanského Koranu,
psaného rukou třetího chalífa Osmana a
zkropeného jeho svatou krví.

AVO BUR O

JAKO TISÍC A JEDNA NOC.

Slěná vdaliska mlada,
pö-žena, pöle-ditě,
druhá to Šeherezada
z Tisíce a jedné noci,
ale zcela bez pomoci

a v trapnější situaci,
neboť věru nevěděla,
co by tak nepřetržitě
skýtalo jí nové látky
(nedbalt Sultán na pohádky)
modlila se k Allahovi
pekorně, jak ženě sluší...
Prosba krásných rtíků přístup
snadný má i v božské uši...
Allah není analfabet
a ví, co kde v světě píše...
Odalisce důvěřivě
pomoc seslal po derviši.

Derviš denně donáší jí
Čas a Právo, České Slovo:
kde je bere a jak čte je
ona ... dílo Allahovo!

Zachráněno sladké mládí!
Odaliska žije, žije...
Sultán spokojeně hladí
šedou bradu, kávu pije,
kouří, zraků nespouští je
s Fatmou, Allahovi vděčné,
která před ním rozvinuje
pásmo vskutku nekonečné...
Odaliska neumlká,
jen když spánek očí klíží;
v zlatých miskách přinášejí
otrokové chutnou rýži,
lahůdky a plody... voní
s rožňů kuchyň tuční skepci...
Odaliska vypravuje,
(bez obavy, že nit dojde)
o skandálech pražských obcí.

DROBNOSTI.

POHÁDKY A PŘÍSLOVÍ

lidu ruského S dodatkem přísloví staroarménských sebral a přeložil Karel Frič. Vyšly v Ottově světové knihovně za 40 hal. Dobrá věc. Pohádky nejsou všechny nové, některé už Fr. Vymazal přeložil a vydal. Pohádka o psu a datlu je mi záhadná; něco tak nelidského málokdy se v pohádkách najde. Přísloví ruská i arménská jsou nohac. Překlad se plynně česky čte. Některá přísloví jsou velmi vtipná.

— Moje ok pro mne diamant, pro jiného střep.
Což platí také o ti a žurnalisté by si často měli připomínat.)

Kdo utká, to honí. (Hodí se na nynější mladočeskou politiku, k ně si nikdo neváží a kterým vláda honí z hanby hanby.)
Ten kdyby bylo ryto svině by se

nasla. (Připomínám těm, kdo říkají, že realistů je málo. Kdybychom mohli nabízet plně žlaby, to by se přihnalo sviní!)

Čert z blízka není tak strašný, jak ho malují.

Srdce bez tajemství prázdná kniha.
Všude je dobře, kde nejsme.

Bez práce zkaženě mistrem nebudeš.

— Nekupuj zbytečně, budeš prodávat potřečně.

— Z dobré opice neuděláš ani špatného člověka. (Hodí se na mnohé naše umělce.)

— Dluhy neřvou a přece spát nedají.

Není milý, protože je hezký; ale hezký, protože je milý.

Není hanba mlčet, když nevíš, co říci.

Sešli se, aby o některých věcech pomlčeli. (Tak se schází pražská radniční klika.)

Bílé ručky milují cizí práci.

— Snadik se držel Kdybycha a oba spadli do vody.

Slovem ani komára nezabiješ.

— Hospodář jde po dvoře, najde rubl — vrací se a najde druhý.

Chudoba není hříchem, ale čert o ni stojí.

— Ten se má jak u Krista za řadry.

Krotkého vlka telata ližou (pana dra Kra-máře telata v ministerských kancelářích, a on se pak domnívá, že má veliký vliv u vlády).

Komu je kdo milý, tomu i nemytý je bílý.

— Příliš ušlužný hlupák je nebezpečnější než nepřítel. (Doklad: Mladočeši hlasující pro nezdaněné minimum 1200 K.)

— Štěstí s neštěstím se tak popletlo, že pranic nezůstalo.

— Kdo se vlků bojí, ani hub nenasbírá.

— Louže, ve které se topím, je pro mne moře. (To je patrně to české moře, které tužil Shakespeare.)

Pravopis není mluvnice, tím méně řeč. Jsou lidé, kteří si na tom nesmírně zakládají, že se v jejich spisech nenajde pravopisná chyba. Z toho se domnívají, že jejich řeč je nejen bezvadná, nýbrž vzorná. To je omyl. Naše venkovská tetička, která píše člověkem, má řeč rozkošnou, bohatou, hudební, ačkoli by měla psát člověkem. Vzdělaný člověk má znát pravopisná pravidla svého jazyka, to se rozumí, ale vzdělaný člověk má i vědět, že pravopis nepovídá o kráse mateřského jazyka ještě nic. Malichernická úzkoprsost je tedy, když Josef Škultěty ve Slovesných Pohledech se rozčeluje, že český spisovatel ve V ý b o r u z p o v í d e k M a r t í n a K u k u č i n a označil po n, d, t měkké e českým háčkem a že tedy píše d ě t i, jak se skutečně slovensky vyslovuje a ne d e t i, jak se pravopisně píše. K tomu vědomí se však neumi povznést, co to znamená, když po 60 letech ozývá se slovenčina na českých středních školách a když rostoucí česká inteligence čte Kukučina, Vajanského, Hlvdzoslava a snad jeho samého. Tomu se říká polykat velbloudy a cedit komáry.

Vlastník Tiskářské a nakladatelské družstvo „Pokroky“, společnost s ručním obnovením. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyril Dušek — Tiskem „Práva Lidu“ (J. Skalák a spol.) v Praze II.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku Času zdarma jako nedělní příloha.

PAVEL MARTAN:

JEN JEŠTĚ JEDENKRÁT.

Až budu umírat a s duší rozbolenou
se roztesknělým zrakem budu dívat v svět,
tu přijdi naposled a svoji bilcu ruku
mým retům bez krve nech zlíbat naposled.

Až budu umírat a zrakem vytřeštěným
Tě hledat v řadách těch, jež měl jsem tolik
rád,
tu přijdi naposled a ve svých loktech
měkkých
mou hlavu pochovej jen ještě jedenkrát.

Až budu umírat a kolem lože mého
řad nejdražších mých přátel bude stát,
tu přijdi naposled a svoje rudé rety
k mým bezkrevným mi přisaj ještě
jedenkrát.

STRÝC VÁCLAV.

Napsal Vojtěch Rakous. Z knihy Vokovičti a přespólní.

I chudá židovská barabizna v zastrčeně židovské vesnici může mít svou bílou paní. V naší chalupě v Starém Brázdímě obcházela a strašila celá desetiletí. Byla mužského rodu a jmenovala se strýc Václav. Bílá paní, strašící v šlechtických rámcích, bývá zpravidla mrtvá strašidlo našeho domu, strýc Václav, byl městským lampářem v Brandýse, živ a zdrav. Ale živoucí jeho osoby jsme nikdy nespatriili, pouze jeho jméno, jeho minulost, jeho skutky kráčely neviditelně prostorami naší chalupy a vrhaly svůj šerý stín v naši domácnost — jinak tak klidnou a usměvavě jasnou.

Kdo byl strýc Václav? My, menší děti, jsme to nevěděly. Jméno jeho vyslovováno pouze s obavou a šepetem, a zdál se nám, dětem, tajemnou bytostí, z jiného, horšího světa. Až v pozdějších letech, kdy se nám rozum počal rozvíjet, nabývala tajemná bytost strýce Václava určitější tvaru a životnější podobu.

Strýc Václav byl starším bratrem matčíným a byl — křtěný. A okolnost tato byla příčinou, že jeho jméno nesmělo se u nás vyslovovati, že se o něm mluvilo jen potají a v neurčitých narážkách a že nám dětem se zdál něčím neobyčejně tajemným a hrůzným. Jméno strýce Václava — to jméno dostal při křtu, původně se jmenoval Jakub — působilo na naši dětskou mysl doimem věčného zatracení. Dýchaly a rostly jsme v domácnosti, která ovla všechna proniklá duchem nepřipisnější židovské ritualnosti. Domácnost ta byla přesně taková, jako bývala domácnost našich předků před sto a dvěma sty lety. Všecko, i nejméně starobylé předpisy zachovávaly jsme s uzkostlivou a zbožnou obřadností tak jak to zachovával děd a praděd... Nejmenší odchvilka, nejmenší provinění proti starodávným ritualním předpisům znamenala těžké provinění a bezpečnou ztrátu věčného spasení...

A členem takové rodiny byl křtěný strýc! Že nezměnil vřhu pro nějakou kariéru, dokazoval jeho úřad městského lampáře v Brandýse. V pravdě byla také jeho historie — už jsem arci zvěděl a ji rozuměl mnohem později — zcela obyčejná a všední. Chudý židovský hoch odešel do světa, učinil si známost s děvčetem křesťanským, rovněž tak chudým, a aby si je mohl vzít, dal se pokřtít. Úřad městského lampáře zastával po celý svůj život, od svého ožení až do své smrti — téměř půl století. S rodinou rozešel se pro svůj křest načisto, a zdálo se že navždy. Ačkoli mě rodiště, Starý Brázdím, od Brandýsa jest vzdálen něco přes hodinu, strýc Václav byl od nás ve skutečnosti tak vzdálen, jakoby Brandýs od Brázdíma dělilo moře. Ani strýc Václav, ani jeho žena nikdy od strýceva křtu nepřekročili prahu naší chalupy — a z nás nikdo prahu jejich příbytku. A od jeho křtu uplynulo již celých třicet let! My děti jsme znaly jen jeho jméno, ani jeho ani tety nikdy jsme nespatriily. Byl pro svou rodinu mrtvý...

Tajemným zjevem strýce Václava počala se moje dětská fantazie zabývatí velmi záhy. Kterak vypadal? Jaká byla teta? Měli jsme strýce a tety v Chrásti a v Libeznicích, ale to byli lidé jako my, jejich domácnosti byly na vlas tak přísně ritualní jako domácnost naše, a ti strýcové a tety byli srostlí s celým našim životem. Ale strýc Václav a ta křesťanská teta? Jak to asi vyhlíží u nich? Po židovsku? Po křesťansku? Modlí se strýc Vá-

clav? A co se modlí? Děti neměli a o jejich životě zalétaly občas do naší chalupy neurčité a mlhově zvěsti. S tetou žili v míru a spokojenosti a strýc Václav — jak v mládí býval zbožným židem — tak se po křtu stal zbožným křesťanem. Všecky svátky světi jako rozený křesťan, do kostela chodil a s tetou navštěvují poutnická místa daleko široko — třikrát už byli ve Vambeřicích a sedmkrát na Svate Hoře — a kdž bylo jednou birmováni šest družiček od paty k hlavě vystrojil za své peníze... A zase: O výroční den umrtí svých rodičů chodil na židovský hřbitov v Kostelci a vždy tam dlouho a dlouho se hlasitě modli hebrejsky a šamesovi štědrě platí, aby místo něho v kostele říkal kadiš; a sto zlatých složil — chudý lampár — aby kadiš tento byl říkan na věčné časy... O Jom Kipur se postí a o Pesah jí macesy a v ty dny žádný chumec mu nesmí přijíti na stůl...

Co bylo z toho všeho pravdou? Bylo by možno, aby takto plnil předpisy své víry bývalé i nyní? Jaké to pole pro bujnou fantazii dětskou! Vysloviti jeho jméno, zmíniti se o něm nebylo dovoleno, však přemýšlet o něm a o něm hloubati nikdo nezakazoval...

Proto také kdž jsem začal chodit do Brandýsa do židovské školy — bylo mi 12 let — bylo největší mojí touhou spatřiti aspoň jedenkrát strýce Václava, a trápivalo mne nevýslovně, že snad jedenkrát půjdu kolem něho a nebudu mít tušení, že to on. —

Ta židovská škola v Brandýse! Stojí podnes na téměř místě — dávno už se tam neučí — a kdykoli se mi udá jíti mimo, jest mi — po tolika letech — hořko a trpko. Jen jediný rok jsem tam ztrávil, nezapomněl jsem však na ten rok podnes. Chtěl bych zkušností tohoto roku vyprávěti opět, a opět na dukaz, jak blaze bylo židovským dětem — arcif pouze dětem židů chudých — v těch blahoslavených židovských školách. Pravda, byl jsem nejchudším z celé školy. Učitel, člověk bez jakéhokoliv vzdělání, hrubý a zjišný, byl zvyklý na hojně dary od bohatých rodičů svých žáků. Od nás měl naději — nejvýše — na bochník černého chleba. Tato má chudoba byla příčinou hojných ústrků a utrap v židovské škole. Od jizlivého posměchu nad mou nebohodu němčinou se strany učitelovy, až po jeho cynický pošklebek nad mým chudobně venkovským zevnějškem a spartansky skromným obědem — byly to vždy dva krajice suchého chleba — všecko jsem ve své tehdejší nespělosti snášel s trpkostí sice, ale mlčky a pokorně. Že moji spolužáci rádi a ochotně následovali příkladu učitelova, rozumí se samo sebou — —

Bylo uprostřed zimy, kdy počal jsem choditi do židovské školy. Již jsem tam chodil čtrnáct dní. Dni byly krátké a sněhové metelice na denním pořádku. Bylo sice ujednáno, že mne učitel bude domu pouštěti dříve, abych se dostal domu ještě za světla, učitel však schválně asi, posílal mne do-

mů až před ukončením vyučování, kdy už se vždy notně šerilo. Na rozloučenou vždy ještě za mnou volával, že v Zálivech (prý tam za starých časů stávala šibenice a musil jsem tamtudy jíti) straší. Také bývala ve mně po celou cestu malá dušička.

Jednoho dne byla venku obzvláště krutá nepohoda a záhy nastal soumrak. Snad proto o něco dříve zavzněl z úst učitelových nevlídný povel: Brázdímák může jíti domů! Poctivě jménem mne ten člověk nepojmenoval po celý rok, co jsem k němu chodil...

Před školou se mnou zatočil ledový vítr a bouřlivá sněhová vánice zalepovala mi oči. Mimoděk couvl jsem zpět pod ochranný vchod školy.

Jak se dostanu domů?

V tom uchopila mne něčí ruka a hlas, hlas ku podivu podobný hlasu matčinu, zazněl mi v sluch:

„Že jsi Baruščin? Čekám zde na tebe, půjdeš se mnou.“

Přede mnou, jakoby ze země vyrostl, stál starý, neznámý člověk. Postavu celičkou zahaloval hrubý, šedý plášť, jaký nosivají ponocní, a beranici na hlavě měl staženou až přes uši. V němém úžasu zíral jsem ve starou, vrásčitou, hladce oholenou tvář, viděl dvě modrých, mírných očí zírati na sebe s dobrotou a něhou; ty oči a ta tvář... úžas mnou zalomcoval... to byly oči a tvář mé matky.

Tu řekl neznámý — hlas jeho měl ku podivu tžž zvuk jako hlas matčin:

Nic se neboj, jsem tvůj strýc, Baruščin — jako mamčin — bratr.“

Strýc Václav! On!

Kdyby byl blesk vedle mne udeřil, země kdyby se byla přede mnou rozevřela, nebyl bych se tak poděsil, jako poznáním, že stojím před strýcem Václavem. Hrůza mne obešla. Vytrhl jsem mu ruku, za kterou mne držel a zděšen ucouvl zpět.

Což se mne bojíš? tázal se strýc Václav smutně, čekám zde na tebe, půjdeš k nám na noc. Domu se nedostaneš.“

Strach mnou lomcoval.

Půjdu domů, vyjekl jsem.

A proč nechceš se mnou? Bojíš se mne?“

Ten hlas pusobil na mne ku podivu konejšivě. Pozvedl jsem opět hlavu. A dívaje se do těch očí a do té tváře, jež každým tahem připamatovala mi matku, a při zvuku toho známého hlasu cítil jsem se pojednou ku podivu volným. Všechn strach, všechn děs před čímsi neznámým, hrozným, pojednou zmizel, a bylo mi, jako bych za tím hlasem, za tou tváří bezpečně mohl jíti třeba kraj světa. Ještě jednou zahleděl jsem se do děsně metelice, zuřící kolem, pak odhodlaně vložil jsem svou ruku zpět do ruky strýce Václava:

Půjdu s vámi.“

Radostný úsměv všecek ozářil tu hladkou, vrásčitou tvář.

Jako doma u nás budeš, řekl — a srdečnou

radost bylo znáti na jeho hlase — a teta bude mít radost — velikou radost.«

Šli jsme — stále mne vedl za ruku — vzhuru ulicí směrem k náměstí. Na samém konci ulice, v domě pekaře Junka, v prvním poschodí, bydlil strýc Václav od těch dob, co se oženil a co zůstal úřad městského lampáře.

(Pokračování.)

JAN KLECANDA :

NOVÝ KLOBOUK.

Románek skoro mravokárný.

Ulicí od vinohradského nádraží a nuselských schodů ubíral se mladý muž elegantního zevnějšku a výbojného vzezření. S lehkou cestovní brašnou, světlým jarníkem přehozeným přes ruku, v ruce hedvábný deštník . . . patrně člověk, jenž právě přijel směrem od Tábora neb od Plzně a seskočil již pod nuselskými schody z vlaku, aby místo ponurého, začouzeného tunelu užil pohledu na veselé, mladé město, rostoucí jako z vody na návrších nad starou Prahou.

Na první pohled bylo na něm patrné, jak šťasten je myšlenkou, že dlí v Praze. Na každé křižovatce ulice se zastavil, rozhlížel a přímo kochal pohledem na řady vysokých domů. Někdy přelétl mu kolem rtů lehký ironický úsměv. To když na některé té kasárnovité fačádě moderního činžáku poznal některý detail, vypůjčený ze staropražského palácového baroku, ale hned zase usmál se širokým úsměvem upřímné radosti, radosti ze světlých, širokých a dosti čistých ulic, vroubených košatými akáty.

»Ach, Praho, Praho! Konečně . . .« vzdychl si, ne sentimentálně, ale radostně, těše se, že ho zde čeká jiný, veselejší a snad i hlubší život než tam, v tichém venkovském městě, kde byl poslední léta jako zaklet.

Ale mladý muž měl patrně stejně vyvinutý smysl pro krásu všeho druhu, neboť přes tu chvíli tiskl zlatý skřípec, jenž mu na spoceném nose vypovídal službu, vždy právě, když měl potkat nějakou dámu.

»Čert ví,« bručel si zálibně, »je to přece jen pravda, třeba že to ten kujon Baedeker zamlčuje, že v Praze jsou nejhezčí ženské na celém světě! To je už od schodů šestá, jedna hezčí než druhá. Oh, Jarko, Jarko! Jaké to štěstí, že's už takový ostřílený mládenec, jinak bys co nevidět vyvedl hloupost a zamiloval se po uši, jako nějaký kvartán . . .«

Za takových samomluv dospěl až k Tylovu náměstí a svědomitě napočítl dvanáct krasavic. Ale zde na tržišti, kde panoval čilý ruch, jako vždy v ranních hodinách, byl se svým počtářstvím u konce, poněvadž nestačil. Hemžilo se tu mladých i starších paní a mezi nimi tu a tam i hezké, mladé žabky v elegantních úborech, jež mladý světák, zmírniv krok, znalecky a směle si prohlížel. A že byl sám při svých asi třiceti letech skutečným krasavcem, i svou vybranou elegancí skoro až nápadným, nebylo divu, že jeho smělé, ano výbojné pohledy setkávaly se s příznivým přijetím.

Ale pravdu měl náš starý bručál, rozprádal své pozorování pražského dámského světa. »Žene se tu v Praze paráda tak nesmyslně, že našinec na tak zvané ženění z lásky ani pomysleli nesmí! Nu, proti takové nepředloženosti byl bych já asi pojištěn, usmál se sebevědomě, zadívav se na nádherný klobouk mladé dámy, jenž byl o málo menší, než zadní kolo žebřináče.

Moc tomu nerozumím, ale tolik dovedu přece posoudit, že na takovýhle klobouk by praskla asi polovice mé měsíční gáže . . . Tři, čtyři klobouky v roce . . . ah . . . sacre bleu!»

Tento, skoro hlasitý výkřik platil jiné mladé dámě, jež kráčela proti němu a s jejímž pohledem se jeho oči setkaly. A byl to takový pohled, že místo sprostého českého hrome vynutil francouzské zaklení, jež dáma zaslechla a kvitovala úsměvem. Při tomto úsměvu se panu Jaroslavu — jehož druhého jména dosud neznáme — zatočila hlava tak dukladně, že se za ní, totiž za svou hlavou, — otočil i sám.

Pane! To byl pohled! to jsou oči!« zvolal, ale teď už jenom v duchu, a rychle odhodlán, jako vždy při podobných příležitostech, pustil se za ní.

Dáma se zastavila u květinářského stánku, takže ji mohl pohodlně o několik kroků předejít. Pak vrátil se, aby ji zase potkal.

Podářilo se mu a — opět ten pohled! Bylo patrné — oh, pan Jarka měl kus sebevědomí a trochu zkušenosti — že i její pohled na něm spočinul s potěšením. Mžíkem přeletěla zrakem jeho celou postavu od žlutých lakýrek, pečlivě vyžehlených spodků — však si dal celou cestu pozor, aby nevytláčil kolena — od zlatého řetězu až k zlatému skřípci a modernímu klobouku.

»Hm, co teď?« uvažoval, zastaviv se a pohlížeje za ní. Tohle si přece nedáš ujít, hochu starý?»

Její krásná, pružná postava houpala se před ním grációzně pomalu na chodníku. Ohlédla se jako po ovocnářském krámku,

ale pohled její patrně platil jemu. Zahlédla, že se zastavil a byla si již jista, že jde za ní...

Je to mladá panička, či ještě slečna? Muže být obojí, ale to je celkem lhostejno... Je patrně z dobrého domu... Ten úbor... ten klobouk... všechno svědčilo nejen o vkusu, ale i o prostředcích k tomu, aby se vkusu vyhovělo.

Po několika krocích zastavila se opět před jakýmsi krámkem, ale nekoupila, nýbrž jen prohlížela si vyložené zboží, při čemž však oči její hledaly Jarku.

Opět setkali se oba očima, tentokrát tak plně tváří v tvář, že ona v stydlivých rozpacích sklopila oči. «Muj bože,» myslil si pan Jarka, «Jaké to čarokrásné rasy! Jaký to cudný pohled! Jarko, světáku zkažený, obrať se a prchni! Tomuhle andělu nevinosti nejsi hoden rozvázat řeménky! Ah ba,» hned zase sám se povzbuzoval, «vždyť ona ani nemá řemínků. Ale jsou to nožky!»

Odhodlán jít za neznámou krasavici až na kraj světa, uvažoval jako zkušený mládenec již nyní, posud dosti klidně, co by z toho mohlo být.

Je patrně ještě svobodná, usuzoval, a je zcela jistě nezadaná. A ještě patrnější jest, že jako ona jemu, tak i on jí na ráz se zalíbil. Proč by to nemohlo být? Takové věci nedějí se pouze v románech, nýbrž denně ve skutečném životě, což ostatně v přítomném okamžiku cítí a tudíž i dokazuje on sám.

Věru, nemohl sám sobě nepřiznati, že je neznámou krasavici tak silně zaujat, že by byl schopen vyváděti největší hlouposti. Prozatím byl odhodlán jíti pomalu za ní, a až přijdou do méně oživené ulice, nabídnouti jí svůj průvod... Posud — tržiště již dávno přešli — to nebylo možno pro množství chodců, jimž sotva stačili se vyhýbat.

Náhle zašla krasavice do průjezdu domu, před čímž ovšem poohlédla se, zda je posud sledována. Jarka za ní... Nešla dále, stála asi uprostřed průjezdu a rozpačitě, skoro uleknutě na něho pohlížela, což ho přimělo k tak uctivé pokloně, jako by pozdravoval nejméně princeznu.

V Jarkově povaze ovšem rozpačitostí nebylo, ale její cudné zapřčení přece mělo za následek, že méně výbojně, než měl ve zvyku, ji oslovil.

«Milostivá slečno, ráčíte dovoliti...»

«Proč mne pronásledujete, pane?» zazvonilo z malinových rtíku, o nichž by byl zkušený světák bez další zkoušky mohl přísahati, že neznají červené pasty.

«Proč? Proč?» rozohnil se Jaroslav. Proto, slečno, že vaše oči mne okouzly tak, že šel bych za vámi na konec světa... leda byste dovolila,» doložil s jemným úsměvem, «abych šel s vámi...»

Se mnou? — usmála se a zašveholila: «To je nemožno... ale... chcete-li mi něco říci, mohli bychom si zde zajít na chvílku do pokoje.»

«Což vy zde bydlíte?» udiveně se zeptal, sám překvapen příliš snadným vítězstvím.

«Nebydlím, ale zde je hotel,» zaseptala nesměle.

«Ah, hotel? Tedy chambre séparée?» vyjekl Jarka skoro zděšeně, dívaje se na dámu, jež stydlivě klopile oči pod závoj svých cudných a svudných řas.

«Ó, Jarko, Jarko! Osle starý, jenž ses posmíval nezkušeným kvartánům!» kmitlo mu hlavou. Ale vzpomatoval se ihned a vpravil se do situace.

«To zde je tedy hotel?» opakoval, rozblížeje se po dosti neútulném vnitřku budovy.

«A vy jste to nevěděl?» zasmála se na něho šelmovsky.

«Tak šla, kočička!» řekl rozhodně a vsunul ji ruku pod paži. Povšiml si, že sebou zděšeně trhla.

«Jak to se mnou mluvíte?» řekla vyčítavě a pohlédla na něho tak, že se skorem až zastyděl.

«Hrome!» šeptala mu jeho jesitnost — tentokrát po česku — »to bych byl na slušnou dámu udělal tak mohutný dojem, že by ihned obětovala všechno? Nu konečně... vždyť já jsem také odhodlán ke všemu...»

A spíše veden svou novou družkou, než aby on vedl, zmizel s ní ve špinavém koridoru hotelu asi třetí třídy...

★

«Jarko! Jaroslave! Bratře!» vzkřikl Pavel Petříček emfaticky a odhodil namočené péro na jakýsi akt, o němž právě pracoval. A nestaraje se o dílo zhouby, jež vykonalo, vrhl se příteli vstříc a objímal i líbal se s ním s takovou vroucností, že prachem i kouřem zaseřeně zdi jeho kanceláře jistě podobných výlevu citů nepamatovaly.

A náš starý známý — poznáváte přece světáka z Vinohradů — opětoval jeho projevy sic méně bouřlivě, ale patrně se stejnou upřímností.

«Jsem přeložen, hochu, do Prahy! Ráno jsem přijel a teď má první cesta k tobě! Jsi spokojen?»

«Ale ovšem že... Jinak přec mezi námi nemožno... ač bych se měl skoro hněvati. Dlouho jsi nepsal! Posad se! Ale ne, ne...»

počkej, ať si tě prohlédnu... Nu, fešák, starý fešák a dobyvatel ženských srdcí. Ale víš co? Ani nesedej! Jdeme... ihned jdeme! Pánové,« obrátil se k dvěma pisařům, již stavěli se, jako by horlivě psali, ale při tom zvědavě brejlili na příchozího. »Přijde-li šéf, řekněte mu, prosím, že mi přišel starý přítel, bratr, víc než bratr... stupňoval nadšeně, nevšímaje si shovívavého, ale laskavého úsměvu Jarkova.

Jedním trhnutím žaluzii zavřel svůj americký psací stůl a pak, blahosklonně pozdraviv oba pisaře, vybil přítele k odchodu.

»Chlapče! Já bych tě uskrtil radosti,« horoval, když kráčeli po rozlehlé chodbě, v níž jejich kroky desateronásobnou ozvěnou rachotily. »Uskrtil bych tě, Jarko, kdybych se byl před těmi nestyděl! Dej mi aspoň ruku!«

»Jdi, jdi, ty dětino!« zahovořil přítel měkce a podal mu srdečně ruku. Pořád tak bouřlivý, pořád ten starý Pavel...«

»Nu, a ty?« vyčítal Pavel, dívaje se na přítele okem plným lásky. »Dovedeš se rozpálit, když vidíš zástěrku, ale vůči starému příteli učiněný rampouch... Jsi už aspoň radcu, co?«

»Ach, hochu milý, do toho mám asi stejně daleko, jako ty...«

»Nu, neškodí! Dočkáme se i toho. Ale byt? Máš už byt?«

»Slyšel jsi: Jdu z hostince od oběda rovnou k tobě. Porad!«

»Jarouši, slušelo by se, abych ti nabídl...«

»Nesmysl...«

»No, nesmysl! Chápeš tedy? Mladí manželé, pokud jsme se nezmohli na hostinský pokoj. Ale víš co? Znamenitý nápad! Má tchyně má krásný pokoj a — ach, Jarko, Jarko — má švagrová je mladá, rozkošná děvče...«

»Ó fuj!« vzkřikl Jaroslav zděšeně. »Z toho nebude nic.«

»Cože? Stavím-li se z přátelství k tobě, jakobych byl neslyšel to »fuj«, jež je vyloženou urážkou mé rodiny...«

»Ne, příteli, tak to nesmíš bráti...«

»No, však já neberu... Ale stal ses snad nepřitelem žen vůbec?«

»Žen vůbec ne, Pavlíčku! A mám všechno respekt před tvou paní tchyní i tvou krásnou švagrovou, o níž jsi ve svém pozvání na svatbu tolik horoval, že jsem z toho dostal až strach. Nu, netrhej sebou! To já jen tak žertem. Tehdy jsem skutečně naprosto nemohl. Ale pokud se toho bytu týče, musím říci, že jsem zásadním nepřitelem mládeneckých bytů, kde je dcera na vdávání... Víš, to je past...«

Hochu, nechci tě přemlouvat, ale kdybys mou švagrovou viděl! To jsou oči! horoval Pavel, nechtěje hned vzdáti se své oblíbené, ale přímo nepronosené myšlenky.

»Nu, kamaráde, na krásné oči mne v Praze nenachytáš!« zasmál se Jaroslav. »Alespoň dnes ne, poněvadž mám v tuze živé paměti své první dobrodružství v Praze.«

Cože? Dnes jsi přijel a už dobrodružství? Už vidím, že's posud ten starý. Počkej, v kavárně mi musíš vypravovat. Souhlasíš přece? Půjdemě teď do kavárny, pak tramvaji do Královské Obory a pak na večeri k nám...«

Tak neočekávaně?

Nic neočekávaně! Pošlu ženě z kavárny pneumatickou zálepku,« řekl Pavel, těše se již v duchu, že jeho žena bude mít dobrý nápad a pozve k večeri švagrovou, o čemž se však nezmínil, nechtěje přítele vystrašit.

Zašli do nejbližší kavárny a zatím co Pavel sháněl a pak psal zálepku, Jaroslav prohlížel zběžně noviny.

Tak! Už je to. Čti!« zvolal přítel, podávaje mu k nahlédnutí listek.

Drahoušku!« slabikoval Jaroslav. »Připrav na sedmou znamenitou večeri. Přivedu přítele Jarku. Chápeš, co to znamená? Budu mít u svého stolu — bohužel že ne pod vlastní střechou — dvě bytosti, jež jsou mi na světě nejdražší. Tě libá Tvůj Pavel.«

Jaroslav vraceje Pavlovi list, usmál se na něho skoro něžně. »Ty, ty, dětino! Pořád ten starý blázeň...« Bylo v tom cosi tak laskavého a shovívavého, jako když otec odstrkuje mazlíci se dítě, jehož přítulnost je mu milá a přece uvádí ho v jakési rozpaky, jež pocítují někteří lidé, již neradi projevují své city příliš okázale.

»Co, blázeň! Proč blázeň? Což to není pravda?« vybuchl Pavel. »Což si nejsme my dva více než bratry? Či's už zapomněl?«

(Pokračování.)

OTAKAR HANUŠ:

Z CYKLU NADĚJE A VZDORU.

Rok tedy jdeme už jak mniši krajem spolu.

Ne k cizím, u sebe jen ruce po obolu

vztáhneme bojácně... Lze v očích prosbu číst:

Dej úsměv, polibek, mých naději se ujmi,

jen knutu sklamání, bič zrady nedaruj mi —

o soucít neprosím. Chci raděj nenávisť.«

Tak ruku v ruce jdem a meze k dálkám běží
jak diví hřebčí trig bez pána, bez otěži
a mezi poli dál se chvějem' nesměli —
a v noci, jemných mlh když padá závoj řídký,
je v hrudi radostno, že den byl bez vyčítky
že srdce mluvilo jak přítel k příteli.

A v jedné noci tě svou torbu prohlížeje,
zřím, co v ní pokladu, co lásky se v ní skvěje ...
Ó, jaká odměna, že zbožné s ní jsem šel!
Však u ni neshledal jsem kousek rudy ani ...
Vím, malé bylo jí mé velké milování,
že vděčně srdce své jsem v jejím nenašel!

★

VYZVÁNÍ.

Pokojní páni u sklenic svých! Važte si, že jsem
kdysi dlel
v hlemýždí vaší společnosti dráždě vám hroty
tykadla,
klepaje přes ně ironii, ptaje se, která u vás žijí
básníci lokální?
Vím to já, vím, že hoch jsem, který pro vaše blede
panny dcery
dost není morální.

Važte si piště, který drsné parterre a lože vypiská.
vždyť mají vaše dcery v žilách bílá jen těliska,
v zbytečných zubech plombu zlatou, dušinku
skromnou, nebohatou,
pro městské panice,
na hlavě účes mile umný, před zrakem obzor, jemuž
humny
jsou dány hranice.

Já jsem se zrodil pro panenky z trošinku jiných
lidstva sfér,
nevábí mne a nezmámí příklady dobrých kariér.
ret maje na rtech tuto dobu, tanečním krokem
kráčím k hrobu,
v němž zvykli jste si žít.
Shniju tam, shniju, páni mili, a vy mně — za živa
už shnili —
budete rubáš šit.

Bude to rubáš ze záplaty, ze lži, jak komu napadla.
Po mojí smrti vystrčíte koštěnná svoje tykadla,
každý je v hrůze nad mnou sepe, bez bázně, že
je mrtvý klepne
rouhavým úsměškem,
že po mně plívne pívni rota, celého mého ze života
bude mi výtěžkem.

Ale vám jednou, třeba k stáru, nehybná srdce
zazebou.
Před vámi smrt; a tu již já mám s nádherou žiti
za sebou.

Démoni přijdou chorob divní, útroby ztráví matka
pívni —
bude vám vskutku zle.
Sklenici v ruce, k hrobu jdete, na sledni soud si
ponesete
svě srdce omrzlé.

Neznalo bouře zajásání, nezná, jak vášň klokotá;
u kamen, u dcer dochořila nudná vám píseň života.
Rízněte potom do mé hrudi, v které se rudé srdce
vzbudí
a krev v něm bude vřít.
V rakvičce hrubé, v rakvi z latí bude mi srdce
děkovati,
že smělo žiti, Žit!

Nevadí, byste přečetše to, odsoudivě se usmáli,
nezmění to mou čistou píseň ani tu vaši šakalí!
Volný mám život, plný kouzla, do vašich ale hrudi
vklouzla
míra a soukoli.
Za krokem krůček jdete těsně, pijete dvanáct
sklenic přesně
pro respekt okolí.

Žiravý pištěc, v očích oheň, k výši mám snahu
topolů,
posmívám se vám jedovatě, zadaných vašich
u stolů.
Vtíravá je má píseň muší, o ploše zpívá vašich
duší,
u boltců zaniká.
Na vaše dcery, zvadlé tuje, rouhavě prstem
ukazuje
milénka básníka ...

★

MANÉŽE.

Clown publika, přednáším vtip, jenž boli
a ve vlastní se tělo zařeže.
Osudu tlustou, pranicemnou holi
denně jsem vháněn v sloupců manéže.
V prsou mi často něco hrozně vzlyká,
a já své vtipy metám do publika.
To platí. Chce se smát.
Pozuju, šklebím sarkasticky ústy,
kloním se — při tom nejradš bych na tlustý
publika na krk hmát.

Manéže novin. Slovo, které děsí.
Pel veršů tvých, pel květů, motýli,
tón, který sáhal duše na klávesy,
buržoa přečte v kafé otylý.
Čím jásal jsi, čím plakal, smál se, vzlykal,
cos na se řek, cos dosud nevyříkal.
růže a máky, ocun, protěže —

to za kus chleba háziš znesměleň,
zda zaltbíš se, háziš to však denně
do sloupců manéže...

A když jsi přeci chytil mozky tupé,
za květy své hned získáš odplatu.
Dompteusa přes ně pikantní pak cupe
z Pschütt, z Cri-Cri, z Frou-Frou, z Musket,
z Witzblattů...

DROBNOSTI.

BOLESLAV MIŠKOVSKÝ,

22letý syn redaktora Josefa Miškovského v Českém Brodě, zemřel 30. prosince u otce. Jinoch velmi nadaný. Již v 15 letech psal slušné verše, později však ozvala se v něm novinářská krev, zejména za vídeňského pobytu, kde jako úředník Živnostenské banky byl bankovním novinářem a ochotným spolupracovníkem Vídeňského Denníku. V poslední době psával i do Času. Přestoupil do Agrární banky, ale podlomně zdraví donutilo jej odejít v létě do Č. Brodu, kdež po pěti měsících zemřel. Jeho přítel poslal nám některé jeho verše z roku 1906, z nichž tuto dva epigramy tiskneme.

MÉMU INFORMÁTOROVI — NA CESTU DO SEMINÁŘE.

Měl snivě, modré oči
a tmavé vlasy žen tak rád...
Však kamkoli teď vkročí,
jen samý rmut a samý chlad,
Vždyť štěstí brzo zaniká
a neštěstí jen zebe.
Teď tmavé vlasy — klerika
a modré oči — nebe!

CO JSEM?

Jsem básník lepě lyriky
a pášu ostré kritiky.
Při mně se dosud toto snese,
že literát jsem bez koncese,
Jsem zuřivý prý samovrah,
jenž v zoufalství spad' s kluzkých drah.
Jsem cituplný pro vladařské dojmy,
prý pletu sobě politické pojmy.
Jsem radikál,
snad klerikál,
atakdál a atakdál.

PŘEDZVĚSTITEL

čili pomník muži, jenž nežil. Klerikální pařížský žurnalista Paul Birault, chtěl patrně demonstrovat povrchnost svého národa co nejkřiklavěji; vymyslel si tuto mystifikaci: S velikým rozhořčením pustil do všech koutů Francie letáky, že prý je veliký nevděk, když Francie zapomíná na jed-

noho ze svých nejzasloužilejších mužů, Hégésippa Simona, jehož sté výročí smrti právě prý se blíží. Hégésippe Simon byl předzvěstítel a vychovatel demokracie a jeho heslo znělo: »Tma mizí, když slunce vyjde.« Na toto hlubokomyslné heslo chytil žurnalista Paul Birault kdekoho. Vyzval poslance a senátory, aby dali podnět ke komitě, které by jubileum Hégésippa Simona uctilo nějakým důstojným a slavnostním způsobem. Poslanci i senátoři přijali okamžitě věc za svou. Vyslovili též svoje politování, že kosti muže zasloužilého, jako byl Hégésippe Simon, tak dlouho musily trouchnivět v nevděku Francie. Návrh na uctění slavného muže přijat jednomyslně a šlo jen o to, jakým způsobem oslavit památku. Někteří byli pro pamětní desku, někteří pro pomník. Čim Hégésippe Simon byl, o to vůbec se nezajímali, nemajice patrně kdy. Stačilo jim nadšení pana Biraulta, který vždycky, když podrobněji byl dotazován, odpovídal, že Hégésippe Simon byl předzvěstítel. Toto široké nic nepovídající slovo (ve francouzském umění je takových slovíček na kolik vagonu), úplně poslancům stačilo. Trochu nejistým cítil se jedině M. Massé, který vyslal z ministerstva úředníka k Biraultovi, aby se ho na Hégésippa Simona a jeho dobu bližší vyptal. Birault vylíčil »předzvěstitele« tak nadšeně, že nic už nebylo oslavě v cestě a chybělo jen místo pro pomník a kus žuly, z níž měl být vytesán. Byl ustanoven i den slavností a slavnostní řečník. Jen Leon Bourgeois pojal pochybnosti a čím marněji po slavném H. Simona pátral, tím více vyslovoval podezření svým přátelům. Dle jedné verše mystifikaci prozradil Birault sám, jakmile se dověděl, že L. Bourgeois jeho švindl odhalil. Dle jiné verše praskla mystifikace proto: Birault je také Francouz, ve své nedočkavosti vyzvatlал nejbližším přátelům, že Hégésippe Simon nikdy nežil, a někdo z nich — také Francouz — mystifikaci prozradil. Slavně vypadá ten předurčený řečník slavnostní, jenž slíbil mluvit o někom, o němž nevěděl než že byl předzvěstítel, a stejné slavnostně poslanci a senátoři, kteří nedšenými dopisy přihlašovali, že se 31. března 1914 osobně k slavnosti dostaví. Potom si nařikáme, jak Francouzi jsou neinformováni o cizích, na př. českých věcech.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dva mrazy.

Ruská pohádka.

Proháněly se po širém poli dva mrazy, rodní bratři; s nohy na nohu poskakovali, rukou o ruku klátili. I pravil jeden k druhému: »Bratře Rudonosko, což abychom se trochu pobavili a lidi notně poznobili?

Druhý na to odpověděl: »Milý bratře Modronosko, chceme-li poznobit lidi, to nesmíme se honit po širých polích. Pole jsou sněhem zanesena, všecky cesty zaváty nikdo tu nepojede, ani nepujde. Poběžme raději tamto do lesa borového — tam je sice méně prostory, ale za to tam najdeme spíše zábavu. Ačkoliv i tam skoro nikoho není, tož přece jen spíše někoho dopadneme na lesní cestě.« Jak se umluvili, tak to provedli. Spěchali tedy milí bratři do blízkého lesa — běží, cestou se těší na švandu — s noly na nohu poskakují, jedličky i sosny rozštěpují. Stará jedle praská, mladá sosna skřípe — běží-li po sypkém sněhu, korou ledovou ho pokrývají — trčí-li kde opožděná bylinka ze sněhu, dechem svým jí sklátí, zničí a roznesou. Tu uslyšeli s jedné strany zvonečky, s druhé strany rolničky. Se zvonečky pán jede — s rolničkami mužik jede. Radili se bratři mezi sebou, ke komu má kdo z nich běžet a kdo koho z nich mrazit? Mladší, Modronoska, praví: »Já bych se měl pustit raději za mužikem — toho spíše zmlou, ten má starý polokožíšek, samou záplatu, čepici má samou díru a na nohou jen bačkory — jede asi chlapik na dříví — a ty, bratře, běž si za pánem — vidíš, že má kožich medvědí, čapku liščí a vysoké boty z vlčiny — toho já bych nezdolal — na toho já restačím.« Mráz Rudonoska se jen pousmál: »Jsi ty ještě mladý mráz, bratře, — avšak budiž, jak si přeješ — běž si tedy za mužikem a já se postarám o pána. Až se k večeru sejdeme, řekneme si, kdo měl práci lehkou a kdo těžkou. Zatím s Bohem!« S Bohem, bratře!»

Zahvizdali, zamlaskali — a každý ubáňel za svou obětí. Když pak zašlo sluníčko, sešli se oba bratři na širém poli — a vyptával se druh druhá, co a jak bylo.

Tos měl asi kus práce s pánem, pravil mladší — moc asi nepořídils? Jak pak bylo by možné, dostat se mu na kuži?

Starší se jen pousmál.

Ach, pravil, bratko Modronosko, jsi ty nezkušený! Já ho tak schvátíl, že celou hodinu se bude hřát — a to se ještě nedohřeje.

A co pak kožich, čapka, a vlčí boty?

Nepomohly! Zabral jsem se mu pod kožich, pod čapku i v obuv, i začal ho mrazit... On se jezíl, vrtěl sebou, balil se, balil — a umínil si, že se ani nehne. Nic naplat! Bylo mi to právě vhod — schvátíl jsem ho tím více — až málo živého vynesli ho ve městě ze sani. Nu — a co pak ty jsi dělal s mužikem?

Ach, bratře Rudonosko, skoro se mi zdá,

žeš ty se mnou zalaškoval. Chtěl jsem mužika hodně zamrazit a zatím on mne vyplatil, až mi boky pochroumal.

Jak to? ptá se bratr.

Inu, to bylo tak: Mužik, jak viděls, jel rubat dříví. Už cestou jsem ho znobil, ale ineho si z toho nedělal. Dokonce mi nadal: »Prokletý to mráz!« To mne dopálilo, a já ho začal ještě silněji štípat a bodat. Moje zábava však dlouho netrvala! Když přijel na místo, vylezl ze sani, i začal sekerou pracovat jakoby nic! Myslím si: Jak já ti ukážu, co umím! — Zalezl jsem k němu pod kožíšek. Ale on sekerou máchá, až třísky kolem litají — ano i pot na něm vyvstal. »Takhle to nepujde,« řekl jsem si, a nemoha se pod kožíškem ulebedit, ba, i když kouřit se z něho počalo, vylezl jsem a přemítal, co počít. A mužik pracuje a pracuje — a místo co měl mrznout, tak se rozehrál, že i kožíšek svlékl. To mi bylo právě vhod. »Jen počkej!« pravím si. Kožíšek celý promoklý — i vlezu do něho a zamrazím ho tak, že byl celý jako tvrdá kura. Tak! a teď zkus, oblečeš-li zase svůj kožíšek!»

Když byl mužik s prací hotov, šel si pro kožíšek. Až mi srdce zabušilo radostí, jáká to teď bude švanda! Vidí kožich, vidí, že je jako roh, a nadával a nadával, až do horoucích pekel mne posílal. »Jen nadávej,« myslím si, »odtud mne nedostaneš.« On ale vzal poleno, hodně sukovaté, a začal mlátit vši silou do kožichu. Jářku: »Honem z kožichu ven!« ale zapletl jsem se uvnitř do vlny a dlouho se vyplést nemohl. A on bije a buší — konečně jsem přece vyvázl! Už jsem si myslil, že své kosti ani neseberu, a posud mne boky bolí! I zařekl jsem se znobit mužiky!»

Bratr na to: »To si myslím!«

★

LISTÁRNA REDAKCE.

Pro Besedy Času přicházejí už příspěvky k Macharovým padesátinám. Odpovídáme k četným dotazům, že příspěvky jsou nám vítány pro čas i pro Besedy Času od každého, kdo chce a umí něco dobrého k jubileu Macharovu říci. Není třeba, aby byly literární. Muže to být také vzpomínka, dojem z osobního styku, vyslechnuté hovory o něm z vrstev, které četly nahodile něco nebo jen slyšely Machara přednášet. Z toho by redakce mohla vybrat takové příspěvky, aby vystoupil celkový obraz, jak se v tuto chvíli soudí v národě o národním básniku a co básník nám všem znamená. Poslední lhuta příspěvků je 22. února.

Vlastník Tiskarské a nakladatelské družstvo »Pokrok«, společnost s ručením omezeným. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dušek. — Tiskem Práva Lidu (J. Skalák a spol.) v Praze II.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

J. J. HOŘČIČKA:

HLUBOKÝ TÓN.

Aleje světel žlutých, červených
i jiných odstínů
dobyly pozorností očí mých.
Jak stojím ve stínu

tak hledím daleko tam dolů k nim,
až zrak už přechází,
mlha se kouří z vod, že nevidím
než jiskry na hrázi.

Pode mnou duní mohutný vždy tón —
se struny života...
Hodinu šestou hlásí s věží zvon,
skončena klopota. —

A hukot roste, proudy z továren
a staveb — mají hlad...
Doprovod vpadá laxní z kaváren,
cinkání s promenád — — —

Ta mlha stoupá, kolem houstne tma,
disharmonie zní,
bolestí rezonuje duše má...
Kdy, kdy se rozední??

★

TĚŠ SE TROCHU!

Kudy jdu a kam jen hlédnu,
všude smrčky, svíčky, okrasy. —
Ty se, hochu, stydíš jednu
slzu pustit tajně pod řasy?

Byl jsi mladý, mival's stromky,
pak jsi rostl — život nehledí.
V duši zbyly pestré zlomky,
závěj sněhu, příkré náledí...

Obrazy se mění... sněží...
Těš se na tu krátkou obnovu!
Nechoď smutně po nábřeží,
pojedeš přec také k domovu...

Kdo tě přijme? Matka čeká?
Milenka si myslí na něhu?
Těš se, hochu! Co tě leká?
Že ty květy budou ve sněhu?...

★

VEČERNÍ MELODIE.

Poslouchej, jak usedavě šeplá
od okapu vlašné vody spád...
Na tvých nadrech, duše plná tepla,
takhle ukolébán chtěl bych spát. —

Avšak časem kapka ostře stříkne,
v kaluži jak jiskra vyskočí,
a to dráždí, než si člověk zvykne. —
Šero lehá na tvé obočí...

★

VĚNOVÁNÍ.

(Hildě.)

Za první lásku, její pravé vzplání,
za první bolest, již jsem k tobě vzdych',
za první života mé ochutnání,
za první polibek... A první hřích?...

★

STESK.

(Hildě.)

Odešla už... Cítíš, obře,
jak jsi skleslý? — Je ti do kvílení.
Teprv nyní chápu dobře,
že tu byla... odešla — už není...

Odešla... Tak náhle, tiše,
jak když v stínu uštknou zuby hadi,
ještě zpět zříc do té říše,
kde se zrodila, já prožil mládi...

A to navždy?? Bez výčitky —
nebyl čas již ani k rozloučení...
Jenom po ní mám kus kytky,
že tu byla... odešla — už není...

★

PANI ZEMŘELA . . .

Proč jsi smuten, milý pse?
Hilda se mnou neprijela . . .
To tě bolí? Netrap se,
ona přece chtěla, chtěla!

Ale stuně, nemchla . . .
Jak, ty posiláš mě pro ni?
Velký zápach květu zla,
vždy nám dvěma v lásee voní . . .

Platit učty cizích vin,
to je naše celé zítí!
Co ti schází? Teplý klm,
upřímného srdce bití?

Jako mne. Tak všechno v raz!
Vystydou si Hildu vezu . . .
Nekňuč, pse — — Brr, dnes je mráz —
na řetězu, na řetězu . . .

STRÝC VÁCLAV.

Napsal Votěch Rakous, Z knihy Vojkovičtí a
přespolní.

S tlukoucím srdcem veden strýcem Václavem stále za ruku překročil jsem práh jeho příbytku. Z tmavé předsině vešlo se do pokoje který byl kuchyní, obytným pokojem, ložnicí — vším. Pokoj byl veliký a dvě okna vedla na ulici. V prvním okamžiku pusobil na mne pokoj dojmem oslnující nádhery. V čem ta nádhera záležela, nedovedl jsem ani řádně postřehnouti, byloť již šero. Pocit příjemného tepla mne ovanul. V kamnech hořelo až pláty na plotně do ruda svítily a lahodná vůně vařící se kávy plnila pokoj.

Zdálo se mi že překročil jsem práh jiného světa.

Slyšel jsem radostný hlas strýce Václava.

Už ti nejvedu mátko, nocleháře dávej na stůl.

Teprve nyní pozoroval jsem u plotny vysokou hubenou ženskou postavu.

Teta

Utřela si zastřenou ústa a líbala mne na obě tváře.

To mám radost, to mám radost, opakovala několikrát pro sebe. Strýce myslil že nebudeš chtít k nám jít. A bati se u nás nebudeš?

Nebudu odpověděl jsem co možná statečně.

S jedné strany strýce s druhé teta tahali se ke mně můj zimní burnus (jak živ se mi eos podobněho nestalo) a než jsem se nadál seděl jsem za stolem a přede mnou stál veliký, krásně malovaný domek (sme sedli jenom z obvyčejných kamenných)

hrnek s kávičkou se kávou a u něho rohlík — mastný rohlík! Mastný rohlík! Rohlíky znal jsem dosud jen od vidění, podobně lahudky byly u nás neznámou věcí. Zdálo se mi, nic krásnějšího že jsem dosud neviděl než ten pestrý, malovaný hrnek a nic lepšího že jsem nejeدل, než tu kávu a ten mastný rohlík. Když jsem dojedl, teta, aniž se mne ptázala, nalila hrnek znovu a nový mastný rohlík vzbuzoval radostný můj úžas. Teta a strýc seděli proti mně a s usměvem a mlčky se dívali, jak obsah hrnku mizí. Pak teta hrnek uklidila a utřela stůl. Teplota, sálající z kamen, vypitá káva a ukonejšovaný hlad pusobiliv, že razem zmizely všecky mé otavy a rozpaky. Bylo mi ku podivu volně.

Teprve nyní pozorněji jsem se zadíval na tetu. Byla opravdu neobyčejně vysoká a hubená, a nescházelo-li strýci mnoho do šedesátky, jí musilo být hodně přes padesát. Hezká v té své délce a hubenosti nebyla, ale vřidný úsměv nikdy nemizel u s tváře a vřidné slovo se rtů. Pak zadíval jsem se na strýce. Pláště a beranici odložil. Byl oblečen v hrubé, modré šaty a nyní, když byl bez čepice, zdála se mi přes jeho proředitělé vlasy podoba jeho s matkou ještě dokonalejší. Ta ústa, oči, čelo . . . všechno mi připomínalo matku.

Seděli jsme u stolu všichni tři.

Co ses tak na mne zahleděl? usmál se strýc.

Jste tolik podoben mamince! —

Radostně kýval hlavou.

Od malička jsme si byli tak s Baruškou — jako s maminkou podobni. Ale teď — strýc Václav sklonil hlavu — Kdo vi, jestli bysme se poznali — třicet let je třicet let. Však také já tebe hochu — radostný úsměv zase objevil se na hladké, vrásčité tváři — Ihned jsem poznal, jak jsi vyšel ze školy — náš rod nezapřeš. A teď, když jsi se najedl, vypravuj nám o mamince, o tatínkovi a o vás všech.

Kamna vydechovala teplo, šero v pokoji houstlo a slyše ten hlas, měl jsem pocit, že jsem doma v naší světnici. A bez ostychu a dalšího pobízení dal jsem se do vypravování. . . kterak matka a otec pracují den ze dne bez oddechu a odpověděl jsem, kterak starší děti odcházejí do světa a malé přibývají; o našem hospodářství jsem vyprávěl, o našich polích, dvou krávkách a jedné koze a kolik vatec už letos staré husy snesly . . . a než nastala úpiná tma, byli strýc Václav a teta tak dokonale zasvěceni ve veškeré naše poměry, jako by po všechna ta leta hněvu bydlili pod naší střechou.

Tma byla již v pokoji taková, že jsem strýci do obličejů neviděl, ale z jeho krátkých, dychtívkových otázek vycítil jsem veliký jeho zájem na mém vypravování.

Teta přiložila do kamen a oživené plameny vrhaly na stěny a na podlahu světlé pruhy. Strýc rozsvěcoval lampu a obrátil se ke mně:

Zůstaneš zde chvíli sám, nebudeš se bát? —

A když jsem statečně řekl, že ne, pokračoval: „Já jdu po městě rozsvěcet lampy a teta jen na chvíli odskočí k panu soudnmu, kdýbvy něco potřeboval.“

Teprve později jsem zvedl, pan soudni ze je starý, svobodný pán, že bydlí na náměstí a teta že mu posluluje.

Strýc s tetou odešli společně a já zůstal samotný.

Pokoj, všecek osvětlený mřným světlem lampy, upoutal rázem všecku mou pozornost. Teprve nyní a při světle mohl jsem si jej důkladně a nerušeně prohlédnouti. Zdál se mi skutečně neobvykle nádherným a doma ani naše světnice, ani sváteční komora nesnesly s ním porovnání. Sice takové, vysoko peřinami vystlané postele — byly zde tři — měli jsme doma také, ale bylo zde mnoho věcí, kterých jsme neměli. Pohovka, skutečná pohovka, potažená pestrou látkou, nad níž — zdálo se mi — nic nádhernějšího jsem dosud neviděl. Strop a stěny malované — v celém Starém Brázděmě nikdo, ani nejbohatší sedláci, neměli cos podobného — a na stěnách obrazy, obraz vedle obrazu všecky v třípytných, zlacených rámcích a jeden krásnější než druhý. Zde visel Mojiš na hoře Sinai, mezi svatou Genovefou a svatým Janem Nepomuckým; tam zase Mizrach — skutečný Mizrach jaký jsme doma měli — mezi dvěma svatými Panami, Svatohorskou a Staroboleslavskou; naproti Boží požehnaní, starodávně to hebrejské Boží požehnaní a hned vedle něho velký obraz svatého Antonína; mezi okny dřevěný Kristus na kříži a na okenním rámu na háku ctihodně starý saček s modlicími řemínky a pod ním na téměř haku černý růženec s křížkem; nade dveřmi obraz strýcova patrona svatého Václava a na paženi týchž dveří stářím zčernalá mezuzá...

S tlukoucím srdcem všecek omamen, chodil jsem od jednoho předmětu k druhému. V rohu nízkého prádelníku, mezi malovanými talíři, misami a hrnký, spatřil jsem kupu knih v různé velikosti: v starých zčernalých deskách. Poznal jsem stare známé: několik ctihodně starých chumíšu a spoustu hebrejských modlitebních knih pro dny všední a po všecky svátky v roce; a mezi těmi chumíšu a hebrejskými modlitbami v dojemně bratrské shodě: několik Nebekličů a modlitebních knih, každá s křížkem na deskách a bezpočtu různých zpěvníků kostelních a poutních.

Dva cizí světy, často sobě nepřátelske, stýkaly se zde mezi těmito čtyřmi stěnami splývaly v sebe ve vzácné shodě a svornosti.

Ještě jsem všeho rádne neprohledl, ještě se nevzpamatoval z překvapení ze všeho nezvyklého, co jsem zde spatřil, když teta již se vrátila. Přinášela mi večerí: dva párky...

Když otec odkuší z výročního trhu přinášel dva párky, znamenalo to vždy velikou udalost. Rozdělení na deset nebo i více dílu neodbylo se nikdy hladce, a každý díl jen tak že stačil, aby

měl každý podělený aspoň trochu chuti po té lahůdce v ustech. A zde dva párky pro mne jediného! Dychtivě sahal jsem po nich, v tom jsem se zarazil. Což jestli párky jsou...

Teta zpozorovala moje rozpaky a hned je zapašila.

Směle můžeš jísti, řekla — jsem od Pícka. (to byl židovský uzenář) strýc by odjmul párky ani nejedl a já také ne.

Sedla si proti mně, ruce složila v klín a mezi tím, co já labužnický a s klidným již svědomím ukusoval co možná male kousky z parky, aby lahůdka mi trvala co možná dlouho teta hovořila.

Všecko u nás můžeš jísti, všecko vařim a struim, jak to dčlate mezi vami. Nadobí mám dyne, masové a mlékové, maso kupujem jen košerované a polévám ho a vysoluj — všecko jak se sluší a patří. Říka strýc, že by u nás mohl jísti každý rabin. Z počátku, kdýž jsem si strýce vzala, ničemu jsem z toho nerozuměla, jakživa jsem o čemsi podobném neslyšela, strýc mi všecko ukazal a všemně naučil a tak jsem tomu přivykla, že bych to už ani jinak dělat nedovedla. Tak jen jez... Ani reviš, jakou máme z tebe radost, žeš k nám přišel. Takový vek už jsem se strýcem a nikoho z vas neznám. Hrozně strýce trápil ten hněv, zvláště ta první leta. Ten se naplakal a ja s ním! A proč to všecko? Vždyť on tu vaši viru zachovává jako vy ji zachováváte, pravda, naši take spravedlivo zachovává, to musim říci — ale což jest hříchem, kdýž člověk na místě viry jedne zachovava viry dvě? Kdýž člověk pánu bohu slouží na dvoji zpu sob? A jak se strýce pobožny po vašem i po našem! Den co den modlí se vždy modlitby vaše i naše a svatky světi steme at jsou to naše nebo vaše. Lehké to s tím modlením, není, jen co je pravda, zvláště kdýž takhle padnou naše svatky stejné s vašimi. Tu toho má strýce dost. Ale v takové dny si strýce přivstane a všecko se přemodlí. Ten už se něco namodlíl po našem i po vašem — ale jedno si přece nevymodlíl to, abyste se s ním udobřili a zapomněli na stare hnev. Ani nikdo neví, jak ráda ja bych tu dobrou vůli videla, vždyť jim, že se to všecko stálo k vůli mně. Ne snad, že by mi strýce někdy něco vycítal — buh chrať — strýce je učené oite a za všecka ta leta, co jsme spolu, neřekl mi jediného nelaskavého slova. Duš bych za něho dala ale to jedině nevim, jak ho udobřiti s vami.

Teta smutně potrasla hlavou, vstala a přiložila do kamen. Jejím vypravování rozuměl jsem jen z pola a nevěděl, co na to říci.

V tom vracel se strýce všecek zasněžený a promrzlý. Teta vařila čaj — pil jsem jej poprvé v životě — zdálo se mi, že nezažil jsem dosud večer tak krásný jako dnes. Kdýž jsme vypili čaj, strýce rozhovořil se o svem mláde, jak bývalo u nich doma o mé matce vyprávěl, kdýž byla ještě mladá a svobodná a pak zase o pratečích a prastrýcích dávno mrtvých...

Vypitý čaj, sálající teplo z kamen počalo účinkovat a já jsem usnul sedě u stolu. Kterak jsem se dostal do postele, nevěděl jsem, jen polo ve snách cítil jsem, že něčí ruka urovnává mi pod hlavou podušku a pečlivě mne přikrývá.

(Dokončení.)

JAN KLECANDA :

NOVÝ KLOBOUK.

Románek skoro mravokárný.

Jaroslav s vřelostí a vážností u něho nevyklou chopil přítele za obě ruce.

»Nezapomněl, Pavličku, nezapomněl! A kdybychom se padesát let neviděli, a kdyby devět moří mezi námi leželo, nikdy nezapomenu, čím tobě jsem povinen...«

»A já tobě!« horlivě dodal Pavel. »Nebýt tebe, Jarouši...«

»Nu tak vidíš,« vskočil mu do řeči Jaroslav, jemuž byly pathetické výjevy vždy proti mysli. »Víme to oba a není třeba, abychom si to opakovali, jako roztoužení milenců. Věříš, hochu, že při zprávě o přeložení do Prahy více jsem se těšil na tebe než na všechny pražské krasavice?« obracel hovor v žert.

»Ty, ty! Také pořád ten starý zástěrkář?« zahrozil Pavel.

»Pořád... A vidíš, hned na poprvé mne to v Praze vytréstalo. Spatřil jsem ti děvče... na Vinohradech... no, hochu, anděl! Já, starý odborný znalec, byl bych přísahal na její oči tak nevinné, cudně stydlivé a... běžel jsem za ní jako klouček...«

»A...?«

»No... a! Byla to nějaká lepšího druhu prostitutka... Dost draho jsem ten svůj omyl zaplatil, ale nelituji... Od dneška za týden máme zase randíčko...«

Pavel zarmouceně kývl hlavou.

Takhle tě Praha zkazí! Ale já tě nedám! Ožením tě...«

Blázníš? Na mé slušné a na pražské poměry?

»Nu, mám já snad víc? A žiji v těch poměrech slušně...«

Což, tys býval vždy skromný ve svých potřebách. Skoro škrtil...«

Také se tomu naučíš, až budeš mít milovanou bytost, pro níž bude rozkoší odříkat se...«

Ba ne, hochu. Dnes, kdy ženy v Praze a ostatně i na menších městech — takhle silně honí parádu, je člověku, jenž je odkázán jen na svou službu, skoro nemožno

pomýšlet na ženění. Mám se zadlužit, aby žena mohla nosit klobouky dražší než sousedky? Mám se odříci nejen kouření — ano, ty kýváš hlavou, žeš to již dokázal — ale i divadla, kněh, koncertů, jen proto, aby má žena mohla chodit ne jako manželka malého úředníka, ale stejně jako paní dvorní radová nebo žena majitele několika domů? Ne, tohle nejsou zdravé poměry! Půl dne jsem v Praze, ale už jsem viděl dost a slyšel ještě víc. Apropos... setkal jsem se s kolegou Skuhrovcem...«

»Ah, s tím otravou? Nu, to chápu... Ale že s ním mluvíš? Přece víš, že jsme mu říkali Čmuchaček...«

»Ano, Čmuchaček! Cítil k tomu vždy náklonnost, ale jinak dobrý hoch a třeba policejní komisař, je dobrý vlastenec. Takoví lidé jsou též užitečnými členy společnosti. Z toho jsme už dnes přece venku. Pravda, před patnácti lety jsme my na každého úředníka pohlíželi jako na zaprodance... A dnes bychom se poděkovali, aby nás kdo vylučoval z národa...«

To je pravda, ale... Skuhrovec... to je takový pesimista... nu, zkrátka: otrava chlap! Nerad s ním mluvím.«

»To věřím, poněvadž tys zase takový optimista, který všechno vidí ne tak, jak to je, nýbrž jak si myslí, že by být mělo. Jsi patrně dosud ten někdejší naivní mládeňček, ač už snad otec rodiny...«

Ne, ne, otcem rodiny dosud nejsem,« přiznával Pavel, jsa rád, že hovor zabočil v jinou stranu. »To bych ti byl přece psal! A skoro ani nevím, mám-li říci bohudík či bohužel. Nějaký rok, dva roky, než přijde nové jmenování, rád počkám. Za dnešních poměrů, jak sám říkáš, bylo by i jedno dítě dost velikým přepychem.«

»Ty ses ženil bez věna... z lásky?« zeptal se Jaroslav a nečekaje odpovědi, hned sám dodal: »Ale ovšem že! Však bych i bez tvého dopisu věděl, že můj Pavel nebyl by schopen prodati svou ruku a své srdce za hidný mamon.«

»Já, jak jsem ti psal, za svobodna bydlel u své nynější tchyně,« vypravoval Pavel, nepozoruje ani, kterak příteli ironický úsměv pohládl kolem rtů. »Má tchyně je prostá, ale jinak hodná a zcela rádná paní. Snášime se výborně...«

Kdož by se s tebou nesnášel, ty dobrotsko! Ale to nic. Nedej se vyrušovat...«

»Tím už je řečeno vše. Má žena nedostala věna... i nábytek, pokud nestačilo mých pár grošů, musili jsme vzít na dluh, ale sláva Bohu, už jsme za ty dva roky skoro vše zaplatili. Chápeš, že za takových poměrů dlužno se uskrovnovat. Ale má

ženuška, právě že vyrostla v stísněných poměrech, dovede si vážit i toho mála, co nám dopráno. Věř mi, hochu,« pokračoval s vážnou tváří zkušeného muže, »budeš-li se ženit, pamatuj: buď hodně mnoho peněz, nebo vůbec nic. Takové paničky, jež přinesou muži věnem několik tisícovek, dělávají pak až příliš veliké nároky...

»A tvá paní... tuším, Malvína...«

»Ano, Malvína, Malvína...« něžně opakoval Pavel, jakoby to jméno hladil.

»Je tedy patrně skromná dáma a ne z těch moderních, parádních loutek, jimiž se ulice jen hemží?«

»Nu, totiž... co důstojnost stavu vyžaduje... Má ženuška je hezká, ba více než hezká a také se ráda strojí, a s počátku jsme mívali... ne snad hádky... bože chraň, ale dlouhé porady... A... konec konců... musí vystačovat s tím, co jí na tu parádu mohu dát. Že já nejsem z těch manželů, kteří by se pro malicherné trety zadlužili, nemusím tě přece ujišťovat. Zarídilo se to tak, že Malvína, nu, tobě se mohu svěřití, má ženuška, majíc dost času a skutečně umělecký vkus, vyšívá a podobné práce koná, ovšem doma, pro jistý závod, jenž dobře platí. To má přídavek na svou parádu... Při tom..., hochu, ty nevíš, jaký poklad, je chytrá, dovedná žena... ona si tí... sama, považ... porídí za pár krejcarů klobouk, že známé dámy hádají čtyřicet, padesát i více... A Malvína — šibalka ovšem nepochlubí se, jak si to sama spíchla a za větrem se jim vysměje...« a přítel Pavel se srdečně rozesmál a dobrácká tvář jeho jen zářila tím chým štěstím...

»Nu, to ovšem,« podával se Jaroslav. Ale ne každý má to štěstí, milý hochu...«

»Ba, v tom jsem měl štěstí,« liboval si Pavel. »A kdyby, bratře, tobě se tak zdařilo...«

Jaroslav zachytil jeho pohled plný lásky. »O mne se neboj, hochu! Já jistě také dobře budu volit, ač myslím, že přece jen budu trochu koukat, abych při tom viděl nějaké peníze. Nu, však víš, že tak zvaní největší šibalové mívají největší štěstí...«

»Tys míval vždy štěstí u žen, a bez komplimentu, Jarouši, při své třicítce a svém světáctví... užívám jen tvých slov... jsi posud člověk světu podobný...«

»A tak zaplatíme a zajedeme do Obory,« přerušil ho Jaroslav, pozoruje, že přítel zase přichází do ohně.

»A teď bys mi mohl vypravovati to své ranní dobrodružství,« rozpomenul se Pa-

vel, když se procházeli po rušné hlavní promenádě v Královské Oboře.

Jaroslav se mrzutě usklíbl. Ač pohlížel na věc celkem se stránky humoristické, přece jen se sám před sebou styděl, citě, že v tom dobrodružství hrál komickou úlohu. Ty krásné »nevinné oči s cudným závojem sametových řas«, jak je byl pojmenoval, vyvolaly v něm přec příliš mocné vzrušení. Nemohl sám sobě zalhat, že on — světa zkušený člověk, byl opravdu na skoku zcela vážně se zamilovati, ač se lásce tak rád posmíval. Oh, kdyby se ta... ta ženská byla před ním hned na poprvé tak nedemaskovala, kam ho mohla vyvésti! Na vrch věže — do nejhlubší propasti — ba snad i na faru k ohláškám — říkal si v duchu zlostně a při poslední myšlence se až otrásl.

»Ach, nemluvme již o tom,« odbyl přítel. Jak to dopadlo, již víš a hlavní věc je mravní naučení, že člověk nikdy se v ženách nedoučí...«

»A za týden? Jdeš na to dostaveníčko?«

»Nu, snad... možno, že také ne, ale jistě nebudu hrát tak smutnou úlohu zamilovaného studenta, jak bych ji byl málem hrál dnes. Ale teď již o tom nemluvme a viš-li co? Pojďme pryč z tohoto ruchu a ovzduší někam na osamělou pěšinu, kde voní květiny a stromy, a ne pačuli. Ta ženská voně mne zde skoro omamuje a ta nádhera kostýmu rozčiluje.«

»Kamaráde, já tě nepoznávám!« zvolal Pavel se smíchem. »K vůli tobě zde vlastně chodím...«

»Nu, já... Viš, člověk není vždy stejný a pak... po tom, co jsem dnes mluvil se Skuhrovcem, pohlížím na tu věc opravdu vážně. Začíná to býti již národním neštěstím!«

»Národním neštěstím? A to ti řekl Skuhrovec?« nedůvěřivě vybuchl Pavel.

Nepodceňuj toho člověka a věř, že on jako policejní úředník mnohem hlouběji nahlédl do našeho společenského života a vši jeho mízerie, než takový dobromyslný, zelený mladiček, jakým tys zůstal.«

»Dovol, Jarko!« bránil se Pavel, leč nikerak pohněvaně. Ba skoro se zdálo, že mu lichočila epitheta, jež mu byl přítel uštědřil. »Zeleným mladičkem nejsem, ale také ne takovým škaredohlídem, jako ten tvuj Skuhrovec. Národní neštěstí! K smíchu!«

»Nech smíchu a nech Skuhrovice! Ten člověk má velmi rozumné náhledy. Podívej se tam na promenádu! Kolik je tu set vyfintěných ženských, o nichž bys mohl soudit, že jsou to ženy vysokých úředníků

nebo boháču. A kolik je jich v jiných městských sadech. Dnes, ve všední den! Polovina z nich jsou ženy malých úředníků a jiných nevelkých lidí. Zatím co muž sedí v kanceláři nebo jinak pracně a poctivě vydělává chléb, jeho žena zde promenuje, ne aby se zotavila po domácí práci, ale aby dávala okukovati svou bohatou toaletu, pro kterou se muž snad zadlužuje. A pro koho se ty ženy zde vlastně parádí, když jejich mužové zde nejsou? A mnohý z nich zde ani nemůže býti, poněvadž by vedle své královny vypadal jako ošusta. Jak daleko je odtud k manželské zpronevěře nebo docela k prostituci? Jsou to snad zdravé poměry? A když v těch poměrech žije jistě, dosti značné procento naší drobné inteligence, zadlužujíc se, žijíc nad své prostředky, není to národním neštěstím?»

Pavel Petříček se nad tím zamyslel.

»Je v tom mnoho pravdy,« řekl po chvíli. »A divím se jen, žeš na to přišel hned první den, a já si toho dosud nepovšiml. Nu, nechodívám sem, ani jinam. Žijeme dosud jako v líbáncích. Sedáme nejraději doma. — Ale teď, hochu, bude pomalu již čas, abychom pomýšleli na domov.« —

Přátelé zaměřili k východu z Obory a kráčeli chvíli mlčky podle sebe. Jaroslav byl patrně zaměstnán »studiem poměru«, otáčeje se za každou hezkou nebo vkusně ustrojenou dámou, zatím co Pavel obíral se v duchu myšlenkou, jež nešla mu z hlavy.

Ano, jistě bude mít Malvínka ten znamenitý nápad a pozve k večeři mladší sestru! A není ani možno, aby tenhle dost se již vybouřivší světák se nezamiloval. Počkej, hochu! Však ty slevíš na věně, zejména, když máje sám pár grošů, nemusíš shánět peníze. A budeš tak šťasten s Albínou, jako já s Malvínkou, poněvadž jsou si i povahami podobny. A budeme švagry!

(Dokončení.)

Z JAPONSKÝCH BÁSNÍKŮ.*)

ABE-NO-NAKOMARO

Divám se na měsíc zlatorohý,
zdali i nad horou Mika svítí,
daleko mne zahnal osud strohý.
divám se na měsíc zlatorohý.

* Z knihy Chiakunin-izszu, antologie sta poetuv japonských. Tato kniha obsahuje básničky osmiveršové, zvané uty, psané básníky, kteří žili v 7. až 13. stol. po Kristu. Dle polského vydání upravili J. V. z Finberka a V. Pádovská.

Ne zde, ale tam mám svoje bohy,
i to, co mi v srdci milost nítí,
divám se na měsíc zlatorohý,
zdali i nad horou Mika svítí. —

KAKINOMOTO-NO-CHITOMARO:

Dnes se mi noc tak dlouží, šíří,
chvost jako rozpuštěný páví,
tisícem citů hrud' má hýří,
dnes se mi noc tak dlouží, šíří.
Ach, lože osamělé neusmíří,
když tesknost mladé srdce dáví,
dnes se mi noc tak dlouží, šíří,
chvost jako rozpuštěný páví.

SARUMARU-TAJU:

Ticho — — do hor padá mlha šedá,
jelen volá táhle, tesklivě,
marně oko v chmurách slunce hledá,
ticho — — do hor padá mlha šedá.
V čas jeseně, kraj horský — běda —
tak žalostný a smutný je!
Ticho — — do hor padá mlha šedá,
jelen volá táhle, tesklivě.

ARIVARA NO NARICHIRA-ASON:

Tacutağava leskne se jak pás stříbrný zase,
ačkoliv břeh listím z klenů již se hálí,
ač smutek nahé stromy schylovati zdá se,
Tacutağava leskne se jak pás stříbrný zase
Leskl se snad již tehdy v onom dávném
čase,
po zemi kdy místo lidí bozi chodivali,
proto se dnes jak pás stříbrný leskne zase,
ačkoliv břeh listím z klenů již se hálí.

MIKADO JOZEJ

Pohled, ó dívko, na Mikane,
jak se vzdouvá, pěnou stříká,
rychle plynouc z hor Cukchane,
pohled, ó dívko, na Mikane.
Tak i v moje srdce zdrané
láska hloub a hlouběj vniká.
Pohled, ó dívko, na Mikane,
jak se vzdouvá, pěnou stříká!

BUNJA-NO-JASUCHIDE

Láme a drtí stromů dříví,
jak je ten vích — buřič krutý,

svět, zdá se, chytá v drápy, divý.
láme a drtí stromu dříví.
Šílené, divoké pomsty chtivý
svě moci dává citit drsné pruty,
láme a drtí stromů dříví,
jak je ten víchr — buřič krutý!

*

SAKONONE NO-KOZENORI:

Ach, jak je skvělý sněhu trpyt,
jenž v Ijošinu padl v noci jedné,
a na nějž lehl ranní svit,
ach, jak je skvělý sněhu trpyt.
I měsíc musel běh svůj zastavit
a nad dolinou nyní visí, bledne, —
ach, jak je skvělý sněhu trpyt,
jenž v Ijošinu padl v noci jedné.

*

MINISTER SANDŽO:

I mne dnes uspi, květe zapomnění,
«Návrsí Schůzek» tiché prázdne odříkám,
hle, slzou bolu jak se oko mění,
i mne dnes uspi, květe zapomnění.
Milenku moji drahou bez svolení
jsi, květe, na procházce jedné uspal sám.
I mne dnes uspi, květe zapomnění,
«Návrsí Schůzek» tiché prázdne odříkám.

NA TŘÍSTOLIČNÍKU.

Sylvestr na lůžích. Čekali jsme naň celý rok.
Taková touha v duši ujet na několik posledních
hodin tohoto roku někam hodně daleko, utéci li-
dem. To obvyklé zakončení roku starého a vítání
nového opravdu neláká. Tož jsme jeli s dřevy do
hor, na Šumavu, do sněhu. Šest nás bylo. A přivezli
jsme si všichni krásné obrazy a nálady.

Je mi vždy tolik veselo, když s ranečkem na
plecích a lůžema na ramenou pospíchám Lannovou
tridou k nádraží. To obvykle ještě celé město spí.
Ale tentokrát jsme dávali s bohem Č. Buděj-
cím již odpoledne. V půl druhé jsme se hnuli. Dře-
vátka v jednom kupě a jejich majitelé v druhém a
vesele se to jelo. Naše drahá železnice nezadá
rychlosti lokálním drahám, ale dnes nám jela
hrozně pomalu, když už tolik jsme si přáli být co
nejdále od města.

Traf stoupá a podél trati stále přibývá sněhu,
ani jsme ještě nebyli v konečné stanici Č. Kříži, a
už tma kol do kola. Když se tma klade na bílý sníh,
hývá vše posvátně zladěno.

Z Černého Kříže chtěli jsme ne čekat na vlak,

nybrž nadjetí mu kousek podél trati, aspoň do
Tusset, když už ne až do Haidmühle, kde jsme se
měli loučit se starým rokem a čekat nový, lepší.
Ale měsíček i hvězdičky se nám schovaly a štedrě
nebe začalo sypat sníh a tak jsme byli nuceni do-
čekat našeho vlaku. Šest členů německého klubu
jelo naší trati do Kuźwardy k zitrejšimu zahájení
lyžařského kursu. Na nádražích už bylo vidět oče-
kávání Sylvestra, pošta vlaková má v okénku
transparent s dvoujazyčným přáním nového roku.

Konečně nás vláček přenesl přes hranice české
a říšské, bavorští finanční strážníci nás prohlédli, a
byli jsme v útulném nádraží Haidmühlském. Noc
se rozjasnila, když jsme v řádce za sebou šlapali
ve vysokém sněhu vzhuru do vsi a do pěkného tu-
ristického domu.

Bavorská místní elita se pomalu začala scházet
do zdobeného loveckého a sportovního sálu. Vedle
v místnosti bavorští sedláci začali tančit při har-
monice. Brzo jsem tomu všemu utekl. Vyšel jsem sám
ven do sněhu, hned bych se pustil se svými prkýn-
ky do hor, na ten kopec, který se tu z prava černá.
Zašel jsem po pěšince úzce vyšlapané ve vysokém
sněhu hodně daleko, lesem na velikou paseku.
Sníh svítil, sem tam hvězda prokmitla a kolem i
uvnitř byl takový soulad, takový nebeský klid —
chtěl bych tě, světe, položit do rúží...

Když jsem se vrátil, bylo už v naší hospodě
veselo, a že už se blížila jedenáctá, odešli dva čle-
nové spat, nechtělo se jim dle starého zvyku čekat
toho okamžiku, kdy se dělí dva roky, my ostatní
jsme šli ven, poláškovat, pokochat se s milým sně-
hem, který nám zítra učiní z Třístoličnicku bílou
pohádku. Sníh nás laskal a líbal, prošli sme celou
ves, nitro naplněné vyvěřelo radostným křikem a
lesy nám odrážely ozvěnou náš jásot. Taková noc,
že se ani domů nechce a prochodil bys ji celou, ce-
ličkou, kdyby zítra nás svěží nečekal snad ještě
krásnější den.

Sedět dole v kouři a hluku nebylo chuti, ná-
sledovali jsme tedy dva první ospalce. Ale histo-
rický okamžik jsme přece jen nezmeškali. O půl-
noci nám byli sousedé našeho pokoje přát šťast-
ného a veselého. A bylo nutno sejít dolu a na
něčí štěstí vyprázdnit čiši, když už ten zvyk je ta-
kový. A noc byla jak na vlnách nebo oblacích; pod
námi plakala německé valčíky tahací harmonika a
šumot a slabý dupot ji doprovázel. Ale spalo se
při té ukolébavce pěkně a zřána bylo slyšet, jak
tanečníci tančili ještě před hospodou, a to celým
tělem ve sněhu.

Nový rok, Bavorský vlak donesl nás do
Frauenberku, a hahoj — lůže na nohy a stupaj na
hory. Určili jsme si směr a řezali měkký, supký
sníh, kudy se nám zachtělo. Objeli jsme les a přišli
na rohačkovou dráhu. Za námi šlapou dva lyžaři,
studenti z Pasova. Strany počínají být pokryté sně-
hem, příkopy, hromady dříví, pařezy tvoří fantasti-
cké figuriny. Sněhu stále přibývá, přes metr už ho
bude. Veselé se to stoupá. Všech šest vzalo si

stejný krok a pohrebním tempem přidupáváme zvonicí snih a pohřební píseň nese se sněhem, všechno kolem zpívá a jásá radosti života.

Na polovici cesty, na malé pasece, zastavujeme. Všechny stromy mají kolem zavěšení téhož rázu nebo stylu v různých variantech, jak jen příroda sama umí tvořit. A zde nahore uprostřed osamocené obrovitý buk, jehož větve, sněhem obléne, zcela jinak mluví o kráse zimy než okolní jehličnaté stromy. Zase stoupáme, po stranách bílé zdi s jeskyněmi a kopulemi, tak, jak právě si vítr při tvoření zamaul.

Na vrcholku nás čekala pohádka. Slunce prorazilo mraky, jasně modrá obloha zalila nebe, vítr zcela stihl. V duši je svátečno. Bílá krása, nezpůsobená, nevykreslená, krása té horalské země. Snih poletuje, ne, stojí ve vzduchu a jiskří stříbrem. Té novoroční krásy nemohl jsem se nasýtit, a chtěl bych ji zas a zase vidět, čím častokrát vidět, tím plnější a radostnější život.

S Trístoličnicku procházkou po hřebenu odjíždíme na Vysoký Kámen. Nelituji námahy, zabodávám lžičku dole do sněhu a prošlapávám po zmiřelých schodech cestu na vrchol Vysokého Kamene. Stál jsem tam sám a sám a chtěl bych se tak dívat dlouho, dlouho. »Bílé hory věncí bílé doliny...« Vracím se za společností; zůstaneš státi ve středu té sněhové pohádky, a slyšíš mocně tepot svého srdce, vidíš své malé já před sebou, zde, uprostřed velebné krásy a slyšíš kroky někoho Velikého. Zasněžený les. Pohádka zimy.

Chata na Trístoličnicku přijala nás ve svou náruč. Chtěli jsme k Trojmezí a sjetí dolů ke Schwarzenberskému kanálu a do Neuthalu, ale ten Trístoličnick byl za toho plného slunce příliš krásný, abychom se ho za krátko mohli nabažiti. Nechtělo se nám odtamtud.

Zkoušeli jsme sjezd cestou směrem k Trojmezí, sjezd, vrchol bílého sportu. Přes zapadlé schody do rovného průseku a už letíš jako šípka ve středu bílých zdí.

Očekával nás rozkošný sjezd do Frauenberku. Vracíme se zpět k Vysokému Kamenu, odbočíme v levo a na malé planince rovnáme pořadí sjíždějících. Jsem třetí, trať v rohače už rádně vyjetá. Spojíš tyče do jedné ruky, pustíš volně po boku, jednou, dvakrát odražíš, a už to sviští kolem tebe. Nevypsatelný pocit volnosti ptáka, rozkošný let po zemi, jehož slast dovede pochopit jenom lžička. Letíš, jedeš, letíš — všechno kolem tebe uhání, že, kdybys touto trať již nestoupal, tu krásu bys v tom letu už ani nepostřehl. Tělo se volně pohupuje, noha vychýlí a naše milená dřevátka běží tak poslušně. Že někdy zarazí a položí tě v náruč měkkého sněhu, to není vina jejich, ale tvoji neobratnosti. Ten sjezd má svoji hudbu, zpívá ti kvapikem, ty stromy a vzduch kolem, zpívají si tvoje dřeva a piskají signály špičky lžičky, a všechno to zní harmonicky.

Škoda že už je konec letu, lžička zajížděj do

sněhu stranou a stojíš. A ta prožitá rozkoš ti hraje v žilách. A už se zvolna šero klade na tu bílou krásu. Poslední cvičení ve Frauenberku a dojíždíme už k železnému přednostovi, stanice, je vesele veselo a smutno, že už je konec; dřevátka do náručí a nastupujeme zpáteční jízdu.

Celá jízda je chutnáním krásných dojmů. V H. Plané přisedá sedmnáct našinců, kteří nadšeně nám vypravují o dnešní kráse Smrciny. Víme a rozumíme, kamarádi. A již jsme zase doma, v šedivých Budějicích. F. Skřivánek.

DROBNOSTI.

HRDINSKÁ KNIHA

Je to — ta Severní točna Roberta E. Pearyho. V nimravé naší době jest užitečno, aby mládež četla o hrdinech a zároveň si přivykla chápat, jací jsou moderní hrdinové. Ne rytíři, kteří přepadali kupce, ne křižáci, kteří chodili vraždit pohany a kacíře, ne vojevůdcové, kteří v čele krvavých vojsk táhli na národy; takový Peary, toť moderní hrdina. Triadvacet let bojoval se severním ledem, aby se dostal na severní točnu. Pokaždé, když byl poražen, začal přemýšlet, v čem chybil a co musí opravit ve svém plánu. Zkoumal příčiny nezdaru, aby se jich uvaroval. Robert Peary byl lodním inženýrem Spojených Států severoamerických. Už jako student v koleji Bowdoinské vynikl odvahou a energií. Byl r. 1886 na výletě v Gronsku a od těch časů zatoužil odhalit tajemství ledových krajů na severu. Postupoval pomalu. Nejdřív prozkoumal Gronsko a zjistil, že Gronsko je ostrov. V Gronsku začal poznávat Eskymáky, učil se od nich a přivykat zimě i jejich způsobům života. Potom teprv ledovými krami k severní točně — třikrát za sebou! Naposled vyjela jeho loď »Roosevelt« 6. července 1908 z New Yorku; 6. dubna 1909 Peary, jeho černý sluha Henson a čtyři Eskymáci pozdravili americký prapor, zabodnutý na točně v pyramidě ledové; a 21. září loď »Roosevelt« neporušená přivezla výpravu k malému městu Sydney, ale bez jednoho z hrdinů, neboť prof. Marvina, mladého učenice z výpravy, pohltilo ledové moře 10. dubna. Již byla o Pearym řeč v Dětském koutku, dnes vracíme se k němu, abychom oznámili, že dílo Pearyho mládeži dospělejší upravil O. Svoboda (Nakladatel Jan Otto v Praze). Není dojemnější pohádky nad obraz života Eskymáků; není napínavějšího románu než výprava k točně a zpět přes hltavé kry ledové; není hrdiny neohroženějšího a udatnějšího nad Pearyho, jenž s Eskymáky a jejich psy prodíral se na skleněný zámek, na vrchol zeměkoule!

Vlastník Tiskarské a nakladatelské družstvo »Pokrok«, společnost s ručením omezeným. — Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyril Dušek — Tiskem »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.) v Praze II.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předpláci se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku „Času“ zdarma jako nedělní příloha.

T. A. HANUŠKA:

SVÁTEČNÍ DEN POUŠTĚ.

Žirnou a zelenou pouští úrodných lánů,
bezmezným vlněním klasu zlátnoucích štědře
v svátečním rámu,
že až dech chlebové vůně v chvícím se vedře
houstne jak manna,
k oáse táhne se chlopu karavana.

Řada těch soumarů lidských vleče svou osud
shrbený otroctvím týdne na prodej bohu,
který až dosud

v přítmi své velmožné síly drží svou nohu
na jeho šíji,
který ho vodkou své víry k poddanství spijí

V žalostně hostině duši břímě své bdy
prodají kupcům v chrámu za lesklá slova,
šupinky slidy,

za které oddané týden přežijí znova
pro svého pána.

K oáse táhne se chlopů karavana . . .

Žirnou a zelenou pouští bezmezných poli
Srdce je sluncem a touhou, úrodou bolí —

JAN KLECANDA:

NOVÝ KLOBOUK.

Románek skoro mravokárný.

(Konec.)

»Tak, tu jsme u nás,« ukazoval Pavel příteli na starožitný malostranský dům, když seskočili s vozu elektrické dráhy. Je to u nás trochu skrovné bez moderního komfortu, ale víš — já nepatřím k těm, již přimnožují »národní neštěstí« a má ženuška také ne!»

Jaroslav s úsměvem stísl mu ruku.

»Pozor na schody a zavři ústa, abys si nepřekousl jazyk! Tak, zde jsme!«

Ozval se harašivý hlas křaptivého zvonku a hned na to otevřely se dvěře. Přátelé vešli do tmavé předsíně, v níž Jaroslav stěží rozeznal světlou, ale jak ihned poznal, stepilou postavu mladé ženy.

Muj přítel — má žena!« představoval Pavel a v rozjaření objal oba a přivinul k sobě nedbaje toho, že kloboukem pocuchal své ženě účes a příteli shodil s nosu skřípec.

Jaroslav, zvyklý bouřlivým projevům svého Pavlička, vyvinul se mu z objetí a potmě hledal ruku mladé paní, aby ji políbil.

Pojďme, pojďme do našeho salonu! Na světlo! Prosím . . .« tlačil Pavel přítele do pokoje.

Jaroslav, nasadiv si skřípec, obrátil se k mladé paní, aby se s ní slušně pozdravil. Ale když oči jejich se setkaly — úžasem a zděšením div že nevykřikl. »Milostivá — Ostatní odumřelo mu na rtech.

Bylo štěstím, že Pavel, zaujat myšlenkou, najde-li zde svou švagrovou, rozhlízel se po pokoji a tak nespátřil chvatný posuňek, jímž jeho žena . . . zahrozila Jaroslavu.

Nu? Co to?« zvolal Pavel udiveně, pohlížeje nyní na obličej příteluv. »Ty jsi zbledl! Což vy . . . což vy se znáte?« obrátil se k ženě.

Paní Malvína stojíc odvrácena od okna v stínu, zastřela své pohnutí smíchem.

My? Odkud bychom se znali?«

Skutečně — —« pracně ze sebe vyrazil Jaroslav. Ta podoba!»

»Jaká podoba?« naléhal Pavel.

»Milostivá paní, vydechl Jaroslav. »Vy ovšem ne — — ale vaše sestřička — nebyla nikdy v Plzni? Nejmenuje se Olga?«

Nyní oddechla si mladá paní. »Ale ne! zvolala v smíchu. »Albína se jmenuje — a nikdy v Plzni nebyla . . .«

Venku zařinčel zvonek.

»Račte dovolit,« řekla Malvína a vyběhla do předsíně.

»Olga? Prosím tě, co se to děje?« naléhal Pavel, nechápaje přítelovo mocné vzrušení.

Zatím Jaroslav se již cele opanoval.

Což nepamatuješ Olgu? Má první láska po maturitě . . .« řekl, nutě se do smíchu.

Po maturitě? Ale hochu, já přec tehdy Plzně hned odjel...

Ach, ovšem, máš pravdu! Udeřil se Jaroslav do čela. Tys jí už nepoznal. Ach, bratře — ta podoba, tv oči.

Nepoznal! A nikdys mi o ní nemluvil? divil se dobromyslně Pavel.

Bratře, protože je to temný, jediný temný stín na mé minulosti. Viděls mě zděšení, Pavle! Byla to vlastně skoro podlost ode mne... Ale o tom jindy! Vyzpovídám se ti, ale dnes ne...

Do světnice vrazila mladá pani.

«Mužičku! Musíš ven sám. Je zde váš úřední sluha a nedá se odbýt...»

«Stalo se něco? ulekl se Pavel a vyšel.

Malvína stála, naslouchajíc, vrznou-li venku dvěře a teprve, když zvonek zadrnčel, obrátila se k Jaroslavu. Rozpačitý a přec nestoudný smích jí zahrál kolem rtů...

«To bychom se byli prozradili — zášeptla jako rozpustilé dítě, přistížené se svým druhem při nějakém šelmovství, a vztahovala k Jaroslavu, svému spoluvíníku, ruce.

Ale Jaroslav s výrazem ošklivosti ustoupil zpět.

«My? My?» zasípal, zatínaje zuby a zatajuje dech. «Vy chcete mou vinu srovnávat se svou?»

Mladá žena zděšeně na něho pohlédla a smích jí na rtech odumřel.

«Pro Krista — nezradte mne, nezradte! spinala ruce.

Venku znova zadrnčel zvonek.

Děti, to je mrzutá věc!« vrazil do světnice Pavel všecek vzrušen, ale již zase v dobré náladě. «Musím zaskočit do kanceláře. Rada se vrátit — hledá nějaký akt — musí ho prý přes noc studovat — a já ho zavřel do svého stolu...»

«Ale proč nedals sluhovi klíč? Teď nám přece před večerí neodejdeš?»

Poslat klíč po sluhovi! To je nápad! Neznáš našeho radu. Ostatně jsem po tramvaji tam a zpět za dvacet minut... Dovolíš, Jarouši, zatím! Prosim vás... hned jsem zde!

Pujdu s tebou, rozhodně řekl Jaroslav.

Ne, ne! Co tě napadlo? Sám mohu trochu běžet, ale dva se přece po ulici nepozženeme. Ostatně, jsem zde v malé chvíli...

«Ano, ano — vy musíte zustat,« naléhala ustrašeně Malvína, bojíce se Jaroslava pustit.

Než se Jaroslav rozhodl, byl Pavel ze světnice a venku zadrnčel zvonek a zahuchly dvěře. Nastala chvíle trapného,

brozného mlčení, jež teprve Jaroslav přerušil.

«Jdu, pani,« řekl hlasem ochraptělým mocným pohnutím. «Jdu, poněvadž nenacházím slov, jimiž bych vám řekl, co cítím...»

Pro Boha,« vrhla se k němu, myslíc jen na svou záchranu. Vy nesmíte odejít...»

A vy myslíte, že mohu já setrvat ve vaší společnosti a prokazovat vám pocit, jež patří ženě mého přítele? Není dost na tom, že jsem musil lháti tomu člověku, jež je mi na světě nejdražší, že jsem se musil před ním obvinít z podlosti, abych nezníčil, co on považuje za své štěstí?»

On je šťasten! zvolala Malvína. «Zplejte se ho...»

«Ano, protože netuší...»

Byl to muj první hřích,« zalkala a tom kmitla jí hlavou spasná myšlenka.

A vy... vy jste se na mne tak podíval. Vy sám nejste bez viny, vy zlý — — zlý!»

Vztáhla k němu ruce a pohlédla na něho očima, jejichž žár byl by snad neodolal, kdyby se byl nerozpomenul na onu scénu v průjezdě.

«Jakže? Tak bidná jste, že myslíte koupit mé mlčení novou, tentokrát vědomou zradou přítele? A váš první hřích, pravíte? Jděte! Vy jste... nevěstka...» vykřikl a s výrazem ošklivosti ji od sebe odstrčil.

Jako zoufalá klesla na zem ke křeslu. Zšeřenou světnicí zachvěl se křečovitý výbuch pláče. Malvína našla si novou zbraň. A docílila toho, že Jaroslav zůstal, pocítil potřebu vymluvit se, zdeptat ji docela ve prach svého opovržení.

«Ubohý Pavle! A proč? Proč?»

Oh, on je hodný a máme se rádi... ale je tak lakomý... a já přece nemohu... Ani na nový klobouk mi nedá,« zaječela a tím rázem zaslápla ozývající se jaksi soucítí Jaroslava.

«Ah,« vykřikl. «To jsou ty klobouky, to jsou ty toalety, jež si tak záračně lacině pořizujete. A on, šílenec — — tomu věří!»

Vstala a vrhla se k němu.

On věří a je šťasten!« šeptala jakoby v rozvašnění. «A vy jste dnes nebyl šťasten? A neprosil jste, abych zase přišla?»

Jaroslav cítil její horký dech, cítil n sobě žar jejich očí.

«A mám přijít? Řekněte... mám přijít?»

Zapotácel se skoro, couvaje před jejími objetím.

«Ne, nikdy!» vyrazil ze sebe a chvatně skociv ke dveřím, chopil se kliky. «Jdu... Počkám na Pavla dole — — Vysvětlím mu — —»

Pro Boha!

Nebojte se! Nezradím vás — a sebe!

Vztyčila se a když vyběhnuv z bytu bouchl venku dveřmi, zahrozila za ním pěstmi. Ale pak zchvácena a vysílena prožitými okamžiky, sklesla na kolena a rozplácala se — tentokráte opravdu.

*

A konec té historie?

Neznám konce. Snad paní Malvina od těch dob nosí lacinější klobouky a Pavel je stejně šťasten...

Snad jste si v novinách někdy povšiml denní zprávy o mladé paní, jež z příčiny, které nikdo nemohl pochopit, trhla se s kamenného mostu do Vltavy...

A možno dost, že na manželské štěstí Iavla Petříčka vztahovala se lokálka, jíž jste v novinách zrakem přelétli o domácím příteli, dvojnásobné vraždě a sebevraždě...

Ale nejvíce pravděpodobno jest, že paní Malvínu, kdyby vás napadlo hledat ji podle těch očí na proměnném chodníku u vinohradského tržiště, už nikdy nenajdete.

★

STRÝC VÁCLAV.

Napsal Vojtěch Rakous. Z knihy »Vojkovičti a přespolní«.

(Konec.)

Když jsem se ráno probudil, již se rozednívalo. K sluchu mi zalétala známá slova hebrejské modlitby. To strýc stál u okna, kolem hlavy a rukou modlící řemínky, a s chvatem a polonahlas odříkával ranní modlitby. Teta u plotny varila kávu a když viděla, že jsem se probudil, hned byla samá otázka a řeč. Strýc jen mlčky se na mne usmál patrně nechtěl přerušit modlitbu.

Vstal jsem a spěšně se oblékl. Že nemusím v ranním mraze dnes konat dalekou cestu, naplňovalo mne velikou radostí.

Strýc se domodlil a zasedli jsme zase všichni tři ke stolu. Nejprve se strýc i teta pokřížovali a polonahlas odříkávali »Otčenaš«. Pak se teprve dali do jídla.

Po snídání nastalo loučení.

»Tak přijdeš zase?« tázal se mne strýc již asi po desáté.

Přijdu.« jistil jsem opět a opět.

»Třeba každý den přijd' na noc.« zval mne strýc a chvějícím se hlasem dodal: »A tatínka a maminku že vzkazujeme pozdravovat a... aby... už se nehněvali.«

Celý den mi bylo ve škole jako ve snách. Ani jsem tomu nemohl věřit, že jsem ztrávil noc u

strýce Václava. Co tomu doma řeknou? Tato otázka zaměstnávala mne také nejvíce i po celé cestě večer k domovu — bylo pěkně, mrzlo na sucho.

Doma mysleli, že jsem byl přes noc u nějakého milosrdného souverce, a když vrazil bez dechu do světnice, zvěštoval jsem velikou novinu, nastalo v celé domácnosti ohromné vzrušení a děs.

Přes noc u strýce Václava! U člověka, jehož jméno po troje desetiletí se u nás nesmělo vyslovit! Kde jsem nabral tolik odvahy? A co mi říkal on? A co teta? A kterak vypadají? A jaké je to u nich? A snad že jsem tam také — bože, nedopouštěj — nejedl?

Dlouho do noci trvalo, než jsem všechny otázky zodpovídal a vše vylíčil s největší důkladností a podrobností. Vypočítavě kladl jsem největší důraz na neobyčejnou podobu strýcovu s matkou — tím chtěl jsem odzbrojit každou námitku a všem včítkám ulomití hrot — a tetu a celou jich domácnost vypořobil jsem v barvách, o nichž jsem věděl, že budou otci lahodití. V horlivosti zašel jsem až i za mez pravdy. Leccos jsem přidal a leccos zamlčel. Vylíčil jsem domácnost strýce Václava tak, že na konec vypadala právě tak židovskou, jako domácnost naše vlastní. O obrazech a svatých světcích, pokrývajících stěny strýcova příbytku, o Nebekličích, zpěvnicích, ružencích a křížích... ani jsem se nezmínil, za to však do náležitého světla postavil jsem Mojžiše na hoře Sinai, Mísrach, mezuzy na dveřích a počet chumíšů a hebrejských modlitebních knih jsem několikrát znásobil.

Čím dále jsem ve svém líčení pokračoval, tím více jasně se otcova písná, zachmuřená tvář. A když jsem líčil, kterak ráno se probudiv, uzel jsem strýce opásaného řemínky a modlícího se dle předpisu (že potom před snídaní dělal kříž a modlil se »Otčenaš«, jsem neřekl), kynul pochvalně hlavou. Snad v tu chvíli vzpomněl sobě na prorocká slova lbeznického strýce, který jedenkrát prorokoval, že strýc Václav ještě jednou se vrátí k staré své víře. Prý se takové věci již staly...

Konečný svůj úsudek shrnul otec v slova — jest to od toho strýce přece jenom pěkné a že by se toho byl od něho nikdy nenadál, že sobě na kluka v tom nečase vzpomněl a sám si pro něho došel, a zadarmo že se ten nocleh a to všecko zádati nemůže.

A tak se stalo, že druhý den ráno nesl jsem strýci Václavu a tetě, kromě pozdravu od matky také bandasku mléka.

Strýc a teta zářili radostí.

Strýc rozčilen chodil po pokoji a stále opakoval:

»Opravdu nás Baruška vzkazuje pozdravovat? Opravdu?«

A teta:

»Že si maminka takovou škodu dělá! Tolik mléka! Tolik mléka!« — — —

Tak prostřednictvím židovské školy mnou tak nenáviděné, po třicetiletém hněvu navázána byla

ní přátelství mezi strýcem Václavem a jeho rodinou; a níž ta předla se dále, sílila a nepřetrhla se již nikdy. S počátku chodíval jsem k strýci Václavu na noc jen když byla nepohoda, později, kdykoli mně napadlo, i za pěkného počasí. Úplně jsem zdomácněl v té bizarní domácnosti, kde na mne zvláštním, tajemným kouzlem působil duch dvou světů. —

Také doma, následkem mých stálých, více méně přibarvených referátů, smýšlení o strýci Václavu měnilo se valem. O strýci Jakobu — už to nebyl strýc Václav — mluvilo se u nás již nahlas a veřejně a bezmála již s takovou úctou, jako o strýci libeznickém nebo chrásteckém. Nebylo tudíž divu, že jednoho rána jsem mohl zvěstovati svému strýci velikou novinu: »Že tatínek a mamínka vzkazují pozdravovat a že k nám s tetou má přijít...«

Nikdy nezapomenu na výraz zářivé radosti, který změnil strýcovu tvář. A po té radostně vzrušené tváři volně stékaly dvě veliké slzy.

»Opravdu? Opravdu?« tázal se několikrát po sobě a já musil pozvání slovo za slovem opakovati znovu a znovu.

Věděl strýc a věděli jsme všichni, že toto pozvání znamená úplně smíření a že od té chvíle, co strýc s tetou překročí práh naší chalupy, stávají se členy rodiny.

Bylo to památné sobotní odpoledne — se zvláštním taktem strýc k své první návštěvě volil sobotu — když strýc s tetou k nám přišli. Bylo to na jaře a celá naše chalupa a celá naše vesnice tonula v jediném moři květů. Není druhé vesnice, která by měla tolik a takových zahrad jako Starý Brázdím. A když na jaře všecky ty zahrady rozkvetou, vyhlízejí brázdímské chalupy jako ostrůvky uprostřed květinového moře.

A bylo to takové sobotní jarní odpoledne, plné vůně květů a ptačího zpěvu, když strýc Václav s tetou octlí se v naší světnici. Po třiceti letech setkali se bratr a sestra poprvé! Dlouho hleděli mlčky na sebe, pak matka řekla:

»Změnil jsi se, Jakube.«

A strýc na to:

»Nepoznal bych tě, Baruško!«

Se všemi se potom libali, s otcem si potřáslí ruce a usedli za stul. Strýc byl oblečen světečně a vyhlížel jako pán, teta měla černé, hedvábné šaty a na hlavě černý, hedvábný kapižon. Matka nosila na stůl z trouby již tam připravené hrnky s kávou — byla dnes jen ohřívána, vařena byla včera — a doprostřed stolu postavila talíř s nenačatou bábovkou. Vypadalo to velmi světečně a slavnostně; zcela tak, jako když přišli Libezníci nebo Chrástečtí.

Po svačině, dříve ještě než došlo k živějšímu hovoru, vzal otec chumíš — to byla jeho pravidelná zábava v sobotu odpoledne — a otázal se strýce:

Jakube, viš-li pak, jaká byla dnes sedere?»

Bez rozpaků a jistě zněla strýcova odpověď. Otec pochvalně kynul hlavou a než se kdo nadál,

už byli otec se strýcem v přátelské hádce o smyslu a významu dnešní sedere. Takové náboženské disputace bývaly odjakživa otcovým koníčkem.

Mezi tím matka v průvodu nás všech dětí prováděla tetu po chalupě. Od pudy až po sklípek, všim se jí pochlubila a teta neskrblila pochvalou a obdivem; a když ve světnici otec se strýcem konečně o smyslu dnešní sedere se shodli, nastoupena táž pouf znovu se strýcem.

Již se počalo šefití, když nádherným jarním večerem my děti a matka jsme vyprovázely strýce a tetu kus cesty k Brandýsu. Matka se strýcem šli sami napřed a mnoho si měli co vyprávět. Teta s námi, dětmi, jakoby schválně, zůstávala pozadu.

— — — — —
Minulo jaro a léto, a když zase nastávala zima, opouštěl jsem židovskou školu navždy. Bylo mi jako ptáku, puštěnému z klece. Pouze loučení s domácností strýce Václava bylo mi těžké. Za krátko pak, po příklade starších sourozenců, opouštěl jsem i domov.

Zapadaly-li staré světy v záplavě dojmů nových do tůně minulosti, strýc Václav — mně do smrti byl strýcem Václavem — v záplavě těch nových dojmů neutonul. Vzpomínka naň zůstala v mé paměti svěží a kdykoli jsem zavítal domů, vždy nalezl jsem chvíli k návštěvě strýce Václava. V dospělejších letech teprve učinil jsem si správnější úsudek o jeho povaze. Byl to člověk křišťálového srdce a dětsky naivní myslí. Byl přesvědčen, že lip slouží Bohu a spíš dojde spasení, když poctivě plní předpisy dvou věr, než lidé, kteří plní předpisy pouze víry jedině. A nevyplnilo se proctví libeznického strýce, že ještě jedenkrát se vrátí k víře staré, ale na přátelském poměru k jeho rodině nic už se nezměnilo. A dlouho byl živ strýc Václav. Všichni odešli před ním; teta, otec, matka... zůstal ve světě sám jako kůl v plotě. Pak i na něho přišla řada.

V rakvi viděl jsem ten obličej, inné dvojnásob drahý, že tolik mi připomínal podobu matčínu, naposledy. Mrtvé ruce držely křížek, celé tělo bylo pokryto obrázky svatých a světic a kolem rakve vznášely se obláčky kadidla... Spí se mu zajisté dobře i takto, jsem však přesvědčen, že ještě spokojeněji by odpočíval, kdyby si mohl ještě palce u nohou dát svázati stéblem slámy a mrtvé oči dát zakrýti střepey.

JAN STEN:

REFRAIN.

Po sadech odkvetlých
poslední padá list:
Mám na rtech hořký smích
a v srdci nenávisť.

Nač obzor modravý
a jarní bude zem,
svě k štěstí výpravy
marně-li konal jsem?

— — Umění? Víry klam?
Stařecká fikce slov!
Je cesta tu i tam,
leč obě na hřbitov.

Po sadech odkvetlých
poslední opad' list:
Mám na rtech trpký smích
a v srdci nenávisť.

ČESKÝ DOPIS Z ROKU 1661.

Když se v Králové Hradci dověděli, že mají dostat biskupství, velice se ulekli. To bylo za panování Ferdinanda III. Na důvěrný dotaz mistodržčích obec hradecká odpověděla r. 1653, že má dost arciděkana, kterého vydržuje a vydržet nemůže a právě odhodlala se žádat o slevu těch nákladů, které arciděkan dostává. Neboť za války 30leté obyvatelstvo města zřídlo na stý díl a kdož válku přestáli, že jsou žebráci. Kontribuce sněmem ukládané obec musí vyvádět vězením nebo zabavováním šatstva lidem na těle. Obecních dluhů je 85.000 kop míšenských a nesplacených úroku právě tolik. Prosili tedy Hradečtí, aby ničím obtěžování nebyli, protože i tak město upadne v záhubu, nestane-li se něco zvláštního.

Pozorností zasluhuje, že Hradečtí psali do Prahy svůj odmítavý list *é e s k y* a že se proto velice omlouvali tím, že v městě žádné kvalifikované osoby, kteráž by přítomné přednášení naše dostatečné v ř e c n ě m e c k o u přeložití mohla, se nenachází. Vidno z toho, že mistodržitelé v Praze úradovali už německy.

Císař Ferdinand III. i pražský arcibiskup Harrach byli však jiného mínění stran biskupství, a tak císař již 21. ledna 1654 naznačil a určil ze své moci za příštího biskupa v Hradci Králové opata emauzského Caramuela z Lobkovic, jenž byl také generálním vikářem arcibiskupství pražského a dal pro biskupství koupit za 88.000 zlatých panství Chrást s Uhřeticemi. Tím byl dán hmotný základ biskupství, a šlo ještě o to, jak opatřit výživu několika kanovníkům.

Když císař Ferdinand III. zemřel, Řím a dvůr nového císaře Leopolda I. donutily, aby se Caramuel z Lobkovic zřekl biskup-

ství, dříve než je nastoupil. Ani mistodržčící, ani jezuiti neměli ho totiž rádi. Skutečným prvním biskupem stal se Matouš Sobek z Bilberka, opat řádu benediktinského v Praze, rodem z Rajhradu, jenž český uměl aspoň tak, jak se tehdy umělo. O jeho uznání v Římě byly ovšem dlouhé tahanice s císařským dvorem a biskup sám měl těžké nesnáze s Hradeckými, aby si u nich opatřil příští kanovníky.

Což se mělo státi tak, že arciděkan hradecký měl se vzdáti polovice svých duchodů pro biskupství a za to státi se kanovníkem v hradecké kapitole. Dosavadní arciděkan Žák nechtěl, také biskupovi nebyl vhod, a proto raději odešel na faru do Nov. Bydžova. Nástupce jeho, vlivem Sobkovým jmenovaný, dr. bohosloví *Z o t i n e s*, podroboval se sice a za to biskup Sobek jmenoval ho administrátorem, jenž před nastěhováním biskupovým do Hradce všecko měl připravit, ale Hradeckým se ten pán docela nelíbil. Obec se protivila, neboť *Zotines* dal se slyšet, že chce větší plat, než měl předchůdce, a obyvatelstvo se bouřilo, slyšíc, že *Zotines* neumí ani česky. Biskup Sobek uznal za dobré napsat do Hradce konejšivý dopis, jenž zněl:

Slovutní a opatrní páni! Doslejšchám, že by mezi nima pro resignirovní nynějšího p. arciděkana nějaký protivný myšlenky a mluvení vycházelo, jakoby budoucí arciděkan satísfakci, jak s kázáním, tak i v zpovědi slyšením, dáti nemohl, nýbrž i se prohlašuje, že by větší plat chtěl vyhledávati. Moji milí! Nermutte se, ani nedopouštějte takový myšlenky do srdce Vašeho. Já nepřicházím k Vám, abych ovčíčky sklubal, anebo sklubatí dopustil, než abych je libezně pásł, v duchu milosrdným a milostivým. Pravda jest, že tento p. arciděkan (Žák) dobrej, pobožnej jest, a mně milej; ale pobožnost při těch, jenž dustojenství biskupskému sloužití mají, ještě něco více potřebuje. Tak já musím sobě osoby takový vyvoliti, který to veliké a nesnesitelné břemeno mně pomohou nésti, jakožto silny podpory.

Já budu Vaším biskupem, otcem a pastýřem! Budou-li moji ministři a správcevé, anebo jiní Vám ublížovat, ke mně budete mítí outočistě, nebudou Vám dvěře zavřeny. Bude-li jaký nedostatek v službách božích, to já napravím, takže nebudete mítí příčinu k nařikání. Ve všech věcech začátek těžký jest. Pročež, moji milí! mějte tu ke mně důvěrnost, jakožto k budecímu otcí a pastýři duší Vašich; nezavedu Vás, nezarmoutím Vás, ale všechno vsudy tak spořádám, že z toho potěšení a ne zarmoucení

budete. Toliko nejte se mnou strpení a
otrpností s našma nynějšima starostma a
práci, až dřešet to mý břemeno upevním
a k nějaké stalosti přivedu...

Co biskup dále vysvětloval stran příjmu,
peněz a piva, to nás nezajímá. Zajímá nás
ten český jazyk z 24. března roku 1661
o muže, jenž se narodil r. 1618 v Rajhradě,
obci české, a z rodiny, jejíž živitel byl chudý
sluha v klášteře benediktinském. Matouš
Sobek ze studoval v Broumově a v Olo-
mouci, neunel češtinu jině než rajhradskou.
Už Hradeckým onikal 40 let jenom po
bitvě bělohorské.

DROBNOSTI.

VOJTĚCH HNĚVKOVSKÝ

narodil se 1770 v Žebráce a zemrel v Praze 1847.
Nedlouho před smrtí napsal svůj životopis (vydá-
l jej pi. Růžena Jelínková-Doubková) a v něm vy-
pravuje o době M. Terezie a Josefa II. věci které
pro poznání doby jsou zajímavé, zejména o ger-
manisaci. Tento básník byl zrozen dne 19.
března 1770 v městě Žebráce... Jeho vychování
bylo dle venkovského způsobu se naučit český
číst psát, počítat a náboženství... Studii se bál,
nepochopil, jak možné kněžím z paměti hodinu
dlouhé řeči přednášet, posléz přemluven v Be-
rouně u piaristu v roce 1781 plačky takové povola-
ní nastoupil. Latina mu přicházela hračkou; tam
v jedné posluchárne se učily českým jazyk a m-
čtyři střidy latinu, a tak v této řeči hned prvním
rokem nemalou znalost si přiosobil. Když jej mat-
ka na právniny z Berouna odvážela, oznamoval u
jeho profesor, že tam studie zcela přestávají, a
že (biv) byla škoda jej z nich strhnout, a že po-
zůstává nařízení, že žádný bez znalostí němčiny
do latinských škol přijat býti nesmí, která jemu
zcela neznáma jest, a že žádného prostředku ne-
poznává nežli do německých škol se vrátit; co
když se matce neuzdávalo, že tu zrostou vřelohy-
blů, že minou, ponavřhl jí, že snad vymínutý bu-
de, by zkoumala opatřil ho dobrým vysvědčením,
a když tento básník v Praze u Piaristu s pre-
fektorem na svá léta neobvyčejně dobře latinsky ho-
voril, byl tam do druhé latinské školy
jestli si s tím rokem němčinu přivlastní přijat
a čemu se také přicinil. V páté a šesté
škole se již obíral s českým básni-
ctvím... — Na tomto jednotlivém případě
je zde není to jediný, než znamo snadno se
zná, že předpisy o poněmčování a skutečná
praktická výsledky se rozcházely. Po šesté la-
tině třídě končilo se gymnasium a nastávala tři-
letá filozofického studia. O svém studiu na filo-
zofické škole české pravil: V tomto filozofickém bě-

hu počínali někteří studující na češtinu se od-
dati; byli to nejvíce spolužáci našeho básníka: jako
Puchmaier Pišely, Schlösel, a pak krajan Vojtěch
Nejedlý a jiní... a tak povstaly básnické zbirky
od Antonína Puchmíra vydávané... Z profesoru
filosofie připomíná Vvdru, jenž přednášel mate-
matické umění, jediný muž, an z katedry český
hovořil a poslouchačům vlastenskou lásku a vzne-
šenost nebeské matematiky do srdce vštěpoval.

POVIDKY ZE ŽIVOTA ZVÍŘAT

Jsou dávnou zálibou T. E. Tisovského. Napsal ně-
kolik knížek takových a získal si u dětských čte-
nařův oblibu. Jeho Příhody malé myšky
vyšly letos ve 2. vydání nákladem Zemského ústřed-
ního spolku jednot učitelských (v komisi knihkupe-
ctví Josefa Rašina). Ilustroval je Miloš Slovák. Pří-
hody malé myšky jsou velmi pestré. Po osmi letech
myška počala churavět, Stázinka nehýbala se od
jeho zlatého domečku, v němž tise ležela, patřic
na svou velitelku kalzáma očima. Nejedla nic, dý-
chala slabě a posléze dokonala. Byl konec vítězo-
slavným poutím po světě. Ale čeho myška doká-
zala, zaručovalo jí trvalou upomínku. "Si non e Verdi,
aspoň e bene Trovadore."

ŠALJAPIN

o kinematografu. V besedě se spolupracovníkem
jednoho petrohradského časopisu slavný ruský he-
rec vyslovil se o kinematografu takto: »Osobně
nemám naprosto nic proti kinematografům. Nelze
ovšem zapírat, že v nynější době mnoho majitelu
kina zneužívá tohoto moderního vynálezu. Při váž-
ném pojmání jeho mohl by býti kinematograf vy-
užitkován i pro právě úkoly divadla a
umění. Jak lehce mohli by obyvatelé venkovští
nvidět — třeba v kinu — představitele našich
hlavních divadel. Co se mě samého týče, mohu říci,
že právě vyjednává se mnou jedna kinematogra-
fičká firma, a jestli vystoupím, tedy v Borisu
Godunovu a v Stěpce Razině.«

DĚTSKÝ KOUTEK.

O vodě, ledu, sněhu a Velikém Tání.

Obrázek z přírody.

Kalandrovým dětem přeložila M. N-N

Led, snih a voda — jací to blízcí sou-
sedé! Řekli bychom skoro: pokrevní pří-
buzní od prvopočátku tvorstva a přírody.
A přece se hádali o svá práva a prvenství,
místo aby klidně podle sebe žili a spolu
pěkně se snášeli. Ano, byla veliká hádka,
a takhle povstala:

Uderila krutá zima, a na stávk u mlý-
na vyrostl po celé šířce led nebývalé síly,
tak lesklý a hladounký, že si počal o sobě
mnoho domýšleti a zapomněl, z čeho po-

vstal. Domýšlel se — považte jen — že je z křišťálu!

»Takový nesmysl!« řeknete.

Ale není nesmyslu, ve který by i lidé nevěřili, když začnou přemýšlet o svých domnělých schopnostech a přednostech. A tak i led na stávkou u mlýna. Blouzně o svém křišťálovém původu, díval se s krajním pohrdáním na vodu, jež dole pod ním tekla, a považoval ji za dotěrného vetřelce. I snih byl mu proti mysli. Vytýkal mu led, že smělost jeho nezná mezí, kdžvz si dovoluje padat s nebe na stávek.

O své výtečnosti byl led naprosto přesvědčen a žádal po svém okolí, aby se ho z úcty co nejvíce vzdalovalo, aby mu přálo místa — vůbec, aby mu šlo s cesty.

Vodě se však o něčem podobném ani nesnilo. A tu musila vyslechnout dlouhé kázání: »Měla bys opravdu být slušnější, začal jednoho jitra led, »a byl bych ti velmi vděčen, kdyby ses obrátila na jinou stranu a mne se nedotýkala. Hleď, proč netečeš na pravo přes pole, nebo proč nevězeš do děr? Což nechápeš, jak až k smrti napínáš mé nervy svým věčným šumotem a bubláním pode mnou? Bav se tišeji, a nevytrhuj mne stále! Vždyť vidíš, že zaujímám vysoké postavení ve světě. Jak jsi svým bubláním každému protivná. Já už toho opravdu mám dost. Jdi si jinam, neposedo! Vytrhuješ mne, když přemýšlím o svých drahých přátelích.«

Ti drazí přátelé byli děvčata a hoši, velcí i malí, kteří každý den přicházeli s bruslemi na mlýnskou strouhu, aby se vyráželi. A tu býval led na stávkou velice chválen. Jak prý je hladký, jak pružný! A čím více mrzlo, tím krásnější oblouky a kruhy na něm prováděli velcí i malí.

Ale voda pod ledem měla odpověď hned pohotově: »Přála bych ti, milý brachu, odpovídá ledu, »abys byl chytřejší! Nač tak hloupě mluvíš? Udělej mi raději po straně místo a neroztahuj se tu po celé strouze, vždyť mně zbylo pouze trochu místa na dně. Neuhneš-li se, já určitě někudy vyrazím hned, jak budu moci, a potom budu nad tebou a budu vládnout! Nikdo ze sousedů mne dosud takto neutiskoval, at byli sebe čistší a sebe lesklejší. Jen si dej pozor! Až jarní vítr zavane přes pole a luka a uvolní vůkol všecku vodu, pak tě chytnu a vyzvednu tě do výšky jako nic — potom poplaveš! To bude švanda. Tož, uhní raději už teď! Já že mám jít do děr a na pole? Hleďme, jaký chytrý! To bych mohla k vůli tobě vůbec se světa zmizet. O neboj se, já i bez tebe dobře vím, kde jest mé místo. A pamatuj si: Neuhneš-li mi, ne-

naďej se ani ode mne milosti, až se mi podaří proklouznout navrch.«

»Proklouzneš-li, pustim-li tě,« smál se led.

»Pustiš-li mne?« zněla zlostná odpověď. »At jsi sebe flustší a tvrdší, však Veliká Obleva a tání sněhu na horách tě lehce zmuže. Poteče-li touto cestou pořádný proud vody, bude po tobě brzo veta. Ale mužeš-li ty co vědět o tání, horách, proudu a síle vody, když stále sedíš doma, uvázan ku břehům? Vždyť nebyl's dosud ani za humny a nemužeš tedy nic o světě vědět! Kdybys aspoň dal se poučit ode mne — vim tolik z okolní krajiny a mohla bych tě poučit — třeba o tom, že je nutno s mouchými nepříjemnými věcmi se smířit — to by ti jistě bylo užitečné — — ale — — —

Poslední ale nedoznalo již, zmrzlo a ztratilo se, neboť za řeči voda začala tuhnout a měnit se v led. Hlásek její více a více slábl, až docela umkl.

Za to led rostl a tloustl, a tou měrou rostla i jeho nafoukanost a hloupost. A konečně se přestal pro vodu rozčilovat. Nestojí mi za to,« povidal si, »nač se o ni starat. Musí zůstat kde je, ať se zlobí a křičí, jak zlobí. Já budu nahore — ona dole, pode mnou! A nač bych přemýšlel o tom, co povidá? Je toho příliš mnoho, a samé jestliže a kdyby. Nač si lámat hlavu tím, co mele taková neposeda? Vážně mluvit dovede jen, kdo má pevnou, usedlou povahu. A tu mám já! Já jsem usedlý, sedím pevně. A — tu přicházejí moji přátelé na návštěvu!«

A opravdu! Celé zástupy dětí i dospělých přicházely bruslit a sáňkovat. Led radosti div nepopraskal! Bylo to také krásné podívání. Mladí páni vozili tu v saních a židlich krásné dámy, jini zase bruslili a tak rychle se vznášeli nad ledem, že se ho sotva dotýkali. Někteří při tom i míčem hráli! A ty krásné oblouky! Sotva že oko mohlo zachytit všecky ty obratné bleskurychlé pohyby klouzajících. Na zadním konci splávku měly děti vyrazení se sáňkováním. Křičely, padaly, válely se, a zase jely dále veselí a šťastní jako velcí. Neďte se, že tolik slávy a radosti vstoupilo ledu do hlavy. Vždyť bez něho by toho nebylo! On byl všeho původcem. A tak přijímal veškeru tu radost jako počtu pro sebe, neboť vidíte, děti, led nikdy nechodil do školy, a nemohl se tedy naučit skromnosti.

Hle, jak si mne všichni váží! Jakou skvělou hostím společnost! Beze mne nebylo by štěstí, tak potichu uvažoval. Hla-

sitě nemohl mluvit, byl příliš pohnut. Přál si, aby tato rozkoš trvala celý život. Ubožák led, stále myslil jen na sebe. A bubláni vody už ho nerušilo. Vždyť byla dole, a on nahoře. Nač se mám já a moji přátelé starat o takové maličkosti? těšil se v duchu.

Den se nachýlil a mládež odesla. V noci obrátil se náhle vítr, oblevilo a začal padat drobcunký sníh! Nejdříve bylo ho jen poprašek, a led na stávků ani nerozeznal, že se něco zvláštního děje — vzdýt led ničeho necítí. K ránu začalo znovu sněžit, ale teď už selský. A padal, a padal — — Nastala metelice a hvězdičky sněhové se vsele mihaly vzduchem, volajíce: To se bude svět divit, až se rozední! Jen někdy poctíme zemi svoji vzácnou návštěvou, vždyť jsme my nebešťanky. Pojďte, sestry, pojďte, zabalíme krásné celou krajinu, ať je ráno všady bílo. A tak sněžilo stále víc — a když se rozednilo, nebylo po lesklém ledu na stávků ani památky. A nejspíše myslil, že je dosud noc, neboť všecko bylo temné pod silnou vrstvou napadaného sněhu. Na štěstí dva vlčičci chtěli vědět, jak se ve sněhu klouzá, přišli a trochu ho nohama rozvířili. Tu teprve poznal led pravdu, že je celý zakryt velkým a hustým přikrovem. Už nikdo neuvidí jeho krásu, lesk a pruhlednost! A přátelé, kteří včera tak ho velebili, dnes jistě neprijdou. Srdece se mu svíralo bolestí a žalem.

Oh, kdo jen se odvážil poslat tohle ohavné pápěří, aby mne zohydilo? Jaká drzost! Takhle se na ledě roztahovat! Bubláni vody je proti tomu maličkost!

Udiveny poslouchaly hvězdičky nepřívětivou řeč.

Kdo nás poslal? Nikdo! A padaly a padaly stále ve větším množství a hustěji. Což nemáme práva padat, kam se nám zachce? Kdo nám smí vykazovatí směr? Kdo nám vyměří dráhu? Když mračna obtěžujeme, pustí nás, a my padáme na zem. Tuhle mé sestry a já letíme spolu celou cestu a zde nás máte. Proč nás tedy, lede, tak hrubě vítáš? Vždyť jsme nebešťanky, máš být vděčen za naši návštěvu. Obyčejně nás nosí vítr na ramenou, a odjakživa přebýváme v oblacích. Tak urážlivých slov jsme věru od tebe nečekaly.

Urážlivých slov!« křičel rozzlobený led, což neurážíte vy mne, když mi sedáte do obličej, aniž jsem se vás o to prosil? Vy žebráčka přeletavá čeládka! Vždyť vůbec nemáte domova, tuláci! Taková sebranka! A zkazila mou krásu a lesk,« zajíkal se hněvem.

My že jsme tuláci?« dopálily se sněhové hvězdičky, vida, takové je to, musíme-li se dotknout něčeho, tak hluboce pod námi ležícího. Ty ani nevíš, lede, jakou ti prokazujeme milost, hloupý, beztvárný netvore. My, žebráčka čeládka? Tak jmenuješ nás, které žijeme vysoko a nade všecko povýšeny? Toť vděk za to, že jsme se snížily, a na něm, ubožáku, usedly! Zničily jsme prý jeho krásu! Což jest něco krásného mimo nás? Věz, že jen my krásu přinášíme, a jen u nás ji nalezněš. Ale vidíme, žeš tvrdohlavý a že si nedáš říci. Oh, jak smutně jest, že se nechceš ničemu učit a přece jsi tak nevědomý. A nám se stýská na zemi, vždyť jsme uvykly nebi!«

Když se vám líbí nebe a vítr, proč jste tam nezustaly? Ať přijde vítr a sebere vás, zavolejte naň! Já vás lehce pohřeším. Táhněte odsud se vši svoji křehkou krásou! Nebudu vás zdržovat!«

Ty nafoukanče! Kdybychom tě mohly aspoň navždy přikrýt a umlčet. Ale teď se teprv odsud nehne, tobě na vzdory. Zde jsme slétly, zde zůstaneme, zlob se a křič, jak zlob. My nahoře, — ty dole! A tam také zůstaneš!«

Zdalo se, že sněhové pápěří zvítězilo.

Ale za chvíli se mraky přece jen počaly trhat a chumelenice přestávala. Slunko vysvitlo, a děti zase přišly a stály na břehu mlýnské struhy. Jedno povídá: »Škoda, že nemůžeme na led, je celý pod sněhem.« — A druhé: »Však ho není moc.« — A třetí.

Kdyby se dva nebo tři metaři pustili do práce, byl by led brzo umeten, a mohly bychom bruslit ještě dnes.«

A opravdu přišli za chvíli lidé s lopatami a košťaty a brzo byl velký kus ledu zamešten a sníh sebrán na hromady okolo stávků.

To byla zkouška pro sníh! Jemné lehké hvězdičky surovou lopatou shrábnuty, pomáčkány a hozeny na hromadu. A na ně jiné a jiné, až se všecky lítosti slily dohromady. Než osudu neujdeš, a tak i pápěrky se osudu odevzdaly a ležely, kam byly hozeny; pouze tiše sténaly a nařikaly.

»Proč jsme letěly na zem? Jak špatně je tu pohostinství! Proč jsme se směšovaly se sprostou zemskou čeládkou? Není nás hodna. Teď pokálela naši čistou bělostnost svými lopatami a košťaty. Co pak jsme nějaké bláto? Oh, neměly jsme se nikdy pouštět mezi zemskou chátou. Tady nikdo si neváží jemnosti, něhy a čistoty. Co se jen teď s námi stane?«

(Dokončení.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JOSEF ROSENZWEIG-MOIR

PÍSEŇ SLUNNÉHO DNE ZIMNÍHO.

(Věre.)

Na kraji zimní slunce leží,
a sníh se jiskří do dálky.
Vzduch měkký jest a jarně svěží,
a voní z něho fialky.

Je sice ještě řeky touha
okovy ledu spoutána.
Leč nasloucháš-li tiše, zdlouha,
vytušíš trilek skrývana

tam za horami modravými,
jež rýsují se v obzoru
a které halí opar zimy
průsvitavého do flóru.

Stříbrný vítr polem letí
jak jara třeskné fanfáry.
A pod zemí, ač nevidět,
se svítí první požáry.

Tu slyšíš jara píseň známou
v svém srdci zase omládlém.
I v něm se zvolna ledy lámou
nad mládi jasným zrcadlem.

ANGLICKÝ ZÁPISNÍK VOLTAIRŮV.

(Tyto poznámky jsou překladem věrného n-tisku rukopisu, který byl nedávno nalezen v Petrohradě. Vydala je The English Review v únorovém sešitě 1914. Angličtina Voltairova je velmi p-divná, ale srozumitelná. Anglická redakce vynechala dvě poznámky, poněvadž se jí zdaly neslušné. Věre překládáme volnou prosou.)

Anglie je místem, kde se stýkají všechna náboženství, právě jako na bursé se scházejí všichni cizinci. Vidím-li křesťany, kteří tupí židy, zda se mi, že vidím děti, bijící své otce. Židovské ná-

boženství je matkou křesťanství a babičkou mohamedanismu. Největší omyl křesťanský je duch svatý. Dříve, když někoho v Jerusalemě dělali zákonníkem, dávalo se to slovy přijmi ducha svatého. V naší době má se týchž slov užívati, dělají-li kněze.

Víra, že kněžství je vlastností nesmazatelnou, je pouhá klamná domněnka. Laik se stává knězem jen jmenováním; je to úřad, který může být odvolán a který byl skutečně odvoláván ve starých dobách křesťanských, když kněz neměl uradu v obrocí.

Jděte a učte všecky národy bylo řečeno všem křesťanům dříve, než se začali rozoznávati kněží a laikové. Neboť aby člověk nabyl autority nad svými bližními, musí sebe učinit jim p-ukor možno nejnepodobnějším. To jest bezpečna cesta, aby byly oslněny oči zástupu. Proto ob-jevují se kněží v dlouhých řízích atd.

Mítí zlaté louisdory a koruny a počítat s imaginárními librami, je trik krále a bankeřů, aby nabyl peněz

Zdá se, že s kvakery v Anglii je třeba jednati jako s peery království, kteří pronášeli své verdikty na svou čest, ale ne pod přísahou.

Dívaldo anglické nezná mezi. Jevišťe anglicke nezná mezi a je nestoudně odvážně atd. Angličtina chudá a barbarská v počátcích, jest nyní bohata a sladká, jako zahrada, plná exotických rostlin

V Anglii každý má smysl pro zájmy obecné, ve Francii každý se stará jen o zájmy vlastní — Angličan je plný myšlenek, Francouz je samý posuněk, samá poklona, oplývá sladkými slovy, ziskává svým příjemným zevnějškem, překypuje slovy, je úslužný s hrdostí a velmi sobecký pod rouškou roztomilé skromnosti. Angličan šetří slov, je při tom upřímně hrdý a nesobeký a vyjadřuje co nejrychleji své myšlenky ze strachu, aby neztrácel času

Nic není těžšího, než být uznán schopným pro... společnost. Dosahujeme téhož cíle různými cestami, kartouzský mnich přede mnou kleká a lehá na zem, jak je dlouhý, kvaker se mnou mluví vždy s pokrytou hlavou, oba tak činí, aby následovali evangelia v nejpřísnějším smyslu.

Pošlete pana z V. (Villarsu) a prince E. (Ev-

ženat na cestě toho po Německu, tohot: po Francii, chtěli se potěsit svou pověstí.

Ve Francii začali jsme psátí dost dobře, dřív než jsme počali myslit. Naproti tomu myšlenky angličtce nemohou se rovnat ani jedině poznámce ve Volturovi nebo Malherbovi. Malboroug nenáviděl Francouzů, protože je přemohl, Law jich nenáviděl rovněž, protože je podvedl.

Jsme obyčejně nevšímaví a lhostejní ke všem věcem, které zasluhují našeho zájmu a obdivu. Místo toho obdivujeme se věcem praobvyčejným a zájmu moudrého muže nejméně hodným. Jak málo kdo je dosti moudrý, aby obdivoval každodenní zřízení světla a nové tvoření všech věcí, jež denně se světlem se rodí, věčný koloběh hvězd, stálý zážrak plazení, účinky magnetovce, vápno hořící s vodou, jak málo kdo dovede upřít své zraky na tyto všední záznaky, jichž užívat tak jsme zvykli a jejichž příčiny jsou tak skryté. Naproti tomu pozorně prohlížíme a obdivujeme provazolezce, mastičkáře, kazatele, francouzského markýze, šestispežní povoz.

Dík vládě Moudré Anny, pečující o mír a bohatství peněz a obilí. Dík skotským peerům....

Třicátého prvního července tisício sedmistého dvacátého šestého roku viděl jsem plovoucí ostrovy blíže Sv. Om....

V červnu letošního roku mylord vévoda*) byl propuštěn, násilně zabit v červenci.

Mladý matematik, slepý od narození, byv tázán králem Karlem II., zda jsou na světě dva lidé, mající stejný počet vlasů na hlavách, odpověděl určitě, že ano a provedl patřičný důkaz. Není pochyby, pravil, že je na světě mnohem více hlav, než vlasů na jednotlivé hlavě. Abych věc objasnil, předpokládám, že je milion lidí; první z nich má na hlavě na příklad po jediném vlasu, druhý po dvou, třetí po třech atd. Jistě nikdo nemůže mít milion vlasů; následkem toho může mít pouze týž počet, jako někdo z předchozích. Proto je zcela jasné, že dva lidé na světě mají týž počet vlasů ba mnohem více, než dva, poněvadž počet hlav nekonečně převyšuje počet vlasů jedné osoby.

Byl ve Francii farář, který ráno pro ukrácení chvíle hrál se svou kuběnou piket. V téže době shromáždilo se před jeho oltářem několik boдрých venkovanu a zástup zbožných žen, chtějících přijímat, a čekali na kolenou na svého faráře. Kostelník přiběhl rychle k svému pánu: »Pospěšte,« pravil, dobrý pane, a pojdte posloužit svému lidu bohem.« Farář vstal hned, nechal hry, políbil kuběnu, vzal svou krabici na oplatky, ale omylem do ní vložil několik hracích známek ze slonové kosti, téhož tvaru jako hostie, a uháněl k oltáři, aby svého boha v oplatkách rozdal svému lidu. Podal staré ženě koštěnou hrací známku místo oplatky. Bába přijavši svou porci boha, zalezla do kouta chrámu, aby se modlíla a rozjímalá; — divi

se nejprve, že nemůže hostii spolknout. Namáhá se jí rozžvýkat, ale marně, tak že konečně jde ke knězi do sakristie: Dobrý pane,« povídá, »myslím, že jste mně dal boha otce, tak je tvrdý a tuhý.«

Slavný kritik sebral všechny chyby znamenitého básníka a dal je darem Apollonovi, který ho velmi laskavě přijal a rozhodl se, že autorovi se vhodně odmění za práci, kterou měl se sbíráním; proto postavil před něho pytel pšenice, tak jak byla z klasů vymláčena. Poručil mu, aby vybral zrní z plev a položil každé zvlášť. Kritik vykonal svůj úkol s velkou pilí a radostí, a když provedl uložené mu rozřídění, daroval mu Apollon za jeho námahu plevy.

1726, v měsíci srpnu. Gardový důstojník, příbuzný s mylordem Peterboroughem, a téhož jména, starý dvacet osm let, bohatý a zdravý, ale unavený životem, z jakýchsi soukromých důvodů se zastřelil. Dřív, než vykonal tento čin, uspořádal své ostatní záležitosti, jak mohl nejlépe, zaplatil dluhy, poslal přátelům dary, dopsal příbuzným a složil několik veršů po vzoru Petroniově, ale jako Angličan projevil sílu a pevnost. Poslední dva verše zněly:

avšak nejvěrnější jed
jest rozhodnutí a kule.

Jakmile dopsal všechny tyto listy, postavil se před zrcadlo a zastřelil se.

Rara est concordia fratrum. Zřídka bratří se snáší a proto vladaři evropští nazývají se navzájem bratří. Pronásledují se, klamou se, podvádějí se, vzájemně se nenávidí jako praví bratří, a když spolu byli bojovali s největší zuřivostí a vzájemně si zpustošili svá království, oblekou slavnostní roucho smuteční, když jeden z nich zemře.

Myslím často na pana B.†) a na pana P.,**†) kteří oba jsou znamenití a učení, stejného vtípu a rozumu, ale zcela rozdílní ve svých způsobech. P. miluje samotu a ticho; je ctnostný a učení sám pro sebe. B. je sdilnější, sdílí všude svou ctnost a své vědomosti. P. jest temná svítilna, která, ačkoli jest osvětlena uvnitř, neposkytuje světla ani výhod tomu, kdo stojí vedle ní. Druhý jest obyčejná lampa, která se sama stravuje ve prospěch každého, kdo jde kolem. Pan B. byl velký děvkař a velký státník. Byl v květu svého mládí a hýření, když královna Anna ho učinila svým vojenským ministrem. Zástup nevěstek procházel se v parku St. Jamesském, když se náhle rozšířila zpráva, že pan B. dostal úřad, který mu vynese pět tisíc liber ročně. Tu zvolaly radostně všechny nevěstky: Bůh nás požehej, pět tisíc liber přijde mezi nás!«

Verše z extempore earla z Rochestru:

na zdraví našeho veselého, vtípného krále,
jehož slovu nikdo nevěří,

†) Bolingbroke.

**†) Pope.

*) Vévoda bourbonský, ministr Ludvíka XV.

který nikdy neřekl nic pošetilého
a nevykonal nic moudrého.

Přirozenost, čistota, jasnost a prostota nechodí v oblacích. Jsou viditelné všem vnímavým a kde jich nepozoruješ, nejsou.

Nevědomec dochází podpory u nevědomce ještě většího. Hlupáci jsou zakladateli všech náboženství, mužové ducha zakladateli všech kacířství, mužové rozumu smějí se oběma.

Vypravuje se, že Cromwell naprosto nebyl nadšenec; byl tak málo fanatic, že ovládal všechny, kdo jimi byli. Měl bystře prozirájící ostrovtip, pevný rozum a neodolatelnou výmluvnost, odvahu větší než všichni, hlubokou znalost světa. Nesměřoval hned od počátku k nejvyšší moci, ale byl nesen k trůnu po stupních, využívaje vždy co nejlépe nejmenších okolností. Jeho smýšlení bylo přísrné, ale časem v soukromí si dovoval jistou veselost se svými důvěrnými přáteli. Kdysi popíjel ve své pracovně se svými přáteli p. Johnem Miltonem a Wallerem. Zatím přišla deputace kněží s jakousi žádostí; vzkázal jim, aby zůstali v přijímacím saloně, řka, že se uchýlil k bohu. Bylo jeho zvykem, radit se s bohem, nebo tvářit se, jako by se radil s bohem při všech příležitostech, a tomuto triku se říkalo »hledat pána«. Zatím co kněží stáli venku, Cromwell uvnitř popíjel. Jeden z druhů chtěl vytáhnout zátku z láhve. Vývrtka padla na podlahu a všichni ji hledali. Cromwell sám ji hledal všude. »Ti kněží,« pravil, »ti darebáci si myslí, že nehledáme boha, že hledáme jen vývrtku.«

Pouhá skromnost bez zásluh jest nevhodná, zásluha bez skromnosti jest neslušná. Avšak skromná zásluha má dvojnásobný nárok na uznání a obyčejně se setkává s tolika ochránci, jako diváky.

Slečna X. X. jest jako císař Titus. Neobšťastnila-li některý den někoho, volala v noci: Promarnila jsem dnešní den.

Mr. Blwet mně řekl dnes, 20. července, že se oženil s dcerou Fortuny, která jest neštěstí (nepřeložitelná slovní hříčka: dcera Fortunina, slečna fortune, jest mis'fortune).

V Paříži upálili za živa člověka, jenž tvrdil, že je synem papežovým. Vtipkář, vida to, pravil: Deus est mortuus, quia filium dei se fecit.

Z trosek císařství římského utvořilo se a bylo založeno na jeho rozvalinách několik království: týmž způsobem povstaly z trosek jazyka římského jazyky vlášský, francouzský a španělský.

Plutarch vypravuje v životopise Ceasarově, že spočítal občany římské a jejich počet nebyl větší, než stodvacet tisíc, kdežto před válkami občanskými obnášel tři sta dvacet tisíc — je těžko určit, jak tato malá lidnatost dá se uvést v soulad s podivuhodnou lidnatostí, o níž se zmiňují jiní autoři, kteří mluví o čtyřech milionech za času Augustových.

Berenice, Andromacha, Horác, Cid, Pompec přeloženy.

Otázky: Jsou-li na povrchu zemském dva muži, mající přesně stejný počet vlasů? — Dovedl by člověk, slepý od narození, rozeznávající hmatem hranatost a oblost, rozeznat kruh od čtyřhranu hned, jakmile by nabyt zraku?

Cromwell nic nevystavěl. — nezůstal po něm žádný pomník. Jeho tělo společně s tělem Iretonovým a Bradsawovým bylo vytáženo z rakvi ve Westminsteru, a bylo vlečeno na smyčce do Tyburnu, kde všechna tři těla byla pověšena za krk na několik hodin, potom byly jejich hlavy staty a vyvěšeny na Westminster halu 30. ledna 1661. rok po restauraci.

Tři morové rány v Londýně za Alžběty, Karla I. a Karla II.

Mr. Shipring byl povolán do Toweru, protože řekl, že řeč královna byla vypočtena pro poledník německý spíše, než pro londýnský.

Našel jsem tuto píseň Bedřicha Barbarossa z dvanáctého století:

Plas my cavalier frances
E la donna catalana
E l'ovrar ginoes
Lou cantar provensales
E la dansa trivizana
E la corps arragones
E la perla juliana
les mans e cara d'Angles
E lou dowzel de Thuscana

Jistý lord of Buckhurst napsal hru před Shakespearem, jednající o Godorbukovi; tam dostanou se do hádky dva synové královi, starší zabije mladšího; královna rozhořčena zabiji staršího, a potom, aby se vyklidilo jeviště, vzbouří se lid a poše starého Godorbuka na onen svět.

Jest otázka, zda Ludvík Svatý zastavil eucharistii a zda ho Joinville vyzpovídal.

Páně Lockovy úvahy o náboženství křesťanském jsou opravdu novým náboženstvím.

Když jakýsi francouzský prorok se chlubil, že v kterýkoli určený den vzkřísí mrtvé tělo z hrobu, vláda poslala na určené místo strážce, aby lid udržovaly v náležitě vzdálenosti a pečovaly o klid, tak aby celá hra mohla se provést bez vyrušení.

V Laponsku nejobávanější roční dohou jest léto. Prchají v červnu se stády svých sobů do nejstudenějších částí země, pohřbených ve věčném sněhu.

Hudba byla obnovena v Evropě Francouzy a Vlámý, dříve než Vlaši na to pomyslili. Gaudimele složil za Františka I. Vánoce a Opuštěného Rolanda a byl slavný za Jindřicha III. a Jindřicha IV.

Král je v Anglii nutnou institucí, aby chránil ducha svobody, jako kůl je v plotu nutný, a sám vyniká.

Alegorie jest jako sklenice, v níž nějaká věc jest obsažena, ale snadno viditelná

Papež dovolil katoličce, aby se provdala za hraběte ze Schaumburg-Lippe, který měl jinou ženu, madame de la Lippe, matku nynějšího hraběte z Lippe.

Táž armáda, jež odstranila Karla I. a Lawda, byla ochotna učiniti neomezeným vládcem Karla II a arcibiskupa z Caut... papežem.

Když plukovník Hawker vedl krále Karla z W. *) do With. **) a král mu řekl, že jest zodpověden pouze bohu, pravil: Věru, myslím, že Vás tím pošlou, abyste tam skládal účty

*) Westminster

**) Whitehall

Z MYŠLENEK KRAMERIOVÝCH.

1.

Kramérius vítal němčinu do by své. Vítal ji jako prostředek vzdělávací. Když Marie Terezie a Josef II. vypudili latinu ze škol, čeština nemohla zaujmout její místo. Kramérius uveřejňoval ve svých novinách pochvalné dopisy z měst českých, kde zřízeny byly německé školy normální, jak děti o zkouškách výborně německy odpovídaly, jak i německé divadlo hrály, a jakou radost z toho měli čeští rodiče. To nám dnes zní paradoxně, a ovšem našli se posuzovatelé (E. Sojka), kteří o zdravém rozumu Kramériově pochybovali. Kramérius také hojně německé knížky překládal. Při takové jedné příležitosti vyslovil a zanechal nám své mínění jasně vyslovené. To jest v předmluvě k *Domovní postylle*, kterou přeložil z němčiny a vydal v Praze 1785.

Rozum lidský — napsal — den po dni víc a víc osvěcovati, jest v tomto století všech moudrých a pravdy milovných mužů jediná nejpřednější a nejznamenitější snažnost; a národ, který z této jich chvalitebně předsevzaté práce světla rozumu dochází, nemuž než za šťastný a opravdově blahoslavený se držeti. Takový národ jest za našich časů mezi jinými nejpřednější národ Německý, k jehožto rozumu osvěcení tolik již spisu, a v takovém počtu; nákladnějších knih vubec na světlo vyšlo, že nelze pochybovati, aby ti, jimž co z těch spisu a knih čísti se dostalo, a spoň z částky světla nedocházeli, a z oněch zastaralých předsudků, a do náboženství Římského katolického vloudilých bludu pomalu jako z bahna se nevydobyvali.

Těchto okolních obyvatelů chvalitebným příkladem, jako nějakým ostnein, ponuknutí jsouc, měli by i naši učenější a osvěcenější Čechové, zvlášť ti, jimž dobré vlasti tak hrubě na srdci leží, k též laskavé práci se přičiniti, a k osvěcení národu svého, a k vychvácení toho také nejsprostnějšího lidu katolického z temnosti hrubé neumělosti, podobné oněmno spisy v jazyku Českém na světlo vydávati. A to činiti měli by tím ochotněji, čím věc vůbec známější jest, že kněží naši této sobě přináležící povinnosti zhoľa zanedbávají; ano že raději, by lid sprostný k světlu rozumu nepřicházel, pověřivých pobožností nezamítal, bludů se nezprošťoval, všech zevnitřních a opravdových věcí v náboženství, jakž náleží, nerozsuzoval, z písem pravdy gruntovně nezpytoval, slovem, jich šalbě neporozumíval, nýbrž v předešlé mráкотě zůstával, touž pravdu, kterouž nyní moudřejší svými spisy na světlo uvozují, v posvátné hlouposti zabrabati usilují.« — —

Kramérius aspoň tedy z němčiny osvěcenských knihy překládal, dokud si netroufal vlastních původních spisů psáti.

2.

Když Kramérius přeložil a vydal *Knihu Jozefovu*, část kněžstva katolického se proti němu bouřila. Psalo se proti Knize Jozefově a švalo se proti ní mimo tisk. Kramérius dostal na př. list, jež lužecký kaplan psal jednomu z farníků v Lužci:

Jenne Krziččko!

Poniěvadž ve vašom roztrušování Jiržimu Krzpelkovy Knihy Jozefovy ste ržekl, bych vám písebně dal, že nad ržecžena Knih od Mi. Czisaržské není, nibrž že jest od M. V. Krameriusa vydana, který jak Božský náboženství (jenž spůsob Božský pocty obsahuje) tak Jejich Mi. Czisaržske Nejvyšší naržizení bludnie k nepravemu smíslu přivodí, Tuto vam skazuju a vtom stojím, že en nezasluhuje vsvej knize žadny víry, nibrž pro sve pchoršení na cztí utrhaní bý se spalila zahodno by bylo.

Pater Václav Loukota,
Kaplan v Lužczy.

Podle tyto daný poviedomosti výstržiha se Jan Krziččka dale mezi Katoliky tu knížku roztrušovat.« — —

Kramérius podrobil toto věcně i formálně ubohé psaní kaplanovo kritice velmi důkladné. Svůj názor pro tiskle rikal a vyslovil však všeobecně takto: »Zlehčování a na cti utrhaní, ježto z úst toliko neumě-

lého a nesmyslnou horlivosti jatého lidu vychází, není tak mocná zbraň, kteráž by nás od osvícování rozumu lidského, a vypravování pravdy odstrašiti mohla; a obáváme-li se, abychom k obecnému napravení náboženství co na světlo vydávající, tím katolických duchovních neurazili; nechť nám tedy na znamení obrany a bezpečnosti před nimi toto slouží: že kněží, kteříž pro svou moudrost a pastýřskou bedlivost za opravdově dvojí cti hodně jmíni býti zasluhují; kteříž svého zisku z náboženství nehledají, a kteříž tak, jakž písmata apoštolská s sebou přinášejí, živi jsou, o pravdu tu již hrubě světu známou zasazovati se nebudou; a kteříž naproti tomu jen svá velebná břicha přecpávají; kteříž žádné lepší a podstatnější krom té, již se v školních pletkách a to zčásti také nedckonale naučili, vědomosti nenabývají, a dále o nic jiného, než aby toho svého mrzkého zisku neztratili, větší péče a starostí nemají, že ti — kdyby předce z zarytosti své pravdě odporovali — nemohými slovy přemožení a jako na hlavy poražení býti mohou. A protože také nyní takových všeliké nerozvážlivé počínání tím patrněji světu okázati potřebí jest, čím oni více napravování, a lidé od nesmyslnosti jejich odvádění býti mají. Z toho druhu že by tento byl, jehož cedulka tu položena jest, po přečtení jí žádný jináč souditi nebude.« —

RICHARD DEHMEL:

MUČENNIK.

Teď píseň vám drsnou zapějí,
bez lítosti a míru je!

Řve vichřice vždy divěji,
jak seno rákosí bičuje;
tak soptí, že tuhne bažina
a lámou se třtiny i síťina.

Kol domku v pustinách víchřil,
do starých veřejí na stěně bil.
Jak trhá na krokvích a petlicích,
že vrže a kvičí všechno v nich,
a uvnitř hrůzou děti se chvějí
a těsněji k matčině klínu spějí!

Své vzpíná ruce, strach majíc veliký,
k otci, jenž ve chvatu, na čele mrak.
letáky svazuje v hromady, balíky,
a prosí, prosí ho znova:
»Ó, nechoď bažinou, teskno mně tak!

List z balíku vytrhne muž její však,
jí ukáže na konci slova:

.Druh druhu v hanbu a porobu jat,
neb každý jen sebe si zamiloval.
Tak každý z vás otrávkem záhy se stal
Nuž, spojte se, všichni, vy slabí!
Šij k šiji, voj záchranný vámi buď pln,
tak dunící moře též vyrůstá z vln,
v žár vzhoří tak plamének chabý!

Tvář chvi se mu, když mluví muž:
Tož nepros mne a netrap už!
Mou přísahu soudruzí mají,
že provolání roznesu dnes,
by ve volbách prošli jsme v kraji.

Ó, nechoď, co jest do vítězství
tvé ženě, tvým lkajícím dětem!
Ó, nechoď, led druhou noc lež už, hled,
již praská, ó Bože, zláme se teď,
ó, hrůza, nad tímto světem!

To do nebes volá, tvůj život jest mým!
Tu hněv i bol divoce lomcuje jim:
Křič raději k čertu sí v pekle!
Své brimě zvedá, své ženy se ptá
již na prahu stoje, vztekle:

Jest Bůh tvůj takto ti povděčen,
že posílá do dolů každý mne den,
bych za bídnou mzdu tam nes' kosti,
a neměl bych vážit spánek a sen
pro svatou věc spravedlnosti?

Buď zdráva! — Cvaklo v závoře.
Lká Meluzina nad komínem.
Na bledém svítí obzore
srp měsíce, chladný a něm.
Plá horník; pot mu na čelo sed'.
Hle, cestičku bledou přes tmavý led
peložil měsíc.

Plá horník, supí, horký má dech,
však brzy: dosažen bude již břeh,
již třpyti se — praská cos, láme se v ráz.
Kdos o pomoc volá. Co skřípe tu zas
a valí se? Výkřik zní zpod bařiny.
Kdos v rákosí stěná u sítiny,
hoj, syčí a piští ve třtinách!

Ó, drsněji, drsná písní má!
Což kvilení sirotku, vdovin což vzdech!
Beuť v rákosí volá po obětech.
Však chvíli: jarní slunce vzplá.
pak do výše vzpučí osení,
den blíží se již vzkříšení.

Pak oběti všechny vyhrabe z dna
ta bouře, již roztaje vetřký led:

ty reky, nikdo jichž nepozná,
pak usle všech mrtvých se otevrou hned
a o pemstu zvolá sbor divých,
jenž tisíce probudí živých.

Přeložil Rudolf Illroy

DOPISY ZE ŠKOLY.

Některé dopisy došlé od rodičů žáků na správu obecné školy a třídním učitelům. Ponechávám puvodnu pravopis i sloh. Nad pravopisem se nepozastavuji. Sloh mohl by však býti lepší u našich lidí. Hodně viny je v tom, že na obecné škole bývá sloh odstrkáván pro pravopis. Zjednodušením těžkého pravopisu českého je žádoueno.

*

Na počátku roku školního zákyně přivádí mladší svou sestru do první třídy k zápisu. Rodiče, dělníci, nemají kdy přijít. Potřebné údaje k zápisu jsou: jméno dítěte, den, rok a místo jeho narození, náboženské vyznání, příslušnost domovská (obec, okres), je-li dítě očkováno, jméno i bydliště rodičů nebo jich zastupců. Děvče podává správci školy listek tohoto obsahu:

„A najeništova rozena 14 prosince 1.9004 otec rozenej vlazu Patři dobřeznice Matka zas vobodna Barbora Tomankova.“ —

*

Na lístku, který přinesl jiny žák k zápisu, byl správně napsán rok narození a rodiště, den a měsíc však scházely. Na dotaz dodatečný přineslo dítě druhého dne listek doplněný bližším určením času, že „zrouna to bilo na červený svatki“ (velkonoce).

*

Ctěna správo školy! Poněvadž já podepsaný musel jsem po dlouhá leta vytrhávat římskou tmu do mně v mladi zasetou, nepřeju si jako otec, aby moje ditky Václav a Anna účastnili se ve škole i mimo školu tak zvaných náboženských cvičení a kterykálních a ceremonijch vůbec. Žádám správu školy, aby toto vzala na vědomí, Jan Moravec.

*

Pane učitel Copak že vi si na miho chlapce tak zalizate že chodi do školi nemitej a že ma velki vlasí mislíte. Zesme takovi darebni rodiče a bysme ho poslali špinavího až přide ještě jednou špinavci tak hopoštele domu a ja si ho prohlidnu. To ať se mi už nestane sic bích musel zakročít dal sic ho necham zn školi doma pak si to vemete zasvi vi. S učtou Josef Sklenář.

*

Chlapce z cetne rodiny dělnické chodi do školy ztrhíný, matka nestačí spravovat šaty na rozjivence, který vsude leze. Učitel napominá stále, aby dbal na sloh a četnu. Dareba však kdo vi co doma namluvil, nemot mladého učitele došel tento dopis

„Prosím Pane Učitel, Cotak ste si dovolil do miho Dítěte rejpat abi nechodilo voškubany ja je strojím jako chuda matka jak můžu Otec sam děla a me jich 6 šest tak vherbavním chodit nemůžou aví Pane Učitel dyš ste takovej kapytalista ami děti sevam nelibi voblečeny tak jim dejte to si hned tak někdo nedovoli vi musite bejt hodně velkiho sedlaka Sin Avisinedovolte name dítě ruku vložil suctou František Borovička“.

Napsané „suctou“ Borovička pak křížem přeškrtl.

*

Děvče zachumlané v šátku přináší listek:

„Pane Učitel Maminka vás prosí kdyby ste mně nechal šátek na hlavě. Já ji mám vostríhanou poněvadž mám bolavou. Josef Rejský.“

LETNÍ NOC.

Ta krásná letní noc, tak tichá, zasněná,
kdy voněl ve vzduchu květnatých lučin
dech,
mně bolest přinesla bolestí větší všech,
když náhle našel jsem tvá okna zastřená

a na zácloně jenom slabý lampy svít.
Tam za ní hlava tvá trpěla v koutku
kdes...

Co zraky horečně jsem marně k oknu nes,
ni stínu tvého stín se na něm nezakmit.

Jak brána do ráje na věky zavřená
to okno svítilo do noci duše mojí,
a tiše, bez citu, zřela mou beznadějí
drobnými démanty nebesa zjiskřená.

Tak zřel jsem do noci, prochvělé vůněmi
jak čistou modlitbou, a duše ztemnělá,
jak Samson osleplý, pro bolest neměla
už slov, když pohaslo jí světlo na zemi.

Své duté pohledy upřela v tupém snění,
jak on do prázdné tmy; však přec ne-
strhla sloupy
cizího štěstí; tím se nevykoupí
už žádná bolest, žádné utrpení.

A. F.

DROBNOSTI.

BOŽENA NĚMCOVÁ V NYMBURCE

jmenuje se knížka Jana Vondráčka, vydaná J. Mlynářem a spol. v Nymburce (stojí K 1.60). Komisař finanční stráže Josef Němec přeložen 26.

června 1848 ze Všerub na Sumavě do Nymburka. Pobyl tam do února 1850, kdy přeložen do Liberce. Nymburský život Boženy Němcové, styk její s městem a okolím a její literární práce i korespondence odtud psaná daly materiál panu Vondráčkovi ke knize o 151 stranách. Autor má zájem literární o Němcovou a má zájem také o město, v němž žil. Knižka jeho se příjemně čte, byla psána s láskou. Kapitoly 2—4 o bytě Němcových, o dětech a jejich přátelích, o rodinách, s nimiž se Němcová stýkala a nestýkala, jsou i obohacením vědomostí našich o B. Němcové. Vůbec co spisovatel mohl zjistit o Nymburce a nejbližším okolí, to vykonal věrně, a také epizodu nymburskou do života Němcové dovedně vklínil. Jestliže svou knihu po kapitolách v městě přednášel, dojístka klidil pochvalu. Nymburští mohou mít potěšení z ní už proto, že je také trochu apologií Nymburka proti Němcové. Kde však spisovatel pokusil se o nějaký rozbor prací Němcové v Nymburce napsaných (Divá Bára, V zámku a podzámčí, Kávová společnost), to dopadlo hubeně, neboť na umělecký rozbor on nestačí. Má lásku k věci, ne povolání.

»Bára jest Němcová sama... Že svoji bytost jaksi symbolicky vtělila Němcová v postavu Báry, jest věci jejího uměleckého vyjádření a s dějem vlastně nesouvší.«

»Svědčelo by nás na scestí, kdybychom za každou osobou, za každým hovorem, každým detailem hledali skutečný předmět, fotografie skutečných osob a reprodukci skutečné události (ve všech třech pracích nymburských). Němcová tvoří volně — jako každý opravdový umělec — ale jistě ne bez impulsu, podnětu, skutečných jednotlivých fakt. A tyto prvky — ne v souvislosti — tyto podněty uvedených prací zachytila z velké části v Nymburce a v okolí, ale v její fantazii, v tvůrčí dílně duševní podlehly různým změnám, než napsala uvedená díla. U Němcové pozorujeme v některých povídkách příliš málo respektu ke skutečnosti i k místům děje. Je proto velmi obtížno jíti po jejich pramenech.«

Slyšíte věčné pravdy. A spisovatel vyslovil ty věčné pravdy zpropadeně kantorsky, což je ještě více zprotivuje. Kdybych nic nevěděl, z několika stránek bych uhadl, že knihu psal pan profesor. Čtete na příklad:

— Matka jí (Boženu Němcovou) doma přidržovala k domácím pracím a vařit učila se u zámeckého kuchaře v Ratibořicích. Ovšem, že svoje umění zřídka doma uplatňovala.

— Něžnost a útloucnost byla Němcovi úplně cizí a spíše příkrost, prudkost a bezohlednost propukala u něho a stupňovala se mnohdy až v hrubost a surovost, ač i v takových případech Němcová nebyla bez viny a někdy byla zaslouženě svým mužem kárána... Jako máme četné doklady pro Němcovi, tak nalézáme mnohé zase pro a Němcovu píše o muži jednou tak, podruhé zase onak.

— Zapřítí se však nesmí, že trochu koketství

měla Němcová v krvi již z mládeži, kdy ráda koketovala, nevyhýbala se malým dobrodružstvím, nevinným dostaveníčkům v parku a pod

— Tuto vlastnost, že mění často úplně svůj názor a úsudek, můžeme pozorovati často v životě Němcové. Nechává se obyčejně strhnouti prvním dojmem, okamžitou náladou a pronášivá pak ukvapené úsudky, jež později po zralém uvážení nahrazuje pravým opakem.

— Zase takový ukvapený úsudek. Bylť poměr tehdy téměř úplně stejný a pokrokovost velmi nemilá a nebezpečná věc, nejen v Nymburce, ale po celých Čechách. (Němcová totiž psala z Liberce dru Dlabačovi: »Ale než se moje přání vyplní, je každý svobodomyšlný, šlechtný člověk k politování, kdo je odsouzen v Nymburce být!«)

— Proto tak pochvalně o lidu soudila. Byla necelé tři měsíce v Nymburce a již podávala známému Konopovi obšírnou charakteristiku nymburského venkova.

— Tuto málo jemnou poklonu musíme vztahovati na úředníky nymburské, neboť neměla Němcová a nemohla také míti příležitosti poznati jiné. Její antipathie je jistě osobní spíše než věcná. (Němcová napsala o úřednicích: »Je to pěkná holota!«)

Profesor! Dává známky a klasifikuje. Z vaření čtyřka, z rodinného poměru pětka, z koketství — čtyřka, z nestálosti úsudku — pětka, z povrchnosti — pětka, za úředníky... 4 5. Těmi několika citáty jsem ostatně zabil dvě mouchy. Nakladatelsky prospekt vyhláší o knížce prof. Vondráčka nejen, že »vzbudila nejživější zájem svou originalitou a bohatstvím nových bádání«, nýbrž že také »věrně a krásným stylem je v ní podán obraz života i práce velké ženy«. — Čtenáři sami si mohou říci, je-li to pravda. H

DĚTSKÝ KOUTEK.

O vodě, ledu, sněhu a Velikém Táni.

Obrázek z přírody.

Kalandrovým dětem přeložila M. N-N.

(Konec.)

A nebylo divu, že pápěrky nařikaly. Na ledě se rozzuřil boj: kluci se začali koulovat. Všichni se shlukli kolem břehů a už lítaly koule malýma, ale hbitýma rukama uhnětené na všechny strany. Některá padla za krk, jiná zasáhla nos, třetí se přilípla na záda; ale všechny se rozstříkly a rozházely po ledě.

Kdož ví, jak dlouho byla by trvala potyčka, kdyby velcí nebyli nařídili příměří. Teď hvězdičky sněhové už ani nemukaly.

Za to led začal dlouhou řeč: »Vidíte, už

mate po slávě! Teď máte odplatu za to, že jste se pyšně nade mne povyšovali. Hledme, pry jsou pro zemi příliš jemné! Dobrá, proč jste si tedy nezustaly v nebi, křehotinky? Už jsem vám řekl, že vás nikdo nevolal. Teď jste na hromadě, a koukáte, jak mne svět zase obdivuje. A chtěly jste mne na věky zakrýt. Ubohé slabounké dušinky! O, mne přátelé neopustí, a vám se děje po zásluze! Obě chtěly býti nahoře, a teď, chudinky, vidí, že pouze já jsem stvořen pro vysoké postavení!

Eh, však uvidíme, jak dlouho tu vydržíš, zavanulo dechem z pošlapaného sněhu.

Pravý zemský hrdopíšek! Voda i led jsou stejné: oba nepatří mezi slušnou společnost, škoda, že teprve nyní to poznáváme. Jak jsme se k nim snížily, a co z toho nyní máme?

Děti, viděly jste kdy pošetilejších tvorů nad tyto tři nepřátele, led, vodu a sníh? Jistě, že ne.

Na večer veselá společnost na kluzišti počala uvažovat: »Nezdá se vám, že dnes je led jaksi měkčí?« A zdálo se tak mnohým. Když se rozházeli, minili, že dnes už jsou na stávkou naposled, že přijde obleva.

Led jich neslyšel. Nemohl si vysvětlit, proč dnes voda bublá hlučněji než jindy, domníval se, že v ní vře nelibost proti němu. A tak láteřil a sliboval jí pomstu svých přátel. Pomstili ho jednou, pomstí ho podruhé.

Žádný neví, jak je dobře mít mocné a vlivné přátele!« volal vítězně.

Ale voda neodpovídala, bublala jen stále hlasitěji.

V tom okamžiku počalo na horách tání. Uvolněné potučky valily se do strouhy a žádaly hlučně o místo.

Slyšíš, ty tvrdohlavý lede? Uхни! Uprostraň nám! Je nás mnoho!«

A teď začal boj. »Nepovolím, vodo, nechci tě zde!«

Nepůjdeš-li po dobrém, odplavím tě!

Spíše se svět pohne, ale já zůstanu na místě!« křičel led.

Za chvíli uvidíme!« hučela voda.

A tak křičel jeden přes druhého a sněhová houšť na břehu tála a mísila se do té vřavy: Kam jsme se jen dostaly? Jak sprostě se tu hádají! Tohle není společnost pro nás, nebeštanky!

Ale nikdo jich neposlouchal. Voda plnila strouhu čím dále více, až naplnila celé koryto. A náhle už neměla místa: pozvedla se a bylo slyšet temný praskot: křišťalový led venkoncem prasknul. Konec jeho slávy a pevnosti!

Voda narážela, zdvihala jej, vystupovala, tlačila se vzhuru a tak působila nově a nově praskání. A najednou se vylila po ledě. Ale jen trochu — hned bylo po ní, zmrzla a byla ledem — neboť tání zase ustalo. Led už nepraskal, ale to, co prasklo, už se nezcělilo. Byl teď popraskán na několik místech a zakusil hodně posměchu. Neboť sníh a voda, ač dříve nebyly právě přáteli, teď se proti němu spojily.

Takový je běh světa.

A když znova začalo tání, bylo to Veliké Tání. Všude tekly proudy vod, po celé krajině, na horách i v údolích. A tu opustili led na stávkou i přátelé, ve které doufal: klouzající se děti! Ó, to byli proň smutní dnové: »Lidé na mne zapomněli, a moji nepřátelé se radují,« nařikal. »Srdce mi puklo a celý se rozplývám žalem.« A rozplýval se opravdu: tál horem pádem. Však i vločky sněhové mizely a nad ledem plula voda.

»Přece mne tedy voda porazila, proč jsem jsem trpěl její sousedství? Hle, sněhové pápěrky už jsou pryč, ty alespoň jsou zdvořilé. Žádal jsem je, aby odešly, učinily mi po vůli.«

Ale ani jedno, ani druhé nebylo pravda. Led se mýlil. Jako lidé se často mýlívali.

Tu ucítila voda, že led už na ni netlačí a povídá si: »Nu, přece konečně zmoudřel! Pozdě sic, ale přec.«

Chyba lávky! Led dokonce nezmodřel, nýbrž tál, — a čím dále, více mísil se s vodou.

»Mně se zdá, že na konec budeme dobrými přáteli.«

A tak se stalo! Z vody a ledu byli bratři. Neboť když led se dostal do vody, roztránil se na tisíce kousků a čím dále víc se vodě přizpůsoboval. A sníh, který až dosud byl na březích, padal mezi ně a vše se mísilo, točilo, vířilo v jedné směsici: led, voda i sníh.

A valili se jeden přes druhého a jeden druhého objímal a jeden druhého pronikal. A náhle pustili se do pláče: »Co jsme jen dříve činili? Proč jsme se tak hádali? Proč jsme si otravovali život, když jsme vlastně bratry? Ano, teď to víme: My jsme všichni děti jedné rodiny.«

A znovu se dlouze a dlouze objaly. Škoda, že až tak pozdě, když už zanikaly, poznaly pravdu.

Bratři a sestry, snásejte se a srovnávejte se vespolek — dříve než přijde, co nás všechny srovná, Veliké Tání — Smrt.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2 50, čtvrtletně K 1 30, s donáškou neb poštovným. Číslo obvykle za 10 h, toto číslo za 30 h i s pošt. Pro odběratele denníku : Časů zdarma

BÁSNÍK JUBILANT.

1864—1914.

Co Ti máme k svátku přát,
lidé prostí?
Žij jich ještě padesát,
národu, jemuž jsí svat,
každému, kdož má Tě rád,
ku radosti!

Jaks ohnivou lyrou vlád
za mladosti,
ctěn, milován každým snad,
tak zdráv buď nám tisíckrát,
když vlas sivý bude vlát
do starosti.

V prvé m šiku pravdy haj
hotov k ráně,
zlatou strunou svitě v kraj
kmetům v leden, mladým v máj,
kazatel a vozataj
lidu Páně.

Vzletne fenix vnukům nad
dědů kostí?
Drahou tou se bude brát,
kdes šel před ním prorok — brat
světlou stopou jedenkrát
v minulosti.

Dokud oheň kmene plát,
vzácný hostí,
bude z našich dlouhých řad,
hřmět bude Tvých veršů spád,
gigant-maják budeš stát
do věčnosti!

PŘÁTELSTVÍ A LETHE.

V tyto dni asi mnoho lidí myslí na Machara jako přítele. Jak Machar rozumí přátelství, pověděl ve své rozkošné Romanci o třech rytířích a jejich lavičce: »A máš-li v žití přítele, buďte jak listek jetele a buďte, pokud žijete, jak rytíři na lávce té. — A vezme-li smrt jednoho, pak nehledejte jiného — kus lávky odřízněte tam a zbudte dva. A potom sám«. V těch dvou závěrečných slokách romance je celé srdce básníkovo, jeho oddaná družnost i hrdost. Buď s přítelem nebo sám! Ale ta lavička pro přátele mistrový, kteří by si chtěli s ním o jeho padesátých narozeninách pobesedovat, musila by přece býti o hodně delší než lavička oněch tří rytířů ferrarských...

Machar přítelem! Vzpomínám mistrových slov, která kdysi komusi pravil: »Až zemru a sestoupím do Hadu, nenapiju se z Lethe, neboť nechci zapomenout svých přátel. Nenapiji se, abych všechny zase poznal, a budu na ně mysliti a čekati...« Říká se: přátelství do hrobu. Zde máte přátelství až za hrob. Nepříjemnější bude věc pro básníkovo nepřátele. Neboť ti zase nemají se nač těšit. Macharovo nepřátelství drtí kosti, ale jeho ruka přátelská něžně hladí...

Rud. Schenk.

MACHAR U NÁS.

Vystupujeme v Nezamyslicích, kde se dle úmluvy máme sejít s Macharem a jet společně do Prostějova. Mimo nás chodí po peroně slečna, snad učitelka, snad úřednice, s knihou pod paží. Vidíme, že je to Macharův Řím a soudíme, že slečna také jede na přednášku.

Bliží se vlak od Brna, námi lomcuje horečka z očekávání přítele, kterého z dopisů známe řadu let, kterého však uvidíme dnes ponejprv. Kdybychom sto let živi byli, na setkání to nezapomeneme nikdy. A jedeme k Prostějovu. Zatím se drobně, studeně rozpršelo, a když vjížděl vlak do prostějovského nádraží, lilo bezmála jako z konve. Až se zatemnilo v očích, když jsme uviděli ty zástupy čekajícího lidstva. Ve shonu při vystupování a hrozně tlačení Machar proběhl rychle k východu, aniž ho mohl někdo zvláště uvítat a prošli jsme již několik kroků za nádražím hustým špalírem dělnictva, když dohonil nás kdosi z pořadatelů a nabídl Macharovi kočár. Prý v tom lijáku nelze jít pěšky a do města je daleko. »Půjdu pěšky, ostatní se také nevezou,« a již rychlým krokem šel v popředí a rozradostněný zástup za ním.

Nejprve zacházíme ke Krapkovům, rodině přítele našeho, právě před několika dny zemřelého, vůdce sociálních demokratů. Krapka se tolik na tuble návštěvu těšil a nedočkal se. Machar postál drahnou chvíli u psacího stolu příteleva a zaplakal — z nás přítomných se v tu chvíli také za slzy nikdo nestyděl.

Často před tím býval sál dělnického domu svědkem nadšení, často byl naplněn do posledního místečka, ale takový nával a takového ticha jako při přednášce Macharově nikdo nepamatoval.

»Přišel jsem mezi vás rád, mám tu u vás jakési domovské právo...«

Machar mluví, a oči všech lpí na jeho rtech. — Chvillemi zavlní se misty v zástupu, to odnášeji omdleloho, jinak je až neuvěřitelné ticho, — český básník burcuje prostějovské svědomí. Pro nás, kteří sedíme na podiu za Macharem, poskytuje to množ-

stvi rozzářených zraků dole povznášející, úchvatny pohled.

A ještě jeden pohled, překrásných divčích očí, pohnutím zvlhlý, jsme zachytili. To na zpáteční cestě v Nezamyslicích. S námi přestupovala dívka, která již ráno vzbudila naši pozornost, byla na Macharově přednášce, znala ho teď. Věděli jsme, že nebyla mezi těmi zástupy, kteří žebrořili o podpis na pohlednice. Stojí teď u zdi peronu a z dálky básníka neodvratně pozoruje. Jak jí zářilo v očích, když pojednou Machar k ní přistupuje a ptá se jí, přeje-li si, aby se jí podepsal do knihy, kterou stále ještě, jako ráno, v ruce držela!

Po své přednášce ve Val.

Meziříčí zajel Machar s celou rodinou k nám do Příbora. Do kouta Moravy, kde tehdy běsnění klerikálů proti němu nemělo mezi; kde pobožní lidé před jeho jménem se křížovali, kde se mu nadávalo, jako snad nikde jinde. Knihkupec vyzdobil výkladní skřín spisy

Macharovým, ale hned mu bylo z rozhodoucích míst pohroženo ztrátou dodávek, neodstraní-li okamžitě »ty Macharovy škváry, které darmo kazí mládež«. Ano, o tu mládež, o studenty jim hlavně šlo, tu by byli rádi co nejvíce od Machara vzdálili. Studenti se na Machara těšili a toužili, aby ho alespoň na okamžik zahlédli. Vědělo se, že Machar přijede jenom na návštěvu, že přednášet nebude, v Příboře to tehdy nebylo možné, vyslychání a udávání by nemělo konce. Zvláště ze studentů by se žádný nebyl směl odvážit na přednášku, ani do nejposlednějšího koutku za jevištěm by se žádný nebyl mohl vtlačit — všady by se jistě špehovalo.

A přece Machara uviděli a mnozí s ním i mluvili. — Přijeli v noci všichni, Machar, pani Hedva, děti, nevyspali a unaveni sice, leč přece usměvaví, nám drazí a milí. S pohnutím díváme se u stolu na ty čtyři drahé hlavy... To jsou tedy Macharovy děti, dávno, dávno je známe z dopisů jeho a knih a říkáme jim také bez rozpaků: děti a Sylvo a Jiříčko, ač jsou to už skorem slečny. A pani Hedvu zlatovlasou máme ovšem rádi pro ni samu,

a ne proto, že je Macharova, jak nám tehdy řekla. Čím byl nám ten večer, kdy se srdce sama otvírala k sdílnosti! Kolikráte jsme se u té vzpomínky hráli a hřejeme dosud. Byly to naše největší svátky.

Z krajiny neviděli Macharovi v noci nic, byla úplná tma, když jeli kočárem ze Štramberského nádraží, a drobné mžilo. Za to ráno byli překvapeni zátopou slunce, kdž se dukladně vyspali a vyšli k hloučku přátel. Hory v dálce jako slavnostně omyté, kaplička na Radhošti jasně divala se do oken a nejvíce překvapila mistra horská řeka Lu-

bina, zrovna pod okny tekoucí, o které v noci neměl ani tušení. »Teď teprve si vysvětluji, co mne v noci tak pěkně šumem uspávalo, už dávno jsem se tak dobře nevyspal. Ta řeka se mi tu líbí, tu bych si přál mít takhle doma pod okny — hory rád nemám, zdá se mi, že bych je nejráději vši silou dál odsoupl, aby mi nebránily v rozhledu.«

Za řeči přistoupil Machar

nekolikráte k oknu a pořáde se dival na řeku — dole nesměle přecházely hloučky studentů a hlavně těm k vůli sešli jsme s Macharovými do blízké zahrady. Hned u domu přistupují čtyři studentí k mistrovi, sami, nikým nevyzváni, po dvou z každého ústavu a pozdravují básníka jménem všech svých kolegů. —

Jako sen uběhly ty chvíle Macharova pobytu u nás, odpoledne odjžděli zas Macharovi do Vídně. — Na nádraží před odjezdem zástupy nebojácňých hochů.

Machar přišel, promluvil s některými, ruku jim podával a zřejmě byl potěšen. Všichni jsou zbledlí pohnutím, mnoho očí zvlhlých. Stojí tiše, s odkrytými hlavami, nikdo se netlačí, nikdo nevykřikl, nikdo nezamával. Sedáme do vlaku. Machar, pohnut, kyne ještě z okna hochum rukou. »Tak tiše a zrovna velebně se ještě nikde se mnou neloučili.«

Vlak se rozjíždí, celý zástup hnul se s ním, jakoby chtěl zachytit a podržet básníka ještě chvíli. Není možno zazlívát těm hochům, že ve své touze po nějaké památce na Machara vyprosili si na naši služce nejenom všecky zbytky doučnicků a sírek,

Rodný dům Macharův v Kolině.

ale i kytice, které u nás pani Hedva ponechala, obrali tak dukladne, ze jsme po svem navratu ze Studenky našli jen dráty a stopky.

Berta Judová

V OSTRAVĚ.

(Studentska vzpomínka.)

Kvetnové slunce nešetřilo paprsku a zlato rozlévalo krajem. Také u nás v Ostravě, kde stromy sotva živoří v ovzduší kouře koksoven a továren, aspoň na krátkou dobu zasvitila příroda sytou zelení a duše okřivala. Duše oktávánova před maturitou, jenž s knihou v ruce časné z rána prochází se parkem!

V takové situaci zastihla nás zpráva, která raoucně od ust k ústům letěla: Machar přijede přednášet. Horečná touha vidět a slyšet básníka rostla den ke dni. Avšak zároveň jako černé stíny valily se zprávy odjinud k nám: Studenti na přednášku nesmějí. Až za dva měsíce, tehdy teprve budeme volní, nyní jsme pod dozorem a ochranou zákonů, aby duši nevezšlo pohoršení...

Vigilie námi toužebně očekávaného dne nastaly. Ráno dostavil se k nám ředitel a oznamoval, že Machar se uvolil v neděli odpoledne studentům vylašně recitovati. K dopoledni přednášce však přístup se nám nepovoluje. A odcházel... V duši nás všech rozlila se hořkost. Krátce před maturitou, krátce před novým životem a my nesmíme. My, kteří znali všechna jeho díla, kteří vpíjeli se v krásy antického života, nesměli vyslechnout chválu antiky. Zraky naše se střetly a ve všech byla otázka: Půjdem? V neděli ráno po kostele čekali bázlivější na rozhodnutí odvážnějších. Sešli jsme se však téměř všichni na přeplněné a tím pro nás vítanější galerii. Machara jsme ovšem neviděli, ale slyšeli...

Za to odpolední recitace básnickova platila pouze nám. Sál byl naplněn studenty i obecnstvem. Tedy byl Machar úplně náš, patřil nám, věnoval se nám. Četl své básně a vysvětloval. Hrobové ticho. Avšak tu někdo promluvil. Kdo byl tím odvažlivcem a osmělil se rušití posvátné ticho? Ostravský děkan. Přerušil básníka a ohražoval se proti recitovaným básním. Machar klidně vysvětloval a zval děkana k sobě na podium. Studenti zatím obklopili jeho stul a ozvalo se hřimavé volání slávy miláčkoví a houře nevole burácela proti rušitelí. Naše zraky jen hořely. Sympatie nás všech byly při básníkoví a tak pan děkan s nepořizenou odešel. Machar skončil. Byli jsme mu vděční a vděčnost svou nemohli jinak projevit než ovacemi, které ho provázely až do odchodu.

Chvilé takové z myslí člověka nemízi a vzpomínka na ně blaží. Tehdy venku Helios omlazoval přírodu a v chladném sále zněla slova Macharo-

va, chvála antiky, chvála doby slunného žití lidského...

Pospíchali jsme na nádraží, abychom mu znovu poděkovali a s ním se rozloučili. Pokynul rukou a odjížděl. Avšak byl náš navždy. Boris.

LILA NOVAKOVÁ:

LISTY Z DENNÍKU.

Na léta hledím zpět. A leccos přešlo
v životě,
co zranilo, čím člověk rost', co květem
zavonělo.
Na kouzlaplnou chvíli, kdy mé mládí
pozdravilo tě
a zbožnost sladká pokorně tak sklonila
mé čelo —
na chvíli tu, muj básníku, si stále vroucně
vzpomínám.
Je dávno tomu, let už přešla řada šerá.
A cítím, všechna síla, sebedůvěra že kotví
tam,
a odnikud že taká sladkost nevyvěrá,
jak z okamžiků všech, kdy na dálku jsi
pozdravil,
a řek' své: ano, kdy se duše ptala
úzkostlivě
u rozcestí svých těžkých cest na radu
za zoufalých chvil.
Vím, na mých cestách pohled tvých očí
leží snivě.

Jít světem sama, tebe přítelem svým mít,
své zraní dělit dle těch chvil, kdy dotkli
jsme se duchem,
smět hlavu unavenou pod tvou ruku
naklonit —
můj sladký básníku a bratře moudrý,
v světě bezcítěném a hluchém,
jsem boháčem, a třeba smutná, hvězd
všech v duši nesu svit
a živím moudrost v sobě, jejíž zrno ty
jsi sil,
a tepla zdroj, jejíž ty jsi zapálil,
a za ten dar, vím, životu už možno mnoho
odpustit.

*

Příliš těžká vzduchu, příliš lehká vlnám,
žije
na konci kamenných výsep prý mořská
vlastovice.
Básník tajemných září severních o ni zpívá,
pozdravuje v ní druha. Básníky také přiboj
o výspy bije,

a se svých výši klesají na vlny, o čemsi
sníce,
co očima bezedněma do dálek tajemných
teskně se dívá.

Jsou chvíle, kdy příboj a vlny a výspy
pekelně ječí,
a pěna vysoko ve vzduch těžký solí stříká.
V těch chvílích, kdy poletujeme pěnou
osamělí,
kmit drobných ptačích perutí promlouvá
bezslavnou řečí,
a třeba pěnou a šerem rozdělení, — aspoň
dva, — nezapomeneme tam
básník na básníka,
a o všechnu rozkoš, vítězství i únavu a
úzkost a hrdou samotu druh
s druhem tam se dělí.

★

Jít svou cestou vlastní, prvá,
cestou neznámou,
jít jí, dokud život trvá,
nezlekat se tmou?

Nezlekat se náhlým jasem,
aní hroty skal — ?
Věř, že dosud takto šla jsem,
teď mne smutek jal.

Tvrdě snášíš cesty chudé,
dobré, jako zlé. —
Najednou tí v rukou zbude
srdce ustydle.

Ty, jenž slyšíš vichry douti
s nitrem netknutým,
co jsi dělal na své pouti
s pyšným srdcem svým?

Což tam vždycky něco bylo
ve tvé samotě,
co i srdce opojilo,
rozehřálo tě?

Není dnes snad tvoje jméno
středem sterých cest?
Stokrát srdce opojeno,
znovu mohlo kvést?

Na zázračné myslím slovo,
jež dá aspoň klid.
Má snad srdce básníkovu
beznáročným být?

★

Snad jednou, — a co jednou, snad už dnes
se posmívají budou kliky, kritici,

že přiznávám se k tomu, co jsi v duši vnesl
svou číší živou, tepem žil tvých perlici.

Snad jednou, — a co, jednou, snad už teď
jde světem přebytečných lidí úsměšek:
tam na všechno si najdu přiměřenou
odpověď,
a zbádat nízkost, vyrovnávat se s ní —
stačí lidský věk?

Tys, básníku, už tisíce as takých znal,
jimž hanba kdy tvář rudě polila,
jimž pro smích Kristus, jenž svou sladkou
moudrost rozdával,
i Maria, jež lepší stránku zvolila.

V mé duši kout je, — škola-li či chrám? —
tvým očím pochyby tam časem přednáším.
Tam radiš klidně ty, tam rozhoduješ sám.
Snad nad tím, čím mi po tvém duše uzraje,
ty nepohrdneš otcovstvím?

★

DĚLNÍK.

Byl zedníkem ve stáří 38 let z vesničky,
obklopené kolem lesy a obývané dělníky,
žijícími z práce v lesích a skalách. Trpěl
několik let zhoubnou nedokrevností, tak-
že jen časem mohl tu a tam lehčí práci
vykonávat. Byl tichý, stridmý a přemítavý
člověk, živil starou matku, ženu a 2 děti
— a četl. Dával jsem mu Havlička, půjčoval
jsem mu Tolstého, Dostojevského, Björn-
sona atd. Sám si koupil Kunteho *Cesty*,
kterými jsem šel, aby zvěděl po-
lnutky, jež přiměly kněze k vystoupení z
církvě. S radostí skoro dětskou, jež mu zá-
řila z jeho modrých očí, přišel ke mně se
slovky: »Už to mám« a nabízel mi jí ku
přečtení. — Avšak skladba krve stávala
se horší, musil ulehnutí. Vše ho unavo-
valo, myšlenky tížeji se vybavovaly, ne-
boť mozek trpěl špatnou výživou, zrak
slábl a v uších hučelo. Poslední vzkaz je-
ho o zapůjčení knih byl, abych mu půjčil
ještě — Machara. Macharem ukončil svoji
životní lekturu ten jednoduchý člověk, děl-
ník s hlubokou českou duší.

Mimoděk vzpomínám na akademicky
vzdělané kolegy. Bylo to v ponurý pod-
zimní podvečer v posluchárně fyziologi-
ckého ústavu. V prvé lavici předčítal je-
den medik oplzlou parodii na Macharovu
Magdalena, odměňován jsa salvami
smíchu a na konec otfásajícím potleskem.
Po této recitaci častěji jsem zaslechl od

některého medika: Zda to zvíře, či to žena, co tu leží roztažena.« Ano, v době, kdy do českého života přilékala nová míza, otvíraly se nové obzory, kdy nás několik po suchopáru gymnasiijním hltało vše cenné, co knižní trh přinesl, kdy běhali jsme z Kateřinské ulice do Karolína do přeplněné posluchárny, abychom slyšeli Masarykovy výklady o Havličkovi a jiných, kdy s pýchou našli svůj český poklad ve Dvou matkách, Magdaleně, kdy znělo nám refrénem: Vstaň, Juliane!«, tu viděli jsme zvláště uboze nízkou úroveň našich mediků. Zdaž nyní, jako c. k. nebo samosprávní lékaři, jako kapacity po našich vlastech českých vzpomenou si na svůj tehdejší cynický smích, zda smyli onu hanbu zvýšením své duševní kultury, či jako bařtipáni a řemeslníci svého stavu dosud si uchovali svůj krtčí obzor?! Dr. D.

JAK JSME ČEKALI MACHARA.

Vzpomíná dr. Norb. Havel.

»Prosím, sedněte, pane doktore —«

»Odpusťte, milostpaní, věc, pro kterou přicházím, nesnese odkladu. Spěchám, velmi spěchám.«

»Prosím — přeče —«

Dr. Vyskočil jen tak že sedl na kraj židle. Jeho modré oči se leskly a obličej zářil.

»Milostpaní,« pravil chvatně, »dnes pojedje Brodem Machar, a snad se svoji paní. Není vyloučeno, že se tu zastaví. Chceme s ním večer pobesedovat a přátelsky ho pohostit. Máte hostinský pokoj — Vytrhnete nám trn z nohy,« mluvil dr. Vyskočil jedním dechem.

Hrom udeřit vedle ženy, více se nelekla.

»Ano, hostinský pokoj máme, ale —«

»Zde neplatí žádné ale, milostpaní,« řekl dr. Vyskočil krátce. »Machara musíme ubytovat mezi sebou.«

»Ale, pane doktore,« namítala žena, »jsou dvě, o půl šesté přijede pan Machar a pokoj není upraven na tak vzácnou návštěvu. To přeče pochopíte, že za tři hodiny se jeho úprava a nějaké občerstvení nesloukne. A pak,« pokračovala starostlivě, »jsem se synem sama doma, muž s dcerou je v Bechyni —«

Než dr. Vyskočil námitku neuznal a nepochopil. Prosím vás, takový novomanžel!

»Nic naplat, milostpaní. Machar přespí u vás. Kam ho máme dát?«

Žena byla zmatena. Tak nenadálá, vzácná návštěva a ten hostinský klenutý pokoj, pokoj starého domu, s mnohými vadami a nedostatky —

Kdybyste znali moji pečlivou a přesnou hospo-

dyni, nic byste se jejím rozpakem nedivili.

»A ostatně,« vyhodil poslední trumf dr. Vyskočil, »mohl-li u vás nocovat Masaryk a Drtina, může také Machar.«

Důvodem tím byla žena umlčena.

Dr. Vyskočil spěšně odešel. Zaopatřit místnost na večerní pobesedování, svolat několik přátel k uvítání Macharovu na nádraží a ještě jiné nezbytosti, nebyla žádná maličkost. A čas letěl, letěl — V minutě byl u nás dum vzhůru nohama. Považte. Machar tu bude za necelé tři hodiny, sobota,*) kdy se myje kuchyně, chodba, schody, žena s jednou služkou a pak to žhavé srpnové slunce. »Marjánko, všeho nechat a honem sem!« poroučela žena, která zřídka kdy služce poroučí. A již: voda, smeták, utěrky, čerstvé povlaky na peřiny...

»Mami, já také pomohu,« nabídl se syn, tehdy abiturient.

»Tu máš!« hodila mu žena povlaky do náruči, a dolů po schodech před ním a za Marjánkou do hostinského pokoje jako náčelník.

Hostinský pokoj je v přízemku; na zad, do zahrádky. A již tu okna dokořán, Marjánka s utěrkami na podlaze, syn se smetákem v koutech, postele zpřeházeny, nábytek zpěvrácen — »Rychle, rychle!« pobízí žena.

»Tak,« pochvaluje si po chvíli, »přeče to půjde —«

V hodině byl hostinský pokoj vykartáčován, vykoupan, vydrhnut, převléknut a učešán jako dítě na svátek.

»Tam s těmi páterý dolů!« poroučí žena a v úzkosti ukazuje na stěnu. Visel tam obraz — premie Umělecké besedy — představující vypasené kanovníky kdesi v chóru v záplavě kadídlového kouře. Takový obraz může viset v pokoji, kam se přijde jen v noci, přespat.

»A teď za mnou,« komanduje žena a již vzhůru po schodech jako víchr, do t. zv. salonu. »Brožíkova Husa na místo těch páterů, a tenhle květinový stolek, a tuhle ten stojan s Purkyní, a tenhle stoleček dolů,« zní krátké a určité její rozkazy.

Kdo se mohl čeho chopit, chopil se a všichni — žena s náručí pokrývek v předu — plnou parou přes schody dolů.

Se všech se lije. Ten spěch, chvat, shon a ten úpal srpnového slunce!

»Může to tak být?« táže se žena, všechna určena, když i květiny do hostinského pokoje přineseny.

»Může,« řekl syn. »Při takové náhlé návštěvě se leccos promíne.«

A již se žena upravuje k vycházce. To zas v předním pokoji, nahore, s okny do náměstí.

»Vy, Marjánko, do svátečních šatů, a ty do čamary!« káže služce a synovi. A již je na náměstí pro nějaký zákusek. Machar tu bude ve chvíli, a

*) 21. srpna 1909.

co, zůstane-li na večeri, a s paní! Takové myšlenky víří hlavou mojí ženy. K dlouhým úvabám nebylo kdy. Dobře, že v Ném. Brodě máme pražské uzenářství. V krátku se vrací žena se šunkou, nárežem, ovocem.

»A nyní, Marjanko, oheň,« poroučí zase dnes výjimečně. »Postavit vodu na čaj!«

Poloustrojená Marjanka u plotny v kuchyni. Přistavování hrnků, říznění pokliček, syčení přelité vody. Marjanka na bobku u okničky, žena se synem v saloně. Přenesen z obývacího pokoje vytahovací stůl, přikryt ubrusem, rozestaveny taříše, sklínky, nože, vidličky —

»Nějakou kytku do prostředka!«

Syn letí do zahrádky.

A žena za ním, v patách, zase do hostinského pokoje. Přehlíží, upravuje, přestavuje, peřiny načechrává... a již je zase v saloně a zase v kuchyni, kolikrát, nedá se vypočítat.

Rušný život tří horečně pracujících lidí. —

Půl šesté.

Žena, hořící netrpčivostí, vyhlíží z okna.

»Jak toho pana Machara budeme oslovovat?«

táže se ve starostech syna, vyhlížejícího z druhého okna. »Přece mu nebudeme říkat pane básníku či jen tak zhola pane Machare?«

»Mistře!« řekl syn.

»Jen mistře?« Tahle titulatura nešla ženě patrně do hlavy. Machar — mistr! Což ho již nemohli udělat, jako na příklad Dvořáka, doktorem?

Hrčí dostavníky.

»Marjanko, dolů, před dveře,« volá žena do kuchyně.

»Proč před dveře, mami?« táže se syn.

»Inu, pro zavazadla, přec budou mít zavazadla —!«

Dostavníky přešly a — kde nic, tu nic.

»To oni přijedou kočárem, landaurem —«

»Ano, být to mladočeská veličina, jest pohotově hned kočár, nebo landaur —«

»Na dráze bývají přece také hotelové kočáry,« namítá syn. —

Kočár!

Žena z jednoho okna a syn z druhého okna.

Div nevpadli. A Marjanka, jako voják, dole u domovních dveří.

Kočár přešel a — nic.

Napiaté očekávání u oken i u dveří.

»Už jedou!« křikl syn. A vskutku, z dolní ulice přijíždí kočár s několika cestujícími, ale přes náměstí a vzhůru, do horní ulice.

»Mami, to nejsou oni,« volá syn za matkou, která po jeho zvolání »už jedou« hnala se po schodech dolů.

Každé zahrčení každého povozu stupňovalo v nás napětí, a řeknu-li do krajnosti, málo řeknu.

Žena se vrátila a těžce usedla. Byla všecka v sebe zapadlá. Úloha hostitelky není lehká. Co se stalo? Nikdo nepřichází, nepřichází ani dr. Vyskočil, ani nějaký posel —

»Mám tam již čaj hodit?« stojí ve dveřích Marjanka.

»Hodte, Marjanko, musejí tu být každý oka mžik,« pravila zlomeně žena, »a raději více, pro několik osob.«

»Ty tady hlídej a já seběhnu do kuchyně,« obrátila se žena k synovi a krokem pomalejším ubírá se za Marjankou.

Po chvíli se vrací.

»Ještě nic?«

Ne! zněla lakonická odpověď synova.

V pokoji ticho, dlouhé trapné ticho.

Mami, tamhle jde pan dr. Meissner.«

Sotva to syn dořekl a hrrr, po schodech, za drem Meissnerem. A hned tu byl zpátky.

»To je pěkná komedie,« vypravuje se smíchem. »Zdejší pokrokovci znají Machara jen z obrazů, fotografií, osobně ne. Čekali na nádraží a propásli ho. Před nosem jim uloukl, nyní je kdesi v sadech a oni jako detektivové za ním.«

To řekl pan dr. Meissner?«

»Ano!«

»Jsou v sadech? A to bych mohla přec ještě něco teplého připravit. To oni přijdou až k večeri. Než projdou sady —«

»Ale, mami, jídla je pro deset, a co kde nyní dostaneš?«

»Přece, nějaké řízky —«

»Ale, dej si říci. Sady projdou, přijdou a ty budeš bůhví kde.«

Naši čekají. Sedi jako sochy. Oh, to posezení, jak je milé! Jsou v bezpečí. Vše připraveno. Hosté budou spokojeni.

Sedmá —

Nikdo!

Půl osmé —

Nikdo!

Osm —

Nikdo!

»Něco mi napadá, mami. Machar snad přijede přes Prahu, o půl jedenácté —«

Naši sedli k večeri. Pustili se do housek, namazaných čajovým máslem. Ty mohly v tom vedru zhořknout. Marjanka jí plnými ústy a pije čaj jako nezavřená.

»Dejte pozor, Marjanko!«

»A — to já moc ráda čaj,« nedala se mást Marjanka, a pila ho, s koňakem, když syn prohlásil, že Machar je rozhodným abstinentem.

Půl deváté, devět — půl desáté, deset — půl jedenácté... Světla v saloně rozžata. Nervosa očekávání k prasknutí vystupňována... Jedenáct — Nikdo! Půl dvanácté —

»Milostpaní, se mnou se točí svět, jsem jako omámená —« vbatolila se Marjanka do pokoje. Tváře jí jen hořely.

»Inu, vidíte, řekl jsem vám, že mnoho čaje škodí. Do rána opuchnete —« zlobil jí zase syn. —

»Něco se musilo stát,« vypravila ze sebe stísněně a resignovaně žena.

Ve dvanáct si naši spat.

A stalo se?

Machar přijel od Jihlavy po jedné noční bumlákem, přespál na nádraží a časně ráno odejel lokálkou do Humpolce hlásat o poměru českého člověka k Řimu

STANISLAV ZIMA:

PODIVNÉ SETKÁNÍ.

Byl večer v červnu. Dálný Velebit se leskl modře. Jenom na hřbetě kus nachu pozdní západ zapomněl, jak ztratila by pentlí ružovou vesnická dívka domu spěchajíc.

Noc přelézala ploty zahrádek, kde smokvoň zelenal se s olivou a vavřín voněl...

Dole, u moře, jež brázdily teď čluny rybářské a koráb rjecký — kdysi vystavěl tvrz pevnou v zálivu a u tvrze nevelké město voják benátský...

A bílé domky jeho, jako já, si myslily po bóře polední:

O nevěřte těm vlnám azúrným!

I moje mládí vypravilo si, — ty viš to, příteli, jak vesele! — loď zlatých snů a velkých nadějí na dlouhou plavbu! Šťastně přepluli jsme všecky bouře, výspy, hlubiny, a nebylo už v přístav daleko!...

My nedočkavým zrakem hledali ho s paluby!.. Tam najdem vliďný krov, kus zahrádky, dvě staré jabloně a klid po dlouhých těžkých zápasech s vlnami záludnými!...

Najednou náš koráb v mlhách přídí narazil na skálu v moři...

Jen já, trosečník, zbyl na výspě... Je pustá, studená, je bez návratu... Stále s pobřeží mi hrozí trosky vraku posupně... I ve spánku...

I děl jsem: „Marno je už doufat! Marno, skoro slzet! Jest už veta po všem!“

Někdo položil mi ruku na rámě: „Aj, pravdu máš!“

Kdo je to? Hledim: člověk sešlý už, má bílé vlasy, na rtech stařeckých má ždíbec uvadlého úsměvu...

„Je všecko marno!... Fatum!... Neznás mne?“

Jsem Candide, bratře!... Candide... a jak stisk’

mi ruku, uvěřil jsem bolestně, že bratři jsme...

FERD. PAKOSTA

MACHAR NA ČESKÉM JIHU.

V pečlivých a svědomitě sestavených životopisech velikých (i malých) básníků obyčejně se dočteme, kde všude básník byl, kde cestoval a s jakými dojmy se vrátil. Potom ty dojmy úzkostlivě shledávají v jeho díle, vykládají a jak se říká, hodnotí. Co zanechaly v básnickém díle Macharově Kriin a Italie, není potřeba vzpomínat. Ale o málokterém našem básniku lze říci, že zná svou českou zemi tak dokonale jako Machar. Není kraje v Čechách a na Moravě, kterého by nepoznal po všech stránkách jeho života a jeho osobní znalosti jsou všem na podiv.

Přišel tedy také na český jih, podle obvyklého označení na „ubohý český jih“. Návštěva byla s ním smluvena už na chrudímském sjezdu pokrokové mládeže a byla podněcována častými listy ze všech končin jižních Čech. To bylo v tu dobu, kdy český jih odpočíval si — a ještě odpočívá — z pokrokového nadšení v ruchu volebním. Bylo po zdařilém zájezdu jihočeském na Pacovsko a Pelhřimovsko, nezapomenutelném pro všechny účastníky, a bylo už po založení Jihočeského Kraje, jehož byl Machar z prvních odběratelů. Na českém jihu tenkrát byla radostná práce, všude plno podnětů a dobrých činů, všude rašilo a jihočeská otázka objevila se programově jako nutná potřeba duchovního, mravního a hospodářského probuzení jihočeských krajů. V tu dobu — 15. srpna 1911 — ohlásil mi stručně dr. E. Lederer z Hradce Jindřichova: »Přijedeme k Vám...« A tak 17. srpna, v horký letní den, jak je Machar má rád, čekali jsme na horském nádraží pacovském na vlak od Tábora, jenž vezl milého hosta. V Jindřichově Hradci — nad Nežárkou bývá v létě tak pěkně — byla tehdy celá kolonie spisovatelská, F. X. Šalda, Růžena Svobodová, F. X. Svoboda, a Kadlcova kavárna v rodišti Schwaigrově mívala ten čas u svých stolků v staré klenuté místnosti vzácnou literární společnost.

Projeli jsme zaprášenou silnicí, ukončenou podélnou silhouettou Pacova — na cestě sebrali jsme tuším ještě dra Mayera, advokáta z Tábora — a brzo uvítali jsme Machara doma. Po obědě — vítě,

jaký je Machar společník — našli jsme se všichni v zahradě při černé kávě. Byli tu už také přátelé mladovožičtí, dr. Štern a E. K. Rosol, neboť, rozumí se, Vožice nesměla v cestovním programu Macharově chybět, přišel soudce dr. Divecký a dr. Velemínský, velmi udivený, když jsem mu, nic netušícímu, Machara přivedl do domu jeho rodiny.

Rozhovor na zahradě byl politický. Smím dnes prozradit, že se tenkrát jednalo o stycích strany naší se stranou státoprávně-pokrokovou, o čem se tehdy hojně veřejně mluvilo a psalo. Machar politicky vždy velmi dobře informovaný, přijel tehdy vlastně také vyslechnout mínění venkovských členů strany. Nepamatují se, jaké mínění nabylo vrchu, známo jen, že všechny rozhovory neměly skutečných výsledků a brzo se o věci přestalo hovořiti vůbec.

Odpoledne věnováno prohlídce města. Kolem rodného domu Ant. Sovy, kdysi kláštera karmelitského, vešli jsme do krásného našeho parku, kudy před časy chodíval Konrád Pospíšil. Machar běžně seznamoval se s historií Pacova, jeho Španovských a Myslíků, hovořilo se a zpívalo. Poprvé tenkrát slyšeli jsme řečičkou: »Dobrýtro sestřičko«, kterou z Červené Řečice přivezl prof. Moudrý. Byli jsme tu, Jihočeši, vždycky ve straně zvláštní partaj. všichni v plném počtu a každý pověděl Macharovi o bolestech kraje, kde žil, každý věděl, kde je potřeba nápravy a kde usilovat o lepší život. Vyšli jsme si pak na kopec nad městem na vyhlídku. Cesta Macharovi nemilá: nepražilo slunce tak do úpalu, kdy on je nejspokojenější — byli jsme v horském kraji 600 m nad mořem a tedy zvykli ostřejšímu, chladnějšímu větru, jaký tam na kopci vanul.

Vyhlídka odtud je rozmilá. Viděti rázovitý kraj jihovýchodních Čech, lesy a stráně, zvlněné plochy polí, k Táboru černý hrad Kámen, pod ním tušiti lze biblické údolí Jozafat, v tradici posvěcené jménem Husovým, nad Humpolcem na obzoru Orlík i starou Lipnici, k severu táhlé modré Stražiště (744 m), bez něhož nelze si mysliti v dolíku rozložený projáhlý Pacov, a v levo od Stražiště všechny kopce až k Mladé Vožici.

Po večeri, tak milé, že se nechtělo od ni hostů ani nám, jimž bylo tak příjemné poslouchat hov-
rov

báskovky, navštívili jsme večírek pokrokové organizace. Vítání, přípitky starosty města, galantní přípitek Macharův damám, hovor a zpěv. A potom dlouho do noci stáli jsme nad starým židovským hřbitovem, nad jehož zdi vyčníval kámen česko-židovského buditele Viléma Zírklá, zpívali a poslouchali romantické historie básnikovy, dovedně a s pravou romantickou náladou ironicky vyprávěné.

Ráno procházka městem. Chtěli jsme se pochlubit svým zkvétajícím průmyslem truhlářským a ukázat hlavně, že není všude tak zle, jak se o českém jihu často soudí, což ostatně ukázal mnoha lidem už také první jihočeský zájezd. Byli bychom se zdrželi víc, ale mladovožický patriot hartusil a pobízel. Tož po obědě u Ascherů — starý pan Ascher tak srdečně pozdravil Machara — vyjeli jsme na Těchobuz do kraje, z nejhezčího u Pacova. Za půl hodiny projeli jsme Těchobuzi, kol zámku, kde kdysi žil v ústraní Bernard Bolzano u oddaných přátel Hoffmannových, a odkud pomáhal studentům pacovským budovati v poněmčeném městě vlastenecké divadlo, projeli jsme mimo kapli, kde sloužil mši, a park, kde se ráno procházel ke své lavičce. Od Těchobuze krajina se mění, začíná se Táborsko s jedinečným svým sluncem, svíticím tak jen tam, kde jsou takové lesy a taková pole, jako u nás. Vidíme milčinské vrchy a tušíme v dálce Hostišov a zemanskou tvrz Buchovcovu, dobrého života...

Mladá Vožice uvítala Machara a celou jeho

výpravu stejně srdečně a ráda. Dr. Štern zářil radostí — přinesli jsme do jeho nového města, v němž působí tak záslužně, kus našeho světa, který tam byl ještě neznám. Slečna Váškova, sestra známého virtuosa, připravila nám u klavíru nezapomenutelný, jasný, sluncem prozářený odpolední den. Výlet na starý Šelenberk doplnil návštěvu a večer sešli jsme se všichni na přednášce příbramského prof. Roubala o cestě na Kavkaz.

Machar byl spokojen a zřejmý rád, že poznal náš kraj, bohatý životem a slavný historií. Proč jen jižní Čechy jsou tak zapomenuty? Proč ta jejich krajinná krása, jejich čistý vzduch, proč jejich lesy a hory, daleko se táhnoucí, proč všechno to, nám v kouzlu vzpomínek tak drahé, ostatním

J. S. Machar, septimán 1885.

je cizí? Kdž nám se Šelenberku širv kraj ozlatilo zapadající slunce, dole pod námi Janov a v dálece Labor, uvědomili jsme si všichni svoji povinnost k rodným horám a s námi básník, jehož češství proniklo celou jeho bytostí, pochopil, co jsou jižní Čechy a proč mu je ukazujeme, kdž řekl: „Nepřestaňte! Na chvíli tu zdřímli unaveně, ale život je zase vzkřísí. Potřebujeme, aby náš český život byl plnější. Vaše hory, kde bylo a je tak ostře, zase se přihlásí k životu národa. Pracujte o to.“

Z Vozice cesta vedla na Chýnov. Tam v zátiší pod Bilkovým hřbitovem rozkosný útulek prof. Vančury očekával návštěvu Macharova na panství Schwarzenberkově. Večer na zahradě u Vančuru byl prostě nezapomenutelný. Už kdž děti feriální kolonie chýnovské zazpívaly básníku na uvítanou do Chýnova, nálada podnícená nádhernou cestou z Vozice se stupňovala a vyvrcholila večer krásnými hovory dvou krásných lidí: překladatele Denisova a českého básníka, sdružených v životním boji o lepší budoucnost národa touž zásadou, již nedaleko na Kozim hlásal někdy mistr Jan: držet pravdu, hájit pravdy...

Těžko jsme se loučili se zahrádkou, naplněnou večerní srpnovou vůní. Ráno však čekali jsme zase na pacovském nádraží vlak od Chýnova na Pelhřimov. Královským městem jsme jen projeli a pak jsme pěšky šli skoro pořád do kopce a stinným lesem do Červené Řečice, starého sídla pražských arcibiskupů. U Moudrých nás už čekali s prof. Gillarem z Plzně. Tam seznámil se s Macharem náš MUDr. Janovský, vzácný inteligent, jehož jméno v kraji nikdy nezapadne, muž poctivě pokrokový, pevný a pracovitý. Návštěva Macharova hyla mu krásným osvěžením na smutném venkově, kde těžce oral ztvrdlá pole dlouhého duševního útisku.

Zámek řečický, krásná stavba, stojí za podívanou. Ukázali jsme jej i Macharovi. Ale divně skončila návštěva: sotva Machar vkročil do síně zámeckých, prudké a ostré krupobití sneslo se nad zámek a za okamžik nebylo okna zdravého, v nádvoří voda tekla proudem a my stáli dobrou hodinu ve vratech, nežli jsme mohli vyjít. Všelijak se potom o té podivuhodné příhodě po Řečici povídalo... Horší pro Machara byla potom cesta do mlýna k Smrčkovu. V údolí u řeky kraj zimný a celý hilý. Husté mlhy, šedivě bílé, válely se po stráních a na krok nebylo vidět. Byla tísňivá zima, po stranách silnice ledové pruhy spadlých krup. Machar máje límec zdvižený, skoro utikal z té děsivé studené bělosti. Slunce mu nepražilo, oblihené portoriko haslo, humor jej opustil a vrátil se až ve mlýně, kdž podlaha útulného pokoje příjemně se houpala jak paluba lodi. Machar vzpomínal...

Ten večer byl s Macharem poslední. Slyšeli jsme vyprávět vzpomínky na Brandýs, a co jsme znali z konfessi, všecko nám teď jinak znělo

z úst Macharových. Ráno jsme se rozloučili s Macharem u kláštera želivského, odkud odjížděl do Humpolce. Loučení krátké. Machar prostě poručil: „Jděte a neohlízejte se!“, poslední stisk ruky a krásné chvíle byly za námi. Slečna Áša měla daleko do Chýnova, ale těch pět hodin ze Želiva do Pacova, šla přes hory a potoky, tehdy statečně, aby se dostala do krajín šťastnějších, kde mají vlak. Až Pacov spojí se teď s Humpolcem a zapadlý kraj se světem, bude se cestovat pohodlněji, ale nikdy tak krásně, jako tenkrát v srpnu s Macharem.

Nevím, jak Machar soudí o českém jihu. Vedli jsme jej územím málo známým, které však klidnou krásou krajiny, vzpomínkami historickými a památkami upoutá i turistu, který viděl více krásy na světě. Český básník poznal, jak těžce se u nás pracuje, jak se ty síly a sílečky těžko sbírají a jak z každé strojnické dílny je u nás radost větší, než jinde z továrny, založené velikým kapitálem. Machar uviděl vesnice, k nimž ještě nepronikl novodobý pokrok zemědělský a prošel po půdě velkostatků, jež jsou vubec kletbou českého lidu. Básník, jenž tak hluboce rozumí životu našeho národa, přesvědčil se, že český lid není chudý, ubohý, ale že skryté síly jeho nejsou zužitkovány, aby spolupracovaly o pokroku národa. Potřebí, aby na českém jihu duševně procitli a pracovali. Tu návštěva Macharova byla opravdu mnohým povzbuzením a proto jsme mu byli za ni vděční. Byla a je příkladem zvláště těm, kteří jsou povinni o jihočeský kraj se starat — poslancům z jižních Čech. Týdenní cesta krajem, kterým šel Machar, ukázala by jim, kde a jak.

VZPOMÍNKA HUMPOLECKÝCH.

(Úryvek z dopisu.)

Psal našemu doktorovi že přijede. »Machar přijede«, rozhlaholilo se po celém městě. Čekali jsme ho již horečně od rána. Přijel s přáteli Červeno-Řečickými od Želiva až večer. Doktor jej čekal celý den a zrovna před jeho příjezdem byl volán k nemocnému. My jsme tedy u doktorů byli s mistrem a povídali o všem možném. Machar ovšem o svých dceruškách, ve kterých se zrovna zhlíží. Jeho oči velké, hluboké, poctivě zazářily ve chvíli, kdž o svých dceruškách vypravoval.

Potom přišel doktor, s mistrem se srdečně políbili, doktor planul radostí, a my všichni s ním. Nelze vyjádřit slovy, jak jsme byli šťastni! On, drabý básník, poctivý a dobrý člověk mezi námi. To už je štěstí. Vidím malíře M., jak sedí v lenošce, vedle Machara. Slova nemluví, jen hledí na mistra vzhůru jako Maxova matka na Krista na

J. S. Machar a pt Macharová v ateliery Šaffové.

obrazu »Kristus hojí slepé dítě«. Nemluví a, zdá se, ani neslyší. Zrak nás všech visí na ústech mistrových a člověk cítí, že by skočil do ohně na jediný jeho pokyn.

Druhý den prohlížel naše město. Líbilo se mu. Ano, to naše špinavé a zaostalé město se mu líbilo. Cítili jsme tehdy teprve vážně povinnost starati se o toto město a postavití je v řady druhých, které pokračují a se rozvíjejí. On nám zrovna lil v žíly chuť a sílu k veliké této práci. Nenabádal, neradil a přece všichni jeho přítomností byli povzbuzeni, dostávali chuť k práci. A on nás posílil, povzbudil; jeho posíla nese ovoce: i město naše zpustošené klerikalismem ožebračené nevědomostí, nečeské svým zpátečnictvím, nebude nejmenším mezi městy českými...

A odpoledne, druhý den, odjížděl. Na nádraží mezi jinými byl se svojí chotí p. Jindřich Prokop S. Když přišel Machar s doktorem na peron přistoupil k nim Jindřich Prokop a ukazuje na doktora, pravil: »Mistře, smířte nás. Mistr vzal ruku doktorovu a Jindřichovu a spojil ty obě pokrokové ruce, které se 20 let nenáviděly. Jindřich Prokop padl doktorovi kolem krku se slovy: »Skoro po 20 letech nepřátelství — děkuji Vám mistře. A Machar radostně objal Jindřicha Prokopa, políbil jej a oči

jeho se zarosily... Byl to okamžik nezapomenutelný. Doktor s Jindřichem Prokopem byli nepřáteli skoro 20 roku. O nějakém smíření nebylo, zejména u Jindřicha Prokopa, ani řeči, až přišel Machar a učinil kouzlem své osoby co nedokázal čas za 20 roku.

A tak jsme jej doprovodili na nejbližší stanici a od té doby se nám stvská. Kěz by nám přijel každý rok drahý náš básník a kěz těch roku bylo by bez konce.

V. V.

Před návštěvou v Humpolci byl Machar (21. srpna 1911) v Červené Řečici. O této návštěvě píše Dr. Ot. Janovský, obvodní lékař, svému příteli dru J. v Humpolci tento významný dopis:

K nám na pozvání prof. K. Moudrého dojel Machar 20. srpna z Pacova, doprovázen Ferd. Pakostou, nyní profesorem v Berouně a slečnou Ašou Vančurovou, dcerou profesora a překladatele Denisa, Jindř. Vančury. Po obědě u Moudrých šli jsme k 5. hod. odpo. prohlédnout arcibiskupský zámek. Nebe bylo od severu zataženo zlověstnými šedočernými mraky. Schylovalo se k bouři. Přimo divadelní byl vstup Macharuv do brány zámku. Neboť jen vstoupil, začaly se za hromu a blesku svpatí kroupy velikosti vlašského ořechu a v minutě

všechna okna ležící k severu byla roztržena. Machar klidně sledoval řinčení skla, bouří, blesky i hromy, pak se zájmem sledoval ne tak znamenitostí zátku, kterých je poskrovnu, jako spousty způsobené ve čtvrt hodině živelní pohromou. Ze zámku šli jsme na svačinu ke Smrčkům do mlýna. Machar přímo otrásal se pocitem odporu, hrůzy a ošklivosti, když viděl spousty způsobené kroupami a přivalem vod a pak z nakupených a v rigolách cest naplavených krup vystupoval citelný chlad a tolik par, že celá krajina byla v mlhách a vyvolávala v Macharoví dojem alpské krajiny za jitra. U Smrčků výborně nás bavil popisem plavby po Černém moří za bouře, když jel za svědka na svatbu Kramářovi. Tuto reminiscenci vyvolalo v něm otrášení se mlýna Smrčkova. P. Smrčka, aby spousty vod propustil, musil spustit všechny stroje, dům až v základech se otrásal a nádoby na stole poskakovaly a řinčely. Pak jsme šli as o 6. hodině večer od Smrčků do hospody Vy-tiskovy, kde jsi také jednou přednášel o Havlíčkovi a tam v dobré společnosti a ještě lepší náladě smluvili jsme se s Macharem, že jsme spolu studovali na akademickém gymnasiu v Praze a v těchto studentských reminiscencích zdrželi jsme se as do půl noci. Machar spal u mne. Postel, na které spal, má nápis: „Na této posteli spal z 20. na 21. srpen 1911 slavný český básník Machar“. Vzpomínám rád těch několiká chvílek ztrávených v jeho společnosti. Žáří z něj něco tak milého a hřejivého, co není u jiného člověka. . . .

J. J. HORČIČKA:

J. S. MACHAROVÍ.

Nejlépe ceníme si, když nás leká,
že předmět tiché lásky již se trati.
Tak, básníku, Tvá nemoc nedařeká,
co vlastně jsi, nám dala dobře znáti.

Na místě slov Tvých etli jsme zaraženi
o Tobě znepokojující zprávy,
prožili škálu citu od zranění
až opět ozval ses a jsi nám zdravý.

S přírodou bojoval jsi po čas dlouhý,
překonal zdatně zákeřnické rány,
zbožná však radost nepřátel, jich touhy
teď kňučí stranou jak pes vypráskaný.

A Tobě — vítězi se síla stará
zas vrací, života loď ženeš dále — —
My šťastni jsme a hrdí na Machara.
Dnes upřímný náš pozdrav přijmi. Vale!

UČITELOVA VZPOMÍNKA.

Tak opravdu padesátka, mistře? Ani tomu nevěřím! Jsem o mnoho mladší, ale Vy nikdy pro mne nescetárnete. Umru-li mlád, i Vy mlád zemřete, a přežiju-li Vás, pak budete žít pro mne dál, a umírat budete jen se mnou.

I.

V sedmnácti letech jsem se s Vámi sešel. Jsem dnes učitelem, tenkrát jsem byl studentem na evangelickém ústavě učitelském, a v našich církevních časopisech tenkrát o Vás psali. Řekl jste nám něco, jako »že nás není ani vidět, ani slyšet v národě českém«, nás protestanty. Že Vás nechválili pro tu upřímnost, pamatujte! Takové bylo naše první shledání.

Mistře, musel byste znát psychologii evangelického dítěte, byl jsem opravdu v mnohých názorech téměř dítětem, dítětem z dobré protestantské rodiny s dobrou protestantskou tradicí; musel byste vědět, co všechno dítě to obklopovalo, v čem rostlo, co myslelo, a tu byste mi uvěřil, že jsem Vás nenáviděl, vlastně jsem se Vás bál. Věděl-li jsem, že souchotinář může připravit zdravého o zdraví, že může i nevinný nakazit se . . .

Mistře, dodnes se za to stydím, ne před Vámi, ale před sebou. Tenkrát o prázdninách doma přece jsem sáhl na strom zakázaný. Za jed zaplatil jsem tolik, kolik Šimáček cenil Tristium Vindobona. Váš život je vlastně jednou dlouhou bouří. Ale přece v životě Vašem byly chvíle, které i Vámi otrásly do základů. Zavřel jste oči a hned otevřel je zas, abyste viděl jasněji a určitěji, co ta Vaše životní bouře chce, kam padl blesk, kdo co roztrženo — — kde co hoří plamenem — — Tristium Vindobona — to je taková veliká chvíle v mém životě! Zahořel jsem plamenem. Připravil jste mě o klid, o ten klid, jenž je lepší formou hnítí.

II.

Jen Vás ještě uvidět! To bylo nejvřelejším mým přáním. Celé čtyři roky jsem to přání nosil v prsou. Konečně! Přednášel jste tenkrát po Čechách. V Německém Brodě na nádraží jsem Vás poprvé uviděl. Sám jsem Vás poznal. Měl jsem velikou radost. Škoda, že cosi mi tu radost otrávil. Mimo peron chodil jste tuším s drem Jiráskem. Ihned jsem poznal, že jste předmětem pozornosti dvou četníků ve zbroji. Snad jsem se mylil, snad

ten jejich zájem o Vás byl tak čistý jako byl můj — ale já jsem viděl něco odporného. Mnoho bych byl za to dal, kdybych Vás byl mohl slyšet v Humpolci, kam jste odjížděl. Žandarmové vstupovali za Vámi do vlaku. Mne unášel za chvíli vlak ve vojenských šatech k oddělení do Hradce Králové. Vnitřní můj člověk byl rozbourěn. Celou cestu stál jsem u okna vlaku, oči široce rozvřel, ale nechápal jsem, jak večer padá na kraj — — V mé duši byla tma. Za černé myšlenky, jež tenkrát protáhly mou hlavou, jistě bych dlouho pykal, kdyby bylo lze odsoudit myšlenky nevysslovené — —

Tenkrát jsem našel svou duši.

III.

Před dvěma roky na sjezdu pokrokové strany jsem s Vámi mluvil, mistře. Nechci úmyslně a nemohu také ani všechno říci, co bych o tom povědět snad měl, protože se mi zdá, že nedovedu nikdy tak pěkně říci to, co pěkně cítím. Tenkrát jsem však pochopil Vaši přirozenost, Váš realismus, Váš demokratismus. Vaše práce a Vaše snahy jsou Váš život, nebo Váš život je Vaše práce a snahy. — —

Otto Brokl, Sázava.

KU DNI 29. ÚNORA.

Ať čtu Tvoje konfese, ať feuilletony,
než knihy básní Tvojich, — vše mě
ohromí,
jak poplašné bych slyšel znít zvonů,
tu vlastního, tu společného nám všem
svědomí.

Mně a nám všem jasně všechno pravíš,
saháš na sám kořen naší bytosti,
a na soud pravdy život nás všech stavíš,
jak roentgenoval bys nás do kosti.

Prohlédáš nás. Viš, kde vězí zárod
vší bídy naší, — a podáváš lék.
A moha z morové té hlízy očistiti národ,
sám Dunaj zvrátil bys, by ku severu tek.

2. II. 1914.

Stanislav Cylíak.

J. S. MACHAROVÍ.

Let padesátí šedý dech
už na Tvé skráně tise sněží —
však duše Tvá a srdce Tvé
i pod tím sněhem budou svěží.

Jsi jako horský velikán,
jež bílou čepičkou se kreje,
šij jeho dubem zarůstá
a v bocích rudé víno zraje.

Snih skrání Tvých až nakupí
se v haldy těžké, obrovité,
ať sesune se lavínou
v tmu — do propasti věkovité,
z níž rodí se ty saně zlé,
jež národ náš i lidstvo celé
chtí pohltit neb upoutat
v otroctví bídné, neveselé.

Ať vezme s sebou po cestě
skal tvrdých štítů ulomené
a shrne bludné balvany
i na štěrk skály rozdrobené
a hroznou ranou zabije
ty hydry — ať je jak chcem zveme,
však znáš je sám, je biješ už,
a my jím vyniknouti se chceme.

A zatím v slunci podzimním
Tvých boků vinice ať zrají,
k té slavné tryzně veliké
tok vína ohnivého dají.
Číš zlatou k němu zchystáme,
až svoje rty v něm světit budem
a potom čistě, poctivě
žit začnem při Tvém vině rudém.

Jsi jako horský velikán,
jež zříme při každém svém kroku.
Nuž, střeď se snih a víno roď,
a zdráv buď ještě na sto roků!

Jan Urbánek

MACHAR VE ŠKOLE.

Při výkladech o literatuře zdržují se nejdéle u Machara. Chci a musím — děti mé přinutí. Napiatě poslouchají, čtu-li jim vhodné úryvky o jeho mládí, zajímavé vypravování o jeho dceruškách, přístupné básně a pod. Nikdy nebývají tak pozorné a hodné jako v těchto hodinách, všechno si zapamatují a chutě vypravují. Když vstupují do třídy, nesa na př. Konfese, poznají rezné desky a již jako v úle šuškájí mezi sebou: »Machar, Machar! Čas však nutí postoupit dále, ale dívky žádoucně na mě volají: »Prosím, slečno, ještě Machara, ještě Machara!« Co mám dělat? Podívám se jim do upřímných očí, musím se vzdát a ještě něco jim na rozloučenou přečíst. — Takové tedy lásce dětských, čistých srdcí těší se ten nevěrec«.

M. M.

MOJE BIBLE.

Každý stredoškolský básník student má svého zamilovaného autora, jenž mu je vzorem, dle něhož píše a lepší své verše. A stává se každý takový nadšenec víc a více závislým na svém idolu. A je-li vůdčí onen duch charakteru silného, nezdolné vůle a smýšlení pokrokového v pravém smyslu slova, vytváří tytéž typy, jest to vlastně on sám, pouze v jiné formě a jiném času. Jest to samozřejmě a logicky odůvodněno; v jakém prostředí a v jakých poměrech žiju, nejsem-li duch výlučně svérázný, chtěj nechtěj podlehnu onomu vlivu a na mne zůstávají stopy, sledy onoho prostředí. Tak bylo i se mnou. Jednoho prázdninového dne, bylo to v srpnu, potkal mne můj přítel H. Pod paždím nesl nějaké knihy. Byl o třídu výš, proto cítil jsem k němu jakýs respekt. Optal jsem se na autora. Byl to Machar. Do té doby jsem málo četl, a pouze to, co jsem musil. Básní jsem k smrti nenáviděl, neboť během studií musil jsem se několika naučit zapaměti, ač jsem jim rádně nerozuměl. Soudil jsem tedy, že i Machar píše něco podobného, čemu jistě rozuměti nebudu a proto, myslil jsem, bude lépe, když si knih těch nevy půjčím. Můj přítel, kterému jsem svůj »názor« o básních sdělil, řekl, že Machar píše o něčem zcela jiném a zcela jinak, než jsem dosud čítal, že píše česky, skutečně česky a tak srozumitelně, že mu porozumí každý. Ze zvědavosti vypůjčil jsem si ony verše. Byl to *Confiteor*... A ostatní už je na biletní.

Četl jsem jednou, dvakrát atd., a dnes, vzpomínám-li, kolikrát jsem ty knihy přečetl, nevím. Ale jednu knihu z Macharových přečetl jsem snad stokrát, a poněvadž čítával jsem v ní denně, nazval jsem jí mou bibli. Jsou to *Konfese* Macharovy. K nim uchvycen jsem se v těžkých chvílích, v nich vždy nalézal jsem útěchu a žádoucí klid v době, kdy mne pronásledovali na realce. Všechno, co ve mně vřelo a žádalo odpovědi, našel jsem v té knize, co mi bylo nejasného, tam mi bylo vysvětleno, tou knihou rozšířen byl můj horizont a přetřesána moje duše. Ta kniha byla mi oknem do života, naučila mne mnoho, dala směr mému životu a hlavně ozradila a uvědomila mne o jediném, ne-

omylném soudci člověkově — totiž o svědomí. A za to vděcím nejvíce Macharovi. Připojuji tuto vzpomínku k tisícům ostatních, s nimiž k padesátinám Macharovým přeju: *Mnogaja ljeta!* A. K.

MAGDA BILA.

ROZJÍMÁNÍ.

Vyvolané jubileem Macharovým.

Náš neveliká knihovna byla již plničká knih, když mi bylo dvanácte let; — a každého pondělního večera přinášela poslice v zimě celá zaku-
blaná v šátku, krytém jinovatkou — balík knih nových z knihkupectví jičínského. Maminka byla náruživá čtenářka beletrie; tatínek považoval za svoji vlasteneckou povinnost kupovati české knihy, i když sám ke čtení jich se nedostal. Sestra hltala četbu. — A já — la-
bužnický vybírala a přebírala. Románů mi číst nedaly (i ta starší sestřička komandovala: »Nech toho, Vacínku, to není pro tebe«) — a já poslouchala t. č. — ano toho času! jako jehně.

Ale za to v duchu přivlastňovala jsem si všechny básně, všechny malounké knížky

modré s červenými hřbítky, svazečky *Poetických Besed*. A ze všech nejraději měla jsem v těch letech Nerudu; před tím, v dětských listech, Krásnohorskou jsem vyznamenávala — pak Erbena — potom však Neruda zcela ovládl moje nitro, a tak se v něm usadil, že do dnes — z té doby — tkví mi v paměti polovina jeho veršu. Což — v paměti! — Nějak celé nitro zpívá jimi — ač, bůh ví, nikdy jsem se nepokoušela napodobit je; ani když nejvíce odpovídaly mé náladě. Tenkrát mluvil on za mne — a já mlčela a v něm naslouchala s úsměvem svému hoří vlastnímu. —

Představuji si; totéž znamenal Machar a znamená pro generaci pozdější! — V něm nacházejí výraz svých vzpour, lásek, bojů, bolestí a svého snažení. — Já jsem

Machar v Římě r. 1913.

Machara dlouho neznala, ač v době, na kterou vzpomínám, měl vydány již asi tři sbírky veršů; — tři knihy veršů, jež by jiného básníka než Machara — byly i u nás proslavily! —

Já jsem Machara neznala přes to, že současná poesie byla mi tenkrát možná známější, než mnohému učiteli literatury. — A zajisté známější než některým kritikům. — Ve škol. čítáncích to jméno se nečetlo. — Svět ozor jsme neodebírali — pro »nešikovný formát«, jenž všude překážel; — Čechy, Hradky a zámky a Zlatá Praha dosti starostí nadělaly! Naše máti chodila s tím jako v pohádce: »Kam to dám, kam to dám?« — Unikly mi tedy Macharovy verše rozptýlené ve Světozoru. —

A z knihupectví nám — vedení »instinktem«, jeho práce také neposílali. Proč? — Toho času bítati zapříhlým Mladočechem. A tak z toho, co bylo české, podporoval nejvíce, co bylo nějak mladočeské. — A Machar? —

Za onoho času strana mladočeská měla již nejen svépocitivě a nadšené bojovníky — lidi, kteří pracovali — jako otec — ve straně, bez ohledu na svoji existenci, často tím i ohroženou; — kteří ochotně i vyprázdnili svoje kapsy prostě proto, že v spásitelnost ideje věřili sami celou duší, že jejich činy byly jim diktovány vlastním přesvědčením; — měla strana i své frásisty již tenkrát — a těm byl Machar trnem v očích. To nebyl jejich člověk ani v básních, ani v žití —, natož později, ve svých kritikách! — Bouřili proti němu všichni, jejichž nepocitivě vlastnění kritisoval; ale upřímně bouřili proti němu i ti, jejichž pocitivá, důvěřivá povaha, prosycená opravdovým, optimistickým vlastenectvím, citila v něm podryvatele svých krásných nepostrádatelných představ. —

Pamatuji, jak jsem s nedočkavostí a přece smutkem v duši četla tehdejší »háčky-ády«; — ba věru, věděla jsem a četla jsem tenkrát o Macharoví všecko, ale od něho — ničeho. — Ne odpor — smutek byl v dětské duši při zvuku jeho jména. —

Kdosi, kdo ze své dálky nemůže naše dětské lásky pochopiti... tak jsem si ho charakterisovala — a nehledala ho. —

Našla jsem ho však — a to v zátiší na tatínkově okně, za jeho posteli. — Tam na sbírce novin (měli jsme všelijaké noviny: Národní Listy — Šípy — střídaly se vedle toho i Čas, Zeit, Lidové Noviny atd.), kde trunila stříbrná kasetka na límce, šenilkami na engliš papíru vděčnou rukou některé dcery vyšivaná, kde, v zákoutí, býval balíček klosetového papíru — pak sirniček se sirkami, jako protějšek — tam mival tatínek občas knihu, kterou četl. — Tam viděla jsem poprvé v německém vydání Tolstého Kreuzerovu Sonatu. Řekli mi, že je to kniha u nás zakázaná. Myslíla jsem, že je to jistě nějaká politická, a tak jsem ji nechala s pokojem.

Machar v Pacově s jihočeskými přáteli.

Tam našla jsem při rovnání novin také jednoho dne knížечku, malou, šedivou; jak myška proklouzla mi za noviny — ale já ji chytila. — A četla Tristium Vindobonna.

J. S. Machar.

Machar na tatínkově okně!

Toť se ví, že jsem začala čísti! Stojíc, zády do pokoje obrácená obličejem k oknu. — Kdyby to snad byla kniha zakázaná, aby tatínek nedostal od maminky, že ji zde nechal mně na očích. Když je česká, mohu ji rozumět a mohu se zkazit! — Jindy mně rovnání novin a vybírání starších (sousedům, kteří si je vypůjčovali) bylo věcí nudnou. — Já jsem vždy politické stati v novinách přeskakovala. Mám pocit, že od narození přeskakovala jsem vůbec všechnu politiku. Tenkrát však každý den ochotně »rovnala a vybírala jsem« a četla Tristium Vindobonna. Ale hlava mne tlačila z toho. Něco tvrdého, těžkého, šedivého uvízne mi vždy pod čelem po tom. — Také Machara vidím za tím jako přízrak ze šedivé ocele — a nad vším nějaké šedivé mlhy, jako nad představami při čtení Starého Zákona. Ten starozákonní dojem moje pamět podržuje — snad již na vždy, když uvázne v ní ze všeho úryvek básně »Na Kahlenberku« — o Samsonovi a Dalile.

Kde pak je to Tristium Vindobonna?« ptá se tati v jedné chvíli, přicházejí z kanceláře nahoru.

„Ihned mu nesu vstříc žádané.

Musím to odvésti V. — pujčil mi to.«

Náš tatínek si vypujčil tuhle knížku; — a to všechno doma nečte! — myslím si.

To je jistě přece zakázané. Má to opravdu nějaký skrytý buřičský smysl!»

„Četlas to?“ ptá se mne.

„Ano.«

Rozumělas tomu? Zdá se mi, že se tati usmívá.

Já nevím, tati. — Také nevím, co to vůbec je Tristium Vindobonna. Vindobonna — to bude Vídeň — ne? Je to smutné, ale...«

Tatínek pokývne hlavou:

Máš pravdu, je to smutné, ale je to pravda« — a již běží s knížkou.

To byl můj první rozhovor s tatínkem o literatuře a politice. — Nikdy s námi o tom nemluvil. — Nevštěpoval nám nikdy svoje náhledy politické. — Co nás vychovalo — to bylo ovzduší celé, ne slova. — Ovzduší domova, školy, společnosti, literatury.

Bylo mi asi šestnácte let, když jsem byla dána do vyšší dívčí školy — do Prahy. — Tam opět zabývala jsem se — literaturou — a psala verše, při němčině smutné, při češtině povznesené... Ale Machar zase mi unikl. — Nezatoužila jsem po Tristiích po jeho poesii; — bylo mi šestnácte let. A bylo to tenkrát, kdy prof. Táborský probouzel nadšení moje pro krásnou literaturu a o Macharovi — nemluvil. — Ve Slovesnosti také nebylo o Macharovi ničeho! V seznamu: Kinský Dominik — a hned Marek Antonín. — Inu: ta Slovesnost se narodila, když mně byly čtyři roky — a Macharovi dvacet. —

Po návratu z Prahy měla přítelkyně ode mne již psanou moji »poesii«, bledě-modře vázanou, mnou vlastnoručně ilustrovanou. Při jedné básni podzimní povídá mi milá slečna L.: »Tohle je Machar!»

»Já jsem Machara nečetla« — ztrnula jsem.

Ona ho nečetla?« — »No, počkala, holčičko, já jí ho opatřím.«

A tak čtu — při šelestu podzimních listů v zahradě, kde tančí sluneční paprsky po tichých cestíčkách: Bez názvu — — Confiteor — — Zde by měly kvést růže. — — Zdá se mi, že barevné paprsky z toho jemně rozložily se v bílé mojí duši. Jako by Machar byl hranolem křišťálovým: sluneční světlo života rozložil — a hle, co vše je

v něm obsaženo! Co barev — smutných i teplých! —

Sedím na rozkládací dřevěné židli, nízko, u země, ale oči bloudí ve výši, v určité kresbě černých větví na světlém nebi. — A zvednu-li se, jdu zahradou — nesměle a něžně hřeji svými rty zkřehlá, pozdní poupata ruží. Snad je rozdýchám? — K životu? —

— Vzácná nálada z Machara zase byla ubita. Boží bojovníci zase rozvířili hladinu mladočeských vod, a mně již zase bolelo, že se Machar vysmívá; jako by viděl jen černé nitě zúmyslně v předivu barevném — říkala jsem si. — Sesměšňuje, karikováním několika lidí strany, i poctivce. Nemá pravdu! Říkala dětská moje úcta k otci, u něhož nenašla jsem (ač jsem zaslepena nebyla) charakteristických známek »mladočešství« takového, jak je Machar viděl.

Konec byl: — »Nu, ať si píše dle svého přesvědčení, ale zlobou se lidé nenapravují!« — Jak silně přisvědčovalo moje nitro všude tam, kde vycítilo lidskost soucitnou — hledání pravdy — bez pošklebků — zbožňování krásy bez afektace — tak vzepřela se celá moje soustava povahová jeho vlivu všude tam, kde byl zlomyslný.

Neznala jsem tenkrát lidí, neznala surovosti života — neznala poměrů, s nimiž Machar zápasil. —

★

Později zakusila jsem sama, jak dovedou lidé poznané pravdě odpírat, zaskočit a uskočit, jde-li se jim vstříc s pravdou, doprovázenou křesťanskou pokorou a pevnou mírností!

Poznala jsem a pochopila, proč Machar byl výbojný a kousavý, ale nikdy mne neopouštělo přání, aby mohlo být u nás již jinak. Věřím, že by i Machar si oddechl, kdyby se nemusil již pro pravdu rváti — kdyby našla u nás domov — a splýnula s naším charakterem. Kdyby nebyla privilegii dočasnou jednotlivců nebo stran, a stala se složkou, charakterem národa. — Národ ji hledá jako věc ztracenou a touženou. Ale toho se my nedočkáme, abychom viděli všude v srdcích vztýčeno božstvo pravdy. Nepřežijeme zlatá telata tohoto zemského ráje — na pohled — ani jeho šelmy, ani kejklíře. — Jisto však je: časem, kdo má oči k vidění, uvidí; kdo má uši k slyšení, uslyší a kdo má zkušenost životní a zdravý úsudek tácky — na cestách přímých — od poznání k poznání — sejdou se mnozí poctivci kteří náleželi kdysi — protilehlým táborům. —

Léta přchají! — V moji nemladočeské knihovničce hovoří Machar nejmladší — starší — ale ještě jsem ho nedohonila ... Co se v mládí přeskočí!

Přijždím domů. Bílá hlava tatinkova sklání se po ránu nad nějakou knihou. »Hledáš Machara?« ptá se. »Mám ho já. Je to takové, jak to píše ... Bohužel ... Nu, také jsem mu kdysi nadával — pokud jsem ho nečetl.«

F. A. HANUŠKA:

JSI! ŽIJEŠ!

Bystřina horská pod helenským sluncem pramenící v údolí odvahou své mladé touhy vpadla.

Pomněnek oči unyle a unaveně snící

úděsem vykřikly a tráva umdlená a svadla

dychtivě pila z tepen Tvojich bijícího proudu,

který svou krví horkou prosakoval zprahlou hroudou

Jsi! Žiješ!

Což kdybys býval nikdy nežil? — — —

Neb rozkvětem nám v tepnách biješ!

Leč Ty jsi! Leč Ty žiješ!

DOPIS.

Dovolte, abych dnes užil — si licet parva comparare cum magnis — malého přirovnání.

Prožil jsem prvních pět let svého dětství ve Vaší Vidni, tam někde v Ottakringu v klausuře starých domů Langegasse. Veškerá ta doba zahalená je pro mne závojem zapomnění, — jen dvě jasné chvíle probleskují tou temnotou. Jsou to dvě vycházky s nebožtíkem strýcem; jedna po Šmelcu, tehdy ještě nezastavěném, druhá na Kaliziberg — jak Vídeňáci ve svém žargonu říkají. Při první uchvátil mne pohled na kvetoucí pole jetelové, při druhé bílé úbory sedmikrás, rozsetých v zeleném koberci horských stráni, okouzlili moji dětskou duši jako nejnádhernější květy rajských sadů.

Až jednou, mistře, opustíte klausuru cizího svého domova a vrátíte se k nám do Čech, zbuďte Vám také jen mlhavá vzpomínka na prožitou dobu svého dobrovolného vyhnanství, a v tě mlze zapomnění budou Vám jen zářiti nádherné květy Vaší poesie, jež snad tím více hoří barvami a tím opojněji dýchají vůní, že vykvetly na cizích luzích — v době Vaší odloučenosti od vlasti a národa!

Něm. Brod.

Josef Navrátil.

MACHAROVY STYKY S ČESKOU VÍDNÍ.

Jsou dvoji: veřejné a soukromé. Těch prvních je velice málo a o druhých se nikdo úplně nedoví, ač jich bylo a ještě je dosti. Proto se tu často říká: Machar se o nás nestará — sám Machar napsal v ročenke Vídeňské Matice na rok 1911 v kapitole o lidskosti:

»Nechápu ty své krajany zdejší, opravdu nechápu. Nejdou mezi ně, a nejdu vůbec nikam, stykú s mocnými tohoto světa nemám, času mám tak málo ...«

To psal o prosebnících, které někdo posílá k němu za město žebrat o pomoc, kterýmž místo pomoci muze dát jen radu, aby tomu někdo dal pár pohlavku, že štev zbytečně člověka na půldruhých hodinách cesty z města k spisovateli o místo sluhv. policisty atd.

Takové styky nemyslím, neboť je mají s různými individui jiní také; ovšem že se nerovnají zkušenostem českého konsulátu, dokud byl otevřen. Myslím však styky kulturní, bezprostřední vliv, jakým individualita tak silná musí působiti na své přízněné okolí veřejně s osobním stykem.

Ten vliv tu je, zvláště v posledních letech, kdy česká Vídeň počíná žiti širším i hlubším životem. Dr. M. Hýsek v článku o mladé literární obci ve Vidni, kterým přispěl jako dřívější její člen do ročenky Vídeňské Matice letos cele Macharovy věnované, soudí, že cesta, kterou se tu skoro všichni mladí berou, jejich poměr k Vidni, je cele určen Macharem, jeho »Tristium« i řadou pozdějších feuilletonů.

Je tu především Dr. E. Saudek, jeho překladatel i vykladatel, jež ve svém duchu dovedl spojení přátelství k Macharovi stejně oddané jako k Březinovi. Mnoho slyšel od něho, mnoho ví a snad jednou poví, co jako nejčastější host u Macharů slyšel a co osvětlí Machara jako člověka. — Počíná jemu i české literatuře býti Albertem z let devadesátých, s nimž Machar žil také v nejužším přátelství, a který byl svědkem jeho styků s ostatními Čechy i Němci. Machar už dávno v sobě provedl vyrovnání s nimi a hovoří s nimi jinak o Čechích, než píší německé žurnály. Saudek vzpomíná Lippinera, ryt. z Taussigů, Bahra, Redlicha, Davida, Müllnera, Reicha, Philippoviche, Steinbacha, L. Brunnera, Hertze, Charmatze, prostřednictvím jejichž Machar značně prospěl české věci i Čechům ve Vidni, třebaže »mezi ně nechodí«.

Nechodí; za to když někdy přece přijde,

je to malým svátkem a zaznamenává se v dějinách české Vídně. O dřívějším jeho pobytu zde nevím z vlastní zkušenosti ničeho; dočetl jsem se jen, že byl na večírku, jež pořádal Akademický spolek k jeho třicetinám, na což vzpomíná dr. Karásek ve zminěné ročence letošní. Pak byl ještě na jednom večírku Akademického spolku, kde dokonce prý »geniálně analysoval Ibse-na«, jak jsem našel ve starých záznamech, na oslavě Sv. Čecha, na večírku Ad. Heyduka —

O čtyřicetinách nevím — až zase něco od r. 1906, kdy mě také Akademický spolek přivedl k Macharovi s prosbou, aby dodal svou řečí váhy našemu protestu proti denunciaci prof. Judy Dostálem-Lutinovcem. Tehdy přišel mezi mládež; byť i neřečnil, přece jistě všem zůstane onen večer nezapomenutelný i těch několik vět, jež pak přece pronesl.

Když se zakládala *Volná Myšlenka*, přišel zase mezi mládež, byl dokonce jejím prvním předsedou a častěji došel; ba recitoval i verše své na jednom jejím večeru, kteréžto cti se dostalo tu, pokud vím, pak jen večeru, pořádaném Akad. Verb. f. Literatur u. Musik.

Na večer Masarykovým šedesátinám věnovaný, na němž mluvili Herben a Hlaváč v téže prosté místnosti na Alserstrasse, se také dostavil a v jiné putyce (promiňte), kam se zašlo, protože tam u piana zpívali slováčtí chlapi, vydržel s námi a Herbenem dlouho přes půlnoc.

Pak jsem ho viděl na koncertě Moravských učitelů, na prvních pohostinských hrách Vinohradského divadla ve zdejším sociálně demokratickém sdružení Máj, slyšel ho přednášet témuž sdružení *O antice* — a dosti.

To jsou asi celé jeho styky s jistou českou veřejností. K návštěvám jiných podniků nemá času ani chuti. Z XVIII. i z XIX. okresu je do banky k parlamentu hodný kus cesty i jízdy, tam šest-sedm hodin práce, a den je pryč.

Kde nabrat potom času ke čtení nutných věcí, k studiu a konečně, či předně k tvorbě? Fysická nemožnost. Toť pro Machara největší předností Vídně před Prahou, že není odváděn od své práce žádnými t. zv. reprezentačními ani národními ani společenskými povinnostmi, a že nezaměnil své naprosto neodvislé postavení ve Vídni nikdy za daleko skvělejší nabídky v Praze. — Řečí o »ubohém vyhnanci ve Vídni« jsou jemu i nám dávno dutou frází. Cítíme velmi dobře, že z dálky, ze středu říše se může lépe, nepředpojatě pozorovat,

vidět i na ruce, které tahají za provázky figurek doma hopkajících. Proto ho zbytečně neokrádáme o drahý čas, věduce, že ve vážných případech sám se objeví, promluví, napíše, i vliďně přijme návštěvu nečekanou a poradí, knihu nabídne, pomůže a podepře.

O těchto stycích ovšem veřejnost neví, jaké jsou a jak působí blahodárně. Zví čase jen o výsledcích. Až třeba při šedesátinách!

J. K. Pojezdný.

Z NEDÁVNÉ MINULOSTI.

I.

V lednu, asi tak před desíti, jedenácti roky, v sobotu večer po všeobecném umývání, sedělo nás několik chovank v pracovní divčím ústavu *Záštita*. Připravovaly jsme se spát a většina už byla oblečena v noční kabátky. Milovala jsem »literární« rozhovory a proto začala jsem se vyptávat, kterého spisovatele mají dívky rády. Děvčata jmenovala Jiráska, Třebizského, Světlou, Zeyera, Krásnohorskou, Háľka, Vlčka, Vrchlického, zdá se mi, že i Lužickou. Když potom nastalo ticho, dlouhá, slabá brunetka, industriálka, která si za řeči splétala ještě ne zcela suché vlasy, řekla polo rozpačitě, polo sebevědomě: »Myslete si o mně, co chcete, ale já mám ráda Machara.« To bylo poprvé, co jsem toto jméno uslyšela.

II.

Veliká, poměrně bohatá a spořádaná vesnice pod horami je přifařena k sousední malé, horské vsi. Velkovesniční postavili si kostel, ale byl jim povolen jen filiální, bez fary, s jedinou mší za měsíc. Malovesniční zůstali tedy ve farnosti prvními a zbožní občané z velké vsi musejí dále slézati po většinu neděl asi 700 m. vysoký kopec, chtějí-li býti na službách božích.

Taková byla příčina jejich nepřátelství k Malé vsi a zároveň i k farářovi, jež podezřivali, že je schválně připravil o řádný kostel, jen aby nepřišel o nejbohatší vesnici ve farnosti. V krajinském listě objevil se časem rýpavý článek, někdy posměvačná rýmovačka kdesi na stodole a tak pod. Farář oplácel zbojným osadníkům jednou za měsíc, když přijel do Velké vsi na kázání, jež bývalo pro Velkou ves očekávanou sensací.

Vzájemnému provokování zvykl farář i osadníci, pro něž měly tak služby boží jistou pikantnost. Ale jednou se neškodný boj zostřil. Farářovou vinou, neboť vesničané byli neviní. Víím to, a proto se jich mohu zastati. Farář je málo znal, když uověřil, že ve Velké vsi kdosi četl Machara, a že vlastně ten je inspiruje k nájezdům proti faře i hodně Malé vsi, v níž občané považovali se skoro za kostelníky.

Teprve farář pověděl velkovesnickým o macharovském jedu. Zatím co osadníci čekali, řeč o malé účasti při posledním procesi, začal farář po evangéliu: »Pak se nemá nebeský Pán Bůh hněvat, když takový nemrava, jako ten Machar — — —«

III.

V trojce Klementina přednášel prof. Pekař rakouské dějiny 19. století. Nepamatuji si souvislost, ale víím, že náhle překvapil nás otázkou, známe-li Macharovu báseň N a K a h l e n b e r k u. Nikdo se neohlásil. Jedni proto, že se ostýchali, jiní básně neznali.

Prof. Pekař lehkým tónem rozmluvy, bylo s nechtutí, že ani tolik nemůže od svých žáků očekávat, zdánlivě odměřeně, přece však téměř recituje, přednesl několik strof básně. Zastavil se zálibně u metarory svůdné, zhýřilé ženy, zdá se mi, že o cestu »z Dürnkrot až k naší Bílé Hoře«, již jediné máme s Vídní společnou, a zakončil asi v tomto smyslu: »Měli byste i znáti všichni jako Čechové. To je vaše povinnost.«

Pavla Buzková.

K. KOCOURKOVÁ:

DVA LISTY.

V patnácti letech byla jsem mezi vyvolenými, kterým bylo dopřáno účinkovati v Besedě (v Žamberku). Bývalý můj pan učitel Vorlický dal mně výběr básně na vůli. Zvolila jsem si Macharovy Dva listy. Již dávno byla báseň mým drahým majetkem, který jsem v paměti nosila. Nadešel bednědní večer. Odzpívala se čísla, slečinky »ze dvora« odehrály »těžký« kousek na piano a přišla řada na mě.

Pan učitel dal znamení od jeviště. Sevřelo se mně srdce. — Vstoupila jsem na ozářené jeviště, pohlédla na přeplněný sál a bylo mně úzko, že dekadní Dva listy mám tak veřejně zjevovat. Začala jsem s nechtutí, s nenávisťi ku všem těm cizím očím, mlavám, postavám.

Muj anděle, jsem šilen blahem.
A jak ti mám vše zjeviti?
Před štěstí svého stojím prahem —

Potud nebylo života v mém hlase, říkala jsem mechanicky slova v mrzutém, shora uvedeném úvědomění, leč když jsem začala od slov

... a zítra chci jej přejíti —

teplá vlnka přeplula zlehka moji náladu, vlnka za vlnkou zaplavovala mě nitro, zaplavoval se celý sál lidí přede mnou — — Zachytila jsem se na slovech, posílala je do prostoru dle mých slov zářícího, dle mých slov hasnoucího v rytmickém souznění s nitrem. Slova moje rozlévala se po celém okolí pohybem vyvěrajících vln, podobná hlasu vstříc ozvěně volajícímu a se vracejícímu —

— — — jen jedno stojí zázrakem,
to zítra! zítra! a jim spíjí
se duše její veselá
jak nejkrásnější melodií,
již na světě kdy slyšela —
ó nejraděj by jako střela
s tím »z í t r a« na svých žhavých rtech
z té komnatky své vylétěla
a křičela je po schodech
a běžela by po ulici
tam, kde je stále lidstva ruch,
a to své »zítra« jásající
jim hřměla v udivený sluch! —

Vztýčila jsem to slovo zítra jako radostný prapor, vlající nad celý svět a třímala vítězně nade všemi šťastnými city. Celá tato sloka byla neutechajícím spádem šťastné, vybijející se divčí duše, bezradné v nečekaném štěstí. Bylo mně, jako bych sama měla se dát strhnout a výsknout radostí — —

Na štěstí přišlo zemdlení mé hrdinky. — Přechody dýchají v celé básni: co různých vzdechů, dětinských, divčích, směšných, roztomilých! Bylo mně požitkem nanášení tolik jemných odstínů s vědomím, že celek musí býti z tkaniva jako pavučina jemného, zbarveného bíle, růžově, bledě modře, bledě šedě jako sivá holuběnka a nadechnutý milou bláhovostí milující dívky. Co nejdiskretněji a se zatajeným dechem dotýkala jsem se slovy:

... hle, portrét s datem od maminky,
zde atlasové střeвиčky,
zde dávno suché konvalinky, —

zvláště poslední větu nadechla jsem co nejjemněji, abych nesetřela vůni uvadlé památky.

— — —
Řádky vrší se a vrší,
jako když v májí tiše prší,

poslední dve vety tak mlu na me pusobily, jako by každé slovo hladilo mou duši

Až do posledního slova šla jsem ruku v ruce se svou hrdinkou — Potlesk a pohybující se tváře v hledišti navratily mě skutečnosti.

Vzpomínku hořejší jsem vyvolil na světlo z rodného našeho měsíčníku, poukazuje, že je to panu Macharovi k narozeninám. Při četbě uvidí snad básník v duchu nejen Besedu U modré hvězdy, ale i park, profesora Alberta atd., mladého důstojníka, město, věže chrámové . . .

Bylo to v máji -

— — —

kaplička, hřbitov, křížu sbor,
stromů pár, skalnaté tesy,
vlnité hlavy blízkých hor,
porostlé chmurnými lesy,
pruh žita — stádo koz — žampach -

I doba minulá se zjeví a dvacetiletá sbírky jeho se mu intenzivněji přihlásí — 30 let bylo teprve básníkovi! Kde by měly kvést růže! Uvidí snad v bloudění minulostí ta ké, kde za těch 20 let ruže vkvetly.

Básni vyše uvedenou a celou sbírkou nejvíce bylo možno seznámiti básníka se srdci posluchačů. Zvláště začátky seznamování mají být takové: krásu, cit, člověka napřed představit — pak i apostola, bojovníka atd. Záleželo nám na tom při uvádění všech básníků. — Dva listy! — ty chytly každého — Jistě i jiní recitátoři dosvědčí.

Je v nich svěží divčí ovzduší: mládí zapomíná dýchat a stáří stírá slzy. Ze všech vrstev, od nejprostších do nejrafinovanějších lidí máme k tomu doklady a velice zajímavé i osobami. Vzpomínám na př., že ve Veselí na milé schůzce profesorů ze všech takřka jihočeských měst před notesy a tuzkami jejich dostala. Když jeden starý pán slyšel, že autorka přednese Dva listy, prozradil, že jich nezná. Aha, to Hus a Žižka . . .

Po přednášce také slza se mu zaleskla. To bývaly jediné přesvědčující honoráře, tak-li lidé stiskli ruce básníkům. Takový nelitostný profesor!

To že je Machar? To že psal?« To jsme na mnohých místech od překvapených lidí slyšeli. A byli mezi posluchači i mnozí kněží. Já bych za leta měl mnoho dokumentu ať jen pan Machar počká, snad v sedmdesátce!

Ale na konec přece o těch Dvou listech. Nepochodily u jednoho zambereckého inteligenta, jehož jistě básník znal, ani hrdinka básně, ani její tlumočitelka. Měla jste si vybrat něco jiného, to se přece nehodí pro děvčátko říkat takové dvojsmyslné věty: sladká mdloba, zítřka mým je všecko v ráz, v řasnatém županu! —ou—

KATOLICKÉ POVÍDKY.

Pani řídící M. je vzorná maminka a ještě vzornější babička čtyř vnoučat. Macharovy spisy poznala až v podzimu svého života, ale Machara si zamilovala nade všecko a ani v rodině nepřipouští slovíčka proti němu. Bylo to v době, když v Čase vycházely K a t o l i c k é p o v í d k y. Nikdo lépe nedovedl ocenit, co je v nich pravdy, než paní řídící, která přes čtyřicet let pozorovala s mužem ze školy život far a jejich poměr ke škole. Ze starého zvyku chodívala paní řídící v neděli dopoledne na kázání. A tu jednou kazatel se pustil do jejího Machara a právě pro Katolické povídky. Toho stará paní nesnesla, uprostřed kázání se zdvihla a opustila kostel. Od té doby na kázání nechodí. Čte s tím větší láskou Macharovy nedělní besedy v Čase. A její láska k básníkovi došla odměny: Na jedné ze svých cest po Čechách přijel Machar také do jejího městečka, pobyl tam několik dní a paní řídící ho hostila. To byla radost, jeden z nejkrásnějších dnů v jejím životě; její kuchařské umění zazářilo v největším lesku. A po obědě, při černé kávě, Machar vypravoval. On tak krásně vypravuje! — Zlatá babičko, jež do vysokého stáří jste si udržela nadšení pro básníka, jak asi vzpomínáte na Machara při jeho padesátce, a jak mu srdečně přejete všeho nejlepšího!

P. M.

V KNIHKUPECTVÍ.

Před třemi lety pozbyl jsem půjčkou Macharovy Feuilletony a Konfese. Meškaje v Praze a chtěje ztrátu svou poněkud si ulehčiti, prošel jsem dva antikvariáty, ale knih těch tam neměli. Konečně do třetice vstoupil jsem k Bačkovskému. — »Prosím!« odpověděl příruči na mou žádost a v malé chvíli balil mi již 4 svazky se známými mně Kupkovými obrázky na obálkách. »Zrovna jako nové«, pomyslil jsem si a ptal se na cenu. »Deset korun čtyřicet haléřů«, zněla neostýchavá odpověď. »Antikvárně?« povídám ne bez podivení. Příruči odpověděl: »Machar, pane, antikvárně se neprodává!« — Tož přece někdo, kdo nestárne. — To bylo před třemi roky a bude tomu tak bohdá i po třiceti. St. C.

DVĚ PROSBY.

Biskupství i děkanství a fary,
červené i černé kleriky,
panny Rozárky i panny Máry
strhly k nebi pokřik veliký:

O Pane, zbav nás toho Ancikrista,
sice přijdem brzy o svá místa,
když nám všechny ovce otráví!
Ale jiná prosba v modravý
nebes prostor z ovčince zní středu:
»Bůh jej živ — ať víc je toho jedu!

J. R.

JAK VLASTENCI KDYSI O MACHAROVÍ . . .

De mortuis nil nisi bene — snad si Machar
má nyní připomene. Obvyčné se házi po těch, kteří
jsou v nenávisti, jen kamenem, ale Machar hodil
po Hálkovi hned celým jeho pomníkem.

Až puchem budu, mrtev světu,
nad hrobu mého trávníkem,
buď z umělého hnojiva mi
hromada trefným pomníkem.

J. S. Mrcha.

Tak vtištěno v Humoristických Listech 23
listopadu 1894 ještě asi s desíti podobnými »vtí-
pky« na Macharův článek o Hálkovi. A následující
poznámka o týden dříve tamže:

HRUŠKA.

Hnus! — Veliká tu hruška šedě stojí —
kol zápach žlutý nostalgický skučí,
jenž zrozen v bahně, plísni, kalu, hnoji,
v čemž nová spása všemu lidstvu pučí.
To Smradno hruška svými listy čuchá,
To Hnojno hruška cucá spodním tělem.
No, pokloňte se, v tom je vidět ducha
víc, nežli v jakéms Háلكu vašem celém.
Jak z hnoje hruška sladké páše plody,
jež sympaticky přijme každé střevo,
tak já i z hnusu robím skvostné ódy.
Cit lidský nemám, mrně jsem a šfoura,
jenž co vám svato, s velkou chutí bourá —
já nejsem člověk, hruška jsem a — dřevo.

J. S. Mrcha.

V každém čísle té doby se najde celé klaso-
braní, z něhož čerpáno mnoho již pro delší stať o
nekdějších poměrech v knížce Vid. Matice —
J. S. Macharoví — a ještě daleko nevyčer-
páno, jmenovitě takových »vtipů«, v nichž se ano-
nymové (z mladočeského tábora) obraceli proti
všem Časistům.

Tak z čísla 21. prosince 1894:

HERBEN MACHAROVÍ.

Ty a já, to jsme dva,
do koho my dva se dáme,
toho v Čase« rozsekáme.

Čas hoj a Herbenův Čas hnoji

NA ZNÁMOU ADRESU.

Mnohý člověk z toho tyje,
když do lidí stále ryje,
takže v rozporu a ve při
podoběn je panu vepři.

Fir.

Pan Machar má prv ve Vidni dům. Proto to
jeho koukání s pudy.

28. prosince: Machar že má dum? To jistě
celý obývá sám, neboť kdepak on a dát někom.
pokoj!

Má ve Vidni dům, ale mluví jako domovník.

7 prosince: Ku znamé kritice Obvyčné lid-
tupí - tupí.

11. ledna 1895. Z delší básně Pustinou
(A la Heine-Machar)

Plán sprahlá — slyším hyen vyti
jež naplňuje okolí,
snad v odumřelé pusté citi
ty šelmy někde mrtvolvy? ..

Jak poetická hyen práce,
když divoce se šklebice
zde o mrtvolvy počnou rvát se
při bledém svitu měsíce!

Pryč s pěvci néhy! V našem žiti
Čas' velí to tak jedině —
jen šakalů a hyen vyti
ať v české zvoní pustině!

Bu

Na stejné úrovni se pohybovaly vtípy mlado-
českých šípů i obrázky Krejčíkovy, které byly
jen oblasem a ilustracemi k boji, k jakému se proti
Macharoví, Času a Moderně zdvihla celá staro-
mladočeská, klerikálně-feudální žurnalistika české
v polovině let devadesátých, kdž se třídili du-
chové. Anonymové tehdejší teď jistě nebudou re-
klamovati své právo autorské, kdž jejich práce
dnes otiskujeme.

J. K. Pojezdný.

MACHAR A HRABĚ KAUNIC.

Hr. Václav z Kaunic byl v posledních
letech svého života nepřístupný. Poznal
svět a měl těžký záduch. Byl srdce zlaté,
spravoval pečlivě rozsáhlé statky a spořil,
nejvíce na sobě, aby mohl dobře činiti. Ve
volné chvíli pilně četl, měl na zámku O-
boře při Uh. Brodě rozsáhlou knihovnu
svých milých autorů a znal obsah každé
knihy podrobně. Machar byl pro něho
vzácný člověk, osud měli společný, oba
byli vyloučeni na čas z národa, nebo aspoň

nebyli u oficiálních osobností tuze oblíbeni. Machar hledal a ukazoval pravdu a to byl tichý program životní hraběte Václava, to se mu zamlouvalo. Machar se rozcypoval o kráse tohoto světa, chtěl, aby všichni byli šťastní v lahodné záři sluneční, která svítí stejně pro všechny, obnovil antický názor o dokonalosti osobní a blahu vzdejší, a to chtěl a prožíval hrabě také. Ale Machar kde shledal zlé bytosti, nebo špatné polobohy, floukl hlava nehlava, toho se citlivý a měkký hrabě lekal, třebaže pochopoval.

Hr. Kaunic, když narazil na nepřijemnou osobnost, nedovedl se ani ohradit, odmlčel se, zakašlal, zatahal se za vousy a utekl. V pravém slova smyslu utekl a víckrát se s takovým člověkem nechtěl sejit, vyhýbal se, kde a jak mohl; nechtěl odporovat zlým. A ten Machar letí přímo za nimi, popadá jednoho po druhém a bije, kdežto básník by měl psát jen zlaté verše a nehnout se z prestolu. Toho hrabě nechápal a chtěl to Macharovi ústně vyložit, ale neznal se s ním osobně. Kdysi v Praze pozval jej k večeři, ale Machar nepřišel. Těžká pomoc, když nechtěl, nebo nemohl, ale hrabě si k němu od té doby netroufal.

Jednou mne hrabě pozval na Oboru, a protože nevěděl, kudy tam pojedou, neposlal mně koně — zvířátka — naproti věda, že se k němu nějak dostanu. Obora má vysoký plot a tři brány, a zrovna hned první, ku které jsem od Hradčovic přišel, byla zavřena. Ptal jsem se Slováka z Veletic, který oral pod lesem, kdo má klíč. Lesní, to je malé půl hodiny, ale víte co, vylezte po drátech. Tak jsem přešel po drátech. Když mne hrabě uviděl u zámku, bylo první slovo: »Poslouchejte, poklasný, Machar je v Luhačovicích a já bych se s ním rád seznámil.« Řekl jsem, že se nejbližší nedělí sjedeme do Luhačovic a tak se tam

v r. 1912 poprvé sešli a hned si rozuměli. Hrabě jezdil za Macharem a v r. 1913 pozval jej i s dceruškou k sobě na Oboru. Aby také nelezli po drátech, poslal jim zvířátka naproti do Uh. Brodu. Machar se na Oboře nějaký čas zdržel a byl jsem také na půdne za nimi. Všechno si s Macharem projednali, domluvili, knihovnu prošli a sbírku pamětí a plány do budoucnosti pěkně smlouvali. Toho dne koncem srpna 1913 hrabě nás zavedl až na vrchol věže zámecké, odkud je překrásný rozhled na

Macharovy dcerušky-školačky.

jihovýchodní Moravu. Při svém záduchu hrabě dlouho nebyl na rozhledně, ale s Macharem tam vyšlapal po ostrých schodech poprvé v r. 1913 a naposledy vůbec. Cestou v jednotlivých poschodích vysvětloval sbírky obrazů, podobizen a památek.

V takovém rozmaru jsem hraběte před tím neviděl. Dělal plány do budoucnosti o společné kooperaci. Potom si ještě několikrát zajel do Luhačovic a koncem září si smluvili společnou schůzi v Praze, kde se ubytovali oba u Koláře a pěkně si povykládali. Za několik

dnů hrabě náhle a nečekaně zemřel a s ním zabynuly mnohé šlechtěné úmysly. Macharovi vedle listů a milých vzpomínek zůstává vděčná práce, kterou po nějaké době jistě vykoná, aby tohoto šlechtice národu představil, jak myslil a žil.

Jako charakteristiku vzájemného poměru uvádím scénu, kde se hr. Kaunic vzmožil, aby Macharovi vytkl jednu vadu, kterou při něm shledával od počátku. Jako bych ho slyšel, jak se na Machara zadíval modrýma očima a povídá:

»Poslechněte, vy jste básník, veliký básník, ale vy své protivníky vyplácíte hned hotovými jako na lavici a to byste snad přece neměl.«

Machar jej vzal za ruce a s největším klidem mu odpověděl:

»Pane hrabě, když mám někoho rád, jako vás, srdce bych s ním rozdělil, ale předpisovat si nedám od nikoho, ani od vás.«

Hrabě měl Machara od této srážky ještě radší, byli svoji, ale umřel nám trochu brzo.

Poklasný.

O. W.:

U MACHAROVÝCH MYSLIVCŮ.

Así tři roky přede mnou sloužil J. S. Machar u téhož praporu a v týchž kasárnách na Hradčanech pod Lorettou. Věnoval tomu praporu poslední kapitolu v Konfesích literátových, jejichž další díl je čtenářstvem tak očekáván. Geniální brandýsský dobrovolník převýborně postřehl i světlé stránky suchopárného života vojanského a postavil pomník mnohé zajímavé duši lidské, dušené těsnou uniformou vojenskou.

Šestý prapor myslivecký měl tehdy opravdu ve sboru důstojnickém několik rázovitých hlav. Přítele Macharova, nadporučíka Filipa, obecně známého pod jménem Gustl, krasavce, pokládali jsme snad všichni za neobyčejného člověka. Jeho klid a neprostá uzavřenost nám imponovaly. Bylo na něm vidět, že to vojákovi jest u něho jen vnější formou, jen — ať tak dim — pouhou otázkou sociální; uvnitř že žije svůj život, neradostný, který se časem bouřil a hledal zapomenutí v alkobolu. Nebohý tento člověk, jeden z nejoblíbenějších důstojníků našich, zemřel mlád neduhem ledvinovým. Četli ještě Konfese, byl jistě dojat. Měl Machara u praporu za nás ještě důstojníci velice rádi a s láskou ho vzpomínali. Der Machar — říkával nás »pan hejtman«, bratr Gustlův. Byl to nejmladší a nejlepší setník u praporu, obratný důstojník, jenž nerad trestal a urážel, a přece jeho setnina vynikala. Jemu stačilo povelit, a setnina dělala divy. Tento »pan hejtman« Evžen nedožil se Macharových Konfesí. Zemřel mlád, ztrativ napřed dva roztomilé synky, v Plzni 1896, kamž byl pro churavost komandován k doplňovacímu velitelství svého praporu. — Třetí z bratří Filipů, Edmund, rovněž krásný vysoký muž s obrovským knírem, tehdy poručík u mé setniny, řízný a břitký voják, dal záhy vale zelené barvě. Oženil se s nebohatou dívkou a dnes je úředníkem na panství knížete Thuna v Děčíně. Jediný snad dosáhl štěstí, ovšem ne u praporu. Od toho jsem časem slyšel vzpomínat na sv. Tomáše, kamž Machar zavedl někdy své uniformované přátele do společnosti »Mahabarata«.

I na jiné z vojáků Macharových se pamatuji. Český lev — jak říkali nadporučíku Lippertovi — je nyní plukovník na odpočinku. Uváděl nás ve vojenské povinnosti jako velitel oddělení. Bvl Pra-

ha a z Malé Strany a pani jeho, známá kráska, z Hradčan. Byl Čech a zůstal jím. Ještě jeden byl příslušník naší národnosti, poručík Mattas, syn ředitele panství schwarznberského, nádherná postava, svědomitý voják. Byl u 3. setniny. Mattas, oba starší Filipové a mladický poručík Kindl, dnes velitel kteréhosi z bosenských pluků, tvořili čtverlístek přátelský. S nimi časem býval starý Franček, nejstarší setník Koll, jenž krvácel už v r. 1866 a jehož jméno, jak nás povídavý Filip ujišťoval, vryto je na pomníku u Podola. Muž báječného klidu. Když bylo cvičení v plném proudu, pobručoval si na svém kaktusu, na němž prodlal bosenskou okupaci, do vousu: »Andulko, mé dítě«. Machar je zvěčnil tuším v jedné ze svých povídek. Dobrý Koll stal se potom majorem někde v Maďáři, potom přeložen do Jičína, spadl s koně, odešel do Vídně na odpočinek a brzy zemřel.

Velitelem praporu za mne byl major Schmitzhause (Schmitt z Macharovy črtý »Řád Marie Teresie«), výborný jezdec, vojenský horlivce, dbající úzkostlivě o pověst svého praporu. Někdy jsme jeho vojenské nadšení posílali k šipku. Za něho život vojenský nebyl veselý.

Neděli po sv. Jáně 1890 vytáhli jsme do ležení u Mnichovic. Za časného jitra zavzněla polnice na dvoře Uršulinských kasáren, a šedivý major zavelel k modlitbě. Potom dlouhý, únavný, lání pochod, ale bez jediného maroda, jak to pan major musil mít.

S pěti mediky — mezi nimi byl bývalý spolutáček z akademického gymnasia, nyní chirurg a lidumil prof. Jedlička — obývali jsme dva pokoje u nějakého kupce. Na stravu chodili jsme do hostince »U Znamenáčků«, kde byla v malé kolníčce také naše hlavní stráž. Do tábora narukovali též záložní důstojníci. Mezi nimi byl i Machar. Přijel se svou paní — štíhlou rusovláskou vzácně ušlechtilostí a elegance. Mezi důstojnickými dámami, jež provázely své chotě do tábora, zaujímala společenskou svoji vyškoleností čestné místo. Machar se nám slíbil. Sloužil, trvám, u 3. setniny. Bylo na něm znáti, že kdysi »tu barvu zelenou« nosil stále. Byl klidný, řízný voják. Dosud ho vidím v duchu v důstojnické bluze s polní páskou, jak mne »visitíroval« na naší hlavní stráži před hospodou »U Znamenáčků« jako inspekční důstojník. Vedl si přesně a čistě po vojensku. Kde mne tehdy napadlo, že s mužem tím bude mi dopřáno časem se sblížit!

A tou dobou vznikl u praporu zájem o Macharovu práci. Měl jsem na vojně své knížky. Řadu čísel známé Šimáčkovy kabinetní knihovny, v ní Confiteor, Bez názvu a Třetí kniha lyriky. Půjčoval jsem je vojákům. Měl jsem několik stálých odběratelů. Zvláště rád vzpomínám výborného četaře 3. setniny Fišera — v civilu lesníka, a na podmyslivce téže setniny, jehož jména již neznám. Ti četli obzvláště horlivě a Machar se jim velmi líbil. Obrázek: V kasárně sini na kavalcii leží černý četař s dlouhou dýmku v

ustech a s Macharovou knížkou v ruce a čte, čte, čte. Ano, Machar se tehdy pilně četl u praporu, je- muž byl kdysi složil píseň na pochod, za níž sklídl nejvyšší uznání: samého velice přísného velitele, podplukovníka — Edler von Horrak. Rád doznávám, že tento zájem o Machara mezi myslivečky stál konečně obě mé knížky život. Jedna z nich nenalezla ani cestu k původnímu majiteli a z druhé vrátily se pouze ubohé trosky, které odpočívají kdesi v mé knihovně.

Než pobyt u praporu měl také trochu vliv na Machara. Jako člověk má posud básník něco vojenského ve svém chování, ovšem vojenského v ušlechtilém toho slova smyslu. Vrožené jeho vlastnosti rozvily se za pobytu ve sboru důstojnickém u 6. praporu měrou utěšenou. V jed- nání svém jest aristokratem po nejkrásnější strán- ce. A vojnu má rád.

Tim však není řečeno, že by měl básník sklon k militarismu. Jako ho neměl Aleš. Ale jakési sympatie k příslušníkům stavu toho lze u něho znamenati. Zvláště to staré vojáctví, vynikající re- kovstvím, osobní statečností. Přirozeno, je sám o- sobně statečný do krajnosti, rek svého přesvědčení.

Nevím, dostane-li se některému vojáčkovi od 6. praporu mysliveckého toto číslo do ruky. Nemyslím, že by u praporu dosud bylo vědomí, že kdysi k jeho sboru důstojnickému náležel člověk, jehož jmé- no věčně bude ctěno u lidu českého. Snad některý z dávných přátel — Lippert, Kindl, Mattas — čtou- ce v denních listech oslavné články, vzbudí si v duši obraz milého druha z krásné doby. Sotva který mysliveček toho dne přečte si některou z knížek Macharových, neboť posud u nás neuskutečnen, o co kdysi v Německu s takým úspěchem pokoušel se kdysi nebožtik Jacobowski, aby se dostalo vojínům stravy literární

JUDr. JINDŘICH KOHN

AFORISM.

Macharovo dílo je zповěd', která burcu- je k zповědem. On psal deník nám všem.

Proto máme všickni nějaký nepsaný deník o Macharovi. Svůj plzeňský otiskneme ve Směru. Neboť také Směr mohl by napsat o Macharovi: Mnoho on jest pověděl ohňových slov. Nebýt jeho, ani toho vše- ho by nebylo, čím jsem.« Ale takových slov bylo užito o předchůdci a Machar předchůdcem není. Je počátkem. Snad možno prejedukovat historii bez velkého riska v tomhle: S Macharem počíná se no- vá kapitola české povahy. To je tajem- ství zvláštní nálady Macharových dnů. Co Machar napsal, náleží literární histo- rií. Ale co se z Machara četlo, náleží če- skému životu. Bude se vždy tomu rozumět, jak se Machar četl? Machar napsal: »Ži- vot je něco provisorního, je to jedno, jak se žije.« Ale osoba Macharova byla nám komentářem a my rozuměli. Je-li jedno, jak se život žije, je nejlépe žít mužně. —

LISTÁRNA REDAKČNÍ.

Přišly ještě některé příspěvky, ale dilem ne- vešly se do těchto Besed již, dilem přišly pozdě. Mnohé vyjdou postupně v dalších číslech Besed Času. Redakce je povinna poznamenati, že foto- grafie rodného domu Macharova a podobizna dce- rušek Macharových byla nám zapůjčena nakla- datelem Fr. Šimáčkem ze spisu V. Martinka: J. S. Machar. Fotografie Macharova v Římě s kopulí sv. Petra pochází od pí. M. Kubátové. Společnost v dílně sochaře našeho ve Vidni fotografoval sám V. Šaff r. 1901. Uprostřed společnosti sedí pí. Hedva Macharová. Číslo ukončeno je medaili akad. sochaře Šejnosta, jenž Machara portretoval v září 1913 v Praze.

Redakce vzdává upřímné díky všem přispěva- telům a domnívá se, že Besedy Času přibližně aspoň podávají, co podat chtěly: zachytit okamžik, tak se v těchto dnech soudí o básníkovi ve všech vrstvách české společnosti.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo obvykle za 10 h, toto číslo za 30 h i s pošt. Pro odběratele denníku »Času« zdarma

JAROSLAV NAUMAN:

HUSITĚ.

Svět o nás mluví! Husity nás zove,
potomky těch, co první bílí lež,
ví, že jsme byli často vítězové,
že budem jimi, předpokládá též.

A my to sami myslíme snad taky,
řečnime o tom, v novinách to čtem;
jsme v čele lidstva — toť už úděl taký —
a Husa světu div že nevyčtem!

My nad tmářstvím a šalbou zvítězíme
ač počtem slabí, silní pokrokem!
— — a zatím doma pěkně s církví spíme
v manželském loži teplém, širokém — —

HANA GREGOROVÁ:

S JAHODAMI.

Dvoje drobných dětí chodí z dom do domu. Chůďatočká predávajú jahody a nemajú akosi šťastia. Všade ich odpravajú: Nekúpime.

Sú ze susednej dediny, už mrak padá, tma je čosi — kamsi tu, ale ony sa nepoberajú domov, kým jahody nepredajú, lebo sa boja, žeby ich mať vyhrešila; kázala im všeličoho nakúpiť za utržené peniaze.

Mnoho takýchto i väčších dětí chodí cez leto s horným ovocím do mesta, preto náš šuhajček na prosebné bojazlivé: bude sa páčiť jahôd?« dostáva odpoveď: »nie«.

On je ešte nezkúsený, prvý raz je tu s jahodami, ostiechave v chádza do domov a keď mu povedia, že nekúpia, poplašene uteká von a od akéhosi strachu by sa do plaču pustil.

Už ani nevie kde by vnišiel akosi bezradne sa obzerá...

On je asi 10 ročný, sestrička 8 ročná. Oblečené majú nedelné šaty, chlapček je

bosý, lebi ho nové topánky tlačily — sestra mu ich nosí prevesené na rúčke.

Pred každým domom na chvíľku zastane, akoby Jožko premýšľal, či vniš, či nie, potom akýmsi odhodlaným krôčkom ide ku bráne domu, položí svoju umazanú rúčku na kľučku, zaváži sa celým telom, zohnú sa pri tom, kľučka štkne, bránka sa otvorí a on vstúpi. Sestra ho čaká pred domom. Strkajúc hlávku medzi mreže železnej bráničky, blažene pozerá do cudzích dvorov na hrajúce sa panské deti. Sama, akoby živú účasť brala v ich hre, na hlas sa smeje, rúčkami vše hádže. Alebo sa opre o stenu a v sladkej detskej nude žmúri očka, pri čom mrští celú tváričku, menovite ale noštek a zvedave čaká, čo sa jej predstavi v tme, vidí pitimužikov i strigu na trlici — otvorí oči — všetko zmizlo. Žase prižmúri a teraz jej fantázia maluje anjelov, chytre otvorí oči, ale už ich niet — bavi sa ale bracek v svojej duši už nesie detskú bolesť, trpkosť života... Zahanbeným sa cití, keď mu povedia, že nekúpia, vynde na ulicu, prisným hlasom zavolá na sestru, ona detský zväžnie a zas idú ďalej...

Mamka práve došla z pola domov. Deti ešte niet, ani ju to nejak neznepokojuje »však dôjdu« — myslí si, ale predsa vše vybehne pred dom, či ich neuvidí.

Nemala som ich pustit — hovorí si — ale pred mužom neprejaví, že je znepokojená, tvári sa, akoby o deti žiadneho strachu nemala. Bojí sa, že sa vadit bude s ňou, lebo on nechcel deti pustit, iba ona čo ich vystrojila.

Idie kravy podojiť na panskó a za ten čas už iste prídu — úfa sa.

Neprišly.

Utrápená běžala do Dolných pozreť, či sú ich deti už doma?

Už vraj dávno, lenže té byly tam od rána.

Už ani nevie, čo si myslieť, veď je už tmavá noc a ony chůďence, boh vie kde. I hnevala sa chvíľami: »potvory, čo sa ne-

braly domov, keď videly, že je ide noc. A zase s láskou myslela na ne.

Deti sa do úplnej tmy motaly po meste.

Už bol mrak, keď opustené stály pred Bielych, krásnym domom. Dievčatko pozerá na verandu, zdobenú kvitnúcimi kvetmi, chlapček vstupuje dun — už zneje jeho — beznádejné: bude sa páčiť...

— Pani veľkomožná, kúpiť jahôd, spytuje sa kuchárka panej, sediacej na verande, so svojimi deťmi.

— Nie, bola krátka odpoveď.

Brat a sestra sa poberajú preč a tí veselí z verandy ich ani nevidia.

— Bude sa páčiť jahôd? — v zúfalstve zastavuje chlapček po ulici idúceho pána.

— Kdeže by sam si ich vzal? — hovorí — chce ísť d'alej, ale zastaví sa a podáva chlapcovi peniaz.

Šuhajčeka to neteší, veď on chce predať jahôdy a tých mu z hrnčeka neubudlo. On chce predať jahôdy, svojimi rukami nasbierané jahôdy. Zarobiť si chce zaslúžený peniaz. Zdalo sa mu, žeby hneď bol starší, viac vážnosti by mal, akokol'vek tí väčší chlapci, čo už do fabriky chodia, do mesta.

Hružo sa natúlala, až konečne zažiaril Jožko radostou, veď už drží mladá pani misu, on natriasa hrnček, lebo jahôdy sa ubité, sype do mierky i na zem padajú, čo je on chudák rozčúlený... a už mu na dľať dávajú peniaze... v hrnčičku ostalo málo jahôd.

— Pod, Zuzka — volá na sestru. Predtým bez slova, smutne šiel d'alej a ona asi tri krôčky za ním, teraz sa i čosi chovára s ňou, ukazuje jej do hrnčeka i ručník s uzlíkom peňazí vyťahuje z košíka...

Znovu začne z dom do domu. Nekúpia, nekúpia... Zuzku to už znuovalo, volá ho domov. On sám vidí, že je už čas ísť, ale ešte probuje šťastie, aj ešte...

Stojí nebožiatko na prostried ulici, obzerá sa, obzerá; ľudia chodia sem i tam. Nikoho nepozná a predsa akýsi strach cíti pred nimi, je mu nevoľno a tak by rád bol v svojej dedinke...

Kde sa podieť s tými jahôdami? Čo tu sveta a nik si nekupuje jeho jahôdy, nik nevidí malého smutného Jožka...

V chvíľu, akoby mu odrazu dobrá myšlienka bola sísla na um, beží cez hradskú na druhú stranu. Košík zavesený na sohnutej ručičke, zdá sa pri jeho malej postave veľmi veľkým.

V tej svojej starosti zabudol na Zuzku, tam ju kdesi nechal zahľadenú na čosi. Ona sa bezstarostne obzerala na všetky strany a dlho nevedela, že je sama. Iva keď Jožka nikde nemohla zazreť, pustila sa do

náreku, až zadychčaný Jožko pribehol k nej. Sísla mu na um i hneď utekal nazad za ňou.

Chudák malý, nemá žiadneho uspokojenia z dnešného dňa. Vyťahuje hrnček z košíka, pozerá doň na trocha jahôd, zas ho dun kladie, o chvíľočku zas vyťahuje, ale darmo je, čo ako nerád, predsa sa poberá domov, lebo tma hustne a už sa jej začína báť.

Idú... už prešli i posledný dom mesta, vždy sú d'alej a d'alej v poli. Už ani svetlá z mesta nevidia, zašly za vrštek, ešte jeden vrštek a už sa im zaligocú svetielka z malých oblôčkov domcov v ich dedinôčke. Čím bližšie sú domu, tým viac tratia z tej ostiechavosti, ktorá ich v meste charakterizovala.

Jožka už netrápie nepredané jahôdy, bá skoro je rád, že sa im všetky neminuly, pô jednej z košíka vyberal, tak trocha tajne pred Zuzkou, keď ich už hodne odejedol, vopchal celú rúčku do hrnčeka, vytiahol ju, jahôdami zbarvenú a podal Zuzke za hrst zmliazgánych jahôdok a sám už potom smelo dojedal, čo v hrnčičku ešte bolo a na koniec vycedil do úst i tú kvapku vodičky, čo z nich natiekla.

V sladkej chuti jahôdek našiel upokojenie nezdařeného dňa. Už zabudol na všetko a zas je šťastné dieťa...

Mať im ide naproti ustráchaná. Vyše cinterina začne vyvolávať do tmavej dialky: Jožko-ó-ó! Zuzká-á-á! Deti počujú, poznávajú materin hlas, sú uradostené a veselo jej bežia v ústrety. —

HANÁCKÉ DĚTI.

(Z Bochoře na Přerovsku.)

Jak se jenom trošinku rozjařé — slunečko běvá ešte hodně zubatý, solvá že se vydrápe nad kalenice — to už neudrže paskřané doma, dyby ich na řetazi uvázal. Nehde v kótečku za větrem, na osluňo vytočé se pató důlek a už to može íť.

Dě na jeden, dě na dva, dě na tři... « Chlapci hrajó v knollěky. Baranicu na ušách, šál kole krku, hěla na nosi, škarbaly zapráskaný od blata, jak dyby tihly dělal, zimó hrkoce zubama, hojká rukama a děchá na ně, pořáď přešlapuje — ale hraje. Dyť celó boží zimu zpytoval, hde by uřežal jaké knollék.

Franta vyhrává. Dopaluje to ostatní. Tož mu čarujó. « Čarovala ryba, aby byla chyba, čaroval rak, aby to bylo tak. » Ale nic platný. Franta už má od všeckých vyhraný ty něpěknějši knollěky

Zerť ich to. Až kerési na to prišiel. Franta mife do dólka, ale ne od oka. Tož ho hned zakřekno. »Ale včil budeš hrát, jak se patřé. Rozumiš? Knofléky se nepóščíjó od pupka.

Pomohlo to. Franta je bezteho malé. A dyž se trochu zohne a ruku spustí, má v dulku pomálv všecky. Za chvflu je po celé věhře. Franta chystá se dom. Ostatní ho zdržujó: »Co bys chodil? Nechod. Ešče vyhrajesh. Istě vyhrajesh.« Ale obehnané ide přece.

Hledajó za něho náhradu. Už ju majó. Křičíjo z daleka: »Froline, poď sem honem, budem hrát.« — »Nemožu včil, nemám knofléku. Všecky má Honza a zostal po škole. Tož až přinde.«

Celý dně není děcek doma. Ale jak se začená zmrákať a jak zablankne klekání, krče se všecko za kamnama. Lebo potem chodí klekanica a zbírá neposluchy. Večír je potmě ruženec. Kluk se modlě, ale v duchu myslé na pucku a na randléky a počětá potichu, kolik vyhrál knofléku. Fio.

JAROSLAV SVOBODA

1905.

Vál chladný vítr do lici,
zem byla — úhory.
Již lidé spali velici
pod hrobů mramory.

Ve tmě jich syn se potácel
bez vůdce, bez cíle.
Byl vichrem vítr. Burácel
zběsile, zběsile.

Až jednou (co již přežito!)
vzplanuly obzory:
Červánky rudé šlehly to
na hrobů mramory.

A vzkřik' syn mrtvých churavý:
— Ty dny jsou předzvěsti!
— Jdu k slunci, jež mne pozbavi
temnot a bolestí.

Rozepial dlaně do výše,
z sil kráčel posledních.
A stály v řadě cypřiše
a smutek číšel z nich — —

Leč řekl on (jak umdlelý!)
— Přec v cíl se proderu!
— leč neznal on, že hořely
červánky k večeru.

Až k zemi klesl zoufalý,
když mrak pad' na hory!

A klidně velci dřímali
pod hrobu mramory.

Vyprahlým zrakem díváme se do tmy,
krajinou širou vymřelých poli.
Výčitky jakés k srdci až hrot mi
zajeť a boli.

Černé je nebe a země je výdech
sirý a hořký. A bude i ve dne.
— Stokráte marno nanovo v lidech
víra se zvedne?

Bojím se říci: ano! , jej citim
kličít v svém nitru, po stě již slepý — —
Věříme všichni v kraj svěži kvitím
v uvadlé stepi.

A je té víry nám nerozum silou,
neboť jen z něho zitřka plán spředu:
— Půjdeme do tmy s pohádkou bílou:
Olně jsou vpředu!

Mnohdy bys mluvil. — Tón nalézt pravý!
— Mnoho těch bývá, jichž posměch se sklídí.
Mlčíme znovu. Davy jsou, davy,
málo je lidí.

Slábnouci posléz víra jen zbude
v jakési světlo bílé a klidné,
které je vpředu — — Leč dny jsou tak
A život nám stydne. chudě.

Nezvedne více vzpomínka na ty,
v duši jichž s dobrem krása je živa:
Třpytil se často povrch jen zlatý — —
Cosí nám stlivá.

Kolik jich zbylo? — Jeden snad, v kterém
život jsi našel s niterní září — —
A tak jdem mlčky jiter svých šerem,
mládím svým staří.

POVÍDKA O LIDSKÉM POHŘBU.

Zemřela milostpaní. Byla už starší dáma,
velmi přívětivá a dobročinná. V posledních
okamžicích, kdy ještě stroj jejího života
pracoval, blouznila o zpěvu. Slýchávala
za dřívějších let zpívat studenty v kostele,
a nyní ze všech myšlenek, které jedna po
druhé prchaly z hlavy, nejmohutnější jí za-
brala myšlenka o zpěvu. Když potom ze-

mřela, měli ji studenti zpívat; já mezi nimi. Byl jsem tehdy na pohřbu poprvé. Představoval jsem si lidský pohřeb zcela jinak, než jak jsem jej viděl.

Ve škole jsme cvičili smuteční sbor. Říkali nám, že musíme pěkně zpívat, že musíme před obecnstvem obstát, dost možná, že o nás budou v novinách psát. Za dva dny jsme měli sbor nacvičený a před pohřbem jsme měli ještě jednu zkoušku. Opačkovali nám znova napomenutí. Začala se ve mně probouzet otázka: Pro koho budeme vlastně zpívat? — Pro mrtvou? — Ta toho neslyší a proto snad nepotřebuje. Pro živé? — Ti přece truchlí a jim může být úplně lhostejno, zdali zpíváme nebo ne. Či zpíváme, aby o nás psaly noviny? V takových myšlenkách jsem šel s ostatními do hřbitovní kaple, kde se měly konat církevní ceremonie. Všiml jsem si černé tabule u vchodu umístěné, na níž stálo, že dne toho a toho v pánu zemřela paní N. N., naše předrahá matka, tetinka, babička. Děle byla jména truchlících pozůstalých. Ptal jsem se, sebe sama ovšem, proč to tam je napsáno? Já přece netruchlím a milostpani vůbec jsem neznal. A nejen já, snad všichni, co tu byli. Či, vy truchlící pozůstalí, dělíte se o smutek s lidmi, kteří přejdou kolem?

Rozestavili nás v kapli jako zpěváky: tenory při sobě, bassy k sobě. Když jsem vstoupil, bezděky mne ovanula jakási vážnost a já si uvědomil, že naše vystoupení musí být důstojné. Za chvíli jsem se tam rozhlídl a nezdálo se mi to už tak vážné. Prostřed kaple byla v háji palem, cykasů a jiných exotických květin vystavena černá, krásně zdobená rakev. Kolem ní plály voskovice. Roztavený vosk kapal na lesknoucí se cinové svícny a světlo, které čas od času vyprsklo, čadilo ke stropu a vydávalo zvláštní dusivou vůni. Před rakví, na černé látce, na zemi rozprostřené, byly kytice a věnce se stuhami. Na stuhách byly nápisy: Předrahé zesnulé, Za velké zásluhy o dobro chudých, nebo jen jména rodin a spolku. Stuhy byly rozmanitých barev, nejvíce fialové a černé, a písmena byla zlatená. Dirigent nám dával poslední pokyny o tom, jak máme zpívat, a venku už se začalo shromažďovat obecnstvo. Příbuzní vešli do kaple: Starý pán, šedivý, choť zesnulé, za nimi jeho dcery a potom všichni příbuzní. A ještě se přihrnuly za nimi ženy a staré babky, které se rozestavily na druhou stranu kaple proti nám. Pozoroval jsem starého pána. Neustále pokyvoval skleslou hlavou a díval se na rakev. Vzpomínal asi. Dozvěděl jsem se, že

spolu žil v manželství přes dvacet let. Musí být člověku hrozně, nesmírně úzko, když ztratí někoho, který ho měl rád a s nímž tak dlouhý čas žil. Zdálo se, že pán chtěl plakat, ale před námi se zdržel. Za ním stály jeho dcery. Už dospělé slečny. Bylo mi jich líto, protože ztratily maminku. Na pohřbu neplakaly však, ač bylo na nich vidět, že ani na chvíli nemohly zapomenout. Člověk nemusí vůbec plakat a prožívá přece hrozně chvílky. Obecnstvo vypadalo, jakoby ony dvě slečny velice lítalo. Ženy pohybovaly při tom rty, zdálo se, že se modlí. Jinak bylo veliké ticho v kapli. Pozoroval jsem mouchu, která v onom tichu nesmírně nahlas bzučela. Bylo to těžké ticho, že se každému zdálo, teď že něco musí přijít, aby se už přerušilo. Všichni obrátili pozornost na mouchu. Obležela nejprve voskovice a potom létla směrem k příbuzným. Chvíli lítala koleni jedné, velmi zbožné ženy, která měla oči obráceny vzhůru a modlila se. Žádný se nehýbal a každý čekal se mnou, kam si ta moucha sedne. — Sedla na nos zbožné ženy. Zbožná žena se musila ohnat, což ostatní obecnstvo poněkud vyrušilo. Těžké ticho, horké ticho bylo přerušeno.

Někdo také vešel. Byli to páni v černém a několik dam. Šli rovnou k starému pánovi a ke slečnám, tiskli jim ruce a měli zkroušené obličejce. Hned potom vyšli z kostela a tam se živě bavili. Ti šli projevit soustrast, protože se to patří patrně. Lidem se uleví někdy, i když slyší lež.

Čekali jsme ještě nějakou trapnou chvíli. Venku zahrčel kočár, a z něho vystoupili tři kněží. Za nimi šel kostelník. Jedu kněz kropil rakev a modlil se latinsky, a my mu odpovídali. Nemohl jsem pochopit, proč lidé chtějí při pohřbu mít zcela cizího člověka, aby se před rakví latinsky modlil a my mu na to odpovídali. Tomu cizímu člověku přec do toho nic nebylo, že zemřela milostpani. Také netruchlil. Vypadal zcela vesele. Jen při modlitbě chvílemi zdvíhal oči vzhůru jako ta zbožná žena s mouchou.

A potom jsme zpívali. Smuteční sbor: Že se všichni po smrti sejdeme, že nemají plakat nad zlomeným životem. Bylo mi skoro hanba, když jsem s takovou jistotou zpíval, že se všichni po smrti sejdeme. Kdo to může tak jistě tvrdit? Byl jsem rád, když jsme byli z kaple venku. Doprovázeli jsme průvod ke hrobu a tam jsme znovu zpívali. Zase se tam ten kněz modlil. Ještě jedno kropení a pak jacísi lidé, oblečení do velmi neobvyklých šatů začali spouštět rakev do hrobu. Jeden z nich podával obecnstvu

na táčku květiny, a lidé je házeli dolů za okna. Ke konci ještě každý vzal na lopatce hrstku hlíny a hodil za květinami.

Byl konec obradů. Někteří šli ještě jednou tisknout starému pánovi a dělat kroušené obličejy. Tvořily se hloučky lidí, doucích z pohřbu. Někteří vzpomínali na pohřeb svých příbuzných, někteří byli rádi, že už je toho konec. A babky rokovaly o tom, jak se mají chovat, že neplakaly, že patrně neměly být staré paní rády. Celkem si bralo velmi málo lidí k srdci, že milostpaní zemřela.

Doprovázel mě na cestě domů kamarád, který studoval o třídu výš než já. Vypravovali jsme si také o pohřbu. »Víš-li pak, co se stane s mrtvolou v hrobě? Nám to vykládal jeden profesor v chemii. To ti máš zajímavé. Nejprve tělo začne puchnout a za několik dní ozve se v hrobě dutá rána. To se roztrhne a celé hnije. Jen vlasy zůstávají delší čas.«

Nemohl jsem si několik dní představit, že s tím, ten koho mám rád, s tím ten, kdo se mi líbí, že se s ním také tak stane.

K.

MACHAR MLÁDEŽI.

Když v mé učitelské knihovně přibývalo knih Macharových, s hanbou jsem vzpomínal dob, kdy jsem o něm nevěděl.

Napadlo mi jednou, dát mládeži do rukou knihu básní, knihu umění, krásy, radosti — knihu básní Macharových. Byla to odvaha. Vůči Macharovi i poezii. Poměrů jsem se však nelekal. Hůře bylo s autorem samým. Četl jsem, že nedovolil Máji ze svých knih vybírat pro autalogii, nedovolil F. S. Procházce zařadit ani jediné ukázky do Lyr. A byly to autority, přece něco znamenající! Jak by dovolil mně, osobě zcela neznámé a nic neznamající, ve svých knihách brakovat, soudit, vybírat, glosovat!? Nemohl jsem se dlouho odhodlat k dopisu. Skoro dva roky nosil jsem plán v hlavě. Nestavoval a viděl knihu v duchu již hotovou — ale to nehlavnější dosud scházelo...

Konečně v květnu 1910 jsem se rozhodl. Napsal Mistrovi stručně, co chci, a proč to chci. Příznivým se: nečekal jsem odpovědi, a když, tož zahnávavou.

Dne 10. května 1910 přišel z Vídně dopis. Písmo na adrese energické:

»Drahý pane!,

ouhlasím a svoluji, — ale je tu ještě jeden vážný faktor, totiž můj nakladatel. A ten si vyhradil právo, takový výbor vydat. Dopíšete mu tedy láskavě, dohodněte se s ním, povězte mu, že mě

svoleni máte — snad by opatřil pro takový výbor i ilustrace a knížka by mohla vyjít k vánocům. Já se mu o tom zmíním také. Piší mu ještě dnes. Buďte zdrav!

Oddaný

Machar.

Nevěřil jsem svým očím. Četl jsem opět a opět — a když jsem se přesvědčil, že opravdu Mistr svoluje, abych pořídil výbor z jeho knih pro mládež, dopsal jsem p. Šimáčkovi, jehož svolení bylo tím jistější, ježto měl už dopis Macharuv v rukou. A tak dal jsem se do práce.

Bylo mi to ovšem hračkou. Plán měl jsem úplně hotový a koncem června odevzdával jsem již rukopis nakladateli a v říjnu objevila se na literárním trhu kniha Machar mládeži, která způsobila rozruch. Leč to by byla zase jiná kapitola.

Odcínil jsem knihou touto vinu, že byl jsem už tři léta učitelem a neznal jsem ani Macharova jména; postaral jsem se, aby něco podobného dnes se nemohlo opakovat, nýbrž aby nejen jméno, ale i dílo našeho prvního českého básníka znaly již i děti. A jsem na knihu hrd. Vždyť to, co nechtěl J. S. M. dovolit osobám, dlouhá léta v literatuře pracujícím, dovolil mně, člověku naprosto cizímu, neznámému, na Parnasu českém nic neznamajícím!

Ot. Svoboda.

Z LÁZNÍ LUHAČOVIC.

O posledních prázdninách uskutečnilo se mě dávné přání podívat se do Luhačovic.

Když přijížděl vlak k městu, vyhlížel jsem již netrpělivě z okna, nemoha se dočkat, jak předmět mé dávné touhy vlastně vyhlíží. Četl jsem a slyšel již tolik o tomto místě, že jsem byl opravdu dychtiv je shlédnouti.

Na náměstí očekával naši výpravu — byl jsem tam s několika soudruhy — slovenský předák dr. Pavel Blaho. Překvapovala mne jeho dobrosrdečnost. Všem nám tykal a byli jsme rádi, že jsme zbaveni protivného vykání. K obědu zavedl nás do slovenské společnosti, takže slyšeli jsme kolem sebe jen slovenčinu. Vyprávěl nám o maďarských poměrech, zvláště o volbách, což bylo i humoristické. S každým doktor velice přátelsky rozprávěl, bylo viděti, jak je u všech oblíben.

Po obědě, když vyšli jsme z hotelu, zpozoroval jeden z nás v rohu verandy seděti básníka Machara s dcerou Sylvou a upozornil na to doktora. Dr. Blaho, chtěje nám způsobiti radost, zavedl nás k němu a představoval mistroví naši »nadějnou mládež«. Stál jsem ostýchavě s ostatními a díval se s úctou na drahého básníka. S tlukoucím srdcem poslouchal jsem ho, jak s každým z nás přivítivě

rozmlouva, poptává se na naše studie a na představení — stál jsem před ním úplně zmaten a červený. Jaká to byla vznešená chvíle, když jsme s ním mluvili — čeští studentici, na něž se často tak s vysoká hledí. Není divu, že se mi chvěla ruka, když jsem mu ji podával, a třásl hlas, když jsem s ním mluvil. Báł jsem se k němu téměř vzhlednouti. Na jeho pohled nikdy nezapomenu, podobně jako mám vždy v živé paměti oči Evy Vrchlické v titulní roli Ibsenovy hry »Pant z námoří«, kdy zdálo se mi, že v jejích očích je soustředěna síla moře, které jí vždy tolik táhlo. Potom podepsal nám na památku každému lístek a dával napomenutí, abychom zdárně ve svých studiích pokračovali a pak národu i lidstvu prospěšni byli. Lačně vpíjel jsem ještě naposled své zraky do jeho milé tváře, abych si každý rys v ní zapamatoval. Když jsme pak odešli a podívali se na sebe, viděli jsme, jak jsme červení a rozehvěni. Žádný nevěděl, kde mu hlava stojí a překotně jeden přes druhého vypravoval, co s ním básník mluvil. Lístek jím podepsaný ovšem jsem neodeslal.

I. A. N.

MACHAR NA VOJNĚ.

Mám na recitaci Machara svou zvláštní a snad jedinečnou vzpomínku, jež nepostrádá příchutí jisté pikantnosti. Nikdo snad nerecitoval Machara ve vojenských šatech kolegům vojinům, jako já...

Vojákování bylo mi protivné. Nejen že mi jako učitel ukrádalo prázdniny, nýbrž z hlubšího odporu k militarismu vůbec. Promyslíl jsem za svého působení v zapadlých v zimě Kameničkách téměř všechny spisy Tolstého a Zdrobných spisů téměř vssál jsem v sebe kapitolu: O vojenství a zažil jsem, když do nekonečna prostírala se sněhová pokrývka, úchvatnou Vojnu a mir a protestoval jsem se Suttnerovou v románu Odzbrojte! A tak nejmilejší básni v Golgathě stala se mi po »Dvou rodinných podobiznách« a úchvatným obrazem Na Golgathě« ta z duše vytrysklá La bête humaine.

Proto jsem se těšil na chvíli, až poslední den budu ve vojenských šatech. Na rozloučení s námi improvisován na rychlo v Hradci večer na rozloučenou. Mělo se hrát, recitovat a v přátelském kruhu se pobavit naposled v dvojím sukně.

Sál besední byl pln, ale čísel bylo málo. Mohl bych prý něco zahrát na housle. Vymluvil jsem se, že nemám svých houslí, ale že se uvolím recitovati. Co? Vzpomněl jsem si na svou zamilovanou básně o Golgathě, ale nevěřil jsem jen své paměti. Rychle tedy k Tolmanovi, koupil jsem si druhý exemplář, rozřízl na určitém místě a rychle ještě jednou přecházel známé milé mi řádky.

Jak intenzivně jsem cítil každé slovo v tomto šatě! Bajonet vojenský, jež tolikrát jsem upustil, když jsme cvičili jeho nasazení na pušku při myšlence, k jakému účelu to vlastně cvičím — pověsil jsem na hřebík a takto zbaven smrtícího nástroje, vystoupil jsem na improvisované podium.

Začal jsem klidně — —: »To bylo na manévrech příbramských.«

Báseň zřejmě našla své pravé posluchače a ticho, sledující má slova přidávalo slovům síly, vznětu a vzdoru. Nezapomenu na tuto chvíli nikdy. Byl to hlasitý protest člověka, nuceného cvičit se ve zbrani proti někomu, jehož vůbec nezná, hlas křesťana, jenž prošel tolstojovskou školou.

Skončil jsem hlasem zlomeným, hluboce rozehvěn:

»Já cítil též, jak v nitru mém
se choulila tak zahanbená, plachá
ubohá lidská duše...«

Chvíli bylo ticho a potom teprve potlesk. Neměl jsem nikdy před tím ani nikdy po tom vznešenější a čistší radosti z recitace jako tehdy. A musil jsem recitovat znova a znova. Golgatha byla celá téměř rozřezána a Tolman musil po onom večírku objednávat nové výtisky.

Nedivte se, že stal se mi Machar po této recitaci ještě dražším než dříve. —zar.

OLD, SED:

JEŠTĚ POZDRAV MACHAROVÍ.

V pohádce o Zlatovlásce je jeden mraveneček s upálenou nozičkou, a ten Jiříkovi, hledajícímu princeznu perly po louce rozkutálené, se dobelhal s poslední, když už Jiřík zavazoval šňůrku. Zde posílám k Vám také zpozděného mravenečka, s pozdravem: neuhorel pod keřem, ale zpozdil se a teprv nyní ví proč.

Je Vám padesát, se všech stran k Vám dolétají vzkazy a přání, a mně se jaksi nepovědomě nechtělo tentokrát se Vám hlásit. A nevěděla jsem proč.

Ne, že bych si byla chvíli Vaši padesátky nepřítomnila — to není prostě možné už proto, že každý večer čtu právě našim doma kus Vašeho života — Vašeho díla, a můj malý synek, žáčel druhé třídy, už nechce žádné pohádky, ale: »Mamínko, zase čti pravdu o Macharovi.«

Ani opomení to nebylo, že Vám posílám svůj pozdrav až dnes — bylo to jakési neurčité zdráhání, jehož podstatu jsem si uvědomila při večer v Národním domě vinohradském: nevěřím Vaš padesátce!

Sešlo se nás včera několik set, bychom utílili hodinu Vašeho žití, která pro jiné znamená vyvr-

šení věku. Přinesli jsme si Vás do te besedy v
Národním domě vinohradském plně duše! A če-
kali jsme Vás! Při každém vrznutí dveří sta-
se k nim obracelo, nevcházíte-li. Sta oči pronikalo
zábradlí galerií, nejste-li, skromný, potají přito-
men, byste neviděn přehlédli svoje osení. Čas mřel
a zmenšoval naději, že přijdete.

Kdybyste byl, Mistře, přišel! Známe i neznáme
Vašich důvodů, že jste nepřišel, ne mezi nás, ale
do Prahy; jedno však jest jisto nade vše: Kdy-
byste byl přišel, byli bychom Vám jednohlasně
řekli, že jsme sice přišli slavit Vaši padesátku,
ale že jí nevěříme! Že jí ctíme jen jako nedo-
zrnou linii Vašeho vnitřního mládí, Vašeho vě-
ného zrání, které z pokladů, jež ani rez, ani oher-
tedy ani čas nekazí, vyvažuje stále nové a nov-
složky, nebývalé a nevyčerpatelné.

A to je ten můj pozdní, mraveneččí pozdrav!
P r a h a, 3. března 1914.

DROBNOSTI.

POLÁRNÍ ZAJÍCI.

Na výpravě R. E. Pearyho, když v lednu 1909
přezimovali v zemi Grantově, členové výpravy vy-
cházeli na lov. Stříleli také bílé zajíce. Vypravují:
Přišli zrovna k ledovci, kdež octli se mezi celou
posadou těchto malých, bílých zvířat arktických.
Mohlo jich být ke stu. Polární zajíc není takový
strašpytel jako bázlivý jeho bratr americký nebo
evropský. Celá smečka těchto zvířat přiblíží se
ze zvědavosti lovcí tak blízko, že se jednotlivci
dají chytat téměř rukama. Strachu před člověkem
neznají právě tak, jako neznají člověka vůbec. Zjev-
ně lidský v těchto obrovských pustinách mrazivého
severu jest jim naprosto cizí. Zvířata proto ne-
přchají, nevidí-li zjevného útoku proti sobě, jako
čtí větší divá zvěř stíhající svou kořist rozběhem.
Borup a Eskymáci udělali kolem zajíců kruh, na-
čez se jim blížili a sevřeli je tak, že nebylo ani
třeba střílet; utloukali tato vyjevená zvířata paž-
bami svých ručnic a sbírali je.

VELKÉ ŠIRÉ RODNÉ LÁNY.

Velké, širé, rodné lány,
jak jste krásny na vše strany,
od souvratě ku souvratí,
jak vás dnes to slunko zlatí!

Vlavé žitko jako břehy,
květná luka plná něhy.
Na úhoru v žírné kráse
pokojně se stádo pase.

A jak slunce vás tak zhřívá,
a jak cvrček v klasech zpívá,

v síř i v dal, v rodné lány,
buďte vy nam požehnaný!

Tato deklamovanka se také zpívala. Slova slo-
žil básník J. V. Sládek, hudbu J. B. Foerster.
Myslím si, že nikde na venkově, kde Pěvecká sdru-
žení naše to zpívají, posluchači nerozumějí textu.
Neboť kdyby rozuměli, musili by se popadat za
břicho. V cele tě deklamovance jsou dobré první
dva verše. Ostatek je formou klínání, obsahem
nesmysl. Má-li se určit přibližně měsíc, kdy básník
viděl vlavé žitko jako břehy, záleží na tom, v kte-
rém byl kraji. Ve středních Čechách může to být
jen červen. V tom případě setva dostaneme dohro-
mady vlavé žitko a květné louky; že by se stáda
pásla v červnu na úhorech, o tom vůbec pochybuji.
Žírná krása patří dle všeho stádu; pak je to
hrozná poesie v žírné kráse pokojně se stádo
pase. Že básník neviděl červenové přírody a že si
všechny ty přívlastky letní jen falešně představo-
val, vidět z toho, že mu cvrček zpívá v klasech!
Pást stádo na úhoru a slyšet cvrčky v klasech ...
to se musí sedlak smát, až se prohýbá. Škoda
Foerstrovu muziky na ty básnické nepravdy.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské fary.

Napsala Jindřiška Wurmova

Zvláštním kouzlem pro naše děti byla
obestřena stará rovečinská evangelická fa-
ra. Narodilo se v ní deset potomků Fleische-
rových a mezi nimi byla i maminka. Zde
prožily šťastné, veselé mládí se všemi ven-
kovskými zábavami, tak různými od zábav
děti městských. Všecky pohádky o princích
a princeznách i krásných hradech naše
děti tak nezajímaly, jako ty prostinké
obrázky ze života rovečinských farských
děti a vypravování o předobrych jejich ro-
dičích, dědečkovi a babičce.

»Maminko, vykládejte nám to hezky od
počátku,« říkávaly a začněte s tím nej-
starším, tlustoučkým Bohumilkem.«

Kdysi před více roky napsala a uscho-
vala jsem pro ně různé drobné ty příhody.

Zatím však nadešel bolestný den, kdy
nelitostná smrt rozrazila kruh, teď už sta-
rých deseti dětí Fleischerových a ten nej-
starší, kterého jsme tolik milovali a který
dvěma nejmladším býval druhým otcem,
byl nám vyrván. Jeho památce věnuji tyto
vzpomínky na naše veselé šťastné dětství.

do kterého sám tak rád myslí svou se vracel. — —

I.

Bohumilek byl takový tlustoučký příjemný hošiček, kterého měl každý rád. Tuze rád chodil ke své babičce Foustkové do Trpína »do služby«. Když čekala maminku nějaká větší práce, svázala Bohumilkovi jeho věci do uzlíčku a zavedli ho přes kopce babičce na vejměnek v trpínské rychtě. Pane, to byla dobrá služba!

Když v neděli po nešpore tatinek s maminkou a malými bratříčky přišli se na něj podívat a ptali se, jak se má, tu si hladil spokojeně své bříško a říkal: »Ve sjužbě šem; dobře še mám; mašo mám každé den, nič nedělám.« Domů se mu ani nechtělo. A když mu doma maminka krájela chlebiček, nařikal litostivě: »Ten je nějaký starý a špinavý, babička má vždycky nový.« Babička totiž pekla z vejražky a maminka z černé mouky.

Bohumilek nechodil ještě do kostela a neviděl proto nikdy tatínka kázat. Jednoho horkého nedělního dopoledne hrál si v zahradě. Trochu honil motýlky, pak šel volat kapry k rybníčku a když ho nechtěli poslechnout, vlezl raději do potoka honit »brenky« a trhal vedle potoka rybi očka (pomněnky), neboť miloval velice květinky. Za potokem byla zahrada p. učitele. Do té přeběhl a hajdy ke bránce. A co on vám u té bránky uslyšel! Postranní dveře kostelíčka byly otevřené, aby nebylo uvnitř dusno a těmi dveřmi zaléhal až sem nedělním tichem jasný a zvučný tatínkův hlas. Bohumilek honem kopl do branky a utíkal po kopečku nahoru do kostela a přímo do dveří.

Tu uviděl tatínka, jak stojí vysoko nad jinými lidmi a rozkládá rukama a tolik jim domlouvá a oni ani muk. Bohumilek je zvyklý jen na laskavá, mírná slova tatínkova a je mu z toho hlasitého domlouvání úzko. Co oni jen tatínkovi udělali, že je tak hubuje, myslí si, a už natahuje maldánky.

A najednou spustí na celé kolo: »Tatinkuuú, nekšičte táák!« To všemi lidmi trhlo a všecky hlavy se obracejí ku dveřím. Kostelník honem běží, odnáší Bohumilka a ujišťuje ho, že se tatínek nezlobí, že jen tak nahlas vykládá, aby i nahluchlé babičky a dědečkové slyšeli, a na faře převrácené mamince vykládá, jak pomáhal Bohumilek tatínkovi kázat.

Druhý farský chlapec byl Toník. Ach, milé děti, ten měl knoflíku! To byla sbírka! Vyměňoval je ve škole od dětí za vše možné a měl je pěkně roztríděné dle tvaru, druhu a velikosti, právě tak, jako má teď srovnány své brouky. Jenže ta jeho tenkrátější sbírka byla mezi jeho »vrstevníky« mnohem známější, než nynější broukářská, třeba že je z největších v Rakousku.

Žádný knoflík nebyl před Toníkem jist a leckdy se stalo, že když maminka oblékala svůj nedělní »viklir« nebo tatínek reverendu, že tam najednou knoflík scházel, a jistě byl už zařazený v knoflíkářově sbírce.

Taky už tenkrát Toník rád pozoroval všelijakou tu pozemskou i vodní »žoužel«, jak leze a plave, a nedbal při tom bahna ani vody! Proto mu maminka kdysi, když dostal nové střevičky, zvlášť kladla na srdce: »Ať mi pak nevlezeš někam do potoka a střevíce nerozmáčíš!« Toník si to vzal k srdci a než vlezl na louce do potoka, střevíce zul, svázal tkaníčkami a pověsil na vrbu. Baval se tak dlouho, až slyšel zvonit poledne. Vyskočil z potoka — na střevíce ani nevzpoměl a utíkal domů. Maminka už ve dveřích kouká na nohy — střevíce pryč. »Kde máš střevíce?« Toník zaražen pohlíží na bosé nohy, ale hned konejšivě dodává. »Ale, vždyť visí na vrbě!« »Jistě je tam někdo sebral,« nařiká maminka a služka honem utíká na louku, ale Toník filosoficky usuzuje: »A proč by bral, když je tam nedal.« Maminka sice té filosofii moc nevěří, ale na štěstí střevíce tam visely a Toníkova filosofie slavila pro tentokráte vítězství.

Třetí chlapec byl Julouš. To byl zašný kudlář! Jak nebyl ve škole, pořád něco kudlou fikal a ořezával. Jednou dělal to nějak nešikovně — šmik — kudla zajel; do oka. To bylo leknutí! Na štěstí naše maminka byla poloviční doktor. Zavázala pevně oko, položila Julouše na znak d postele a tak musel ležet, dokud nepřije z Olešnice pan doktor. Musel tak pak ještě dlouho ležet, ale oko se zahojilo a zůstal mu jen čárka na bělimě, která ho pozdě zachránila od vojančiny.

Julouš mival jen malou kudličku a prot jeho ideálem byla veliká kudla, kterou maminka nosila v kapse a tuze nerada půjčovala, protože ji sama hned na dvoře hned v zahradě potřebovala.

(Dokončení.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5^{.-}, půlletně K 2⁵⁰., čtvrtletně K 1³⁰., s donáškou neb poštovným. Číslo obvykle za 10 h, toto číslo za 30 h i s pošt. Pro odběratele denníku »Času« zdarma.

F. SKÁCELÍK:

NOCI.

(Příteli Poppymu.)

Byla to smutná noc, můj příteli! —
Už jste kdy hladil ustarané dlaně?
Už jste kdy zřel, jak hořce slzely
otrlé oči steskem nečekaně?

Vždyť Vy jste chápal ten můj divný sen,
jenž před chvílí stál u nás v šatě rudém...
Jen věřte dále sladkým retům žen,
ve Vašem mládí je tak leccos bludem.

Však, duše mužná, život je jen žal,
a lidé v něm jen cizích přání sluhy,
kdo za srdce by dnes zas srdce dal,
kdo trpět chtěl by, když zaň trpí druhý?

Na konec touhy teskno vzpomínat,
a štěstí se tak snadno slovem slíbí,
a ještě hůř je bol znov začínat,
když všečen smysl v další žití chybí.

Pak přijdou chvíle jak ta smutná noc,
a cítíš: tady končí žití cesta...
Jaká to krutá a ďábelská moc
myšlenkou štěstí moje srdce trestá?

★

Ba smutné noci! — Nač to povídat,
příteli, Vaši důvěřivé duši.
Přestaneš na dny život počítat,
dolehne smutků neodbytný řad,
v nichž tíha tmy tě jenom k snění vzruší.

Ó, noci chmurné, dik těm vašim tmám!
Jak se jim srdce beze vši lstí oddá,
jak brzy chápe zárný světla klam
a život v něm, jenž kdykoliv chce sám
nám třeba láskou chladně jedu podá!

A nač se tedy marným svěřit snům,
nejtěžší bol je vždycky hrůzně prostý,
srdce se chystá k novým zápasům
a ten, kdo slíbil vést tě k lepším dnům,
tí vlastním cítem k štěstí spálí mosty...

Vy jste mně podal ruku, příteli,
za jinou bilou snad jen smutků hodnou.
Mé touhy navždy noci setměly,
a city, které zaplát nesměly,
se jenom ve tmách s příštími dny shodnou.

★

SEN.

(Věnováno.)

Skoda všech slov a velkých citu,
a přec jen za ty škody dik;
teď mrtvo leží na svém štítu
mé srdce, starý bojovník...

Snad snilo, že se z boje vrátí,
zatím se roky skupily;
ba jenom mládí tím, co ztratí,
se k nadšení znov posílí!

Tak marně touha denně hlásí:
mně nevěř, jsem jen pohádka...
Když duši potřeží je spásy,
zdá se i lež pak přeslaská.

Ale přec jenom těžko žití,
když srdce navždy mrtvo je,
a když máš jen, cos nechtěl mítí,
a není síly do boje...

Jen život, který s vášní svůdce
vždy to, co rád máš, rozdrtí,
ti nechal sen o něžné ruce,
aby tě mučil do smrti.

★

H. BEZDĚK:

LÁSKA ODPOUŠTÍ.

I.

Dobře, že přicházíš, Karle! Tak je
mně dnes teskno, že bych tě nejraději měla
stále kolem sebe.

— Ale Jarmilo! Co pak tě už zas souží?

divil se Karel, líbaje malé, bílé ručky Jarmiliny. — Jestli pak víš, odkud přicházím?

— Odkud?

— Od strýce Jana.

— Nu?

— Přijde na svatbu!

— To jsem ráda! Zatlaskala Jarmila rukama. — Jak jsi z něho, ty kouzelníku, vylákal ten slib? Vždyť jsem se ho tolik nadarmo naprosila.

— O tom až podruhé! Prozatím stačí, že strýc přijde...

— Tak bychom byli se všemi hosty na svatbu hotovi?

— Ano.

Oba přešli, držíce se za ruce, na druhou stranu pokoje a usedli na pohovku s měkkým květovaným přehozem.

Karel se na chvíli odmlčel a zamýšleně se zahleděl do otevřeného okna, kde skláněl se dusný večer pozdního jara na zelený, v nehybném tichu mrtvě stojící sad.

Jeho příchod i zpráva o neočekávaném rozhodnutí strýce Jana Jarmilu sice potěšily, ale krátký tento vzruch radosti se zas brzo rozplynul v pocitu vtíravé, vlastně bezpředmětné úzkosti, která jí dnes po celý den mučivě svírala a trýznila.

— Co je ti, dítě, že tak smutně věšíš svou zlatou hlavinku? zašeptal Karel, který se náhle vytrhl ze svých myšlenek a překvapen, spozoroval její tichý smutek.

— Nic mi není. Je mně tak sladkobolno — — — jsem šťastná, a přece kdesi v hloubi duše ozývá se rušivý tón čehosi tmavého, čehosi strašného.

— Co tě vlastně mučí, můj zlatohlávku? znepokojil se náhle Karel.

— Sama nevím, zašeptala Jarmila, sklánějíc hlavu na jeho rameno. — Je mně tak dobře u tebe, mohu-li hledět v tvoje oči, v nichž vidím celé světy lásky a síly — — — ale, vzhopila se náhle, jakoby jí byla nadálá myšlenka ozářila neurčité mátohy její pochyb — ale — — — Karle, odpusť mně — — — Karle! — — — Budeš mě mít rád i potom, až vlny všedního života budou se snažit setřít pel vroucí něhy s bílého květu naší lásky? — — — Karle, ty víš, že láskou k tobě žiju — — — Ty jsi má skála, které se slabýma rukama držím, ty jsi mé světlo, jež mi v úzkostech mého života bude svítit — — — Karle! Můj drahý! — — — Můj jediný!

Lehký, sotva znatelný mráček přelétl tvář mladého muže. Jarmila ho nespozorovala a šťastna dala se strhnouti v náruč Karlovu, dala se líbat jeho horkými rty, které šeptaly vřelé ujištění jeho trvalé lásky.

Jako ze sna probudila se Jarmila, když

se po chvíli Karel šetrně vyvinul z jejího objetí a se sledy silného rozechvění jí řekl, že musí odejít.

— Karle! Neopouštěj mě aspoň dnes! Zůstaň, prosím tě vroucně o to — — — je mně bez tebe tak teskno, tak úzko.

— Drahoušku, nemohu — — — musím jít — — — upokoj se, zítra přijdu zas a zůstanu u tebe celý večer.

Mlčky padla Jarmila na jeho hrud' a očima, slzami zarosenýma, se vpijela do jeho zasmušilých tváří.

— S Bohem, má duše! zašeptal Karel a dlouze polibil skleslou, skoro zoufalou Jarmilu na chvějící se rty.

— S Bohem, Karle! Přijď jistě!

— Přijdu!

II.

Zmaten ubíral se Karel dusnými ulicemi ven za město do osamělého, starého parku. Na rtech ho páliło ještě vroucí teplo Jarmilinych rtů, na hrudi cítil něžný dotek jejího těla — — — zdálo se mu, že kolem něho se tíse, nepozorovaně vznášejí jemné tiché výchvěvy její duše. Cítil se cele být pod vlivem její bytosti — — — několikrát už změnil směr svých kroků, chtěl se vrátit k ní, chtěl odejít domů, ale cosi neznámého nepovědomého, něco, co nebylo v něm, co vnikalo v něj z venčí, co zachvacovalo jeho bytost tím více, čím — vzdáleností a časem — ubývalo spásného vlivu Jarmilina, hltáho dál, pobízelo jeho kroky a jako ráno zvonu mu hučelo v hlavě:

— Ty musíš jít!

A Karel šel.

Nebe se zatím zatáhlo černými chmurami. Park ztemněl a zesmutněl. Palčivý, těžký vzduch ležel nehybně na stromech, keřích na celé přírodě, která jakoby se neodvažovala ani dýchat strachem před rozpoutaným vztekem žívlů... kdesi v dáli temně za hučel hrom a jeho ozvěna hluše zanikla v hrozivém, mlčícím tichu.

Karel zrychlil kroky. Hbitě proběhl i přič opuštěným parkem až k osamělému gloriettu, kde pod mohutnou klenbou širokého platanu stála štíhlá divčí postava.

— Přece jsi přišel? zašeptalo děvče zimničně zjitržené jeho oči tázavě utkvě na zmučené tváři Karlově... — A co je.

— Lidko! Pro Boha, nemuč mě! Vše povím, jen mně okamžik dej oddechnout.

Zavěsila se na jeho rameno a mlčky v hloub houštin zetmělého parku.

— Ty budeš mít svatbu, Karle? ozvala

Lidka a ostrý, řezavý její hlas projel jako blesk tmou zmatené duše Karlovy.

— Budu, zašeptal stísněně.

Lidka se zastavila. Ruku vyvinula z pod jeho paže a zlým, podrážděným hlasem, každé slovo zvlášť vyrážejíc, se zeptala:

— A co bude se mnou?

— Ty budeš mou! prudce zvolal Karel.

Lidčina postava vyrůstala a mohutněla. Její bílá, pobledlá tvář se chvěla a oči, hrozně, oči sálající, zřirající nespouštěla s jeho rtů. Jímí ho držela v železném objetí své vůle, jímí si ho podmaňovala, jímí nabývala nad ním moci daemona.

— A ona? násilně vydralo se z její rtů.

— Ona bude mou zákonnou ženou...

Ale já, já budu tvůj na vždy!

Napětí v Lidčině tváři povolilo. Zlý, výhrůžný blesk jejího oka pomalu zaměňovala vzburřená, horká vášně... vpíjela, vbodávala se očima v Karla, který se zdál být pouze loutkou její chtíčů.

— Ty's přece dobrý hoch! vzkřikla opilá svým vítězstvím a s divokým výkřikem radosti a vášnivého opojení vrhla se v jeho náruč.

V modré cloně mraků se zajískřil oslnivě bílý blesk a hned za ním zařval hrom řevem raněného zvířete. Vysoko ve vzduchu nad vrcholky stromů zasvištěl víchř. Se vzteklou zlobou se opřel o věkovitou hlavu staré lípy, pod kterou stáli Karel s Lidkou, neslyšíc řevu bouře, nevidíc houstnoucí tmy a její hrůzy. Země se zachvěla a s ohlušujícím rachotem řítilo se mohutné, věky vyhlodané tělo lípy k zemi.

Pod tříští její větví našli druhého dne Karla a Lidku v ztrnulém objetí smrti.

III.

Po bouři sneslo se usměvavé jasné jítro nad městem. Jarmila stála u široko otevřeného okna a mlčky upírala své divně zastřené oči na svěží, trpytými kapkami rosy pokropenou zeleň zahrady, která zářila tichým, radostným mírem.

Jarmila cítila, kterak vonný, opojný dech jara vane kolem její skrání, cítila tu smírnou radost, již dýchala osvěžená příroda, ráda by se byla poddala pocitu vtíravého štěstí, které ji obklopovalo, ale jakási temná předtucha čehosi neznámého a hrozného se neodbytně vkrádala v její zneklidněné srdce.

— Jarmilo! ozval se za ní měkký hlas matčin.

Mlčky se obrátila a její pohled spočinul na pobledlé, divně zkrivené tváři matčině.

Zadívávala se na ni pozorněji a zdálo se jí, že na dobré její líci zahlédla stopy slz.

— Stalo se něco? zašeptala Jarmila s klidem, v němž přece se chvěl skrytý tón bázně.

— Stalo.

Karlovi?

— Ano.

Obě se odmlčely a jejich pohledy se střetly. Jarmila dlouho vydržela zdánlivě klidný pohled matčin, ale náhle, jako by jí bylo světlo vzešlo, chopila matku za ruku a zvolala hlasem, v němž se chvěla hruza nad možností vyslovené myšlenky:

— On je mrtev!

— Je! ozvalo se temně, sotva slyšitelně s matčiných rtů.

Bez hlesu padla Jarmila do její náruče.

Musím ti, dítě, ještě říci, zašeptala po chvíli bezradná máť v naději, že stín, vržený na světlou památku Karlovu, zmírní hoře dceřino — — — že ho našli — — — v oběti jiné!

— Lidka — — —! Ó Lidko! Lidko!

S jasným, pronikavým výkřikem klesla Jarmila na kolena, zaryla ruce do dlaní a upadla do stavu ztrnulé polomrákotnosti. Matka snažila se jí utěšit, vzkřísit, ale to jediné, co od ní slyšela, byl tichý vzlyk:

— Mamo, maticčko...! Nechte mne!

Jako by cítila, že svým neštěstím se Jarmila sama musí probíjovat, tíše a beze slova odešla.

Dlouho klečela Jarmila na zemi před otevřeným oknem, jímž na ni klidně shlíželo veliké, modré nebe.

Přestala plakat.

Bouře, která krutě roztrásla její tichou, měkce duši, spálila v ni svým ohněm bolesti a utrpení poslední přískvary lidských strastí a vášní.

Uklidněným, zmlklým srdcem jejím zavanul odkudsi z eterného neznáma nebesky jasný hlas, který rozezvučel celé její nitro ve velikou harmonii lásky, která odpouští.

Zářící, svatá láska vstoupila v srdce Jarmilino a vypučela v něm v bílý, nádherný květ — — — odpuštění.

S uklidněným a vyrovnaným srdcem vstoupila Jarmila do umrlčí síně Karlovy. Tíše a pokorně se přiblížila k jeho rakvi a horkými slzami skropila srdce, které neprestala milovat.

V KRKONOŠÍCH.

Vystupovali jsme tři na lvzích od Dvoraček k vrcholu Kokrháče. Hustá bílá mlha, jako prostupné moře bez konce a bez mezí, odnímala nám vědomí prostoru i času, neslyšně zalévala nás svou beztvárnou vzdušnou hmotou a činila z nás temné stíny zvolna postupující zvlhlým a zledovatělým sněhem kamsi do výše. Schází nám vědomí vzdálenosti; není v té šedobílé stišňující spoustě jediného bodu, na němž by oko si oddechlo z nesmírně smutné jednotvárnosti a těsnosti obzoru, a jen lyže šinuci se přesně vytčeným směrem nahoru a trouci se zhusta o zamlžený sníh, přerušují svým tvrdým taktem teskně chvíle dlouhého mlčení. Ale nebyl by obraz horské zimy celý, kdyby malován byl jen zpívajícími barvami — modrou a bílou — jasného zimního dne, kdy slunce rozhodí nespočetné démantové jiskry po cudných, čistých pláních a hrdých hlavách bílých hor. V takových chvílích jásají kolem vás v úžasné harmonii oslňující úběl obzoru s oslňující modří nebes, jásají pohádkově bílé mramorové hrady, jež zima vyčarovala ze žulových skal, kde stávaly osamělé stromy, jásá celě duševní i tělesné vaše já, splývá s očišťujícím a odosobňujícím hymnem čistoty, nekonečnosti a krásy.

Ale horská zima má také svoje temné a hrozivé písně, kdy pohasnou barvy i světla, zmizí uchvacující šíře i výška obzorů, kdy zalejí vše šedě, žlutavě bílé mlhy a kdy vás obklopí nekonečný smutek bezbarvosti a beztvárnosti, stesk, který by asi pocífoval člověk v předvěkových dobách, kdy nebylo ještě světů a kdy světy rozptýleny byly ještě do jemných mlžin bez tvarů a barev. Vaší soudruzí, které sotva tušíte v slabých stínových obrysech před sebou, zdají se vám čímsi nehmotným, netělesným a neslyšným, co mizí chvillemi v beztvárně bílé hmotě, kterou nemůžete hmatatí, ale která vás neúprosně a nelitostně poutá v svém zajetí jako neodvratný osud. V takových chvílích vracíte se zase k sobě, do svého nitra, cítíte skromněji, ale i lidštěji, a vaše srdce lne přichýlněji k některému z těch stínů před vámi, s nímž jste se nedávno poetivě pohněvali. I horské mlhy sblížíjí lidi, nejen horská krása. A člověk musí být vděčen přírodě za všecko, co jej činí lepším člověkem...

Sjíždíme s vrchu Kokrháče; máme dojem pádání do neznámé hlubiny, jejíž rozměry jsou zakryty šedobílou průsvitnou hmotou. Ostrý vítr hladí drsně a upřímně naše tváře, ověšuje každou brvu a každý vlas našich hlav i čapek bělostnými krystaly, a lyže šustí tím známým radostným svištěm trhajícího se hedvábí po svahu spíše tušeném než viděném.

V mlze objeví se řada ojiněných tyčů, které odkudsi označují cestu k Labské boudě. Zdá se vám, že stojíte a že tyče vynořují se rychle z mlhy a ubíhají kolem vás, aby ihned zapadly v

bělavé tmě. V bezútěšné mlzné poušti oddychne si takřka duše, znesmělená prázdnotou svého úzkého obzoru, při pohledu na určitou a pevnou řadu tyčů, vedoucích k ochranné chatě, kde je světlo a teplo a lidé. Najednou objeví se temný obrys čehosi velkého, ale neurčitého, černý stín, v němž za okamžik rozliší se známé tvary Labské boudy. A pak to jde zase vzhuru, mlhou a větrem až k Sněžným roklím, jichž propastí lemovány jsou na okraji obrovskými krajkami bělostných návějí. Hlubiny těchto kolmých srázu zanikají, jako vše kolem nás, v bělavém moři mlh.

A zase narážíme na tyče, jež vedou nás s Vysokého Kola k jeho úpatí. Na rychlém ubíhání bílých tyčů uvědomujeme si nejasně rychlý svůj sjezd. Oči zalité z větru slzami ztrácejí poslední pozorovací schopnost a jen boky vyrovnávají mimovolně porušenou rovnováhu těla při větrném sjíždění krásného svahu. Na úpatí opouštíme hřeben a tyče, jež vedou kamsi do bílé noci až ke Sněžce, zaboučujeme v pravo a dvěma velkými oblouky letíme dolů po svahu, kde se vynoří zase náhle tmavá plocha Martinovy boudy.

Jediná, ryze česká bouda v »naších« Krkonoších.

Nemohu si stěžovat do německých bud horských. Ale doma jsem se cítil jen v Martinovce. Byly to dobře prožitě chvíle, kdy k radostné únavě připojilo se útulné teplo české chaty a milá společnost jejího nájemce, dobrého českého člověka.

Když jsme druhého dne připínali lyže k odjezdu a kolem nás rozjásala se zase nádhera zimních horských krás, modré a bílé, bylo mi teskně a trpkě. Trpkě z našeho češství. Povím vám proč.

Když, tuším, před dvěma lety přišel p. Hloušek do Martinovy boudy, bylo plno chvály a hrdosti z toho, že získán byl ryze český kus krkonošské pudy. Ale to bylo vše, čím jsme odměnili českého člověka, který vložil celé své jmění do nákladného podniku. Němci nenáviděn, osamocen a obtěžován, hledivá už po dva roky p. Hloušek za českými turisty a lyžaři, kteří vyhledávají boudy německé. A přece je Martinovka (přístupná snadno ze Spindelmühle) nejpřírodnější střed krkonošského pásma, nejvhodnější místo k odpočinku pro turisty, jdoucí i od Nového Světa i od Sněžky. Leží jen několik desítek metru níže hlavního hřebenu, na němž jsou známé boudy ryze německé. A proud našich lyžařů i turistů protéká skoro vesměs těmito německými boudami a zanechává v nich hojně zlatých zrnků, které nejsou majitelům oněch chýší tak nemilé, jako český hovor. Stalo se dokonce, že z přeplněné Petrovy boudy českými lyžaři musil si majitel Němec poslati do Martinovky pro 50 lahví piva, aby své české hosty mohl obsloužití...

Jaké je vědomí národní zodpovědnosti v nás když tak tvrdě zapomináme na svého člověka? A člověka opravdu dobrého a přičinlivého! Patrně nám stačí sbírání špiček od doutníků a starých

poštovních známek a nějaká korunka ročně k národním účelům, abychom upokojili své české svědomí. My se o svého člověka vůbec nestaráme. Ale za to se starají Němci. Hledte, jak. Ukazoval mi p. Hloušek jednu z tabulek, které rozvěsili dobří jeho sousedé u všech cest, vedoucích k Martinovce. Zní: »Martinsbaude nicht zu empfehlen! Čechisch!! (Nedoporučuje se Martinovka, je česká!) Zdá se mi, že Němci mají přece pravdu, když o nás prohlašují, že jsme inferiorní. Oni by svého člověka v českém území jistě nenechali takhle hynout.

Je člověku stydno z takového češství. Turistické knihy v německých chatách plny jsou přeškrtnutých českých nápisů se šfavnatými poznámkami německých horlivců; ale nám to nevadí.

A proto mne netěšila slavná krása zimního slunečného rána, když jsem odjížděl z Martinovce. Nicht zu empfehlen! Čechisch! J. Č.

OTAKAR HANUŠ:

PŘÁVNÍKOVI.

Můj hochu milý, prokážu vám čest. Nejsm ji zvyklý prokazovat tolik. Někdo je schopen směsi prázdných gest provázet slova: »Vy jste alkoholik!« Někdo je schopen při tom zazpívat ve svaté chvíli čárnou melodii, někdo je schopen s frásí se rvát, nad nimiž mrška paragraf se švíjí. Největší ale umění je v zítí odpustit vše a všechno pochopit. Kdo pouze soudí, nemá u mne ceny. Můžete běžet. — Jeden odsouzený...

PAVEL SULA:

VÍDEŇSKÉ DĚTI O MACHAROVÍ.

Třída je zalita ranním jasem, hoši mí po ránu jiskří rozvhlhlýma očima a kamna mile dýchají teplo. Sloh na rozvrhu. Třídíme vzpomínky na četbu z Machara. K. vypravuje jadrnými, rychlými větami o Machanovi poručíkovi, jak tenkrát v manévrech u Příbramě obhájil posíci a zahnal nepřítele. Starý setník Kriehuber připisoval vítězství i sobě, příliš sebevědomý a sobecký, říkával teskně Machanovi: V čas války by nás Marie Terezie neminula! a hrdě vypjal vojenský kabát, kde snad mohl řád Marie Terezie se houpat — škoda, že nebyly válečné časy!

Dobrá.

Četba Macharova příběhu velmi zapálila mozk. Možná i boječtivostí střelbou, nebo snad poručíkovým klidem a jeho filosofickým chladem v ohni válecném. Začali jsme domýšlet podrobnosti příběhu. V. vypravoval o setníkovi Kriehuberovi, jakobys ho na ulici dole viděl: Suchý, kostnatý patron, voják tělem duši, má obočí šedivé, třetinaté dlouhý knír, pěšinku, přesnou, přemrzle usí a červené žilnate ruce. Často zatiná zuby a věčně se domnívá, že je svššími podceňován a zneuznáván.

S. zvlášť se zajímal o poměr vojnu k setníkovi i k poručíkovi Machanovi. Tož vypravoval, co si myslí.

Někteří připomněli, že by vojáci mohli hovořit přímo.

Hovoří tedy vojáci mezi sebou.

Konečně se rozhovoří vojáci i s poručíkem, lezice v příkopě na parném slunci — lákají ho do lesika do chladku.

J. líčí, jak setník držgrešle Kriehuber hosti poručíka Machana ve vídeňské vinárně, sděluje se mu, zpijí se — příliš hovoří o sobě, touží po válečných časech: Tenkrát u Příbramě řád Marie Terezie by nás, filosofe Machare, jistě neminul!

Každý po svém dopovídá a domýšlí svoji formou, jak mu zobáček narostl.

F. psal rozhovor:

Několik vojnu leží v příkopě a čekají nepřítele. Prozatím kouří — nepřítel kdesi za horama. Země jako plotna.

— Pane poručíku, není tu příjemno.

— Zajisté.

— Na te horke plotně zvítězíme už tím, že tu hodinu vydržíme.

— Hoši, tamhle je lesík, vidíte? Citíte?

— Ma ho hejtman v pláňě?

— Má-li, jstě by nás tam poslal.

— Tam je asi chládek!

— A vuně pryskyřičná!

— Tam by se pokuřoval erární tabák!

— Pane poručíku, nebylo by příjemnější strávit čas tam?

— A čekat nepřítel, cheche — — —

— Hoši vzhuru, seberte se, každý za jeden smrk — a čekat nepřítel — marš!

Četa se stěhuje.

— Oh! tu je příjemno.

— Vsadím se, že štábní velitelstvo o tomhle lesíku neví.

— Má asi mapu staršího vydání.

A domýšlíme povídku: Na čtverečním metru, nedávno čtenou, kde M. líčí svojí vzhledku z okna na životní boj vrabcu, kosu, červu a žížal, mravencu, boj všech proti všem za osobní svobodu, nasycení a život. Škola je na nohou. Hoši se zvedají. V poslední lavici těžkopádný P. se položil a lačně poslouchá. L. opírá se o lokty, hlavou v dlaních a cítíš, jak mu to v hlavě projíždí všemi smysly a jak usilovně hledá výraz, protože

neumí čisté česky myslet a mluvit. Zdá se mi časem, že nejdříve myslí německy a potom překládá myšlenku do češtiny — ale nechťsi, pracuje úsilovně. Zájem chytíl všeobecně. Domýšlíme. Ilhavaní věci mně je mluvit, vyjadřovat se, určitě věci vidět, z několika stran — a nalézt formu pro svoji myšlenku, přesně šitou, jako kabát podle přesné míry.

Představit si básníka při práci, na vycházce, ve vlaku ve společnosti — to je opět nový silný popud pro mladé duše dětské:

T. H. píše:

Pan Machar přišel domů, svlékl kabát, vzal starou bluzu. Sedl si, zamyslíl se, dvakrát přejel rukou černé vlasy. Broukal si něco do vousů. Před ním na stole leží čistý papír, vedle pero. Zdvihá je, zadívá se na mlhavou Vídeň. — V hlavě rojí se mu roje myšlenek. V duši s čímsi bojuje. Odložil pero. Odvrátil se od okna a pozpěvoval. Jakoby se uvolnil, chytil prudce pero a rozeběhl se s ním po bílé ploše — chvílemi odpočívali oba — a znovu dál, roj písmen se usadil na stole. Pan Machar psal vzpomínky na fontánu di Trevi.

★

Tak vznikly podobné práce: Machar v parku. V nemoenici. Voják. Machar vzpomíná. Na lodí. Na Krymu a j. m.

Jednoho dne sebral jsem knihy Macharovy a rozdal je dětem po lavicích. Měly Machara konečně v ruce, na dlaní. Hledaly verš, rozhovor, obraz krajinný, hledaly postavu, hrdinu, osobnost. Řekli jsme si: Jak Machar psal ten verš? Za jakých asi pravděpodobných okolností? Za jakých vzpomínek? Jak si vybavoval obraz a jak pracoval? Hoši napsali na svůj vyhlédnutý verš celý děj — a verš tam citovali. Bylo to vesměs velmi zajímavé, nahlížet tak tvůrci za kulisy, do duševní básnickovy dílny.

K. psal: Jednoho dne vypravila se lovecká družina na čekání. Pan Herben vedl slovo, Machar napjatě čekal, odkud mu co naběhne. Sehovali se do křovi. Ukázala se srna. Bác! Bác! Štíhlá srna padá, zkropívší zemí vlastní teplou krví. Machar nad ní stojí: Moje kořist. Hlavou mu táhne verš:

Za krovím zakryt, pušku na kolenou,
na shnilém kmenu usedám,
zvěř čekaje, již smrt tu olověnou
do klidné hrudi poslat mám.

Večer doma usedl a zapsal verše. Zařadil je při vydání knihy do *Confiteoru* I. roku 1887.

★

B. psal. Machar sedí za stolem. Někdo klepe. Dáte! Dobré jitro!

Co nám nesete? Bahček.

Machar zvědavě rozbalil zásilku: První výtisk Macharovy čítanky. Zabral se do čtení. Chvílemi

se mračil, ale časem přeletěl očima lesklý úsměv.

Bystrý hoch J. našel si verš a psal:

V redakci vídeňského listu za války rusko-japonské.

Machar sedí u snídaně, čte noviny. Vzal N. F. Presse. Čte tam, že bylo pobito tisíce tisíců Rusů a mezi řádky cítí radostný úsměv vídeňácký, neboť Vídeňákům Rusové leží v žaludku tvrdě.

Zpráva Presse byla vyhlána. Machar vzal tužku, črtal si epigram na vídeňský tisk:

Jak v Presse bitva! Tisíc mrtvých Rusů,

Ten list už lze tak bez studu a vkusu,

Kohn! z Tokia hned dejte telegram

a 10.000 mrtvých Rusů tam!

Odložil papír a povzdechl si: Moje gemütlich Vídeň. Kocourkov.

A našel každý formu pro svůj dojem, pro svých několik slohových prací. Zosobňovali dokonce i Macharovu Padesátku.

Machar dostal návštěvu. Bylo 28. února, Pepinka už poklidila, jaká starost o návštěvy. Vešel cizinec bystrým krokem. Podal vizitku — ale byla nečitelná. Cizinec štíhlý, veselý, byl samý pohovor. Byl tu jako doma nikoho se neostýchal. Vzpomínal na mladé časy, když chodili spolu do školy.

— Neznám Vás, příteli —

— Tak?

— Zapomněl jsem jména asi.

— Nepoznáváš mne? Jsem tvůj věk, dnes je mi Padesátka.

Machar sklonil hlavu, zamyslíl se. Cizinec záhadný vstal, zadíval se Macharovi do očí, stiskl mu ruku a povídá: Vidiš, jsi šťasten, ještě nemáš ani jediného vlásku šedivého — ještě nekveteš stářím. Tož přijdu zas, nashledanou.

A zmizel. Pepinka za ním spěšně zavřela a seřptala si, že ten člověk má divné způsoby a že se chová příliš důvěrně v domě, jako by tu žil s rodinou leta letoucí.

★

Chtěl jsem krátkým článkem ukázat, jak naše vídeňská česká škola pracovala samozřejmě v jazykové učbě k jubileu Macharovu, který je kulturním pevným sloupem české Vídně — a zároveň ukázat, jakou formou metodickou možno přiblížit dětem život a dílo velikého člověka a básníka.

★

MACHAR NA VOJNĚ.

K tomu, co vyprávěl minule pseudonym, jak ve vojenském mundurnu recitoval básně J. S. Machara, přidávám, že Machar obceval v roce 1909 plukovní slavnosti u pěšího pluku č. 36 v Josefově. Bylo to na jaře 1909, kdy sloužil jsem druhý rok jako kmán u zmíněného pluku. Tenkrát

konala se u nás plukovní slavnost; vzpomínalo se na vítězství »našeho« pluku v bitvě u Ošprů... V poledne sešli se na vyšší rozkaz vojáci a šarže každé setniny v jedné, k tomu cíli upravené kassárenské světnici, aby společně poobědvali.

Plukovník s jednotlivými setníky konal při obědech těch návštěvy, aby viděl, jak vojákům chutná, když je Regimentfest... Nebyl jsem u společného oběda, a teprve později vešel jsem do světnice, kde hoši dojívali »slavnostní« řízek a dopijeli pivo, darované od setniny z peněz, ušetřených na menáži.

— Přednesu Vám něco, hoši! pravím.

— Přednes! — odpovídají někteří.

Za chvíli jsem stál na stole a po malém úvodu přednesl jsem báseň: Padlým u Sadově.

S utajeným dechem poslouchali vojáci. A já potom s větší ještě chutí recitoval báseň Na Kahlenbergu a Evropa... Ač mnozí z hochů poprvé v životě slyšeli mluvit k sobě velikého básníka, přece rozuměli všichni — Macharovi!

Vše dobré se najednou v kamarádech probudilo, nejlepší tužby najednou ovládly všechny tvůrčí duše a duše nás všech zaletěly na chvíli kamsi daleko — do polí — do těch, kde kvetou rudé máky... Nezapomenu nikdy té krásné chvíle. A myslím, že i mnozí kamarádi-vojáci se ještě pamatují. Byli jsme všichni dělníci; a měli jsme Machara na vojně. —len.

DROBNOSTI.

APOŠTOLOVÉ

jmenuje se báseň Macharova (ve sbírce Apoštolové), ve které jezovita a důstojník donucují české sedláky ku přijímání. Kladou hostii na hlavě pistole, hlavě do úst kacířových a když sedláka neobměkčil ani tento pokus, třesne rána, důstojník střelil totiž hostii sedlákovi do úst a směje se: A přece přijímá pod obojí, k hostii pije vlastní krev. — Kde Machar čerpal látku k básni, vypravuje učitel K. Sellner ve Vlastní Silou (Ml. Bolešlav): »Zabral jsem se do studia dějin naší protireformace. I tam mi ukázal Machar cestu. Četl jsem Denise a sbíral materiál k přednášce o vzniku a vývoji poddanství českého lidu. Netušil jsem, že přednáška vyjde knižně a dokonce ve II. vydání. Prvé vydání jsem poslal Macharovi do Vídně a obdržel od něho v odpověď tento dopis: »Drahý pane, Vaše knížka — viděl jste snad — dala mi popud k básni Apoštolové — jsem za to poukázán na Hormayera Vám tuze vděčen.

Pracujte dále, přáteli, a věřte, že svítá. K ránu bývají noci nejtmavější — ale ráno se oddálit nedá. Buďte zdrav! Váš Machar.«

VYPRAVUJE SE JAKO BRABCI Z ČECH.

zní české pořekadlo. Není obecné, ale přece v některých krajinách běžné. Co znamená toto pořekadlo? Má ten smysl, jako že se vrabcům v Čechách dobře daří a proto se neradi vypravují jinam? Nebo je to narážka na okolnost, že vrabci nejsou ptáci stěhovaví a nevypravují se na podzim z Čech přes moře do jižních krajin? — Jeden z přátel našich myslí na historii. Píše: »Vypravuje se jako brabci z Čech«, slyšel jsem už za mlada a myslím, že se v tom tají reminiscence na bratrství. Mezi lidem časem zanikl správný smysl toho obratu a poetickou záměnou dosadil slovo, kterému rozuměl: vrabci. Že toto slovo tu původně nebylo, o tom, myslím, nemůže být pochyby; starý prostý venkovan je dobrý vlastenec, ale geografických vědomostí má málo. Právě ta souvislost s Čechami je tu nápadná. A druhá věc: to úsloví žije na Mladoboleslavsku, kde byl silný bratrský sbor. V okolních vesnicích sem tam je viděti ještě nahore na lomenicích dřevěné kalichy, na př. v Jabkenicích, kde zůstaly i jiné památky po Bratřích.

ŠKOLA TURGENĚVOVA

na bývalém statku jeho v Spasském Lutínově se rozpadává. Na schůzi Mcenského zemstva jednalo se o tě ostudě. V zimě hývají ve škole až tři stupně mrazu, a při tom se vyučuje. To není uctění památky spisovatele, jehož jméno škola nese — pravil jeden z řečníků — není to pomník Turgeněvu, nýbrž je to lednice pro děti. Na konec zemstvo přece neodhodlalo se školu přestavět; bylo usneseno, aby jen kamna ve škole dala se do pořádku!

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské tary.

Napsala Jindřiška Wurmová

(Pokračování.)

Můžete si pomyslet, jak si poskočil, když mu jednou po škole, když byl právě svou kudličku ztratil, podávala maminka s pomazánkem též svoji velkou kudlu s těmito slovy: »Běž do lesa a seškrab mně pěkně se stromu čistou »smolu« (totíž pryskyřici) a tady v tom papírovém pytlíku ji doneseš a hodně moc.« Sotva to dořekla, už uháněl Julouš k Jilkovu »křibu« (lesíku).

Musím vám však taky povědět, nač maminka pryskyřici z jehličnatých stromů potřebovala.

Rekla jsem už, že byla polovičním doktorem a ačkoliv byla od božího rána až do večera pilná a pracovala jako včelíčka v domě i v zahradě, přece jen našla si ještě čas i pro všechny nemocné ve vsi, ba i v okolí.

Uměla křísit i utopené děti. Kromě našeho rybníčku v zaliradě, byly totiž ještě dva obecní rybníky, na horním a dolním konci vsi, kde se děti celé dny máchaly, a tu se občas stalo neštěstí, když se některé dostalo do hlubiny. Maminka uměla také vařit všelijaké výborné polévky a různá thé pro nemocné a skorem pro každou nemoc byla na pudě za trámem zastrčena nějaká sušená léčivá bylina. Med od tatínkových věčiček, které sám opatroval, byl pro nás vlastně jen řídkou pochoutkou, neboť sloužil jako lék zdarma všem nemocným z okolí, ať evangelikum neb katolikum. Maminka neváhala ani v zimě třeba o pulnici vstát a jít na pudu narýpat ztuhlého medu, když někdo na okno s tou prosbou zabouchal. Dole v bytě medu nenechávala, aby nebyl nám dětem pokušením.

Měla také takový veliký nástroj pro úlevu při velkém bolení, který nám dětem sloužil při hře jako stříkač, neboť přestřelil vodou celý rybníček. Tento nástroj však nejčastěji putoval po rodinách, ať již onemocněl dospělý, nebo dítě, nebo i telátko a hříbátko. Nejvíce pro něj běhali lidé v době třešní, když se jich moc najedli i s peckami. U nás v horách rostou totiž jen drobounké třešně, při kterých prý to nestojí za to pecky vyplivovati!

Avšak hlavní maminčinou jak se říká specialitou byla krásná žluťouňká masť na všecky rány, boláky a otekliny. Měla ji maminka vždy do zásoby navařenou, neboť až z daleka pro ni lidé chodili — ovšem zdarma — jako pro všechny ostatní domácí léky. Dělal ji maminka z čisté pryskyřice, terpentínu a žloutků, což vše se v hlíněné nádobě na mírném ohni rychle míchalo a tak dlouho třelo, aby se žloutky nesrazily, až byla z toho krásná, hebká masť.

Starý pan doktor Felkl z Olešnice, veliký dobrák, nic si z konkurence maminčiny nedělal, naopak lidem říkával: „Jen běžte k rovečské farské paní, ta už vám dál pomůže.“ Sám dával mamince všeliké rady a pokyny, jak má léčiti záškrt i jiné náhlé nemoci a také její masť lidem doporučel.

Masť nesměla mamince vyjít, a proto tenkrát poslala Julouše do lesa, aby ji pryskyřice naškrabal. Julouš měl k tomu nejlepší vůli, ale u lesa pásl jeho nejmilejší kamarád. Štěpán Jilku, krávy a tomu se přece musil kudlou pochlubit. Dělal pišťalky, luky a na milou smolu zapomněli docela. A hops — najednou se schovalo sluníčko za Bukovce a Štěpán musil hnáti krávy domu, než bude rosa, aby se nerozdulv.

Julouš honem se pustil do lesa. Bylo tam už trochu prítmi, ale myslil, že přece něco smuly se stromu seškrabe. Ale běda! Když sáhl do kapsy — byla kudla ta tam!

Patrně jí při běhu do lesa ztratil. Honem se vrátil ji hledat, ale marně; byla pryč. Co teď? Kudla pryč, smola žádná — to vám dostal Julek strach, že dostane proutkem přes kalhoty.

Jako hříšník připlížil se už potmě domů do dvora a zalezl tam do koutka za narovnané dříví.

A zatím maminka trnula v úzkostech, co se s ním stalo. Už bylo hodně tma a tu přes tu chvíli vyběhala před vrata a naříkala: »Že se tomu hochovi něco stalo!« A tatínek, že prý ho půjde hledat. I služky se nabízely. To Juloušem hnulo a najednou ozve se za dřívím nasmělé kú — kú! »Co je to, snad ten hoch tu není někde schovaný?« raduje se maminka a pěkně domlouvá: »Juloušku, jseš ty to? Jen vylez, ať jsi vyvedl cokoliv, nic se ti nestane!« Tu už zazní sebevědomější kú — kú! a v zápětí na to leze Julouš z dříví ven.

Maminka hned vidí, že nemá smůly — ale slíbila mu odpuštění a proto raději hned praví: »Dej sem kudlu a běž večeret!« Teď teprve spustí Julouš v žalostném pláči: »Ona — ta kudla — ona — já jsem ji ztratil, ona se mně sama ztratila.«

Tatínek Juloušovi přísně domluvil, ale konec konců dostal přece 3 krejceary na novou kudlu, kterou seškrabal druhého dne mamince v lese tolik »smoly«, že měla na dlouhý čas zásobu.

Julouš byl šetrný a kdežto druzí hoši když na podzim nasbírali lískové oříšky hned je snědli, schovával si je Julouš v staré svázané nohavici pod střechou věselinu. Měl je hezky spočítané na kopy a jeř po něčem je vybíral! Ale ach! Druzí hoši: Márou vyčíhalí, kam na ně chodí, udělal si do nohavice se strany díрку a chodil také a pojednou byl pytlík prázdný! Ten kráté se Julouš zlobil, až vyskakoval.

Čtvrtý chlapec byl Ládusek. V něm ztratil svět nějakého generála — na štěstí! neboť nepovažují generály za velké dobrodince lidstva. — Měl plnou bedničku »šťa kýlků«, totiž dřívěk větších i menších. Větší dřívka byli oficiíři a menší vojác a Ládusek i jeho věrný druh Sobek Burš sváděli s tímto vojskem celé bitvy.

(Pokračování.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

VASIL STEFANYK:

KLENOVÉ LÍSTKY.

Postel zastřena plátnem, u stolu na zadní i přední lavici usedli kmotří s kmotrami, na kraji pece do řádky děti, jež spustily rukávy košil, jak hejno křepelek odpočívající, stále však připravené k letu. Kmotří s kmotrami seděli zato, jak by je přibíl, sáhali pouze po chlebě a sklence vodky, ale nejraději i ruce by se nehýbaly a jenom by zařaty v pěst ležely na kolenou. Neochotně braly chléb a sklenku. Kahan blíkl na přípecku, utvořil z kmotrů velké, černé stíny a vrhl je na strop. Tam zalámaly se na trámech a též se nehýbaly.

U stolu nachýlen stál Ivan, hospodář a táta malíčkého dítěte, jež právě okřtili.

»Buďte tak laskavi, kmotří a kmotry, vypijte ještě po jedné. Není to sic žádná vodka, je to bláto, ale s muzikem je to vždycky tak: co je kde na světě nejhoršího, to musí sníst, co je kde na světě nejtěžšího, to musí udělat...«

— Proto jsme se už narodili — odpovídali zbožně kmotří. Když sklenka obešla kolem, postavil ji Ivan ležmo u láhve, neboť se bál, aby — taková malíčká — na zem neupadla.

»A přikousněte si... A podívejte se, jaké to starosti na mne dolehly uprostřed samých žní, v největším ohni. A já, na mou duši, nevím, co z toho všeho bude?! Mám-li nechat žně žněma a starat se o ženu a vařit těm dětem, či je mám ponechat na vůli boží a hladový ohánět se kosou. To už je můj osud, neboť v takový čas nikdo ani za veliké peníze do chalupy nepáchne a tu náš, Ivane, dítě a raduj se, neboť jich máš ještě málo!«

— Nenaříkejte, kmotře a nehněvejte Boha, to je jeho vůle a ne vaše. A děti — žena na vodě, něco na ně kápne a ponese te všechny na hřbitov.

»U mne nekápne, ale tam, kde je jedno, am kápne. Aby se už žebrák ani k ženě nepřitulil, aby se už ani na tu stranu ne-

podíval, kde je žena, to by udělal nejlepší! Potom ani Pán Bůh nedá...«

— Kmotře, takové marné řeči, tak nikdy nebude, lidi se mají rodit.

»Kdyby to byli lidi, ale to žebráci se rodí. A proto říkám, ty, žebráku, nerod se a nerozmnožuj jako myš, ty buď spokojen, máš-li na hřbetě hadřík, máš-li krajíček chleba, abys nebyl hladový a když ti nikdo nedá přes hubu. Jak máš ty tři věci, to ti má být dobře, ale od ženy utíkej.«

— Kmotře Ivane, dejte trochu pokoj, přece vaše žena, jak to vždycky bývá při takových věcech, nemusí to všecko slyšet, takové povídání nedá jí zdraví. Až někdy jindy.

Odpusťte mi to moje hovoření, ale vy si myslíte, že já dbám o ni nebo o sebe? Opravdu nedbám, ať si je hned vezme i se mnou! O je, to bysme ztratili ráj na zemi a majetek zanechali!«

Kmotří se už neozývali, neboť viděli, že Ivana nepřemohou a chtěli, aby se dříve vymluvil, aspoň je pustí dříve spat. Ivan vstal od stolu, zastavil se uprostřed světnice, svěsil rukávy, tak jak děti na peci a spustil na ně:

Co mně nejdete s krku? Já vám otevřu okna i dveře, hajdy...!«

Děti zalezly za pec tak, že jich nebylo už vidět.

»He, saranče, jen chleba a chleba a chleba! A kde já vezmu pro tebe tolik chleba?! To se musí člověk na dvanáctý snop párkrát ohnat, párkrát slýbnout, to se se hřbetu za řádra oheň sype! To tě každé stýblo v srdce bodne!«

To bylo k dětem a teď obrátil se ke kmotrům.

»A večer když se ukážeš v chalupě takový jak věchet, jak hadřík utahaný a ony ti z jednoho hrdla — i žena i děti: nemáme chleba! Ale ty nejdeš, ubohý člověče, spat, vytáhneš cep a mlátíš potmě, aby měly zítra s čím jít do mlýna. A tak tě cep pvali na snop a tak zdřevěníš do rána ve sně, až tě rosa přikryje. A jak jen oči protřeš, hned tě ta rosa moří, neboť málo tě

jeste bída mam, to jeste ona te v noci najde! Opláčnes si oči a vlečeš se na lán tak černý, až slunce před tebou se smráká.»

Ivane, netrapte se dětmi, přece nejste sám. Bůh je jim starším tátou než vy.

Ja se s Bohem o to netahám, ale proč to pouští na svět jak holé trny?! Vy, říká pop, neučíte děti bázni boží, vy sami posíláte je krást — kdež bych já je dovedl tak tupit! Ó — jak by kolem mého dítěte tak kojná a chuva a jemnostpaní chodila, jak by mně tak lidi všeho nanosili, pak bych i já, jemnostpán, věděl, jak své děti učít! Ale moje děti rostou v bejli a bodláči společně se slepicema a jak se něco přihodi, tak jak teď, to nikdo neví, co ony po celý den jedí? Zdali kradou, či žebrají, či pasou, jak já to mohu vědět...? Tak, tak, lidi, vy sami víte, jaký je ten náš život...»

— Vime, kmotře, vime! Jak bychom nevěděli, když sami se v něm brodíme.

Dívám se na děti, ale nemyslím si, aby byly hodné, aby uměly všechno hezky udělat. Já se jen dívám, umí-li už dobře chodit, abych je strčil do služby, na to čekám. Já nečekám, aby sesililo, aby se trochu ocepovalo, aby u mne dlouho zůstalo. Jenom aby boháč nebo pán otevřel tlamu a já je tam hodím, jen abych se ho zbavil! A potom běhá kolem dobytka, nohy jedna rána, rosa je žere, strniště bodá a ono skáče a pláče. Zahnal bys dobytek, zlíbal bys mu nohy, neboť jsi je zplodil a svědomí tě hryže, ale vyhýbáš se mu a ještě se mu schováš, abys nic neslyšel.

Až zrudl, až se zadýchal.

A tak roste v jeslích, pod stolem nebo pod lavicí, jí štulce, myje se slzami. A když povyroste, něco ukradne, neb nikdy nic dobrého nepoznalo a chce se aspoň kradeným natěšit. Díváš se — jde k tobě četník. Dá ti želízka, zbije tě jak dobytek, neboť jsi tátou zloděje, musíš s ním tedy být srozuměn! A tak už jsi zlodějem na věky! Ale to ještě není všechno, konec teprve přijde. Ať syn, vaše dítě a lidský zloděj, ať by šnil v kriminále, zloděje není škoda! Ať si! Ale to oni vezmou zdraví, dají do nemocnice léčit a potom napíší starostovi, aby to táta zaplatil. Z chalupy vyhánějí, vyhazují za plot i s drechnama! Jdeš k starostovi, líbáš mu ruce: Pane starosto, pomozte mi z toho trestu. Ty, říká starosta, jsi chudý člověk, možná, že tě pustím, ale jaký užitek budu mít z tvého užítku? Pokřeš rameny, sklapneš jak novej, a řekneš: budu vám měsíc zadarmo složit... Je to tak nebo ne, lidi, mluvím pravdu nebo štekám jak pes?»

— Svatá pravda, takových je všude dost, ani jednoho slova jste nepřidal.

Ivan všecek se chvěl, cítil na sobě celou váhu strašných svých slov.

«Abyste neříkali, lidi, že krákám nad hlavami svých dětí jak vrána nad mrchou. Neříkejte mi to, neříkejte! Já nekrákám. Já pravdu mluvím, můj žal kráká, moje srdce kráká.

Jeho oči vzplály, ukázala se v nich strašná láska k dětem, hledal je očima po světlici.

«Nebo to vypadá snad, jako bych si na svých dětech schladil záhu, hůr jak nejhorší nepřítel. Já však, poslouchejte, ne schladil jsem si záhu, já jsem jen odhalil dnešek a zítřek a příští rok a druhý rok a podíval jsem se na své děti, co tam dělají. A co jsem uviděl, to jsem vám taky řekl. Šel jsem je navštívit a krev moje ztuhla z jejich hospodářství...»

Za chvíli:

«Kdyby do té Kanady nebylo moře, vza bych je do pytle a šel s nimi pěšky, abych je zanesl daleko od té potupy. Já bych tam moře po březích obešel...»

Kmotři a kmotry zapomněli na odpočinek, teď si však připomněli, rychle vstali a odešli.

II.

Jitro.

Děti obědvaly na zemi, polévaly si košile a hlomozily dřevěnými lžicemi. U nich ležela matka vyhublá, žlutá a choulila kolena k prsoum. Po černých, nečesaných vlasech splývala trýzeň a bolest a ústa se stiskla, aby nekřičela. Děti se lžicemi hubě obracely se k matce, dívaly se a opět vracely se k misce.

«Semenku, ty jsi se už najedl?»

— Už — odpověděl šestiletý chlapec.

«Vem tedy koště, pokrop zem a zame světnici. Já se nemůžu schýlit, bolí mě mo břicho. A nedělej moc prachu.»

— Počkejte, nemůžu k vůli vám zametat!

Matka vstala a dověkla se na postel.

«Semenku, teď se hezky umej a Katruš a Marie ať se umyjí a běž nabrat džbánů vody, ale nespadni do studně, nenahýbe se moc...»

«Semenku, jdi a natrhej okurky do řěšeta, abych je mohla naložit do hrnku, zd se mi, že budu stonat, neměli byste k chlebu co jíst. A natrhej křen a višňové listí. A ne škubej okurkama, trhej u samých štopek...»

Semenku, sundej s bidla košile, abych je mohla spravit, chodíte černé jak vrány.

Semenko všechno oběhával, vše děla co mu máma nařídila a každou chvíli strč

do mladších sester a říkal, že holky neumějí nic jiného, než jísti.

»Jsou ještě malé, Semenu! Až vyrostou, budou ony tobě košile práť.«

— Já půjdu do služby, tam mně budou práť, já jich nepotřebuju.

»Netěš se, dítě, na službu, neboť nejednou budeš plakat za těmi dny.«

— Nu a táta vyrost' ve službě a nic mu neschází.

»I ty vyrostěš ve službě, až se ti bude kůže loupat od toho růstu. Ale nemluv moc, Semene, seber se a zanes tátovi oběd. On už má asi takový hlad, že si může za tebou až oči vykoukat.«

— Musím si vzít tátovu hůl, abych měl čím odhánět psy.

»A jak ji ztratíš, natluče nám táta oboum. A nechod tak s holou hlavou, vem si aspoň tátův klobouk.«

— Ten klobouk padá mi až na oči, že ani na cestu nevidím.

»Vymej džbáněk a nalej bařšč.« *)

— Nemusíte mě tak moc učit, já už to sám vím.

»Semenu, dej pozor, aby tě nepokousali psi.«

III.

Cupal nohama po silné vrstvě prachu a nechával za sebou malé stopy jak bílé květy.

»Fif, než tam dojdu, to mě sluníčko pořádně zpraží. Ale já si seberu vlasy jak voják a to se mně to potom půjde.«

Položil oběd na cestu a shrnul vlasy k temenu hlavy, aby je mohl přikrýt kloboukem a aby vypadal jak voják. Oči se mu smály, povyskočil a hupkal dále. Ale vlasy z pod širokého klobouku svezly se k týlu.

»To je špatný klobouk, jen až já půjdu do služby, to bude teprv klobouček...«

Až si mlaskl. Přejda kus cesty, opět postavil oběd na zem.

»Já si namaluju velký kolo s loukotěma.«

Usedl uprostřed cesty do prachu, točil kolem sebe holí a potom kreslil příčky kola. Opět vyskočil, chytil oběd a běžel velmi rozveselen dále.

Do každých vrat vkrádal se, nahlížel, není-li na dvoře pes a pak teprve rychle přeběhl. Z jednoho dvorka vyběhl pes a pustil se za ním. Semenko vriskl, rozplakal se a usedl i s obědem. Hůl též upadla na cestu. Dlouho a dlouho seděl schoulen, čekaje na psa, aby už kousal. Potom odvážil

*) Druh polévky.

se podívat a uviděl nad sebou černého psa, jenž klidně stál u něho.

Na, na, cikáne, na kulešu. *) ale nekousej, to moc bolí a tvůj gazda platil by pokutu.«

Odštípoval z uzlíčku kulešu, házel po kousku psovi a smál se, že chytal ze vzduchu. Pes měl otevřenou tlamu a on též otevřel ústa.

— Či pak jsi, šibeníčníku, že psy na cestě krmiš? A na pole co poneseš?

A jakási žena dala mu štulec.

Jo, ještě mě bijte, když pes mě chtěl roztrhat.«

— Či pak jsi, že jsi tak hodný?

»Já jsem Ivana Petrova, ale máma má dítě, je nemocná a já musím nést oběd a mě psi kousají a vy mě ještě bijete.«

— Och, to isem tě bila... kam neseš jist?

»Tátovi nesu na lán u rybníka.«

— Pejď se mnou, darebo, já též nesu tudvhle oběd.

Odešli spolu.

— A kdo vařil oběd?

Máma vařila, já ještě neumím a Marie a Kateřina jsou ještě menší než já.«

— To máma teda nestuně?

»Proč by nestonala, tak se krouť na zemi, tak sténá, že až... ale já za ni dělám...«

— No, ty jsi dělník!

»Vy nic nevíte a hovoříte. Jen se zeptejte mámy jak jsem moudrý! Já znám celý otčenáš...«

Žena se usmála, Semenko pokrčil rameny a umkl. Za ním běžel pes a on vábil ho za sebou, děláje, jak kdyby mu házel kulešu.

IV.

Tři dni minuly.

Uprostřed světnice seděl Semenko a sestry a stálo koryto s malým dítětem. U nich míska s nakrájenými zelenými okurkami a chléb. Na posteli ležela jejich máma obložená zelenými vrbovými větvíčkami. Nad ní bzučel roj much.

Najezte se a sedte tiše, já zanesu dítě do Vasilově, aby ho nakojil. Táta rozkázal, abych ji odnes' ráno, v poledne a navečír a večír on sám už přijde.

— Semenu, nepřelom to dítě.

Já myslil, že spíte. Táta mi nařídil, abych vám dával studenou vodu a housky. Marie byla tak moc hodná, že tu housku chyťla a jednou z ní ukousla. Ale já

*) Kaše z kukuřičné mouky.

jsem ji natlouk' a housku jsem ji vzal. Budete jist?«

— Nechci.

Táta udělal svíčku a nařídil mi, abych vám ji dal do ruky a rozsvítil, kdybyste umírala. Ale já nevím, kdy ji mám dát?«

Máma se podívala velkýma, lesknoucíma se očima na syna. Bezvedno smutku, všečen žal a bezmocný strach potkaly se v očích a zplodily dvě bílé slzy. Vyhrnuly se na víčka a zledověly.

»Táta ráno v siní též plakal, tak hlavou do veřejí bil! Zaplakany vzal kosu a šel.«

Vzal dítě a vyšel.

— Semenku, abys nedal Katrušu a Marijku a Vasilka bit maceše. Slyšíš? Neboť macecha bude vás bit, od jídla odhánět a bílé košile vám též nedá.

»Já nedám a taky tátovi řeknu.«

— Nic to nepomůže, nejdražší můj synáčku, mý zlatý dítě! Až vyrosteš, mějte se moc rádi, moc, moc!... A pomáhej jim a nedej jim křivdit.

»Jak já budu sloužit a budu silný, já jich nedám, já k nim budu chodit každou neděli.«

— Semenku, popros tátu, že jsem mu nakazovala, aby vás měl rád... »

»Jezte housku.«

— Zpívej děcku, ať nepláče.

Semenko kolébal dítě, ale zpívat neuměl. A máma otřela dlaní suché rty a zazpívala.

V slabém, přerývaném hlase plynula její duše a tichounce snášela se mezi děti a líbala jejich hlavy. Tichá, nevýrazná slova vyprávěla, že klenové listky rozvály se pustým polem a nikdo jich nemůže posbírat a nikdy se nezazelenají. Píseň snažila se vyjit z chaty a odletět v pusté pole za těmi listky...

Z ukrajinštiny přeložil T. A. Hanuška.

FRANTIŠEK ALBERT:

HONZA LÉKAŘ.

Naše Máša stonala již tři dni těžkým zánětem v krku. Házela sebou ve spaní a mluvila s cesty. Naše děti blouzní v horečce vždycky a lekají nas tím k smrti. Probudil jsem se třetí noc k ránu a pozorně jsem naslouchal, jak nemocné děvčátko dýše. Mášenka dýchala zvolna, hluboce, bez sténání. Též matka ošetřující dítě spala klidně v ložnici u lože Mášenčina.

Již je dobře,« zajásal jsem v duchu a tiše protoulil jsem k posteli dceřině, abych rukou,

okem i uchem prožil svou radost. Položil jsem pozorně ruku dítěti na čelo; kůže byla vlhká a chladná. Opatrně posvítíl jsem si na jeho tvář; byla zdravě červená. Nozdry Mášiny chvěly se lehýnce, pokojně, zdravým dechem. Tepna bila měkce, sto pět za minutu. Dlouho těšil jsem se tím, že zase jedna chmura nám přešla bez pohromy.

Za chvíli usadil se na tváři děvčátka matný ranní svit, vnikající oknem jen zdola zastřeným. Otevřel jsem okno, abych osvěžil dítěti dech a krev. Brzy vyšlo nám milostivé slunce, dárce života.

Seděl jsem se u dítěte asi hodinu.

Máša dýchala stále dobře. Několikrát zmátl se jí rytmus dýchání, mumlala cosi. A teď se děvče směje ze sna nějakého, radostně a dosti hlasitě se směje a — tu již otevřela oči.

»Tatinku, to jsem ti měla pěkný sen — zdálo se mi o Honzovi,« pravila.

»V krku tě již nebolí?« tázal jsem se dcery.

»Nic, všechno pryč, ale Honza ti je rozto milý, on mne uzdravil,« Máša mluvila vesele, čímž probudila matku. Ta vyskočila s pohovky a vyčítala mi, že jsem ji neprobudil.

»Maminko, mně jest již dobře, zdálo se mi o Honzovi — takový krásný sen! Hned vám jej povím, abych nezapomněla. Tak se mi zdálo, že jsem šla domů, k nám, a nemohla jsem nohama ku předu, byly těžké jako olovo, jako když jsme šli tam v Istrii u Čičů. Cesta samý kámen, suchá tráva, šedivě a černé skály, někde vřes, všechno studené, tvrdé a při tom hrozná žízeň. Víte, myslela jsem si, že jsem po smrti a že jdu k vám. Potom jsem pila krásnou studenou vodu, ale žízeň ne uhasit. Myslela jsem si: ‚Jak jen tam dojdu?‘ Byl večer, všechno smutně. Stále jen šlapu a žízním a nejde to ke konci. Potom jsem zašla do osklivého bahna; myslela jsem, že již je konec se mnou, ale že snad maminka mne najde a dá do postele a že se napiju. Nějaká voda hučela — a potom již nevím nic. — Když jsem otevřela oči zase, vidím rozkošnou louku, zelenou, velikou, slunce na ni svítí, až se všechno repetá, a na louce plno květů, nejvíce bílých narcisů a ze všech stran slyšet ptačí zpěv. Na louce se pase stádo koní, takových krásných, ve všech barvách. Pomyslela jsem si: ‚To jest asi nebe koní.‘ A jak si tak nebeské koně prohlížím, běží ke mně loukou starý Honza Šimerdův a směje se zdaleka na mne očima, stříhá ušima a řehťá. Když přiběhl Honza až na kraj louky, zastavil se náhle, až mu v chromých nohách zaprašťelo — to jsem dobře slyšela — shýbl hlavu k zemi, uškubl chumáč trávy i s květy a hubou mně jej podával jako kytici. Přivoněla jsem si ku kytici a dlouho jsem ssála do sebe vůni. Jaktěživa jsem nepoznala tak libezné vůně. Jak jsem si přičichla a vůně se nadýchala, měla jsem nohy lehké jako srnka, skokem jsem vyskočila a již letím vzhůru k mamince...«

Honza je starý ubohý kůň, který žije opilého merdu a jeho rodinu. Za to dostává někdy hrst ošatku sekaniny, slámu, když má svátek, ochu otrub. Kdykoli Honza jede mimo naše okna, sklízí se žádostivě po domovních dveřích, z nichž vychází naše Máša, aby sešlého starce nakrmila mliekem alebo mísou zavlhčené obilní drti. Oves Honza již nerozmělní svým chrupem.

VIEZDOSLAV:

ROLNÍK.

Keď jaro tu, keď v modrom nebies mori
kúpe slnce — jasná králica,
jž v prúdoch tých vlas každý zlatom
hovi, —

každá vlna, prchnúc od líca
j krásnej panej, sama slncom zdá sa,
k otisk verný tak sa skveje, jasá;
eď vokol kráľky škorvánov sbor čilý
spevný, k službe jak by vzlietly víly;
eď i zem celá s l'úbých slnca ramien
k svietí... temný na dně mora kamen; —
eď vzkriesenia zvesť nivami sa brodí,
kde sa tknul ich: pažiť, kvieťa vzhodí;
eď strom, keď ker sťa žobrák u dvier nahý
s oblieká sa v oděv slávy drahý;
eď pieseň zvoní v potoku
pozdrav vtáčí vábí k obloku;
eď plužných kolies jará muzika
dvora vlnou v izbu preniká,
k dovršeniu tisíc jara lahôd
iež zazvučí a bičov zpráská šlahot: —
o by tu
eškal dnu?

a neviem, prečo, ale rád sa dívam
k obďaleč, tu s týchto úvratí
rolníka, keď orie. Zrakom odpočívam
obrazu, až sa mi zatratí —
obraz známy, predsa vždy tak nový!
dy nový každej jara chvíle.
k zavisť i k útěche mí sloví
jeho podpis starý a vždy nový,
dy nový každej jara chvíle:
eatus ille...«

blaha obraz! meškaj eště oku,
d rúskou dial'ky hned' mí neodchod! —

Králica, kráľka = královna; panej = pani; škor-
= skřivan; l'úbý = milý, drahý; kvieťa = květi;
= jako; u dvier = u dveří; ker = keř; vtáčí
= vtáči; oblok = okno; plužné kolesá = kolečka
luhu; spiež = zpězově zvonce (dobytka v stědě);
shot = šlehání; dnu = uvnitř (v domě); prečo
= proč.

— Spráž čo snaħi kráča v tichom jakby toku,
v tom spieže hra: a v príudu chorovod
nad každou hrudou a pri každom kroku.
Tak vol'no, tíško preberajú volkov nohy —
To jarmo v šijach — ono netlačí,
od svitu k večernej bár' zápači
ho verně nosia, vlečú, fahajú;
nie, nevází, veď, hl'a, si žviakajú!
a časom pyšno jasné vztýčia rohy.
I znajúc gazdu, že on nie jak iný,
že k obedu dá vonnej dateliny,
bez správy biča, bez pokriku gazdy
vpred rušajú, obrátia v kol'aj brázdy.
Včul idú ta — jak chvie sa tlstá lýtka...
Po čase však, len poshovejme chvílu,
zas budú tu tým chodom bez pomýlu,
i sprievod ich, poskočná trasoritka.

Zem kálá sa. I temně vidím vlny,
jak na povrch sa šinu z hlbiny;
za brázdou brázda, jedna druhú plní,
kde dol' — hned' vrch, kde vrch — spád
doliny;

či morom tiež je zem? Veď tak sa príudi,
tak vlny hádže, jak rozohnaná
pláň vody... pozor! aby stroskotaná
dák' nebola loď — varuj! Ó, tie hrudy
či vlny sú: ak ktorá lvicou v loď sa hodí,
ó!... Márný strach! veď predsa bráni
brána!

Kde kotvou pluh: ni more neuškodí! —
A vlny zeme: hrudy, kavaly
aj bez odporu, vzpury proti lodí
si do brázd k odpočinku ustlaly...
Zas kruší sa a rýpe zem, čo stěna,
by novou mal'bou bola ozdobená.
Prieloh, kde zlatých kvetin na tisíce,
len okamih — odvráti pekně líce,
a kde jas kvetu — hrudy mrak sa vhniedzí.
Ha! jak to? zatmenie snáď zeme-hviezdy?
Hej, zatmenie: by krajšie svitla zasi;
i svitne zas, jej lúce — zlaté klasy!

Spráž = zápřah, potah; čo snaħi = jako snih;
tíško = tiše; proberajú nohy = střídají nohy,
jdou; od svitu = od úsvitu; bár' (bárs) = třebas,
necht; k večernej zápači = do soumraku (vl.: k ve-
černimu zastínění); nevází = neškrtí; žviakat =
žvýkat; gazda = hospodář; datelina = jetel; sprá-
va = řízení; rušajú = pohybují se, jdou; včul'
= včel, nyní; idú ta = jdou tam; tlstá = tlustá;
tým = tím; pomýl = chyba, zmýlená; trasoritka
= konipásek; kála sa = krájí se; dol' = dolik;
veď = vždyť; vlny hádže = vlní se; pláň = hla-
dina; dák' = nějak; varuj = pozor!; či vlny ni =
jsou-li vlnami; ak ktorá = jestli některá; lvicou
sa hodí = jako lvice se vrhne (na loď, t. j. na
pluh); veď = vždyť; bráni brána = (zde slovní
hra =) vláčí brány; kavaly = kusy (země); vzpury
= t. j. bez vzpoury; kruší sa = drobí se; prieloh
= úhor; len okamih = jen okamih (t. j. za oka-
mih); kde (byl) jas kvetu; hej = ano; krajšie =
krásnější; zasi = zas; lúce = paprsky.

Ó, zem! rec, kol'ký obrat to už tvojej tváre,
už kol'ký, čo sa stáva dnes?

Jak sčítat rany, v jaseň či na mladom jare
čo čerieso ti v nádra vrylo kdes'?

Kto muž ten, ktorý plný prácnej žiare
a kedy svliekol šat tvoj božský — les!?

Kto orali tu všetko, jak ten, skladosm
či rôzorom? A ty, — čis' ozaj hladom
jim nesplácala prácu, čos' im vzala?

Hej, kol'ko zrn si do dnes odchovala,
či udat znáš? ... Lež ona nemá slova,
len, jako nebo velie, rodí, chová.

Nuž keď jej obrat bez slov, večne němý:
prez kol'ko úst tu prešla táto hruda,
kto dopovie mi!?

— Však mlčia, čušia i jej vlastní ľudia.

Hej, tvrdá pôda! len štrk, sloje, skaly —
však dedičná. Nuž drž si svoju zem,
môj rode! bo veď nebesá ti nepridaly
perutě, vzdušnej vlasti šatný lem:
bys' sial, keď oblak-úhor v šir sa porozvali,
sial pieseň veň, kým blýská on a hrmí,
zač potom nebe spevnú čelad krmí
ni neznať jak, len keď zas spievať začne,
tu znamenie, že žiadno nenie lačné,
a zasmädne-li, kým hor' piesne vije,
dost ľatko, z chmár že zrovna rosu pije —
Nie pl'útvy ryb nedostals' údelom,
bys' perly chytal tmavým mora dnom.
Nies' kvetinou, tou kráskou Šalamúna,
jež anjel darom skytá belost rúna.
Tys' nerozprestrel oných zvláštných sieti,
jichž korisťou chlieb do úst, oděv k pleciam
letí;

loď tvojho žitia nemá miesta v mori,
tvoj večný Ararat — toť tieto hory!
a tvojim, čo v nich, medzi nimi väzi —
nu, údel tvoj, hl'a — pluh i so železy!
Tak jednou pluhu, druhou Tatier choveje
sa držiac ... neboj, že ťa bieda zmorí,
a zaujme ti diabol hony tvoje!

Rec = rei; *kol'ký (je) to obrat* = kolikáté je to obrátení; *na mladom jare* — časne z jara; *čerieso* = plech pluhu; *pluh*; *plný (byl) prácnej žiare* = pln pracovního zápalu; *skladosm* — *rôzorom* = skladosm, rozhorem (dvoji způsob orby: 1. pluh shrnuje prst na jednu stranu, 2. na obě); *čis' ozaj* = jsi-li opravdu; *čos'* = co jsi, cos'; *lež* = (leč) ale; *len* = jen; *velie* = veli; *chová* = živi; *keď (je)* = (když je), je-li; *čušia* = mlčí; *hej ano*; *štrk* = šterk; *sloje* = kamenité vrstvy v zemi; *bo veď* = neboť; *sial* *pieseň veň* = sil píseň do oblaku (jako pták); *kým* = zatím co, pokud; *spevná čelad* = ptáci; *hrmí* = hřmí; *zasmädne-li* = dostane-li žizeň; *kým hor' piesne vije* = zatím co vzhůru písně rozvíjí; *dost ľatko* = snad; *rovno z chmár* = přímo z mračen; *plútvy* = ploutve; *mora dnom* = na dně moře; *nies'* = nejsi; *jež* = již (dativ); *rúno* = roucho; *sietě, jichž krovistou chlieb do úst, oděv k pleciam letí* (= zaměstnání, v němž bez hmotné práce přilétá chléb do úst a oděv na ramena); *vězi* = vězi; *neboj* = neboj se; *hony* = hony, lány.

— Ach tvrdá zem ... však žils' z něj preda
stále

i budeš žit, bo živi preds' i ona;
a vedz, že život tvoj priam nedokoná,
len preto, bo svoj koreň zaryl v skale! —

Ó, obraz blaha! — Barva jeho stálá.
Veď stálým len, čo ona malovala,
tá večná príroda, tá matka dobra
i krásy, kojná diefata i obra
tá neklamná — Veď nenie tu do času
ni zeleň lesa, ani zlato klasu.
Veď na tej temnej pôde oráčiny
dnes sejba, zajtra žeň — tak rôzne činy:
preds jeden děj a obraz tohož času,
ten obraz známý, a preds' vždy tak nový!
vždy nový každej jara chvíle.

I k závistí i k útěche mi sloví
ten jeho podpis starý a vždy nový,
vždy nový každej jara chvíle:

»Beatus ille ...«

(Dokončení.)

KOUSEK HOVORU.

Bylo to v létě, když jsem si vyjela z domova do svého bývalého působiště. Člověk se ve vlaku někdy tak zamyslí, že ani nepozoruje, kdy má přestupovat. Táhle písknutí mne teprv upozornilo, že se blížíme stanici.

Na malém nádraží v L. čekalo několik osob. Poněvadž vlak, do něhož jsem měla přestoupit, měl přijet za několik minut, počkala jsem blíž skladiště, abych nemusila spěchat s peronu. Ne-daleko mne stály dvě dámy, které asi čekaly na týž vlak jako já. Živě rokovaly. Nevšímala jsem si s počátku jejich hovoru, až několik slovíček se mi zabodlo do uší tak, že jsem se vytrhla ze svého snění a sledovala hovor.

Starší bělovlasá dáma šermovala rukama a s velikým zájmem vykládala mladší o nějaké dámské společnosti, v níž prý navrhovala, aby se na oltář Panny Marie bolestně daly preparované palmy k větší ozdobě oltáře.

Druhá — Žofínečka — jak jí stále starší jmenovala, sešpoulenými rtiky a očima zanícenými přisvědčovala svému protějšku a táhavým, nosovým hlasem vyslovovala »ano«.

V tom příjížděl vlak. S dunivým rachotea vletěl do stanice. Přestala jsem pozorovat pobožnou ženu a hledala jsem si příhodné místo ve vlaku. Náhodou obě dámy vešly za mnou i měla jsem potěšení mít je usazený podle sebe. Aby se jí

Z něj = z ní; *bo* = neboť; *vedz* = věz; *priam* = hned tak, brzo; *len* = jen; *ved* = vždyt; *oročina* = rozoraná půda, role.

DROBNOSTI.

lépe mluvilo, sedly si naproti sobě. Dámy mne zajímaly víc a více.

»Překrásná krajina, podívej, Žofinečko!«

»Anoó!«

»A ty Trosky, ty jsou ozdobou zdejšího kraje; teď je objedeme po druhé straně. To žitičko jak už bělá a ta řípička jako les, podívej, Žofinečko.«

»Krásné, překrásné, slečno, je to zde. Přejí Mařence, že se do té krajiny dostala. Procházek všude dost.«

»Á, Vyskeř, Vyskeř, Žofinečko, jak je jí krásné vidět, tuhle přes ten les se podívej.«

»Anoó, krásný obraz. Tam se snad zjevila jedné děvě svatá Anna nebo Panenka Maria.« řekla mladší a sešpoulila více rty a zadívala se do tváře starší slečny očekávajíc vysvětlení.

»Ano, Žofinečko, svatá Anna se zjevila. V turnovských pověstech jsem četla tohle: V Mladějově byl pán, kterého nepřítel sužoval. Byl by mu snad podlehl, ale zázrakem vyvázl. Dceruška jeho v nejhorším okamžiku pustila se směrem k nynější Vyskři a bloudila. Tam pojednou se jí zjevila svatá Anna a promluvila: »Viz keř!« I uzřela dívka planoucí keř, šla k němu a našla dobrou cestu k pánu Turnovskému, kterýž otci jejímu pomohl. Proto ta kaplička je zasvěcena sv. Anně.«

»Anoó,« ozvalo se táhle naproti.

»Tady se mohou dělat pěkné výlety, že ano, Žofinečko!«

»Já letos nebyla s dětmi nikde, ačkoliv se o to dost přičiňovaly, ale já jim řekla: Milé děti, musíte mi to letos odpustit, jsem churava, a ony byly spokojeny.«

»Ale to máš moc hodné děti, uznalé, to je radost učit, Žofinečko.«

»Anoó, mám z nich radost.«

Bylo mi už dusno v tom ovzduší. Dobře jsem vystihla, koho mám před sebou. Na jedné stanici vystoupil starý kněz.

»I podívej se, Žofinečko, ten starý pan farář jak je čilý, to je ten, jak byl také na Tábůrku.«

»Je to on, anoó!«

»Už brzy budeme také vystupovat, připravme si přání Mařence. Já jí jiného nebudu přát, jen aby jí panbiček dal zdraví a spokojenost přijde sama.«

»Máte pravdu, slečno, anoó.«

Vlak zastavil. Jak volné byly slečny v řeči, tak volné v chůzi. Div, že mne ve vlaku nenechaly. Vystupovaly na téže stanici jako já, ale dolů se z vozu dostat nemohly, dívaly se jestli Mařenka je na nádraží, měly ještě plno řečí mezi dveřmi a nemohly ku předu. S pomocí boží se přece dostaly na peron a já za nimi.

Byla jsem ráda, že jsem už od nich. Nežli být takovouhle učitelkou — — — pomyslíla jsem si, raději ...

M.

HUDEBNÍ SKLADATEL.

Zatím co americký Čech pan Letovský má v Německu úspěchy se svou operou, v New Yorku při koncertu symfonického orchestru Waltera Damrosche byla v Aeolian Hall poprvé sebrána skladba česko-amerického komponisty Viktora Koláře, symfonická suita *Americana*, která byla četným obecenstvem přijata s nadšením a komponista, jemuž sám Damrosch předal svoje místo, aby si své dílo dirigoval, musil mnohokrát vystoupit a děkovat se za vřelé a nadšené projevy vybraného obcenstva. Všichni hudební kritikové, nevyjímaje ani kritiky německých časopisů, jsou za jedno, že mladý a nadaný komponista ukázal pravé pochopení pro zpracování čistě amerických námětů v čistý a dokonale umělecký celek.

ZE STARÝCH ČASŮ.

Dvorní rada Fr. Wenig vypravuje v almanachu *Jiráskova Litomyšl* (1911): Po tříletém suplování na gymnasiu, řízeném jemnocitným Tillem, Jirásek stal se profesorem na reálce, jejíž správa hleděla všemi způsoby uplatnit u něho zásadu, tehda i v rozhodujících úředních kruzích platnou, že úřad dobrého učitele nedá se srovnati s literární činností. S vybranou rafinovaností vymyšleny a ukládány Jiráskovi úkoly, jež by jej zdržovaly a odvracely od literární práce: zvýšený počet hodin, nepříznivé rozvrhy času vyučovacích, korektury prací žákovských, suplování i úmorné pořízení katalogu programů došlých za nekonečnou řadu let atd., atd. A to všecko trpělo se na rozhodujících místech! Ještě r. 1888, kdy s tehdejšími zemskými inspektory Tillem a Pavlíčkem usilovali jsme o to, dostati Jiráska do Prahy, kam patřil, povzdychl vlivný člen zemské školní rady: »Bože, jen kdyby ten člověk tolik nepsal!« Co stálo času a práce, než potřeny byly podobné náhledy, jichž praxe způsobila naší literatuře tolik škod! A právě Jirásek a s ním Zikmund Winter, z jeho nejlepších přátel, celou svou činností ve škole a v literatuře ukázali, že vynikající literát může být také vynikajícím učitelem; tisíce žáků vděčně na ně vzpomíná a hřeje se na ohni, který oni v nich rozžehli.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské fary.

Napsala Jindřiška Wurmová.

(Pokračování.)

Ládus byl velký čtverák. Dozrávala taková krásná letní jablíčka — moučňáčky. Měli jsme tolik krásných a dobrých druhů

v naši velké zahradě! Jak jsme přišly ze školy, hned jsme běžely pod moučník se podívat. Jestli vítr nějaké neshodil. A když tak jednou děvčata přiběhla, buc — buc — padnou jim moučníčky zrovna k nohám. To se zaradovaly a hned na to buc — buc — leti druhé a co se té šťastné náhodě tuze diví a vesele křoupají a hlavu vzhůru vděčně ke stromu obracejí — buc — buc — pleskne každé ohryzek z jablka zrovna do tváře. Nyní teprve vidí, jaký to byl hodný „větríček“, který jablka dolů házel a nyní na ně — šelma jedna — dělá Ládu dlouhý nos.

I když už byl studentem, vyzrával na děvčata. Před obědem nese jim pěkné pomazánky: »To je to máslo dnes nějak dobré; tu máte, jezte! Mile překvapeny tou pozorností, děvčata pustí se do notných krajic a tu se jim pak Ládu směje: »Tak, teď aspoň zbude pro mne hodně štrudlu. On totiž tuze rád jedl jablkový závin a tím způsobem si chtěl notnou porci pojistit. Za taková šibalství říkála mu děvčata, když je zlobil, »Pardus«, a když tatínek v kostele četl verš: Pardus s kůzlátkem bude ležeti, přímo na něj ukázala prstem.

Nejmladší z hochu byl Pepíček, ale před ním byla už 4 děvčata. Pepík byl velký žbronda. Pořád se cejpral ve vodě, a jak přišel ze školy, už vyhrnoval rukávy a kalhoty a běhal chytat břenky a potápky do stávků potoka. Míval toto své akvarium v hrnci, a co byste tomu řekli — teď už má sám takové velké kluky a je doktorem, a pořád se ještě tak rád cejprá. — Měli byste jen vidět, když začne vypouštět a naplňovat svá veliká akvaria, kde však nejsou jen břenci a potápky, ale krásné roztodivné rybičky nejruznějších druhů a barev. Pro to jeho cejprání říkali mu kluci potápník — však znáte toho velkého černého brouka, co umí ve vodě plavat.

Když byl Pepíček ještě v perince, byl by se stal málem nevinou »obětí války. Byl totiž v nebezpečí udušení pod prušáckým pláštěm. Bylo to r. 1866 po prohrané bitvě u Králové Hradce. Do Rovečina přitáhli Prušáci a nebýt tatínka, který lidi chlácholil — byli by všichni lidé z dědiny před nimi utekli.

Zatím ale se Prušáci v Rovečíně velmi slušně chovali, lidem vše dobře zaplatili a za celou dobu ničeho nepřistojného se nedopustili, než že povalili jednu plot, který však druhého dne na rozkaz hejtmanův musili zase postavit.

Hejtman s doktorem bydlili u nás na fa-

ře a když poprvé přišli se představit, odhodil hejtman plášť stranou, nedivaje se kam, a plášť padl zrovna na kolébku, v níž spal malý Pepíček. Když po chvílce maminka přišla pro dítě, aby se tam snad nerozkřičelo, byl už chudáček všecek modrý, a doktor ho musil křísit.

Pepík, když povyrosl, nejraději dělal tatínka a kázal. Oblékl si dlouhý kabát, vylezl na židli, služky a starý Matuška musili sednout a Pepík spustil: »Milí lidičky! Do hospody nechoďte, kořalku nepijte, choďte do kostela a pěkně se modlete! Amen! Kázal vždycky stejně, ale věru ono by to kázání některým lidem skoro stačilo — jen kdyby se podle něho řídili.

Rád dělal hrdinu — a když jednou všechna děvčata před trkavou Řoužkovou krávou utekla, tu Pepík — že prý se nebojí! A v tom už leti do povětří jako nějaký aviatik — jenže bez aeroplanu. Nabrala ho kráva na rohy a vyhodila, že letěl vysokým obloukem k zemi. Na štěstí dopadl tak šikovně, jako když se posadí. Ale ještě dlouhou chvíli si třel vzadu kalhoty.

Měl on s tím »litáním« vůbec štěstí. Jednou letěl s vršičku vysoké třešně, udělal přemet a padl hezky na nohy — takže zůstal celý vyjevený okamžik stát jako svíčka a pak teprve sebou do trávy plácl — a jen ho potom několik dnu nohy brněly. —

To bylo našich 5 hochu a k nim ještě 5 děvčat, a kdyby dva maličci nebyli umřeli, bylo by nás bývalo 12, jako apoštolů.

★

Děvčátka byla ovšem trochu mírnější, ale jinak sdílela s hochy jejich hry i zábavy. Nejstarší byla Mařenka, tatínkův mazlíček, protože přišla po šesti chlapcích, z nichž dva maličci však zemřeli. Když se vrátila z vychovaciho ústavu, měla nás mladší pod dozorem a měla s námi velký kříž. Chtěla, abychom byly vždycky čisté a nerozcuchané — jako v pensionátu — a my jsme přece jen byly »ferdovky, jak tatínek žertem říkával, a naše účesy i ruce často dle toho vypadaly.

Marie byla už slečinka — pěkně načesaná, vymydlená, nažehlená, ale za to nejmladší divoška, kudrnatá Tynka, vypadala někdy jako cikáně a o nějaké kázni a poslušnosti k Mariiným rozkazům se jí ani nezadalo.

(Pokračování.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou a bez poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

R. BOJKO:

U NÁS.

I.

Sedlák k šilenství až rozhněván
notykou se rozpráhne
pro svůj chudý lán.

Pes zuby vycení a vztekle zavrčí.
Tu nikdo ruky nevztáhne.
Jen se příkrčí.

Je možné, možné to...? Rozhyčkanců pár
křehnoucímu chudáku
ve s ramen bídný cár,
a on v blbě schlíplém úzusu
nevzchopí se k zápasu,
a odvážnému úderu...

Je konec již...? Schyluje se k večeru
a soumrak nastává všem nadějim...?

Ticho, ticho je... Hustá, kalná mlha nade
vším...

A otroci mí bídní, ubledlí
a hrncům masa nedočkavě zasedli
a slyšet jen, jak pracují jich čelisti,
jak kusy rvou a kořistí...

II.

Chodniček, chodniček příkrý do hor nám
zvlh'.

Lepí se rozmoklá hlína a mazlavé bláto
na unavené, vážnoucí nohy.

Však dole tam v kraji, pohled jen, pohled,
kdoš vystoupil z mlh

a nese, nese si špinavé zlato...

Jak pálí to...! Cos drahého na vždycky
vzato...

Čistý náš štít...

Štydím se někoho potkat... Ale což
můžeme za to...?

Do hor přec musíme jít.

Chodniček, chodniček úzký

a kluzký,

jak přes horskou bystrinu hosený, namoklý
trám.

Dole však, pohled jen, pod mlhou tam
krčí se za shnilé slámy zčernalé stohy,
za domu nestvůrných trčící rohy
jeden... dva... šest...

Není on sám...

Oh národní čest...

Zarustá chodník. — Ztraceny vrcholy hor,
jak v plachetném sensačním žurnálu
zbytečná čárka a bod.

Nad krajem leží výpary otravných močálu.
Zemřela naděj a touha... Zlomena síla a
vzdor...

Čemu lze ještě věřit...? Pro co se bit...?
Oh bídný je, bídný můj rod...

III.

Již jedenkrát po nás Jsi ruce své vztáhl,
jak nepřítel mstivý, jak najatý vrah...
O rozpoutej, rozpoutej zase veškerou hrůzu
na tu mou nízkou a podlou, bezectnou luzu:
vlastence bezedných kapes a řvoucích,
najatých úst;

chytrácké sobce;

kramáře zaprodávající lhostejně trosky
naší zemřelé slávy; bezradné vůdce
se spráskanou duší a ptačími mozky,
kteří jen dovedli pojmy veškeré zmást.

O osude přísný, však spravedlivý. Vladari
nebes, země a vod,
Žhavými biči zas mrskej, o, mrskej nás
prudec

a bij, o, bij celý můj rod!

Není hoden tvé lásky, úsměvně sluneční
záře.

Neschopen do síly, do velké touhy
zpřima a volně a odvážně růst.

Poslušen z rabské jen bázně,

zvykaje po celá století
bezectně lhát a podvádět, krást:

je neschopen velikých, osvobozujících obětí,
neschopen přímostí mužné a cílevědomé
kázně,

neschopen bojovat, poslouchat, vládn.

O, nechej, nechej zas do naší tváře

celou Evropu plit.
 Poval nás v prach
 a skopej, o, skopej, jak polapeného žháře
 ozebračený, vyjící lid...!
 Snad, o, snad
 spoutaní, snižení jako litostný Samson
 v žalárním tichu
 ze všech svých prodejných hřichu
 budem' se účinně kát...
 Snad, o, snad
 najdem' zas návrat k svým otcům, jich
 hrdost a pýchu
 a vítězství slavné neb hrdinný pád...

Však marno-li vše a máme-li v podzemní
 kobce
 jak zapomenutý vězeň ve vlastní špině
 a blátu
 pomalu shnit —
 pak raděj nás teď
 jak hospodář před žněmi mrvu a plevy
 s tvrdého mlatu
 s povrchu zemského smet...

MAGDA BÍLÁ:

KDYŽ MNE UČILI NÁBOŽENSTVÍ.

(Vzpomínky; psáno roku 1907. Připisuji dnes paní Pavle Moudré, v jejímž „Roku dětství“ našla jsem tolik společných tónů, při výchově naprosto rozdílné!
 Tak zrají lidské duše.)

Sotva jsme se dovedli naučiti nazpaměť několika slůvkům, bezpočtukrát předříkávaným, dědeček učil nás modlit se. Pro něho byla modlitba první a poslední povinností člověkovou. My děti měly jsme ji začínati v žití; měla být první básní, kterou jsme dovedly přednášet — tak, jako dědečkovi byla básní poslední, básní, do níž vkládal všechn svůj cit, všechn stesk po zašlém mládí, všechny vzpomínky na srdce odumřelá — všechnu naději ve shledání a v jas života příštího!

Po žití, které vyplnil úsilovnou poctivou prací, v podzimním stáří, které jej zpola zbavilo zraku a tak schopnosti pracovat, dědeček drahý měl vždycky ještě snahu být platným naší rodině.

Vyvolil si svůj úkol. — Věděl, že máti úzkostlivě se stará o naše tělesné blaho a přísně nás vychovává pro tento svět. Věděl, že otec postará se, abychom měly být od čeho živý. Ale věděl též, že není nikoho, kdo by nás vychovával pro onen svět, v nějž on věřil; pro onen život, jenž byl tak blízky jemu, stařečkovi — a těm mladým tak vzdálený, že sotva si kdy naň vzpomněli!

Vychovávat nás pro onen svět, onen život — to stalo se mu úkolem!

Zasíval zrnka své viny do duše moji i sestřiny stejně. Jinak však vyrůstal, různé vyspíval nás náboženský cit! Sestra osvojila si tenkrát zbožnost jako povinnou cnost. Já? Vzpomínky živě se mi vybavují. Ano, ráda vzpomínám na to vše, co mne vychovávalo, vedlo mne k samostatným úsudkům, na všechny ty droboučké vlivy i na ty veliké vzpomínám.

Co piši, jsou prosté vzpomínky z tehdejšího žití — dnešek jen svoje glossy připouje. —

Kolik mi mohlo být roků? Tři? Čtyři. Vidím se, jak jsem, buclatá neposeda, klečela na své dětské postýlce. Z jídelny po otevřenými dveřmi padalo světlo do ložnice širokým, šikmým pruhem. Za stolem v jídelně seděl ještě tatínek u svých novin, máti s románem v ruce, sestra s hezoučným, ale podmračeným čilkem vážně skloněna nad nějakou školní učebnicí, vždycky vázanou v zelených deskách. Jen já, maličká, šla jsem spat a dědeček vytratil se za mnou. Přisedl na židli k postýlce, u níž mřížka byla ještě spuštěna — a tichounce, ale určitě řekl: Budeme se modlit, deeruško. A tak jsme začali: »Anděličku — můj strážníčku...« pomlčka; hups, polštář sletěl s postýlky. Přetřepávala jsem v kleče podušky tak horlivě, až začaly »létat«. — »Modli se pořádně!« klidně napomínal dědeček. »Opatruj mi mou dušičku.«

»Svatá Anno, sama třetí,« předříkával dědous. — »Opatrujnasmaleděti« dořekla jsem jedním dechem a pokračovala: »Prosím tě, pánbičku, dej tatínkovi, mamince, dědečkovi, Ružence a mně zdraví, ve jménu —«

»Ještě za dušičky!« Přerušil dědeček moje zakončování.

»I nechte toho už!« ozval se tatínkův hlas z jídelny.

Deeruško, ztícha, ještě za dušičky,« zašeptal dědeček; a z tícha, aby tatínek neslyšel, dořikávali jsme »za dušičky« a ještě očienáš a zdravas a o svatém Janu Kiliánu. A potom mi řekl dědeček: »Dej ti pánbů dobrou noc« a šoural se jídelnou, kde se týmž pozdravem loučil, do svého pokojíku. Tam se ještě dlouho modlilval.

Já zatím byla ráda, když bylo po modlení. Tatínek, když byl doma, beztoho na to bručival, že odříkávám něco, nač nemyslím. Dědeček k tomu neodpovídal, ale často mi říkával: »Modli se, děvečko, modli se. Kdo se Boha nespustí, toho Buh neopustí.« Neodpovírala jsem; nemyslila jsem o tom. Pokud jsem se modlivala s dědečkem, myslila jsem jen při té prosbě »Prosím tě, pánbičku, dej tatínkovi, mamince, děde-

škovi, Růžence a mně zdraví. Věděla jsem, že nemoc je zlá věc — a to opravdově zdraví dát — že ani náš doktor nedovede. Chodil k nám často a přece maminka stonala; a plakávala, že stuně. A plakávala, když nám přišlo z nenadáni do ložnice, kde ona stonala, malinké děťátko, červeně, jako opařené, a když to děťátko najednou zastonalo a už bylo v rakvičce. A to již mělo vlásky hezké a očka živá a natahovalo ručky tlusté, do nichž se pod pěstičkou zarezávaly šnůrky červených korálků. Umřelo; že mu je lépe »tam«, říkaly všechny zebrařské báby, které přišly po výkropu. »Mají o jednoho andělíčka prosebníčka víc tam: pánbiček se raduje a andělíčkové taky, šeptala jedna pobožná babka na chodbě jako útěchu mamince.

Maminka se tak divně podívala, jakoby se zlobila a s bledých, úzkých rtů jí uklouzlo tiché: »Prosím já se o to, dodávat pánbičkovi andělíčky?« »Nerouhej se, Milí, nerouhej se!« Úzkostně řekl dědeček. Zdálo se, že souhlasil s babkou. A přece, to jeho poplašené přecházení, když někdo stonala; to bojácné ptaní: »No, jakpak je? To třepetání jeho svíslých rukou, když odcházel od nemocného do svého pokojíčka — to tak smutně působilo na mne, malou holíčičku, která vidala svého dědu pevnou rukou štípat dračky, pevným hlasem slýchala ho napomínat služky! Ne, ani on neměl radost, šlo-li děťátko do nebička; ale myslel si asi, že na pánaboha se nesmíme zlobit, ani když nám bere něco, co dáti nechceme. Tak když už pánbůh jednou vzal, — odpustil mu to. Říkal: »Bůh dal, Bůh vzal — budiž jméno jeho pochváleno.

Moje dětská filosofie byla jiná; mohlo přece být, že si dá pánbuh říci a dá nám zdraví, říkám-li mu o to? Alespoň nám, co jsme tady, že to zdraví dá a rechá nás na světě? Pokoušela jsem se o to, denne s ním rozumně promluvit těch několik slov o zdraví, při modlení. A představovala jsem si, že právě těch několik slov — prosbu za zdraví — slyší, poslouchá vážně. To ostatní — zdrávas — andělíčku — svatá Anno — to jemu nepatřilo. Ještě tak to poslední, se svatým Janem Kiliánem, rád asi poslouchal, jako já jsem se to ráda modlila — neboť při tom jsem vše viděla, co jsem říkala! Představovala jsem si vše živě:

»Již do mé postele kráčím;« ano, v krátké bílé košilce lezu do své postýlky; zelezo spuštěné mřížky mne zastudí při tom. »Tobě se, ó Pane Ježíši Kriste, poručím, mou duši Ti odevzdávám do Tveje nejsvětějších pěti ran — aby mně ta noc byla požehnána od svatého Jána Kiliána. Celý

obraz viděla jsem v duchu: na černém vztyčeném kříži bílé tělo Kristovo — průhledně, alabastrové, s červeně namalovanými pěti ranami. A já jsem klečela před tím, klonila jsem se; vedle mne klečel sv.

Ján Kilián. Muž v lnědě chlupaté kutně — jako poustevníci mají v pohádkách. A nad jeho hlavou byl mosazný oblouček, ne s pěti hvězdičkami, jako nosil obyčejný svatý Ján, ale ozubený, s klikatými zuby, to právě bylo to zvláštní na něm, ta zubatá obroučka! Proto se mu říkalo »Kilián«, dle mého přesvědčení — že měl ty klikaté zuby na obroučce. Při večeři někdy tatínek ptal se dědečka škádlivě: »Dědečku, jaký pak to byl svatý ten Kilián Ján? Jakživ jsem o něm neslyšel.«

Dědeček se zapálil, až i hladoučká lysina na hlavě mu zčervenala. Neodpověděl, jen se sklonil hlouběji k taliři.

Úsmívala jsem se na tatínka i dědečka — ale neřekla jsem, že si myslím, že má tu klikatou zubatou obroučku; ať byl kdo byl — každý večer klečel vedle mne, když jsem poroučela duši do nejsvětějších pěti ran Krista na kříži u. Byl to můj dobrý známý; »hvězdičkový« sv. Jan byl cizí člověk pro mne. Ještě po letech, když jsem měla rozteskněnou vzpomínavou náladu — když nikdo již u mé postele nesesedl a nepředřikával modliteb — někdy jsem začala říkat: »Již do mé postele kráčím.« A po slzách, vzrušení, přicházela klidná, sladká nálada: jako v dětství viděla jsem se klečící před křížem a vedle mne klaněl se sv. Jan Kilián v kutně, se zubatým obloučkem — jako by mne Bohu doporučoval k větší ochraně! Úsměv vrátil se mi s tou představou! Kouzlo dětské fantazie!

Když ve škole učili nás modlitbám, uměla jsem všechny. Velebný pán měl mne rád; co uložil, pamatovala jsem si. Ale bez zájmu opakovala jsem příběhy z biblické dějepravy. Vyslechla jsem bez vzrušení všechna vypravování. Goliáš, David, Putířarka, Josef — nikdo z nich mi nestál za to, abych se o něho zajímala. Byli všichni tak oškliví v těch šmolkově modrých, fialově červených, tabákově hnědých a protivně zelených šatech. Obrázky, které nám dávali za rámeček do třídy na stěnu a vyměňovali dle toho, o kom se zrovna mluvilo, byly mi odporny! Zachariáš, panna Maria, všichni byli tam tak nevkusní, jako by měli na šatech staré látky, obarvené u barviře ve vesnici. Jistě to byli divní lidé. I ti tři králové! Byli nám představeni se žlutozelenými korunami na hlavách — to přece nebylo zlato! Od té doby vždy, ještě

dnes, čtu-li »svatí tři králové«, vidím ty ubohé figury, křiklavými lacinými barvami provedené; nebo se mi vybaví představa druhá: tři ucmudlaní kluci, v špatně vypraných a vyžehlených košilích svých otcu, navlečených přes ošumělý kabát a štruksové kalhoty; na hlavách papírové čepice — v umouněných rukách křidu. Běhají od domu k domu, zpívají směsným basem: »My tři krále, my deme k vám,« strkají »černého« (s obličejem do černa čímsi natřeným) do zadu, aby to odpovídalo slovům písně: »a co ty, černej, tam vzadu vystrkuješ na nás bradu« — a všichni utíkají jako posedlí po ulici, vidí-li z daleka — policajta. Ty obrázky ve škole — hrozné, jarmareční obrázky — nedopustily, abych se nadchla pro hrdiny biblické dějepřavy, znechutily mně je pro vždy; a když pak ještě viděla jsem takové živé představitel »králů a mudrců od východu«, přišlo mi to vše takové bezcenné, hloupé. Ne, že bych si to byla řekla, jen tak jsem to cítila — tak jsem to prostě přezírala a nechala jít mimo svůj duševní svět. O Bohu jsem v té době také nepřemýšlela. Konečně jsem docela zapomínala se modlit od té doby, kdy dědeček (v domněni, že již škola ve mně náboženský cit utvrdila), nechodil večer k mé postýlce předřikávat mi.

Ještě jsem chodila první spat. Ale nevlékla jsem se, neoblékla noční kabátek, neklekla jsem na posteli k modlitbě — jako to dělala sestra. Shodila jsem jen vrchní šaty a ulehla jsem na příč postýlky, hlavou na velkou peřinu, nožky na polštář. A — snila jsem. Dívala jsem se na »hvězdičky« — světlé body ve dveřích, vypadlé suky — nebo štěrbinčky, kterými prokmitávalo světlo z jídelny.

V zimě před kamny — na stěně druhé postele — třepetal se zlatorudě svit z kamen, v kterých hučelo a praskalo. A venku obyčejně hvízdal a huhlal vítr, ten horám věrný vítr, který profukuje i zavřenými okny. Často vatou a mechem ucpanými okny tak fičelo, že plamen svíčky divoce plápolal na stolku. Někdy nám rozestřely nad hlavy, přes vrch mřížkových postýlek — plaid, aby na nás od oken »nečišelo«. Pak bylo v mřížkové postýlce »jako v tunelu« — a snilo se tím krásněji. O čem? Nevím. Bylo to krásné však, — lepší než modlení. Na konec jsem tak usnula. Bez kabátku — bez modlení — a nepřikryta.

Za půl hodinky přišla sestra. Jeden pohled na moji postýlku — a bylo zle.

Spíš?« ozval se nade mnou přísně její hlas. Skoro jsem spala — jen cosi mne znepokojovalo — patrně její upřený pohled.

Zatřepala mnou: »Kde máš kabát, modlila ses?«

»Hned,« vyrazila jsem násilím ze sebe. »Kabát si vem a modli se!«

»Hned« ... spala jsem dál. »Magdo! Kabát! Modli se!« »Já vim — já vim,« brebřela jsem sticha v polosněni.

Och, marné bránění! Vzbudila mne. Unaveně oblékla jsem noční kabátek — přikryla se — a snažila jsem se říkat »Andělíčku«. »Modlíš se?« — »Jo-o.« Ach, kde! Po několika slovech jsem usnula. A zdálo se mi, že všechny dlaždičky na chodbě jsou vytrhány — z každého otvoru po nich vylézala indiánská hlava — pak indiánští bojovníci vztýčili svá kopí nad hlavy peřím zdobené a hrozivě upírali pohled černých podivných očí na dvěře ložnice! Dech se mi tajil! —

Toužila jsem utéci, ale věděla jsem; nemohlo! Krok přes práh — a jsem ztracena! První kopí projede mým tělem. — A tak jsem setrvala v hrůze, krčíc se, probuzena, do rohu postýlky, vytržštěné oči upřené ke dveřím, v moji představě otevřeným; — ach, jak mne děsily příšery indiánské.

Konečně našla jsem sílu, zašeptati: »Milý Bože, stůj při mně!« — A příšery zmizely.

Strach naučil i sedmileté děvčátko volati Boha ...

★

Často později v těžkých okamžicích žiti vzpomněla jsem na instinkt svůj dětský.

Člověk probuzen z krásného snění, upadá v hrůzu před tak mnohým divadlem, jež mu vzbouřená fantazie vyvrcholí. — Vytržštěnými očima hledívá před sebe, nenacházeje ve vlastním nitru ničeho, čím by se vzepřel tíživé hrůze. —

»Milý Bože, stůj při mně!« — Volá bezděčně. Bláhově staré děti, voláváme stejně ukvapeně a bezmyšlenkovitě Boha na pomoc v žiti proti zlu, jež často sami jsme založili — jako v dětských snech voláme jej proti preludům Indiánů. A když soustředěním se k představě síly a moci opět najdeme svoji sílu — nemyslíme již na »Onoho«, který nám měl pomáhati. —

Kdo se podiví malé holčičce, že i ona druhého dne zapomněla na svého Boha zachránitele věčejšího? Že její večerní modlitbou bylo opět snění, vzbuzené kontrastem šera pokoje a září plamene, prokmitající prolamovanými dvířky kamen?

Ale — což nejsou první vnímání krásné živé skutečnosti nejčistší modlitbou dětské duše? — Naivní dětské duše, která ve

všem nachází zázrak, ve všem klaní se tajemnému dosud neznámu? —

Naučená slova modliteb nestačí vyjádřití úchvatný pocit úžasu a konečně snivého vzdání se dojmům, splývajícím se živým obsahem žití.

Nevědomé oddané splývání s náladou ovzduší čistého a krásného, povznáší duši dětskou jistěji k nejvyššimu krásnu žití, přivádí ji hlouběji k jeho obsahu, než prosebné výkřiky modlitby, diktované hruzou, nebo předpisy lidí, kteří ze své duše schopnost, vnímání Boha, dávno setřeli... z nichž se Bůh, v podobě jejich lepšího já, dávno vystěhoval... nebo nikdy dosud nezahovořil slyšitelným hlasem lásky, zakřikován vždy hlasem panovačnosti a sobectví...

HVIEZDOSLAV:

ROLNÍK.

(Dokončení.)

Už zoral rol'ník, záhon zoral celý.
Hl'a, opak obličaja začernelý,
shon havranov naň sadá, — číze najdú,
čo hl'adajú? Veď slietlo ono plemä
na korisť z rozorvanej hrudi zeme,
na korisť... A opásav oráč zajdú,
keď najprv pozýv svoj bol, bol zaslal v nebe
so vzdychom duše žhavým, holohlave:
už rozsieva, po hrstí sype v tmavé
tie ústa zeme, aby, keď čas príjde,
vzal odplatu po celom — za hrst — chlebe.
A jak tak nádej sejúc ra'ou ide,
shon vtákov rozpial krídla trepotavé —

A rozosial. Už brání, aby zrnu
sa mätko vystlalo, by — jakonáhle
mu prejde sen — sa švihlo bez zákrmu
z hrúd páperu pozvoľne, letkom náhle...
I ukojené spí nádeji semä,
spí spánok žití v loně matky-zeme,
jak uložil ho rol'ník — otec verný.
Spí krátky sen... až zrazu zobudenie!
ku nohám svinie plášť sa ťažký, čierný,
a — hlávky vhor zrn-děti zradostné!

S tým skončené dňa dielo, Bohu sláva!
Včul' už len on ať dážd a slnce dáva

Zajda = plachta, ze které se rozsívá obilí; *roz-sívka*; *pozýv* = výzva; *holohlave* = s odkrytou hlavou, smeknuv; *odplatu* = za odplatu; *po celom* = za hrst — *chlebe* = za hrst (zrni) vždy celý chléb; *ide* = jde; *brání* = vládí (branami); *mätko* = mēkce; *jakonáhle* = jakmile; *švihlo sa* = vzrostlo; *bez zákrmu* = bez zakrmění; *z páperu hrúd* = z pápěr hrud (ze syké půdy); *letkom* = etem, rychle; *semä* = semě; *lono* = klin; *zrazu* = najednou; *hlávku vhor* = (zradostné) hlavičky (budou mít) vzhůru; *dážd* = dešt.

bo obidvojim jedině on vládne;
dl'a jeho ďaky zmračien tok vyvierá,
on, keď chce, slzy slncom svojím stiera,
či blesne lúč, či krupaj na zem padne,
to z jeho moci. — Jeho láske jedno:
či vyvieš slnce z tmy, či zrnko biedno;
a čím to zrnko oděje sa,
tak uňho platí, ako oděv lesa! —

Hej, oráču! i nač tak spešně dolu?
Ja čakal tiež, až dobyl ste tým stykom
boj hrdinský, pod stinným šipu krikom —
nuž tichšie nadol, by sme mohli spolu.
Jak orba dnešná? — »Taká, jako včera.
Nuž tys' to? I jak si sa vzal tu, synu?«
— Kde som sa vzal? kde, jak a počo? Inu,
na prírody klin ktože neuberá
sa rád? A tá, hl'a, túžba dneska chcela
len sem, kde vy, hej, nikam inam vera!
— — — — Lež van kým neosuši:
nech sotrem krupaji vlaš s vášho čela. —
Nuz orba ťažká? Ach, a tieto ruky
od plužiny tak stvrdly! Tvrdá orba?
Ó, že tak veľké sú to súžby, muky,
čo rodia pokrm tela, jak tie boly
— na hrnciarovom rozosiaté poli —,
čo spásu duše zrodily!... Ó, borba
to orba tá! ja znám. Ó, kde tie moci,
čo skaly tie, tu sloj za jednej noci
by skyprily na melkosť, mäkkosť zeme!?
Kde sily tie, kde zbroj, kde všemocnosť tá:
ten krikol' zdusiť, vyvraždiť tie vôstia!?
Ó človečenstvo! zhynulé ty plemä,
ty raja svojho nikdy viac nenajdeš,
bárs v hl'adani ze okraj zeme zajdeš...
nie, nenajdeš! Meč všade archanjela
ti nad hlavou, a trnie popod nohy —
hl'a, rol'ník — večný Adam preúbohý! —
Jak vaša tvár vám slnkom pohorela;
a ja nie clonou, bytosť moja celá
nie záštitou vám, ničim... Orba — borba
a ruky — muky, vidím, verim, cítim,
a l'útosť ťažkým veľkým vlnobitím
mi zmietá dušou, zmietá... borba! muky!...

No, synak, dost! — To vôl'a božia prvá-
že pracovať tra — tu — tam, i kdekol'vek!
Bez práce zbytočným je v tvorstve človek-
kde snaha samá, milljon zájmov hrádza,
ak darebák on, tak nech nezavádzia.

Obidvojim = obojím dvojm; *ďaka* = vüle; *bleskne lúč* = blýskne paprsek; *uňho* = u něho; *styk* = otká; *šipu krik* = šipkový keř; *tichšie* = tišeji, pomaleji; *nadol* = dolů; *po čo* = nač; *hej* = ano; *vera* = věru; *lež* = (leč), ale; *van* = vě-trík; *kým* = než, pokud; *nech* = necht; *vlaš* = vláhu; *na hrnciarovom poli* (= t. j. Jidášovy, který zradil Krista); *borba* = zápas; *vôstia* = bodlá-čí; *bárs* = necht, třebas; *popod* = pod; *pohorela* = osmahla; *ja nie clonou* = já nejsem (vám) clo-nou; *tra* = třeba; *ak* = jestliže (je); *tak nech nezavádzia* = teda ať nepřekáží.

Ver' pracuj, človeče! si nebies sluha.
 A dôjde i tá vôľa božia druhá
 — jak jedna, tak i druhá večne trvá —
 z něj požehnaná v klín lí padne mrva.
 Jak bez dažďa zem zcvíve na mrtvotu,
 tak práca tiež bez rosy čela, polu...
 Do chôdze nohy a do práce ruky!
 Však s hlavou tiež sa uzavretie stretlo:
 sťa svieca u vrchoľu — dávať svetlo.
 Vôšť, bodľ'ač, Irnie — slabšiu máš v tých rout;
 kto klas chce vyhrať, musí v boj i s buky!
 Nuž, ťažká, tvrdá orba — sloje, skaly;
 lež ruky sú: kde prvej iskry hraly,
 že z totej skaly zrn vykovaly,
 sú, sú...»

Ó, otče! jasne zažals' hlavně:
 tak dobre orieš, jak hovoríš správne.
 Syn verný tedy na zem rodnú, drahú
 hán nenachrli, nenakl'aje prahu.
 I nech sa múdri — ak chcú — o tom kašú,
 len rol'ník to, kto zachová zem našu!
 On, čo ju proti zradnej sveta tíži
 bez ustania v tých prácnych rukách drží,
 čo polievá ju slzou, krvou, potom,
 by pristrojil jej zlatoriasné šaty,
 on!... Hl'a! štít Choča posledný svit zlatí:
 sám avšak nestroví ho, ale rúče,
 keď popýšil sa za čas v slávy jase,
 v mhlú pozavité zašle jeho lúče
 na temá vyšších bratov-vrchov... Večne
 tak putujú zór dary, až konečne
 sa zjaše niní obor Tatry svätý.
 Nuž, tieto vrchy — hl'a, už zase, zase,
 zas vďačný podaj vencov — tieto šiatra
 nad nami hrdé stl'py, tamtá Tatra
 — ó, pozrite, včul' jak to na něj svieti,
 sťa lampa Slovenska! — nuž, nežehrite
 na archy tieto, že veď nasypaly
 na dedičnú zem ony tvrdej skaly;
 chcete-li súdiť, okúpte sa v citě —
 ja želel tiež len pre tie ruky vaše,
 že skaly — — ale predsa skaly naše!

»Tak porúčali dědi: vedzte, děti,
 tie vrchy tam, to vašej zeme méty,

Ver' = věru; *mrva* = drobet, drobeček; *zcvíve* = vysuší se; *chôdza* = chůze; *s hlavou sa uzavretie stretlo* = hlavě bylo určeno; *sťa* = jako; *slabšín máš v nich rotu* = toť jako nic (proti ostatní práci); *prvej* = dřive; *iskry hraly* = jiskřilo se (od pluhu mezi kamením); *toten* = ten zde, tento; *hlavně* = pochodně; *hán* = han (gen. plur.); *kašu sa* = kasají se; *ak chcú* = chtějí-li; *trž* = shon; *jej* = jí (dat.); *viasný* = řasný; *Choč*, hora nad rodištěm básnikovým, mezi Kubínem a Ružomberkem; *nestroví* = nestráví; *rúče* = hrad; *lúče* = paprsky; *zór dary* = dary červánků; *zjaše sa* = zazáří; *obor* = obr (t. j. Kriváň); *podaj* = dar; *šiator* = stan; *hrdé stl'py* = pyšně sloupy; *pozrite* = pohlédněte; *na něj* = na ni; *sťa* = jako; *nežehrite* = nežehrejte; *okúpte sa* = okoupejte se; *pre tie* = pro ty; *vedzte* = vězte.

to pomedzniky! Kým tie čnejú hore
 čo stráž: ver' nik vám zeme neodorie!
 Jak vy, ctíť učte ich i svoje deti — —
 A preto i mne svätě sú a milé,
 jak ta zem v loně ich... hej, všetko spolu
 mi drahým, vzácným je!«

... Beatus ille!

A medzi tým stráňou síšli dolu.
 Sme u vrát. »Hejsa! volky, hajs! do dvora.«
 Tak jednomu dňu starosť odobratá, —
 Ja, v duši stvrđiac: nik nám neodora —
 napokon vošiel tiež a zavrel vráta.

Měty, pomedzniky = hranice, mezniky; *kým* = pokud; *hore* = vzhůru; *ver'* = věru; *neodorie* = neodofe; *hej* = ano; *hojs* = hi, vis'; *nik nám neodora* = nikdo nám neodofe, v přen. smyslu: neuškodí; *napokon* = naposled.

PLODNÝ PESIMISMUS.

Vážená redakce, přijmět do svého listu několik poznámek k článku pi. Buzkové »Plodný pesimismus«. Pi. Buzková v článku projevuje tytéž názory, pro které již jednou polemisovala jsem s ní v *Právu Ženy*, když posuzovala *Auroru* *Leight*. Vira v Boha svádí prý k pasivitě v životě. V článku »Plodný pesimismus« tyto názory začínají odstavcem: »Křesťanství svádí k deserci atd.« — Pročetla jsem celého Machara, ale těchto názorů v jeho básních určitě vyslovených nikde jsem nenašla, protože, jsou-li v básních jedněch, tedy mají protiváhu v básních druhých, v nichž vyslovena je vroucí i oddaná důvěra v Boha. Napsal-li Machar v *V září* hellenského slunce, tedy napsal také Apoštoly a tam o Komenském, Husovi, Lutheřovi, a já si mohu vyvodit, že Machar má hlubokou schopnost víry v Boha. Četla jsem jeho *Komenského* v evangelickém náboženském shromáždění, a byl tak slyšán — ač s vědomím, že od Machara — jakoby zvláště v jejich smyslu byl psán. Myslím, že v tom je velikost básníka: reprodukovatí různé mnohotvárné duševní typy všech dob a směrů. A Machar to činí poctivě a upřímně, u něho není ironisování, ani když pochopil toho Ferdinanda II. modlicho se k Marii, aby přijala na milost duše odsouzencu, českých pánů! Docela vážně. Ork té strašidelné a příšerné masce v českých dějinách vrací se často s hlubokým soucitem, hodným Dostojevského.

Ne, v úhrnné básni Macharových nikdy nebudu viděti takového snižování křesťanství, jaké nalézá pi. Buzková. Jiná ovšem, nečiní-li tak Machar určitěji ve svých polemikách a časových útocích

Z těch by se dalo snad dosti proti mně uvésti. Byly mnohé věci, a jsou rány dosud bolící, ale já věřím, že vrchol jest již překročen. Proto, že je — Čech; že zná české dějiny a že věnoval knihy Denisovi a Vančurovi. A tím uznal, že vrchol snažení českého národa bylo v snažení náboženském, jak projeveno bylo českou reformací a českobratřivstvím. Bylo husitství, bylo naše hnutí náboženské takovým přeslavným způsobem projevované desercí? A byl Mistr Jan Hus zbabělec, paní Buzková? Jsem tomu zvyklá, že v české společnosti se o náboženství mluví s despektem, ale vždy si myslím, že je to chvilkový zmatek. Jaká pak pokrokovost: tomu jsme se už přece v klášteře učily, že reformace — (tedy: probuzení ducha náboženského) bylo neštěstím národa. Zdalíž ti, kteří odsuzují šmahem všechno náboženství, neodsuzují také »omyl« otců svých a celou hodnotu národa českého v evropské historii? A proto věřím, že ruka Macharova je tak. — dejme tomu — ochromena svým vlastním českým a zatížena závažím české historie, že se už nezvedne, aby udeřila ty, byt' slabé potomky české reformace, a ty, kdož přihlašují se k ní. Ano věřím, že ruka jeho, i nám drahá a námi milovaná, byt' i nepodala se nám láskyplně a přátelsky vstříc v naší malosti, v naší opuštěnosti a vyhnanství ve vlastním národě, že i ona připravuje cestu, kterou půjde — věřím — nová, Bůh dá šťastnější — Česká reformace! Toť i mé přání Macharoví k jubileu.

Evangelička.

JAK SE U NÁS ČETL MACHAR.

Náš tatí chodival domů vždy pln spěchu. Jeho polední dopočiněk vyplněn býval psaním a čtením, neboť jak přišel, zapadl ke svému psacímu stolku, vybrakoval kapsy plné novin, četl, vypisoval poznámky, podtrhoval, psal a psal a psal. Jen občas, jakoby slunko vysvitlo. Vcházel s radostným úsměvem a pod pažďí mu vykukoval malý, tajuplný balíček. Za chvíli vracel se z pokoje:

»Machar poslal knihu...«

Pohládl jí svýma měkkýma rukama a radostně nám dětem ukazoval rázovité písmo na bílé, novosti vonící stránce: »Milému příteli...« Mami odběhla od vaření, a seskupení kol otce pozorně jsme sledovali každou stránku s rojem černých písmenek. Tatínek listoval. Pojednou se zastavil a četl.

Pozorně vyzdvihoval slovo za slovem jako malé děti, tu je ukládal tise, tam zase prudčeji plynul spád slov, podkládaje tendenci, když prosvítala, tu vypravuje, tam ironisuje a revoltuje, jak toho dílo vyžadovalo. Mnohdy se zasmál, udeřil rukou do kolena a zvolal: »To je dobré, to je výborné!« — A znovu četl celý odstavec usmívaje se, mami se

usmívala a my se také smáli v radosti, že to ten pan Machar tak pěkně napsal.

Tyto polední besedy bývaly pravidelně přeřeny buď návštěvníkem, který marně čekal v redakci, anebo hochem z tiskárny, běžícím pro rukoпись.

Knihy se četla potom pravidelně každé poledne, až byl její obsah vyčerpán. Mnohdy se však četla dvakrát i třikrát, než jí dostal knihař, který jí za několik dní donesl sevíenou do tulých trvanlivých šatů. Pak přišla k svým družkám v první řádce knihovny. Ta byla vyhrazena jen Macharoví.

Tak jsme se naučily, my děti, mítí Machara rády. Teď už nám tatínek v poledne Machara nečte. Sami si vyhledáváme první příhrádku v knihovně, běheme Macharovy knížky, čteme, citíme, milujeme s ním, nenávidíme a polhřdáme.

Květa Krapková

DROBNOSTI.

J. A. KORZUCHIN

konal dvě přednášky o české hudbě v Petrohradě, v historicko-hudebním spolku hrab. Šeremetěva. První přednáška platila nejvíce Smetanovi, druhá Dvořákovi a Fibichovi, načež stručně uvedena jména Čelanského, Chvály, Sukovo, Novákovo, Ostrélovu, Janáčkovo. Pan Korzuchin s neobyčejně vřelým tonem (a u bratrů Rusů zjev tento je nám tím milejší, ježto je úžasně řídký) zastával se umělecké hodnoty české hudby a jejího práva na stále zakotvení v repertoíru nejen operních scén, ale i koncertů symfonických, pěveckých i »komorních«. Lektor vyčítal hudebním oficiálním kruhům ruským chladnost, ba skoro jakési opovržení vůči české hudbě, a prohlašoval toto jednání za naprosto nesprávné. Smetanův Dalibor a Líbuše, Dvořákova Rusalka a Dimitrij, Fibichova Hippodamie a Šárka měly by býti v stálém repertoíru hlavních divadel. Eugen Oněgin nebo Píková Dáma — pravil pan Korzuchin, lektor hudby — je prováděna v Praze s větší pietou a propracováním nežli u nás, v Praze se dává Musorgského Boris Godunov, ale my Rusové, o české hudbě nevíme! Já to pravím, pánové a dámy, s hlubokým studem — Češi v letech osmdesátých byli ještě šovinisticky naladění, dnes je to ale střízlivý, kulturně vyspělý a osamostatnělý národ, jenž — přes to, že je obemknut a pod vlivem nejkulturnějších národů — vzmáhá se ve všech směrech svého vlastního, specificky českého kulturního bytí, a budeme-li je bojkotovati v jich snahách uměleckého sblížení s námi tím neutrpí český národ, ani česká hudba, ale my a jen my! — Tato přednáška dala se pod dojmem návštěvy Pěveckého sdružení moravských učitelů v Rusku a náleží tedy také k jeho úspěchům.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské lary.

Napsala Jindřiška Wurmová.

(Pokračování.)

A tu ji Marie někdy, nemohouc si pomoci, nějakou buchtu do zad uštědřila. Na to spustila Tynka vždy takové žalostné bú — bú — že veliký bratr Bohumil (bývalý tlustý Bohumilek), jehož miláčkem byla kudrnatá Tynka — přiběhl jednou do zahrady, kde Marie pod stromem vyšivala a tak, jak byla, pěkná, nažehlená i v hezkých střevíčkách, ji odnesl a postavil do rybníka až vysoko nad kotníky. To měla chudák odplatu za těch několik spravedlivých štupeň Tynce uštědřených.

Boženka, Milinka a Jetynka — my tři — vyrostly jsme na polovic u Řehůrků naproti faře s jejich dětmi. »Strejček Roužek«, jak se mu zkráceně říkalo (u nás říkalo se všeobecně strejček a tetička), byl veselá kopa a měl děti rád. V zimě donášel s půdy plnou slaměnku křižalek (sušené ovoce), rozhodil je po světnici a měl radost z toho, kdo jich nejvíc pochytal. U Roužků byla velikánská pec, a na ni nahore byl náš »salon«. Takové pece jsme my na faře neměly — ta by byla zabrala půl našich pokojů, kdežto v Roužkové světnici zbylo ještě na honění a dovádění místa dost.

Na peci u Roužků jsme měly všelijaké hračky, tam v koutě skrčení očekávaly jsme vždy Mikuláše, za kterým po čtyřech skákal škaredý čert. Jak jsme uslyšely před dveřmi zvoneček, už nám srdéčko bušilo bázní a očekáváním; když však čert začal tlouci řetězem a ty menší spustily křik, chytíl ho pantáta jednoduše za límec a vyhodil ven. Tu teprve jsme na vlídné vyzvání dlouhatánského Mikuláše slezly s pece a skroušeně odpovídaly na všechny jeho otázky, načež nás podělil perníkem, ořechy a ovocem.

Jednou jsme si udělaly my, Roužkovy a Jilkovy děti bál v kurníku. Jilkovi měli kurník nad prasečími chlívkami dosti velký. Vyházely jsme všechny baňky, v nichž slepice vejce snášivaly, kurník vymetly, větvičkami vyzdobily. Muzikanty dělali dva hoši Jilkovi s píšťalkou a harmonikou a našim zpěvním doprovodem. Ale neplejte se, jaký účinek tato hudební a taneční produkce měla na obyvatele dolejších chlívků. Řvali tak postrašeně a pronikavě, že tetička Jilkova v kuchyni nemohla toho pochopit, jelikož dobře věděla, že nemůže být ještě koryto prázdné. A jak jsme se tak všichni v jednom chumáčku motaly — prásk —

prolomily se zpuchřelé desky, tím nárazem se rozestoupily a v nejbližším okamžiku plesové obecenstvo oetlo se zrovna na zádech poděšených vepřů. To byla pak teprv »muzika«. Polekaná tetička nechal v kuchyni všecko stát, myslíc už najisto, že se prasata pustila do její nadějných potomků a když jednoho po druhém vytahovala z chlívků, tu jen ta okolnost, že byli celí a neporušení, ji upokojila nad spoustou v kurníku. Po druhé zvolila si naše banda za své rejdiště Jilkova patra, kde nade dvorem byla složená sláma. Než i tu neměly jsme štěstí. Na jednom místě byla prkna moc daleko od sebe, čehož jsme nepozorovaly a už letěly dolů! Tentokrát by to bylo zle dopadlo, kdyby nebyla pod kůlnou ohromná hromada slámy, do níž jsme jako do peřin napadaly bez úrazu, až na nějakou tu pohmožděninu nárazem jednoho o druhého.

Jednou v zimě v neděli odpoledne, zapráhl strejček Roužků do saní a vezl našeho tatínka a maminku do blízkého Viru. My děti jsme se bavily u Roužků na peci. Z dlouhé chvíle jsme už snědly půl šňůrky kulatých skleněných korálek, které panímámě náhodou nějak přišly do hrnku s cukrem. Následkem toho byly tak sladké, že jsme je polykaly jako pilulky. Než venku sluníčko se tak krásně obrazilo od utužlého sněhu, že nás dnes brzy hry nijak netěšily a dostaly jsme také chuť na »šlitáš« (sanic). Tetička byla kdesi na besedě, a tu napadlo pastevcovi, že by to nějak šlo. Roužkoví měli mladého volka, kterého učili tahat a pod kůlnou byly ještě jedny obyčejné sáně. Do těch pasák zapráhl volka a snesl z koňské stáje houně; děti posedaly do košatiny a už se vesele jelo k Věstinu, nejbližší dědince. To vám měli věstinští radost, když volek si vážně a majestátně po dědině vykračoval a ze saní veselá cháska s červenými nosíky od zimy blaženě vyukovala. Staré babičky jaksi divně hlavou kroutily a strejci a tetičky vybíhali se smíchem ze stavení. Divím se podnes, že to volek klidně vydržel.

Kdysi v sobotu před hody šla Hanička Roužkova zvat do Věstina na hody. Farska Boženka z kamarádství šla s ní. Hanička měla v šátku svázanou misu koláčů a měla nakázáno, do kterých stavení má jít zvat. Při tom měla vždy položit koláč na stůl: hezky říci: »Vzkázali Vás naši pozdravovat abyste k nám přišli zejtra na hody.«

(Pokračování.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

MAGDA BÍLÁ:

KOČIČKY.

(Praha, březen 1906.)

Ach, kočičky — vás, v snúpek uvázané a příkrášené větvičkami smrčí, mně podaly dvě dětské dlaně skřehlé, když zašeptaly mrazem zbledlé rtiky: »Dvě za krejcar si kupte, milostpaní...

Vás, kočičky, jsem vzala v zamyšlení a pohlédla jsem v temné dětské oči; mně úžasem se odmlčelo srdce; stih' ustrašený, znavený mne pohled, v němž beznadějnost tkvěla zkamenělá!

V ráz bezděčně jsem ruku k ruce vztáhla...

Ach, zachránit to zbědované dítě! Zas vyzářit mu temnou propast očí a ručky zahřát vlastních dlaní teplem — trn z duše vzít, jež zapichlo tam žítí!

Leč zachvělo se přede mnou to dítě a uprchlo mi, s nenávisí v zraku... Snad zklamal je již někdy soucít lidský, jenž, dá-li dnes, již nemá co dát zítra, dnes zachrání — a zítra tonout nechá?

»Jen nechte mne!« já četla v dětském zraku —
»dnes okusit, co vím, že zítřek nedá? —
Či dítě jsem — tož toho musím žítí!
Co chcete víc? Já kočičky vám prodal;
teď poběhnu zas dále ulicemi.« — —

A běželo. Však přece ohlédlo se.
»Co chtěla jste?« — Zas pohled jeho pátral.
»Já musím dál, svou matku musím žítí,
zas můžete mi krejcar na to přidat; —
dvě za krejcar vám prodám,
milostpaní...

PAVEL MARTAN:

JDI A UČ SE ŽÍT.

Drahy přáteli,

pišeš že Tě zklamal prvý krok do života, že samota, ve které žiješ, je děsně černá a nesnesitelná. že pobasly plameny v Tvých očích a pobledly Tvé tváře. že nikde přítele není, že jsi sám a sám, smuten a roztesknělý.

Není správně, že přirovnáváš doby dávno minulé k nynějším. Není to správně právě proto, že tehdy jsme byli ještě ideálními studenty, mladíky rozohněnými hned a pro všechno, že jsme ještě neznali starosti a práce, které s sebou přináší život. My tenkrát dovedli žít jen radostem a zábavám, hudbě zpěvu a tanci a ztřeštěností mládeže. Příteli, dnes jsou poměry změněny. Není život tak bezstarostný nelze ho přijímat tak lehce, dnes je nutno žít hlouběji, než jsme žili tehdy. Dnes jsme lidmi, kteří se sami starají o sebe, kteří nepotřebují maminky a tatínka na každém kroku, aby je napomínal opatroval, upozorňoval. Dnes musíme žít sami bez vudce a bez opory a právě proto je nutno v plném dosahu si uvědomit, že život teprve tehdy jest a bude nejkrásnější, až se naučíme jej žít.

Jdi a uč se žít! Vyzlať si svou samotu vzpomínkami na doby, které jsme milovali, vyzdob si ji obrazy a uměleckými díly, rozzvuc hudbou a zpěvem a vyplň ji četbou rozumných knih. Vzpomeň že tehdy, když jsme byli ještě studenty, zakazovali nám i do čítáren chodit, zakazovali nám číst. Chtěli mít naše mozky pod pokrývkou, aby nikomu nenapadlo pochybovat o tom, co nám vykládali. Pronásledovali nás, hledali, číhali a když našli trestali nás karcery a vylučováním jen za to, že jsme chtěli ukojit svou mučivou touhu po knize. Dnes jsme volní. Dnes není nikoho, kdo by Ti bránil číst. Dnes není třeba se bát slidivých zraků profesoru-detektivů, dnes můžeš směle a bezstarostně ponořit celou duši do bílých stránek knih. Tož, jdi a čti! Miluj knihy jako já je miluji! Miluj ty drobné potišťené stráněčky, které krásně dovedou mluvit k Tvé duši.

A až se toho snad nabažíš, až po změně zataoužíš, po něčem jiném, stejně krásném nebo dokonce krásnějším, pak jdi a hledej!

Hledej, jako hledají všichni muži v Tvém věku, hledej nšlechtitou ženu.

Ne takovou, která má plně boky a vypiaté prsy, ne takovou, která má pěknou postavu a kulatá ramena, ale tu, která má duši. Je více těch, které dbají o to, aby měly kulatá ramena, štíhlou postavu a plně boky. Právě proto, že těch dobrých ženských duší je méně, bude Ti těžko hledat. Vytrpíš při tom mnoho a leckdy se zklameš, ale jen kdo hledá, nalézá.

A až najdeš tu ženu, o které piší, pak zahleď se do jejich hlubokých očí pohledem silným a upřímným, zlíbej purpur jejich retů a samet její šíje a stiskni její drobnou, bílou ruce. Neboť takových žen je málo.

A tenkrát pochopíš dokonale, jak krásný dovede být život, pak teprve pochopíš, co krásy vnese do lidského života žena. Žena vila, žena milující a dobrá, žena oddaná a přítulná, která dovede být Tvým strážným andělem, Tvou družkou, která dovede nejen smíchem a zpěvem, ale i moudrostí vyplnit Tvou tesknou, smutnou samotu. Její láska roznití znovu plameny v Tvých očích a na Tvých tvářích růže rozkvetou pod jejími polibky.

Jdi a hledej, jako hledají všichni muži v Tvém věku.

Tiskne Ti ruce Tvůj

Jaro.

Dr. JINDŘICH HROZNÝ:

PÍSEŇ ŠALOMOUNOVA.

V minulém ročníku časopisu *Sceny* přeložil Jaroslav Hilbert »Píseň písní« z francouzského překladu od Jean de Bonnefona (*Le cantique des cantiques qui est sur Salomon traduit littéralement et remis à la scène par Jean de Bonnefon. Paris, Librairie universelle*). Jest to již podruhé, co se objevuje v české literatuře *Píseň Šalomounova* v dramatické úpravě: Poprvé vydána byla od I. J. Hanuše (v Praze 1896). Tato rekonstrukce nevyhovovala však ani dramaticky, ani obsahově. Hanuš rozkouskoval příliš celé drama, rozděliv je na pět oddělení a každé oddělení na dva až tři obrazy, takže scena se co chvíli mění a dramaturgická režie rozplzuje. Tomu se vyvaroval Bonnefon: Lidé Šalomounovi najdou v zemi Solam sličnou pastýřku a přivedou ji do Šalomounova haremu. Šalomoun, byv uchvácen její krásou, uchází se všemožně o její lásku. Sulamit jej však až do konce rozhodně odmítá, vzpomínajíc neustále na milého svého, pastýře, od něhož byla v své domovině násilně odtržena. A zůstane mu věrnou, takže Šalomoun je

nucen odejít s nepořízenou. Thematem dramatu jest tu vítězství čisté lásky nad svodem. Celý děj odehrává se na prahu královského pavilonu. Text jest podán tak, jak jej máme v bibli, nic se k němu nepřidává ani neubírá. Jest pouze rozčleněn v řadu dialogů, jež jsou vloženy do úst buďto Sulamit nebo Šalomounovi. Vedle těchto postav vystupuje zcela krátce sbor žen ze Šalomounova haremu.

O Bonnefonově dramatu Hilbert podotkl, že jest to »nejzdařilejší, a ne-li snad definitivní, tož jistě aspoň překvapující rekonstrukce Písně Š.«. Toto ocenění práce Bonnefonovy jest z velikého dílu neodůvodněno. Neboť před Bonnefonem pokusila se již řada učenců o zdramatisování Písně Šalomounovy, kteří dospěli k výsledkům více méně týmž jako Bonnefon; uvádím jen jejich jména: Ewald (Lipsko 1826), Delitzsch (Lipsko 1875), W. Robertson Smith (1876), Kaempf (Praha 1890), Ch. Bruston (Paříž 1892), D. Castelli (Florencie 1892), Rothstein (Halle 1893), W. Adeney (Londýn 1895). A ještě to nejsou všichni. Srovnáme-li jen některé z nich s úpravou Bonnefonovou, nenajdeme v ní snad nic, co by nestálo v tom neb onom z jeho předchůdců. V celkovém pojetí se všichni téměř shodují, jen v jednotlivostech se rozcházejí. Uvážíme-li, že celá P. Š. má pouhých 116 veršů, při nichž scházejí všechny základní předpoklady dramatu: Udání místa, času, uvedení jmen osob a co která z nich mluví, rozdělení v oddíly a všecko to, co jest nezbytné pro divadelní hru, uznáme, že tu jest dána ta nejširší volnost náhodnosti i subjektivnímu bystrovtipu rekonstruovateli. Odtud ten neobyčejný zmatek: Někdo rozdělil drama na pět aktů po dvou až pěti scénách, jiný na pět tak zv. kruhů, jiný opět na 15 scen; u jednoho odehrává se drama v haremu královského paláce v Jerusalemě, u jiného na venku v bytě Sulamitině; co u jednoho mluví Sulamit, to u druhého Šalomoun; u jednoho pronáší Sulamit táž slova k Šalomounovi, která u druhého promlouvá ve snu ke vzdálenému milenci atd. Většinu P. Š. tvoří monolog vedený Sulamitou nebo Šalomounem, a to namnoze bez vzájemného vztahu; Sulamit vystoupí po Šalomounovi, avšak na žádostivá slova jeho nijak nereagujíc opěvuje lásku svoji k venkovskému pastýři. A jako chybí zřetelné odmítnutí s její strany, tak chybí i přímé vyzvání a prosba se strany Šalomounovy. Někdy jest nemožno určit, zda mluví Sulamit k Šalomounovi, či apostrofuje-li nepřítomného milence. Jako by tu jeden druhému neroz-

uměl. Pro čtenáře jest nemalou obtíž se v tom vyznat.

Mimo to jest řada jiných důvodů, které by lze uvést proti tomuto israel-skému dramatu. Proto se dnes takováto násilná rekonstrukce dramatická považuje v kruzích vědeckých za více neb méně duchaplný pokus a odkládá se již všeobecně. Naprosto neudržitelná jest však Bonnefonova domněnka, kterou Hilbert předkládá, že by autorem dramatu mohl být Jerobeam. Neboť drama jistě prý bylo napsáno v době Šalomounova panování, tedy skoro 1000 let před Kristem.

Píseň Š. postavil do zcela nového světla J. G. Wetzstein, dlouholetý konsul v Damasku. Při popisu dnešních obyvatelů severovýchodní Palestiny *) promluvil o zvláštním zvyku tamějších venkovanů a rolníků: Nejkrásnější dobou v životě syrského rolníka jest týden po jeho svatbě. Mladí novomanželé sejdou se hned po svatbě na mlatu se všemi svými přáteli a sousedy, kteří je plných sedm dní baví tancem a zpěvem, nazývajíce ženicha králem a nevěstu královnou. Tito pak k těmto hrám a tancům, na jejich počtu připraveným, většinou pouze přihlížejí s improvizovaného trůnu. A dnešní syrský rolník má prý tytéž mravy a obyčeje, jaké měl před tisíciletími. Tu ovšem byla na snadě domněnka, že zpěvy, které se nám v Písni Š. zachovaly, jsou vlastně písněmi svatebními, jež zpívali svatebčané k počtu nevěsty a ženicha, opěvujíce jejich lásku a vychvalujíce tělesnou jejich zdatnost a krásu. Při tom se zálibou uvádějí ve svých zpěvech ženicha nebo nevěstu jako osoby mluvící a ve vzájemných zpěvech si odpovídající, dodávajíce tak svým výstupům jisté dramatickosti. Toto pojetí P. Š. je dnes téměř všeobecné.

Jediným thematem všech chvalozpěvů v Písni Š. obsažených jest láska. Orientální poesie povoluje tu do nejvyšší míry uzdu své bujné obrazotvornosti. Milostná zánění, smyslné rozkoše lásky, tělesné vnady ženy i muže jsou tu vylíčeny barvami nejsytějšími. Milostná rozkoš se srovnává s požitkem opojného vína, s vůní masti myrrhové a balšámové; proto milý jest jako sáček myrrhy a cyprový hrozen. Mladá žena jest stromem palmovým, zahradou jabloní granátových, ukrytým pramenem, studnicí vod živých. Ústa její červenou stužkou, s níž stéká nejlepší víno pro milého, zuby stádem ostříhaných koz, krk věží ze slonové kosti, oči rybníky Hesbon-

skými, nos věží Libánskou, prsy hrozný vinné révy, neb mladými gazelami, břicho hromadou pšenice atd. Hlava milého jest ryzím zlatem, rty jeho liliiemi, ruce jeho válci zlatými, tělo jako slonová deska, stehna jako sloupové mramorovi atd. Byť snad západoevropskému člověku některé z těchto obrazů a přirovnání nebyly srozumitelné, přece jim nelze upřít nejvyšší míry jedinečných krás orientální poesie.

V P. Š. jest tedy uložen poklad veliké literární hodnoty. Není to produkt jediného básníka, nýbrž výsledek lidové poesie. Vedle příležitostných zpěvů svatebních pojal sběratel do své sbírky i několik lidových písní milostných. A jako nemluvíme u lidové poesie o skladateli, tak také nemůžeme naprosto určit čas a místo vzniku těchto zpěvů. Mohou být mezi nimi prvky z doby velmi staré, jsou však tu i takové, jež některými řeckými slovy prozrazují dobu hodně pozdní, třetí snad i druhé století před Kristem.

Tim jest zároveň dána odpověď na otázku, zda P. Š. patří do bible. Základním měřítkem pro přijetí jednotlivých spisů do bible byla na prvním místě jejich náboženská cena. Tim se tedy P. Š. jako profánní produkt literární vylučuje již předem. Že však přece byla pojata do bible — ač to trvalo velice dlouho — toho příčinou bylo její allegorické pojetí: Milostný poměr milencu znázorňuje prý poměr židovského Boha Jahva k jeho vyvolenému národu. Později křesťanství přehodnotilo tuto myšlenku na poměr Kristův k jeho nevěstě, t. j. církvi nebo zbožné duši.

Dvojím utrpením prošla již tedy Píseň Š. Jedno jest shora uvedené násilné dramatisování a druhé její allegorický výklad. Nehoršíme se však nad těmi, kdo ji allegorisovali; neboť jenom toto náboženské hodnocení zachránilo ji od osudu, který stihl všechnu orientální literaturu obsahu profánního. V krátké době by byla propadla zapomenutí a jistě ztrátě.

Na ukázkou podávám některé části P. Š. Jsou do slovně přeloženy z hebrejštiny a jest při nich dbáno strofické úpravy hebrejských veršů. *)

(Kap. 4, 1—7)

Aj, krásná jsi, má přítelkyně,

aj, krásná jsi!

Jak holubice očí tvoje

z pod závoje tvého.

*) Srov. překlad kralický a překlad prof. Rud. Dvořáka (Sborník svět. poesie č. 40). Hilbertův překlad z francouzštiny jest přirozeně v mnohém ohledu nedostatečný.

*) Zeitschrift für Ethnologie. R. 1873, str. 270 až 302.

Tvé vlasy stádo koz,
 jež s horv Gilead dolu se ženou.
 Tvé zuby jako stádo ostříhaných ovcí,
 jež z plaviště vystupují,
 po bližencích má každá,
 bez mládat není žádná z nich.
 Tvé rty jako stužka červená,
 a ústa tvoje puvabná.
 Tvé skráně jako puklina jablka
 granátového,
 z pod závoje tvého.
 Tvůj krk jest jako Davidova věž
 ku hradbám postavená,
 na kteréž visí pavěz tisíc,
 vše štítý hrdinů.
 Tvých prstů dvě jak dvě mladých bliženců
 gazely,
 kteří se pasou mezi liliemi.
 Až den se schýlí a stíny odejdou,
 zajdu si k hoře myrrhové a pahrbku
 kadidlovému.
 Tys celá krásná přítelkyně má,
 a poskvrny na tobě není!

(Kap. 5, 2—16)

Ve spánku jsem byla, srdce mé však
 bdělo —
 slyš! milý muj klepá:
 Otevř mi, sestro má,
 má družko, holubičko má, má čistá!
 Má hlava plna jest rosy,
 mě kadeře krupěji nočních.«
 »Svou košili jsem svlékla,
 mám obléci ji zase?
 Svě nohy umyla jsem,
 mám zaspínit je zase?
 Můj milý sáh svou rukou skrze okénko,
 i vzrušena jsem byla ve svém nitru.
 I vstala jsem, chtíc milému svému otevřít,
 a s rukou mi kapala myrrha
 a s prstu mych tekutá myrrha
 na rukověť závory.
 Když svému milému jsem otevřela,
 již obrátil se milý můj a zašel.
 Já jsem ho hledala, však nenašla jsem ho.
 Já jsem ho volala, však neozýval se mi.
 Mě našli strážní městem obcházejíce,
 mne zbili, zranili mne,
 muj plášť mi odňali hradební strážcové.
 Zapřísahám vás, dcery jerusalémské,
 když najdete milého mého, co mu
 řeknete?
 Že nemocna jsem láskou!..
 Co je tvůj milý mezi milými,
 že nás tak zapřísaháš?
 Milý muj jest bílý a červený,
 vyniká mezi tisíci.
 Hlava jeho zlato, ryzí zlato,
 kadeře jeho palmové výhonky, jak
 havran jsou černé.

Oči jeho holubice nad potoky vod,
 umyté v mléce, sedící v plnosti.
 Tváře jeho jak balšamu záhonky,
 terassy vonných rostlin.
 Rtové jeho lilie,
 z nichž prýští tekutá myrrha.
 Ruce jeho válcové zlati,
 tarsisem posázení.
 Tělo jeho deska ze slonové kosti,
 safiry pokrytá.
 Stehna jeho sloupové mramorové,
 na podstavcích z ryzího zlata postavení.
 Tvářnost jeho jako Libanonu,
 jak cedru vznešená.
 Ústa jeho plná sladkosti,
 a celek jeho rozkoš sama.
 To jest muj milý a to jest muj přítel,
 ó, dcery jerusalémské.«

(Kap. 8, 1—4)

Ó, kéž bys byl mi bratrem,
 jenž ssaje na prsou mě matky!
 Kdybych tě venku našla, zlíbala bych tě,
 a nikdo by mnou nepohrd.
 Tebe bych vedla, do domu svoji matky
 bych tě uvedla,
 do pokoje své rodičky.
 Pít bych ti dala vína kořeněného
 a moštu ze svých jablek granátových.
 Pod hlavou mojí jeho levice
 a pravicí svou mne objímá.
 Zapřísahám vás, jerusalémské dcery,
 nerušte a nebuďte lásky, až sama bude
 chtít!

ZPOVĚĎ KRASAVICE.

(Varujte se ztežky, po které já šla«.)

Když muj otec v odpověď na moje prosby přišel se na mne podívat do malé světnice v nemocnici nemohla jsem ho vidět pro slzy. Nemohla jsem promluvit pro štkání. Držela jsem se jeho ruky, a mými myšlenkami táhlo: »Ubohý otec! Viděl mnohý vrak tam doma, ale nikdy žádný tak hrozný, jako tento vrak života jeho vlastní dcery.« Pohlédla jsem do jeho obličeje, který byl velmi přisný a smutný. Zašeptala jsem:

Polibte mne, otče.«

Přitiskl své rty na moje čelo a zaslechla jsem slabé zaštkání.

Potom moje roztomilá sestra Anna přišla a zlíbala mne a plakala. Odešla ze světnice, a dva lékaři přišli a oni a otec pohlíželi na stranu mého těla, kde udělali hluboký řez a všichni vypadali velmi vážni. Později podívala jsem se na otce a on potřásl hlavou.

Nemůžeš žít dlouho, dcero moje,« pravil. »V

nejlepším případě bude to jen krátký čas. Je tiže se pozdravíš, bude to pouze znamenati, že tvůj krátký život bude životem nezužívce. Litovalas svých poklesků, že ano? Pak věnuj ten čas, co ti zbývá, varování jiných dívek před stezkou, po které jsi šla.«

»Stezka, která vede do márnice a na Pole hrnčířovo,« přemýšlela jsem.

Majíc ruku v jeho ruce, co slzy naše se mísily, slíbila jsem. A toto jest způsob, jak to hodlám učinit:

Udělá se mi trochu lépe. To všichni pro mne očekávají. Ježto vím, že bude to pouze na krátko a že nevyhnutelně stav můj se zhorší a že konec bude blízky, onen čas, kdy bude mi lépe, bude mým zlatým časem. Tehdy uskutečním svůj plán.

Nevrátím se do svého starého domova v Norfolku. To bylo by příliš krutým křížem pro mou hrdou rodinu, ačkoli neodepřeli mi přístřeší. Avšak opustím New York, jehož druhé jméno je pokušení pro dívky, které nemají onoho velikého talentu, vlastně největšího talentu ze všech, kterým jest schopnost vzdorovat kouzlu pohodlí a rozkoše. I nyní, se stínem smrti na sobě, bojím se toho, neboť jeho prsty, ačkoliv ověněny květy, jsou silné a kruté.

Ráda bych šla do některého malého města, na příklad do Richmondu, a žila tam tiše a buď přednášela nebo psala, dokud můj konec by nepřišel. Vždycky mojí exhortou bude »Odměnou hříchu jest smrt,« a vždycky mluvíti budu k dívkám, slabým, rozkoše milovným dívkám, které nevědí, co mluví, když vyřknou osudná slova: »Chci vidět svět.«

Před sedmi lety vytratila jsem se ze svého klidného domova v předměstí Norfolku a přijela do New Yorku v soukromém voze Alfreda Vanderbilta Wayfarer. Jméno toho vozu bylo předzvěstí zla. Ale nevěděla jsem to tehdy. Nikdy nebyla jsem v takovém přepychu. Lidé, kteří vstupují do toho kočáru a vystupují, jsou lidé, kteří náležejí do usmívajícího se světa, kde strach nemísí se s myšlenkou, jak se zaplatí měsíční účty. Odvrátila jsem se od světa pracujících lidí, kde jsem byla stenografkou, pracujíc za sedm dollarů týdně na Jamestownském výstavišti, a vstoupila jsem do světa zábavy, kde neměla jsem ničeho na práci, jenom hleděti, abych vypadala krásně a byla veselá.

To by mae neospravedlnilo za to, že jsem opustila domov. Avšak já měla po svém boku a obrazně u svých nohou muže, do kterého jsem byla vášnivě zamilována, Charlesa Wilsona, s nímž setkala jsem se na koňské výstavě, když jsem obdivovala Vanderbiltovy koně. Viděla jsem, že on obdivoval mne a lichořilo mi to. Když mi začal vyznávat lásku, uvěřila jsem mu. Když jsem vstoupila do Wayfareru, věřila jsem, že si mne vezme, až přijedeme do New Yorku.

Místo toho vzal mne do svého domova v Newportu, kde žena s milým obličejem a prošedivě-

lými vlasy uvítala mne laskavě a jeho jmenovala Charliem. Když jsem se zeptala, kdo jest to, on odpověděl: »Nedělej pro to povyku. Jest to moje žena!«

Opustila jsem jejich domov v Newportu a přišla do New Yorku. On mne následoval. Hrozila jsem, že půjdu domů a řeknu otci všechno.

»Tam nezůstaneš dlouho,« vysmíval se. »Vykopnou tě. Myslíš, že jedna z prvních rodin ve Virginii bude mít takové děvče, jako ty jsi nyní, pod svoji střechou?«

Ačkoliv mluvil ve hněvu, věděla jsem, že mluvil pravdu. Vždycky jsem obdivovala a milovala svého otce, ale znala jsem ho, jakým byl, hrdého, přísného muže s malou sympatií pro slabosti lidské povahy. Byla jsem velmi slabá a bláhová, že zamilovala jsem se do tohoto muže, jenž pokryl moji životní stezku troskami. Že mi bylo teprve sedmáct roku, bylo u otce malou omlouvou. Jihané jsou stejně prchlívi jako hrdí. Kdybych byla řekla otci pravdu, mohl vyhledatí Charlesa Wilsona a zabít jej. Těto myšlenky jsem se hrozila. Často srdce ženy bývá zrádceem jejich nejlepších zájmů. Zůstala jsem v New Yorku. Wilson mně řekl, že se dá rozvést se svou manželkou a vezme si mne.

Snažila jsem se věřit mu a čekala jsem. Doufala jsem a modlila jsem se, aby brzy nadešel čas, kdy rehabilitována jsouce jako jeho žena, mohla bych navštívit svůj domov. Avšak čekání jest nebezpečnou věcí v New Yorku. Zvláště když jste mladá a hezká.

Když jsem si vyšla na procházku, můj zjev vzbuzoval pozornost. Pokaždé mne někdo zastavil, nebo jsem byla následována domů nějakým mužem. Když jsem se odvážila do divadla, dělo se totéž.

Bylo mně velmi tesknó. Cestování Charlesa Wilsona s Vanderbiltovými koni a pečování o ně v New Yorku a Newportu zpotřebovalo skoro všechno jeho čas, a já vidala jej zřídka a to jenom na krátko. Je-li vaše povaha hlouběji založena, můžete se bavit sami. Můžete čísti a studovati. Vaše myšlenky jsou výtečnými společníky. Avšak jste-li jenom hezcí a citíte-li stále závislost na někom, ty hodiny, co jste samy, jsou hodiny trýzně.

Slyšela jsem, jak jedna dívka, taková jako já, řekla: »Lidé mají různý pojem o pekle. Můj pojem jest být o samotě.«

Jste-li o samotě, jste-li takovým děvčetem, myšlenky vás trýzní. Vidíte se opuštěnu, hladovějící, umírající o samotě. Přemýšlíte o cestě ven. Plánujete sebevraždu, ale bojíte se. V těch dlouhých hodinách, kdy osamocena čekávala jsem, až Charles Wilson splní svůj slib, naučila jsem se pít.

Dívka, která byla zrovna tak osamocena a která viděla všechno tak černě jako já, poradila mně to. »Zažene to černé myšlenky. Budeš myslít, že jsi princeznou — aspoň na chvíli,« pravila.

Po dvou sklenkách šampaňského hlava mi šla kolem, tančila jsem a zpívala a smála se a stavěla

si větrné zamky těch časů, až půjdu domů a představím svého manžela a až matka vezme mne kolem krku a rekne: „Decro, odpouštím ti.“

Když opět bylo mi teskno a černé myšlenky mne pronásledovaly, pila jsem opět, tentokrátě tři sklenky. Tak jsem se utěšovala sama potají.

Jednou, když Wilson přišel mne navštívit, našel mne v bezvědomí, s prázdnou lahví a sklenkou vedle mne. Velmi se zlobil. Pohádali jsme se. Přestál mne potom navštěvovat. Prosila jsem ho, aby přišel zpět. To byl počátek mnohých scén mezi námi.

Zdali by byl o své vůli dodržel slib, kdybych v těch měsících nebyla si navykla pít, nevím. — Tím nebyla jsem nikdy jista. Ale tímto jsem si jista: dalo mu to záminku, protahovat věc. Dalo mu to příčinu říci mi, že jeho láska vychladla, poněvadž nebyla jsem již tou dívkou, která odjela s ním z Norfolku.

Mé zrcadlo pravilo mi, že tentokrátě mluvím pravdu. Nebyla jsem tou dívkou. Moje postava ztrácela své útlé, mladistvé linie. Můj obličej byl opuchlý. — Moje oči byly menší a víčka byla těžká. Moje svěží barva zmizela a ustoupila barvě popelavé. Byla jsem střízliva toho jitra, kdy podívala jsem se do zrcadla a viděla pravdu toho, že všechno, co jsem měla, moje krása, mizela. — Vrhla jsem se na postel a plakala celé hodiny. Slibila jsem si, že zanechám pít.

Avšak toho večera některé veselé přítelkyně telefonovaly mně o společnosti, která se měla sejít v „rathskeller“, aby se rozloučila se starým rokem a uvítala nový. Věděla jsem, že by mně bylo doma teskno. Šla jsem. Spala jsem po celý příští den. Když jsem se probudila, věděla jsem, co ta tíže v hlavě znamenala. Pila jsem příliš mnoho, příliš mnoho.

(Dokončení.)

ORNAMENTY,

umělecký časopis pro ženské ozdobné práce, na nějž jsme své čtenářky v březnu m. r. upozorňovali, dokončil prvý ročník svého trvání. Je radost listovati v těch šesti bohatě vypravených sešitech (ročně 8 K předplatného), vane z nich opravdu cosi nového a svěžího, čemu nejsme my ženy zvyklé v našich odvarech německých a francouzských modních listů. Ornamenty chtějí obrátit vkus českých žen a odvést je od malicherného a šablonovitého parádění. Proto redaktorka E l a M i k a n o v á - U r b a n o v á snažila se držeti list na úrovni přísně umělecké.

Vedle vlastní umělecké práce dovedla si získati řadu spolupracovníků, umělců a umělekyn, neboť Ornamenty rozšiřují po-

jem ozdobné práce ženské na celé okoli ženino a zabývají se nejen vyšíváním, krajkami, ozdůbkami, nýbrž také praktickými potřebami našeho prádla, oděvu a bytu. Účelnost a vkus mají zreformovat všechno naše okolí, hlásá řada článků v Ornamentech, řekla bych teoreticky, kdežto četná vyobrazení, krásné přílohy barevné a zvětšené přílohy pracovní podávají praktický názor i návod, jak který úkol řešiti. Zvláště záslužné je, že většina prací v Ornamentech je původní česká, a je až nápadné, jak liší se od nich těch několik prací přejatých z německých listů. Na př. mohlo by být sporno, jsou-li Capellerovy návrhy na květinovou výzdobu bytu věcně daleko od bývalých makartových kytic i klášterních věnců kol zrcadel a svatých obrázků. Nemohu-li mít květiny živé, nač jeji bezkrvné imitace, proti nimž Ornamenty správně horlí? (Ostatně slaměnky, jež Ornamenty na jiném místě obšírně doporučují, chytaly prach již v salonech našich babiček!) I ty bílé nádoby v našich přispínávaných, velikou většinou ještě staromodně zařízených bytech, lze přijímati jen podmíněně. Zapadly by ovšem ideálně mezi bílý nebo javorový nábytek, ale do malovaných stěn, na květované koberce a na tmavý nábytek není radno stavěti předměty svítivé bílé... Snad by na příště bylo vůbec radno aby se Ornamenty vyhýbaly všelijakým těm kapricím mody a zůstaly hodně povzneseny nad shonem dne. Všelijaké vlněné, háčko vané květiny přece nejsou a nemohou bý něco pěkného, přes to, že straší již i ve výkladcích Artělu. Tím hůře, jsou-li pracovány na papírové kostře (str. 49). Běda přitiskne-li krasavici s touto vlněnou kytkou na živůtku bujarý mládenec na statná prsa — co z kytky zbude? Hromádka zmačkaného papíru a pocuchané vlny! Rovněž květiny z plysu (na šturc) připadají mi jako nedopatření. Tu a tam překázejí některé jiné maličkosti i na některých umělecky myšlených vzorech; tak na př. zelená brokáťová kabelka s vyšitým středem. Brokát sám je látka vysloveně dekorativní, že s obejde bez malého, nevýrazného středu. Dětské šatečky (str. 39) a tylový ryš, še my, také utekly z nějakého Bazaru, kde jsou jich tucty.

Neminím však nikterak Ornamentům ubrati na hodnotě, uvádím-li některé méně podařené příklady. Bude-li paní redaktorka Mikanová ještě přísnější, bude příští ročník Ornamentů přímo vzornou pomůckou pro domácí i školu.

Výborný Avenariův Kunstwart přibouzel před lety umělecký smyč! ve svý

štenářích radikálními názory; toto je pěkné, (to ošklivé. Ornamenty uvádějí podobně dobré a špatné příklady tak zvaných moderních vzorů, nebo starých ručních prací (zvláště výborná je odstrašující dřevěná skříňka, obalená vyšíváním na stříbrném papíru!) z Luxova spisku »Geschmack im Alltag«. Takový obrázek poví více než mnohomluvný článek. B. H.

DROBNOSTI.

DUCH STRANY.

Mladočeši přece někde oslavili Macharovy padesátiny. Dostí pozdě, ale přece mladočeské Kolínských Listy (14. března) vzpomněly si na něho tímto slavnostním článkem:

»K padesátce Macharově přicházíme i my s kytíčkou pomněnek, přes to že pro nás básník-Machar zemřel, zanechav zde pouze svého nepodařeného dvojence Machara-politika. Vzpomínáme: V dobách studií svých trpce Machar protloukal se životem, živě se kondicemi a spisovatelstvím; sám ve vzpomínkách na doby ony říká, že »to byl psí život«. Plat za kondice nevalný a za příspěvky literární ještě horší, neboť dosahoval obvykle celého dvoušestáku. Však i tak byl Machar spokojen, neboť nepsal ani tak pro odměnu hmotnou, jako spíše proto, že niterně k literární práci puzen byl. Jedinkou větší odměnu za své literární práce obdržel Machar od — dra Fořta, kterýžto případ ve svých Konfesích literáta i. vděčně kvituje následujícími slovy: »...časopis Mlynář vypsál cenu jednoho dukátu za nejlepší prosu pro »Šalandu«, jak byla nazvána jeho Besídka. Dal jsem prvé dvě povídky svého táty do obálky a poslal na adresu redaktorovu, jímž byl tehdy dr. Fořt, nynější mladočeský poslanec, excellencpán a ministr v. v. Vyšlo číslo a prvá povídka byla tam, vyšlo následující a přineslo druhou. Radostně stoupal jsem ku Král. Vinohradům, našel ulici a číslo domu a zaklepal... Dr. Fořt byl doma, uvítal mne laskavě a povídal, že se mu mé příspěvky líbily a dodal: »Dukát vám nedám, nemám, ale snad i takto budete spokojen« — a dal mi — dvě desítky! Nevěřil jsem svým očím... Takový honorář... a maně se mi zachytil v paněti chudý byt dra Fořta, i byl jsem pohnut jaksi neobyčejně a rád mu to zde po letech kvituji.« — V době dnešní otiskujeme tuto vzpomínku, v které Machar-básník dává volný průchod vřelým citům svým k muži, jemuž Machar dnešní, zapomenuvši lob minulých, na jméno přijíti nemůže.« — Nešímáme si všelijakých nechutností venkovských novin, ale tato oslava v mladočeském listě, až vychází v Macharově rodišti, přece stojí a zaznamenání. Jen si představte: jeden Mladoček dal jednou Macharovi dvě desítky. Už dávno,

roku 1882! Ne zadarmo sice, ale podle uznání Machara samého, byl v honoráři jakýsi přidavek chudému gymnasistovi. Ty dvě mladočeské desítky se po 32 letech vyčtou básníkovi. A vyčtou se mu s opeřenou výčítkou, že není posud za ně vděčen. Není sice pravda, že by Machar nemohl přijíti na jméno dru Fořtovi, ale kdyby — za dvě desítky má mlčet! Všecko se v mladočeské straně točí okolo peněz: Kramář dával na čas (neví, kolik), Fořt přímo Macharovi do dlaně a ví se, že dvě desítky. Kramář je takový gentleman, že o tom mluví sám, za Fořta aspoň mladočeský kolínský list. Nepochybujeme, že dru Fořtovi tato kolínská horlivost je nemilá a že sám by ji nebyl schopen, leč to nic nemění na duchu strany...

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské fary.

Napsala Jindřiška Wurmová.

(Pokračování.)

Když děvčata přišla k Chládkům, ptá se šelmovskými mladý syn Franta: »No, a mně nic nedáte?« Hanička zaražena honem podává mu také koláč — ale ó hrůza! Když došly k poslední chalupě, kde měla zvát — on jim ten koláč scházel. Co teď? Honem se rozběhly zpátky, vrazily k Chládkům a že Franta má ten koláč vrátit. Ale koláč už byl v útrobách Frantových a ještě se jim tolik nasmál, až se smích ohýbal.

Mívaly jsme vždy nějaká zvířátka na opatrování a naše domácí zvířata byla našimi kamarády, zvláště pes Drahoň a kočka Morina. Naše krávy Hvězda a Straka leskly se vždy čistotou a jen to nás mrzelo, že na ně starý náš čeledín Matuška při orání moc křičí — jen tak ze zvyku, protože byl tolik let vojákem a byl tuze na komandování zvyklý. Opatrovali jsme jednou i mladá, lihnoucí se hádara, kterým při vykopávání pařezů v lese dělníci hnízdo rozházeli. Měli jsme menažerii, že i pan učitel děti ze školy posílal se na ni dívat. Morina měla totiž kofátka a když jednou sekáč přinesl v kapse malounkého opuštěného zajička, tu jsme vyložily Morině, že jej musí přijmout mezi své děti a vskutku, nejen že Morina kojila s kofaty i zajička, ale přijala velkomyslně do kruhu svých dětí i jiného ubohého sirotečka, drobounké kuřátko, které se nalihlo mezi káčaty a jež kvočna macecha klovala a jen kácat si hleděla. Bylo to podívání, když tak všichni klidně v bedně se krčili a kuřátko sedíc Morině neb kofátkům na zádech, svým něžným tí-tí-tí jim pěkně vykládalo.

V zahradě jsme házely včelíčkám listky

a větvičky, když spadly do rybníka, aby se mohly zachránit. Že se také několik z nás při takových příležitostech v rybníčku topilo, je pochopitelné. Malá Milča rozběhla se jednou za »kočičkou«, kterou zdaleka viděla běžet a skočit do rybníčka. Chtěla kočičku zachránit a zatím to byl potkan. Milča utíkajíc v horlivosti své, octla se zákonem setrvačnosti v rybníčku taky. Na štěstí maminka byla vždy po ruce, aby své neposedné »utopence« vytáhla a vzkřísila.

Mým miláčkem byla krotká kavka Káča, jejíž nejmilejším místeckem bylo mé rameno. Než ach — jednou ji stihla velká nehoda. Když jsem byla ve škole, vloudila se za maminkou na půdu a tam zůstala nepozorována zamknuta. Že byla moc zvědavá, chtěla vědět, co je v hrnci obvázaném papírem, rozklovala jej a šups — spadla do čerstvého medu, zapadajíc vždy více. Byla by žalostně zhynula, kdybych náhodou nebyla šla s miskou pro krupici a ji tam neobjevila. Byla to tenkrát v Rovečíně polizaná! Všecky děti na návsi se sběhly Káču olizovat, div že mi ji celou nesnědly, a ač jsem ji vícekrát koupala, nebyla dlouho po tom její peříčka tak lesklá a hebká, jako dříve.

Když bratři Bohumil a Antonín, jeden botanik, druhý broukař, snášeli svou »koršif« z přírody, tu už jsme jim všelijak pomáhaly, zvláště broučky vybírat z pytlíků hlíny, které z lesa domů nosili. Tuto pomoc jsem však později bratrovi jednou pro vždy odřekla. To jsem už byla mladou dívkou a vybírala jsem z hlíny brouky do kompotní láhve. Snad byl benzin příliš slabý, brouci zoufale vylézali zpět po skle a já byla nucena je stále dolů shazovat a tu mi jich bylo tak lito, že jsem všeho musila nechat. V noci na to měla jsem divný sen. Stála jsem sama na široširé holé poušti a ze všech stran se na mne hrnuly spousty černých brouků. Nemohla jsem uniknouti a brouci mi už sáhali po pás kolem do kola a stále jich přibývalo a obklopovali mne výš a výše a tu jsem se se zděšeným křikem probudila. Od těch dob jsem ani jediným broukem už sbírku bratrovu neobohatila.

My děvčata mladší už jsme nepoznaly dědečka a babičky. Cestička do Trpina pro nás zarostla a tak jsme si jednoduše přivlastnily Řouřkového dědečka a babičku ve Velkém Tresném, malý kousek od Rovečina. Byly jsme tam opravdu taky stejně jako vlastní vnoučata vždy vítány. Vždycky nám něco dobrého nachystali a

malých kulatých trnek jsme se tam najedly! Často po škole jsme uháněly do Tresného přes kopec na trnky. — U Řouřků jsme též vždy sušily s dospělými len. To se nastavěl v pazderně len do světnice s podlahou z hlíny udupanou, z které se vše ostatní vyklidilo. Ze síňky se ve veliké peci ve dne v noci topilo, až byl len tak suchý, že se mohl mědicemi třít, což bývalo vždy hotovým svátkem v každé chalupě. A jak vesele mědlec po dědině klapaly, když 10 až 20 třelek se pustilo do své práce. To už den napřed pro ně pekly koláče a vařily křížalky »na sliny«.

Ale nejhezčí to přece jen bylo, dokud se len sušil. Sedět na šalandě v sínce, péci v sopouchu pece brambory a ovoce a poslouchat pohádky našeho starého jednookého Matušky — to byla radost. Matuška býval mnoho let vojákem a pohádek uměl celé kopy. O princezně se zlatou hvězdou na čele, o Šmercedrajchovi a Jenověfě, a kdo ví, jaké ještě! A když druzí začali dovádět, já kolikrát ještě zadonila: »Povídejte mně, Matuško, třeba o tej Natálii, jak jste tam bojovali.«

Vypravování Matuškovy mne více zajímalo, než hlučné hry. Naučila jsem se moc brzy číst a milejší než všechny hry mi bylo sebrat z knihovny jakoukoliv knihu, vylézt na nejvyšší vršíček některého stromu v zahradě nebo zalézt pod vůz v kolně, kde mne tak hned nikdo nenašel — a číst — a číst. I když jsem husy pásala, nesla jsem pod zástěrkou s sebou knížku, kdežto na rameni mi sedávala moje ochočená kavka. Kolikrát mi husy, zatím co jsem horlivě četla, utekly do zeli!

Nejmladší ze všech dětí byla, jak jsem řekla, Týnynka. Narodila se, když nejstarší Bohumil studoval ve Švýcarsku, kde prodlél několik roků, aniž by se mohl pro výlohy daleké cesty, domů se podvat. Psal mu ovšem, že má malou sestřičku, ale ve všem tom ruchu studentského života, př kterém spíše sledoval pohnutý politický život ve vlasti, na ni asi tuze nemyslel. Ce stoval o prázdninách po Švýcarsku, nebo byli chudší studenti zváni k letnímu pobytu do zámožných švýcarských rodin. Když si vracel domů neoznámen, tu maminka vyhlédla z okna a v tom krásném statném mladíku, který vesele a chvatně od Olešnice se blížil k staré faře, poznala svého »nejstaršího«.

(Pokračování.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

V. MARTÍNEK:

NA MOTIV STARÉHO MYTHU.

Kdys mračný démon used' na balvan,
jenž nad propastí ze skal vyčníval,
a svěsil svoje křídla žtmenělá,
tvář naklonil a hlavou opřel se
o věkovité skály výběžek.

Byl večer již a dole hluboko,
tam v propastí a bílých ve mlhách
se pod démonem šerý ztrácel svět,
jenž zalit odleskem byl bílých hvězd.
A zdálo se, že země tiše spí,
že krvavý boj žití aspoň teď
už vyzněl svatě noci smířením.

Však dole tam, tam dole na zemi,
i nyní ještě, noci ve stínech,
nebylo míru. Stále ještě tam
byl velký boj, jenž trval od věků,
byl věčný zápas lidských životů.
A jeden v boji vraždil druhého
a slabí lkali v prosbě zoufalé,
své ruce k modru nebes spínali,
však na nebi jen hvězdy zářily,
velké a tiché, mlčky jiskřivé,
v bolestí lidské.

Píseň krvavá
duněla zemí, píseň bez konce,
a lidé rvali se, ti jedni s chimérou,
již zvali osudem či temnem srdci svých,
ti druzí se sebou a s bratřími,
a celý svět byl jeden velký boj.
Ti slabí tam (a těch byl celý svět —)
pokorně lehli čelem ve chrámech
a klaněli se u soch, obrazů
a odcházeli, jedni v naději
a druzí v zoufalství...

... To odvěká
se vlnila jen sudba člověka.

A démon vše to zřel.

On přivřeným
svým zrakem mlhy bílé proníkal,
jež v kotoučích se pod ním válely,
a viděl svět pod sebou v propastí,
zřel zápas lidí, jejich zoufání,

jež v dlouhém, bezútěšném výkřiku
se třáslو příšerně.

A dlouho tak
ty oči jeho velké, zelené
se dívaly na zemi ztemnělou —
pak zvolna pozved' zraky od hlubin
a kalně jimi pohléd' nad sebe,
na modrá, těžká, slavná nebesa,
hvězdami vznatá. Dlouho seděl tak
jak zkamenělý, chmurný, velký stín,
tma jeho křídel padla na skály,
... a dumal tak a mluvil pro sebe
mrazivým šumem větrů podzemních:
Ó, vidím vás, ó, lidé, koruno
vy tvorstva! Zřím vás ve mdlobách,
zřím zápas váš! Vy chabí otroci,
mdlí vězňové, jichž síly spoutány,
hle, rvete se a dlaně krvavé
jen marně do mlh šedých zdviháte
v naději, v touze!

Bědné království
to v moji dáno moc, já nepřítel
jsem sokum žalostným! Mám při vás bdít,
stín budít v srdcích, v duše sázet blín
a štvátí vás a drtit vaše sny,
váš osud zoufalý víc otrávit...
Ubohé, chabé moje království...!»

A ďábel umlk'. Oči zelených
lesk příšerný zhas', neboť démon je
již přivřel zcela.

Mlčel dlouho tak,
až náhle prudkým vzmachem křídla svá,
ta netopýří křídla ponurá
stáh' jako v černou plachtu mohutnou
a rozestřel je sobě nad hlavou —
a zdálo se, že náhle zkameněl.

Svět, zápasy a kletby, modlitby,
jas, temno, mraky, modro oblohy,
vše přestalo již býti pro něho
a z jeho prsou těžký vanul dech,
dech spících... Byla jasná, vlahá noc!

Tak ďábel spal...

A pod ním válely
se mlhy bílé a pod mlhami
se hřízil ve tmy, širý, dálný svět,

a na zemi dál lidé zoufali
a doufali a divě bili se . . .

Však boj ten neztich', ač již démon spal.
Krvavý zápas bouřil bez mezi
a lidé sami nových démonu
sí na sta v duši zase stvořili,
neb člověk bez démonů neumí
údolím slzným kráčet života
a neumí mít prázdné oltáře.

Tak zdálo se, že nejen démon spí,
však všecko, všecko, vesmír daleký
že do spánku se hříží ztrnutí,
a jenom člověk hlavy neskloní,
neb v zápas šilený je stále hnán,
prach zapomenutý, jenž náhodou
byl ku bědnému žití vyvolán
kdys na úsvitě věků . . .

KOLO.

A všecko bylo už a všecko bude znova . . .

Bolestný výkřik každý, touha básníková,
sny čisté srdcí mladých, když jim otvírá se
květ zářný života a v plně svítí krása,
kvil matek teskný, děti mazlivý hlas měkký,
zpěv vášně, zubů skřipot zoufáním a vzteky,
a kladiv úderů a mečů znění jasné
a šepot trhaný, když slední naděj hasne —
a co víc ještě prudce prosumí nám duši
a všecko, všecko to, co člověk sní a tuší,
a všecko to, čím zápasí a hřeší,
a všecko to, čím míjivě se těší,
zda neprochvělo dávno tisícícerou hlavou
a neopilo vlnou šumnou, bouřně žhavou
a neubilo miliony?

Neboť žití
odvěkým kruhem ve tmy neznámé se řítí,
je věčně stejné v neustálé změně;
to píseň nesmrtná, jež chví se neskončeně
a hlasů nespočetných tóny jsou v ní slity —
Ó, zdali neslyšíš, že tisícíceré vryty
jsou stopy v naší zem, jež rodí nás i skryje,
že vzduch, jež dýcháme, je jedna symfonie
všech hlasů pradávných už před dávnými
lety?

Ó, slyš . . . a zachytíš znova slova, sloky,
věty
stlesku i lásky, pochyb, naděje i síly,
čím lkalo zoufání, čím touhy hovořily,
šeptala oddanost a pevně řekla víra.
Neb není smrti, zániku, nic neumírá.
To refrén věčný je, to sinajská jsou slova.

A všecko bylo již a všecko bude znova.

LEDA.

Olga Vojanová.

Zrodila se na březích Eurota za vlahé, srpnové
noci, kdy, jakoby vlastním zlatem přetížené, padají
hvězdy a kdy ruce milenců jsou zvlhlé a tisknou se
k sobě jako sevřené listy magnolie. Její osud byl
krásný jako osud mladé bohyně.

Její domovem byla smaragdová luka kolem
Eurota. Bílé nymfy s vlasy zlatými jako jantar, a
nymfy zlaté pleti a zelených vlasů, byly jejími
družkami. Drobní faunové a lesní bůžci přinášeli
mladé Ledě narcisy, anemony, lilie a hyacinty, stro-
my, prohýbající se tíhou svých plodů, radostně ro-
zeviraly své větve, když děvčátku se zachtělo po-
krmu.

Řeka kladla denně na své zelené břehy lastury
a drobné, pestré oblázky, aby vykouzlila jediný
radostný úsměv na rtech Lediných.

Skalní prameny zjasnily svá zrcadla, aby mohly
vyprávět o její kráse, neboť Leda byla krásná jako
některá z bohyň.

Její tělo bylo útlé jako stvol lilie a bílé, osle-
pující bělostí slonoviny; její vlasy byly zlaté jako
med a těžké jako hrozen mytilenského vína.

Trávila své dny, tančíc na lukách mezi květy
se svými družkami, o závod s motýli a včelami, jež
jí přinášely med, zlatý jako její kšice a sladký
jako její los.

Spávala pod stromy, jejichž listy jí ševalily uko-
lábavku, na lůžku z růžových listů.

Selene líbala svými chladnými, stříbrnými po-
líbky její čelo, jako kdysi čelo Endymionovo a k
jítru dotkly se jejich skrání růžové prsty sestry
Heliovy, jež v šafránovém rouše spěchala kolen.
Heliovi oři stanuli chvíli ve svém běhu, zmatení její
krásou.

A když vstala a krokem Charitky spěchala
ponořit do stříbrné řeky své ještě stříbrnější tělo,
tu klonily narcisy, anemony a hyacinty své hla-
vinky a cosi jako vzdech zachvělo se vzduchem,
jenž vášnivě ssál vůni její pleti. A řeka šuměla
radostně, jakmile jen ucítila Ledinu nožku a lásky-
plně houpala její tilko, jsouc šťastna, zachytilo-li
se jen několik krůpějí na šíji a vlasech divenčinyých.

Vše milovalo toto podivuhodné, zázračně krás-
né děvčátko.

Nymfy tkaly průsvitná roucha, aby zahalily její
nahotu, krásnější a cudnější všech rouch světa. A
bohové a živly patřili vlidně a bez zášti na její
šísti.

Byla miláčkem, štěstí, bohů a nymf.

Kteréhosi jitra vstala dívčinka a popěvujíc
běžela k řece. Den byl jasný a nebe bylo modré
jako jediný, ohromný tyrkys.

Leda vnořila nožku do vody a hlavinkou hodila
na zad své zlaté vlasy, jež se zlatou záplavou roz-
lily po úzkých zádech a chlapecky útlých bocích
až ke kolenům.

Stála tu v plně září sluneční, a nebe, toho jitra

tak podivuhodně modré, rozlévalo své světlo po její nahotě, jež jeho odleskem nebyla více bílou, nýbrž modravou. Stála tu bezstarostná a cudná jako měsíční paprsek a bujná jako mladý chrt. Sklonila se k řece a nabrala do dlaní vodu, jež jí sevřenou hrstí stékala nazpět, zachycujíc se na řadrech a bocích dívčíných.

A Leda se smála a radovala radostí až nezbednou.

I rozevřela dlaně, neboť již jí lákala nová hra. Počala svými ručkama, podobnými dvěma bílým motýlům, lapati po slunečných paprscích, a zavřela pak opět dlaně, jsouc přesvědčena, že v nich vězní slunce. A pak shlédla svůj obraz v zrcadle řeky a zaradovala se. »Jak jsi krásná, modrá dívko,« volala, přejíždějíc drobnou dlaní své tělo, jež té chvíle bylo podivuhodným osvětlením opravdu modravé.

Tu dotklo se její nožky cosi hebkého a vonného. Leda se zalekla. Byla to bílá labuť, jaké dívka dosud neviděla; její zobák byl šafránově zbarven a oči měly barvu pryskyřice. Hlava ptáka klonila se k nohám Lediným, laskajíc zobákem její útlá kolena.

Leda se zachvěla jako vyplašená laň a proud krve hrnul se jí k srdci, v němž se usídlilo cosi neznámého, cosi polo úsměv, polo slza.

Ruměncem polil její líc, a ona jakoby schvácena náhlým studem, zakryla rukama svoji nahotu. Vymkla se a zmateným krokem prchala do háje, aby ukryla v jeho stínu svůj ruměncem a zaplakala pláčem, jehož příčiny neznala. Když přišly její družky, nemohla už tančit; byly jí cizí a jejich hry připadaly jí pošetilé. Denně chodila k řece, usedla na břeh, položila svoji zlatou hlavinku do dlaní a srdce jí umíralo neznámou touhou. Marně kladla řeka škeble k jejím nožkám, marně jí zvaly její družky. Údoli Eurota sesmutnělo. Květiny zavřely své kališky, prameny se zakalily, poněvadž nemohly zrcadlit úsměv děvčátka a řeka tekla mdlé a nekladla více škeblí na své břehy.

Ptáci ustali ve svém zpěvu a zmateně kroužili nad údolím.

Slunce jakoby ztemnělo a nebe marně toužilo oblévatí svým modrým svítem nahotu Ledinu.

Smutek zavládl v údolí Eurota. A jednoho večera, když Helios byl v sklonu, ucítila Leda, sedíc v zamyšlení na břehu, něžný dotek, jenž jí projel celým tělem. Byla to labuť. Šafránový zobák ptáka laskal její nožky a žluté oči zíraly na ni láskyplně.

Chtěla prchnout, ale radost jí v tom zabránila. Sklonila s úsměvem rty na hlavu ptáka a měkké jeho peří zvlhlo jejím polibkem. Nevýslovná něha ovládla její bytost, něha a divoká radost. Sklonila se níže k ptáku, jehož zobák laskal nyní její řadry. Nemohla promluvit, nemohla vzkřiknout; zmlkla v nevýslovné oddanosti a její pootevřené rty šeptaly jen: ano, ano.

A cosi nepoznaného dosud chvělo se její bytostí, celý svět rozkoše a muky, cosi jako vlna od

pekelného k nebeskému; v jejich žilách jako by hořelo slunce s ohněm o závod. Byla královnou i otrokyní, dčckem i ženou zároveň, šeptajíc v oddanosti: ano, ano.

A celé údolí, řeka, prameny a ptáci zaplesali radostí, že Leda spočinula v objetí největšího z bohů...

V Berlíně, 9. března 1914.

PŘÁTELSTVÍ, DARY A ŽIVOT.

Povídka z literární pozůstalosti J a n a P a l u d á n a, posluchače filosofie.

Ješek a Toman byli výborní přátelé. Zbudovali před lety svoje přátelství na věčném základě. Věřili od počátku, že pravé přátelství dává jednomu duchu dlítí ve dvou tělech. Jedné vůli slouží myšlenky, rodiči se ve dvou hlavách, a rozkazy jedné vůle vykonávají dvě těla. Ješkovi byla k službám hlava i ruce Tomanovy, Toman vládl hlavou a rukama Ješkovými.

Přátelství toto mělo být východiskem životních úspěchů. Druh druhu byl pevnou oporou a při tom oba svorně se snažili tříbiti všechny své síly na vrchol výkonnosti. Konala se kdysi porada o životních cílech. A následovaly rozhovory, jak čas toho žádal, o směru cesty, jejich zátočinách, o městě s palácem na obzoru. Čtvero očí a dva rozumy vyhlížely do budoucnosti. Ale vzájemnost panovala i ve věcech nejvšednějších. Jednou se večerelo u Ješka, podruhé se snídalo u Tomana, vždy s čajem, jenž čeří myšlenky. Ješek s trochou humoru naučil Tomana moderně vázat nákrčníky a Toman mu důstojně splatil dluh: odhadl cestu, kterou se příští moda bude brát, a jeho objev se zužitkoval na dvou místech. Kde nestačily finance jednoho, kupovalo se na společný účet. Tak za měsíc několikrát vešli ve společenství toho neb onoho statku, jak právník říká; po čase Ješek postoupil Tomanovi jedno, přijal druhé, a byla opět rovnováha.

Společnou touhou obou přátel byl společný byt, který se nedal dle výpočtů jejich nalézt jinde, nežli ve starém panském domě opodál městského hluku, ale s vyhlídkou na městské věže a střechy. Tři prostranné pokoje s vysokými stropy a širokými okny; prostřední salon s velikým krbem a s křesly v útulných koutech bude neutrální půdou; v pravo bude ovzduší jenom Ješkovi vlastní, v levo úkryt pro intimnosti Tomanovy. Společně budou bydlet a přece si budou navzájem hosty, překročí-li Ješek práh dveří ze

salonu na levo vedoucích, nebo zajede-li Toman do pokoje v pravo. Bude v tom půvab, bude-li jeden druhému tak na blízku, chvíli hostem, chvíli hostitelem, ale vždy nezávislým. Neboť na tom shodli se beze slova od prvního okamžiku, kdy se poznali: nechtěli byli všechny svůj volný čas pospolu, chtěli nade vše osobní svobodu druh druhá.

Ješek s Tomanem vymalovali si kdysi tento vzdušný zámek s obrazností umělcův i se zkušeností hospodyň, jež znají svou domácnost do posledního koutečka. Potom vydali se na cestu za tímto ideálem, krok za krokem. Udála se příležitost koupiti starožitná křesla. Koupil je Toman s myšlenkou, jak dobře vyplní roh společného salonu. Pro úzký kroužek společných hostů opatření vybrané a bohaté přibory bylo již dávno potřebou, kterou cítili každý měsíc aspoň jednou. Ješek ulehčil tuto starost oběma přátelským hlavám. Toman koupil koberec, který se zdál přepychem v jeho skromném pokojíku, který však bude na svém místě v příštím společném saloně. Podobná byla historie s vásami, které se naskytly Ješkovi.

Paměti hodnou koupí učinili společně: vyšla přímo ochromující anglická encyklopaedie. — Rozumí se, že oba dokonale vládli angličtinou. Její znalost byla prvním ovocem jejich společného přátelského úsilí, a byli jí vděční za to, že anglickou rozmluvou leckdy ve lhotejném okolí se osamotili a splynuli v jedinou osobu. Zdravé ovzduší anglického charakteru a kultury, kterým se obklopili, přímo sílilo jejich nervy. — Nová encyklopaedie byla pokladem. Bylo v ní, co věda znala i co všední život žádal. Přinášela ukázky umění, literatury a kultury všech věkův a neopomíjela pojednání o kterékoli výrobní činnosti podle nejlepších metod přítomných dnů. Ješek a Toman pocítili pojednou, že bez tohoto pokladu nemohou žít. Ihned sestavili rozpočet na mnoho těžkých liber sterlingů, jež se musily položit na váhu, aby knihovna byla jejich. Přišel den, kdy vskutku byla jejich, jejich společně. Byla to statná řada pěkných svazků ve vkusné dubové skříni. Každý svazek, jak nakladatel kdysi hlásal ve svých prospektech s upřímnou sebedůvěrou, byl stupněm na cestě k úspěchu svému čtenáři. A stupňů bylo jako ve mnohopatrovém domě, což se jen shoduje se zkušeností, že i cesta k úspěchu vyniká délkou, na níž se leckdy nevystačí dechem.

Skříň, jejíž sklem prosvítaly kožené hřbety se zlatým písmem, byla postavena jako oltář v pokoji Ješkově. Ješek s Tomanem pilně přistupovali k oltáři a po odpoledních

i po dlouhých večerech konali své modloslužby. Jistě vzali odměnu svou. Není sporu, že rozšířili svoje obzory do dálek a hloubek, které jim bývaly mlhavé a zúžitkovali leckterý praktický pokyn, jež jim podávaly moudré knihy. A může-li se i srdce lidské aspoň obrazně rozšířit s každým novým předmětem lásky, rozšířilo se srdce Ješkovo i Tomanovo. Neboť nebe v něm vidělo nyní oltář v podobě dubové skříně; voskovicemi byly svazky, nad nimiž tenké plaménky vědy kmitaly chladnou nevtíravou září.

S těmito oltáři v srdcích chodili Ješek a Toman po mnoho měsíců životem. Na to přestěhoval se skutečný oltář — bibliothéka — do bytu Tomanova. Obětovalo se na něm dále, avšak řídkěji již, poněvadž nové modly povstávaly v obou srdcích, jak se rozumí samo sebou.

Ke konci roku Ješek a Toman skládali si počet ze života. Každý se tázal sebe sama, oč pokročil na své životní pouti. Potom se ptali a přehlíželi společně, oč jsou blíže svému bytu ve starém panském domě s anglickým krbem, jemuž bude protějškem dubová skříň, moudrosti plná. Po tom rovnali své účty v číslicích. Vyvažovali vzájemné pohledávky a postupovali druh druhu se závazkem mlčky srozumitelným, že všechno se sejde ve vysokých pokojích, o nichž snili.

Před bibliothekou v dubové skříni musili se bezděky na dlouhou chvíli zastavit. Jak rozřešit hmotně toto společné vlastnictví? Na tu otázku se odmlčely i tyto výborné knihy. Opustily patrně tiskařské lisy s přesvědčením, že jest jim určeno vejíti ve výhradný a nedilný majetek každé hlavy po celém vzdělaném světě. Když knihy mlčely, přemýšleli přátelé. Má připadnouti Ješkovi první polovice svazků, Tomanovi druhá, či mají počítat při dělbě vždy ob jeden svazek, jako kdysi ve středověku papežové se dělili o důchody s biskupy, vyhrazující střídavě měsíc sobě a měsíc jim? Pchřichu zcela jinak je s bibliothekou. Zde není dělby, právě tak jako jí nebylo podle slov jinocha po vědě zizničih, jenž pravil egyptskému veleknězi před zastřeným obrazem v Saídě, hledaje pravdu celou: Vyjmi jeden ion z melodie nebo jedinou barvu z duhy, vše, co ti zbudne, není ničím, dokud schází harmonický celek tonů neb barev. — A pak, kterak dělit skříň?

Právník snadno řeší spoluvlastnictví. Jeden i druhý jest neobmezeným vlastníkem vůči světu, avšak právo jednoho je obmezeno stejným právem soudruha. A kterak,

kdyby jednomu i druhému se zachtělo jednat jen po vlastním rozumu? V přátelství Ješkově s Tomanem nebyla ovšem otázka dělby nikterak palčivá. Ale jejich smyslu pro přesnost a čistotu účtů vzdorovala skříň s bohatstvím svazků. Nebylof na ten čas předmětu, který by ji vyvázil. Ba skříň byla v duši obou obklopena září, která ji činila dražší při jakékoli kompenzaci v očích ostatního světa snad rovnocenné. Přesli tedy Ješek a Toman do nového roku s tímto společným vlastnictvím. Ovšem i se starým přátelstvím a s novými tužbami. Byt v starém panském domě byl kdesi na obzoru měsíce máje.

Do rozpočtů promluvil osud mocné slovo. Zaznělo náhle ve sluch obou přátel. Skoro ve snách vytrhlo Ješka z města se stem věží a s úbočími nad řekou, po jejichž březích mluví uplynulé věky rázovitou krásou prejzových střech. Zavedlo Ješka do města v rovině, které soustřeďuje moc a pýchu celé říše. Je bohatší počtem lidstva a domů, ale chudší v malebnosti, do níž se nedostává stříbrného pásu řeky a zelených svahů v záplavě domů. Ješkovi bylo nově město nad to chudší. Chudší o mnohé, srdci drahé tradice, o vlahé ovzdušší domoviny, kterou zaměnil za tento cizí kraj. Chudší o veliké a čisté přátelství, které v denním styku roste a pevněji se ukovává, a z něhož při rozdělení podrží se přátelský cit s projevy v dopisech, blahopřáních, v upomínkách z cest, malých dárech, a možno-li v návštěvách ob čas.

Ješek s Tomanem se loučili bez těchto úvah. Zdálo se jim skoro zřejmo, že neuplyne dlouhý čas a sejdou se v téměř něstě. Společný byt bude státi jen v jiné ulici, ale budou v něm známé pokoje se salonem uprostřed a s přátelstvím, které nezná změny místa, ni času. Zsvětlii zatím při rozchodu jeden den v roce za svátek svého přátelství. Měl to býti jakýsi pohyblivý svátek — den, který si určí za schůzku kromě toho, co volnosti jim přístě kalendář s povoláním dopřeje.

Tak žil nyní Ješek zde a Toman onde. Dopisy vypravovaly o práci a úspěchu i sklamaných nadějích, a nových plánech. Nedostatek přímého styku se vyvažoval pozornostmi čtenějšími, než dříve bylo. Obrazy a knihy při každé příležitosti uvrzovaly svazek, jemuž se nedostávalo polehu oka v oko a stisku ruky. Byly to lary, jimiž se předstíhovali, jakoby chtěli kupovat svoje city a podplácet přízeň, které, jak cítili, nyní scházela kouzelná moc osobního styku. Ale dovedli při tom, mlčky a bez úmluvy, svým pozornostem vtisknouti

ráz, který činil obraz nebo knihu jen přívažkem k projevu přátelského citu. Jako anglické vánoční dárky vždy doprovázené snítkou jmelí: zelené jmelí je symbolickým přáním štěstí, a dárek toliko podstavcem tomuto přání.

Svátek přátelství oslavili Ješek a Toman schůzkou krásného letního dne v rodném kraji. Hovořilo se o vzdušném zámku, jenž zustával ještě pouhým snem. Podzim přinesl jako vždy přival nové práce a ubíhal rychle. Prosinec tu, ba již se nachyluje k Vánocům. Na dvou různých místech uvažovali Ješek a Toman, co věnovati na překvapení přítelovo v den, kdy schůzka nebude možná, kdy však přátelské vzpomínky budou živější než kterýkoli jiný den v roce.

Den před Štědrým večerem bylo na cestě psaní Tomanovo. Koušek jmelí byl doprovázen obrázkem, knížčinkou veršů »In memoriam« a lístkem. »Příteli Ješku! Považuj tento lístek za postup práva k mé polovině biblioteky, která jest již na cestě ve Tvoje nedílné vlastnictví.«

Téhož dne před štědrým večerem putovalo psaní Ješkovo do města Tomanova. Větévka jmelí s jiným obrázkem a jinou knížkou; a do šťastné trojice lístek: »Milý Tomane! Od této chvíle jsi neobmezeným vlastníkem anglické knihovny, jejíž poloviny se pro Tebe zřikám.«

Když tohoto štědrého dne přečetli Ješek a Toman svoje dopisy, kmítl úsměv na tváři obou, úsměv porozumění, a následoval pohled a pokyn rukou na pozdrav směrem, kde druh druhá v dáli tušil.

Budiz i nám jasno, jako jim oběma, co znamená ten dvojitý dar. Ješkovi a Tomanovi je projevem citu, který neváží oběti, když se ozve v srdci struna přátelství. Skeptik, jenž provětrává i nejtajnější záhyby, srdce chladným rozumem, by ovšem snad řekl: »V setmělém koutě přátelských srdcí vyklíčila spíše myšlenka přinést obět vlastnímu smyslu pro pořádek.« A poklonil by se spravedlnosti, že aspoň tuto nebyla slepá ani liknavá. Neboť zjevným účinkem obou těch listů, že právník, který dovedl před tím ukázati prstem, která polovice anglického pokladu patřila Ješkovi a která Tomanovi, bude nyní stejně šťasten, když oba přátelé si vlastnické poloviny neviditelně prohodili. A co ve skutečném životě? Místo Tomana bude nyní Ješek již ráno z lože patřiti na knihovnu a častokráte denně okem o ni zavadí. Ale snad byla škoda přepravy. Přicházíť doba i v životě knížek srdci milých, že stačí již čistí jen zlacené hřbety. Osud ten čeká i biblio-

lisku. Necht' zatím Ješkův užitek z ní vyjde aspoň nad to, co zaplatil Toman na dráze.

Zbude cosi ještě pro čtenáře na dně této strizlivé historie? Snad pokyn pro všechny, kdo před právem i v úkrytu před ním žijí ve vlastnickém společenství jakéhokoli majetku. Těmto se ukazuje, kterak se navzájem překvapí bez výloh darem, jehož cena může jít nad tisíce, jestliže si jen tak rozumějí, aby strana stranu nepředěšla a nezbudila v ní s drzavou daru náhle jiný rozum. Proto je v životě třeba rozuměti si přátelsky a navzájem.

ZPOVĚĎ KRASAVICE.

(Dokončení.)

Stala jsem se otrokem. Dovolte mi říci, co jest to státi se otrokem pítí. Jest to státi se úplně bezmocným. Jest to státi se neschopným úsilí jakéhokoli druhu, i úsilí vůle. Přátelé chtěli mne »pozdvihnouti«. Navrhovali Paříž. Ale já pouze slyšela svůdný hlas restauraci v Montmartru. Odebrala jsem se do Londýna. — Jezdila jsem občas s Vanderbiltovy koni a časopisy psaly o virginské krásce, která tak pevně dovedla držeti opratě v ruce. — Avšak stále vnitřní hlas mi našeptával, kdykoli jsem byla sama: »Ty nejsi krásná. Ty nejsi šťastná. Ty nejsi veselá. Ty se jenom takovou zdáš. Ty a jiné tvého druhu jsou jablka sodomská, krásná zevně, ale popel uvnitř — popel zoufalství!«

Nalada Charlesa Wilsona vůči mně byla měnivá. Někdy byl laskav. Jindy krutý. Rozvod získal. Byl proveden obřad. Já zadala soud na důkaz, že jsem byla jeho zákonitou ženou. Ten soud dosud nebyl skončen.

Avšak on později oženil se s jinou. S mladou, roztomilou dívkou, s takovým nevinným obličejem, jaký já měla, když prvně s ním jsem se potkala. Zpráva o tom div nedohnala mne k šílenství. Číhala jsem na ně jeden den, a když přijeli na nádraží, vrhla jsem se jim v cestu a řekla jí svoji historku. »On není vaším manželem, je mým,« pravila jsem, ukazujíc na něho. Zástup brzy se shromáždil. Dal mne zatknouti. Vysloužila jsem lhůtu ve vězení Hollowayském, kde mě zlaté vlasy, o nichž často říkal, že byly největší mojí krásou, byly ostrihány.

Když vysloužila jsem svoji lhůtu, hledala jsem v Londýně přátele a pomoc. Ojela jsem do Paříže a byla jsem zatčena na nádraží pro nepořádné chování. Třicet dní. Když jsem promluvila, lidé dívali se na mne s opovržením. Moje historie byla vepsána v moje opuchlé rýsy v mých očích, které prozrazovaly mé tajemství. Byla jsem opilcem.

Jednou vyseděla jsem celou noc, zatím co

chladná mlha plžila se od řeky a zahalila mne, na jedné z lavic na Nábřeží, s jinými lidskými vraky.

Jednou chtěla jsem se zabít, ale v tom, jako ve všem v mém životě, stihl mne nezdar.

Vrátila jsem se zpět do Ameriky, když polovička mého poplatku na loď byla zaplácena dobrosrdečnými Američany. Vyprávěla jsem svoji příhodu těm, které jsem znala v mých prvých dnech v New Yorku. Vypláceli mně peníze, vždycky jenom malou částku, se slovy: »Kup si za to jídlo, nikoli rum, Florence.« Neřídila jsem se jejich radou.

Jedna dobrá žena psala mým rodičům. Moje vlastní matka odpověděla, že její srdce bylo zdrceno, ale že se mne zřekli, že můj případ byl beznadějný.

Jiná dobrosrdečná žena dala mne do kláštera sester bližší Harrison, New York. Sestry byly laskavé ke mně, ale nedaly my ničeho pít, nic obsahujícího alkohol. Já šlela zrovna touhou po pítí. Přelezla jsem vysokou klášterní zeď, běžela na nádraží, kde jsem našla na podlaze stanice dollar, jež někdo upustil a zaplatila jsem si jízdné do New Yorku. Když jsem tam přijela, šla jsem přímo do hostince. Žádala jsem majitele, který mne znal z mých skvělých dnů, aby mně posečkal za nápoje. Telefonovala jsem jedné přítelkyni, která přišla a zaplatila za mě, ačkoli s nechutí. »Musím tě asi vyplatit ze zástavy,« pravila.

Od té doby žila jsem ze štědrosti svých dřívějších přátel, kteří mne litovali. Moje zdraví a síla byly pryč. Lihala jsem v posteli po celý týden a probouzela se jenom, abych se spila do strnulosti. Být strizlivá, znamenalo uvědomiti si hlubinu, do níž jsem zapadla a to byla hrozná trýzeň, neboť potom jemné city, které jsem zdědila po svých lidech, probudily se ve mně a mrskaly mne jako bičem. Konečně přišla poslední strašná nemoc, která dříve neb později skončí smrtí. Není pro mne naděje. Pítí spálilo, zničilo všechny mé vnitřnosti. Umírám, ačkoli velmi zvolna. Není pro mne naděje. Avšak jest naděje, že to, co řeknu, bude varovat jiné dívky před takovým osudem, jako byl můj.

Viděla jsem jiné dívky, jak zvolna klesaly v záhubu jako já a ještě rychleji. Ta obávaná nemoc »rychlé souchotiny«, není rychlejší nežli pítí, když zhltně některá těla a některé duše.

»Pijete?« slyšela jsem lékaře, jak se zeptal jedné krásné mladé herečky.

»Ne,« odpověděla ona a její jasné oči, hledící do jeho, potvrzovaly její slova. »Proč se tážete?«

»Poněvadž,« odpověděl, »kdybyste pila, byla byste mrtvou nebo šílenou ve třech týdnech.«

Její soustava tělesná, vysvětloval, byla jemně založena, na ní lihoviny měly by strašný účinek, rychle zničily by její nervy a shasly světlo jejího života.

Znám jednu dívku, která je krásná jako úsvit s krásou svěžího, jemného druhu rosou zlíbaných fialek. Nicméně ta dívka prosedí celý den v ho-

DROBNOSTI.

stincích a pije brandy a končí den dávkami co-
ainu.

Lékaři praví, že může žiti nejdéle dva mě-
íce.

Pítí jest tím největším nebezpečím, které ohro-
uje kročeje ženy, neboť jest počátkem všech ji-
ých poklesků. Vyvarujte se první sklenky a po-
lžížte na přítele, který vám nabídne první sklen-
u, jako na svého nepřítele. Staří mužové radi:
Zachovejte si rozvahu.« Vy však nemůžete si za-
chovat rozvahu, když ďábové brandy neb zelení
řáblové absintu tančí vám v mozku. Staré ženy
řikají vám: »Hlídejte dobře své srdce, neboť tímto
měrem nebezpečí leží.« Vy nemůžete hlídat své-
o srdce, když výpary silných nápojů zamlžují vám
ayšlenky. V takových chvílích každý zdá se vám
yíti přítelem a všecko jest obestřeno nádechem
omance.

Největší ochranou, jakou dívka může míti, jest
trach — nenávisť — silných nápojů a drogů, které
ásledují.

Taková jest moje povídka o stezce, která vede
krze márnici na Pole hrnčířovo. Moje stezka, vaše
tezka, stezka, která začíná v nucené veselosti a
končí v zoufalství, stezka nikoli veselosti, nýbrž
óidy, hrozná a beznadějná.

★

To není povídka. Skutečná událost. Ovšem
americká událost. Jest tomu pouze asi dva měsíce,
po Florence Schencková, veselá, bujná,
svévolná virginská kráska, jejíž dobrodružství učí-
nila ji pověstnou ve dvou dílech světa, zemřela den
po tom, co přivezena byla do svého domova k ro-
dičům.

Tři dni před smrtí diktovala článek, který uve-
řejňujeme.

Florence Schencková se domnívala po operaci
v nemocnici, že má aspoň rok života před sebou,
a rozhodla se věnovatí každou hodinu zbývajících
třídenní varováním jiných dívek před stezkou, kterou
ona nastoupila — petrklíčivou stezkou, jejímž kon-
cem jest nejmenovaný hrob Hrnčířova pole (chu-
linského hřbitova). Tento článek měl býti jejím
prvním krokem v poučování a vystříhání ameri-
ckých dívek, ale naučení, jež chtěla v něm vstipítí,
bylo přetřeno smrtí. Jest toho ostatně dost a
může působit víc, než kdyby pisatelka byla zůstala
a žívu.

Slečna Schencková byla dcerou dra Powhatana
Schencka, armádního lékaře ve výslužbě a člena
jedné z prvních rodin Virginie. Utekla s Charlesem
Wilsonem, štolbou ve stájih milionáře Alfreda
Wanderbílta. Nabazila se brzy nudného, počestné-
o života ve skromném domově v přímořském mě-
stečku Norfolk, Va. Chtěla viděti svět. Viděla je-
ště to, co viděla, a její zkušenosti, zabily ji předčas-
ně. Vedla nejveselejší život v New-Yorku, v Lon-
dýně i v Berlíně, jak čteme v amerických listech.
Ale zemřela, isouc litována a sama k sobě májíc
povržení.

VELKÉ, ŠIRÉ, RODNÉ LÁNY

se líbí jednomu z našich čtenářů. Odporuje měmu
úsudku a nazývá báseň krásnou, přidáváje poslední
sloku, které jihočeští učitelé nezpívali:

Nad námi se nebe klene
jako v květu pole lněné,
nad lesy jen z modrošira
pára v tichý dešť se sbírá.

Tato strofa nerozhoduje sice, jen doplňuje bá-
seň Sládkovu. Proč prý by bylo těžko dostati do-
hromady vlnavé žitko a květné louky? Proč pochy-
bovati, že by se stáda mohla v červnu pástí na
úhoru? A proč pozastavovati se nad tím, že cvrček
zpívá v klasech? Vždyť prý každé školní dítě (a
dětí tak rády tuto píseň si zazpívají) se domyslí,
že se zde miní obili a ne snad cvrček uvnitř klasu.
Pisatel nechybí prý asi, že já neznám písně té z
dětských let; byla by mně přirostla k srdci tak
jako ostatním dětem. To by potvrdilo více učitelu
a učitelek. Dobře, že není daleko do června. Každý
se bude moci přesvědčiti, co básník napsal, prožil.
A proč tolik starosti, v kterém kraji a v kterém
měsíci bychom musili vyjít, abychom to všechno
viděli? Na báseň nutno se dívat také trochu bá-
snicky a přehlédnout některou tu básnickou »ne-
pravdu«, domyslit si, jak byla vlastně myšlena. —

Tak jsme se dostali konečně k poetice, k umění,
k básni. Odpovídám: Mně báseň Sládkova přípo-
miná všelijaké ty školské obrázkové pomůcky na
př. Afriku. Zdá se mi, že jsem viděl někde tak-
ový obraz: Afrika. Když Afrika, tedy je tu poušť
Sahara, po níž putuje karavana a zanechává za
sebou padlého velblouda, jenž zhynul žizní. Ale na
obzoru vidět už oasu s palmovým hájkem a v jeho
stínu lesknoucí se studánku. Ale jsou v oase při-
krčení také Beduini s puškami, kteří karavanu pře-
padnou. Když Afrika, tedy také step s vysokou
trávou, ve které se prohánějí buvolí, zebry, žirafy,
antilopy a číhá na ně za skaliskem lev; z řeky
vystupuje černý hroch a na pokraji lesa legmaticky
pase se stádo slonů; na jednom stromě otočen visí
ohromný had s mihavým jazykem; docela v po-
zadí příjíždějí na koních a přicházejí pěšky, ve-
deni černochoy, evropští lovci. Když Afrika, tedy
také pyramidy, slinx, Nil a na jeho březích vy-
hřívající se krokodilové, posvátní ptáci ibisové a
ve vzduchu hejna známého a neznámého ptactva.
A tak dále. Takové obrazy mají smysl paedago-
gický, děti je mají z duše rády; ale umění to není,
jako není uměním koperdeka, byť byla sešita z
nejkrásnějších a nejdrahoccennějších odstřížků.

My dospělí lidé čteme jinak básně než děti.
My chceme mít bezprostřední dojem básníkův, jež
zachytil z krajiny. A toho v básni Sládkově není.
V jedné a téže krajině, v jednom a téměř okamžiku
básník (a žádný z nás) nenajde lány obilní
a úhory a len. V polovici Čech už není

lnu, v úrodných krajích, jež Sládek opěvuje, už ani dospělí lidé neznají lnu a jeho květu. Úhorů snad již vůbec v Čechách není, na úhoře se také nic nepase. Zkratka: báseň je sešívána z krásných jednotlivostí, ale venkovan by se jí mohl jen zasmát! II.

* ORAN-GUTAN

znamená v malajštině muž lesa čili lesní muž. A Malajci říkají o orangutanovi: Lesní muž je jako nášinec, nemluví však ze strachu, aby nebyl přinucen pracovat.* Sděluje pan Joza Šregl ve Zlaté Praze č. 21.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské fary.

Napsala Jindřiška Wurmová.

Celá dojatá, vezme malou Týnku, ukazuje jí ho a praví: »Utíkej naproti, to je tvůj veliký bratr a ty jsi jeho sestřička«. A tak vidí Bohumil buclaté bosé děvčátko utíkat k sobě, až kudrny na hlavičce poskakují a očka radostí září a jak už byla smělá a nebojácná, zůstane s tváří plnou veselého úsměvu státi před ním. Byla mu tak sympatická, ta kurážná děvenka, až hladil ji po rozčuchaných kudrnách a přivětivě se táže: »Cí pak jsi, děvčátko?« — »Já su vaša sestička!«

Tu si teprve Bohumil uvědomil existenci své maličké sestřičky, chytil ji do náruči, libal znovu a znovu tvářičky, kudrny — a Týnka se radostně směje — a nemůže jen pochopit, proč velikému bratru při tom slzy stékají do rusého vousu a proč, když líbá ty pilně upracované ruce dobré maminky, pláčou oba.

Od těch dob byli náš nejstarší a naše nejmladší velikými přáteli. Měl nás menší vůbec rád a vozil nám pak z Vidně, kde byl vikářem a později i profesorem bohosloví na Terežianum — krásné dary. Učil nás a zvláště mně ukládal mnoho krásných básní, z nichž některé i sám z němčiny pěkně překládal.

Nesmíte si však myslet, když nás bylo 10, že jsme se někdy všechny najednou ve staré fáře hemžily! Ani místa by tam nebylo bývalo. Bratři, pak i sestry v cizině zůstávali i přes prázdniny, a tak vždycky někdo scházel, a všech 10 svých dětí pohromadě uviděli naši drazí rodičové pouze dvakrát a to poprvé o své stříbrné svatbě a po druhé při tatínkově 40letém úředním jubileu. Po třetí — sešli jsme se všichni u jeho rakve.

Ale rušno a veselo bylo v naší fáře stá-

le, zvláště o prázdninách, kdy přicházel hojně chudých studentů na delší neb kratší pobyt. To bývalo zpěvu a v pozdějších letech i hraní na piano, že lidé v podveče chodili k fáře poslouchat. Sjížděla se tak blížká i vzdálená příbuzná mládež — ne každého to táhlo do staré rovečinské po hostinské fary.

A pak začala farská mládež opouštět po malu rodné hnízdo a zakládat si svá vlastní hnízda. Když už jsme všichni dorostli, stěhovali jsme se ze staré fary do školy na kopečku, když si obec vystavěla novou školu a z fary udělala hostinec. V létě batolila se v druhé fáře již nová generace — vnoučátka. Bylo jich brzo tolik, že si i babička vždycky pletla a později se jí nemohla ani dopočítat.

A zase vnoučátka chodila se zbožňováním dědečkem krmit k rybníčku kapr kteří na jeho melodické á-á připlavali k břehu a chytali kousky chleba — ano stáří jejich, již na zádech zelený, patriarch i dědečkovi z ruky žral. Vnoučátkům potěšení dědeček zase napodoboval jen ným hvizdáním hlásky všech ptáčků, kteří sletovali se ze zahrad k němu, když je zval svolávat a jim drobečky házet.) Ukazoval jim, jak pracují včelíčky a chystal pro ně sladký medeček. — Však ho včelíčky znaly, neboť k nim při práci ve včelínku vždy hovořil a ony usedaly mu na ruku a nestíply jej, kdežto my jsme nemohly před včelíkem ani mknout — se na nás sypaly.

Pestalozzi napsal, že nejlepším učitelstvím pro děti jest živý život opravdového křesťana. Tím byl i Pestalozzimu život jeho dědečka, ev. faráře — tím byl nám život našich rodičů, jen a jedině proto mohl drahý tatínek, když při 40letém jubileu jej volily čestným občanem, říci: »Zde je můj deset dětí, jsem přesvědčen, že Vám nikdy žádná necti nebude.« Mnoho mohla býti říci o jeho krásném klidu, duševní harmonii, o tom jeho splynutí s přírodou, v níž vše pro něj žilo a o lásce všech našich dětí z vesnice k němu.

(Dokončení)

* Před léty vylíčila jsem svého strýčka Bermina Fleischera našim malým čtenářům v jednom z dětských čísel Besed Času. Obrázek ten pojal do čítáněk pod názvem Dobrý člověk. Již v ten čas ztratil se ovšem evangelický farář, a v nejnovějším vydání trojdielné čítanky pro obecné školy ilustrace postavil před včelín dokonce skutečného pana včeláka. Bronislava Herbenová

Vlastník Tiskarské a nakladatelské družstvo »Pokrok«, spol. s ručením omezeným. — Vydavatel a zodpovědný redaktor (číslo) Dušek. — Tiskem »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.) v Praze

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ:

RUŽIČKY STUDU NA TVÁŘI.

Fantasie.

Znám dobu, kdy nebylo studu, kdy nestoupaly nenadále, náhle návaly krve, jež se pojednou valí jako vřelá vlna ze samého středu srdce žilami do hlavy. Bylo to před zrčením vysoké věže babylonské.

Věž babylonská! Co jest věž babylonská? Není to jen ona točítá věž v rovinách země Senaru, jejíž vrchol týčil se do nebe, aby v ní byl jeden národ a jeden jazyk, nybrž je to celá ona báječná doba, kdy synové Sémovi byli jednoho srdce a jedné duše.

Národ je d e n znamená: štěstí, jazyk jeden; to jest: trvalé, zajištěné štěstí; j e d n o srdce a j e d n a duše znamená život v shodě a lásce, tak jako jest ohromna nebeská pláň s miliardami miliard etherových atomů všeska stejně modrá a ucelena. Ach! — povzdychnete všichni se mnou: všichni, kdož máte bystré oči a vidíte velikou, největší, zářivou a nejzářivější hvězdu právě uprostřed nebe. Toť hvězda, v níž se sbíhají všechny niti všesvětové silv, vesměrné svornosti a jednoty. A hle, synové lidští budovali kdysi věži, aby vrcholem dosáhla této hvězdy, by jim byla zlatým, zářivým jablkem nad ohromnou korunou báječného města.

A oni dole pod ní v nížinách Babylenu a Orehu, Arhadu a Haladu tančili při společných zvucích cymbálů a tympánu. Podávali si ruce starci a stařeny i hoši a dívky velkých, důvěřivých očí a říkali: Bratři moji, sestry moje!

Báječná, nikdy neoželitelná doba, jejíž jméno jest: élověčenství!

V oknech vysoké věže stavěli si hnízda holubi, cukrovaly hrdličky, pohrávali motýli. A ve vždy zelené zahradě chvělo se veliké listí vinné révy, šeptalo jako vějíře nad zamilovanými dvojicemi a dávalo jim stín.

Vše si padalo do náručí, vše se objímalo, vše se milovalo. Všichni byli jen údy, atomy

jediného, velikého těla; atom atomu nezáviděl.

Mládenec shlédl dívku a šeptal jí: Ty jsi ruže saronská, lilie v údolí. Krásná jsi, má milá, ó krásná jsi; oči tvé mezi tvými kadeřemi jsou jako oči holubičí; vlasy tvé jsou jako stádo koz, které vidíme na hoře Galadu! Vzala jsi mi srdce, sestro, má nevěsto, vzala jsi mi srdce jedním okem svým a jedním řetízkem s hrdla svého!

A ona mu padla kolem krku a pravila:

Bů mi, jehož miluje duše moje, kde paseš kde odpočíváš v stínu za poledne? Krásný jsi, můj milý a libezný, a lože naše se zelená. Líce tvé jsou jako záhony vonných bylin, jako vonné kvítí, rtvy tvé jsou jako lilie, s nichž kane řídká mvrřha. Vezmi mne jako pečeť na srdce své, jako pečeť na sval svůj — — —

A procházeli se v objeti po živých, veselých stezkách, a z každého keře, z každého listu dýchal vřelý proud lásky, jejíž žár jest jako žár ohně. A chvějící se, zízivě rtvy odevšad šeptaly: Rychleji, můj milý! a buď jako srna nebo jako jelen na horách vonicích! — — —

Pod babylonskou věží pukla černá, čadivá rezsedlina. Zde utvořila Velká Bytost vězení pro černé duchy. A jako v Babelu svorně se milovali, tak pod Babelem svorně nenáviděli. A jestliže některý zloduch v onom tmavém žaláři vzplanul ohněm, jehož nezapálila jiskra čistě lásky, obcházel ubozak po celé věky neukojen kolem ní, která jej pobouřila. Někteří učenci, kteří po dnešní dobu prozkoumávají onu půdu, ujišťují nás, že tam při kopání v strašně hloubce přišli na podivné kusy, dosti podobné našim hudebním nástrojům, zvláště kytarám a mandolínám. Ba kterýsi archeolog vstáhl vlastnoručně zpod velkého kamene eosí, co přímo upomíná na formáty nynějších vydání lyrických, milostných básní! Z toho můžeme hned zjistiti, že v onom černém vězení pod Babelem žili tehdaž asi v podobných poměrech, jako my dnes žijeme, a že nemilosrdně vykořisťovali

hudbu a básnictví k soukromým erotickým účelům.

Jednoho dne vyrazil zemskou kúrou do babylonské zahrady takový zloduch. Neměl štěstí v těch zakouřených místech, i vydal se na hořejší svět. Pod paži nesl cosi jako kytaru nebo mandolinu.

Právě když stanul před nějakým houštím, zazněl za listím milý, chvějivý šepot:

»Všecka jsi krásná, moje milá, a není na tobě nedokonalostí!«

A on — zloduch — připomenul si svoji bídu a hořké noci, a pocitív v srdci pekelnou žárlivost hrábl svými drápy do vášnivých, pekelných strun! Takovou píseň nebylo ještě slyšeti v Babelu. Dosud zpívali všichni lidé svorně a stejně, touž píseň týmž ná-
pěvem; neboť u nich bylo vše jednotejné: jazyk, srdce i duše. A hle, tu se objevil r e k d o, jenž se lišil od jiných, nebyl jako ostatní. A celý Babel poslouchal novou píseň a počal volati: »Čarovné, čarovné, neslychané!

A zloduch zpíval a zpíval; sedmdesát sedm tisíc panen ihned opustilo své milé a padlo před zloduchem, poněvadž uněl krásněji zpívatí. V témž okamženi objevila se v lidských srdcích jakási hořkost, že se našel jiný, jenž něco lépe umí. A hned vznikli kritikové, kteří počali konečně činiti výtky i samé věži babylonské! Druh snažil se předstihnouti druhu, aby kladl radou jinaké cihly, aby provedl hezčí dřevěný bodec na střeše. Ale když se jali předělávati věž, kterou zbuodovali společnou práci a souhlasnou vůli, tu Veliká Bytost, zle zachmuřena, dotkla se prstem vrcholu mohutné stavby, země se zatřásla, zakymácela se čarovná koruna vysokého hradu a sřítla se s oblačné výšky se strašlivým třeskotem do prachu senarského.

S bohem, zlatá, svobodná dobo člověčenstva, kdy jsme všichni byli sobě rovni bratři! Rozdělili se jazykové, nastaly rozdíly a — neúvěra.

A když se někomu z vás, bratři a sestry, vzene krev do tváři a zachvátí vás stud, vzpomeňte si na věž babylonskou v údoli Senaru.

Na věž babylonskou! Co jest věž babylonská? Když se řítilo veliké město, v němž všichni lidé byli rovnými sobě bratry, kde nebylo hříchu ani soudce, zastřel celý svět silný, krvavý prach z pálené cihly, červeně jako krev. A Veliká Bytost ve své nedostizné moudrosti vůči člověčenstvu věděla, že mezi lidmi hned se objeví nerovnost, lež ... trpká zkušenost a vzájemná neúvěra. I nemohla nechatí lidstvo beze zbraně.

A hle, blíží-li se vám zloduch krásný a

utažený, mluvi med a mléko, aby oklamal duši vaši, vyzdíme srdce vaše, neboť má na mysli jen lež a sobectví a na jazyku klam, tu sebou škubne srdce vaše, stáhne se křečovitě — a červená, vřelá vlna vzene se nám do hlavy. Tu krev žene nám žilami lícoměrný dech, jenž vychází ze zloducha, a budi v nás nedůvěru, jedinou zbraň, která nás chrání, abychom pošetile neztratili hlavu. A poněvadž Veliká Bytost ukryla v našem srdci drobný drobeček červeného prachu, v nějž se zbořila báječná věž, aby nám připomínal věčný pád — vtiskne se nám tento drobeček při blízkosti zloducha nevysvětlitelnou předtuchou do krve. A krev od něho víc a více červená a tváře zahoří. To je stud, prvý ohnivý oblak na obzoru naší duše, z něhož udeří do zloducha žhavý, črtivý hrom.

A když se tento růžový obláček neobjeví za sladkého chvěni srdce v čistém, upřímném a oddaném citu, vězte, že před námi není zloducha, který kdysi oklamal lidi a zbořil báječnou, točitou věž v Babelu. Milujte se klidně, neboť srdce vaše zůstane čisté jako ruže saronská a duše jako lilie v údoli.

Přeložil *Adolf Cerný*.

WALT WHITMAN:

ZÁKLADEM VŠÍ METAFYSIKY.

A nyní, pánové,
jedno slovo pravím, aby zustalo ve vaší paměti
i srdci,
jako základ a také zakončení vši metafysiky.

(Tak pravi ke studentům starý profesor,
konče svůj čtetný navštivený kurs.)

Studoval jsem staré i nové, řecké i německé
soustavy,
Kanta jsem studoval a vykládal, Fichteho, Schei-
linga, a Hegela,
vykládal jsem i učeni Platonovo, — a Sokratovo,
větší Platonova,
a většího než učeni a stanovy Sokratovy, božského
Krista dlouho jsem studoval,
a vidím dnes v rozpomněni ony řecké a německé
systemy,
vidím všechny filosofie, křesťanské víry a nauky
vidím,
však v hloubce učeni Sokratova, a v hloubce učeni
Kristova
vidím drahocennou lásku člověkovu k jeho druhu,
vidím vzájemnou přitažlivost přítele k příteli,
dobře provdané ženy k manželovi, — děti k rodičům,
města k městu a země k zemi.

DLOUHO JSEM HLEDAL . . .

Dlouho jsem hledal nějaký klíč k historii minulosti pro sebe a pro tyto písně — a nyní jsem ho našel. Není v oněch ostráňkovaných povídkách v knihovnářích (které já ani neuznávám, ani nezavrhuji); Není ani o nic víc v legendách, než v čemkoliv jiném,

Je v přítomnosti — je to ta země zde dnes;
 Je v Demokracii — (tom smysle a cíli celé minulosti);
 Je v životě dnešního muže nebo ženy — průměrného dnešního člověka;
 Je v řečích, sociálních ustanoveních, literatuře, umění;
 Je v široké podívané umělých věcí, lodí, stroju, politiky, vyznání, moderních zdokonalení, a prolnutí národu,
 vše to pro průměrného dnešního člověka.

ZELENÉ TÁBORY.

Ne vždy jen ty bílé tábory, o vojáci,
 když, jak předem rozkázáno, po dlouhém pochodu,
 s ranami na nohách a znavení, jakmile slablo světlo,
 stanuli jsme na noc;
 někteří z nás tak unaveni, nesouce pušku a tlumok,
 kam došli, tak sklesli a spali;
 jiní rozbíjeli malé stany a rozřáté ohně počaly
 jiskřit;
 přední hlídky kol dokola postaveny, bdělé i ve tmě,
 a určeno slovo pro heslo, opatrně, aby bylo bezpečí;
 až při volání bubeníků za rozbřesku hlasitě tlukoucí
 kouchů v bubny,
 vstali jsme občerstveni, noc a spánek pomínuły,
 znovu jsme se dali na pochod,
 nebo táhli do bitvy.

Hle, tábory zelených stanů,
 jež plní stále i dny míru, i dny války stále plní
 mystickou armádou (dáno i jí předem znamení?
 je i to jen zastavení na chvíli,
 až pomine spánek a noc?).
 Nuž, — v těch zelených táborech, — v jich stanech
 rozstříknutých po světě;
 v nich jsou rodiče, děti, manželé, ženy, v nich
 i mladí, i staří,
 spí i v sluneční záři, i v měsíčním světle, spokojeni
 konečně a tiši —
 hle, mohutné tábořiště, a zastávka nás všech,
 prostých vojinů i vůdců, a nade všemi prostými
 i vůdci President je,
 nad každým z nás, o vojáci, nade všemi, jak v řadě
 jsme bojovali,
 (a tam bez zášti všichni se sejdem).

Vždyť i nyní, o vojáci, tábořem ležíme na svých
 místech v zelených tábořištích;
 však nemusíme dbát hlídek, ani slov pro hesla,
 ani bubeníku, aby bili nám rannu čepobiti.

JDEM' V ŘADÁCH PEVNĚ SRAŽENÝCH.

Jdem' v řadách pevně sražených a cestou neznámou;
 cestou hlubokým lesem, tlumenými kroky v tmách;
 armáda naše zničena krutou ztrátou, a zbytek za-
 smušile na ústupu;
 až po půl noci zaře k nám dopadne, světla z matně
 osvětlené budovy;
 staneme na mýtině v lese a zarazíme u matně
 osvětlené budovy;
 toť velký starý chrám na křižovatce, — toť nyní
 improvizovaný špitál;
 na minutu jen vstoupím, vidím pohled nade vše,
 co zobrazily všechny obrazy a básně;
 temné, temné stíny černě, matně jen osvětlené po-
 hybujícími se svíčkami a lampami,
 a jednou velkou, pevnou smolnicí, rudého plápolu
 a s oblaky kouře;
 při světle jich matně zřím shluk, kupu tvarů, na
 podlaze, pár leží jich na kostelních lavicích;
 U mých nohou zřetelněji, voják, mladý hoch, v ne-
 bezpečí vykrváčet (je střelen do života);
 hned zastavím krev (tvar hochu je bílá jak lilie).
 Před odchodem ještě nechám zrak tékat po té scéně,
 toužím vše to v sebe pojmout;
 tváře, postavy, posy k nepopsání, mnozí v temnu,
 pár již je mrtvých;
 ranhojiči řezají, pomocníci drží světla, zápach
 etheru, a puch krve;
 zástup, o zástup krvavých zjevu — vojinů — venku
 dvůr je jich plný;
 někteří na holé zemi, pár na prknách a na nosítkách
 pár se jich potí v smrtelné křeči;
 najednou sten nebo křik, hlasné povely a rozkazy
 doktorovy;
 třpyt malých ocelových nástrojů jak odrážejí plápol
 pochodní;
 to vše mi znovu vstupuje v mysl, co píši, —
 zas vidím ty podoby, vdechují zápach etheru,
 v tom slyším venku dávat rozkazy: *Dál, hoši, dál* —
 Dřív ještě se sehnu k umirajícimu hochovi — má
 otevřené oči — polo se na mne usmívá;
 pak se mu tiše, tiše zavrou oči a já spěchám dál
 do tmy,
 vzpomínám, jdu, temnotou stále kráčím, v řadách,
 jdu neznámou cestou dál a dál.

Přeložil Jiří Foustka.

JOSEF PELIŠEK

OKAMŽIKY.

(Momentky z cest.)

Kdo nevyšel ven toho večera! Byl tak vlahný a tolik touhy i sladkých naději bylo v jarním vzduchu! A bílá oblaka nesla se a nesla nad štíty domu. Potom se zdvihl vítr a zdálo se, že sváteční prapory šumějí nad hlavami davu. Jen nejvyšší domy hořely ještě zapadajícím sluncem, v ulicích rozložily se již modré stíny. A tehdy jsem uviděl svého bílého starce. Invalidu.

Zapomněl na své stěnavé »Sirčičky! kupte sirčičky!« — Stál — jak to bylo divně! — nečinně, opřen o jednu z laviček na nábřeží, díval se široce rozevřenýma vybledlýma očima přímo proti zapadajícímu slunci a cosi si šeptal.

Pak šly proti sobě dvě dámy, jedna s tříletou asi holčičkou, druhá s hošíkem téhož věku. Když se mýjely, budoucí muž se zastavil, zatahal maminku za sukni a vykřikl v udiveném jásotu:

— To je hezká hojčička! Jeje!

»Hojčička« stanula rovněž, zadívala se pozorně na obdivovatele a zacucala prstík. Když si na vybidnutí matek dávali po hubičce s tím malým, cítil jsem, že je pozoruje mimo mne ještě kdosi. — To byl můj vysloužilce, můj bílý stařec: Díval se na ně a pokoušeje se cosi říci, opakoval znovu a znovu traslavě:

— Vždyť i já — také já...

A ve vybledlých svých očích měl plno drobných slzi.

*

Toho večera bylo nezvykle smutno v jednom z moskevských žlutých domu. Díval se tomu každý, kdo vstoupil za červenými, krvavým světlem. Zamklá byla i nejnevážanější ze všech, Táňa, a dlouho bylo třeba na ni doléhati otázkami po příčině nezvyklého stesku, než zvedla — po dětsku jaksi — ukazováček pravé ruky a řekla udiveným šeptem:

— Zemřel — dnes, dnes večer, zde v domě. — Stařec! — Vždy takový čistý, takový červeňoučký, a přívětivý! — Z nás některou, stávalo se, po tváři potřepe, když potká. — »Co že ty tak,« řekne, matku jsi přece měla! — A vysmát se mu — nebo nadávku — ne, nedovedeš. On to tak pěkně povídá, litostně, a ještě shora od svých dveří tiše zavolá:

— A ty se modlíš ještě? Hleď! Nezapomínej!

A Táňa znovu mlčí a zdá se, že čemusi pozorně naslouchá. — »Přišli!« — praví po-

tom temně. — »Už jak zpívat začnou, hodinky čist, po celý den neusnu, já nešťastná — —!«

Nad vchodem domu hoří do noci červené světlo — — —

*

Stmívalo se a byl jsem sám a sám v tom velikém cizím městě, — bez groše, neboť za poslední svůj majetek koupil jsem číslo Kurjeru. — Byla v tom jakási útěcha, mít noviny, jež mluví ke každému. Tedy i ke mně. — Chtěl jsem méně cítiti svoji osamocnost. Ale když jsem je otvíral, své noviny, napadlo mi, že tam pomohou.

A stál jsem v redakci, poptáváje se lámaně po nějakém krajanovi. Přece zde budou krajané! — Přemýšleli, kývali hlavami a dívali se udiveně na louž vody, jež stekla na podlahu s mých šatů. Neboť venku přšelo.

Pršelo ještě, když jsem stál znovu na ulici. Chladným soumrakem zatřásla se večerní světla, s křikem přejížděli drožkáři, lomozily tramwaye. — »Tam, tam!« — mávl neurčitě rukou strážník, jehož jsem se vyptával. — Druhý konec města.« —

Na tramway sedněte, zde ta.«

Nastala dlouhá pouť, neboť jsem nemohl použiti jeho rady. — »Vari!« křikl v jedné chvíli tanním zvoláním drožkář těsně za mými zády, a když jsem se spasil uskočením, bláto z pod kola sneslo se na mne celou prškou. — Posléze jeho, krajanova, kancelář. — »Čeho že si přeji?« — »Rady?« — »Pomoci.« — »Ne, nemůže to, ani ono! — Že ne zadarmo? — Dva dny? — Nu, to je lhostejné! — Ostatně — je tolik zaměstnán!«

Ohlédl jsem se tupě kolem. Stranou stála jedna z úřednic, bledá, neobyčejně sličná dívka: Porozuměl jsem nepochopitelně tíži, jež mi lehla na prsa za rozhovoru s krajanem a stiskla hrdlo. To byl její pohled! Široký, udivený, hrozně výmluvný! —

Tehdy jsem pochopil cosi z toho světa, jehož vzduchem jsem nedýchal nikdy dříve: světa nejchudších a vyvržených. Pochopil jsem, že je dvoji vzduch, dvoji slunce a dvoji význam slov, jeden lidí sytých a s jistotou měkkých lůžek, druhý všech hladových a bez střechy nad hlavou. Pršelo ještě hustěji, když jsem znovu šel blátivou dlažbou, a třesoucí se plynová světla zdála se zvyšovati pocit chladu v celém těle. A s novými slovy, jimiž jsem nikdy nemluvil do těch dob, šel jsem od domu k domu cizím velikým městem. —

*

Pamatuji dvoji zvířeci hoře: různé výrazem, stejné hloubkou. Trpěla dvě zvířátka, oddělená celou šířkou Evropy a v nejruznějším prostředí: on — malý petrohradský pes kávové barvy, ona — veverka z boulevardu Štrasburského v Paříži. Viděl jsem ho ráno co ráno. Sedával před jedním z galanterních obchodů ulice Puškinovy. Měl vyklenuté čelo, malá, uslzená očka, kuže na jeho kolenou nikdy se nepřestávala trásti. A jeho záda! Byla shrbená stařecky a páteř vynikala z nich jasně každým článkem! Tak jsem ho viděl a vyhlížel každého rána. — Vždy jen seděl, neznal se s jinými psy, neštěkal. Jeho obočí počínalo šedivět. — Nechápal jsem příčinu jeho smutku. Chtěl jsem ji znát. Šlápl jsem mu kdysi přátelsky a žertovně na levou přední nohu, ale on jen zašilhal na mne a poodsedl. Nezavrčel, zuby nevyccnil.

Dny šly. Seděl v ulici Puškinově. Jeho obočí zdálo se mi již zcela šedivým. Mlčel, ale pochopil jsem, že kdyby přece zavyl, bylo by to jediné, táhlé, ruské:

— Skúka! Skú-ú-úka!

A toho psa jednou přejeli.

Nebyl jsem při tom. Ale když jsem vyhlížel toho dne jeho hrbatý hřbítok, uviděl jsem místo něho hlouček chlapcu. Stáli kolem čehosi. To byl on, mrtvý. Ležel těsně při chodníku v kaluži vychladlé krve, z pod nedovřených víček bylo viděti bělmo.

Proč rozběhl se do ulice, on, který se nikdy nehýbal se svého místa a sedával zády k jízdni dráze, když odehrávaly se na ní nejznámější sceny psi lásky? —

Nedomyslil jsem. Nejmenší z chlapcu, sotva čtyřletý, s pihovatým nosíkem, po jednou pronikavě vykřikl: Lekl se, když kterýsi starší nazvedl psa a ukázala se dlouhá trzná rána na boku, z níž vyprýstilo ještě trochu krve. — —

Tehdy domovník zahnal chlapce. Ale já zůstal jsem ještě nad psíkem kávové barvy, nad malým, ruský mlčelivým, ruský nelanchohlickým psem.

A vzpomněl jsem si na ni.

Na veverka z boulevardu Štrasburského v Paříži.

Bůh ví, z kterých lesů ji převezli. Ale nyní byla zde, na boulevardu, nad tisícilavými davy, v třesku tramwayí a kouři elkoměsta. — Což nebylo vše!

Neboť ji vyvěsili před ptáčnickým krámem do drátěné klícky tvaru malého soudku, jenž se může otáčeti kolem horizontální osy, vedené od jednoho dna k druhému. — Výraz veverka radosti, veverka divu, zlosti, úžasu může býti asi jen jedího druhu: Pohyb!

A ona tedy skákala! Jednou, dvakrát! Davy se kupí. Skáče rychleji, a rychleji a rychleji víří její vězení, jež svými skoky uvádí do pohybu. —

Skáče pět minut. Deset minut. Čtvrt hodiny.

Dráty klece splynuly a veverka je vidět jen co malý, žlutý chumáček. Úžasly a potíci se nejchladnějším potem smrtelné hruzy žlutý chumáček.

Pak ustala ve skocích, zastavila se i klec, a ona přilnula k drátům a dívá se na zvědavce vypoulenýma, nechápajícima černýma očkama. Za okamžik skáče znovu.

Ještě zběsileji a ještě bezútešněji.

Žlutý chumáček na boulevardu Štrasburském.

Skákala, kdykoliv jsem šel kolem. Když jsem odjížděl, přilnula právě k drátům s vytřeštěnýma nechápající hruzou očkama. —

Tomu jsou tři leta. A přece pamatuji si jasně oba trpící.

Dvoji zvířeci hoře: různé výrazem, stejné hloubkou.

Malého petrohradského psa kávové barvy a veverka z boulevardu Štrasburského v Paříži. —

★

Chodil jsem s ním Ženevou. S výtečně situovaným úředníkem ze severní Moravy, jenž přijel do Švýcar se povyrazit, pobavit, užít. Nemusil počítat, měl veškeré právo i možnost býti veselým. —

Chodili jsme Ženevou. Byl již večer, pohádkově zelenou hladinou jezera lodky spěchaly ku břehu. Vysoké bělostné paláce ustupovaly do soumraku, vzplanula světla, tisíce světel, houstly davy. Vzduch prosycen byl divnou vůní, v kavárnách po nábreží hrály cikánské kapely.

Když francouzština zvonila kolem nás nejzvučněji, umlkli jsme. Když bylo nejveseleji, řekli jsme souhlasně: půjdeme! A když jsme se vraceli, počal mi s bohatými podrobnostmi vypravovat o moravském městečku třetího rádu.

Vypravoval o něm s nadšením. Ač se mi zdálo, že stejně jmenoval ve vlaku ještě před Ženevou »tu douru, kde se narodil«, nepřipomenul jsem mu toho z jakési příčiny.

A on vypravoval. Byli jsme již před svým hotelem, ale on řekl: sedněme! — Usedli jsme v malém parku před hotelem, a pokračoval. Konečně se odmlčel. Dával se na tenký pramének vodotrysku, který byl před námi, a temně a až příliš zvolna řekl:

— Teď naši sedí před domem, povídají

si, je jim veselo! — Po práci! — U nás teď jsou žně! —

Způsob, jakým řekl ta bezvýznamná a náhodná slova, byl zcela zvláštní. Zdálo se mi, že mu rozumím.

A sli jsme nečekaně si blizeji společným steskem ve veselém městě. —
Druhého dne odejel.

AFORISMY.

O umělci řekl Morice: „Člověk dělá vždy jen svou podobiznu. Je to nevyhnutelný, svatý zákon.“

Aleš o své choti: „Takových žen jako je maminka, těch aby s lucernou hledal — bez ní už bych tu dávno nebyl, a nevím, jestli bych ji tu jen hodinu přečkal.“

DVĚ NAUČENÍ.

Slovisky napsal Ivan L a h. Autorisovaný překlad J. K. Strakatého.

Kdysi jsem šel po zaprášené dolenské*) silnici. Byl parný červenecový den. Slunce stálo vysoko a pražilo na zelené nivy podle silnice. Vše okolo bylo jako omámeno vedrem. Silnice byla prázdná a vsi byly jako po vyměnění. Tu a tam se odkudsi ozval nějaký pes.

Byl jsem mlád a dětinsky nadšen. Miloval jsem dolenská silnice a rád jsem po nich chodil. Domluvili jsme se se studenty, že někde uspořádáme národní veselici. Tam mířila moje cesta. Prach se zdvíhal podél silnice a provázal moje kroky. Než ruší-li to mladého poutníka? Kolik pěkných myšlenek leží podél takové dolenské silnice, kolik nevystižitelné krásy leží kolem dokola po horách a údolích! Jak by prach mohl rušit sny dávných i nynějších dní?

Tak jsem stoupal ku předu, když za mnou přihřel kočár. Byli do něho zapřaženi dva koně a hustý prach se valil za ním. Na kozlíku seděl kočí a v kočáře seděl pán.

Ustoupil jsem do trávy podél cesty, abych se vyhnul. Ale pán v kočáře zahlédl mladého cestovatele a já s radostí přijal pozvání. Kočí popohnal koně do klusu.

»Kam jdete?«, tázal se mne pán.

»Do M... Máme tam veselici.«

»Jakou veselici?«

»Národní veselici s divadelní hrou.«

»A jdete pěšky?«

»Ovšem.«

»Proč si nenajmete vůz?«

Na tu otázku nemohl jsem mu odpovědět, poněvadž skoro nepotřebovala odpovědi.

*) Dolenská silnice = v Dolensku, jihovýchodní části Krajiny. Pozn. překladatelova.

»A k čemu bude veselice?«

»K čemu? Aby se národ rozveselil.«

»A co tam budete dělati?«

»Máme pěkný program: řeč, divadlo, veselice — ke konci otevřeme knihovnu.«

»A nese vám to, nese?«

Co nese! To je pro lidovou osvětu.«

Pro lidovou osvětu? Vy tedy věříte v osvětu?«

»Jistě že věřím...«

»A myslíte, že lid z toho něco má?«

»Má. Vzdělání, národní uvědomění.«

Aha! Zdá se vám to, že jste mladý. A čím se myslíte státi?«

»Prolesorem.«

»Pěkně povolání. Měl byste cestovati venku po světě.«

»To stojí peníze.«

»Peníze se dostanou. Třeba to znáti. Zdá se mi, že se obíráte věcmi, které něčeho nenesou. Hlavní věc je kariéra.«

»To přijde později.«

»Ne, na to je třeba záhy mysliti. Vidíte, já jsem v ministerstvu.«

Umlkl jsem, neboť se mi zdálo, že se vezu s důležitou osobou.

»Tam sice není mnoho práce, ale člověk se nabáží... Nyni jsem byl v mořských lázních na Riviéře. Tam je krásně!«

»To si myslím.«

»Já jsem zde blízko doma. Již dvacet let jsem nebyl doma. Kdo by se chodil dívat na tu bidu.«

»A já si myslím, že bych nemohl jinde žít.«
Zapálil si drahé cigáro a také mně jedno nabídl. Zapálil jsem si je a kouřil s velikým požitkem.

»Chcete-li žít v mořských lázních, jezdit v kočárech a kouřiti drahá cigára, musíte záhy myslit na kariéru. Již nyní. Já jsem na to myslil již na gymnasiu. Žádné tak zvané národní nadšení mně nezmýlilo. To je pro jiné lidi. Věc je také bez významu. Konečně má vždy vláda poslední slovo. Národ, osvěta, uvědomění... Prosím vás, co je to vše? Kolik kariér se při tom ztratí! A kdo vám co dá, nemáte-li dobré služby? Já jsem to již dávno uznal. Druzí moji spolužáci se ještě nyní potloukají po malých městech a bojují za existenci. Já jsem již deset let v ministerstvu. Každý rok si popřejte příhodného letního bytu...«

»Ale všichni nemůžeme do ministerstva.«

Potom však na místo nás přijdou tam jiní. Všude se přijde, mladý příteli, ale cesty je třeba nalézt. Já jsem se již na gymnasiu seznámil s vlivnou společností.«

»To je něco jiného.«

»Člověk ovšem musí mítí vystoupení. Čem se tu můžete přiučiti mezi národem? Nechte národ na pokoji. Národ je národ — my jsme my. Nemyslete, že národu prospíváte. Národ je nejvíce štašten, necháte-li ho v pokoji. Proto je lépe starat se o sebe. Jak jsem pravil: především je třeba mítí vystoupení. Proto je třeba přiblížití se lepší společnosti.«

lečnosti. Je-li člověk žebrák, nikde si ho neváží. Celý náš národ je hromada žebráků. Také povaha jeho je žebrácká. Vždy prosíme a děkujeme se. Lidé vás vždy ocení podle vystoupení. Do kapsy se vám nikdo nepodívá. Proto je třeba rozhodnouti. Já také nejsem z bohatého domu — ale již záhy jsem věděl, jak je třeba jíti po cestě vzhůru. Nejříve sebevědomí, rozhodnost, dobré vystoupení a cíl. Vše ostatní je jen prostředkem. Též národ. Co chcete s národem? Kdo chodil s ním a přišel vysoko? Podíváte-li se naň s vysokého místa, vidíte, že je jen strojem k vydělávání peněz. Práce se u něho přeměňuje v peníze. Mluví-li se někdy jinak, je to jen pro parádu. Národ také ví, že je tomu tak a je s tím spokojen. Proto je škoda ztráceti zaň své síly. To je práce bez úspěchu. Za několik let uznáte, že je tomu tak. Kdo se chce něčím stát, musí poznat sama sebe. Utrácíte-li své síly pro jiné, kdo se postará o vás? Národ sám myslí též tak. Mne si vysoce váží, poněvadž jsem úředníkem v ministerstvu — mého kolegy, který před dvaceti lety budil národ — si neváží, poněvadž má obyčejnou službu. Tak soudí národ. Nevím, proč bychom my soudili jinak. Konečně máme proto příklady, abychom se jimi řídili. Poznal jsem v studentských letech člověka, který propadl k vůli národu. Národ si z něho dělal blázny. Muž pil ze roufalství a od pití zemřel. Mně ten příklad dostačil — proto jsem svoji cestu obrátil. Zahnul jsem ji tak, že vedla zrovna do ministerstva. Nyní nemám na spěch.»

Pán zívá a lině se opřel ve svém sedadle. Dlouhým tahem vtáhl do sebe kouř doutníku a jeho hustý obličej spokojeně zářil.

Zdál se mi velmi velikým člověkem a sám sobě jsem se zdál vedle něho velmi malým.

Tak jsme se vezli ku předu. Při prvním hostinci, kde se cesty křížovaly, jsme se zastavili. Poručil litr vína a přitukl si se mnou.

»Nezapomeňte na naučení svého krajana.« řekl dal popohnati.

Seděl jsem před hostincem a díval jsem se, jak silničním prachu mizel veliký černý kočár. Před hostincem se shluklo něco lidí a hovořili o něm velikou úctou; pravili, že je blízko samého císaře a že je velmi bohatý. Ptali se mne, kam jde moje cesta. Povídal jsem jim to. Byli tiší a rozešli se.

Odešel jsem po zaprášené silnici dále, a čím dále, tím nerozumnější se mi zdála moje cesta.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Děti ze staré rovečinské fary.

Napsala Jindřiška Wurmová
(Dokončení.)

V naší fari nevědělo se o náboženské věci. Jeden obraz mi nikdy nevymizí z

paměti. Jednoho zimního dne rozezvučely se zvony katolického kostelíka a vesnici ubíral se průvod s korouhvemi a za ním sáně, v nichž seděl pan farář, který odjížděl na jiné působiště. Jeho farníci, kteří jsou u veliké menšiny, ho takto slavnostně ze vsi vyprovázeli.

Před naší farou průvod zastavil a tělnatý pan farář namáhavě vylézal z kožichu. Uviděli jsme ho oknem a všichni jsme vyběhli jemu vstříc. A tu před tváří průvodu objal on vřele tatínka, líbal jej se slzami na obě tváře a loučil se: »Drahý bratře, kéž Vás tu Bůh opatruje,« a ještě více dobrých a krásných slov vyměnil tu se všemi námi.

V obci byla židovská rodina. Měli obchod se střížným zbožím a byli to hodní a poctiví lidé. Stará paní často s košíčkem v ruce navštívila a obdarovala chudé nemocné ženy.

Mezi dětmi židovými a ostatními vesnickými dětmi nebylo roznic. Naopak — na dlouhý den pomáhaly jsme jim všechny horlivě vyhlížet »židovskou hvězdičku« (věčernici), protože Julek, Emilka, Matylda a Pavlína nedostaly dříve jisti, dokud se první hvězda neobjevila a nám jich bylo přece jen líto, že mají tak dlouho čekat. A jak rádi jsme všichni křoupali s nimi macesy!

Někdy přijížděl rabin při narození a později při svatbě dětí židovských a jelikož v skrovném svém bytě neměli proň místa, byl přirozeně hostem na naší fari. Byl vysoce vzdělaný a posílal tatínkovi své spisy. Když stará paní zemřela, bylo nám líto, že má býti tak jaksi smutně vyvezena z naší dědiny, kde celý život v klidu a míru přežila. Sehnali jsme pěvecký kroužek, nacvičili několik pohřebních písní, v nichž nebylo ničeho, co by mohlo dotknouti se náboženského citu rodiny, a když z Poličky — kde teprve měl býti pohřeb — přijel pro ni smutný černý vůz, tu sešlo se mnoho lidí a my u rakve té dobré židovky zpívali za hlubokého pohnutí její rodiny — naše křesťanské písně.

Její nejstarší, churavá, neobyčejně inteligentní a ušlechtilá dcera často hledala útěchu v evangeliích a znala z paměti mnohá krásná slova Kristova.

Což divu, že i když z nás deseti farských dětí má každý své vyhraněné přesvědčení — nikdo z nás nedovede útočně a nepřátelsky vystupovat proti přesvědčení druhého? Oni katoličtí duchovní, stojící s tak vřelým účastenstvím u rakve našeho nejstaršího bratra — evangelického faráře — jsou toho důkazem. Snad jednou uzná

lidstvo, že nejlepší zbraní, kterou člověk může za své přesvědčení bojovat, jest láska a snášelivost.

*

Láska a snášelivost plnily ovzduší staré nezapomenutelné rovečinské fary a přestěhovaly se pak i do fary druhé, stejně sice staré, ale přece jen už ne tak útulné.

Bývalo i na této druhé naší faře vesele, ale na starou faru jsme přece jen s láskou vzpomínaly, přese vše nepohodlí, i ty houby, které tam ve světničce na zdi vyrůstaly.

Místo chudých studentů, kteří již nechodili po farách, přicházeli kamarádi medika Pepy, kterým se ve skromné faře rovečinské lépe libilo, než v bohatých jejich domácnostech. Na ty už nemusila resolutní Milča volávat: «Škubente, nesnězte nám všecko!» jako tenkrát, když byla maličká a takový právě došlý student pustil se u večere do zelnačky (nakyslé polévky) a maštěných bramborů s takovou chutí, že talíř za talířem mizel v jeho útrobach.

Než i nyní žilo se jednoduše v naší faře — vždyť studie deseti dětí tolik stály a k tomu kupovala se každá eenná česká kniha již od dob probuzení: spisy Havličkovy, Kollárový (jenž byl tatínkovým osobním přítelem), Tylovy, musejníky pražské a jiné a jiné. Knihy ty putovaly daleko po horách. Aby vedle potřeb rodinných ještě na knihy zbylo, šetřilo se u nás velice. V prvních letech už se v leckteré rodině začala vařit káva k snídani, ale u nás se jedla ještě zasmažená polévka. Naši studenti, když bylo pilno, ehodili na pole vázat obilí. A jakou jim to dělalo radost! Spávat musili na půdě na seně! Ustlalo se jim tam pěkně a čistě a spali tam znamenitě. — Však tam i dr. Herben spával, když k nám o prázdninách za svou nevěstou, naši příbuznou, chodíval. Někdy se na senníku strhla velká vřava, když rozmazlený psík Dolče se domníval, že je to pro něho tak pěkně nastláno a uvelebil se tam dřív než Pepa se studenty. Nejdříve si Pepa stoupl před pelch a spustil hlasité dutklivé mravoučné kázání k Dolčeti. To se Dolčeti neřádko, začal zuřivě protestovat proti tomuto rušení sladkého spánku a nebylo pokoje, dokud ho studenti nevyhodili z půdy. Chodívali jsme s hosty daleko do lesů na výlety: na hříbky, jahody, maliny a černice (ostruziny) a někdy jsme sebrali třínožku, kastrolek, vejce a vše ostatní a smažili jsme hříbky hned v lese a pekli

brambory. Abychom se neztratili v lese jeden druhému, měli jsme heslo rozdělené: «Aba puni — kvasi kviny — čikoš zakval!» Co to je — to věru nevím.

Kdysi dříve dělal tatínek «Ameriku», totiž les proměňoval v pole. To bylo taky pro nás radost! Byli jsme v Americe v létě celé dny a dívali se, jak se dobývají pařezy, mezi tím co tatínek seděl na meze se svými Národními Listy a slabým hm — hm — provázel řeči Riegrovy neb Grégrovy a toto hm — hm — stoupalo se stoupačím nadšením, až vítězoslavným hlasitým hm, zakončil svou četbu. Však býva v letech probuzení tatínek stále veden u úřadu jako podezřelý «vlastenec», i problidky knih u nás byly. Ale tatínek je dobře vždy schoval, neboť měl u úřadu přátele, kteří jej závčas vždy upozornili. Jer jednou odvezli na Kunštát celý sklad bibli aby prý se páni přesvědčili, nejsou-li to statu nebezpečné knihy.

Byli jsme v Rovečíně v každé chalupě jako doma, a když už nejstarší z nás měl hodně velké děti — pro nejstarší generaci rovečinskou byl to přece jen farský Juloušek, nebo Boženka atd.

My děvčata jedna po druhé vedly jsme dětskou nedělní školu v Rovečíně i ve Věře. A pak jsme se rozprehli všichni a je nejmladší Týněa stěhovala se s maminkou z Rovečina do Brna, když drahý tatínek opustil své stádo, kterého byl po 50 let věrným a milujícím pastýřem a odešel celé té své veliké, jim tak něžně milované rodiny... A už máme v Rovečíně jen ty drahé rovy, neboť maminka s tatínkem odpočívají na jednom místě, tak jako 5 let spolu snášeli svorně radost i strast životů.

Památka těchto «dobrých lidí» žije v věčné vzpomínce všech našich milých rodáků, s láskou vítají kohokoliv z nás, kdykoliv vypravíme se k nám do Rovečina. A my všichni cítíme, že jsme dösud s nimi spojeni, poněvadž mezi nimi odpočívají t kdož byli počehnáním našeho života a poněvadž vážou nás k Rovečínu vřelé vzpomínky na náš krásný — ztracený dětský ráj!

Oprava.

Ve 14 čísle Besed Času na straně 126. oprávi čtenář laskavě tiskovou chybu v ten smysl: kvtiny z plyšu (n a s t u z e) — ne na šture..

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

MAGDA BÍLÁ:

ZA CÍLEM SKRYTÝM.

R. 1907.

Na cestě bez konce jsem přišla v žití
a jdu jím, znavena tak často k smrti,
tím stálým zápasem, jenž v nitru trvá,
kde měním, ničím se a tvořím znova,
když nově poznávám a hlouběj' citím.

Vždy toužím, postrádám. A hledám stále,
necht' klesám, vítězím.

Vždy sílu ztrácím, když nové zklamání
rve naděj' moji;

leč opět vzhopím se, bych spěla výše
v taj cesty bez konce — za cílem skrytým.

Proč?

Vším když znavena v klín složím dlaně
a zírám v žití tok, jenž všechno plní,
v němž s blahem ztrácím se i s zály svými
když písní naslouchám, jež z všeho šumí,
já vesmír pochopím i jeho zákon. — —

Být děckem přestávám, jež pláče v dlaně.
Vím: směšným vzdorem je, svým zhrdat žitím.
S vším velkým jedno jsem, ač tak jsem mala,
jak atom ukrytý, jež vede zákon
vším mírem — bez konce — od mety k metě.

Jak skrytý atom ten, jež vede zákon,
jít musím žitím dál — a tvořit znova,
té síly poslušna, jež vede výše
vše, cestou bez konce — za cílem skrytým.

SILVIJE STRAHIMIR KRANIČEVIĆ

HLAD.

Přeložil Adolf Černý.

Vám, kteří věříte v nebesa, musím říci,
že ani tam nebylo vždy stejně. I bohové
mají své dějiny!

I tam — v pravěku — kolébalo se ethe-
rové mysterium, záhada našich pozemských

mozku, na své egidě, kterou bylo prostřelo
pod svá nesmrtelná bedra.

Svět byl hotov, počala komedie života.
Ale mysterium nemělo toliko královskou
moc, nýbrž i — srdce. Ó, vy dávné, veliké
etherové mumie! — šepci kolem mne obla-
kové, kteří mně tuto báji vypravují.

Tak seděl Veliký Duch a — ku podi-
vu — bolestně hoře na okamžik zachvělo
se na jeho božské tváři. Tak se druhdy za-
chmuří vycházející slunce, když přes jeho
kotouč přeletí ranní mlha nebo hejno ptáku
ve vzdušné dáli.

Velikou Bytost trápily starosti. Starosti
jsou myšlenky! Svět byl stvořen, a byl
stvořen, aby byl — rájem. Nevznikly na-
darmo květy, jež mají tak roznílé hlavičky
a vonné korunky! Ani ptáci, kteří krouží
nad stinným, košatým větrovím! Ani mo-
tylí, kteří jsou proto, aby pestřími křídélky
propouštěly trpytné paprsky sluneční!

Tak přemýšlel Veliký Duch a rozplýval
se v nadšení nad krásou svého tvůrčího
dila. Zcela se dal unést nesobeckým po-
žitkem: jaká jsou to čarovná jitra, utěšené
večery a tiché, snivé noci, jimiž vzdychá
slavičí touha. A onen šumot, jimž šepce
síti za podvečera, a řeka se rozlévá v du-
hy. A bílé, modravé dno u břehu klidného
moře, po němž se ve hře vymršťují malé
rybky a lesknou perloví plži...

A vše to bylo — poskvrněno! Zpod či-
stého závoje tajemné, svaté a čarovné pří-
rody, hle, kanula krupěj krve a žluči z rá-
ny lidského pokolení, již Všemoudrost ne-
mohla tušiti.

Veliká Bytost ponořila se v myšlenky,
ale nenašla příčiny.

Jen krev, žluč a — skvrna!

A tu Eden se svými zurčivými vodami
proměnil se v poušť. Před zavřenou branou
stál ohnivý cherub, hlídaje osířelý květ a
prokletý strom. A místo ráje otevřela se
nějaká jiná, temná rozsedlina. Mocní ohni-
ví a sirní jazykové šlehají z ní. To byla ná-
hrada za Eden. Veliká Bytost nazvala ji
Pkem. Také v něm stál Cherub, ale ne u
vchodu, nýbrž při východu. —

A jako často, tak i nyní sestoupila Veliká Bytost před tu černou, začazenou bránu. Arci, tato sirná útroba byla prázdná; dobrý, veliký duch, který vše vidí, vše zná a rozumí, ještě nikoho nesvrhl v tuto horoucí propast. Jen zde stála, stvořena za trest a pomstu věčné spravedlnosti.

Veliká Bytost stvořila jí v okamžiku hořké bolesti, když pohlížejíc na libeznost a kouzlo přírody zpozorovala, že lidé v tom ráji nehledí býti dobrými a ušlechtilými. A v té chvíli rozevřelo se Peklo! Nestvořila ho věčná láska, neboť ta vše odpouští, ani věčná moudrost, neboť ta zná nedokonalost viníkovu, ani věčná spravedlnost, neboť ani největší zločinec není s to, aby se tak — provinil. Ne, tato strašná, plamenná propast rozevřela se v okamžiku, když čisté, svaté oko Veliké Bytosti spatřilo, jak bělavou mlhou, která se v kráse chvěje nad perlovými vodami za májové zoře, vznáší se zápach krve. V takovém okamžiku zkaleného požítka vznikají tak strašné tresty. Tak i holubice rani do krve, když útočíte na její hnízdo. A krása přírody byla hnízdem Veliké Bytosti — a Velká Bytost vzplanula uviděvši, že člověk tento soulad a tuto libeznost ruší a poskvřňuje.

A tak seděla Velká Bytost před učazenou branou pekelnou. Uvnitř, v žhavé hloubi, v dýmu a šízravých výparech místa věčného zatracení hřimalo strašně zemětřesení a pohybovaly se v prudkém varu mohutné skály. Veliké kusy ulámaného kamení vyletovaly z puklých bublin pekelné rozředliny a padaly zase nazpět do kypícího viru, a pod jejich tíží a úderem tryskaly veliké, žhavé koule jako miliony krupějí. Kdyby se Himalaja sřítla do oceánu, bylo by to vedle onoho pádu, jako když neviditelný prášek padne do krupěje rosy.

Veliká Bytost, slyšíc to hrozné hřmění pocítila led v srdci, jež objímalo svět, i povzdychla: »Ach, proč jest lidské pokolení prokleté a špatné!«

V tom zpozorovala z dále, jak zástup démonů vleče k pekelné bráně první oběť pekelnou, první drobet v nenasytný jeho jícen. Houfec vesele pokřikoval a natahoval z pouhé choutky nohy i ruce prvního zatracence. A když uviděli, že Veliká Bytost před propastí zamyšlena sedí, shrnuli se v divém pokřiku k ní.

— Hle, Hospodine, — křičeli démoni — hle, první zatracenec! Ať se naplní tvá pomsta! A potom stvoř tři pekla pro lidi — jednoho jest příliš málo!

Veliká Bytost hleděla s bolestnou tváří na bezmocné údy zatracencovy. I odvrátila hlavu.

Tu pocítila, že jí libají ruku jemné, průsvitné rty.

To byl malý anděl Milosrdenství.

— Pohléd', otče, — pravil — pohléd' na nejprvnější oběť lidské budy.

Veliká Bytost s podivením patřila na svého nejmilejšího andílka.

— Hle, — šeptalo Milosrdenství a hlásek jeho se chvěl lehce a lichotně jako stříbrný zvonek za ranního chladu — hle, zde jest jeho srdce.

— I ono jest zatraceno! — zavylí démoni.

— A oči.

— Vstoupila na ně žádost! — zavylí opět.

Ale brvy Milosrdenství zachvěly se v tom okamžiku jako bleskuplný oblak nad horami. Anděl takřka hromově zahřměl:

— A to jsou ústa, a na ta vstoupil hlad!

Veliká Bytost sebou trhla. Toto jméno bylo nesmrtelnému obru neznámo,

— Kde je Hlad? — bylo slyšeti všemohoucí rozkaz.

Všichni démoni byli okamžitě pohromadě, jen Hlad tu nebyl.

A sotvaže se celá příroda zatřásla, aby jej našla a zavolala, přiletěl on sám ze — světa.

— Nemohl jsem hned, — zašklebil se nejhroznější z hrozných — pomáhal jsem otci v jednom kraji země ohlodávati lebku jeho dítěte!

Velký Duch se zhrozil. I problesklo mu hlavou, proč jest bída na světě.

Tu vstal a naplnil vesmír, a jedna slza skanula s výše se svatých řas a spadla do hlubiny pekla jako blesk do oceánu.

A tu se strašným sykotem shasl věčný oheň a sřítla se pekelná propast.

Jen démoni pohlíželi ještě chvíli na své zničené dvory a ztratíve práci tam nahore, odlétli — na zemi.

WALT WHITMANN:

PLÁČ.

Pláč, pláč, pláč,

za noci pláč, na samotách,

k bílým břehům kane, kane, písek ho vpíjí,

pláč, když hvězda nesvitne, vše temné, opuštěné, vllhký pláč s oči, z bolící hlavy.

O jaký to duch . . . plačící podoba v temnu?

Jaký to beztvary zjev je, sehnutý, skrčený v prach?

Pláč v proudech, vzlykavý pláč, stony, divoký křik ho stavi.

O bouře vtělená, zvedající se, rychlými kroky podle břehu běžící.

O divoká, chmurná, noční bouře, s váním, O řinoucí se, a zoufalá.

O stne za dne tak klidný a slušný, s mírnou tvaří,
a odměřeným krokem
Však prcháš-li za noci do dálky, na nikoho nehleď
— O pak rozpoutaný okeán
pláče, pláče, pláče.

*

KDYŽ JSEM SLYŠEL — —

Když jsem slyšel na sklonu dne, jak jméno mé
s potleskem
bylo přijato na Kapitolu, přec nebyla šťastna mi
noc, jež nadešla,
a když jsem přípítek pronášel, nebo mé plány
se zdařily, přec šťasten jsem nebyl.
Ale v den, kdy vstal jsem za svítání z lože
v dokonalém zdraví,
svěží, zpívající si, vdechuje zralý dech podzimu,
když viděl jsem úplněk měsíce na západě blednout
a mizet v jitřním světle,
když sám jsem po běhu šel, a koupal se svlečen,
směje se ve
studené vodě, a zřel jsem slunce se zvedat,
a když jsem pomyslel, jak drahý můj přítel, můj
milovaný, přibližuje se svou cestou, — o pak jsem
byl šťasten,
a pak každé dechnutí sladčeji vonělo, a po celý den
má strava mne více sytila, a krásný den krásně
minul.
a příští přišel se stejnou radostí a s příštím
za večera přišel můj přítel,
a té noci, když vše bylo tiché, slyšel jsem, jak vody
pomalu, bez ustání se valí ke břehům vzhůru,
slyšel jsem syčící šustění vody, jako šepot
obracející se
ke mně, aby mi blahopřál, poněvadž ten, jež nejvíc
mám rád, u mne spí pod toužou střechou za chladné
noci, —
a v tichu a podzimních paprscích měsíce jeho tvař
byla skloněna ke mně
a jeho rámě leželo zlehka okolo mých prsou
— a té noci jsem byl šťasten

*

ZÁKONY TVOŘENÍ — —

Zákony tvoření,
pro mohutné umělce a vudce — pro svěží
pokolení učitelů a dokonalých literátů pro
Ameriku,
pro vznešené učence a hudebníky zitrku:
Vše musí být ve vztahu k celku tohoto světa a
kompaktní pravdě světa;
nemá být subjektu příliš pronášeného. — Všechna
díla mají osvětlovat božský zákon!
Co míníte, že je Tvoření?

Co míníte, že uspokojí duši, leč svobodně jit
a nemít vyššího nad sebou?
Co míníte, že důvěrně s vámi chci sdělit, leč že muž
a žena tak dobří jsou, jako Bůh,
A že není Boha s větším božstvím v sobě, než
vy právě?
A to že je konečně podstatou všech mytů,
nejstarších i nejnovějších,
A že vy, a každý jiný musí těmito zákony se blížit
k tvoření?

*

DNES TICHU PO TÁBOŘE.

1.

Dnes ticho po táboře!
A oviňte, vojáci, zbraně své v bojích sešle,
a každý s dumou v duši jdi slavit —
drahého vudce smrt.

Života bouřný prou utíchl vř,
není již vítězství, porážek není — ni temných
konců dni,
jak bez konce když mračna se ženou po nebi

2.

Za nás však, básníku, pěj;
o naši lásee k němu pěj — vždyť ty, jenž u tábora
dlíš, ji dobře znáš.

Když rakev v hrobku ponoří,
pěj, když brána země zapadne za ním — jen
jeden vers
pro těžka srdce vojnu

*

NEŽ ODEJDU — —

Než odejdu, Ameriko, jednu ještě píseň
bych zapět chtěl, přes vše, co zbývá, polnicí
zvukem,
pro tebe, — pro Budoucnost.

Pro tebe zasit bych chtěl simé nekonečně
Národností,
Tvář bych ti chtěl dát v celku, spolu Duši i Tělu
Rázem bych chtěl objasnit tvou skutečnou jednotu,
i jak ji doplnit.

K *Donu* toužím prorazit cestu,
Dum však těm nechávám, kdož přijdou,
Vřu zpívám, a Přípravu;
a Život a Příroda že nejsou velké jen v poměru
k Přítomnosti,
ale ještě větší v poměru k tomu, co přijde,
z toho já příkazy pro tebe zpívám.

Přeložil Jiri Foustka.

PŘEDBĚŽNÁ SKIZZA K TOLSTĚHO KREUTZEROVĚ SONÁTĚ*).

Z angličtiny přeložila Fina Tausiková.

Proč nemůže muž, který miluje ženu, postoupit jí jinému?

»Poněvadž je to nemožné, třeba bylo velmi dobře přemýšletí o tom, co se má udělat, když nastane doopravdy katastrofa — neudělá se to. Slyšeli jste zajisté o případě, který byl projednáván na soudě v K — případ Podnyševův?« pravil ohlížeje se, jakoby se mu zdálo, že někdo vstoupil.

Nikdo z nás o Podnyševu dosud neslyšel.

»Když jste o tom ničeho neslyšeli, povím vám to. Zabil svou ženu, poněvadž jí miloval. A nemohl jednat jinak.«

Nu, tomu nerozumím.«

»Podnyšev jako každý jiný se oženil. Před tím i potom pracoval na universitě; byl energický a samostatný. Ale byl vášnivý a vášeň se v něm probudila. Setkal se s dívkou. Byla mladá, krásná, velmi krásná a měla peníze. Byla v pensionátě, její výchova nebyla ukončena. Měla vlnité vlasy a nosila moderní šaty — hezké stvořeníčko, hloupé a dobrácké, ale hlavně — hezké. I myslil si: Konec konců — což nejsem mužem? Vedle mé chemie existují ještě jiné radosti — krása, láska. Proč bych měl já mhouřit oči, když jiní užívají všeho — a leta míjejí. Ne, to je pošetilé a já nejsem pošetilý...! A oženil se. Prodléval celou tu ceremonii, celou tu pitomou svatbu. V době Domostroyově, kdy mladí lidé se brali z vůle svých rodičů, aniž se před tím byli viděli a bez veškeré románovosti, tenkrát prachové peřiny, prádlo, svatební úbory a návštěvy novomanželů byly věci samozřejmé. Ale dnes, kdy všichni, kdož jsou přítomni té ceremonii, cítí ve svých srdcích, že je to jen komedie; když nevěří ani ve svátost (on byl učený a proto ovšem nevěřil) všechny ty věci — postele, župany, paráda, úbory a čokoláda nejsou než smetí. Nějak tou špínou už prošel, byl ženat a poznal, jakou rozkoší vedle chemie jest hezké děvče. A byl spokojen, velmi spokojen. Vycházel, pracoval, přicházel domů a doma místo prachu a pochmurnosti nacházel rozkoš, svěžest, eleganci, krásu, požitek. Co si může člověk ještě přát? »Čím to, že jsem na to nikdy nemyslel?« divil se. Představenoval si, že nebude ničeho kromě radosti. Ale naopak, během prvního týdne již se ob-

jevily zcela neočekávaní činitelé. Přišly slzy, hádky, z její strany žádosti, které se neshodovaly s tím, co on potřeboval. Stav věcí, který vždy nastane, se vyvinul také u nich. Bylo to něco takového, co by člověk cítil asi tehdy, kdyby se usadil pohodlně do lenošky u krbu, aby si zdřimnul a ta lenoška by se najednou převrhla vzhůru nohama a projevila svůj úmysl, že si půjde ven hrát nebo odpočinout. Tázali byste se s údivem, jak může mít lenoška své vlastní přání. Vždyť je to lenoška! Obrátili byste ji a zkusili byste se opět posadit a ona by se zachovala jako prve. Tak je to s každým. Rozporeni se začíná a přijdou hádky. A jaké hádky! Takové, jaké povstávají mezi lidmi, kteří vzájemně ani dost málo nechápou životních požadavků a nesnaží se jim rozumět. Takové úžasné jsou ty hádky — taková to byla žhavá láska ještě před šesti hodinami a najednou z ní nic nezbylo. Ta lenoška byla tak vábivá, hebká a najednou — kope nohama. Zajisté, že je to nemožné, aby zde bývala tak veliká láska a teď aby z ní nic nebylo zůstalo — ani atomu. Hleďte, jak chcete, není po ní ani stopy. On se nadobro změnil, stal se podrážděným a začalo se s výměnou ran. Ovšem, to je tajemství, které skrývá jeden před druhým, ačkoli oba o tom vědí. Začnou se kousat, nepřátelství vznikne jako mezi zvířaty. A čím silnější ta tak zvaná láska byla, tím silnější je nepřátelství. Nepřátelství to přivádí je dokonce tak daleko, že si přeji smrt, svoji, i druhovu. Tak to pokračuje, až zklamaná vášeň se zase vzbudí a zatemní na nějaký čas nepřátelství. Tak tomu bylo v tomto případě. A mimo to vynořila se na světlo ještě jiná nepředvídaná pravda — totiž, že on, ženě se proto, aby si zajistil rozkoš, nepočítal se skutečností, že je také ještě mnoho jiných, kteří si tu rozkoš také cení a že jsou také chytrí lidé, kteří nejen vědí, že to bývá někdy velmi nepříjemné žít se ženou, ale vědí také, že všechny starosti a mrzutosti manželského žítí nejsou nutně k tomu, aby člověk docílil té rozkoše a že je mnohem snadnější a příjemnější sebrat tu smetánku s pokrmu, který byl jiný připravil.

Žena byla krásná — víte, takový druh rápadně a vyzývavé krásy. Nu, a těm chytrým lidem padla do očí. A jeden z nich se dal do práce. Ó ano, tu začaly všechny ty známé otázky — jak se rozejít po přátelsku, dobrovolně, tak prostě dejme tomu, jakoby ten zde — ukázal na prodavače — chtěl vás vzít za ruku. Inu, to je jednoduché. Nač dělat obtíže? Nechť si tu ruku vezme a jde. Bude mít tři ruce a já budu mít jednu.

*) Tento rukopis byl nedávno nalezen mezi spisy na panství L. N. Tolstého. Vyšel v lednovém čísle English Review.

A já se jí docela s klidem vzdám. To je počátek věci, o které, dle vašeho mínění, se tak snadno dá rozhodnouti. Ale hlavní potíží, dovolte, jest rozhodovati o něčem, co se nikdy nejeví jako otázka.

Sám čert ví — chce mne má žena klamat, nebo mne už dlouho klamala, nebo se mne chystá teprv dnes klamat? To nikdo neví, ani muž, ani žena, ani ten, kdo šilhá po ženě jiného. On si řekne: Zdá se, že se ta věc začíná hýbat. Nazývá to věci. A žena řekne: Jak je to zvláštní a jak je to krásné! Jak já miluji — Ale koho, to sama neví. A muž si myslí: »Ne, to se mi jen zdálo.« A v příštím okamžiku si myslí: »To mne překvapuje, že jsem nezapozoroval, jak je mezi nimi vše umluvené.« A o minutu později: »Ale snad tomu ani tak není. Musím o tom přemýšlet.«

Začíná pečovat o to, aby na toliho ubohého chlapíka nemyslíl. Příjemné zaměstnání! Ten, kdo tuto rozkoš nezažil, nemůže jí chápat.

Tak to začalo. A tak to šlo dál a dále. Dvě leta tak minula. Ukázalo se, že v tom bylo mnoho rozkoše, svádění a pohodlí, ale bylo to kruté. A jak kruté! Jak mnoho neviditelného, nevyslovitelného utrpení v tom bylo!

»Ona byla nevzdělaná žena,« podotkla dáma.

Rozmrzel se opět na dámu a aniž se na ní podíval, řekl pánovi s oněmi elegantními zavazadly: »Měla takové vzdělání, jako mají ženy, které si říkají »vzdělané«. Víte přec, že žena, která mluví anglicky, nazývá všechny ty, jež tak nemluví, »nevzdělané«. A když nějakou podivuhodnou náhodou ví, co je to přirozený výběr — pak každý jiný je nevzdělaný. Ona věděla, co je to přirozený výběr. Vychoval ji, přiměl k četbě a četl s ní sám. Četla a přicházela s otázkami zvláště před těmi chytrými, kteří po ní šilhalí. Ale to vše bylo umělkované. On věděl, proč si jí vzal a že její duševní vývoj jest pro něho naprosto zbytečným. Bylo to zvykem v jejich společnosti k vůli zdání. A ona věděla, kdo je, k čemu je a v čem spočívá její síla a předstírala pouze, že se o něco zajímá. To, co tu ubohou ženou zajímalo, byly pouze její tvář, tělo a ústroj. Děti — inu děti? Měli jedno dítě. A jaké dítě! Bylo též velmi krásné; mělo kočárek, vaničku, šatečky; tím vším se zabývala. Koketovala i dětmi. Vše bylo roztomilé. Bylo jen nesnadné vyzkoumatí, koupe-li dítě proto, aby je umyla nebo aby mohla ukázati své nahé lokty; mazlila-li se s ním proto, aby se pomazlila, nebo proto, aby

mohla umístiti svou hlavu vedle hlavy dítěte.

»K to šlo dále, až se zdálo, jakoby se něco bylo stalo. A tak se to stalo, že nebylo možno říci, zda se to stalo či ne.

Manžel byl postaven tváří v tvář ne tajemství (kdyby to bývalo bylo tajemství, bylo by to lepší), ale představě bílého medvěda, které se člověk musí vystříhat, aby mu nepuklo srdce.«

No a co se stalo?«

»Bylo to tak: bylo to něco, co se událo na venkově. Bydlel jsem tam blízko. Vedle nich bydlel malíř, hezký hoch; byl z těch, kteří jsou chytřejší než jiní a zařídí si to bez manželství. Bylo mu asi 28 let, hezký chlapík, blondýn, se světle modrými očima a narezavělým knírem. Maloval pořád nějaké stromy se žlutými listy a toulal se kolem se svým stojanem, kloboukem a pláidem. Tak se stalo, že se seznámili. Tim povstala pro něho opět nová léčka, která jej ovijela ze všech stran, a do níž se stále víc a více zaplétal.

Ty malé nitky byly tak jemné, že bylo hanbou chtít je zpřetrhat — a k čemu? Příbývaly jedna po druhé — a než měl čas ohlédnouti se, měl svázané ruce i nohy.

Ona měla ráda malbu. Když byla ještě v pensionátě, jevila pro ni trochu schopnosti. Začala několikrát (nečitelné), ale bylo ovšem nemožné nechat si ujít takovou báječnou příležitost.

Takový slavný člověk — a tak milý, úslužný a prostý. Nebylo mezi nimi jiného zájmu, než pro vysoké umění. A jak bylo rozkošné to malé mistečko, tak svěží. Když manžel dal na jevo žárlivost, sotva začal ukazovat své drápy, byla hned jako uražená nevinnost: zmiňuje se o věcech, které jí vůbec ani nenapadly. Vzbudilo to v ní jen zlé myšlenky. Skrýval tedy svou žárlivost, ale zůstala v něm.

Nitky těch dvou byly báječné, tak klidné, veselé a radostné. Přítomnost manželova neměnila na jednoduchosti tonu ani to nejménší. I on si přisvojil týž ton, ale v duši měl peklo. Bylo nemožné objasnit tu věc, aby neodhalil celé své nitro. Kdyby byl začal jednatí o tom s ní, bylo by to znamenalo dáti průchod zvířecím citům. Ale nechat tu otázku nerozřešenu — to bylo ještě hroznější!

[Dokoncem]

ZAJÍC.

Vyšla před lety knížka o zajíčkoví, četl jsem jí, a je z ní vidět, že spisovatel sám zajíčka nezapozoroval, nýbrž knížku o něm složil z toho, co si

tak jen představoval, co četl o jiných zvířatech a co ze života lidského mohl přenést na zvířata. Největší chyba její je, že autor zajíce pokládá za vře denní, ani netuší, že zajíc je zvíře noční. Je to ve dne spí přikrčen v ukrytu, který mu matka vykazala, a nehne se z něho, leč když už je větší a něco ho vyděsí. Zajícův tichý spánek a takorka ztrnulost je také obranou mladého zvířete proti škodce. Kdyby se v lese, v trávě, v jeteli pohyboval, nešel by bvystrému zraku dravých vran, krahulíku, ani čtyřnohých dravců —

V těchto dnech opět jsem četl povídku o zajíci, který byl maličký chyčen od lidí a živěn, až později šťastnou náhodou uprchl z vězení. A zase to jde dle lidských poměrů. Zajíc upaloval až na trať, kde se narodil a kde se tolik byl nahral s dvěma bratříčky a se starostlivou matkou! Zajíc byl malý a hubený, kdežto oba bratři velcí a silní, proto ho lítovali a myslili, že je po nemoci. Leč moudrá matka řekla: To dělá svoboda, že jste velcí a silní! Všecko toto líčení je falešně. Zajíček v domácnosti chovaný bývá tlustší a větší než bratři na svobodě. Zajíček nemůže najít tráti, kde si s bratry hrával, protože zajíci z jednoho lože nikdy si spolu nehrávají a nepochybně vůbec se neznají. Stará zaječice roznese totiž mláďata svá daleko od sebe, přísně jim uloží nehýbat se z místa, a sama má lože také daleko od nich. Když se setmí, vyhledá si je nebo si je svolá, když už jsou dospělejší, něžným pískáním, a když je napojí, zase je rozloží po skrýších a sama odběhne na pastvu daleko od nich. Dva mladé zajíčky nikdo nikdy si neviděl hrát, protože nočního života jejich neznáme. To už bývají větší mladici a mladice, a přišla doba jejich milování, když je vidáme večer nebo časně ráno — po dobré pastvě — spolu láskovat a škádlit se. Kdyby byli lidského rodu, v tom věku by už začínali chodit spolu k muzikám.

*

Mnozí lidé nevědí, že také koroptve jsou ptáci noční. Ten, kdo přeložil povídky z přírody od Jules Renarda do češtiny, mýšlí, že koroptve *zpívají*. Ony jen čírkají. Překladatel ten ostatně krocanovi říká kruta a kachny u něho se batolí. Celý ten Jules Renard za překlad nestál.

DROBNOSTI.

NA BOŽENU NĚMCOVOU

nemožná rozpomenouti se bez jakéhosi příměsku studu, jenž tká se nas co národa. Nechali jsme upadnouti v bidu duši tak spanile nadanou a z bídý v jsme ji nevyprostili, až konečně byly její síly podřaty dukladně, ano zničeny. To napsal Hálek po smrti Boženy Němcové. Vrstevníci znali však sotva všecko, co my známe dnes o jejím utrpení duševním i tělesném, čehož pramen vzešel v — nešťastném manželství. My toho známe nyní z kore-

spondence Boženy Němcové a ze zpomínek děti více snad, než je potřeba. Známe všecka její mrtvá tajemství, jaká u žen šťastnějších bývají s nimi pochována. Ale literární žena musila ještě 50 let po smrti pronít tím peklem, aby byla očištěna. Jednu velikou službu prokázala snad přece brutální ta odhalení Boženě Němcové. Ty pofouchlé a zákeřné klepy byly horší nežli nejkrásnější pravda. Božena Němcová získala jako spisovatelka, vime-li, za jakých muk psala, a jako žena vyrostla do veliké výše. Bidou a utrpením připomná Dostojevského. To člověk cítí i při takových drobnějších pracích o ni, jakou vydal učitel Josef Lelek z Jičína o pobytu B. Němcové v Litomyšli (*Poslední lety B. Němcové a pobyt její v Litomyšli*, nákladem Pokrokové Revue). Pan Lelek mohl uveřejnit dva dosud neznámé dopisy Bož. Němcové z podzimu 1861, jež dostal od dcery spisovatelčiny Dory. Několik nových paprsků padá z nich na život Němcové v Litomyšli a na poměr nakladatele Augusty k ní. Ale i kdyby se nic neopravilo ze starých zpráv o Augustovi, máme dojem, že vlastenecká společnost pražská shrnula všechny hanebnosti na hlavu Augustovu jen proto, aby nemusela obviňovat sebe. Malý venkovské knižníkař, sám v dlužích zasekaný, odnesl osud Němcové a zaplatil jej špatnou pověstí v nynějších i příštích literárně-historických dilech, kdežto Praha — — — zůstala bez příměsku studu. Ten pocítilo za národ jen několik mužů, mezi nimi Hálek. Jinak sotva z historie utrpení Boženy Němcové vzal si někdo naučení.

ZDEŇKA HAVLIČKOVA

zemřela 20. září 1872 v Ném. Brodě. Byla v tu dobu nevěstou statkáře Ant. Svobody ze Šnakova. Nevěstě nebylo ještě 24 let, ale prohlášena za plnoletou 18. června 1872, při čemž jí půl roku promítnuto. Jméni její bylo: 600 zl. v cenných papírech po otci; záloženská knížka ze Svatobora na 554 zl., což byl honorář za první díl sebraných spisů Havličkových, uspořádaný V. Zeleným; pohledávka 427 zl. za bratrem otcovým Františkem. Fond pro Zdeňku sebraný z národní loterie r. 1862 činil fentkrát s úroky 33.402 zl. Sňatku se Zdeňka Havličková nedočkala, ač si k němu šla už výbavu. Souchotiny, které u ni zjistil v únoru toho roku dr. Hamerník, sklátily ji předčasně v hrob. Neuzila na světě nic dobrého, jen pomluvy a klepy a nevlidné vychování.

JAK VYCHOVAVALI SEDLÁKY.

Anna z Rožmberka psala chotí svému Jachymovi z Hradce 12. května 1556: O hospodářství našem mi poroučeti ráčíte, abych Vaši Milosti oznámila, kterak zdej v Žirovnici stojí. I račte věděti, že děkuje pánu bohu dobře; chyba, že sedláci neníčko nechti mnoho pítí a tak se jen jednou do týdne vaří.» (Fr. Dvorský, *Staré písemné památky žen českých*.)

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pražské děti.

(Pedagogický dozorce pražských škol mateřských K. Bolína vydal spis *Mateřské školy pražské*, jejich rozvoj v době 45letého trvání (1869 až 1914). Část knihy obsahuje roztomilou sbírku o životě dětí. Napřed rozumy maličkých, t. j. co nám děti povídají a nač se táží; potom co učitelky povídají o dětech a svých zkušenostech. Jsou v tom drobnosti znamenité. Dnes podáváme ukázkou z toho, co děti povídají a nač se táží.)

I.

Arnošt byl hošík tichý, ale trochu zádumčivý. Sedával často zamyšlen, s výrazem jakoby ustaraným. Byl sirotek. Zachovala jsem si na něho zpomínky milé i dojemné.

Ličila jsem kdysi ditkám narození Ježíškovo. Když jsem vypravovala o zářící hvězdě nad Betlemem, zamračil se Arnošt a řekl: »Já nemám tu hvězdu rád.« »A proč?« táží se ho. »Protože všichni lidé se koukali na tu velkou hvězdu, a hvězdiček, co pořád svítily, si žádný nevšímal. A i později, když jsme měli pod stromkem jesličky, mračil se na hvězdu a byl by jí rád strhnul. Je to odpověď, která u dítěte tak malého opravdu překvapuje.

Kdysi přišla babička Arnoštova s žalobou, že Arnošt, ač byl již kolikrátě plisněn, přec téměř každý večer vyleze z postýlky, otevře okénko a dívá se do tmavé noci. »Včera to opět udělal a byl za to bit.« Udivena tázala jsem se babičky, pátrá-li po příčině. »I to z darebáctví, slečno, dědeček mu stále slibuje, že ho dá do polepšovny.« Zavolala jsem Arnošta a vyptávala se ho, proč okénko otvírá. Chvilku mlčel, pak se ke mně přivínil a řekl: »Tatínek je v nebičku a z našeho okna je viděti dvě hvězdičky. Já myslím, že jsou to tatínkova očička, proto se na ně dívám.«

Arnošt mluvil často o svém otci, ač ho vůbec neznal. Jedenkrátě přišel ke mně, očka měl plná touhy a vypravoval mi: »Viděl jsem konika na kolečkách a automobil. Já nemohu mítí takové hračky, vždyť nemám tatínka. Kdybych měl tatínka, maloval by krásné obrazy a všecko by mi koupil.« (Jeho otec byl totiž akademickým malířem.)

Bylo před dušičkami. Arnošt dostal svičičky, aby je mohl na hřbitově rozsvítiti. Přišel a řekl: »Slečno, jednu svičičku rozsvítím za svého tatínka a jednu za vašeho tatínka.« Poznala jsem i v pozdější době, jak hošík toužil po svém otci a jak často na něho vzpomínal.

Na Arnošta si babička často nařikala. Chtěl vše, co viděl a slyšel, také prožiti. Jedenkrátě slyšel vypravovat pohádku o vodníkovi. Že byl vodník všecek zelený, to se mu líbilo. Brzy na to byli v domě malíři. Nechal si na dvoře kbelik zelené barvy. Arnošt ihned natřel se tou barvou celý, šaty, obličej, ruce i nožky, a pak vstoupil pomalu do kuchyně, řka: »Babičko, já jsem vodník.« Výsledek byl ovšem jiný, než očekával.

Malé Aničce zemřela matka. Holčička byla vyděšena. Plačící dítě přinesla tetu do školy a vypravovala, co se stalo. Arnošt, který vše sledoval, přišel k Aničce, vzal ji okolo krku a promlouval k ní: »Ty pláčeš? Tobě umřela mamínka? Neplač. Mně umřel tatínek, pojď, budeme si spolu hrát. Snesl jí hračky, a dítě se vskutku brzo uklidnilo.

Jela jsem o prázdninách na venek. Arnošt býval vždy slabý a bledý. Vzala jsem ho na nějaký čas s sebou. Seděli jsme za večera na stráni. Před námi byl trs modrých zvonků. Mlčela jsem, též hošík byl zticha. Pojednou zvedl hlavinku a řekl: »Vidte, slečno, tuty zvonky zvoní teď broučkům, tak jako nám ty velké na věži, jen že my těchle neslyšíme, vidte, ale broučkové to slyší a jdou domů.«

I když Arnošt odešel již do opatrovny, stále ještě ke mně docházel. Jednou přišel a oznamoval: »Já již nekamarádím ani s Oldrou, ani s Božkou.« Ptám se: A s kým si tedy hraješ? Odpověděl: »Já mám jiné kamarády. Každý den k nám jezdí mlékař, ten jeho kůň je můj kamarád. Já mu vždycky sehovám ehléb od svačiny v kapse. Já se ho nebojím, on mne již zná a oláčí po mně hlavu. Pak mám Puňtu, to je černý huňatý pes. Tomu sehovávám všecky kostičky a on mne poslouchá a lizá mi ruku. A ještě mám na zahradě ještěrku. Té nenosím nic, ale když svítí slunéčko, tak ji vidím, ale neublížím jí a ona se mne nebojí.«

Od té doby, kdy Arnošt odešel, neměla jsem dítěte tak zajímavého. Nicméně na sbírala jsem přec ještě několik ukázek drobných rozoumků.

II.

Pepa, náš největší chlapec v jeslich, též i nejmoudřejší, slyší od začátku roku, že jsou děti nabádány stále k tomu, aby po každém jídle poděkovaly. I připomíná prý totéž doma tatínkovi po každém jídle (dle sdělení matčina) slovy: »Tatínku, řekni Zaplat Pán Bůh!« — Tatínek je prý nucen poslechnouti k Pepičkově velké radosti.

U Mařenky (která je bez 2 měsíců 3 roky) vyskytá se, jak pozoruji již delší čas, jakási záliba ve lhaní. Dle sdělení matčina na př. Mařenka doma vypráví, že byla ve škole bita, protože rozbila hrneček a tekla jí krev, neb zase že slečna plakala, protože má hlad. Podobné nepravdivé věci vypráví též o domově. Dnes přišla, že jim tatínek utekl.

Možná, že u Mařenky je to jen bujná její fantazie; proto přece ji však napominám, že nesmí povídati, co se opravdu nestalo. I matce jsem poradila, aby její řeči nebrala na lehkou váhu a výrokům Mařenčiným se nesmála, ježto by mohla pak vyvinouti se u ní lhavost chorobná.

Rézinka ve svém útlém věku přestála nemoc: změkčení kostí. Když maminka ji přivedla prvně do školky a sundala ji s náruče, nechtěla nám udělat ani krok a plakala.

Bylo nám jí lito a nenutily jsme ji k chůzi myslice, že chodit nemůže; tedy byla jen přenášena.

Odpuldne po vyspání seděla na stupinku a vesele se kolem sebe rozhlížela. Zkoušela jsem ještě, udělá-li přece nějaký krůček, avšak ani cukroví nepomohlo. Najednou však postavily jsme před ni kočárek s panenkou, s kterým si děti hrály, a Rézinka ihned se ho chytla a že před ní ujížděl, cupitala k našemu největšímu podivení za ním jen což.

Nebýt kočárku, bvla by ještě nechodila.

Pepa, statný hošík z III. odd., vyzýval hochy v zahradě, aby šli mu pomocí vyhrabat velkou jámu. Chvilí jsem je nechala, načež jsem se jich otázala, co budou dělat? Hanzálek postavil se udatně jako vůdce a povídá: My chceme vykopat Ameriku; tatínek povídal, že je Amerika pod námi.

Jeník z III. odd. přinesl mi svoji fotografii a při tom dodával: »Slečno, až budu velkej, já budu loupežníkem.«

Se zřejmou nelibostí vymlouvala jsem mu tento ošklivý nápad a otázala se ho, proč by chtěl jím býti. A tu Jenda řekl: »Já bych nechtěl, ale když se na fotografii mračím, tak proto budu loupežníkem.«

III.

Co řekl Pán Bůh Adamovi a Evě, když je vyháněl z ráje? Hoch: »Aby šli do práce na Strahov.«

Jak pozdravil anděl Pannu Marii? — Uctivě vás vítáme.«

Kde četli svatí Tři králové, že se Ježíšek narodil? Děvčátko: »V Politice.«

Při rozhovoru o rodině: Učitelka: »Maminka se o vás stará, pracuje pro vás, vaří, pere, myje a také vám kupuje všechno, co potřebujete: šaty, boty a j. Kdo pak dává mamince peníze, aby mohla to vše pro vás koupiti?« Venoušek se hlásí: »Mamince dává tatínek peníze, ale zas je na ni vyhlouď.«

»Lojzičku, čím pak je tvůj tatínek?« Chlapec chvíli přemýšlí a pak řekne: »No pořád tatínkem.«

Chlapec má v kapse kousky plechu. Když vytahoval kapesník, plišky v kapse zvonivě mu zachrastily. Františku, co pak ti to zvoní v kapse?« František chtěje plišky zachránit, hbitě volá: »Slečno, to není v kapse, to mně zvoní v uchu.«

Za každou službičku, kterou dětem prokáži, učím je poděkovat (zavázání botičky, oblékání i svlékání a p.). Podají-li mi něco děti neb pomohou-li mi, poděkuji zase já jim. Upadl mi na zemi papír, Lola mi jej podala. Přijala jsem jej z ručky Loliny, ani na ni nepohlédnuvši, protože jsem právě napomínala jinou dívku. Lola zůstala u mne státi a nemohouc se dočkati poděkování, usmála se a řekla: »Jé, slečna zapomněla děkujti!« Dala jsem jí za pravdu a slušně se poděkovala. Lola s úsměvem mou dodatečnou zdvořilost kvitovala.

(Pokračování.)

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAROSLAV SVOBODA:

RUSKÉ ZVONY.

V domově jsem jej slýchal,
nad Rhonou, nad Seinou,
zpěv kovový, jenž ztichal
ve výši ozvěnou,
a v daleku se ztrácel,
by po letech se vracel
vzpomínek rozmarem,
pln stesku, plný slasti,
— trs květů nad propastí,
noc s tichým požárem.

Ó, k slzám rád jsem míval
těch hustých tónů přival,
jež večerní bil zvon:
V nich chvěl se refrain sladký,
jenž hlasem zněl mé matky,
— nad její rakví ston,
v nich vše, co k smutku svádí
vzpomínky mého mládí,
i nadějí byl hřích,
když městem zvony znělv
a nad kraj sešerelý,
do dálek neznámých.

Až kdys mne proudem žití
dnů neslo vlnobití
v kraj dálný, nad Něvu,
reflexem od kupolí
kde zlatým pohled bolí
dnů letních v úsměvu,
kde březové jsou lesy
a v bledém podnebesí
na sever mraky jdou,
— v zem, které všecko shasi,
— v zem nekonečné krásy
s bezmeznou tesknotou.

Vždy znovu chvíli onu
v svých myšlenkách jsem žil,
v noc světlých polotónů
kdy prvně hlas mi zvonů
v té zemi hlaholil:
U moře stál jsem, v dáli
pevností rýsovaly
se zdi a břehu sráz,

když v výkřiku jak živém
zvon zazněl nad zálivem
a duněl — — ráz a ráz.

Nad bílé tvrdé stěny
se nesl nalomený,
a v temném třás' se štkání,
a cos jak úsvit ranní
měl v každém tónu přec:
Rozhoupán na requiem
on zpívat zdál se: »Žijem!«
— o mrtvém v přísné zvěsti
se opěvat zdál štěstí,
jež přijde na konec.

A mně se zdálo náhle,
že slyším v písni táhlé,
co nikdy dosavad:
— Rus celou, víru její
vyrostlou z beznadějí
nad šedivých dnů chlad,
že zítra všecko zboří
a všecko rozlomí,
plamenem vlastním shoří,
z největších hříchů stvoří
největší svědomí!

Jak s výše rozlehne-li
se píseň skřívání,
teď zvony zněly, zněly
nad jítňní svítání,
ač dávno sešla s očí
zeď břehu na úbočí
nad moře zálivem,
ač dávno v městské stěny
jsem vešel, ohlušený
ve shonu bouřlivém.

Tak divně zjasnělymi
i v myslí utkvěly mi,
tak tiše slavnostními
doposud duši zní mi,
všech bolestí jsou mírou,
všech zoufalství jsou vírou,
— o žití — věčném bolu
pohádka tlumená,
— »díků, že jsem žít moh' spolu!«
z pochodu Chopina. — —

PAMÁTNÍK MÉHO OTCE.

Podává Jindřiška Wurmová.

Sotva mne kdo obviní ze sentimentálnosti nebo zveličování, pravím-li, že chovám ve veliké úctě památník drahého tatínka. Je to řada pěkných obdélných listků zažloutlé barvy se zlatou ořízkou a s rukopisy po většině krásnými a tak originálně charakteristickými, že by naše nynější mládež, jejíž rukopis bývá moderně nervosní a nečitelný, si mohla z nich vzít příklad.

Věnování, mému otci na památku napsaná, pocházejí z doby 1839—1844, kdy studoval nejdříve na evangelickém bohosloveckém učelišti na Slovensku v Modré, které bylo později přeloženo do Prešpuru či-li jak konsekventně všichni Slovinci tenkrát psali, do Bratislavy.

Tam psána jest většina věnování, vjma několik listků psaných v Budapešti, kdež otec krátce pobyl, a ve Vídni, kde bohoslovecká studia ukončil. Psána jsou slovensky, česky, německy, maďarsky, polsky, charvatsky a řečmi klasickými.

V době tatínkova pobytu na Slovensku počínalo tam rašit národní vědomí a rozvíjela se památná doba probuzení slovenského štúrovského s tím horoucím zápalem, nevšedním sebezapřením a ochotou ke každé oběti, jež označovalo i buditele české, s nimiž mělo vřelé styky. Česko-slovenští studenti na Slovensku zakládali kroužky literární, v nichž se rokovalo, předčítalo, přednášelo. S velkou pilí opisovaly se nově vyšlé spisy. V rodině naši chová se několik silných vázaných knih, krásné a pečlivě to opisy otcovy různých spisů jako: Výklady ke Slávy Dceři, theologický spis dr. Hoe atd.

Bylť otec můj mezi těmito nadšenci jedním z nejideálnějších. S Kollárem pojilo ho vřelé přátelství. Ještě za pobytu ve Vídni měl stále u sebe k rozprodeji jeho knihy. Škoda veliká, že s mnohými rodinnými spisy i korespondence otcova s Kollárem se při stěhování ze staré fary ztratila.

Obraz Kolláruv z mladých jeho let, z r. 1838, visel po celý život otcův nad postelí jeho a již jako děti slabikovaly jsme vždy nápis pod ním: »Krásněgi se nikdo nehonosj smělým čelem gako vlastenec, genž w swém srdci celý Národ nosj.« Tento obraz je nyní mým majetkem.

Jak současníci tatínkovi z dob studií říkávali, můj otec byl mezi všemi pro svou mírnou, ideální povahu velmi oblíben. Štíhlý, poněkud přibledlý s vysokým bílým čelem, výraznými temně modrými očima a s tma-

vými kadeřemi až na ramena spadajícími, nazýván prý byl břeťislavskými slečinkami »der schöne Beni« (Benjamin). Leckteré listky v památníku psány jsou také něžnou dívčí rukou, avšak německy — neboť Prešpurk tenkrát byl převážně německý a též profesori psali mu svá věnování německy. Že čeští faráři, kteří tenkrát na Slovensku studovali jen německy a latinsky, přece tak správně česky psali a kázali, toho příčinou byly jejich zmíněné kroužky, kdež pilně studovali svoji materštinu. Můj otec velmi často, zvláště při pohřbech, mluvil řečí vázanou, v pěkných, zvučných verších, jež velmi na cit lidu působily.

Z památníku otcova nejzajímavější jsou ovšem věnování buditelů slovenských, jež i Hurban Vajanský jednou u nás s velikou pietou a pohnutím pročítal a jež tuto uvádím:

Kollár napsal tato slova: »V Pešti r. 1841. — Co gsi ty? Čech! co ty! Serb! co ty? Rus! co ty? Polak jsem! Wezměte registra, bratřj! zmažte to, pište: Slawjan!«

Samoslaw B. Hroboň: »W Břeťislawě nad Dunagem 1841.

Táhni kam tě hwězdy zowou bratře!
Nastup mužně cestu žiwota,
Kam tě koli osud zamotá,
Týž buď Bohu, sobě, pýše, chatře.
Milug vlast a horli ohněm spatře
Kdeby prawdu polkla mrákota,
Hlasem, který skály stroskotá
Slowanstwj káž hluché wúkol Tatře!«

Krasislaw Ondř. Braxatoris 1841:

»Wlast Tobě žiwot dala gi geg obětug zas
Wlast Tobě lásku dala gi wroucně milug zas
Wlast Tobě sláwu dala gi sláwu zjskeg zas
Wlast Tobě gměnj dala, gi nes ge w obě
zas. Presl.«

Samoslaw Štúr. 1841:

»Pamatug! odkud, kam a k gakowým lidem přicházjs.«

Ludewit Štúr, 1841:

»Idea Slowanstwa gest pro Slowansku národy samospasitelná. Ona pomúže z neřestj bratrským rodům našjm. Kdo k njm náležjs, ugmi gi celou dušj!«

Karel Štúr. Profesor, 1839:

»Nejwětšj ge neřest w neštětjláti neřestem; Ten, kdo kogj skutkem hněw nebe lépe činj.«

Kollár.

Jan Wratislaw Francisci, 1841: od Rymawy:

»Ty tam, gá zde chci sloužit národu.«

Hor. Škultéty.

Jan Kádawý ew. slow. učitel:

»Příteli! co dobrým býti uznáváš,
Toho vždy se drž, to koneg stále,
Má-li Tobě býti to ku chwále!
Chwálu bez zásluhy sobě nezgednás! —
Gestli se snad Čechem býti honosjš;
Následug swých předků statných,

správných,
Husa, Komenského, giných slavných:
Gen tak gegích synem býti zasloužjš!

Ondr. Slawist Hodža, Slowák, 1841:

»Nediwte se, drazj mogli,
že gsem Slowan, že gsem Čech.«

Gablonský.

Heslo: prawda, dobro, krása, Wzájem-
nost! Tjmo swau památku poručenu mjtí
žádám u swého přítele a Bratra.

Jozef Kwětoslaw Holub napsal
na důkaz bratrské lásky příteli swému
Čechoslowanu:

»K lásce prawé Národa,
Ukazuje přjroda;
Ag tak milug přjrodu,
Budeš milým národu.

A. Horislaw Krčmery, Slowak:

»Tam sáhní, kam zrak nedosáhne,
Lam, čeho rozum neláme.«

Mickiewicz.

Bratře! putug šťastně, měg lásku k ná-
rodu swému, buď mu wěrný: v předsewze-
lých Twých budiž stálý, gak Tatry naše.
Krkonoše Čechů; tak budeš šťastným, Ná-
rodu prospěšným! A rozpomeň se někdy na
Twého wěrného přítele!

Škultéty, 1841:

»Kdekoli Bůh žjtí powelj,
Buď wěren Bohu, vlasti, příteli!«

Purkyně.

Josef Wšesl. Horwat, Slowák:

»Teď zde čas,
gest na nás,
By nám Sláwům zkwětla swoboda!«

Štulc.

Miloslav Hurban:

Už se rozlučugeme — abychom se aužegí
k národu přiwinuli. Nuže wiňmež se k němu
u obgmežme geg ramenem synowským. Wy
se ubjrate do té staroslawné české Wlasti,
nuže přiwoláwegtež zašlých slavných wěků
welebné postawy zpět, aby se nimi rozgařil
duch ohromený kmene Wašeho! W uwědo-
něnj geho sláwy zaniklé, w powýšenj
ducha z prachu ploskosti a podlosti
se mu zardjwá krásná — krásná dennice
geho nowozrozenj! Spomeňte si na mne, wa-
šeho přítele upřjmného.«

Karol Huszár, Slowan:

Pracuj každý werne na národu roli dědičné!
Cesty mohou býti rozličné,
Genom wůli wšicknj mežme rovnou.«

Kollár.

Diwiš Semian:

Člowěk gest a zůstane sobcem na wěky;
on i wtedy, když snád na wěky s přítelem
se laučj, neco předce od neho požaduge,
čehož důkazem gest i napis tento:

Wám příteli: Wše co krásné, milé,
wše co cnostné gest a wznešené,
přegí — přegí z srdce čistého.
Pro mně ale: Těž od Wašeho
Srdce prosjm: Ať si spomene
Na mně — který černjm toto bjle!

Ján Zwolánek, 1843:

Co si přegeš a oč wraucně žádáš
K sláwy vlasti chceš užjwati;
w čem Twou radost, pokog, blaho skládáš
k dobrému chceš wynakládati.
To ať, bratře, gest Ti nebem dáno,
By Twúj wečer byl, gak gest Twé ráno.

Josef Ruml, poslauchač lybomudr-
ctwy:

»Dlauhá gest a úzká draha naše.
Hrdý wšak a skwělý gegj cjl;
Protož pospěšme, zmužme se zase,
Ať národ náš žige gak dřjw žil.«

Josef Macháček:

»Gdi přemilý — welebnau doprowazeg
Buh prawicj Tě k účelu:
Národ Twug vždy w duši wěrně choweg;
Bár bys někdy na mne pozapomnel,
Bratře kochány — dobře — swau
ale wlast, gak ona Tě, vždy milug!«

Z českých spoludruhu jmenuji:

Bedřicha Košuta, který napsal
recky:

Poznej sama sebe!«

Dr. Gustav Rajs, ve hlavnim městě
Rakouském, v Sodomě Slowanstwa, 1844.
(Pozn.: piše česky.):

Ledva že žiti počínáme — již jiná nehoda
se na národ nás walí. My se odděliti máme
— celek v částky rozdrobiti, — síly tak vel-
kého českoslowáckého národa utencíti, u-
menšiti. Taková ztráta, ba zkáza odtud již
pochází — a Bůh ví, co odtudto ještě ne-
zdárného nastoupiti může! My nesvorní Slo-
vané!!! — — — Nedejme se podobnými
skutky rozžaliti, neboť i ony dobrou stranu
mají. Zastávejme se i potom keď toto na-
stoupí obapolně — chraňme a braňme muž-
ně všudy národ náš, našima silnýma rame-
nama. Bratře! podej pravici i napotom Slo-

vákovi, jakož Ti on ji nyní podává. Vzájemně napřed — to heslo budíž naše!

Na věčnou přátelství památku, které tolik roku mezi námi trvalo a které nikdy zhasnoucí nemá.»

Tento upřímný projev žalu nad roztržkou česko-slovenskou není možno čísti bez pohnutí — neboť dr. Rajs měl pravdu — nic dobrého z ní nevzešlo Slovákům.

(Dokončení.)

KOLUMBŮV MONOLOG.

Kolumbus (schýlen nad mapami): O vy země! O vy žhoucí a rozkvetlé země, jichž suché zkratky tmí se před mým zrakem! Ty Anglie, objatá mořem! Ty Italie, z níž pocházím! Ty Španělsko! Ty Řecko! Ty Německo! Ty Francie! O vy země! O vy moře, rozlité kolem! Ty Atlantický oceán, brázděný koráby! Ty Středozemní moře, na němž jsem často bojoval! Ty Indický oceán! Ty Rudé moře! Ty zálive Bengálský! Ty Severní moře! Zřím vaše vlny, slyším jich neumdlévající zpěv, byt před zrakem se chvěla toliko bleďá sepiová skvrna. O světy! O země! O hloubky! O zázraky! Ssaji vás, jsem vámi spít a přece — jste příliš ohmatány lidským zrakem. Jste příliš sešlehány lidskými šlépějími. Jste příliš obtěžkány minulostí. Chtívě se dávám vašemu vlnobití — leč záhy vracím se zlomen. Nejste, jež hledá můj pohled. Odvracím se od vás. Zde, kde leží má dlaň a snad zde, tam, uprostřed moří, čekají nové světy, jichž dosud nikdo neodestřel. Nepotřísněné lidskými ději. Neporaněné lidskými jmeny, nepojmenované ještě. Cudné. Panenské. Ach, tyto žhavé a sladké světy, těch se mi chce. Ony, čekající netrpělivě svého dobyvatele, jsou šílenou stravou mého nenasytného zrání. Žijí na nich. Dýší jich vonný a čistý vzduch. Trhám jich zářící plody. Ach, tyto světy — kde jsou? Kdy je strhnu s jich mrazné výše do svých loktů? Kdy je učiním pevnou a hmatatelnou skutečností? Což jsem toliko snilek?

Fr. Zavřel.

POVÍDKA O JEDNOM BLÁZNU.

Když už byl bláznem, jmenoval se Papírek; před tím se jmenoval jinak — snad na tom nezáleží, jak.

Všichni lidé byli mládí; Papírek také. Kdybychom znali podrobně jeho život v mládí, dost možná, že bychom objevili příčiny, proč později

zešlel. O jeho mládí je známo málo. Býval mírný, možno říci i dobrý hoch. Musil už z mládí pomáhat při výdělku. Často se stávalo, že při práci ustal a někde se upřeně díval. Tu ho ze snění vyrušil jeho otec pobídkou, někdy citelnou. Papírek potom pracoval zase dál jako před tím.

Vyrustal z dětských let, z chlapeckých a stal se z něho statný hoch. Jeho mírnost zůstala s ním. Počínala se o něho zajímat děvčata a on o ně. Byl však velmi nesmělý. Jako dítě si počínal, když mělo dojít k důvěrnějšímu styku. Ale cítil tv touhu svou mít někoho rád. Když mu bylo šestadvacet let, zamíloval se do děvčice bujně, divoké. S celou silou stál o to, aby měli brzo svatbu. Děvčice se smála; a svatbu měli brzo. S velkým hlukem ji slavili. Hned večer, při svatební muzice, Papírek pil víno, dokonce hodně vína, až už nemohl. Nevěděl dál o ničem. Jeho mladá žena tančila se všemi a vedla si bujně. Staré babičky, které to viděly, šeptaly mezi sebou: »Divně to začíná.«

Nemusíme vždy věřit starým babičkám, ale tenkrát to skutečně divně začínalo.

Když Papírek vystřízlivěl, lítoval svého skutku a ženu odprosil. Slibil, že už podobného nic neudělá. Žena se zas jen smála. Divně ho to bodlo.

»Že ty ženy něco neřeknou a vždy na všechno mají smích. Smích ženy bolívá víc, než kdyby nám řekla nejhorší věc.«

Papírek smířoval se s ženou. Byla mu čímsi památným, viděl v ní vrchol toho, co mohl na zemi dosíci. Když ji líbal, dotýkal se něžně její hlavy a polibek kladl vždy na čelo. Cośi vyššího bývalo v něm, když se díval na ženu. Leč žena všechny jeho pozornosti nechávala nevsimnuté. Neustále jen z domova pryč; i večer odcházela.

Papírek se stával proto smutným a trudnomyslným.

Stařenky zase říkaly:

»Bere si to moc k srdci. Ještě se z toho zblázní.«

Náhodou stařenky zase uhodly. Neuplynul rok, a Papírek chodí po násvi, hlavu sklopenou, mluví sám k sobě a živě gestikuluje. Děti za ním běží a křičí:

»Kde máš ženu?«

Papírek se obrátí, dívá se chvíli na děti a náhle, jakoby se mu vyjasnilo, usměje se a promluví slovy plnými touhy:

»Žena, žena?«

A potom rozběhl se na děti:

»Kdo mluví o ženě? Mlčte, buďte ticho!«

Prodělal hodně za ten rok! Žena mu chodila s jinými, musil snášet pošklebky. Bylo mu nesmírně úzko a žádný mu nepomohl. Až potom se zbláznil. Žena mu na to utekla. Za rok sestál a už nepracoval. Jen žebra. Někde v rodinách pomohl leccos udělat a dostal za to jídlo, někdy i šat nějaký;

Tak to chodilo dva roky. Při příležitosti se mu lidé smáli, neboť jsou zlí!

Když přijel na vesnici kočár. Na kozlíku seděl bohatou livřejí oblečený kočí a uvnitř paní krásná v divném, v takovém obleku, jakého Papírek dosud neviděl. Stál se skupinou kluků na návsi. Když kočár přešel, usmála se ona paní na Papírka. Zacheřvenal se, a zeptal se kluka vedle stojícího, kdo to byl?

»A ty nevíš? To byla princezna, pro tebe si jela, chce si tě vzít. Měls ji jít na nádraží do města naproti.«

Papírek se zarazil, chvíli uvažoval a potom se ptal:

»A přijede ještě jednou? Neměl bych jít do města na nádraží?«

»To víš, odstěhuj se na nádraží a čekej, dost možná, že ti bude psát!«

Tak začal Papírkovi život v městě, na nádraží. Lidé se tam na něho dívali podivně, ale potom si na Papírka zvykli. Dostával od nich jíst i oblek. Papírek prvních čtrnáct dní chodil ke každému vlaku. Vyhledal princeznu, svoji princeznu. A když ani za čtrnáct dní tu nebyla, osmělil se a zeptal se úředníka z nádraží, nepíše-li mu princezna. Protože úředník měl na spěch a Papírek číst neuměl, dal mu kus popsaneho, nepotřebného papíru. Přečetl mu nahlas, že jeho princezna přijede pozítří. Snad nikdy se Papírek tak nerozradostněl jako tehdy. Kde komu ukazoval, že mu princezna psala, a že si ho potom vezme. Papír si schoval do kapsy a žádnému by ho byl nevydal. Když však princezna nepřišla, stál smuten pozdě do noci na nádraží, hleděl svými velkýma očima do dálky. »Princezno, přijedeš?«

V noci pozdě ulehl u skladišť a tak přespal tuto noc. Druhý den ho pojala spasná myšlenka: »Když nepřišla, jistě mi napíše proč.«

A šel do kanceláře.

»Co zase, Papírku, chceš? Zase psaní? Je tady, ale teď už jde odtud!«

Papírek tiskl kus toho popsaneho papíru s nemírnou úctou. Dal si ho přečíst. Lidé, dobří lidé, řekli, že princezna nemohla přijet, že přijede později a že se na Papírka těší a že ji má zůstat věren.

Chodival tak pořád pro papíry, sbíral, kde jaký papír na nádraží. Schovával si každý papír do kapsy, do kabátu, všude, až chodil samými papíry vycpán. Lidé mu začali tehdy říkat proto — Papírku. Dával si od každého číst obsah listu, a ní jeden papír z ruky nevydal.

Kudy chodil, myslil na svoji princeznu. Zvláště večer; spával ledakde na pudě v komůrkách, někdy a nádraží a vždy viděl princeznu tak, jak ji spatřil enkrát na návsi. Hovořival s ní jemně, jako se vatou. Kdy jenom přijede? Princezno krásná, říjdi! Kdybys věděla, jak mu je smuno, jistě bys řijjela. Lidé jsou skoro všichni zlí; jenom tady na

nádraží jsou dobří. Nechali ho tu, ba i jídlo mu dávají a šaty a od tebe, princezno, psaní! —

L. Kpk.

PŘEDBĚŽNÁ SKIZZA K TOLSTĚHO KREUTZEROVĚ SONATĚ.

Z angličtiny přeložila Fina Tausiková.

(Dokončení.)

Hlavní věc — nejstrašnější v takových případech — byla, že věděl, že tím, čím ona jest jemu, oslazením několika okamžiku v jeho životě, tím větší měrou musí jim býti ostatním. Čím on byl jí, stokrát víc musí jí býti jini k vůli své novotě nebo dokonce svému zjevu. Její vlastní rozum jí vede k tomu, aby dala přednost malíři. Neznal žádných duševních překážek ani z jeho, ani z její strany. Ovšem ona by na to byla přišla, kdyby nebyla pošetilá. Byla tu jen jediná překážka — a to byla veřejnost. Špatná pověst — to by bylo nepřijemné. Ovšem musila by to zaříditi tak, aby se o tom nikdo nedověděl. A kdyby to tak zařídila, pak bych to ani já nevěděl.

Ale ne, ona to neudělala. A přec měla důvěrné styky s malířem po celé léto. A kdybych to definoval přesněji: on to věděl, věděl to jistě; ale tak jako člověk ví o věci vnějším svědectvím — věděl to, jako znal své myšlenky — určitě, ač neuvědoměle.

Vím o jedné charakteristické episodě z jejich života v oné době. Abych vysvětlil, co jsem právě řekl, musím objasnit jejich citění.

Jednou jela do města. Patrně potřebovala všelijaké věci, které, to víte, dámy vždycky potřebují, zoufale potřebují. Umělec musil dokončiti malbu nějakých zvláštních stromů u jezera. Vypravila se. Měla velmi na spěch; muž jí řekl, že jí to velice sluší. Jednou neb dvakrát za řeči podotkla, jak je to nemilé, že musí obstarávati nějaké nákupy pro malíře ve městě; aby bylo tak zřejmé, že on je ještě na venkově.

Stalo se něco jiného. Vzniklo v něm po jedinou podezření: už je po všem, zradila jej. Šel k malíři. Přítel, který s ním bydlel, řekl, že odejel v noci do města. Tu si vzpomněl na ty časté návštěvy města, v prachu, bez dostatečné příčiny. Tedy se to přece stalo. Už se toho dopustila — udělala to, k čemu svým zdravým rozumem byla donucena.

Nemůže přece zůstat doma, nýbrž musí se vypravit do města s revolverem, aby je oba zabil.

Toto strašné rozhodnutí mu připadalo nejpřirozenější. Ale dopadlo to zcela jinak. Potkal ji na cestě. Viděl ji přijížděti z dálky. Vracela se domu svěží, veselá a spokojená. A on na první pohled při setkání zpozoroval na ní tu zářivou radost, která mu byla vždycky podstatným dukazem, že jej klame. Když ho viděla, usmála se na něho, úsměv její zdál se mu posměšným, ale hned na to dala na jevo rozpaky. Chtěl ji selhat, ale nepodařilo se mu to.

Vstoupil k ní do kočáru a prorazil obraz, který vezla. To ji rozzlobilo. Jako by dokonce měla právo se zlobit.

«Co je s tebou? Proč jsi tak ztřeštěný?»

Nemohu tak déle žít.»

Vystoupili z kočáru a šli domů.

«Jsem vyčerpan.»

Ach, k vůli Leonidu Nikolajeviči? Dost o tom. Měl by ses stydět!»

Tak to začalo. Na jejich rtech pohrával radostný úsměv, který nemohla potlačit. Pak přišel výsměch — ne ujišťování — nebyla by se nikdy snížila k ujišťování. Jak se jen člověk může tak trýznit představami takových hloupostí. Proč si kazit život, když je vše tak krásné?

Dobrá, když tě to mrzí, nebudu k němu chodit. Ačkoliv je to hloupé a ponižující pro mne. Ale jak chceš; ty a tvůj klid jsou mi dražší nade všechno.»

Oklamala ho již a chtěla pokračovat v klamání. Ale on jí věřil a nikdy se mu nezdála tak rozkošnou a nikdy ji tak vášnivě nemiloval. Když byl bral do ruky revolver, byl tím poprvé dal průchod zvířecí vášni a nyní rostla v něm jiná zvířecí vášň. Jsou obě stejné, ale z různých pramenů.

Tato epizoda byla ukončena. Bylo patrné, že se nevidá s malířem a on že odejel. Život zdál se jaksi lehčím, ačkoliv se ještě navzájem pozorovali.

Rok minul pěkně; bez zářlivostí a bez příčiny k zářlivostí. Hádali se jenom a někdy bylo u něho stále stejné zoufalství, litoval, že si uvázal tak trýznivé brímě na krk, pokoušel se zbavit se ho i vědomí, že jeho život je zničen a že to tak má snášet až do konce.

Opakovala se tatáž smíření a tytéž důvěrnosti, ale opravdová sympatie chyběla. Mysleli jen každý na svá práva, odmítajíce při tom uznati osobní právo svého druhu.

Minul zase rok. Tu přišla zkouška, která mu měla ukázat, jak jest to dle zdravého rozumu snadné rozejít se — jak se říká dobrovolně — takovým způsobem, aby nikdo tím nebyl zkrácen, nýbrž aby bylo každému lépe. Příjemně a snadno, jak jen

možno. Teď uvidíte, jak jim to bylo oběma příjemné a snadné.

Tak to šlo zase rok. Přišlo zase dítě. Manželské důvěrnosti, jejich rozkoše a bolest se zvětšily. A patrně nestejně. Kdybyste jej byli viděli, neřekli byste, že je nešťasten a nebyl by to ani on sám o sobě řekl. Byl jako člověk se smrtelnou nemocí, který chápe hrůzu své situace teprve, když vypukla. Bylo mu nemožno mluvit o tom, co jej nade vše mučilo, ani s osobou sobě nejbližší, se svou ženou. Řekl mi, — až později mi to řekl — že ta trýzeň byla stupňována skutečností, že nevěděl, zda to poslední dítě bylo jeho nebo onoho světlovlasého malíře, který maloval ty stroiny u jezera.

Někdy byl jist, že je to jeho, někdy věděl určitě, že ne. Byl příšerně bídný. A proč byl bídný? Poněvadž jeho žena byla mu pouze sladkým, chutným soustem, které ochutnával, a čím sladší to sousto bylo, tím jasněji si uvědomoval, že jiní by také chtěli je ochutnávat, že je ochutnali a že je dřív nebo později ochutnají.

Cestovali. Zdála se být ještě živější. Měla jednu představu. Věděla, že je sladkou pochoutkou a že musí stupňovat, rozněcovat a udržeti svou sladkost.

Byla to nějaká zvláštní povaha, všední a bezcenná? Ani v nejmenším. Nebyla nic víc ani nic méně, než zvíře, hezké zvířátko, mazlivé, prohnané, krásné a chytré. A zároveň politováníhodné zvířátko.

Tak žili dále, vzorný párek. Tu se náhodou stalo, že jeli na léto do jedné vesnice v docela jiné krajině, kde bydlel její bratr a kde byla letní sídla. On se zabýval zahradnictvím.

To bylo uprostřed léta. Měli sousedku, s kterou se spřátelili — doktorku, hezkou ženu. Ta také žvanila o svobodě.

Jednou se vrátil domů ze zahrady pro jehlu, kterou zapomněl — očkoval právě — a viděl ji přicházeti domů.

«Kde jsi byla?»

Na procházce.»

Na procházce. Podíval se na ni, obličej jí zářil. Zářil tak, jak jen láska může jej rozzářit, zvířecí láska.

Šel domů a našel tam doktorku, která mu řekla, že před týdnem přijel malíř a že zůstává u kněze. Šlo se k obědu. Pokoušela se ztlumit zářivost svého obličej, ale nemohla. Nikdy nebyla tak krásná. Já moje, ale já nejsem příčinou té zářivosti. On to je. Mluvil jako jindy a jako zvíře jako tygr skrýval všechno a choval se je jednodušeji, přirozeněji.

A tak to přešlo.

»Moje, ale přec ne moje« — připadala mu ještě sladší. Nemohl se na ni dost vynadivat a čím větší láska, tím větší byla jeho nenávisť. A nenávisť zvítězila. Žil a byl na stráž. Malíř se neukazoval. Jak trpěl! Nevěděl o ničem, ale zpozoroval, že ona ví, že malíř je zde a že se s ním viděla. Minul týden. Sděлил jí, že pojedou do města na den a na noc a vypravil se. A ovšem že propustil koně a vrátil se domů na večer a v noci viděl, jak malíř leze balkonem, ohlíží se, váhá a vklouzá dovnitř.

Ne, zahradní nůž nebyl dobrý. Běžel jsem do svého pokoje, měl jsem tam dýku. Nepamatují se, že bych tam byl běžel. Ano, moje, moje žena, moje!...

Vyskočil oknem. Byla v košili. Zdvihla své nahé ramě a sedla si na posteli. Jak bych se mohl vzdátí toho, co je moje? Běžel jsem k ní a vbodl dýku z dole a řízl vzhůru. Chopila mne za ruku. Vytáhl jsem dýku oběma rukama. Krev vytryskla. Hnusil se mi pohled na krev. Konečná rána — uhořel jsem jí pěsti do obličeje a vyšel ven ke služce a sluhovi.

»Jděte pro policii. Zabil jsem ženu!«

Sedl jsem si ve svém pokoji a kouřil cigaretu. Vešla doktorka.

»Jděte k ní.«

»Proč?«

»Jděte.«

»Umírá?«

»Ano.«

Něco mnou otřásl. Inu, je tak lépe.

Šel jsem k jejím dveřím a otevřel je. Ležela tam. Její zmrzačená tvář byla opuchlá, tváře a oči zmodralé. Můj Bože, co jsem to učinil! Právě tenkrát, nevím proč, chtěl jsem padnouti na kolena a prosit o něco. Ó! Kynula mi.

Odpusť mi! Odpusť!« pravila. Mlčel jsem.

»Nemohla jsem... Nevěděla jsem... Byla jsem zlá, ale nebylo to mojí vinou... jistě, nejsem vinna... Je to možné, že umírám? Žila bych dobrý život... Byla bych... činila pokání!«

Odkud měla tahle slova? — Ale nedalo se nic dělat. Zemřela. Byl jsem souzen. Jsem Podnyšev... a oni mne osvobodili — zvířata.

Tady to máte... To člověk snáší. A ten starý pán lže.«

»Ale ten starý pán říká sám totéž,« řekl nesměle pán s elegantními zavazadly.

»Starý pán. Ó ano. Ano, říká to a já to říkám. Teprve u jejího smrtelného lože jsem ji miloval. Jak jsem ji miloval! Jak jsem ji miloval! Můj Bože, jak jsem ji miloval!«

Zavzlykal.

»Ne, ona nebyla vinna. Kdyby teď žila, miloval bych, ne její tělo a tvář, ale miloval bych ji, ji samotnou a vše bych jí odpustil. Ale kdybych ji byl miloval, neměl bych co odpouštětí...«

Vystoupil na příští stanici. Malé děvčátko, které šlo s ním, byla dcera jeho ženy, o které nevěděl, je-li či není jejím otcem.

DROBNOSTI.

ROČENKA VIDEŇSKÉ MATICE

věnována je letos J. S. Macharovi. Každoročně spolek ten vydává almanach, a tyto ročenky přinesly už mnoho cenného materiálu z minulosti Čechů vídeňských i vydávají zároveň svědectví o cílech životě dnešním těch, které život zanesl do residence říše, zejména o životě literárním a uměleckém. Ročenka, věnovaná letos Macharovi, je knížka půvabná. J. S. Machar poděkoval ve Vídeňské Matici za ni tímto listem: »Ve Vídni, 22. dubna 1914. Vážení pánové, přijmete, prosím, upřímně díky za knihu, kterou jste poctili mou padesátku. Jsem ji mile a radostně překvapen a věřte mi, že mne smiřuje s lecčím, co jsem zde ve Vídni za čtvrt století zažil. Věřím, vzdor všemu, v slavnou budoucnost naší české větve zde, věřím docela, že zde budeme jednou hrát prim — na Vás všecek je, máte-li tu viru se mnou, pracovatí k urychlení těch tužeb a vyplnění těch snů. A co na mně bude, přispějí k všemu rád; cítím svou zodpovědnost jako český člověk zvláště ve věcech vídeňských a je-li Almanach Vídeňské Matice důkazem, že jste činnosti mě porozuměli a intence mě chápete — pak práce moje nebyla marnou a budu v ní pokračovat s chutí a vytrvale dál. V dokonalé úctě, vážení pánové, a s přáním všeho zdaru jsem Váš oddaný J. S. Machar.«

O ŠKOLÁCH JOSEFÍNSKÝCH

August Sedláček vypravuje v Dějinách města Pisku: »Léta 1777 dne 23. května vydán král. dekret aby se jen ve třech gymnasiích (v Čechách) a to jen po tři leta český vyučovalo, sice ustanovena němčina za vyučovací řeč. Zemská vláda vptávala se proto 1785 dne 5. září krajského, zdali se v Pisku německy vyučuje a jestli »mladici« do gymnasia přijati také touž řeč opanovali. Krajský odpověděl, že sice se učí po německu, ale že přicházeli do první třídy také mladici, kteří nebyli dokonale znali němčiny, však ji si učením následujícím osvojili. Zemská vláda proto vytýkala, že obec převzavši gymnasium měla se o to starati, aby žáci vstupující do první třídy byli řádně připraveni. Krajský radil proto (1786, 10. ledna) úřadu městskému, aby zažádal za

dovolení zříditi německou hlavní školu, poukazuje, že by nepřijmáním nezralých žákův nejvíce Pisecká mládež byla poškozována.»

DĚTSKÝ KOUTEK.

Pražské děti.

(Dokončení.)

Vyprávěla jsem dětem povídku „O vrabečkách« (dle Tolstého), jak se opuštěných dobré dívky ujaly; ale ubozí jeden po druhém pošel. Všechny divenky poslouchaly, ale skutečného dojmu svého vypravování postřehla jsem jen u Martičky. Ta vzlykala a schovávala slzičky. Honem jsem obrátila povídku a nechala jsem aspoň posledního vrabce na živu, k vůli Martičce. Po skončeném vyprávění zavolala jsem ji a přivinula k sobě a pohladivši ji, řekla jsem: »Mám ráda Martičku, ona má dobré srděčko.« To bylo pro Lolu mnoho. Dala se do pláče. Poznala jsem ihned, že je to zárlivost, poněvadž jsem pochválila Martičku. Zavolala jsem Lolu a otázala se ji, proč teď pláče. Řekla mi: »Já jsem smutná plo naší babišku, ona umřela.« Víím dobře, že babička umřela již dávno, že Lola chce být pochválena, proto jsem řekla: »Neplač již pro babičku, ona pěkně spí v hrobečku,« a Lola šla na své místo. Když potom děti volně si hrály, přišla Lola ke mně a zapřádala stále hovor o vrabcích, a pořád říkala: »Já sem smutná plo vlabečky.« Marta snad proto tak pochopila tu bidu vrabčů, že sama je takový vrabeček v mé třídě. Neumytý, neučesaný a vždy bez jídla, ale se znamenitou chutí.

Roztomilé tříleté děvčátko upadlo a leželo na zemi, volá: Já jsem se zabíja.»

Malý Hyneček sedí tiše, má sepiaté ručičky a dívá se pobožně na slečnu. Ta se ho táže, proč tak tiše sedí a má sepiaté ručky. Hyneček: »Já se, slečno, za vás modlím, abyste byla zdráva, protože kašlete.«

Vyprávěla jsem chlapcům, že Ježíšek se narodil v chlévě a že tam byl vůl a jesle. Faník se zamyslel, ale pak zvolal: »Babička na venku má též v chlévě vola, ale Ježíška tam nikdy neměla.«

Při vyprávění o slonu ukázala jsem, že slon má dva dlouhé zuby, kly. Tu hošík jeden povídá: »Jéjé, ten slon má tak veli-

ké zuby a naše maminka nemá žádných; mohl by jí dáti kousek ze svého jednoho.«

IV.

Miloslav přišel v novém zimníčku. Obdivovala jsem jej a napomínala k šetrnosti. On na to: »Já si jej schovám, až pojedu s maminkou do Ameriky!« Otázala jsem se: »A kdy pojedesh do Ameriky?« »Až nás tatínek bude zas zlobit!«

Jednou, když si děti hrály v zahradě, přišel ke mně 5letý hoch, jenž byl často kárán pro hrubé a sprosté výrazy, a pravil: »Slečno, hoši se smějí, že Karličkovi kouká sprosté slovo.« Rozhlédla jsem se a spatřila, že malému tlustému klučinovi úzké kalhotky při hře stále vzadu se rozevíraly.

Když jsem šel z procházky domů,« vypravuje hoch, »šel se mnou až k domu měšiček!« »Nemysli si,« skočí mu do řeči moudrý kamarád, »že šel jen tak! To proto, aby ses neztratil.«

Mám hochá Israelitu-Němce. Abych zjistila přítomné dívky, předčítám jména. Každý se hlásí dětsky roztomilým hláskem »zde«, ale když volám: »Valter« — nic, a přece jej volám jménem, aby spíše porozuměl. Volám tedy po druhé, po třetí, vždy hlasitěji a konečně přidám i příjmení »Khon«, leč milý Valter Khon zase jako by neslyšel. Jdu tedy k němu a ptám se: »Nu, což ty nevíš, jak se jmenuješ?«

Valther Khoon,« odpovídá velmi určitě. »A proč pak ses tedy neozval, když jsem tě volala?« »Noo, já se jmenuji Valther Khon, ale mně pšeci doma šikají ‚Bubi‘.«

Otec jednoho dítky přišel se ptátí, mohl-li by k nám přinéstí kůzlátko dětem na ukázkou. Stále prý ho dceruška trápí tvrdíc, že je chce slečna vidět! Ráda jsem svolila, vždyť vím, že je u nás mnoho dětí, jež kůzlete vůbec neviděly.

I ptala jsem se dětí, jaké je to zvířátko. Dítky usoudily: veliká kočka, jiné: vlk. Teprve potom, až se prozradilo zamečením, kůzle poznaly.

Toho dne přišla k nám dáma z komitétu. Sotva v I. oddělení usedla, již děti volaly: »Měly jsme tu kůzlátko a taákhle bylo veliké...« naznačovaly ručkou výšku. »Bane,« povídá chytrý Karlik, »to není pravda! Kdyby bylo tak veliké, pak by to nebylo kůzle, ale koza!«

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAN URBÁNEK:

MŮJ OTEC.

Byl pilný hospodář můj otec,
v zem rodných polí zrno síl,
by na chléb houfu dětem rostlo,
a potem svým je porosil.

Když v jaru zem se probouzela,
své líchy k setbě uchystal
a zrno rukou zmozolenou
v prst při skrívání pisni stlal.

Tak padesátkrát jaro přešlo,
v dlaň padesátkrát zrno bral,
by znovu v matku zem je nořil,
a zatím sám tu sestaral.

Jak zrno připravené k setbě
už čeká svého jara čas,
a věří jako ono sémě
i jeho Bůh že zbudí zas.

K SVATBĚ SVÉ SESTRY.

Než svatební se sejdou hosté,
než ženich přijde pro Tebe,
a nežli vloží požehnání
dlaň rodičů na Vaše hlavy,
jdu k Tobě, sestro milená,
si posnit ještě, popovídat.
Ty, naše nejmladší, se vdás
a půjdeš za svým milým mužem
v kraj jiný, od nás daleko.
Dnes půjdeš už a v rozloučení
svých citů smés si taviš v pláč.
Chut cítíš k životu a práci,
máš lásku k muži příštímu
a nadějí, že nový život
Vám luzným květem vykvete.
Však srdce stesk a bázeň svírá:
co bude dál? Sny dívčích let
zda něco z pohádek svých splní —
či pravdou je, že údělem
je v světě každé ženy trpět?
Pojď v náruč mou a usuš zrak!
Všem nevěstám se stejně děje.

Jsi v kole osudu a nevidíš,
zda v bodě nejvyšším už dnes
snad nestojíš. —

Pojď, sestro moje.

i se mnou dnes se rozloučíš —
je u konce už naše mládí.
My dva jsme spolu vyrostli,
dva nejmladší, jež nikdo nezval —
už starších houf byl před námi.
Jak děti jsme si hráli doma,
co druzí učili se žít,
my dětinstva jsme prováděli,
jak nápad zrodil ve mysli
jej provést s kvapem, bez rozmyslu —
a naši starší moudře už
si světem rovnali své kroky
a krájeli už vlastní chléb.
Nás oba rádi měli všichni,
jak malé děti milujem:
v svém náručí nás chovali,
pár hraček časem koupili,
rad dobrých dali naučení,
a pak, když do světa jsme šli,
i věci cennější než rady
nám posílali na pomoc.

Šly rady dnů a rostly v léta,
i my jsme rostli při svých snech.
Dnes Tobě slunný máj už končí,
inně teplý červen začíná,
těm starším skoro ke žním bělá
a doma na výměnku snih
už chladným stříbrem kryje hlavy
nám všem tak drahých rodičů.

To světa běh, jež nezvratíš
Jdi směle jen a neplač cestou,
vždyť srdce matky s Tebou jde,
otcova ruka v odchod žehná
a všech Tvých sourozenců zrak
Tě za hory až vyprovází.
Buď zdráva, šťastna, pokojna
a měj se aspoň jako doma!

B. M. ELIÁŠOVÁ:

VZPOMÍNKA Z TICHÉHO OCEÁNU.

Po dvou dnech silného tajfunu nastalo nám
mírné větrné, slunné počasí a Korea klidně plula

no nepřeběhlo vodní hladina. Čelene vlny rozrážily se a ni pěnily se a šumely a hučely. Vichřice dva dny a dvě noci házel přes paluby, vtrály se dovnitř každou malou skulinou a viděly asi, jak sobě jsou lidští tvorové v zápalu s rozkaccovými zvlky.

Vsák vybouřiv se, byl nám Pacific po celou dlouhou řadu dní oceanem v pravdě Tichým. Z velkolepé záplavy ranních červánku vycházivalo slunce, a ubírajíc se v měřenou svoji drahou po čistě, blankytné obloze, zlatilo nám tu nekonečnou vodní poušť, již jsme putovali, naplňovalo paluby jasem a opalovalo tváře do ruđa.

Někdy objevil se na nebi hlouček obláčku, ale obvykle stanul nehybně na obzoru, jakoby ve zbožněním a uctivém údivu na zlatově ozářený Pacific zírál. Na večer pak zacházelo slunce zase slavnostně do jívch světa. Ohnivě obrazy divukrásných odstinu a útvaru skýtalý nám ve večerních hodinách nepopsatelně krásnou podívanou. A kdž poslední červánky zmizely, třpytily se na ztemnělé bani nebes nesčttně zástupy hvězd a hvězdíček.

Na nejkrajnějším konci paluby, stranou od rušného lodního života, ve velikém basinu, rejdivý zlaté rybky Tichý čínský plavčík s velikýma plachýma očima pouštěl jim do vody krmivo a upravoval basin.

Z dola zaznívala sem za šera zvonečková hra Hindu v bílých řízách a turbanech; jeden z nich zpíval k tomu tenkým hláskem dumnou jakousi píseň. Lodní zvonek odbíjel čas, půle a celé, od jedné do čtyř a zase znova; za šera znělo to sem jako klekání z blízkého venkovského vesnického kostelíčka.

Společnost rozešla se po palubách večerní procházkou. Někteří zamířili vždy dychtivě na zadní konec lodí, kde Číňané otevřeli primitivní, ale lákavě herny. Americké milionářky ztrácelý tam plně hrstě dolarů, jež vybíraly z elegantních kabelek, a lehkomyslní mladíci dávali v sázku poslední své groše. Jiní vyhledali si nerušená místa a oddávali se tisícovým kouzlum teplé námořské noci.

Mladá dáma s tvářemi do bronzova usedala často se mnou ke zlatým rybkám. Měla také ráda večerní ticho, které vyrovnává a ladí duši. Oddávala se tu ráda vzpomínkám a ráda se o nich nekdy rozhovořila, mírně a tiše, jako by se bála, že zaplaší tichou krásu hvězdného nebe a ztemnělé vodní pláně. Byla také rodem Evropanka, z kterýchosi malého městečka při Mohuči a provdána nyní v Honolulu. V Japanu byla navštívit muzovy rodiče, a vracela se nyní domu k muži a dvěma dceruskám. Vyprávěla mně mnoho o svém nynějším domově v tropickém ráji na Hawaji, jak milo je tam žít u věčném jaře a létě, mezi květoucím stromovím, pod palmami s vějířovitými listy, jimž větvý chodí povídat příběhy ze světa za Velikým Oceánem.

Dva černé stíny prošly kdysi kolem nás, právě

kdž vzpomínala na kraj svého dětství dvě francouzské jeptišky, vracující se z misí v Japanu. Ač byli jsme již týden na mori, neobjevily se dosud v jídelně, patrně trpely mořskou nemocí. Na palubě spatřily jsme je dnes poprvé. Chodily tu blbě a zamlklě, nedružily se k nikomu a nikdo k nim.

Připomněly mně poslední rok mého pobytu ve staré vlasti, pravila moje souseďka s bronzovými tvářemi tiše, skoro jako sama pro sebe. »Byla jsem tehdy chovankou v klášteře ve smutném, nevlidném místě. Bývaly jsme tam kárány a trestány za každý usměv, každý poskok. A nám bylo každé šestnáct let! Byly jsme děti, šťastné děti. — Život nám proudil a jasal celým tělem, celou duši. Nechápalý jsme, proč se sestry u kathedry mračí, proč chtějí, abychom se dívaly na svět tak, jak se ony naň divají.

Mám v paměti zvláště dvě tvrdé duše odtud: starou, malíčkovou sestru Turesii, která nosila vždy velikou kabelu knih. Říkávala, že v každé mladé dívčí duši sedí ďábel, a toho že je nutno stále vyhánět, že s mladým děvčetem se vždy musí jednat přísně. U matky představené těšila se za tyto své názory neobyčejně přízní. Se sestrou Turesii chodivala sestra Rosalie. Byla ještě mladá, měla skoro dětský, bezvýrazný obličej a hopkovala vždy jako mechanická loutka. Její výklady ve třídě bývaly tak bezvýrazné, jako její tvář a mechanické jako její pohyby. S velikou zálibou sbírala klípky a nosovala je představené —

Lodní zvonek zazněl třemi údery — bylo jedenáct. Vstaly jsme a šly ke kabinám.

Jak jsem ráda, že moje dcerušky nechodí do takové školy! Těm zrovna slunce z očí září, kdž hovoří o škole, o učení, o svých učitelkách. — To milé naše slunce! Činí nás šťastnými a dobrými k sobě navzájem a zdá se mi, že zapadá jen, aby noc nám mohla darovati své kouzelné krásy — horovala mladá paní ještě cestou.

Po čtyřech dnech viděla jsem v Honolulu obě její dcerky pobíhat pod palmami kolem útulného rodinného domku. Slunce zbarvilo jim také lice do ruđa a vlasy do zlatova, jako jejich matce. Slunce jim zírало ze šťastných, šelmovských očí. Bylo jim dvanáct a čtrnáct let a neviděly ještě nikdy podzimu a zimu, nepoznaly tvrdých a nevlidných lidí, šťastné děti slunné Hawaje!

PAMÁTNÍK MÉHO OTCE.

Podává Jindřiška Wurmová.

(Dokončení.)

Nadšení, které muj otec si přinášel ze Slovenska, utvrdil ještě v Praze při návratu svém do Čech, kdež v Krabčicích pod Řípem byl otec jeho evangelickým farářem. V Praze byl hostem drů Staňka a Friče a

s Bohuslavou Rajskou zatančil si na národním českém plese.

Matka tatínkova byla Maďarka, rozená Kissová, dcera jednoho z těch tenkrát tak obětavých maďarských evang. farářů, kteří po vydání tolerančního patentu přišli k nám do Čech a Moravy jako duchovní správcové k evang. víře se přihlásivších souvěrců. V četných evang. farářských rodinách, jež se úplně počestily, již jen jména jako: Nagy, Molnár, Košut, Szalatnay atd. ukazují na maďarský původ.

Strýček otcův Kiss byl prvním farářem evang. sboru v Rovečíně na Moravě a tatínek po jeho smrti nastoupil na jeho místo a po celých 50 let věrně a s velikou láskou o sbor svůj pečoval.

Oženil se s dcerou rychtáře Foustky z Trpina, daleko široko známého svou rozšafností a lidumilností, k němuž i panstvo šlechtické z Kunštátu, Svojanova a Bystrého na radu přijíždilo.

Značně na tehdejší dobu jmění matčino zapůjčil svým třem bratrům, kteří se všichni chudě oženili a z nichž dva si pomoci tou mohli zařídit lékárny a třetí obchod. Jméni to spláceli pak strýčci po částkách svým bratrům ve studiích. — Bez tohoto jmění a bez velké pracovitosti maminciny a šetrnosti obou rodičů nebyli by mohli všem nám deseti dětem dáti tak nákladné vychování, zvláště když otec mnoho obětoval na knihy a časopisy. Zůstal věren svým ideálům a národní vědomí vštěpoval při duchovním vedení všem svým farníkům i jinověrcům. Knihy a časopisy jeho kolovaly i daleko po okolí. Spisy a časopisy Havlíckovy, Časopis Musea království Českého, Tyl, Němcová, atd., atd., všechny české dobré spisy našly cestu do naší fary. Jak nám všem při tom šla k duchu zelňačka a maštěné brambory, což bývalo v zimě naší večeří! Ono to vlastenectví tenkrát stálo trochu víc než teď a mimo to faráři evangeličtí byli tuze chudě placeni. Maminka uměla hospodařit a tatínek nejen že též sám všemu výtečně rozuměl, ale i rolníky učil střídavému hospodářství, štěpování stromu a pod. Vubec ve všem chodili k němu na radu, zastavující ho, když s věrným psem Drahouněm v pačích — pole a louky obcházel.

Krásnou zahradu ovocnou kolem fary zažil sám; kus kouseného lesa vymýtil a učinil z něho úrodná role a byl po všecka eta členem hospodářského spolku v Boskovicích a vybízel rolníky k čtení listu hospodářských. Jeho snahou bylo žiti s lidem a vedle něho, býti mu však nejen duchovním vůdcem, nýbrž i národním pěstitelem i rádem ve všech jeho starostech a potřebách.

Kázal jim nejen s kazatelny: nejlepším kázáním byl celý jeho prostý, čistý, v pravdě křesťanský život, v němž bylo tolik lásky, tolik harmonického klidu a ušlechtilosti.

V bouřlivých dobách předkonstitučních táhl jednou od Bystrice přes Vir k Rovečnu rozvášněný zástup, ozbrojený klacky, cepy a vším možným s heslem: Na kunštátský zámek! Otec samojediný vyšel jim naproti veliký kus před ves, a jeho mírným domlouváním podařilo se je uklidnit a k návratu polhnout, ač to byli lidé cizí, kteří ho ani osobně neznali, jsouce z osad čistě katolických. Kdysi přišel k otci advokát R., jenž krátce před tím usadil se v Kunštátě. „Jdu se rozloučit,“ pravil, není možno, aby advokát existoval tam, kde je tolik vašich lidí, Ti mu dají tuze málo vydělat. Tato slova byla jistě dobrým vysvědčením otcově činnosti.

S velikým zájmem sledoval otec politické události, jsa od prvopočátku horlivým čtenářem Národních Listů. Když nejstaršímu bratrovi naskytovala se krásná kariéra ve Švýcarsku, psal mu, aby se raději vrátil a pracoval ve vlasti, což učinil. Jak jsem již jinde napsala, veden byl u úřadu v seznamu nebezpečných vlastenců a přijeli k nám jednou od soudu z Kunštátu s vozem zabavit všechny nebezpečné české knihy, které však na přátelský pokyn tamního známého úředníka, tajného vlastence, všechny už byly dobře uschovány, takže otcí zabavili pouze sklad českých Bibli a odvezli do Kunštátu k prohlídce — nehrozili z jejich četby státu nebezpečí.

Když byl v Brně uvězněn pracovník národní a zakladatel první české tiskárny Vilém Foustka (nevlastní synovec matčín, otec Bron. Herbenové) — a to za svoji nezáštnou vlasteneckou činnost — tu nikoliv zámožní čeští Brňáci — ale otec muj s mnohými obtížemi opatřil kauci, aby mohl Foustka býti propuštěn na svobodu.

Pouze dvakrát v životě viděla jsem otce plakat. Ovšem smrt, ten strašný host, který nejvíce slz pusobí — nezavítala po celou dlouhou řadu let pod náš krov. Ty dva malíčké bratříčky, — kojence — kteří zemřeli hned s počátku manželství našich rodičů — jsme my ostatní děti neznaly. Poprvé viděla jsem prolévatí otce slzy, když rozevřel Národní Listy se smutečným černým okrajem a s nápisem: Zalkej Čechie — Národní divadlo vyhořelo! — Po druhé několik dnu před jeho smrtí zde v Brně v nemocnici. Dal se pro bolestný neduh kamene operovati a veškeré hrozné utrpení snášel dle slov dra. Katholického jako hrdina, bez slova stesku. Když však uslyšel, že Omla-

dinisté byli tak krutě dlouhým žalářem potrestáni, tu hořce nad těmi »ubohými hochy« zaplakal.

Nezklamal můj otec svých slovenských věrných druhů — věrně řídil se po celý život těmi jejich nadšenými krásnými hesly, která mu na památku vepsali při odchodu do vlasti. S mnohými z nich neshledal se nikdy více, ale s láskou jich vzpomínal.

Mý v té naší materialistické době i roztráštěnosti politických názorů nedovedeme již ani chápati toho ideálního bratrského přátelství tehdejších — nu řekněme jen to nemoderní proskribované slovo — vlastenců — —. Tak mnohé zdá se nám býti dnes v jejich názorech a projevech naivním — a přece jen — ty doby probuzení zůstanou nejkrásnějšími, nejdražšími v našem životě národním, a když tak čtu památník otcův, maně napadají mi slova Svatopluka Čecha:

Pro krásu vlastní, rzyjí, z lidu zkvetlou,
pro srdce upřímného čistý vznět,
pro jaré nadšenosti hvězdu světlou
si lefme zpět.

ANDRÉ CHENIER

EUFROSINA.

Ach běda, nesem ja, již všichni přízeň svědčí
Má sestra matce mé svůj život dříve vděčí
když přijdou pastýři a květ mne nabízejí,
já vim, že po sestře jen při tom pohlížeji,
když chváli krásu mou, jež září v tváři mojí,
di k sestře žívoucí to ohraz krásy tvojí!
Ach, proč jen dvanáct jar jsem zřela dosavad!
Hoch žádný písní svou mých neopěvá vnad!
A nedí, že chce smrt, kdybych mu byla zrádnou
Však počkám Příjde věk Však já vim, že jsem
v nadnou

a vim, že necem se nikdy větší krásy,
jako tvář kulatá a dlouhá, zlaté vlasy,
ve ústech růžových ze sloně dvojí řada,
nad krásný modrý zrak, když černý motýl padá
Přeložil M

ANATOLE FRANCE

VZPOURA ANDĚLŮ.

Francouzský spisovatel Anatole France, jenž v měsíci dubnu tohoto roku dovršil sedmdesátý rok svého života, vydal před několika týdny nový román *Vzpoura andělů*. Jádrem jeho je tato symbolická myšlenka: Padlí andělé žijí odjakživa mezi lidmi a jsou jejich inspiratory. Pokrokem věd a umění, pokrokem svého ducha, člověk odpadl od Boha a jako anděl vzbouřil se proti němu. Dobude však nebes, až v sobě

překona nevědomost a bázeň. Z romanu, který se odehrává v současné Paříži a oplývá roztomilými postavami ze života (na př. bibliotékař Sarricte, mladý Maurice d'Esperville), vyjímáme kapitoly v nichž padlý anděl, zahradník Nektér, líčí výboje lidského ducha od počátku světa. Jsou to kapitoly ironické, učené, k člověku shovívavé, plné lásky ke kráse a vědění, však — ryze francouzské.

KAPITOLA XVIII.

v níž začíná vypravování zahradníkovy. Z tohoto pojednání s hledisky tok širokým a vznešeným, jako jsou proti tomu náhledy Bossuetova Pojednání o všeobecné historii úzké a smutné, čtenář uvidí, jak se vyvíjely osudy světa.

Zahradník zavedl Arkada a Zitu na konec sadů, a tam si sedli pod hustým loubím starého révovi.

— Arkade, pravila krásná archandělka, Nektér ti snad dnes zjeví, co toužíš znáti. Požádej ho, ať promluví.

Arkad ho požádal a starý Nektér, odloživ dýmku, začal takto:

— Znal jsem ho: byl to nejkrásnější Serafín. Skvělý rozumem a odvahou. Jeho veliké srdce se dmulo všemi cnostmi, jež plodí hrdost: svobodou, smělostí, vytrvalostí v utrpení, nepomíjející naději. Toho času — bylo to před těmi časy, kdy na severní obloze svítilo sedm hvězd magnetických — bydlel v paláci diamantovém a zlatém, stále plněm šumu křídel a jásavých zpěvů. Jahvě, sídlící na hoře, žárlil na Lucifera.

»Vy oba vite: andělé stejně jako lidé cítí v sobě klíčit lásku a nenávisť. Mnohdy jsou schopni šlechetných předsevzetí, velmi často jsou poslušni svých zájmů a ze strachu couvnou. Tenkrát jako dnes většina jich byla zdála se být neschopna velikých myšlenek a strach před Pánem byl jedinou jejich ctností. Lucifer, jenž hluboce opovrhoval mrzkosti, pohrdal tímto davem služebných duchů, který hověl jen hrám a radovánkám. Ale těm, kteří byli prodchnuti duchem odvážným, duši neklidnou a kteří hořeli divokou láskou k svobodě, věnoval své přátelství, za něž zase oni ho zbožňovali. Ti v houfech utekli s Hory Páně a složili k nohám Serafínovým svoji oddanost, tu, kterou Pán chtěl mít jen pro sebe.

»Byl jsem ze stupně Vlád a jméno moje Alaciel nebylo neslavné. Abych ukojil svého ducha mučeného neuhastitelnou žízni poznávat a pochopit, zkoumal jsem podstatu věcí, studoval jsem vlastnosti nerostů, vzduchu a vod, hledal jsem zákony ovládací hmotu hrubou i jemnou, a když jsem byl dlouho přemítal, shledal jsem, že

vesmír nepovstal tak, jak dle přání domnělého jeho stvořitele měli jsme věřit: poznal jsem, že vše, co existuje, existuje samo ze sebe a ne z rozmaru Jahvé, že svět sám sobě je původem a že duch je sám sobě Bohem. Od té chvíle pohrdal jsem Jahvé pro jeho podvody a nenáviděl jsem ho, ježto se stavěl proti všemu, co jsem shledal žádoucím a dobrým: proti svobodě, zvědavosti, pochybovačnosti. Pro tyto pocity přiklonil jsem se k Serafinovi. Obdivoval jsem ho, miloval jsem ho; žil jsem v jeho světle. Když konečně měl jsem volit mezi ním a Druhým, přidál jsem se ke straně Luciferově a neměl jsem jiné ctizádnosti, nežli jemu sloužit, a neměl jsem jiné touhy, nežli sdíletí jeho osud.

»Válka stala se neodvratnou, připravil ji s neúnavnou bdělostí a ze všech sil vypočítavého ducha. Utvořiv Trůny a Vlady Chalybů a Kyklopů, odňal horám lemujícím jeho říši železo, kterému dával přednost před zlatem, a kul zbraně ve slujích Oblohy. Potom shromáždil v severní poušti myriady Duchů, ozbrojil je, a vycvičil je. Ačkoliv tajně chystán, byl tento podnik příliš rozsáhlý, aby protivník nebyl před ním záhy varován. Možná říci, že jej stále předvídal a jeho se obával, neboť sídlil ve tvrzí, kolem sebe měl vojsko andělů a sám sebe nazval Bohem branných Zástupů. Uchystal si blesky. Více než polovice nebeských dětí zůstala mu věrna; viděl, že kol něho se zevně kupí duše poslušné a srdce trpělivá. Archanděl Michael, jenž byl bez bázně, velel těmto poslušným sborům.

»Když Lucifer viděl, že jeho vojsko již neporoste a více se již neutuží, vyrazil proti nepříteli a slibiv svým andělům bohatství a slávu, táhl v čele vojska proti Hoře, na jejímž vrcholu je trůn vesmíru. Tři dny jsme letěli etherickými pláněmi. Nad námi vlály černé prapory vzpoury. A již se Hora Páně objevila růžová na východním nebi a náš velitel zrakem svým měřil jiskřící její hradby. Pod safírovými zdmi stály řady nepřátel, a kdežto my byli pokryti bronzem a železem, zářily zlatem a drahokamy. Jejich červené a modré praporce poletovaly ve větru a světla se rozžihala na hrotech jejich kopí. Brzy vojska byla od sebe oddělena toliko úzkým prostorem, pásem rovné a prázdne země. Popatřivše na něj, ohvěli se i nejudatnější při pomyslení, že se tam v krvavé púťce naplní osudy.

»Andělé, jak víte, neumírají. Ale když kov, železo, hrot diamantový nebo planoucí neč rozdírá jejich subtilní tělo, pocítují bolest krutější, nežli lidé, neboť jejich tělo je jemnější, a bylo-li některé hlavní jejich

ústrojí zničeno, padnou bez vlády, pomalu se rozkládají, rozplynou se v mlžiny a nepozorováni, rozptýleni, po dlouhé věky poletují mrazným etherem. A když posléze zase oživnou a nabudou tvaru, na vše ze svého života minulého vzpomínouti si nemohou. Jakož je přirozeno, andělé bojí se utrpení a i nejudatnější mezi nimi děsí se myšlenky, že ztratí život a sladké vzpomínky. Kdyby tomu tak nebylo, andělé by nepoznali ani krásy boje, ani slávy obětí. Ti, kteří před počátkem času bojovali v Em-pyreu pro Boha nebo proti Bohu Zástupu, vzdali se beze cti válečné lsti, a nemohou proto s opravdovou pýchou vám, děti, říci: Byl jsem tam.

Lucifer dal znamení k bitvě a sám první vyrazil. Vylili jsme se na nepřítele, domnívající se, že jej hned zničíme a prvním útokem dobudeme posvátné tvrze. Vojáci zárlivého Boha, méně prudci, ale neméně stateční, byli skálopevní. Archanděl Michael jim velel s klidem a odvahou udatného srdce. Třikrát jsme se pokusili prorazit jejich řady a ty třikrát proti našim železným hrudím nastavily ohnivé hroty svých kopí, jež proniknou i nejtvrdším korysem. Miliony slavných těl padly. Konečně naše pravé křídlo prorazilo levé křídlo nepřátelské a užřeli jsme záda Knižat, Mocnosti, Cnosti, Vlád, Trunu na útěku na sebe narážejících, zatím co andělé třetího kuru, letíce zděšení nad nimi, pokrývali je mraky peří s deštěm krve. Pronásledující je, prodírali jsme se troskami vozů a hromadami zbraní, a hnali jsme se za jejich úprkem... Najednou bouře křiku nás ohlušila, roste a blíží se, mohutní zoufalým řevem a jásavým povykem: pravé křídlo nepřátelské, obří Archandělé s hůry Nebes vrhli se na náš levý bok a prorazili jej. Ustali jsme v pronásledování a spěchali jsme na pomoc našim rozptýleným řadám. Naš Kniže tam litá a zachraňuje bitvu. Ale levé křídlo nepřátel, jež jsme nemohli docela porubat, nejsou již tisněno šipami a kopími, zase se vzchopí, obrátí se a stojí opět čelem proti nám.

Noc přerušila nejistou bitvu. Zatím co pod ochranou šera v tichém vzduchu, jež chvílemi pronikalo sténání raněných, tábor odpočíval, Lucifer chystal se na zítří. Před svítáním polnice troubí budička. Naši bojovníci překvapí nepřítele v hodině modliteb, rozpráší jej a způsobí mu velké krveproliti. Když všichni byli padli nebo utekli, archanděl Michael, sám s několika druhy s plamenným čtyřkřídlem, kladli ještě odpor nárazu nespočetného vojska. Couvali, však stále nám čelili svoji hrudí, a Michael

lova tvar byla jako bez citu. Slunce přecrocilo už třetinu své dráhy, když jsme začali vylézat na Horu Páně. Přikrý sráž; potlil se s našich těl; žhavý jas nás oslepoval. Křídla nemohla nás zatížené železem nésti; ale naděje nám dávala křídla, která nás nesla. Krásný Serafin, svou zářící ruku máje stále vztýčenu, ukazoval nám cestu. Celý den stoupali jsme na pyšnou horu, jež se večer halila v azur, v barvy ružovou a opálovou. Zástupy hvězd na obloze se ukázavši zdály se být odleskem našich zbraní. Nekonečné ticho prostíralo se nad našimi hlavami. Postupovali jsme zpět naději. Najednou na ztemnělém nebi vyskočily blesky. Hrom duní a s výše mračné hory dští oheň nebes. Po našich přilbách, našich kyrysech řinou se plameny a naše štíty se tříští pod kameny, jež metají neviditelné ruce. Lucifer v orkánu olně neztrácí své pychy. Nadarmo hromobítí ho bije novými ranami: stál vzpřímen a vzdoroval ještě nepříteli. Konečně hrom otrás horou a s nesmírnými kusy safíru a rubínu řítily jsme se v klubku, valili se dolů bez vlády, bezduši po věky, kterých nikdo nezměří.

Procítl jsem v žalostných mrákotách. A když si moje oči uvykly na hustou tmou, spatřil jsem kol sebe tisíce svých druhů ležet na sírné pudě, z níž vycházel sinavý svit. Oči mě viděly jen solfatáry, dýmající krátery, otravné bažiny. Ledové hory a moře temnot uzavírala obzor. Těžké nebe viselo nad našimi čely. A hruza toho místa byla taková, že jsme plakali, sedíce skrčeni, opření lokty o kolena a dlaněmi podpírajíce tváře.

Ale záhy, pozdvihnuv oči, uzřel jsem Serafina týčící se před sebou jako věž. Na jeho bývalou nádheru bolest vrhla svůj stín a velebnou zdobu.

— Druzí, pravil nám, blahopřejme si a radujme se, neboť hle osvobození jsme od nebeského otroctví. Zde jsme svobodní a lepší je svoboda v pekle, nežli otroctví v nebesích. Nebyli jsme přemoženi, ježto nám zbývá vůle vítězit. Otráslí jsme trunem žárlivého Boha; a jedenkrát jej zkrátíme. Vzhuru, soudruzí, zmužte se!

Ilned na jeho rozkaz postavili jsme hory na hory a na temeni vztýčili jsme stroje, jež metaly hořící skály proti přibytí božím. Nebešťané byli tím ohromeni a po dnech slávy nastalo u nich sténání a křik hruzy. Již jsme doufali, že se jako vítězi vrátíme do své otčiny, ale Hora Páně obklopila se blesky a sršící hromy naší pevnost rozmetly v prach.

Po nové této zkáze Serafin po nějaký čas podpíraje si hlavu, přemýšlel. Potom u-

kázal svou zčernalou tvář. Nyni byl to Satan větší nežli Lucifer. Věrní andělé kupili se kol něho.

— Prátele, pravil nám, neztvídali jsme dosud, protože nejsme hodni ani schopni vítězit. Hle, čeho jsme neměli. Přírodu ovládnout, dobýt říše Vesmíru, Bohem se stát možno jen poznáním. Musíme si zjednat blesky; do toho se musíme dát bez průtahů. Neboť nikoliv slepá odvaha (nikdo neměl tehdy více odvahy, nežli vy) opatří nám boží stěly: věděním a přemýšlením si je pořídíme. V němém obydlí tomto, v němž jsme padli, uvažujme, hledejme skryté příčiny věci. Pozorujme přírodu; sledujme ji s mocným zápalem a s dobyvačnou touhou: snažme se vniknouti v její nekonečnou velikost i nekonečnou malost. Zvěďme, kdy je jalová a kdy je plodná; jak tvoří teplo a zimu, radost a bolest, život a smrt; jak hromadí a dělí své živly, jak vytváří jemný vzduch, který dýcháme, a skály diamantové a safírové, s nichž jsme byli svrženi, a oheň boží, kterým jsme zčernali, i hrdou myšlenku, jež znepokojuje našeho ducha. Zkrvácení hlubokými ranami, spálení plameny a ledy, děkujme osudu, který nám otevřel oči, a radujme se ze svého losu. Bolest, ta první zkušenost z přírody, nás vyburcovala, abychom přírodu poznali a zkrátiti. Až nás bude poslušna, budeme Bohy. Leč byť i pro vždy nám ukryla svoje taje, byť nám odepřela zbraně a tajemství blesku, stále se budeme radovat, že jsme poznali bolest, která nám odhaluje nové pocity, vzácnější a sladší, nežli ty, jichž okusiti možno ve věčném blaženství, bolest, která nám vnuká lásku a soucit, city nebesum neznámé.

Tato slova Serafinova změnila naše srdce a skytla nám nové naděje. Nesmírná touha po lásce a poznání nadmula naši hruď.

Zatím se rodila země. Její obrovské a mlžné tělo co hodinu se smrskalo a tuhlo. Vody živící řasy, korály, mlže a nesoucí lehouché lodstvo nautilů, už ji nepokrývaly veškerou; vyhloubily si koryta a již se objevovaly souše, po nichž ve vlažném bahně se plavili obrovští obojživelníci. Hory se pokryly lesy a rozličné druhy živočichů začly spásat trávu, mech, bobule a žaludy.

»Potom se zmocnil slují a skalních úkrytu ten, jenž dovedl ostrým kamenem proklát divokou zvěř a lsti se vyšinout nad pradávne obyvatele lesů, plání a hor. Člověk začal svoji vládu trudně. Byl slabý a nahý. Řídká jeho srst špatně ho chránila před zimou. Jeho ruce měly nehty příliš malé, aby mohly zápasit s drápy šelem

ale způsobnost palcu, které se mohly opřít o ostatní prsty, umožňovaly mu, že mohl snadno do rukou brát nejružnější předměty, a poskytly mu při nedostatku síly aspoň zručnost. Aniž se podstatně lišil od ostatních živočichů, byl spíše nežli kterýkoliv tvor jiný schopnější pozorovat a srovnávat. Vyráží ze svého hrdla rozličné zvuky, vymyslel si způsob, jak zvláštním ohybem slov možno označit předměty, které se tkly jeho ducha, a pomocí této řady rozdílných zvuku ustaloval a sděloval své myšlenky. Jeho bidný osud a jeho úzkostlivé vlohy získaly mu sympatie přemožených andělů, kteří v něm poznávali odvahu podobnou odvaze svojí a zárodky té právě pýchy, jež byla příčinou jejich soužení i jejich slávy. Přišli ve velkém počtu, aby vedle něho obývali tuto zemi, po kteréž je křídla lehce nesla. Rádi nabádali jeho rozum a podněcovali jeho vlohy. Naučili ho šatiti se kožešinami divoké zvěře, váleli kameny před jeskyně, aby do nich nemohli vniknout tygři a medvědi. Naučili ho vznítiti plamen otáčením hulky v suchém listí a udržovati na kamenném krbu posvátný oheň. Vnuknutím dumyslných démonů odvážil se přes řeky v osekáných a vyhloubených kmenech; vynalezl kolo, mlýnský kámen a pluh. Rádlo rozdíralo zemi úrodnými ranami a zrní skytalo těm, kteří je rozmilali, božský pokrm. Hotovil nádoby z hlíny a řezal z křemene rozličné nástroje. Bydlíce mezi lidmi, těšili jsme je a poučovali. Nebyli jsme vždy viditelní; ale večer na odlehlých cestách jsme se jim zjevovali v podobách mnohdy podivných a bizarních, někdy vznešených a půvabných, a brali jsme na sebe tvářnost tu nestvury lesní nebo vodní, tu opět vznešeného člověka, hezkého dítěte nebo ženy se širokými kyčlemi. Často jsme se jim posmívali v písničkách nebo jsme zkoušeli jejich rozum nějakým žertíkem. Někteří z nás, poněkud nezkrotnější, rádi trápili jejich ženy a děti, ale byli jsme vždy hotoví pomoci těm ubožákům.

»Naši péči jejich rozum se rozepjal, aby postihl bludy a pochopil falešné vztahy mezi věcmi. Ježto se domnívali, že magická pouta obraz poji se skutečností, kreslili podoby zvířat na stěny svých jeskyní, ryli ve sloň obrazy sobů a mamutu, aby je zmocnili kořisti tu zobrazené. Staletí nekonečnou zdouhavostí minula od počátků jejich genia. Ve snách jsme jim políhali šťastné myšlenky, vnukajíc jim, aby rotili koně, klestili býky, učili psy hlídat vce. Založili rodinu, kmen. Kteréhoš dne den z jejich bloudících kmenů byl napa-

den divokými lovcy. Mladí muži toho kmene utvořili hned z vozu kruh, do jehož středu postavili ženy, děti, starce, dobytek, a s vozu zabíjáckými kameny floukli útočníky. Tak bylo založeno první město. V trudu se narodiv a zákonem Jahvé odsouzen k vraždě, člověk kalil své srdce v bitvách a válce věnoval své nejvyšší ctnosti. Posvětil svoji krev posvátnou láskou k otčině, která (až člověk dovrší svoje předurčení) obejmě v míru celou zemi. Jeden z nás, Dédalos, přinesl mu sekeru, vodní váhu a plachty. Tak jsme učinili bytí smrtelníku méně hořkým a méně klopotným. Vystavěli na jezerech vesnice z rákosi, v nichž mohli okoušeti myslivého klidu, neznámého ostatním obyvatelům země, a když dovedli ukájeti svůj hlad bez přílišné námahy, vdechli jsme v jejich prsa lásku ku kráse.

Vztýčili pyramidy, obelisky, věže, obrovské sochy, které se usmívaly, nemotorné a drsné, a symboly světoplodné. Naučivše se nás poznávat nebo aspoň nás tušit, citili strach i přátelství k nám. Nejmoudřejší mezi nimi potají nám naslouchali a přemítali o našich naučeních. Národové Řecka a Asie z vděčnosti zasvěcovali nám kameny, stromy, stinné háje, přinášeli nám oběti, zpívali hymny; naposled stali jsme se jejich božstvy a dali nám jména Horus, Isis, Astarté, Zeus, Pallas, Cybele, Déméter a Triptolemos. Satan byl uctíván pod jmény Dionysos, Evan, Jakchos a Léné. Když se zjevoval, byl silný a krásný, aby ho lidé pochopili. Jeho oči měly puvab lesních fialek; na jeho rtech plála červené puklého jablka granátového; chmýří jemnější nežli samet broskvi pokrývalo jeho tváře a jeho bradu; jeho rusé vlasy, spletené v korunu a na temeni měkce v uzel svázané, ověnceny byly brečtanem. Miloval divokou zvěř a pronikaje hluboko do lesu, poutal k sobě každou divokou bytost, vše co se šplhalo po stromech a mezi větvemi divoce zíralo, všechny bytosti násilné a plaché, živici se hořkými bobulemi, bytosti, v jichž chlupaté hrudi bilo barbarské srdce, lesní pololidi, jimž byl nakloněn a milostiv a kteří ho následovali spiti radostí a krásou. Zasadil révu a naučil smrtelníky lisovati hrozny, aby z nich teklo víno. Skvělý a dobrotivý putoval světem, následován velkou družinou. Chtěje ho provázet, vzal jsem na se podobu kozonoha. z mého čela vyrůstaly dva rohy; nos můj byl rozplesklý a uši špičaté; dvě kozí žlázy visely mi s krku; kozlí ohánka klátila se mi na zadku a moje chlupaté nohy končily černým paznehtem, který klepal o zemi.

Dionysos prošel v triumfálním průvodu celý svět. Navštívil jsem s ním Lydii, pole trýgická, žhoucí pláne perské, Medii pokrytou jím, šťastnou Arabii a bohatou Asii, v jejímž moři se koupala kvetoucí města. Jel na voze taženém lvem a rysy, za zvuku fléten, cymbálu a bubinku vynalezených pro jeho tajné obřady. Bacchantky, Dryady a Menady, opásány pestrou kožšinou, mávaly divoce tyrsy, opletenými břechtanem. S jeho družinou se táhli Satyrové, jejichž veselou smečku jsem vedl, Silenové, Panové, Centaurové. Pod jeho kroky rodily se květy a plody a udeřil-li do skály svým tyrssem, vytryskly z ní křistálové prameny.

V době vinobraní zavítal do Řecka; a vesničané přibíhali k němu pomalování zelenými nebo červenými šťavami rostlinnými, obličejy majíce zakryty maskami ze dřeva, kory nebo listí, v rukou hliněné číše, a tančili vlně tance. Jejich ženy, napodobující družky Dionysovy, hlavy si věncily zeleným svlačcem a ovazovaly si ohebné boky kožemi koloušimi a kůzlečimi. Panny věšely na své krky fíkové věnce, hnětly moučné koláče a přinášely je Phallovi v mystickém koši. A vinaři, pokálení kvasnicemi, stojící na svých vozech, navzájem s kolemjdoucími vtípkující a je durdící, vynalezli tragedii.

Ovšem, nikoliv v dřimotě u studánky, ale v klopotné práci Dionysos naučil se pěstít rostliny a vynutil z nich lahodné plody. A když přemýšlel o způsobu, jak z hrubých obyvatel lesů učinit pokolení hovcí lýře a podrobené spravedlivým zákonům, rejednou po jeho čele zaníceném nadšením přelétla zádumčivost a chmurné třesnění. Ale jeho hluboké vědění a jeho přátelství k lidem překonalo veškeré překážky. Ó, božští dnové! Ó, krásná jitřenka života! Slavili jsme Bacchanalie na listnatých vrcholcích hor a na plavém břehu mořském. Najady a Oready hrály si s námi. Afrodité při našem příchodu vystupovala z mořské pěny, aby se na nás usmála.

Přeložil Julius Schmitt

DROBNOSTI.

KONFISKACE KNIH

V lednu 1790 vracel se z Němce Jan Novotný z Krabčic na panství roudnickém. Dával si v Lito-měřicích vcelit knihy, jež si nesl z Němce, a krajský úřad mu je zabavil, neboť v nich shledal zavadná místa. Nemaje katalogu zapovězených knih, prosil gubernium v Praze, aby knihy dalo pro-

zkoumat c. k. reviznímu úřadu. Revizní úřad o hlasil, že jedna z knih je v Rakousku zakázána, totiž Lasické Historie o těžkých protivenstvích církve české, ostatní čtyři Novotnému vráceny. Byl mezi nimi Komenského Labyrint; že však také ty tři další knihy byly evangelického původu, není pochyby.

HUDEBNÍ A ZPĚVNÝ TYDEN

prozila Praha počátkem května. Dvě poznámky nemohu v sobě potlačit z posledních dojmů pěveckých. Bývám málo kdy spokojen, když české spolky pěvecké mají na pořadu slovenské nebo moravské texty. Dialekty moravské i slovenské jsou velmi pestrá směs, a nelze se divit, jestliže čeští zpěváci nezachovávají přesně a důsledně nářečí písně. Ale je přece dost Moravanů a Slováků uherských v Praze, kteří by jim poradili a do té strakatiny uvedli lad a sklad. Mravenci běhají po zadech posluchači nářečí znalému, zpívají se v těžce písni čí a vedle toho jsem. Co se rytmu týká, písně moravské i slovenské zpívají se pravidelně velmi nesprávně. Je vidět, že mnohé z těch písní prošly hostincem pražským. I tu by domorodci moravští, slezští a slovenští poradili. Nota bene když se s nápadným důrazem vyslovuje ve zpěvu jsem (zřetelně j) a s nebe, je to proti zákonům fyziologie řeči a proto působí to afektovaně. Jen zpívejte klidně s e m a z n e b e!

JAK SE JEZOVITI

zachovali k českému jazyku, to dobře vystihl Antonín Springer (Geschichte Oesterreichs, II, 10): Podobně jako jednotlivé rysy mistra Husi přenesli s velikou dovedností na obraz Nepomuka a tím beze všeho násili*) nadchli lid pro katolického světce, tak si počínali také s jazykem českým. Vyvrátili literární podání, spálili evangelické knihy, kterých se mohli zmocnit, nebo je pozamykali aspoň na bezpečných místech na závory a nadepsali k působivějšímu ještě odstrašování místností ty nadpisem »Peklo«. Když však se starými knihami vyplenili také všechny staré myšlenky, když duch národa zůstal bez obsahu, stali se ochránci českého jazyka. Docela správně poznali, že podajnost národa stoupá s jeho uzavřeností od světa, kdežto by germanisováním lidu otevřeli přístup vzdělatelským silám, nad nimiž Jezovita neměl volné moci. Při odstrkování mateřského jazyka což náleželo k jezovitské soustavě, nebylo pak obavy, že by na čerstvé půdě nové zárodky literární mohly vyklíčit. Latinská řeč zachovala s monopol ve vyšších školách jako věc kulturní; kázání a vzdělatelské řeči tvořily jádro českého písemnictví, jenom v domácí potřebě užívalo se mimo venkov domácí řeči, a lidé byli spokojeni už, když se v ní mohli dorozumět. Český jazyk upadal v nejhorší barbarství přes některé mluvnické spisy, které ten neb onen Jezovita vydával ...

*) Omyl. Bez násili to nebylo. Někteří nevěrní odpykali svou nevěru v Jana Nep. životem

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAROSLAV NAUMAN:

V ČERNÉM KOSTELCI.

He, kaple Smířických. Kdys pod oboji zde přijímali tělo Kristovo.
Pak Liechtenštejn vše dostal. Po odboji na Bílé Hoře — Bylo hotovo.

A oltář v kapli změnu pána odnes.
Andilci — barok — Kristus pozlacen —
Však vzađu na něm výklenky dva do dnes;
en oltář je jen na rub obrácen!

A výklenky tam zbyly. Prázdnem zeji,
v nich Mistr Jan a Jeronym kdys stál —
A cizince-li zámek provázejí,
vyloží obrat, jaký se tu stal.

Pak ukáží též sochy, jež tam byly.
Jsou v zákristii. Ušly zázrakem. —
Zde postaň, Čechu, zamysli se chvíli
a dějiny své uzříš před zrakem!

Hus — Jeronym a Plachý s Nepomukem,
vše obráceno jak zde na ruby! —
Ten před cizincem s nadšením a hlukem
e s Husem, kdesi skrytým, pochluví —

Ža, byla protireformace krutou
a konec konců — obrátili nás!
Kdes zázrakem však pravdu nedotknutou
sme zachránili! —

Vraťme si ji zas!

★

VEČER NA ZAHRADĚ.

apsal *Ivan Cankar*, ze slovinštiny přeložil *J. K. Strakatý*.

Zahalil se těsněji v pelerinu a ohlédl se ještě
dnou po osvětleném oknu. Rudá světla kalné sví-
la za černým větrovým, jako za neklidnou, ve-
stru se zmitající záclonou, která rázem se shrno-
la a rozhrnovala. Ozval se ženský smích, polo-
ajený a zastřený, zacinkala sklenice, silný bas
čal milostnou píseň a najednou umkl, jako by

kámen hodil za plot a padl do trávy. Na náměstí,
osvětleném měsíčním světlem, bylo ticho a klidno
jako na nebi.

Ještě jednou ohlédl se po zahradě a ještě za-
ten pohled se stydl. Nebyl nešťastný ani zarmou-
cený; jen mu bylo nepříjemno, jako by pod tím
krásným večerním nebem nosil chrchel na kabátě,
nebo docela na srdci. A ještě nepříjemnější mu
bylo, že nevěděl, odkud a k čemu je ten chrchel.
Vše, co se událo, byla samá prázdná, bezvýznamná
slova, jak je člověk mluví v každou hodinu i v
každé společnosti, byl to jeden sám nepromyšlený,
rychlý pohyb, který se člověku přihodí uprostřed
cesty a za bílého dne. Ale chrchel je na kabátě,
je na srdci. Kdo jej vyplivl?

«Mrtvých nebud!» si pomyslíl a usmál se.

Nech mrtvé na pokoji,« řekl a nahlas se za-
smál.

Když vstoupil na zahradu, aby se ochladil v
stínu kaštanů, uviděl veselou společnost. Nad sto-
lem visela svítilna, připíatá na dvou černých vět-
vích. Ohlédl se sotva kolem a pozdravil mimo-
chodem; ale v tom jako by jim celým projel něž-
ný a teplý úsměv.

Což jsi to opravdu ty?»

Přistoupil ke stolu a natáhl ruku. Od stolu ve-
sele ho pozdravil úzký bílý obličej, přívětivě ho
pozdravily veliké hnědé oči, plné štěstí. Držel její
ruku ve svojí, usmíval se a teplá rosa mu zamlžila
oči.

«Což jsi to opravdu ty?»

Zasmála se oním hlubokým, zamlklým, zle-
hounka se chvějícím smíchem, který zaznívá pří-
mo ze srdce a je lichotivější a srozumitelnější nad
všechna slova.

«Jak bych byla z hrobu vstala, tak se mi dí-
viš! Což jsem opravdu sestárla, že mne sotva ještě
poznáváš?»

Viděl, že zcela nic nesestárla, že byla mladší
a hezčí než dříve. Šli zvolna, ruku v ruce z rudé
záře svítilny do stínu kaštanů. Tam si sedli na la-
vičku.

Nevěděl, co by řekl, aby neporušil teplé, tiché
něhy, jež mu všechna uchvátíla duši. Ze stínu se
svítil její bílý obličej, cítil těsně vedle sebe teplo
jejího těla, které kdysi, chvěje se, objímal, viděl
usměvavý záchvěv jejich rtů, které tolikrát do úna-

vy a do krve libal, viděl ono tmavé čmýří nad jemně olnutým krkem, do něhož se tolikrát zahryzl zuby, že se mu rozkoší i bolestí polekala a svíjela se v objetí jako vrbová hlaz... a byl klidný, takže sám se divil svému klidu a ještě více se divil, že ten klid je tak příjemný a sladký, jako bílé měsíční světlo, rozlité po jarní obloze.

Vzpomínáš-li si ještě...?« řekl pomalu, jako by se styděl za slovo, jež se mu zdalo nevhodně, hloupě a urážlivě, jako by všední nepovolaná ruka odhrnovala záclonu do posvěceného chrámu.

Ovšem si vzpomínám! — Sedíme tu sami dva v nerušeném zátíší, rámě vedle ramene, ruku v ruce, sama jediná hvězda se na nás dívá z listů a skrytě nám mžiká — přece však nejsme to my dva! Není nás dvou více! Kde jsou oni dva? Vzpomeň-li si kdy na ně? — Mně se časem zdá, že je vidím — tam někde daleko, velmi daleko, na one straně moře. Mladí jsou, plní viry a důvěry, radi se mají, lži není v jejich srdcích. Divám se na ně a sám nebeský úsměv mi zazáří v duši. Není žádné závisti, žádné litosti, žádné žalosti, ani není tichého povzdechu nad nimi. Tak, myslím, že by se dívala matka na své dvě nejmilejší děti...«

Stiskla mu ruku a pohlédla mu z blízka v oči, že jej ovanul horkých dech jejích líc.«

»Jsem ti vděčna za tu... pěknou povídku!«

»Za povídku?« podivil se.

Což nebyla to pěkná povídka, kterou jsme my dva napsali mladou, vroucí krví, nikoli tím černým inkoustem? Naše povídka stojí za čtení... nám za ně stojí! A takové rysy jsou nesmazatelné, vymazávej je a budou jen živější a zřetelnější a do duše více žhoucí.«

Něco změkčilého mu zachvátilo srdce, usmívající se trpkost, usmívající se resignace.

»Tak si člověk píše knihu, obsírnou knihu, sebrané spisy. Když je kapitola skončena, je již zároveň se všemi chybami a mýlkami odevzdána věčnému nakladateli. Dobrý a milosrdný nakladatel je v svojí dobrotě a milosrdenství příliš přísný. Žádného slova nelze již opravit, žádné čárky ani tečky. Rukopis je zapečetěn a uzamčen, věčný nakladatel schová klíč do skříně. Ani jedné kapitoly nesmíš již přepsat, ani jedné kapitoly!«

Je ti to líto? Já bych nepřepsala žádné kapitoly! Co jsem napsala, napsala jsem! Žádného pokazeného náčrtu mi není líto, žádného rozpustilého a nepotřebného slova, žádné zapomenuté tečky! Věčný nakladatel bude soudit po své moudrosti a o odplatu se nestarám

Vřelejší a chvějivější byl její hlas, žhavější byl oheň jejích očí. Pohlédl na ni, pocítil ji celým svým tělem a omámilo ho, uchvátilo, sám nevěděl, co.

»Já bych... já bych přepsal tu kapitolu!«

Objal ji pravici drsně a tvrdě okolo pasu. Levicí ji rázem přitiskl lice k svému

»Já bych...«

Vytrhla se mu tak náhle a příkře, že ho její pěst nevědomky švihla přes rty. Stála před ním vznešená, všechna se chvěje.

Pane!

Tez sám vstal, i těž sám se chvěl.

Ale... prosím tě...«

Pozvedla hlavu, hleděla přísně a upřeně, natáhla pravici dlaní vzhuru.

S bohem, pane!

Zlehounka pozdvihla sukni a odšustěla k veselé společnosti.

Za okamžik mu tepna bušila v hrdlo, aby za ni zvolal: «Huso... hloupá huso!» Ale zamávnul široce, vtiskl si klobouk na čelo, zabalil se v pelurinu a šel. —

Ještě jeden pohled na osvětlenou zahradu — ještě za ten pohled se styděl.

Je-li chrchel na tvém kabátě — kdo ho vyphvl...? Neotvírej knihy, kterou jsi již napsal... ani desek se nedotkni!«

Šel dále s takovou moudrostí v srdci.

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus a návod ke styku s uměním.)

I. Stav dnešní.

Jaký je opravdový vztah tvého života k umění?«

Kdyby bylo možno provést takovou anketu obecně, muž od muže, ženu od ženy, poctivě a dle pravdy, ukázalo by se (krom všelijakých jiných užitečných věcí), že po téhle stránce rozstupuje se lidstvo na dvě skupiny: v skupinu těch, kdo vůbec nepocítují umění za potřebu svého bytí, druhou těch, kdo pocítují. (Rozumím tím opravdovou potřebu, bytostnou nutnost, nikoli lhanou potřebu, založenou na sebeklamu a pro klam jiných.)

První skupina byla by ohromná, bez mála veškeré lidstvo.

Nejprv byli by v ní, kdož u dna žití, v černé lopotě, s očima navždy přikutýma k syré zemi, po celý život nežijí o umění ani nezaslechnou. Přitlačeni dole, sevřeni nemocemi, nevědomostí, křivdami, nečistotou, bídou a neřestmi, nepochybně cítí temně žádoucnost osvobození od toho všeho ale jak daleko je od potřeby osvobození, o této negace života, k potřebě kladného soužití s krásou a uměním, nevidí a vidět nemohou. Miliony jich.

*) Ze dvoudílného souboru prací starších i novějších, který s názvem Brázda (Dvě knížky essayí českého novináře: I. Životem, II. Uměním vyjde letos na podzim u Grosmana a Svobodu (G. Dubského) v Praze.

Pak ti, kdo sic jednou dvakrát za život o umění cosi zaslechnou, zdaleka, tehdy, kdy na úžas závistí objeví se kdesi ve světě vzácný pták: umělec zbohatlý — tehdy bývá vzrušen jejich zájem, ale ani ve snách nepomyslí, by s v ů j vlastní život s podobnou věcí uměním uváděti ve vztah. »Nic pro nás! Nic, co by se spolehlivě dobře vyplácelo. Nás šalebné řemeslo nezláká — což nevidíme, že z tisíce bloudů zbohatne leda jeden? A k r o m toho řemesla — stýkat se s věcí zhola nevýnosnou? Holé nařzení času, který nejen peníze znamená, nýbrž i je penězi! Vydělávat třeba! Zbytečně vejraje na duhu, už ztratil's groš!«
Desetitisíce jich.

Potom ti, kterým je zcela dobře v drobném popelivém hmyzení bez umění, bez obe menšího záchvěje touhy po krásném díle malířově, ale které přes to občas zahvacuje podivná nemoc davová, aby běheli na cesty, do cizích obrazáren, italských kostelů, v jakémisi zmámení zhola pro ně samy nepochopitelném, na diktát mody, novinářova rozkazu, v Baedekrovském nevolnictví. Nezažiznili po kráse duše, nezlačněli po důvěrných hodinkách soužití vyššími duchy — jen těla běží. Prázdní a bez potřeby naplnění vyběhli, prázdní, bez obohacení se vracují do popeliště vytřízlivět z pošetilostí. Desetitisíce jich.

Pak ti, kdo ne pro sebe, ale pro závistivé známé, aby světu se zablýskli, věšivají i na stěny díla umělců, ne pro cenu vnitřní, ale tržní, kterou třeba vidět, ne pro potřebu nitra, ale pro společenskou reprezentaci a povinnost bleskotu. Pro ty smyslem a cílem styku s uměním je vlastní jejich zář; dílo umělcovo pouhým prostředkem k sebevzvyšení. Visí sic na jejich stěně, ale na tisíc mil vzdáleno jejich bytí, esrůstajíc nikdy s jejich životem, jenž odlývá uprostřed nekrásv a barbarského evkusu, aniž oni jedenkrát pocítí nesoulad toho všeho s krásným dílem umělovým. Tisíce jich.

Potom ti, kdo neustále světu hlaholí o své vášni krásy: studené duše sebelhářů, které nikdy té vášně v pravdě nepoznaly: modoví extatikové bez vytržení, kteří sobě jiným namlouvají potřebu umění nikdy nepocitěnou; prometači výstav, přetřepači nejčerstvějších esthetických problémů, uštvání honci poslední mody v umění, žičně ustaraní dostihovači čehosi, co je pro ně nedohonitelným stínem oblaku, ustádně soudcuující esthetičtí Radamanti bez schopností lásky a schopností nenávnstí, meslní výrobci fabričních superlativů, mediantí vycvičení v dovednosti svíjet

se v tu ránu dle libosti v křečích nadšení — a za všecku tu lež navždy pokutovaně, popálené a vyhaslé duše, které nikdy nevejdou do bran umění. Sta jich.

A naproti všem těm, jimž umění nebylo a není potřebou bytí, sta a desítky těch, jimž je vskutku pravou potřebou nitra, opravdu vážnou, radostnou i bolestnou záležitostí jejich života. Leč jak é h o života a jaký poměr jeho k umění a kráse!

Nejmiň je mezi nimi těch, kdo vášnivě i život i umění milují, citice živě a kořeně jejich bytostnou sounáležitost; převahu mezi nimi mají nenávnstníci života, mezi nimiž je rozdíl pouze v různých možnostech útěku od života, v trvání těchto útěků, které jim zkracuje chudoba a prodlužuje bohatství, obě špatně pochopované.

Tu nejdřív chudi: ti, kdo ze šedi dnů a mučivě únavného paživota (v němž ani nevědí si rady, ani v něm nedovedou rozeznat možností života) náhle se zdvihávají nepokojně a v odboji; s hlavami hořícími jako ve vzduchu už příliš vypotřebovaném najednou běží za uměním z potřeby zrovna tak pravě, rozhodně a prudkě, iako je potřeba zmořeným plicím nadýchat se čistého vzduchu pod neposkyvrněnou oblohou na břehu nezneuctěné řeky. Ale jak krátký bývá jejich výlet vzhůru. Za krátko zdá se jim, bloudím a slabochům bez odvahy odtrhnout se od svého břemene nepravých potřeb, že je neodmluvně zas volá železněřinčivým hlasem paživot zdola — a oni, mrzce poslušní, nepoučení nejhlubším pohledem na podstatu krásy, vracují se s obtěžkaným nenávnstí srdcem, váhavýma nohama do svého nekrásného živoření, v němž bludně shledávají jedinou možnost života. Nadarmo byli vzlétli, neboť přinášejí si ze svých hořkých výletů do oblastí krásy nikoli poznání pravého života, nikoli postřehnutí bytostné jednoty umění a života, nýbrž jen utvrzení temnohledé domněnky o věčném jejich rozdvolení. Ty minutové útěky za domnělou zachranou dušičky v umění nad životem a krom života! Na vlas takové útěky, jako útěky nábožných ze světa-života, velikého díla božího, do ledajaké kapličky fingovaného stánku božího, v němž jen zmatenost a bezradnost nitra může spatřovat bytostnou protivu života, pravě vyvolené sidlišťe boha. Jako títo nábožní nenalézají ve svém náboženství výkladu a pomoci pro svůj paživot, tak oni v umění nenalézají síly proměňovat své živoření v pravý, jednotný a plný život. Z nevěry v život, z černé pochyby v možnost života dějí se u nich ty útěky k umění; »umělé ráje« to jsou, ze

kterých za krátko nutno zas ven, do proklinanější ještě skutečnosti, hašišové sny, po nichž přichází teprv dvojnásobná kocovina. Není umění pro ně na konec jen mučitelem? Není bludný styk s krásou jen na stupňování nevěry v život?

Tu jini: duše příliš citlivé, které příliš bolí »pravda«; aby se nezakrvácely docela krutými jejími dotyky, třeba dušičku měkce obavlnkovat: krásných lži je jim třeba, aby si udržely rovnováhu žití. Vědomě jdou k umění, hledajíce, a nalézají v něm krásnou lež, která je jim skutečnou, pravou potřebou nitra. V záři té lži nemohou vidět, co je vlastní příčinou jejich osudné křivčivosti pod dotyky »pravdy«: jejich vlastní život nekrásný — nezdravý, nečistý, nesvobodný, nespravedlivý.

A druzí, z bohatých, kteří právě pro toto své bohatství nemohou a nechtějí žít zdravě, svobodně, spravedlivě, tedy ethicky krásně, za to však tím horoucněji dychtí žít esteticky krásně. Obklopit se kol kolem krásnými výtvy, malbami a sochami, látkami a knihami, hudbou a poesii, bez přestávky usilovat o zharmonisování a zkrásnění povrchu života, aby bylo možno nevidět nitra jeho, kde je skrývána veliká křivda, totiž právě užívání bohatství, vždy obtíženého nespravedlivostí, krví lidskou, trápením a slzami. Aby nemusili se odhodlat vzdát se ho, na to je jim hlavně potřebno umění a život esteticky krásný; není v nich mravní síly zahodit bohatství obtěžkané křivdou a pro to tím úsilněji zabořují zraky do maleb, zahrabávají se do studií, čtou, píšou, přednášejí o umění, ale ať usilují o to sebe víc, žít jen esteticky krásně, cítí v hloubi nitra, že je to přec jen falešná a lživá konstrukce života, která nestačí oklamat je samy o pravdě. Když pak přijde nenadálý prudký náraz o sobě nitro utrpění těžkou křivdou, objeví se smutná chimérickost tohoto jednostranného, povrchově krásného žití. Tak ukázala se stárnoucímu Ruskinovi, který teprv odtud poznává i nutnost ethicky krásného života, nalezení jeho jednoty s uměním.

Leč kolik připadá na jednoho Ruskina takových, krásným povrchem žijících lidí, bohatých »milenců krásy«, kteří zatvrdeli k životu jiných, nikdy nepoznají této jednoty žití a umění, nikdy neproniknou k potřebě ethicky krásného života, poněvadž pokládají za zákon bytí, aby ti dole pracovali, trpěli, byli utiskováni, živořili v temnotě, bez záře krásy a poesie, a ti nahoře, vzácná hrstečka vyvolenců, aby žili v krá-

se na jejich útraty! Jen jim je třeba žít na asfodelových luzích v krásné zahálce, v duševních rozkoších; jen pro ně je umění a poesie, úděl vyvolenců, a výslovně na to, aby vznešených duší jejich neurážel mrzký pohled na špinu, ohavnost a drinu života černé holoty tam dole. Aby nic jim nepřipomínalo soukrevnosti s podlým člověkem z dole, nic jim na oči nestavělo pospolitě práce lidské, nic nepřipamatovávalo závazek člověctví s povinností spolupráce, na to zvolili si umění: tu věc právě, která do dna proniknuta naopak nejdůrazněji ukazuje člověku existenci veliké jednoty života, lidstva, obecné práce lidské, a povinnost člověkovu proměňovat i sebe i svět vůkol sebe v souladě s krásou.

2. Starý názor.

Obě skupiny lidské tedy pokládají umění za cosi kromě života jakožto velikého celku.

Pro ony, milionovou čerň dole, je umění čímsi, čeho vůbec nijak není třeba, ani pro jednotlivce, ani pro celek; je to pouhý přepych, zcela zbytečná nálepka existence pro zahaleče a příživníky užitečné práce lidské, příliš nákladný čaloun nebo záclona zastírající výhled na kruté a ohavné věci skutečnosti, aby zhýčkaní a bohatí zjemnělci nebyli nepříjemně vyrušováni ze svých hostin a mlkování.

Pro druhé, vybranou z n a f nahoře, stejně není umění potřebou velikého souhrnného dění životního, není potřebou všech, obecně lidskou, nýbrž jen jejich vlastní, tedy potřebou zcela nepatrné menšinky vzácných jedinců, s privilejem vyššího lidství, s milostí mimořádného vyvolení. Pro ně právě, »milence krásy« a »melancholické prince«, je umění zrovna na to, aby jim co nejdokonaleji, nejšetněji zakrývalo mrzkou skutečnost; to je pravou funkcí umění v životě: dávat zmizet reálnému životu, popřít jej, odeskamotovat jej. Raison d'être umělce? V tom je: abychom my jeho dílem byli ušetřeni pohledu na surovost bytí, zbavení slyšet jeho volání všech lidí k povinnosti spoludíla. Umění je protiva života, k němuž stojí v poměru jen jako k nalezišti látky, malebných a zajímavých motivů, lhostejno k jejich ethické kvalitě; úplně osvobozeno od nízkého morálního hlediska, »mimo dobro a zlo« nevidí na veškeré té hromadě životní nic jiného než povrch, plochu, kde se pro umělce odehrávají krásné a jímavé hry světél, stínu, barev, linií. O ty barevné a světelné hry běží nám, zrovna jako tomu, kdo se dívá do zrcadlové roury ka-

leidoskopu: pro nás všechn život je pouze kaleidoskop, v němž umění nám strásá a otáčí neustále nové a nové zajímavé zrcadlové figury z týchž barevných střípků skelných: jen tak lze uniknout hnusnému pravdivému pohledu na život skutečný. Musí zajisté potrvat, i se všemi nemocemi, bídou, lopotou, křivdami a špinou — vzdáv jen na tom základě je nám možno žít jinak, výše, duchovněji, estheticky krásně — kterak by tedy bylo možno ten černý pracující lid dole trvale osvobodit? Proto není proň ani vzdělání, ani věda, ani umění; proto je umění pro lid, umění pro všeckv nesmysl, a nejen nesmysl: naše vlastní nebezpečí. Kdo z nás nahoře s m i chtít doopravdy dávat lidu určenému k užitečné práci pro nás — nástroje k sebeosvobození? To by byla hotová sebezrada, počín víc než idiotský. Proto umění je pouze pro nás, stejně jako ostatní dílo ducha. Nelze nám samým odsuzovat sebe k stejné práci s těmi dole, proto musí umění zůstat na š i m výhradním právem. Je třeba, aby ti dole pracovali pořád stejně horlivě jako dřív; kterak tedy lze ubírat jim hodin pracovních a navádět je k soužití s uměním? Jde o privilej nás, velekněží kultury, jehož nelze se vzdát, pod pokutou práce! Proto tedy třeba stále hlásat hlasem velikým, že umění nikdy nemůže být věcí všech a černého lidu; že nemá a nesmí sloužit nijakým účelům; že nemá a nemůže mít funkce v životě, ethické souvislosti s obecným děním životním; že nemůže být samo prohlašováno za sílu života, korelát jiných ethických sil bytí: toto vše je právě ponižování umění, prostituce umění! Pravě umění neslouží, to není jen paumění a všivě uměnicko brídilů, zakázaných moralinem; umění nemůže sloužit životu, poněvadž ono je vyšší než tento. Nemá účelu, krom toho: odeskamovat život; chcete-li, tedy mu slouží právě tímto způsobem. Důvod bytí krásy je právě ten, že n e m á důvodu bytí; je bezcitová, nezúčelná, a jen pokud je taková, je krásou.

Kolikrát už jsme slyšeli toto a podobné volání milenců krásy, kteří vcházejíce sami do chrámu umění, pozorně za sebou zatírají na zámek, aby bezpečně mohli uhnout životu, pospolitě práci, ethickým záležitostem člověctví! Aby tomu všemu ušli, a proto zabrali pro sebe umění, proto stávají tak rozhorleně proti jeho popularisaci, proto mluvíce o něm, užívají své tajnomluvy, aby nikdo z nezasvěcených nerozuměl — na vlas tak, jako kněží vědy, politiky, krkvi.

(Pokračování.)

J. J. HORČIČKA:

SVEDENÝ MILENEC.

Procházím krajinou nesvětlou, netemnou,
cośi jak západ a zase jak svitání,
po slunci hoří krev, obloha nade mnou
tisíci očima otázky vyhání...

Tupě tu stanul čas... Ani noc nezve den...
Žádost mi vzbudila nedůvěr v hlavě sta.
Tak jako ženich jsem věčnosti podveden,
kterému nepřišla k libánkám nevěsta...

S životem snoubí se kvapícím ke hrobu,
na rozcestí si jej odvede z kolibky
a pak se ztratí... Kam? — Hvězdy jen podobu
naznačí — její jsou proradné polibky...

Vidím jich milion v závrtném třesení,
nekonečnosti jsem svedený milenec,
citím, jak z nešťastné lásky skon pramen...
Věčnost snad uroni slzičku na věvec...

DROBNOSTI.

ZAJIC

V Besedách Času jest článek, nadepsaný „Zajíc“, v němž nás čtenáře pan pisatel poučuje o skutečných vlastnostech zajice a naprosto zavrhuje o lalešně líčení života zajecího v jedné knížce a v Jules Renardovi. Pomijíje tvrzení pana pisatele, že zajíc je zvíře noční a že ve dne strnule spi (což oboje je více než pravděpodobně), dovolím si z dalším jeho výkladum přičinit několik poznámek:

Pan pisatel kritisuje povídku o chyceném a zase volném zajíčku, který v zajetí zhubeněl atd. Líčení toto prý je lalešně, pravdou je prý, že takový chycený zajíc je větší a tlustší než bratří na svobodě. Bohužel nemá pan pisatel pravdy: ve skutečnosti polní zajíc chycený a doma chovaný jest hubený, polodivoký, a nem-li propuštěn anebo brzo zabit, hyne v zajetí (vždy!) vysílením. Rovněž není pravda, že stará zajecice roznese mladé daleko od sebe, nýbrž stává se, že při šoulání lesem mnohdy na malé prostore několik zajíčků (patrně z téhož hnízda) vyženeme, že zajíček, jakmile opustí rodné hnízdo, dobře, ba výborně běhá (snad lépe než stará zajecice), a že není a také nemusí býti starou zajecicí s místa na místo vláčen (jako na př. kotě kočkou). Rovněž nemůže stará zajecice mladíčkům ničeho přísně rozkazovat, ježto neumí mluvit, a přísnost není vlastností zvíře.

Dále — světe žasni nad mysliveckými a přírodnými znalostmi, které nám tak sebevědomě předkládá! — sděluje pan kritik, že mnozí lidé nevědí, že také koroptve (tedy nejen zajíci) jsou ptáci noční. Člověk neví, má-li se diviti troufalosti

nebo ignoranci jeho. To neví nikdo, poněvadž to nemu pravda. Již jednou, tuším před několika lety, byla analysována v Besedách Času básnička s hlem života koroptviho; i tam vyslovoval mimo jiné nepravdy pan pisatel (zdá se, že táz), podivení, že lidé nevědí, že koroptve jsou noční ptáci. Koroptve jsou ptáci kurovítí a mají tytéž zvyklosti a vlastnosti jako kury domácí (na př. slepice), a jest s večerem jdou v houfech (pokud nejsou ještě spárované) spat, nejraději do poli nebo na kraj lesu, a s úsvitem vstávají k pastvě. Dopoledne se pasou, v poledních hodinách odpočívají neb se popelí někde na výsluní a odpoledne jdou zase pastviti, aby k večeru usedly. Co by také chuděrky potmě zobaly — leda tu tmou.

Jediná pravda jest v celém článku Zajíc, že totiž koroptve nezpívají, nýbrž čírikají. Stál-li Jules Renard za překlad, nemohu posouditi, poněvadž jsem ho nečetl, telik však jest jisto, že ta povídka o zajícovi jest pravdivější, než lživé povídání jeho posuzovatele.

Prosím slavnou redakci, a jistě se mnou souhlasí všichni čtenáři Času, kteří přírodu aspoň trochu znají, aby v Besedách Času, jichž jinak výborným obsahem se kocháme, takových nesmyslů a lží (které ostatně v této věci se již několikrát opakovaly) neotiskovala. Je-li libo a hodí-li se, račte to aveřejnit.

V dokonale uctě zcela oddaný

MUDr. *František Borkovec*,
obvodní lékař v Tišnově
na Moravě.

POZNÁMKA K TOMU. Když si pan doktor přál, abychom jeho dopis, hodí-li se, otiskli, tady lo má. Rozumi se, že zajíc i koroptve jsou zvěř noční. Zajíc se nikdy ve dne nepase. Koroptve také ne. Zajíc zároveň skoro s koroptvemi vychází večer na pastvu, a obojí zvěř vrací se s pastvy před svítáním. Ve dne koroptve se popelí neb ukrývají. Ne přál bych panu dru Borkovci, aby měl mnoho takových vědomostí, jaké v dopise uvádí a ještě více bych mu přál, aby o lidech jiného a správného mínění — poněvadž opřeného o dlouhé pozorování a zkušenosti — už nikdy nenžíval slov, že píšou nesmysly a dokonce že lžou!

J. H.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Co se stalo z Lazara, synovce ovocnářčina.

(Dle H. Moreaua L. Hudecová.)

«Nešťastníče!» huboval synáčka otec Lazar, kuchař ve Versailles. «O vánocih ti bude šest let a nedoveš ani pomoci: nedoveš ani otáčet rozněm, ani sebrat pěnu s polévky!»

Otec Lazar měl ovšem trochu pravdu, když se tak zlobil. Pomyslete, právě při-

šel do kuchyně (bylo to v roce 1776) a přistihl svého dědice při skotačení a lenošení: kluk, ozbrojen rozněm místo rapíru, zuřivě šermuje proti učouzené zdi! Na stole čeká ubohá druhež, aby ji napíchli na rožně, hrnec, kde se vaří polévka, stříká pěnu vysoko a daleko — kluk nic.

«No, odpusť mu to a dej mu pusu, chudáčkovi; on to už nikdy neudělá,» pravila mladá venkovanka, ovocnářka z Montreuilu, sestra prchlivého kuchaře.

Imenovala se Marta a přišla do Versailles, prý aby se s bratrem poradila o nějakém sporu, ale vlastně proto, aby mohla dáti svému synovci, do kterého byla zblázněna, hubičky a broskve.

Malý Lazar byl ale také chlapík povahou i postavou! Té její nevšední lásky jistě zasluhoval! Rád skotačil, byl čiperný, ale zároveň citlivý a roztomilý, tak roztomilý! A ty jeho tvářičky! Byly svěžeší a červenější než broskve jeho tety. Člověk se měl co držet, aby je samým laskáním nenakoušl.

Ale otec Lazar huboval dál: »Šest let — a neumi ani sebrat pěnu s polévky. Jakživ z toho dítěte nic neudělám!«

Otec Lazar byl totiž kuchař tělem i duší; takoví nadšení kuchaři pokládají své povolání za nejpřednější, za umění, běrou kuchyňský nuž do ruky tak pyšně, jako paša svůj jatagán, šhubou husu tak slavnostně, jako když egyptští kněží četli sdbu z vnitřnosti obětního zvířete, a šlehají omeletu tak majestátně, jako když Xerxes bičoval moře, nikdy neodloží bílou bavlněnou čepici a nejraději by umírali s držadlem livačnicku v ruce, tak jako prý pravověrní Indiáni umírají, držíce v ruce ohon krávv. Takových mužů už není.

Ovocnářka Marta byla jednoduchá, prostá, dobrá, ale ne hloupá, naopak měla ducha. Často ji vyšla ze srdce slova dojemná a vášnivá, že ani sám velký pan Voltaire, který tehdy žil, jakživ takových nenašel pod svoji parukou.

Jsou ještě takové ženy.

«Bratře,» pravila skoro plačky, když viděla plakati svého Lazárka, »bratře, pamatuješ se na tu moji velkou starodávní truhlu? Zdála se ti pohodlná na uschování porculánu, a já ti ji nechtěla prodat: odstoupim ti ji, chceš-li.»

«Dám ti za ni deset liber, jako před tím.»

«Chci víc, bratře.»

«Tedy přidám deset sous a dost.»

«Žádám ještě víc. Chci za ni poklad!«

Otec Lazar se uořeně zadíval na sestru; snad se zbláznila!

»Ano,« pokračovala, »chci k sobě svého Lazárka, chci jej docela pro sebe. Svo-liš-li, máš mít dnes večer truhlu, a já si ho-šika odvedu do Montreuile.«

Bratr se s počátku trochu zdráhal; byl to jinak hodný člověk a dobrý otec. Ale dítě mu působilo, jak říkával, tolik zlé krve a špatných omáček!... Marta pro-šela tak naléhavě... a ta truhla byla tak pohodlná na uschování porculánu!... Ko-řečně svolil.

»Pojď, dítě, pojd!« mluvila Marta, uná-šejíc dítě k svému vozíku. »U mne ti bude lépe, mezi těmi dobrými jablky, které tak rád jíš, mnohem lépe než ve společnosti pečených hus tvého otce. Chudáčku, byl bys tam v tom kouři zahynul! Jen se po-dívej« — dodala s naivním úděsem — »tato kytička fialek byla před chvílí svěží a teď je uvadlá. Pojď rychle, aby se otec snad nerozmyslil a nechtěl tě zpět!«

Vlekla rychle svoji obět; kdyby nebyla měla slušný zevněšek a kdyby její malý průvodce nebyl vypadal veselé a nezářil, byli by ji kolemjdoucí jistě pokládali za cikánku, zlodějku děti.

Když se synoveček u ní usadil, začala jej nejprve učit sama číst, což by bylo otci Lazarovi nikdy nenapadlo; neměl sám žádného vzdělání, neznal tedy jeho ceny a byl by se jistě náramně divil, kdyby mu někdo řekl, že péro, které tak lhostejně vytrhl z husího křídla, by mohlo v obratné ruce převrátit svět. Lazárek se učil rychle a tak horlivě, že sama jeho učitelka často mu-sila zavřít knihu a říci: »Tak už dost, an-děličku, dnes už dost; teď si jdi hrát, buď hodný a dobře se bav.« Hoch ovšem po-slechl a jezdil s velkým hřmotem po domě a přede dveřmi na nějaké holi. Někdy se nevinně »zvíře« plašilo. »Bože, ten hoch spadne!« volávala dobrá Marta, která se ovšem dívala za jezdce; ale když viděla, jak rychle krotí, řídí a škorňemi pobízí svůj smeták, uklidnila se a usmála se na něho oknem jako královna se svého bal-konu.

Tento válečný pud s lety sílil; když bylo Lazarovi deset let, byl jednohlasně jme-nován vrchním jenerálem jedné poloviny kluků montreuilských; ti totiž byli rozdě-lení na dva tábory a zápasili o kosí hnízdo. Lazar ovšem dokázal hrdinstvím a obrat-ností, že zasluhuje takové vyznamenání.

Tvrdí se o něm, že vyhrál i čtyři bitvy za jeden den; to jest neslýchané v leto-pisech vojenských (sám Napoleon se ne-šel ani ke třem!). Ale Lazar přes své vysoké postavení a svá vítězství přece ne-

zpyšněl a libal tetu každý večer stejně u-přímně, až to mlaskalo.

Ale achich, ouvej! Ve válce se může při-hodit leccos hrozného. Hrdinovi Lazarovi se jednou stala taková nehoda, že by si byl málem zhnusil na vždy touhu po vítězství. Bylo to tak: nepřátelská vojska stála proti sobě. Jenerál Lazar pozoroval pohyby ne-příteľovy; stál nakloněn, opřen rukou o strom — asi tak, jako vidáme na obrazech Napoleona — a druhou rukou udával směr, jakým měla být nařízena děla na Mont-reuil. Najednou mu praskly vzadu kalhoty a z trhlíny zavál notný kus čistě vyprané a pečlivě vyžehlené košile. Hrdinové mont-reuilští se dali do nehorázného smíchu a smáli se asi tak, jako to uměli bohové Ho-mérovi, kteří, jak známo, se dovedli pořád-ně zasmát. Vojsko se vzbouřilo, jenerál marně volal jako Jindřich IV., jehož dějiny měl doma: »Vojáci, sem k mému bílému chocholu!« Odpověděli mu, že se chochol nenosí t a m a že nemohou francouzskou korouhev zatknouti na t a k o v ý průlom, protože by ji tím zneuctili. Smáli se dál a bouřili, až konečně chudák jenerál pře-razil svoji jenerálskou hěl o záda jednoho vzbouřence a vracel se do své domoviny, smutný a mrzutý jako Angličané, když po bitvě u Fontenoy přistáli v Doveru... To-to jméno mi připomíná okolnost, kterou zde uvedu, protože silně působila na po-vahu a osud hrdiny této povídky. K Martě chodival občas chudý starý voják, daleký příbuzný, vykourit dýmku a zahrát si ža-ludek sklenkou dobrého vína. Při žádné návštěvě neopomenul vyprávět podrobně, jak on a jenerál X. vyhráli onu slavnou bitvu. Dovedete si představit, jak toto ne-přesné, ale živé líčení podněcovalo obra-zivost mladého posluchače! Slyšel ve spán-ku i za bdění stále dusot koní, svištět kou-le a hřmit děla. Často, když byl sám ve své světničce, zahrál si úlohu z onoho vo-jenského dramatu. Měli jste jej vidět, jak cupal, skákal a volal: »Střílejte vy napřed, páni Angličané! — Maršálku, naše jízda jest odražena! — Kolona nepřátelská se ani nepohne! — Ku předu, přátelé královi! — Pí! Paf! Bum! Bum! — Bravo! Řady anglické jsou proráženy! Zvítězili jsme! Sláva králi!«

Chudák Lazar se domýšlel, že je nejméně podkoním Ludvíka XV., nebo plukovní-kem. Byl by to zázrak, což, kdyby syno-vec ovocnářčin se vyšvihl tak vysoko? Ovšem. Ale nezapomínejte, že se povídka blíží roku 1789, době bohaté zázraky. Slyš-te dále!

Lazar se dal odvést k francouzské gardě, přes všechn pláč tetin, kterou se snažil utišiti laskáním. Záhy se stal poddustojníkem. Století pokračovalo a pokračovalo i štěstí nejednoho poddustojníka. Konečně se Lazar od stupně k stupni stal — hádejte čím! Plukovníkem? Ne, tehdy již ve Francii nebylo plukovníku. Královským podkoním? Ne, tehdy již nebylo ve Francii krále. Neuhodnete? Nuže tedy: Lazar, syn kuchařuv, synovec ovocnářčin, se stal jenerálem. Už ne jenerálem pro smích, s papírovou čepicí, nýbrž opravdickým jenerálem s chocholem a zlatem vysílou uniformou, nejvyšším jenerálem velké francouzské armády. Pochybujete-li o tom, otevřte si novodobé dějiny Francie; tam si přečtete o pěkných a velkých činech jenerála Hochea. Hoche bylo příjmení Lazárovo.

Při vši slávě a všech velkých vítězstvích zůstal jenerál Hoche i pak dobrý, jako tehdy v dobách dětských v Montreuilu. Když jednoho dne při vojenské přehlídce jel v čele vojska okolo známého okna, seděla tam stařena, hltala očima pěkného jenerála, strachem a radostí sotva dýchala a septala jako tehdy před dvaceti lety: »Bože ten hoch spadne!« Kuchař z Versailles byl tam také; zasl, že dal vlasti hrdinu, a když mu blahopřáli, odpovídal sebevědomě »Ani byste nevěřili, s jakou námahou jsem to dítě vychoval! Představte si, občané, když mu bylo šest let, neuměl ani sebrat pěnu s polévky!«

★

Psaní synovo rodičům z r. 1664.

(Toto psaníčko náleží do města Lipníka mému laskavému panu otci Mikolášovi Zajícovi, do jeho vlastních ruků k náležitému dodání do města Lipníka.)

Můj milý pane oče spolu s mou paní matkou a všem milým přátelům. Výborné zdraví, svatě boží požehnání a jiné všechno dobré od Pána Boha všemohúciho z synovské lásky upřímně vinšuji a žádám. Při této příležitosti z žádostivého psaníčka od Vás ke mně poslaného sem vyrozuměl o vašich všech nedostatech, kterak se máte a že již o všechno ste přišli, na starý léta těžce se žívíte, toliko chalupu (máte), očekáváte, zdali bych se ještě navrátil, na ni hospodariti chtěl. Já již místo od Pána Boha sobě obdařený mám a v Lipníku obývati nemíním. Pro mne Vy se na tej chalupě netrapte, nejprve roli prodejte, na to živi buďte, a potomně chalupu, těch peněz uživejte za živobytí vašeho, neopustějte mej nejmilejší paní matky, pokudž stačí, vedle mírnosti, jestli se Vám dobrý kupec nahodí, nedřte se v takovej starosti,

na vaše starý léta. Pakli by Vás Pán Bůh ráčil smrti navštívit, teprva, zbude-li co, nás spolu sestru vedle libosti Vaši podělíte. A nebo prodaje všechno, vinšoval bych sobě, abyste se ke mně dali, nezapomněl bych synovskou ochraňnu rukú nad Vámi držeti, toliko abych Vás měl na očích pro opatření domu a pro prodej. Ale rozpakuji sobě, že Vy tak dalekej svět se nevydáte, ač bych Vás lepší chtěl opatřiti nežli sestra, kdybyste sobě rozuměli. V Humpolci lepší obživení a všecky svobody nežli v Lipníku, kdybych měl zdraví, jak také žádostivi ste zvědětí, tehdy bych se heskýho člověka nebál na obchod, ale to postřelení mý škody na ruku, a žena mi vždycky stuně, kolikráte sem ji se svičkú čekal tento rok. Mí chvála Pánu Bohu žádná nemoc neškodí, kromě když se dobrýho piva hrubě napiji.

Co se dotejče města Vidně lonskýho roku obležení, taky sme ve velikém strachu byli, nebo k nám jako i k vám dalekost cesty 24 míle. Sackýho knížete vojsko táhnúce na Turka na všechny strany okolo Humpolce plundrovali. Jdúce spátkem ještě huře dělali, vobili do hnojúv sypali, tak že sme my v straně od velkých silnic, toho sme ničehoš nezakusili, a proto se mi to místo libí, že často vojáci netáhnú. Ale tohoto roku 1664 den před božím vstúpením ten večer Pán Bůh nás ráčil potrestati ohněm, tak že 55 domú zhořelo prachem. V tyto železný leta více žalostivých nežli radostných novin slyšeti. To vše na boha vlozme a k ochraně jeho bo(ž)ské se vespolek poručme, tou nadějí majíce, že nás neopustí.

Vo příchodu mým k Vám..... nemohu pro dalekost cesty a doma nemám žádného..... sme sami a podruhyni třeti. Na tu se bezpečiti nemohu, abychme někam odešli daleko, nýbrž ponechati musím, bych při dobrém zdraví spolu s manželkou mou po velikej noci na svatú pout na Křtiny, aby se sestra vypravila protiv nám na tu svatú pout, však tam z Lipníka lidé bývají. S tím však můj laskavý pane oče spolu s paní matkou, mou nejmilejší sestrou, švagra a všech domácích k ochraně Boží poručím. Pán Buh račiz bejtí s Vámi a obživovatí Vás rač. Váš upřímný syn s spolu s moji manželkou

vždycky každého času zůstáváme

Jan Zajíček, hrnčíř a sused
z města Humpolce.

Pozdravujte v domě mého pana lermistra a také paua Martina Ružičku, suseda vašeho a všech mých krevních přátel a dobrých známých.

•

Toto psaní mají v Lipníku vloženo na konci gruntovní knihy roku 1660 založené. — Zmínka o Vidni týká se onoho obležení, z něhož Vídeň vysvobodil polský král Jan Sobieski. — Křtiny jsou oblibené poutnické místo na Moravě, severně od Erna.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo »Pokrok«, společnost s ručením omezeným. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyril Dušek — Tiskem »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.) v Praze 11.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha

R. Bojko:

DVACETPĚT.

Padlo jich jenom dvacetpět —
Co je to celkem...? Kratičká, při kávě
shlčená noticka tisku,
s důkladnou zprávou o ztrátách na burse,
zisku,
o tom, že chystá se kdesi veliký slet...

Dvacetpět, dvacetpět... Silných a
zdravých,
radostně odvážných, žhavých,
toužících, mladistvých těl,
prokláno bodákem, rozbito kartáčem
dunících děl,
bezennou mrvou věčně lhostejné
země...!

Dvacetpět jenom, dvacetpět...
Co je to, pro obecenstvo, zvyklé
o celých hektombách lhostejné čist...?
Dojme to jako na podzim se stromu
urvaný list...?
jak u cesty uvadlý květ...?

Dvacet pět, zabito zcela neznámým,
zcela lhostejným sokem,
leží teď nehybně, těžce a němě,
s vyjeveným, do prázdna rozevřeným,
nechápacím okem,
s bílými, vyceněnými zuby skřivených
úst...

A proč...? Pro ostře barevný cár...
pro méně zdvořilých sloviček pár,
chytrácké pikle
hloupě nadutých diplomatu...
pro jakous neznámou čest,
podle násilnického státu...
pro touhy bezduchých snobů do slávy
krvavé rust...
pro žoky zlata, olejný trust,
pro pár odbytišť shnilého zboží, nových
obchodních cest...

MĚŠTÁCI.

Bědni dědici zbankrotělých knížat a
hrabat,
jak vášniví novomanželé znavené bleďi,
v zamčených domech strnule na truhlách
obitých sedí
a s cynickou grímasou na rtech netečně
hledí — —

Výkřiky lruzy a vzteku, dusotem kročeju
chví se ulice.

Za okenice
vniká velení ostré, náraz bodáku, rachot
ručnice...

Co je jim po tom...? Chtějí svůj rabbat
vybraný s geniálností podvodných kupců
ze splichlých kapes pismem
blahoslavených hlupců,
chtějí svůj klid...!

Ó, budou to spousty z úlu vyhozených,
zbytečných trubců
kdys na dlažbách velkoměst v krvi své
hnit...!

Fankica Nováková

BOTIČKY.

V malé, chudé jizbě starého cizáku byla
tešně tma. Okna zamrzla do rana po obou strá-
nách, silná, bílá jinovatka přikryla veliké mra-
zové květy a ověsila i skulinu, proraženou na do-
lejší levé pulce, svoji pavučinou.

U protější stěny pohnulo sebou cosi. Šero se
vkrádalo zvolna dovnitř, a jak vcházelo, obtahlo
svými prsty ostřejší obrysy těla, odpočívajícího na
hromadě slámy a zahaleného v hadry. Na pavlači
bouchly dvěře, někdo zavolal řezavým hlasem do
dvora: Mariano, počkej, je tu pro tebe také
chleba! — nikdo však neodpověděl. Následovalo
nesrozumitelné bručení, několik skoku, dvěře za-
padly a zase ticho. Ve světnici na slámě usedl
starý, šedovlasý muž v odřeném šatě. Na nohou
mu z bačkor vylézaly prsty, zaobalené ve stře,
barevné cáry. Odhodil kabát, jímž byl přikryt,
i starou houni vzal se svých nohou a zvolna ji

přikrývá devce asi šestileté, jež v noci sebouhlo se tesne k nemu, že sotva bylo za šera rozeznat tělo dvě.

Děde, mne je zima, táhle, rozespale zaskrnal hlásek děvčete. Děd otřepal slámu se sebe, sehnul se nad děvčetem a pokud tomu jeho hrubé ruce dovolovaly, jemně zastrkoval šaty kolem malého telíčka.

«No, už to nefouká,» — více pro sebe zabručel si a vzal z kouta těžké evokované, záplatované boty. Nohy obalil ještě jedněmi hadry, které měl přes noc přehozeny přes boty, a došel potácivě ke skobě, zarazene vedle dveří, na níž visel kabát. Jako když mne přerazi, ani postavit se člověk rovně nemůže, pobručel si, oblékáje se.

Děde, už jdeš? ozvalo se se slámy.

Vždyť se šerí, to víš, musím, beztoho přijde pozdě. Tady máš kus chleba, pujdeš se mnou?«

No jo! odpovědělo děvče, balící se do houně, aby ta trocha tepla z ní nevyprchla.

Tak pojď, pojď, nemam moc času, vyzýval stařík. Sám zatím usedl na rozlámanou židli a bezzubými ústy přežvykoval suchou skývu. Děvče se vyhrabalo z lužka, zacvakalo zuby a hnáno zimou, poskočilo k staré, na dvou nohách stojící almaře, vynalo hnědý, záplatovaný vlnák, zabalilo si hlavu a přes odřené modré šaty převléklo barchetovou červenou kazajku po nebožce mamince.

Děde, máš provázek? Ta podrážka mi dnes odpadne, a já bych si ji chtěla přivázat.«

Nemám, ale tamhle je kus popruhu, jen dělej, ať ten pes zase nenadává.«

Probouzel se den, když sešli dolu. Mráz stahoval chřipí, a když vstoupili na ulici, zajikli se zimou. Na rohu zavál ostrý vítr, nadzvedl Frantinu sukénky, až zamodralá kolénka odkryl.

Děde, dej mi ten chleba do kapsy, je mi zima na ruce, sním ho až do polévky!«

Stařec vsunul chléb do vnitřní kapsy svého kabátu, zastrčil ruce do rukávu, jako do rukávniku. Frantína se mu zavešila rukou o předloktí a dlaní svírala koncečky dlouhého rukávu. Přišla ke klouzačce. Nepokojně mladé nožky zacupitaly a popojely několik kroku.

Děde, dědečku, podívej se, jak to jede. A jak je ta klouzačka ostrá, ani hadr mi dnes netékáži.

Blázinku, pojď raději, je taková zima a ještě si ty křápy rozbiješ. Leč Frantína neposlechla, svezla se pokážde, kde naskytla se příležitost — každá z těch klouzaček byla ostrá. Frantína rozveselená a děda zamyšlený došli k novostavbě, kde on otloukal starou maltu z cihel.

Že už vás čert nese, dědku! Přicházejí s tím parchantem jako velký pán do úřadu, vítal je do blížitel.

Děda smekl na pozdrav ošumělou čepici, nepromluvil, vzal si náradí a otloukal. Frantínu, zalezla boudy, tam tak nefouká, a vždyť máš celé nohy nahé — co zas děláš?«

Ten hadr se mi svezl a už to nepujde jezdit; dedonsku, přiváz mi to! Poslušně se děda sehnal, přivázal a podal děvčeti chleba. «Na, ať nemaš hlad, za chvílku dojdeš pro polévku!»

Ja pujdu hned, jo, děde?

No tak jdi, alespoň se tam trochu ohřeješ! Ze záhadří vyňal z červeného sátku desetník, ukázal ji na hrnček, pod náradím uschovaný a Frantína běžela do nedaleké noční hospůdky, kde dostávali lacino zbytky polévek. Vlnáček se jí svezl poněkud do zadu a několik neposlušných, zrzavých kučer vyklouzlo na bílé čilko. Oči leskly se jí barvou světle hnědého sametu. Dnes prochvívalo cosi šťastného a radostného malou bytostí, neboť chvillemi se zastavovala, zasmála se a zase rychle pospíšila. Lelkovala v hospodě, ssála teplo a zápach připravovaných pokrmu a ohřála se. Vracela se opatrně, dlouhé, tenké prstíky objaly malovaný plecháček s teplou polévkou.

«Ach, děde, ten hřeje!» — přistoupila a podávala mu její.

Sedni si tamhle za cihly do stavby a jez, já se najím potom. Boudu nám zavřeli; ten pes křičel, že to není žádný hotel a že tam má cenné věci, tak jdi, jdi, a najez se někde!»

Frantína přelezla prkna, usedla za hromadu pisku na zbytky sena a chutě se pustila do jídla. Dnes mizel obsah příliš rychle, již i černý proužek bylo vidět uvnitř, od kterého pravidelně náležela polévka druhému. Ale když dnes byla tak zvláště dobrá a teplá! Aby dědu neošídila, nenabírala si již, pouze ponořovala do ní lžici, celou jí pak olízala a zajídala chlebem. Proužek vystoupil přece hodně vysoko. Odnášela zbytek dědovi, který mizel skoro za haldou připraveného staviva.

Na, už jsem se najedla.« Podala mu hrnček a po očku se naň zahleděla, jestli snad se nezamračí, že mu zbylo málo. On ni brvou nepohnul, shtl zbytek, postavil plecháček vedle a otloukal dále. Chvilí se Frantína ještě potloukala kolem. Tu usedla na prkno, tam podívala se skleněným štepem na chladné zimní sluněčko a zase obzav na botičce přitáhla. Pojednou se však rozběhla dlouhou úvozovou cestou ke svahu pod sadem, kde děti sáňkovaly. Včera, když odpoledne dívala se tady, slibil jí jeden z chlapců, že dnes přiveze sáňky a svezze ji také. Stála nyní, čekala, ale nevěděla dost dobře na koho, neboť toho hochu nepozná, i kdyby tu byl. Vždyť sotva jí to řekl, odešel s ostatními.

Tak tedy pojď, kde jsi tak dlouho!« Asi devítiletý, hezky oděný hošík stál vedle.

Udivené vydechla Frantína; a již si přitahovala sukénky, jako to viděla u ostatních děvčátek, která zde jezdila.

Ale, víš co? Ty jsi menší, musíš tedy do zadu! Tak! poliboval si hoch, když se usadili. Děvče se přitáhlo oběma rukama k nemu, nožky mělo na

uv. at pozivatelu děl uměleckých, kteří podvodně a troufale vydávají umění za padmuru důležitou záležitost lidstva — rozumí se, aby sami místo kusa užitečné práce živobytí své mohli si odehrát! Člověk, to znamená: užitečný! Proto vyžeňte už umělce ze společnosti pracovitých! není ironií místa v obci. Umělec, pachtící se ledá po kráse, dle jednomyslného příznání, neúčelové a neužitečné, budiz oceňován jako zrádce užitečného díla pospolitěho. Nebo chcete-li raději jako nedospělec, který nedozrál posud mravní odpovědnosti naproti všepráci lidské. Anebo chcete-li raději jako nezuživce, jenž pravděpodobně ničím, ani bídou, ani posměchem, ani odstrkováním nemůže být vyřazen ze své esthetic insanity.

Nejdřív byl to soud Platonův nad umělcem, jež vyhnal ze svého ideálního státu, nevěda zhola co s ním; a od té doby byl to vyslovovaný i nevysslovený úsudek o umělci v nitře všech Platonův a Neplatonův, zatím až po Tolstého. A ovšem bude to úsudek občas vyslovovaný i po Lvu Nikolajeviči.

Vedle nich, hněvivců, zehrajících na domnělou sociální neužitečnost umělce a umění, rovněž je dost hlasů, které vykládají, že nebude nutno tak násilně vyklízet umělce za ohradu obce lidské: vymře. Vyhyne sám, právě svou neúčelností, pro nepotřebnost a protismyslnost práce, která práci není a již vlastně nikdo, přísně vzato, nemá zapotřebí. To konečně pochopí i umělec, ustane od své chiméry, chopí se užitečné výroby kořist nebo jiné prospěšné práce v živobytí, a umění tak zmizí bez operačního řezu, tiše a prostě, jako dětská nemoc lidstva.

Anebo přestane, protože už naplnilo svou úlohu v oblasti nižší civilizace člověcké a pozbylo své dřívější jakés takés užitečnosti nástupem civilizace vyšší. Nač popírat, že bývalo užitečno, slouživší v počátcích lidského vývoje za prostředek pohlavního výběru, tak jako u páva krásný ohřívost a mohutná hřiva u lva? Nyní tento úkol lépe zastane vědecké poučení. Anebo sloužovalo-li kdys sociálnímu lišení lidí, dnes, kdy nalezeny mnohem okázalejší způsoby takové diferenciacce, není už umění třeba.

4. Posedlost umělců.

Kterak s tím však srovnat patrnou záslonnost velikého vývoje umění, zákonitost, kterou se běře proud umělecké práce na světě právě tak prudce, nezadržitelně a natně, jako teče veliká řeka?

Tohoto patrného, unášivého proudu nelze vyložit vůli jedincův umělcův (ani takovi obři, jako Michelangelo, nedávají libovolného směru další práci umělecké, jako ani sami nemohou jít ve svém díle kudykoli!), nelze ho zcela vysvětlit jakožto pouhý následek dostižení jistého stupně politické nebo hospodářské organizace lidské společnosti; tím pak méně bylo by lze umělecké úsilí a vývoj jeho vyložit pouhým vředkárstvím, důvody pohlavního soupeřství, slávyvchtivosti nebo zálibami mecenášu.

Ještě vic však, než zákonitost tohoto velikého celkového zjevu dává člověku myslit věc ještě pozoruhodnější: neustálý příchod umělci, kteří musí tvořit tak a nemohou vubec tvořit jinak. Nemyslím tím pouze umělce, které nese velká vlna dobová, síla slohové a směrové tendence, neodolatelně strhující duše lidské, aby pracovaly tak říkaje v zajetí osnovných zvláštností doby a slohu; nýbrž nad to, a zejména umělce, kteří musí tvořit proti vlně dobové, jakoby už dnes zachvácení novou vlnou, která teprve zítra se viditelně projeví, iniciátoři a prukopníci čehosi nového, co oni sami ještě plně nechápou, nepřehlédají, ba ani netuší, co však volky nevolky musejí konat pod neodolatelným nátlakem vnitřního imperativu. Nejsou títo výjimeční duchové, na něž spádl imperativ boží, pouze v umění; všude jinde jsou stejně, v náboženství, vědě, prostě praxi žití, mezi proroky, vladaři, básníky, učitelé života, vědci a hlasatelé náboženství — a to právě činí zjev takových vzácných umělci tím pozoruhodnější. (Už sama paralelita takových umělcův, ovládaných neodolatelným imperativem zítřka, se zjev v jiných oblastech úsilí lidského dává důležitý pokyn k pochopování hluboké souvislosti umění s ostatními silami vitálními.)

Byli a jsou zajisté umělci, kteří svého umění nepocitují za pouhou krásnou bezúčelovou hru, nýbrž za nadmíru vážnou, těžkou, ba krutou, nezniknutelnou povinnost, kterou jim nutno splnití děj se co děj, byť i musili na to vycedit poslední kapku krve a kolem rozbořit životy. Ano, byli, jsou a dojistá vždy budou umělci, pro něž umění je strašným démonem v pravém smyslu slova (mluvívají někteří jako třeba van Gogh přímo o démonu); umělci zachvacovaní skutečnou posedlostí, aby korali své dílo bezohledně, dravě, s úžasnou prudkostí energie a tempa (vzpomeňte jena Michelangela, Maréesa, Meuniera). U všech těchto naprosto nemohlo běžet dílo odtržené od celku životního, pro ty

naopak umění bylo totožno a souvztažněno se životem, a krom něho nebylo pro ne života. Pro vzácné duchy tohoto druhu naprosto nestačí šalebná hračkářská formulka esthetických velekněží, že krása nemá účelu, umění funkce a umělec úlohy ve velikém dění životním; neboť už jen sama velikost jejich vášně tvůrčí, nemožnost utéci svému dílu, démoničnost jejich uměleckého dychtění roztrhávají onu maličkou, nuznou formulku, jako vešiký džinn arabské pohádky láhev. Není dojísta náhodou, že snad u všech těchto umělců posedlých« projevuje se i mohutně živé, samostatné citění náboženské a sociální, zcela mimo formule a názory jejich společenské vrstvy, církve, národa.

Věřím pevně, že běží tu o pravé vyvolání milostí Ducha, o skutečnou posedlost deou boží. Tou milostí dostává se jim vzácné výsady, spatřit krásu z přímá v její pravé, nejhlubší podstatě; z tohoto oleskového poznání podstaty krásy podává se jim pochopení jednoty života v jeho silném tíhnutí k harmonii, podává se jim jejich náboženství a ethika.

Ze všech těchto pozoruhodných zjevu, které nejsou abnormními zvláštnostmi, nýbrž úkazy konstantními, svědčícími o záonnosti a nutnosti, objevuje se mi jako stota, že umění nikterak není pouhým řepychem hrstečky duší, hračkou a hrou, bytčnou výkrasou odsouzenou k záníu, nýbrž důležitou potřebou celkového ení životního; ukazuje se mi, že vztah ho k celku života je zcela jistě jiný, bystně různý od toho, který mu přisuzuje bvyklé, všední a mělké pochopování.

5. Zlo starého názoru: pro umělce.

Dosavadní názor o vztahu (vlastně neztahu) umění a života, o bezúčelovosti mění, o jeho nesounáležitosti s ostatními thickými silami bytí pokládám za zlý lud, jenž několika směry způsobuje vážné kody.

Nejprv u m ě l c i samému. Nemyslím tím všem umělce onoho vzácného druhu, se rašně krásným privilegiem posedlosti; neboť takový umělec vidí p r a v ý vztah vě, neboť spatřuje hloub samu podstatu krá. Nýbrž mám na mysli v e l k ý v o j u ě l c ů opravdových, leč ne do té míry o ádaných démonem a ne tak pronikavých azíratelů podstaty krásy, kteří právě pro to nedozíravost, pro níž neodhaluje se m smysl umění vůbec, jeho účel a funkce životě, nenalézají pevně a zcela upoko-

pvě odpovědi ani na otázku po smyslu svého díla vlastního. Tvrdím, že všichni tito musejí v nitře krutě trpět (třebas nepřiznávající) bludným učením, jež od školy až po smrtné lužko slýchají neustále vukol sebe. Odpověď esthétu na mučivou otázku: «Nač je tvé dílo? Nač tvoje krute úsilí plné trudu, odříkání, zoufalství, agonie?» — nemůže jich uspokojit na dlouho. Myšlenka, že by dílo života bylo pouhou krásnou hrou s liniemi a barvami, plochami a světly, neúčelnou prací pro esthettickou rozkoš zcela malinkého hloučku vzácných vyvolenců, je ve své životní perspektivě příliš strašna a mučiva, aby nezaváděla tvořícího umělce na zlé cesty, zlé pro dílo i proň sama. Štěstí a posily pro umělce v ní jistě není; a tím méně, čím v něm větší sklon k vlastnímu myslení. Neboť který názor je vskutku víc pokořující pravého umělce? názor stáda, popírajícího jeho raison d'être v u b e c (vyma umění, které sype!), anebo názor milenců krásy, sbledávajících ve všem díle umělcově čírou h r u, bez sounáležitosti k ethickým sílám a tendencím bytí? Proto je mi podívno, jak i mezi umělci mohl se ujmout blud l'art-pour-l'artistický; že mohl se zrodit v houfci sobeckých milenců krásy povrchu bytí, přátel veselé hry na život, nevdívno mi. Ale umělec-tvořitel? Kterak ten jenom mohl přistoupiti na prohlášení své práce, kruté a těžké, sžíravé a spalující duši i tělo — za hru? Vždyť právě toto prohlášení je orfelem, který musí dovést umělce k popření smyslu svého díla, k úplné nevěře v umění netoliko své, nýbrž všecko. Tak názor mající ve svém základě nevěru v život nutně a logicky zavádí bludnou mysl i k nevěře v umění, ve svou práci vlastní. A z toho opět lze vytušit, že tento název nemůže být správný.

Umělec nezbytně musí počít trápit se řadou pochybností, sic užitečných tenkrát, když se mu podaří vítězně se z nich vymotat a nevěru svou přemoci radostnou, kladnou věrou; ale kolik krásných příležitostí d o b r é h o díla, kolik hodin vnitřního štěstí, kolik slavně rozechvívajících okamžiků vědomí plně paralelity svého vlastního díla s dílem božím zahyne na vždy těmito pochybami bez užítku? a kolik srdcí méně statečných, méně vytrvalých v zápase s sebou v nich zchátrá, zpodlí a zemdlí na vždycky?

Neboť kterak se vymotat bez nebezpečného úrazu z takovýchto otázek? — N e m o c i tvořit nikdy pro ohromnou většinu člověčenstva? m u s í t věčně tvořit jen pro pranepatrnou hrstečku? Je u této

hrstky vskutku jstota, že vidí a do dna promítka skutečně dílo tvoje, umělce? není snad spíš nebezpečí, že vidí v něm toliko sebe, hledáje věčné a nutně pouze sebe jako ješitná žena v zrcadle? Kde je záruka, že i ta hrstka opravdu tvého díla má zápotřebí? Je hodnota bytosti, duševní spřízněnosti a myslivá výška této hrstky vskutku taková, aby duše jejíeh cele a pravě odpovídaly tvému dílu? Je kruté úsilí umělcovo a dekvalně vyvažováno vniternou odezvou druhých duší? Jak veliké a naléhavé je podezření, že není a nikdy ani být nemůže; ale pro koho potom vůbec tvoří umělec své dílo tak jak je tvoří, neustále dychtě výš, neustále nespokojeně opravuje a zdokonaluje a tím tedy ustavičně jen zveličuje onu propast mezi dílem a lidmi? tím víc tedy se osamocuje, tím silněj tedy zmenšuje počet těch, kdo jej mohou sledovat? Vrchol tedy, dílo cele dokonalé, — není-liž to nezbytné dílo pro nikoho, tak zrovna, jak v subtitulku Zarathustrv napsal si Nietzsche? Stojí pak vůbec za to, tvořit umělecky, když člověk konec koncu tvoří jen pro sebe sama, a když nezbytně vzdychky, musí býti trápen nepřestupnou vzdáleností mezi svým uměleckým snem a konečnou prací deficientní a defermovanou?

(Pokračování.)

SKOTSKÉ PÍSNĚ ROB. BURNSE.

Zhudebnil L. van Beethoven. Přeložila Helena Ružickova-Váňová

Zapad slunce.

Již slunce k zapadu se níží
za vrchy hájem věčném,
v jezeře spicím se shlíží,
v purpuru září plamenné

Však přec mne netěší jak dřív
malebná nádhera kraje,
v nejbohatších když barvách svých
za slunce západu hraje

Ja fhostejne pohlížim v dál
a vidím Tweedu stříbro plát,
na pysnc zrceniny hlave
korouhev posvatnou vlat

Jezero tiche, vonny vzduch,
rov v proud, hory, stromy, hrad,
zde ve vás ve všech jiný duch?
Či s útek mých sen zmizel snad?

Ach, pretržený pergamen
nepřijme více barev tvých,
a rozbitv-li nástroj tvuj,
ten navždy zustane již tich.

Tak ranen-li duše tve
bol oko tvoje zastra,
plam jen chudou zdá se byl
sameho raje nádhera

O, sladký čase!

Ó, sladký čase, kdy s radosti, plesem,
ku tanci a zpěvu řady vodil jsem!
Kdy svěže, z pramene jasná jak záře,
duch můj prudce tryskal a vířil jaře!

Sem vino, sem! Dej mi pit!
na radost, příteli můj, zvedni číš!
Pit, až sny mláde přiblíží se ke mně!
Proč mizí jen v dále temné?

Vraťte se, sladké dny! Zas jednou přijďte,
vy postavy vzdušné, bujaré, čárné!
Dejte svému druhu, u sklenky jenž dli,
pozdravení vlidne, úsměv kouzelný!

Sem vino, sem! Dej mi pit!
na radost, příteli můj, svou zvedni číš!
Pit, až sny mláde přiblíží se ke mně!
Proč mizí jen v dále temné?

Moha-li zapomenit? Bez vás být? Ne, ne!
Tep prudce bje, ve vině kouzla čár,
a slunce podzimní, ač krátce plane,
přec sladší jest a dražší, léta než pal.

Sem vino, sem! Dej mi pit!
Na radost, příteli můj, svou zvedni číš!
Pit, až sny mláde přiblíží se ke mně!
Proč mizí jen v dále temné?

Spanilá dívka z Inverness...

Spanilá dívka z Inverness
radosti nezná nížádných,
v stesku bolném, proudu slz,
zár zraku hasne překrásných.

Tak ohlušila srdce mě
dne neblahého polnice,
kdy otec drahý padl můj,
s ním pospolu mých bratru tré.

Rubásem jim zem krvavá,
jih rovu již zapadá sled,
tam muž těž leží nejkrasí,
jenž luzných děv kdy poutal bled.

Ti třikrát běda, ukrutný,
 tys srdce zničil blahý sen,
 jež touhou po tobě nýče,
 pro tebe mělo lásku jen!

DROBNOSTI.

JAK SE NEMA PSÁT O SLEZSKU

Přátelemu sportu destávají se často do rukou obálky s tištěnou adresou odesílatelovou. Sportovní klub Lučina v Slezské Ostravě. Nevím, kterým druhem sportu se klub ten zabývá, ale jistě zažením mluvy kmene, mezi nimiž žije. Máť tři chyby ve svém nadpisu. Říčka, tekoucí od Blendovic na Polskou Ostravu, se nazývá *Lucina* a ne *Lučina*. Tak je pojmenována na mapách generálního štábu, který poličkuje češtinu jak jen může. Označuje často naše c háčkem, tak na př. naši Česavu u Židlochovic píše *Česava*. Historicky navév města je *Polská Ostrava*, nikoli *Slezská Ostrava*. Máme *Uherské Hradiště*, *Uh. Brod* i *Uh. Ostroh*, které zůstanou vždy dobře *moravskými* městy a nikomu nenapadne je křtít jinak — Konečně žijeme *na Moravské* a *na Polské Ostravě* — třeba všechny české listy na březích Ostravic vyházel *v* obou Ostravách ve svých nadpisech. Žijeme také *na Haně* a *na Moravě*. Dále užívají české listy nestvůrného tvaru *Karvin*. *Karviná* je správný název, ale protože Němci praví *Karlin*, papouškuje to kde kdo po nich. Podobně píše nesprávně v českých listech *Hulčín* (něm. *Hultschin*) místo *Hučín* (*Hlučín*), *Malé Kunčice* (*Klein Kuntzschitz*) místo *Kunčičky* u Ostravy, tiskují nás surově *vitkovské železárny* a ne *vitkocké* (*Witkowitz Werke*), jakož i *branská továrna* u Opavy a ne *branecká* (*Brauncker Fabrik*) a pruských hranicích leží *Štítina*, čili *dědina štítská* — a ne *štítinská* (*stettiner Gemeinde*), jak sávjají opavské české noviny. Za Frýdkem jsou *Brusovice* a ne *Brusovice* (*Brusowitz*). — Tak tím píše rozhorleně Slezan.

VA DOPISY J. NERUDY.

Otiskujeme dva nově nalezené dopisy Nerudovy, nalezené v pozůstalosti Jaroslava Němce, syna oženy Němcové, jenž byl ředitelem střední školy státním radou na Rusi a zemřel r. 1898 — Obálky dopisů nejsou dochovány. První psán je jakémus *achmanovi* patrně do Prahy, druhý Jaroslav Němcovi do Oděsy, kde tenkrát byl profesorem kreslení a rýsování na reálce.

Milý Lachmane!

Právě se dovidám, že nastoupíš cestu po Čechách. Jelikož Tě před Tvým odjezdem více ne-

spatřím, píšu Ti zde své s bohem. A mnoho stesk k Tvému podniku. Jet to kapitalní nápad, procestovat Čechy, sebrat fotografické album domáček krás i památností — prosím, abys mne opravoval o směru svých cest. Jsem tím potěšenější myšlenkou, že jí provodíš právě Ty a že tedy o dobrém, důstojném výsledku nemůže být pochyby. Radím, abys se také stavel po známějších místech a poskytoval příležitosti našim krajanům, by sobě opatřit mohli podobizny dobře.

Mnoho zdaru Ti přeje

Tvuj

J. Neruda

Muj milý!

Tak si myslím. Kdž tam v tom černomorském kruhu svém činite ochotně sbírky na všechno, že byste také mohli učiniti jednu pro náš spolek českých žurnalistů. Zvláště letos by takova připomínka z dále byla pravým osvěžením pro nás. Musíme letos takřka zahalet, nemuzeme a nechceme sbírkou svou překazet nijak velkým sbírkám na Národní divadlo. Je ale tak důležité pro budoucí veřejný život náš, aby spolek existenci žurnalistů zajišťující byl pevně podepřen. Je mlad a nestane-li se hned na počátku něco proň, nestane se nic vydatného později více — tv zjevů jsou v českém životě známy. Tak tedy — možno-li.

Přítele Bučinu mně srdečně pozdravuj. S radostí jsem četl jméno jeho dnes v seznamu pro divadlo. Tve ženušce upřímnou úctu mou a Tobě stisknutí ruky

Tvuj

14. 3.

80.

J. Neruda,

Konviktská ulice, 28.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dívoch a kukátko.

(Vypravuje misionář.)

Po palmovém pobřeží jednoho z ostrovů novohebridských ubíral se misionář ve společnosti domorodcově. Najednou ukázal bystrozraký Melanésan do dálky, kde bylo vidět drobnou postavu jiného domorodce:

Tam jde můj nepřítel! zvolal:

Bílý misionář vyňal své kukátko a zaměřil jím na vzdáleného chodce, a řekl: Jde někdo.

Na to kukátko podal svému společníku, jenž, zíraje kukátkem, jevil vždy větší rozčilení. Náhle spěšně předav kukátko misionáři, chopil se oštěpu a rozpráhl se k vrhu, hledaje očima cíl. Ale co to? Nepřítel byl tak vzdálen jako dříve. Znovu chopil se bělochova čarovného přístroje a znovu uchopil svůj oštěp a — opět byl

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

STANISLAV LOM:

PŘÁNÍ.

Stará pohádka
o lidském štěstí.

Smíš míti tři přání, která ti splní
kdosi — — —

Promarníš dvě — — zbývá ti poslední —
jedině!

Čeho si žádáš, dítě člověka?

— — — Chtěl bych být milionářem!

Povozy, korektní služebné, zlato,
bohaté zámky a nádherné zahrady, ženy —
tisíce skrčených hřbetů — — —;
ovšem i humanita
by dostala díl:

nemocnice i útulky stáří, čítárny, knihovny,
divadla, musea,

kulturně tvořícím lidem doživotní platy —
Ano!

I milionář má srdce a pochopení pro
kulturní potřeby lidstva!

K milionu tak narůstá milion
a miliardy se kupí — — —

Och, papírová hro z karet;
řítíš se! Je z tebe zase jen jediná karta
osudu.

Jsem skromný.
Chci jen, bych pokoj měl od stáda
hlučících opic!

Pro všechno na světě klid!!
Nic víc!!!

Ne dlouho!
Jako by do tyče hromosvodu
udeřil blesk a prožehl její nitro.
Chci překonat hranice lidství!
Tisíce lidí věst,
býti jim spasitelem
a objevitelem
nových cest!
Stvoříti dílo, jež stálo by po všechna lidská
léta

a větší bylo,
než se kdy komu snilo
od stvoření světa!

Bido, jež budíš mne z tohoto sna!
Jsem malý tak, ubohý!
Chtěl bych jen, aby mne někdo měl rád
abych mu něčím byl — — —
sic zalknu se vlastní
nesmyslností!

Tak přání za přáním ze srdce vzlétá:
Být králem tohoto světa;
být geniem světu vyšších
a oporou bratří nižších;
dát se cele všem veselým, smulným, tvrdým
i rozkošným, božským i pekelným lirám —
a konečně: býti sám!

A bylo to včera,
jarního podvečera.
Bez kvetl, tlumeně zpívali večerní písně
pláči,
několik hodných lidí na lavičkách hovělo
sobě po týdenní práci.
Jak by to ani nebylo v našem městě — —
Však hluk se již blíží a zvedá se špinavý
oblak na prachové cestě — —

To rozjaření se vrací do města nedělní
poutníci,
a každý muž cigáro v ústech a žena má
v náruči uvadlou kytici.

Tu a tam v zástup se musí
strhané rysy,
nečisté ruce
pouliční prostitute,
Kolovrátkář spitý láteři
na dítě s rhachitickou páteří — — —
patrně malý byl u cesty výdělek,
a zase tu pondělek — — —!
Se soudruhům každý z těch lidí tu závodí
v křiku,

zatím, co děti jich povykují
a jiné jim přívukují
na vřeštlivé trubky a foukací harmoniku.
A květy! O tragiko krásy!
Proplétají ženám rozčuchané vlasy
a v kyticích, svírány horkýma rukama, vadnou
a nenesou radost žádnou,
Přítěži již se staly — — —
Do prachu s nimi! A dav je šlape a přes ně
se valí — — —

A ja je rouzím.
 Mít daleko, daleko odtud kdes uprostřed
 zahrady
 byly dům,
 by drahým byl do něho pokaždé návrat
 a sladké v něm vzdání se snům,
 bych, obklopen zelené valem,
 byl v království bez mezi králem
 a milionářem,
 směřím se všem svým vysněným
 milionům!

Květen 1914.

B. BENEŠ.

POVÍDKA O PANU RADOVI.

S vrchním radou zemského soudu Trojanem setkal jsem se po mezidobí skoro dvanácti let. Před tím seznámil jsem se s ním v Příbrami, kam dojížděli jsme z Prahy do veselé společnosti svých přátel u Bucharu. Rád vzpomínám těch chvil: byly srdečné a radostné. A vrchní rada zemského soudu Trojan — tehdy ještě prostý soudní rada — těšil se spolu s jinými na naše občasně sobotní večery, prohřáté slováckými písničkami, které si získaly srdce všech rozšafných pánu radu všeho druhu: soudních, školských, báňských atd. Snad bylo to jiné ovzduší, snad byly to naše písničky, z nichž tryskala mladá a krevnatá síla ať v jejich teskné ať veselé tonině, co tak družně nás vázalo, odstraňujíc distinkce a epauletty společenského postavení — nevím už; ale skutečnost byla taková, že vedle pana soudního rady seděl jsem já, tehdy ještě potulný člověk bez určitého zaměstnání, vedle pana školního rady mladistvý podučitel, vedle pana báňského rady veselý báňský akademik z moravského Slovácka; a po druhé straně pánu radu krejčí Liferunk, jenž ani neměl vlastního domu, báňský praktikant Buček, rodem Slezan a srdcem Slovák, a věčný filosof Mazaj, čistokrevný Slovák a zpěvák, jakého nebylo široko daleko. A měli jsme se rádi všichni.

Je osudem osudu, že všechno rozvane. Rozvážl jsme se i my — buh vi, kde nás všech je konec!

Proto, když po dvanácti letech náhodou se mi událo setkat se v O. s vrchním radou zemského soudu Trojanem, byl jsem příjemně překvapen a rád jsem se k němu hlásil. Seděl ve společnosti místních notablu a jejich dam. Společnost tu mne jinak naprosto nelákala. Je totiž u ní zaveden mrav, kterému nijak nemim se podrobiti, že lidé počítání jsou teprv od inženýra nebo deseti tisíc korun příjmu nahoru.

Vrchnímu soudnímu radovi jsem se asi svým přihlášením nezavděčil; nápadně dlouho napínal pamět, než si na mne vzpomněl. Uprostřed hořej-

ších desetitisíců O-ských, kterých ostatně bylo na počet snad šest, sedm, nebyl si jist moji nynější proveniencí. Blahovolně uvítání však, jaké mi prokázali domácí z jeho společnosti, jej asi poněkud uspokojilo.

Hleďme, hleďme — jak člověk zapomíná — sotva bych si byl sám vzpomněl, kdybyste mi nepřipamatoval minulosti. Nu, není divu, je to tak dávno a to víte: při mém úřadě vrchního soudního rady přijde člověk s tolika lidmi do styku — —

Přišel jsem za těch dvanáct let do styku za jisté s více lidmi, než vrchní soudní rada Trojan, ale přes to mně pamět nevypověděla. Bylo patrné, že vrchní soudní rada netoužil už tolik po moji společnosti; ani mne nepozval, abych si usedl.

Usedl jsem tudíž bez pozvání.

Pan vrchní soudní rada pozapomíná dokonce i na náš příbuzenský poměr,« podotkl jsem dosti zlomyslně, vzpomenuv náhle jisté události.

„Jak to?“ Rada Trojan zvedl ke mně tázavě zrak.

Pan vrchní soudní rada je přece mým strýčkem.« To byl muj trumf, který přebijel esa rady Trojan. Ztajil jsem úsměv ve sklenici, kterou jsem pozvedl ke rtům.

Rada Trojan zrudl ve tváři i na pleši, která se mu za dvanáct let rozšířila až hluboko do týla. Rozpaky, ve které upadl, přenesly se loyálně také na ostatní společnost. Jen paní inženýrová Šulepová, která z dcerky dozorce na jámě vyrostla na chof závodního, uráčila pichnout:

To je asi vtip — není-liž pravda?»

Ubezpečuji, že nikoli; avšak náš příbuzenský poměr je zcela diskretní.«

Svoji pythickou odpovědí jsem rozpaky rady Trojan ještě zvětšil.

„Pak je to nějaká delikátní historka,« minila paní stavitelová.

Je-li zajímavá, tedy nám ji vyložte,« docela neprozřetelně pobízela mne paní doktorová.

Lituji; takovou historii možno pouze napsat.«

E — hloupostí!« rada Trojan mávnul rukou, probíraje se z rozpaků. „A vy ještě píšete? Tuším, že něco takového tehdy v Příbrami se o vás mluvilo.«

Občas, pane rado. Vlastně teprve zase začínám. Těch deset let jsem věnoval jiné práci.«

To bylo docela rozumné od vás. Kampak dnes s psaním! Kdo by měl dnes kdy na čtení —

Což, noviny, to ještě ujde; sám si je občas přečtu,« holedbal se stavitel Padržtha, jenž rád s přisvojováním zvučnější titul architekta.

A jestlipak máte už nějaké zaměstnání?« otázel se mne soudní rada Trojan; házel eso.

Jsem tajemníkem v sousední obci.«

»Ach, dejte pokoj! Vite, obec, divadlo a noviny, to jsou poslední stanice pro inteligenta. Kdo už neví kudy kam — eh!« Rada Trojan házel nove eso.

»Bez urážky, pane sekretáři — u nás doma také měla obec tajemníka, ale jen dva roky; vite, musil jít — a potom už nechtěli o tajemníkově ani slyšet. Vede to teď kostelník a také je to dobré. Stavitel Padržha na dotvrzenou nicotnosti všech obecních tajemníků dopil sklenici do dna. Rada Trojan se nad vyloženými esy zálibně usmíval.

»Těžko takový případ generalisovat,« odušil jsem zcela klidně. »Znal jsem jednoho stavitele — bylo to v sousední obci; u nás prozatím zcela se spokojují zednickými mistry — ten byl ve svém oboru lump nade všecky. O něm se ujal pořekadlo: Nežli jemu zadat stavbu svínského chlívku, lépe že je dát se se sousedem do sporu o kozí chlup a vzít si na to dva advokáty. A že z tohoto případu nelze usuzovat na všecky stavitele, zajisté mi přiznáte.«

»Inu, prostí lidé jsou všude.« Stavitel Padržha otřel tlustou dlaní pivní sklenici a dlouhým douškem zapil zlost.

»Přesvědčujete nás úplně,« dotvrdil jsem zcela dobrácky.

Extempore se stavitelem Padržhou přitavilo náladu společnosti. Již pouhá moje přítomnost jistě ji nerozehřála — nejsem inženýrem a do desetitisíc korun ročních příjmu ještě mi slušný počet schází. Ale jsem uznalý člověk: poroučel jsem se tedy s velmi příjemným a oddaným usměvem. Nedalo mi však, abych nepopustil trochu své zlomyslnosti vůči vrchnímu radovi zemského soudu. Na odchodu potřásl jsem mu důvěrně rukou:

»Vzpomínám si, pane vrchní rado, jak pak se daří slečně neteři — — snad už bych měl říci paní neteři? Je dojistá vdána?«

Vrchní rada zbrunátněl poznovu až po konce pleše.

»Ano, je; má sedm dětí a všecky jakoby vám z oka vypadly.« Vrchní rada odfukl si spokojeně jako hráč, jenž trumfem zabil cizí eso, a na zakončení zakončeného hovoru nakulatil svůj hrbeček směrem ke mně.

»Patrná známka atavismu, milý pane strýčku.«

Rozesmál jsem se široce a srdečně. Tuším, že ještě na odchodu, kdy smích mně pohazoval lopatkami, zaslechl jsem paně radovo:

»Protiva, tenhle člověk!«

Přítel, učitel Kalous, sedící opodál samotn u stolu, zastavil mne otázkou po příčině mého jadrného smíchu.

»Ostatné, že se ti chce jít mezi ně a cpát je svým humorem.«

Ujistil jsem Kalousa, že tentokrát humor je a mé straně a přísedl jsem k němu.

»Viš, tamhle tem bych svoji vzpomínku nevyprávěl, ale tobě ji povím. Kdysi mně napadlo, abych z toho udělal povídku, ale myslim, že to na ni nestačí. Ještě tak snad při sklenici vyložit příběh dobrému kamarádovi, ale napsat — dej pokoj. Dnes zajímají lidi docela jiné věci.«

Úvodem pověděl jsem Kalousovi o svém dnešním setkání s vrchním radou Trojanem a o našich bývalých příbramských večerech.

A příběh, o který jde, stal se už asi před dvaceti nebo třinácti lety, kdy ještě byla v Praze Hartmannova zpěvní snů u Lhotku s výborným komikem Kohnem. Představ si pěkný zimní večer, s chřestivým mrazem, s nebem ohnivě vytečkovaným — —

Ne, toho mne, prosim, ušetři, chceš-li mě svým příběhem připravit o pul hodiny, vylož jej docela prostě epicky. Přítel Kalous nemiloval zbytečných slov a ozdib. Bvl jsem jist, kdyby se venoval literatuře, že by byl výborným spisovatelem.

Budíž — ačkoli moje načata lyrická pasáž neměla jiného účelu, než vzbudit zájem a náladu.

To je úkolem příběhu samého, stojí-li za.

Dobrá; ale pak prosim, abys mne nevrůsoval!

Toho dne tedy — vídíš, že vypravím beze zbytečných odboček — rozhodl jsem se zajít večer k Hartmannovum, Výborneho Kohna rad jsem si poslechl, ale přiznám se, že miloučka subretka Fifi, moje dobrá známá, lakala mne více.

Hm! Přítel Kalous uznává rád citoslovce. Hm! Jeho podání je však neobyčejně protivně pronasíťte vždy dle vniterné nálady, v různých zabarveních, ale pokaždé vyzní zcela impertinentně. V nejšším hm, které zaznělo krátce jako nosové zakřiknutí, vyušil jsem úlomek posměšků. Psycho-logický výklad byl mi jasný. přítel Kalous chtel jím vyjádřit asi myšlenou větu: Hošičku, byl jsi v Praze bez groše, a takovým lidem nebývají subretky dobrými známými. Považoval jsem za nutno: ke své obraně na jeho protivně hm reagovat.

Něfrkej pranic; o peníze tu nešlo, tech si Fifi opatřila jinde dost a dost. Opakuji, že Fifi bylo moje velice dobrá známá.

»Je dobře. Pokračuj.«

V sále u Hartmannu bylo sice poloprázdno, avšak útulno. Viš —

Vim, jen mluv k věci. (Opravdu: protiva, tenhle Kalous.)

Zkrátka a dobře: usadil jsem se s Kohnem, jenž vystupoval pravidelně až ve čtvrtém či pátém čísle, ke stolu poblíž jeviště. Fifi měla první číslo. Kuplet nestál za mnoho, ale Fifi byla roztomila. Její gesta, její přednes

— A tak dále.

Ano — neobyčejně roztomilé děvče. Obecnostvo bylo jako posedlé Tleskalo, bušilo do stolu a pětkrát Fifi vyvolalo. Zvláště muž se širokými zá-

vytáhl jsem svou ruku a zevnějším svým p...
 řadu p... venkovana, tleskal jako z...
 lešil... Tak, že při každém vytážení opom...
 měly... Fifi ke mně zabloudily. Ano, Fifi
 pívata pro mě, jen pro mě, pro mou radost —
 nezáleží její něžný pohled, mně jen sladky
 smysl, o něj vsichni, v čele s tím obtloustým
 enkovanem, byli by se rvali —

Neblouzni, příteli, a vypravěč moudře

No, nechť! Ty bys beztak nepochopil rozkoš
 takové chvílky, zustaneš věčným protivou. Fifi mu-
 síla své číslo opakovat. Venkován přede mnou na-
 mahal se upoutat její pozorností. Několikrát zvedl
 svou sklenici a k připitku, tleskal při otevřené
 scéně a projevoval Fifi různé neomalené a ne-
 chrabane galantnůstky. Dopřál jsem mu toho, byl
 mně příliš malicherným, abych si ho blíže po-
 výšimul. Bylo ostatně škoda, být jen na chvílku,
 oloupit se o pohled na Fifi — Nový potlesk pr-
 ukončeném čísle vyvolal Fifi čtyřikrát na scénu a
 ozval se po páté. Fifi vyšla podekovat se před opo-
 nu, jen usměv přispěchal — promiň tomu přitvo-
 nam — jako po telegrafním drátu ke mně; bylo mi
 sladko, jakoby v úsměvu tem usadil se na mých
 rtech její něžné vroucný polibek. Zvednutou rukou
 kýval jsem jí k pozdravu. Pohled, jakými tenou
 nebesa dovedou se dívat za vonného jarního jitra,
 a graciesní pokynutí bílé ručky bylo mně odp-
 vědí. A druhou odpovědí bylo zlostné zakašláním
 venkovanova, jenž, postřehnuv její minuvší pohled
 a pozdrav, zvolna se obracel, aby uviděl rušitele
 svých vypelichaných galantnůstek.

Fifi... a to druhé — fifi... jsem již nedo-
 končil, můj zrak svezl se na kulatou tvář obrati-
 sího se venkovana. Duplikát — fifi... uvažl mi
 v hrdle. Otočil jsem se bleskem zády k venkovanu
 a tváří v tvář ke Kohnovi a počal jsem k němu dů-
 ležitě mluvit: Kohně, poslouchejte, to je báječné
 — neuvěřil byste ani... však vám to povím, a ta-
 kové bezesmyslné třeze, jak se mně v hlavě rodily,
 jsem chvatně mluvil, jen abych si dodal vzezření,
 že jsem v důležitém hovoru, nevšímaje si svého
 okolí. A jen po oku bokem opatrně jsem patřal,
 dívali se ještě venkován, ale zahlédl jsem už jen
 jeho široká záda. Ztlumeně, ale od srdce jsem se
 rozesmal. Tak vite, co je báječné, Kohně? Tohle
 to... ukázal jsem prstem na venkovanova záda —
 to je náš rada

Rada?

Nu ovšem soudní rada Trojan z Příbramě.
 To bude veselé, Kohně! Dovolte, sednu na vaše
 místo, budu lépe krýt. A puďte mi program, kdy-
 by se rada ohlédl, prikryji jím své inkožnito. Tak,
 a teď už jděte za kulisy.

Zadrněel zvonek — nové číslo

To bude veselě, smál i tešil jsem se

(Dokončení)

GAMMA

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus a navod ke styku s uměním)

Na tyto a jiné mučivé otázky samozřej-
 mě není odpovědi; pravím však, že i tyto
 otázky i jejich mučivost vznikají pouze s ne-
 pravého stanoviska umělce k celku života
 a k dílu svému: tehdy, když umělec nevidí
 a nechce vidět jeho etické sounáležitosti
 se životem. Zmizí ty otázky samy sebou,
 jakmile se umělci rozbřeskuje poznání; pak
 objeví se mu, že dílo jeho je pravou po-
 třebou života, žití v š e e h, a že to, čím jeho
 dílo je potřebno, je v podstatě něco zcela
 jiného, než se byl malicherně a malomocně
 domníval potud.

Leč než se probije k poznání (a ještě
 huř, neprobije-li se nikdy), kolik podlosti
 nasype se mu do díla i života, právě tím,
 že starý bludný názor na smysl a cíl umění
 nemůže mu dát uspokojení! Odtud vychází
 svod k vydělkářství, věci z nejhorších, jimiž
 se znečišťuje umělec, tak jako básník, kněz,
 prorok, učitel života. Tudy učí se umělec
 zřítně vykořisťovat svého talentu, módní
 oblíby, zvuku jména, trhové konjunktury,
 tak jako kterýkoli kramář, a prodávat
 lichvářsky, co snad vůbec by prodáváno být
 nemělo. (Neboť čím větší a důležitější pro
 život umělec, tím více měl by vztah jeho
 k nastvu být očištěn od podlosti peněz.) Lze
 si myslit, že by byl býval mohl své ra-
 dostné poselství prodávat za honorář Ježíš?
 Nebo Buddha? Cit, který odmítá takovou
 odpornou představu, je pravý: tak mělo
 by se vůbec pohlížet na díla velikých lidí,
 jejich života je nevyhnutelně třeba, tedy
 i umělci a spisovateli. Jen malí umělecko-
 vé, řemeslníci umění, stejně jako řemeslníci
 literatury a obyčejní novináři mohou smět
 prodávat svou práci — neboť této práce
 není vskutku životu naléhavě třeba — ale
 díla pravých spisovatelů, pravých umělců
 potřebná žití lidskému měla by být dávana
 zadarmo, tak jako vskutku všechna nejdůle-
 žitější a nejčennější díla byla lidstvu ko-
 nána zadarmo nebo skoro zadarmo. My-
 slím, že není větší pých a větší záruky
 pravosti i potřebnosti díla takového, než
 koná-li je člověk zadarmo; jen tehdy může
 vykonat dílo opravdu cenné, své, bytostné
 a radostné: dychtění, aby člověk mohl ko-
 nat své dílo zadarmo, je nejlepším krite-
 riem jeho pravosti, poctivosti a vnitřní tu-
 nosti. Ale není možností, odhodlat se ku
 práci zadarmo, pro toho, kdo nenalézá
 hlubšího smyslu pro své dílo; to dáno je
 pouze duchům, kteří mají jistotu, že dílo

jejich slouží velikému dění života a kona v něm důležitý úkol ethický. Z této jistoty rodí se v umělci probuzeném pocit, že je nemožno lichvařit se svým talentem a kramářit se svými výtvary (Wats, Tolstoj); jako kramářsky nízký názor objevuje se mu způsob, spatřovat v talentu především větší nárok na vyšší mzdu a výsady společenské. Zcela naopak: talent je především a hlavně povinností větší práce (nikoli práce větší množstvím, nýbrž jakostí, hustotou, vnitřní silou a životní průbojností); k tomu však je pro umělce *conditio sine qua non*, aby to byla práce v nejhlubším smysle jeho, t. j. zadaná imperativem jeho bytosti, možná jen jemu, nevykonatelná nikým jiným; aby však mohla být jen jeho prací a tou cíle, k tomu je třeba osvobodit jej od nutnosti prodávat svou práci za kus chleba, tak jako kus obyčejného zboží. Dojde-li pak lidský celek kdy té moudrosti, aby měl nejlepším svým duchům zabezpečovat tuto možnost nejdokonalejší práce a tudy sobě samému díla života nejpotřebnější?) —

Líšení života a umění dále zavádí umělce k podlé domněnce, že pro umělce platí nějaká zcela výjimečná ethika a že je lhostejno pro kvalitu jeho díla, kterak on sám ethicky žije jako člověk. Není bludu nebezpečnějšího právě pro kvalitu díla umělcova; neboť nekrásný způsob života jeho nutně musí působit zle i na dílo, tak jako to působí na jeho stránku tělesnou, vědomí, charakter, vůli. Žije-li umělec jako člověk nezdravě, nesvobodně, nespravedlivě, nečistě (ve všech formách žiti, netoliko v projevech sexuálních!), nemůže být jeho dílo v pravdě a cele krásné, poněvadž umění v něm vnitřní pravdivosti a organické jednotnosti: vždy je to jen směs pravého a nepravého, krásy a nekrásy, pravdy a lži, a třeba se dílo takové i zdálo být jiným očím pravým, ujednoceným, plnokvětým dílem krásy, prozradí se přece dušičkou pravdu milující krásu, žijící krásou, jednou věcí nemylnou: smutkem vnitřního roztržení, tím smutkem zcela zvláštním, který plyne do díla proti vůli původcově umělcova konfliktu, z jeho mučivého citu odporu mezi krásou chtěnou na obraze a nečistotou, nekrásou skutečného vlastního žiti. Odtud bývají všechna tato díla dychtící k krásě pouze estetické, ale vyrostlá z ethicky nekrásného života, jakoby naražena nevyлéčitelnou, smrtelnou nemocí: pod krásou povrchu vidět hippokratické lži, sy umírání. Nezasřitelně prozrazuje se v nich utajovaná autorova disharmonie

nitra, zkušující poznám, že z duše nesvobodně, podlamovaně nezdravim, zhanobeně nečistotou, nakaženě křivdou a zmrzačením nikdy, přese vše úsili, nemůže vzrůst dílo cele svobodně, cele zdravě, cele čisté, tedy dílo cele životně, radostně, plně a krásně. Nemá být umění snižováno! slyší kolem sebe volat neblahý umělec. Vskutku však živěji než kdokoli jiný cítí, že je opravdu jen jediná věc, která umění snižuje, totiž jeho vlastní nekrásný život, který nedává mu dílem dostihovat cele oněch výšin možnosti, jez sám jediný v sobě tuší a zná. V duších takto rozvrácených musí na konec vzkřičit pochybnost ve smysl umění, svého i všeho ostatního, i teskná obava, že umění jednou dožije.

6. Zlo starého názoru: pro ostatní.

Netrpí však jen umělec, nýbrž i všichni mimo něj. Nejprv hned ona menšina lidská, onen výkvět zvolencu: trpí nevěrou v život. I jí stejně jako oně temné milionové většině musí jevit se celek bytí jako chaotický nesmysl, bez cíle a idey, a proto nutně se jí musí zdát, že od mrzkosti jeho může duši vyššího člověka zachránit jen útěk. Leč útěk — kam? Do umění, které odtrženo od jednoty a pospolitosti života, je zas jen novou formou paživota, stínovitě jsoucno, které selže a zračí člověka v nejkritičtějších okamžicích: nezakusil z nás nikdo ještě s děsem všechnu prázdnotu, bezmocnost tohoto paživota v okamžicích, kdy napadlo na nás opravdové utrpení? Jedna pořádná rána osudu do hlavy a člověk začne toužit ven z tohoto bublinového paživota her s krásnými barvičkami a světélky: v takových krutých okamžicích nalezne se vždy souvislost s ostatním životem. Nedostane-li se však člověku dobrodlní této rány, chřadne srdce jeho nevěrou v život, tím jistě, čím úzkostlivěji se zavírá do umělého světa, do fantasmağorií, barevných snu pro sny, do hry forem jako do kruhu čarodějova, aby k němu neměly přístupu nečisté síly života: vlastní bytí stává se anaemickou stínohrou; roztržením života, izolací od pospolitě jednotné všepráce obrátí se člověk hořejska o nejdůležitější a vskutku neúrodnější vztahy bytí; bez nich on stydne a tvrdne, osvehá a zkorává v sobství špatně pochopeném. Aby pak unikl sebepodzíráni z parasitismu na útraty ostatní práce lidské (tam jeho intelekt ho zavádí), bývá nucen vymýšlet si choulosti-

vou theorii o dvojm lidstvu a dvoji morálce, panské a stádové, choulostivé pro ně, poněvadž v případě nárazu jejich byva z pravidla rozmačkan on sám, ale nikoli s pocitem vítězství, nýbrž se zkrusem hanebné prohry. (Nebyl toto případ Wildeuv?)

Ztráta viny v život u člověka hořejška je však i ujmou celého života: jeť on škodliv obecnému dění nejen tím, že do něho zanášá tyto prvky negace, nýbrž i tím, že tomu, co je v něm opravdu kladného, dobrého, uslechtilého, odpirá možnost oplodit ostatní život, zjasnit a zkrásnit bytí duší žijících v temnotě, nekráse a neradosti — nejen jako vykladač krásy, tlumočnick umění, věrný hlasatel snah a smyslu práce umělcovy, nýbrž nad to a hlavně: jako vzor života; neboť není zajisté možno, aby člověk dychtící po kráse, v eskerým svým žitím žil nekrásně — vždycky zajisté kus jeho života bezděky zkrásní též, třebaš on pokoušel se vztah tento popírat. Ale nestačí toto zkrásnění kusé, a nestačí, aby se dalo i přesa nazdor esthetism člověku: cele zkrásnět třeba, vědomě a pro celek bytí. Esthét a krásoduch právě tím, že maří a popírá v sobě tuto tendenci k ethickému zkrásnění vlastního žití a vědomě konanému oplozování celku životního příkladem krásného žití individuálního, zdržuje tempo vývoje k vyšší formaci bytí. O tom už ani nemluvim, kterak mimo to ještě škodí milence krásy, jemuž bohatství dává možnost sbírat díla umělecká a sobeckým jich zneužíváním v nepřístupné, žárlivé střežené sbírce odvádět jejich životodárnou, životu potřebnou sílu. Čím výběravěji umí volit z práce umělce, tím je škodlivější; ve formě tak zrudné, jako byl americký miliardář Morgan, který odvedl do svého zajetí za mnoho milionů právě nejkrásnějších děl umění — kladně nejkrásnějších — objevuje se mi sběratel být přímo zločincem proti lidstvu a celku života.

O koho mi však hlavně běží, jsou právě ty černé miliony lidské — tam dole. Není to ze mdlého, sentimentálního soucitu, s nimi, který by jim rád dopřál trochu té krásy — nikoli! nýbrž z přesvědčení, že v těch milionech jsou utajeny ohromné síly, které je třeba vyvolat, aby dosavadní zlý stav lidstva se proměnil v dobrý. Ty černé miliony lidské jsou pravými nositeli života, na nich hlavně zaleží tempo vývoje: proto je tak na výsost důležité uvol-

nit v nich spoutané dosud nesmírné mohutnosti. Spoutány jsou proto, že tato většina lidská, nepoměrně víc než ona menšina, je v zajetí nevěry v život. Neboť kdežto u oné menšiny právě vlivem styku s uměním a krásou vždy je možnost (a i částečná skutečnost) i žití krásného (af jde o stránku svobody, nebo zdraví, nebo čistoty, nebo jinou stránku kladu životního), u většiny této není této možnosti, leč tam, kde jiný pohled do jednoty a smyslu života, totiž pohled náboženský vnuká jim tuto možnost a žádoucnost; to však udává se nad míru zřídka, poněvadž náboženství všech formulí bez výjimky, krom prvku afirmativních, zahrnují do sebe i četné prvky záporu životního. Proto většina lidská nejen že strádá těžce všemi silami negace bytí (nesvobodou, nezdravím, křivdami, nečistotou, nevědomostí), ale strádá jimi nad to ještě víc z té příčiny, že tento zápor života pokládá za nepřemožitelný pro vůli lidskou. Tato nevěra v život, vedoucí duše k temné resignaci naproti zlům bytí, je pro mne přímým následkem živoření bez krásy a umění. Právě proto, že nežijí s krásou a uměním, nevidí a nemohou vidět ani smyslu, zákonnosti, ideovosti celku životního, ani smyslu a účelu všepráce lidské. Právě proto všechno živobytí musí se jim zdát truchlivě groteskním chaosem, blbou bezcílou fraškou, vymyšlenou leda na trápení lidské, a lidská práce musí se jim jevit hromadou nesmyslného lopotování, nevedoucího nikam a neschopného učinit bytí lidské na trvalo lepším a blaženějším. Zdá-li se chvílku, jako by se život zdvihal, za krátko zas upadne, možná ve formy ještě horší — a tak běží vskutku jen o šalebné vlnění ustavičně na téže výši: nikudy ven!

Odtud zavaluje myslí temná myšlenka že lidská vůle je malomocna na zla žití že zápas s nemocemi, nesvobodou, křivdou a neřestí je zoufalý, marný, ve kterém člověk už předem je zrazen a vydán zlým silám na pospas. Z toho rodí se pessimism kvietism a křesťanské malomocenství s bludnou zásadou «Neodporovat zlu!» roztrhávání světa na dva, zavržitelný; mrzký tento zde, a žádoucí onen teprv z hrobem. Vzpomeňte si zde na onen tesklivý dlouhý subtitul «Labyrintu světa» — všechen ten nářek na »motání a matení kolotání a lopotování, mámení a šalbu bídu a tesknost, a naposledy omrzení všeho a zoufání«, bez jediného pohledu pro afirmativní síly velikého díla božího, sou-

visel dojista s odporem Bratří k umění; a schvátí-li taková nevěra v život samu básníka »Labyrintu«, ducha z největších mezi lidmi, oč krutější je nevěra v život vlivem nežiti s krásou a uměním tam dole, v černých milionech?

Pessimistické roztrhávání světa ve dvi není jediným výsledkem této nevěry: vedle něho objevuje se nejhrubší hmotářství. Neboť: nač vysiloval se marnými zápasy se zlem a čekat na nejisté, velmi nejisté odměny tam za hrobem? Nejlepší je zarýl se do hlíny, žít žaludku a tělu vubec, v hlinných a masných zájmech nějak proklepat svou hrstku let a být rád, když je všemu konec.

Tak obojím spoutány jsou na trvalo ohromné síly, na nesmírnou škodu nejen nás samých, lidstva trnícího ustavičně negativními silami žití, nýbrž i na škodu celého velikého díla božího.

Tyto ohromné síly třeba osvobodit, aby život nezdravý, nesvobodný, plný křivd, běd, neřestí a nečistoty mohl být proměněn v život zdravý, svobodný, spravedlivý, čistý, radostný a krásný. K této úloze nad všechny úlohy nutno nejprve osvobodit srdce lidská od nevěry v život, naplnit je radostnou věrou v jeho zákonnost, ideovost, vzestupnost k vyšším a krásnějším formacím bytí. Tuto radostnou víru v život nejspíš a nejbohatěji může dávat stálý pohled na krásu a soužití s uměním, nikoli však s uměním odtrhávaným od života, nýbrž poznávaným v pravém svém vztahu k němu.

(Pokračování.)

JOSEF PELÍŠEK:

PŘEDVEČER.

Na Něvě zakotvily dva obrněné křižáky, Oleg a Bogatyr
jež po celý den budily živou pozornost obecnosti
(Z denních listů.)

Den věřejší co potřel v boji,
snad zítřek upevní? — —
Nad Něvy černou vodou stojí
Bogatyr, Oleg — — pýcha dvoji,
dvě lodi bitevní.

Ční nad palubou děla šerá,
(— je Petropavlovsk měl tak včera),
lodního trupu mocné pláty
ozářil slunce odlesk zlatý,
a rackové si bělosněžní
létají v hejnech nade stěžní,
kde červený a modrý s bělí
je prapor rozviván.
Bogatyr, Oleg — — (— Včera smělý
tak stál prý Retvizan.)

Dať zvědavý kol p. náběží
Na pravo, v levo mesto leží,
stisknuto chladným nebem k zemi,
toužící kamsí kopulem
chrámu a katedrál.
Jdou muži, starci, plny diku
jdou bledě ženy namořniku,
dělník i generál,
a samého si břehu v kraji
v halenkách rudých děti hraji
Je v každém zraku trochu pychy
je zapomenut pomník tichý
kdes dále, v sadu na ostrově,
dik jeho, — rekum, v skupěm slově
(— to Stereguščij byl),
proud vody, tenž se dovnití řítí,
dať lidi, kteří ehtějí žítí,
dať lidi plnych sil
Což bolest doba nezahojí?
Jsou záhy těch, kdo padli v boji,
i kostí setlelé!
Nad Něvy černou vodou stojí
Bogatyr, Oleg — pýcha dvoji
dvě rakve z ocele.

V ODJEZDU.

Naposled viděl jsem město,
rodně jež bylo mi:
Návrší kol, věže chrámu
vzpíatě nad domy.
Večer byl, obloha právě
červánky vznícena,
Tesknota na duši lehla
šedá a kamenná.
Nezůstal nikdo mi v dáli,
ať by byl kdokoli,
kterého vzpomínka na mne
vzruší neb zabolí.
Cítil jsem Opustit lehko,
třebas i na žití,
víš-li jen, že bude za čím
nazpátek toužití!
Litost, že lito být nemá,
nejhuře omam — —
Proč tehdy plakal jsem tíše
marnými slzami?
Petrohrad, 11. května 1914

DROBNOSTI.

JAN LEOPOLD HAY,

biskup královéhradecký, vykonal visitaci
v Ch r u d i m i a napsal o ni instrukci měsl-
skému magistrátu chrudimskému 27. čer-
vence 1782. Instrukce vyšla tiskem r. 1782
dvakrát. Mnozí si ji matou se slavným jeho

okružním listem o toleranci, jež 22. listop. 1781 vydal svému duchovenstvu. Pan dr. Vacl. Řezníček zasypal Haye vycítkami v Musejniku r. 1906: Uvážíme-li pak, že obyvatelstvo a tudíž i magistrát král. věrného města Chrudimě byly českými, uvážíme-li dale, že biskup Hay český jazyk dokonale ovládal, a uvážíme-li, že tento český umělec biskup českému obyvatelstvu král. věrného města Hradce Králové ve svém katedrálím chrámě německy kázal, netřeba dalších dokladů, že přišel do Čech mezi český lid nikoliv jako posel pokoje a míru, vsemožně duchovnímu jeho dobru sloužící, ale jest patrné, že sem přišel jako poměru zdejších neznalý a jen snad proto k nim bezohledný zástupce politiky, ježž semeno v Čechách neblahou zátvu vyneslo. Biskup Hay na jedné straně českému lidu odebranou mu knihu vracel, ale na druhé straně současně český jazyk tam, kde ho měl především uctivě šetřiti, proti dosavadním obyčejům pomíjel a tak nepopíratelnou zásluhu, které si vrácením české knihy českému lidu skutečně získal, na jiném místě nešetřením odvěkých práv jazyka českého vlastně sám citelně zmenšoval. — —

Pan dr. Řezníček mívá geniální smělu ve svých objevech. Jednou objevil, že tajní evangelici čeští, když jim Josef II. dával náboženskou svobodu, nechtěli slyšet o Jednotě bratrské (což by bylo vlastenecké bývalo) a raději se přidali k vyznání buď helvetskému neb aušburskému (což bylo do jista nevlastenecké). Pohříchu nemohl to dokázat, když na něho znalci doby uhodili. Co s tou Chrudimí? Je-li pravda, že magistrát chrudimský r. 1782 byl český a město Chrudim české; je-li pravda, že biskup Hay uměl dokonale česky a tudíž proti dosavadním obyčejům i v biskupském kostele v Hradci Králové německy kázal a magistrátu chrudimskému německy dopisoval: zajisté máme před sebou událost, o které před drem Řezníčkem žádný z třiceti historiků, kteří o našem probuzení psali, neměl ani tušení. Pan dr. Řezníček neměl by být tak skromný, aby před literárním světem své doklady skrýval. Neboť jeho objevem postavilo by se kus našeho obrození vzhuru nohama. Na Moravě, odkud Hay přišel, byl do r. 1780 všecek veřejný život německý. To víme. V Čechách bylo — jak slyšíme od Řezníčka — všecko české, zejména biskupové a magistráty, a Hay jen proto se prohřešoval proti odvěkým právům jazyka českého, že byl poměru českých neznalý.

Nem-li však pravda, že biskup Hay český jazyk ovládal (aspoň tak drvoštěpsky

jako dr. Řezníček); nem-li pravda, že magistrát chrudimský byl český; že před Hayem a po něm v biskupském kostele hradeckém biskupové česky kázali (na př. biskup Hunl); že dosavadní obyčej byl za Marie Teresie, aby si biskup s magistrátem dopisoval v Čechách česky; jest otázka, nemá-li se taková historiografie, jakou dr. Řezníček pěstuje, odkázat do Blahověstu, Vlasti, Svatého Vojtěcha a jak se to temné zboží jmenuje. Chápeme konečně, že nešetření práv českého jazyka v církvi boli i katolika tak věrného, jako je dr. Řezníček; že ho k smrti zarmucuje, když ví, že baron Skrbenský nebo biskup Huyn nedovedli by česky napsat ani kloudného dopisu, něku-li pastýřský list. Ale když se pan dr. Řezníček pohoršuje dnešními poměry, nesmí být proto tak nespravedlivý k biskupu českému z roku 1782, při čemž aspoň to dobré shledáváme, že byl osvícený, učený, znal Písmo a choval se nejen lidumilně, nýbrž i vlastenecky.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Bratříček.

Pětiletý hošík se svou menší sestřičkou chodívali na návštěvu k tetě. Tu je vítával hned u dveří mladý pejsek Brok: vrtěl očáskem, skákal vesele, vzpínal se na děti a ruce jim lízal. Rád s nimi si hrál.

Jednou, když děti zas přišly, Brok spal ve svém koutku. Byl dnes nějak ospalý, že ani příchodu jejich nepozoroval.

Děti došly k pelišku spícího psíka. Chtěly s Brokem si pohrát.

„Sáhni na něj, Mařenko,“ vybízel bratříček.

„Sáhni ty,“ řekla sestřička.

„Napřed ty ho pohlad, Mařenko.“

„On by mne kousl.“

„Brok nekouše. Jen ho probud,“ naléhala bratříček.

V tom teta zavolala děti, aby šly jíst. Cośi dobrého jim připravila na talíř. Z spánku probral se pojednou i Brok a při spěchal k talíři na čekanou, padne-li mu co na zub. Takové chvíle nerad by zaspal.

Bratříček chopil se chutě lžice: „Já bud jíst napřed, Mařenko. Je to snad horko mohla bys jazyk si spálit.“ K. H.

Tato skutečná příhoda dětská pointou podobá se roztomile vypravované povídce Hrdinové, které z anglické čítanky Jos. Kožíšek přejal do svého nového slabikáře „P o u p a t a“. Črta byla však napsána dříve, než jsem četl anglické vypravování.

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo „Pokrok“, společně s ručením omezeným. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyp. Dušek — Tiskem „Práva Lidu“ (J. Skalák a spol.) v Praze II.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2.50, čtvrtletně K 1.30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

IAN ROKYTA:

VŠEM VĚRNÝM ČECHŮM.

(10. června 1415.)

Ze zpěvníku pozdního husity.

Brk bílý s čistou blánou svístem hovoří,
tvar písmen hrotitých se v řádky staví:
ponesou pozdrav přes zelená pohoří,
přes mnohou řeku drahé do dáľavy,
kde na pomezí hory stojí okruhem
a v srdcí země Praha sterých věží,
kde oráč těžkým krokem stoupá za pluhem
a myšlenky své pouští bez otězi
ne v starostech jen o tvrdý chléb vezdejší,
leč také o tom, co je zlé, co pravé,
co podstatné je v žití a co vedlejší,
co trvalé a co jen přeletavé.

Tam do té země, v které nový Betlém
vstal,
by Kristus v něm se znova z Pisma zrodil,
by bohatým i chudým znova uchystal,
co všemu lidu dávno nechal v podíl.
Tam do té země, věrným Čechům všem,
jenž Boha milují a budou milovati,
ať ve zlaté a v kmentu vládnou palašem,
či v režné kytli dřou se na souvratí —
ten pozdrav posílal a s nim své duše kus,
než pravdě za obět své tělo složí,
kazatel betlémský a Mistr Pisma Hus,
v naději neochvějně sluha boží.

Psal v žaláři jej, v řetězech a okovech,
čekaje svého na smrt odsouzení.
Chlad vězení jej studí, sráží jeho dech,
stín chmurých zdí mu běře světlo denní —
a za krátko snad obejmě jej smrti chlad
a světlo života mu bude vzato,
že věčný život lidu svému v srdce klad
a věčné pravdy rozesíval zlato.
Ti, kterým Kristus zákon lásky odevzdal,
by kázali jej všemu pokolení,
jej vydají, že kacířem se být jim zdál,
jak zkázoploďné bejli k upálení.
On dobrým být se snažil, boží království
zde hledal a své bratry k němu vedl —
a koncil, který v pýchy purpuru se stkví,
se celou silou proti němu zvedl.
jal kněze bezbranného dlani násilnou,

tiž řetězu a pout mu připíal k rukám,
dal v žalář jej, kde stěny chladem k němu
Inou,

a nyní odsoudí jej k ohně mukám.
A on přec vždy jen pravdu hledal zářivou,
by ještě naposledy řek' jim, že jest čist,
a zde jen zloba s nenávistí na něj řvou,
jak pohltily by jej, hledající;
když žáda, že by z Pisma poučen být chtěl,
v němž jeho pravdy nepřebíraný poklad —
jen křičí: Odvolej, co za pravdu jsi měl,
nám poddeť se, sic budeš proklat ...!

To vše mu hlavou táhne, když ten píše list
všem věrným Čechům, kteří k němu stáli,
by ještě naposled řek' jim, že jest čist,
že v pravdě stál jen koncilu i králi —
by rozloučil se s nimi, kterým v Betlémě
i na Kozím a pod Krakovcem kázal,
než vyšel pravdy hájit České ze země
a nežli nepřítel jej k upálení svázal.
To vše mu hlavou táhne, když se zastavil,
co v odkaz poslat do země svých dědů ...
Žíi znova vše, co prožil od prvních zde
chvil,

ve vlastních utrpení kráčí sledu,
vše znova přemýšlí, co zkoumal tisíckrát,
zde pravě jest, co držel, učil, psával,
zda dobře jest, že pravdy své si nedal brát,
byť násilím šel na něj zloby nával,
zda o n je v právu, který z Pisma Páně vzal
si naučení lásky nekonečné,
či o n i, jimž se v Písmu pramen zdál
být jejich pýchy jen a moci věčné? ...

A domysliv, psal v odkaz české do dále:
Těž prosím Vás, byste se milovali,
násilím dobrých tlačit byste nedali
a pravdy byste každému vždy přáli.«

B. BENEŠ:

POVÍDKA O PANU RADOVI.

(Dokončení.)

Neměl bych stenografovat, co tu vyprávíš?
Cítil jsem, že Kalous má zase něco jedovatého
na mysli.

Proč myslíš?

že mi to vyprávíš, jakobys četl z paměti povídku. Bude škoda, aby to zapadlo v zapomenutí.

Nu — tedy k vůli tobě to někdy napíši. Víš, že to mám vše v živé paměti. — Nuže dále. Potom se hrálo a zpívalo a byly vystupy — nu a potom byl konec programu. Odklídil jsem se do kouta salu, abych dal pozor, co se bude dále dít. Rada mne doposud nezpovírala. Obecenstvo houčně odcházel, jen několik málo setrvalo ještě. A potom přišla Fifi, usadla k radovi, rukou mu potřásla, usmála se dovádě a pohládila ho po pleši. Tehdy byla jeho pleš ještě o něco menší. Rada seděl obrácen tváří k jevišti. Posice ta byla pro mě velice příznivá. Vrátil jsem se na své místo. Fifi se po mně ohlédla. Rychle jsem přiložil prst výstražně na ústa. Pochopila: už se na mne ani nepodívala.

Snad nebylo to ode mne gentlemanské, ale bavilo mne, z ukrytu zálohy naslouchat a pozorovat pana radu. Mluvil s počátku jakoby nesměle, šeptem, teprve po chvíli se rozhovořil tak, že slyšel jsem vše. Fifi byla rozkošná a k radovi se měla přítulně. A tak to šlo: večere, pivo, víno, rybičky, úhoře, doutníky, cigarety — — — A Fifi brala vše se slibným úsměvem: vínem napájela kapelníka, doutníky obdarovala ředitele, rybičkami houslistu, úhoře bedlivě zabalila do papíru — a to vše doprovázela sladkými slovy, měkkými úsměvy, stisknutím rukou, pohlazením radovy tváře, červené a odulé, která se v potu až koupala.

»Pane rado, pane rado!« šeptal jsem sám k sobě vážně, ale s úsměvem v duši, takhle vaše paní — pane rado —!» A chvílemi bylo mně do zuřivého smíchu, že stěží jsem se zdržoval, když bílé, štíhlé ručky Fifiiny koupaly se na radově tváři v potůčcích potu a šimraly jej po licích, po čele a po pleši, ach po takové krásně, zrcadlové pleši...

»Pujďeme, kofátko —?« Zahlédl jsem, jak při své sladké otázce stiskl pan rada Fifiinu ruku a tak mladicky hloupě zadíval se jí do očí. Fifi je sklopila — ani dívky pensionátu nedovedou jich tak sklopit, když potkávají mladistvé studentky, jejichž pohledy by rády neviděny zachytily. A s tím cudně sklopeným zrakem byla Fifi tak rozkošná, že jsem se ani dost málo nepodivil, když tlustý krk paně raduv mladistvé zrudnul a nad límecem zavlnil se v sladké touze.

A Fifiiny malinové rtíky zašeptaly:

Pujďeme.»

Potom zvedla hlavu a její oči se rozhořely. Pan rada jistě v nich viděl tisíc andílků, sladkých a svudných, ale já poznal jsem dobře, že to v nich zahořelo tisíc diblíků, dováděvých a vysměšných. Platit!« Pan rada zacínkal na sklenici.

A v té chvíli přiklonila se k němu Fifi tak blízko, že její dech zahřál pana radu na tváři, jež se mu do ruda rozžhavila.

A malounek dloužek mám —»

V tom okamžiku byl pohled Fifi nejkrásnější: její oči prosebně a rozpačtě se usmívaly,

její hlava se skláněla k panu radovi blíže a blíže a pan rada z nenadání ucítil na svých rtech cosi teplého a měkkého — — Oči zakalily se mu vzrušením po sladkém polibku — —»

Zcela správně;« přítel Kalous byl důsledný ve vysmívání. »Ale což ty — když ti byla Fifi tak dobrou známost?« Znělo to trochu posměšně.

Je přece rozdíl mezi polibky. Docela jinak políbíme toho, koho máme rádi a toho, kdo je nám lhostejný. A pro takový lhostejný polibek přece netřeba žárlit. Proto, vida, že pan rada se uleknul a uzkokně se ohlédl, nebyl-li pozorován polibek, který mu Fifi tak roztomile uštědřila, sklonil jsem rychle hlavu; když se pan rada otočil po mně, uviděl již jen bílou plochu programu, který skrýval moje inkognito. Potom, uklidněný již, otočil se zpět a zašeptal: »Ale ovšem.«

Přišel sklepnik a pan rada platil: ze dvou tehdy ještě ružových papírků málo dostal zpět: nehnul však ani brvou a myslím, že by byl v té chvíli koupil Fifi třeba automobil.

Vytratil jsem se ze sálu do šatny, oblékl se a postavil se u východu. Napadl mě ďábelský plán.

Sklepnik pomohl panu radovi do zimníku, uklonil se uctivě za výborně zpropitné a pan rada, veda pod paži Fifi, odcházel se sladkými myšlenkami.

Na ulici u východu vkročil jsem mu v cestu.

Ale, pane rado, jaké to příjemné překvapení, jaké to příjemné shledání...»

Pan rada ztrnul a ruka Fifiina vyklouzla mu z podpaždí.

— Totiž — ááale to jsem rád — na zdar, na zdar — noo, kdo pak by to řekl — totiž — ovšem, ovšem — A tohle — tohle je moje neteř...!« Pan rada vzpamatovav se a nadšen svým nápadem chtěl také mne představití. — A tohle je pan — —»

Ááale — tím větší překvapení,« vpadl jsem mu do řeči. »To jsme spolu v rodině — tak nadále — vždyť Fifi je moje sestřenice — a vy tedy jste můj strýček, milý strýček — —»

Tu teprve zůstal pan rada jako opařen; ale už nebylo lze couvnout.

No, hleďme — hleďme, jak se rodina sejde a najde — — Kdo pak by to byl řekl — —»

— — — ještě včera,« vpadl jsem, z plna hrdla se rozesmáv. »To je třeba jít oslavit, vidíte, strýčku?«

A konec: šli jsme. Svě rodinně shledání oslavovali jsme do rána: já a Fifi veselí, pan rada smutný. V duchu asi vše proklínal, ale konec koncu smířil se se skutečností. Když pak ráno loučili jsme se před kavárnou, vzal mne rada bokem a šeptal mi: »Ale víte, až přijdete k nám do Přibramí, ani muk!«

Ujistil jsem jej.

Ale vy, pane rado, také; kamarádi vědí, že nemám žádnou sestřenici...»

— Tak a teď s bohem.«

»S bohem, strýčku. A pani tetince rukulibám«

»A já také, strýčku.« A neteř» Fifi vtiskla panu radovi polibek na rozloučenou. Myslim, že už mu tak nechutnal.«

»Protože's mu ho otrávil.« dodal přítel Kalous.

Ostatně ti naprosto neradím, abys to chtěl zpracovat na povídku. Nehodí se to pod klobouk žádného literárního —ismu. — Tak — a teď mi pověz něco rozumnějšího.« —

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus a návod ke styku s uměním.)

7. Potřeba nového názoru.

Který je ten pravý vztah, dojísta nevíme posud bezpečně; vědi to pouze oni vzácní jedinci mezi umělci, kterým dostalo se božské milosti spatřit krásu v její podstatě, v tak vysokém stupni jasnosti, že odtud ozřejmilo se jim všecko ostatní. Nám všem ostatním třeba úsilně hledat poznání tohoto pravého vztahu krásy, umění a života; mám za to, že to je vskutku první a hlavní úlohou vykladače umění, hledat tuto odpověď. Dojísta nemůže zde běžet o nějakou umělou, jen nějak šalebně zkonstruovanou syntésu umění a života jakožto dvou sil různých povahou a podstatou, tedy o takovou malou, k brzkému rozpadu odsouzenou syntésu lidskou, nýbrž o poznání syntésy božské, to jest o poznání, že umění je st od prapočátku jednou z nutných ethických sil vývoje, integrujícím součinitelem bytí. Nalézt poznání pravého vztahu; přesvědčit lidi, že umění je důležitou záležitostí všeho života a žití všech jedinců lidských; ozřejmit jim, že zrovna proto je netoliko právem, nýbrž povinností všech žít s krásou a uměním v důvěrném, živém, pravém, trvalém styku — nad to není pro vykladače umění úkolu vyššího. Kdyby to se podařilo, zdařila by se věc ohromná: nejen osvobození umělců od pochyb o smyslu díla, nýbrž hlavně osvobození lidí od nevěry v život. Není horšího zla mezi námi; ta nevěra je pramatkou veškerého zla ostatního. Nevěřte těm, kdo vám říkají, že nejprve člověk potřebuje chleba; víry v život potřebuje nejdřív. Pokusy, kterak převést do veškerého obecného denního života transformovanou tepelnou energii sluneční, nejsou o nic důležitější, ba pravím: jsou méně důležité, než pokus uvést krásu a umění do všedního žití všech, naučit všechny lidi žít s krásou a pochopovat její nehlub-

ší hlas i smysl; neboť zde běží o to, postavit do služeb celku života důležitější ohromné síly než je ona nevykořistěná energie sluneční.

Nemáme dosud jistoty, jak a se kterými mohutnostmi žití souvisí umění jako síla se silami téhož rodu, téhož ethického sousíli; nemáme ani jistoty, která je pravá funkce umění v obecném dění života. Musíme jí však nalézt. Úloha je to nová, svízelná, dosud chápaná jen málokterými — jak by směl si troufat chtít ji nalézt na první ráz, kdo k veliké věci sotva se přiblížil?! S tím vědomím podávám zde svůj pokus o odpověď: jdu-li snad sám dosud tou drahou-nedrahou, hledaje a klopýtaje, vím, že nepůjdu vzdychky sám.

Marny jsou pokusy, najít smysl umění izolovaně od ostatního života; odpověď takto nalezená ukáže se vždy příliš malou a příliš krátkého trvání, poněvadž nevysvětluje ani zákonnosti vývoje umění, velikosti a rozsahu tohoto tisíciletého zjevu na tváři země, ani nepochopitelného úsilí, vášně a pravé posedlosti umělců, přicházejících ustavičně a nesených vlnou velikého rytmu.

Hledá-li se odpověď přibližně a dálekvátní ke všem těmto úkazům, dojde se k tomu, že se ona musí nějak krýt s odpovědí po smyslu celého života. Z otázky pouhého umění, pouhé estetiky vyvine se naposled otázka náboženská, jako jí jsou konec konců všechny otázky života. Leta isem se trápil, hledaje také onu odpověď bludnou cestou umění izolovaného; může přijít jen v souvislosti s celým názorem na svět.

Veliké dění života není chaosem, jak se zdá krátkohledým a zmateným dušičkám bez víry, nýbrž s jistě výše pozorováno je to zřejmě pevný, zákonně sečlankovaný soujem sil, tihnoucí k pevnému iakémusi cíli. Jako neskončené a snad nikdy neskončitelné umělecké dílo velikého Umělice, jako ustavičně pokračující velebáseň boha, jako jediný a pravý »gesamtkunstwerk« (nebetyčně rozdílný od žebrácké koncepce »gesamtkunstwerku« lidského) jeví se mi svět-život: báseň vyvíjející se nepřetržitě s dramatickou gradací k formacím stále vyšším, bohatším a krásnějším. Rytmus, — ta podivuhodná věc, projevující se všude v životě, od tepu krve ke koloběhu světových period, od hrv pablessků na hladině potoka k úžasnostem kolotání soustav slunečných — stačí mi sa-

moten k potvrzení uměleckosti díla i umělectví autora. Jako každé dílo umělecké ani tato velebáseň boží není bez niterných bojů, beze střidy bolesti a rozkoši tvůrčích, bez deprese a exaltace (co jsou vyhybnulé rody živočelhu, vymřeli národové, vyhaslá slunce a roztráštěné hvězdy jiného nežli skrtnuté verše básně boží, které vymazala tvůrčí nespokojenost?) — leč nade všemi těmi boji, bolestmi, depresemi vítězí ustavičně dobrá idea, nesoucí celé dílo, tak silná, že (zřejmě i pro nás) váže od počátku a trvale sama autora básně: není proň možností opustit dílo nedokončené, zradit je v puli cesty, proti němu celému se obrátit s hněvem zničení; on a dílo jeho jedno jsou, poněvadž je v jedno činí i děla. Dojista, nám krátkozilcům, zeměrodčům, bezkřídlym (kteří snad i jakožto celé člověčenstvo činíme snad jen jediný hexametr v té básni boží, a kdož ví, zda celý?) nelze ovšem přehlédnout celé její osnovy; tolik však už dnes vidíme: že odehrává se v ni neustále veliký zápas dvou souborů sil, sousilí kladu života a sousilí záporu. Na obojím spočívá zárlivý umělecký zájem autorův; on právě proto, že je umělcem, musí těžce zápasit se svým dílem o své dílo, s negací své idey o tuto právě ideu, s revoltou své vlastní látky básnické právě proto, aby v zápase s ní silil, rostl a zdvihal sebe i báseň svou stále výš; ty síly negace života nejsou mimo něj, nýbrž v něm, tak jako i v duši a díle básníka lidského, potřebny a nutny proň i pro dílo samo z hlubokých příčin umělecky tvůrčích, stejně tak jako (v malém měřítku) v díle básníka pozemského.

Leč přes ten zárlivý umělecký zájem autorův pro oba rody sil, sousilí kladu a záporu bytí, z náповědi svého vítálního citu domníváme se spatřovat, kterak jeho tvůrčí sympatie jsou patrně na straně sousilí afirmativního, toho, které ovládáno je tendencí zdravého, svobodného, čistého, bohatého a radostného rustu. Pro vítězství tohoto sousilí jsou v díle jeho i síly záporné, tihnoucí k nesvobodě, nemoci, křivdě, neřesti, bidě, nečistotě, zurzačení a neradosti: aby v zápase s nimi ony síly dobré mohutněly a zdvihaly soubor bytí k vyšší formaci. Toť, zdá se mi, skutečná tvůrčí linie boží, totožná s linií svobody, zdraví, spravedlnosti, čistoty, bohatého radostného rustu, úplného rozvozu forem, plného rozvozu (nestačí mi tu jiné slovo) všech možností: na straně těchto sil kladu života je buh umělec, jeho

pravá tvůrčí láska, jeho vášnivá dychtivost vítězství, které je v dokonalé harmonii jejich. Očišťující se stále víc a víc od disharmonii, vlivu to negace životní, od nesvobody, nezdraví, křivdy, neřesti, nečistoty, bíd a hoře, tihnou tyto sdružené síly života k harmonii stále ryzejší: výzvukem této harmonie, víc nebo méně ještě kažené prvky disharmonickými, je právě krása; ve své nejčistší podobě bude výzvukem vrcholné, úplné harmonie afirmativních sil bytí. Možno, že i záporné síly života tihnou také ke své zvláštní harmonii, jejímž výzvukem je opět zvláštní krása negativní; buď jak buď, pro nás lidí žádoucí je jenom sousilí kladu, tedy i tihnutí jenom k harmonii afirmativní, tudíž žádoucí jen krása shodná se zdravím, svobodou, spravedlností, čistotou, bohatým, dokonalým růstem a radostí.

Jen této kladné krásy má zapotřebí náš život a naše duše. Neboť tato krása — toť viditelné znamení stupně harmonie, dosaženého kladným sousilím v zápase s negací života; toť svědectví zákonnosti, uměleckosti, ideovosti vývoje; toť bezpečný ukazovatel postupu dobré idey boží; prohlás věrnosti boha umělce ke své dobré ideji; toť věčně ubezpečení ve vítězství afirmativních mohutností bytí, přes všechny agonie, zmatky a deprese. Krása — toť na druhé straně rozhodné vyvrácení domněnky o bezcilnosti a nesmyslnosti světa, rozboření pesimismu, jako by život byl pouhou pastou hrou ukrutných a slepých náhod; krása, toť bezpečné východisko od nevěry k víře v život, od atheismu k poznávání boha. Kdo opravdu pochopil podstatu krásy, pro toho je holou nemožností zůstat zajatcem materialistické filosofie: krása díla nutně dovádí ho k umělci-bohu; tento logický požadavek je příliš nalahavý.

Poznáváním velikého zápasu obojilo sousilí, vysledováním oně zárlivé linie boží obírá se duch člověcký od prvopočátku. Poznává ji pracně a pomalu, pohledem ex post na zad muž vědy, ale bleškem, snadno, pohledem ku předu, milost intuíce básník a umělec, prorok a morální genius, filosof a zakladatel náboženství. Svízel je pouze v tom, otevřít pro ni oč milionu, které nesou život a rozhodují o tempu vývoje. K tomuto nutnému otevření milionův oči je, tvrdím, určena krása. Žádný jiný pohled do dění života neukazuje jeho uměleckou ideovost tak rázem nalahavě, bez důkazů, žádná jiná věc ne přesvědčuje mysl lidskou tak rozhodně

o jeho pevné vývojové tendenci ke krásnější, vyšší formaci bytí, nic tak neubezpečuje o nutném zvítězení kladných sil vitálních jako krása, hluboký pohled na její podstatu. Tim je krása nejmocnější hlasatelkou víry v život; tím tedy může se stát i osvoboditelkou nesmírných sil dosud v lidstvu spoutaných nevěrou v život, na ujmu štěstí lidstva a škodu celku životního.

Věřím teprv od poznání podstaty krásy, že ve velikém světovém zápase sil konečné vítězství náleží dobrým silám kladu života, právě vítěznou tvůrčí mohoucností dobré vůdčí idey boží: to mi pravi krása. Příliš rozhodně za světla krásy objevuje se mi tvůrčí láska boha umělce být na straně afirmativních sil, aby na konec směly zůstat vítězi síly záporu bytí! příliš mocné v září krásy proráží z pásma dějů svitivá linie boží spějící v před a neustále v před, aby bylo nám možno, domnívat se malodůšně, že veliký proud dějstva ztratil nebo ztratí svůj pevný směr, a zbloudí buď v chaosu nebo vrhne se do své negece! příliš extaticky je v boží velebásni akcentována krása jako výzvuk harmonie sil svobody, zdraví, spravedlnosti, čistoty, volného růstu a radostného rozvinutí možností, aby její básník mohl ji na konec dovést k apotheose otroctví, nemoci, křivdy, neřestí, bídy a popření života!

8. Funkce umění v životě.

Poměr nás člověčenstva k velké básni poží je dvojitý: jednak jsme už vzbášenou, dotvořenou částí díla, jednak pomocníky básníka boha, jeho spolupracovníky v části po nás následující, tanoucí mu na mysli dosud jen v ideí.

Jsme nejprve výsledkem slov předchozích, nutně přineseným ideou i rytmem básně kosmické: ty sloky včerejší jsou naším určením, naším básnickým osudem, rovna jako my budeme sami určením sloky zítřejší. Toť naše determinace, určující nás i proti naší vůli, ale ne zcela.

Neboť my jsme i připravovateli slok budoucí, potřebnými pomocníky díla božího a na to je nám dán těžký, osudný úkol svobody vůle, abychom nesli odpovědnost z této spolupráce. Neníť zajisté lhostejno ani pro autora díla, ani pro nás, kteří splníme svůj úkol, dobře-li, špatně-li. Dvě možnosti máme před sebou (toť naše svoboda vůle, kam nezasahují vlivy determinace včerejška): možnost být slokou obrou, krásnou, věrnou, která i bude dále žít, spojena životnými vztahy s dalšími for-

macemi bytí, i jako dobrá část díla navždy zůstane ve věčné paměti vzpomínajícího boha-poety (zdaž i pozemští básníci tak nečiní?) — anebo možnost být slokou špatnou, chabou, rozvrácenou, odbojnou a nepoctivou, která zmizí, vymazána, nemohouc zachovat souvislost s příštími formacemi života ani místo v paměti boží. Už se nám objevují veliké obrysy oné zítřejší kosmické sloky posthumní, která přijde po nás nutně, silou rytmu: obrysy nového člověka vyššího, bohatěji organizovaného, svobodnějšího, zdravějšího, spravedlivějšího, harmoničtější vyvinutého a krásnějšího než jsme sami; ač ani on nebude »posledním slovem«, jako jsme nebyli my přes naivní ujišťování starých náboženských knih, ač i on bude jen etapou, přec nyní je hlavní otázka: kterak my dnešní připravíme tuto vyšší realizaci idey božského umělce? Právě proto, že je nutné naše překonání, které nastane silou kosmického rytmu, neodolatelnou proudivou energií tvůrčí idey boží, je třeba — dokud čas pro nás — spravit své spolupracovnícké co nejlépe. To znamená tedy: co nejúže paralelisovat život lidský s linií boží; z poznání uměleckosti díla životního, z pochopení podstaty krásy plyne pro nás i ethický příkaz žít svobodně, zdravě, spravedlivě, čistě, radostně a krásně, i vědomí, že štěstí lidské je pouze v žití takto prožívaném u vědomí souladu s linií boží.

Jednotlivci mezi lidmi dávno to už vědí; oč však běží, je: aby celek člověctva to věděl a ve shodě s poznáním žil.

Abyste však bylo možno tak žít bez pochyb a rozpaku v mlhách a temnotách všedního bytí, aby lidem s oči se neztrácela ona linie boží, linie svobody, zdraví, spravedlnosti, k tomu je na světě krása.

Jsou zajisté lidské oči, vidoucí krásu všude ve světě, bez durazného sprostředkování umění; pro většinu lidstva však, málo vidoucí, je třeba zvláštních hlasatelů krásy, aby lidé našli vřív v život a mohli krásně žít v souladě s linií boží; tito zvláštní hlasatelé krásy jsou právě umělci.

(Pokračování.)

STANISLAV CYLIAK

ZA CÍLEM.

Nicotne jest dnes již o to přem,
kterou cestou k cíli jest se dat.
Cesta nejdelší se v krátkou změni,
ale vsichni po ni musíme se brát

Postavit se, nikdo se nám neodvází.
Počítejme! — Je nás trochu přec. —
Několik set tisíc pohotových paží
není jen tak zhola malicherná věc.

To je vojsko. To je strašná síla.
Ta, oč vezme se, to povalí.
Její ohně po skončení díla
u cíle vždy dosud slavně zaplály.

DOBROTA.

Jest jistě přebolestné pomýšlení,
že vítězství nám maří vlastní blud.
Lid dohrý prý jest — Bůh ví, je neb není,
však tvrdívá se tak až doposud.

Dá říci si a ke hře s těmi sedá,
již vysvlékli jej včera do naha.
A zítra hraje zas. — Čest jinak nedá.
Té za nic zadat nesmí, — přísahá.

A vsadí, nežli prohlásil by stávkou,
— víc ničeho již nemá — konečně i tu.
A kybicové kolem chválí kavku
pro příslovečnou její dobrotu.

NE A NE!

Národ náš, jenž prošel trpkou školou,
něčemu snad naučil se přec.
Viděl ty, již vzkřikl: „Hlavy dolů!“,
nu, a na takovou nezapomíná se věc.

Věky propastí však zasypatí spějí.
Mokvající rány časem schnou.
Zapomnění padá v duše po krupějí,
potomci že předkům nepodobní jsou.

Nejen nepodobní, ale cizí. —
Mělo by to s námi býti podobné? —
Všecko pryč i charakter náš ryzí? — —
Tomu neuvěřím! Ne, a ne!

JOSEF RAČICKÝ

J. S. Macharovi.

ZÁZRAČNÝ KOTEL.

Naše vesnice leží v krásné rovině středních
Cech. Země kolem je černá a úrodná. Německá vi-
deňská společnost těží z ní spousty zlata. Nerýžuje
zlutá zrnka, ani nedobývá a netaví rudy, nýbrž po-
mocí obrovského cukrovaru, který vévodí celému
kraji a pne se jako mohutný hrad k nebesům, de-
stiluje z černé hlíny a lidského potu drahocenný
kov.

Kolem pyšných, vysokých budov cukrovaru
krčí se zimomřivě maličké domky dělníků i poně-
kud rozsáhlejší selská stavení. Velikých sedláků
je u nás málo. Před dvaceti lety bylo jich tu více.
Tehdy žili velice rozmařile, prodávali za babku své
pozemky německému cukrovaru a velkostatku.
Děti jejich nyní již pracují jako dělníci.

Mimo německou rafinerii je na druhém konci
vesnice ještě jeden cukrovar. Byl to český závod.
Čeští akcionáři prodali jej německé firmě před 2
lety. Nyní je zavřen. Černé oprýskané budovy se
zabedněnými okny skýtají trudný pohled. Před
vraty se nekupí dělnictvo. Z komínu se nevznese
ani mráčku k nebesům. V řepních korytech si hrají
dětí. — Pro politika a národohospodáře nesmírně
zajímavá česká průmyslová troska.

Vedle této zříceniny největší zvláštností obce
je kotel, stojící na návsi proti majestátnímu vchodu
německé továrny. Není to nějaký ledajaký zreza-
vaný kotel, vyvezený snad ze zavřené české fa-
briky. Je to zcela moderní, parní kotel, zvláštní
soustavy. Jak podivuhodná je tato soustava, je pa-
trno z toho, že slouží k obstarávání veřejného mí-
nění. Skládá se z velikého množství zkroucených
rour, pák a roztodivných koleček. Na slunci se
lesknou jakoby byly ze zlata, až občanům zrak
pícháží. — A jsou to jistě zatrolení chlapíci, kteří
dovedou s takovým strojem zacházet! Z celé vsi
jsou to jen dva: pekařský mistr Václav Rada a Jan
Vamberk, starosta obce. Václav Rada je vůdce
dělnictva. Proto obstarává hrubší topičskou práci
Eohatý sedlák Vamberk. Mladočech starého rázu
který nyní občas dělá agrárníka, má na starost
jemnější práci, při níž se tolik neumaže: dělá
strojnika.

Kotel má pro obec nesmírnou důležitost. U ná-
se celý boží rok politisuje, agituje, dělají aliance
Vesnice nevychází z rozčilení. Hned se volí do říš-
ské rady nebo zemského sněmu; hned zase do ne-
mocenské pokladny, hasičského sboru, Raiffeisenky
nebo Čtenářské besedy. — Obyčejné měsíce před
volbami postaví se Rada a Vamberk ke kotli. Záhy
vyvalí se oblak dýmu k nebesům. Někdy býva
větší než z komínu rafinerie. Rada přikládá do
pece, až se mu pot perlí na čele. Atmosféra ve vsi
je ihned naplněna dusivým čmoudem. Miliony drob-
ných černých vloček létá ve vzduchu. Vločky usa-
zuji se do tváří lidem i na oděv a brzy pokrývají
špinavou vrstvou celou ves. Kdo nechce se uma-
zat, nesmí se ukázat na ulici.

Strojník Vamberk reguluje páru. Od kotle ve-
dou roury do všech hospod i do některých sou-
kromých bytů. Těmi se rozvádí pára po celé vsi.
Rozhodující jsou ovšem hospody. Vamberk pilně
dbá toho, aby tlak byl přiměřeně rozdělen. V tom
je mistrem. A pak ještě v něčem. Na kotli je jede
ventil zvláštní konstrukce. K ventilu připojeno je
vedení, ztrácející se kdesi pod zemí. S čím je vent
spojen a jaká je konstrukce jeho, ví pouze Van-
berk. Rada se o tyto komplikovanější věci nikdy

nestaral. Nad tímto záhadným ventilem nadepsal Vamberk křídou »pára«.

S kotlem zkusili štěstí i strojníci odjinud. Ale pohoreli. S hanbou musili zmizet ze vsi. Někteří i k nám až z Prahy zajeli. Nad naši dvojici však nikdo nezvítězil. A tak sláva její rozšířila se až na hranice obce, daleko po celém okrese.

II.

Rada je statným šedesátníkem s prošeďivým plnovousem. Nohy má poněkud do x zkrouceny jako každý pekař. V jeho celé postavě i chuzi je čistý druh rozvážnosti a moudrého sebeovládání. Je však také schopen bystrého obratu a prudkého útoku. V celé vsi byl vždy o něm jediný shodný úsudek: člověk houževnatý a nepovolný. Zakousne-li se do něčeho, již nepouští. Postupuje pomalu, opatrně, ale vytrvale. Umi se také tichounce přiblížit a v příznivém okamžiku vyrazit jako dravec. On dosud ani chvíli se nezastavil. Jako pekařský ovaryš přišel do vsi s holi a prázdnými rukama. Šotva uměl pořádně číst. Všem se naučil: i psát do novin i řečnit. S počátku vedl sociální demokracie. Když úředníci z továrny zakládali s Vamberkem novou dělnickou stranu, přidal se k nim. Říkal o sobě, že je »národním«. To slovo bylo ceou jeho politickou moudrostí. Tehdy seznámil se intimněji s Vamberkem, spojil se s ním a tato aliance trvá až dosud. Změny v konstelaci politických stran, které každou chvíli provádí ústředí, se nedotýkaly nikdy jejich aliance. Rada by nebyl pohopil, proč by se měl pojednou postavit proti Mladočechu Vamberkovi. Oběma nikdy nešlo o politické zásady. Šlo jim pouze o nadvládu v obci.

Radovým obchodům prospívalo toto spojení. Má veliký pekařský krám a jednopatrový dum a návis. Říká o sobě, že nenávidí lidi, kteří hradí ve svých rukou veřejné funkce. Nad vchodem o krámu má však přibito pět tabulek s následujícími nápisy: Předsednictvo spolku »Palacký«, elitelství hasičů, Policejní komisař, Pokladník aiffeisenky a Předseďa nemocenské pokladny. Tabulky vyvěšuje ne snad proto, že by se s funkcemi chlubil, nýbrž prý, aby se každý v obci ihned záležitě orientoval.

Vamberk nemá jediné z vlastností svého sponce. Není ani vytrvalým, ani rozvážným. Z jeho tváře nelze vyčíst jediného pevného rysu. Ve vsi chodí oděn jako myslivec. Sluší mu to, poněvadž má tvář poněkud zarudlou a oči hledí stále do dálky, jako lze pozorovat u starých myslivců. Jede-li do Prahy, oblékne se do módního, bezvadného šatů. Vypadá jako diplomat. Vše docela rovnoměrně vzděluje: Doma dělá ze sebe agrárníka, v Praze moudrého Mladočecha.

Jeho svízná, hubená postava činí neurčitý do- m. Mohlo by se o něm říci: člověk, který stále říká, skáče se strany na stranu a někdy kličkuje jako zajíc. Je již celkem 14 let starostou obce. V této dlouhé periodě byl jen jednou na kratičku

dobu vystřídán starým Tomešem. V obci požívá veliké úcty. Ředitel německé raffinerie z celé vsi se stýká pouze s ním. Část lesku z tohoto okresního poloboha padá i na něho.

Pouze dvěma lidem v obci neimponuje Starému Tomešovi, který má statek vedle něho, a slabému výrostku Mecerovi, který je synem Tomešova šafáře. Kluk starostu přímo chorobně nenávidí. Starosta Vamberk ho totiž jednou dopadl v zahradě na švestkách a pořádně mu vyprášil kožich. Od té doby zlostný kluk zvláštním způsobem se mu mstí. Kdykoliv totiž Vamberk dá za- práhnout do svého krásného, elegantního povozu a pyšně vyrazí s hujným spřežením na ulici, vyšvihne se kluk na plot, rozdělující oba statky, natáhne vyschlý, bezmasý krk jako kohout, nadme tvář, až mu zrudne a křikne za jedoucím starostou ostrým, pronikavým hlasem: kykyryký. V téměř okamžiku vyhrne se ze vrat starý Tomeš, uchá nervosně svůj dlouhý, šedivý vous a spokojeně se chechtá. —

Toto kykyryký má svou historii. Když Vamberk před třemi lety byl zvolen opět starostou, rozhodli se sedláci, že oslaví vítězství hostinou. Usnesli se, že každý musí z domu přinést nějakou pečení, aby to bylo lacinější. Vamberk slibil kohouta. Když se však sešli k hostině, byl stul prázdný. Jeden počítal na druhého. Bylo z toho trochu smichu. Druhý den kluk šafářův poprvé se vyhoupl na plot a na starostu zakokrhal.

Vamberka a Radu spojila jaksi vnitřně ještě jedna věc. Prodělalí spolu bosenskou okupaci. V hospodě mezi sedláky vypravují často o Turcích, barémeh a krásných Turkyních. Pletou do toho chorvatské fráze, jako: boğa mi, imaš pare, kako si, atd. Oživují tím svá lživá dobrodružství a dočívají věrohodnosti vymyšleným historkám o milování s Turkyněmi.

Vamberkovi záleželo vždy jen na starostenství. Ostatní veřejné funkce vždy rád přenechával Radovi. Oba si byli jasně vědomi, že budou-li společně postupovat, nikdo je ve vsi nepřemůže. Jen starého Tomeše se obávali.

To je vrtošivý šibal a podivín. V mládí se potloukal v cizině. Vyučil se sladovnickým a jako sládek vařil pivo v různých zemích. Oženil se v Rumunsku. Do rodné vsi vrátil se již jako stařec. Děti neměl. Přivezl prý si velikou sumu peněz. Ani potom však nezahálel. Koupil si statek v sousedství Vamberka. Pilně hospodařil. Nikdo nevěděl, pro koho. Proto ho nazvali lakomcem. U něho to však byla pouhá setrvačnost. Musil bez přestání pracovat tento zavalitý stařik s energickou hlavou, orlím nosem a pronikavými očima. O žních by potřhal sebe i čeládku.

Obecních záležitostí si dlouho vůbec nevšímal. S počátku tedy nedělal naší slavné dvojici žádných starostí. Až pojednou stalo se cosi neobyčejného. Starý Tomeš oblékl se do Iraku, natáhl rukavice a vypravil se do továrny. Nikdo ne-

veděl, co se vlastně stalo. Tomeš šel přímo k řediteli. Dlouho spolu konferovali. S jakýmsi podivným usklebkem vyšel z tovarny. Od té chvíle stala se se starcem podivná změna. Hovořil s lidmi, chodil do hostince, hrál karty se sedláky a mluvil na schuzích. Nikdo nemohl pochopit, kde se to v tom dědovi vzalo. Byly právě volby do obce. Všichni konečně uhodli, že chce být starostou. Vamberk i Rada se mu s počátku smáli. Ničeho prý nesvede. Když však starce nepovolil, postavili se oba ke kotli. A tehdy stalo se Vamberkovi poprvé, že záračný kotel mu vypověděl službu. Nastal hrozný zmatek. Rada i Vamberk ztratili hlavu. Lid pocítil jejich slabost a nerozhodnost. Tento pocit, že hýčkami hrdinové nejsou nezranitelní, rozhodl vítězství ve prospěch Tomeše.

Vamberk marně točil tajemným ventilem. Páry nebylo. To ho zdrtilo. Cítil, že cosi vyššího, silnějšího zasáhlo. Tomeš se jím chechtal. Po pul roce se však starostenství vzdal. A tak Vamberk opět zaujal své staré místo na radnici.

Tak jim poprvé vypálil rybník.

Deset roku šlo vše jako dříve. Starý Tomeš polehával. Vamberk a Rada s tajenou radostí ptávali se po jeho zdraví. Myslili však jen na jeho smrt. On byl vtělenou vyhrůžkou, černým mrakem na jejich nebi. — Dokud nebude ten starý čert na hřbitově, nikdy nebudu mít pokoje,« říkal Vamberk.

Jejich strach byl skutečně oprávněn. Starý Tomeš po delší době ukazoval se opět na ulici. Byl sice vylhublý, kost a kůže, ale stále ještě číperný a energický. Opět se choval tak, jako před 10 lety. Vamberk i Rada se ulekli. Byly totiž zrovna zase po třech letech obecní volby. Nervosa jejich ještě vzrostla, když jednoho dne zastavila se nádherná ekvipáž tovární před Tomešovým statkem. Vysoká postava ředitelova mrštně se vyhoupla a pružným, elegantním krokem vběhla k Tomešovi. Ve vsi bylo hotové pozdvižení. Taková čest se nestala ani Vamberkovi. S hodinkami v ruce na minutu vypočetli, jak se tam dlouho ředitel zdržel. Opět se cosi neblahého dělo. Vamberka div neranila mrtvice.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

JE TO ODPORNÝ VZOR

Pravi A. Denis o Vilému Slavatovi: „Byl to jeden z duchu obmezených, jimž třeba jest pána a jejichž největší radosti je abdikace: přestupem svým, ať pohnutky jeho byly jakékoliv, neunikl svému štěstí, ale konečně stal se jistě upřímným katolíkem a v pozdějším věku několikrát chtěl vstoupiti do řádu jezovitského: byl odvrácen od toho a prokázal mu větší služby v paláci. Byl přívržencem P. Jeronýma Gladicha Tov. Jež. v Magdeburku, jenž měl moc vysvohozovati duše z cizího, a jenž projížděl Rakousko a Štýrsko, sbí-

raje dary věřících; při třetí mši Slavata viděl duši své milé manželky, jak »bilým ptáčkem z oltáře vyletela«; podobně urychlil osvobození duší svých vlastních dětí, různých příbuzných a též Ferdinanda II., jehož spasení přece mělo býti zabezpečeno jeho vlastními zásluhami; Slavata zachoval svou viru v Gladicha, ač byl to jen dobrodruh a podvodník, jenž po letech pro své pohoršlivé skutky byl zatčen a odsouzen (1664). Takové omyly tehdejších bývají sice časté v obou táborech, ale u Slavaty jsou těžší, protože nejsou pouhým ukvapením obraznosti, ale trvalou atrofií rozumu. Od učitelů svých byl vyučen, aby nikdy nepohlížel přímo ani na lidi, ani na věci, a mysticismem jeho rozestřená jakási rouška mezi ním a skutečností. Jako vypravování jeho nemá života a ruchu, tak myšlenkám jeho nedostává se jasnosti a síly. Měl-li Slavata rozpaky o zákonitosti nějaké smlouvy stačilo k utvrzení jeho, aby některý pater kapucín mu zaručil, že otázka byla zralé zkoumána od theologů velmi zkušených, a ze z k á z y s v o b o d v e ř e j n ý c h těšil se slávou nesmrtelnou, jež vlast dostane se z obzvláštní přízně, kterou jemu a několika pánům dopuštěno bude následovati panovníka. V samostatnosti své nanejvýš šel potud, že předložil císaři mírné námítky, potom pomáhal mu porušovati zákon: „srdce panovníkovo je v ruce božích, musil jsem nechatí věci, jak jsou. Je to odpor n ý v z o r — a na neštěstí příliš častý — oně šlechty dvorské, ponižené a podlizavé, mali černé ctižádostivé a málo vzdělané, jak vyrůstala vedle Habsburků, kteří z ni vybírali nástroj své samovlády. Vše, i jeho jazyk těžký, spletitý se svou nesnesitelnou příměsí němčiny a latin jeví úpadek.« — Tak Denis. (Čechy po Bílé Hoře I, 197.).

Kdyby český historik měl portrétovati ten bludný zjev, jenž má v dějinách jméno Vilém Slavata, užil by slov ještě horších. A hle! V K r á s n a š e h o d o m o v a (č. 5.) dr. Vladimír Slavík z Jindř. Hradce vi o Slavatovi, že byl »vždy oddaným svému císaři a králi, a při tom vlastencem ryzího českého citu«. Ví o něm dále o jeho inteligenci a energii svědčí krásný portrét na tak zv. Rožmberské chodbě v zámku, majestátní postavě, v červené roucho řádové obléčené, hlava hodná španělského granda s b y s t r ý p ř í s n ý m okem pod pyšně klenutým obočím. jeho lásce k Čechám stejně jako o věrnosti panovníku podávají výmluvná svědectví foliary jeho paměti, v přebohatém archivu zámeckém clvané.« — Estetika zabila v lidech cit národ Z oblběně, bezcitně a přec krvavé bestie 17. sletí už je ve 20. století vlastenec ryzího českého citu. Pan dr. Slavík je syn generace, kterou nvychovalo mladočestství. S tou půjde národ dolvat svých práv...

Vlastník Tiskařské a nakladatelské družstvo »Pokrok«, společně s ručením obmezeným. — Vydavatel a zodpovědný redaktor C. Dušek — Tiskem »Práva Lidu« [J. Skalák a spol.] v Praze I.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

LILA NOVÁKOVÁ:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

OVES.

Modravý ovse na severní straně,
zas zvítězils už letos nad plevele,
a zas se vlníš, jak by měkké dlaně
v laskání nad tebou se zapomněly.

Rok po roce se dereš nad kameni,
rok po roce se s bujným pýrem rveš,
a zas se v slunci vánkem klasů kstíce pěni
co mí to všechno, ovse, vsuđerovat chceš?

Kamením možno prodrat se, pýr
přerůstati —
a přijde léto, život v klasy vymetá,
a budou chrpy modrat se, mák bujně pláti:
to bude všemu chudá, ale přec jen odveta!

NA DRUHÉM BŘEHU.

Je řeka překročena, mosty spáleny.
Už v jejich pilířích lužka pro prach byla
zanechána.
Dým vznesl se, po výbuších už domlouvají
ozvěny.
Jsou divná, tichá, bezslunečná rána.

Proč mosty spáleny? Proč zlekali jsme
sluch svůj třeskem mín?
Vždyť vzadu po nás pranic nezustalo,
ba ani přízraků se děsit netřeba, nebylo vin.
jen na dně všeho vždycky něco zhrdávě
se smálo.

Omnia mea — — — chudí tuláci — — —
jsme posery? Jsme zálibnými povaleci?
Či nitro nezastavitelně krvácí
a my to kryjem' smíchu ironickou křečí?

Je řeka překročena, stržen poslední už
most.
Snad proto, aby cestou naší nepustil se
kdośi
a nevyvstal jak nevitáný host
u chudých hodů, k nimž srdce bláhové zas
usedlo sí?

Směšno! Jdeme cestou svoji první, ale také
poslední.
Cožpak někdo ví o našem Rubikonu?
Zas z rána vyjdem', než se rozední,
a nezření zas kamsi dojdem' v slunce skonu.

Je řeka překročena, mosty spáleny.
Snad aby cestou za námi nezbloudily
vzpominek stíny?
Už v nový běh, tak zpola těžce zkyprěný,
jsme zaseli svůj věerejšek, hrst zrna, osti
a bliny.

Po polích věerejškem osetých vzpomínka
nekráčí.
Má zítřek vykličít z brázd v zaslíbené zemi.
Vzpomínky měkké mají nožky — tu
poroste i bodláci.
a rudá krev jejich žalobně by planula nad
stopami všemu.

Mosty spáleny. Na novém břehu je života
teskný milence.
Čím dal se k novým cestám, velkým gestům
zlákat?
Či proto jen, aby tu bylo něco přec,
nad čím možno nesmyslně plakat?

VLAK.

Vlak noci se řiti
z něho v nic.
Chtěl bys tak jiti
propastem vstříc.
Kolem je všechno cizí,
smysl ti všeho mizí,
nemyslíš, netoužíš,
v snění se nehroužíš, —
sleduješ nárazy kolejnic.

Vlak noci se řiti
z něho v nic.
Kol oken svítí
roj létavic:
Je smysl všeho jeden —
koleji starou veden,
řitiš se v prázdnotu,
dávaje životu
bezduchý pohled svých zřitelnic.

MLČENÍ.

Znám nehezké, úzké rety,
zbožňují jejich mlčení.
Za dlouhé, steré věty
promlouvá toto mlčení,
akkordy tisícerými
line se toto mlčení,
vůněmi nejsladšími
vlní se toto mlčení, —
rty úzké promluví-li,
poruší svoje mlčení,
hlas nyje vzpomínkou, kvíli
a touží po svém mlčení.

★

JOSEF RAČICKÝ:

J. S. Macharovi.

ZÁZRAČNÝ KOTEL.

(Pokračování.)

Druhý den stařec dlouho se procházel po návsi, škubal nervosně rameny a čuchal nemilostivě svůj šedivý plnovous.

Potkal Radu, který ho uctivě zdravil.

— Kam pak, sousede? zastavil ho Tomeš.

— Do schuze, mrkl na něho významně Rada.
— Živnostníci se sešli. Požádali mne, abych jim vyložil náš národní program.

— Topíte, topíte! křikl na něho stařec. — Už je plná dědina smradu. Člověk ani dýchat nemůže. Nedivte se mně, jsem už stár, mám zádech, plíce vypovídají službu. — Šel rychle, nervosně. Chytil Radu za rukáv a vlekl ho s sebou.

— Onehdy byl u vás pan ředitel? tázal se opatrně Rada.

— Byl — byl — počtil mne svou návštěvou. Inu, bože, co se tomu divíte? zasmál se jízlivě. — Vamberk jistě od té doby nespí, hloupé škrvně, odplivl si. — Napálil jsem zase jednou fabriku — ha — ha, stařec se smál, až mu slzy vstoupily do očí. Pak chopil Radu pod paži a důvěrně mu vypravoval celou záležitost. Rada žasl nad přichylností Tomešovou. — Již před rokem kupovala továrna od starce pozemek, který se rozkládal mezi jeho zahradou a budovami fabričkými. Továrna pozemku potřebovala ke svému rozšíření.

— Jsou to dva strychy, mistře, nic víc. — Za 40 tisíc jsou vaše, pravil jsem řediteli. Ani krejcaru neslevím. Obec vám prodává laciněji, já nikoliv. Nechtěli se mnou ani mluvit. Nabízelí 2 tisíce. Myslí, že k nim přílezu a vezmu 2 tisíce. Neznají Tomeše. Za pul roku přišli znova, co prý vážně chci. 80 tisíc, pravil jsem. Zdělali se. Viděl jsem to v jejich očích. A nyní konečně přišel sám pan ředitel. Naučil jsem ho moresům. Ptal se po mém zdraví, o pozemku však ani muk. Ale mne neoklame. Chtěl vědit, jestli už brzy scípnu, aby pole dostal lacině. Ukázal jsem mu tedy poslední vůli. V odkaze jsem učinil podmínku, že ono pole může být továrně prodáno jen za 120 tisíc. Ředitel zkameněl, slova nemohl ze sebe

vypravit. Konečně se tázal: Kolik vážně chcete? 100 tisíc, pane řediteli. Dostal jsem je — smál se stařec, oči mu lišácky blýskaly a prsty si několikrátě luskl.

— Řekněte to tomu škrvněti, dodal.

— Komu? tázal se Rada. Stavěl se nechápavým.

— Inu, bože, Vamberkovi.

Rada nevěděl, jak se má tvářit. Mlčky stisněně šel vedle něho. Přemýšlel, jak by měl odpovědět. Stařec zrychlil krok. Náhle chytil ho za ruku a pravil mu se zvláštním výrazem ve tváři: Budete mít brzy ode mne pokoj — vy i Vamberk. Vim, že si oddechnete. Ale než umru, rád bych provedl ještě nějaký kousek, aby to škrvně na mne pamatovalo. Takový malý taneček. Rozehrát si ještě naposled krev, než se promění v syrovátku a zmrví černou zem. Tak trochu slápnout psovi na ocas bych chtěl. — Podíval se významně na Radu, který hruzou trnul. Vycítil, že se jim stařec ještě jednou splete do voleb.

— Pozorní vás dlouho, pokračoval Tomeš. Vy obstaráváte Vamberkovi těžkou hrubou práci. Děláte topiče. Za to on vám ponechává předsednictví »Palackého«, velitelství hasičů, policejní komisařství a čert ví, co ještě. A k tomu vás chválí, jaký prý jste šikovný a pilný člověk. Sám však slizne starostenství. Rozumíte? Jakobyste vy nemohl být také jednou starostoul Takové škrvně, kykyryký. — Vždyť koho vlastně má za sebou? Proč byste nemohl být starostou? — I socialista jim může být. K tomu je třeba nejméně chytrosti. — Stařec se zlostně smál. Rada nevěděl, jestli si s ním pouze zahrává, či myslí-li to upřímně.

— Hleďte, pokračoval Tomeš, 80% přírůstek platí továrna, 10% velkostatek a ostatní my. Vamberk hospodáři s celými 100% jak chce. Bohatne z nich, kupuje pole, stále zvětšuje svůj statek. Rozumíme? I z našich peněz se má dobře. Továrně a velkostatku se revanžuje, je jim ve všem po vůli. Ale s námi si dělá, co chce. Vim to velmi dobře, bratře Rado. Nahlédl jsem do jeho knih. Teď už toho má dost, je řada na vás. — Řiďte se dle toho skončil ostře, úsečně a bez pozdravu zmizel ve svém statku.

Rada jako bleskem oslepen stál chvíli na jednom místě. Když se vzpamatoval, ohlédl se bojácně kolem, zdali ho někdo nepozoruje. Měl zvláštní pocit. Zdálo se mu, jakoby z něho stařec strhal všecek oděv a jakoby nyní stál nahý na návsi před tváří celé obce. Tento pocit měl hlavně proto, že jeho nitro bylo už dávno naplněno touhou, aby se také jednou stal hlavou obce. Jenže tuto myšlenku neopovážlil se hlasitě vyslovit. Tou se pouze sám v noci zabýval, když usnout nemohl a přemýšlel o budoucnosti. Nebylo již žádné vážnější funkce, o níž by se mohl ucházet. Zbývalo jen starostenství. Ve své cestě, kterou stále kráčel ku předu, se dosud nikde nezastavil, až teprve zde. Váhal však jítí dále. Vamberk byl mocný muž. A toho musil

odstranit. — Staře: odkryl tyto jeho myšlenky a touhy. Jakoby mu byl v duši četl. Byl obnažen a lekl se sám své nahoty. A ty řeči o hospodářství s přírážkami, o zlodějství, o revanžování se to-várně! Rada zrudl, rychle si přetřel obličej, sroval vous a spěšně zmizel ve dveřích hospody, kde se konala schůze.

Od té doby nemohl se Rada zbavit myšlenky na starostenství. Příliš dlouho v sobě tuto touhu tlumil. Když byla nyní ještě více podrážděna Tonešem, úplně si našeho mistra podrobila. Stále ho pronásledovala, spát mu nedala a vždy víc a více ho lákala jako svůdná ženština. Nemohl odolat. Podlehl velice brzy. Konečně jednoho dne řekl Vamberkovi, že by se funkce starosty měla střídát. Nedělá prý to dobrého dojmu, když 14 let vládne jedna a táž osoba. Vrhá to špatné světlo na hospodářství radniční.

Vamberk uhodl hned, oč běží. Dlouze záhadně pohlédl na svého spojence, pokrčil rameny, stáhl opovržlivě rty a beze slova odešel. Volby byly v plném proudu. Rada osaměl u kotle veřejného mínění. Vamberk se na návsi neukazoval. Nic jiného si mistr Rada neprál. — Mám nyní volné pole, volby si provedu sám. Začal zuřivě topit, kour se válel nad celou vsí. Čmoudu bylo všude plno. Ku podivu však páry nebylo. Všechna vedení byla studená, napětí nebylo žádné. V hostincích bylo málo lidí. Vnitřní zár, který jindy lidmi zmítal jako v horečce, ten scházel. Rada točil neúnavně ventilem, nad nímž bylo nadepsáno »pára«, avšak bezvýsledně. Hrozně se namáhal, dřel, napínal všechny síly. Konečně poznal, že je zle. Ve vsi se mu lidé začali zlomyslně smát. Veškerý sympatie se obracely k Vamberkovi. Hrozně okamžiky nyní zažil. Tak to nemohlo dále pokračovat. Něco se musilo stát. Vamberk počítal s tímto okamžikem, čekal každou chvíli, že se k němu Rada kajicně vrátí. A bylo by se to skutečně stalo, kdyby právě v té chvíli nebyl z nenadání zasáhl opět starý Tomeš.

Přišel oděn v černý šat a slavnostně nalađen. Na prsou leskla se mu zlatá medaile, které nikdy dosud nenosil. Tomeš také prodělal okupaci Bosny. Nikdo toho však nevěděl, všichni se divili.

— Není páry, pane mistře? zasmál se jízlivě stařec. Inu bože, nerozumíte tomuto stroji. Bez Vamberka ničeho nesvedete. Jste nešika — utřzil jste si ostudu. Pomohu vám. — Jeho šibalské oči se jen smály na Radu. Tomu spadl kámen se srdce. Ihned nabyl nové odvahy a sebejistoty. S tímto starcem musí vyhrát všechno. — A skutečně šlo všechno jako namazáno. Kotel pracoval přímo velkolepě. Rada jásal, byl bez sebe radosti. Vše se začalo obracet proti Vamberkovi. O jeho hospodářství šeptaly se již po vsi podezřelé věci. Toho se zase Vamberk zděsil. Jednoho rána stáli všichni tři u kotle.

Starý Tomeš škubal nervosně rameny, chvílemi se zálibně šklebil, chvílemi si zlostně cuchal

vous. Měl ještě nějakou čertovinu za lubem. Oba bývali spojenci byli plni úslužnosti a ochoty vůči němu. Ten je komandoval jako malé kluky. Konečně si je postavil před sebe a řízně, jadrně jim řekl následující:

— Dvacet roku provádíte zde kejkle s tímto kotlem, zneužíváte sobeckým, odporným způsobem jeho vlivu a moci. Udělali jste naši ves pověstnou v celém kraji. Nikdo nechce sem, aby zde politicky pracoval. Utloukli jste svými špinavými rukama každého. Je mi hanba, že náležím do svazku této obce. Pánové, jímá mne někdy takový hnus, že bych nejraději ležel již dole pod zemí. Poctiví, čestní lidé nesmějí na náves, vyhýbají se veřejným cestám a silnicím. Ty obsadili darebáci. Tam přepadají každého řádného občana a oloupi ho o čest, o pokoj a klid. Proto každý hrůzou trne, aby nebyl do těchto rejdů zatažen. Vy, pánové, jste hlavními strůjci tohoto veřejného teroru. Panu Vamberkovi jsem chtěl ukázat, že rozumím tomuto prokletému ventilu. Byl jsem také v Bosně a naučil jsem se tam trochu charvatsky — pohlédl významně na Vamberka. Ale já vím ještě více, pane starosto, vím kam vede tajná roura od tohoto ventilu. Netřeste se, ničeho vám neudělám. (Vamberk se netřásl, jen brozně zbledl.) Panu Radovi jste o tom nikdy neřekl. Vymstilo se to nyní na něm. Ale teď tomu uděláme konec. — Brzy umru a rád bych, víte, stoupl ještě jednou psovi na ocas — zachechtal se Tomeš, mrkl zlostně očima po obou spojencích, kteří se zatajeným dechem mu naslouchali. — Nebudete, pánové, ani jeden ani druhý starostou. To vám chci říci předem. Nechci, aby se hospodařilo dále tak, jak to činí Vamberk. Dohodl jsem se o tom s panem ředitelem. Bude nejlip, když některý úředník vezme správu obce do svých rukou. Nekřičte, že vydávám obec na pospas německé firmě. Vy jste, pánové, byli fabričtější na radnici, než jsou úředníci sami. Vše jim uděláte k vůli, jen když s přírážkami nechají vás dělat, co chcete. Nadbíháte a podlízáte řediteli až hanba. A při tom odíráte všechny poplatníky. — Dohodli jsme se, že pan účetní Ryba bude starostou. Ryba je poctivý člověk, dobrý Čech. Známe ho a ručím za něho. — Ovšem je potupným vědomí, že musíme do německého závodu, aby nám dali rychtáře. Stydím se za toto vlastní sebezneuctění. Ale není pomoci. Jsme lumpy a potřebujeme, aby nám stále po hřbetě jezdila rákoska. — Zakončil zlostně a pohlédl opět na ně s opovržením. Nyni půjdeme, pánové, do továrny. Pan účetní Ryba i pan ředitel nás očekávají. Či co, není vám to vhod? ptal se rozkvašeně Tomeš. Pojďme!

Oba spojenci ani nechápali jasně dosah řeči starcových. Jako političtí studenou vodou, krotce kráčeli za ním ... Byli úplně odzbrojeni a nechali se vést jako malí hoši. Starcův plán se podařil. Ryba stal se starostou. Tak jim podruhé vypálil rybník.

(Pokračování.)

GAMMA

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus a navod ke styku s uměním.)

A souhlase s tímto základním názorem: co je tedy funkcí umění ve velikém dění života?

Nejenom: učít člověka vzemocněně vidět, jemněji a bohatěji postřehovat tvary a barvy; zušlechťovat a diferencovat jeho zorné ústrojí, rozmnožovat jeho fyziologickou schopnost viděti, která dědičností a přirozeným výběrem stane se pak pevným, trvalým, organickým vlastním budoucích koloni; vzemocňovat v člověku subjektivní pocit síly vitální; učít člověka čisté, nesobecké radosti z díla umělce a odtud dovádět ho k jiným správným radostem čistým a bezzáštným, jejichž souhrn, celková radost života, dává tak důležitou sílu pro zápasy bytí. (Jak málo zajisté dosud chápe se sociální, politický, národohospodářský a národnostní význam této radosti života! jak špatně dosud poznáváme ohromný rozdíl výkonnosti člověka radostného od výkonnosti člověka neradostného, práce radostné od neradostné! Všude po státě, v každém koutě země měli by být učitelé, vyučující radosti života, ovšem učitelé sami radostní, a příkazem moudré politiky státní by mělo být, dbát úsilovněji o rozmnožení počtu lidí radostných než nováčků s bajonety.)

Leč nad těmito nejbližšími a samozřejmými úkony umění stojí důležitější a méně snadno poznávané.

Umění spatřuje a ukazuje krásu nejen už ve skutečnosti, ve hmotě světa »zrozenou a tedy viditelnou i jiným očím (krása přírody s k u t e ě n ě), nýbrž postřehuje moci i n t u i e e i krásu dosud nezrozenou, takovou, které život dotud byl neuspěl vtělit v činy-bytosti. Odvěké úsilí umělce, zápasících o vytvoření svých s n u k r á s y, která nikde ve světě dosud reálně viditelná nežije, pro kterouž nenalezají živých modelů, nad kterouž se mučí a vysílují, aby ji vyjádřili adekvátně na obraze a v soše tak, jak ji živě spatřují u v n i t ě: toto úsilí umělecké má hluboký podklad a smysl. Neboť to, co umělec spatřuje u v n i t ě sebe, není nic nahodilého, libovolného, nezákonného, nýbrž naopak něco velmi zákonného: oči jeho uvnitř spatřují v pravdě něco, co nese sám veliký rytmus života, co chystá se ke zrození na svět a bude zítra skutečností, zrovna tak jako by intuitivní zrak umělce spatřoval v dnešním nevzhledném poupěti zítější nádherný, barvami plápolající květ, který

přec už dnes latentně je v nevzhledném poupěti obsažen.

Tak umění milostí a silou intuice, totiž opravdového pohledu do zítřka s jeho zákonnou nutností, může anticipovat vytvořením umělcovým budoucí krásu reálnou; umění je tak náповědi toho, co život teprv vytvoří; co dnes je básní, zítra bude skutečností. Tisíce příkladů toho je kolem nás, tisíce dokladů na stránkách dějin umění. Starořecká plastika nereprodukovala toliko hotových už činů života, nýbrž básnila n a p ř e d krásná, harmonicky vyvinutá, dokonale zdravá a svobodná lidská těla, život pak dával umělce vidění dodatečně svou sankci. Nesluší tomu rozumět tak, jako by byl umělec býval v e d l život (domnívali se tak někteří, pomlouvajíc život, že jako slepý kulhá za uměním, patvoře dle díla umělce!) — to by bylo nepochopením pravého vztahu umění a života. Nikoli; ž i v o t tvoří, to jest: veliký básník, umělec bůh tvoří, a právě proto že tvoří zákonně, přísně logicky, uvědoměle umělecky a ideově, že v dnešním puku už je obsažen zítější lupen, v dnešním embryu budoucí krásná bytost, v dnešním poupěti budoucí ovoce: může umělec pozemský, člověk s milostí intuice spatřit jeho dílo zítější, takové, kterého dosud lidský zrak reálně neviděl a pro něž dosud lidská zkušenost nemá příkladu.

V tom je privilegium umělecké, že umělec vidí hloub, zpřímá a bez důkazů zdlouhavé empirie do tajemství tvořivé práce života a přede všemi zraky lidskými spatřuje už dnes to, co teprv zítra bude viditelné i zrakům bez daru intuice. Vidí slunce ještě za horou, z náповědi červánků.

Ačkoli tato umělecká intuice už sama o sobě je částečným uskutečněním bohatěji organizovaného, zrakově vyššího člověka zítřka (— takž umělec je zlomkem a kusou náповědi přicházejícího nadělověka —) hlavní věc je pro nás lidi v tom, že život svými činy stvrzuje předpovědi básníkův, umělců, proroků, filosofů, poněvadž postupuje zákonně, logicky, ideově. V tomto vztahu dnešní náповědi v díle uměleckém a zítějšího reálného činu života je životní důležitost umění: neboť vidět krásu znamená vidět zákonitost, účelnou ovládanost, rozumovou cílovost, tendenci k harmonii sil vitálních, umělectví a ideovost všedění života. To však znamená nejen poznávat esthetskou, povrchovou stránku bytí, nýbrž i jeho vnitřní etucké jádro, lépe řečeno jednotnost celku, v němž krása a zdraví, svoboda a sprá-

edlnost, čistota a dokonalý rust, radost plnotvaré rozžití všemi možnostmi jsou námennými názvy téže věci. Spatřovat podstatu krásy značí: vidět organickou jednotu a souvislost všech afirmativních plnbyti, vidět tvůrčí boží linii, pochopovat plnotnost krásného žití, tihnoucího ke svobodě, zdraví, spravedlnosti. Tak poznání krásy nemůže rozesmutňovat, jak se zdálo romantikům (V. Hugo), nýbrž naopak ozradostňuje pro všechny dny života, neboť ukazuje bezpečnou cestu k harmonii bytí, k zjednáni jeho souladu s linií boží, k nabytí štěstí u vědomí koincidence dráhy člověkovy s drahou umělce boha, k pevnému dobytí víry v život, k nalezení pravé radostné práce, ke vnitřnímu osvobození, přerodu a očištění.

Krása je nejsilnějším, nejpřesvědčivějším, poněvadž bezdůkazovým svědectvím o plnotvornosti bytí; poznat podstatu krásy a být s ní, toť nejrychlejší způsob transfuse víry v život do veškeré bytosti člověkovy. Srovnání s tím je transfuse z vědeckého poznání nepoměrně zdlouhavější než tak jistá jako z krásy: proto je umělec potřebnější nežli věda, aspoň v tomto ohledu lidstva, kde převládá tolik nevěry v život a kde přírůstků víry veň je tak málo třeba. Tu víru v život dávají i básníci a filosofové a zakladatelé náboženství a proroci, ale nikdo z nich tak výmluvně, přesvědčivě a přímo, jako umělec tím, že ukazuje krásu.

Té víry bude třeba člověčenstvu ustanovené, to jest až do splnění úlohy lidstva, do sebepřekonání a zdvižení bytí k vyšší harmonii: proto nemůže umění mezi lidmi zaniknout. Potrvá, aby lidé stále viděli linii boží, nezačali malomyslně na dlouhé cesty a pochybovat o smyslu poutí, jejíhož cíle pro nás určitě nevidět: na to rozžejí umělci stále nové ohně, zapalované krami zítřka, aby bylo vidět, že dobrá cesta se neztratila.

Teprv s neotřesenou věrou v život bude možno lidstvu vydat ze sebe všechno, co v něm je ukryto, jako v obrovském semenu: až na ně bude svítit plné slunce, až žití lidské bude dokonale svobodné, zdravé, spravedlivé, harmonické. To je tedy poslední a nejvyšší cíl umění mezi námi: s ostatními ethickými, vitálními mocnostmi bytí spoluvytvářet budoucího vyššího, krásnějšího člověka; spoluvytvářet jej po svém, zcela zvláštním způsobem, jež nemůže konat žádná jiná síla světa, tím právě že vzmocněně spatřuje a ukazuje krásu.

Tedy člověk je mi pravým cílem a předmětem úsilí uměleckého, nikoli však člověk už vytvořený, historický, dnešní, nýbrž nový člověk zítřejší, o jehož příchodu usilují po svém, nezaměnitelném způsobu věda i poesie, hygiena a eugenika, filosofie a náboženství, ethika a technika.

Tak každé dílo pravého umění, jehož původce vskutku uzřel krásu v její podstatě, ukáže pozorovateli mnohem, mnohem víc, než pouhou hru »tvárných prvků«, hru forem, linií, ploch, barev, valců, světél a stínů, mnohem víc, než »odraz skutečnosti« viděné temperamentem: bohu a mu ukáže. V perspektivě za každým pravým uměleckým výtvozem krásy objeví se kosmický Umělec, tisíckrát častěji než v hořícím keři Pisma. Každé pravé dílo umělecké je konec koncu výtvozem náboženským.

Alc buh viděný uměním je zcela zvláštní buh, zcela jiný, než jak jej ukazují kněží: buh umělec, buh vášnivě milující krásu a proto tedy spolu i buh svobody, zdraví, spravedlnosti, čistoty, bohatého rustu, radosti a plnotvarého rozvoje. To není buh z eněch starých bohu pomsty a útisku (nemožet se umělec mstit svému dílu!), strašný despota, ani mračný buh neradosti, askese, sebeničení a mučednictví, ani pyšný, strannický buh pánů, kráľů, nejsilnějšch bataillonů, ani mrzutý, sebezpyšnější, mstylačný stařec, který kdys dávno, za mlada, pracovával, od té doby však už po tisíce let jen snove kmetské, zlobné sny o konečném roztržení vlastního díla: krásný, mladý, radostný buh to je, vášnivě milující celé své dílo po věky neskončené, neomrzely pracovník, největší pravý milenec krásy, přísný uctivač zákona, logik na výsost poctivý, přísný k sobě i k dílu a proto radostný, věrný ke své ideji, neustále plný ohnivého dychtění po dokonalé harmonii a jistý svého velkého, konečného uměleckého vítězství.

Ukazovat stále tohoto boha krásného, udrževat v srdcích lidských víru veň i v dílo jeho, v jeho dobrou ideu, v jeho linii poctivou, na to je umění mezi lidmi.

(Pokračování.)

T. A. HANUŠKA:

ALEJE RUKOU.

Prošli jsme aleji k nebesum vztážených rukou, které se chvěly jak vodopád březových haluzí -----
 Dosud jak nejasně vědomí chvějí se ve mně,
 dosud jak utichlé ozvěny tepny mě tlukou,

Jakoby citily horky dech země
 Tenkrát to bylo,
 když srdce mě zatoužilo
 obnažit ukryté hlubiny smutku a touhy,
 když chtěli jsme stanouti naproti sobě
 do dna svých srdcí až nazi.

Soumrak byl tenkrát tak úzkostně dlouhý
 jak tážavě napětí našeho zraku. Jmž bytosti obě
 navzájem vkročily na práh svých citu.
 Soumrakem touhy se vchází
 v tu krajinu snitřnulo vlámí a předúsvítu,
 hluboko dolu kams po stupních lásky a nenávisti.

Lys tehďa na mých prsou snila,
 tak prostě jako všechna srdce v jarních nocích,
 tak vzácně jako žádné ve věčnosti!
 A byli jsme tak čisti
 jak naši země dobrotitivá síla,
 jež vinula nás ke svým ňadrum. V jejich krocích
 nekonečném mly tyšiny věku.
 A byli jsme tak prosti
 a odpoutání: kdesi pod života prahem
 jsme přebrodili věčnou řeku.
 V soumraku vlahém
 jsme stanuli v aleji vztažených rukou.

Kolem nás rodný kraj, krajina vzdechu a smíchu,
 které se ve vzduchu trásly jak pruzračná motýli
 křídla.

Z ukrytých pod květy pramenů proudící mízy,
 v nesmírném, hvězdami téhotném líchu,
 jak horoucí vřidla
 životních visí
 vytrvskly nesčetne rozechvěné ruce:

Jakoby země má rozpála osení rukou,
 jakoby tápala po nebi hledajíc cesty
 v rozkvětu žiti.

Jakoby vichřice zadula prudce
 a výkřikem němým a bezednou mukou
 zmltala větvemi kamenné sevřených pěstí.

Jakoby kosmičných vánku dech
 rozumel rozkoši březové ratolesti
 v opoje milostných snech.

Jakoby v bezvětří hodiny ranní
 aleje vírou svou stíšeně
 sepíaly zbožně a pokorně haluze dlam.

Jakoby úponky vládných a lakotných paží
 zavanem chtícu svých zdvížené
 ve větru vlály jenž příkrčen k zemi, snaží
 se zachytit slabě a hladově lodyhy květů —

A větry jak vojska se všech stran k útoku letící
 zaleh rukou se utkaly v vášnivém zmetu:

Větry jak horký dech milencin žhavé,
 jako tep života, jako zrak hledící
 přes pole války.

Větry jak vzedmutý oceán, bouřlivé, dravé,
 které jak vzbouřenci pustoší, káčí
 a krajinou zřícenin řítí se v dálky.

Větry tak mírné a vlavé,
 jež nesou se lehounce vzduchem jak zpěvaví pláči
 a v přeletu pohladí dotekem měkkých svých křídel.

Větry tak mrazivé jako déšť ledové tříště,
 jenž z duchem netknutých sídel,
 s bělostných ledovců do kraje svál.

Se všech stran snesly se větry jak v pohanská
 obětiště
 v aleji vztažených rukou, v nichž život spočíval
 vzdvížen k slunci jak obětní dary — — —

Kam nás ta aleje vedla? Či jdeme snad alejí
 dál a dál?

Z hlubin srdce přes života žáry,
 přes samoty smutku ukrytých jak lesní tůně,
 přes zarostlá polním kvítím pohřebiště
 aleje rukou větrem se zmitá
 jak vodopád březových haluzí — — —

Řekni mi, dítě, viděla's v aleji rukou jak znenáhla
 svitá,

nebo snad srdce mé jenom tak stůně
 sladkou a opojnou illusi? — — —

ALFRED HUMANUS:

ŽIVOT.

Potkal jsem dívku; její černé vlasy leskl
 se jak japonský lak, fialkové oči mne vy
 zývaly: Pojď se mnou!»

— Nemohu, zašeptal jsem, odpusť, ne
 mohu! Venku je Jaro, jdu je obdivovat
 má duše bude mu zpívat své nejkrásněji
 písně. Má duše je stydlivá, chce býti se
 motna, když zpívá. — Odpusť, nemohu. —

Čas plynul... Opět potkal jsem dívku
 po mechtutných bedrách vlnil se kaštanov
 vlas, oči, jež měly barvu opia, pravily mn
 Pojď se mnou!»

— Odpusť, nemohu, povzdychl jsem
 Mám doma tolik — tolik tlustých knih
 nevím ještě, co v nich je. Prý je v ni
 mnoho Krásy, Moudrosti. — Rád bych š
 s tebou žítím, velmi rád, ale musím don
 čísti tlusté knihy. — — — — —

Čas plynul... Má duše nezpívala
 písně Jaru, — oněměla... Doma ner

Jsem již tlusté knihy, přečetl jsem je. V duši zavládlo ticho, doma ze všech koutů zvala na mne prázdnota, smutno bylo v mém žití, smutno a teskno...

Tu potkal jsem dívku; postava její byla štíhlejší labutiho krku, barva jejího vlasu světlejší lnu, oči jasnější blankytné oblohy.

— Pojď se mnou! žebronil jsem. Je mi tak smutno. —

— Odpusť, nepůjdu! řekla klidně. Jsi již stár!! — 23. III. 1914.

KROKY OSUDU.

Na dlouhé chodbě povšiml jsem si dlažby. Dlaždice byly většinou sešlapány, ornamenty i barva setřena těžkými botami, které stále po nich tlapaly — tlapaly. Dlaždice ty měly šedavou, neurčitou barvu, splyvaly s druhými ve všední šed země. Podíval jsem se, že mezi nimi byly i dlaždice neotřelé, s ornamenty s cihlovým nátěrem, a ty se tak odlišovaly; byly ojedinělými v té šedé všednosti. — Však i po nich šlapaly těžké, zablácené boty, proč zustaly neporušeny? ... Jsou tvrdší? — — — — —

Tu vzpomněl jsem si na lidi. — I po nás šlapa těžký Osud, i po nás běhají kroky času. — Některý člověk však, ať Osud sebe živěji přes něho se šine, přec uchová své názory, své smýšlení a přesvědčení. — Většinou lidé kroky času setrou názory i přesvědčení, podobají se pak sešlapaným dlaždicím: nemají barvy, ani ornamentu, splynou se všední šedostí davu. — Jsou měkčí! — — — — — 29. III. 1914.

KAM?

U zdi se krčím, obnaživ hlavu. Vlasy pačejí mi na tváře. Podé mnou svalh a v níže město; tam pohlížím já.

Tisíce světél prodírá tmu, tisíce paprsků hvátá mi v zrak.

V mém nitru je temno, jak v dušičkové oci, když na rovech dohoří svíce. —

A za mnou v pološeru šklebí se malá ténka Kateřinek...

Dole to klokotá: hučí tam Život, výská aděje a mumlá Budoucnost.

V mé duši je ticho jak v pohřebišti slonů pralesa stínech. —

A za mnou nasmělým repotem hlásí se k votu duše Kateřinek...

Dolem jdou lidé dva; družně se tulí, obnažice šíje. —

A já jsem sám, osamocen jak blázen v upců středu. —

Hle, za mnou vábně zvou v pohostinné své siné plesnivé zdi Kateřinek! — — — 24. XII. 1913.

DROBNOSTI.

MAKSIM GORKIJ.

když byl na svých cestách, přišel i do Georgetownu. Tam četl návštěi, jež oblašovalo provedení jedné z jeho prací dramatických na tamním divadle. S překvapením četl však mezi jiným do-
datek: Ke konci představení dovoli si autor osobně obecenstvo pozdravit a jemu poděkovat. Rozumí se samo sebou, že šel na představení, očekáváje napjatě jeho konec. Když opona naposledy spadla, ozvalo se na všech stranách vyvoláváním spisovatele. Opona se zvedla, a na scéně se objevil muž, který se za ohlušujícího jásotu hlediště rozpačitě ukláněl. Gorkij požádal ředitele o dovolení, aby se mohl představit autorovi, k jehož největším obdivovatelum prý náleží. A tak se oba Maximové setkali. Nastala němá scéna. Ale nepravý představitel věděl hned, kolik uhodilo. Odpusťte mi,« prosil, neříkejte nikomu nic, zapřisahám vás! Jsem najat společností, abych představoval domněle přítomné autory provozovaných her, a ježto se umím výborně maskovati, představuji všechny oblíbené dramatiky her zde provozovaných. Pro smilování boží neříkejte to na mne. Mám čtyři děti a nevím, jak bych si jinak vydělal svůj chléb.» M. Gorkij se dobrácky usmál a neprozradil ovšem.

OPRAVA. V básni Jana Rokyty Všem věrným Čechům v č. 23. Besed Času. jsou rušivé tiskové chyby. V druhém sloupci verše 4. a 5. mají znít:

A on přec vždy jen pravdu hledal zářivou,
by obhájl ji, přišel do Kostnice —
Verš 11. má znít: Nám poddej se, sic budeš dá-
blu proklat! ... Ve 14. verši má býtí napo-
sledy« místo naposled — a 25. verš má začínatí
slovem «z da» místo zde.

BOTANICKÝ KOUTEK.

ZAJEČÍ CHVOŠTĚ.

Píše Oldra J. Novotný.

Okolo lesa na pustinách, na ladech rozkládá svoje keřiky. Keřiky husté, metlaté a houževnaté (polsky krzecinka). Zkuste běžet jimi — hnedle se převalíte. To je právě vhod zajícům i bažantům, kteří si dělají pod janovcem pelechy a hnízda.

Jděte časně z jara tamtudy: uvidíte trsy tmavých metel, a řeknete, že janovec je bylina chudá. Avšak přijďte v máji, v červnu!) Hle: ponuré metly se ztratily, uká-

*) Vitečnik (kolem sv. Vítu).

zalo se zlato, oslnivé zlato! A pohlédněte bližší: jaká nádhera květu, jaké klassické formy!

A řeknete, k čemu že ta kričící barva? Aby děti spíše uviděly a kvítí otrhaly? Či pro dobrodini poletujícímu hmyzu, kterému chystá sladkou medovinku? Nebo snad z pýchy? Ani to, ani ono. Pouze z vnitřní potřeby, nutnosti. Janovec potřebuje lmyzu, zvláště čmeláků, jako soli. Svým květem z daleka je tedy volá. A bzučáci přiletují. Medovinku sice nedostanou, ale dost chutného pylu.

Janovci jedná se v době květu o důležitý výkon svatební, a k tomu má dopomoci svoji odpočítanou váhou tlampač čmelák. Bzučák totiž sedne na dospělé, čekající poupě; a netuší, co se stane. Poupě je zdánlivě srostlé; uvnitř čekají dlouhé tyčinky a ještě delší, spirálovitě stočená čnělka s lepkavou bliznou. Dohazovač tedy si sedne, na lodičce se shoupne, křídélka květní se rozevrou a přilbovitá pavězka dává své požehnání následujícímu aktu: bleskurychle vymršti se čnělka, uhodí Kecala přes hřbet, obtočí jeho tlusté tělo s chlupatým kčížem, při čemž lepkavá blizna hledá, hledá v kožíšku pylový prášek. Nenajde-li, je celá nešťastná, hubuje na tlampače, zakrní a zustane na ocet jako stará panna. Najde-li, dychtivě si drží přinesená pylová zrnka, vsává je do sebe, vytváří z nich kašičku pro miminko, které dole v květu čeká. Rozředěná kašička (láčka) přijde dluhcu čnělkou, nakrmi vajíčko zelené, toto tloustne, buclatí, inu zkrátka začíná nový život.

V létě odpadává janovci krása. Korunky rezovají, vykonavše svoji úlohu. Z vajíčka vyvinul se zatím lusk, stále se prodlužující. Konec léta najdete už lusky úplně černé a chlupaté, které pukají rázně, při tom se zkrucují bleskurychle a vymršťují tvrdá, tmavá semena do okolí. Tak se janovec rozsívá. V tom čase bažanti zobají tato semena, čímž ruší rozsévačskou činnost janovcovu; avšak janovec dobře je pojištěn, neboť je vytrvalý a dlouholetý.

K podzámku přicházejí však k chudému chudí: výrobci košťat a metel. Nafežou čpíciho proutí a odvezou domů. Košťata jsou trvanlivá a při tom měkká, jemná. Svábi prý je nemohou ani cítit. Že se z janovce košťata robila vždycky, svědčí jeho řecké a německé jméno košťatový keř (Sarcothamnus, Besenstrauch); u nás říkají mu metlovka nebo chvoštěnka, též zajecí chveště, Lužičané zelený pruč atd. Zkuste, prosím, rychle utrhnout metlu janovcovou!

Odiřete si ruku, zabarvíte si ji, sedřete trochu kury, ale snitku neutrhnete; spíše ovíkláte celý keřik. Má totiž velmi pevná vlákna, jako len a konopí; v některých krajínách také z nich robí provazy, síťe, košíky a p.)

Vidíte tedy, že i suchopar může vám dát krásu i užitek. A nejen vám, zvíře má janovec pořád dost okolo sebe. Jeho snitky ckusuje vyscká, zvláště srncí (Rehkraut, česky« lengreut), zajáci a králíci**) (zajecí zeli, zajecí chléb; wuchačowe zelo a šwjerčowe zelo lužicky), z domácích chovných zvířat ovce i kozy, ba i koně (v Anglii melcu janovec místo ovsu); semena zobají bažanti, ale upražte je, a máte kávu; pou-pata můžete zadělávat do těsta jako v Provençalsku atd. A to ještě není vše. Je zahorklý, triselnatý, v popelu má draslo, a mnohé drasla, a proto můžete jim vydělávat jemnou teletinu, proto můžete ho dávat místo chmele do piva, a protože barví, můžete jim barvit vlněné látky. A ještě to není všecko. Také léčí. Můžete si usušit květy a pít odvar z nich proti bolestem na prscu a v žaludku. Můžete v mléce rozetřít kčien a přiložit na rány; rány dobře vyčistí a výborně zacelí. Týž odvar upotřebíte ještě na vyrážky a lišeje atd. Jak vidíte spojuje janovec krásné s užitečným, jako pravý paedagog.

Jen to je vám asi divno, že může růst na suchoparech a že má takové droboučké je tylkové listy. To je tak: Každá rostlina dýchá jako člověk. Jenom že vdechuje to co my nechceme, a vydechuje, co potřebujeme. Kromě toho opotřebovanou vodu, přemoci niž rozvádí potravu po svém těle, musí stále odpařovat. A janovec musí vodou šetřit. Nemuže mít tedy velké listy, ani mnoho listu. Proto je takový zdánlivě bezlistý. Nehyne ani v neustálých parnách, ačkoli reste na suchých, písečných pudách. Svými hustými metlami chrání a ve stínu udržuje silné kořeny, zásobárny vody. Zajímavé je, že dýchá též celou lodyhou, která má také stejné zbarvení jako listy — což je unikum mezi našimi rostlinami (listy k tomu nestačily ku vdechování kyseliny uhlíkové). — Lesníci osazují janovcem písčité stráně; na pokrajích lesů chrání pak lesní stromy před vypráhnutím.

*) Ve starořecké Spartě dělali z nich lana, plátna, krájkvy, střevice, plátna a j. (odtud Spartium).

**) V zimě jim velevitán, nezapadlý sněhem doce

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

OTAKAR HANUŠ:

KOMEDIANTI HŘBITOVA.

Jak hloupě strojená je lidská pieta!
Kretínskou masku má; naivní, celkem vzato!
Žil's zapomenut sám a zmiral po leta,
a zemřel's tragicky.

Ubohý, drahý táto,
tí, co tě vraždili, ztrnule stáli tam,
pán v žlutém svrchníku si skřípce narovnával,
nos šátkem utíral... Být na hřbitově sám,
já zeptal bych se ho, proč tvoji duši rvával,
proč zmijí úlisnou na chorých nádrech byl,
proč tvář svou zatuplou nad hrobem sešklebil,
proč kondoloval, proč, když srdce jášalo mu!

Když krokem úředním od hrobu kráčel domu,
chtěl pěstí do tváře jsem hlupce udeřit
a rozbit skřípce mu, že moje rány nítíl,
a hrdou jeho tvář chtěl zkrvácenou zřít,
by bolest, kterou lhal, skutečně taky cítil.

BÁZEŇ.

Nebojím se živých lidí,
lze se pouze rány nadít!
Ale mrtví mohou přijít
v noci laskat, v noci hladit.

Nebojím se ani mrtvých,
žiju s nimi dlouhým sněním,
bojím se však v tváře zřítí
umučené utrpením.

Vidět tvář, jež byla drahou,
ztyranou tak, jako byla...
nevím, zdali ona chvíle
rozum by mi nezabíla.

Život ničí, život bije,
život kácí, život špíní.
Štěstí však, jež nepoznal jsi,
přál bych tobě aspoň nyní.

Co je štěstí? Býti v hrobě?
Zdá se. Lze to zřítí všade.
Nemůže mi v hrobě hlupák
drze říci: »Kamaráde!«

ŽIVÉ.

Ulice běžely do prázdna,
do města běžely.
Na prsou voně voskovic
a věncu ležely.

Docela sám, tak smutně sám
jsem středem města stál.
Tvůj zrak mě srdce pohladil
a do rukou je vzal.

Toužil jsem ještě žítí? Snad.
Však ruku tvou jsem chyt:
těch mrtvých budu vzpomínat
a pro tebe chci žít!

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus o návod ke styku s uměním.)

9. Povinnost umělcova.

Jako je vitální potřeba umění, tak je i potřeba pravého umělce (a stejně: nepotřeba umělce nepravého). Z jeho privilegia, vidět vzimocně krásu, mnohem víc krásy, než vidí ostatní oči lidské; z jeho daru intuice spatřovat v podobě svých uměleckých snův a visí krásu dosud nezrozenou, ale která se zrodí pro zraky lidské zítřka, po zákonu; z jeho přímého pochopování podstaty krásy jakožto výzvu ku harmonie afirmativních sil byti, tedy z poznání mravní polaritě krásy; z chápání uměleckosti Světa-životu, z jasnějšího postřehování linie boží; konečně, vzhledem k tomu všemu, z milosti bližšího umělcova vztahu k velkému Autoru, nežli se dostává snad jiným duším lidským — vyplývá i jeho funkce v životě i jeho zvláštní k němu povinnost. Neboť talent, toť nejen milost a výsada, nýbrž spolu i vyšší závazek, větší odpovědnost, stupňovaná úleha, povinnost těžší práce pro veliké cíle životní; na to dostává se člověku talentu, aby v í c byl platen, v í c pracoval pro dílo boží.

Ta povinnost umělcova jeví se mi být dvojná: vzhledem k vlastnímu dílu a k vlastnímu životu, i vzhledem k životům jiným a k celku životnímu.

Vzhledem k vlastnímu dílu nijak nevyčerpává se umělecká odpovědnost a povinnost toliko úsilím o technickou jakost díla, o dobré remeslné provedení, o adekvátní stělesnění v i se na plátně nebo ve hmotě modelovací. Nýbrž proň běžet musí hlavně o to: vidět v skutku krásu (kolik umělci stavivá se jen být vidoucí, ač zhoľa nedonikli ještě viděm krásy! a kolik podvodu bývá ve výtvorech jejich!), pronikat jí stále hloub až do podstaty; pronikaje, poznávat v pravdě rodovost krásy, její ethickou polaritu, to jest organickou, zákonnou spřízněnost její s affirmativními silami bytí; na tom poznání vyznávat jí ve svém díle co nejurčitéji, tedy sám mít odvalu mravní polarity, s krásou esthetickou vyznávat krásu ethickou, očistit své dílo vědomě ode všeho, co je cizorodého s ni, od prvků negace, ode všeho, co je indiferentní a nekrásné. (To neznamená naprosto, že by umělec měl a musil v díle svém vyhýbat se zjevum záporu života — žádný umělec toho nečiní, neboť o tom nerozhoduje jeho libovule, nýbrž vnitřní zákon, idea díla, jeho logika a architektura! — čeho však třeba: aby on sám poctivě přiznával svou polaritu, nevydával negace za klad, nemátl očí a duši šalebným zastíráním, kde jsou jeho pravé sympatie a ethické těžisko jeho bytosti. — Vaše řeč budíž: Ano, ano — Ne, ne!« to platí i pro umělce, a tím spíš právě pro umělce. Nelze zajisté člověku milovat celý život, o ba póly bytí, klad i zápor, krásu sil affirmativních i krásu sil odvrácených od linie boží, zároveň zdraví i nemoc, svobodu i otroctví, spravedlnost i křivdu, bohatý růst a zmrzačelost.)

Teprv splně toto vše, stává se umělec pro duše lidské hlasatelem krásy v pravém smyslu. Leč ukazovat lidem krásu v tomto pojetí znamená dále učít je i krásnému životu: ukazovat krásu, toť umělcův zvláštní způsob moralisování.

Tu se objeví druhá povinnost umělcova: povinnost k vlastnímu žití. Moci učít jiné krásně žít, toho první a nepominutelnou podmínkou je žít sám krásně, zajisté nikoli krásně jen estheticky, obklopen obrazy a sochami, pěkně vázanými knihami a bibeloty, uměleckými starožitnostmi a žaponeriemi, čalouny a lepty, uprostřed krásného nábytku, v interieurech architektem vybášených — nýbrž ethicky

krásně. I tato povinnost mravně krásného žití plyne pro umělce z jeho privilegia.

Právě proto, že vidí krásy více, že pochopuje lépe její rodovost, affinitu a zákonnou spoutanost s ethickými silami kladu života, může on chápat i silněji její bytostný, neroztržitelný vztah k životu: vidí jakožto konstantní zjev, kterak přibývá nebo ubývá krásy v zákonném poměru s ethickou jakostí života, přibývá, když je život svobodný, zdravý, spravedlivý, čistý, ubývá, kde život je snižován a mrzačen útliskem, otroctvím, nemocemi, křivdou, neřestí, bídou, špinou, nevědomostí a neplodným trápením. Přirůstkem krásy nutně cítí umělec osobní rozkoš, úbytkem jejím nutně osobně trpí ujmu, sotva jinou, než včela posečením, vypálením medonosné louky, odkud sbírala svůj elixír.

Tedy umělec, který opravdu dychtí a osobně potřebuje, aby bylo víc krásy, neměně, nutně musí dychtit i po jejich podmínkách životních, to jest po tom, aby bylo ve světě víc svobody, zdraví, spravedlnosti i všech ostatních sil kladu; obojí dychtění musí se v něm krýt a slévat v jediné. Milovat krásu v pravdě a činně, znamená pomáhat affirmativním silám a stavět se proti záporným mocnostem bytí; neboť poměr jejich rozhoduje o množství i jakosti krásy: čím plněji mohou působit ony, tím víc očisťuje se harmonie jejich od kazův a dissonancí negace, tím bohatěji, zářivěji, kouzelněji musí se zaskvět výzvuk této harmonie, krásy.

Pomáhat oněm a bránit těmto silám nelze však nijak než vlastním životem a vlastním dílem; to platí pro každého z nás, tedy i pro umělce, a dvojnásob pro umělce, opět právě z jeho jasnějšího poznání krásy, z jeho privilegia. Vidět, pochopovat, milovat, ukazovat a chtít krásu, k tomu nestačí jen krásné věci malovat a sochařit, nýbrž i krásně žít i pomáhat jiným žít krásně, tedy působit všemi silami, aby všechen život uvnitř i vně, kolem byl krásný, zdravý, svobodný, očisťený od nemoci, křivdy, útlisku, nečistoty.

Nemiluje a nechce krásy v pravdě, kdo v praxi všedního žití žije nesvobodně, nezdravě, křivě a nečistě; není možno chtít krásu v díle svém a stavět se jí na odpor mimo dílo své, tím že člověk utlačuje, mrzačí a kazí žití jiných; nemůže milovat krásu s vášní, kdo zbaběle, bez odvahy k činu snáší, aby vedle něho nebo dokonce v něm samém byla ubijena svoboda, dychtění spravedlnosti, zdraví, pud růstu.

Nelze lišit díla od života: obojí teprv činí celek; nelze rozštěpovat výtvarníka od člověka: i to obé teprv činí celek. Jen za této jednoty celku může vznikat dílo cele pravé, prosycené pravdou vnitřní a čistou krásou téže polaritý; z duše podlé, nesvobodné, nezdravé, nečisté, zmrzačené dílo v pravdě krásné zrodit se nemůže: vždy bude pukat a rozpadat se vnitřní lži-vostí, jako mrzká slepenina.

Aby tedy umělec s měl ukazovat lidem krásu a aby ji ukazovat mohl v pravdě, ryzosti a v podstatě její, musí se i sám přerodit a všechn svůj život zkrásnit. Toť onen zcela zvláštní umělecký socialism, jak mu rozuměl Meunier, van Gogh, Ruskin a Morris. Není to nikterak nevolničení a podělkování maticerným zájmům dne, službičkování jakýmkoli politickým snahám, chcičům a vášním tříd, vrstev, skupin, mass lidských, lokajování bludné, dočasné morálce lidské ad hoc vymyšlené k hájení sobeckých zájmů silných a bohatých, té nuzné, noddě morálce, která tolikrát tak diametrálně se rozbíhá od veliké ethické linie boží — nýbrž věrná a uvědomělá, radostná a čistá služba velikým osnovným principům bytí, oddaná služba realizaci umělecké idey boží.

10. Osvobození umělcovo.

Nový názor můj umělce osvobozuje, pravím to s jistotou. (Ovšem netroufal bych si ho podávat vzácným umělcům celejasně vidoucím a proto vědoucím — [neni v této podivné zvláštnosti našeho jazyka, v němž toto slovo je stupňová-ním onoho, na dně utajen hluboký pohled do tajemné souvislosti věcí, pohled, jež do ní vrhl genius mluvy?] — nýbrž chtěl bych jej pouze podat umělci kolísajícímu, dosud zaujatému starým bludem, tvořiteli děl o dvojí duši, díla bez polaritý, ethicky roztrženého, v němž neuvědoměle a nečistě mísí se klad i zápor bytí, prvky různorodé bez jistoty o jejich ethické affinitě.)

Tohoto umělce nový názor osvobozuje, neboť: zbavuje jej mučivých pochyb o smyslu vlastní práce a o vztahu jejím k vlastnímu žití; praví mu, kterak všecko pravé umění, ukazující krásu kladu života jeho vlastní dílo srovnalé s tvůrčí linií boží je pravou potřebou žití, ne pouze nepatrné hrstečky aristokratických sobců a esthetských samozvanců, nýbrž pravou potřebou lidí všech, poněvadž důležitou potřebou celku životního; dává umělci pravě uspokojující odpověď na bolestnou otázku »Nač je tvé úsili?«; zjevuje mu,

že umění má funkci nepominutelnou, jiným úsilím lidským nesplnitelnou, tedy že je nenahraditelné; že není umění izolovaného, od života odtrženého, vznášejícího se kdesi mimo ethické vztahy bytí, nýbrž naopak že je jedině umění co nejtěsněji svázané se všemi ethickými silami žití; že není to ledajaká hračka, ale vysoce důležité záležitost světového dění; v talentu mu ukazuje nový tento názor vyšší povinnost, která má a musí vítězit v rozporu s jinými menšími, zhusta nepravými povinnostmi (kolik umělců zahynulo a hyne těmito drobnými lži-povinnostmi, jimž zradilo a obětovalo vyšší povinnost svého díla!), ukazuje mu dále talent jako závazek úsilnější služby životu a tím osvobozuje jej do nečistého dychtění po mamonu a společenských výhodách i po ukájení nepravých potřeb živobytí; dává jednotu díla a životu, veváděje v ně vnitřní pravdivost; dává umělci radost a štěstí, jednak z pocitu této jednoty díla a žití, jednak z citu zharmonování vztahů k ostatním lidem i všemu živoucímu, jednak z pocitu individuálního zdraví, svobody, čistoty a volného růstu, jednak z citu paralelisace vlastního díla s dílem božím; tím dílo umělcovo zprošťuje se nejistoty vznikající nesourodostí prvků, naopak dostává strhující, vítěznou jistotu postupu ku předu, k cíli, tu jistotu, kterou má každý organism zdravý, silný, svobodný, volně se rozrůstající. Teprv ve svobodě, v plném zdraví, úplné čistotě, dokonalé spravedlnosti ke všem a ke všemu, v radostnosti bohatého růstu poznává umělec své vlastní, nejlepší podmínky tvoření; je-li už ruka ochromená strašnou nepřítelkyní díla umělcova (vzpomeňte na stvrzení smrti Slavičkovou!), oč víc platí to o celé ochromené bytosti umělcově! Takž být dokonale zdrav, svoboden, čist, spravedliv a radosten je i nejlepším, nejvyšším egoismem, poněvadž je to nejlepší cestou umělcovou k dokonalému dílu. Nad dílem takto vzniklým, tak do hluboka citěným i chápaným, nemůže vůbec umělci přijít pochybnost, obava z konce umění. Z díla takového vyvěrá mu, jak živá voda ze skály, pevná víra v nezhytnutelnost umění, táž víra, kterou vyslovily počátečné verše Keatsova Endymiona«:

A thing of beauty is a joy for ever . . .
. . . it will never

pass into nothingness

(Je výtvor krásy radost pro věky
a nikdy nezanikne v nicotě.)

(Pokračování)

ZÁZRAČNÝ KOTEL.

III.

Nový starosta seděl ve své úřadovně na radnici a pilně pracoval. Slunce vrhalo vějířovitě své paprsky do místnosti. Proud vzduchu, naplněn jemnou vůní akátu a šefíku, řinul se mu kolem hlavy otevřeným oknem. Byl krásný červnový den. Illuboce zaujat listinami, peněžními stvrzenkami, výpočty přírážek a jinými dokumenty, ani nepozoroval překrásný letní den. Jen chvílemi zhluboka si oddychl, zadíval se do jednoho místa a v zamyšlení proseděl hezkou chvíli, aniž si toho byl vědom. Byl to asi čtyřicetiletý muž, štíhlý, vysoký, s pěkným výrazem ve tváři.

Dědictví po starostovi Vamberkovi mu působilo vážné starosti. Třetí měsíc byl již v čele obce. Dosud však neměl jasného obrazu o tom, co se vlastně dělo v letech minulých. Studium minulosti chtěl si ujasnit, jak by měl sám postupovat. Byl rádným úředníkem, dovedl zorganizovat službu tak, aby aparát bezvadně pracoval. V mládí sice dělal verše, nyní však rozuměl líp kontokorentu, cukernímu kartelu, řepě, nežli literatuře. Tyto své zkušenosti chtěl nyní uplatnit ve správě obce. Umiřil si, že ve všech odvětvích zavede pořádek, přesnost a bezohledné konání povinnosti. Brzy však narazil na hrozné věci, když se pustil do studia správy. Knihy nebyly řádně vedeny, přijaté a vydané peníze se řádně nezapisovaly. Vše bylo zprůhlázeno, doklady scházely, některé stvrzenky byly podezřele, nečitelné psány i opravovány. Rozpočet po 10 let byl do haléře stejný. Vamberk opisoval stále jeden a týž a předkládal okresnímu výboru ke schválení. Řetěz hříchů se před ním stále prodlužoval. Hruzná perspektiva se mu otvírala. A když všechno srovnal a propočítal za poslední tři leta, řekl sám k sobě: Zde se hospodařilo bez odpovědnosti! Listiny, účty a doklady podepsaných Vamberkem se štítily, urážely cti spravedlnosti. Měl strašný pocit hnusu. Místnost, v níž seděl a do níž proudil cerstvý, vonný vzduch, zdála se mu pošpiněnou, jakýmsi morem otrávenou. Snad se již poškránil, že do ní vstoupil. Fysická nevolnost ho přepadla a měnila se ve ztrnulost a melancholii. Jeho dřívější pokoj a rovnováha byly tv tam. Měl jakýsi těžký pocit olověné tíže, která se zdí bez ustání se na něho řinula.

Z této nálady vyrušil ho pojednou křik před radnicí. Po chvíli zahrčel vozík přímo pod okny a hluk se ještě zvětšil. Mezi hlasy rozeznal i bolestný, hořký pláč skorem dětský. Současně vešel k němu do radnice statný dělník s přepásanou, reznou zástěrou, umazanou maltou a za ním bojácně se vplížil drobný, asi 15letý hoch, celý ve tváři od rozetřených slz umazaný a hořce vzlykající.

— Utloukli by hocha, darebáci! křičel rozčileně zedník, sotva dechu popadaje.

— Co se vlastně stalo? tázal se starosta.

— Libějí uvážit, pane starosto, pravil dělník, ujal jsem se ho. Jinak by ho utloukli. I pan komisař, pan mistr Rada —

V tom vešel Rada. Byl také rozčilen. Oči mu jen hrály.

— I mlč ty, přerušil ho pekař. Kluk zde tropí neplechu, tak jsem zakročil. Je to moji povinností —

— Jakou neplechu? tázal se starosta.

— Vrazil vozíkem, na němž rozváží chléb, do vozíku mých učňů. Div jim bochníky do bláta neshodil. Kluci se pak ovšem dostali do sebe.

— Lže! rozkřikl se zedník. Libějí uvážit, pane starosto, je to klučík slaboučký, učiněný chroustlík proti oběma učňům Radovým. Tak to není. Vozí nam ze sousední vsi chléb. My jej rádi odbíráme, protože je lepší a lacinější než Radův — Za to týrají nebohého kluci pana komisaře, kde mohou. Je to jejich mučeník —

— Ano, tak je to! přizvukoval s pláčem hoch. Co však řekne můj mistr? Bochníky mi shodili do bláta. Doma budu teprve bit — nařikal žalostně.

— To je nestydatost! křičel vztekle Rada. Starosta ho nepoznával. Tvář měl zlosti znetvořenou.

— Ticho! přerušil všechny starosta. Věc vyšetřím a zjistím. Po delším šetření zjistil, že hoch i dělník mají pravdu.

— Libějí uvážit, pane účetní, pravil dělník, Rada je socialistou, nepřeje však chudému člověku kousku dobrého chleba. Tak on pracuje —

— Jede na mne, protože jsem ho vyhodil z organizace, pravil pekař.

— Pane Rado, musíte hocha odškodnit, zaplácněte pecny zaplatit — pravil přísně starosta.

— Nikdy! zvolal Rada zuřivě. — Kluci si vjeli do vlasu, rvou se stále. Za to já nemohu. Poškozuje mě obchod —

— Budete-li žalován, zaplatíte více, upozorňoval ho starosta.

— To se neví! Hleďme našeho pana starostul. Ten se vybarvuje! Tak hájíte zájmy svých občanů a poplatníků? To se vám vymstí — pohlédl hněvivě na starostu a odešel.

Starosta žasl. Utišil hocha, zaplatil mu poskožené pecny a poslal ho domů.

— Sám byl dělníkem, hovořil zedník. — Libějí jen uvážit, vzmohl se, je pravda, ale není to všechno čistý — Dělá socialistu, ale jak to s námi chudými lidmi myslí, libějí sám vidět. On má myšlenku národní, je pravda, chce však jen sám bohatnout, sobec. Věřival jsem mu také jednu dobu. Hlásal všelijaké ty ideje. Má dnes dům a veliký pekařský krám. Bil jsem se za něho, trpěl jsem a nemám nic, jsem jak kostelní myš. Ano, vidějí, odchází jako pšvňý páv —

Starosta osaměl. Cítil na sobě zlostný pohled Radův. Vážil si ho dříve, cítil v něm člověka, který svoji houževnatostí, vytrvalostí dopracoval se značného jmění a velikého vlivu. Nyní pomalu seznával, že se mýlil. Již při prohlídce účtů a revisi knih se přesvědčil, že pletičkařil s Vamberkem. S počátku myslel, že mu pomůže při zavádění pořádku. Rada sice vyslechl všechny stížnosti na Vamberka, pokyvoval vážně hlavou, hladil si vousy, ale snažil se vždy odvést pozornost od věci hlavních k malichernostem a drobnostem. V hospodách vtipkoval o panu účetním:

— Náš pan starosta se nemůže nějak do toho vypravit. Příliš učená hlava! Má různé právnické názory —

Vamberka volby urazily. Ze vzdoru nesúčastnil se ani jednoho sezení výboru, ani představenstva, ačkoliv byl prvním radním. Ve vsi mu dávali vtipnou přezdívku, což ho pálilo a neustále mu připomínalo ponížení, jež mu připravil starý Tomeš.

Ryba nyní poprvé v životě nahlédl do nitra obce. Z přímého styku poznával své spoluobčany v celé jejich podstatě. A to, co denně odhaloval, zvyšovalo jeho hrůzu a zděšení. Tak sobeckým, bezohledným si člověka nikdy nepředstavoval. Dělníci kradli na polích; trestal je pro polní pych. Sedláci kradli sobě vzájemně půdu a všichni společně ničili obecní pozemky. Musil vystoupit proti nim. Vyrovnával denně hrozné rodinné spory, surové pohyčky a strašné manželské rozbroje. Čím hlouběji nikal do života obce, tím více pozbyval víry v člověka. Jediný tentu výstup s pekařským učněm a mistrm Radou byl pouhou triskou z obrovského tromu zla, v jehož stínu žila celá ves. Zamýšlel se často nad tím vším a divně myšlenky ho napadaly. Tady ten Rada ve jménu sociální ideje krmit své spolubratry špatným a drahým chlebem. Socialismus má jen na jazyku, v srdci má ideu zlata. Jaké je to nyní pokolení? Komenský bloudil Evropou pro ideu a tisíce jiných s ním. Zmírali touhou o domově, plížili se jako zločinci podél hranic, aby zahlédli aspoň kouř z drahé vlasti — A nezdali se svoji myšlenky, cenili jí výše než celý svůj život, poněvadž v ní viděli sílu a velikost budoucnosti — A dnes nepůjde nikdo ani hodinu kvesty zadarmo pro pouhou ideu — Vše se proměnilo v peníze —

Ryba se stával nervosním. K lidem se choval tvrdě a jeho rozsudky a nařízení bývaly tvrdé a bezohledné. Občané počali reptát proti němu. Rada s Vamberkem přilévávali oleje do ohně, nespokojenost odporovali jak mohli. Stávali se smělejšími také proto, že starý Tomeš opravdu se rozstнал. Lékař tvrdil, že z lůžka již nepovstane.

Naši spojenci nyní čekali na vhodnou příležitost, aby se na Rybu vrhli. Shodou okolností se takový okamžik naskytl velice brzy. Německá firma se rozšiřovala a měnila. S touto změnou nastal

i jiný způsob zdanění. Ryba se ještě nevyznal v berním obecním systému. Předepsal přírážky po svém rozumu a svolal představenstvo, aby mu předpis schválilo. Dostavil se jen Rada, schválil protokol o předpisu a stvrdil to svým podpisem.

Rada s Vamberkem prostudovali předpis a shledali, že starosta předepsal o 7 tisíc méně továrně, než skutečně měla obec zaplatit. Usmáli se vítězoslavně na sebe. Měli starostu v kapse. Zbraň, kterou marně dosud hledali, starosta jim sam do dal.

Brzy se začalo šeptat, že na radnici jsou nepořádky. Starosta pracuje pouze pro tovarnu, 7 tisíc prý schází v pokladně. Jako požár rozšířila se po obci zvěst, že Ryba připravil obec o 7 tisíc. Kluci na ulicích to vykřikovali, sedláci v hospodách bušili do stolu a řádili jako nepřítel. Slovo zloděj a defraudant letělo od domu k domu a s terou ozvěnou vracelo se tam, odkud vyšlo.

Ryba dlouho nechápal, oč se vlastně jedná. Konečně sám přišel na chybu v předpisu a ihned ji napravil. Vzpomněl si, že Rada schválil protokol a s ním i předpis. Ihned chtel vyhledat protokol. Avšak k svému úžasu i zděšení shledal, že listina zmizela. Všechno prohledal, snažil se zjistit, kdo by asi listinu odstranil, ale marně. Konečně poznal, že byla na něho připravena a na krk mu vržena smyčka, kterou měl být zadaven.

Když se vracel z radnice, stál před jeho vraty dav lidí. Smáli se obrazku, který nějaký vtipkař na vratech křídou namaloval. Obraz znázorňoval ubohého dělníka, jemuž z kapsy módně oděný pán kradl peníze. Zdrčený hněvem a bolestí vplížil se jako raněný do svého bvtu. Rada použil této příležitosti a promluvil k lidu o hospodářství na radnici.

Ve schůzi výboru se Ryba hátil, že i Rada předpis schválil.

— Ukažte protokol! zařval na něho mistr.

Bohužel protokol zmizel byl ukraden, pravil slabým chvějícím se hlasem starosta.

To iste jej nechal zmizet, když bylo zle, zakřikl ho Rada. Já jsem ničeho nepodepsal. Jste lokaj německého kapitálu a ne starosta.

Ve sboru rostla nevole. Všichni si hvli vědomi, že posice starostova je otřesena. Protokol nemel zmizet.

Ryba stál hled, bez sebe, chvěl se jako osyka v list.

Vehnali jste mne do strašného konfliktu svědomí, pánové. Jsem úředníkem v německých službách, ale proto nejsem Němcem ani lokajem německého kapitálu. Sloužil bych raději v české továrně. Naši otcové však nepostavili zde české rafinerie. Nemohu tedy pykat za jejich indolenci. Byl zde malý český závod, i ten jste zrádně a zbabelle prodali naší firmě. To je zrada, hrozná národní zrada —

Kam se podělo 7 tisíc? křičel na něho »bejvalka Vamberk, který opět se dostavil po dlouhé době do schůze.

— Nikam, pánové! Nepředepsal jsem jich, domnívá se, že nemám k tomu práva, nevzal jsem jich, nejsem defraudantem — Avšak, pane Vamberku, taži se vás, jak jste mohl připustit jako člen správní rady rolnického cukrovaru, aby byl prodán vídeňské firmě? Měl jste rozhodující vliv —

— To sem nepatří, řval Rada jako nepřítel. Nyní jednáme o vašich 7 tisících. Jestliže jste je předepsal, okradl jste obec ve prospěch vaší fabriky.

Celé shromáždění se rozbouřilo jako zvlněné a větrem šlehané moře. Všichni byli proti starostovi. Jeho hlas zanikal ve strašném hlomozu. Kainovo znamení mu vypálili na čele, cejch zlotřilosti vtiskli mu na štít, který byl dosud čistý. Delší dobu tlumená zášť celé obce propukla jako požár

Naše dvojice triumfovala. (Pokračování)

JEDOVNICKÉ PIVO.

(Obrázek z doby poddanství.)

K panství hrabat Salmů na Moravě v době Marie Terezie patřily také městečko Jedovnice a vsi Molenburk a Holštýn. Tehdy byl držitelem panství Antonín hrabě Salm a na jeho statcích nevalný pořádek vedli úředníci a zřízení. V Jedovnicích na př. byl panský pivovar, který byl nečistotou tak zaneřáděn a pivo vařil tak mizerně, že lidé poddaní nemohli ho pít z ošklivosti, a když pili, onemocněvali. Když už i poddanská míra trpělivosti byla přečvršena, že zvířela nad poddanským strachem, poslána hraběti Salmovi taková stížnost:

»Laus Jesu Christo!

Jejich Excellenci vašnosti, Pane náš milostivý!

My věrní poddaní přiznáváme a vysvědujeme, předně Purgmistr, Rychtář a celá poctivá obec městečka Jedovnic, že my proti našemu šenkýřovi nic nemáme; když dobrý pivo dostane, dobré nalivá a když špatné, také špatné nalivá, a když některá várka je na nic, jako na ostatky, to jest 1765, my celá obec nemohly sme ho půl vědr vypít a tenkrát ho náš šenkýř dostal 4 sudy.

Taky se stalo, když že náš jeden Saused vozil pivo, zastal Podstaršího třikrát dolivat bečky vodau, a ten Saused, kdyby na to přišlo, chce to dosvědčit přísahau; více taky se stalo, že se takový hlísty vynacházely v bečkách v pivě skrz dlouhý čas ne jenom u nás na šenku, taky na jinších šenkách. Taky 1764 na Boží tělo byly 3 nebo 4 várky takového piva, že z něho lidé onemocnili. Dává se kolikrát vina šenkýřovi a to my za našeho slibujem, on má dobré svědomí; stalo se taky, že když ševci byli v Pořádku na Boží tělo, u na-

šeho Sauseda France Pokornýho dostali v pivě 1 hlístu. Za nějaký čas zase ten sedlák, který vozil pivo, když se bečky vyplachovaly, stál přitom a viděl též bečky 2 neb 3 hlísty.

Že tomu tak jest a nejináč, to my Auřad a Škola a celá obec městečka Jedovnic dosvědujem a naši obecní pečeti potvrzujem, jenž se stalo dne 9. Juny A. 1765.

Purgmistr Martin Kuntz,

Richtář Jakub Štek

a celá poctivá obec.«

Stížnost opatřena obecní pečeti a sesílena přípisem holštýnského šenkýře:

»Jejich Excelenci vašnosti, milostivý Pane hrabě! Já Olštenský šenkýř, že darebný truňk sem kolikrát dostal a taky sem při tom škodu měl, vysvěduji dobrým svědomím a taky sem červy ze suda vytočil.

Jiří Myslivců

z Olšténa.«

K oběma stížnostem připojena stížnost obce molenburské, taktéž pečeti opatřená. Psána jest molenburským tehdejším nářečím:

»Jejich excelenci vašnosti, Pane náš milostivý hrabě! My věrní podaní, poctivá obec molyburská dosvědujeme, že sme velice špatný Pivo hned z čepa dostávali. Taky náš Rychtář, dež poslal pro pivo, v tem pivě dostal nešť ščóra a při tem belo několik sósedů.

A to že tomu tak jest, dosvědujeme a naši obecní pečeti potvrzujeme.

Pulmistr Wawřin,

Rechtář Josef Kala.«

Je patrnó ze slohu stížností, že jedovnickou skládal učitel tehdejší. Proto také se v ní ozývá úřad, škola, obec. V Molenburku složili si stížnost sami poddaní, proto z ní mluví nářečí horácké (severně od Brna). »Nešť ščóra« je vodní hmyz, s černými krovky. Zajímavó je, že rodiny Kunců a Kalů posud žijí. Nám se ta stížnost čte zábavně, ale máme na paměti, že poddaní tehdejší musilí kupovat pivo z panského pivovaru a že bylo vyměřeno, při jakých příležitostech a kolik poddaný člověk musil piva panského odebrat. Kupovali a měli v něm hlísty, červy a vodní hmyz!

DROBNOSTI.

BERLIOZ O PRAZE.

Nakladatelství Beckovo v Mnichově vydalo právě v populárním vydání memoíry (Lebenserinnerungen) francouzského skladatele Hektora Berlioze. Je v nich také kapitola o Praze.

Roku 1846 přijel Berlioz do Prahy, aby řídil koncert svých skladeb. Byla to událost prvního řádu. Do Prahy hudebně konservativní zaválo vítězně nové hudební umění. Na koncertě spoluúčín-

oval na př. také orchestr žáků pražské konservatoře. V dějinách pražské hudební konservatoře (Ambros-Branberger) čteme, že »Berlioz byl ve velkém údivu a mocně dojat, když za svého pražského pobytu navštívil konservatoř a slyšel hrát svou ouverturu ke králi Learovi ohnivě a přesně d polovičních hochů (Ferdinand Laub a Theodor Fixis byli mezi nimi). Zvláště se mu zamlouvala hra na klarinet, jehož učitel Julius PISAŘOVIC dovedl žáky naučit nepopsatelně krásnému, oduševnělému tónu. Francouzského mistra velmi těšilo, že žáci konservatoře směli sesílit orchestr při jeho písodě ze života umělce, při Romeu a Julii a jiných skladbách provozovaných v jeho velkém pražském koncertu. Rád viděl, že konservatoristé s velkou upřímností mladého nadšení hráli a nečekali se bezpočetných obtíží svých úděl.« — Donedlouho po návratu do vlasti Berlioz obnyslil pražskou konservatoř darem dvojích cenných houslí.

Ze vzpomínek skladatelových nyní poznáváme, jak Berlioz sam vzpomíná této své návštěvy Praze. Práví, že byl ve Vídni varován před Prahou, neboť Pražané prý tvrdí, že objevili Mozarta proto nechtějí nic jiného slyšeti než Mozartovy symfonie. Než Berliozovy dojmy již před koncertem usvědčovaly vídeňské klepaře ze lži. Byl uvítán drem Ambrosem, seznámil se s Kittlem, ředitelem konservatoře, s bratry Škroupy, s houslistou koncertním mistrem Mildnerem, s vynikajícími zpěváky, žurnalisty a pražskými milovníky a podporovateli hudby. Po všelikých návštěvách prapřel Berlioz dru Ambrosovi: »Nechtěl-li byste mi nyní ukázati město? Vidím tu jakýsi kopec, jenž je do celá pokryt monumentálními budovami. Jsem došla proti svému zvyku velice dychtiv prohlédnutí si všecko z blízka.«

»Pojďme tam!« pravil dr. Ambros zdvořile, já snad jen jedinkrát v životě nelitoval jsem nátokrátě námahy při stoupání (vyjímaje výstup na Vesuv, Etnu jsem neviděl) — vypravuje Berlioz. Než žerty stranou, stoupání bylo namáhavé, ale jak podivuhodně vystupují s námi kostely, pance, cimbuří a věžičky, sloupořadí, rozlehlé dvoře a oblouky bran! Jaká vyhlídka je s vrcholku tohoto vrchu mramorem vyzdobeného! Po jedné straně táhne se les, jenž vybíhá do dosti velké roviny, po druhé straně jakoby se v oparu řítila bytina domů přímo k Vltavě, která za hukotu mlýnských a továren, jež pohání, protéká majestátně městem. Přemáhá přehradu, kterou jí nastavil český císař, aby na tomto místě odklonil tok jejích vod, míjí dva ostrůvky a ztrácí se klikatě v dále mezi červenavě, teple zbarvenými pahrbky, které, jak se zdá, doprovázejí Vltavu pečlivě až k obzoru.«

Vedle mohutného dojmu, jakým Praha na Berlioze působila, zmiňuje se nepříliš pochvalně o Švovském divadle. Zvláště dobově zajímavé jsou jeho úsudky o výkonných umělcích a orchestru. Zdá se, že Berliozovi tmavé, malé, nečisté a velmi špat-

ně akustické. Ensemble divadelní byl však lepší než bývá obvykle u německých pěveckých společností. První tenor, bariton (Strakatý) a dámy Grosserová, Kirchbergerová a pani Podhorská, zdáli se mi býti záslužnými umělci se skvostnými hlasy, pokud se týče zvuku a čistoty a při tom tak hudební... jak jen Češi jsou; lze sotva býti hudebnější. Bohužel orchestr a sbor byly obsazeny v poměru až příliš přesném k malým rozměrům sálu a obviňují ředitele z velké šetrnosti. S tak malým počtem účinkujících osob není vsutku přípustno pouštět se do mistrovských děl vysokého slohu. Ale pražské divadlo to přece tu a tam podnikalo. Byly to potom ubohé zkomoleniny, při nichž všichni umělci sténali. Dekorace byly stejně nádherné a věrné, jako bylo nádherné a věrné provedení. Pamatuji se, že viděl jsem ve finale čtvrtého jednání Gluckovy Higenie na Tauridě loď, která měla vyplutí do Recka a — byla ozdobena řadou děl...«

O svém koncertě pražském na Žofíně Berlioz poznamenává, že měl skvělý úspěch. Po koncertě byl banket, při němž podán skladateli stříbrný pohár. V Praze dlel právě také Fr. Liszt, jenž byl prý společností jednomyslně zvolen, aby pronesl připítek. Liszt mluvil skvěle a dojal Berlioze svou věrností. »Bohužel však — vzpomíná Berlioz — pil právě tak dobře jako mluvil. Věnovaný dar mých spolustolovníku, ošemetný stříbrný pohár, chrchlil tolik šampaňského, že Lisztova výmluvnost se v něm stroskotala. Belloni a já měli jsme ještě o 2. hodině ranní co dělati na pražských ulicích, abychom Liszta přemluvili, by vyčkal denního světla, než se bude na dva kroky střílet s jedním Čechem (což chtěl ihned vši mocí prověstit), proto že jej v pití překonal. Když nastal den, nebyli jsme bez obav o Liszta, neboť měl téhož dne v poledne míti koncert. O půl dvanácté ještě spal. Konečně ho zbudili, vstoupil do vozu, přišel do koncertního sálu, byl uvítán trojí salvou potlesku, a hrál, myslím, jak ještě co živ byl, nehrál. Jest jeden Bůh... Bůh pianistů.« končí Berlioz tuto rozmarnou příhodu.

NESEME PTÁKŮM SVOBODU.

Svět Zvířat velice pochválil onehdy onu »lásku k přírodě a zejména ke zvířatům a ptactvu, kterou vzbuzuje s příkladnou horlivostí v srdcích útlých dívek sbor učitelský při obecné škole v Náchodě.

Tam v Náchodě nosí ptákům svobodu takto: Na podzim nachytají si různého drobného ptactva (sýkory, pěnkavy, stehlíci, konopky, hýli, strnadi), dají je do klece, která se umístí ve školní třídě. Tam ptactvo tráví zimu se školáky a na jaře celá škola s tabulí s velkým nápisem: »Neseme ptá-

kum svobodu — v čele jde za město a vypouští ptáčky na svobodu. Pisatel pochvaly ve světě zvířat líbuje si, že děti učí se takto poznávat naše ptactvo, jeho život a zpěv v jednotlivých ptáku rozeznávat. A tak tu zimu ztráví rozmilí ptáčkové v příjemné místnosti, majíce všeho dostatek! A na konec volá: »Dvacet nejlepších opatrovníku zahrad, háju, lesu, poli a luk přibyl o náhodské krajíně. Kdyby tak každá škola neb aspoň každá obec zachránila svému kraji dvacet takových užitečných ptáku, jaký by to byl v Čechách ráj!

Myslím, že brzy by bylo po ráji! Neboť než se těm ptáčkům lidské lásky má dostat, musejí být schytáni. Ať už se chytají způsobem jakýmkoliv, málokdy ujde ptáček zranění. A když není zraněn šťastnou náhodou, je aspoň vyděšen, když je chycen a uvězněn v kleci! Jak vypadají takoví ubožáčci vězňové, když se dostanou do voliér! (Miní-li pisatel voliérou takové klece, jaké vidět na obrázku, pak je náhodský sbor učitelský ukrutný.) První dny ptáci nepřijímají potravu, snaží dostat se ze svého vězení, plaší se při každé příležitosti (představme si, jak to teprve vypadá ve třídě!), tlukou sebou, zraňují se, vytrhávají si peříčka. Konečně — »si zvyknou«. To jest. ptáci unaveni, hladoví, nepojdou-li zatím, stanou se klidnějšími a přijímají potravu. Každý nově přibylý vězeň však celou společnost znovu vyplaší a radostné scény se opakují. Na těchto umučených, opelichaných, často bezocasých, umazaných ubožáčcích děti poznávají naše ptactvo, jeho život a dle pisatele i »zpěvy rozeznávají«. Rád bych věděl, kdo z těch nebožáček zpívá! Snad někdy některá sýkorka nebo strnad zacvrliká. A že prý »ztráví zimu v příjemné místnosti majíce všeho dostatek«. Patrně si myslí chvalořečník tohoto života, že trochu tepla v zimě jest ptáčkům nade vše. Ale kde je zdravý vzduch, kde přirozený pohyb, kde volnost? Těch věcí nelze nahradit ničím, ani ne hrnci plnými červů.

Když ptáčkové všeho toho dobra přes zimu dostatek užili, nesou je žáci v triumfálním průvodu za město a pouštějí je na svobodu. Mnohému ptáčeti jest tento průvod průvodem zároveň pohřebním. Neboť pták dlouho vězněný, zesláblý, schoulostivělý, zničený má nyní vzdorovati jarním mrazem (puštění 18. dubna), deští, větru! Vždyť ani jeho zcuhané peříčko rádně ho nechrání. Má si shánět potravu? Má být otcem nebo matkou zdatné rodiny? Kolik jich pojde, kolik jich padne za obět dravcům. Přibyl o tedy náhodské krajíně dvacet mrzáčku. Kolik jich ještě dnes žije?

Rozumi se, že při tom všem předpokladám, že jsou ptáčci pečlivě ošetřováni s jistou odbornou znalostí. Přál bych si, aby děti ne napodobovaly svých učitelů!

Příteli přírody, kterýs vymyslel tento ukrutný plán, zanech ho! Nech ptáčkům svobodu, netrap jich, nekaž jim zdraví! Nech je i trochu vymrznout! Nemysli, že každý ptáček, kterého ti děti zmrzlého přinesly, musel pojit jen mrazem. Což stáří, což nemoc, což zranění? Prohlédl jsi ho důkladně, propitval jsi ho? Nech jim svobodu! Chceš-li pomoci, pomoz v zimě příkrmováním vhodnou potravou a nezkaž enými odpadky. Jde to u všech skoro ptáku jmenovaných druhu velmi snadno a budou ti vděční. Přijdou tě pobavit až na okno tvého bytu, ba z ruky ti budou zobat potravu. Přijd se podívat do horských visek, tam to dělá prostý lid. Ty budeš mít radost a čisté svědomí, ptáčci svobodu a zdraví. A děti — děti vem s sebou za krásného májového dne do přírody, popřej jim také vzduchu, slunce a pohybu; tam jim ukaž ptáčky v jejich kráse, v jejich přirozeném životě, tam ukaž dětem, kterak sýkorka-akrobatka hbitě splhá po nejtenčích větvích dolů zádečky a vybírá nejdrobnější hmyz! Ukaž jim pěnkavku vybírající z chuchvalce starého listí housenku za housenkou nebo rozklobávající chrousta! Ukaž jim brhlika, šoupálka, ukaž jim špačka běhajícího za oráčem, ukaž jim čejku. U lesa nezapomeň vyprávět dětem o střízlíkovi a ukaž dětem jeho hnízdo. Nezapomeň na červenku, na králíčky, sykavky, budníčky. Nevynechej konipásky, pěnice, lejsky a skorcovodního. Ti ostatní se ti přihlásí sami. Tan slyšíš zpívat kosa, drozda, lindušku, krutihlava. Toho budou děti marně hledat ve větvích, ač je na blízku, a dobře se tím pobaví. Ti ptáci přihlašují se sami, neboť zpívají. A zpívají proto, že jsou zdraví a svobodní. Nemáš z nich radost? Děti jistě také. Později ukaž dětem, jak krmí a starají se o svá mláďátka. Při tom se zmíníš o tom čím se živí, a řekneš dětem, která seménka mají o prázdninách sbírat: naučíš je pěstovat potměnky, abys měl v zimě čím zahánět ptáčkům hlad. Pusob, aby se nekáče kde jaký starší strom, nevysekával každé keř. Tim posloužíš našim ptáčkům nejlépe. Pak možno psát o ráji. Ale nevěznit, ne trápit, nevraždit!

J. F. z K.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

JAK BLESKEM ZASAŽEN . .

(Ze Zpěvníku pozdního husity.)

K odhalení pomníku Mistra Jana Husa v Kolíně
a v Hořících.

Jak bleskem zasažen když mocný padá
strom,
tak padl v Kostnici Jan Hus, kněz dobrý
Páně.

Dým k nebi stoupl, dlouze zaburácel hrom
a všecka zem se v dálku třásla po té ráně.

Však nebyl blesk to z rozhněvané oblohy,
to nebyl oslnivé záře posel boží,
jímž k zemi poražen byl Mistr nebohý —
to blesk byl z mraků zloby, jež zde bídu
množí.

To ti jej vyslali, kdož směle boží moc
si přivlastnili, pravdy slunce skryli v mraky,
by všecku zemi v temno zahalila noc,
z níž obracely by se k nim jen všecky
zraky.

Blesk ohněm vznítit mučednickou hranici
a kněze pravdy nezlomného na prach
páli —

však nejásali nad obětí hořící:

Bůh z ohně promluvil, Bůh, jehož v pouta
jali!

Bůh, v jehož jméně kacíře zde pálili,

Bůh, který všecku moc prý do rukou jim
složil,

Bůh, za nějž mluvili — k nim hřmí té ve
chvíli,

Bůh, jehož pohřbili — v té hranici zas ožil!

A blesky metá na vše strany, v šíř i v dál
všude v temnu jasné ohně zapaluje,
y duše poznaly, že on jest pán a král,
e není Bohem, co zde lživě Bohem sluje.

od hor k horám rozširuje hřmání
hromu hlasem duše z ospalosti budí,
y lidé svrhli pouta, jimiž spoutáni,
Boha aby hledali v své vlastní hrudi . . .

Pryč od té hranice, kdož jste ji vznítili
a pýchu ve svých srdcích máte neko-
nečnou —

blesk hněvu mého rozdrtil vás, zbloudili,
že lidu mému skrývali jste pravdu věčnou!

Pryč od té hranice! Jak v sloupu ohnivém
v ní Buh jest, který Israele v poušti vodil —
pryč od ní každý, kdo jsi nečist v srdci
svém:

zář její čistým srdcím jen má býti v podíl!

Pryč od ní, pozdní synu země Janovy,
jenž svého proroka svým životem jsi
zradil —

plá oheň p r a v d y z ní a oheň o b n o v y,
že jeho záru staletí dech neochladil!

Pryč od ní, byt jsi na rtech jméno Mistra
měl,

sic její oheň rudé na tvé padne tváře,
ze v cizím zakuklení předstoupit jsi směl —
a na čelo ti vpiše bídné jméno lháře!

Pryč od hranice, shořeti v ní nechceš-li
a nechceš-li v ní spálit, cizího co's přijal,
bys jiný vyšel z ní, než přišel's předešlý,
a za kadidla dech vzal jarní vůni fial.

To učinit-li chceš, ó, pojď k té hranici,
já ohněm obnovy a pravdy lebe vznítím,
ja silou obejmú tvou duši bloudící
a povedu ji novou cestou živobytím!

O, pojď k té hranici, viz: bleskem zasažen,
v prach sežehnut a vržen v proudy cizí
řeky —

Hus přece nebyl zničen, nebyl poražen:
svou p r a v d o u žije dále po věky a
věky! . . .

BERTA J.:

ASPOŇ JEDEN KVĚT!

Letos naše malá jablůnka prvně pokvete. Její
stejně staré družky už loni pyšnily se tu a tam
květem, jen jablůnka v koutě u plotu stála smutná.

neozdobena. Všichni máme z ní radost a přibíháme několikrát denně se s ní polaskat, spočítat květy, které v lahodném měkkém větříku jarním začínají vdechovat slabě nahorklou vůni.

Ale hlasitě a hlučně svou radost nedovolíme si projevit. Víme, že vedle za tyčkovým nízkým plotem shrbená sedí mladá šigutčina Františka, smrti zasvěcená. V osmnácti letech, v nejkrásnějším divším jaře, po životě bez radosti, po dvou posledních letech bolestných, prokašlaných, má odejít... Vidáme ji z okna, jak vládí se po zeleninové její zahradce, zalité sluncem a porovnáváme smutnou tuto bytost s čilou Františkou, jakou ještě před třemi lety bývala. Časně ráno před pátou vyháněla dvě strakaté kozy na pastvu nebo ryla a okopávala v zahradce, z blízké řeky vodu na zalívání nosila, až dva černé těžké copy kolem malé hlavičky její bystře poletovaly. Hezká nebyla, bohatství vlasu bylo celou její krásou, oči měla již tehdy takové smutné.

Po šesté hodině pohltila ji smrdutá továrna, kde celý den pobíhá mezi pěti stroji na punčochy, které současně obsluhuje a naplňuje ubohé svoje plíce jemným chmýřím z bavlny a zápachu ze stroju. Pracovala pro továrnu už, když do školy chodila, celé večery pletla doma na stroju punčochy. Dělat to všechno ráda, vždyť viděla, že její ruce jsou jediné, které do chalupy přinášejí nějaký ten groš. Nesouperila nikdy s družkami svými z továrny ve fíntění, nezbyvalo na to, sotva se s matkou a dvěma malými bratry najedly a dluhů nedělaly. Ani neděle nebyla jí darem vyražení a radosti. Sotva ráno svlékla laciné hadříčky sváteční, kozy napásala, buď sedla za chaloupku na lávku a zašivala nebo šukala po domě. Či dal jí vlhký studený kostel, kde i odpuldne nedělní z větší části prožila — či dal ten síly a radosti? Neviděli jsme nikdy, že by se Františka přidávala k hloučku kamarádek a provázela se s nimi za chychotání silnicí; u ní za plotem se nikdy žádný hoch nezastavil, nepohovořil. Snad je odpuzovaly ty smutné, ustarané její oči.

Pak už všichni viděli, že Františka taje jako svíce, že je jí hrozně dlouhá ta cesta do továrny ráno; v poledne už ani nepřiběhla, brala si s sebou do modré plechové bandasky trochu kávy na oběd, ale doma nezůstala ani jednou, ani v zimě v nejhorších nečasích.

Až teď od časného jara je doma; pomáhala ještě s námahou sázet zeleninu, ale těžko, přetěžko ohnutá záda narovnávala a hrozný kašel jakoby jí vtloukal do země. Konec s vodou už ani nepozvedla. Ne — sklízěně z té malé její zahradky se Františka už nedočká; ani sluněčko, na které se ještě dotáhne, ani to nepomůže, nezahojí ran, které továrna po čtyři leta jí zasazovala. Smutno, smutno je člověku viděti na jaře ve vši nádhře květu umírat lidské jaro. Ani nevěříme staré šigutce, když nám vykládá, jak je Františka na smrt

připravena, jak klidně o ní mluví, že má už všechno do rakve připraveno, i družičky že si sama z kamarádek vybrala. Že by už ráda umřela, aby sebe a druhé netrápila. Ne, není možná, odkud taková odevzdanost u tak mladé duše?

Za pěkného rána, plného vůně a slunce, vedeme starého zahradníka, aby se podíval na naše mladé stromky, hlavně na jabluňku, květem obalenou. Hrozně jsme zaraženi, když nám povídá: To je její první, ale také poslední květ, příštího se už nedočká, je celá rakovitá — to je její jediná radost. Smutně stojíme kolem, smutně odcházejíme. Teď teprv vidíme horečně planoucí oči šigutčiny Františky, která hubenýma, žlutýma ručkama drží se křečovitě plotu a poslouchá náš rozhovor.

Druhý den ráno povídá na naši otázku, jak se vede Františce, stará šigutka: Už je na každou chvíli, ale měla dnes hroznou noc. Rvala si vlasy s hlavy a tak prosila, že nechce ještě umřít, alespoň jednu radost že chce mít a nevím, co pořád měla s jakousi malou jabluňkou. Alespoň prý jako ta jabluňka!

R. BOJKO:

T. G. MASARYKOVI.

S přáteli dvěma neb třemi
v malické, bezradné, hned
zoufalé, hned zas dětsky jásavé zemi
po řadu let
sám jak cizinec stát — —
Zmatený, neznalý kázně,
nevychovaný lid
vždycky včas zakřiknout rázně;
vždycky jej zadržet směle,
když v neznámo kamsi řítíl se divoce
vášní neb planým nadšením spít — —
Jím zrádcován, smýkán a bit
a přece tak bolestně vřele,
tak horoucně, hluboce
mítí jej rád
a pro něho cele
svým bohatým, činným životem žít — —

Ó, tvurce mé duše, mistře náš přísný! —
Kde našel jsi času a síly
k tomuto všednímu, každodennímu boji
s pověrou, falší, jež světla se bojí,
s hlupstvím a podlostí, s národní povahou
dvoji — ?

Či to již tak musil se s problémem malého
národa mučit
a učit jej jako primánky základům myšlení,
mrvností učit — — ?

Pak prý orlové vymřeli dnes — —!
 Oč snazší, oč lehčí bylo Ti zmizet
 v ústraní, v tiché pracovně kdes:
 usednout ke knize milé;
 hovořit s přátelskou duší do noci, do jitra:
 ryt a pilovat na svém velikém díle
 a zítra
 bohatou úrodu slávy a uznání sklízet
 a klidně a pohodlně svrchu se dívat a
 žít —!

JOSEF RAČICKÝ:

J. S. Macharovi.

ZÁZRAČNÝ KOTEL.

IV.

Účetní Ryba resignoval. Žil v horečce, pozdě usínal a brzy se probouzel trápen děsivými sny. Zdávalo se mu pravidelně, že je pronásledován smečkou psů nebo jakýmsi strašným, divokým starcem. Stal se nemluvným a zamračeným. Kus bláta se na něho přiliplo a ať dělal co dělal, zbavit se ho nemohl. I z krádeže protokolu ho obvinili. Ani vlastní kolegové z úřadu mu nevěřili. Nemohl nikoho přesvědčit o tom, že neměl umyslu připravit obec o 7 tisíc. Shledal, že už je to v lidské přirozenosti uvěřit spíše, že je někdo darebákem než poptivým člověkem.

Ředitel ho nazval hlupákem. Nemá prý se plést do veřejných záležitostí, když v tom neumí chodit. Hodil ho prostě přes palubu, poněvadž si nechtěl rozhněvat sedláky, kteří dodávají řepu.

Vamberk i Rada byli ve svém žilvu. Kotel veřejného mínění fungoval opět znamenitě. Než se Ryba vzpamatoval, byl starostou opět Vamberk. Ves byla zpita pýchou, nadšením i pivem. Není více starostou lokaj německého kapitálu, nýbrž bohatý, neodvislý, samostatný člověk.

Ryba nebyl zbabělým. Chtěl se hájit, chtěl čelit útvanicím. Postavil se také ke kotlu a začal topit. Kotel ho však nechtěl poslouchat, smích, poklepký a hanlivé výkřiky sklídlil. S ventilem, nad nímž nadepsáno bylo »pára«, nemohl ani hnout. Š banbou, uražen a ponížen ustoupil z veřejnosti. Pomalu si zvykal této situaci. Avšak v jeho nitru byla hrozná rána, kterou již nikdo nezahojí. Bylo mu smutno ze všeho. »Bůh i satan stále zápasí o svět«, připomněl si slova básníka, kterého miloval. Ve chvíli, kdy sám byl na váhu vržen, satan měl převahu — toť vše. A ještě na jednoho mu milého člověka si vzpomněl, který to vyslovil jímým způsobem. Vzduch skládá se z kyslíku a dusíku. Jenže dusík má převahu, je ho 79 procent. Kdyby nebylo těch 21 procent kyslíku, lidé by se odusili. Kdyby nebylo lidí dobrých, zlí by svět sebe navzájem sežrali. Ten poměr však není tačový, procento zla je větší. Těmito myšlenkami se šířil a své rány léčil.

Avšak zlo se občas vracelo. Seděl jednou ve svém pokoji a četl. Vedle jeho hoch asi 14letý studoval. Pojednou vešel k němu do pokoje a dlouho se hrabal v knihovně.

— Co hledáš? tázal se otec.

— Cizojazyčný slovník.

— Kterému slovu nerozumíš?

Syn neodpověděl, sklonil hlavu, zapálil se a hrabal se dále v knihách

— No tak mluv! vyzýval ho otec.

— Je to takové zvláštní slovo, tatinku, nikdy jsem ho neslyšel —

Hoch bledl a červenal.

— Jaké? tázal se otec netrpělivě.

— Defraudant! pravil hoch zoufale.

Ryba zbledl, před očima se mu dělaly mžitky a nohy vypovídaly službu. Svalil se na pohovku a holestně zakvílel. Hoch na smrt bledý, s křečovitě staženými rtiky a jiskřicima očkami ho pozoroval. Najednou zakryl si tvář, vběhl do svého pokoje a dal se do křečovitého pláče.

Ryba musil ven na vzduch, aby se poněkud zotavil. V té chvíli přiběhla pro něho posluhovačka starého Tomeše. Musí prý ihned k nim. Pán umíra a přeje si s nim mluvit.

Starý Tomeš dodělával.

— Posadte se ke mně, šeptal Rybovi, který ho obložil poduškami. Stařec byl vyschlý, žlutý, oči mu chvílemi blouznivě tékaly a vyhublé, dlouhé ruce se chorobně chvěly.

— Vyžeňte tu jedovatínu, pravil účetnímu.

— Kterou? mvsnil, že stařec šílí.

— Tu babu! zlostně zasyčel a ukázal na opatrovnici, která se u okna modlila ruženec. Ryba vyhověl.

— Nakloňte se ke mně — tak — vidíte — umírám. Chci vám však ještě něco říci. Žádné tajemství — jen poučení. Viděl jsem mnoho v životě, bloudil jsem dlouho Evropou. Ale po tom vám nic není, pletu se, příroda vypovídá mi službu. — Minulé století začínalo velkolepě. Zplodilo ušasná hesla, jaká si jen lidská duše dovede vymyslet ve chvílích nejkrásnějšího záchvatu: Svobodu — Mir — Bratrství. I nás i tyto ubohé Čechy zaujalo toto hnutí. Okřáli jsme pod novým teplem lásky a dobroty. Myslili jsme, že křesťanství zhybnulo a že na jeho rozvalinách uskutečnime na základě vědy a poznání, na základě rozumu a srdce sen Kristův — pošetilci. Ale jakmile jsme začali stavět, všechno rázem se rozplynulo. Říkali jsme: Musíme organisovat masu, vzdělat je, ukázat, že i nejnižší tvor má city a právo na pořádný život. Organisovali jsme se na podkladě hospodářském. To byl zločin na tom krásném snu, neboť hospodářský princip toť zlato — toť nenávisť, sobectví, zloba. Rozumíte? Vidíte to v národě a vidíte to v této vsi. Neihrubší a nejstrašnější instinkty lidské jsme probudili. Touhu po pohodlném a hříšném životě. Boj o zlato mezi všemi

na život i na smrt. Já jsem starý hříšník — kaju se a proklínám celý život. Umírám bez víry, že bude lip. Věřím, že se všechno požere navzájem —

Stařec spal, oči mu žhavě svítily, hrud se nadmula a ruce se natahly, jakoby se čehosi neviditelného chytaly. Když se trochu uklidnil, pokračoval:

Pošpínili vás, lotří, učinili z vás zloděje, sami však patří do kázně; celá ves patří do kázně. Ó, ten prokletý kotlí! Neznáte jeho tajemství. Nebyl jste v Bosně, neumíte eharvatsky.

Para — znamená peníze a tajně vedení od podivuhodného ventilu vede přímo do továrny, kterou znáte. To je tajemství Vamberkovo. Tak je to, přáteli.

Opět si oddychl, hlas mu slábnul, oči se zavířily a kalily.

— Odpusťte mi, přáteli, umírám — peníze — o, čerte —

Napnul hrud, hrozná křeč zkřivila mu tvář, natáhl se znova a vypustil duši.

Ryba vyběhl jako silný do poli. Kolem byl mr. klid. Obilí rostlo, tráva voněla a všechno bylo posypáno květy. Nemohl pochopit, že v přírodě rebylo něčeho z této hrozně bouře, kterou právě zažil. Šel daleko za ves, vystoupil na vršek a hleděl do kraje. Nebeská bahná naplněná byla teplými paprsky a jásavým zpěvem skřivánu. Slunce zalévalo svým světlem i černé budovy rafinerie. V tom okamžiku uvědomil si všechno. Ten průmysl přinesl nám peníze, blahobyt, ale i všechno to strašně, které nyní jsem zažil. V tom středu vesnice, v těch černých budovách žije veliký německý pavouk, křížák, který po celém kraji splétá svou síť, stále ji rozšiřuje, zvětšuje a navazuje. V této síti uvázne každou chvíli nějaká česká moucha, kterou nemilosrdně vysaje. Ta zavřená továrna je jednou z nich. Pavučina lepí se na všechno i na české svědomí, umrtvuje ho, ničí, až ho zničí docela. Toť vlastně podstata všeho.

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus o návod ke styku s uměním.)

11. Osvobození milionů.

Ale neběží mi tak o osvobození umělcovo, jak o vysvobození milionu; důležitější je mně vztah krásy a umění právě k těm temným životům dole, i pro větší potřebu jich, i pro větší možný v nich účinek. Neboť umělec, právě z blízkosti krásy, má vždy naději, že se osvobodí sám (vidoucí bude vědoucí); ale ty miliony ji nemají. Útrpení jejich zápornými silami byti, v nekrásném životě, který je pouze paživotem a živořením, je větší než utrpe-

ni umělcovo; jejich osvobození od nich je proto nalehavější, i proto, že síly v milionech utajené, spoutané nevěrou v život, jsou ohromnější a mnohotvárnější, než síly všeho umění.

Nuže, tyto miliony mají zcela tutěž úlohu jako umělec: i ony jsou a mají být pomocníky božského díla k realizaci jeho tvůrčí idey o vyšší formaci byti, neboť celá dobrá díla pomáhá svému autoru (toť tajemný vztah mezi nimi!) a jen dílo špatné, cizorodé, neorganické, slepené revoltuje proti němu. Rozdil mezi nimi a umělci není v podstatě úkolů, nýbrž pouze v umístění: umělci, stejně jako básníci, filosofové, proroci, hlasatelé náboženství a ostatní obdarenci talentem vyšším, jdou v předu, zjišťující cestu, svíce pochodněmi svého poznání dráhy a cíle, aby nesmírný voj mohl bezpečně za nimi. Práce obou je v podstatě táž, stejně zaměřená k proměňování světa-života, jen že ony miliony proměňují je v drobném, trpělivou nelesklou a nevelebenou prací, tak jako korály budující pomalu miliony let základ budoucího čarovného tropického ostrova.

Z téže úlohy i pro miliony táž ethika. Není tedy ethiky dvojí, není morálky zvláštní pro umělce, a zvláštní pro »stádo« neumělce, ale pro všechny jedna a táž. Pro obojí, umělce a neumělce, přýští tato ethika ze stejného zdroje: z poznání podstaty krásy, která je výrazem harmonie afirmativních sil života, tedy z poznání zákonnosti, uměleckosti, ideovosti života-světa jako velikého díla božského, vzestupujícího k vyšším, krásnějším útvarům, z poznání neodbočivé čary, kterou valný proud kosmického dění se ubírá. Tak ruší nový názor onen starý, nebezpečný blud o dvojí morálce, o dvojm ethickém principu, panském a stádovém.

Poněvadž pro nás všechny je táž úloha světová, táž obecně lidská povinnost, kterou plnit můžeme jedině svými vlastními životy, je stejně pro nás všechny potřebí pevně a trvalé víry v život, tedy pro nás všechny, znat i čern, stejná potřeba krásy, která pevně navodí a udržuje tuto víru. Protože nám všem je třeba denního, živého radostného soužití s krásou, aby vlivem jejím krásněly ustavičně naše životy, proto nám v š e m třeba důvěrného styku s uměním, stejně tak jako s krásnou přírodou, poesii, radostnou filosofií, radostným náboženstvím. (To zahrnuje do sebe i osvobodit se od umění záporu byti, poesie smrti« a nevěry v život, pessimistické

losofie, neradostných náboženství, která ozařují v rozporu s linií boží neplodnou skesi, mučennictví, oklešťování rastu, molení těla i ducha, trápení sebe i jiných, žití od mrakem ve smutku a věčném strachu.)

Umění tedy je bytostně a nutně třeba miloním, nikoli po starém, neplodném posobu jakožto umění pro umění, pro pouhou rozkoš zrakovou, za přepychovou výrasu, za hru, k izolaci od urážek skutečnosti, nýbrž z vitální potřeby: k proměně svého vlastního bytí nesvobodného, nedravého a nečistého, obtíženého křivdami činěnými i snášenými), zmrzačeného a neradostného v opak toho všeho.

Tuto přeměnu života, ze záporu v klad, pomáhá umění uskutečňovat bezpečně, a v každém, kdo do opravy krásy si zamýšlival a odhodlal se počít žít dle jejího volání. (Rozumí se, nestačí tu passivní čekání zázraků; ty sám, člověče, musíš začít tonat dílo sebeproměny, v tuhém úsilí, nestupuje a neslevuje; nestačí zde vůle ležící, nýbrž vůle, která odhodlaně postála.)

Tehdy, když vstala vůle člověková, ukáže se, kterák moc krásy je taková, že len ze dne zkrásňuje duši lidskou, která len ze dne s ní začala do opravy žít. Neboť pod svitícím reflektorem krásy vidí člověk nepoměrně ostřeji, srovnává-li se či odchyluje-li se jeho praxe vezdejšího žití dle linie boží; krása ukáže člověku vyčítavěji, páchal-li skutek nesvobody, nemoci, křivky, nečistoty; ona má jakoby osten, pod imž vol nevol začneš přemítat o mravní valitě drobných konů svého dne i své noci, až poznáš, že ona je v právu, a ne ty e svými činy nečace. Tehdy začne v člověku napětí, které chce tihnout ku přeměně života, jako plachetní loď začne sebou hvět a trhat ve stojaté, páchnoucí vodě řistavu, jakmile na ní byly rozepiaty lachty: ucítila zdraví volného větru a krásu svobodné, čisté, rytmicky se valící vody enku, mimo stažnací přistavu. Tak začneš pravdu proměňovat svůj život, kuse snad, n možná tím nebo oním směrem, ale vyváš-li v pravém vztahu ke krásě, onalou své ethické polarity, své sourodosti e svobodou, zdravím, čistotou nutně jej romění všecken; dojistá mocně tu působí poznávání zákonnosti, architektonického ybudování, ideové jednoty děl umělecých, která tím právě nabádají k aplikaci hoto poznání i na vlastní žití. Bývají sic ecidivy i takového proměněného života, hždy z nás upadl na čas do staré nečace, pskvrnil se opět starou podlostí; ale prá-

vě v hodinách takového zpětného pádu poznává se nejpronikavěji přetvorná moc krásy, neboť právě v takových recidivách li nívá náhlé její zasvěcení nad upadlým člověkem silu bolestné muky. To, co lze začít, když člověk sebeošpinivší podlosti vezme do ruky knihu velkého básníka a mudrce, ty vnitřní roztřesy lítosti a hnusu nad sebou, to měrou ne-li větší, jistě stejně mocnou koná krása; má při tom přednost, že spůsobuje totéž v nitře člověkově bleskem, na jediný pohled. To je nová, dosud člověku neznámá forma svédomí.

V soužití s krásou možny jsou jen tyto otřáské recidivy, na trvalo však nelze otrčet nečací žití; není možno být na trvale podlý, nespravedlivý, nečistý, nesvobodný. Proto je člověku procitauvšímu k poznávání třeba denního styku s krásou a uměním, aby jeho recidivy podlosti nezavlékly ho nazpět v pažívot trvale. Pro neustálé sebeposilování v tomto krušném díle proměny je mu třeba stále pomoci krásy.

Proměňovat svůj život, uvádět jej na jediný princip, směrem ke kladu, nelze ovšem iselovaně od bytí ostatních. Mezi nimi a tvým žitím je tisícero vztahův a úvazku; tedy nutně třeba rozšířit své dílo proměny i na ně. To jest: pomáhat i jiným, aby sami také zkrásnili. Proto je duchu milujícimu krásu nutnosti, aby dle sil zápasil s mocnostmi a zjevy nečace života, kdekoli, v čímkoli žití se potká s nimi. On je nutně bojovníkem v zápase s křivdou a útiskem, nemocí a nečistotou, nečestí a bídou, právě proto, že poznal krásu; tak z téže právě věci, odkud starý názor vyvozoval nauku ethické lhostejnosti, pohodlné stanovisko netečnosti ke zlům života, nový názor na vlas zrovna odtud vyvozuje nezničitelnou povinnost boje s nimi.

Dojistá, nemůže tu jít o eliminaci zla z dění světového lidským úsilím: to není věcí a možností lidskou, nýbrž zřejmě všším zájmem boha-umělce, který i zla nutně potřebuje z hlubokých jakýchsi duvodův umělecké architektoniky svého díla, a proto právě naprosto nemůže připustit tuto eliminaci zla, dokud nesvolí k tomu tvůrčí ide a díla. Běží tu však o zápas s nimi, nutný proto, aby člověk byl si ustavičně vědom své kladné polarity ethické; aby zápasem silil; aby víc miloval svobodu, spravedlnost, zdraví takto úporně vybojované (neboť statků pouze darovaných nemiluje a neváží si člověk tolik jako těch,

za něž v boji krev cedil!). O tuto silnou Lásku člověkovu ke svobodě a ostatním statkům bytí patrně běží velikému Umělci; zřejmě z vyšších osnovných důvodů dává on člověku bojovat se zlými silami záporu, aby vzmožnělou láskou i oddaností k dobrým silám množila se jeho vlastní energie, aby on napínaje víc své svaly a nervy, mozek a vůli, vydával ze sebe co nejvíce a tak realizaci svých latentních možností zdvihal celek života. Neboť bez boje, bez náporu sil, bez vášnivé lásky k hajeným statkům, bez rozhodné vůle zvítězit chátřá zdraví, smysl pro spravedlnost, dychtění svobody, cit čistoty a vyhrávají síly neřáde života.

Tedy nikoliv Neodporovat zlu! — to je bludné heslo, špatná rada do života; toť pravá felonie člověka proti pánu bytí, který zřejmě dává člověku příkaz opačný Bojovat se zlem! — Vyřknout bludné heslo Neodporovat zlu!«, to bylo tolik jako přestat pochopovat podstatu a ethickou polaritu krásy, přestat mít už viru v život i ve velkého jeho autora; bylo tolik jako spustit se od poznání pravého radostného boha kladu dolů do mlh a temnot k mračnému fantomu nepravého boha neřáde života. —

Avšak nejen že krása působí na mravní jakost žití člověkovu, i naopak tato kvalitá působí na krásu. Tvrdím, že na ethické jakosti našich životů zpřímá závisí množství i jakost krásy kolem nás. Žij, člověče, svobodně, zdravě, spravedlivě, čistě, nepotlačuj možnosti kladného bytí ani v sobě, ani v jiných, a krásu kolem tebe nutně přibude; a ubude jí, budeš-li žít opačně. Tak poznaná a v život dobře zahrnutá krása rodí zas krásu novou, bohatší, poněvadž my sami, náš vlastní život jsme v pravdě činiteli krásotvornými i krásobornými; náš mravní způsob žití značnou měrou rozhoduje o bytí a nebytí krásy esthetické, té, která obrací se k našemu zraku.

Kdyby se podařilo dát milionům lidským umění k pravému, důvěrnému soužití dennímu, aby vlivem krásy, pochopením její podstaty, poznáním ideovosti a vzestupnosti života naplnila podmračné, hlinné a živořící duše víra v život i víra v boha-umělce!

Tim práce všelidská dostala by hluboký, radostný smysl; ukázala by se její potřebnost, nikoli pro malicherné pomíjivé zájmy lidí, ale pro veliký zájem kosmický. S věrou ve vítězství tvůrčí idey boží na-

plnila by myslí jistota, že síly tihnoucí ke kladu bytí překonají negativní mocnosti usilující o vládu nemoci, křivdy, neřesti, nečistoty a zla ostatního. Přišla by jim jistota, že vítězství nad nimi je z velké části závislo na odhodlané vůli lidské. Život dnes roztrháván ve dvě dostal by v představě lidské opět jednotu (které ve skutečnosti nikdy nepozbyl a nepozbývá), neboť odhalila by se bludnost staré domněnky, jako by byl nesmiřitelný rozpor mezi životem zde a životem tam. Teprv z pochopení této věčné jednotnosti celého díla božího, neseného touž jedinou ideou, v jedině slavně zářící linii ustavičně ku předu, nalezl by člověk radost z bytí a štěstí ze svého díla-životu vědomě paralelisovaného s osou díla božího, radost z povědomí úplné jednoty s Autorem díla, onoho povědomí tak dychtivě hledaného každým náboženstvím, a cele nenalezeného dosud žádným. Teprv touto paralelisací všeho žití lidského s dilem božím, úplným přetvořením všech vztahů člověka nejen k člověku, ale ke všemu ve světě, hnuly by se ku předu ohromné, dnes poutané a ochromené energie člověčenstva, které teprv pak by mohlo ze sebe vydat plody všech svých latentních možností; teprv nesmiřným nástupem těchto energií urychlilo by se tempo vývoje a uspišilo horce ždané příští nového, vyššího člověka.

Jen s obecnou, silnou a odhodlanou věrou v život může se ukázat jiné, v pravdě ž i v o u e i lidstvo, zcela rozdílné od nynějšího člověčenstva, živořícího pod útliskem záporných sil bytí. (Vždyť nepodařilo se ještě ani přesvědčit lidstvo o síle vlastní vůle!) Jako je rozdíl mezi nehybnou řeckou, která právě pro tu nehybnost je i plna nezdravoty, nebezpečí, otravy, hnusot a neradostnosti, a řeckou proudivou, která právě proto nese daleko široko zdraví, omlazení, sílu, veselost, ruch práce a štěstí, takový je i rozdíl mezi řeckou-člověčenstvem stagnujícím v nesvobodě, nemocech, neřestech, nečistotě, bidě, křivdách a neradosti, a řeckou-člověčenstvem, které unášeno bude jednou v bystrém proudu ku předu obecnou věrou v život, ženouc vesele veliká »kola boží«, nesouc bojovně jeho koráby, plující do zcela nových, krásných zemí.

Věřím, že k tomuto osvobození lidstva od nevěry v život je povoláno v první řadě umění. Náboženství všech dob neuměla ho od ní osvobodit a tak uvolnit v něm ohromné latentní síly, poněvadž ani jedině náboženství nesrovnává se cele s ideou vývoje

e svobodě, zdraví, plnému, bohatému
 ástu, nýbrž pojímá do sebe i prvky zá-
 oru života. (Co těch prvku životní negace
 třeba v křesťanství, se svým rozbíjením
 věta ve dvě, s potlačováním růstu, askesi,
 ništěním, ustavičným připomínáním tre-
 ů rozhněvaného boha, soudu, věčného
 atracení... a zač!?)

Mohla by zajisté osvobození ohromných
 l vykonat věda, neboť i ta nutně dává
 ůru v život, poněvadž je poznáváním ce-
 ho pravého díla božího, t o t o ž n é h o
 dílem, jež poznává umělec. Leč jak ne-
 nírně zdlouhavý je postup její a s jakou
 ámahou by mohla v Atlantovi svět nesou-
 ím vzbuzovat víru v život, v autora kosmi-
 kého díla, ve smysl všepráce lidské!

Zde povoláno je umění: ono zajisté n e j-
 y ch lejší methodou, pouhým pohle-
 em, bez důkazův ukazuje souvislost věci,
 dnotu života, ideovost dění, ustavičný
 zestup afirmativních sil života k vyšší,
 rásnějši formaci — tím, že ukazuje jejich
 rásu.

Leč uměním tím myslím n o v é umění,
 cela osvobozené od prvků negace, čisté
 obě vědomé své ethické polarity, zcela
 řsně poznavší pravou rodovost, affinitu
 rásy; umění, radostně a uvědoměle po-
 řavené do služby celku života; cele orgá-
 icky vyrostlé z jednoty umělcova žití s dí-
 em, dokonale vnitřně pravdivé.

Až dosud málo je takových děl umě-
 ckých v nesmírné tvorbě výtvarnické;
 ž dosud umění jen kuse dostávalo své
 ravé úloze — ne vždy svou vinou. Bý-
 aloť tlakem zla a záporných sil žití obí-
 no o své pravé možnosti, donucováno
 oužit křivdě, velebit útisk, božskosti ob-
 alovat zločince a násilníky; podkuřovat
 ranní světských i církevních vládařů,
 ynášet útěky od života, hanobit svobodu,
 odporučovat askesi, mučennictví, křesťan-
 ký pessimism a jiné mrzačení, popírat po-
 politost a jednotu lidstva, posmívat se uží-
 čné práci oplozující bytí, oslavovat ni-
 ení a války; to bylo s t a r é umění, směs
 sparátních žvlů kladu i záporu; právě
 o tuto vnitřní disharmonii, vnitřní roz-
 vojenost, nemohlo umění ono dávat lid-
 ůvu žádoucí víry v život, jako jí bude moci
 evat umění nové, jednotné, zcela affirma-
 tmí, vědomé své ethické polarity, na-
 obro osvobozené od negace.

Znamená to zavrhnout všecko staré
 taění? Nikoli, nýbrž toliko obezřelost ve
 yku s ním, uvědoměle rozlišující výběr
 něho toho, co je v něm svobodného, zdra-

vého, čistého, slovem srovnalého s kla-
 dem života; odstup branné moudrosti od
 jeho opaku.

(Pokračování)

D. MEREŽKOVSKIJ:

AFORISMY.

Ze mnoha ruží kapka oleje, ze mnoha muk
 kapka moudrosti.

Nemilovati v životě — zůstatí suchým v moři.
 Všichni jsou šťastni, všichni dýchají vzduch,
 nikdo však nezná svého štěstí, nikdo nevidí
 vzduchu.

V minulém není strachu, proto je tak milé.

Jedna je bázeň - bázeň před smrtí; jedna
 naděje — naděje v bezesmrtí.

Co je tam, za hrobem? To, co zde, jen v jiné
 spůsobě.

Nevěřící nechápe, že možno věřiti; věřící ne-
 chápe, že možno nevěřiti.

Tragedie židovství: mezi člověkem a bohem,
 tragedie křesťanství: v nitru člověka — člověk za-
 pasem sám s sebou.

Evangelium nemluví k jednomu ano- a ke
 druhému ne, nýbrž k jednomu a téměř ano-
 i ne.

Hudba bývá někdy přesvědčivější než logika.

Jakou tvář má čert? Pro tebe tvou, pro mne
 mou, pro každého jinou.

Ve věčnost muk bylo možno věřiti, nyní nelze,
 zde je nevěra nad věrou.

Lehčeji odpustiti jinemu, než sobě.

Čím déle žiješ, tím žiješ bolestněji i radost-
 něji; tím hlouběji vnikaš srdcem do života, jako
 pluhem do země.

V samotě získáváš teplotu, ve společnosti jí
 vydáváš; vydávej a nelituj, nebo čím více vydáváš,
 tím více získáváš.

Slyšíš-li hovor na ulici, je to skoro vždy o pe-
 nězích. Prel. *Method Krejčí.*

DROBNOSTI.

DVA PROTĚJSKY

nalezl jsem hned v prvých črtách nově vydaných
 prací J. V. Sládkových *Americké obrázky* a
 jiná prosa (Vydal F. Strejček u J. Otty, dva
 svazky za 10 K). Na západním břehu Michigan-
 ského jezera, asi 7 anglických mil na sever od
 města Racine, leží — aspoň r. 1868 ležela — v
 nehluboké údolíně malá osada, domky jako sněho-
 bílé holubice, u každého zahrádka, kolem domu
 hradba dřevěná a za ní do výše šumící les. Osa-
 da založena byla protestanty moravskými. Víc než
 před 15 lety přistěhovalo se do okresu kaledon-
 ského několik Moravanů, kteří družice se ke svým,

an — jako. Některým bylo nemilo osadit se — sa — ce — tane a vystavěli si domky vedle sebe. — v — řadu Moravy u ženabla přišli — os — zložili si farmy dilem na přeruč dilem — s — z břehu Michigánského jezera. I tito byli — vyznání protestantského a tak — a — na — v — prostoru rozptýlení srostli s Moravou — jedna církevní obec. Vystavěli si dřevěný ko — k — a školu a ty staly se jim těsnejším poutkem. — do této osady zapadl na svém bloudění J. V. Slá — ček. Učil tam české děti. Když šťastná náhda — nepřinese do Kaledonie učitele — vyučuje aspoň každ — den neděli veden z farmářů aby ty děti aspoň — tem knihám rozuměly, co mají doma na polici.

Knihy na polici — praví Sládek — byly oby — čně bible, Historie o těžkých protivenstvích cír — kve, české a některý svazek dějin Palackého. A — nímto měli i obecnou knihovnu, v níž bylo ze — mena mnohé novější české dílo, které daroval jim — za svého pobytu v Americe nebo zaslal Vojta Ná — postek. Střediskem starších byl kostel byt pasto — ra a v neděli odpudně beseda u některého z — farmářů, kteří se v pohošťování společnosti stříd — řali. Přišel-li tu a tam některý časopis z Čech, — zároveň celé odpudně vzpomínkami na domov. — toho času měla Morava velmi snaživého mladého — pastora jenž hleděl všemožné k tomu, aby v jeho — osadě zvláště pak v povyrostlejší mládeži, ucho — vano bylo české národní vědomí. Později odstě — hoval se jinam, ale kázání v kostele nepřestala — pít. Co neděli vstoupil některý z farmářů na — kazatelnu přečetl něco z bible a pomodlil se za — sebe a za šťastnější budoucnost česko-moravského — lidu tam za mořem. —

Obrátíte několik listů v knize Sládkově a sly — šíte, jakou nepravdějnější starost má katolický kněz — ve své osadě. Sládek vypravuje: Slovanská Lípa — v St. Louis sverkla se asi na 15 členů, kteří se — scházejí jednou za měsíc k přátelskému hovoru. — Za to zkvětá tam utěšeně Spolek katolický — vedením dvojčetihodného P. Hessauna, který s ob — řádnou zručností vveskamotoval z kapes svého — čirého stáda 20.000 dolarů na postavení české — školy. Vystavěna skutečně nádherná budova, na — nešťasti neozývá se v ní skorem jediného českého — slova. Snad proto, že svěřena ochraně sv. Jana Nep. — Není začínají v St. Louis stavět český kostel. P. — Hessaun vveskamotoval k tomu účelu z českých — peněz opět malíčkov 30.000 dol. a odevzdá hned — na vystavení kostel biskupovi který v něm pak — přijímá českou bohoslužbu snad strpí. P. Hessaun — v — v — a — roztomilý pan starate se zvláště o to, — aby něho dědictví svatojánské a postýlly nedo — stálo se jeho svěřencem ani časopisu do ruky — kněz by ochotu jejich k placení snad ochladil. Čte — v — k — ten P. Hessaun! Prodá on si pěknou českou a — v — ale osadě s — louisské náležející knihovnu — knihu Palackého, Šafaríka, Erbenů, Čelakovské — a — d, libru za 2 centy čili 4 krejcarů. Navzdor — — — — — jest P. Hessaun, jak sam říkává, upřímný

narodovec. Není to překvapující, že takové — protejsky naporad se opakuj? Něco jiného přináší — si do života katolík, něco jiného evangelík. A když — je dále vedou duchovní — vypadá to jako v Mo — ravě a v St. Louis.

BEDŘICH SMETANA

byl r. 1856 na Moravě.

V Týně pod hradem Helštýnem. Bylo krásně — nedělní odpoledne koncem měsíce června. V domku — č. 72 u silnice byla otevřena maličká okna a nimi — zaznívaly zvuky houslí. Ve světničce nízkého stro — pu a stářím prohnutých trámů hráli hudebníci z — partesu dosti těžkou skladbu, neboť ji několikrát — opakovali. Horliví hudebníci jmenovali se Josef — Hradil, Frant. Janča a nejmladší z nich Karel Hra — dílek, který se narodil roku 1841 a bylo mu tehdy — 15 roku. Je to dosud žijící zednický mistr v Týně, — který se na celou příhodu dobře pamatuje a vy — pravoval ji panu H. V. Karličkovi pro P ř e r o v — ský Obzor. Hudebníci po několikerém opako — vaní zahráli skladbu ve vyšších polohách napsa — nou dosti pěkně. V tu dobu blížil se domku pán — s dlouhými, umělecky rozčebranými vlasy, obleče — ný v elegantní městský kroj tehdejšího stříhu. Za — stavil se před domkem a naslouchal. Najednou — vběhl do domku a bez zaklepání vešel do světničky. — Hudebníci přestali hrát a pán se jich ptal: »Co to — hraje? — «Smetanova duetta,» odpověděl nej — starší z nich Josef Hradil. Neznámý pán vzal jedny — housle, naladil je a začal hrát a hrál tak krásně — a virtuosně, že hudebníci poslouchali celi ušaslí. — Pyl to sám Bedřich Smetana a hrál svoje vlastní — duetta. Jak se dostala Smetanova duetta a on — sám do Týna? V Lipníku byl tehdy rektorem — školy Lipner, v širém okolí známý a náruživý muzi — kant, u něho se týňští hudebníci učili hudbě a od — něho si duetta opsali a hráli. V Týně byl tenkrát — v pivovare sládkem pan Matějka, Smetanův — švagr. Smetanovi měli nemocnou dcerušku a tu asi — švagr psal pražským přátelům, jak je v Týně v — letě krásně a zdrávo, pozval je na návštěvu, že — nemocné děvčátko v čistém a vonném lesním vzdu — chu okřeje. Smetana za nimi přijel. Bývali v piv — vaře v bytě, kde se říká v kvartýře. Nemocnému — děvčátku pobyt v Týně nepomohl; zemřelo. Na — starém týňském hřbitově bylo pochováno. Je tam — ještě kříž, ale nápis na něm ošlehaly větry. Byl dle — tehdejšího zvyku německý Hier ruhet Gabriele — Smetana, Tochter des Friedrich Smetana, Musik — direktors aus Prag. Teď už nápis není čitelný. — Ani Smetana, ani jeho manželka víckrát do Týna — nepřišli, měli nan smutné vzpomínky. »Pan K. — Hradílek v Týně má jeho duetta dosud. Jsou to asi — jeho prvotiny, ale možná, že v nich jsou stopy jeho — przdějších geniálních skladeb,» praví pan Karliček.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

ŠTĚPÁN Z PÁLČE.

Z e zpěvníku pozdního husity.

Kněz ve vězení, chorých tváří,
zmučených v duše rozepřích —
na prahu svědci, komisaři.
Cnost na slámě — a v nachu hřích...

»Zde slyš, co proti tobě svědčí
a nezapírej zarytě,
sic vina tvá se ještě zvětší
a na hranici zničí tě!«

— Nemohu k slovům těm se znáti,
tak neučil jsem český lid.
Ať plamen hranice mne schvátí —
však pravdy nelze ustoupit.

»»Ne, nevěřte mu, pravda jistá,
že těžce bloudil ve víře!
Ty věz, že od zrození Krista
nebylo nad tě kacíře!««

Kněz bledý na mluvčího patře,
setřel si chmuru na čele...
— To ty jsi, Pálči? Ty's to, bratře?
Tak pozdravuješ přítele?...

I schoulo se srdce vroucí
a zrak se ke zdi obrátil —
a jeho svědci, jeho soudci
za druhem druh se vytratil...

Kněz dobrý shořel na hranici,
i Pálč zšel v smrti kruh —
však Husův duch vždy plane svíci,
a nezmizel ni jeho druh.

Jak písek v poušti, ryby v moři,
tak rozmnožil se jeho rod —
by Husa zničil, přes pohoří
k nám volal hrůzu cizích rot.

A ještě nyní mezi námi
jest plno jeho pravníků —
sic nás i sebe Husem mámi,
však s paličí jdou za ruku...

že nejsi Pálč, bratře, pravíš?
že Husa ctíš? — Mlč, bratře, lžeš!
Jsi Pálčem, dokud k nim se stavíš,
z jich domu pokud nevyjdeš!

CESTOU DO KOSTNICE.

Mistr Jan Hus nastoupil cestu do Kostnice z Prahy 11. října 1414. Ubíral se před papeže a sněm cíkevní, aby očistil sebe z kacířství a český národ z pohanění. Neboť kacíř byl vyvrhel lidský a národ, který kacíře zplodil, byl potupou a postrachem mezi národy. Hus šel do Kostnice, nemaje v rukou slíbeného průvodního listu od krále německého Sigmunda. Ale šel bez bázně, jako muž, který má čisté svědomí a proto má i důvěru v lidi. Bylo nebezpečno tenkrát cestovat v cizích zemích vůbec a domnělému kacíři tím víc, neboť kdo kacíře zabil nedopouštěl se hříchu, spíše získával si zásluhy před Bohem i lidmi. Král německý Sigmund dorozuměl se s králem českým Václavem, že Husovi k ochraně dáni budou dva páni čeští Jan z Chlumu (zvaný Kepka) a Václav z Dubé a Leštna. S nimi tedy Hus vyjel z Prahy. Kdežto třetí pán český Jindřich z Chlumu (zvaný Lacembok) vyjel o něco dříve, aby hledal na Rýně krále Sigmunda a přinesl od něho glejt pro Husa, list zabezpečující mistrovi bezpečný příchod do Kostnice i návrat do Prahy. Pan Jindřich sešel se s Husem až v Kostnici. Mimo to v průvodu tom, jenž vyjel z Prahy, byl mistr Jan z Reinštejna (přijímám kardinál), tajemník Chlumův bakalář Petr z Mladenovic a jiní.

Cesta od českých hranic směrem od Tachova vedla bavorskými městy: Pernov, Nové Město, Weiden, Sulzbach, Herspruk, Lauf, Norimberk a Bibrach. Jak se Husovi šlo do Kostnice, o tom se nám zachovaly tři latinské Husovy dopisy. List první Hus psal v Norimberce a poslal jej do Prahy nepochybně po kupcích.

Pozdravení od Ježíše Krista. Vězte, že jsem nikdy nejel v shrnuté kapuci, ale zřejmě s odkrytou tváří. A když jsem vyšel z Čech, nejprve v městě Pernově, dříve než jsem přišel, očekával mne plebán se svými střidníky (farář s kaplany); a když

jsem vkročil do světnice, tu ihned dal mi pítí velký korběl vina a velmi laskavě přijal se svými soudruhy všecko učení a pravil, že vzdycky byl mým přítelem. Potom v Novém Městě velmi rádi mne viděli všickni Němci. Vajdu jsme přešli docházejíce u množství lidu podivu. A když jsme přišli do Sulepacha, tam jsme přišli k hospodě, ve které byl soud, landricht. Tam konšelum a starším zasedajícím v podlouhi jsem řekl: Ejhle, já jsem M. Jan Hus, o kterém, jak se domnívám, jste slyšeli mnoho zlého; ptejte se mne tedy. A když jsem o mnoha věcech pojednal, velmi příznivě všecko přijali. Tu jsme přešli Herspruk a tenkrát jsme přenocovali v městě Laufu; ve kterém přišel plebán, velký právník, se střídniky, s nímž jsem rozmlouval, jenž také příznivě všeho přijal. A ejhle, přišli jsme do Norimberka, ve kterém rozhlásili náš příchod kupci, kteří nás předešli; pročez lid stál v ulicích divaje se na nás a vyptává se, který je M. Hus. A před jídlem poslal mi list M. Jan Havel, plebán u sv. Vavřince, piše mi, že by rád se mnou mluvil od dávné doby; odpověděl jsem mu na téměř listě, aby přišel, a přišel. A protože již dříve jsem napsal prohlášení, chtěje je uveřejniti: zatím pan Václav (z Dubé) vzkázal pro mne, že se sešli měšťané a mistři chtějíce mne viděti a se mnou rozmlouvati: já ihned vstáv od stolu odešel jsem tam. A vzkázali mi mistři, abychom rozmlouvali v soukromí, a já jim řekl: Já káži veřejně, také chci, aby poslouchali, kteříkoli budou chtíti. A hned od té hodiny jsme rozmlouvali před konšely a měšťany až do soumraku nočního. Byl tam učence nějaký Karthusák, který činil výtky blouznivé. A zpozoroval jsem, že mistru Albertovi, plebánu od sv. Sebalda, se nelíbilo, že měšťané mému mínění přisvědčovali. Konečně všickni mistři a měšťané stáli spokojeni.

Také vězte, že žádného dosud nepocítíl jsem nepřitele. A v každé hospodě stranu přenocování dávám deset příkazu hospodáři a někde se ubytují v komoře; a hospodyně všecky s muži velmi laskavě mne přijímají. Ani klatby nikde nevyhlašují a všickni chválí (mě) prohlášení německé. Příznávám se tedy, že není nepřátelství ke mně většího než u obyvatelu království Českého. A co bych ještě psal? Pan Václav a podobně Jan velice šetrně a laskavě se mnou zacházejí a jsou jako zvěstovatelé pravdy, ale správněji bych řekl zastanci pravdy, s nimiž za přispění Páně všecko

se děje zdárně. Král je na Rýně, za nímž jde pan Václav z Leštna, a my postupujeme přímo do Kostnice, ke které se blíží papež Jan. Domýšlíme se zajisté, že by bylo bez užitku jíti za králem snad na 60 mil a vrátiti se do Kostnice. Psáno v Norimberce v sobotu před 11 tisíci panen.

Tu v Norimberce M. Jan Hus změnil směr cesty. Měl úmysl jíti za králem, aby z jeho rukou přijal pruvodní list. Zatím odjel pro pruvodní list jen pan Václav z Dubé, a Hus namířil směrem přímo do Kostnice. Přijel tam 3. listopadu, ubytoval se u vdovy Fidy a hned 4. listopadu oznámil přátelům do Čech, že šťastně dojel do Kostnice. K tomu připsal novinky, které za tu chvíli zvěděl. Zejména, že bývalý farář pražský od sv. Vojtěcha, Michal, rodák z Něm. Brodu, již proti němu začíná bouřiti lid i sněm církevní.

Pozdravení od Krista Ježíše. Přišli jsme do Kostnice v sobotu po svátku všech svatých, beze vsí úhony, přecházejíce města, dávajíce vyhlášky latinské i německé, a jsme ubytováni v Kostnici v ulici blízko hospody papežovy a přišli jsme bez ochranného pruvodního listu. A nazítří Michal de Causis nalepil na kostele proti mně pře a nadpis dal s velikým textem, že ty přejsou proti vyobcovanému a tvrdošijnému Janu Husovi a podezřelému z bludařství a mnoho jiného. Já však s pomocí Boží si toho nevšímám věda, že Buh ho poslal proti mně, aby mi lál pro mé hříchy, na zkoušku, umím-li a chci-li něco trpěti. Pan Lacembok s panem Janem Kepkou byli u papeže a mluvili s ním o mně. On odpověděl, že ničeho nechce činiti násilně. Povídá se, ale málo, že Benedikt, papež španělský, jede na sněm. Dnes jsme dostali zprávu, že vévoda Burgundský s vévodou Brabantským ustoupili z pole a že prý král Zikmund byl před 3 dny v Cáchách, a že byl korunován, a že prý papež se sněmem na něj čeká. A protože od Kostnice Cáchy jsou 70 mil, počítám, že sotva král přijde do Narození Páně; vedle toho počítám, že bude konec sněmu, nebude-li přerušen, asi okolo Velikonoc. A píce má velkou cenu, postel je za pul zlatého za týden, koně mají dobrou cenu. Který byl koupen v Cechách za šest kop, dává se za sedm zlatých (dukátu). My s p. Janem poslali jsme koně do jednoho města, totiž do Ravenspurka, na čtyři mile. A počítám, že brzo budu mítí nouzi o věci potřebné; proto rozdělte tu starost po přátelích, které vyjmenovati by dlouho trvalo a obtížno by bylo jich se domyslíti. Pan Lacembok dnes jede ke králi a uložil mi, abych před při-

chodem královým o nic se nepokoušel stran jednání, a doufám, že budu odpovídati ve veřejném slyšení. Pařížských je zde mnoho a Vlachů, ale dosud málo arcibiskupů a biskupů také málo; kardinálu je hojně, jezdí na mezcích; a l e j s ú l a č n i. (Tato tři slova jsou v latinském dopise psána česky.) Když jsem jel na koni do Kostnice, hned jsem slyšel, že jedou, jak jsem jel velkým zástupem, ale sbíhal se veliký zástup. Čechové naši mnozí na cestě ztrávili, cokoli měli na penězích, a již trpí bídu; a já velice trpím s nimi a nemohu všem dávat. Koně p. Přibyslava převzal p. Lacembok, kůň však Rabštýn nad všecky vyniká v síle a bujnosti; a toho jediného mám u sebe, kdyby se událo, že bych někdy ke králi mimo město se vydal. Pozdravujte všech přátel, žádných nevyjímajíce, atd. Toto je čtvrtý dopis z krajín cizích, daný v neděli v noci po svátku všech svatých v Kostnici. Žádný Čech od vojska není v Kostnici kromě p. Jana Kepky, který mne vedl a mne chrání skutečně jako voják a všude více hlásá než já, stavě na světlo mou nevinnost. Dáno v Kostnici (6. listopadu). Modlete se k Bohu za vytrvalost v pravdě.

Skoro současně s Husem přijeli do Kostnice i čeští jeho nepřátelé, jmenovitě farář Štěpán Páteleč, dříve přítel Husův, jenž však odpadl od něho. polekav se boje s mocí církevní; zmíněný už Michal, jemuž se říká obyčejně Michal de Causis, člověk nechvalně pověstí, jenž zpronevěřil peníze královské v Římě a máje zastupovat krále, jednal proti němu, štvál proti Husovi stolicí papežskou, ano způsobil, že v Římě uvězněn byl Mistr Jan z Jesenice, právní Husův zástupce. Také přijeli: litomyšlský biskup Jan Železný, jemuž české duchovenstvo dobrovolnou sbírkou opatřilo peníze na cestu; kanovníci pražští Náz a Kuneš ze Zvole. Přijel také pasovský probošt Jan Tiem, jenž r. 1412 prodával v Praze odpustky a zanevřel na Husa, jenž mu zkazil obchod. Tiem byl nepochybně také Čech.

Pozdravení od Krista Ježíše. Nejmilejší! Vězte, že si stojím ve všem dobře. Přišel jsem bez ochranného průvodního listu papežova do Kostnice; proste tedy Boha, aby mi dal vytrvalost, protože mnoho protivníků odhodlaných povstává proti mně, které zvláště popouzí prodavač odpustků Pasovský děkan, již probošt, Michal de Causis, který pořád ohlašuje pře proti mně. Ale ničeho z tohoto se nebojím a nestrachuji, doufaje, že po velkém boji velké je vítězství a po vítězství větší odměna a větší zmatek pronásledovatelů. Papež nechce rusití pře a řekl: Co

já mohu? vždyť to vaši čini. Ale mluvili dva biskupové a jeden doktor s p. Janem Kepkou, abych já mlčky mir zachovával. A tak poznávám, že se boji mého veřejného odpovídání a kázání, kterého doufám z Boží milosti dojdou, až král Zikmund přibude. Zvěstoval mi o něm p. Václav z Leštna, že se velice potěšil, když mu sám urozený p. Václav řekl, že jedu přímo do Kostnice bez ochranného průvodního listu. Ve všech městech dobře se nám vedlo, byli jsme počtění, a ohlášení jsme dali latinská i německá ve městech říšských, ve kterých jsem měl hovory s mistry. A jeden mne předbíhal, biskup Bukovecký, který o jeden nocleh po každé nás předjel a rozhlásil, že mne vezou spoutaného na voze, a aby se přede mnou měli na pozor, protože prý poznám myšlenky lidské. A tak, když jsme se přiblížili k nějakému městu, sbíhaly se proti nám zástupy jako na divadlo. Ale hanbu měl nepřítel ze lži a lid byl rád, když uslyšel pravdu. Jistě Kristus Ježíš je se mnou jako bojovník statečný; proto nebojím se, co činí nepřítel. Žijte svatě, modlete se skroušeně, aby Pán milosrdný stál při mně, háje při mně až do konce zákona svého. Dáno v noci na den sv. Leonarda (16. listopadu 1414).

Domnívám se, že budu v nouzi o potřeby, protáhne-li se sněm. Proto které myslíte přátely, žádejte jich za pomoc; ale nejprve žádejte s výminkou jako o půjčku. Pozdravujte všecky přátely i přítelky, pobádajíc je, aby prosili Boha za mne, protože toho třeba jest.

Škoda, že jen tři listy! Čím krásněji svědčí o M. Husovi a jeho dobrotivě, srdečné povaze právě jako o neohroženosti, tím vrouceněji bychom četli další listy a všecky. Již z těch několika řádků možno si sestrojovat povahu milého mistra. Jaký to rozdíl hned proti tomu lhavému a štvavému biskupu, který dobromyslným Němečkem vyličoval Husa jako strašidlo, které éte myšlenky lidské. Doufal, že tak je poleká, aby se nešli na Husa ani podívat. Neboť kdo pak si dá číst tajné myšlenky a hříchy své! A proto také doufal, že nepoznají, jak lze, když jim vypravuje, že Husa vezou spoutaného jako divokou a nebezpečnou šelmu! — Jakož bylo na počátku, nyní i vždycky, až na věky věků...

JACÍ TO BYLI LIDÉ.

Rok 1419 památný je tím, jak se lid husitský začal scházet na velká společná shromáždění. Až z nich začaly potom války. Lidé přestali chodit do kostelu, ve kterých byli kaceřováni pro přijímání pod obojí způsobou a začali pod vedením kněží

konat modlitby pod širým nebem, zvláště na horách, kterým dávali jména biblická. Shromážděním pod širým nebem začala z jara, jak to nejdříve jarní dny dopouštěly. Na podzim po smrti krále Václava IV. 29. září 1419 stalo se jest veliké sebrání lidu u Křížkův na těch širokých ulehlejších na silnici, jedouc od Benešova k Praze. Hlavní slovo na táboře měl kněz Václav Koranda, jenž byl kazatelem v Plzni a z Plzně přišel sem s procesí dosti velikú s telem božím.

A takový to byl lid, jak praví starý letopisec:

Na tomto sebrání na Křížkách panoše jeden jménem Závise, jezdě na koni, napomináše lidi, aby jednomu chudému člověku zaplatili ošení, kteréž jemu tu podle té úlehle byli potlačili. I sebra drahné peněz, a da tomu sedláku, číž ošení bylo. Neb té chvíle nechtěli s cesty vyvinovati, když se na hory sbírali, aby lidem neškodili; a jedno s holemi chodili jako pútníci. —

Vavřinec z Březové, jenž byl odporcem radikálních Táborů, připomíná při založení města Tábora: Když obešli s procesím horu Tábor, »s bohem si navzájem dávajice se svými kněžními, neuchylujíc se ani na pravo, ani na levo, aby nepošlapali obilí...«

Táborské vojsko bylo nejbojovnější a dle zpráv nepřátel o něm nejkrvelačnější. Bojovné bylo, krvelačné nebylo. Snuškou válečných zásad tábořských je vojenský řád Hodětínův (Zřízení vojenské Jana Hájka z Hodětína). Řád ten obsahuje především vojenský řád Žižkův, přísný a tvrdý, ale má pro nás něco nad míru vzácného. Nalezáme v řádu Hodětínově — praví Toman — také ještě jiného ducha, který jest ještě Žižkovu cizí, a který na základě bádání v písmě a učení křesťanském... samostatně žil a rostl v bratrstvu tábořském. Jest to duch mírnosti, duch lidskosti, který poprvé praktických výsledků dodělal se v usneseních synod kněžstva tábořského v letech 1422 až 1424... Zvláště trest smrti měl býti obmezen na případy nevyhnutelné nutnosti.«

Tato jsou vzácná ustanovení řádu vojenského Hodětínova:

1. Nejprvé, aby byli služby boží všichni hajtmané i jich poddaní i jim poručením pilní, a neřáduv izádných aby u vojstě nedopuštěli, aby skrze to pán Bůh nebyl rozhněván.

2. Všechny hry neslušné a neřádné aby byly stavovány, a zvláště kostky, kartv, koule aby nebyly u vojstě dopuštěny; neb z toho dopuštění mnoho zlého pochodí, jakožto zanetbání na vartách a na ponuockách, i jiné škodné věci vojskám i těm osobám, kteréž hrají. Pakli se kto přes to které hry dopustí, takový bude před vojskem v řetěze čtyři dny veden a úředniku k tomu od nás usazenému dest grosuov musí bez milosti dáti

3. Všechna láni a nestydatá mlúveni aby stála a přestala; pakli kto bude láti a usvědčen bude, takový čtyři dny před vojskem v řetěze choditi musí.

4. Kurevství aby žádného nebylo dopuštěno u vojstě, ani před vojskem, ani okolo vojska, ale aby takové zlé ženy bez milosti pryč hnány a puzeny byly od rychtáře vojenského; a jestliže by toho rychtar zanetbal, tehdy buď k nemu hledino jako k neposlušnému. Pakli by se kto dopustil toho zlého, tomu šilnk bude dan bez milosti skrze pračata.

5. Jestliže by kto násilí které panně neb paní učinil kdekoli a usvědčen byl, takový bude hrdla zhaven šez milosti.

6. Kostelove a klášterové aby žádní vybíjeni nebyli, ani vypalovani, lečby bylo rozkázáno hajtmány k tomu zřízeními; a proto vždy aby posvátnými věcmi, jakožto vornáty, kalichy, zvony, kněhami i jinými okrasami kostelními, a zvláště pak Telem božím, nikakež nebylo hýbáno ani bráno. Neb ktož by který kostel vybil, takovému bude ruka ufata; pakli by kto Tělo boží s puškú, aneb kteru jinú svatost vzal a vysypal, takový bude bez milosti upálen.

7. Jest-li žeby kto který oltář zbořil, nebo obrazy v kostelích a v klášterích zbil, nebo na cestách v slupích přibítě strhal a zkazil, ten hodnu poustí kázár bude vedlé práva vojenského.

8. Na přátelském bude-li kto brátí jiné věci, nezli pokrm sobě skrovný a koňóm obrok, takový bude kázán jako lúpežník.

9. Koni, krav i jiného dobytka, a satlv na přátelském aby žádný nebral, ani jiných věci, kterěž k hospodárství příslušeji; nebo takový bude kázán jako lúpežník.

10. Pálení žádného aby žádný nečinil, lečby bylo rozkázáno hajtmány našimi k tomu vydanými. A zvláště byl-li by který zámek dobyt, aby nebyl zapalován bez vule a rozkázání týchž hajtmanuov. Pakli by kto přes to zapálil, takový bez milosti upálen bude.

11. Kdž bohda nepřitelé budú na poli v porážce neb v zámku zjímání, ti všichni aby k naši ruce královské našim hajtmanóm vydání byli.

12. Bude-li se na koho doptáno, že by jma vězně, na koláči pustil, nebo holdy vybíral bez povolení našich hajtmanův na to vydaných, takový budú kázání, jakož na to sluší právem vojenským.

13. Na tazeni, na picování, neb kdežkolivěk na potkání, kdežto silnější houf nebo rota mdlejší rotu postihne neb potká, aby silnější mdlejší nebralí a nikterakz nepřekázeli, ale u pokoji nechali. Pakli by přes to rozkazání kteříkoli silnější mdlejší co pobralí neb překazili, takový budú kázání jako lúpežníci.

14. Vcelam aby žádný nepřekázal ani vydíral, nebo takovým nebude odpuštěno.

37. Mezi vozy aby opatrně a s pilností ohnuli a pálili, tak aby se žádnému škoda nestala a nedála.

38. Kdež kolivěk, buďto na přátelském neb na přátelském, kdež ženy se s uzly a s šaty vynesou a na nich i při nich sednu, aby jimi žádný nehýbal, ani těm ženám co bral, ani nich přehledoval. Pakli jim přes to kto bráti bude, takový bude kázán jako jiný lupežník.

40. O mlýnách prikazujem, aby žádného nepálili, nebrčili ani kazili, ani kterých mlýnských želez brali, tak aby ku potřebě našich vojsk mohlo mleno býti. Pakli by kto proti tomu učinil, budeť jemu bez milosti ruka ufata. Těž také jinde ve dvorích neb chalupách, zvláště v přátelských, aby žádných zámkův, řetězův, neb jiných želez kterýchž kolivěk, jakožto šinův s kol neb hřebíkův z bran nesbijeli neb nevybijeli a nebrali; a také na poli s pluhův želez neboli s jiných příprav aby nebrali.

41. Kdež se táhne po přátelském, aby takové nekřesťanské záhuby se chudým lidem nedály, ani jim překážino bylo: chalup aby nevybijeli, dobytka ani koní aby jim nezajímali, ani ven z vojska nevodili; a žen ovšem aby na pokoji vždy nechali, jim nepřekážejic. Také, kdež se vojsko klade, aby chalup a dvorův lidem netrkali ani bořili, a takových nekřesťanských záhub aby nad lidmi nečinili.

43. Rybníkův malých ani velikých, ani také haltěřův žádný aby nekopal, ani také v nich lovil, ani jich spůštěl, lečby komu hajtmáně rozkázali.

45. Jest-li že by se kto toho dopustil aneb přes to učinil, což se tuto nahore vypisuje, a na těch (věcech) chudým lidem překážel, aneb ty věci bral a sobě schoval, aneb krémářóm zastavoval, dával prodával aneb komu jinému: takový i ti, kdožby od nich co kupovali neb přijímali, proto budú trestáni jakožto lupežníci.

★

SVĚDEK HUSOVA UPÁLENÍ.

Z německé kroniky Ulricha z Richentalu. Podle vydání 7. Marmorova Kostnice 1864.)

V pátek po svatém Ulrichu, osmého¹⁾ dne měsíce července (1415), tu konalo se však edění se všim kněžstvem, a byl přítomen sám náš pán král římský, vévoda Ludvík bavorský, heidelberský a mnoho jiných světských knížat a pánů, a sedění se konalo ráno v hodině šesté. Sem byl zavolán mistr Jan Hus a kázal před ním ctihodný Jan Tatterer, mistr božského umění a mistr nejvyšší školy v Paříži, o jeho zlém kacířském učení. A byl pravým božským učením ze Svatého Pisma svědčen, že jeho články a učení, jež kázal učil, jsou falešné, nesprávné a kacířské, a vynesli nad ním spravedlivý rozsudek, pře-

devším, ježto byl za kněze vysvěcen, že má být degradován a má mu být odňato svěcení.

Tu ho postavili na vysokou židli, aby ho každý dobře viděl, a stáli u něho z jedné strany důstojný pán a mistr Mikuláš, arcibiskup milánský, a dva kardinálové a dva světití biskupové a oblékli ho jako kněze a zase svlékli s patričními slovy a smyli s něho jeho charakter. I tropil si z toho posměch.

Když to bylo vykonáno, tu vydali nad ním rozsudek, že jest kacíř a muž pošestilý a nenapravitelný, jenž neupustí od své zloby, a odevzdali ho rameni světskému a prosili našeho pana krále a rameno světské, aby nebyl zabit, aby byl při živctě zachován a vsazen do věčného vězení.

Tu pravil král vévodovi Ludvíku bavorskému: Poněvadž já jsem ten, jenž vládne mečem světským, milý strýče, a kurfiřte římské říše a náš arcitrukseš, tedy vezměte jej místo nás a naložte s ním jako s kacířem.

Tu zavolal vévoda Ludvík bavorský fojta svatě římské říše v Kostnici, jenž byl také přítomen a přišel k němu. Pravil vévoda Ludvík: Vezmi zde mistra Jana Husa z rozkazu nás obcu a náš rozsudek. Upal ho jako kacíře: odevzdal pak fojt Jana Husa městským pacholkům, aby ho vyvedli a upálili; ale nařídil, aby mu nesvlékali ani bot, ani kalhot a šatu, nýbrž spálili ho s líni.

To se také stalo a měl přece na sobě dva dobré černé kabáty z dobrého sukna a stříbrný pásek a měl na hlavě bílou infuli z papíru a na ní byli namalováni dva ďábli a mezi ďábli bylo napsáno: heresiarcha, to jest arcikacíř. A vedli ho za Kostnici s více než tisícem ozbrojenců, a laikově, knížata i páni byli také ozbrojeni. A vedli ho dva služebníci vévody Ludvíka a nebyl spoután, a šli dva pacholci městští před ním a dva za ním.

A vedli ho za Göltingskou bránu a poněvadž byl veliký nával musili vést Husa kolem Richmannovy pastviny kolem Brüelu a bylo tu více než tři tisíce ozbrojenců a velmi mnoho lidu. A u Göltingské brány musili lid zadržet tak dlouho, až část přešla. A báli se, aby se neprolomil most.

A přivedli ho do prostředka jakéhosi malého pole. A když ho vyváděli, nevolal přilis na lidi a nemodlil se než: Jhesu Christe, fili dei vivi, miserere mei. A když přišel na místo a viděl dříví, slámu a oheň, tu padl třikrát na kolena a pravil hlasitě: Jhesu Christe, fili dei vivi, qui passus es pro nobis miserere mei,

¹⁾ V sobotu 6. července

Potem se ho tazali, zda chce se zpovídat, kdyžte píece nikdo v takové tísni by bez zpovědi neměl zemřít. Tu pravil: Rád se vyzpovídám; ale jest zde přílišná tlačení. A když přišel do kruhu, zavolali mu kněze, jenž se jmenoval pan Ulrich Schorand a byl kaplanem u sv. Štěpána a měl svolení koncilie a biskupovo. Přišel k němu a pravil:

Milý pane a mistře, chcete-li ještě ustoupit od své nevěry a svého kacířství, pro něž musíte trpět, rád vyslechnu vaši zpověď; nechcete-li však, tedy sám dobře víte, že v duchovních právech stojí, že žádnému kacíři nemá se prokazovat božská služba.* Tu pravil Hus:

Není toho třeba, poněvadž nemám smrtelných hříchů, a chtěl začít kázat německy. Tého mu nechtěl dopřát vévoda Ludvík a nařídil, aby byl upálen. Tu se ho chopil kat a přivázal ho s botami i šatstvem k dlouhému prknu. To stálo kolmo a pod nohy mu postavili vysokou stoličku a nakladli kolem něho dříví a slámy a nalili (nasypali) smoly a zapálili všechno. Tu křičel velice a brzy shořel. A když shořel, byla v ohni celá infule. Tu kat do ní vrazil a potom teprve shořela a velmi zle zapáchala. Kardinál Pangratius měl velkého starého mezka; ten posel a byl zahrabán na místě, kde Hus byl upálen. A z takového horka se rozevřela země, takže vycházel ošklivý smrad. Potom odvezli popel, kosti a co ještě neshčelo, do Rýna.*) — —

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus o návod ke styku s uměním.)

12. Neosvoboditelnost menšiny.

Zbývala by ona menšina lidská, ona hrstka vzácných vyvolenců, která dosud reklamovala krásu i umění jako výhradní privilej pro sebe.

Té bych si nechtěl troufat podávat svůj názor. Nikoli z ostychu před ironickým úsměvem, že se pokouším vychvalovat vlastní tovar; (neboť co vskutku děláme jiného my všichni, píšice a malující, než to? a tam nahoře, ve vzácné menšině, je to tuším zákonem.)

*) Oldřich z Richenthalu (Reichenthalu) byl písařem městským v Kostnici, když tam zasedal sněm církevní, a kronika jeho je spis dosti rozsáhlý. Není bez nepřesností, neboť Richenthal začal své paměti spisovat až po r. 1424 a možná ještě později. Mnozí čtenáři mají v rukou zprávu o upálení českého svědka, Petra z Mladenovic, nechť srovnávají.

Ale proto: Nevěřím ve schopnost této menšiny, najít kdy pravý vztah ke krásě, pochopit její smysl a ethický vztah ke všemu životu. Příliš dlouho žila ta menšina s krásou s o b e c k y, příliš dlouho samojediná užívala nepravé výsady, dávala se kazit aristokratismem a lakomstvím nevráživého sběratelství; příliš si zalíbila už ve svém vzácnosti, velekněžském ornátě, aby mohla se ponížít, hledajíc cestu od krásy k životu, od sebe k černému člověku dole; aby se odhodlala ku přiznání nedvojitého života, nerozpolcení člověčenstva, nerozdvojení práce lidské, nerozštěpení morálky. Stvrdla už příliš, poněvadž chtěla stvrdnout. «Stvrdnětel» neozvalo se teprv básníkem Zarathustrou, ale zní už tisíce let.

Příliš dlouho ona menšina držela krásu ve svém zajetí; za tu dlouhou dobu naučila ji zapírat pravdu, se kterou byla poslána na svět; naučila ji, aby zapomněla své roděné mluvy, takže po věky mluvila podlým argotem, jen občas, ve snech a vzpomínkách mísíc veň kusy řeči boží; vycvičila krásu, aby nevolala o pomoc životu; uměla ji depravovat na pouhou rozkoš smyslů tak jako uměla na pouhou rozkoš zkazit lásku, z níž udělala pouhé umění erotiky bez účelu, beze vztahu k nepřetržitému proudu žití, bez závazku a odpovědnosti.

Tato menšina nemůže najít cesty od umění k životu. Ona sic umí se rozechvívat bolestí namalovanou, strastí na prknech divadelních, hořem v básni, křivdou v románu, utrpením vytesaným do kamene, ale zůstává lhostejná k bolesti skutečné, k strastí mimo divadlo, k hoří živé bytosti ke křivdě reálního člověka, k utrpení tvořící z masa a krve. Poněvadž ta m t a bolest nic dál od člověka nežádá; je to vlastně rozkoš umělé bolesti bez mravní konsekvence, rozkoš neobtěžovaná mrzutou povinností; kdežto tato skutečná bolest žádá ke svému vyrovnání, usmíření lidské činnosti, to jest pomoc životu od ní. To je nevhodné a nepříjemné: proto vzácná duše to ponízuje, proto se tím uměním degraduje.

Pro vzácné zvolence je krásy na světě zrovna dost; není třeba jí přimnožovat nevhodnou methodou: prací a skrásňováním vlastního žití. Proto není jim třeba krásy určitě vyznávající svou ethickou polaritou; i krásy negativní rodovosti je jim stejně žádoucí i oprávněna jako krásy affinity kladné, poněvadž pak žádná z nich nenutí člověka k činu.

Není třeba tedy žít krásně; na to krása nutna není. Krása je nutna pro mocné sense, které dává: sense hledat nutno, ať v krásě, ať v katolické bohoslužbě, ať v serversnostech lásky — krása sama nemá nějakých mravních dusídkův a vlivů na praxi života. Lze zcela dobře žít nečistě a podle i s krásou! ba toto spojení dává zcela zvláštní vybrané sense, velmi jemnou intelektuální rozkoš a to právě z kontrastu, z citu rozporu mezi podlostí žiti a krásou! Vskutku, jaké zdroje jedinečné rozkoše duchu lze najít ve špině a hnusu vlastního žiti, ozářeného krásou umění!

»O to nám běží, zvolencům vzácným: ne pro chimery nějakou, pro cíle boží, pro automatické dílo kosmického umělce pracovat, příliš nesmyslně těžce pojímat poetičnost bytí, ale život pro—hrát.

Proto nechte nám náš rozkošný kaleidoskop s hrstí pestrých skelných střípků mezi řemeni zrcátky v zavřené rouře, kterou nikam není vidět — dalekohledu, jímž se nám chce ukazovat nějaký bůh, není nám třeba. Bůh! — staré, přežilé harampáči z bývalého světa! Co se nás natrápili ti bohové, proč robení vlastníma rukama našima! Čeho se na nás všeho nenapožadovali! díky síle naša, že už je od nich konečně pokoj! A ještě na novo přicházet s bohem? Ještě pořád nechť mít dost na smutných zkušenostech s těmi nebezpečnými výrobky bloudilé mysli lidské?! Dost bylo bohu! Dost tedy i lidí, to jest blouznění o fanomech celých, dokonalých, krásných, durch die Masse« pěkně ethicky povedených lidí!

Nedělejte aspoň z nás takových nevůr: celých lidí! To je velmi mrzuté nudné řemeslo, nejen pro nás, ale i pro vás. Nechte nás konečně už kusé: lidi-oči, lidi-uši, tak jako třeba nechat kusé lidi-ludky, lidi-pyje, lidi-dělohy!« —

Bylo by tedy marno, pokoušet se tknout menšiny lidské v jejím nejvlastnějším jádře, sobectví. A ukazovat jí, která právě pudré sobectví menšiny toho vyžaduje, aby i většině dostalo se žiti s krásou, možná zkrásnit svoje bytí; marno bylo by přesvědčovat ji, že žijí-li lidé vedle vzácného vybranice v nesvobodě, útisku, nevěci, neřesti, je to zcela určitě i jeho ztráta, neboť o tolik krásy odňato tím víc kuku života, tudíž i jemu samému; bylo by marnodno vykládat mu poslední smysl sociálníarity člověcké, že všichni musíme tak trpět negací života, již necháváme pospas své bratry, a že osvobozením všech náš vlastní život důsledně nabývá většího obohacení a větší krásy.

Jako mnišství bylo bludnou službou bohu, pokud bylo lhostejno k záporným silám žiti a nepomáhalo kladu jeho, poněvadž bylo v pravdě odvratem od pravého díla božího, tak i toto mnišství esthetické; ale jako by nebylo bývalo možno přesvědčit mnichy, odtržené od pospolitosti práce lidské, sebe popírající, mařící své dny žiti, o zavržitelnosti jejich, tak nelze přesvědčit o tom ani těchto mnichův esthetických.

13. Hrst rad do denní praxe.

Po tak dlouhém vykladě málo už mi zbývá povědět: hrst poznámek pro denní praxi styku s uměním. Samozřejmě budou jiné než pokyny obvykle dávané esthetiky a vykladači děl uměleckých.

Nejprve: neběží vůbec o to, stát se znalcem umění a dějinného vyvoje výtvarnictví, slovníkem jmen a dat, mlýnkem artistických hesel, slohu, technických výrazů, odbornické hantýrky, nýbrž o to: přerodit se v nového, zdravějšího, svobodnějšího, spravedlivějšího, krásnějšího člověka. K tomu není třeba mnoho let soustavně studovat, probíhat obrazárny, vymetat kde kterou výstavu, hltat kritiky a esthetické essaye, štvát se po přednáškách, trápit se otázkami výtvarné techniky, věcmi formy a všim tím ostatním studeným krámem vědy o umění; neboť nejde tu ani o přesnou vědu, ani o široké diletantství, ani o esthetické krásnilství, nýbrž prostě a krátce o věc vlastního života; účelem není stát se dokonalým znalcem, nýbrž dokonalým člověkem.

Styk s uměním není účelem, nýbrž cestou a pomocí k účelu: t y s á m, tvoje příští lepší, krásnější a harmoničtější já, jsi cílem soužití s uměním, dojistá ne cílem konečným, nýbrž opět cestou a prostředkem k vyššímu cíli dalšímu, k proměně života jako celku, a ten zas o sobě je cestou a prostředkem k realizaci idey boží.

Nepujde ti tedy jen o to zkrášlit stěny svého příbytku, ale sám v nitře a veškerém svém žiti zkrásnět; neboť duše v pravdě žijící s krásou, byť i dřív bývala podlá, nečistá, nesvobodná, nespravedlivá, nemůže už na dál žít podle, nečistě, nesvobodně, křivě: silou krásy opravdu chápané a opravdu milované začne v tobě přerodný proces všemi směry a všemi stránkami bytosti. Tak soužití s uměním a krásou bude mít pronikavý vliv na tvé názory zdravotnické, způsob bydlení, výživu, snahy politické, činy sociální, kony života pohlavního, na tvou práci, vztah k majetku, tvou morálku; od milování krásy nutně dojdeš

k lásce přírody, nikoli bludné, hloupé a lupé lasee« měci, nybrž k pravě moudře lasee, která má úctu ke všemu, co v přírodě, úctu ke kladnému životu ve všech formách a vztazích — jedním slovem: začneš usilovat, abys všechen svůj život srovnal podle svých sil s velikou linií boží.

K tomu bude uvědomělý duch chtít najít způsob soužití s krásou nejbezpečnější; tedy nejdřív a hlavně styk s uměním cele affirmativním, takovým, jež vědomě bere se souběžně s linií svobody, zdraví, spravedlnosti, čistoty, jehož puvodcové sami žili a žijí život harmonický, s dílem svým (neboť jen tato shoda je zárukou jednoty, vnitřní pravdy a krásy organické). Neznamená to, zcela se vyhýbat styku s krásou záporných sil bytí (nesvobody, nezdraví, křivdy, bíd, neřestí), ale třeba při tom spatřovat jí vždy uvědoměle jako krásu nežádoucí, jako výzvuk negace, být si vědom její matoucí moci a nákaznosti, v zápase s jejím vlivem silít v sobě kladné úsilí a vracet se od ní ke kráse žádoucí, affirmativní s dvojnásobnou láskou, tak jako včela, která ssaje i štávy z bylin jedovatých, ale umí je proměňovat v med, lék a potravu života.

Puže-li tedy o volbu mezi dvěma umělci, měl by vždy mít přednost umělec, který jako člověk silněji projevuje svůj cit pro spravedlnost, zdraví, svobodu, neboť v tom je pro mne i záruka, že vidí víc krásy, vidá hlouběji harmonii kladných sil života. (Na příklad: Watts, van Gogh, Meunier, Rěpin, Aleš.)

Tudíž třeba žít důvěrně jen s takovým uměním, které má tuto moc přetvořivou; bez ní jakýkoli styk s uměním je neplodnou hrou. Strom mající rust, kvést, rodit krásné, zdravé, silodárné ovoce potřebuje žít se sluncem a v slunci; sebe déle žít s měsícem, dát se ozařovat lampou sebe umělejší a důmyslnější sestrogenou je marno. To zdá se být směšně samozřejmo. A přec! co se na své šalené, okrádané duše navstíme takovými světélky bezmocnými, co vymaříme hodin na lžiumění a neumění, co si nahrajeme marnými pokusy s grošovými svíčkami a žebráckými petrolejkami pa-umění! Ty však potřebuješ umění pravého, vnitřně svobodného, vnitřně pravdivého, zdravého, čistého, radostného, jehož magnetická jehla bez kolísání ukazuje k vyšší formaci bytí; v soužití s ním musíš zřetelně cítit, že tě proměňuje, že linie na diagramu tvé existence tižne neustále vzhuru. Neděje-li se s tebou tato přeměna, pak buď je nepravé dílo, nebo tvuj vztah k němu.

DROBNOSTI.

HUSITSKÉ PRAPORY.

Dr. Hušo Toman praví v Husitském v literárnictví str. 203.: Podobně bez všeho základu zavedeny byly husitské černé prapory s červeným kalichem, se kterými nyní napořád se potkáváme. Vymyslíl je patrně na základě moderních vykládání barev, kdo minil husitství charakterisovatí krví a smrtí. -- Husitské prapory byly běločerveně.

KATOLICTÍ SPISOVATELÉ!

Nebylo posud kdy zaznamenati, že katoličtí spisovatelé čeští založili svou organizaci. Na des. Jana Nep. sešli se v Praze v místnostech Českého literárního ústavu, schůzi předsedal rada zemské akademie Rudolf Winter a po poradě konstatoval, že pracovní odbor literární je založen. Tak se hned ustavil volbou výboru. Zvolen byl dp. farář a spisovatel František Odvalil předsedou, akademický malíř a spisovatel Emil Pacovský místopředsedou, inženýr a spisovatel Vilém Bitnar jednatelem, redaktor a spisovatel Jaroslav Novák knihovníkem a inženýr Ludvík Skalický zapisovatelem. -- Nově ustavený výbor vzápětí na vědomí přání Msgra Dra Kordače, abychom navázal přátelské styky s družstvem Vlasti, vydávajícím časopis Nový Věk v orgán vsekulturní a kritický, jakož i oficielní vzkaz pana nakladatele Václava Kotrby, který ústy pana Jaroslava Nováka prohlásil: že hodlá vydávati novou katolicko-revnu a byl by ochoten postoupiti jako měsíční representacní orgán novému literárnímu odboru v tom smyslu, že by si odbor sám sestavil redakční kruh, a Kotrba podržel by vlastnictví. Vzhledem k důležitosti vřechu uvedených návrhu ustanovena prvovýborová schůze odboru na 19. května. Přčteny byly došlé připsy, mezi nimž zejména telegrafová spisovatelky pi. Anny Simerské, a vřelý dopis kaplana a spisovatele Bohumila Staška z Plzně, který přihlašoval dva nové členy literárního odboru. Česká liga akademická vyzvána, aby zvolila dva přisedící výboru a vysílala je do schůze. V této výborové schůzi byli přítomni: rada Winter a dr. Hronek za ústřední výbor katol. stran; panové Odvalil, Pacovský, Bitnar, Novák a Skalický jako členové volení, panové Kniže a Davídek za Českou ligu akademickou, pan dr. Mazanec za Nový Věk a ředitel tiskárny Rudolf Březina jako host. Pan jednatel Bitnar předložil jednací a pracovní řád literárního odboru a na základě tohoto řádu zvoleny dvě pracovní komise. Potom jmenováni panové, kteří mají jednat s Vlastí, s dr. Mazancem a s panem Kotrbou.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou
 neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

MLÁDEŽI.

Ze Zpěvníku pozdního husity.

My v zajetí jsme padli jako Israel,
 jež otrokem svým učinili faraoni —
 jen trpěl los, než národ Abrahamův měl,
 nám údělem byl, horčím pláčem dum náš
 zněl
 a více krve vycedili jsme než oni.

Jak Israel se potácíme v pustině,
 v níž vítr jen a naše vlastní bída stená —
 den s nocí, s rokem rok se střídá jedině,
 však los náš týž jest od hodiny k hodině,
 v též dále ztracená jest země zaslíbená.

Náš Mojžíš — duch našeho v světě po-
 slání
 nám stále ukazuje v ztracené ty luhy,
 jen žádá návrat k pravdě, žádá pokání —
 a doved by nás nejpustější po pláni
 v zem, kde jsme slavní byli jako nikdo
 druby.

Však na egyptské hrnce myslí starý rod
 a zlatému se teletí jak bohu klani;
 co chce náš Mojžíš, zhoubné prý jest pro
 národ,
 ve slovech pravdy nebezpečný sváru hrot,
 a život dusí, kdo zve ku pokání . . .

Rod ten zem zaslíbenou rád by svoji zval,
 však nerad zlata se a vuně masa spouští;
 radš jako otrok pod jhem napíná svůj sval,
 než staré jho to svrhnout by se odhodlal —
 a proto v Kánán nevejde a umře v poušti.

Však ty, mládeži, která's ještě nevssála
 jed egyptský, jak tvoji otcové a matky,
 již nesehnula otrokářu pochvala
 a čistý zrak máš, abys pravdu poznala —
 ty v zaslíbenou zem se mužeš vrátit zpátky!

Jen třeba vzpomenout, jak přišlo zajetí,
 jen srdci říci, ať se minulostí vpytá,
 co státo hlav, co jiným dáno úpětí
 a hynout v žalářích — tak po věk, staletí —
 než uvedli nás obrácené do Egypta.

A samo přijde poznání, že hanba jest
 i ještě na poušti nést pečeť Egyptana,
 již na čelo nám vtisklo násilí a lest —
 než jítí s tím, jenž mohl na nás bíce plést,
 že nemuže být větší potupa a hana.

Že třeba za pravdou jít přímo, bez chvění,
 že třeba vzdát se všeho, co tvé otce svádí,
 vše odhodit, čím oni byli mámení,
 ať zlato bylo to či drahé kamení,
 neb chutný obsah plných mís a plných kádi.

A pak, mládeži, jenom krok a budeš zřít,
 proč oleum tvým se marně slzy v oči ženou;
 jed v těle egyptský ti budou v poušti mřít —
 ty, prosta jeho, mužeš náruč rozestřít
 a v ztracenou zas vejít zemi zaslíbenou!

ANNA WFLSOVÁ:

POHÁDKA O PRINCEZNĚ.

(Měrně návrší Čistá obloha, Stmívá se Pomalu
 stoupá princezna v prusvitných zlatožlutých ša-
 tečkách.)

Princezna (zpívá prostě):

Fičí vítr studený
 po strništích v dál,
 slabě stromky prohýbá,
 silných by se bál.

Stojím, stojím na vršku,
 hledím v dálnou tíš,
 tolik cest jde v širý svět,
 snadno zabloudíš.

A ten vítr studený
 nepřestává vát.
 Kdo mi povi cestičku,
 kterou se mám dát?

(Ke konci zpívá velice slabě, klesne k zemi a usne)
 (V pozadí vstoupí)

Čarodějka

Paněnka se táže? Těžko
 bude věru odpovídat.

Mám ji ze sna probuditi
nebo dál ji nechat bloudit?
[Hledi upřeně na princeznu, chvíli rozvažuje, potom
se zlým úsměvem ji probouzí.]

Čarodějka:

Vstávej, malá princezničko,
měkčeji já ustelu ti.

Princezna:

Co mi chceš, stařeno dobrá?

Čarodějka:

Dobrou stařenou mne zovíš?
Ve své moci máš mne, dítě,
na tobě záleží pouze,
zastanu-li stále dobrou.

Princezna:

Přepodivné jsou tvé řeči.
Pověz, stařeno, své jméno.

Čarodějka:

Stařenou já nejsem, dítě.
Žítí začnu *od té* doby,
až mne poznáš. Pak se doviš.

Princezna:

Což tě neznám? Dobrou zdáš se.

Čarodějka:

Štastna budeš *do té* chvíle,
nežli začneš přemýšleti,
jsem-li dobra nebo bídna.
Vypravuj však, princezničko,
co tě ve svět vyvádilo,
co ti velí zpívatí si
smutné svoje písničky.

Princezna (pololežíc, důvěrně):

Zvábilo mne zlaté slunce,
které dechem paprsku svých
ozlatilo moje vlasy,
zavolala obloha mne,
jejíž barva pomněnková
ve zracích mých zrcadlí se,
zlákali mne lesní ptáci,
jejichž zpěvum rozjásaným
je tak mílo naslouchatí. —
Proto do světa jsem vyšla.
Pověz ty mi, ženo moudrá,
co lze shlédnout v dálných krajích,
v krajích sluncem zatopených,
v krajích s mořem laškujícím,
v krajích, kam obláčky plují.

Čarodějka:

V nitro svoje pohleď dříve,
nežli vyjdeš v cizí kraje,
nežli vyjdeš v život, dítě.
Neznámo ti nitro tvoje,

cizejší tí, princezničko,
než ty dálně, dálně kraje,
kraje sluncem zatopené,
kraje s laškujícím mořem,
kraje, kam obláčky plují.
Hle, jsem čarodějkou mocnou.
Lehko je mi vývolati
démony, jež ve tvém nitru
dosud dřímou. Pozoruj!
(Čarodějka kyne rukou. Zjeví se)

Démon tmavý (hledi v dál):

Jasně vidím cestu svoji,
cestu tvrdě ušlapanou,
po příkopech plané ruže,
tmavé ruže, tmavé trny. —
Nemám svoji vlastní duše,
cizích duší potřebuji,
cizích srdcí, plných žití,
by mi nahradily mě.
V proudech plyňte, cizí slzy,
cizí vzdechy, rozrývejte
tiché kraje svoji touhou. —

Princezna (rozechvěna):

To já nejsem.

Čarodějka:

Jen část tebe.

(Čarodějka kyne rukou. Zjeví se)

Démon světlý (hledi v dál):

Cestičku mou posypali
světlemodří motýlové
prachem svojich vzdušných křídel.
Dlaně mé jsou jemné dosti,
by dovedly pohladiti
ty, jež hoře zaplavilo.
Pohledem chci vyjasnití
všechny tváře sesmutnělé,
ve vše nitra rozbouřená
dechem vlejí útěchu,
rty mé lehce přiblíží se
k ústům bolem uzavřeným. —

Démon tmavý:

Ubohým být tak —

Démon světlý:

Tak bídným!
Rozdám celé srdce svoje.

Démon tmavý:

Nemám já ho. V náhradu však
tisíc srdcí uloupim si,
ziormuji je po své vůli,
a až budou na mé dlaní,
jako šascí poklonkovat,
do větru je rozhodim.
Zuby moje zaryjí se
v hrudi sluncem ožehnuté,

vlas muj, stočený kol šiji,
poslední dech vezme s sebou. —

Démon světlý:

Postavím se tobě v cestu.
Nesmíš moje dobré dílo
zničit jedním pohledem.
Věř mi, poznají mne všichni,
všichni, kteří trpět budou.
U každého chvíli stanu,
každému dám kousek sebe
a zas dále odejdu.
Nikdo nesmí zatoužiti
pu mně, by mne druzí znali;
vždyť by mnoho utrpení
nevyrváno zůstalo,
kořeny své zapustilo.

Démon tmavý:

Ke mně nikdo nedosáhne.
Tisíc očí smí se kochat
pohledem jen pouhým na mne,
tisíc krásných, vděčných očí,
tisíc hrozbou ztemnělých.
Tisíc retů smí se kořit
u nohou mých svým bohum,
tisíc silných paží bude
zachvívát se prosbami.
Nenávidím klidných lici,
všeho bojem dobudu si.

Démon světlý:

Co lze pouhou prosbou dostat?

Démon tmavý:

Prosit? Já? Hle, všichni v prachu

Démon světlý:

Já je opět pozvednu.

Démon tmavý:

Rozervu já všecka nitra.

Démon světlý:

Vyhladím tvé bídné stopy.

Démon tmavý:

Smát se budu v pěkné oči,
v oči pro mne vyplakané.

Démon světlý:

Ne! Ne! Nesmíš! Zahladím tě!

Démon tmavý:

Ne! Já tebe zahubím!

(Démoni stojí proti sobě připraveni k utkání. Čarodějka kyne rukou, démoni zmizí.)

Princezna (se široce rozevřenýma očima, nechápavě):

To vše neznámé mi, cizí.

Čarodějka:

To v tvém nitru posud dráme.

Princezna (sotva dýchá):

Je-li nejasno tak ve mně

Čarodějka:

Pak žít nechceš? — Malička má,
všichni tak mysleli.
Zůstaň jenom, milé dítě.
Zavolej mne. Posloužím ti,
bude-li ti rady třeba.

Princezna:

Tvoje jméno?

Čarodějka:

Svědomi své. (Zmizí.)

Princezna (sama, dětinsky):

Co mám všechno! Svědomu mám
a dvě duši. Kdo tu pán?
Nevidím, ach, od té chvíle,
co v své nitro nahlédla jsem.
Či teď jinak vidíme vše?
Sluníčko ty moje dobré,
celé jsi mně potemnělo,
obloha se zachmuřila.
Nechcete mne více lákat?
Cestíčku mi nepovíte?
Nuž, *ja vyhledám ji sama.*
Živote muj, probouzíš se?
Zraky tvoje spánek tíží,
světli snové poletují
nad tvým čelem bělostným.
Dlaně tvoje zružověle
v toužení se rozvírají,
lice tvoje zbarvily se
do růžovořialova,
jako lemy červánku,
rety tvoje uzamčené
k písničce se otvírají —
so lulla lulla by —
hrud se zvedá bouřným dechem. —
Neznám tě. Jen tebe tuším.

Už probud se!

Nechť jsi vážný jako stáří,
neb ať v naivité tvoji
za dítě tě považují,
nechť máš oči pohádkové
nebo chladné jako podzim,
nechť máš silu divé bouře
nebo jemný jsi jak kvítek,
jedno vše mi — *já chci žít!*
Rozvírám svou náruč toužně,
dosáhnout tě přece nelze.
Je-li neznámá má cesta,
trním třeba osázena,
a když věrní strážci ruží
ruce moje rozbodají,
snad se najdou jedny rety,

kteře zhojí moje rany,
snad se najdou jedny řety

Nuž, probuď se!
Mnoho, mnoho od tebe chci,
v odvděk dám se celičká.

(Princezna — podobná drobné figurce z porcelánu, něžně slaboučkě hřiče — těká chvíli očima po krajině. Pak si začne rukama oči, a aniž by hleděla na cestu, ubíhá rychle s návrší. Rychle mizí. Její zlatozlutý šat vlá ve větru. Mizí, až je vidět jako malá žlutá květinka v tmavozeleném údolí.)

JAROSLAV KRENEK:

ČERVENÝ VEČER.

Sl. Anně Ludvikové.

Beránky bílé měkkou hladí dlani,
se snílky, tuňaky usedá do trávy,
zná lesní studánky skal, rusalek a lani
a v tichý podvečer s oblaky rozpráví.

A země kráska je, již smyslně má rád.
Pocely měkkými barbarské srdce mání;
dech zradí rosných trav, kde tknul se jeden-
krát,
tam, cestou vyhrátcu dnes vomí jahodami.

Než měsíc vyjde, lidé pújdou spáti,
dech květu po špičkách zaplaví světnice;
Třem malým sestřičkám pohádky povídati
světlušky přiletí ze stínu měsíce.

A večer milostný jich dechem rozplyne,
a noci sladký mír jich celé mládí vysní...
Světlušky padají v jich ruce dětinné
a tichá letní noc buklčskou touží psíni.

GAMMA:

UMĚNÍ A ŽIVOT.

(Pokus o návod ke styku s uměním.)

(Dokončení.)

Třeba naučit se volit dílo umělecké a nepoddávat se mdle náhodě, ať ti přiveje cokoli; to by vypadalo, jako by přec jen bylo třeba mnoho studovat a mnoho znát z umění. Ne tak. Je třeba naučit se volit podle volání své niterné spřízněnosti, po sympatii, onom zvláštním záhadném, ale živém citu, který v nás promlouvá za tolikých jiných příležitostí: ať mluví i při volbě umění. Není třeba ani za zblboz umění, t. j. rozumem je pronikat, rozbirat prvky jeho, spatřit jeho architekturu, a přece lze pocítit jeho krásu,

zrovna jako krásu krajiny lze pocítit hluboce bez nejmenší znalosti geologie, rostlinopisu, atd. Dojista je tu rozhodující silou polarita, která tajemně určuje zálibu člověka v díle jiného člověka, tajemný svaz spřízněni bytostí; touto svojí polaritou děj se věst ve volbě děl uměleckých, postav se do záření děl, která nejurčitěji pro tebe vyznávají právě tvou zvláštní polaritu.

Nestrp vedle sebe děl cizí polarity, a nestrp na trvalo děl polarity negativní; jako se zdravý člověk pudem vzdaluje lidí nemocných, vzdaluj se i nemocných obrazu. Bylo sic řečeno: Nemocné navštěvovat! — ano, ale ne žítí s nimi! (To neznamená opět stíci se snad vůbec obrazů, které ličí chorobu, bidu, neřest, nýbrž obrazu bytostně, polárně spřízněných s nimi, děl, které svou vniternou zápornou polaritu tihnou k záperu života. Shledávám ji ku př. v Toulouse-Lautrecovi, Ropsovi.)

Nepotřebuješ děl uměleckých mnoho; stačí jich zcela malá hrstka pro celý život, tak jako velkému hlasateli kladného života Whitmanovi stačilo pro celý věk jen několik knih. Je truchlivý blud dělat si ze svého obydlí skladiště výtvorů uměleckých, kladných i lhostejných i záporných, bohatých i prázdných; existence takového skladiště a přečpaných stěn kolem člověka vždy prozrazuje, že on nežije v pravdě s uměním a krásou — ani kdyby ho neusvědčovalo barbarství nevkusu, které vůkol sebe snáší leta a leta. Měně děl — to je vždycky ve výsledku více! S velkým strakatým zástupem nelze žít důvěrně, to je možno jen s několika málo nejvzácnějšími přáteli. V takovém intimním soužití objeví se ti, že jsou vskutku na světě výtvyry nedočerpatelné.

Sběratelství jen ve zcela řídkých případech srovná se čistě s pravým intimním soužitím s krásou, se stále hlubším chápáním její podstaty; neproměňuje života — v tom jest jeho bezcennost; na místě zvyšovatí člověkovo vnitřní »já«, zachází většinou na marné dráhy křečkovitého dychtění po pouhém množení hmotného majetku. Odolat pokušení stát se uměleckým lakomcem, i tomu učí krása. (Že duše milující umění neposkvrní se koupěmi děl umělca na spekulaci, k neřestnému sebeobohacení cizími penězi, rozumí se samo sebou.)

Velké či malé umění? V theorii odpověď zní: Velké; v praxi dne však napařád skoro vítězi malé umění, malá kniha, lžidilo, a nejvitěznější daří se škváru. Je to truchlivá denní zkušenost všech nás, že nejdřív a

nejhustěji obíráme se škvárem poslední hodiny, a největší díla básnická odkládáme skoro neustále. Aby člověk mohl se opravdu dostat k výtvorům nejlepším, třeba nejprve statečně překonat škvár; ale po něm pošlí k čertu i malé uměníčko. Jakkoli totiž i v něm lze tu tam občas najít cestu ke kráse a k novému proměněnému žití, celkem je oprávněna nedůvěra ve velký zisk z malých umělcův a malého umění. Příliš rychle utíká života — nač být méně obohacován, méně silen, méně zkrášlován, když můžeš všeho toho mít měrou mnohokrát větší?! Je to k malým umělcům snad kruté, ale moudré sobectví: O t e b e ti běží, ne o ně!, nač plahočit se, sbíraje chudé jiskerky, když ti může svítit sto slunců?!

Je pověrečná úcta k originálu. Vyslovit slovo to je jako zvolat zařikadlo; tisíckrát uslyšíš to slovo, vždy s durazem, jako by vlastnost originálu byla sama sebou už zárukou právě hodnoty. Jsou však všude na světě myriady originálu, zcela prázdných a neživoucích, z nichž nikdy ani atom síly živodárné nemůže se vyřinout. Nedávej se tedy na tuto pověru; dobrá reprodukce skutečného díla krásy vyváží tisíc takových chamradin. Ale neupadni zas v jiné nebezpečí, zvláště hrozící dnes, v časech příliš chytrého obchodnického vykořisťování hesla »popularisace umění : v kult špatné reprodukce. Nelze mít krásu »Parsifala« hraného na tahací harmoniku zrovna tak nelze žít s uměním v reprodukci stačící leda na vinětu láhve nebo balíček cichorie.

Vedl-li tvou ruku tajemný cit polaritý při volbě díla zcela určitě s tebou spřízněného, o němž tajemnou náповědí jsi nabyli jistoty, že silou jeho porosteš: nauč se vidět toto dílo. To jest: vidět vše, co v něm je i co v něm může být nad to pro tebe a tebou. Tys spolutvůrcem díla, jako ono je spolutvůrcem tebe; na tobě, na tvé vůli, na tvém ostatním životě závisí, uvidíš-li v díle umělcově mnoho nebo málo. Chťit vidět víc, stále víc v díle, tomu třeba se naučit; naučit se dívat do obrazu jako do zcela zvláštního, osobního zrcadla, abys v něm viděl s e b e, kterak se proměňuješ a kde ses ještě neproměnil; v osvětlení krásy v díle pohlížel na sebe a ostřeji vyptávat své skvrny a nemocná místa.

Ty sám jsi doplňitelem života obrazu: v tobě má žít dál, novými možnostmi. Je pošetilostí myslit si, že obraz má funkci členit stěnu, ovládat zeď a omítku: o tvé nitro běží! Duši třeba ověsit obrazy, nejen

stěny; nepochopujice toho, ověšujeme jen zdi — kolik obrazu tak zmizí úplně na stěnách! pro kolikeré oči po čase visivají na zdech jen prázdné rámy! (Snad opravdu v tomto trvalém pověšení obrazu je chyba; bylo by snad pro nás všechny moudřejší, jako činí Žaponci, uschovávat je a chodit k nim jen v obdobích jako dychtici milenec k milence.)

Peněvadž je ti třeba neustále rust, neustále se přetvořovat (jak děje se, běda! taková proměna zdlouhavě! Kolik zachycuje nás recidiv starého člověka, včerejší podlostí a křivdy a nesvobody!), je ti i neustále třeba žít s krásou a uměním. Nikoliv obcovat s nimi leda o svátek, na cestách, za výstavní sensace, ale denně. Rozumíme už, že denně třeba udržovat tělo koupelí, tělocvikem, pohybem na volném vzduchu, víme už, že třeba denně cvičit paměť, málo však dosud víme, že třeba neustále udržovat duši ve víře v život. P r o t o neodvykej duše své kráse, nedávej jí hladovět a pustnout bez krásy, nedávej jí pochybovat a malověřit nedostatkem pohledu na harmonii kladných sil života, na linii boží, na vzestup dění k vyšší formaci bytí! Je-li třeba soužití s krásou, aby člověk neupadal v pochyby o smysle žití, dvojnásob je třeba utéci se k umění v hodinách opravdové nevěry v život, té černé příšery, která přepadává z nás každého.

Staré umění či moderní? Tak se ptávají bloudi, a bloudi prohlašují se za straníky buď toho, buď onoho. Pro znané dřelého není této pošetilé politiky; on ví, že v obojím, starém i novém umění, je proň plno, přeplno, čeho potřebuje; ví, že v nehlubší podstatě není rozdílu mezi starým a novým uměním, nýbrž jen ve formě a technice, po nichž mu nic není; ví, že slovo modernost je šidba obchodnická, vynalezená pro zisk z hloupých; ví, že leckterý sta let zakopaný nebožtik objeví se zhusta jako pravý duchovní vrstevník i výtvarník nejmodernějších. Provozovat strannickou politiku v umění znamená vždy ztrátu, sebeokradení o mnoho krásy; zdá se však, že horlivci pro modernost vede se ještě huř, než staromilci. Neboť je podezření, že přívrženci nejnovějších směrův a hesel mnozí nestávají se ze skutečné přibuznosti niterné, z potřeby duševní sourodosti, nýbrž pouze z ješitné snahy, zdát se světu s a m i modernějšími než jsou, být pokládáni s a m i za pokročilejší, vyspělejší, mladší, než jakými jsou pro sebe, před pohledem vlastním. I s prukopníky zítřka už běží stádo včerejška; tito pláni zelotí, omá-

mem pouze novými hesly a sami křičíce je na plná ústa, stojí vskutku jako nejhudší mezi obojím uměním, starým i novým, a žádné z nich nedává jim nic.

A rada poslední: Ne kritizovat, ne mistrovat mistry, s jejichž visem krásy volil sis žít, ale: podrobovat se jim, s úctou a pokorností svěřovat se jejich vedení, jakožto lépe vidoucím, tak jako Dante svěřil se vedení básníka Virgilia, poněvadž tento byl více viděl. Čím pronikavěji pocítuješ z díla uměleckého, že původce viděl víc z podstaty krásy, z veliké souhry básně boží, tím věrněji jdi za ním, tím méně dávej se pokoušet neřestným chťcem, hledat a nalézat v díle nedostatky, skvrny a pustiny. Má je zajisté, leč těmi nijak zbehatět nemůžeš; pro tebe jsou jen plnosti, zárná místa, daleké výhledy s výšiny. Není tvou věcí přil se s dílem umělcovým, ale rust jim, kvést jim, jim vydávat sám ovce bohatší a živnější. Nech probádávání skvrn a vad vědcům: pro ty je nedostatek bohatstvím! Nepitvoř se po znalcích a estheticích a kritikách; věř, že mnohý z nich příliš prostydnul v duši a příliš nabral do sebe smutku, poněvadž postavil se do nepravého vztahu k umění a někdy už pravého nalézt neuměl. Nech učencům jejich zmrazující exaktní poznávání díla umělcova — ty potřebuješ něčeho zcela jiného. Moudrost stromu si osvoj: jako strom nepídí se po poznání skladby šfav a zemin, jimiž roste, nýbrž po tajemné nápořvi a vnitřním pužení vybírá si z nich, čeho vitálně potřebuje na svůj bohatý rust, na svůj květ, svůj plod — tak ty s uměním. Není tobě ani žádouco ani radno, pronikat příliš zvědavě z a dílo, na ruce technika a řemeslnika, kterak as je udělaly. Mnoho dychtivcu už na vždy uvízlo v mēlčinách tohoto strážlivého zájmu, s pokutou ztráty hlubšího vztahu k dílu — tak jako dítě, které rozpáralo svou loutku. Exaktní poznání drátu, hadru, dřtin; na vždy ztráta první přítelkyně, nejvěrnější důvěrnice, vynálezkyňe sterých moudrostí, básni a pohádek, učitelky života a vychovatelky.

DOPIS 12LET. HOCHA MORAVANA V ČASOPISE ÚSTR. SPOLKU LONDÝNSKÉHO UČITELSTVA.

Týdeník The London Teacher and London Schools Review v čísle 124. (ze 26. června 1914) přináší anglický překlad esperantského dopisu 12letého Jaroslava Šimona z Jevička, psaného lon-

dýnskému učiteli W. Phillimorovi. Dopis zní: Ctěný pane! Nejprve přijměte můj nejsrdčejší dik za svůj krásný listek. Pokusím se dnes napsati Vám několik řádek o našem městě. Jevičko jest jedno z nejmenších měst moravských; nemá ani 3000 obyvatelu, z nichž devět desetin jsou Češi a jedna desetina Němci. Než přes to, že Němci tvoří tak malou menšinu, mají tu německou měšťanskou školu chlapeckou a v obecně škole, jež děti připravuje do měšťanské školy, mnoho času jest věnováno vyučování německému jazyku. České měšťanské školy my, Čechové, tu nemáme, ač tvoříme tak velikou většinu. Podivný stav věci! Místo ni zde máme českou reálku.

Naše město jest jedno z nejstarších na Moravě a obdrželo městská práva od krále Václava I. r. 1249. V té době bylo obehnáno pevnými hradbami, jichž zbytky dosud možno viděti. Kolem města jsou příkopy, jež v době války byly napuštěny vodou, aby dobytí města bylo znesnadněno. Z té doby pochází také stará, veliká věž, dosud dobře zachovaná. Stojí na hranici mezi městem a předměstími.

Dovoľte nyní, abych Vám pověděl, co neobyčejného se tu stalo v únoru 1908. Jednoho dne, ač bylo několik stupňů mrazu, zuřila v naší krajině hrozná bouře, provázená blesky a hřměním. V sousední vesnici Chornicích uderil blesk do kostelní věže, srazil hán k zemi a věž zapálil. Zbožní lidé ve vesnici viděli v tom trest boží, ježto obyvatelé Chornic (Němci) nechtěli dovoliti, aby se tam konaly také české služby boží, jak mnoho obyvatelu sousední obce žádalo. Věž byla vystavěna r. 1585. Jest 70 metru vysoká a velmi krásná. Jest jedinou toho druhu v celém okolí. Její zdi, dle lidové pověsti, jsou zbytky knížecího hradu z r. 1034.

K Vaši otázce odpovídám: Poslední list jsem psal bez číkolí pomoci. Prosim, byste mi laskavě zaslal nějaký dějepisný pohledový listek. Bylo-li by Vám vhod, zašlu Vám podobný také. Váš

Jaroslav Šimon.«

Učitel p. W. Phillimore zaslal překlad listu redakci London Teacheru jakožto potvrzení úvodu uč. Coxa, jak byly uveřejněny v předešlém čísle téhož časopisu v dopise, v němž vybízel k dalšímu zavádění Esperanta do obecných škol anglických po způsobu škol ve Warwicku a Middlesexu (v Anglii) a Lillu (ve Francii), kde školní úřady nejen vyučování to do obecných škol zavedly, ale hradí i útraty korespondence dětí školních, jež pomocí Esperanta (velmi snadného k učení) získávají zprávy o cizích zemích a tamějších poměrech přímo od esperantských dopisovatelů-dětí, čímž se vyučování zeměpisu a dějepisu velmi oživuje a dětem poutavějším činí. (O českém, moravském i jinoslavanském školství jest ústřední spolek londýnského učitelstva stále přímo informován dle našich předních revui: Pedagog.

Zohlednu, České Školy, Ochrany mládeže a j. měsíčními zprávami podepsaného, jemuž spolek v odměnu zaslá svůj týdeník již po 2 roky úplně zdarma. Mnohé zprávy (celkem již 49) byly loni a letos v London Teachers uveřejněny).

M. Lippert,
učitel na Žižkově.

K. MATOUŠ:

POHŘEBNÍ.

Dnes, braši, smutek pátku duši zní
a zvonů znění, chorál pohřební.

Na jedenáctce leží rafie,
když začínám pět lásce rekvie.

Má hlava šílí . . . Nelze pochopit,
že bytost drahou musím pohrobit.

A zvony zní a újí se mi dech,
vždyť dívčí smích zní v jejich úderech.

DROBNOSTI.

C LEHNEROVI.

V Památkách Archaeologických (sešit 1. na rok 1914) dr. Zdeněk Wirth podal sumární úsudek, to jest o pracích jeho vědeckých, Ferdinanda J. Lehnera (6. června 1837 v Rokycanech — 1. března 1914 na Král. Vinohradech.)

»Mladý kněz, autodidakt, vzdělav se literaturou a cestami, pojal velmi záhy pevný úmysl napsati dějiny středověkého umění v Čechách a vytvořil si ze záliby životní úkol. Začínal na pohled dosti racionálně, založil časopis „Method“, jehož první ročníky věrně zobrazují vlastní jeho vývoj vědecký, dával brzo popud k prvnímu (ovšem nedokonalému a vědecky neužitečnému) soupisu církevních památek (F. J. Lehner a A. Baum; Archaeologické otázky, 1877) a tak sbíral materiál k dílu, nelekaje se překážek a obtíží technických. Kde nebylo mu možno osobně ohledati umělecký předmět, užíval očí a péra nejbližšího interesanta (nejvíce přispěli R. Kuchynka, J. Braniš, L. Domečka, arch. Krch, na Moravě Houdek a Škoda), někdy i diletanta, hleděl získati církevní orgány do služeb soupisu, pokud možno, zhotovoval i sám kresby atd. Při tom všem byl značně exklusivní, nepsal jinam než do svého „Methoda“, neúčastnil se společné práce archaeologického kruhu, aby se nerozptyloval, a nesnažil se ani udržovati styk s pokračující vědou umělecko-historickou. Byl pevně přesvědčen — a to je charakter purismu — že jednou nabytý názor a pevně skonstruovaný program je neomylný, že vede k cíli jistě.

Poměrně záhy dospěl Lehner ke kodifikaci svých názorů, jichž se potom 30 let pevně držel, ke klasifikaci stavitelských památek románských

podle určitých typu a ke stanovení české školy malířské 12. století, ale zase poměrně velmi pozdě bylo mu dopřáno přistoupení k definitivnímu zpracování v knihu. V tom je tragika Lehnerova životního osudu: vydal své dějiny v době, kdy i u nás historie umění vyrostla na speciální vědu, kdy byly ulohy již rozděleny a nastala soustavná práce. Když vyšly r. 1902 první sešity jeho Dějin umění národa českého, ozvalo se v řadách odborníků zklamání.

Bilance Lehnerovy životní práce není tedy v poměru k vynaloženému usilí a k domnělé velikosti jeho vznamu vědeckého, ale to je osud všech opožděných kulturních zjevu. Kdyby byla tato práce vyšla před 10, ba i 30 lety, byla by dala mnoho popudu k práci a vyvolala nasledovníky. Dnes však, jako dílo nevědecké, působí jen negativně, nutí ke kritice a k revizi. Bude jednou zajímavým kuriosem naší odborné literatury, ale nikdy mezníkem vědeckým, od něhož se pevně vychází a jenž souvisí se současnou vědeckou kulturou.

VPAD BARBARU

do Trojského zámku stal se 7. června. Vpad barbaru — stěžuje si týdenní kronikář ve Světozoru a třeba jsem to neviděl, věřím mu. Bylo by možno kdekoli jinde vandalské řádění ze dne 7. června? Což smm a moho, jsa někde hostem, vylamovati dvěře, rozbiti starozitné stoly, stoupati na brokátové potahy židli, choditi po květech a lámati větve stromovi? Což nemám povinné úcty k cizímu majetku a dvojnásobnou, je-li tento majetek dokladem dávného umění a řemesla? Což mne zaplacená koruna vstupného opravňuje k vandalismu? Což nemám vchovy kulturního člověka? Čím se potom lišim od necivilisovaného divocha? Štěstí, že sochy na schodišti jsou kamenné a frešky že jsou malovány příliš vysoko — snad bychom bývali svědky moderního obrazoborectví 7. června 1914. Tak se sypou otázky užaslého člověka, jenž se dival na slavnost Spolku českých žurnalistů v Troji. Ten užaslý člověk se styděl a mají se stydět všichni, kdož to čtou. Pražan, když vstoupí do přírody, neumí projevit jinak své radosti z ní, než že ji zpusoši. Co vísi, musí otrhat; co puči, musí pošlapat. Trhá květiny, řeže stromky, ulamuje větve. Vidíte výletníky vracet se v neděli do Prahy a nesou naruči povadlých větví a květin, už cestou je zahazují, na druhý den vyházejí to všechno na smetiště. Obrazem spoust je Hvězda. Ale ani vzdalenější místa nebývají ušetřena. Jaká to hanba, že kraje cest a lesu v okolí Prahy musejí být hlídány hajnými a polními hlídci — před Pražany. Člověk se diví, že jsou ještě majitelé lesu a zahrad, kteří přes to dovolují výletníkům vcházet do svého majetku. Obecenstvo mělo by samo sobě dělat kulturní policii a křičet na velkoměstskou chátru, která nemá úcty k cizímu majetku. Po tom se nejvíc pozná vzdělanost národa, jak se chová k tomu, co je „obecní“.

BOTANICKÝ KOUTEK.

BEZ.

Píše Oldra J. Novotný.

U starých selských chalup v plotě za humny nebo u potoka roste černý bez. Srostl s obydlím lidským; svědčí o tom starobylá jména osad, samot, jako jsou na př.: Bzence, Bezínky (hájovna), Bzí, Bzová, Bzíně, Bzín...

Z vykotlaného dutého těla vyrůstají šedivé větve a zelené pruty. Starí viděli svýma velikýma očima v jeho dutinách duchy, skřítky, hospodářičky, rohatého a jiná strašidla. (Lužičane božu lošť.) Často se odtud ozývá sýčkovy »pujď-pujď«, neboť tu mívá hnízdo.

Bez býval posvátným. Vykopat ho — to znamenalo pomstu ducha v něm ukrytého: škůdce měl hned mrtvici nebo chromotu na krku. A býval ovšem kouzelným. Byl lidem nejbliže při ruce, léčil devadesátdevět nemocí, a proto měl před ním každý smekat. Pod ním čarovali, zaklínali, zažehnávali a zařikávali. Na př. mize nebo souchotiny. Pod ním zakopávali spečené vlasy (skřítek, koltůa je smotává) od té neřesti na hlavě, zvl. Poláci a Slezané. K bezu šel si postěžovat očarovany (jak říkali na Slovensku), když ho striga podstrelila (totíž čarodějnice). Kdo se chtěl zbavit zimnice, šel k bezu, a říkal: Beze, beze, beze, zima na mě leze, a až se mně sleze, na tebe pak vleze. Ktera dívka chtěla zvédět o svém ženichu, jenž pro ni dosud byl v oblacích, šla k bezu. Musila, chuděrka, večer na štědrý den s bezem trást: Přesu, třesu bez, ozvi se mi pes, kde muj milý dnes — atd.

Snad proto byl tak čarodějný, že má duši, a to dokonce bílou! Musila v něm tedy bydlet nějaká bytost. Chlapci ovšem dnes o tom takhle neuvažují, vidíte? • Oni prostě ulomí si prut, duši vydlabají a urobí z ní panáčky čili kouzla s ovočkem anebo skákové pikuličky (Slovensko). Ze zbytku udělají nějakou tu bruchačku nebo střikačku, čili jak na Moravě říkají, pukače a strikače, nebo pištalku (na Rusi říkají bezu piščalnik).

Počátkem června objeví se na bezových keřích talíře květu drobných, bledě žlutých, třící ven na všechny strany. Voni silně voskem, pylem. Čichněte, zaprášíte si celý nos. Medovínku kvítky nemají a proto vynalražují si ji chutným voskem (také se zapékají do svítku jako koemalice). V tmavé zeleni bezových listů vyniká bledá žlut

květních terců a volá do dálky na hmyz, jenž přiletá ochutnat pyl, aby pomohl oprášit přinešeným pylem čekající blizny v jednotlivých kvítečkách. Ale hmyzu přiletá málo, a tu musí pomáhat strýček vítr; proto jsou tak na výstrkové. Leč přes to vše často musí se spokojit pylem vlastním (to jsou ty menší, zakrnělé bezínky!).

Dozrávají trojzrné bobule, černé a lesklé kozínky, kozičky, bezové jahůdky, bezínky, rebiz, hulary (z něm. Holler), ptačí fikot (lužičky). Při dozrávání bezinek červenají květní stopky, aby ptáci byli upozorněni: Chystá se zde pro vás mls! I přiletují kosi, drozdí, kvíčaly a zobají bezínky. Pak si někdy kam poodletí a zanechají tam v trusu neztravitelná seménka (mačkala by jim žaludek). A na to otec — bez — právě čeká. Seménko se takto dostane na místa různá, často nepřístupná lidem, a uchytí se: vzkličí v hnoji ptačím a zapustí kořínek, má-li jenom trochu prstí pod sebou.

Bezínky! Ty staročeské bezínky! Co se jich naši praotci i dědové a báby navarili a povídel nadělali. Cy dryáků, kecandy a kynkulí. »Muž když stuně, chudák, hned mu varí dryák« poděbradské kořenářky ještě dnes od vnitřních nemocí, neboť žene na pot, na moč, počisťuje, mírně projímá (bzdínky«).

Mladé letorosty jsou obvykle posety hustě tmavomodrými mšicemi jako mákem. Mšice, tyto mravenčí kravičky, ssají mizu a mravenčí je chodí dojit. Mravenčí vůbec mají rádi bez; prolízají křížem krážem celý bez. Hledají také nějakou medovínku, kterou bez přece jen má, ač skrovnou, a dobře ukrytou pod listy na kraji řapíku. Vypadají hnedle jako kozi růžky (kozičky!) a vylučují sladovou šťávu jako žlázy. Sem mravenčí chodí často; ošetřují při tom listy od drobného hmyzu a jeho larev.

Korunky bezového květu navlékají na nit a suší; thě z nich je dobré pro pocení, proti kašli, plícním katarum a p. Listy chladí; obkládají tedy horké otoky a přikládají v horečkách na tělo.

Dnes bez pozbývá své slávy. Jen pasáci ze zvyku lámou dlouhé pruty křehké, otrhávají z nich listy až na vršek, a pak, jak víte, ženou na pastvu husy a podobnou havěť. Anebo mlsná koza, jde-li okolo, urve si list — a to je vše. Kromě těch instrumentů z čuse a dřeva ovšem!

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JAN ROKYTA:

**MAT. TŘEPICKÝ. ČLEN TOVA-
RYŠTVA JEŽÍŠOVA.**

(1731.)

Ze Zpěvníku pozdního husity.

Na širém pánů Smiřických zboží
kněz svaté církve v svých pamětech psal:
Podivné věru soudy jsou boží!
Povolán bude k nim žebrák i král
a z života počet v nich složí...

Třepický kněz byl nábožný jistě,
Kristova řádu byl horlivý člen,
od bludů hrozných zem naši čistě,
kacířské knihy bral po kraji v plen
a soudcem byl na božím místě.

Ďablovo símě uvrhal v plamen,
aby snad nový zas nedalo plod,
aby se vzhůru tisícem ramen
nevzpíalo přes církve ochranný plot
a přes pevných pořádku kámen.

Jaké to byly posvátné chvíle,
dítky když vodíval ke hranici,
v září když ohně andilky bílé
zřeli jsme horlivě zpívající,
co vytvořil v nadšení síle!

O záru ohně zpívaly děti,
do něhož vrháme knihy, jež Hus
psával — a za ním Luther ať letí,
všecko ať shoří po kuse kus,
jen sami ať nebudem kletí!

O pekla hrozném plameni pěly,
jímž hoří bludaři po sta už let,
jímž budou hořet s duší i těly,
pokud se nezboří pozemský svět,
i po zbytek věčnosti celý...

Tak ličil živě pekelná muka
Matyáš Třepický, nábožný kněz —
a nyní (psát se zdráhá to ruka)
pekelné trýzně jej uchvátí děs,
že srdce až nad chorým puká.

Bystrý kdys rozum, buh vi kam pili,
v propasti pekelné zabloudil snad,
vrátil se zpátky nemá už síly —
tělo jen touží se úprkem hnát
a křičí a zuří a šílí.

A tak, jenž tolik zásluh má o Řim,
řetězy přikován v koleje zdech;
on, jenž nás vodil k pekelným mořím,
hruzou teď volá, co stačí mu dech:
»Již v pekelném plameni hořím!...

Za čí as hříchů trpí ten svatý?
Za čí as viny jej navštívil Pán?
Touhou vždy býval horlivou vzňatý,
prokletých bludařů metlou byl zván —
proč stíhá jej osud jich klatý?

Marně se v hlavě otázky množí,
marně bych svého se rozumu ptal.
Podivné věru soudy jsou boží!
Povolán bude k nim žebrák i král
a z života počet v nich složí...

GUSTAV ZAHORSKÝ:

PAMĚTI J. HAVELKY

Otiskuje tu paměti Havelkovy, mám na mysli dvojí účel — učiniti známým listinný dokument obrozené periody — a za druhé poskytnouti materiál ke kritickému ocenění Jiráskova F. L. Veka. Je zásluhou Jiráskovou, že vyzvedl na světlo množství detailů a zajímavých episod docela nepovšimnutých a neznámých. — Učinil to v době, kdy nikdo se nestaral o literární materiál a tradici zachované drobnosti. Odtud pramení ta bohaté zeň, kterou Jirásek sklídl, pátraje po pramenech k svému dílu. — Všechno, co našel, zpracoval pak ve své práci — je toho mnoho. Jsme dnes povinni už své literární historii, zjistiti si tyto detaily biografické i dobové — to za prvé, a za druhé poukázati na to, jak Jirásek použil svého materiálu.

V jednom směru, myslím, Jirásek nevyplnil svého uměleckého úkolu: řada osob je jen běžně nahozena, spíše typy, jímž seházi temperament,

trochu prudci krev, individuální zabarvení charakteru, chybí a slabosti — zkrátka osoby více lidské — méně však hrdinné.

Havelka, autor těchto pamětí, narodil se 19. srpna 1792 v Hermanově Městci, studoval práva, byl justiciářem, potom radním krajským v Jičíně. R. 1804 odesel do výslužby a žil v Chrudimi. Zemřel snad r. 1874. Svoje vzpomínky psal pro někoho, jenž ho o ne požádal — možná že to byl Art. Rybička.

S laskavým svolením praesidia musea král.
Českého.

Na podzim 1802 odebral jsem se do Litomyšle na studie. Bývalý učitel muj v rodišti mém v Hermanově Městci — Josef Hýbl (Hübhel), zaopatřil otci mému pro mne dum tam: byt, stravu a prádlo (per parenthesis budíž zde podotknuto, že jsem platil za všecko 50 fl., rok později ale v jiném již měšťanském domě 70 fl., třetí rok, drahy to a hladový rok vůbec známý 1805 — 90 fl.).

V prvním tom bytě natrefil jsem již Jana Hýbla, bratra řečeného učitele svého, rodem z České Třebové; bytě v páté škole, tehdáž rhetorice zvané. R. 1804—5 odebral se Jan Hýbl na universitu pražskou; já pak přibyl jsem tam r. 1808—9, kdež jsem se brzy ovšem s Hýblem sešel; ano později jsme nějaký čas zustávali pobromadě. Hýbl studoval filosofii jeden neb dvě léta, napotom vstoupil do techniky. Přišla však já do Prahy 1808, natrefil jsem jej zabývajícího se již češtinou a korekturou v několika typografiích. Studia opustil na dobro...

První hned čas seznámil mne Hýbl s Janem Štěpánkem. Tento v Chrudimi rodilý páter vyklouz vstoupil do služby direktora stavovského divadla Libicha co soufleur při malostranském divadle a když toto asi r. 1809 nebo 1810 zniklo na dobro, co soufleur při operách a co kasír, později se stal sekretářem. U Libicha stál Štěpánek v nemalé přízni. S Václavem Hankou seznámil jsem se již na králohradeckém gymnasiu, kam jsem já, opustiv Litomyšli, do syntaxe, čtvrté to třídy gymnasiální, na podzim r. 1805 přibyl. Hanka byl rok pode mnou, jak to svědčí cedule klasovní od r. 1808 v rukou mých se vynacházející; a když Hanka na podzim 1809, o rok později než já, přibyl do Prahy, obnovili jsme užší naši známost ihned. K našemu spolku patřili také: František Klicpera, ř co doktor a professor medicinae v Linci v třetím již desítiletí, Václav Svoboda, ř co professor na malostranském gymnasiu okolo 1849, Antonín Wich a Adam Neuman, tito dva

poslední moji spolužáci, mimo některých jiných, jako Dlabáč, Jodl.

Svoboda a František Klicpera byli spolužáci a tak o 1 rok přede mnou. Prvnější se pak opozdíl a v Jus se stal mým spolužákem. Bytě Bruder Liederlich, ale hlava převýborná. Mylně je uvedeno v brožurce: Oslava památky Václava Hanky, pag. 15, že byl Václav Svoboda spolužákem Hankovým. Byl zajisté 2 leta před ním a posléz 1 rok. Též tak mylně je udání v životopise Hankově, že byl stár již 16 let, když šel na studie do Hradce Králové. Zrozen 10. června 1791, byl 18 let stár, kdy na podzim 1809 z gymnasia vystoupil. Jak jsem již podotkl, mám klasovní ceduli od r. 1808 v rukou až posaváde. Klicpera Václav v našem spolku nebyl. Byl Václav ovšem v mém stáří, ale já již pokročil ve Filosofii, když on do Prahy přišel na tamní gymnasium. Přivedl to, jak známo, v Chlumci nad Cidlinou, v rodišti svém již na tovaryše řeznického. Scházivali jsme se v bytu bratří Klicperů obyčejně ve čtvrtek; tu jsme básnili, co kdo přinesl předčítali, dodávajice sobě kuráže.

Štěpánek a Hýbl též mezi nás nechodili; dílem co starší o kolik let, což ve studiích, jak známo, mnoho platí, dílem pro četná zaměstnání, která jim nedovolovala odprázdnit se dle libosti. My jsme měli ovšem ve čtvrtek ferie co studiosi, oni nic.

Čtu, asi 1811 nebo 1812 utvořili jsme spolek trojí.

Štěpánek podnikl hry české v stavovském divadle, k čemuž povolání jeho při divadle, jeho známost a oblíbenost u Liebicha vedly. Oudové společnosti této výtečnější byli: Bališ, Klicpera, Václav Svoboda, pak ouředníci stavovští a magistrátní: Kaupovský, Nigrin, Haklik; dámy — jména jejich mně vyšla z paměti; jednu z nich pojal později Václav Klicpera za manželku. Byla to šlechtná paní. Znal jsem ji, nebo navštěvoval jsem Klicperu co profesora gymnasia v Hradci Králové; dva moji synové studovali pod ním. — Já již co gymnasista osvědčil jsem se v divadelních hrách v mém rodišti o prázdninách co výborný soufleur a co takový jsem také oučinkoval pak v oné pražské společnosti.

Bayer, výtečný to herec německý, mi říkával žertem: Havelka, hätten sie nicht Lust unser Soufleur zu werden? — První kus, neklame-li mne pamět, dával se: Wülfing Stubenbergský; druhý Fridolin; třetí Obležení Prahy od Švejdů, pak Štěpkavci etc. etc. Divadlo bylo vždy plné — až na lože — ačkoliv i lože nebývaly doce-

la prázdné. Šlechta ale — toť víme, co je šlechta až posud 1864. — Hrál se k prospěchu rozličných ústavu. Pochvaly se nám dostávalo dosti od vlády i od císaře pána, který po představení: Obležení Prahy od Švejdů, poslal 1000 f. Jeden takový pochvalný dekret jsem dochoval a příkládam ho zde. Kusy divadelní podával Štěpánek, dílem překlady, dílem quisioriginály, ku př.: Obležení Prahy, Břetislav, český Achilles, Jindřich Korutanský. — Tyto originály obzvláště na studentstvo oučinkovaly, statisté byli jen studenti.

Následuje delší passus o Štěpánkovi; nebyl spisovatelem v nelepším smyslu, ale kusy jeho byly pro lid. Rozešel se proto i s Hankou. On neznal ani dobře česky; byl z Chrudimě a tam česky neuměl; vlastní žena autorova naučila se česky teprve od něho. Ale přes všechny stinné stránky Štěpánek má velké zásluby, je začátkem řady; bylo by křivdou Štěpánka vůbec necenit.

Jen ať některý z našich z jedné věci jiného je mínění; aj tu se na něho vrhne hejno krkavců; tak je polemika naše jen nadávání... Naše nynější satirické spisy toho jsou důkazem neustále. Co už vynadali redaktoři Květů a Včely!; to byly před 17 roky naše jediné skoro periodické časopisy a nemohly vedle sebe svorně žiti. Obzvláště Havlíček nesnesl jiné smejšlení. Psal jsem já jim oběma redaktorům tehdáž, napomínal, prosil jsem je; bylo to čerta platné. Ještě okolo 1850 napomínal Kolár Havlíčka, a utržil si za to od něho ouštěpku školáckých. Zhrozil jsem se toho, když jsem to četl, ve Slovanu se mi zdá nebo v kutnohorských jeho epistolách.

Zásluhy Havlíckovy jsou veliké, ale... moderata durant... tomu nechtěl rozumět... O, jak by byl prospěl sobě i národní věci naší, kdyby byl uposlechl. Myslel, že je v Angličanech a ono to bylo rok před reakcí. Vzdejme čest, komu čest patří. Štěpánekrazil cestu uvědomění národnímu; na studentstvo — naději to tehdáž i nyní naší — oučinkovaly hry jeho kouzelně a kusy jeho divadelní poskytl aspoň poněkud nějakou látku, obzvláště třídám nižším, které látky od času Krameriových více nebylo. Mám za to, že ten, kdož dovedl ze železa robit hřebíky a podkovy, zaslouží mzdy aspoň stejné s tím, kdož nyní vyrábí ze železa ty nejrozmanitější a neoutlejší věci —.

Druhý spolek byl: deklamovánkvy, jako se o nich také zmínka činí v oné brožurce pag. 11. Nejhlavnější oučastníci byli opět Bauliš, Klicpera a Václav Svoboda, jenž

básně vážného obsahu přednášeli: Ódu na Čechy, Ódu na Žižku, etc. etc. Já deklamoval humoristické básně: Zamilovaný staroušek — Mudrák hrncíř — Dudák —. Jiných básní tehdáž ovšem nebylo. Deklamovalo se v siní Logiky, Fysiky; vydobýlo se ovšem povolení od zemské vlády — outraty nesli zámožnější kamarádi

Kníže Isidor Lobkovic, otec Longína, hrabě Clam Gallas, rytíř Jeník Zásadský, rytíř Jáden, bývalí naši hosté; i také hrabě Kolovrat tehdejší nejvyšší purkrabí nás dvakráte pectil přítomností svojí; přijel po každé čtyřma; ale studenti byli predce naši nejčtenější posluchači. I tento prostředek, ačkoliv skromný, nezustal bez oučinku. Kým nynější generace Vlastimilu umí oceniti snahy a pokusy tyto!

Třetí spolek byl: Přednášky Dobrovského v jeho bytu: Opět Klicpera Frant., Hanka, Wich, Neumann, Jodl, já tvořili jsme spolek ten, Hanka vynikal tehdáž ze všech nás.

Kdož Bolzana slyšel, slyšel také z úst jeho pochvalu Dobrovského: Das ist einst von den 3 Milionen Böhmen, welcher im Ausland allgemein hoch verehrt wird —. A že pravdu mluvil, měli jsme příležitost přesvědčiti se očitě —.

Jednoho dne totiž, když jsme opět co kuřátka okolo kvočny u Dobrovského seděli (tak mi psal Hanka později v jednom listě do Chrudimě), zaklepe někdo na dveře a po otevření jich vstoupí důstojník ruský do pokoje, žádaje o dovolení pro svého komandanta, aby směl poklonu učiniti Dobrovskému.

Povolení se ovšem udělilo, a netrvalo to než asi 1/2 hodiny —, sotva jsme měli času dosti uklidit papíry a papírky po stolech a po zemi sem tam ležící a prach vysmejčit — přihrnulo se do pokoje asi osm ruských důstojníků, maje v čele komandanta. Po obyčejných, při takových schuzích, poklonách etc. etc., edešli lí páni, klaníce se hluboko našemu Dobrovskému. Byl to Barclay de Tolly, jehož pluk tehdáž bliz Invalídovny táborem ležel —.

Že a kterak schuzky ty u Dobrovského oučinkovaly, aspoň na Hanku, vubec známe. Mimo něj také i Jodl byl jeden z vyvolených.

Potom následuje: Několik slov o Hýbloví, až přílišné detaily, z jeho mládeneckého života. Paměti končí podotknutím, že dum, v němž beseda Chrudimská jest, — náležel kdysi Hankovi vynálezci Královčovského rukopisu — což doloženo knihovným vytahem z r. 1864.

MARIA STONA:

HURÁ!

Rad praporu městem zřítí vláť,
dnes knížeci přijede majestát,
tož vlní a hraje to vzduchem.
Pod okny guirlandy z květín se pnou
a měšťané slavnostně vzrušení jdou
posledním šumem a ruchem.

Ční k nebi stožáru pyšný les,
s okna se ladně koberec snes',
jak ke trunu v úctě svatě.
Vítězně brány zelení voní
a vlastenecké barvy se cloní
v záštitě koruny zlatě.

Černožlutá, modrobílá, žlutá s červenou,
bílá s rudou, bílá s žlutou, ba i zelenou —
ba věru že dost je jich v erbu tom davu.
V oblouku duhy devět jen barev jest,
mě Rakousko má jich však padesát šest,
když oděno v slavnostním hávu.

A za pestrými prapory
jednobarevný na vzdory
hrdě a hroživě hoří,
nedbá, až vítr jej nadnese,
sám srší a bouřně žene se
v činnosti divé, jež boří.

Na krátkém dřevci žene se v před,
jakoby žiznivě práhnul v svět,
lehce by zlomil se jiný.
A rudě tak vzduchem jak prokmitá,
zjevuje hluboko ukrytá
zla a násilné činy.

Už dávno se ostatní rozpadly,
zničil je déšť a vítr zlý
on tisíce let vlá z rána...
Jeho, jenž do půl stězně kles',
zda — dik jeho soudružství — všimne si dnes
zrak knížete pána?

PRAPORY.

Těž jiné prapory vám ukážeme zas,
o pane kníže, jen přijďte mezi nás.
Kde nezní jásoť, kde jen přísná tíš,
tam rozkládá se širá Práce říš
za plotem dřevěným nuzně skryta.
Na chýši chýše, střechem svitá,
dvě dveří, okna, zahrádka, chlěv,
a to je ten celý veselý zjev.
Kam kročil bys desetkrát dokola,
svět šilený hoří a plápolá.
Tupě se zvedají železné věže

a výbruzně komin se do vzduchu řeže.
A z něho, jak v zčernalý kouř se hrouží,
nestvůrně podoby hrůzně se plouží,
hadově mocní, jak divuživí,
hrozebně pnou se a těžce se kříví.
Slyšíte dunění kladív jak zvony,
železných prsou chrapot a stony,
slyšíte sykot divého žáru,
slyšíte šumět horoucí páru?
Zříte, jak ohnivé potoky tečí,
jak pulnazi mužové v ohni krouží
a v sršících jiskrách, až dech se ouží?
Spočtete tisíce nebezpečí,
jež každému bojící smrt zde věští
co bolestnou mzdu jeho pěsti?...

A ti, kdož vašemu zraku jsou skrytí —
V hlubiny země muž šel se bítí,
naznaku leže, v mokru, drtí
černý ten kámen, jež urval smrti.
Říticím balvanem zasažen prudce —
ach, co jich tak zniklo vši muce — — —
Můj kníže, stam kdyby spadla tam hlava,
to byla by pro noviny strava.
Leč jedinec havíř ten umírá lehce
a o tom psát v novinách věru se nechce.
Zdráv ráno v kleci se spouštěl tudy
a k večeru vytáhli rozbité udy.

Laskavý kníže, jen dále tedy —
Ile, žebríček stihlý, jak stoupal by k nebi,
tak něžně a vesele vznáší se vzduchem
a tichoučkým pohrává si ruchem.
Teď ke kolu zvolna se sklání,
jež jakoby hnáno křídlem skrytým;
kolik jich bylo, jež zranilo mani
úderem jako šípka hbitým! —
A jak se tak točí a v rozběhu jest,
naň odvážná jakás a šilená pěst
praporek přípíala černožlutý.

Šplhavci, milosti vaší chtějí,
prapory týčili jako diví
a nicotně věšeli cáry
tu černé na stožáry —
cár pestrý tu s komína vlaje vzdutý —
Nač cetky ty vlní se na komině?
Ztad valí se kouř a dusí je v špině...

Vás praporce pestré radosti plní,
jichž vzpomínku zítřek už smyje,
však nad nimi jiné se vlní,
v něž víchr a bouř těžce bije:
Kde věčně zuří Práce boj,
kde šelest kol a pára a znoj,
kde pyšných kominů řady se věží,
kde rány se v tělo řeží —
tam vlastních praporu vztyčíme les,
smuteční závoje, v nichž smrtí děs...

Ten flor, pane kniže, na huti naší
uzříte denně, jak truchle se vznáší,
tam trudno, až dýchat možno není,
tam vulnost naše v dým se mění.
K nim pozorně upřete svoje hledy —
přes lásky sílu, přes žiti bědy
ty černé vlajky smrti opět zříte —
Ó, pane kniže, zda jim rozumíte?

POJĎTE!

Aj, knížata, pojďte
a zkuste, co břímě a práce skýtá,
když není v uniformě skryta.
Však generály s chocholey,
ty nechte doma za stoly,
kde ústřice, kaviár a krásné dámy,
a přijďte sami!

Z vás každý by po prvé ublídal
tu statisíců pot a žal.
Vždy přicházíte jen svůj národ oblažít
a občany nutíte v lesku se skvit
a vlajkami, prapury zdobit hutě.
A stožáry hledáte, třící nepohnutě,
a slavnostní dny.

Tož ve svého lidu též pohledte srdce skrytá
a vizte, jak radost i žal jim zmitá,
jak v huti a jámě on zápolí bédno
Lid živoucí srdce je jedno —
ó, třeste se před jeho bolestným tlukem!
Aj, králové, pojďte!

RUŽOVÉ POUTO.

Když jsme se loučili, když jsme se loučili,
růži jsem vložila v ruku tvoji,
dokud bude kvést, dokud bude kvést,
oba nás ružové pouto pojí.

Dříve než uvadne, dříve než odkvete,
budu zas, drahý můj, tvoje,
a ružovým poutem, tím rudým poutem
spoutáme retы svoje.

PÍSEŇ ŽENY.

Jemu jsem propadla tělem i duši v plen
a přece jsem nejšťastnější z žen.

On je můj pán, můj bůh, můj stín,
jest jeho má duše, jest jeho můj klin.

On života nese pravěčné vlny
a stále je sám a tajuplný.

Jej v života bouř i vodopád
má chvějící touha chce sledovat.

Div hlubokosti jsem doznala,
mne silnějšího jsem prvně poznala.

Před nímž můj purpur v praclu bledne —

On rukama svýma mne zvedne — —

Ó LÁSKO!

Tak vracím se domů; vlas rozpuštěn
a z křídel mě touhy trosky jen,
ret zlíbán, v srdci bol a žel
a na lících utrpení běl —
tak vracím se domů...

O láske, co blaha's mi dodala,
o láske, jak tvrdě's mě objala —
za každé štěstí, v němž jsem žila,
tisíckrát bolest se v srdce vryla —
o láske!

Jak jeviš se, láske, tak hrudně a hrdě —
jak mazlíš se sladce jak koušeš tvrdě,
o láske, tvá moc tak strašně drtí —
v polibku zabijíš — a oblažuješ v smrti.
O láske!

Přeložil B. Beneš.

TŘI SVĚTOVÉ NÁZORY.

Rozmluva tří přátel z knihy *Leben und Lüge*
od Detleva z Liliencronu,*) přeložil K. P.

Nadešel poslední večer před rozhodem. Ti tři
přátelé (Kai, Klaus a Henning) seděli, jako oby-
čejně vždy za takových večerů, v Kaiově pracovně.
Před nimi stály (také to stalo se jim, třem starým
Slesvik-Holštajncům, zvykem) tři sklenice gógu.
Že Kai uměl připravovati góg, připustil i závistník.
Ti tři šlesvik-Holštajnovci byli znalci tohoto zdra-
voho, mužného, silného nápoje.

Náhle Kai tázal se takměř beze vší příčiny:
Nevypovíme si my tři, než se tentokráte opět ro-
zčjdeme, navzájem jednou docela otevřené a přímo
a odhodlaně svůj světový názor? Při tom nebudíž
žádného klamu ani pokrytectví. Pravdivě a ote-
vřené, jak my tři vždy k sobě a mezi sebou jsme si
byli, pokud se známe, řekněme si nyní, v tuto chví-
li, co soudíme o životě a smrti. Jste-li srozuměni?»

Henning a Klaus ihned bezpodmínečně svolili.
Los sem bylo určití, kdo začne, kdo bude pokračo-
vati, kdo bude posledním. Los stanovil: Kai, Klaus,
Henning.

Kai hned začal: »My tři jsme v jednom stej-
ného mínění: ve své lásce a věrné oddanosti cí-
saři a říši, vlasti.

Ale ostatek: K jakému výsledku, k jakému
závěru musí každý člověk dojít, když sestárne?

Hledal jsem a hledám Boha, pokud mohu jas-

*) Viz *Illudku Casu*, IV. čís. 1. Jan Krejčí, Z autobiografie básníkovy, a 1914 čís. 33. Frant. Kubka, Detlev v. Liliencron.

ně a rozumne myslet. Nenalezl jsem ho nikdy, ne-
 naležam ho. Trnitě houští věčných odporů našeho
 pozemského bytí udusilo ve mně ode dávna také
 nejmenší zárodek naděje nebeského světa. V ne-
 smrtelnost duše nevěřím. Jest to pro mne smutné,
 k tomu se zřejmě přiznávám. Tim, že ničemu ne-
 věříme, než přírodě, ztrácíme opory a nemusíme při
 tom zahynouti v materialismu a dekadenci, jak
 nám horlivci příliš rádi potutelně namítají, držíce
 nám před očima svoji zlostně zatatou pěst. Myslím,
 že většina se násilně nutí věřit: něčeho si do-
 nýsletí, nebo, jak se obvykle říká, do něčeho se
 vemluví, něco si vykouzlí, do něčeho se velhá-
 vati, toliko ze strachu že by to přece mohlo být
 poněvadž jinak by na se přivedli smrt. Říkají
 si: nebudu-li odplacen po věčných starostech po-
 zemských tam za hrobem, co mám zde?

Věřím, a nemám při tom žádné bázně, pokud
 nelze vyvrátiti všem nám vkořeněnou bázeň před
 smrtí, věřím: že, až zemřeme, nebudeme v žádném
 jevu žítí, že, až zavřeme oči ku poslednímu spán-
 ku, pro vzdychl y jsme byli. Smutná to víra, do-
 zřívám to přímo. Každěmu, tak řečenému státnímu
 náboženství, buď vzdána čest: nesluší nám jemu
 odporovati, nýbrž jeho příkazu a výstrah poslouchati,
 již z důvodu rozumových, a hlavně, poněvadž
 nám skláněti se jest před zákonem, jemuž všichni
 bez výjimky jsme podrobeni. Ale nikdo nemůž býti
 nucen k určité víře. A tak budíž mně ponecháno,
 co jest mým přesvědčením o životě: všecken život
 jest lži.

Hádanka bytí, světa, nebude rozřešena nikdy.
 Něco strašného visí nad námi: Osud, u každého
 národa jiným jménem zvaný, Osud, jemuž nikdo
 nemůže uniknouti.

Člověk jest člověku vlkem. Vlk jest dravec.
 Kdybychom nebyli si dali sami sobě četné ochranné a
 jiné zákony, dávno byli bychom se všichni, silnější
 slabšího, roztrhali. Ah, veliká truchlohra života.
 My všichni máme mnoho ohyzdných vlastností, s
 nimiž se rodíme a s nimiž umíráme: nepomáhá-li
 nám je přemáhati pevná síla vůle, dobrá výchova,
 zkušenost. Co mám jmenovati z tohoto množství
 špatnosti? Závist? Sprostou zlomyslnost? Žárlivost?
 Pýchu? Nelásku? Nejdábelštější: nelásku s pýchou
 spojenou? a sta jiných. Škodolibost vězí v nás
 všech, bez rozdílu. Jest to radost, viděti jiné v ne-
 štěstí, v nesnázích, zvláště ty, kteří jsou bohatší,
 bohatší duchem i tělem, penězi, kteří společensk
 výše stojí než my. Co jest podstatou tragédie
 (na jevišti před námi)? Myslím, proč hledíme s
 takovou zálibou s našich sedadel? Jest to mimo-
 dek radost v nás: před sebou pozorovati, jak člo-
 věk nebo lidé udolání jsou osudem. My truníme při
 tom pohodlně a příjemně na svých bezpečných se-
 dadlech.

Dostal jsem ponaáhlu před tím odpor, vi-
 dim li stále a stále, jak my nešťastní lidé jenom
 tím si pomáháme, že musíme býti venkoncem po-

krytci, lhaři a podvodníky. Můžeme-li, my všichni,
 také jenom i jeden den, jednu hodinu dýchati bez
 neúplnějšího pokrytectví, bez klamu a mamu?
 Nebyli bychom ihned ztraceni, kdybychom se uká-
 zali druh druhu bez masky? Ah, chytřáci a blů-
 páci. Dosud nevím, a dosud ještě jsem na pochy-
 bách, mám-li nás co nejvíce litovati či námi co
 nejvíce pohrdati. Pokrytectví jest nezbytné jak pro
 veřejné, tak pro soukromé osoby. Nač na ně tedy
 hubovati? Všichni ho potřebují: stát, každá strana
 (buď si jakákoli), každý jednotlivec ve svém nej-
 vniternějším životě.

Co učinili jsme ze světového učení Spasitele-
 va, z jeho stálého učení: milujte se vespolek. Ja-
 kou neskonalou zášť, jaké moře krve přivedilo
 právě jeho vznešené slovo!

Toho čistého, nevýslovně ryziho srdce chudého
 židovského tovaryše! Vstoupil-li by v tento oka-
 mžik mezi nás, položil bych svoje čelo před ním
 do prachu k jeho nohám. Mocným, duchovním
 světským stal se šitem, nástrojem jejich panovač-
 nosti. A chtěl sloužiti chudým, slabým.

Kdyby tak nyní náhle před námi, třebaš v kro-
 ji naší doby, na nějaké cestě stál a kázal: Pojďte
 ke mně všichni, kteříž obtíženi jste, a já vám ob-
 čerstvení dám — byl by hned uvržen buď do vě-
 zení nebo do blázince. A z našeho sociálního stano-
 viska právem.

Země jest stálý jen boj, všichni lidé proti jed-
 nemu, proti toku života každého člověka. Kristu
 kázal mir, lásku. Jest zřejmou známkou naší doby
 že lidé chtějí vrátiti se k náboženství. Kdo je po-
 vede?

Nač ještě dále mám zmiňovati se o ješitnosti
 o zločinné zvědavosti? o nejozdravnějším zvířet
 bezmyslenkovitém klevetnictví? Dosti! Nechci :
 vše již viděti, již slyšeti. Chtěl bych tak žiti, jak
 kdybych byl již zemřel a, což stejné jest, zapo-
 menut.

Dnes z rána, když my tři jeli jsme koňmo k
 pramení Altster, ukazoval jsem vám na hlízky
 stromy obroubenou, osamělou usedlost, kterou jser
 jak jsem vám vyprávěl, zakonpil. Zde chci každ
 léto a každou zimu několik dní bydleti v úplné o-
 loučenosti. Ani poštu nebude jím dovoleno mi
 přiněsti Chci pohlížeti toliko do slunce a do oblá-
 a do hvězd. Budu navštěvovati toliko jednotli-
 malé domkáře a pátrati po jejich pokrocích na j-
 jích zoraných polích. Pro mne zbývá samota v-
 soviště. Jinak nic. Ale nemyslete jen, že zde bu-
 představovati stuchlého poustevníka. Za krátko b-
 du vždy opět v Tangbüttlu a v hlomozu světa.

Kaí se pozvedl. Henning a Klaus pohlíželi r-
 upiatě v oči.

A přece, přátelé, jest něco ve mně, jest v r-
 všech: nezničitelná jistota: máme vzpomínku
 jiný, dřívější svět. Na svět, ve kterém jsme b

lažený. Na který nás upomíná něco v nás, i když v řídkých minutách. Není to, jako kdybychom popířovali, že nás hvězda, kterou nám bylo opustití, celá zpět? Že nám někdy jest, jako kdybychom se utíli obklopení neviditelnými bytostmi této hvězdy? Jako kdyby nám pošeptávaly: Vrať se, vrať se k nám. Povedeme tě vzhuru —»

Kai, kterýž poslední věty stoje blasem jako štec mluvil, přivřel na okamžik oči. Hned je opět otevřel a usedaje, tázal se, vesele a radostně jako vždy:

»Nyní však ještě sklenici grogu. Víte, grog smí se pít toliko připravený z rumu prostřední jakosti. Jest odporný, je-li z pálenky, rovněž jako je-li z nejjemnějšího rumu, poněvadž ten jest téměř vždy parfumován. Dejte sem svoje sklenice! Vařící voda jest tu. Nejdříve cukr do sklenice, pak a to vařící vodu. Když se rozpustil, pak rum. Nejdříve rum, a pak vodu a cukr k tomu, jest jako veliká urážka. Nu, to víte právě tak dobře jako já!

Nyní je řada na Klausovi.«

Klaus začal:

»Máme, myslím, právě tak málo důvodu ke hrubě materialistické beznadějnosti, jako k idealistickému klamu. Goethe dí:«

Já světem se jen slepo hnal;
já rozkoš každou uchvátiti spěchal;
co nestačilo mi, já táhnout nechal,
co uklouzlo mi, nechal jít.
Já toužil jen, vykonal v pravý čas
a toužil znovu, toužil zas;
já probouřil tak život, z prvu v síle,
teď opatrně k stáří se juž chýle.
Mně světa okruh s dostatek je znám,
žel, výhled v onen svět je ztracen nám
Bloud, tam jenž šilhaje své točí zraky
sí rovného tam zbásní za oblaky!
Jen pevně stát a kol se rozhlédnout!
Ten svět něm není, kdo jím umí hnout.
Nač do věčnosti těkat! Chopit dá se,
co poznáváme v krátkém žití čase.
Jdi klidně, statný kdo jest, drahou svou,
ať duchové kol čáry svoje strou;
v tom, dál že kráčí, měj trud i ples jen,
on! okamžikem každým nezkojen.

Nad to, co Goethe dí, nikdo nemůže poskytnouti lepšího. Promiňte mi proto, abych svůj názor životě a smrti zde dále rozváděl. Moje stanovisko o posledních věcech jest, že nemohu o nich říci stanovisko žádné. Mě přírodopis naučil, že když nevíme, co bylo počátkem a co bude koncem. Co nás všechny udržuje, co náš život vubec není možným a snesitelným, jest bezděčná vzpomínka, že věčně jsme byli a vrozený pocit věčného vznikání. Do těchto několika slov vložil jsem svůj světový názor a tím jest vše řečeno, co činí

mně a každý život schopným života.

Sklenici grogu sem! Po dobrem doušku promluvi Henning.

Henning mluvil klidně a jasně, jako vždy, měl-li vyložití důležitou a vážnou věc

Slibili jsme si, vysloviti svůj názor o životě a smrti, o světě a smrti bez obojetnosti, přímo tváří ve tvář. Učinili jste tak, a každý člověk má nesvětější právo, má nevinutnější a nevyšší volnost, o tom se rozhověti.

Věřím v Boha a jeho Syna, Vykupitele Ježíše Krista. V celém svém bytí, nebo lépe: od své konfirmace nikdy jsem se od tohoto neuchýlil. Vždy mě moje důvěra v Boha potěšila, bylo mi vždy, zvláště v nejtěžších hodinách, nejpevnější oporou.

Znate naše staré slesvicko-holštýnské přísloví: svět jest plný bolu a každý má svůj vlastní. Ale jen ne ruce vkládati v klyn, nýbrž boj budiz heslem každého.

Lidi berme jak jsou, jak se s nimi setkáváme. Při tom nutno vždy, aby nás vedl král rozum. Jest chladným králem, který vždy k nám vznáší střídavou, rozvášlivou, chlácholici, vysoko vztyčenou ruku: Uvažuj!

Jako nejlepší ve všech dnech života shledal jsem: Mlčetí a umětí mlčetí. To jsou dva různé pojmy, jež nesnadno jest rozeznávatí. Kdo umí mlčetí, dobyt ceny. Nepotřebuji ani vykramovati teprve těch mnoho přísloví, které o tom mluví u všech narodu.

Kdo se pokud možno co nejvíce straní lidí, jest dle mého přesvědčení ztracen. Nejprve nevyšínati si ho ostatní, ale pak se naň vrhnou a mluví, že zpyšněl.

Také já soudím, že my lidé všichni bojujeme s maskami, že před sebou nikdy masky neodkládáme. Běda, kdybychom tak učinili: byli bychom hned bez pomoci všane vydáni a stáli bychom zde bez ochrany. Každému jest státi nejprve za sebe a nespolehati se na druhého. Každým opovrhují, kdo do posledního dechu nebojuje o svůj duševní a tělesný život. Nejmenší slabost se na nás pomsti. Ale tímto věčným bojem, který všichni vybojovati musíme, stáváme se tvrdými a zistnými. Tu necht' nám pomůže srdce, svatě učení našeho Slitovníka, abychom nestáli se tvrdými, abychom byli a zostali ku svým bližním laskaví; abychom si vždy říkali: Buď ochotný, buď dobrotivý ku svým bližním, pomoz mu, chce-li klesnouti pod svým jhem.»

Henning několik sekund mlčel a hleděl před sebe jako v mlze. Pak se usmál tak jemně, tiše, mile, jak přátelé to znali od jeho chlapeckých let.

Chopil se slova ještě jednou: Vždyť tu mluvím jako na kazatelně nebo jako na nějaké katedře. To přece nechci. Slyšte moje poslední slova:

Mluvil jsem příliš vážně, chci ukončiti vesele. Zijeme jen jedenkrát, jsme zde na zemi, nesníme. Co platno nám zde stále hloubati a přemítati. Buh

*) Faust II díl V. jednání v 391—410 přel. Vrchlický Pozn. 1. kl.

nás sem dojistá nedal, aby nás všechny ty tisíce dobrých věcí, které nám předložil a denně ku požitku předkládá, neosvěžovaly, neobčerstvovaly a neposílávaly. Nuž tedy pozvedněme svoje číše, které ostatek vychladly, a připieme si my tři zde, jak vždy jsme činivali: *At žije život! Zoáme se pies 50 let a těch několik posledních let ať nás neoddelí. Kaite, priprav nám grog! Zstaneme ještě chvílku vzhuru a budeme si vyprávěti o svých nesčetných kouskách z chlapeckých a studijních let. Žitřek znamená: rozejít se do té doby, až zase budeme moci říci: Tak for sist.*

D. MEREŽKOVSKIJ:

AFORISMY.

V lásce je buď železná hrubost nebo vzdušná něha: co se ti namaže.

Největších hořkostí i rozkoši zakusil jsem — ve snu.

O trestu smrti nelze mluvit, možno jen zděšeně křičeti.

Důležité je, co člověk učinil, důležitější však, co byl.

Pochvala se může minouti cíle, hana nikdy.

O člověku nelze říci ani to nejhorší, aby na tom nebylo něco pravdy. Každý člověk jest v něčem hříšný.

V naší době, a možná vždycky, jsou soukromé dopisy živější nežli knihy. Knihy jsou suché obilí, dopisy živá zrna, která pojídáme, drolicí klasy rukama.

Mnoho je čtoucích, málo čtenářů.

Přečísti knihu jak se patří, tof jako ji s autorem znova napsati.

Pythagorejci věděli, že hudba je matematika ve zvucích. Stejně přesně, jako mluví matematika o tomto světě, mluví hudba o světech jiných.

Nkteří lidé jsou s planety Saturna, kde je vše těžší než na zemi. Těm je zde lehký. (Katkov, Bismarck.) Jsou zde i lidé s planety Merkura, kde je vše lehčí, a těm je zde těžko. (Lermontov, Byron.)

Býti či nebýti je chytrá otázka. Kdo se tak táže, ten se již rozhodl nebýti.

Všecky dukazy o jsoucnosti Boží nevedou nikam; a přece víme, že Buh jest, jako střelka ví, že je pól (Byron). Třeba pouze, aby vedle nebylo druhého siločejšího magnetu.

Evangelium drží se na zdánlivých protikladech a bludech jako pták na křídlech.

Zvířata neznají smrti. Člověk stal se člověkem, když poznal, že je smrtelný; lidstvo stane se lidstvem, až pozná, že je smrtelné, to jest, že konec světa je pouhou hájkou.

Method Krejčí.

DROBNOSTI.

MARIA STONA

je německá venkovská básnířka. Střebovice u Svinova jsou vesnička v Rak. Slezsku, položená na severozápadní periferii kamenouhelného revíru Ostravského. Převážná část jejího obyvatelstva je dělnická, dílem havíři, dílem hutníci. Odtud a povýše z Děhylova, Hlaje, Smolkova atd. dochází obyvatelstvo za práci hornickou do Mar. Hor, Mor. Ostravy, Pol. Ostravy i dále, a za práci hutnickou do Svinova, Zábřeha n. O. a Vitkovic. Ostatek obyvatelstva jsou rolníci a domkáři. A v této vesnici tiché a odstrčené, žije německá básnířka a spisovatelka, pani Maria Stona, choť cis. rady E. Kleinerta. Pani Maria Stona je po stránce osobní i literární zjev zajímavý. Převzavši dědictvím po svém otci J. Stonawském (odtud její pseudonym), střebovický velkostatek a lihovar, s energií u ženy úctyhodnou, ujala se osobní správy tohoto dědictví. Zastaralý a tradiční způsob obdělávání polí a provozování zemědělství nahradila novým, jehož znalost osvojila si osobní zkušeností, praxí a pilí a správu svého lihovaru po stránce hospodářské výrobní a finanční vede taktéž osobně pevnou rukou. Účastnívá se dokonce poradních schůzí lihovarníku, na nichž pilně debatuje, navrhuje, oponuje a opravuje. — Náměty svých literárních prací čerpá ze sebe, z nejbližšího okolí svého, ze svých zkušeností a ze svého rodinného života a zpracovává je samostatně a svěrázně, kráčeje mimo všech skupiny různých literárních -ismů. Její blízký styl s dělným lidem průmyslového Ostravska dal vyzníti v poslední její sbírce *Flammen und Flute* tvrdým a sarkastickým veršům (v oddílu knih nadepsaném *Der Arbeiter*), z nichž tři uvádím v dnešním čísle v překladu. Další tři překlady básní z téže sbírky vybrány jsou z oddílu: *Das Weib* — Pani Maria Stona vydala řadu knih básnických i prosaických, jež byly v německé literatuře sympaticky přijaty; zvláště její básně s náměty sociálními, jež autorka osobně v Berlíně, Hamburku a jinde v Německu recitovala, vzbudily velký zájem v literárních kruzích. Dcera pani Marie Stony je sochařkou a žije v Itálii.

Z MOUDROSTÍ MALIČKÝCH.

Po prvé v Praze. Smejkalova Mařenka z Pozdatina navštívila v Praze dědečka-babičku. Když ji dědeček vodil po Praze a ukazoval pražské výkladní skříně, dávala se, že nepotkávají kraviček. »Vždyť tady ani krávy nejsou, neměly by se kde pást,« vysvětloval dědeček. »O jéjda, a ty vy tady nemáte ani kravince? O, to my jic u nás máme!«

J. V.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2:50, čtvrtletně K 1:30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

JOSEF PELÍŠEK:

NÁVRAT.

To bylo v klidný letní den,
kdy bez pohnutí klasy stály
a tetelil se rozžhaven
vzduch nad poli a v modré dáli.

To bylo tehdy, v svoji ves
kdy navrátil se za řad roků
ze země, v kterou naděj' nes',
z níž přišel sláb a bez nároků.

Jak vymřelý dům jeho stál,
vystoupiv stromů za větvemi;
a vázl krok a zrak se ptal:
»Zda nikdo vstříc už nevyjde mi?« -

To bylo v klidný letní den,
kdy bez pohnutí klasy stály,
a navždy byl mu odcizen
dům blízký kdys a blízký v dáli.

Šel mlčky svoji cestou zpět,
tam, nízká zeď kde stála u ní,
kde pomníků se viděl stkvět
nápisy zlaté na výsluní.

»Klid mrtvým!« — a kol vše jak dřív,
na hrobech roste tráva svěží,
stín řídký smutečních jest jív,
se žlutým pískem stezka běží.

I akátů mu znám jest řad,
ač stíhlejšími znal jich kmeny,
i hrob, ač nyní v zemi vpad',
hrob starý, jimi zastíněný.

A větrem, jenž se náhle zdvih',
se rozšuměly vršky stromů;
byl ještě znám mu šumot jich,
v němž jedno jméno znívalo mu.

Dnes znělo zas, a jaký div,
víc bylo v jeho zvuku skryto,
— jak někdo, hlavu nakloniv,
by šeptal mu: »Mně je tě líto — —

To bylo v klidný letní den,
kdy bez pohnutí klasy stály,
a odcházejí, rozehvěn
on dlouho komus' kýval z dáli.

VOJTĚCH ZDÍK

SIROTEK.

(Úryvky z netištěných »Paměti chudého hochá«.)

Předmluva.

Milý příteli! V posledním dopise žádáš mne o radu stran látky k sociálnímu románu, jež hodláš napsati. Místo žádane rady a vyvracování Tvých náhledů o různých se mnou sdělovaných námětech, posílám Ti několik zažloutlých archů, na něž někdo neznámý zaznamenal vzpomínky své od nejtělejšího mládí až skoro po věk mužný. Nabyt jsem poznámek těch takto:

Před několika týdny přišel ke mně známý dělník, drže v upracované ruce svazek hustě popsaného papíru. Právil, že jej našel na dně staré skříně koupené ve veřejné dražbě. Pročetl prý několik stránek, libilo se mu to, neboť se to čte jako román. Vzpomněl jsem ihned na Tvůj dopis, zaplatil žádaný obnos a po odchodu dělníkově přečetl jsem si několik nesouvislých míst záznamů. Poznal jsem, že je to denník nějakého chudého hochá, sirotka z nalezince, jenž po nejrůznějších zkušenostech dostal se přispěním šlechtných dobrodinců na studia.

Hle, příteli, zde máš látku k románu, aniž musíš zaléhati do říše romantiky nebo sahati k sensaci. Srovnal jsem přeházené, nečíslované stránky zápisníku, seřadil události, jak se asi v životě neznámého pisatele po sobě vyvíjely, a rozdělil dle toho v kapitoly.

Podávám Ti takto upravené paměti chudého hochá s nadějí, že dovedeš jeho osudu užítí za podklad k sociálnímu románu, kde můžeš mnohé své názory o problémech na tomto poli rozvést a cestu jim razit.

J. Herben jednou napsal: »Jsou romány také jiné nežli romány lásky, vášní nespou-

taných a zoufalé rozervanosti. He, příteli, tu máš ukázkou!

1. Dávné vzpomínky.

Dětství mé nebylo závidění hodné, bylo smutné, neutěšené. Neboť byl jsem z těch mnoha dětí, z jichž příchodu na svět nikdo se neraduje, o nichž zploditel jejich ani neví, a jež matce přinášejí za odměnu přestálých bolesti jen pohanu a soužení, byvše zrozeny mimo svazek manželský.

Bydlil jsem s matkou, otčímem a dědečkem v nádvorním křídle činžáku v hlavní třídě X. okresu vídeňského. Ve dvoře tohoto domu měl dílnu cukrář, modistka a můj strýc, matčin bratr, sedlár. V pozadí byla menší zahrádka, uprostřed ní nakupeny různě zbarvené kameny, jež byly ovlažovány vodotryskem z jejich středu chrlicím. Z ostatních obyvatelů pamatuji se jen na naši sousedku v druhém poschodí, u níž jsem nalézal často ochrany před zlobou otčímovou, a její dcerušku mého asi věku. Tato a dvě děvčátka strýce sedláře bývaly jedinými společníky při hrách. Sestřeničky nejraději si hrály s pannou, kterou stále převlékaly, myly a česaly. Někdy jí obvázaly kapesníkem hlavu, neboť panna — tuším, že se jmenovala Rézl — byla nemocna, ba několikrát dokonce i zemřela. Tu jí vložily do skleněné rakvičky, já pak vyhrabal v staré, různými zbytky látek napplněné krabici hrob. Panna umírala tak dlouho, až jsem jednou, spouštěje ji se židle do hrobu, rakev nechal spadnouti na zem, kde se roztráстила v střepiny, a mrtvoľa zapadla k pohoršení truchlících pozůstalých pod kamna na kotec psa Mufiho.

Maminka moje byla postavy prostřední, spíše menší, stále ubledlá a uplakaná. Mě milovala plnou silou mateřské lásky, co chvíli odbíhala od plotny nebo žehlení a jiné domácí práce k oknu, u něhož jsem si sám hrál a sprádal dětské sny, hladila mne, líbala, ba vlasy slzami smáčela. V matce své tušil už tehdy slabý můj rozoumeček bytost nejlepší, neschopnou mně zbytečně ublížit, a kdykoliv jsem později ve školce ve Vídni nebo v obecné škole demkovské slyšel nebo četl o někom, že byl dobrý a hodný, zatanula před zrakem mým ustaraná a usouzená tvář mé nebohé maminky. Příčiny jejích útrap jsem tehdy ovšem nechápal; ale dle prudkých a hrubých slov otčímových při hádkách a dle výhružných při tom posunku a pohybů ruky, hlavně ke dveřím, myslel jsem, že mamince něco vyčítá, že se to týče mne, neboť ukazoval často na mne a vyhrožoval přímo vyhozením na ulici.

Jednou přišel k obědu z továrny — byl zámečník, rodem ze Štýrska — neobyčejně nakvašen a v hádce, již dovedl kdykoliv mu napadlo vyvolat, uchopil hrnčec s polévkou a mrštil jím vši silou o zeď, rozbiv při tom kromě několika kusů kuchyňského nádobi i jedinou mou hračku lepší — porcelánového panáka. Ostatní jídlo chytil a vлил do džberu pro odpadky. Poněvadž jsem viděl maminku plakat, běžel jsem za ní do pokoje a plakal též. To otčima tak rozčílilo, že mne od maminky odtrhl, rukou stloukl a na chodbu vystrčil. Maminku za mnou spěchající násilím zadržel v kuchyni. Z chodby odvedla mne sousedka, slyšíc mne plakat, k sobě do kuchyně, kdež jsem dostal i jíst.

Takové scény opakovaly se u nás asi často. Po letech jsem zvěděl, že mně otčím skoro všechny vlasy vytrhal a na hlavě boulí a modřin nadělal. Bil mne, ať měl k tomu důvod či ne; na mém zdraví mu mnoho nezáleželo, byť jsem jeho pastorkem, kterého mu jeho první manželka — moje maminka — kromě peřin, nábytku a dvou pracovitých rukou přinesla do domácnosti jako živou památku své první lásky, s kterou se před svatbou otčímovi netajila.

Ale chovám z této doby i upomínky ve-selejší. Jako šerým závojem bílých mlh proniká paměť má namáhavě slabým přísvitkem k první události, na kterou se vůbec pamatuji: seděl jsem na zemi u kamen v košilce a s něčím si hrál. Naproti seděla u okna maminka a její sestřenice, teta Betty, která nás přišla navštívit. Čimla tak často, ale vždycky v nepřítomnosti otčímově, neboť neměl matčino přibuzenstvo rád. Ze hry vyrušila mě maminka, zavolavši mě jménem a pohybem rukou naznačila, abych vyskočil a šel k ní. Vzchopil jsem se a ťpal drobnými krůčky k mamince, která mi přišla se smíchem vstříc a radostně uchopila v náruč a líbala, říkajíc stále: »Mein Schatzerl.« Potom se dala do pláče, teta Betty s ní, a já, domnívaje se, že přijde už otčím, začal jsem plakat také.

Dále utkvěl mi v paměti den, kdy jsem byl s maminkou u krejčího, který mně bral míru na první kalhotky a kabátek. Měl jsem při tom moc přání; vše, co se mně na jiných dětech líbilo, chtěl jsem také mítí a vyprávěl horlivě mistrovi, jaké pěkné šatičky jsem kdy, u koho, ba i kde viděl. Po celý týden pozoroval jsem úzkostlivě z okna kuchyně zachmuřeně nebo a stále projevoval matce přání, jen aby bylo v neděli hezky a mohl jítí v nových šatech — prvních mužských — na ulici. Už několik dní před tím jsem říkal: »Ještě čtyřikrát — třikrát

— dvakrát se vyspíme, a potom přinese krejčí nové šatičky.« Konečně jsem se už vyspal jen jednou a v neděli ráno přinesl učedník vytoužený oblek. Radost moje byla veliká, zvláště když i přání mé stran počasi se uskutečňovalo. Když si maminka po snídání vše uklidila, pečlivě mě umyla, učesala a oblékla do nových šatu. Pak mě musila na mé přání postavit na stůl, abych se viděl v zrcadle, před nímž jsem se otáčel a důležitě upravoval bílý, krajkový límec z kabátku vyčnívající. Na to jsem šel s maminkou do kostela. Na cestě koupila mi nový slaměný klobouček a po mši zavedla k fotografovi, kde mne dala »vymalovat« — jak jsem říkal — v prvních mužských šatech. Toho dne cítil jsem se nad sousedovic děvčata povýšen a nechtěl jsem si s nimi ani hrát, poněvadž jsem dle svého rozumu a tvrzení už nebyl holčičkou. Odpoledne té neděle byl jsem s maminkou a dědečkem — otec býval celé neděle mimo dum a přicházel až pozdě v noci — v Pratru; taha jsem se vezl na koletoci s živými koničky a se zájmem pozoroval divadelní představení, které hráli na maličkém jevišti králičkové. Ti se ke konci navzájem pobili a byli ednášeni v rakvích, z nichž jim hlava nebo zadní nožičky vyčuhovaly.

Pláč můj mírnil a otčímem bitá místa hladil dědeček, matčin otec, který u nás bydlil a byl vedle mne největším trnem v očích otčímových. Neopomijel mu při žádné příležitosti vytknouti, že ho vlastně živí, a bránil-li někdy dceru svou proti hrubstem jejího muže, osopoval se naň, aby byl zticha, že mu do toho nic není. Dědeček můj byl už stár, šedivý, postavy větší, v tváři suchý a vrásčitý. Oči jeho byly většinou vlhké, ustarané. Tak jej často vidím v duchu před sebou. Hcupal mne na kolenu, ukazoval a vysvětloval obrázky v jakémsi starém časopise a odpovídal na nesčetné mé otázky, jimiž jsem ho zahrnoval. Později mne vodil na procházku, nejčastěji do parku anebo k viaduktu jižní dráhy. Sem chodil jsem nejraději a vydržel tu po celou hodinu dívat se na dlouhé vlaky, jež zde stále křižovaly a líbilo se mi, že i pod nimi jsou koleje, na nichž projíždějí vagony tažené koni. Za krásných dnů letních vodil mne dědeček kamsi blízko za Videň, kde byla samá prázdná, tu a tam travou zarostlá místa. Tu jsem vidal produkovat se komedianty. Z umění jejich utkvěl mně v paměti smělý výkon, který jsem od té doby již jinde neviděl. Na hořejším konci vysokého trámu, který byl opatřen příčkami jako u žebříku, upevněna byla malá, z dola sotva zratelná židlička. Na tuto vyšplhal se akro-

bat, vsunul ruce a nohy do provazových klíčků a chvíli tak poseděl, aby napial zvědavost diváku. Při tom hrála u vozu hudba. Když na dané znamení utichla, spustil se s výše dolů a obrovským obloukem doletěl na protější, na podobném trámu upevněnou židli. Na to hudba hrála dál.

Dědeček mne také vodil každého dne do opatrovny, do níž jsem chodil asi rok: po skončeném vyučování čekal už na mě na ulici, bedlivě mne v zástupu dětí starčeským okem vyhlížeje. V opatrovně učily nás dvě učitelky: Jeptiška, Schwester Lora jsme ji říkali, a Fräulein Štefel, o níž jsem dlouho myslil, že nosí vysoké boty u kotníku hojnými záhyby ozdobené; doma jsem po takových botách, vidaných za výkladními skříněmi, toužil. Nazývaly se Stiefleten, a podobnost tohoto názvu se jménem slečny Štefel vedla mne k domněnce, že jistě nosí takové boty.

Čemu jsme se učili, dnes už nevím. Pamatuji se jen, že jsme jednou dostali každý bílou destičku tuhého papíru, jež byla celá propíchaná dírkami asi 1 cm od sebe vzdálenými v řadách kolmých a příčných. K tomu nám Jeptiška dala delší a silnější, ale tupou jehlu a červenou a modrou nit. Nyní jsme dle návodu vyšivali, a sice nejprve jen jednoduché přímky vodorovné i svislé, druhého dne jsme vyplnili jinou destičku samými křížky, třetího čtverečky. To vše při rozměru 1 cm. Potom se za několik dní totéž opakovalo, ale přímky jsme vyšivali již dvoucentimetrové. Konečně jsme zhotovili zcela jednoduchý ornamentek, proplétající nitě červené s modrými. Učitelky chodily po světnici, napomínaly, opravovaly a radily. Vyrušoval-li někdo ustavičně hovorem, dostal přes ústa zvláštní proužek tuhého, mírně zahnutého papíru za uši nití uvázaný. Chléb, jablka neb jiné zákusky určené na posilněnou v přestávce, nosili jsme si do opatrovny v košíčkách, které jsme ve třídě musili i s jídlem uložit do určené k tomu v pozadí skříně, abychom nejedli mezi vyučováním. Každý měl na košíčku přišité na tuhém papíru své jméno, a dle toho učitelky v 10 hodin proviant rozdělávaly. Jednou jsem zapomněl při vstupu do třídy uschovat košíček do skříně a když mne přepadl hlad, dal jsem se za zády většího hošíka s chutí do jídla. Jeptiška Lora o něčem vypravovala, snad nějakou pohádku. Pamatuji si z toho jen slovo »Hans«, které ve vypravování sestra Lora často opakovala. Pod lavicí hrál jsem si s košíčkem, spouštěje a vytahuje jej po provázku. Ale Jeptiška mne zpozorovala, zvolala a rozkázala, abych řekl: »Räuber.«

To jsem nemohl, neboť jsem měl plná ústa jablka. Za to jsem byl přísně potrestán: přes usta dostal jsem proužek papíru, na prsty obou rukou navlékla mi duté jakési kužele z lepenky, jež jsem měl za špičky na doutníky. Byly velice dlouhé, na konci zaostřené. Čmáral jsem jimi žáčkovi v přední lavici ve vlasech, aniž jsem musil ruky pozvednout. Vubec jsem v opatrně mnoho pozor nedával, více jsem přemýšlel a sprádal dětské plány; nejčastěji v době té přál jsem si býti konduktérem u tramvaje, abych se do syta navozil.

V opatrně mi hoši mnohdy vypravovali, co který z nich dostal od tatínka k svátku, k Ježíšku, nebo jaký mu přinesl z výletu neb pouťi dárek. Styděl jsem se, že nemohl jsem se nikdy sebe menší památkou otčímem darovanou pochlubit; hoši se divili, odpověděl-li jsem k jejich otázce po mých hračkách, že otec mi jich nekupuje, jen maminka někdy nějakou lacinější. Bývalo mně při dětských těchto rozhovorech líto, že mám tak málo hraček a tak zlého tatínka, který mne jen plísnil, bije, ale hračkou nepotěší. Že je to můj nevlastní otec, jsem tehdy nevěděl. Po letech vypravovala teta Betty, že prý jsem jednou přišel z opatrovny s pláčem a ptal se maminky, proč nemám tak hodného tatínka jako jini hoši.

(Pokračování.)

OTAKAR HANUŠ

ZLOMKY JANTARU.

(Z knihy, jež vyjde nákladem »Přerodu«.)

Já v přepychu jsem nevyrost, ba ani v dostatku a moji duši krmíval kult svatých ostatků. Živoře v koutě bigotním, romány byl jsem známý a želanou září salonů, v níž kvetly krásné dámy. V krajíně srdcí polární jsem k nemožnostem bled a kde jsem lásku hledat chtěl, tam nalézal jsem led. A pomalu jsem nevěřil v slušnější život lidský. Jsa otrok vášní zmitaný a neurasthenický. Pak přišla náhle Svoboda. Svoboda! Velké slovo! Tou zrává se prý pro výši a někdy pro olovo. Že byl jsem velmi vyzáblý, z mrzáků střední jeden, já pro olovo nedozrál a zůstal neodveden. Až dohly jsem se k čemusi bizarrní spleti příhod. V zásadně nočních kavárnách se tomu říká život. Nu, rost' jsem. Někdy pro lidstvo a někdy pro ně

cize a pomalu se dovlékl ke svojí první knize a k různě dobrým milenkám, kterými půda vzniká pro samostatné tvoření. Jsou nutny pro básníka. A život se mi mořem stall. Ne v skafandru, leč kleče jsem z prolese své dělával v tom moři potápěče

a zrovna chtivě zahořel barevně pro medusy, jež na strandu se měnily v laciné prázdné bluzy. A někdy jantar vynesla má ruka unavená, leč v písek mi jej změnila profanně mělká žena a podupala jeho žlut a jeho těžké sny, čímž zase pro mne nastával čas dosti bolestný. Bych aspoň zlomky uchoval, když celků zle jsem

želil, já v různé dobré verše je jsem urovnal a vtělil a dnes je k sobě srovnávám, úlomky z díla zhouby. Když chtěl jsem krásné ženy mít, proč v moře spěl jsem hloubi?

PODIV.

Mít hlad a bidu nám je dovoleno a špinavé mít prádlo na těle, však hlavní je, by to, co od nás čteno, každíčkou větou bylo veselé, vtíp za vtípem jde řádek pěšinami a mile pobaví se v měkkém lůžku dámy.

Já divím se, že mohu takto žít, když známa je mi bidy nahota. Vtíp k honoráři poslušně mi svítí, jenž omežou je mého života. Hned smích by proch' a v ráz by bylo lkáno, mě dámy, vědět vy, proč, co a jak je psáno!

ZÍTRA.

Čekávám na ni k večeru. Čekávám na ni z jitra. Nepřišla. Sáhnu po peru. Ze slova živ jsem »zítra«. Života krása nevzejde, na tom však pranic nesejde. pod hrobem máky vzkvetlým konečně také setlím.

Ale jen jednou, jeden den — nechtěl bych ani vždycky — prožít bych chtěl se spokojen alespoň trochu lidsky. Zůstanu v kastě pro chudé, hojnosti pro mne nebude, mementem šera, jitra zůstane děsné »zítra...?«

KAMARÁDÍM SE.

Ja nechtěl ženy mít pro bílou žatvu těl, pro přízeň večerní, pro velký součet chtění. Jak bez domova geuz klín vlastní mít jsem chtěl, v nějž hlavu položiv bych našel zapomnění.

Ó, já ho nenašel, ví Bůh, že nikde ne, neb ženě nemoh jsem ni chudou zroubit střechu.

ó, já jsem nevěděl, že život zažene
mne v kraje bez lidí, kam šel jsem pro utěchu.

A zcela šťasten jsem, koruna pravěká
když stín mi poskytne. Mech klínem je, jenž zradil.
Ach, k čemu nutno mi mít k štěstí člověka,
když s bukem staletým jsem zde se skamarádil?

EN PASSANT . . .

Seznámil jsem se v parčíku
s pocity zvláštními:
jahody měla na rtíku,
květ jejich pod nimi,
punčošky žluté z hedvábi.
Nedvorně jsem jí řekl:
— Zábava mne už nevábi —
já chtěl bych políbek!

Ze večer je, tož vzpomínám,
že líbat jsem ji směl.
Cos nad políbek více mám,
či — správněji — jsem měl.
A tomu, kdo jí dnes má rád,
zbytečno, aby lkal.
Jen dneska tady budu spát
a zítra táhnu dál . . .

Křivoklát, v červnu 1914.

KORSIČANÉ.

(Ze studie prof. R. Fährnicha ve školní zprávě
českobudějovické reálky.)

Dnešního obyvatelstva Korsiky jest něco
méně než 300.000 duší. V tom počtu zahr-
nutí jsou i cizinci, jichž je tu až 12.000 a
jsou to velkou většinou Italové a něco
Francouzů. Na čtvereční kilometr připadá
průměrně 39.9 osob. Cizinci zdržují se jen
na pobřeží v přístavních místech, kdežto
nitro ostrova je obydleno výhradně domo-
rodci.

Domorodce poznáme snadno po jejich
způsobu života, který je naprosto odchylný
od toho, na nějž jsme zvykli z domova nebo
z ciziny . . . Zevnějškem působí Korsičané
velmi sympathicky. Jsou většinou silní,
pěkně rostlí, ač postavy spíše nižší než pro-
střední. Pleť jejich je snědá, vlasy černé,
a jejich ohnivé oči prozrazují neobyčejnou
duševní energii. Ženy vyznačují se tímiz
železnými vlastnostmi a kromě toho velice
mladá, krvavě červená ústa zvyšují půvab
mladých Korsičanek. Kroj mužů i žen je
zcela jednoduchý. Pro zevnějšek mužů je
charakteristické i to, že vycházejí z domova
s pravidla jen ozbrojeni, a to buď puškou

nebo dýkou, často obojím. Každý totiž má
na Korsice právo nositi zbraň a nosí ji spí-
še z koketerie, nežli z potřeby. Jako praž-
ský elegán nevyjde na ulici bez rukaviček,
Korsičan zase nevyjde z domova beze
zbraně.

Svou povahou i chováním jeví se Korsi-
čan jako aristokrat. Jeho chůze je váž-
ná, všecky pohyby odměřené. Jen jiskřivé
pohledy prozrazují duševní činnost. Není
tak veselý jako Ital nebo Francouz; jen
zřídka kdy se usměje. Mluví jen o vážných
věcech, zbytečného slova neřekne nikdy.
Je nemluvný, spíše myslí. Mravu je velmi
přísných, a co se střidmosti týče, aneb
sloužití za vzor. Vína má doma dost a dost,
ale neopije se nikdy. Vrahu je mezi Korsi-
čany mnoho, ale není tam ani jediného že-
bráka nebo zloděje. Všem Korsičanům vro-
zena je neobyčejná pýcha a touha po pan-
ství. Každý Korsičan má svrchovanou úctu
sám k sobě, váží si cizince, ale na svého
domácího souseda divá se s opovržením.
Rád ukáže svou velkodušnost, kdykoli se
mu příležitost naskytne. Práce se štítí, tu
přenechává ženám, sám žije jen pro lov a
dobrodružství. Všecky ty aristokratické
vlastnosti, jak je vidíme na př. u slavného
korsického rodáka Napoleona, najdeme tu
také u nejposlednějšího pastýře, jenž cení
sama sebe zrovna tak jako kohokoli jiného.
Pýcha každého Korsičana rodí se ve vě-
domí jeho úplné svobody a nezávislosti.

Zbytku a reminiscenci z anického života
najdeme na Korsice ještě velmi mnoho.
Tak na př. antropokracie uplatňuje
se tu ještě v plné síle. Žena vzhledem k
muži je na Korsice všeobecně pokládána
za bytost daleko nižší. Je odsouzena nejen
k obstarávání domácnosti, nýbrž i k vyko-
návání nejhrubších prací. V manželství
podle našich názoru není ženou, nýbrž otro-
kyní svého muže. Ten dělá pána, chodí si
klidně třeba celý den s puškou na lovu, že-
na v potu tváří pracuje neúnavně za něho.
A kdyby se jí dostalo alespoň vděku a u-
znání! Ale ani to ne. I když se jedná o du-
ležitě záležitosti rodinné, Korsičan nikdy
neuznává svou ženu za hodnou, aby se s ní
poradil. Neporadil-li se s muži, jedná vždy
samostatně, bez jakéhokoli vlivu své ženy.
Také jsem nikdy neviděl, že by v neděli
muž šel někam v průvodu své ženy, anebo
že by jí snad doprovázel na př. do kostela.
Ale za to často viděl jsem, že když náho-
dou oba dva ubírali se spolu za výdělkem,
muž spokojeně seděl na oslu nebo mezkou,
kdežto žena po kamenité horské cestě stou-
pala za ním a klackem mu poháněla do-
bytče.

Zajímavé je také, jak jednoduše uzavírá se na Korsice s n a t e k. Mladík zamiluje si nějakou dívku, tajně se s ní seháží a za krátko přivede si ji domů k svým rodičům, kteří až do té doby nemají zpravidla ani tušení o záměrech svého syna. Přijmou nastávající snachu zcela klidně do svého domova a druhý den celá vesnice mluví o novém manželství. Zvláštního oznámení — jako se děje u nás — nepodávají nikomu ani novomanželé, ani jejich rodiče. Pokud se týče formálních obřadů na obecním úřadě, po případech i církevních, vykonávají se také, ale teprve když je na ně více času. Bývá to zpravidla až za několik neděl, ba i měsíců. Pokládají se na Korsice při uzavření sňatku jen za vedlejší formalitu, která nespěchá.

Ze zvyků a obyčejů, které se udržely na Korsice z nejdávnějších dob pohanských, uvedu alespoň jeden. Je to zvláštní pocta, kterou tu ještě namnoze prokazují mrtvým, zejména těm, již zemřeli smrtí násilnou. Ráno před pohřbem shromáždí se totiž u mrtvého ženy, které mají zpívat žalozpěvy (voceratrici), obstoupí stul, na němž v rubáši leží umrlec, a majíce vlasy rozpuštěny a vyrážejíce divoké skřeky tančí kolem něho a potom některá z žen zpívá v extasi buď předem složený, nebo častěji improvizovaný žalozpěv nad mrtvým, anebo — jedná-li se o zavražděného — píseň vybízející k pomstě (vócero — ballata). Mluví nejen k mrtvému, nýbrž často obrací se i k jeho přátelům a mluví za ně těšíc je, dávajíc jim rady, anebo je prosíc, aby pomstili jeho smrt. Ač tyto písně skládají a zpívají jen prosté ženy z lidu, bývají často mezi nimi právě perly lidové poesie.

Do šeré dávnověkosti spadá také k r e v n í m s t a (vendetta), která posud na Korsice strašně rádí. Zmiňuje se o ni již římský filosof Seneka, který tu žil osm let ve vyhnanství (r. 41.—49. po Kr.) a jenž má o Korsičanech velmi špatné mínění, právě o nich, že je to lid divoký, pomstychtivý a hrozně zlý, který ve své pýše neuznává ani bohu.

Nevím, zdali Korsičané za dob Kristových byli skutečně tak zlí, nebo zdali snad Seneka z nenávisťi ke Korsice hodně přehání, ale jisto je, že dnešní Korsičan je člověk velice hodný a šlechetný, pokud je v klidu. Byl-li však podrážděn, ztrácí všecku rozvahu a vládu nad sebou, nedovede se opanovat, zuří jako šílenec a krvavě často i smrtí trestá mnohdy nepatrnou urážku, která se mu stala. Ital sice také snadno vzplane, ale jakmile momentální hněv přejde, zapomíná na všecko a nejednou žije

se svým dřívějším sokem v nejlepším přátelství. Naproti tomu u Korsičana vášnivý hněv neochabne časem, nýbrž vře v něm stále, třeba po několik let, až do doby, kdy se mu naskytne příležitost, aby vykonal akt pomsty. Myšlenka, že spáchanou vraždu zaplatí svým vlastním životem někomu z příbuzenstva zabitého, není s to, aby ho odvrátila od jeho krvelačných úmyslů. Duševní energie Korsičanu je obdivuhodná a neleká se žádných překážek. Uminí-li si Korsičan něco, provede svou, i kdyby ho to život stálo. Život ostatně nemá pro něho valné ceny, ať již je to jeho život vlastní anebo bližního. Vražda spáchaná za nějakou urážku, není pro něho zločinem, nýbrž naopak morální povinností.

Vendetta přechází s otce na syna, na vnuka, a není-li potomků mužských, i na ženu. Zvláštní je při ní to, že má-li býti cti uraženého učiněno zadost, nemusí býti zabít právě ten, kdo se urážky dopustil, nýbrž stačí, aby byl zavražděn kdokoli z jeho nejbližšího příbuzenstva. Jelikož však vykonaná pomsta vyžaduje opět nové krvavé odvety, stává se často, že jediná vražda má v zápětí dlouhou řadu vražd jiných, a že osobní nenávisť dvou jedinců způsobuje mnohdy nepřítelství na život a na smrt dvou rodů, které nejednou vleklo se celým stoletím.

Původ vendetty nespočívá jenom ve vznětlivém temperamentu Korsičanů, u nichž také smysl pro čest a dobré jméno je recybejně vyvinutý, nýbrž k všeobecnému jejímu rozšíření na Korsice přispěly i důvody historické. Soudy netoliko pod panstvím římským, nýbrž i ve středověku a novověku za nadvlády pisánské a janovské byly úplatné. Korsičané neměli k nim žádné důvěry a proto také každou křivdu, která se jim stala, trestali raději sami.

Je přirozeno, že následky krevní msty jsou velice neblahé a zejména v dřívějších dobách zavinila často znatelný úbytek tamního obyvatelstva. Francouzská vláda, aby řádění vendetty učinila přítrž, vydala roku 1853 přísný zákaz nošení zbraní. Ale to nijak nepomohlo a proto vydala hrozný zákon «la loi du recel», čelící proti všem přátelům vrahovým a podle něhož, byla-li někde spáchaná vražda ze msty, všichni nejbližší příbuzní vrahovi byli ihned uvězněni na tak dlouho, dokud vrah sám se k soudu nedostavil, anebo neopustil Korsiku. Tímto zákonem bylo domáci obyvatelstvo na nějaký čas postrašeno a zdálo se, že krevní msta již vymizí. Ale náhle počali se Korsičané bouřit a se všim důrazem žádali za zrušení krutého zákona. Sotvaže vláda po-

volila, vendetta objevila se znova a trvá posud.

Rozumí se samo sebou, že policejní úřady stíhají každého vraha, ale nebývá tak snadno zmocnit se ho. Ten zpravidla prchá do hor na nepřístupná místa, vyhledá si bezpečný útulek v neproniknutelných houštinách, zvaných »machia«, které pokrývají více než polovinu povrchu celého ostrova, a tam skryt žije někdy po dlouhá leta jako bandita životem plným dobrodružství a utrpení.

Důvody, pro které korsický bandita jen zřídka kdy dostane se do rukou trestající spravedlnosti, jsou několikere: Především jeho skrýše nebývá nikdy četnictvu dobře známa, a bandita v čas potřeby jí mění. Kraj, v němž žije, bývá obyčejně naprosto nepřístupný a nepřístupný pro toho, kdo se v něm dobře nevyzná. Kromě toho podporován je všemi svými bývalými přáteli a snadno získává si nově, protože bandité žijí se na Korsice obzvláštní úctou a mnozí z nich, jako na př. Teodoru, Gallochio, Arrighi, bratři Massoni, Bonelli a j. stali se oblíbenými národními heroi. Četníci sami, většinou otcové rodin, velmi neradi slídí po banditech, protože dobře vědí, že jsou to vesměs znamenití střelci, jichž puška skoro nikdy nechybí cíle, a že obětovavše svůj život za čest rodu, naprosto neznají slitování ke svému nepříteli. A konečně tehdy, když přechen odpor proti přesile je marný, bandita volí raději dobrovolnou smrt, nežli by upadl do rukou policie.

Praví Korsičané chovají k cizincům obzvláštní úctu, ktercu osvědčují celým svým jednáním. V osamělých dědinách na př., kde není žádných hostinců, posud rádi poskytnou cizincům skrovného přístřeší i peníze a peněz od nich nepřijmou. Čakali však cizinec nějaké doporučení, je potom přijat s otevřenou náručí nejenom v dedině, kde žije, nýbrž od celé obce. Nikdy na svých cestách nepoznal jsem posud tak pohostinného lidu, jako na Korsice. Ačkoli na př. v Guaítelle neměl jsem ani jediného známého a přišel jsem tam docela sám na pouhé doporučení, navštívilo mne ještě téhož večera, kdy jsem tam dospěl, téměř všechno mužské obyvatelstvo Guaítelly, mladí i staří, aby mne pozdravili stisknutím ruky a od té doby jejich pohostinnost a přívětivost pro mne neznala mezí. I ti nejbohatší nabízeli mi, co měli, a zanechávavše vsí práce, provázeli mne v celém kraji po nepřístupných horách.

Kromě dobrého srdce Korsičan ovšem mnoho poskytnouti nemůže, poněvadž zpravidla bývá docela chud. Příčiny, které vel-

kou chudobu celého ostrova zavinují, jsou různé. Je to především necht tamějšího obyvatelstva k tělesné práci. Pro nedostačnou komunikaci nejen s evropskou pevninou, ale zvláště na ostrově samém, nemůže se tu vyvinouti obchod a průmysl, hlavní zdroj všeho bohatství. Mimo to má Korsika i to neštěstí, že právě v nejurodnějších krajích zle tu každoročně řádí na podzim malaria, která jako neviditelná přišera ohrožuje všechno obyvatelstvo v nížinách u moře, zejména těch, které leží při ústí řek a potoku.

JOSEF ROSENZWEIG-MOIR:

KDYBYCH TEĎ ŘÍCI MĚL . . .

(Věre.)

Kdybich teď říci měl, jak Vás mám hluboce rád —
ó, to by nutně byla píseň rozkošná a žhoucí,
jarní to píseň, v níž zněl by hvězd rytmický spád
a ve které krev země by nepřestávala tlouci.

Byl by to hymnus vrouceně jásající a veliký,
ve kterém lesy by píseň svou odvěkou zašuměly,
verše by zvonily, napsané dávnými básniky,
řeky by plynuly tiše v podvečer teplý, ztmělý.

Slunce by hořelo v písni té horoucím plamenem
nad polem šeptajícím vlnicemi se klasy,
divoči oří bouře by hnali se v tempu šileném,
ptáci by tlumeně pěli stříbrozvukými hlasy.

Nesmírná bolest lidstva by plakala z písně té,
planulo by z ní lidstva nejprudší k výškám vzpěti,
sný marné o štěstí a horké touhy prokleté,
ubozí lkaři, již k slunci se spálit leli.

A na dně všeho chvělo by se jako spodní ton
mé srdce, bolesti a láskou umučeno,
toužící, doufající, rozezvučený zvon,
opojně hlaholící Vaše sladké jméno.

DROBNOSTI.

O P. Hessounovi píše nám přítel: »Mám za to, že i na výňatku ze Sládkových sebraných spisů o msgr. Josefu Hessounovi (nikoli Hessaunovi) uveřejněném v 26. čísle »Besed Času«, dala by se dokázat nespolehlivost dojmů Sládkových, jak o ní bylo psáno literárním kritikem »Času«. Jaký byl ten P. Hessoun člověk, to vím dobře. Byl orthodoxní katolik, kněz z lásky k povolání, výtečný kazatel. V semináři patrně dal se zcela ovládnouti systémem církve římské; stará zkuš-

nost ze seminar a kadetka uniformně nejen tělo, ale i ducha. Pohrbliv matku, přihlásil se jediný na dvojný výzvu biskupa Jirsíka k misijnářské práci v Americe, kde osada sv. Jana Nepomuckého v St. Louis nacházela se v rozvratu a bez kněze, marně volajíc po českém knězi. Tam Hessoun stal se farářem a srostl s českou osadou tak, že v pozdních letech odmítl i hodnost biskupskou, aby se nemusil odloučit od svých osadníků. Přišed do St. Louis, našel obec v dlužích. Příčinám jeho byly dluhy splaceny ve dvou měsících. Získal si jistě lásku věřících, když mohl s jejich přispěním v několika letech postavit nejdříve školu, potom kostel a p. Osada odhadovala po 25 letech jeho činnosti své jmění na 100.000 dolarů. Na jmění osobní nepohlížel jako na vlastní, nýbrž jako na majetek osadníku. Také zemřel, nezanechav ničeho — vše dříve věnoval osadníkům, třeba měl v Čechách blízké příbuzné, s nimiž pojila jej vřelá páska příbuzenské lásky. Život vedl bezúhonný, i svobodomyšlní Čechové milovali mň o něm s úctou po jeho smrti. Byl dle úsudku amerických krajanů člověk římský sic, ale šlechetný, lidumil. Tím nijak nechci dotýkati se Vašeho závěru o tom, co přináší si do života katolik co evangelik. Naopak. Ale byl bych Vám vděčen, kdybyste mého sdělení použil v zájmu pravdy o jmenovaném knězi jako člověku.»

*
**Bude-li každý z nás z křemene,
jest celý národ z kvádrů.**

Tyto Nerudovy verše náležejí k nejoblíbenějším thematům školních uloh a řečnických cvičení, jak lze viděti z řady výročních zpráv středních našich škol. Rád bych jednou viděl této myšlenky. Je jasno, co Neruda chtěl říci. Ale ten křemena ty kvádry nejdou mň k sobě, obraz je rušivý; kvádry nejsou prostě z křemene. Neruda má slavná podobenství, pádné obrazy, těžký myšlenkový kov, ale tento křemen a ty kvádry se mu, dle mého mínění, nezdařily.

Smetanova houslová duetta. Prof. Dušek, katecheta na reálce lípnické, připsal ke vzpomínce na Bedřicha Smetanu v Přer. Obzoru, kterou jsme minule uveřejnili, tuto doušku: Jen několik poznámek opravných a doplňujících chci tuto připojit. Bedřich Smetana, tvůrce české hudby, bydlil v Týně po dvakráte. A to od 2.—29. srpna 1852 a pak návštěvou z hranických Teplic r. 1854, kdy dle umrtňi matriky týnské dne 9. června 1854 zemřela jeho dcera Gabriela v čís. 3. a v Týně pochována. Ta dle dra Nejedlého narozena v únoru 1852. Pokud se ocenění a puvodu zmíněného duetta týče, odkazují na jmenovaného již dra Nejedlého, jenž uvádí, že těchto duett je šest, dvě u nás a čtyři v Čechách a puvodu pravděpodobně jiného než Smetanovského. Opis týnský je mimo to neúplný a chybný. — Odbor Nár. Jednoty již před časem se usnesl letos v jubilejní rok Smetanův jeho velké památce zasaditi na domě čís. 3. v Týně, náležejícím

jejím velkostatku, pamětní desku, k čemuž se jemu dostalo nejvyššího povolení od J. E. hr. z Althanu. Den této slavnosti stanoven dosud není, ale pravděpodobně bude to as počátkem září a doufám, že bude to slavnost široké moravské veřejnosti.« Upozorňujeme, že v posledním čísle Smetany prof. dr. Nejedlý napsal delší úvahu o záhadných těchto i jiných duettech Smetanových.

Zakladatelkou krajkářství ve Vamberce je podle lidové tradice pani Magdalena Grambová, rodem Reichlovna z Meldeka, vdova po nejvyšším nad 15 prapory Kašparovi z Grambu, jenž po bitvě bělohorské 1627 stal se pánem Vamberka. Naučila několik dívek vamberských krajkář brusselským a flanderským, jsouc umění toho znalé jakožto Belgičanka rodem. R. 1640 připomíná se jako provdaná podruhé za Ottu Jindřicha Štosa z Kounic, s nímž na Vamberce bydlila. Náhrobek její v kostele vamberském objevený, praví: »Letha Panie 1671 24. Julii umrzela Mandalena Stossova rozená Rajchlovna z Meldeku a na Vamberce. Život svojej kajicně dokonala oczekávajíc tuto stav něho vstanie«. — Tradice o znovuzrození krajkářství ve Vamberce došla před lety zaslužené pozornosti v Belgii samě. Když r. 1905 informoval pi. R. Tyršová ředitele královských musej v Bruselu Overlopa k jeho žádosti o českém krajkářství vyžádal si tento obraz náhrobního kamene pan Grambové k reprodukci v bulletinu u musea, kter v Bruselu vychází. Zajímaly je tam velice podrobnosti zpráv v místní tradici o šlechticně Grambov zachované. — Tuto poznámku vyjímáme z výroční zprávy první c. k. české odborné školy krajkářské ve Vamberce, před 25 lety založené. O krajkářství jako domácíém průmyslu vůbec a na Vambersk zvláště, studii v této zprávě napsal Josef F. Krá

Kozi Hrádek, sborník příspěvků k náboženským dějinám jižních Čech, bude se jmenovati publikací, kterou r. 1915 vydá nakladatelství V. Šafránka Táboře redakci prof. Ferdinanda Pakosta v Berouně. Sborník ten mimo práce nové přinesl otiisky dobrých prací starších, které jsou roztroušeny po časopisech a programech středoškolských.

Z MOUDROSTÍ MALIČKÝCH.

Nad mapou Palestiny. Slávek Jirků prohlížel obrázky v biblické dějepřavě maminka mu vykládala o každém pěkném příběh. Když došli až na konec, rozevřel maminka mapu Palestiny a ukázala Slávekovi Betlém: »Vidiš, tady se narodil Ježíšek.« — »A, maminko, copak se Ježíšek narodil na mapě? Já myslil, že v ješlíčkách!«

J. V.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2:50, čtvrtletně K 1:30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

F. SKÁCELÍK:

POPĚVEK.

Svou strmou cestou půjdu,
strmou a vábivou.
A třebaš sám a v trudu
svou strmou cestou půjdu
za hořkou hvězdou svou.

A nebudu se ptáti,
kdo se mnou chtěl by jít.
I přítel se rád vrátí.
Máš právo se ho ptáti,
či osudem mu být? —

Jaké to divné cesty!
A každá ke hrobu.
Pro jaké trpké tresty
jdeme si v tyto cesty,
pro jakou porobu?

A proč se to lak děje,
kdo o vás starost má? —
Po noci den se siněje
zář nové vzbouzí děje,
na dávné padá tma . . .

Přes kopec, přes dolinu:
vpřed jen kdo nezhyne —
Jsme těly vlastních stínů,
jež kloužou přes dolinu
bez stopy jediné?

★

DIVOKÁ UKOLÉBAVKA.

Spi, mé dítě! Nechť tě chrání
ten, kdo ve tmě uspal list.
Těžké je mně kolébání,
vedle tebe bez ustání
smutek můj, má nenávisť.

Proč jsi vyšlo z mého klína
s utrpením, bolestí?
Zle se na ni zapominá,
a má láska nehostinná
bude ti jen k neštěstí.

Spi! Však se mé srdce ptalo,
kdo z nás dvou je ubožši . . .
Ty jsi žití nežádalo,

když mé tělo podléhalo
klamně, krátké rozkoši.

Spi! Já k lásce nemám síly,
a tys přišlo jenom brát.
Ó té tíže oněch chvíli,
kdy jsme z jedné krve žili!
Ó jak možno milovat?

Spi! Tma venku vane měkká,
hořkost má v tvuj hledi klid.
Kde je pro mě sladkost mléka,
jež z mých prsou tobě stéká,
co mě muže nasytit? —

★

A. P. ČECHOV.

(K památce desátého výročního dne jeho smrti)

Když Čechov (pod pseudonymem Čechonte) vstoupil svými humoristickými prvotinami do ruského písemnictví a hned zároveň samými počátky do zájmu a srdce čtenářstva, byla na Rusi těžka a zlá doba: bylo po atentátu, kterému car podléhl, po smrti Dostojevského, jenž věštil, že přijde revoluce, že současná doba stojí již na samém jejím pokraji; Nadson rval se ve Wiesbadenu (kde později Čechov zemřel) se souchoťinami; Garšin mučen a smýkán pochybnostmi svého bouřlivého nitra, šel do Jasně Poljany k Tolstému, optat se ho, jak žít a zdali vůbec žít; chvíle strpení a Garšina vezli do blázince; a Tolstoj sám, štván jako Turgeněv ustavičným strachem před smrtí, vykoupil se prokletím své minulosti a svého umění a učil se pokoře mezi nerozumnými, tvrdohlavými muži-ky. Byla to temná léta osmdesátá. Melchior de Vogüé, který seznamoval Francii se současným ruským altruistickým románem, byl v Rusku v těchto letech a nemohl o nich napsati něco jiného, než několik krátkých, nesoustředěných, černých a zoufalých črt: viděl celou ruskou říši, která se naklání nad bezedným duchovým nihilismem, viděl, která se zabíjejí lidé, ne pro lásku nebo bidu nýbrž pro své zmučené, sedmibolestné, rozvrácené nitro, které nikde nemohlo se napít z pramene útěchy.

Do takovéhoho společenského stavu rodí se duševně Čechov a píše — humoresky. Není to ovšem bezstarostný, posměváčský humor Averčen-

ku, k tomu Tristrovsky, bohovním povídkám Lejkinovo, vyhra humor Gogolovsky, který se charakterisuje praznaným opisem smíchu skrze slzy. Takového groteskního, ze žalu a touhy spateného humoru nestítal se ani Dostojevský — dle našeho smýšlení největší ruský básník, a napsal jim svou „Osklivou příbodu“. Na počátku své literární dráhy psal Čechov jedny z nejvtipnějších věcí ruských, a končil věcmi nejsmutnějšími — a přece i jeho smích i jeho pláč, rostou z téhož kořene, mají stejný původ, totiž malost, ubohost lidskou, oblomovštinu, vnitřní deprivaci, společenskou prohnílost. Takový zmocřený, nevyspalý, polokritisující a pološkodolibý humor. Jako v Anglii je humor výrazem národní síly, tak je v Rusku otráveným květem společenské zbahnelosti a nicemnosti. Dere se stále z takového humoru otázka Černyševského: co dělat? Kdyby nebylo nemoci národního organismu a slabosti lidské povahy, nebylo by v Rusku ani humoristu. [S Lejkinem ovšem nepočítáme jako s umělcem, který by přicházel v úvahu. Ten miluje více lenošný měšťácký klid, než aby psal kritiky duševního života své rodné země.]

U Čechova i počáteční humor i konečné hoře prvsti z téhož tragického pramene. To znamená, že Čechov neměl od svého mládí až do smrti žádného duševního vývoje. Že smýšlel o životě, snaze, lásce, touze, práci stále stejně zoufale a beznadějně. Musíme při tom vzpomenouti na jiného básníka moderního pessimismu a melancholie, který již v netištěných pracích svého šestnáctého roku měl též tmavý světový názor, jako později ve svých nesmírných dílech mužného věku, která nebudou zapomenuta nikdy, dokud bude lidstvo čísti na Gustava Flauberta. Flaubert vyvíjel se pouze formově a stylově, okolo jádra vytvořila se místo měkké mléčné slupky tvrdá skořepina. Stejně — si licet parva componere magnis — Čechov. U toho siž ani přeměna formy nebyla tak radikální; zachoval si i později utržkovitou formu nervosní povídky, kde hči a piše pouze tak dlouho, dokud ho to neomrzí, pak mavne rukou a pustí vše k čertu. Naučil se pouze hlouběji dívat, vyučil se psychologii, stvořil si svůj impressionismus a tím i celý impressionismus ruský, psal pozorně, krásněji, traktoval metafory, reliefností až zarážející. Svě názory (můžeme-li ovšem nazvatí názorem honosivý nedostatek názoru) si zachoval. A tážeme se po locus communis těchto dvou autoru bez duševního vývoje. Jest to jejich beznadějný pessimismus v otázkách lidských.

Ano, takový čechovovský nebo flaubertovský pessimismus je past na duše. Myslí se: vše je marno a zbytečno, poněvadž vše bude zrušeno smrtí; proto se nehýbej a nebuď hloupý, vymýšleje si věci, jaké neexistují. Tato nihilistická moudrost je ovšem přestará. Indické knihy Vědy jí již vyložily v celém rozsahu. Podobný nihilismus zdá se tak snadno poslední moudrostí, nad kterou již nelze jíti. Vysvětli všechno dokonale, ovšem po svém způsobu

naplivej, nevšimej si, nehýbej se. A marny jsou všechny pokusy veštvati tyto pessimistické povahy v idealistický pochod. Oč křivější, nelogičtější, ale statečnější cestu mají básníci věřící a doufající Goethe, který počal romanticky bolestivým »Wertherem« a skončil díly klidu klassického a smířlivě moudrosti! Ibsen, který počínal hrdinnou společenskou kritikou, dobrodružnou poutí za právem, spravedlností, skončil kyselými, stařečkými komedii, plnými vnitřní nevyry a chladu! Nietzsche, který se věčně popíral a měnil! U těchto básníků (bylo by možno řadu jejich nesmírně prodloužit existoval prudký a palčivý vývoj filosofický vedl formového; ale pessimistická nirvana, zoufalství květím, či klidné zoufalství dle výrazu Vigny nepouštěly zajatce ze svého kruhu.

Ruští kritikové (a po nich i cizí) dlouho ne chápali a egomorfisovali Čechova. Nemohli dobře pochopit že by v Rusku, kde literatura od svého prvopočátku byla mravní kritikou, mohl se pojeďnou vyskytnouti autor, jenž by nechtěl řešiti problém, jenž by se nebil za některou ideu a jen by ukazoval lidi jen jako nerozumná zvířátka, n jejich kňučení a poskakování pramálo záleží. A přece jest tomu tak. Chápatí Čechova jinak znamená převráceti fakta hlavou vzhůru a padělati hořoty. Stendhal řekl: Nemilují nikoho, nenenávidí nikoho, snažím se jen rozuměti.« Stejného založení byl i Čechov, který žádal, aby spisovatel pracoval objektivně jako zoolog, který pítvá žábu nebo chemik, odvažující na vážkách trochu hnoj. Spisovatel má býti neosobní jako přírodopysce, má objektivně zpracovati svůj materiál. Což sna chemik miluje svůj chlor, své calcium, své H₂SO₄.

Čechovovi lidé jdou kolem neznámého statečku, a pojednou, bůh ví proč, počne se jim zdáti, že uvnitř bydlí šťastní lidé; a sami pocítí vášnivou, žízň štěstí, hledají ho, avšak zklamou se. U Čechova vždy se zklamou. Jako nějaký malý Flaubert postavil ve stu povídek dialogy, iluze a realit, vykreslil tklivými, smutnými rysy konečné rozčarování. Ukázal, že touha je nervová potřeba lidská; že však nemá v realitě ekvivalent k svému ideálnímu obrazu. Jako směs nedopětých a přehlušených písní, jako potopený zvon hučí vábívě a opojivě představa života. Přítomnost je vždy chudá a vypitá, ale v dálece, v budoucnosti ukazují se čí rovné hry, férie, faty morgány. Krásné podoboství této marné, drobné, ale bolící touhy pod Čechov, vykreslív starého, mrzutého učence; kter přestává diktovati vědeckou práci a dá se se svým pisárem do rozhovoru o tom, jak se na Donu chytají stehlici.

Ale Čechov sám, licé tyto touhy a žízň své postav, nemá vůle ani touhy; u něho je již vše odbyto, z té mrtvé půdy nevyklíčí žádný motičku. Dovede pouze negovat a rozčarovat, a ne dovedl nikdy, po celou dobu, co psal, vystavěti set menší hodnotu a jistotu. Je to v mikrokosmu rucnoucí, vychládající slunce. Čechov je zvláštní ep

kurějec ticha, klidu, smutku, marnosti, nesmírnosti, samoty, mlčení nirvány. Mezi pestrým a klamným vírem dne obrátil svůj zrak k černé hloubce mlčlivého nebe. Nad středověkým zmatkem svých příběhů, nad středověkou neukojitelností touhy, kdy lidstvo tluče se o sebe, nad věčnou palčivou žízni stojí Čechov klidný a vyrovnaný. Plije na názory, plije na přesvědčení, na lásku, na všechno. Síla pohlaví je zde mdlá, nečistá, ostýchavá jaksi, nevášnivá, hmotná a cynicky prostá, animální, ukryvaná i jaksi necudná. Nemluví mnoho o pohlavních stycích, ale jestli přece, pak jakoby se to psí, ne nějaký Ivan Ivanič a Naděžda Nikolajevna pářili. Směj se, paňáco!

Jednoho člověka ukázal Čechov, kterak má obrovskou, nesmírnou, drahou, šťastnou radost životní: ale potom zlomyslně ukázal, že ten člověk, profesor psychologie Kovrin, je vlastně blázen. Čechov rozbolestňuje a voní slzami. Povídky jeho zalidnilo jakési trpasličí pokolení lidské, neploďné, choré, nervosní až k šílenství, neschopné každé práce, ba i každé opravdové vůle obrody. Dovedou popovídat, požvanit si, napít se, ba i pirožek sníst, — ale čin, ten leží daleko mimo ně a jejich schopností. Nejmoudřejší jsou, jestliže nic nedělají; pak aspoň nechybují každým krokem. Učenci a umělci, dobří ve svém oboru, jsou mrzáky v poměru k životu. Prostřednost, všednost a malost na všech stranách; lidstvo jeskynní, skřetské, popínavé, vegetace žalostně sterilní, nuzná kleč; pokolení složené z nedokonalostí. Nedovedou napravití jedinou věc. Je to jakýsi nárudek, jenž muze vylézt teprve tehdy, když odejdou polobozi. Prostě řečeno: čechovovští lidé mohou se objevit teprve tehdy, když se již zapomíná na postavy Dostojevského. Čechovovi lidé se prostě nikdy nepovznou nad své nervy a svou animálnost; jsou duševně již stydně obnaženi ve své malichernosti a jsou většinou vysvětlování psycho-fysickým parallelismem naturalistické psychologie. Ale Čechov stojí uverenně nad nimi všemi; nebyl z básníku, jako Tolstoj, Garšin, Dostojevský, kteří večné chvěli se nedokonanou, nepřestálou bolestí, kteří do krve se odřeli o svět. Byl smutně vyrovnaný, hotový, psaný nevěře, propadlý.

Jako všichni velcí pessimisté, Schopenhauer, Leopardi, Flaubert, Turgeněv, Brjusov, také Čechov ukazuje jako nejvyšší tragiku, že lidé jsou vlastně vždy osamocení a opuštěni, že nikdo druhému neporozumí, že žijeme v jakýchsi nevrlych, eprostupitelných, skleněných koulech; každý altruismus je hračka přesycených, dyspeptických nervů; člověk nikdy nemůže vystoupiti ze svého animálního egoismu; lidé navzájem nemohou se těšiti a týrají se těžce; neporozumějí ničemu, nepohopí nic, pokazi všechno; mladá žena na př. říká vášnivě, že se člověk musí namáhati, do úpadu racovatí, sotva se rozedná, že se jí chce tak horce racovatí, jako se chce v parném srpnovém dni títí; ale zůstává denně o dvě hodiny děle v po-

steli, aby uvažovala o tom, jak je nutno pracovatí a namáhati se.

Naprostý nedostatek vyššího typu vládne u Čechova; nějaký těžký trám spadl lidem na záda a přitlačil je k zemi. A nemí výjimky z této nepatrnosti a malodušnosti: tu jsou všichni za jednoho a jeden za všechny. Jaký ohromný byl by materiál v tomto zbahněném světě pro Flauberta, který sbíral projevy lidské hlouposti! Všichni ti ruinovaní statkáři, nudící se ženy, doktoři, kteří zapomenuli léčit, opuštění starci, nenadání spisovatele, mladé dívky, které šňupají a pijí, třicetiletí studenti, přepracovaní učitelé, milenci bez lásky, všichni ti jsou zachvácení mdlobou, nervosou, nemohoucností, senilností. Lermontov napsal:

Jak plamen hvězdy v noci spadl
jsem v světě nemutav.

Tento typ zbytečného člověka rozrostl se nesmírně u Čechova. Jeho lidé se přímo laskají se svou marností a zbytečností, ryjí se ve své starčekosti. Takový doktor přijde ze souboje, kde zabíjí člověka, a nemá co říci, než

Unavil jsem se.

Pta-li se ho někdo na lékařskou radu odpoví:

Nač se ptáš? Nevím to už, holoubku zapomněl jsem.

Nebo jiný lékař, Dorn z dramatu Čejky: nechce předpisovatí lék člověku, kterému je již šedesát let, poněvadž již prý se jaksi dost nažil

Léčit se v šedesati letech, to je, odpusťte, lehkomyšlnost

Po Gogolovi vykreslil Čechov nejplastičtější malé, zalekané, zkroušené, bazlivě ruske lidi; a neznámo koho mají obveselovatí jejich pitvorné grimasy. Již v humoreskách kreslil jejich ubohost, a výsledná, sčítací slova jeho humoristické tvorby jsou tato:

Třebas ty jsi Ivanov sedmy, přece jsi hlupák.

Doba duševního bezvládí, večerní tise a matoti. Život pry je beze smyslu, neznamená nic. Ten náš život je jako kvítek. Přijde kozel, chramst, a už je po kvítku. V životě, v mori, přirode není ani smyslu ani žalosti. Jaký to teskný, brucivý, potácivý, rozzivany karneval! Lidstvo je na pokraji obrovitého moře nudy. Neboť jestliže někdo tak znehodnotil život a lidstvo, co zbývá než nuda?

Není u Čechova opravdové bolesti nebo čisté rudé krve, je u něho hůře, pouze nevolnost. Je duverník hmoty a zatvrzelý agnostik duše. Hmota sama cítí svou tíhu a uskřípla se pod sebou samou. Lidem je tělesně nevolno; I nyní spali nepokojně, obraceli se se strany na stranu, mluvili ze spaní, vstávali, aby se napili. Někjaký nečistý, nesmyslný chlív otvírá se pod všemi jevy.

Čechov má poslední logiku naturalismu. Hmota zcela zalehla iniciativu ducha. Odkrývá se nesmyslný, hloupý, nahý světový mechanismus, ve kterém vůbec není musta ani pochopení pro tvůrčí čin

lidský člověk je připoután k zemi. Osud, který drive vládl na výsostech, vtělil se v nečisté mocnosti podzemní. Olympáné byli docela přemoženi středními Titany. Země se otevřela a zahlučela: Jste moji všichni tady, všichni!

U Čechova v sobě člověk poznává bláto, z něhož byl zrozen. Věcně se zde klade otázka: jak žít. Me stejné dlouho zůstává se na ní odpověď dlužna. Svět sešel a zmarněl, navždy, k nenapravení pokazen. Chápal-li Čechov nějaký pokrok, tedy v tom, přiznáme-li si, že nic nevíme. Apolitism a amoralism, který strašil dobré ruské lidi u t. zv. dekadentu (piší t. zv., poněvadž název dekadentu pro lidi, jako jsou Balmont, Brjusov, Gippius, Merežkovský atd., je čistě nesprávný), je u Čechova již, aniž by se byl nad tím někdo bouřil, úplně realizován.

A čím je tedy básníkem tento morosní pěvec tihy života? Že jest básníkem, o tom vás nenechává váš estetický cit ani na chvíli na pochybách. Básnická force Čechova je měkce a tiše viděný svět a život. Nestylisoval své příběhy v pitvorně ornamenty; nepoznáváme vůbec, kde končí život a kde počíná Čechov. Je to vytažené stavidlo, pod nímž proudí šumivě denní, prestý, všední život. Poznáváte v Čechovovi krok za krokem sebe a své drobné udalosti. Citíte: to jsem již žil a není zde nic, co by se mi nemohlo jednou přihodit. Nalézáte v něm kus vlastního starostlivého srdce.

Čechovem končí ruské klassické období, onen zacatovaný kruh, ale kouzelný a slavný, který vzal svůj počátek již v prosách Puskinu a Lermontova, ba i v tichých, realných, strážlivých slukách melancholického Evžena Oněgina. Čechov onou slavnou dobu, plnou prudkých duševních sváru, končí chladem, nihilismem, nevrou, hezzájmovostí. Jim učtuje mladé ruské pokolení s minulostí. On, zdá se, jde nové literatúře nejvíce na tělo. Zdá se, že nebylo v Rusku ani jediného mladého autora, který by se nevyrovnával s Čechovem a jeho impressionismem. Na Kupřimovi, Naživinovi, Areybaševovi, Zajcevovi, Andrejevi je vliv ten přímo hmatatelný.

Několik krátkých věcí Čechových je z nejkrasnějšího, co bylo v Rusku napsáno. Je hluboce donmavým, stavěje své sere scény, na nichž předvádí tiche deiství vyrovnání illuse a reality. Dva četníci vedou tuláka, je mlha, Tulák neví ani tři kroky před sebe. A tu počne snít o krásném životě, ver, že je šťastný, dobrý, slavný, vžije se úplně do své illuse. V tom do něho strčí četník, aby se rychle Tulák pochopí skutečnost a rozslzi se.

Bezútěšnou tmou let osmdesátých pronel Čechov v sobě až k r. 1904, kdy umírá. Stále zopakoval si svůj bezútěšný pessimism, který však v Rusku nebyl nic nového ani před lety 80. Vzpomeňme jen na Pisemského a Saltykova-šcedrina! Na Gogolovu hruzu z hmoty a všednosti! Na Turgenyovo amielovské. Vše je dým! Zlášť do blízkosti Pisemského možno Čechova dobře postaviti: zdá se

mi, jakoby Čechov byl jen pozdní Pisemský, rozdrobený na impressionistické povidečky.

Mikrokosmos Čechovův je bezútěšný. Tolstoj se bránil a ubránil tomu, státi se Čechovem. Nalezl záchranu ve víře a lásce. Ale Čechov, hupky, a už klidně sedí uprostřed děsného světa, kterého se Tolstoj tolik bál. A Čechov si nestěžuje, nedělá ze sebe nešťastníka a výjimečný případ, k čemu by tak snadno byl nakloněn nějaký Francouz, Čechov vubec postrádá schopnosti psáti pro galerii. Je klidný, mužný, objektivní.

Připadá mi tak za těžko, napsati definitivní soud o Čechovovi. Byl miláčkem našeho mládí, napomáhal nám myslit a cítit, jako předešlé generaci Turgeněv. Milovali jsme ho nade vše. Teprve s větší literární zkušeností nancili jsme se rozlišovati pouhou dojímavost a opravdovou velikost a poznali jsme, že nejen Čechov stojí hluboko pod tragickým a dramatickým světem Dostojevského, ale že má dosti daleko i do příbuznějších Turgeněva a Tolstého, kteří nebyli tak lahodni a teple jako Čechov, ale kteří byli větší duší. V Čechovovi prozřela příroda a shledala se malou. Člověk se u něho nikdy nestaví nad přírodu. Příroda si vše vypořádá po svém, člověk at nestrká prsty mezi kolečka, kterými točí. Člověku může býti všechno jedno, poněvadž má-li jaký cíl, příroda ho k němu již dostrká. Nyní ovšem musíme se ptáti, jaký vztah muže míti k autoru s takovou filosofií malý ohrožený národ, jaký jest náš. A odpovíme si: brá nime se dlouho proti oblomovštině a vyčítáme s ji v našem národním charakteru. Neméně musíme se brániti proti čechovovštině. Čechovovština, a v jakékoliv podobě, praví vždy: mně jest všechno jedno; příroda si dělá, co jest třeba. To jest ovšem smrtelná filosofie. Ve větším rozšíření znamená národní i všelidské nebezpečí. Nepotřebujem dnes čechovovštiny.

Na otázku Pisma: Koho jste přišli spatřiti? odpovídá Čechov o lidstvu takto: Třtinu větrr se klátící.

A náš poměr k Čechovovi, náš defensivní poměr k němu, dá se opsati pořekadlem latinským:

Raději chceme chybovati s Platonem, než míl pravdu s těmito.

Ferdinand Peroutka.

VOJTĚCH ZDÍK:

SIROTEK.

(Úryvky z netištěných »Paměti chudého hochá«

Od těžce lely jsem zvěděl, že jsem brzo po svém narození byl od maminky, která nastoupila zase službu, svěřen na vene nedaleko u Vidně cizím, bezdětným manželum. Tito měli prý mne velice rádi, jak bych byl jejich vlastní dítě. Chtěli mn přijmout za vlastního, ale maminka nechtěla o tom ani slyšet, a když se pak vdala -

byly mně tak dva roky — a přijela si pro mne, tu prý plakali oba manželé, jakoby prý jim zemřelo vlastní dítě. Bývali také často u nás ve Vidni, aby mne spatřili a viděli, jak se nám daří.

Sám se pamatuji, že jsem byl jednoho roku v létě po delší dobu na venkově daleko za Vidni. Soudím tak dle toho, že jsme tam jeli vlakem celý den a několikrát jsme přisedali. Vezla mne tam maminka, která tam se mnou zůstala jen několik dní a zase odjela do Vidně. Z tohoto pobytu utkvělo mně v mysli mnoho. Byla to větší vesnice s kostelem a školou, středem vesnice táhla se shora dolů hluboká, rozbrázděná rokle. Bydlil jsem v pěkném statku u starší ženy, dle všeho vdovy, neboť letitějšího muže jsem tam neviděl. Měla tři dcery a jednoho syna. Chodil jsem s nimi nejraději do poli, pozoroval jejich práci, naslouchal hovoru a zvědavě rozhlížel se po kraji. Nevidětl jsem před tím tak veliký kruh poli, luk a lesu. Vyzíval jsem stále, v kterou stranu asi leží Vídeň a jak dlouho bych tam musil jíti pěšky. Největší potěšení způsoboval mi mladý hospodář, — Seppel se jmenoval — posadil-li mne na vůz nebo pluh a vezl do vesnice. To bylo pro vídeňské dítě něco neznámého, nevidaného a zcela nového.

Jak se vesnice ta nazývala, nevím; za to zcela přesně pamatuji, že jsem každého dne běhával s vesnickými kluky za ves naproti poště a říkali, že kočí veze z Haselbachu dobré země. To slovo Haselbach utkvělo mi hluboko v paměti a soudím z toho, že vesnice ta byla v Bavořích, nedaleko českých hranic. Na nejbližších polích kolem vsi bylo mnoho podzemních sklepů.

Dovedu se též upamatovat na některé události tam zažité. Tak splasili se tam jednoho odpoledne dva býci a pobíhali divoce vesnicí; všude rozléhal se křik postrašených dětí a matek je hledajících, všude zavírány a zataraseny dvěře. Odvážnější mužové ozbrojili se klacky, bičí a řetězy a nadbíhali rozruženým býkům, chtěje je zahnat do stáje. Díval jsem se na vše z okna a vida kolem uháněti splašené býky, jichž jsem před tím nikdy neviděl, tázal jsem se selky, kde mají ve vesnici k nim vozy; pokládal jsem je totiž za zvláštní druh rohatých koní.

Jindy shromáždili se večer před jedním statkem hasiči s lampiony a hudbou; odtud šli přes náves a rozestavili se v kruh před jednopatrovým domkem. Hudba zahrála několik čísel, potom řečnil jeden hasič v bílé esknouci se přilbě, veliký, suchý a s brýlemi na očích. Hoši si uctivě šeptali, že je Herr Oberlehrer. Obecenstvo, jehož

se tu sešlo velice mnoho, přerušovalo řečníka častým voláním: Heil! a Hoch! O čem řečnil, ovšem nevím; jen slovo Vaterland jsem si zapamatoval, neboť ho často v proslovu užíval. Potom někdo mluvil z okna prvního poschodí, a zase křičeli: heil!, hoch!.

Jednou vzala mne nejmladší dcerka selky, u níž jsem bydlel, s sebou do kostela. Zrovna kněz byl na kazatelně; viděl jsem, že moc rozhazuje rukama, křičel a zlobil se. Myslil jsem, že se s námi všemi vadí. V kázání stále opakoval: ewig, Ewigkeit. Od toho dne jsem často prý vykládal selce, že ewig je fort und fort und noch einmal fort und so weiter fort. Myslil jsem při tom na velkou řadu let, na dobu od jednoho Ježíška k druhému, která se opakuje tisíckrát a potom zase tisíckrát. Jak jsem k tomu výkladu došel, opravdu nevím, ale pamatuji se, že se mně při takových úvahách vždycky točila hlava. Snad utkvělo něco z výkladu farářova nevědomky v mé mysli a úryvky toho se pak znenáhla samy vybavovaly.

Někdy dojížděl jsem s maminkou nebo dědečkem do Mödlingu k strýčkovi, který tam byl učitelem. Byl to matčin nevlastní bratr. Měl jediného synka, asi o 5 let staršího než já. Běhával jsem s ním po dvoře a zahradě při strýčkově domku. Zavedl mne vždy i do třídy, kamž jsem vstupoval s velikou úctou, ba skoro strachem. Slyšel jsem již mnohdy před tím vypravovat větší hochy o škole, knihách a učiteli i o tom, čemu se učí. Zmínila-li se maminka někdy v hovoru se mnou o tom, že budu také brzo jít do školy, utklal jsem a mival pocit něčeho nepříjemného, ač mě maminka nestrašovala bitím ve škole. Když jsem poprvé vešel do třídy mödlíngské školy, učinil jsem tak vážně, jako bych byval věděl, že jest to v životě veledůležitý okamžik, překročil-li dítě ponejprv práh své učebny. Všecko zařízení, obrázky po stěnách a mapu jsem si pozorně prohlížel, chodil po špičkách a mluvil po tichu. Když mne bratránek Peprl podal křidu a vybídl, abych na tabuli něco namaloval, chvěla se mně ruka. Učebna zdála se proti naší opatrovně vznešenější, ba i pěknější. Ale při dalších návštěvách u strýce znenáhla ochabovala moje dřívější úcta ke třídě, počmáral jsem celou tabuli výmysly své fantasmie, ba jednou sveden Peprlou skákal jsem s ním v botkách po lavicích, při čemž jsme rozšlapali několik kalamáru do horních desek zasazených. Peprl věděl si hned rady; rozbité kalamáře opatrně z otvorů vybral, naházal do žumpy na dvoře a přikryl zemí; v pokoji vzal tajně

klíč, odemkl ve třídě skřín a vzal z ní několik nových kalamářů, do nichž nalil sám inkoust a do lavic zasadil. Z každé návštěvy u strýce přinášel jsem si kus křidy, jíž jsem pak doma »psal« po všech dveřích, skříních, ba i podlahu zdobil jsem různými klikyháky, z nichž jsem pak zcela vážně čítal, co mně právě napadlo.

A ještě nějaké zvláštní, tajné návštěvy utkvěly zcela jasně v mé duši, snad pro důležitost, pozornost, s jakou maminka sebe i mne na ně vždy připravovala, přísně nařizujíc, abych nikomu, zvláště ne otčimoví, o nich neříkal. Jen dědeček věděl, kam mne maminka vodí. Asi celkem dvakrát — pokud se ovšem dovedu upamátovat — nešel jsem odpoledne do školky, nýbrž maminka mně oblékla světeční šatičky, pečlivě umyla i učesala a sama vzala na sebe své nejlepší šaty. Před domem vsedli jsme do tramwaye a jeli hezkou chvíli, než jsme vystoupili a prošli ještě několika ulicemi. V jedné z nich vešli jsme do domu a sestupovali — což mě naplňovalo podivem — po schodech dolů, do tak zvaného souterrainu. Před jedněmi dveřmi pošeptala mi maminka, abych byl hodný, slušně se choval a pánovi ruku polibil. Potom mně upravila znovu oblek a srovnala limeček a přičísala vlasy. Když jsme po zaklepání a zvolání »herein« vešli dovnitř, stanuli jsme před nějakým pánem v uniformě, jenž nám podal ruku a vítal. Polibil jsem mu ji, pohládl mé tváře a pochválil, že jsem hodný. Na to jsme usedli. Všiml jsem si, že pán má na stěnách pokoje rozvěšené pušky a šavle ve hvězdu sestavené, jinde zas podobnou hvězdu z dýmek a holi. O čem s matkou hovořil, nevím; pamatuji jen, že mu maminka něco jakoby žalovala a plakala. Neznámý pán mě hladil a říkal: *Es ist Kreuz, es ist Kreuz.* Kromě něho jsem tam nikoho neviděl. Když jsme odcházeli, polibil jsem mu zase ruku, pán mě polibil na ústa a dal lesklý dvacetník. (Pokračování.)

DROBNOSTI.

NESEME PTÁKUM SVOBODU!

Ve 25. čísle *Be sed Času* vysel článek: *Neseme ptákum svobodu!* Za článku toho vyzna vřelá láska k přírodě, i lze bezpečně souditi, že podnetem k tomu byly nejlepší úmysly. A přece může tento článek poškodit snahu, aby nejšíší kruhy (a zvláště mládež) vedeny byly k porozumení přírodě a tím i lásce k ní. Byl by pak výše zmíněný článek jen novým dokladem, jak i nejlepší úmysly mohou se zvrhnout, a že právě příliš

vřelá láska bývá pochybné ceny, hraničíc mnohdy se škodlivou sentimentalitou.

Je známo, že teprve v novější době vystupuje více do popředí požadavek, aby zvláště přírodním vědám bylo vyučováno názorně. Mnohému zdálo by se snad absurdnosti, že pravím »v novější době«, ač už Komenský vyslovuje tento požadavek jako samozřejmou podmínku zdárného vyučování. A přece je tomu tak! Máme kopy nejkrásnějších teorií, máme celé knihovny paedagogických spisů, jednajících o názorném vyučování, a v praxi

— — nebudu opakovati tolikráte již opětované stesky na kabinety, hůře než nedostatečně, na třídy, přeplněné tak, že je prostě vyloučeno, že by všichni žáci mohli předmět všestranně názorně poznati! Za této nepříznivé poměru musili bychom učiti zase jen »od stránky té a té ke stránce té a té«, kdybychom se nechápali svépomoci. Utíkáme se k ní tím spíše, že poznáváme ohromný význam věd přírodních a stále více přicházíme k názoru, že není účelem jich jen poznati: »nejdůležitější živočichy, rostliny a nerosty«, ale že účelem jest přivésti děti k poznání poměru vlastního »já« k přírodě, naučiti je zodpovědnému pocitu solidarity s ostatními spolutvory a tím i rozumně lásce a soucitu k nim. Má-li však dítě přírodu milovat, musí býti přírodou uchváčeno. Musí mu býti dovoleno, aby se nasytilo její krásou všemi svými smysly. Kdo trochu zná děti, ví, jak na př. každé z nich se jen třese na to, aby si smělo zvíře nebo ptáka, ba i kámen pohládl. Má-li býti v dítěti vzbuzen zájem pro věc, musí ji poznati z blízka, hodně z blízka. A láska předpokládá vždy nejprve zájem.

Proto nastupujeme na cestu svépomoci, sháníme a upravujeme sami pomůcky, sbíráme přírodniny, jež mohli bychom žákum přímo do rukou vložiti, snažíme se přiblížiti přírodu k dětem, vymýšleti, co by budilo v nich zájem pro ni. V tuto cestu, jedinou, která nám zbývá, staví se nám nerozvážená ochrana. Slyšela jsem již rozhořčené pozámky o tom, co prý platno, že dětem zakazujeme trhat květiny, když prý potom sami při hodinách přírodopisných jim natrhané rostliny nosíme a do rukou dáváme. Jak vidět, zabíhá se u nás už zase do extrému! Což máme zase učiti jen dle mrtvých, zájem nebudících obrazů, mučit děti jen a jen slovy a žádat, aby prostě věřily, že mluvime při výkladu pravdu, neboť na skutečné věci se přesvědčiti neschíme? Budete-li hlásat, že rostlina je nedotknutelná, tím ji neochráníte! Dítě, před nimž radost ze styku se živými přírodninami iste takto uzavřeli na deset zámku, lhostejné k přírodě a třeba i roztrpčené vašimi zákazy a kárajícími slovy, poprvé vám z detské nečivosti a furiantství stokrát více, než bez vaší ochrany«. Stejně se chýbuje i u ostatních přírodnin. Přišla nyní do módy zase jedinou »svoboda«, a kdo si doma chová zvíře nebo ptáka, třeba nejpečlivěji ošetřovaného

a nejpřímější milovaného, vydává se v nebezpečí pověsti bezejmenného a tyрана. Kolik citlivých duší již vykládalo, že ony by nemohly chovati si nějaké zvíře, neboť by jim ho bylo líto, jak v zajetí strádá. Můda! Výstředně o tom píše prof. J. Janda ve svém *Le se*: »Jalové horlení nezkušených proti chování ptactva v zajetí vede spíše ke lhostejnosti než k lásce. Jen ten, kdo dovedl upoutati zvíře ke své osobě, kdo dovedl mu vnuknouti důvěru k člověku, pozná, co skrývá se v plaché dušičce jeho a jen ten dovede je z přesvědčení milovati. A láska ke zvířeti jistě vede k pravé a rozumné jeho ochraně.

Podobnými úvahami jistě byl veden i náhodný sbor učitelský, jehož počín zasluhoval by horšího následování. Kdo jen trochu sleduje s porozuměním vývoj a život zvířat, musí odmítnouti myšlenku, že by dospělé zvíře, držené několik měsíců v zajetí, kde má všeho dostatek a kde dostává se mu ošetřování, přihlížejícího k podmínkám, v nichž žije v přírodě, že by toto zvíře mohlo krátkým pobytem býti zeslabeno, ba zničeno. *O tak, že puštěn ve vhodnou dobu zase na svobodu, musilo by zhynouti!* Leč postavme se na chvíli na stanovisko p. pisatele a přijměme jeho pesimistický názor! Což by těch několik ptáčích životů (ztracených bez toho tak jako tak) bylo tak drahým výkupným za zájem, probuzený ve stech vnitřních dětských srdcích? Nenahradilo by porozumění pro zjevy přírodní, klíčící v myslí celé nové generace, tisíckrát onu malou oběť? Na štěstí nemusíme však ani těchto několika životů litovati. Právě naopak, zvíře takové, neoslabené zimním strádáním a — co více ještě platí — obohacené stykem s lidmi o mnohé zkušenosti, obstojí spíše v boji o život.

Pisatel v *Besedách Času* navrhuje jiný způsob učení dětí znalosti ptáků. Pravi učitel: *Vem děti do přírody, ukáž, která sýkorka šplhá a vybírá hmyz, — pěnkavku vybírající housenku za housenkou — atd.* Na to je jediná odpověď. I zkušený přírodopysce, jenž je v lese sám a sám, musí často vynaložit všchnu znalost, opatrnost a trpělivost, než podaří se mu nepozorovaně stopovati život ptáků v přírodě. Je nemyšlitelné, že by některý pták byl tak paedagogicky vzdělán a počkal, až se k němu přihně celá třída s vykládajícím panem učitelem v čele. Je-li tato první část návrhu nemožná, je druhá část pro ptactvo přímo nebezpečná! Pravi se v ní: *»Ukaž dětem střizlíkové hnízdo«, a dále: »ukáž, jak ptáci krmí a starají se o svá mláďátka.* Učitel, který by uposlechl, mohl by přísahati na to, že druhého dne těchto hnízd již nikdo — nespátí. A kdyby i nějakým zázrakem měl ve své třídě samé hodné Fridoliny, zajisté by si uvědomil, jak strašné by taková hrozná (třeba sebe tišeji se chovající) návštěva mizící ptáky vyděsila, ke kolika takto přepáleným hnízdům s vejci by se staří již nevrátili, kolik holátek, ve smrtelném strachu rozuteklých

by mimo hnízdo bídně zahynulo, — a nechal by hnízda na pokoji!

Tedy: nepřehánět! Nedělat z každé rostlinky z každého broučka svatosvatou věc, neprobláshovat každý dotyk toužící dětské ruky za svatokrádež, sice naučíme budoucí pokolení nejen lhostejnosti, ale přímo odporu k přírodninám, k nimž v dětství nesmelo se těsněji přiblížit a k vůli nimž tak často bylo varováno a karáno!

S veškerou úctou

čtenářka.

DĚTSKÝ KOUTEK.

Dvě vzpomínky z dětství.

I.

Nebyla mi ještě plná tři leta, když jsem se ztratil. Ustrašená maminka hledala mne po dvoře, na zahradě, na návsi, za humny, volala mě po všech místech, ptala se všech lidí, které potkala, zašla i k sousedům, kam jsme chodivali — všecko marno. S pláčem nahlížela do Jašovy studny, s bázní prohlížela vlnící se hladinu chlumské louže, neplavou-li tam Jarouškovy šatečky — neplavaly. Konečně nevědouc si rady, zaklepala na tatínka, to jest na dvěře tatínkovy třídy. Tatínek, dobrý logik, vyslechl maminiinu zprávu, že jsem se ztratil, a kde mě všude hledala a nenašla, a klidně se tázal: *»A není doma? Třeba někde spi.*

Já jsem zatím seděl v ložnici u tatínkovy postele zády ke dveřím na zemi na předložce, na níž byl namalován zuřivý tygr — a měl jsem v práci tatínkovy hodinky. Našel jsem si klíček a vytrvale natahoval. Tak jsem byl zabrán do práce, že jsem ani nepozoroval, když někdo vešel, neslyšel jsem ani radostné věty tatínkovy: *»No, tady ho máš.«*

Najednou jsem zdvihl hlavu a teprve tehdy jsem upozoroval, jak nade mnou stojí tatínek — ale ten tatínek byl tak vysoký jako obr v pohádce, tak jsem ho ještě nikdy neviděl. Teď mi teprve napadlo, že dělám něco, co jsem neměl, a ten vysoký tatínek připadal mi ještě vyšší — —

Co děláš?« —

»Tocím.«

Proboha, on má mé hodinky! A na kterou stranu jsi točil?« —

»Chvíjku na tu, chvíjku na tu.« — —

Dostal-li jsem tehdy metličkou, už se nepamatuji — ale dodnes mi utkvěl pohled na obrovskou postavu, jak se mi tenkrát jevila. Později jsem se dověděl, že jsem tenkrát nejen strhal péro, ale ulomil i čípek.

II.

Brzo po neblahé hodinkové události odstěhovali jsme se z Chlumu. Chlumská škola byla degradována na jednotřídku a tatinkevi bylo úředně nařízeno hlásit se na první vypsané místo. Tím prvním vypsaným místem byly Heraldice.

Proti své vůli otec přišel do Heraldic a proti vůli obce, která si přála tamějšího rodáka. Zkřehli zimou přijeli jsme tam vozem na večer sychravého podzimního dne. Nikdo s námi laskavého slova nepromluvil a v protějším hostinci nechtěli nám ani teplé večeře připravit. Byť jsme měli studený, u jedné světnice nebylo ani dveří. Smutný byl první večer v novém domově. Tenkrát se věru otec nenadál, že se odpor změny záhy v lásku na obou stranách, a má dětská hlavička netušila, že tento, tenkrát studený, nevlidný dum stane se jednou střediskem nejkrásnějších chvil jara mého života.

Do nového domova stěhoval se s námi i starý můj přítel, pes Amouš. Celou cestu běžel podle vozu, do něho nechtěl. Ale byl již stár na cestu tak dalekou. Po několika dnech oplakal jsem jeho smrt. Dobrý tatínek, aby zaplašil mé stále dětské dotazy na podstatu a příčinu smrti, přinesl mi za krátko náhradu, malíčkého černého pejska, štěňátko. Říkali jsme mu Čípera, a byl to opravdu čípera; není divu, že zaplašil brzo mé vzpomínky na věrného Amouše. Bez Čípery neudělal jsem kroku, hladil jsem ho, líbal jsem ho (což se nemá), ze samé lásky leckdy ho i štípl nebo hodil do rybníka. Čípera byl mým nerozlučným druhem na dvoře, v zahradě, v zimě na ledě i z jara na procházkách.

Zatím přiblížil se 26. červenec, maminičin svátek. Ten den, jakož i jmeniny otcovy, byl u nás dostaveníčkem mnohých příbuzných a přátel. Já jsem se na ně vždycky těšil; bylo ledacos dobrého k obědu, čeho jindy nebývalo, ten neb onen strýček nebo babička něco přinesli atd. Tenkrát skutek předstihl všecko očekávání; dostal jsem od babičky sokolské šatky. Oblékli mne, obuli mi faldovačky, nasadili čepici se sokolím perím — a obdivovali. Já sám jsem si hrdě vykračoval, cítil jsem v žilách jinou krev a v pažích jinou sílu. Přelom, přelez, přeskoč, jenom nepodlez! jsem si stále opakoval. Najednou mě napadlo: Já jsem ještě neukázal Číperovi, že mám sokolské šatky. Copak tomu asi řekne? Ten bude mít radost! Ten se podívá! Ale pes, kterého jsem z boudy vytáhl, nic se nedivil, jen vrčel, že jsem ho vyrušil z libého spánku. Vzal jsem ho do náručí, a chtěl jsem mu svou pomíjející lidskou láskou nahradit

blahý psi sen. A jak už tak dětská psychologie chodí po divných cestách (konečně leckdy i myšlení dospělých dělá nevysvětlitelné kotrmelce!), nevím jak a proč jsem si usmyslil — hodit Číperu do záchodu. Dlouho jsem neuvažoval a skutek provedl jsem po sokolsku rázně — —

Ale žalostný pláč Číperuv rozrýval mé citlivé srdce, které bilo pod červenou košili najednou nějak sokolsky rázněji. Co teď? — Chudák Čípera! Bylo mně ho lito. A co řekne tatínek, až uslyší psa křičet? — To ho nesmí uslyšet! Proto rázně ku předu — a dostat psa ven. Florem to nešlo, ale spodem — když jsem pro tentokrát odložil zásadu Přelom, přelez, přeskoč, jenom nepodlez! — se záchramná akce sokolská potkala se zdarem. Nazdar! — Ale chudák pes, ten vypadal! Otíral jsem ho slamou, travou, ba i kapesníkem, ale všecko marno. Konečně vyklíčila pod mou sokolskou čepici spasná myšlenka. Popadl jsem psa, přitiskl na svá sokolská prsa a vykročil rázně k rybníku. Sotva jsem psa vykoupal a smyl s něho kletbu svého nesokolského činu, volal mne tatínek k obědu. Byl jsem rád, že všecko tak dobře dopadlo a polívka s játrovými knedlíčky chutnala mi dvojnásob.

Ale po polévce přišel teprve pátý akt mé sokolské tragedie. Maminka přinesla na velké mise hovězí maso, obložené trojbarevně krví, rýží a dušenými houbami, postavila na stůl, zhluboka vdechla, zkoumavě vdechla vzduch, který vyplňoval prostor naší světnice a zkušeným svým čidlem čichovým poznala hned, že vzduch ve světnici vedle kyslíku a dusíku má ještě jakousi přísadu jinou.

„Mně se zdá, že má někdo něco na botě,“ pronesla kategoricky. Byla to sice mírná výzva, ale všichni jí uposlechli. Nastal šum všeobecné zdvihání noh a vzájemné okukování podešví. I já jsem s nesokolskou lícoměrností zdvihl obě nohy, abych dokázal bezúhonnost svých faldovaček — ale při inspekcích přijde se obyčejně na ledacos. A tak zdroj nelibé přísady bytové atmosféry objeven a zjištěn a malý Sokol s nesokolským pláčem vyznal vše a nezapřel. Ten smích všech račte si laskavě představí! Žádný sváteční oběd nebyl tak rozpuštěle veselý, jako tenkrát — o sv. Anně.

Tak krátká byla má sokolská sláva! Dvě fotografie zbyly mně z ní na památku: maminka dosud vzpomíná, co práce jí dale než šatky vyprala, a pak prý ještě za ní nestály.

Jaroslav Veselský.

BESEDY ČASU

Vycházejí v pátek o 8 stranách. Předplácí se ročně K 5.—, půlletně K 2'50, čtvrtletně K 1'30, s donáškou neb poštovným. Číslo za 10 h i s poštovným. Pro odběratele denníku »Času« zdarma jako nedělní příloha.

LOMIKAR KLEINER:

ČERVEN.

Otevru duši: červenové záry dnes hýří,
okvětí sprška k zemi se snáší;
vratim co plodu hebounké chmýří
ve vzduchu prohřátém, v paprscích víří,
poupaťa raší.

Nad polem žitným vzduch chvěje se žhavý,
přítěžná píseň zní ptáku.
V řasnaté stajeny obilí hávy
výbojně vztvčily ke slunci hlavy
ohničky máků.

Pod stromy akátu v travnaté stráni
sluncem mne opijí červenové jitro.
Radostí jásavou, úžas již brání,
z nádhery rozkvětu, z tajemství zrání
vykřikne nitro!

★

KAREL NOVÝ:

ZPĚVY MATČINY.

Evžence.

1.

dotekem hvězd mě vzbudila touha
alčivě něžná, úzkostná, vroucí,
ohlédnout na tvůj obličej zkvetlý,
rotkaný sladkem, vzácnými světly
neznámých světů trysklými,
slyšet malé srdce tvé tlouci,
dceruško moje.

lájová půlnoc brouzdá se krajem,
puzelně modrá, zářící, vlahá,
přidina lásky, milosti, blaha.
řed rokem v jedné takové chvíli,
ly zem' je vzácnou, nádhernou tůní
tisícem květů, s tisícem vůní,
žděmu tvorů přístupným rájem,
řed rokem v jedné takové chvíli,
tě mé krásné, měsíčku bílý,
ly srdce ženy číší je zlatou
s nejprudší písní, rozkoší vznatou,
pěta byla's dceruško má...

V peřince bílé lehounce spinkáš,
Jak vůně bylin, jak záře bledá
hedvábný dech tvuj se zvedá,
čarovný květe mé krve,
plamění živý mé lásky,
blaženství, bolesti, síly,
dceruško moje.

Vánky ti schytám, hvězd měkké šipy,
tance ros pozvu, motýly svolám,
pohádky, které v pramenech svítí,
na prahu lesu, v zajetí sítin,
veškeru něhu prohřátých mytín,
tesklivé kouzlo vzdálených blesku,
vše světlé blaho, jež země dává,
nevěsta dobrá, radostná, žhavá,
ke tvému lužku zavolám,
dceruško má!

Malou tvář tvoji často jsem zřela,
ve snění když jsem písně své pěla
za ticha jarních touživých večeru,
a bílý měsíc z lesu se čeřil,
zlatistý kotouč.

Belostná, hebká tvář tvoje malá
v studánkách u cest na mě se smála,
v listoví olšin, ve stříbru rána,
v sametu tmy,
ze vzácných světél, ze stříbra stkaná
kývala's mi,
zátopou květu když jsem se brala
s milencem svým.

Lehounce spíš, tichounce spíš.
šťastno je srdce, šťastny jsou oči,
závratí pýchy hlava se točí,
že jsi tak krásná, že jsi tak zdravá,
sne můj, má hvězdo, lásko má žhavá,
dceruško má!

2.

Chtěla bych ti, dcerko zlatá, v cestu žiti
květy vát,
vůněmi a sladkem štěstí celou tebe zasypat,
stříbro hvězd bych snést ti chtěla,
všechny písně, jímž kdy se jitra chvěla,
v tebe vdechnouti.

Žel však, nemám tolik moči kouzelné a sil,
Jenom lásku, již mi osud s tebou v nitro
vžil,

dát ti mohu . . . Jsemť jen žena,
malá, prostá, slabá žena,
dnešním světem trpce pokořená,
jak budeš i ty.

Chtěla bych jít stále s tebou jako strážný
duch,
abych chytat mohla všecky hroty zlob
a kal a puch,

jež ti ve tvář osud hodí,
bych tě mohla zachraňovat z prasklých lodí
v bouřích života.

Chci a žádám! —

Jak to boli, jak to trýzní, žhne a rve,
neb vim: Nemohu! —

V tom vše mé štěstí mučivé,
moje duše zkrvavená.

Chci a žádám! — Nemohu! . . . Jsemť jenom
žena,

jsemť jen matka.

3.

Nedáme ti věnem zlato, nedáme ti klenoty.
Dost máš, když máš srdce plné čistoty,
když máš sen a touhu velkou, žízeň dravou,
bílou duši, napojenou září žhavou,
která tryskla ve dnech bídý z nenávisťi
tátovy

a z mé lásky horoucí a z mé viry.

Nenávisť a lásku — co by's chtěla ještě víc?
Chovej si je nade světlo svých dvou
modrých zřítelnic.

A pak češtví. Nejkrásnější z daru dar,
nejdražší a nejvzácnější sen a žár,
nejkrásnější úděl,
krásnější a dražší, vzácnější než život! —

Nedáme ti věnem zlato, nedáme ti klenoty,
dost máš, když máš volnost v hrudi, bílé
světlo,

když máš tělo zdravé, zdravé zuby,

aby's mohla bít v řady holoty,

ve svět hrubý

pro svůj sen,

pro svou lásku, pro své češtví.

»

VINNÁ MOUDROST.

(Dle slovinského národního podání J. Trdiný)

Češi pivo pijí, nezpívají o něm, také zřídka
se o něm co báječného, pohádkového vypravuje.
Národní píseň doporučuje dokonce pivo jen za
medicinu:

Pijme pivo s bobkem, jezme bedrník,
nebudeme stonat, nebudeme mřít!

To si zazpívá jinak Slovinec o svém víně! A
nejen zazpívá; napáji jím anděly, čerty, čaroděje,
obry, junáky a panny v pohádkách; úctyhodní
světcí, ve svátek a v potřebách vroucně vzývání
ochráncí, ve všední den docela po krémářsku ví-
nem partikují, šidí jim čerty, nebo jsou jimi sami
napalováni; patriarchové, proroci, vážné osoby
biblické zcela po lidsku si těžký život blaží vínem,
a baví se při sklence slovinskými vtípy. Víno v
lidovém podání, jako ve skutečnosti, je elixírem
povznášejícím, blažícím, jím život nabývá ceny.
Kdyby ještě lid posadil na nebe Šusteršice nebo
Korošce, nabyly by pověsti dokonale pravdy dneš-
ního trpkého života slovinského národa: víno a
klerikální ropucha jsou neochvějně mocnosti, jako
bývali u nás jezoviti a karabáč milé naší šlechty.
Jenže naše zdravá krev už morovou nákazu, která
nám pokrytecky byla vočkována, abychom vyhy-
nuli. — jezovity a šlechtu — překonala; po ná-
kaze zbyly již jen hnisavé vředy na těch částech
těla, které se šlechtou nosí o božích tělech balda-
chýny a pořádají ohňostroje: faleš, hrabivost, úskoč-
nost, špehounství.

Pověsti vypravují, že původ vína je božský,
bylo stvořeno pro andělíčky. Stalo se to na počá-
tku věku, po prvním vládním převratu, když an-
dělé vyhnali satanskou rotu z nebeských radnic,
spofitelen, vubec od plných žlabu do horoucíh
pekel. Po zápase byli notně unavení a žizniví, a
dle obyčeje dodnes platného, bohatě vyčastování v
nebeském rathauskellernu — poprvé vínem. To bylo
pro ně tenkrát zvlášť stvořeno.

Osudy vína a lidí ličí pověsti podrobně a vy-
světluji mnohé biblické záhady.

Adam v ráji požíval všech možných slasti v
hojnosti, tedy zajisté i vína. Jako slovinský sedlák
se s ním neplahočil: proudem teklo širokým mra-
morovým korytem napříč rájem, aby bylo všude
hned při ruce, a Adam pil jako prelát. Není divu
že někdy přebíral; ani by mu to nikdo nebral za
zlé, kdyby se byl také moudře pamatoval; on však
v rozjaření docela zapomněl na vznešenou úlohu
pána tvorstva a v rytířské bujnosti pustil se do
zápasu s praobyčejným býkem. Pitomé plebejské
zvíře ovšem nepochopilo, že jde o zápas čestný,
bez okolku se po hrdinovi rozešlo, nabralo na
roh, až mu vyrazilo žebro. Ze zbytečného žebra
stvořil bůh Adamovi ochranný orgán, aby nad ním
pořubě bděl — Evu.

Na smutné cestě z ráje litoval Adam blaho-
bytu, který mu bylo opustiti, ale nejvíce milého
moku. Aspoň na památku uškubl si potají proutek
révy a šťastně pronesl rajskými vraty. Zachránil
lidstvu útěchu ve strádání, posilu v bídě, již právi
ve vyhnanství potřebovalo. Ale dlouho nebyto li-
dem popřáno andělského, rajského moku opět oku-
siti: proutek zapadl do skalisk, réva zdivočela.
Adam na ni v bédách pozemských zapomněl,
lidstvu bylo jísti chleba suchý. Réva blaživala j
jen rajskou vůni květů.

Teprve Noe byl z vyšší moci určen za spravedlivý život a zvláštní zásluhy zdivočelé rajske díte objevit a zušlechtit. Známo, že Noe byl velkostatkář, měl mnoho čeledí, mužské i ženské, ale přece pásal svoje stáda sám; tenkrát totiž nebylo ještě politiky, a velkostatkáři ke cti a chvále boží pásali dobytek. A pověst ukazuje, že tím více prospěli lidstvu, než kdyby se byli věnovali politice: dodnes bychom snad vino jen číhali, jako lidstvo před Noemem. Noe pásaje stáda, se zálibou pozoroval svého starého kozla; i všiml si také, že kozel často zalézá do hustého křoviska a vrací se od tamtud vždycky v náladě povznesené, slavnostně, nápadně bujně poskakoval, rozmarně a duchaplně s kozíčkami žertoval a chrabře spolubratry trkal. Starému Noemovi nedalo, čím asi kozel chodí osvěžovati své síly, vyčíhal, kdy se zase vydal na obchůzku, stopoval jej a spatřil, že si labužnický pochutnává na bobulích plané revy. Noe hned také dychtivě okusil; zachutnalo mu, až se přecpal a omámen zůstal na pastvišti ležeti. Prv slechtic, který okusil šampaňského. Noemová po určeni svého rodu muže obstarala, a v zavší kudlu, neprodleně šla a původ zla do kořene vyhubila; nepomenula ovšem bobuli okusiti, ale divoký plod jí pranic nelahodil. A ejhle! Kozel a Noe k nemalé radosti nebyli tím o dráždidlo připraveni: réva, důkladně ořezaná, omládlá a příštím rokem urodila množství hroznů nasládlých, že i pani Noemovu usmířily. Od těch dob Noe věnoval se se zvláštní zálibou pěstování révy, a zbohatl velice velmi počtem vinic; před smrti odkázal je svým hodným dětem; nevděčník Cham nedostal nic, a bylo mu živiti se chovem prasat. Ze msty vehnal do vinoradů svá stáda, aby je zničila; prasata sice celá řána křížem krážem rozryla, ale réva tím byla parně potěšena: urodilať příštím rokem vina množství nebývalé.

Od těch dob vino už lidstvo neopustilo, a přimně s ním sdílil jeho osudy; také nikdy neratí úzký vztah k těm, kteří si o ně získali zásluhy nesmrtelných: ke kozlu, dámě a k praseti; přátelé vina mohou o tom nejlépe vyprávovati.

V této historii vina obdivovati se musíme neobyčejnému štěstí vina a révy; po tisíce let živořila v houštinách a v posledních koutech, nepovšimnuta; jen ptáci nebeští zobali její bobule, a to, co lnes dělají hrabata, knížata a jiní tvorové uslechtili, to chodival po sta let dělat — kozel! A přece lošla kecněně plného ocenění, její podstata dovedla si vynutiti respekt! Jednak podstata, jednak pekla štěstí, jednak — mazanost! Slovinec o vinu říká: »Jsem největší darebák pod sluncem, a řeče se beze mne jediná mše neodslouží!« To všem náš brambor o sobě říci nemůže, a přece uživil miliony lidí; nedovede si, chudák, získati rotekci, zůstává bramborem, a nepostřehne prou chvíli; není mazaný. Réva jen jedenkrát se ovedla uplatnit, a na věky si tím získala nebeské království: žiznicimu Kristu podala bobulku na

osvěžení, a ze všeho rostlinstva jediná bude v nebesích. Toť se ví, že k vůli ní i slovinský sedláček přijde do nebe; — pověsti o tom sice nic nepovídají, ale je to přirozeno; kdo by se tam s ní děl, kdo by vino lisoval, když je nebešťaně tak rádi pijí! Tolik snad slovinští klerikálové přece lidu vymohou, když jiného pranic nevymohli.

Že se vino těší, jak řečeno, i v nebesích přízrak veliké, dotvrzuje pověst takto: Umřel krémář, přišel před nebeskou bránu a zaklepal. Svátý Petr vida krémáře, od bran jej odehnal; pro takové svěťáky prý pánbuh nebes nestvořil. Do nebe tedy krémář nesměl; do pekla se mu nechtělo, a na zemi se vrátiti nemohl. Nerozmýšlel se dlouho a zřídil si před nebeskými branami hospodu. Kréma neušla pozornosti nebešťanu, trousili se do ní jeden po druhém, za krátko byla plna až nestačila a přivábila k sobě svými pusabv celé nebe. Petr dojat a dopálen, stěžoval si panu bohu na pohoršení, které se páše před samými nebeskými vraty, ale buh pohlízel na věc jinak: pohrozil Petrovi řka.

Petre, Petre! Co žaluješ na jiné, když sám jsi nešvar způsobil? Kdybys byl pustil krémáře do nebe, nebylo by k tomu došlo, honem běž a hloupost naprav! —

Pes byl ode dávna tvor nízký; bible jen s pohrdáním a ošklivostí o něm mluví, a málokdy nazve jej vlastním jménem; má pro něho jen nadávky — nejmirnější — močici na zeď. — Až doba naše psa z prachu vyzdvihla, ovšem jen některé německé rody; pes policejní — ; tomu už bychom to říci nesměli, byli bychom trestáni — pro urážku policejního psa —. Slovinská pověst — na obyčejném ještě psu — ukazuje vliv vina na boží hovada nejhrubšího zrna.

Alík se měl v hospodě dobře; dostal jídla, co brdlo ráčilo, jen vina mu hospodář nikdy nepředložil. Chtivě pozoroval, jak lidé s chutí a rozkoší vino popíjejí, a když nedávali jemu, domohl se vinoa sám. »Přij, to je brčál!« A myslil, že vino po skleničkách, jak je lidé pijí, dostává chut jinou, lepší. Když se večer kréma vyprázdnila, okusil zbytek v nálevce; co lidem voní, nemůže psu smrdět! Ale vino chuti nenabylo. Nic nebylo platno, že je zkusil piti večer, při světle ohniště, jako lidé, ani o svátcích a trzích, kdy je přece lidé s obzvláštní chutí až chlemtali, odporná chuť se nezměnila. Vše to pes zkoušel. Nepomohlo také, že se posadil na zadek za stůl, na ucho si vtiskl hospodářovu čepici, do huby strčil oharek z cigarety a hlučně tloukl prackou o stůl — zrovna tak jako to lidé při piti dělají; ani potom vino nesesladlo. Bude to společností; já pijí sám, potají, lidé pospolu a křičí. Sezval tedy smečku kamarádů na besedu, vyli a štěkali na sebe, jako lidé, ale vino pořád stejné, hnusilo se všem. S největší chutí viděl piti vino mládence o zábavách, ve společnosti děvčat; až jim po bradě potoky tekly! Hařan myslil, že mu láska chuti dodává, a přivedl si sousedovic Bělu k vinu. I to selhalo, a pes do-

palen rozhodl se vlna nechati navždy. Ale tenkrát mu přišel na chuť: vlna už se od něj nemohl, nebylo možno mu odvyknouti.

Takové je tedy vlno.

Matka ze země vyšla — syn do země přiváží! H.

★

VOJTĚCH ZDÍK

SIROTEK.

(Úryvky z netištěných Pamětí chudého hochy.)

(Přesazováni)

Marně jsem na zpáteční cestě přemýšlel a ptal se maminky, kdo to je. Nikdy se po návštěvě o něm nezminila. Teprve v pozdějších letech, když jsem už zvěděl, že jsem měl otce jen nevlastního, a že mě maminka měla už za svobodna, napadlo mi, že onen pán byl jistě pravý můj otec, matčin dřívější nápadník. Vypravovala mně po letech teta Betty, že vlastní otec můj byl v době známosti s maminkou zřízencem u vídeňské policie, ba ukázala mi i roh ulice, kde prý jako prostý strážník stával ve službě. Proč maminku nepojal za choť, nevím; ale zdá se mně, že se přece na mne ptával a chtěl mne časem viděti.

Z této první doby mého dětství zapamatoval jsem si ještě jeden večer. Stál jsem u okna a díval se do tmavého dvora. Náhle jsem spatřil před sebou nad městem obrovský ohnivý sloup, mrak dýmu zahalený. Bylo to jako vysoký komín, který stále a stále rostl a jakoby se ke mně pomalu blížil. V šeru večera vyjímalo se to nádherně a býval bych zjev ten pozoroval déle, kdybych nebyl viděl a slyšel, že ze všech dveří na dvoře i na chodbách poschodí vyběhají zděšené lidé. Chtěl jsem se maminky zeptat, co to je, ale v tom zaječela tak příšerně hasičská trubka, že jsem leknutím nemohl slova pronést. Šel jsem s maminkou dolů do prujezdu. Na ulicích bylo všude plno lidí, něco si vysvětlovali ukazující při tom v tu stranu města, kde jsem věděl, že je věž kostela sv. Štěpána. Někteří plakali a rukama lomili, ale příčinu všeho toho jsem nevěděl. Jistě jsem se maminky tázal, co to všechno znamená, ale výklad její jsem pro neobyčejné vzrušení hned zapomněl. Mysl moje byla hlukem, křikem, stálým příjezdem stříkaček a všeobecným shonem znepokojena, vytržena z obvyklého klidu, takže pamět nepodržela dlouho jednotlivá slova a výkřiky, slyšené ve všeobecném zmatku.

Asi třetího dne na to jel jsem s maminkou a dědečkem tramwayí někam dolů,

pod viadukt jižní dráhy a ještě kus cesty pod nádraží. Týmž směrem ubíralo se nesčetné množství lidu jako v průvodech, všechny vozy pouliční dráhy byly přeplněny a kočáry stihaly se v intervalech velmi kratičkých. Vystoupivše před jedním kostelem, šli jsme do nedalekého domu, kde v třetím poschodí bydlela přítelkyně mamincina. Odtud dívali jsme se z okna do ulice, kde byla hlava na hlavě; za chvíli dojeli sem policajti na koních a tlačili zástupy ke zdem domu, aby prostředek ulice byl volný. Když se jim to s námahou podařilo, ubíral se kolem domu pohřební průvod, jaký jsem před tím nikdy ani potom neviděl. Illavně jsem se podívil tomu, že je tolik rakví; bylo to více pohřbů najednou. Neměl jsem tehdy, ani dlouho po tom tušení, či to byly pohřby; teprve po několika letech, když jsem byl už v Demkově a kamarádům na ulici často o tom všem vypravoval, četl jsem kdesi, že r. 1881 vyhořelo v Okružní třídě ve Vídni divadlo, přičemž přišlo mnoho lidí o život, kteří pak prý byli společně do zvláštního hrobu na ústředním hřbitově pochováni. Čta tento článkuček — tuším, že v starém kalendáři — vzpomněl jsem si živě na onen večer a návštěvu u matčiny přítelkyně, ohnivý sloup a hromadný pohřeb zatanuly mně před očima. Scudím, že jsem tehdy ve Vídni — byl jsem víc než čtyřletý — viděl z dálky hořeti divadlo a pak i pohřeb nešťastných obětí. —

Snad mnohý by řekl: To není možné aby si dítě pětileté pamatovalo tolik všedních příběhů ze svého života; to jest vy-myšleno. Není. Teta Betty po mnohých letech tvrdila, že jsem jako dítě míval paměť velice dobrou, a i v obecné škole tak o mně tvrdil první můj učitel, pan Löw. Příhody svrchu uvedené ještě dnes tkví hluboko v duši a stačí jen poodhrnouti cipek clony, oddělující mě od dávného dětství, a skulinců vyrojí se hned celá řada vzpomínek. Kdo nezná dobře psychologii dítěte: nečetl nikdy o jeho dobré schopnosti si něco zapamatovati, podiví se ještě více řeknu-li, že si pamatuji docela, jak jsem s utvrdil do šesti let několik představ, i jal jsem jich nabyt.

Jednou šel jsem s maminkou do trhu před kostelem. Na ulici potkali jsme elegantního, černě oděného pána v cylindru byl vysoké postavy, mírně ku předu nahnuté; v ruce držel doutník. Maminka je pozdravila, a když pán pozvednutím cylindru poděkoval, ptal jsem se maminky, kdo to jest. Tato odpověděla, že je to jeden

pán. Představa neznámého pána utkvěla hluboko v mé mysli, a kdykoliv od té doby jsem zaslechl slovo Herr, zatanul mi před očima onen vysoký, černě oděný cizinec, jehož zjev tvořil v duši mé nerozdílný celek se slovem »pán«. Pánem byl u mne jen ten, kdo měl na sobě černé, krásně síté šaty, cylindr a v ruce doutník. Proto jsem nechápal, proč maminka říká pane- i našemu domovníkovi, ba že listonoš, hledaje otčima, se ptal: »Wohnt hier Herr Schaber?« Tímto názorem uvedl jsem maminku do rozpaků, když k nám jednou přišel majitel domu v domácím úboru a maminka mne vyzvala, abych mu řekl: Guten Tag, Herr Henschel!« Prohlížel jsem si jej a odpovéděl, že to není pán. Kdž se mne pan domácí tázal, proč není pán, odpovéděl jsem, že nemá černé šaty a cylindr.

Jindy šel jsem s dědečkem na procházku městem. V jedné ulici uviděl jsem na velikém nádvoří mnoho železničních vozů, kolem nichž chodili mužové v modrých košilích a černých čepicích. V tvářích byli černí, v zamazaných rukách drželi kladiva, jimiž do vozů bušili. Také ze všech budov kolem nádvoří ozývaly se silné údery kladiv do železa. Na mou otázku, co to je, řekl dědeček, že je to továrna a ti černí lidé že jsou dělníci, kteří pracují v ní. Od toho dne rozuměl jsem slovem továrna dvůr, kde se zhotovují železniční vagony, nebo dům, kde se pořádně buší kladivy. dělníkem byl u mne ten, kdo byl v tváři umouněný, měl modrou košili a v ruce kladivo; práci bylo jen bušení do železa. Doma jsem ji často při hře napodoboval, tluka dvěma loubení o sebe a provázeje údery slovy: »Arbeit, Arbeit, Arbeit, ich arbeite einen Wagon.«

Vznik větru vykládal jsem si tím, že se stromy mocně pohybují a tak způsobují silné proudění vzduchu. Proto říkával jsem dědečkovi, když nechtěl pro prudký vítr jíti na procházku: »Koupíme moc provazů a všechny větve stromů jimi svážeme, aby se ani hnout nemohly; pak vítr přestane.

Jak jsem přišel k názoru, že z hodných chlapečků stanou se v šesti letech hezká děvčátka, to věru nevím; ale pro domněnku, že přechod z dětství v dospělého jinoha je náhlý, měl jsem důvod. Jednoho nedělního odpoledne šli jsme s dědečkem, maminkou a tetou Betty za město na procházku; tam zašli jsme do venkovského hostince, kdež nám přinesl rohlíky a kávu dorostlý hoch; měl na sobě dlouhé kalhoty a bílou řeznickou zástěru; dědeček řekl: »Ale, chlapče, ty jsi najednou vyrostl;

vždyt jsem tě večera viděl ještě v krátkých kalhotkách a malého, jako je tuhle náš Tonerdfe!« »Aha — pomyslíl jsem si — »to já budu někdy do večera malým chlapečkem, ale ráno se probudím jako muž. Hned jsem se zeptal dědečka, proč někdo je malý, a jini už tak velcí jako Franci, jenž nám přinesl kávu. Dědeček řekl, že prý ten, kdo dloho spí, brzy vyroste. Druhého dne ráno bylo mamince divně, proč ještě ležím v posteli, ač jsem jindy vstával záhy a mamince u plotny do cesty se pletl, ustavičnými otázkami ji zahrnuje. Šla mne budit; nespal jsem, ale svíral pevně oči, doufaje, že znovu usnu. Nechtěl jsem vstávat, tvrdě, že chci vyrůst, a že tedy musím ještě spát. Maminka mne ujišťovala, že jsem už dost veliký; jen ať se prý postavím v posteli a hned se přesvědčím. Vskočil jsem, postavil se na pelestě obou postelí — spal jsem mezi otčimem a maminkou — a vskutku jsem viděl, že jsem od věcerejšihodne vyrostl, neboť hlava má sahala až k rámu mariánského obrazu nad postelemi. Uspokojen jsem vstal a šel snídat do kuchyně.

Právě do téhož hostince přišel za námi odpoledne také nápadník tetin, který vyzval maminku k tanci ve velkém altánu na zahradě. Když jsem viděl maminku s cizím člověkem tancovat, dal jsem se do nehorázného pláče a nařikal, že pán bude maminku bití. Snad jsem někdy před tím viděl doma, kterak otčim uchoпил matku a tloukl a soudil jsem z toho, že pohyby rukou při tanci jsou předzvěstí ran. Aby mne utišili, přiběhli oba ke mně, pan Albert — tetin ženich — mně koupil tři krabičky bonbonů a maminka dala krejcar. Za to jsem byl zticha, ale jakmile vzal maminku do kolečka jiný pán, spustil jsem znova a nepřestal, až si mé mlčení vykoupil velikým preclíkem. Když jsme šli na večer domu, měl jsem své malé kapsičky plny krabiček bonbonů, kousku preclíku, kousků vuřtu a jiných lahudek, ba i krejcarey tam cinkaly, neboť každý tanečník mamincin musil dárkem umlčetí žárlivého kříklounka.

Často mně přišlo na mysl, že to, co právě vidím nebo slyším, už jsem jednou někde slyšel a viděl, že to už znám, ale místo a čas byly v mé paměti jako zastřené nebo příliš vzdálené, neurčité. Tvrdil jsem často matce, že to řekl na chodbě nebo v kuchyni náš soused, domovník nebo mlékařka, ale nedevedl jsem říci, kdy. Myslím, že jsem slyšel nebo viděl leccos v útlém dětství, ale neuvědomil si tehdy vnímané; slova nebo představy vnikaly do duše bez

mého vědomí, a teprve později při vědomém vnímání podobných jevu ony dřívější vystupovaly z pod prahu vědomí. O některých hračkách, jež jsem viděl za výkladními skříněmi, jsem tvrdil, že jsem je už jednou měl.

Peněvadž maminka často plakala, myslil jsem, že jí někdo umřel, neboť jsem vidával dosud lidi plakati jen za rakvi. Ale když jsem se jí ptal, kdo umřel a pro koho pláče, usmála se a říkala: Mně umřelo, milé dítě, všecko; jen ty's mi zůstal k radosti.

Jak jsem dříve byl se zmínil, byl otčím Němec odkudsi ze Štýrska, maminka Češka od Šumavy, z okresního města Demkova, odkudž se s rodiči v mladších letech přestěhovala do Vidně. Byl jsem tedy ve věku dětském vychováván v jazyku německém. Maminka uměla plynule česky; slyšel jsem jí často tak hovořiti s jednou paní z prvního poschodí a i mně snažila se naučiti několika slovy. Jediné slovíčko, které jsem jakž takž ze sebe vypravil, bylo „prámpudlu“, což mělo býti brambory. O Češích měl jsem tehdy moc divné představy: dle mého názoru byl to hrubý národ, žijící kdesi daleko v lesích, kde stále dřou, trpí dost hladu a jedí jen brambory. Měl jsem k té domněnce i důvody; když se otčím rozhněval, vyhrožoval mi, že mně vyžene i s maminkou „zu dem hungrißen, böhmischen Pöbel“, kde budeme mít brambory k obědu denně. V hádce s maminkou užíval slov: dumme Trottel, Hundssprache, schäbige Leute, Krocheten a podobných. K takovým něžnostem docházelo nejčastěji při obědě, který býval chudý, jednoduchý; neboť otčím dával mamince z týdenní mzdy velice málo, takže si maminka, ač zdraví slabělo, musila přivydělávat praním a žehlením. V době pak placení činže nabývaly výčitky otčimovy rázu až nebezpečného; tu nás oba denně chtěl vyházet na ulici.

2. MATČINA SMRT A MACECIJA.

Maminka byla o mé zdraví velice pečlivá. Na domácnost musila přidávat ze svého skrovného výdělku z žehlení a praní pro cizí lidi, ale přece ušetřila tolik, aby mě mohla vypraviti na letní pobyt a přílepkovala mně, pokud mohla, i na jídle. Když otec odešel po obědě do továrny, dala mi kousek chleba namazaného máslem, uzenku, kousek vuitu a podobné. Chatrné, úmornou práci a surovostní otčimovými podkopávané její zdraví vyžadovalo spíše silnější siravy; ale to už je vlastnost lásky mateřské, že dovede si odříci to, čeho sama má

nevyhnutelně potřebi, jen aby svému jedináčkově, původci a příčině útrap, mohla podat scuslo lepší, nemyslic při tom na ohrožené své zdraví. Strádajíc pak peníze, aby mne mohla odvézti na venek, doufala, že uslyší od muže méně výčitek, nebudu-li mu na očích a že budu aspoň na čas sprostěn bití od něho.

Viditelné stopy soužení a strasti ukázaly se u maminky záby. Slábla a chřadla, nemohla již tolik žehlit, v domácnosti ozvala se nouze, která vzrostla, když musila ulehnutí nadobro. Na dobu její nemoci se pamatují velmi dobře; bylo mně tehdy pět let. Zprvu ležela v posteli dva, nanejvýš tři dny, ale to ještě ráno, v poledne a večer vstala a chystala v kuchyni jídlo, aby neslyšela ustavičné láteření otčimovo na nepořádek. Někdy to za ni uvařila sousedka. To bylo mamince huře. Sedával jsem u ní na pelesti nebo na stoličce, vypravoval jí o školce nebo prozrazoval své plány, slibuje, co jí všecko koupím, až budu vydělávat. Maminka se usmívala v slzách, hladila a napomínala, abych byl stále hodný a poslušný. Při takové příležitosti zeptala se mne jednou, čím budu, až budu velký. Řekl jsem po krátkém přemýšlení: „Studentem.“ Tak pojmenoval za jedné návštěvy v Mědlingu strýc pěkně oděné velké školáky, z nichž jsem některé pokládal již za učitele. Býti studentem pak u mne znamenalo po výkladu strýcově, přemýšletí několik let, čím se chci státi.

Chodival-li k mamince někdy lékař, to si nepamatuji. Dědeček každého rána trochu poklidil a sám také varil za přispění ochotných seusedek; nebylo toho mnoho, neboť varil jen pro sebe a pro mně, pro maminku kupoval trochu polévky a maso z hostince, otčím pak v době její nemoci doma jen snídal a spal. Přicházel domů až pozdě na večer. Maminka mně ze svého oběda po každé trochu nechala, nač jsem se už vždycky těšil.

(Pokračování.)

DROBNOSTI.

BYLY DOBY,

kdy někteří čeští šlechtici česky básnili. To jest aspoň česky uměli. Majitel liblínského panství, pan hrabě Wurmbrand, poslal r. 1844 zasloužilému národnému spisovateli Janu Jindřichu Markovi (Jar. z Hvězdy), toho času faráři v Kozojedech, skvostnou lampu s těmito řádky:

Slované Vám věnce pletou,
že jste zbudil české hlasy,
a že Vámi vznova zkvetou

české řeči zlaté časy.
K rozvinutí ducha mří,
Vaše Musa utěšená,
jasné světlo v lídu šíří.
A kdo ve své vlasti mile
rozšiřuje světlo čilé,
ten ať zase světlo má,
když se oko namáhá!
Vaši Musou všady hne
temno v duchu krajana
za to ať Vám světlo kyne
z tohoto zde kahanu.
Vy sic chcete vyhladiti
temno z celé vlasti své,
já chci aspoň vypuditi
z Vašeho je pokoje.

Dáno na Liblině v r. 1844

Vilém hrabě z Wambrendu.

★

RICHARD LAUDA.

jihocheský malíř, vlastně malíř Jistebnicka, dočkal se podrobné studie v revui *Jihocheský kraj*. Začátek vyšel v sešitě 2. v měsíci červenci. Pan Josef Novák pěkně začíná. Jsou umělci, jejichž umění, přesidleně kamkoli, zůstava stejné. Toulají se světem, aklimatisují se rychle, zachycují svět jak prochází jejich lačným zrakem, ale k ničemu nepřilnou trvale. Příliš tékaví, nemají kdy dobovat se ve vnitřní taje věci a ulpívají na povrchu. Neboť věci žárlivě střeží své tajemství a obnažují se jen tomu, kdo se jím celý a bezvýhradně oddá. Proniknout ve vnitřní pravdu věci předpokládá zasvětit se jím celou svou bytostí, sloužit jí každou svou myšlenkou. Je málo umělců, kteří nasíjí v sobě odvahu obětovat chtění celého života oddané službě jedné věci. Z nich jest Richard Lauda. Celé jeho umění je určeno českým jihem, Táborskem. Přesad je jinam, předpodstatní se. Psát o Landovi předpokládá psát o českém jihu, Táborsku. — Pan Novák načrtává jadrně obraz *Jistebnicka*. V Jistebnici narodil se 3. ledna 1873 náš malíř. Otec byl koželuh. Richard byl dítě tiché, až zamklé. Jeho nejmilejší hrou bylo malování. Rodiče odhodlali se dát ho na studie do Tábora, ale student místo latiny pěstoval barvičky a stěračky, které si přivezl v kulříku, a tak po katedroře v 2. třídě milý malíř putoval na kupecké do Mladé Vožice. Osud mu byl milostiv. Kupec Schättinger měl bystrý zrak a hověl náruživému malování kupeckého učeníka. Ukazoval mu Zlatou Prahu i Ruch — Chittusiho, Schwaigera, Aise a Brožika. Na Richarda Laudu učinila chromný dom jubilejní výstava, v níž ponejprv viděl (v umělecké výstavě) většinu českých malířů a výtvarníků. Dojem prý byl mocný, rozčilující, nasmazatelý. Z kupeckého mládence stal se smutný zalklý samotář. — Na pokračování se těšíme.

★

BOTANICKÝ KOUTEK.

Píše Oldra J. Novotný.

DĚRAVEC.

Jediná naše bylina, jejíž drobné listky proti světlu jsou zdánlivě propíchnuty jemnými špendlíčky, tečka vedle tečky. Venkovský lid ode dávna všimá si těchto teček a říká rostlině proto cedidlo (staročesky), dziurawiec (polsky), dzérkowe nebo wiwawé zelo (lužický), prozírnyk (rusínsky). Ovšem vyklada si je tak, že ďábel nebo čarodějnice ze msty, že tato bylina tolik léčí, prostrlel jí listky. Na Morave znají třezalku pode jménem prostřelene nebo prostřelene kořeni a Chorvaté jí jmenují prostrčljenak. I botanicky se jmenuje podle těch dírek, totiž trezalka (staroslovanské trezati znamená rozpíhati). Ve skutečnosti však ony dírkky jsou olejové žlásky, jimiž listky prosvitají. Olejíček je hořký a chrání třezalku před různými bylozravými kazivcely.

Jsou dobře známy její žlutočervené korunní plátky, žluté zvončky, polsky dzwónki, rozvezky, které jsou posety černými, žlaznatými tečkami. I paličky tvéinek mají vzadu černou, pryskyřičnou žlásku. Tečky i žlásky obsahují červené barvivo. Rozemnes-li květ, zvláště mladý, začerveníš si tmavě karminové prsty. Barvívem tím možno barvit, na př. olivový olej. Lodyha a listy obsahují též toto barvivo; třena mladá nat červení též a páchne nepříjemně pryskyřičí. Proto dobytek nechává třezalku při pastvě stranou.

Starí Čechové jí nazývali bylinou zvončku červeného nebo červeným korením (červenou bylinou lečili červenou u dobytka), dosud všeobecně se zná pode jménem krevničků. Na Slovensku je to čertova krev, v Lužici konjaca krev, v Haliči a Karpatech boža kriv.

Poněvadž rozkvétá kolem sv. Jana Křtitele (24. června), vykládána ta její krev symbolicky: je to krev tohoto mučedníka, která každoročně se objevuje v třezalce, když přijde její čas. Vyrostla prý třezalka z krve Janovy tehdy, když Herodiana ze msty, že Jan pověděl na ni nepěkné věci, uřatý jazyk jeho jehlicí propíchnula a zakopala. Také zbožné babky jinak třezalku nepojmenují než krev sv. Jana, křížek sv. Jana, svatojánská bylina, německy Johanniskraut, polsky swiętego Jana ziele, rusínsky svjatoho Ivana kriv, ivanok, svjatojánske ziele.

V předvečer sv. Jana, 23. června, nesměla třezalka chybět při slavnostních

ohlmech svatojánských, aniž při t. zv. kupalech na Rusi (kupalskoje želtoevetnoje zelje).

Její pryskyřičná, tmavě karminová barva sdělovala tajně děvčatům velikost milencovy lásky. Trhávaly děvušky mladé třezalkové omládky neholou rukou, bílým šátkem nebo podolkem kosile, žmolily, krúcaly, a když rozemnutý omládek s květem zbarvil šat krvavě, byla tedy miláčkova láska jako trám. Na Chodsku říkávaly: Lásko, lásko, teč, červená nebo zelená? Byla-li vsak šťáva jen zelená, byla láska milovníka studená. Omladina křtí svoji Orakulblume pěknými jmény: laskavec, láska, láskavý koření, lúbenička, milovníček, milovník, chťeč, luž. lubosciwe zelo. Staří říkali jí Johanova láska (Joannis amor) nebo svatá Mina. Jistě i svatým měřila jejich lásku.

Třezalka bývala kouzelnou v lásce, bývala mocnou, čarovnou bylinou, kterou Buh lidem dal, léčivým kořenem v mnoha nemocech, zvláště ženských. Slula proto bylinou královny nebes, Matky Boží bylinou, polsky Panny Maryi dzwónki. Ve starých herbářích a čarodějných knihách bývala stále na programu. Zlé čáry a kouzla zaháněla. Adam Huber z Rysempachu v

„Apothece domáci“, vydané koncem 16. století, píše na př.: „Některí při sobě nosí bylinu zvonečku červeného proti nočním oblidám (protož se i Fuga Daemonum jmenuje. Ženy tím okuřují šestinedělky, z kteréžto příčiny na některých místech se jmenuje Unser Frauen Wurtzel, jakoby řekl Matky Boží kořen.“ Tím nakuřováním zapuzovaly divé ženy, které šestinedělkám prý děti kradly a svá divá děcka podrkávaly. Poláci zapuzovali božinky (divoženky) říkáním: „Položnionka, trzymaj sie dzwónka!“ — Staří Čechové též podkuřovali dobytek třezalkou před první pastvou, nebo kropili jejím odvarem žlaby, aby se dobytka nic zlého nechtlo, a aby dobře žral. (Hořká třezalka byla mu dobrá pro trávení.)

V lékařství dosud namnoze užívá se třezalky jako léku svírajícího, svraskujícího. Místo arniky dává se v odvaru na rány, spáleniny, opařeniny, odřeniny, pohmožděninny. Má-li kuň odřený krk od chomoutu, přikládají smočený hadr v třezalkové vodě (koňský koření v Poříčanech). Olej třezalkový dávají na sraženiny a podlitiny krevní. Kneipp doporučuje z třezalky výborné zdravotní kapky na cestu, komu se najednou udělá nanie. Lid venkovský léčí třezalkou božec čili psotník, koupá

ulekané děcko v odvaru (na Hlínecku třezalka zděšenec), odvarem vymývá uštknuté rány hadí, odvar pije pro rozdrobení močového kamene (třezalka žene na moč), proti chorobám jater a plic (neboť čistí krev-), proti návalům krve do hlavy, léčí ji nátku, kyčelní nemoc, zimnici, choleru, úplavici, krvotok, hemorrhoidy či žltou žílu, u zvířat kurděje či skorbut, vyháni a ničí ovcím motolice atd. atd.

Jak vidíte, velmi důležitá bylina je to; není krásná, je nevzhledná. Ošklivá však také není. Na tvrdé, naboře hojně rozvětvené, vysoké lodyze má spoustu žlutých a žlutočervených kvítku, takže vypadá jako kvetoucí metla nebo chvoště, ovšem že královská metla (scopa regia ve 14. stol.), Panny Marie chvoště (luž. choščickate zelo, něm. tvrdé seno, Hartheu).

Mladá třezalka na svých prutech hladkých vyrazi dva a dva lističky proti sobě ve střídavých směrech tak, že shora uvidíte křížek. Rostlina, rostoucí na místech slunečných, reguluje si tak přístup slunečních paprsků. Staří Čechové ovšem i tento křížek viděli a říkali třezalce křížek Panny Marie nebo zkrátka křížek (luž. zbóžne zelo).

V létě najdete třezalku hojně po zahradách selských, kde jí rádi mají a kde děvčata z ní vjíjí rozmarinkové věnečky (třezalka v Trebovli »rozmarinka«); dále roste v lesích, na lukách, na mezi a u cesty, kde je sucho a bije slunce. Má proto droboučké listíky, aby příliš mnoho vody nevypařovala.

V jejím květu uzříte na kopu tyčinek s hojným a chutným pylem (medovínky není), podobně asi jako u včelího máku. Pochutnávající si hmyz zároveň opyluje. A nestačí-li, opylují se květy samy. Tyčinky jsou nestejně dlouhé a nestejně zrají. Z těch nejkratších, nejdříve zralých, roznáší hmyz zrníčka pylová; ty nejdéší zrají naposled, kdy korunka již zasychá. Aby však dostatečně zelené vajíčko bylo oplodněno, sraskují se staré plátky ve staré uschlé poupě, čímž přitlačují ty dlouhé, mladé tyčinky s prašnikovými pytlíčky na blizny čekající.

LISTARNA. Poněvadž nelze všem příspěvatelům odpovídat listem, redakce oznamuje: Neuveřejní — verše Mrtvému příteli; Svou náruč, hochu, rozevři; Laskavý pán.

Čtenářům Besed Času oznamujeme, že tímto číslem Besedy Času na nějakou dobu přerušujeme. Nem náklady na čtení básní a povídek v těžké době všeobecné války.

Vlastník Tiskarské a nakladatelské družstvo „Pokroka“, společnost ručení obmezený. Vydavatel a zodpovědný redaktor Cyrill Dasek — Pokrok „Práva Lidu“ (J. Skaták a spol.) v Praze II.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12[—] ročně, K 3[—] čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Telefon 1240.

A. HORÁK.

PO LETECH.

Továrny smutně vzbudí se ze spánku;
pece a komíny svými černými rameny
vzdvihnou zase k nebi až kouř a plameny
Válce a písty zaúpí, hlučně zasupí,
kola se rozletí, zasviští,
ulísně zašeptnou vínoucí se řemeny,
žilnaté ruce nad hlavu zdvihnou kladiva,
pozorně sprádati budou jemná přediva,
dívoucích, velikých čelistí:
zpravy kov bedlivě brát.

Hřezami dneška zalekle vesnice,
veliká města, náměstí širá, ulice
zastupem spěcháících lidí se rozvlní,
jak na jaře květy a včelami úsměvný lun.

K smrti až zvažnělá srdce opět naplní
tisíce tisíců radostných, sladkých nadějí,
tisíce zárných, odvážných, smělých idejí,
touha a nadšení, pohyb a ruch.

K dálnému letu rozepne křídla zas člověka
duch — —

Všechno se skončí — — Od říšské vzdálené
hranice
tisícem tisíců stejně šťastných rodáků
ke svému bílému dvorci, čekající ouvratí
závažnělý rolník opět se navrátí,
jeho mohutná, bojí uvyklá pravice
na místo pušek a mečů a bodáku
radostí vděčnou chopí se radlice,
pod vlajkou stříbrných, čistých červánků
a hvězdu kosů a špačků, za zpěvu
skřivánků
kude pomalu, pozorně klást
onnou prst zvlněných v dálku běžících
brázd.

a krejčí a obuvník, koláři,
zámečník, zedník, stolaři
šišňni, dychtivě přimknou se, oddají pilně
enní své práci v oživlé dílně
ustydle srdce na teplém kahánku
ddané lásky budou si hřát.

Vsák učením, historici,
kvočkapi se hledající
zručně pravdy ve slehlých vrstvách
archivu.

ukleuzlém slůvku paněti
po dlouhá leta, po celá století
v hrůze i nadšení, v žalu i údivu
po přičinách a popudech tohoto boje
hrozného
budou se zvědavě ptát.

A posvěcení i neposvěcení adepti Mus,
velcí i malí Veresěagini,
nápodobitelé věčného Tolstého
budou svou obrazotvornost zuřivě mrskat a
štvát,

by zachytit mohli aspoň přibližně, aspoň
zdaleka
němé oběti a muka dnešního člověka,
světové zápolení,
velkost a nesmírnost hruz.

Ale jak všechno to malé a chudé,
nepatrné a nicotné bude
raproti tomu, co prožívá nyní
mléký a hrdinně, velce naše pokolení...!

*

OT. NEJEDLY.

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

IX. SMUTNÝ NÁVRAT.)

Největší mou zálibou bylo cestovat. Dokud jsem chodil denně se Slavičkem, tanuly mi na mysli více drsné severní krajiny. Jak jsem víc a víc lnul k barvám, táhly mne kraje jižní, jasné, žhavý Orient. Ale dívám se dnes na to jako na určité nepochopení sebe sama. Byl jsem v téměř klamu, jako když Slaviček hledal v Kamenickovském kraji techniku, která by odpovídala dojmům skutečnosti. Já zase hledal kraj, který by vyhovoval mému barevnému citění. Domníváje se, že v takovém kraji ještě rychleji mohou cíle svého dospětí, zabýval jsem se dokonce myšlenkou jet do Indie.

Ocitnuv se nyní již podruhé na italské půdě, neopomenul jsem navštívit umělecké sbírky největších italských měst. Protože jsem měl cestovní stipendium, bylo mou povinností zůstat delší dobu v Římě. Avšak mé myšlenky zanášely se jinými plány než antickým uměním, které jsem musil z povinnosti prohlížeti. V mém programu byla

(Počátek těchto mých dojmů a vzpomínek vyšel v jiném časopise. Tato kapitola je už devátá, toho zajímají tyto mé kafeje, snadno si prvých 5 kapitol opatří.)

Sicilie a Indie. Seznámiv se v Římě s mnohými přáteli, běhal jsem s nimi o překot po museích. Až se mi to konečně zprotivilo; přiznávám se, že mne antické umění jen někdy zajímá.

Večer scházívala se pestrá společnost pravidelně v proslulé kavárně Caffee Greco, také českými umělci a literáty hojně navštěvované. Umělci ze všech částí Evropy rádi tuto kavárnu vyhledávají od času Goetheových, potom Ibsenových, Björnsonových až podnes. Seznámil jsem se s malířem Knüpferelem a sochařem Paukertem, obětavým průvodcem všech Čechu, kteří se na něho obrátí. Rovněž poznal jsem tu malíře Obrovského, který toužil dobou, požívaje jakéhosi stipendia, prohlížel pilně sbírky. Ale především poznal jsem se u šachovnice s mladým mužem, který nadále bude mým společníkem — v nejbližší budoucnosti. Představil se: Jaroslav Hněvkovský, geometr. Byl velice štíhlé postavy, dosti vyhublý. Povaha naivní, hlas neobyčejně tenký, takže jsem musil dobře poslouchat, abych mu rozuměl. Vlasy prořídle, světle kaštanové. Vypravoval mi, že byl jako geometr ve službách v Dalmacii, nyní že přijel do Říma, aby se dal zapsat na malířskou akademii. Z jeho líčení bylo patrné, že je člověk krajně romantický. Privil jsem mu, že v Římě se již dlouho nezdržím, podivuje se tomu, proč vstupuje na malířskou akademii v Římě, do ústavu, který pokládám s uměleckého stanoviska za zbytečný. V krátkosti mohl poznati, že pojedou na Sicílii, kde se mínim usadit. Avšak také Indii označil jsem za zemi, kterou hodlám navštívit a nevím, jak to přišlo, že mi bylo lehké rozpovídat se o Indii, jako bych ji už znal. Byla to pouze má představa, stejně jako podivný způsob, kterým se tam chci dostat.

Konečně Hněvkovský, kterému jsem asi padl do noty, rozhodl se, že do akademie nevstoupí a že pojedou se mnou na Sicílii, odkudž snad podnikneme společně cestu do Indie. Také domů své matce a otci jsem již tehdy o svých záměrech psal. Obrovský prohlásil tehdy, že s námi na Sicílii pojedou také. Poněvadž Hněvkovský neměl ještě vše k odjezdu zařizeno, vydali jsme se na cestu s Obrovským prozatím sami dva v dohodě, že se na Sicílii všichni sejdem.

Z Říma odejeli jsme do Neapole, abychom prohlédli vše, co uměleckého skýtá, nevyjimaje Pompeji. Měsíčním pobytem v Tore del Greco, zrovna pod Vesuvem, a několikadenním pobytem na ostrově Capri skončeny byly cesty po Itálii.

Malý, pustý poloostrov, zvaný L'Isola, bylo místo na Sicílii, kde jsme našli domek k obývání, kde jsme se opravdu sešli s Hněvkovským a kuli plány o Indii.

Chtěl bych nyní vylicít řadu krásných okamžiků, zažitých v této rajske zemi, chtěl bych napsat kapitolu z pulročního pobytu v Itálii a na Sicílii, o bouřích na moři, o Etně a různých jiných dojmech, o tom, kterak jsme smluvili s jedním řeckým kapitánem plachetní lodi, v jedné tratorii při víně, svůj odjezd z Katanie do Afriky a odtud dále. Vše bylo připraveno.

Pojednou dostal jsem od své matky dopis, velice jímavého obsahu. Silně pocitiv, že v Roudnici na dvorku, pod třešní, sedí moje dobrá matka, která denně na mne vzpomíná a která těžce nese, že jsem tak od ní vzdálen, zatoužil jsem po domově. Ta bytost, která na mně visí celým svým životem, která se ve mně zhlíží a která mne tak nesmírně miluje! V dopise, který jsem od matky dostal, bylo psáno: »Mám slabý kašel, ale nemysli si, můj drahý hochu, že jsem nemocna. Tolik přála bych si, abych Tě ještě viděla, dříve, než vydáš se na tak dalekou cestu. Čím zanašejí se asi Tvé myšlenky, že daleko za moře toužíš? Hleď mne! Žijí zde stále na dvorku, vidím třešně rozkvétat, zrát, zelenat a zase usínat, žijí v okruhu našich malých dvou slepiček, radují se z našeho Vořecha a Dogy, věrných dvou psů, a jsem také šťastna. Vim, že konáš jistě to, čeho potřebuješ, ale proč tak daleko chceš odejti?«

Dopis, jehož obsah byl ještě obsírnější, působil na mne mocně. Jasně vybavily se mi vzpomínky na tuto dobrou matku, která vedla život tak podivuhodný. Považte, že její celý ztrávila v domě s malým dvorkem, že toto nepatrné prostranství, které i věžňovi by se zdálo býti malým, stačilo úplně k tomu, aby časně ráno vstávala a v plné práci až o půl noci chodila spat. Vyjímaje krátké cesty k vedlejšímu kupci a v pátek na trh, neznala Roudnici jinak, než jak ji poznala za svobodna. Na dvoře žila malá slepička a kohoutek. V malé zahrádce se dvěma jabloněmi a dvěma hrušněmi bylo pohřbeno několik jejích milých zvířat, která již v tomto domě přežila. V patách jí všude doprovázel jeden malý, zcela obyčejný černobílý pes, zvaný Vořech, potomek předešlé Vili, a jeden šedý, Doga, na obě oči slepý. Nad oknem v holubníku párek holubů, na kamnech černá kočka a šedý, žiháný kocour. V jednom pokoji bývali na bytě vždy dva až tři studenti, o

které se jako o vlastní děti starala. Na dvorku stál ještě malý domek, všecek divokým vínem zarostlý, přestavěný na atelier, s velkým skleněným oknem. Nyni ovšem byl zcela opuštěn. Pod oknem tohoto domku stály na dvoře dvě velmi plodné třešně, jedna višně a švestka.

To byl celý svět, ve kterém život trávila moje matka, zabývající se myšlenkami na svého syna, a těžce, ale oddaně nesoucí smutný osud provdané své dcery.

Otec byl málomluvný člověk. Ve svém mládí, jako znamenitý student, podporován byl Josefem Barákem. Vystudovav, byl hodně politicky činný, načež jako politický vězeň odsouzen byl na šest let do Svatováclavské trestnice. Častokráte vypravoval mi o podivném dni, když nic netuše, po dvou letech, o půlnoci byl propuštěn. S holýma rukama, opuštěn a oklamán přáteli, šel jako zmámen přes pole a lesy, neznaje žádného nového cíle. Vzpomínal často do trpké minulosti. Jeho život byl pravidelný jako stroj.

S matkou nesmírně rád jsem hovořival. Naslouchala mému líčení o cestách, o moři, o městech a všech zažitých dojmech.

Na konci mi vždycky říkala: »Co je to, milý hochu, všechno! Podívej se na ty stromy, kterak kvetou. Muže být v světě něco krásnějšího? Hleď, máš v světě většího a oddanějšího tvora, než jsou tyto dva psi? Podívala se při tom na Vořecha, který hned zavrtěl ocasem a vyskočil jí na klin. Dogu zavolala, a ze dveří již letěl velký, slepý dog, s opatrností předníma prackama ke předu vyšlapující, aby na něco nenarazil. Uši máje vzpřímené, jednou na pravo, podruhé na levo několik kroku poskočiv, nevěda, z kterého místa hlas uslyšel. Teprve když Vořech zaštěkal, dog rovnou a s určitostí doběhl k cíli. Vořech otevřel tlamu na celé kolo a jakoby Dogovu hlavu chtěl polknout. Oba psi začali spolu dovádět. Dog uchopil do zubů hadr, o který zakopl, a Vořech snažil se mu jej vytrhnouti, uchopiv jej za druhý konec. Nastala bitva o hadr, a psi dováděli, jako dva uličníci. Matka je se zálibou sledovala a stále k některému z nich mluvila. Já pochybuji opravdu, že by ti psi nebyli rozuměli každému jejímu slovu. Tak také holubi. Na zavolání sletovali s holubníku před matku na zem a dělali poklonky, při tom si povrkávajíce. Matka mi říkala: Ty ani nevíš, jak mám ta zvířata ráda a co zábavy mi způsobí.« Vořech byl prý na holuby nesmírně žárliv. Vskutku také, když zavolala holuby, Vořech se ne-

dal udržet a nenechal žádného na zemi usednouti. I když jedl spolu s Dogem s jedné mísy a snažil se rychle jisti, aby nebyl ošizen, stačilo vykřiknout slovo holubi a už letěl, zanechav jídla. Když přiběhl zpět, měl ovšem už talíř zcela vylihaný a smutně koukal. Ale slovo holubi stačilo, aby ho všechna sentimentálnost opustila.

Matka uměla se rozhovorit také o těch stromech na dvoře, jako o lidech. Zнала každou větev, věděla, jak jsou smutné, nemají-li vláhy, viděla odměnu v tom, když hojně třešni se na nich urodilo. Sledovala je, když se na jaře probouzely k novému životu a mluvila k nim, lituje jich, »chudáčky opuštěné, když zapomněla podat jim vody. A slepička s kohoutkem? Oba vsedli jí do klína a nechali se hladit, mhouříce při tom oči a tvářice se, jakoby rozuměli dětiným řečem matčiným.

Jinak celý den matka strávila uklízením, vařením, praním, jen aby vše bylo v nejlepší pořádku a aby se našim studentům dobře vedlo. Také ti měli ji rádi jako svou matku. Bylo opravdu podivuhodné, s jakou zálibou a důkladností dovedla se všemu věnovati. Večery trávila s brýlemi na nose při čtení nebo psaní dopisů pro mne nebo dceru, anebo seděla a odpočívala, oddávajíc se vzpomínkám na své děti.

Všechno to se mi tak živě v paměti vybavilo, když daleko v cizině četl jsem její dopis. Nesmírná touha se mne zmocnila vrátit se domů. Rozhodl jsem se okamžitě. Ani jsem dopisu nenapsal, vsedl jsem do vlaku a ujížděl domů, věda, jakou radost tím matce způsobím, objevím-li se náhle v Roudnici. Viděl jsem, kterak psi, dívající se s okna, s jáсотem a štěkotem poběhnou mi naproti, kterak mne matka v nezměrné své lásce obejmje.

Cesta k domovu byla dosti dlouhá a srdce mi nedočkavostí a radostí tlouklo, když jsem se mu blížil.

Avšak jaké hrozné překvapení mne očekávalo. Nebylo psů v okně, kteří by mne očekávali, nebylo matky, která by mne přivítala. Pouze otec a sestra v slzách němě a zdrceně mne pozdravili. Když jsem otevřel pokoj, ležela tam matka na stole v rakvi, mrtvá, s lehkým úsměvem ve tváři. Pod stolem, pod rakví ležel věrný Vořech.

Odpoledne již vynášeli rakev z domu. Nemusím nikomu líčit hroznou tu ránu, kterou mi nelitostný osud zasadil, nedovedu ani vyličit nesmírnou bolest a lítost, kterou jsem musil vytrpět. Nemám dostatek slov, abych popsal smutek a pustotu, která

vanula domem, odkudž unikl život, když srdce jeho přestalo tlouci.

Mrtvý byl dům.

Mrtvé moje nitro.

Ve chvíli, když měla být odnesena rakev, dostavili se její milí studenti a odevzdali mi v slzách věnec se stuhou a nápisem: »Na věčnou památku naší drahé matce.« — Takový byl můj návrat z Itálie do vlasti.

VEČER V DIVADLE.

Německy napsal Robert Walser. Přeložil Jaroslav Dohnal.

Seděl jsem na galerii veseloherního divadla z...ského, sklenici piva máje nedopitu vedle sebe, ohárek doutníku v zubech, mezi studentkami, dělníky a tlustými ženštinami. Vzduch byl už téměř k zalknutí. Zdálo se, že sádroví andělé na stropě divadla se rozplývají v potu. Chvillemi nahnul jsem se přes pažení, abych viděl, co se dole děje. Tam dole seděli u stolu hustě stěsnáni mladí lepší lidé, dopisovatelé z bankovních domů, studenti, jejichž obličej vznešeně se dívaly z vysokých stojatých linců, starší, jemní páni, kteří milují život, a dámy z domášele dobré rodiny. Na balkoně v červených sametových křeslech seděla honorace; zdálo se mi, že poznávám několik více méně etíhodných literátů, mimo jiné jistého redaktora, chlapa, jenž už znechucoval čtenářstvo svými ustavičnými beletristickými procházkami. Znal jsem ho poněkud. Podobal se dobromyslnému, rozšafnému prasečkáři, bylo však možno čítati jej přes to k těm lepším. Byly tam nádherné dámské klobouky, a krásné, dlouhé, k rukám těsně přiléhavé rukavice, sahající až nad plný, ohebný loket. Prostřed sálu visel se stropu lustr a vrhal zářivé světlo na lidi.

V tom udeřil kdosi krátkými, tvrdými úhozy na klavír, že to zahřmělo jako mocné zvučící varhany. Klavírista měl dlouhé, černé vlnivé kadeře a krásný profil tváře. Nádherná hra na klavír byla neviditelným, vážným andělem s velikými křídly, jenž svými perutemi zlehka se dotýkal smyslu divákův a posluchačův. A pak se vyhrnula opona a hráli veselohru, jako by to bylo bývalo přádeno bavlny, jež napíali mezi dvě rukou, aby je navinuli na cívkou. Odbývali to po čertech, ředitel hrál hlavní úlohu. Za přestávek upadal jsem ve zvučící snění. Bylo mi, jako by nahě, smělě, kamenné postavy po obou stranách jeviště na svých podstavcích oživily. Vlastně bylo to asi všechno zbytečné. Klavír stříkal na mne neustále svými tóny, spral jej čas, viděl jsem štihlé ruce hráčovy, jak do něho bíl, tančící nahoru a dolů po bílých klávesách, a byl bych s velmi velkou rozkoší vital půlhodinnou přestávku. Pode mnou, na balkoně, čistila si nos jakási starší dáma šátkem, jenž byl strašně přeplněn krajkami. Zdálo se mi všecko krásným a nekonečně čarovným. Čiřníci se ptali, přeji-li si piva. Tato směšná otázka připadla mi podivnou. Jak jen mohou ti lidé k někomu přistoupiti a otázati se ho, přeje-li si čeho píti? Jeden z čiřníku měl čistý obličej s jezatým knírem, nebylo viděti ničeho, než ten obrovský, navoskovaný knír a dvojící velikých, tmavých žhou-

pohládl hodně skrábl, zase pohládl. Z ruchu se prý mosaika skládaná z dobrého i nedobrého: Quis prý nevybíral, ale sebral všecko, jak se mu co namanulo; kniha o polovic menší byla by dvakrát lepší; oddíl prvý a třetí jsou prý nejlepší, ač . . . a ku konci doufá, že se přistě shledá s Quisem pouze u vyboru a tu ho uvítá rád; v této knize je mu kvas jen pouhým kvasem.

Rekněme však, že Hálek zarazilo něco jiného: v knížce Quisově nebylo oné nasladlé naivní sentimentality, jež byla vlastně tehdejšímu knižeti naší poesie a celé jeho škole. Mladý Quis byl drsný, nahotklý, jeho forma byla usečná, epigramatická, jeho sloka se nedala zpívat, jen deklamovat, na jeho nástroji nebyly struny z beráněních střev, ale z kovu. Slovem: byl Nerudovcem. Celým svým duchem, založením a přátelstvím k zbožňovanému a neuznávanému mistru. Hálek jsem měl rád a myslím, že on mě též; byl to muž zlatého srdce a vzácné přímé povahy. — A přece byl Neruda jemnější, citlivější než Hálek. To jevílo se také v kritikách, jež oba psali: v těch Hálek — zkusil jsem to sám na sobě — dovedl být drsným, kdežto Nerudova kritika třeba odsuzovala, přece nikdy nebyla zbytečně bezohlednou — tak vyznává po letech Quis ve svých vzpomínkách.

Quis Nerudovcem zůstal, nemohl jinak a přátelství k mistru a pánu trvalo v něm do posledního dechu.

Ta jeho prvá knížka by stála za otisknutí. Sám chtěl ji asi vymazat ze své minulosti; nejlepší čísla její zařadil do sbírek pozdějších, jiná přepracoval — ale v ní je svin své doby, nevýznačné bezbarvé dby, která bývá hotovou kletbou pokolení, jež v ní vzešlo. Pták, jenž slabě křídla nedovoli vznést se k oblakům, vyleze na kopeček za rodnou viskou, dívá se ku kalnému řebí a vykřikuje drsným hlasem nejasné své touhy. Ta knížka by se měla otisknout — právě z těch let je každý dokument české duše vzácný.

Potom byl žurnalistou, ale ne dlouho. Jako advokát usadil se ve venkovském městě. Literatuře zůstal věren. Psal verše, překládal. Překládal z Goetha, Schillera, Kolečova — svědomitě, dobře. Napsal knížku ballad, knížku písniček, knížku epigramu. Ballady jeho stáhnou nemocivkou stáhnou náboženské obrazy dnu našich — nedostatkem víry tvůrcovy. Psal o přízracích, vilách, vodnicích — a sám to nevěřil, ba, stál při tom, usmívat se a říkat, že dojem čísu, hrůzy a udícu ozve se v čtenáři — i t t dnes pochybeno. Ne-

má-li člověk daru velikého umění plastiky slovní, kouzla ohebného verše a — když ne viru vlastní — pak aspoň viru duše lidové, jak to vše měl K. J. Erben; nebo nedovede-li transponovat verše na barvy, baseň na obraz a vystihnout — dle imperativu latky — uměním slovním na př. maličké umění Rubensovo, Dürerovo, Brueghelovo a jiných, jak je toho klasickým dokladem Neruda, pak jsou takové ballady anekdotou, groteskou, paskvilem. Ballady Hálkovy, ballady Vrchlického! Nevím, kdo vyslovil požadavek, že ballada má být sevřenou epickou tragedií, ale věřím, že spíše lze napsat obstojnou pěti-aktovku, než dobrou balladu — ztroskotali jak Hálek, tak Vrchlický v tom i onom, a Němec Schiller je svědkem, že ani dobrý tragik nemusí umět stvořit ještě obstojnou balladu. — Co Quis pro balladu měl, byla usečnost vyrazu, stavba verše, sevřenost formy — věci, které kdysi přinesly mu blahovinou pochvalu Nerudovu (Neruda ostatně ze své záliby pro epiku uvítal a jedrovál rád každou ukázkou její a každý pokus!) a věci ty zajišťují balladám Quisovým v literární historii — když ne život — aspoň místo.

Jeho Písničky by nazval jiný autor svými romancemi. Tak aspoň jsou příbuzny balladám jeho, jak romance bývají. Tam svět duchu, divu, působení metafyzických sil, zde realnost, typy z ulice, figučky maloměstské a venkovské sunou se v prostých příbězích lehounkou formou, často na lidvy napěvek upomínající, před zrakem čtenáře. Sloky ty mají větším dílem refren, který v některých čísech jest vůbec jejich silou. V letech, kdy Quis vstoupil do literatury, byl francouzský básník-pisničkář Béranger na vrcholu evropské slávy. Quis ho nenápodobí — ale mimovolně přejal jej v sebe, přetvořil jej v sobě a vydal jej v českém člověku. A zase způsobem svým trochu drsným a ostrým ve výrazu, usečným a břitkým v kontuře, s humorem a satírou v traktaci — a bez těch, řekl bych, citových akordů, jež jsou příznakem písničkáře francouzského.

Humorem a satírou Quis vládl — o tom svědčí i knížka jeho Epigramu. A rád bych řekl, že se čestně přiřadují k střelám Čelakovského a Havlíčkovým — kdyby . . . ano, kdyby . . . kdyby byl Quis opatrně nebyl vždycky zastřel cíl, do něhož svými šipý mířil. Ale to není vlastně vinou jeho, to je tragickou vinou celé té doby a té generace. Zamířil-li Čelakovský a spustil — šíp trefil a zabídl se v hruď oběti, item Havlíček: nikdo nebyl nikdy v pochybách,

a není dodnes, komu ze ta ona jejich rána platila. Pak taková střela měla ovšem účinek. Ale epigramy Quiseovy nesou se jaksi do vzduchu, autor uzkeštlivě takřka střeží každého bližšího označení, každého zřejetnějšího výrazu — střelí, ale až když byl zastřel opatrně cíl... Říkám, tragická vina celé generace. Kdo mi uhádne, komu dávají Cechovy Petrklíče za pravdu? Obráncům Rukopisů či útočnickům na ně? Co vězi za Hanumanem? Nač mířil Vrchlický — moravskou kritiku a později nás mladší vyjímaje, jež označoval zřejmě — ve svých časových invektivách? A tak tu stojí z celé té řady let zas jen jediný Neruda, jenž, když stáhl někomo skalp s blavou, vědělo se určitě, to je páter Štulec, to je páter Kulda, to jsou Staročesi atd. A proto: tragická vina doby? Či spíše: proto doby, že generace? Satira pouštěná do větru nemá více ceny než pýří pampelišky... Citili tíhu poměrů, viděli chyby a zleřády, ale nepráskali je, práskali jen pro zvuk a zářičení.

Ještě dvě povídky veršem vykazuje básnická činnost Quiseova: Třeň a Posvěcená mše. Dobře, realisticky líčené a humorem nesené věci.

Celkem v celé té původní činnosti své stojí tu člověk pevný, čestný, vysoce vzdělaný, česky citící — ale spjatý přátelskými svazky se zástupci všech literárních i politických směrů a proto neurčitý a plně pohledu ve svých časových výpadech; básník bez sentimentality citu tvrdý ve výrazu, kde přemýšlí deklamuje, kde vzpomíná a prorokuje — řeční: jeho chtění bylo větší než síla jeho, úmysly jeho však vždy nejčistší.

Ale význam jeho jako literáta neleží vlastně v oboru verše... — by

JASNÉ POJMY.

(Příspěvek ke slovníku vzdělaného člověka)

I.

Pavel Sabatier v Životě sv. Františka Assisi praví (překlad dr. M. Kominkové, vydal jej Josef Pelc 1905):

„Jsou náboženství, která směřují k božstvu, náboženství, která směřují k člověku. Opakuji ještě jednou, že rozhraní mezi oběma těmito skupinami je čisté ideální a umělé: misí a zaměření je často tak velice, že je třeba velké námahy jejich rozlišení, obzvláště v přechodném pásmu, kde je umístěna naše vzdělanost; ale blíže k pólu, uvidíme, jak znenáhla charakter se rojevuje.

V náboženstvích, která směřují k božstvu, soustřeďuje se všechna snaha v kultu a zvláště v křesťanství. Cíl, k němuž se směřuje, je zmenit úmysly bohu, kteří jsou mocni vladaři, jejichž pomoc nebo přízeň třeba zakoupiti dary. Většina pohar-

•kvů náboženství náleží do této kategorie

Ostatní náboženství naproti tomu směřují k člověku, jejich úsilí cílí k obrození srdce a k proměně svědomí. Oběti mizej nebo spíše z vnějších stavů se vnitřními. Bůh je chápán jako otec vždy ochotný přijmout ty, kteří k němu jdou. Obrácení, zdokonalení nebo posvěcení stavují se převahou náboženskými fakty. Obřad, modlitba přestávají býti zaklínacími formulami a stávají se reflexivními rozjímáním a projevy mužné snahy, kdežto v náboženstvích prvního druhu kněžstvo hraje podstatnou úlohu jako sprostředkovatel mezi nebem a zemí. V náboženstvích směřujících k člověku kněz nemá žádné role, poněvadž každá bytost sama vstupuje v přímý poměr s Bohem.

Proroci izraelské byli první, kteří vymezili s přesností do té doby neznámou východisko kultu duševního (Isaiás I. 10. 17. srovnaj. Joel 2. Žalm 50). Slyšte slovo Hospodínovo, knížata Sodomská, usmíra pozorujte zákon Boha našeho, lidé Gomorská. K čemu jest množství obětí vašich? dí Hospodín. Sýl jsem zapalových obětí skopeu a jako krmivých hovad a krve volku a beranku a kozlu neisem žádostiv. Ze přicházíte, abyste se ukazovali přede mnou, kdož toho z ralv vaši hledal, abyste šlapali sně mě? Nepřimašete více obětí oklamání. Nov měsíců vašich a slavností vašich nenávidí duše má, jsou mi břemenem, ustál jsem, nesa je. Protož, když rozprostřáte ruce své, skryvam oči své před vami, a když množíte modlitbu, neslyším; ruce vaše krve plné jsou. Umejte se, čistěte se, odvízte zlost skutku svého od očí svých, přestaňte ze cmiti. Uctě se dobře činiti, hleďteje srdci, pozdvihnete potřiceneho, dopomozte k spravedlnosti sirotkai, zastáňte vdov.

SHAWOVA HRA O PRONÁSLEDOVANÝCH KŘESŤANECH.

V Národním divadle hrána v pátek dne 17. září po prvě třiaktová pohádková hra (v češtině: zertovná) G. Bernarda Shawa Androklys a Lev (překlad Karla Muka). Androkly a Lev se zde skutečně objeví, dává si v prvním krátkém dějství (slyv kanou mu z očí) vytáhnout trn z rančné nohy a vystoupí pak ve třetím jednání při císařských hrách v římském círku, kde mu předhoben k rozsápání bývalý jeho zachránce. Příběh, spojený ve druhém a třetím dějství ještě s jinými postavami zatýatých a odsouzených křesťanu římských, nabytí u Shawa vesměs významu symbolického, takže děj i osoby mají plnou platnost teprve, když uhodneme, co napovídají. Shaw, jenž ve svých dramatických pracích probral již tolik různých otázek soudobých, musil se posléze vyslovit dukladně také o náboženství a vybral si k tomu křesťanství v oné jeho první době, kdy ze svého povržení povznášelo se znenáhla k úkolům náboženství státně uznaného. V několika osobách, třech, čtyřech,

dramatik vidí celou jeho budoucnost a neslibuje si od ní praničeho rozhodného. Kdo, jako řecký krejčík a domnělý čaroděj Androkles, od přirozenosti byl měkkým dobrákem, ústupným manželem zlé ženy, něžným milovníkem a opatrovníkem zvířat, ten jim beze změny jistě zustane v novém náboženství. Ale kdo, jako hromotluk Ferrovius, svou bytostí odevždy byl nebezpečným, prehlivým divochem, urputným násilníkem, ten bude nových náboženských pravd užívat leda jako záminky k násilnickým činům; bude obracet na viru pozdviženou, výhružnou pěští a při první příležitosti prokáže náležitou schopnost, být věrným sluhou a bojovníkem caesarovým. A kdo, jako schátralý hýřil Spintho, narodil se nenapravitelným rozmařilcem, brodicím se v kalu neřestí, ten uvítá nové náboženství právě jen jako útěsné povzbuzení, aby se volně oddal svým choutkám, že na konec snadno získá odpuštění i smíru trochou oddané, obětavé víry. Přirozenost je Shawovi něčím příliš podstatným, hluboce a pevně zakořeněným, aby to náboženská nauka mohla zpřevrátit anebo ozářit vyšší hodnotou. Proto i hezká patricijka Lavinie, nejušlechtilejší a nejuvědomější ze všech Shawových zajatců, musí prohlásit Ferroviovi: Víš, že nejsem vždy křesťankou. Myslím, že nikdo. Jsou okamžiky, kdy zapomínám vši své křesťanské povinnosti a kdy ze mne vyrazí něco zcela samo sebou, jako dříve. Římský setník by dosvědčil, že toto „něco“, co vyrazí zcela samo sebou, zakládá nejsvudnější její puvab.

Nevyplývá z toho, že Shaw chtěl svou pohádkovou hrou říci něco proti křesťanství. Jeho Lavinie má o tom ve druhém jednání krásnou přednášku ke dvornému setníkovi a bylo by si jen přátí, aby laškující mladí muži a mladé ženy hovořili často o předmětech tak vysokých se stejnou lehkostí a stejným upřímným vznícením. Náboženství řečnice Shawova pokládá za tak velkou záležitost, že je ochotna, ihned se popřátelit s každým člověkem opravdu náboženským, ať si jakkoli jmenuje božskou vůlí, jež lidi stvořila. Kdyby Lavinie mohla být jista, že římský setník v podobě Dianině uctívá to, čemu se ona koří v náboženství svém, bez váhání poklekla by vedle něho před jejím oltářem a modlili by se spolu jak dvě děti. Ale Římané, kteří páli a nutí pálit kadidlo před sochami svých bohu, nedělají toho z vroucí, pravé zbožnosti, jejich bozi jsou toliko vnější zástěrou jejich krutosti a lhtavosti, rouhačství a útisku: »Žá-

dají-li ode mne, abych před lidmi svou duši zaručila, že ta protivná modla představuje Boha, a abych potvrdila, že ta všechna špatnost a křivost prýští z božské pravdy, k tomu nesvolím nikdy, i kdyby mi uložili tisícero hrozných trestů smrti. Nesmí se tedy do Shawových úmyslu vkládat nic ani proti důvodnosti a rozumnosti křesťanského mučennictví. Ukazuje sice Shaw na Androklovi, Ferroviovi, Spinthovi, jak rozličné byly pohnutky mučennického sebeobětování, jak u jedněch pusobil smysl pro čest, u druhých prostoduchost, u třetích bázeň před věčnými tresty, avšak Lavinie velmi důrazně a přesvědčivě ubezpečuje, že by křesťanství zajatci sli na smrt, i kdyby bylo pohádkou všecko, k čemu se vztahuje jejich víra; umírají pro něco většího, čeho nelze ani slovem vystihnout, poněvadž, kdyby se to mohlo vystihnout slovem, bylo by to příliš nepatrné, aby kdo za to umíral. »Věřím, že umru pro Boha, neboť nic jiného není skutečně dost velkým. — a nebude-li jí souzeno zemřít mučennickou smrtí: »Budu žít a bojovat pro příchod Boha, jenž ještě nepřišel. Shaw dokonce zřejmě, v postavě Androklově, přijímá za svůj křesťanský ideál všeobecně něžné dobroty, do níž zahrnuje i zvířata, a jen to arci musí být dobrota chráněná nepřemožitelnou lví silou, neboť jen taková silná dobrota bude si moci dobytí platností a uznání, podrobí si sama caesara!

Divadelní hra, která na jevišti jedná a učí jednat o myšlenkách a otázkách tak svrchované závažných, jest již proto necenitelnou repertoární vzácností, které nutno všle si všimnout. A Shaw přidává k tomu ještě svou zábavnost a napínavost, smělou puvodnost a živost svých výjevů, obsažnost, vtíp a povýšený humor svých dialogů. Kus pralesa s poraněným lvem, jenž vyděsí putujícího, unaveného Androkla a jeho zlou, hašteřivou ženu, — římská silnice s trojobloučnou branou, kudy procházejí rozpovídáné pruvody vojáků a zajatců, kde velitelé provolávají své rozkazy a měští hejskové slídí po pikantním vyrazení, — den her v římském cirku, s úředníky, gladiátory, cisařskou družinou, křesťanskými mučenníky a šelmami, se vším ruchem příprav, sporu, dvorského účastenství, s osvobozenými mučenníky, — je to exotické, pestré, barvité, má to ráz důvěrného a bohatého seznámení se zapadlým, dávným světem, přináší to nový a nový rozmanitý vznět pro divákovu dychtivost. Dramatik zdá se zacházet jako Shakespeare zcela libovolně a příliš po

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Národní divadlo, mimo *Androkla a Iva*, uvedlo v poslední době na jeviště také americkou veselohru *G. B. Fernalda Co máme rádi* (*Pu-
vab, jemuž se podivujeme*). Mělo by být vlastně
Co máme rádi, neboť jde o vkus ženský. Po tri-
akty útočí tam na slečnu Grace Challismorovou
starý typ divadelního milence, ten, jenž prudkou
smelostí chce se rýcble dostat k cíli. Stanley Miles
vpadne bez okolku s náhodnou záminkou do domu
tety Graciny, nabídne se hned za ženicha vypočítá-
vaje všechny své přednosti, podnikne za bouře
krkolomný let v závodním aeroplanu, zmocní se
tajně Gracinych návrhu na úpravu villy, kterou
si vyhlédla, koupí villu sám, zařídí ji podle Gracina
vkusu a jen místo maliřského atelieru udělá dětský
pokoj, ale vše marně. Grace Challismorova setrve
v ironické odmítavosti až do konce. A tu teprve vyo-
žní, že divoký dobyvatelský způsob Stanleyho Milesa
se přežil, dnešní mladé Američanky žádají, aby se k
ním zamilovány napadník blížil jemně a zdrželive,
má jim poprávat čas, být trpěliv na nenáhlý vý-
voj jejich náklonnosti. Nepochopí-li toho, muže na-
jisto čekat, že puvabné mladá dámy budou se za-
hadnými, klidnými úsměvy nevzrušenosti přilhlizet
k jeho ráznému počínání a že se nedají chytit ani
žádným prukazným usvědčením. Je to zároveň
lekec pro diváka, aby byl obezrelejší a moudřejší.
libila-li se mu dramatická útočnost Stanleyho Mi-
lesa s náhlým překvapováním a sensačními závod-
aeroplanovými, doví se v poslední chvíli, že se mu
neměla líbit. Měl si k ní zachovat touž pokornou
vlažnost jako jednotlivé osoby sskupene kolem
ústřední dvojice. Sledují totiž neuchylně své vlastní
myšlenky a starosti, jakoby se kolem nich a před
nimi nic nedělo, a je to skoro nejlepší povodnost
americké veselohry, některé ty kousky dialogu, kde
každý mluví pořád své, nedbaje nikoho druhého.
leta o koflicích a synovec o ženění.

Grace Challismorová měla v Národním divadle
zrale, vybujele telo, málo divci, a podobne take
zrale, zkušene vystupovány usledě ženy, která se
přenesla již přes všechny zápasy citu. V Stanley-
Milesovi p. Steimar hrál jednou zase delší úlohu,
hleděl si salonní zevní uhlazenosti, udržoval plynně
v netržitě čáře proud hovoru, ale nevyvaroval se
ani tu svých obyčklých zpěvavých koncu větných.

V Městském divadle vlnohradském měli za
záři dvě novinky. Jednou byla Lothara Schmidta
(recte Goldschmidta) triaktová veselohra *Že-
nské srdce* (*Kniha ženy*). Podle francouzských
vzoru podává se v ní návod, jak lze podvádět tu
manžela a tam manželku tak, aby oba přes pode-
zřelé příznaky a oduvodněné pochybnosti vrátili se
k pevné, neochvějné důvěře. Přistihne-li manžel
kritik nevěrnou manželku při skutku, at jen vyjde
za zasklené dveře, na nichž je vidět jeho stín, a
poslouchá! manželka proslovi k milenci rozhorlenou
řeč uražené věrnosti a stín poví, jak se zárlivec
bláženě upokojil. Složitější je věc, pojme-li žena
podezření proti muži. Její hněvivé domněnky
upnou se na jakýsi mnichovský vlak (se spacími
vozy), ve kterém její manžel jel v téže noci co
přítelova choť, a ještě se k tomu připojí jakýchsi
záhadných šest tisíc bankovního vkladu. A musí

se tedy nastroit dvojn umělejší protidukaz cizí paní jako pruvodkyně z nočního vlaku a honorář za fealistickou knihu tajně vydanou. Na původnost stačí slohivava, svobodomyšlná tchyně, která kouří vašnivě cigarety, dvě zahradní besidky, ze kterých k sobě hovoří členové rozvádných manželstev, a párček dětí, jež těží z rodinného nekladu. Proti francouzským příkladům zápletky je udělána se značnou střídmostí, aby nebylo namahy a matoucí spletností. Hry se stínem užila před Schmidtem veselobra anglická. Druhá novinka vinohradská, Chopinova valčík, tříaktová pikantní fraska Henriho Kéroula a Alberta Barrého ze starších zásob, patří do druhu ztřeštěných běhaček a schovávaček. Vše zakládá se na pokojové soustavě a upravě jeviště: dumyslné skrýše, zasouvací postele, krby s výhodnou mechanikou, nekolikeré dveře v tvaru skříní, postranní schody. Sáhá to až k V. Hugovi a také u něho celý ten aparát byl k vůli rozkaceným manželům a hřešícím milovníkům. Ale jaký pokrok v lásce od jeho let! Aparát stal se klasickým symbolem dokonalé, ustálené promiskuity. Muži nebo ženy chtívi lásky mohou vrazit do kterýchkoli z četných dveří, na kteroukoli zasouvací postel, do kteréhokoli otevíracího krbu, — s kýmkoli z druhého pohlaví se tam potkají, s tím se na potkanou pomilují. Hovory jsou toliko výplní mezi dalším vystřídaním dvojic a hudba povzbuzujícím doprovodem jako při pouličním pochodu.

Pi. Májová, zeštíhlelá, plná nově svězestí, ku podivu se upravila v úlisnost, sladké věty a vyzývavé milustky elegantních frivolních paniček. V inženýru Seidlovi p. Pražský ukázal pěkně, jak si mají divadelní milenci pochutnávat na mužském mlsání, a pro enostného notáře našel i dobrou masku i jednotný knouravý tón. U p. Zakopala působí vždy hlavně mocná síla vrhu, pádnost, říznost, břitkost, ostré a určité vyznačení; postava domýšlivého kritika s nacechranou chocholkou vlasu, vznešenými postoji a dravou horlivostí nebo postava záletného knížete se vrozeným sebevědomím a rozhodnou vážností každého hnutí jsou jako ostrým hrotem se zbeznou jistotou črtány. Joseffa sl. Durasové (p. Kohout vyslovuje džosefa) odrazela se od ostatku drastičností poněkud vulgární v řícené panenské nevinnosti kokottině. Obě hry byly zpříjemněny úpravou a světlem některých vnitřků.

Svandovo divadlo věhá do zimního období patrně s nejlepšími úmysly. Vypravilo po sobě Steinovu biedermeierovskou obchodní hru Slavík a Lasička, jež se s úspěchem dává právě také v německém divadle pražském, a Braccovu čtyřaktový obraz z básnického života Malý pramen. Slavík a Lasička, rozporem mezi starým a mladým pokolením obchodním i láskou mezi bouřlivým Bedřichem a bazlivější Louinou, připomíná velmi Knoblauchovy Milníky. Šeď obchodního světa barevneji prostráknuta postavami herecké družiny zejména zpěvačky Bettiny, — není vyloučeno, že Stein myslil při tom na Goethova Vělna Meistra. Malý pramenem nazývá Bracco hodonu, oddanou ženu básníka Baldiho, která musí trpět, že jí muž pokojně před vzdělanější a skvělejší knežnou Uhožacka, vypuzená z domu, pomate

se na rozumu a tu brzy pozná pokleslý básník, jaký měl v ní zdroj vzpruhy. Bracco snaží se dojímat podezřelými prostředky: písničkami starého námořníka, silným blouzněním ubité bytostí, ochranou něhou a dutklivostí věrného přítele. Předmět sám, význam prosté domácí ženy v životě básníkově, není dost vyjasněn; italská žena průměrná je zvlášť pod úrovní požadavku básnických a Braccovo drama vzniklo tedy z naléhavé potřeby. Zatím však jakoby záleželo jenom na tom, která žena dovede se modněji obléci.

V obou hrách největší podíl práce i účínu připadl p. Kadlcovi, jenž se umí hbitými, pospíchavými větami přichoupnout přes mezery paměti a posleji; vždycky však projeví dost pochopení a na příslušných místech cvik zdviženého, pohnutého důrazu. Pi. Svandová, lahodná, vkusná, nechybného pudu pro miru a jasnou prostotu, jde neúnavně od role k roli a v každé, při vši skrovnosti studia, podaří se jí něco, co překonává divadelní šablony; v básnickové ženě na př. pokorně a dobrácké šilnosti.

ju.

POHLED DO NAŠICH REVUÍ.

Počátek války byl koncem mnohých českých revuí a novým obdobím všech, které zůstaly. Slova jejich zní tlumeně, jen tak, jak se mluvívá u domácího krbu. Konec koncu je to dobrý rodinný hlas, jež slyšíme. A jestliže někde slovo chce být veselé a lumorné, tedy jen ozvěna smíchu skrze slzy. Slabě světěl'o v chatrči linské pohádky, toť naše krásná literatura. Ale přece svítí tmou a nemůže ho pohasití žádný závan větru.

V úvodní básni Lumíra čísla 9, jeho redaktor Viktor Děk mluví v nápisě Na hrob neznámého o mudrování a rozumování hluchých ulic, že jest seden pouze život, ale dvojí povinnost, zatím co:

— — Pod vzdálené jste země oblohou
snil o domově, o krásnějším žiti.
Bíl jste se za ty, kteří nemohou,
a za ty, kteří nechtějí se bití.

— — V požáru dýmu, za hřísání děl
noc byla někdy vražedná a chladná.
A Pokušitel slovy písma děl
Jestliže budete klaněti se, padna...!

— — Vy mladistvý však upíral jste zrak
do budoucnosti, jež je nedohledná.
A řekl jste, když šel drak:
Je život jeden. Povinnost je jedna! — —

Z ostatního obsahu čísla budíž vytčena široce založená studie Zdeňka Záhoře: Otakar Březina a Upanišady, v níž se ukazuje na mnohé shody díla Březinova s filosofií indickou, na př. na shodu konečného stanoviska Březinova s názorem Bhagavadgity, ač — Březina, syn moderní doby, vychází ze skepse a od ní dospívá k víře. Autorum upanášad právě víra jest východiskem.

Osvěta v zářijovém svazku vzpomíná zemřelého svého redaktora Fr. A. Šuberta, jehož památce věnován úvodní článek Adolfa Srba. Do vzdálenější minulosti české práce a českého kulturního rozvoje zanášá čtenáře stať Karla Kačera: Generace májová a Mladé Německo, jež dospívá k tomuto závěru: Umělecká hesla májové generace, jak byla převzata z Mladého Německa, možno shrnouti v jeden pojem: realismus. — — Velkou přítěží se stalo generaci májové bezdůvodné přejetí sociálního hnutí mlado-německého. Ale byla s tím spojena velká ztráta, protože májová generace nespĺnila, a za takových okolností ani nemohla splniti, svůj

filologickou, přednesenou v Učence společnosti. Když převzal redakci Cech, provedl plan dumylně, a když převzal vedení Osvěty, pozvedl ji na úroveň, na které nebyla v posledních letech Vlčkových. Měl nepochybný vliv i na redakci Národní politiky, když do ní vystoupil, neboť její přiblíženost je mnohem lepší než minulost. Jak se Šubert vzdělával ke svým úkolům, tak se slechtily i vnější formy jeho vystupování, kterých bylo potřeba ve styku se světem domácím a cizím zvláště. Nemáme příliš mnoho takových mužů, kteří dovedou obstarávat naše styky se vzdělanou Evropou. Šubertovy cesty do ciziny a paměti podávají obraz gentlemana. O jeho divadelním ředitelství možno říci pětivě, že mělo vysoký cíl a že co možná omezovalo ústupnost vůči nízkému vkusu obecenstva a zřetel na plně pokladny, bezcenné a lehtivý brak vymítal z chrámu. Na konec Fr. Ad. Šubert stal se značnou autoritou národní vůbec a za to děkoval jen svým osobním vlastnostem. Přestal být ředitelem Národního i Vinohradského, ale nepřestal být starým Šubertem, ušedl a hodností nic mu nepřidávaly. A největší vážnosti těšil se právě v posledních letech, když nezastával úřadu žádného. Kam se člověk v posledních 20 letech podíval, všude byl Šubert. Zakládalo se Národopisné museum po národopisné výstavě jím navržené — Šubert; zrodila se na pražské radnici sociálně humanitní komise — Šubert; žurnalisté a spisovatelé zakládali stavební družstvo — Šubert; organizovala se Husova společnost — Šubert; bylo potřeba promluvit u pomníka neb u hrobu — Šubert. Organizatorských talentů není u nás nedostatek, nedovedou si však zjednat dostatečných podmínek, aby něco provedli. Politicky Šubert byl Staročech, ale byl také podílínskem Času, neboť říkal o realismu, že se mu proto velmi blízký, protože představuje stranu Palackého, jaká měla být, jak si on její vývoj představoval. V době válečné rádi jsme se spolu zastavovali, souhlasili jsme v názorech, a je-li mně čeho lito, tedy že se Šubert nedočkal konce. On byl z těch, kteří toho zasluhovali. J. H.

* **Zemřel** 22. září v Turč. Sv. Martiré Ludevík Š. (Lécsz) muž spisovatel v Eleny Šoltészové a věku 79 let. Starý pamětník. Býval podporcem slovenského gymnasia martinského, v mladších letech Slovenského spevokolu, dlouholetým vybořem martinského Nakladatelského spolku nebo členem dozorců rady. Pochováni ho 24. září. Paní Š. je předsedkou spolku Živeny a redaktorkou časopisu téhož jména.

* **Z našeho denníčku** jmenuje se knížka, vydaná ve sbírce Dívky u K. Svobody v Bystrici pod Hoší. (za 16 hal.). Byli to slovačtí žáci 4. třídy, kteří si řekli že si budou znamenat všelijaké události, které za rok zazíjí. Tak vznikl Denníček. Pan učitel Bedřich M. Beneš nahlédl do něho a vybral z něho několik zápisů, které jeho žáci pro sebe zaznamenali. Takového něco sotva zazíjí a snese česká školáčka, jako zažila a zapsala nejménovaná Slovenka. Její kamarádka líbovala si, že byla na svatbě za družičku, měla se dobře, tančila a myslila na jednoho, ale který to je, nepoví. — Za to my — zepsala jiná kamarádka do denníčku — my jsme se tak dobře neměly. Chtěly sme se na tu svadbu dívat, jak tanče. Tlačily jsme se ke dveřím, a jak někdo otevřel, nakoukly jsme jedna přes druhou. V kterousi

chvil jsem vstrčila hlavu trochu dál, tu Vince bře dveřmi až se mi hlava otrásla. A zub byl venku. Zakřikla jsem, vyplila trochu krve, a boles přešla. Tož jsem zub zahodila mezi bečky, byl tam narovnaně, a vylezla jsem na ně. Mařa Ondrášova lezla za mnou, bečky se překulily, byl velký rámus, až pantáta (hostinský) vyletěl a nás všechny vyprovodil. To se ví, že pěkně ne. Vidíte hlava mezi dveřmi, otrásla se, zub vyražen, vyplila trochu krve a vylezla na sudy, aby lip viděl na svatební tanečníky — to nebude žádná kře-hotinka!

* **Obraz Prahy** nemáme všichni stejný. Pan d. Josef Karásek — podle toho, jak zakončil nekrolog Šubertův v Moravské Orlici 21. září — má obraz Prahy obzvláště zábavný. Kdykoli násinec vzpominá na Prahu — praví tam — vynoří se mu v paměti Antonín Truhlář, Mourel Gebauer, Kvičala, Lukeš, redakce úředních listů v rodině Svátkovou a starým Crhou-Moravčanem v Praze člověkem dobrého srdce, pak zas ohromná osobnost Vrchlického, a mezi pilíře českého svět kulturního a vědeckého, vedle Rezka, Golla, Pandý patři vždy Šubert — Je-li někdo, kdo: Prahu českou a duchovní život její nedovede přestatit bez Jana Kvičaly a Václava Crhy, Gebauer a Randu bez Josefa Svátka a Jos. Lukeš, má být aspaň tak pečlivý o svou pověst, aby t neprozrazoval!

DĚTSKÝ KOUTEK.

CH. WAGNER.

OSLÍ VEJCE.

Žil kdysi měšťák, lakomý a domýšlivý, který vždycky všemu lépe rozuměl než ostatní lidé a jenž rád kupoval všechno tuzlaciem. Co byl živ, nikdy nepobyl ani den na venkově. Venkov byl pro něho pustou a venkované zvířaty, dobrými pouze k tomu, aby sloužila měšťákům.

Pedivný ten občan dlouhou dobu si přál koupit svým dětem oslika. A poněvadž mu všichni oslové, kteří mu ke koupi byli nabízení, zdáli drazí, vydal se na cestu do hor domnívaje se, že tam běhají osli divo a že je třeba jenom chytil některého.

A vskutku! U jedlového lesa, temného hlubokého, našel, co hledal: oslika hezoucího, malinkého, ještě mladého, slove: oslika k pomilování. Ten bude můj, řekl si, přikročil k němu a navlékal mu ohlávky.

Co to děláte? vykřikl muž, jenž mu daleko v lese porážel strom. Ten osl patří mně.

Dobrá, dobrá. A kolik žádáte za oslátko?

Především není na prodej; a za druhé jistě byste za ně nedal tolik, za kolik stojí.

A co tedy stojí?

Dvě stě padesát korun.

Cože? Za tu cenu přece koupím koně

Dozajista, a krásného koně a vozík k tomu!»

Slovo dalo slovo. Venkován poznal, že má před sebou měšťáka, který ničemu nerozumí. Proto pravil: Byla by to také od vás velká hloupost vyhodit za osla tolik peněz, když si ho můžete opatřit skoro zadarmo.«

»Jak to?»

»Zcela jednoduše. Koupíte si oslí vejce a vysedíte si je; já jsem to zrovna tak udělal. Po třech měsících budete mít roztočilého oslíčka. Musíte ho ovšem s počátkem živit mlékem pomoci lahve. Bude vás mít za to rád jako dítě. Hleďte, můj osel se ode mne ani nehne; ví dobře, že jsem byl jeho chůvou.«

»Povídáte mi tu nehoráznou lež!

»Inu, možná,« odvětil venkován a sekal dále do kmene.

Měšťák zmaten po chvíli znovu ho vyrušil a ptal se ho:

»A kde bych si mohl opatřit oslí vejce?»

»To je náramně choulostivé. Prodávají se všelijaké bezcenné druhy pocházející od oslů nehezkého a neušlechtilého plemene. Jiná zase bývají stará a špatná. Když mi dobře zaplatíte, prodám vám vejce podobné tomu, ze kterého se vylihl takhle můj osel.«

»A zač mi je prodáte?»

»Za dvacet korun; věru za babku.

Uzavřeli obchod, a sedlák sešel s cizincem s kopce dolů, zašel do stodoly a pochvilí přinesl veliký, šedivý předmět, tvaru vejčitého, na kterém bylo křídou napsáno: Vejce španělského osla, snesené prvního apríle letošního roku.

Měšťák, jenž nikdy nic podobného neviděl, byl všecek nadšen; zaplatil a vítězoslavně se vrátil domů.

Upravil si lenošku tak, že sedadlo mělo podobu hnízda; do něho položil vejce a sedl si na ně. Po té postavil před sebe kalendář, ve kterém pečlivě přeskrtával uplynulé dny. Se svého místa skoro ani nevstával, neboť venkován durazně mu kladl na srdce, aby nenechal vejce nastudit. Když se ho žena a děti vypyávaly, proč tak vytrvale ve dne v noci sedí v lenošce, odpovídal: »Sedím na vejci; a sedí-li se na vejcích není přece dovoleno vstávat.« Konečně již vysmívala se mu žena: A cože o jen má vyjít z té tvé tykve? — Z tykve?« urazil se. »Je vidět, že hospodářství ani za mák nerozumíš! Však ti ode leneska za čtrnáct dní ukážu, co se může vylihnout z takové tykve, jako je ta moje.

Za nějaký den potom stěžoval si náš občan na závratí. I doporučil mu lékař pobýt na čerstvém vzduchu. Měšťán vrazil si tedy na hlavu teplou čepici s ušima a dal se ve své lenošce odnést na venkov čtyřmi nosiči, kteří se střídali. Dva, kteří právě odpočívali, kráčeli vzadu za lenoškou a smíchy se div nezaklí. Ale náš muž si v duchu říkal: Jen se smějte, bláhovi hlupáckové, za deset dní se budu smát já.« A z čiré radosti jal se lýkat jako osel.

Na venkově prodléval po celé dny v lenošce. Bylo to na nízkem vršku. Byla tam však puda písčitá a velmi snadno se sesouvala. A tu jednoho krásného dne lenoška tak nešťasně se zabořila do písku, že měšťák i s vejcem — bác! — svalil se na zem. Vejce kutálelo se s kopce, a milý měšťák hnal se za ním. Pojednou tykev narazila na trnité výhonky velikého keře a rozloupkla se na kusy. V onom křovísku měl lože zajíc a vyrazil všecek zděšen z něho ven. Měšťák pokládal jej za mladého osla, jenž se právě vylihl; i pádl za ním, velaje na něho něžným a prosebným hlasem: Ia, ia! Oslíčku, počkej na svého papá! Lidé se smáli, až se za boky popadali. Celá ves otřásala se smíchy. Pyšný měšťák setrval však ve svém přesvědčení, že se mu podařilo vysedět oslí vejce.

A věří tomu dodnes.

B. Š.

LISTARNA REDAKCNI. Na přání nejbližších přátel i družstva Pokroku pořádám a vydávám tento list, aby náš kruh novinářský a spisovatelský zachoval si styky s dobrými lidmi, kterých za 28 let narostly tisíce. Tedy aspoň týdeník literární a kulturní! Nejsm tak mlád, abych věřil, že za mého řízení a v této době Novina způsobí v literatuře české zemětřesení. Ne, do převratu v duši národní je daleko ještě a krásné písemnictví k tomu nestačí. Ale tomu věřím, že i skromným listem zábavným a poučným lze mluvit užitečně věci k národu, bude-li list ten pravdivý a poctivý. Novina učiní dost, jestliže dovede budít dobré city v národě a jestliže dovede rozšířit několik zdravých poznatku pro nejbližší naše potřeby. Chej věst Novinu pravdivě, protože pravdivost pokládám za požadavek umění jako vědy. Ani umění nesmí se vylučovout z obecného zákona, že musí být založeno na pravdivém pozorování, aby mohlo být pramenem správného jednání. Jednání! Vždyť umění všecko není jen pro rozkoš smyslů, nýbrž pro rozhojňování našeho života. Od nynějšího světového otřesu slibuji si všichni — a také my Čechové —, že z něho vyjde obrozený člověk. Kdyby se Novině podařilo ukazovat, třeba jen tušivě a matně, na cestu k našemu obrození, pokládal bych své úcastenství při ni za pýchu svého života. S někdejší Novinou tento list nemá společného nic leč jméno. — Několik adres. Mnohé staré známé nevyzval jsem ještě ke spolupracovníctví; předpokládám mlčky, že přijdou, jakmile o Novině zvědí. — Prosim pana Ferd. Peroutku, aby mě v redakci navštívil neb udal svou adresu.

Nakladatel B. Koč

zahajuje po 5leté přestávce novou svou nakladatelskou činn

obude pokračovat v tomto směru, ve kterém před pěti lety přestal. Zahajuje ji p evzetím UMELECKÝCH SN
stere bude dále sám redigovati a svým nakladem vydavati. Jako první dílo vydá začátkem října t. r.

Fráni Šrámka „Léto“,

na které vypisuje tomto subskripci Kdo pošle do 8. října t. r. na Šrámkovo Léto peníze předem, obdrží je za subsk
cenu K 120. Po vydání bude cena knihy krásně upraveně značně vyšší.

Mimo to doporučuje podepsaný nakladatel k hojným objednávkám dosud vydaná díla v Uměleckých Sna
n hž seznam zde uvádí:

Lidové tance v dvěch těloeviku od Marie Němcové. Za K 2

Třicet písní s průvodem klavíru nebo harmonia pro školy mateřské a nejmžší třídy 5. ol obecných (1. a 2. školní rok) na slova Vilmy Sokolové složil profesor Václav Mladý. Třetí nezměněné vydání; Schváleno výnosem c. k. ministerstva osvčty a vyučování ze dne 5. března 1903, č. 260, za K 1'60.

Bramborové divadlo, jeho historie, praktický návod a hry od Ph. Dra. Jindřicha Veselého. S 49 obrázky, barevnou přílohou a barevnou obálkou dle kresby A. Kašpara. Cena K 1'80.

Příručka českého loutkáře od Ph. Dra. Jindř. Veselého K 1'50.

Hudební slabíř od Jana Urbana. Škola zpěvu dle not. Intonace cil. I. Pro školy obecné a měst. schválen výnosem vys. c. k. ministerstva vyučování č. 2981 z 15. února 1914 Vydání pro učitele za K 1'40, vydání pro záky za 40 hal.

Zpráva o utrpení a smrti místra Jana Husa od očitého svědka v Kostnici. Moravana Petra z Mladenovic. Vydal s výkladem a poznámkami Dr. V. Chaloupecký. Za 50 haléru.

DÍLA UMĚLECKÁ:

Křížová cesta Frant. Bilka (reprodukce 14 dřevorez z zastavení Kristových a 27 vypuklin s gmenty „utrpení nebe“ rovně vypukliny „utrpení země“ se slovným doprovodem Fr. Bilka). Celé dílo tištěno je na 28 listech siln ho kartonu pro umělecký tis., formátu 50 - 32 cm a prodává se v obalce s plastickou vyzdobou za K 30— i na měsíční splátky po 3-5 K.

Malé vydání Bilkovy „Křížové cesty“, obsahující jen reprodukcí 14 dřevorez z zastavení Kristových, tisknute a stejnem papíře jako vydání velké, prodává se za K 1'50.

Z domova i ciziny Ferdinanda Engelmüllera. Věbor obrazů z doby novější. Za K 20

Velký tih plači. Z „Ohlasu písní ruských“ od Fr. L. Čelakovského vypracil umělecky. Cena K 3'60.

PRO MLÁDEŽ:

Mikoláš Aleš mládeži. Vlastní vřbor mistrův, čítaj obrázku. Dvojitá úprava; vydání nevázá na dobrém p po 1 K, při objednávce školní aspoň 10 výt po vydání na krásném kresl. papíře dle vazby po 3 a *Sokolský slet* Kožíškův sokolské figurky k vystřih Osm archů provedených barevnou litografi, celke figur, za 1 K 20 h.

Kállnerovo husitské vojsko. Osm archů 85 figurek stříhování v barevné reprodukcí dle návrhů ml. Kutiny. Cena 50 hal.

Babička od Boženy Němcové. Lidové vydání za s barevným portr. 17. leté B. Němcové za 40 h. za 40 h franko.

Pan učitel. Povídka B. Němcové. Ilustroval R Adámek. Za 10 hal

Rozárka. Povídka B. Němcové. Ilustroval Rud. mek. Za 10 hal.

Chudi lidé. Povídka B. Němcové. Ilustroval R Adámek. Za 20 hal

České pověsti, které uspořádal, výkladem a pozná opatřil prof. dr. Fr. Tichý (básník Zdeněk Brome

Sborníček podává jen básničky zpracované p Jiráskovy, Třebízského, Erbenovy hovy Beblavého [v slovenském nářečí], Herderovu a Jaroslava z rukopisu Královského v úpravě prosou a j.) Za 80 hal.

OBRAZY K ZARÁMOVÁNÍ:

Rud. Bém: Portrét Jindř. Fügnera | Každý obraz v

„Amo t: Hus na hranici | mátu 50 - 35

F. Mathauser: Hus ve vězení píše | za K 1'—, poš

poslední dop s Če hům | K 1'20.

B. E. Murillo: Jan Křitel |
Mimo to začne podepsaný vydávati 1. říj. m p
měsíčník pro dívky:

DÍVČÍ PRÁCE.

ČASOPIS PRO VÝCHOVU VKUSU.

Jednotlivá čísla po 24 hal., předplatně na rok na 1
i s poštovní zásilkou K 2'61.

Přátelum bývalého nakladatelství B. KOČÍHO, kterým stýskalo se po jeho činnosti, naskytá se zde příležitost, aby hojnými objednávkami na výše uvedená díla projevíli novému závodu zase svoje sympathie.

Objednávky lze nejlépe učiniti poštovní poukázkou, již nutno adresovati:

Vydavatelství „Uměleckých Sna“, B. Kočí v Praze

Františkovo nábřeží číslo 14 nové.

České Mody

Delší český pův. dn. list usán. S. Str. zájem o výs. v. bl. kn. Český sv. Ú. Um. le. práce tu. od. bs. dv. entek. um. le. as. mysl. ve. s. o. ly. pražské. vodn. r. n. m. n. t. Mor. a. Sl. v. n. s. k. v. r. p. re. St. a. o. p. r. k. t. i. e. m. v. e. d. e. n. i. d. o. m. a. c. n. o. s. t. i. V. e. r. s. i. a. t. e. l. e. t. e. m. o. l. e. t. i. K. a. d. a. r. e. g. l. a. b. t. i. k. e. o. b. d. i. z. y. z. d. r. n. a. 20. m. i. l. i. o. n. y. v. s. h. r. e. p. r. o. d. u. k. e. n. a. d. p. s. a. n. o. Č. e. l. o. r. o. n. t. p. r. o. d. l. a. t. n. e. 5. k. o. r. u. n. 30. l. i. V. y. d. a. v. a. K. a. r. e. l. L. o. u. k. v. P. r. a. z. e. S. n. a. l. e. n. i. u. l. i. c. e. 1. 0.

C. K. PRIV.

PRVNÍ ČESKÁ
VZÁJEMNÁ POJIŠTOVNA
(založ. r. 1827)

== SOUDPLENÝ ÚSTAV ==
ČESKÁ VZÁJEMNÁ
ŽIVOTNÍ POJIŠTOVNA

ČESKÁ POJIŠTOVACÍ ODVĚTVÍ

EF. 65 PRAHA, SPÁLENÁ UL. TELEF. 5094

Dr. Šimsy v Krči u Prahy, pro
výživu, srdce a nervu. Tel. 3981.

AKADEMICKÁ KAVÁRNA
BOHUSLAVOVA V PRAZE
== doporučuje se ku hojně návštěvě. ==

vyšlo:
FEDOR SOLOGUB:
adší než jed

Román.

Jedna z nejvýznačnějších
prací proslulého autora!

Za K 2.—

oupiti v každém knihkupectví a
v kladatelství

BOROVÝ V PRAZE II.,
Štěpánská ulice 37.

RUJTE V NOVINĚ

n. M. Staňukovič:

D. volky admirál

(Dobré knížky č. 8)

Poštou za 60 haléřů.

(Správa Noviny.)

Pro. i. o. v. a. n. H. u. s. o. y.
o. y. k. l. č. i. t. a. n. e. d. o. u.
e. s. e. s. e. k. V. P. S. O. R. N. A.

Pro veřejné
lidové čítárny

vy. l. a. n. y. K. u. p. o. v. a. t. e. c. e. a. t.
č. i. s. 30

Cena 6 hal., poštou 9 hal.

Pro. i. h. r. o. r. a. d. n. y. c. h. o. b. e. d. n. a. y.
k. a. k. z. e. l. a. s. t. e. v. y. v. h. a. d.

Dle zásad tohoto spisku jest

řizena v. č. t. s. n. a. v. r. e. n. t. c. h.

l. d. o. v. e. l. č. i. t. a. r. e. v. y. Č. e. c. h. a. c. h.

na Mor. a. v. e. S. l. e. z. s. k. u.

P. r. a. t. a. n. i. z. e. v. k. a. r. l. i. n. u.

l. i. t. e. t. v. i. j. a. k. o. v. y. N. a. k. l. a. s.
l. a. n. e. s. t. y. P. r. a. z. e. II. v. P. r. a. z. e.

II. V. a. z. l. a. v. s. k. e. n. i. m. i. L. i. n. e.
v. s. o. r. a. v. e. N. o. v. i. n. y.

Zvojenk ho živoča.

G. N. Sergějev-Censkij:

MEDVÍDEK

(Dobré knížky č. 10.)

Poštou za 33 haléřů (i ve známkách).

Správa Noviny.)

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zasle
zdarma Správa Noviny.

ČASOVĚ!

Právě vyšla praktická knížka

**PEČENÍ CHLEBA A JINÉHO
PEČIVA V DOMÁCNOSTI.**

Z obsahu vypínáme: O mouce a jejím uschování
Pečení chleba žitné o. pšeničného, s přílav-
kem mouky ječné, ovesné, kukuričné, bramb-
borové, luštěninové. Pečení bílého pečiva a j.

Sepsal J. MRAZ.

Cena 70 hal., poštou 75.

Na skladě u všech knihkupců, jakož i v
nakladatelství E. ŠOLCE v Karlíně.

1.

ČÍSLO NOVÉHO XVI. ROČNÍKU
BELETRISTICKÉHO
TÝDENÍKU

ZVON

PŘÁVĚ VYŠLO.

Odpověď redaktor: Fr. S. Procházka.
Redakční kruh: Al. Jirásek, Jan Lier
K. V. Rais, Jos. Thomayer.

Obsah: Heyduk, básně
Jirásek, „Pisničky“, histor. cka
povídka
Thomayer, „Z lidské biologie“.
Šova, básně.
Čapek, „Labyrint světa“, novela
Svobodová, „Příběh Malachie
z Brankova“, román.

Každému P. T. odběrateli skvělá obrazová premie

„Kvetoucí Praha“
Račte si vyžádati na ukázk.

Předplatné nezvýšeno, čtvrtletně K 320 i s pošt.

Odběr využíváje kterékoli knihkupectví jakož i

Administrace Zvonu v Praze,
Svobodova ulice 1961.

Jelikož nám následkem nedostatku personálu není možno všechny dotazy ohledně našich

masitých konzerv

zodpovědět, sdělujeme, že ceny ačkoli maso velmi podražilo jsme

nezvýšili a nezvýšíme,

dokud naše zásoby stačí. Máme dosud na skladě:

Značka S. K. 221.	1 kg. krabice rybích knedlíků	K 1 15
	1 kg. vepřových jazyčků	K 2 10
	1 kg. vepřového v rosolu	K 2 10
	1 kg. galasé hovězího	K 2 30
	1 kg. masa hovězího	K 2 40

V. ČADIL A SPOL.,

velkoobchod lahůdkářský, Praha II., Václavské nám., nár. Štěpán. ul.

Reservováno

pro firmu

Fr. Štěpánek,

továrna na obuv

ve Zlíně.

ZÁVILKY NA VÝBĚR

VELKOZÁVOD
DAMSKOU
KONFEKCI

FRANTIŠEK
FRIML

PRAHA, Celetná 30.

Z PŘÍNEJENÝCH LÁTEK
JE TĚŽ ODEV ZHOTOVITI

ADOLF MIKEŠ

VYŠŠÍ A KONCERTNÍ

HRA KLAVÍRNÍ

PRAGA II.,

PODSKALSKÁ TRÍDA ČÍS. 359, MORÁŇ Č. 1.

PRO
POL
TAŽE

osvědčují se r

Dr. LAHMA
trikotové pánské
živůtky, kalhoty,
které nab

LUDVIK
KLEPETEK
specialista trik
zbožím
v Praze II., Cel

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláci se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5— 6 odp. v místnostech redakčních. Telefon 1240.

J. S. MACHAR:

DO NOVÉHO VYDÁNÍ KNÍŽKY CONFITEOR . . .

Ta leta dávno za námi.
ta paradoxní leta . . .
Je duben, slunce mlhami
své blesky plaše metá.

Hlad stená ve všech nervech tvých,
hlad duše po životě —
a tys ji sytil spoustou knih
a věznil o samotě.

Až syta bez nasycení,
bez tužeb žádostiva
se mříží svého vězení
do dálky v život dívá.

Dech fialek k ní zavane
a skrívánci hlas z polí —
a ji to žití neznané
jen bolí, bolí, bolí.

★ KLIŠÉ VEČERNÍ.

Už dálka rdí se nad horami zlatem,
mdlé slunce klesá na kraj obzoru,
už s druhé strany nedočkavým chvatem
se bílý měsíc krade nahoru.

Nad čistým dnem se rozestřel jas plavý
a velké ticho. Vše je bez hnutí.
I staré vrby sklonily své hlavy
a trávy ohnuly se k usnutí.

★ V ŽELEZNÝCH DNECH.

Svět starý s praskotem se tříští,
co bylo, zaniká a hyne —
vzdor všemu stále věřím v příští,
zda lepší? nevím — v příští jiné.

A zrak je vzpjat — co dech se tají —
v dál k zamlženým dějin metám —
dnes tisíce tak naslouchají,
dnes všichni takto bledíme tam.

Jsme tisí. V dále gigantický
provádí Osud soudy hřmící
ba, člověk mlčí, jak už vzdychky,
až měl by právě tolik říci.

★ POHÁDKA O SPÁČI.

Pamatujete se dosud na Irvingovu pohádku o Rip Van Winklovi, báječném spáči? Jsou krásnější pohádky na světě; ale tato je nejpodivnější ze všech, co jich znám.

Rip Van Winkle byl americký sedlák z hollandské vesnice na úpatí kaatskillského pohoří. Měl zpuštěnou farmu a zlou ženu; proto ho snad netěšil pobyt doma a práce v hospodářství, a on trávil svůj čas tím, že si hrál venku s cizími dětmi, rozmlouval s několika sousedy před venkovskou hospůdkou nebo se potloukal s puškou na rameni po lesích.

Kdysi na takové toulce v horách překvapil jej večer. Spěchaje dolu nejbližší stezkou, ocitl se ve skalní kotlině, v níž tábořila podivná společnost. Muži neobyčejného vzezření hráli tam v kuželky a pili pálenku. Měli drsný vzhled, pichlavé oči, široké tváře a zarudlé nosy; byli oděni kroji dávno zaslých dob, jaké Rip vidal na starém obraze vesnického pastora. Rachot házených koulí rozléhal se v skalách několikanásobnou ozvěnou jako dunění hromu; lahve pálenky prázdnily se mezitím dlouhými doušky, ale nikdo z hráčů nepromluvil slova.

Na pokyn usedl Rip také k nim a napil se pálenky. Byla výborná, a každý doušek budil v něm touhu po novém. A Rip pil a pil, až se mu oči zavřely a hlava klesla . . .

Když se probudil, viděl, že sedí na omšelém pahorku, a po skalní kotlině a jejím táboře nebylo ani stopy. Jeho věrný pes byl ten tam, místo své čisté brokovnice našel starou, rezavou pušku s červotočivou pažbou, a cestou, kterou večer krá-

cel, tekla nym bystrina. Sestupně podíval se své tezkopadnosti a ztrnulosti svých udu. Když přicházel ke vsi, užas jeho teprve vzrůstal. Potkával lidi, oděné v nezvykle kroje a nikoho z nich neznal; domy, které tu ještě včera stály, zmizely a místo nich vyrostly nové; jeho vlastní dům byl zrceninou, v níž nikdo nebydlil; na místě jeho oblíbené tiché hospudky stála velká dřevěná restaurace, před níž rokoval zástup lidí o volbách, o kongresu, o bitvě na Bunkerském kopci a o jiných věcech, jež se zdály Ripovi hotovou babylonštinou. Lidé byli vesměs cizí, nikdo ve vsi ho neznal a sotva kdo se upamatoval na jeho bývalé přátele.

Konec konce vyšlo na jevo, že ubohý Rip upadl v horách do společnosti mrtvých námořníku Henrika Hudsona a že jeho spánek po osudné palence trval dvacet roku. Svět se zatím hodně změnil, jeho žena umřela, jeho děti dospěly a jeho vlast se stala svobodnou republikou...

Podivná pohádka! Tak se mi alespoň zdálo, když jsem ji přečetl po prvé jako malý hoch. Dnes však vídum, že není pranic podivná, ba že to ani není pohádka, nýbrž nejběžnější skutečnost. Je tak málo princev, kteří zabijí draka, tak málo Honzu, kteří napalují čerta, tak málo rytířů, kteří osvobozují zkamenělý dav; ale Rip Van Winklu je všude plno kolem nás, hemží se jimi všeckv městské chodníky i polní stezky.

Rip Van Winklové nemívají vzdy zpustlých farem a vadivých žen; mají někdy kvetoucí obchody nebo výnosné úřady, vlivné ženy a utulnou domácnost. A nebývají obětmi strašidelných příšer, nepijí svůj uspávací nápoj ve skalní kotlině mezi mrtvými námořníky; místem jejich očarování bývá střizlivá hostinská místnost, naplněná tabákovým dýmem a ozdobená reklamními plakáty, kde mají svůj stul, svou židli, ano i svou sklenici s monogramem. Pálenku Ripovu jim nahrazuje pivo a kuželky jeho nočních soudruhů zastanou karty.

Zašli sem kdysi na pozvání svého známého a zázili tu příjemný večer; i přišli brzy opět, neboť mnozí lidé věří, že náhodu lze připravit a věcejšek opakovat. Přicházejí potom každý týden, pak dvakrát týdně a potom každý den. Někdy se baví, jindy se nudí, ale vždckv posilují svůj zvyk. A ten se konečně tak zakoření, že nedovedou prožít večera mimo svou hospodu.

Od té chvíle, kdy se jim jejich hospodský stul stal nepostrádatelným a jejich sklenice s monogramem nedotknutelnou, počíná jejich magický spánek. Kniha jim vypadne z ruky, abv ji nikdy už nezdvihli. Divadla, koncertní síně, obrazárny — to všecko zustává na břehu bdění, od něhož se vzdalují. Tamtéž zustávají i jejich mravní povinnosti, jejich věcerejší zájmy a životní plány. Přestávají být manželv, otcí, občany i Čechy, abv se stali jen a jen členy stolové společnosti U zlatého kamzika.

Jejich ženy vadnou o samotě a jejich děti vyrůstají bez opory. Manžel a otec je pouhým hostem rodiny, jenž přichází v poledne, abv se najedl, a po pulnoci, abv se vyspal. Není duševního pojítka v tomto rodinném kruhu. Ženy myslí na své zmnožené starosti a na své zklamané sny o manželství, muž na revanši, kterou připraví dnes večer panu

Konupkovi v makslu, a v hlavach dětí vří horke touhy po životě, svudná hesla dne a tízive pochýbnosti vyvoie. Jediným pojítkem, které váze tyto tři světy, jest společná misa, která nebyvá vzdy dostatečně naplněna, ztrávil-li příliš mnoho Zlatý kamzik.

A okolní svět ovšem také nestojí. Nové záliby se vynořují, nové snahy uplatňují, nové názory vyhraňují; nové hvězdy a nové mraky vystávají na obzoru; věda přináší nové objevy, umění nové plody, život nová zklamání a naděje; na strážích se vyměňují hesla, bohové sestupují s oltářů a jim zabírají jejich místa. Společnost se přetvořuje, hodnoty prehodnocují, píseň života se hraje v nových variacích. Ale naši Rip Van Winklové málo zvidají o těchto změnách, neboť ony sotva proniknou do zakouřeně jizby U zlatého kamzika.

Odkud by také zvěděli? Nečtou než denní zprávy novin, a čtou je šilhajice jedním okem na nedaleký kulečník a naslouchajice současně anekdotě, kterou vypráví jejich soused. Okna jejich pracoven jsou příliš pevně zavřena, abv mohly vniknouti buříské písně, a dvře jejich hospudky nepropustí vzdechu toužících. A společnost, již otvírají svůj sluch i své srdce, skládá se ze spáčů právě takových, jakými jsou sami.

Jejich práce? Pracují obyčejně jen na oko a vzdy jen mechanicky. Jejich činnost je nesena setrvačností, pohybuje se ujetou cestou, nebdá vývoje a nepřináší objevu.

Tak spi naši Rip Van Winklové svým nerušeným spánkem deset, dvacet, třicet roku, a neprocitnou dřive, pokud jich nevzbudí tvrdý náraz na nějakou změnu, která se třeba dávno chystala, ale již klidný spáček neviděl rusti od svého karetního stolku. Jeho děti se přihlásily o svá práva k životu; jeho žena, jež nesla trpělivě břímě všech rodinných starosti, náhle zemřela; nějaký drzý vetřelec mrštil po něm svým posměchem, nějaká stráž pořádku ho zastavila, protože neznal hesla dne. Jeho procitnutí přinášívá mu tolik trapných překvapení jako jeho pohádkovému předkovi. Cesta, kterou včera kráčel, je proměněna v bystrinu; jeho věrný pes zmizel a jeho nohy jsou těžké jako z olova; jeho rodné vsí nelze poznati, lidé, které potkává, jsou cizinci a mluví neznámou řečí. Snad se náš spáček s nimi dostane do sporu i sáhne po své zbraní; tu se však objeví, že jeho puška je sežrána rží a nehodí se k obraně. Nezbyvá, než smířit se s novými poměry, sblížít se s novými lidmi a hrát mezi nimi roli dědečka, který vypráví mládeži o zlatých starých časech.

Jsou však Rip Van Winklové, kteří se nedovedou podřidit v tuto roli. Ocitnuvše se tváří v tvář nastalým změnám, nehorší se na sebe pro svůj mnohaletý spánek, nýbrž na ty, kteří bděli, pro jejich proměny. A jestliže Winklum osud svěřil vlivné postavení a propučil jistou moc, snaží se ze všech sil, abv odčinil kus vývoje a zvrátil svět do fáze, v níž byl před jejich usnutím. To je nejškodlivější druh Rip Van Winklu, spáčku, neboť rozsevá máky svého mátožného spánku po všech luzích života.

Ksg.

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

X. SE SLAVÍČKEM NAPOSLEDY.

Když jsem se vrátil z Itálie domu, to bylo roku 1907. V těžkých dobách smutku po smrti matčině jakoby se všechno se mnou bylo hroutilo.

Mezi smutečnými projevy, které mi poslali moji známi, byl přátelský a syrcovaně upřímný list Slavičkuv, který lišil se ode všech ustálených kondolencí a který dovedl do mé duše zanést znovu trochu světla. Upřímná a jímavá byla slova, která dovede napsat jen velký člověk a umělec, jakým byl Slaviček.

Smrtí matčinou všechny mé plány do nejbližší budoucnosti shroutily se úplně. Také Hněvkovskému, který mne na Sicílii očekával, podal jsem o tom zprávu.

Vrátiv se do Prahy, navštěvoval jsem jako dříve společnost v Platýzu. Chodivši tam titíž lidé jako před tím. V čele stolu často sedával dr. Herben, dlouholetý přítel Slavičkuv. Mimo známé, které jsem již dříve uvedl, chodilo tenkrát do formanky platýzské několik nových přátel a ctitelů umění; byl to jmenovitě vrchní inženýr Řeřicha a magistrátní stavitel Stivin, jenž nedávno zemřel; literátu a jiných umělců celá řada. Z venkova jednou nebo dvakrát se ukázal Fr. Kavan.

V té době poznal jsem se s jistou dámou se kterou jsem později měl vážnou známost. Od chvíle prvního styku s ní začal jsem docela nový způsob života, neboť to bylo pro mne něco zcela nového. Dotýkám se této epizody jen zmínkou, protože se bez ní neobejdu, chci-li pokračovat v zápiskách a vzpomínkách z Indie.

Tedy: prožíval jsem tehdy dobu své vážné lásky. Asi tak, jako většina mladých lidí. Také umělecky prodělával jsem podobnou krizi, která patrně souvisela s novým způsobem mého života. Tou dobou totiž vznikla řada barevných obrazů, které jsem poslal zase na výstavu Mánesovu. Ale tehdy jury Mánesa (a dodnes myslím, že z osobních důvodů u některých mladších jednotlivců) proti mně vystoupila příkře. Jedině malíř Preisler a sochař Sucharda hájili stanovisko umělecké svobody. Také Slaviček byl tenkrát členem umělecké poroty a postavil se proti mně s celou prudkostí své osobnosti, jenže také posudky, které jury učinila o mých pracích, odsoudil s krajním rozhořčením. Chápal jsem velmi dobře odpor Slavičkuv, ne-

boť mé práce tehdejší byly něco zcela protichudného umění Slavičkovu.

Po nějakém čase jsme zase se Slavičkem seděli. Slaviček sám ze sebe začal mluvit o té jury, jakoby se chtěl očistit. Povídal: Vite, tenkrát ta porota v Mánesu, to bylo něco, co se nedá jen tak spolknout. Při to sedě na židli, dal nohu přes koleno, o tu opřel loket, sešklebil pitvorně, ďábelsky obličej a škrábal se na bradě. (Chtěl tím zpodobnit osobní nenávist některých členů tehdejší jury proti mně.) Vite, mne mezi to nepočítejte, to bych si vyprosil, povídá kategoricky. Mně se ty vaše věci nelíbily a dodnes bych jim na chuť nepřišel. Je to moje nejpoctivější přesvědčení a to si nedám vzít!

Dlouho jsme ještě spolu o těch věcech mluvili.

Všelijaké pověsti také o mně kolovaly. Lokonce se povídalo, že pryč jsem v blázinci. V umělecká kritika zřezala mne tenkrát dukladně. Opouštělo mne obecnstvo, a vše se řítilo se mnou. Byl to divný obraz skutečnosti, který jsem před sebou viděl. Případal jsem si osamocen, a v duchu jsem si říkával: Svinstvo — povrchnost — je ta česká veřejnost. A umělci? — Nic víc, než hašteřivé herečky. Mohu říci, že nikdy před tím nezaujímal jsem stanoviska tak samostatného a neodvislého vůči veřejnosti jako tenkrát, dokonce myslím, že mně to bylo syrcovaně zdravé. Dovedl jsem hájit před každým sebevědomě své umělecké názory a s tím sebevědomím utkal jsem se také naposledy v bouřlivé polemice se Slavičkem.

Bylo to zase v Platýzu. V poslední době velmi často jsme se sráželi vubec se Slavičkem, hájíce každý svůj názor. Tenkrát však nejrozhodněji. Slaviček vypravoval o gotice na sv. Vitu, jež právě maloval. Jako vždy, všecek rozpálen a prací rozrůcen neznal nic, než gotického Vítu na Hradčanech. Dře prý se s těmi ružicemi a chrličí bizarních tvarů do únavy.

Nadával Monetovi, že mohl namalovat Ruenskou kathedrálu tak povrchně.

Já Slavičkovu stanovisku dobře rozuměl; již v dřívější kapitole jsem naznačil rozdíl v pojmání Monetově a Slavičkově. Znal jsem přec Slavička od hlavy až k patě, ale nebyl jsem již tím člověkem, který ho jako Pána Boha poslouchá, nýbrž objasňoval jsem před ním názor Monetuv a francouzských impresionistů. Slaviček můj odpor silně pocítil, povídá: »Vy jste ve vleku té subrety a to je chudáctví!« Toť se ví, že jsem se proti tomu prudce ohradil.

Potem Slavíček, zvědčv, že malují jakýsi objekt z jihu od moře, pustil se do mne a vynadal mi, jak nejlépe dovedl. Že je prý nemožno malovat moře, když nejsem člověk rozený od moře. Dovožoval jsem, že je to právě takový případ, jako když on žije pro gotiku, ač nežil v době gotiky. To Slavíčka dohlíželo v mře nejvyšší. Zuřil přímo a řekl, že je to ode mne vsiváctví (slova toho rád užíval), že mu prý chci zkazit chuť na toho sv. Víta. Hádky nabyla širokého rozsahu a měla trapné zakončení. Kdežto Slavíček mne ve své zuřivosti chtěl uderit, já na něho zvedl židli. Po té jsme se se Slavíčkem jako nepřátelé rozesli a žel nikdy už se nesešli.

Od té doby málo jsem se staral, co Slavíček právě dělá. Jen jsem zvěděl, že byl na jihu v Dubrovniku z jakýchsi důvodů a že tam maloval moře i skály a že tam přišel k úrazu, zlomiv si ruku. Jedno léto (1908) byl opět v Táborském kraji v Oldřichovci a Hostišově. Roku 1909 četl jsem zprávu, která mne dojala velice, že Slavíčka na letním bytě v Německé Rybné (u Žamberka) při koupání ranila mrtvice. Znaje Slavíčka, pocítil jsem hned, že toto neštěstí je rázu katastrofálního. Zvláště když jsem zaslechl, že nemůže vládnout rukou a že nemůže malovat.

Slavíček a nemalovat! Jaká to tragická osuda! Byl jsem přímo podmaněn neštěstím, které Slavíčka potkalo. Nemohl by si osud nic hroznějšího pro umělce vymyslet! Byl bych se nesmírně rád se Slavíčkem zase sešel, abych jej potěšil, jako kdysi on potěšil mne. Ale bál jsem se hrozně toho setkání. Ne toho, že jsme se naposled znepřátelili, neboť kolikrát se mezi námi takové věci opakovaly a bylo vždy zase dobře! Ale bál jsem se toho, že mu již svou osobou připomenu zdravou jeho minulost a práci, a to by pro něho mohlo být strašné.

Daleko na vysokých horách, v hlubokých lesích indických, kam jako brouk jsem zalezl do ústraní, abych vzdálen byl lidem — pojednou mi byl doručen dopis od malíře Preislera, zároveň se svazkem čísel Času, které obojí navzájem oznamovaly smutnou zprávu — že Antonín Slavíček skončil život svůj samovolně, vpáliv si do spánku ránu z revolveru ve svém atelieru dne 1. února 1910.

Nešťastná pistol, kterou mi kdysi ukazoval. Budiž mu země lehká!

Já na Slavíčka nezapomenu nikdy, ba žiji dále duchem Slavíčkovým.

Když jsem končil tuto smutnou kapitolu, vystála přede mnou jako zjevení postava Augusta Švagrovského, největšího příznivce, ctitele a přítele Slavíčkova. Nedovedu si myslit Slavíčka bez Švagrovského, nedovedu si představit Švagrovského bez Slavíčka.

Město Reudnice, ke kterému vížou se vzpomínky Švagrovského, zlatého člověka, jakých je v světě málo, dostalo po smrti Slavíčkově darem bohatou sbírku děl Slavíčkových, sbírku, která jistě byla nejdražším a nejzácnějším pokladem tohoto skvělého člověka. Dar pocházel od Aug. Švagrovského.

Tim končím první část svých vzpomínek.

Je mi vedlejší věci, vyhovují-li požadavkům literární formy umělecké. Nemohl bych je vůbec napsat, kdybych myslil, že s toho stanoviska budou posuzovány. Psal jsem je rád a upřímně, maje za to, že jedine upřímností mohu alespoň částečně nahradit nedostatek svých literárních schopností. Konečně jsem malíř a ne literát.

Tim ovšem ani z daleka nebyla vyčerpána látka, kterou jsem měl na mysli. Také postava Slavíčkova je tu kreslena jen částečně. Bylo by toho ještě mnoho, co bych o něm chtěl říci. Ale již mimoděk jaksi chvátám k druhé části svých vzpomínek a dojmu, k Indii a Ceylonu!

★

UMÍRÁNÍ.

(Náčrtek.)

Dum Nielse Knudsen byl hodně odlehlý od vsi a proto teprve po týdnu dostala se ta zpráva do Floenskilde, když hospodyně přišla nakupovat: Niels Knudsen již nevychází! Je už málomocný jako dítě, ten tvrdý, silný muž, a sedá od rána do večera u krbu ve svém šerém domě na návrší, kde věčně skučí vitr. To vypravovala stará Herta a dodala, že to patrně Bůh tak řídil, aby se toho nedočkala nebožka paní. Vždyť ona ho měla příliš ráda, nebožka paní, toho tyрана, modré s nebe by mu byla snesla, a musilo by j puknout srdce, kdyby ho nyní viděla tak málomocného.

Nebo, to mi věřte, lidičky (řekla stará Herta a brada se jí třásla), je to moc divné vidět něco podobného! On je přece i teď silný, zdravý na pohled člověk, a když poprvé mu nohy vypověděly službu a on upadl, nezdvihla jsem ho ani na píď od země, ani na jedinou píď ne. Musila jsem pro dřevaře Hanse Jensena, aby mi pomohl. A když jsme přišli a on mlčky se země jako raněné zvíře obracel očí po nás vzhů-

ru, musila jsem, lidičky, zase počkat a oprít se o dvěře, jak mnou škubal vzlykot. A když jsme ho konečně zdvihli pod rameny a jeho nohy visely bezvládně jako bíče, a když jsme ho posadili do lenošky a jeho nohy zůstaly ztrnule nataženy a ta mu je teprve musila ohýbat v kolenu — tu jsme již slzeli oba s Hansem Jensenem, ale pán mlčel. Až po chvíli řekl Jensenovi: — Vezměte si ještě sáh v lese! ale řekl to přerývaným hlasem a tak zvolna, jakoby se už věru nemohl spoléhat na svůj hlas. To Buh tak řídil, že se toho nedočkala nebožka pani!

Nyni tedy celé Floenskilde mluvilo o Knudsenovi. Vynořily se všechny polozapomenuté historky o něm, o jeho záletech daleko po okolí i nedlouho po tom, co si přivezl štihlou, bledou pani z Fiumarkenu, a o jeho surovostech k ní. Nepřivedl si snad jednoho večera, napilý, svojí souložnicí do statku a nedonutil svou ženu, aby jí posluhovala při večeri, s malým Petrem na rukou, aby posluhovala jemu a té děvce? A nezavedl si později doma celv harem z dvorských služek a dělnic? Ačkoliv je zase pravda, že vyčistil dum ode všeho toho, jakmile ona prvně ulehla, a že se už potom nehnul od jejího lože. Co se mluvilo za uzamknutými dveřmi, věru, toho se nikdo nedověděl, ale Floenskilde ještě nikdy nevidělo tak plakat dospělého muže nad rakví ženinou, tváří v tvář všem lidem, jako Knudsena, a také ještě nepoznalo druhého tak něžného otce, jakým se tehdy na dlouhou dobu stal synu Petrovi: Niel Knudsen.

Na to Floenskildští přeskakovali radu let a mluvili zase teprve o lásce mladého Petra Knudsena a Hildy Petersenové. V tom bylo mnoho temného, neboť se nedalo přece mysliti, že by chudoba Hildina a postavení její matky, pradleny, bylo jedinou příčinou vášnivého odporu otcova. Starý Knudsen si příliš vážil majetku své rodiny, aby měl za žádoucí rozmnožovat jej věnem snachy. — »Máme dost vlastní pudy,« říkal nejednou, »a také truhlíce nejsou zcela prázdné ve statku« — — a proto — — a proto — — Floenskildští sestrkovali hlavy dohromady a mluvili o »jiném háčku« a ne málo závažném: Hildina matka nežila tu tak příliš dávno a její dcera měla prý zřejmou podobu s někým, kdo jí za nic nechtěl do statku jako ženu svého syna!

Ale nechtěl jest tomu jakkoliv, jisto jest, že jeden ze sporů mezi otcem a synem skončil střelnou ranou a že přispěchavší čeleď našla Nielse Knudsena u pohovky, na níž umíral syn... Papír,« řekl tiše

Petr a napsal traslavo: — sám a nikoho nevinít. Ráno druhého dne seděl starý Knudsen stále ještě u pohovky, na níž zemřel syn, ale díval se do prázdna. A lidem kteří ho znali, nikdo nevymluvil, že hodně v tváři sestárl za tu jedinou noc. —

Co se toto a ještě jině vypravovalo ve vsi, v šerém domě na návrší Niels Knudsen ještě se nevzdával. Poručil Hertě postavit dvě židle ke křeslu pokaždě, kdykoliv chtěl ke stolu, a potom vstával. Křesla, vzpíral se rukama na lenochy židla jako na bradla a ploužil se pokojem, posunuje střídavě židle po podlaze. To nebylo tak zcela nepodobně chuzi na nohou, ačkoliv ve skutečnosti tělo celou tíží viselo na rukou a nohy se jen vláčely. Ale úloha rukou při této chuzi nebyla malá, a proto ruce nejednou umdlávaly, a Niels Knudsen padal s přidušeným výkřikem na podlahu. A tu ležel opět bezmocný, bezmocnější než dítě, a bylo zase třeba volati Hanse, aby zvedl jeho těžké tělo a dovlekl do křesla. A stará Herta, jež pozorovala ode dveří tyto časté zápasy o trochu posledních kroku, znovu vzlykala, až její bílá hlava tloukla o věteje. — Ať býval jakýkoliv, je to příliš pro lidské nitro, musit se dívat na něco podobného. Je to příliš. A Niels Knudsen seděl, křečovitě se ještě třesa po přestálé námaze, až konečně pronesl měkce, ačkoliv ještě odvrácen obličejem ke křbu: Nu, nu, Herto! Nu! Slyšs?

Tak dlouho bojoval. Týden, dva týdny měsíc. Až bylo po poslední opoře, kterou dosud ještě poskytovala kolena: Knudsen uleh. K tomu se v té době zhoršily jeho podružné bolesti od pat až po kříž, palčivé, řezavé a bodavé bolesti zanícených nervů a lékař radil k morfiovým injekcím třikrát denně. Ale ne, Knudsen se ještě nevzdával. Teprve k večeru podlehl, a tu se jeho steny měnily v úpěnlivý křik, při němž zastavovali se chodci dole na cestě bledí. — Zabte mne! Zabte mne! křičel Niels. — Zabte mne, pro Krista!

Tak přece došlo na morfiové injekce, opakovaně třikrát denně. Ale tehdy již také seslábly i Knudsenovy ruce do té míry, že nemohl udržet knihu a krátit si jí nekonečný den. Nalezl podivnou náhradu: Poručil pověsiti obrazy ženy a syna na stěnu přímo před sebe a díval se do jejich tváří, kdykoli jen nedřímá a dokud soumrak nezhoustl v koutech pokoje. To bylo v říjnu, v teplém říjnu, jednom z nejnádhernějších, jaké pamatovalo Floenskilde. Okna pokoje mohla zůstatvati ještě otevřena, a když jednoho dne Herta stanula náhodou právě pod nimi v krvavých listech psiho vína.

zdalo se jí, že v Knudsenově pokoji někdo hovoří. Naklonila se blíž. To mluvil Niels Knudsen sám, a mluvil to k podobiznám své ženy a svého syna jako k živým bytostem. — Vy jste mi odpustili? řekl nejprve s naléhavou otázkou ve hlase a tlumeněji opakoval nesčíslněkrát s radostnou jistotou: Vy jste mi odpustili! — Herta se odplížila, jakoby dopadena při něčem nedovoleném a neodvázila se ani hned k nemocnému. Ale když přišla, obrátil se Knudsen směrem k ní: Oni mi odpustili, Herto! To bylo šestého října, a Hertě bylo by snad neuvizlo datum v paměti, kdyby jí byl téhož dne neřekl lékař: — Je to hrozné, jak mu slábně zrak. Úplná slepota je jen otázkou krátkého času.

Měsíc po tom tělo Nielse Knudseny bylo vlastně již mrtvo a jakkoliv mu Herta nazvedala oční víčka a obracela jeho hlavu směrem ke mně, pochybuji, že viděl byf jen nejslabší muj stín — mne, svého synovce, v jehož rukou měl umřít. Až, když vykonal krátký přechod, zbývající mu ještě ze života k smrti, — jemu, mrtvému již za živa — nebyl těžší než čtrnáctiletý hoch na rukou Hertiných, jež ho omývala. Ona sama mnohokrát si to řekla a po každé znovu zavzlykala, až se jí trásla na žilnaté šíji její bílá hlava: — Podívejte se na jeho úsměv: — říkala potom: On musí zvolna umírat, aby zvolna oživovalo jeho srdce, a nyní je zcela živo v tomto úsměvu! A pak šeptala ještě něco o bílých kytičkách jasmínu, s nimiž ho prý nyní uvítala žena a syn tam nahoře. — Neboť on tolik zkusil, on tolik zkusil.

A vzlykla ještě jednou, a Floenskildští, kteří přišli k rakvi, sklonili se mlčky a nízko před zemřelým.

Josef Pelíšek.

MÝTHOS.

(Z knihy: Náboženství a národ.)

Mýthem nazývám předmět víry. Příklad vlastek nepravdivosti, který v běžném užívání bývá s pojmem mýthu slučován, tak že mýthos bývá pak pojímán jako klamná iluze, jako fantastická báj, která se protivi pravému, vědeckému názoru, vylučují; nenáležíť k pojmu mýthu nutně. Je-li mýthos pravdivý či klamný, je otázka pro sebe, které se tato úvaha vůbec nedotýká. V tom smyslu mohu mluvit také o mýthu vědeckém jakožto předmětu vědecké víry.

Víra pak je trojí. Předně náboženská: toť onen cit absolutní jistoty, který má ná-

božensky věřící člověk vzhledem k předmětu své víry, a v němž je spolu vyjádřen osobní vztah věřícího k tomuto předmětu. Náboženská víra neznamena tedy jen přesvědčení o skutečné existenci předmětu v němž náboženský člověk věří. Věřiti v boha nebo v bohy, toť není jen: pokládati za pravdu, že buh jest a že jest takový a takový, jako na př. věří-li člověk, že nitř zeměkoule je žhavé; náboženská víra zahrnuje v sobě především o s o b n í v z t a h ke svému předmětu, podobný tomu, jaký chce vyjádřiti, pravím-li, že věřím ve svého přítele. V tomto případě je to tedy osobní vztah důvěry, v jiném případě může to být osobní vztah naděje, strachu nebo hruzy na př. člověku, jenž věří v peklo, není peklo místem jen tak kdesi existujícím (jako věřím-li, že v Africe existuje území nazývané Kongo), nýbrž místem, také pro něho určeným, země-li v hříších, a tudíž předmětem jeho hruzy. V každé náboženské víře a v každé složce náboženské víry je zahrnut tento osobní vztah.

Druhý druh víry je víra vědecká; toť destilát víry náboženské, z níž se velmi zvolna vyvinula. Je to cit pravdy, jímž se vyjadřuje souhlas daného poznatku se zkušeností — zkušeností v tom smyslu, v jakém se ve vědě tohoto výrazu užívá.

Konečně víra umělecká, která však spíše než vírou, bývá nazývána intuicí: je to opět cit, jímž se vyjadřuje souhlas mezi uměleckým dílem a hnutími nebo myšlenkami; vůbec stavy myslí, jež tvurce tohoto díla chtěl jím vyjádřiti; tedy cit, že dílo je pravým výrazem umělcovy myšlenky.

A je tedy trojí mýthos. Mýthos ve vlastním smyslu n á b o ž e n s k ý je předmětem víry, kterou se vyjadřuje osobní vztah člověka k světu okolnímu — osudy a otřes vnitřního života, jeho krise a rozpětí, vůbec to, čemu se někdy říká zkušenost vnitřní (u Němce innere nebo religiöse Erfahrung, Erlebnis) a čemu já prostě budu říkatí zkušenost, poněvadž souhlasím s Š a l d o u, že ve vědě zkušenost ve vlastním slova smyslu není možná, vědeckou methodou je pozorování a ne zkušenost.

Zkušenost jest jen tam, kde prožívám, což a dožívám se čehosi ve vlastní osobě, kde dožívám se jakési proměny své osoby a její organizace, jejího uvolnění nebo upevnění, pochyby nebo jistoty!

Rozbor náboženských mýthu vede k předpokladu velmi důvodnému, že mýthos tím nevyjadřují se všechny zkušenosti člověkovy a že ty, které v něm vyjádřeny jsou, nejsou při jeho tvorbě súčasťně stejnou měrou. Dlužno mítí za to, že je

velmi hluboké dojmy, skutečné otřesy vnitřní bytosti člověkovy tihnou k tomu, aby se projevíly mýthem, aneb — je-li mýtus již hotov a přejat z druhé ruky — nalézají v něm svůj výraz. Takovou zkušenost nazývám zkušeností ústřední nebo po výtece náboženskou — jiný její název ale v ten už pojat je také výraz její, je zjevný. To je ta zkušenost, v níž dlužné také hledati počátek a zrození osobního náboženství. Můžeme sice, cheeme-li vyložití vznik náboženství, jíti ještě dále, ale kterékoliv příčiny další bychom našli, musejí tyto příčiny vyvolati dříve ve vědomí člověkově otřes aneb řadu otřesů, musejí se transponovati ve zkušenost, jež zde byla pojmenována ústřední, aby opravdové náboženství osobní mohlo vzniknout. Kdo ještě nikdy nebyl otřesen osudem svým vlastním nebo jiných, kdo ještě nikdy nebyl rezryt až do nejhlubších hlubin svého eítu v radosti a bolesti, ale zejména v bolesti, muze snad ledaco případného o náboženství vědět; ale neprožil ho. Náboženství se žije jen tam, kde člověk zápasí se životem, aby se zachoval, nikoli však, kde člověk o životě jen přemýšlí, aby si jej vysvětlil. (M a u r e n b r e c h e r.)

Peněvadž ve vědomí lidském a v temných jeho hlubinách není a neděje se nic, co by nebylo v jakémś vztahu a v souvislosti s částmi a ději ostatními, jsou také ty zkušenosti ostatní, méně hluboké a méně intenzivní, v určitém vztahu ke zkušenosti ústřední; tento vztah muze býti charakterisován jakožto poměr závislosti a podmíněnosti.

Mýtus vědecký je výklad světa a dění v něm. V něm přežívá starý mýtus předvědecký; věda, i dnešní věda není než metodickým jeho přepracováváním a vypracováváním, mnohé pojmy, bez nichž vědecké myšlení se neobejde, na př. pojem příčiny, síly, atomu atd. mají zcela zřejmé mytický ráz — mytický v našem smyslu, t. j. tyto pojmy jsou předmětem víry (vědecké sice, ale přece víry), nevyslovujeme však naprosto přívlástkem mytičnosti úsudek o jejich správnosti nebo nesprávnosti. Velkolepým mýthem vědeckým v tomto smyslu je Synthetická filosofie Spencerova i jiné soustavy filosofické, pokud zachovávají vědecký ráz. Podstatným znakem jejich jest, že si svět a dění v něm — také ovšem dění v člověku — zpředměťují, popisují je a vykládají; kdežte v mýthu náboženském, na př. vykupitelském, jež nalézáme v různých ovšem podobách ve všech téměř náboženstvích známých, nic se nezpředměťuje, nepopisuje a

nevykládá, nýbrž vyjadřuje se prostě duševní bolest vypjatá až do zoufalství, touha zbavit se jí a konečně její překonání. Náboženský mýtus — aspoň pokud je náboženský a nepřednáší se jen jako historie — je výrazem těchto vnitřních osudu a víra v něj, tedy náboženská víra, není jen uznáním jeho pravdivosti v takovém smyslu jako věřim-li ve filosofii Spencerovu, nýbrž je sama zase výrazem osobního vztahu mezi tímto dramatem o vykupiteli a zkušeností věřícího. Z tohoto rozdílu mezi mýthem náboženským a vědeckým je patřno zároveň, že a proč věda a vědecký názor světovy nikdy nemuže nahraditi náboženství. Muže zatlačiti a nahraditi přežilý název světový, který některá náboženství jako přítěž z dob minulých s sebou vlekou, ale ne to, co i v takových náboženstvích je vskutku ještě náboženstvím.

Muže se zdáti odvážně, mluvíti také o mýthu uměleckém v jedné řadě s mýthem náboženským a vědeckým; ale nevím, proč by na př. Goethav Faust, Březinovy Tajemné dálky nebo Ruce, nemohly per analogiam býti nazvány mýthy a proč by tak nemohly býti nazvány velké vytvořené básnické obrazotvornosti vůbec. Ostatně na jméne nezáleží; hlavní je věc sama.

Čím dále pohlížíme do minulosti, tím více mizejí uvedené rozdíly druhové a není třeba ani zacházeti příliš daleko, kde se ztrácejí vůbec a existuje náboženský mýtus sám, v němž věda i umění, arciže v podobách primitivních a surových, jsou obsaženy. Psychologický rozbor náboženského a vědeckého tvoření ukazuje, proč nemohlo býti jinak. Primum vívere, deinde philosophari, dříve je nutno žít, potom teprve je možno o životě a s čím se člověk jinak ve světě potkává, přemýšlet, popisovati to a vykládat. Náboženstvím mluví život; věda je popis. A pokud se týká umění, i tu platí: primum vívere, deinde fabulari. Teprve během dob se věda a umění počínaly z náboženství vydělovati: že se to nedělo — a reděje dosud — bez krisí a beze srážek, je známo.

Nejužší zustává i po vydělení — které ostatně v tomto případě nikdy nebylo tak úplné jako u vědy — poměr mezi náboženstvím a uměním, nebo tedy mezi mýthem náboženským a uměleckým. Je to pochopitelno, neboť oba jsou v praequantním smyslu subjektivní, oba vyjadřují osudy duše. Oba jsou si tedy blízce příbuzny. Rozdíl mezi nimi je v tom, že mýtus náboženský vyjadřuje opravdové osudy, otřesy hlubin lidského nitra, zku-

šenosti ústřední, kdežto umění vyjadřuje zkušenosti vubec — také jemna a slabá hnutí nitra, odstíny nálad a pod., ba některé směry umělecké si v tom přímo libují jak bylo viděti na umění dekadentním a na symbolismu. Proto také nemůže uměním nahraditi náboženství — nehledě ani k tomu, že náboženství je víc než mýtus. Ale tento rozdíl není přece podstatný. Takový *Faust* Goethuv vyjadřuje rovněž zkušenost ústřední a není po tělo stránce o nic méně mýthem náboženským (typu vykupitelského) než uměleckým. A totéž lze říci o všech silných, hluboce procitěných dílech uměleckých vubec. Podstatný rozdíl mezi náboženstvím a uměním jest nutno tudíž hledati v něčem jiném. Je v tomto: při náboženství hlavní věcí je zkušenost, která mýthem se vyjadřuje, kdežto způsob vyrazu, to jak se ta zkušenost vyjadřuje, je vedlejší; při umění je poměr právě opačný. Věřícímu člověku, který poprvé v životě spatřil moře s hruč barev a světél k západu se chylícího slunce a tímto pohledem uchvácen šepce mimoděk: Buh je veliký, hlavní jest onen dojem a pranic se nestará o způsob, jak jej vyjádří; všecek se ztrácí v tomto dojmu, žije té chvíle jen v něm — ne tak, že by mysli na něj, že by si svůj dojem zpředmětnoval, že by jej pozoroval, neboť to by byl již akt psychologický, vědecký — ale prožívá svůj dojem zcela podmětne, dojem sám mu tlačí na rty slova: Buh je veliký. To je, arci velmi zjednodušená, ukázka tvorby náboženského mýthu. Je to tvorba bezprostřední, mýtus náboženský je spontánní, samorostlý, z duše instinktivně vytrysklý výraz náboženské zkušenosti. Jeho tvurci nezáleží tak na tom, jak svou zkušenost vyjadřuje, jako aby vubec jí vyjádřil; a podobně tomu, kdo náboženský mýtus již hotový nábožensky vnímá, nezáleží na tom, jak uměle a vubec jak je mýtus složen, nýbrž na tom, že vyslovuje anebo probouzí jisté dění v jeho duši, a na tomto dění samém. Naproti tomu v umění záleží na tom jak, záleží na formě a uměleckost díla neměří se jen tím, co chce vyjádřit, nýbrž na způsobu výrazu. A na tom především.

Zajisté může být i náboženský mýtus dílem uměleckým, ale jest jím bezděčně, je to umění v surovém ještě tvaru, umění silně snad, ale neumělé.

Takový je poměr náboženství, pokud je mýthem, vědy a umění.

Ladislav Kunte.

★

JASNĚ POJMY.

(Příspěvky ke slovníku vzdělaného člověka.

II.

Pisemnictví světové a národní. Mnoho se o těchto dvou pojmech mluvívá. Pisemnictví dle jedněch má být národní, dle druhých má být světové. Goethe za své doby soudil: *National-literatur will jetzt nicht viel sagen, die Epoche der Weltliteratur ist an der Zeit, und jeder muss jetzt dazu wirken, diese Epoche zu beschleunigen*, t. j. Národní literatura neznamena teď mnoho, na řadě je epocha literatury světové a každý má působit k tomu, aby ji uspišoval. — Máme nyní lepší výklady o poměru národní literatury ke světové. *Sergěj Volkonskij* na př., jenž přednášel o ruské literatuře v Bostoně, Cambridge, New-Yorku, Washingtonu a v Chicagu, praví: Karamzin řekl: Všecko národní neznamena nic před lidským. Hlavní věcí je být lidmi a ne Slovany. Co je dobré lidem, nemůže být špatné pro Rusy a co Angličané nebo Němci vykonali k dobru a ve prospěch člověka, jest i mě, neboť také já jsem člověk. — Tak pravil Karamzin; ale od těch dob jsme vyrostli, a v našich dnech široké výměny mezinárodní myšlenky, kdy národní hranice, které politika tak broživě střeží, blednou v lidském vědomí pod všeodpouštějícím křídlem vědy, umění a náboženství, můžeme slova Karamzina obrátit a říci cizinci: Ano, jsme lidé — proto co je dobře vznešené a krásné u nás, nemůže nebýt krásné i pro ostatní.

Autorita je právo nevedomých. Ze všech práv — dle Carlyle — nejnepopíratelnější je právo nevedomého, aby byl moudřejším veden a mírností nebo mocí na prave cestě udržován. Příroda sama poroučí tak na počátku společnosti; prováděje toto právo, probíjovává se ke svému zavrchoření. Tento pojem autority u Carlyle je v úplném odporu s obvyklým názorem, že autorita utiskuje, že autorita je moc uchvatitelská a násilná. Autorita má dle Carlyle být pokládána ze stanoviska mass za dobrodini a za právo. Nevědomí mají právo hledat útočiště a mají právo mít nad sebou vládce všude tam, kde by sami nevěděli rady. Není nutno, aby člověk sám nějakou pravdu objevil, má-li v ní věřit a k tomu ještě upřímně v ní věřit.

DVA MLADÍ SPISOVATELÉ.

(Josef Šimánek: *Háj s a t y r u*. Román. F. Topič. K 2-20 — František Zavřel: *Oidipus a Jokasta*. Slavnostní hra jevištní. Josef Springer.)

Josef Šimánek píše hlavně kratší novelly, ve kterých je znát školu Moderní revue a zejména Jiřího Karáska, a román *Háj s a t y r u* o archeologu-básníku Stacketonovi, jenž podniká nebezpečnou výpravu za kouzelným prstenem a smaragdem, je téhož rázu a jen ke vlivům z kruhu Moderní revue druží se zde vlivy Vernovy, Wellsovy, Poovy, Villiersa de l'Isle-Adam až i Novalisovy. Román pěstuje také theoretické rozhovory mezi přáteli nebo v bavící se společnosti a v nich opět a opět brojí proti přeceňování vědy i novodobých technických výzkumů. Šimánek přejímá názory,

jež se u nás v posledním čase se zvýšeným úsilím
chtí udomácnit, a také u Šimánka vyskytuje se při
tom slovo intuice jako název onoho kouzelného
prostředku, jenž jediný může otevřít přístup k ne-
vyzpytným záhadám a tajemstvím světovým. Známá
odkud přišla ta módní vira v intuici a že nejvíce
přispěl k ní Bergson. Ale právě Bergson — Kdo
jej aspoň přečetl, když ne prostudoval, ví, jak on
pod intuici představuje si nejmapiatější pozornost
k životní skutečnosti, ke zjevům a dějům, mezi něž
jsme postaveni. Žádné vymyšlené podzemní chodby
v několik^o vrstvách, žádné éarovné zásunbní prstny
a světelné vejčité smaragdy po řeckvch bohyních,
nýbrž náš obyčejný denní svět pořad ještě ne-
zbadaný a nepostizený. Rozum, rozumová činnost
(říká Bergson) zmocňuje se ho jednostranně, po-
vrchně, neuplně a tedy intuice má to vykonat hlou-
běji, bezpečněji, úplněji. Vymkne se ustáleným
zvykům rozumového chápaní, přiblíží se k vlasti-
nostem zvířecího pudu (a ten je realistický, což?)
napne a vyběstří všechny síly své vnímavosti a po-
kusí se vyslouchat nejskrýtejší mluvu věci kolem
sebe: práce od počátku tak obtížná, tak namahavá
a tak nezaručeného výsledku, že většina lidí se jí
vyhýbá.

Ano, do slova je tomu, jak si povídá se Stacke-
tonem Šimánkův malíř Howard (maluje Andromedu
nepravou, Andromedu, neboť — tvoří intuitivně)
»Za každým krokem klopytáme o nějaké tajemství,
podobající se zázraku. A za každým krokem kla-
deme si tisíce otázek, na něž odpovídá nám pouze
pohrdavé a zdrcující mlčení. A jistě, není lepšího
svědectví pro mladší pokolení spisovatelské, nežli
že chce vytrvale upírat oči k těm tajemstvím a
otázkám, odhodláno, pokusit se stůj co stůj, aby
je nějak zdolalo. Stacketon, podnikem vybledlou na-
leženého starého papýru řeckého, nedá se zdržet
žádnou překážkou a neustane, dokud nedospěje
k cíli: pátrá v zakopaných starých chrámech, pro-
plouvá podzemními jezery a divokými, spádavými
proudy, přelézá po úzké kládě závratnou propast
s omamnými výpary, podstupuje hrůzy tmy, hladu,
pustoty, bloudění. — kdo by mohl žádat ještě víc
touhy a vůle k proniknutí tajemna? A lze dokonce
sňledat, že hrdina Šimánkův, přes všecko velebeu
intuice, nezanedbává obezřetlostí a dukladnosti
vědecke, měří, určuje, vykládá. — objasňuje každý
krok své cesty, líčí ryby a měkkýše jezerní, hledí
vysvětlit věčné záření smaragdu, s obsírností, jež
se zdá být často až zdoluhavou a nudnou: chemie,
fysika, přírodopis, dějiny umění a náboženství, ta-
i ona věd. musejí mu stále přispívat. Ale tím spíš
mladí spisovatelé Šimánkova vzdělání a Šimánko-
vých vloh měli by si uvědomit, že jejich romány
metoliko nepomáhají tuchou intuice vylušťovat
smysl záhad, nýbrž naopak, že se snaží ještě jich
přidělat, jakoby jich samo sebou nebylo dost. Ne-
stací jim, že máme až příliš co činit, abychom
trošičku (o málo méně nežli nic) porozuměli druh
druhu, abychom nezůstávali slepými tupci (neboť
jimi namnoze jsme) k lidem, zvířatům, věcem, s ni-
miz se stýkáme. — přidávají nám ke všemu pod-
zemní chodby, kouzelné prstny, zázračné sma-
ragdy, jež si ad hoc vybájili. Kdyby opravdu měli
posvátnou úctu k světovým tajemstvím, kdyby jim
vskutku upřímně na tom záleželo, aby světová ta-

emství zachovala svou vekovou vahu a platnost;
nezacházeli by s nimi jako s dětskou hračkou, jak
s pouhým literárním předmětem, na kterém lépe ei
huře ukáží svou zrůcnost fabulace a vypravování.

— Ale ještě to bajeni. Spisovatelé význam a směre.
Šimánkova horují pro tak zvaný volný let fantasie
(hle, jak se umíme svobodně rozletět) a pevně
mají za to, že se nad poutající tělesnost a hmotnost
povznášejí tím v oblast čiré duševnosti. Blzkost
smrti jakoby byla uvolnila ony latentní schopnosti,
bytosti, kterých nabývají v okamžiku, kdy černý
závoj tela pocíná se odhrnovat od duše. Vše
hmotné a lidské vzdalovalo se ode mne a má duše
otvírala se myšlenkam, jaké nemají na této pla-
netě místa. A přece — jaký omvl! I neobeznalému
pohledu musí být v románu Šimánkové patrné,
jaký podklad má v jádře jeho fantastický příběh.
Od počátku Stacketon je navštěvován vábným pří-
zrakem bohyně Chrysis (bílá osliuice telo vystu-
puje z vln, dle sochy, před kterou se otlí v pod-
zemním chráme bývalých řeckých zasvěcenou (a
to tak na př., že ze zlatého prstene měnicího
pomenáhlu ve velikeho zlatého hada, vztyčtu se
krásná hlava dívčí na zlatem rybnm tele (Böcklin
jako vůbec hodne Böcklin) a libala ústa Stacke-
tonova vášnivm, dlouhým a vsilujícím políb-
kem. Skončí se to tím, že za měsíčne noci přijde
Stacketon k chorovodu nymf, přízrak Chrysidin
s zadoucí a nezadržitelnou něhou, při niz krev
přecházela v nachové parv, odvede si její do je-
skyně, odloží modrý závoj, aby tělo zazářilo v ne-
zastřeně nadhere, spočine mezi kvety a — te noc
stala se Chrysis choti Stacketonovou. Vše deje se
v ustavičném doprovodu skvělých a opojných ba-
revných viru (rudých, sarlatových, ružových,
skvělých a opojných hudeb, a kdesi — nesejde na
tom jak — připletá se do toho představa mlá-
dívčého satyra, spi a za viekv očnima mihotav
se sny božské puberty. Sny božské puberty. Ať
si román vymšli do celé té své historie cokoli,
jakvkoli význam mytický, mlady, vznetlivý muž,
jenž se ukáží ženským přízrakem, bude vždy za-
hrnovat totéž, týž sexuální druh, byl v Esteré Je-
senské, byl v novellach Karáskových, byl tu a tam
jinde. Duše je při tom pramálo účastna a ledá k
tomu, aby dotvrdila, že nic není tak v područí těla,
jako ona proslulá volná fantasie. Každé její ne-
spoutané tékání jest jen proměňováním tělesných
stavu ve vzdušné obrazy a teprve, když přerusím,
její toulku a upneme jí na svět kolem sebe, teprve
pak začíná se vymaňovat a získávat větší, dušev-
nější (lze-li) svobody. (Dokončení.)

★ DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Bernsteinovo tříaktové drama Oklikou, jež
před třemi lety po desetileté mezeře bylo znovu
nastudováno v divadle du Gymnase, uvedeno v
pondělí dne 27. září řízením Schmoranzovým také
opět na jeviště Národního divadla. Drama přichází
směrem od Dumasova »Polosvětá« a Sardouovy
Fernandy« a zakládá se na rozporu dvou mravních
prostředí, nižšího a vyššího. Jacqueline, dcera
Raymondy Wilsonové, dámy, jež se dává vydržovat
milenci, zatouží povznést se nad duševní i hmotnou
bidu svého mládí a přivádá se do venkovské prote-

stínské rodniny Cherbourgských Rouseauů. Ale ani mezi nábožnými měšťáky, jejich smýšlení a tenet nezapře se ani v jeim muži Armandovi (Mařharý, Magdalena), vytrpi tolik, že posléze práhne a vrati se (oklikou) ke své původní lásce, srdečnému Cyrilovi. Cherbourgský svět, kde pod zevní řádností skrývá se neřest a zehatralost, Bernstein vyličil velmi černě a v rychlem nakupení, ve stravením duraze kazi věc přílišna umyšlnost. Ačkoli však tedy drama vztahuje se na soubor společenských mravu, umění Bernsteinovo rozvíjí se hlavně v dlouhých dialozích o dvou osobách, takových dialozích, ve kterých náhlými výbuchy nebo zachvaty a příměsky pravdivosti prozrazuje se něčt niterná bytost, zakrývaná a nepříznana. Jacqueline není tu ani tak mladou odhodlanou a hodnou bojovnicí, ež marně usiluje vyšinout se v ovzduš bezuhonnosti, jako spíše pozornou, dvchtivou moderní posluchačkou a pozorovatelkou (znáte ji ze soudobých výtvarníků?), před níž otvírají se lidské duše. Bernstein vstoupil ve slépeje svých klasických předchůdců, jeho umné dialogy oplývají řečnickými výkony sestavenými k otrěsum, vybouření, přemluvení, a on jen, syn demokratičtějšího věku, uvádí do divadelního řečnictví jednak víc uvoleně kamarádké důvěrnosti a jednak víc realistické drsnosti a nevybíravosti.

V Národním divadle některé postavy, starý Rouseau, Lucienna Rouseauová s romantickou patriarchální a vzeřzením barvotiskové orientáckv, byly zahrány slabě, nedost vhodně, ale celkem čosud lze Okliku přičíst k představením dobře, s porozumením připraveným. Oba počje ve druhém a třetím dějství byly charakteristicky rozlišeny, pónurý rousseauovský vedle koketnějšího Jacquelinina, a výjevy byly promyšleně vedeny, s prokládanými přestávkami, s odváženými tempy, s účelným, důvtipným rozestavováním. Namáhavou Jacquelinu při Sedláčkova dokonale zmohla ožebřelostí prostředku a zase dokázala, jak pro ten obor roli nemáme v Národním umělkyně, jež by se dovešla více líbit. U ní mládu opravdu dělá dojem mládu, v její lže není nastudované účenosti, bytost, kterou hraje, srusta zlela s její vlastní osobou, takže byly jedno. Mařharý způsob vypeštěného ženského vkusu is jemnými bílými a zlatými barvami, umi se svobodně a puvabně pohybovat, posadit, usednout, její tvář, hlas, vlny těla proměňují v oněmi prukmitý, stínv a zachvěvs, jež dává přednost citu, starosti, smutku, a vše děje se s ní s plynulými přechody. Malokdy při výkřiku vziří hlas prázdnu ostrostí. Armanda hrál pan Matějevský v náležitém postupu od zdržlivé skromnosti k usečně popuzene panovitosti, pražné, bezpečné, zde onde s obvyklou vybočující mímikou rtu, nohou, rukou. Urovnaně, s bezelstnou srdečností mluvil p. Deyl odstavec Cyrilovy, s oním dělením, jež ceka, zkoumá, odhaduje a v ničem se nepřekvapí rozumě, přesvědčeně a pěkně.

Pamatka Šubertova oslavena byla v Národním divadle v neděli dne 3. října pětiaktovým, veleznámým Janem Výravou, dramatem českého pojmu o davovém hnutí národním. Jako dřívější Probuzení tak i Jan Výrava viděl davové efekty Vlčkových Lipan a tož také on udělal si hrušici, povykující, hrozivý dav, před nímž nakakute husti kuže. Kde se vezme tu se vezme, ma-

síte jej přijmout bez velkého vysvětlování, je to slepá a nezbadaná, živelná, temná moc, jež se vyhrne jako mrak ze zaobzří mimo vše nadání. A temná, nezbadaná moc davová zdvihá pokorně, vahavě výravovské bázlivce z české, josefinské vsí vřehodni, zmitá jimi, nese je proti jejich vůli a roztrhí je kdesi při prvním náraze na překážku. Nemůže být snad výmluvnější podívané, nežli jak Šubertov selský dav mermomocí chce za vudce nejnespolehlivějšího, nejvahavějšího ze svých příslušníků a jak vudce potáci se od dějství k dějství, neustalený, nerozhodnutý, vrátkv, zřejmě nachýlený k pádu, závislý na všelijakých divných podmínkách. Přiveďte mu ze zámku syna Jeronýma, jehož tam sám dal, a vudce prý pujde hrdinný, nezlomný k slávě a svobodě. Ale Jeronýmovi se nechce, zachutnal mu panský lesk, spoutaly ho vábivé, slihbující oči jemné komtesy, a vudce (pokročilejší následník Hálkova Jancouška) zustává přece vudcem, zhroucený zklamáním, hořem a neduvěrou. Je v tom tolik psychologických i situačních kliček, že by bylo bývalo zázrakem, aby je byl Šubert všecky jasně, úplně rozložil. Musil se spokojit schematickým seřazením, kde stěžejné body jsou hodně hlasitě zformulovány a vytčeny (on mě pohanel, potupil, — zde opovrzení, tam kletba«), a musil spolehnout na osvicenou cisařskou laskavost, že selské povstání přes očitu chlapeckou neobratnost dosáhne cíle. Jak ho asi bolelo srdce nad pohledem, jež rozestřel před sebou, a jak hluboce ctil potřebu, aby se utěšil vzletnými rozmachy, vělevy ryziho pohnutí a divadelním vzruchem!

Uspěch dramatu Šubertova býval zajištěn mohutným výkonem Šmahovm a Šmahu nahradil nyní (již v Sárce) p. Želenský. Je stihlejší, vyšší, přímější, bohužel též mladší a junnější v postavě, masce, hlase, s křepkým, smělym úderem, takže u něho Výravovo otálení a otecká vášeň pozbývají smyslu. Přirovnejte jej s mrštným, hbitým Dvořákem p. Matějovského, chlapičkem ohebného, hovorného, pádného jazyka, tělocvičných, energických pohybu, a shledáte, že v podstatě jsou to dva lidé stejného věku, stejných let a stejné náklonnosti: jak by tedy mohl p. Želenský učinit zadost Šubertově představě o Výravovi? Doveče se divoce vzchopit při slově chám, doveče velitelsky útočit na syna, zdolá hereckou výskoleností různé Výravovo rozčilení, ale nebřekoná své cizoty k němu. Vubec naši dnešní herci nehodí se již dobře k duchu lidí Šubertových, jsou příliš vzdáleni i jeho sedlakum i jeho direktorum a mohou tedy s větším či menším zdarem (p. Schlaghammer v Karminovi, sl. Suchánková v Bětušce, p. Hurt v Kyráloví, p. Deyl v Jeronýmovi) svědomitě se přičinit, aby nastínilí obrvsy, vředvcky však bude to mdlé a z nouze udělané; tak iestě Václav p. Hašlerův měl nejspíš ryzi přírodní tón ve své neurvalosti a nevlidné prudkosti. Za to mnoho zachránilo celkově nastudování za řízení Kvapilova a rozumí se, že nejvýše stálo obojí dějství noění, zvláště čtvrté se zadní hradbou lesa, s čirým světlým šerem a hrou hlasů. V pátém dějství sotva se kdy režisérsky odstraní spěšná zběžnost vývoje a bezradnost obou nepřátelských stran, vež se stále chystají k něčemu, co nepropukne.

HUDBA.

Od hudebních oslav Husových nebylo v českém hudebním životě významnějších událostí uměleckých. V Národním divadle odzpíval pan Mařák pohostinsky řadu svých známých neúspěšnějších rolí, jež rozmnožil o kavalírského Riccarda ve Verdiho Maškarním plešu. Bylo by však slušno a spravedливо, aby oblíbený pěvec věnoval své operní umění právě v zenitu květu, větší měrou tenorovým partiím českých oper. Kdyby ujal se na př. Juana v Hedy, jistě by tím podstatně přispěl k popularitě této opery. Podnikem obecnstvu vítaným je cyklus čtyř nejoblíbenějších repertoárních oper, jak o tom svědčí vyprodané domy.

Také opera městského divadla v hradeckého pochodila skvěle svými operními představeními vsunutými do obou dosud pořádaných cyklů za ceny mimořádně snižene. Právě (24. září) vypravenou novinkou této scény je Offenbachova *Trebízondská princezna*. Úspěchu, jemuž těšila se opereta tato v letech sedesátých v aréně na hradeckých, nelze již oživit, neboť drastické satiry i parodie textu pozbyly časovosti. Za to patrněji než tehdy vystupuje do popředí hudba, jež nezdídká dostupuje urovně opery komické a jejíž lyrika zaznívá již vroncimi tóny Hoffmannových povídek. Ba i ty divě rozpustile kankány zní zde umírněněji a slušněji. Živě a uceleně provedení, v němž vyniká sl. Durasová jako rozkošný Rafael, účinně vystavuje dobré stránky operety.

Koncertní ruch zahájen byl hojně navštíveným dobročinným koncertem pořádaným 27. září ke slavnosti zlatého klasu ve Smetanově síni Obecního domu za účinkování Karla Buriana, jenž Píckovy *Selské písně* pozvedl k netušené působivosti. B. Wiedermanna, jenž ve svitcích rejstříkových barevných kombinacích dal vyznění Kličkově fantasii na svatováclavský chorál na varhany, i České filharmonie. Opět tedy stávi se čestí umělci obětavě do řad podporovatelů účelu válečně dobročinných.

Obě opery i Česká filharmonie vydaly program podniku, jež chystají pro nastávající období. O podrobnostech jejich bylo by lze diskutovati, ve všech jeví se však uvědomělá snaha udržet přese všechnu nepřítelň doby souvislost uměleckého vývoje.

Dr. Jindřich Pihert.

DROBNOSTI.

Krása Prahy stala se pojmem tak běžným, že hraničí s ustálenou frází. Praha je především krásná, a teprve potom přijde otázka, není-li příliš krásná, a teprve potom přijde otázka, není-li příliš omrzelá zas a dýchavičná v létě, není-li po celou zimu jako zapomnětlivá babička, jež nedává z rukou růžence! Ale jednou — na podzim — Praha bývá svoje. — tenkrát vidáte její královskou vdovu krásu ze všech sadů od Belvederu po Vyšehrad, od Petřina k sadům Riegrovým. Tam bych vás chtěl zavést, abyste ji uviděli. — ji, vdovu v závoji z podzimních mlh. Abyste ji všichni uviděli a pochopili pod kalným říjnovým nebem, když ona

z pomysli mnoho svých nrbítovech. Na navrstvím kolem ni žlutě, oranžově i rudě rozřaty jsou koruny starých stromů, dubu a javoru, jasanu a břiz, a tóny všech, tak různé o sobě, hofí jediným oddaným plamenem nad Prahou — srdcem Čech. Hofí nad ni ještě tehdy, když ona mizí ve zhoustlé večerní mlze a vy, divajíce se tam dolu, můžete si náhle naivně šeptat verše

Co jest to? Příznak? Kouzla čaroděje?

Kde jsme? Zda očím věřit máme svým?

Zde dým se jen jak paty živel chveje

— tím bezútěšně, někomu nř drom!

Jednou — na podzim — Praha bývá svoje, a tehdy porozumíte ten královské vdovy krásu ze všech sadů od Belvederu po Vyšehrad, od Petřina k sadům Riegrovým, ve všech těch místech položených vysoko nad zvyklými cestami dne, ve všech těch přísně tichých místech. Tam bych vás chtěl zavést, abyste ji uviděli. — ji, vdovu v závoji z podzimních mlh.

Lidová universita je nový typ lidového školství. Ve Francii otevřena byla první lidová universita v jedné dělnické čtvrti pařížské (St.-Antoine) r. 1898 a již pět let na to na prvním mezinárodním sjezdu filosofickem v sekci lidového školství referoval D. Halévy, že lidové university rozšířily se po celé Francii, že není v provincii většího a důležitějšího města, aby nemělo své lidové university, a že jen v okrsku pařížském je přes 10 lidových universit sdružených ve federaci. Sektářské lidovelyhojné spolky ztracely vliv anebo splynuly s lidovými universitami; mnohe organisace naopak zase pod vlivem lidových universit zvýšily intelektuální uroveň svých programu (na př. sdružení katolická). Výbory lidových universit tvořili jednak zástupci dělnictva a posluchačstva vůbec, kteří na sebe brali zejména hospodářskou správu, jednak profesori a učitelé, kteří měli v rukou intelektuální správu; stanovy samy prikazovaly vuděi spolupráci oběma stranám. Přírozené nesnázi, dané tím, že v posluchačstvu byli většinou samoukové nebo lidé bez většího vzdělání, hledělo se odpomoci methodickou zásadou: vésti posluchače k tomu, aby vědu nestotožňovali s dogmatem, ale aby vědecky myslet znamenalo jim myslet kriticky, pozorně, trpělivě; jednota že jest možná zatím jen v této methodě, ne však ještě ve výsledcích badání vědeckého. Proto také vidělo se záhy, že pravý užitek plynouti může z uzavřených cyklů z jednotlivých oborů vědních a nikoli z pestrých programu přednášek bez celkové souvislosti; jen delší myšlenková spolupráce mezi posluchačstvem a přednášejícími má cenný vliv výchovný a vzdělavací. — O světový Svaz v Praze letošním svým programem přibližuje se víc než kdy dříve myšlenke lidových

MORNÍ VÁLKA.

Interesantní spis o válce námořní, ilustrovaný a vyprávěný k nejnovějším událostem z pera inženýra J. DVORÁČKA vydáno

NAKLDATELSTVÍ E. ŠOLCE V KARLÍNĚ.
 s popisem všech význačných bitev až do války světové.

nejnovějších, populárních spisů naší tech. literatury.
 Na skladě u všech knihkupců.

Právní čtení

právní čtenářství právě zahájené, autorkou redigované

SPISY

RŮŽENY SVOBODOVÉ

Žádejte 1. sešit na ukázkou!

nově zpracovaný román lásky

Milenky

román jest nejen vzrušujícím dramatem srdce a osudu, ale i širokou malbou naší současnosti.

Spisy Růž. Svobodové

vycházejí v týdenních sešitech po 32 hal. Předplácí se na 10 sešitů K 3'20, poštou K 3'40 v kterémkoliv knihkupectví, nebo v :

Nakladatelství grafické akciové společnosti: Unie: v Praze

Ku sledování nejnovějších událostí doporučujeme Vám

OSTICKOU MAPU

ČERNÉ HALIČE, VÝCHODNÍHO PÓLSKA, RUSKÉHO PÓLSKA
 s popisem a přílehlými východními guberniemi **Cena 65 h.** Mapu obdržíte v každém knihkupectví, nakladatelství **E. Šolce v Karlíně.**

Knihovnička Času

obsahuje:	Cena	Pol.
1. I. G. Masaryk: Osm hodin práce	2	1
2. Proti trestu smrti	1	1
3. Langner: O jedním zradci národa	16	19
4. Dopisy mladé hospodyně	20	23
5. Kazan o medvědech	18	41
6. Dr. Beck: O lékařích a nemocných	9	18
7. A. Kraus: O rolích dánských	1	1
8. Vydání: Vánoce	20	23
9. Vzpomínky na český Repet	40	45
10. Fr. Krejčí: O filozofii Smetanově	20	25
11. R. Adamík: O nemocích duševních	20	23
12. O. Jozisek: Dvě generace Zeithamru	16	19
13. T. Enckevy: Škola budoucnosti	24	27
14. Kdybych byl spisovatelem	30	33
15. Fr. Krejčí: Bedřich Nietzsche	24	27
16. A. Kraus: První svět českých rolíku do Dánska	60	65
17. Jan Z. Jovduší: Vesnička školy	24	27
18. A. Psorn: Halešové a školní společenství	2	13
19. O. Jozisek: Jaký je zdeděný charakter českého národa	40	45
20. Separatismus uherských Slováků	40	45
21. I. G. Masaryk: Desorganizace mládežské strany. Organizujeme se ku práci	40	45
22. O. Jozisek: Karlínsko	24	27
23. V. Pšeni: Provozní řízení lidové četnické služby	16	19
24. Jos. Uehlig: O povinnostech české inteligence k občenské škole	50	55
25. Fr. Ertou: Píseňská samospráva	1,20	1,30
26. V. Korhan: Česká mlékárna a národní drobní zemědělství	30	33
27. V. Vady: Naši samospráva a návrhy na její reformu	20	23
28. Zrcadlo katechetů	80	85
29. F. G. Masaryk: Politická situace. Poznámky k Poznámkám	30	33
30. Jos. Kozisek a Fr. Doubrný: Dvě přednášky o vyšším vzdělání učitelstva	40	43

Číslo 2, 5, 9, 11, 17, 18, 19, 25, 32 rozebrána.

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, jako i :
Nakladatelství Pokroku v Praze II., Václavské n. 13.

Právě vyšel

Topičův Sborník

literární a umělecký

(redaktoři: Dr. J. Borecký, Ad. Wenig a R. Wejrych).

1. svazek nového ročníku.

Při zahájení III. ročníku můžeme právem poukázat na to, jak se „Topičův Sborník“ vžil a co znamená českému čtenářství.

První číslo mluví za celý program!

Přispěli do něho: Ant. Sova, Růž. Jesenská, J. S. Machar, Ant. Klášterský, K. Klostermann, Adolf Heyduk, K. Červinka, Jan Rokyta, Jar. Hilbert atd. **OBRAZY:** Jos. Mánes (barev.), Max Švabinský (biton), mimo 2 obr. v textu, Ot. Nejedlý, Ivo Hrstka, L. Beneš atd.

Každý svazek je ukončený celek

a má vedle toho 64 stran knižních příloh bezplatných! Tak ku př. loňský ročník přinesl tři samostatné knihy (mimo vlastní časopis) o 724 str. v ceně K 6'—, takže z předplatného zbylo na celý časopis obrazový pouze K 6'— na celý rok!!

Na „Topičův Sborník“ předplácí se na půl roku K 6'— (poštou K 6'50) i s přílohami knižními.

Svazek 1. zasílá se podmíněně na ukázkou.

Jelikož uměleckého časopisu toho netiskne se větší počet do zásoby, jsou mnohá čísla obou předěšlých ročníků rozebrána a nemohli je později přihlášení obdržeti. Nutno tedy přihlásiti se v čas.

U všech knihkupců.

Nakladatel F. TOPIČ knihkupec v Praze, Ferdinandova 11.

DÍVČÍ PRÁCE

ČASOPIS PRO VÝCHOVU VKUSU

PRÁVĚ VYŠLO ČÍS. 1. ZA 24 H ŽÁDEJTE NA UKÁZKU!

VYDÁVÁ B. KOČÍ V PRAZE,
 Františkovo nábřeží čis. 14.

Právě vyšlo!

ZLATOROH sv. XXIV.—XXVII.

KAREL HOFFMEISTER

Právě vyšlo!

BEDŘICH SMETANA

s 53 obrazovými přílohami a faksimily.

Autor v předmluvě praví: „Chci vyprávět nejprve o tragedii té: jak žil a jak pracoval, jak bojoval a jak jak potom myšlenka a dílo jeho zvítězily — příběh o bojích, o pádu a o zbožnění, který je plný rysu pod hodně velikosti; kapitoly o mnohém krvavém trní a o skrovných ružích, jimiž život věnil jeho hlavu; pitolu o vavřínech, jimiž věnil osud jeho hrob . . .“

Cena K 7.20, váz. v plátně K 8.80, váz. v perg. kůži K 10.80.

V této sbírce vyšlo: sv. XXII. XXIII. Zdeněk Fibich, napsal Dr. Josef Bartoš, 22 příloh, 112 str. textu. Cena K 7.20. — sv. I. M. Jiránek, Josef Mánes, sv. II. Dr. A. N. Václav, Jan Neruda, sv. IV. D. E. Chalupný, Karel Havlíček, sv. V. VI. Dr. V. Tille, Rožena Němcová, sv. VIII—IX. Dr. F. Chalupný, Josef Jungmann, sv. X—XII. Dr. V. Chaloupka, František Palacký, sv. XIII. M. Jiránek, Hanuš Schwaiger, sv. XIV—XV. K. B. Mádě, Mikoláš Aleš, sv. XVI—XVIII. Karel Krejčí, Jar. Vrchlický, sv. XIX—XXI. Dr. A. Matějček, Galerie v Rudolfinu. — K dostání u každého knihkupce jakož i nakladatelství S. V. U. „MANES“, PRAHA, VODIČKOVA 38.

=====**S. V. U. „MANES“, PRAHA, VODIČKOVA 38.**=====

AKADEMICKÁ KAVÁRNA
BOHUSLAVOVA V PRAZE

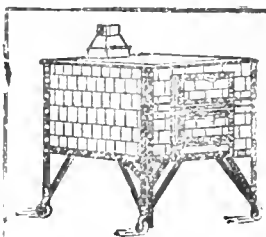
≡ doporučuje se ku hojně návštěvě. ≡

LÁZNĚ DR. ŠIMSY

V KRČIŽU PRAHY.

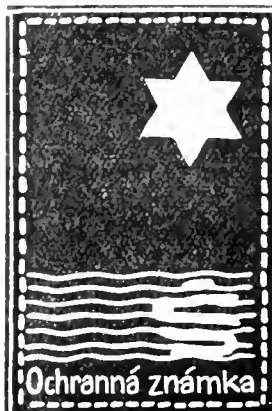
pro choroby výživy, srdce a nervu.

Telefon č. 3951.

Převozna 20. roční
DOMACÍ PEC

na ovoce, zeleniny, na
25 a 42 chleby.
M. PLESCHNER v Praze, „U
Štupartu“. Zastupce hledám

Lacinou a
dobrou

KÁVA

rychle uva-
z kostky

Sam

Kostka za 16 h
8 šálků kávy čer-
na 10 šálků ká.

Káva ta jest opravdu výbo

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKOL

Reservováno

pro firmu

Fr. Štěpánek,

továrna na obuv
ve Zlíně.

O B L E K
CIVILNÍ I VOJENS

zhotovuje

JAN HÁLA, krejčí, PRAHA
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

INKOUST

psací, snímací barvy na razítka a polštářů
vatiny, tuše atd., zvlášť jemný antrac.
vy-
rabí Popp a spol., Praha,

Uhlí všeho dru

nejlepší jakosti dodává

Česká společnost pro obchod

PRAHA II. Vodičkova 38. I. patro.

Telefon 2932

Zadej

Třetí 5¹/₂⁰ rak.

ÁLEČNOU PŮJČKU

:: upisujte za původních podmínek u ::

ÚSTŘEDNÍ BANKY ČESKÝCH SPORITELEN

== V PRAZE-II., OVOCNÁ UL. ==

člen konsorcia povoluje Ústřední banka všechny přípustné výhody.
Příhlášky zašleme na požádání zdarma.

LÉKAŘ
DR.
PEN
ADEC
LOVÉ

Narukujícím domobrancům

doporučuje se vzít s sebou:

1. Prostředky proti všim:

FUGA prášek
FUGA creme
FUGA vata

3. Protichloroaplatic, ajiny, neorobamsterena.

1. DUC-SY-THI-LIC
PILUS-ALB

2. Ochrana proti nákazám všeho druhu:

DESINFEKČNÍ MYDLA
Oudimery

4. Silice a výživny přípravky.

VITASA v prášku
VITASA v lahvičce

Veškeré tyto v polí i lazaretech osvědčené prostředky vyrábí MEDICA, ake. továrna léčebnin a léčiv. PRAHA-II., Lazarská 11., 8. n. Padělky a bezcenne napodobeniny odmitněte.

Dne 1. října 1915 odešel nám na věčnost náš předrahý otec, tchán, dědeček a bratr, pan

JAN KARLÍK,

rytíř řádu Františka Josefa, vrchní horní inženýr a závodní dolu v. v.

Zesnul klidně po delší chorobě v 75. roce svého činného, zasloužilého života. Tělesná schránka drahého zesnulého byla v pondělí dne 4. října 1915 o 4. hod. odp. ve hřbitovni kapli na Král. Vinohradech vykropena a do rodinné hrobky uložena. Žádušní mše svatá sloužena byla v úterý dne 5. října 1915 o pul 9. hodině ranní ve farní kapli sv. Aloisa na Král. Vinohradech, náměstí Jiřího z Poděbrad. Král. Vinohrady, 2. října 1915.

Jaroslav Karlík,
ředitel dolu v Gottesbergu (Pr. Slezsko).
Hanuš Karlík,
vrchní revident Buřf. dráhy v Praze.
Vilém Karlík,
horní inspektor v Duchcově.
August Karlík,
vrchní horní inženýr a závodní dolu v Padochově.
Marie Bukovanská,
Dr. Ing. Rudolf Karlík,
c. k. nadporučík v zál., t. č. ve Feldkirchu.
Elsa Karlíková,
dětí.

Josefa Bauerová,
sestra.
Marie Karlíková roz. Krischova,
Marie Karlíková roz. Ullrichová,
Emma Karlíková roz. Nebeská,
Juža Karlíková roz. Němečková,
snachy.
JUDr. Oldřich Bukovanský,
c. k. horní rada v Praze,
zeť.
Veškerí vnuci a vnučky.

Provádí veškeré bankovní a bursovní obchody a poskytluje úvěry obchodní všeho druhu.

Vklady na knížky.

Vklady na účty běžné a zálohy dle lhůty v povědění.

BANKA PRO PRŮMYSL PIVOVARSKÝ

:: V PRAZE II., Havlíčkovo náměstí číslo 25. ::
Telefony č. 758, 4856.

ODDĚLENÍ PŘÍJÍM
ŠTOVACÍ

Daň duchodkovou
banka ze s ého

ODDĚLENÍ I
ZBOŽÍ.

ZASILKY NA VYBĚR

**VELKOZÁVOD
DAMSKOU
KONFEKCI**

**SMUTEČNÍ
OBLEKY**

**FRANTIŠEK
FRIML**

PRAHA Celetná 30.

**Z PŘÍNĚSNÝCH LÁTEK
SE TEŽ OBĚVA Z PŮTOVU**

ČESKOMORAVSKÝ ÚVĚRNÍ ÚSTAV V PR
ROH LAZARSKÉ A JUNGMANNOVY

==== PŘIJÍMÁ ====

VKLADY NA KNIŽKY

NA 4% PŘI VOLNÉ DISPOSICI,
4% PŘI 30DENNÍ VÝPOVĚDNÍ LH
5% PŘI 60DENNÍ VÝPOVĚDNÍ LHŮTĚ.

OBSTARÁVÁ A PROVOZUJE VEŠKERÉ PENĚŽNÍ TRANS
ÚHRADY, INKASSA, REVISE CENNÝCH PAPIRU A LOS
OBCHODNÍ INFORMACE. - MÍRNÉ ÚVĚRY. - ÚČTY Ž

TELEFON 5454

FOŠT. SPC

NÁRODNÍ ZÁLOŽNA V PRAZE II.

JUNGMANNOVA TRÍDA ČÍS. 4 N.

PŘIJÍMÁ VKLADY
19 A
POSKYTUJE PŮJČKY

Bližší sděli ochotně ŘEDITELSTVÍ.

la cik

česnek, nov
zeli kysané
kové, okur
blička v l
a veškerou zel
levné dob

HŮBN
VŠETA

Cenníky zdarma.

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akcioný kapitál 50,000,000 K. Telefon č. 225, 3837 a j. Rezervní a pojistné fondy přes 25,000,000 K. 23 K

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlaté a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na ostatní neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponu a tažených efektů, plosovačelné papíry; promessy ku všem tahum atd.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláci se K 12 ročně, K 3—čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Telefon 1240.

MAGDA BILÁ

SKRYTÉ SÍLY.

Ty skryté síly v hloubi tvého nitra,
jichž sotva tušíš tajnou, vzdornou moc,
ti shasly světlo, k němuž duch tvuj mířil,
a jiné vnesly v žití tvého noc,
když vůli, strážce citu tvých i činu
v sled práce dlouhé spánek v pouta jal...

Tvé touhy ptáka svedl zásvit nový,
by k letu za ním křídla rozepial.

A tise, volně, vůli nepoutáno,
za touhou srdce v klamný létlo svět
tak dlouho, pokud vůle neprocitla
a nevykřikla varující: Zpět!

Zpět... V cesty staré, které temnem
straší...

Od světla dál tě zaved' marný sen.
Na cestě v klam jsi stopu pravdy ztratil! —
Jsi v temnu, sám a k smrti unaven. —

Ó, trýzeň, ztrnout v temné poušti chladu,
když letem k záru cit se opojil! —

Kde světlo bílé, k němuž duch tvuj
stoupal?
Kde různý svit je, o němž cit tvuj snil? — —

Ty skryté síly v hloubi tvého nitra,
jichž sotva tušíš tajnou, vzdornou moc,
ti skryly světlo, za nímž měl jsi spěti,
a bludičkou tě vyvádily v noc.

OT. NEJEDLÝ

MALÍROVY DOJMY A VZPOMÍNKY

XI. S BOHEM. ČECHY!

Stalo se takto:
Roku 1908 maloval jsem na ostrově Lacro,
na u Dubrovníku v Dalmácii. Byl jsem uby-
ován v tamějším klášteře společně s J.

Hněvkovským, geometrem, kterého jsem po-
znal v Římě a který se chtěl se mnou vydat
už tenkrát na dalekou cestu do Indie.

V době, kdy jsme se opět sešli na Lacro-
mě, Hněvkovský už dal výpověď ze služeb
geometrevských a věnoval se definitivně
malířství, jak mě ujistil. Byl toho mínění, že
jsem přijel na Lacromu hlavně proto, aby-
chom společně odcestovali do Indie. Cely
měsíc nechával jsem ho v tom domnění, oce-
kávaje, že se mi při vhodné příležitosti po-
dati vyjasnit mu pravý stav skutečnosti.
Neboť já té doby na Indii nemyslel, byv na
smrt oddán ženě, bez které bych nebyl do-
vedl žití. Případal jsem si jako pták, který
remá křídel.

Stalo se však v této době, že jsem byl v
Dubrovníku, což se stává velmi často prvými
láskám v podobných případech.

Peměr můj nenadále bolestně skončen, a
pod tím dojmem nechtěl jsem se už vrátit
do Čech. Půjdu do Indie! —

Mé neočekávané rozhodnutí způsobilo
Hněvkovskému velikou radost. Tehož ve-
čera konali jsme v naší klášterní cele rychlé
přípravy na cestu, které spočívaly hlavně
v balení malířských potřeb a skiz, jež jsme
zde namalovali za dobu jednoho měsíce.

Nejnesnadnější bylo — učeně řečeno —
rozřešit finanční otázku, t. j. kde vzít pe-
nize; neboť jsme byli úplně bez grošu. Tato
překážka vtiskovala naší cestě ráz neobvy-
čejné dobrodružnosti a vyčerpávala krajně
veškeré naše úsilí, vytrvalost a sebezapření,
jak se pokusím dále vylíčit.

Když jsme všechny chudé rekvizity za-
balili, byl čas jít spát. Tentokrát odstěho-
vali jsme své příkrývky na klášterní terasu,
pod kterou bují ostrovní tropické rostlin-
stvo. Celou noc hevořili jsme pod třevným
rebem o dalekosáhlých plánech naší cesty.
Květiny vydechovaly těžkou opojnou vůni.

Ptal jsem se Hněvkovského, kolik má ještě peněz. Odhadl to asi na 20 korun, já měl ještě 50 korun. To bylo tedy celé naše jmění a na více nebylo možno pomyslet. Tento obnos stačil nám na cestu do Terstu a při vši skromnosti snad na několik dní pobytu v Terstu, než se nám podaří vyhledat některou loď, kde bychom byli přijati do služebnického personálu, abychom se tak dostali do vytoužených zámořských krajů. Pomýšleli jsme na to, že bychom mohli být topiči, nebo škrábat v kuchyni brambory, nebo nakládači zboží, uhlí atd. Ve svém předsevzetí nešťitili jsme se žádné práce, jen když dosáhneme svého cíle.

Druhého dne rozloučili jsme se s obyvateli tichého kláštera, a loď unášela nás do Terstu. Spolu s námi jel také krajinář K. Langer, který byl svědkem zároveň se známým, inž. Hákem nevyslovně komického našeho odjezdu.

Příčiněním Langrovým seznámili jsme se v Terstě s jedním úředníkem u Lloydů, od kterého dostali jsme potřebné informace, jakým způsobem máme si počínat při hlášení se za dělníky. Ale my jsme jeho rady neuposlechnuli, bylo to pro nás příliš úřední, a proto dali jsme se do práce vlastním způsobem. Zašli jsme do doku, kde stály a nalodovaly zboží veliké, zámořské obchodní neb uhelné lodi. Tam jsme chodili od kapitána ke kapitánovi, a každému jsme líčili v delším vypravování, že chceme jet do Indie, tam se usadit v lesích a žít se tím, co příroda skýtá. Každý kapitán dal si vše vypravovat, a když jsme skončili, vysmál se nám, myslí patrně, že jsme dva pomatenci, a tof se rozumí, že takové dva bláznů na loď nevzal. Jiný, maje z nás asi týž dojem, odmítl nás, ježto prý personál, jež s sebou berou, musí také touž loď zpět. Jiný zase, vyslechnuv, že bychom chtěli být topiči, rozhorlil se na nás, že nemáme ani ponětí o tom, kolik stupňů tepla je v Rudém moři u kotle. My jsme chtěli, aby nás vzal za dělníky, a on nám vykládá o teplotě v kotelně. Jednoduše řečeno, výsledek houževnaté dvoudenní práce nebyl žádný.

Co teď? Když to nešlo touto cestou, rozhodli jsme obrátit se na vyšší instance, na samé ředitelství Lloydů. Ale dostat se tam, bylo věci nesnadnou, neboť páni to mají tak zařízeno, aby tam nikdo nevnikl. Cesta vedla přes jakýsi ředitelský sekretariát, ve kterém srchovanou hlavou byl mladiček, národnosti maďarské, protěkání dítě, jak na ráz každý musil vidět. Tvářil se brezně důležité a mluvil s námi neobyčejně z vysoka. Ale i jemu musili jsme nás úmysl vyličit. Ostatně uměli jsme to už z paněti. Vě-

sledek byl týž. Žádali jsme tedy, abychom byli uvedeni k vrchnímu řediteli Lloydů. Svolení k tomu musí prý nám sekretář vyžádat a máme se dostavit až zítra. Tak minul již třetí den bez úspěchu. Když jsme zase vytrvale přišli čtvrtý den, sdělil nám, že mluvil v té záležitosti s ředitelem, avšak ten považuje vše za vyloučenu. My jsme si však umnili, že dříve jim pokoje nedáme, dckud k nějakému cíli nedojdeme. Pátý den byli jsme tam zase. Navrhovali jsme, že máme velkou řadu malířských prací z Dalmacie a že snad by mohl Lloyd od nás některé odebrat pro úřadovny Lloydů, nebo pro salony dalmatských osobních lodí. — Měli jsme tedy zase přijít až zítra, že to přednese řediteli. Šestý den nám vzkázal ředitel, že by se o tom dalo mluvit, abychom prý své práce přinesli. Sedmý den jsme práce přinesli, ale rozhodnutí nepadlo, musí prý mít na všechno čas. Konečně nám vzkázal ředitel, abychom si podali důkladnou žádost s vysvětlením o účelu této cesty a s nějakými legitimáčními dokumenty. Já již dříve jsem o potřebné dokumenty psal a dostal jsem právě tři dovedná a skvělá doporučení jako malíř na cesty, které mi obstaral ochotně v Praze presidiální úředník magistrátu Groh. Jeden dokument byl od samého magistrátu, druhý od francouzského konsula a několik visitek s doporučením bylo od anglického konsula.

Do pul noci strávili jsme čas psaním této žádosti, která nám dala hodně práce, protože musila být německá. Toť se ví, že byla důkladná. Vyšňorili jsme jí frásemi a do každé řádky jsme vložili »kulturní stanovisko«. Až jsme se někdy smíchem kutáleli na posteli. Kdykoliv jsme nevěděli, jak dále říkli jsme si: Vraz tam zase, že je to kulturní stanovisko.

Konečně osmý den dodali jsme žádost v několika stranách, ze které musili se páni dočíst, že vlastně by byli úplně nekulturní Kanibalové, kdyby nám neudělili jízdu zdarma. K žádosti jsme přidali moje šikovná doporučení, se kterými jsme se jen blýskali. Píšíti den jsme se zase měli optat po výsledku schůze. Devátý den byl k nám mladý pán nějak uctivější a povídal, že máme jít k panu řediteli. Dovedl nás až ke dveřím, zaklepali jsme a vešli. Pan ředitel Lloydů nás přijal vlídně, nabídl nám lenošky a dobré cigarety. Potom se vyptával, co t vlastně chceme, a zase jsme mu jako fonograf líčili, co a jak. Potom povídal, že naš žádost byla dobře vyřízena a že dostaneme lístky první třídy až na Ceylon, ale na jidli že musíme připlatit asi tři sta korun dohromady.

Ted jsme byli v bryndě, protože jsme měli dechromady jen dvacet korun. Povidáme panu řediteli: «A což pak, abyste nám dali raději lístky třetí třídy, ale i s tím jídlem?» Pan ředitel se dal do smáchu a my také. Řekl, že to nemůže udělat, že by za to mohli i někdy v novinách dostat vyřadáno. Spokojili jsme se tedy prozatím s tímto výsledkem. Myslil jsem si, že nyní se zase postaráme o peníze jako dříve o lístek. Pan ředitel si vybral od každého asi pět obrázků jako odměnu za lístky. Poděkovali jsme upřímně a šli, hodně uspokojeni s výsledkem po úmorné práci. Měl jsem v Praze ještě od některých panů mecenášů dostat jistě nedoplatky, proto jsem se na ně expresními dopisy obrátil, žádaje o telegrafické odeslání jich, neboť třetí den již loď, zvaná »Trieste«, odjížděla. Také některé přátele jsem požádal o příspěví.

Druhý den večer již na poště ležely telegrafické poukázky, a obnos, který se takto sešel, převyšoval ještě značně potřebnou sumu. Hlavní zásluhu o to měli ovšem někteří přátelé, jako prof. Kotěra; malíři Preisler a Hudeček, scchar Halman, kteří ves nés každý co mohl tím okamžikem na penězích poslali. Udělali jsme tedy ještě další nevynutelný nákup. Jednu dvouhlavňovou pušku a spoustu patron. Také jeden kufr jsme pořídili. Neopomenuli jsme si poříditi rovněž vysoké boty, vhodné dle našeho mínění proti uštknutí hadů. Naše představa o Indii a Ceylonu byla svrchovaně naivní, neboť jsme mysleli, jak z lodí vylezeme, že budeme hned zápasit s hady a divými šelmami.

V době toho všeho úsilí a horečných příprav bylo mi snadněji snášeti bolestné vzpomínky na čerstvou ještě minulost. Ale jak jsem ulehl ke spaní, pukalo mi srdce žalostí, že nemohl jsem dlouho do noci usnouti. Zvláště mi připomínala můj stav jedna píseň z Fallovy operetty, ve které vystupovala moje znejmilejší jako Dolarová princezna. Tá píseň byla tou dobou v Terstu právě v květu; také v hotelu, kde jsme bydleli, dole v sále někdo ji kolikrát za sebou do pozdní noci hrál na klavír. To se opakovalo každou noc a bylo mi při tom, jako když mně srdce z těla rve. Prokletá písnička, která mne všude pronásledovala.

Poslední den ráno natáhli jsme na sebe již cestovatelskou výstroj, což bylo svrchovaně komické. Nemohl jsem se zdržet od smáchu, když Hněvkovský oblékl černý kabát ze studentských ještě dob, tak zv. «císařský kabát», a přes záda vzal dvouhlavňovou pušku. « Já řku, Hněvkovský, tohle si ještě rozmysli! » Když se Hněvkovský na sebe podíval do zrcadla, rozhodl se, že ten

císařský kabát jim nechá v hotelu na památku.

Jelikož jsme měli na cestu jen jediný menší kufr, který byl naplněn barvami, museli jsme prádlo a nejnnutnější šatstvo zabalit do novin; byli jsme proto obtíženi každé několika balíky. Já mimo to měl pod paží ještě housle, bez kterých nemohu se nikde obejít. Naše šatstvo bylo v bidném pořádku, neboť jsme je za měsíc na Lacro-mě při vaření zvedli, takže jsme si připadali spíše jako dva komedianti: houslista a kouzelný střelec. Rozhodně však neměli jsme vzhledu pasažéru první třídy.

Když jsme vyšli s celou svou výzbrojí na ulici, potká nás K. Langer a inž. Háek. Oba padli v údivu na zeď a mohli se smíchem potřhat. «Ležíš Matjá, tohle je výstroj na cestu do Indie?» křičeli oba. Hněvkovskému při tom ještě praskly noviny a z balíku visely mu jako čas nehavice od podvlekaček a rukav od košile.

Ale již jsme vstupovali na loď a marš rovnou do té první třídy. Vlezli jsme omylem panu kapitánovi do kabiny. Lodní služebnictvo nevědělo, jak se má k nám chovat. Jedna vyzábělá Angličanka divala se za námi lernonem. Byla nám vykázána krásná kabína, kamž jsme uložili svá improvisovaná zavazadla.

Jeden ze služebnictva běžel se zvoncem po všech chodbách a oznamoval neustálým zvoněním, že pasažéři první třídy mají připravenou svačinu. Asi za pul hodiny měla loď odejet. Na zadní plošině lodní natabovali plátěnou střechu, pod kterou se ubytovalo asi 50 Habešanů, kteří se vraceli z výstav v Čechách a Německu do své vlasti.

Bylo parné letní odpoledne, pod námi na molu kolem lodí kupilo se ohromné množství lidí, jedni aby se rozloučili, jiní ze zvědavosti. Křik, rachocení řetězu a vůbec chaos to byl ohlušující. Mezi těmi lidmi tisnili se naši dva známí, očekávající, až zase na palubu z kabíny vystoupíme, abychom si naposledy pokynuli.

Mchutný hlas sřerény třikrát se opakoval. Ztichly řetězy, ztichli lidé, vše bylo připraveno k odjezdu. Z kabín a ze všech místností vystoupili pasažéři, aby naposledy pozdravili veliký dav lidí dole se kupících. Nadešel okamžik, ve kterém teprve plně mohl jsem i já pocítit dosah svého rozhodnutí, nadešel okamžik, ve kterém po prvé v životě jsem mocně pocítil, že na dlouho opouštím své přátele, svůj domov, otce i sestru, vše, co jsem tu dlouhou řadu let budoval, svou vlast i břehy evropské.

S Bohem, Vy všichni moji přátelé, — s Bohem ty jižní město přímorské, — svůj

pozdrav odesílám vám všem v české zemi,
— s vámi se loučím, vy milé české vesni-
čky, hory, lesy, města — a nezapomeňte,
že tam žil jednou člověk, který to vše ne-
změrně miloval a který na vás bude dlouho
vzpomínati. Avšak musí rýč, aby hledal
štěstí jinde, když ho nedovedl vydobýtí
doma!

M. J. LERMONTOV

DOSLOV.

Přeložil František Tropp.

Zpod polomasky tvé, tak tajemně a chladně,
mne v ústřel znel tvůj hlas jak touha vábiva,
vstříc oči zářily mi čarovne a ladně
a spolu smála se tva usta škádliva. —

Mhou lračky pruzracně jsem postreh nahodile
tvých divých tváří vděk i uběl šije tvé.
A šťastný! Stih jsem i vrkoč, jenž rozmářile
pustil rodný proud tvé křtice mladistvé. . .

A tehdy sestrojil jsem ve své obraznosti
dile letmých znaku těch si krásku svoji sám.
— srdce od těch dob bezdechý obraz hosti,
jenž v duchu celují a s láskou objímám.

A vše jde v jeden směr. Mám jakous toho tuchu,
že kdes jsem slychal již ty řeči vesele
a po setkání tom — mně stále cos di v uchu —
že znova sejdem se jal, státi přátelě.

DNEŠNÍ ŠUBERTOVA SPOLEČNOST

Stíny, postavy, vzpomínky!

Vitám vás, vítám! Jak rád bych vám stiskl ruku,
kdyby byla — tělesná. Není; nemohu ji semknouti.
Ale šeptati s vámi mohu. Tak jako vy šumíte, šep-
táte a šelestíte ke mně, tak budu v duši šeptati
já k vám a baviti se s vámi, když po letech opět
vybraly jste se mne navštívit.

A všichni stejnou chvíli, ne jako druhdy každý
o sobě!

Tehda pro vás všechny najednou arci místa ne-
bylo. Vy, každý a každá sama jediná, byvaly jste
sobě a jiným celým světem. Každý jednotliví zabí-
rali jste buď to jeviště zlatého domu nad Vltavou
nebo ještě o mnoho, o mnoho více, a sezvali
vás na jednu chvíli k tomu nádhernému krbu na-
šeho paláce bylo nemožnou v životě pohádkou.
Ale teď, teď vás tu mám u sebe samotného všechny
posprelu.

Nuž, pojdte ke mně a zastávejte u mne všichni. . .
Budu nejprve poslouchati ten váš hudby plný šu-
mot vašich povídek z uplynulých uhaslých doh,
kdy putovali jste buď vy ke mně, nebo já k vám
přes hory a dolů do vašich vlastí jihu a severu,
k palmám nad mořem, jež slunce libá, a ke hřízam
a snam, kterým hali snívou hlavu závoj šerých
mlh. A potom o vás povím, co utkvělo mi v pa-
meti a duši mé.

Fr. A. d. Šubert v předmluvě
ke knize *Mé vzpomínky*. (1902.)

ŽENSKÁ BESEDA. MOHLY BY ZDE KVĚST RUŽE? ŽENY.

A upíry a tygry já zřel ve vás kdysi. . .
A chrámy posvátné a hrady nedobytné. . .
Ach, hědné pěničky, jež sotva poskočí si
v té kleci svojí doživotní trýpytně!

J. S. Machar: Krupěje.

Machar pozoruje hru *Osudu s lidmi*, proniká
v ni a vr život je bláznovstvím, je maškarádou
vlekoucí za sebou věčné zhušnění, z něhož léčíme
se jen hlubšími doušky života. Žal, zklamání, hnus,
vstřízlivění, z něhož se život skládá, mohou být
zapomenuty jen novými žaly, novými zklamáními
a novým vstřízlivěním.

Muž má aspoň na vybranou; muž muže si vo-
lití nástroje, jmiž bude mučen. Smí se rozhod-
nouti pro touhu za úspěchem, za slávou, bohat-
stvím nebo za láskou. Ať volí cokoliv, na dně na-
jde stejnou hořkou stejného odporného jedu. Muže
podvádí život různějšími způsoby — a už ve vy-
středání jich je ulehčení. Na konec pak ztratí illuse
o všem, vi, že marnosti je všechno, co lidé cení.
Naprostá jistota o bezcennosti všeho nese sebou
i ulevu — jako ji dříve v sobě měly ruznoharevné
naděje. Žena však je předurčena k jedinému
cíli — k lásce. Zklame-li se v ni, ocitá se ve slepé
ulíče, v níž nezbyvá jí, než na konci jejím buď
ztupěle ustrnouti, odumřiti nebo rozbiti si hlavu
o zeď před sebou — nebo vrátiti se a vždy znovu
a znovu slepou uličkou prohíbat.

Takový je koloběh života žen, o nichž Machar
píše, sny o lásce, touha po ní, víra, že láska naplní
život, že přinese všechno štěstí. A život buď ni-
ceho nevyplní a jen marně sny ženě ponechá, ji-
míž touha ovšem nasycena býti nemůže, a zmu-
čená duše touží a nje v neplodném, věčném ste-
sku. — nebo umírá žizni a snad zhořkne a zka-
menní.

Jindy zase v květu svých sil, svého mládí, žena
neprobuzena nevědoucí o sobě, nevyčítujíc svého
učení, spokojuje se náhražkami života, honí se za
slávou, je-li umělecky nadanou, nebo za věde-
ckými poznatky, které musejí pro ni zastati ne-
užitečným haraburdím když nejsou smeleny s je-
ním životem, když nevyrůstají z jeho potřeb, jsouce
pěstovány jen z emancipačního programu. Náhle
však v době, kdy uspokojené, vyslouživší síly ji-
něch žen už jaksi uléhají, v těchto ženách dosud
neživších, nechá život ironicky a posměšně vzky-
pěti var krve, který v mládí mohl přinést štěstí
jim i mužům, jež by byly milovaly — jenž však
v pozdních letech zvrhá se ve směšně truchlou
donquichotiádu. Opožděné touhy srdce a krve, hla-
dovější a mocnější než by byly za mladých let
neznají kompromisu. Bud všechno, nebo nic! Ať
všechno — už není možno, všechno je ztraceno
zbývá tedy pouze nic, které vhání ve zkázu
smrt.

Nebo život vyplní. Dá ženě vytoženého muže
hasi její žízeň po lásce. Na začátku, před svatoh-
zdá se, že budou splněna všechna přání, že dojd-
k manželství duši i tel. Po svatbě, když přešl
první zámčen, žena shledává, že zasnoubilo s
pouze jen tělo, že to, co s mužem prožila, bylo je

vzájemným nasycováním vášně — a ubíjením lásky. Tělo zvitězilo, tělo porušilo soulad bytosti a profanovalo sen o spojení duši.

V knize *Zde by měly kvést ruže* — Machar vytváří ryze ženského osudy. Jsou, přirozeně, podbarveny autorovým životním názorem, ale nemohl by je takto žít muž; jen ze ženství mohly vyrůst. Machar jich nekritisuje, jen smutno je mu, že tolik čistých nadějí zbytečně bylo zmařeno mužskou surovostí. Divčí touhy jsou mu svaté; vidí v nich jen poesii; jsou mu nerozlučně spojeny s představou o ženě, a zdá se mu, že zničit nebo ochránit je může jen muž. Není to žena sama, která by mohla něco změnit na svém osudu. — A takový se zdá být zákon: krásná, snívá, svěží dívka dává se muži zdánlivě pro ni stvořenému, který však je pouze natřen svěžestí a čistotou mláde. Uvnitř je zkažen, ztrouchnivělý a loupi divčí bytost jen proto, aby se schválením společností směl uspokojovat zbytek svých choutek. Prostitutka by se mu vzepřela, ta je volnější a svobodnější, ale žena se podvolit musí.

Ve všech těchto příbězích a konečně i v *Magdaleně* byl smutek, bezutěšnost, dokud jsme je četli. Sotva však člověk odložil knihu, vybavily se děje kontrastně: čtenář chtěl nechtěl musil si představit, jak by mohlo být, kdyby muži ženili se stejně čistě, neorvaní o viru ve svatost lásky. Kdyby nezdálo se nemožností, že by zde mohly kvést ruže. —

Vždyť náprava byla v lidské moci! Jen kdyby mužové chtěli, jen kdyby ti stali se jinými! Ovšem, leckde už zaskřípal spodní tón pochyb, když jsme si vzpomněli na cosi, co tyto ženy téměř si neuvědomují, přes co přecházejí se zavřenými očima na ono neznámé, co vybuňuje jejich i mužovy vášně, na podvědomou jakousi bestii, která probouzí v druhu nejzvířecější sklony.

Naprostě bezradní stáli jsme však před něčím, co snad předskočilo i autorovo poznání: myslím *Rosu*, *mydlářku*. Jde před námi štíhlá, graciosní, s modrým v očích, dítě usměvavé bez viny a poskvrny — ale v hloubi jejich očí za nevinností a pomněnkovým modrým dívá se kdosi arozný, kdosi vševládný, jenž jí vede a poroučí, v jehož vůli ona padla — aniž o tom ví. Tím důle ovšem!

Člověk bestie?

Či je to ten druhý, v její ženské duši ovšem prostší a naivnější než Mefisto — ale právě proto dravější, živelnější, pohotovější k činu?

Hlas lidu — hlas boží! *Rosa* byla s ďáblem ve spolku — ovšem v jiném smyslu než se domníval *děkan* — byla bez ochrany v jeho moci, jsouc zcela mimo dobro a zlo — a nevědouc o tom. Kde byl její vnitřní hlas, kde bylo její svědomí? Či není člověku vrozeno, je pouze vynálezem společnosti, která je vstěpuje v duši dítěte, aby sama sebe ochránila — a proto musí jako cizí příměsěk vyloupnouti se v rozhodné chvíli? Či nemá ho žena?

Jsou pravdivy odpovědi *Wedekindovy Lulu*, její věčné »Nevim!«, když se jí malíř *Schwarz* ptá: »Kde je? Neví *Lulu* vskutku, zda umí říci pravdu, zda věří vůbec v Boha, zda dovede při něčem přisáhat, zda věří v něco, zda má duši?

Není toto nevim nejhlubším, co může o sobě říci člověk?

Nebo snad jen žena?

V knihách *Zde by měly kvést ruže* — i v *Magdaleně* Machar cítí, že všechno křišťálně čistě v člověku je stále vydáváno v nebezpečí, že vždy znovu a znovu útočí na ně besí. Ve většině případů však nehledal škůdce v ženách samých, bral ženy cele v ochranu a vinil pouze osud, který nejčastěji bral na sebe podobu muze. Ale v knize *Životem zrazení* už je vědomě souzeno jinak. Ženy nejsou už osamoceny a vydávány pouze útokem z vnějška. Nezdají se nam už izolovány v jakýchsi neprodyšně uzavřených světnicích, nejsou tvořeny pouze jejich osudy. Ony samy zasahují a určují také osudy mužů.

V knize *Životem zrazení* nevidíme už jen ženy na jevišti, muž není už skryt kdesi v zákulisí, vystupují nyní oba, žena i muž, monolog v nejhlubších dvou dramatech *Digitális* a *Vlasy* je, byť ne doslovně, vystřídán dialogem. Sympatie autorovy nekloní se už tak převážně pouze k ženě, básník snaží se být spravedliv k oběma hrdinům. Muž není tu pronután pouze jako odraz ženiných očí, ale zpovídá se také sám, a poznáváme rovněž jak se jemu žena jeví.

Ukážeme si je oba více prohlednout. Jsou postaveni na volném prostranství, vzduch proudí okolo nich a za nimi lze tušit rozbíhající se polehlucí města, klenbu oblohy. Muž a žena jsou nyní častěji se zevnějším světem v úzke souvislosti.

Tragedie žen přechází ve všelidské utrpení, řízené jediným zákonem a všech lidí. Ženy nejsou už pouze oběťmi a muži mučedníky, nýbrž trpí všichni všichni touží po troše slunce a lásky, a všichni musejí čekat i od neznámé moci, které jsou podrobeni, již nelze uprosit, proti její krutosti lze se chránit jen osobní hrudostí, dobrovolným odříkáním a vzpourou.

V prvních knihách, v *Confiteoru* na pr. Machar hledí na ženy jako na obrazy. Bývá to zpravidla jen vnější krása, která ho u ženy vábila a na vztazích ryze smyslových založený jsou všechny jeho lásky prvního mláde. Lehce se v něm bouřila krev umělce a ctitele ženské krásy. Chytil se příliš snadně na přednosti, které nikterak nejsou záslunou žen.

Zklamání stihá zklamání, poněvadž básník nerozumí sám sobě, poněvadž v prapodivně důvěře, lehkomyšlnosti, až bezstarostnosti jakou duši krásné tělo skryvá, zamilovává se do žen zcela průměrných. Sám jemný ve svém citu, toužící po věrnosti, ve kterou ještě věří, důvěřivě jako dítě s krásnou bezprostředností a naivností, jejímž rubem však je lehkověrnost a snad i nedostí velká ucta k sobě i neznalost svodu, které se vydávají za lásku — nezkušenost tak příznačná pro nezkažené mláde — vrhá se do každého dobrodružství, toužíc po ustavičném viru, nestarajíc se o to, zda zvíří hluboké vody nebo pouhé bahno.

Mladý Machar nevěděl tehdy ještě sám, co si od ženy přeje. Domníval se, že žádá pouze lásku, rozkoš a věrnost, že touží jen, aby směl se s ní

přemýšlet, aby směl si odpocínout. A přece není a nebylo v jeho povaze spokojit se vnější krásou. Milováním a vášně se brzy nabařil a jeho neutechaná touha po hlubším poznání vedle ho ke kritičnosti k analýze své lásky k jejímu předmětu. Ale tu místo pevnosti se zakotvil v lásky tryskání ze spojení lidí si rozumějících, než stejné názory, nebo cesta za stejným cílem, nebo poznání vzájemného charakteru stále zvěř a užer; stmeluje, otvírá se mezi básníkem a jeho milenkami třelina poněkud omrzelostí. Žena mu sevěděná, značí tak dobře!

A potom se střídají lásky jako v kaleidoskopu v prudším a prudším rytmu, a všechny jsou si v základě podobny. Machar není šťasten, ani když hluboce se zamiloval do ženy věrné a milující. Příčiny jsou vážnější, než dříve tušil. Snese člověk delší dobu stejného, nepřeměnného štěstí?

Slovem básník poznává, že štěstí nemůže mu být dano z vnějška, tedy také ne ženami, že ho snad vůbec není a nepřiznané tuší, že ani s touhí tolik želez, kterou prvně opravdově miloval, nebyl by jeho život zakotvil v slastné pohádce — třeba i bez milenciny nevěry. Chápe, že je i sám viněn, že už takřka předurčuje každý svůj vztah k ženě, ale hledá — zda se — chybou jde, než skutečně byla. I Machar mohl by si opakovati Nerudovo:

Z uzličku boty čouhají
a mají podšívky silné
vzdávám jsem si na ně kuži dal
z své pýchy neúčelně.

Jeho hrdest to byla, která nikdy nepřivoliла, aby kdokoliv na světě pomáhal mu, když stavěl svůj chrám, sam kvádrů tahal, tesal každý trám a sam si dělal práci trakařníku.

Nemohl a nedovedl přijmouti pomoci od nikoho, tím méně od ženy. Za pouhý jas jejích očí, za pohlázení bílých rukou, za lásku její chtěl jí platit stonásobně, ač platit je tady slovo příliš hrube. Dával nesmírně mnoho, dával mléky bezměrný dar svého ducha, své inteligence, svého usilování a citu, iša příliš cudný, aby jim kupil, aby srovnával a měřil, zda si ho milovaná zaslouží. Miloval — a přes to, že vždy prohlašuje se za střízlivého realistu — hleděl na svoji lásku očima středověkého rytíře. V něm byla velikost a čistota, v něm byla téměř chlapecká plachost a proto nemohl milovanou ženu viděti jinak, než jako ztělesněný ideál, jako královnu, již smí se pouze sloužit, nemuž aby byl roven, musí se teprve snažiti.

Machar ženy přecenil, poněvadž je málo znal a snašel do nich svůj obraz o nich. Takovými jak on je viděl, mohly by teprve býti. Teď jim nejsou jako není dosud mezi námi jeho volného člověka. Přes všechny jeho dík ženám — které se díkem silného člověka, jenž miluje svůj osud, poněvadž nikdy v boji s ním nepodlehli, poněvadž vždy dovedl přeměnit zlo v požehnání a proto, ač měl by nejdříve býti vděčen sobě, děkuje svému osudu, jenž dal mu možnost vyzkoušet vlastní síly — Machara ženy zklamaly. Děkuje za to, co mu daly — a potlačuje vzdech za tím, co od nich čekal. Nechce se přiznat, snad z hrdosti, snad z lasky, že tady musí přijmouti méně, že musí kompromisovat, neměl-li se vzdát všeho.

Ale hořkost zklamání proráá se celou jeho prací. Vzpomněl si jednou teskně: Porovnejte jen ženy, které inspirovaly německé básníky, s ubohými ideály básníku našich! Kollárova, Jana, Máchova, Lori, Čelakovského, Marie Nerudova, Tereza — jako loutav šly životem svým i životem svých zbožňovatelů, ničím nebyly — leda že kapaly mimovolně jed a rmut do dnu básníkůvých: jako Mina a Lori. Vše jim bylo cizí, protože neměly a nemožily mít porozumění...

Byly však ženy tak vinny? Je vůbec možno, aby básník nalezl svůj sen ztělesněný? Není to tím nemožnější, čím vyšší duch si jej vytvořil?

V mládí Machar hledě do očí žen podléhal jim tak jako krajina obloze. Mraky v nich i jeho pohled zatemňují. A mívá chvíle, v nichž dovede ztotožnití svojí představu o nich se skutečností. Později však začíná rozlišovati. Něco jiného je jeho citový vztah k ženám, láska muže ženou přitahovaného a něco jiného názor básníka, myslitele, jež si o ženách objektivně utvořil. Tehdy lyriku vystřídává epika. Machar žije hlavně svému dílu, osobní štěstí je odstaveno.

Dnes však s umyslem, jež iehko uhodneme, podává nám Krupě je čili glossář ke svému životu a dílu, v němž místy náhle vytrysknou lyrické projevy, které už nejsou histori. Těmi uvolnil si, v ně vžil se současný život básníkův. Machar je znovu, aspoň v určitých chvílích, tak svěží a mlád jak před třiceti roky. On vlastně ani mlád být nepřestal, jen časem nemyslí na sebe, na své touhy a když, tak jen mimochodem. Však dnes, kdy zdává se mu, že očerá práci nadlidskou, neboť hlavy milion má Česká Bída a na místě sražených hned vzroste horšího ces — Česká Hloupost, jakoby zase více o sebe sama se zajímal. Mladický hřeb v jeho nitru zvítězil nad dospělým mužem.

Machar s ptací perspektivou obhlíží životy žen, pronika je rozborá poznáváje zároveň, že chtěly je vystihnouti, nesmí se vyhýbatí hlavně tónům dissonančním. Není v nich tragiky; neboť tragickými málokdy lze nazvati překážky, jaké život muži bází v cestu — a ne tragická, ale jen politováníhodná je slabost, s jakou přes ně ženy upadají. Mohl by je téměř všechny nazvati životem zrazené — ač ony samy tuto zradu téměř provokovaly. Zapletly se v první osídlo a jsouce trpné srdcem i vůlí, tak příliš žensky slabé a nevědomele, svoji nemohoucností téměř přivolávaly na sebe další rány Osudu, jemuž bývá rozkoší trýznit nepovolnější. Na všech těchto ženách: Lili, Bibi, Neznámé z Listu, Tetě, Bezejmenné z Umírání, paní Anně S., Poldi a j. leží pel naproste nevinosti, třebaš už mají život za sebou, ale leží na nich i cosi jako prach pod nimž lze tušiti harvy příliš už svbledlé.

Dnes by s nimi život zahrál snad ještě krutěji, šel by přes ně ještě bezohledněji — neboť jsou tak slabý, že by proti němu ani rukou nevztáhly. Nanejvýš že by si oči zaclonily, aby neviděly bližících se hruz. Většina z nich není určovatelkou svého života do té míry, jaká je člověku popřána; všechny jsou jen a jen vlečeny a nejen že nedovedou protestovat, ale nedovedou si ani představit, že by mohlo být jinak! Oběti marné utracené, oběti moci, která se nazývá — výchova žen!

Snad všechny tyto ženy jako divčiny stávaly kdysi se stuhami ve vlasech, s nožkami hudbou rzebranými, se svojí rzeze maloměstskou krásou v tanečních sálech nějakého českého Brandýsa pod ochranou gardedam, odkudž je studentik Machar odváděl k tanci. Ty, co po nich přišly, už nedovedly vytlačít prvotních silných dojmů, prvotního obrazu ženy a jejího osudu — nebo bystré oko básnikovo demaskovalo i pod zdánlivou eleganci vzděláním, velkosvětstvím původní maloměstskou slečinku, která je nejvlastnějším jádrem naší město-inteligentní ženy.

Machar má něco společného s těmito životem zrazenými: desillusivnost. Zatím však, co on, člověk tak mužný a statečný, dovedl se postavit životu v čestný boj, zatím, co on dovedl si za otrhané sny mládež dát náhradu — být to byl místo očekávaných sladkých pohádkových darů vzdálený, námahavý cíl, za nímž musel klopýtatí tvrdou, kamenitou cestou, jenž však dal aspoň životu jeho posvěcení, bez něhož by zhnusen ostatními jeho »dary« nedovedl žít — zatím tedy co on hledí s nekonečným soucitem na ženy: ženy, které trpí stejnou chorobou, jež rovněž jsou orvány, tem už nezbyvá víc nic, neboť ony ubohé sny mládež byly právě celým jejich jměním, a ženy přes to pro jejich uskutečnění nedovedou učinit nejmenšího.

Ženy zdají se Macharovi být bezradnými dětmi k nimž on, jeden z našich nejužnějších mužů nemůže stát v jiném vztahu než jako ochránce. Nekritisuje jich, neobviňuje jich, o jejich slabosti se ani nezmiňuje, neboť je přesvědčen, že vřtkami by ji nezměnil a dotkl by se jen skrvtě rány, o které ženy samy dobře vědí; jen životu vyřta, že je podvedl, anebo když i jich stejně nelituje, vyčítá mužům, že ženám ubližují. Někdy však dospívá k přesvědčení, že ženy jsou Osudem obetovány, že jejich život skutečně ani by nemohl být jiný — a pak vyslovuje úctu k síle — jejich ticheho odvzvaní.

Machar nenávidí slabosti; nejraději by ji všude mrskal. Čím více však poznává život a lidi, tím více požaduje od sebe — a méně od jiných. Ze soudce »zručného kata« stále častěji stává se kdosi všeohajující. Cesta obdobná Nerudově — a hlavně Dostojevského.

Vzbouření krev dovede Macharovi pouze jen muž, jenž zbaběle nechává se vláčet osudem jenž uprošuje tam, kde měl by mužně se postavit, aby ránu odrazil ranou.

Žena?

Dítě nebo mučienice!

Není předpojat, rád by v ženách našel více — ale nenachází a stavě na své zkušenosti je k nim blahovolný, bratrský, otcovský — ale za družky svého duševního života jich považovati nemůže. Nemůže se svěřovati dětem. Chce-li k nim, musí sestoupiti v okruh jejich životních zájmů, v nichž není uvědomělé, na životu vydobyté radosti, nýbrž těžký smutek; musí veřovati se v osudy, bolestně zrovna svojí malostí. Snaží se neprozraditi jim, že musel, aby jim byl bliže, zcela opustit svůj svět, své zájmy. Chce chovati se jako rovný k rovnému a zakrývá, že přichází, aby jim ulehčil — anebo si odpočinul jako v dětském, hravém světě u těch

žer, které zatím ještě nesetkaly se s přísnou tváří Osudu.

Machar je osamocen. Tak často se mu zdává, že sám jediný prokopává se kamsi v neznámo; slyší poněkud jen ravy svého kladiva — ale sejde-li se s někým kdo koná v temných šachtách stejnou práci je to muž — ne žena!

Machar nepoznal ženu, která by dovedla ze svého života něco většího vytvořit, která by dovedla vystoupit k němu a mít družné chápavé a rozumějící oči pro cíle, jež by měly být i jejími — neboť to, oč se Machar bije, musí být stejně drahé každé ženě jako každému muži. Jde o nevyšší statky lidstva, o volnost, svobodu jednotlivcovu i národa, o právo na nezkřivený život, o pochopení že žítí samo v sobě je tím nejcennějším, co vůbec máme.

A myslíte, že Machar je jediný, jenž dospěl k takovému názoru na ženu?

Kdo je viněn?

Pavla Buzkova.

VÝSTAVA ČESKÝCH VÝTVAR- NÍKŮ V OBECNÍM DOMĚ.

Druhá výstava českých výtvarníků, před tvdnem otevřená, zachovává raz a účel výstavy prvé: opět má být svépomocnou akcí výtvarných umělců, existencně ohrožených válečnými poměry, a opět sousedi tu peštra směsice uměleckých směrů, jak se pohybují u nás mezi krajními body vývojovými, jednotou a Skupinou. Na ochotě a dobré vůli veřejnosti závisí, potká-li se naděje ve finančním úspěch s výsledkem, příležitost je dana co nejbohatší. Výstavě přes to nechtěly a nemohly klesnouti na úroveň pouhých tržnic; pracovala porota, a jak mužeme soudit z řady umělců kteří tu vystavují souborně a z počtu obrazů neprodějných (byla přivezena i díla z Moderní galerie), výstava vystupuje i s vážnými uměleckými nároky, zdá-li se někdy, že ten neb onen obraz nemá nároku je to jen proto, že autor sám neměl tolik schopnosti aby provedl sebekritiku. Jinak by byla expozice jednoty s uměleckého stanoviska nevy-
světlitelná.

Snesete-li na jednu hromadu nejružnější knihy, které byly u nás napsány za několik let, a shromáždíte-li si většinu stolu, které byly za touž dobu vyrobeny pražskými truhláři, budete si předem jisti, že se octnou před vámi knihy a stoly dobré i špatné. Stejně musíte být přesvědčeni i před těmito vystavami, jež vznikly podobným sebráním, že najdete obrazy dobré i špatné, živé a mrtvé, pravdivé a vyřhané. Nejde mi naprosto o věc uměleckých směrů: historie umění dokazuje jasně, že bylo docíleno krásných výsledků školami nejružnějšími a protilehlými. Obraz jako báseň, socha, sonata, novella, posuzuje se jen dle míry vnitřní poctivosti, upřímnosti, plnosti, zkušenosti, a dle výraznosti, přesvědčivosti, dokonalosti formového zpracování. To jest celá estetika. Každý obraz soudí se sám ze sebe, je sám sobě soudcem: přistoupim na malířovu vidinu, svolim, že budu se dívat na to, co mi chtěl ukázat, — ale od té chvíle budu žádat na něm, aby nekotkal ve svém přednesu, aby neblábolil, nýbrž mluvil jasně;

aby logicky sam sobe věrne, uměrně představil, co vlastně viděl. Budu zadati aby mne přesvědčil, otevřel mi oči tak abych i já viděl, co mi chtěl ukázat. Ani průměrný divák nesmí přicházeti s vnuh uznat všechny obrazy za dobré. To by vedlo jen k bezcharakternosti a dalším zmatkům, neboť na výstost je postaveno, že jsou tu obrazy dobré i špatné. Dobrý obraz nesnáší špatného; nelze přimati obou zároveň, nutno se rozhodnout. A tím, jak se rozhodnete, soudíte sebe samy.

*

Upřímné potěšení vede nás reterovat na prvém místě o nejlepším obraze obou výstav. Jest jim Pohřeb Vincence Beneše. Není tu druhého díla, jež by vytvářelo tolik přímě, pronikavě, těžké skutečnosti. Kdesi v zákoutí bojiště, uprostřed holé přírody ponořují rakev do země. Dva selnutí vojini hmoždí se s rakví, tři jiní a kněz stojí nad ní vztýčeni. Tři sedě uniformy, tři temné. V levo vzadu kostelík tvrdých, ostrých tvaru. Jinak všude již jen země hutného, opravdového téru, která potom vzadu vznáší se vlnami kopcu nad hlavy vysokých postav v popředí. V lidech je tyž khd, tíha a skutečnost jako v zemi, která je nese. Vše v základních, hrubých tvarech fresky. Detaily potlačeny ve prospěch monumentálního celku. Není tu světla ani stínů. Tvary vystupují naze, přímo, až holestně; nejsou sprostředkovány osvětlením. Soustava určitosti a zemitosti bez okolku, bez psychologie, zdánlivě bez citu. Melancholie lidského osudu zžasněná bez melancholie autorovy. O těžkou hmotnou skutečnost oněch šesti lidí nebo šesti těles na obraze šlo malíři; vubec ne o to, co myslí nebo cítí. Hlavní je, že tu stojí, tíží zemi, že neprostupně vyplňují prostor. Ale v této tělesnosti je filosofie. Pominula bolest, radost, nervosnost, pominuly okolnosti, zbyl základ: existování. Ti lidé jsou tajemstvím hmoty, existují stejně jako země, voda, kameny. Celá hloubka pojmu býti z nich zaráží; u lidí Tolstého bývá toto býti tak hmotné, těžké, neústupné, téměř zavilé. Obraz přísný, drsný, až nelitostný ve své cestě k podstatě. Obraz jako neosobně zformovaná hmota; nevtrá se ani špetka literatury. V »Pohřbu«
není nic libezného, nic pro školu krásných duchů. Ale malíř nemohl slevovati. Lahodnost poníjí tam, kde vzbouzí se pravda a skutečnost tak základní. Pohled na obnaženou realitu blíží se tu až vší; v nemoci dostavuje se někdy pohled podobně ostrý, nezvyklý a pronikavý, jenž ukáže nám věci tak hole a nově, jak jsme jich posud nikdy neviděli.

V. Beneš, nejpokročilejší malíř Skupiny, nedostával se ve své malbě dlouho nad pokusy dle cízieh vzoru a nad pouhou teorií, kladenou přímo na plátno. Pojednou však vytvořil dílo až zarážející ve své síle, tak čisté vlastní (neboť jinak, nepuvodně ani nemohla býti stvořena ostrá skutečnost tohoto obrazu). Odkud obrat? Ale vždyť je to docela prosté, a jen překotnost našeho vývoje posledních let zabraňovala nám to pochopiti: síla dospělosti nedostaví se nikdy před svým časem, nemohou býti přivolány; přijdou samy, ale teprve tehdy, až celý organismus — v tomto případě organismus malířský ve všech svých složkách — sesílí. V Pohřbu nevzpomínal Beneš Picassa ani

Deraina tvořil čistě ze sebe. Ovšem, že tento obraz je výsledkem jeho minulé cesty; nezapírá jí. Bylo to právě moderní malířství francouzské, jež snažilo se přistupovati takto ke skutečnosti bez citových a myšlenkových výhrad: Ingres, Manet, Degas, Cézanne, Picasso, Derain — toť etapy cesty. Cézanne, rek této touhy francouzského výtvarnictví, pravil kdysi nad ornamentálními liniemi Gauguinových obrazu, jež kladly styl nad přirozenou přírodu. Gauguin nebyl malíř, dělal jen čínské obrázky. Měl-li by kdo u nás z modernímu právo pro miru hole, pádně, neslechtěně skutečnosti, již naplnil své dílo, řici totěž o Gauguinovi, byl by to autor Pohřbu, a teprve nyní.

Dríve se říkalo: maluje jako pták zpívá. O druhu malířu, z nichž je Beneš, řekne se jinak: maluje jako příroda tvoří. Nepopisují nic, vše přímo vytvářejí na plátno. Věci a tvary jsou nové jako v prvý den. Žádná jen malířská tendence, žádná vzpomínka z musea nebo sbírek nestaví se v cestu pochodu, jimž se skutečnost dostává na plátno. Beneš zde vydržel puvodnost svého pohledu až do konce. Všechnu sílu obrátil k tomu, aby vyrval přírodě několik tvaru. Dríve byli malíři zájímaví, sarkastičtí, diaboličtí, lyričtí, subjektivní chytrí, obratní, novotáři v tom neb onom, v barvě nebo v linii; zde je malíř, na něhož se nehodí nic z toho: jsa cele oddán skutečnosti, jest jen vážný a prostý jako příroda sama. Není to primitivism ani naivnost, po nichž se v poslední době tak volalo; to byla hesla bezradné chvíle; je to více: pravda. Pravda vytvářená štětcem. Benešův obraz nemá stylu; jeho stylem je skutečnost. Každý jiný styl bránil by realitě obrazu, aby působila tak přímo. Křik po stylovosti umělecké měl puvod také jen v tápání doby, když se ocitla v úzkých. Jakmile přijde a jí přijala skutečnost dosti bohatá, i slovo styl se stává pouhou vnější formulkou. Co k nám mluví z Benešova Pohřbu, je nové — a vlastně starý, prastarý — druh krásy pozitivní a moderní, pramenící v téměř nábožensky vroucim a hlubokém smyslu pro skutečnost krásy, jež pro velikost své charakternosti nechce býti starou vnější poesii, otáčející se v kruhu mezi svudnými ženami, květinami, akty v trávě, ptáky, draperiemi, dekorativními bělouši, chudými stařenkami a splýnutím duši.

V ostatní expozici Benešově, poskytující menší krajiny a zátiší, je ještě příliš nezakrytého výtvarného uvažování a problémování, že se až zdá, jakoby malíř někdy jen omylem byl namaloval obraz, místo aby psal theoretický článek. Z přírody zbyla mnohde pouhá skofáпка, suchý vnější tvar, nenapojený životem; jsou zde věci úžasné plastické vedle neživých, uschlých, jako na »Trojském přivoze«
pramice pod domečkem jen nalepeným, kartovitým. Krajina, jasné a určité konstrukce, provedená v čistých, základních rozhodných barvách, je ve stálém nebezpečí přejíti v pouhý pustý, neživý mechanism; les a měsíc na jednom obraze úplně ustrnulý nebo zkameněly. Na první pohled vidět vliv Derainuv, kterého Beneš někdy přímo kopíruje; vliv Cézannuv a Rousseauův

*) Jak samozřejmo, nemluví zde pouze o Benešovi, nýbrž o celém malířském typu, k němuž on sám náleží.

ostal se k Benešovi Derainovým prostřednictvím
o impressionismu, jenž po tolik let učil divat
e na to, jak tvary se rozplývají do vzduchu, jenž
tmosféře dal splývat a prolínat se s hmotou
diví a snad odpudí diváka holé, nahé a tučné
vavy těchto krajin, bez všech diskretních hráček
větla a stínu. Beneš nemá snu ani lyriky; je po-
sitivní a rozumový. Krajiny a zátiší dohromady ne-
vyváží Pohřbu, jeho mohutné, prosté architektury
ostav v předu, které jsou budovány s plastikou
řimo sochařskou.

DVA MLADÍ SPISOVATELÉ.

Josef Šimánek: Háj s a tyrú. Román. F. Topič.
[2-20. — František Zavřel: Oidipus a Jo-
asta. Slavnostní hra jevištní. Josef Springer.]

(Dokončen)

Proč nebýt k sobě upřímným? Proč si nepřiznat
ravých příčin, jež pudí ke všemu tomu odmítání
ědy, výpravám za intuici a volnou fantasií? Ne-
ostřehne-li jich kdo dost zřetelně u Šimánka
ůže si přibrat jinou knížku mladého spisovatele,
ový dramatický pokus Františka Zavřela. Oidip-
a a Jokasta, s přidavkem triaktového Sim-
ona a Delily. Zavřel (ten, jenž napsal Sim-
ona a Dona Juana) je vtipný, bystrý, hloubavý
lověk. Obhlíží si staré dramatické motivy a
ždycky případně na nějaké nově, zvláštní pojetí
ohn onoho stěžejného bodu, pojetí, jež překvají
jemuž nelze upřít snahy o dumyslnost. Řeší-li
a př. Oidipus po odbytech předchudcích hádanku
áludně sliny, Zavřel vyvodí si z toho, že stínx
yla symbolem marného, podlamujícího pátrání fi-
sosofického a Oidipus že přišel od něho osvobodit,
ahradit je činem a bojem: «Nenávidím tě, jenž
kuhráš své chladné a neplodné proč? odkud?
am? do mých kovových výboju. Přišel jsem tě
lomit, který se staviš mezi mne a můj čin.» Nebo,
ylo-li věštěno Oidipovi, že svou matku strhnes
o svých loktů«, a má-li se věštba naplnit snátkem
idipovým s Jokastou, Zavřel zvrátí si to zcela
duševní dobrodružství a v duševní poměr. Jeho
idipus byl při prvním setkání pohlcen tajem-
vím ženské bytosti Jokastiny a zrodil se pak z ni
ovu po druhé k činu a dění: «Vše, co jsem nyní
ál, rostlo z tebe, tys byla duchovou matkou kaž-
ého okamžiku, jenž ve mně zrál, pohltivši mne ro-
la jsi mne nyní z sebe znovu . . . I když příliš bi-
volně křiví to původní příběh a i když zdá se, že
t příliš vynuceno na udivující výkon vtípu, přece
n to zaujme, dodá to báji nově lákavosti: vida,
knete si, není to zlé a mohlo by to vzkřísit Oidipa
omlazenému životu. Ale tu by arci bylo třeba, aby
l Zavřel Oidipa podle svého pojmu skutečně
tvořil, aby byl svou tuchu muže dychtícího po
jí a činu, rodičovi se po druhé z pohlcující
tosti Jokastiny, aby byl svou tuchu rozvinul ve
utečné drama boje, činu, rození. A k tomu ne-
stávalo se již Zavřelovi, ne-li tvůrci vlohy a
uti, tedy trpělivosti, svědomité pracovitosti a
uževnatosti. Hodit několik krátkých, rychlých
jevů, zdaleka naznačit, vzbudit přechavý zákmít
jedstavy, — dál etížádost Zavřelova nesaáh.
Souvisí s tím u něho mučivá prudkost, která
ade proniká. Jeho lidé, hlavní i vedlejší, jsou

kamisi před sebe bolestně a divoce vysunutí (jako
některé sochařské postavy Bilkovy), natahují se
s trdným, trapným přepětím kamisi ven, buhvi kam
do prázdna, kde nic není, vvrážejí úsečně, jedno-
slovné výkřiky, které jakoby chtěly rozeřvat a vy-
bodat, mluví větami, jež (někdy s ozvuky hilber-
tovskými) vymršťují se skok a skok, trhají se v
uryvky, utočí, vzrušene posunkují. Divadelně slibo-
valo by to snad všelico účinného. Umělecky však
je to jenom chvat, který ničeho neprovede a kte-
rému se přičti, zápasit s nepovolnějšími obtížemi.
A v tom to vězí, proč se opouští věda, proč za-
tracuje filosofie jako chladná, neplodná tazatelka,
proč se nastoluje intuice špatně pochopená,
podobá se, že se chce všeho dosahovat pokud možna
snadno, lacině, bez velkého usilí. Pustíte se cestami
dávno od mých vyežděnými (Šimánek), a jde to
jako po másle, hladce, leskle, obratně a cvičené
Nebo vezmete onde trochu hrbitovního Hamleta,
tu trochu Hebbelova Holoferna, jinde trochu iron-
nického Salomína Wilda, načrtáte řadu spěšných,
drobných, jednotlivých scen jen volně mezi sebou
vázaných, jak v prvním rozběhu vysuměly nebo
vykypěly, a netřeba se s ničím dlouho mořit. Za-
vrhel vrací se k Simsonovi (přihl. zatím k Eulen-
bergovu hrubší Samson Wedekindův) a vysmává se
Chiramem a Filistinskými — kritikům či spíše
kritikovi hlupci! lháři! padouši! hokynáři! Nu ano,
Simson — to je právě u Zavřela takový hrdina,
kterému se všecko vede po jeho chuti bez nej-
menšího přičinění ze všeho, čeho se dotkne, roste
pruče a nezadržitelně vítězství, nepřátelé jako
ženy padají a vzdávají se na potkanou. A Oidipus,
zašepťá nikdo neví co a stínx se řiti se skály. A
Don Juan: podíva se a ženy se mu vleklají. Jenže
ovšem — umění není nevěstka rovna Delile, již
le se zmocnit hned, jakmile hodíte na stul smlu-
vene stovky.

NÁŠ MODERNÍ TRISTAN.

(Jaroslav Maria Tristana. Bohatýrská hra
o třech dějstvích. Scénickou hudbu složil Jaroslav
Jeremiáš. V Městském divadle Král. Vinohradu po-
prvé v sobotu dne 9. října. Řídil dr. K. H. Hilar.)

Tristan Jaroslava Marie lší se podstatně od
Tristana středověkých básníků, na př. tedy od
Tristana, jak ho zná Gottfried Štrasburský. Stře-
dověký Tristan miloval Isoldu jako pravý vášnivý
syn vášnivě matky Blancheffury, ženy, která mi-
lence skoro umrajícího strhla ve své horké, dych-
tivě objeti. Isolda byla dcerou dobrodějky, jejíž
ruce vrátily Tristanovi zdraví, vykvetla před jeho
očíma, stala se jeho vychovankou ve všem, co se
tehdy nazývalo vzděláním, zjevila se v jeho si-
rotčím životě nemajícím domova jako první něžný
a teplý paprsek. Od chvíle, kdy na loď propukla
jejich láska, užívali svého opojného milování dlouho
a dlouho, slepě, závrtně, bez miry a ohledů. Byli
prozrazováni, usvědčováni, pronásledováni, po-
háněni před soud, hlídání a přece začínali vždy
znovu, nedbajíce nepřátel, nebezpečí, ničeho.
Žhve železo šla Isolda vzit do rukou pro Tristana.
Proudy krve kropil Tristan svou cestu k loži Isol-
dině. Všeho se odvážili, jen když mohli být na
sladkou chvílku u sebe. Podváděli. Ale podváděli
nikoli podle, bídne, zločinně, nýbrž jako podvá-
dějí bezradní mladí lidé, kteří si nemohou pomoci

...otec, jehož vzna příroda naša lehkými skří-
nkami trváky vysoko nad zemským starostmi
...když byl tak podváděl, když
...byla musila vzít krále Marka, a otec
...byl rad dal rozhršení. Isent ma
...mamie, en vsus ma mort, en vsus ma
...Když pak přece Tristan byl nucen opustit
...odnášel v sobě cele velké množství hří-
...hodin, nesčetné věčné čerstvé vzpomínky
...důvěrnosti a co mohlo být jiného
...ze se trávil touhou steskem osamělosti,
...prázdnem. Pouhé jméno Isoldino, jež nosila bě-
...bruka sestra Kaherdinova, musilo působit, že se
...rozplýval v unylem kochání.

Zrovna te krásné lásky u Jaroslava Marie není
...Isolda byla předem vyloučena. Nežli se
...Tristanem, milovala se již s Moroldem
...jez Gottfried Štrasburský nazývá vždy da-
...nělským mužem a milovala se s ním bujnou, la-
...rafinovanou smyslností polopenen, které
...odbornicemi v rozdílech a odstínech požitku.

Dvě mladá těla (praví sama), rozpálených duší
...tam zapasila druh překonává druhu v
...rozkoších, tušení pak, že poblíže se potuluje smrt,
...touhu ještě palčivější vzbouzelo. Tu zkušenou
...palčivou rozkož mladých těl (nikoli Morolda) by
...chtěla zase naut a před Markem dala by přednost
...Tristanovi, poněvadž u muže te rozkože více po-
...skýttnout. A Tristan je vedle ni ještě podivnější.
...Isolda líbí se mu nejvíce, když stojí proti němu jako
...nepřítelkyně, s blýskavými očima, s nenávistí v
...pohledech, po případě (dvakrát) s pozdvíženým
...mečem. Pudi ho to vrhnout se na tajemnou by-
...tost, tuze podobu, proklát jí hrud, rdousit jí,
...mstit se, valet se v její krvi a při tom zároveň
...líbat hladit vlasy šeptat slova otročká, mít jí
...jako světici a v zapětí jako nevěstku. I v druhem
...dějství, zahradním a nočním, i v třetím na bre-
...toňské skále po smrti Markově učini pokus, být
...soldě obmárajícím a libancem mužem, po jakém
...na touzi, ale po obakrát sklenčí se to nezdarom.
— Tristan cítí, že nemůže, že by to byl konec jeho
...asky. Vyslovuje to smutně a horce: Blaho poh-
...něni, svého zahy zmizelo, dotknutím těla svého
...uzlo uvadlo a místo toho žádáš jaša mne, zuby
...rozedrat kypře rtvy své. Má naruživost ničím
...kočna být nemůže. Mým udělem jest pouze
...přesíti si učeně svudne obraz, doufati a čekati
...smrt. Vidím že jenom tehdy k ženě této mne
...vede touha, když nese boj, když naše citění se
...křížuje, když proti sobě se tvčíme, jakmile soulad
...nastává, jakmile se mi poddává, již mizí všecken
...zajem.

Zní to velmi zahadně a buď to pochybnosti o
...ružských schopnostech Tristanových. Ale lze to
...z dramatu dost rozumně vysvětlit. Tento Tristan
...d svého básnického předchudce středověkého
...různí se také tím, že jeho život zvrátil se v nečim-
...nou ochablost. Bojuje sice ještě s Moroldem, ale
...ne jako původní Tristan v horlivě, rychle od-
...se, která se střemhlav řítí do všeho bez po-
...pidly a nezadržitelně, nýbrž toliko z donucení
...p d natlakem, posupného, včítavého pohledu
...Kurfuralova. Má již jne pomý o rekovství a po-
...tem se se starými. Domnívá se že pravým ry-
...něm jest kdo všechna protiventství řeší ocelí?...
...Ja Kurvenale podrobněji citim tušení mám, že
...je také vnitřní pořádek ne pouze vnější. Četl jak-
...ko Isolda mnoho Prévostai příliš mnoho Tolsteho
...a Dostojevského a vysedal příliš mnoho v kance-
...lářích. Misto aby s rytířským protivníkem zápasil,
...chtěl by dotat opěvat jeho kadeřavou hlavu, vel-
...se modravé oči milostný šepot v háji zeleném.
...Ari vládnout se mu nechce po Markovi, přichyl-
...nost lidu nestojí mu za práci a nenalézá v sobě do-

sti vzpruhu. Nechci vlády se uchopiti, nejsem
...ně ten jez na mysli měl král, rekovská síla zmi-
...zela i touha po čínech, po péči o cizí prospěch a
...po slávě. Nejradeji by jen seděl, díval se a du-
...mal nanevš, že si v šachy zahraje a na koni vy-
...jede, a zbytek života hodlá strávit tím, že bude
...hledat na moři neitišší místa a oddávat se po-
...slední rozkoši, tož rozkoši houpaní a zmitání:
...houpy, hou, kolebejte a ukolébejte Tristana ve sny!
...A mluvi-li tedy o divokých záchvatech a nenávist-
...ných podnětech, jež se mísí do jeho lásky k Isoldě,
...je to jen, poněvadž neví o jiné náhradě za planost a
...mrtvost, ke které se odsoudil: láska mu má dát
...illusí boje a vzruchu, jehož se zřekla jeho roman-
...tická znechucenost. Ale ovšem i ty divoké zá-
...chvaty a nenávistné podněty pohlavního zápasu
...vyžadovaly by usilí, k němuž se mu nedostává
...vule.

Lze si podle toho představit, jaké tu může být
...drama, Drama, v kterém rození zápasníci odmít-
...tají zápasit, rození milenci odmítají milovat a ro-
...zení vládati odmítají vládnout. V každém aktě je
...talší rozběh, chvílka, kdy se vlna mocněji zdvihne
...a kdy se zazda že teď přijde něco vsuktnu drama-
...tického Souboj Tristanuv s Moroldem a Isoldin
...pokus msty. Vzeplání lásky při nočním dostave-
...něku (v ukrvutí rudého pláště pod třícim me-
...čem) a nahlý příchod Markův s Melotem. Ná-
...stěva Melotova a Isoldina na bretoňské skále
...Tristanově, zprava o smrti Markově, možnost
...sňatku, pobouření utle ošetřovatelky Tristanovy
...Rity (jchodí se to jméno?). Ale vlna vždy zase
...klesne, napětí se rozplyne, rozběh změní se v útěk;
...znavenou rukou svíjí se plachta, a vzruch ukládá
...se do koutka poslouchat teskné závany marnosti.
...A tak slyšíme jen povídat a povídat, uvažovat
...o pohutkách a příčinách nemohoucnosti, spřádat
...olegické vzpomínky neb obrazy do budoucnosti,
...být zjevy a svjev, jež na okamžik zaujaly po-
...zornost Tristanovu. Nečekate od něho, jenž po-
...trhl vši činnosti, že si utvoří svui sloh; spokojí
...se knížními, uredními a obřadními větami, jež obe-
...sife jen jakousi hudbou línoucího se smutku.

Nastudováno bylo drama v Městském divadle
...vnohradském řízením pilného a přemýšlivého drz
...Hilara vzorně. Úprava řídila se slohem, jenž se
...osvědčil jednak ve Zmoudření Dona Quijota a
...jednak v Penthesilei. Opět hmota jevíšně obmezená
...na nejnutnější miru, na nějakou tu hrázku a loď,
...na nějakou tu zidku, stín stromu, několik hvěz-
...dných bodu, na dvě holé skaly, a opět každému
...dějství vtčten pevný geometrický bod, k němuž
...se s obou stran seskupuje a od něhož se rovná
...stvk osob pokud možná ve stále symetrii. Na-
...bývá to chvílemi vzezení takřka pedantického,
...příliš upjatého a ztrnule ukázněného, jakoby to
...bylo rýsováno podle pravítka a kružidlem. Posi-
...luh ten pedantický ráz ještě také pohyby a po-
...stojové obraty hercu, úsečné, krátké, rychlé, vždy
...pouhý zakmit pouhý bleskný přechod z jednoho
...utkvělého postoje ve druhý jako na povel: ruka
...se vypne s mečem nebo bez něho a strní, postavi
...se vyhoupne na podstavec a drží se jako přibit
...nebo zkamenělá, tělo se odvrátí, nachýlí hlavu i
...trvá v neměnné poloze. Stojatost vládně jevíšně
...Shoduje se tentokrát výborně s rázem textu, docí-
...luje opět obrazu, jež divák má dost pokdy vtisk-
...nout si do duše celým jejich obsahem a hlavně: u
...pozadí té stojatosti účinně vynikne dramatickos
...každého posunu, dramatickos přízvuků a vět. Vy-
...naloženo na to mnoho dumyslu a snahy a nutno s
...opravdu podivit, jak jednotlivá místa v dramatu
...získala tím barvy a síly, jak zhutněla a vzrostl
...platnosti. Bvly odstavec tak pěkně umístěné
...ožejměné vsunutými mezerami ticha, tak dok-

nale rozdělené v postupu a zdvíhu durazu, tak hospodárně a účelně zacházející s citem a myšlenkou, že z nich vskutku vanulo, čemu se říká dojem uměleckého díla. Arci měl dr. Hilar chápavě, vzdělaně a přičinlivě pomocníky ve svých hercích, zejména v p. Pražském, pi. Boleškově-Iblově, p. Koutovi a pi. Štěpánkové-Friedlové. Tristan p. Pražského byl snad až příliš umělý, podaný až s přílišnou hravou, cvičenou jistotou, jež nepotřebuje popudu z nitra. Isolda, poněkud tuhá a hranatě výslovností, byla za to pročitější, plnějšího a sytějšího zvuku, celá bytost tlačící se do každého slova; jen chtivě rozkošnictví musilo se uskrovnit na akademičnost. iv.

HUDBA.

Kdo si poslechl »Bouři« od Vitězslava Nováka, nemohl pochybovat, že dříve nebo později povede vývoj umělecké osobnosti čelného českého modernistu na jeviště. Překvapením je ovšem, že skladatel »Touhy a vášně« a »Pana« nevstupuje na prkna znamenající svět operou vážnou, nýbrž hudební veselohrou, a to veselohrou tak boдрého, domácky prostého námětu, jakou je Stroupežnického »Zvíkovský rarášek«. Než at vysvětlujeme volbu této látky axiomem o dotýkajících se protiráčích, či snahou skladatelovou rozšířiti oblast tvorní na nově pole, či snad událostmi lidského jeho života, vždy je to fakt, s nímž nutno se smířiti. A to lze snadno, jeť operní prvotina Novákova lílem umělecky vynikajícím, dilem mistra svého hodným, dilem, jež svými krásami vnitřními i svou divadelní působivostí podmaňuje si posluchače.

Okolnost, že Novák komponoval veselohru Stroupežnického celou beze změny, tak jak je původně napsána, přinesla mu výhody i nevýhody. Výhodou je, že podkladem hudební skladby jest lovesné dílo uznané literární hodnoty, jehož divadelní působivost je v celku i detailích osvědčena, nevýhodou, že dialog veselohry je psán průou, která, jak jsme už na Svobodově Poupěti, ostrčil komponované veselohře, viděli, přec jen se účelem hudební skladby tak ohebně nepodává jako vers.

Novákovo skladatelské umění čelí této nevýhodě všemi svými bohatými prostředky. Postavy je vybaveny jsou originálními, geniálně vynalezenými příznačnými motivy, které zachycují in nuce věrně jejich psychologický portrét. Křtíof ze vamberka má motiv boдрé jádrného národního rázu, z něho je pak diminnici vyveden enšpiglovský motiv pana Petřika, s lehkomyšlnou chevarskností nadnáší se rytmicky živý motiv pana Dačického. Velmi krásné jsou příznačné motivy dvou ženských postav opery: uslechtilým, důstojným, čistým i oduševnělým ženstvím prochnutý líščin a rozkošně panensky ostýchavý Markětčin. Mistrný je pak způsob, jimž spřádá Novák motivy těch orchestrální proud. Sleduje duchaplně všechny obraty dialogu bohatými a dramatické situací výstižně se přičleňujícími obměnami údělích motivů, tu ze zajímavých harmonií se vyofujícími, tu v umně a přec přirozeně a nenápadně, jakoby samozřejmé polyfonní kombinace se ofjícími. Při umělosti i duchaplně drobnomalbě to thematické práce, v níž obráží se každá jednotlivost vnějšího konání i duševního dění osob a jevišti, plyne vše bystře vpřed. To působí stručný, výrazný i plastický způsob, jimž Novák eklamuje text. Jemnocitným a taktickým způsobem umí z prósy své předlohy vytěžit její launtní melodii, umí ji přehodnotiti ve zpívanou

mluvu v nejvlastnějším slova smyslu. Je věru toho litovati, že struktura textu vic nepodporuje rozvoj dlouhodobých hudebních fassí, jež právě hlasu lidskému svědčí.

Vzácně zdařilé je vystižení prostředí děje, hned prvním vstúpem ocitáme se v oně atmosféře rádně staročeské šlechtické domácnosti. A tento boдрý i boдрý, při tom přec noblesní tón, je s důslednou slohovostí zachován po celou hru. Je provanut při tom hřejivou srdečnou citovostí, jež všechno to dění činí posluchači milým a blízkým. Prozrazuje okolnost, s jakou láskou pracoval Novák na svém prvním operním díle. Pracoval s láskou a pracoval i s péčí, jak skvělá, do detailu promyšlená a propilovaná faktura opery o tom svědčí. Stačí jen všimnouti si instrumentace, jež honosí se celou řadou nových vábných zvukových efektů, je při tom vždy vzdušná a jemná, nikde nekryjíc zpěvní hlasy. Zvíkovským raráškem získala česká operní literatura hudební veselohru par excellence.

Dílo mělo při premiéře spontánní úspěch, o nějž má zásluhu výborně Kovařovicem připravené a vervně dirigované provedení. Distinguovanou Eliškou byla pi Horvátova, pro divčí milostnost Markětčinu nalezla slečna Šlechtová tóny jemné a vroucí. Různě hrál i zpíval Dačického p. Lebeda, neposedně raráškovství Petřikovo vystihla decentně slečna Miřiovská, sympatheticými humornými rysy vyřavil p. Pollert svého pana Křtíofa, boдрě zapadala do souboru i Salomena pi Pivoňkové.

Dr. Jindřich Pihert.

POHLED DO REVUÍ CIZÍCH.

Savremenik, měsíčník Družstva chorvatských spisovatelů v Zahrebu, věnuje v posledním dvojčísle (VII. VIII.) obsáhlou studii památce Husové V úvodě, nadešpaném Ú s p o m e n m a g i s t r u Jana Husa: Hus i ideje preporoda, ukazuje se na chybu, které prv se Slovane v 19. století často dopouštěli při kultu velikých lidí slovanské minulosti zkřivující historickou pravdu jednotlivých událostí a vyličující nesprávně ráz i význam působnosti vynikajících jednotlivců. Tak mistr Jan Hus byl učiněn patronem mladočeské myšlenky politické, jež chtěla promítnouti minulosti svoji reakci proti klerikálnímu a konservativnímu staročechu na straně jedné, v ohledu jazykovém a českoslovanském na straně druhé. Zatím však mistr Jan Hus, třebaž výborný Čech, prvý národní člověk a zakladatel české národní ideje, ve světě a v celé světové historii zdaleka by nebyl měl toho významu, jaký skutečně má, kdyby se jeho působení bylo omezilo na jeho vlast a národ a nebylo mocně zasáhlo za hranice. — Co u Martina Luthera a Giordana Bruna je vzpourou proti ustávněným pořádkům, to u Jana Husa je úsilím o smíření přírody a víry, víry a vědy. Giordano Bruno stavi vlastně na staré klasické kultuře a pokračuje do jisté míry v jejím myšlení. Luther podává ve své nauce novou formu politické emancipace německého panství a germánského plemena od politické nadvlády Italie, od Italie kdysi císařské a tehdy papežské. — Zjev Husuv jest zjevem renesance citění a myšlení plemene slovanského v hranicích všelidského náboženství Kristova. Mistr Jan Hus nechce obnovu uvnitř římské církve, ale

DROBNOSTI.

chce obnovu v učení Kristově. Církev mu je formou, špatnou formou, ale učení Kristovo božským kredem, v němž lidský duch může rozkvést v plně své hloubce. — To je realismus v náboženství — tyž realismus, který Angličané uvedli do vědy (Newton) a do literatury (Shakespeare), do filosofie (Hume) a do náboženství (Wycliffe). Jako Slovan Hus měl v sobě zcela jiné prvky než Wycliffe, jeho učitel. Radost života, a ne prostý animální užitek, skromnost, ne však odmítání života vyznačuje Husa stejně jako všechny Slovany, kteří se hluboko ponořili a obírali se problémy křesťanského učení (Bogumilové, Tolstoj, Dostojevskij, Vetranič). V další části studie, nadepsané »Husova traгоедie; povšechné slovenské rysy«, Dr. Dragutin Pohaska celou traгоedií Husova hnutí a celou duši českých Husitů vidí vyjádřenu v krátké rozmluvě Jana z Chlumu s Husem, v níž český zeman vyzývá mistra: — — nelži před tváří boží, ale raději až do smrti stůj při tom, co jsi poznal jako pravdu! Veliký a jedinečný je to okamžik v dějinách Slovanstva. Jeden celý národ vyslovuje jedenkrátě vůli poznati pravdu a státi při ní až do smrti. — A autor posléze sledává úkol Husův v církvi rovným úkolem Slovanu vůbec v ní. Všichni velcí reformátoři Slovanu, jihoslovanští Bogomilové, čeští bratři, polští mesionisté, ruští duchoborci s geniem Tolstým, byli jednotni v nedostatku každé snahy o organisaci sekt a v hlásání návratu k pravému, passivnímu křesťanství evangelia. —

V besedě tohož svazku Savremeniku obsažen je mimo jiné referát o knize Wilhelma Wundta: Die Nationen und ihre Philosophie, v němž se praví: Wundt zkoumá význam Francouzu, Angličanu a Němce, jak se jeví ve filosofii, a vyvozuje odtud závěry o všeobecném významu Francouzu, Angličanu i Němce. Rusové mu nemají originální filosofie a proto se jimi vůbec neobírá. To je velmi veliký nedostatek studie. Pouští-li Wundt Slovanu se zřetele, jest to konečně nejen nedostatek, ale i nepravda. — Solovjev podává kritiku západního rozumu a vrací se k metafysice a náboženství právě tak, jako to Kant učinil proti Francouzům a Angličanům. Tolstoj jde dále než Schopenhauer. Nietzsche přiznává, že lidskou duši zpytoval u Dostojevského. Nenašli snad Slované, byt se i objevovali později, — etniku jemnější a snad i dokonalejší? Nepřerostli snad filosofii i etniku německou? O tom by bylo třeba promluvit!

V umělecké části přináší jmenovaná revue mimo jiné novellu Ksavera Šandora Gjalského. Láska porníka Milice, v části kritické Nehajevovou studií o Hamletu a článek Grdeničuv. Soudobá francouzská lyrika, v rubrice Z uměleckého světa stať k šedesátým narozeninám Vlaho Bukovace, vyzdobenou reprodukcemi, referát o charvatských uměleckých vystavách a souborných sbírkách. Studie o Husovi má přílohou celostrannou reprodukcí Šalounovy Husovy hlavy. Z veršů nepochybně charakteristická dobové jest básně Rikarda Kataliniče Jeretova, Ukryta se moje píseň: — Ale až nově slunce vyjde, až zašumí mladé jaro, rozletí se moje píseň, aby pozdravila lepší dny — — J. P.

* Justus Szalatnay zemřel 8. září, tébož dne, co Fr. Ad. Šubert, ale povšimnul jsem si toho až v říjnovém čísle Husa. Cítil bych něco jako bázeň veřejnosti, kdybych o takovém muži neřekl několik slov v listě beletristickém, ač on nebyl beletrista, nýbrž kazatel v Černilově. Především může čtenáře naše zajímat tato okolnost: Po tolerančním patentě císaře Josefa II. přišel r. 1783 do Moravce za kazatele maďarský duchovní Jan Szalatnay; téhož roku jiný maďarský kazatel do Libiše, Jan Végħ Justus Szalatnay byl vnukem obou těchto mužů otec jeho Gerson byl kazatelem v Lysé, matka Kristína byla dcerou Végħovou. Jaký to pamětník! Byl členem teprve třetí generace, která nas dělí od doby osvícenské a zásvitu náboženské snášlivosti. Narodil se 1834, dožil 82 let. Ale v tom nespočívá význam vzácného toho muže. Milé je poznat osobně náboženského člověka, vidět a slyšet, jak žije a pracuje člověk náboženský. A představitelem takových lidí byl zesnulý. Seděl v Černilově, ač mohl jít na faru snad výnosněji, bezmála 55 let; ale on rostl se svým sborem i se školou, před očima jeho vyrůstaly děti tří pokolení, a on pořád byl jejich. Kazatel byl dobrý. Literární práce jeho znám tři: Z latiny přeložil a vydal úryvky Ze zápisů Jana Végħa (1882), v Dobiášově časopise Historickém 1881 uveřejnil historické dva články: Některé poznámky o zakládání evang. sboru za doby první tolerancí a Kterak se vyřizovaly za první doby toleranční stížnosti evangelíků, oba jsou cenné pro dobu Josefovou. Zanechal po sobě obšírnější zápisky, jak soudím z Husa; byln by proviněním, kdyby zápisky takového pamětníka nevyšly tiskem. Jaký byl člověk? Nebyl jsem si nikdy vědom — napsal o sobě — že bych byl vůbec způsobilý k něčemu zvláštnímu. Nevynikal jsem ani duševními, ani tělesnými dary a schopnostmi. Znal jsem od dětinství jako farářský syn, s jakými obtížemi evangelický duchovní v Čechách musí zápasiti; věděl jsem, čeho Pán i ode mne očekává, ale vždy jsem se těšil, že on sílí i v mdlobě a kde se mi nebudě dostávat moudrosti, mohu ji směle žádati od Boha; a tak jsem s nejlepší vůlí se uchopil díla na vinici Páně. Měl jsem lásku a chut k práci té. Byl-li jsem však přes to služebník neužitečný, nevykonával jsem tobo, co jsem vykonati měl, ano vykonati mohl, Pán mi odpust. Nyní, kdy nastává noc, v níž žádný nemůže dělati: toho, co jsem zanechal, ačci bohužel více nenahradím.« Takových řečí neslycháváme nyní. Málo máme mužů prostých skromných a pravdivých. Jestliže bych ještě měl něco připomenouti, tedy to, že již synové těch prvích maďarských kazatelů se počestili a cítili se býti věrnými syny země české. O vnučích pak rozumí se to samo sebou. V černilovském faráři zemřel jeden takový Čech spravedlivý, justus! —

J. H.

* Pátý mezinárodní sjezd filosofický konati se měl letošního roku v Londýně; tak aspoň rozhodnuto bylo roku 1911 na IV. kongresu v Bologni, ježmuž universita londýnská nabídla své pohostinství pro rok 1915. Ještě před několika měsíci prochá zela novinami zpráva, že v Londýně sjezd přípravi vují přes všecku válku. Zatím však naděje filoso-

fické mezinárodnosti slábnou, a potrvá asi leta, než ve vědě a filosofii podají si ruce Francouz, Angličan a Ital s Němcem.

* **Myslit o duchu jazyka** nikde se neučí. Na našich školách i středních učí se pořad a pořad jen českému jazyku a učí se mu vlastně ještě i na vysokých školách. To jest, učí se pravidlům, jakoby žáci a posluchači, ač od sedmi let chodí do českých škol, neuměli česky; jakoby český chlapec se mohl zmýlit a říkat, že šel na procházku a byl na procházku. O duchu jazyka neslyší se však nic nebo skoro nic. Kdyby jednou za život bylo mladíkovi ukázáno na několik základních rysů našeho jazyka, nemohly by se šířit v jazyce tom tak oblundě hříchy proti duchu svatému jako je na př. neslovanské myšlení a vjadřování v substantivách na úkor bohatého, ohebného a hravého slovesa našeho nebo mluvení v abstraktech na úkor určitých představ a plných plastických názorů. O těch abstraktech chce říci slovo, poněvadž jsem náhodou četl v těchto dnech o bohatém obědě, při kterém bylo patero chodů. Takovému chodu žádný přirozený člověk českých zemí nemůže rozumět. Porozumí tomu až po dlouhém čase jen ten, kdo se doví, že německy by se řeklo Gang a tedy že oběd se skládal z fünf Gänge. Hned na takovém případě se hochovi ve škole může udělat příslušný výklad. Asi takový: Hleď, my Čechové řekneme: Bohatý oběd z pěti jídel; jazyk německý vjadřá to slovy: Bohatý oběd z pěti chodů. Vidiš, to je rozdílný duch jazyka českého a německého. Český jazyk vyslovuje představu, německý vyslovuje pojem. Při českém slově představuješ si, jak služebnictvo přinášelo na stůl pětkrát za sebou pokrmy. Němec vyslovuje, že služebnictvo pětkrát šlo. — Z naší představivosti plyne v nesčetných jiných případech, že máme bohatství výrazu pro odstin práce zdánlivě stejné, kdežto jazyk mlující pojmy místo představ je žalostně chudý, neboť při všeobecných pojmech odstinu nepotřebuje a spíše jeho duchu překážejí. Němec řekne schneider a pojem ten mu vystačí pro dlouhou řadu odchylných činností, jež my odstinujeme výrazem vlasů se stříhají, chléb se krájí, dřevo se řezá, maso se seká atd. atd. Jaký význam má toto bohatství odstinů nejen pro básnictví a filosofii, nýbrž i pro obecnou řeč, to již zák pochopí sám. Pochopí, že jazyk český má dar názornosti, barvitosti, určitosti a přesnosti. Ostatně na tom nezáleží, zdali jedna řeč je pěknější nežli druhá; mohou být případy, že cizí jazyk někdy více vyslovuje přiléhavěji nežli náš, na tom však záleží, abychom svému jazyku dávali což jeho est.

* **Konfiskace.** Úřední list Pražských Novin z 30. září 1915 uveřejnil tento náleze. C. k. zemský soud trestní v Praze jako soud tiskový uznal k návrhům c. l. státního zastupitelství ze dne 25. září 1915, č. Ss 68 15, takto právem Obsah neperiodického tiskopisu *Básnické dílo J. S. Machara: »Krupěje, Verše z let 1906 až 1913 v Praze, nákladem F. Šimáčka 1915, tiskem E. Leuschingera v Praze v místech 1. Na památku 5. listopadu 1905, str. 119—120 2. ...leđa že... až ...berou básně Humanita nemocnění str. 130, 3. Kdybych králem byl... až ...zkrátka náš, a 4. Nemám... až ... s nimi básně »M. U. Dru Frant. Mesanymu str. 161 a 164. 5. Dvacet roků (Jubileum Omladiny) str. 172 až 174, zakládá ad 1. skutkovou povahu přečinu proti veřejnému pokoji a řadu dle § 305, tr. z. a zločinu dle § 65, a) tr. z., ad 2. a 4. zločinu dle § 65, a) tr. z., ad 5. přečinu dle § 305, tr. z. Schvaluje se dle § 459, tr. ř. že tento neperiodický*

tiskopis byl zabaven, zakazuje se dle § 493, tr. ř. tento tiskopis dále rozšiřovati a nařizuje se dle § 37, zák. o tisku, aby zabavené výtisky byly zničeny.

* **Non expedit.** Brněnská Hlídka (říjen) píše. Zmínili jsme se minulého roku o návrhu mnichovského universitního prof. dra Josefa Göttlera, aby na obrazech nejsvětější Trojice byl Duch svatý znázorňován také v podobě lidské, jak nescísněkrát již učinil středověk a jak by žádaly psychologické i pedagogické důvody znázorňováním v podobě holubice snižuje pry se a zeslabuje mimoděk v očích dětí i lidu význam Ducha svatého... Myšlenky Göttlerovy uchopil se mnichovský katechetský spolek a získal jednoho z moderních náboženských umělců německých, Aug. Pachera, jenž vytvořil podle ní krásný, pro školy určený obraz Nejsv. Trojice. Organ spolku oznamuje nyní, že arcibiskupský ordinariát mnichovský žádal v Římě o církevní schválení reprodukci tohoto školního obrazu, ale Congregatio S. officii výnosem ze dne 12 května 1915 odpověděla Non expedit. — To jest nedovoluje se, zustane při holubici. —

* **La terre.** Cis. rada Josef Penížek začal v České Revui (říjen 1915) uveřejňovat úryvky Z mých pamětí, které dojista mohou být zajímavé u žurnalisty tak zkušeného a tak dlouho u pramene sedícího. Mohou být a také jsou, ač psány trhaně, poněkud nevkusně a nevybranými slovy. Hodil se mu citát z mých Pokolení a tak se mu mimochodem do Pamětí připlétla poznámka Čtu právě Herbenovo velké dílo (skoro 1200 stran) Do třetího i čtvrtého pokolení. Věborný spis, leccos připomíná Zolovu román La terre, v Rakousku kontrovaný, leccos také Tolstého. Ale je to kulturní práce samostatná, jakkoli pak dějiště je male, přece zaučavá. Některé kapitoly, zvláště ty, které mají dramatický spád, jsou uchvatně. Mile působí teplo, sálající z cele té genealogie čtyř pokolení. Je v něm láska k lidu, k venkovu, ke svobodě a každému pokroku. Historické a poučre partie sice zastavují vývoj děje, beztoho do velké sírky epické rozloženého, nedusí ho však. A tak dále. Těší mne uznání, necitují ho však pro reklamu nýbrž pro tu zmínku o Zolovi. Já jsem totiž Zolovy La terre nečetl. —

* **Vzdělání,** které poskytovaly anglické university v 70 letech století osmnáctého, bylo s našeho stanoviska právě tak chatrné jako tehdejší vzdělání lidu. Lord Eldon nám vypráví anekdotu o tom, jak kandidát hebrejštiny a dějepisu dosahl v Oxfordě hodnosti — Jaký jest hebrejský význam pro lebku? Golgatha — Kdo jest zakladatelem naší university? — Král Alfred. — Velmi dobře pane, Jste zpusobilý. — Uvažte, že se to stalo roku 1770. (J. Bowles Dalvi.)

LISTARNA REDAKČNÍ. Dopisem na zásilky práci odpovídati nelze; zejména ne psát posudky. g — Vaše milá dívka Vás oslovila strofou

V mě duši pusto je. Slys, hochu rozmilý, puideme na strán dnes, kde jsme kdys chodili; hrst květu pestrých si natrhám do klnu, do vlasu zatknu si větvičku jasminu musime ještě dnes — snad kvete posledni, kdo ví, zda nesvadne, nežli se rozedni.

Dáváte jí ve dvou následujících strofách poučením zcela rozumně, že na podzim jasmín nekvete nanejvyšš astry, ale proč chcete svou milenku stavět na posměch v časopise?

Nákladem družstva Pokrok. — Tiskem knihtiskárny „Právo L du“ (J. Skalák a spol.)

PERLA

MORAVSKÉ LYRIKY

CHABAŠČI

OD ONDŘEJE PŘIKRYLA.

Svázek svých písní tryskaličích z opimného hluboké
asnického srdce. Básně rytmu ori inálního a
ženi. Každý se rad v těchto těžkých dobách
vrati opet a opét, aby se napl z pra-
mene, vyvražtilého duše zdra-
veho hanáckého kmene.

Bibliotilské vydání. S dřevoryty Jar. Votruby.

Cena 3 kor.

Nákladem Tiskářské a yda-
vatelské společnosti
v Přerově.

ŘÁDNÁ

VALNÁ HROMADA

AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI

AKCIOVÝ PIVOVAR V NUSLÍCH U PRAHY

svolává se tímto

NA DEN 13 LISTOPADU 1915 O 3¹/₂ HOD. OD
DO MÍSTNOSTI PRAŽSKÉ ÚVĚRNÍ BANKY V
ZE, OVOCNÉ ULICI ČÍS. 17 N.

NA PROGRAMU JEST:

1. Zpráva výroční a předložení závěrečných účtů za rok 1914/1915
2. Zpráva přehlížetelů účtů.
3. Usnesení o tom, jak naložiti s čistým ziskem.
4. Ustanovení remunerací přehlížitelům účtů na rok 1915/1916
5. Volba 3 členů správní rady na 3 roky.
6. Volba 3 přehlížitelů účtů na 1 rok.

Páni akcionáři, kteří se této valné hromady účastní, mají, nech
ponují ve smyslu § 13. stanov své akcie *nejděle do 30 října 1915*
u pokladny společnosti v Nuslích aneb u Pražské úvěrní banky v
nebo u filiálky v Kolině, Olomouci, Budějovicích a Rakovníku
jim dotyčné legitimace vydány budou.

V NUSLÍCH, dne 11 října 1915.

Za správní radu
LEO PETERK
předseda.

Reservováno

pro firmu

Fr. Štěpánek,

továrna na obuv
ve Zlíně.

Třetí daně prostá $5\frac{1}{2}\%$

rakouská válečná půjčka

splatná dne 1. října 1930.

Podepsané banky přijímají

upisovací přihlášky

eti daně prostou $5\frac{1}{2}\%$, rakouskou válečnou půjčku v upisovací lhůtě od 7. října až včetně do
topadu 1915.

Upisovací kurs činí 93.60 a snižuje se tím, že banky vzdaly se provise, o $1\frac{1}{2}\%$ na 93.10.

Vzhledem ke kursovému zisku, který proti emisnímu kursu resultuje ze splaceného kapitálu
n jmenovitým obnosem, skv tá půjčka

roční zúročení více než $6\frac{1}{4}\%$

Upisovatelům povolují se co největší úlevy a výhody ve splácení a případném lombardování.

Bližší podmínky obsahují oficiální prospekty, j ž možno obdržeti u všech bank.

Na všechny kruhy a vrstvy obyvatelstva naší milované vlasti vznáší se poznovu výzva, aby věrně
esla našeho vřele milovaného panovníka „spojenými silami“ upisovaly

válečnou půjčku

poskytly státu prostředky véstí k vítěznému konci boi nám vnucený.

Ohromující úspěch, kterého docílila poslední válečná půjčka německé říše, spojené s námi nej-

ijším bratřstvím ve zbraní, bude zajisté i u nás mocnou pobídkou k dosažení plného úspěchu.

o výzvy uposlechne a upíše válečnou půjčku, nepřináší žádné o eti, nýbrž prospívá zároveň
u vlastínmu zájmu, nabýváje hodnot naprosté bezpečnosti a skvěleho zúročení.

Pročež:

Upisujte válečnou půjčku!

Heslem budiž: „VIRIBUS UNITIS“!

V PRAZE, v říjnu 1915.

Česká eskontni banka.

Česká průmyslová banka.

C. k. priv. česká banka Union.

střední banka německých spořitelén.

lka Anglo-rakouské banky v Praze.

lka c. k. priv. rakouského úvěrniho

ou pro obchod a průmysl v Praze.

Živnostenská banka v Praze

Zemská banka král. Českého.

*Filiálka c. k. priv. banky pro země
rakouské v Praze.*

Hospodářská úvěrni banka pro Čechy.

*C. k. priv. banka a akciová směnárni
společnost „Merkur“ filiálka v Praze.*

*Videňská bankovní jednota filiálka
v Praze.*

ŽÁDEJTE VŠUDE

PLZEŇSKÝ SVĚTOVAR

VÝTEČNÉ PLZEŇSKÉ PIVO

Z ČESKÉHO PLZEŇSKÉHO PIVOVARU V PLZNI

Lacinou a přece
s 'dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

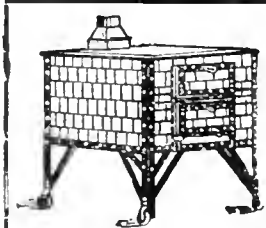
sama

Kostka za 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

Převozná zdravotní

DOMÁCÍ PEC

a sušárna ovoce, zeleniny, na
23 - 4 až 42 chleby.

M. PLESCHNER v Praze, „U
Štupartů“. Zastupce hledám.

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zašle
zdarma Správa Noviny.

ZÁVILKY NA VÝBĚR

VELKOZÁVOD DAMSKOU KONFEKCI

SMUTEČN
OBLEKY

FRANTIŠEK FRIML

PRAHA Celetná 30

Z PŘINESENÝCH LÁTEL
SE TEŽ ODĚVY ZHOTOVUJÍ

Narukujícím domobrancům

doporučuje se vzít s sebou:

1. Prostředky proti všim:

FUGA praek menší krab. K 60, větší krab. K 1
FUGA creme menší tuba K 1, větší tuba K 1 80
FUGA vata menší krab. K 60, větší krab. K 1—

2 Ochrana proti nákazám všeho druhu:

DESINFEKČNÍ MYDLA Odortova kus 80 h
Odoformova kus 80 h

Veškeré tyto v poli i lazaretech osvědčené prostředky vyrábí MEDICA, akc. továrna lučebnin a
léčiv, PRAHA-II., Lazarská 11., 8. n. - Padělky a bezcenné napodobeniny odmiňte.

3. Proti choleře, úplavici a jiným chorobám střevním:

ZIVOČISNÉ UHLÍ (Carbo animalis) 1 lahve K 3 50
BOLUS ALBA 1 balíček K 1—

4. Silici a výživný přípravek:

VITASA v -rašku cena K 2, 3, 7
VITASA v tabletkách cena K 3—

ZUBNÍ L

DR.

IPPI

HRAD
KRÁLO

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akciový kapitál 80.000.000 K. Telefon č. 225. 3837 a j. Rezervní a pojistné fondy přes 25.000.000 K. 23 1

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlato a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponu a lažených efektu, p
losovatelné papíry; proměsny ku všem talum atd

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12 ročně, K 3—čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech red. kóních. Telefon 1240.

J. J. HORČICKA

SONET PODZIMNÍ.

(Hild.)

Již podziměk se stulil k ohni z nati
na smutném klíně opuštěných lich,
ochladlé slunce prosvětluje, zlatí
šedivá mračna v modrých návrších.

A v ostrém vzduchu každou chvíli znáti,
jak černých křížku voj se svitem mih —
jeť čas, kdy stesk a touha ptáky schváti
a probudí jim sílu v perutích.

Ty hledíš dlouho za nimi. . . Tak mamí
si přemýšlíš, jak cestou v teple jih
je přepadne, snad zničí vřava zbraní —

já se rozlét — kles a zalkal, vzdých,
neb také mně ta hrůza krutě brání,
bych k svému útočišti volně tih . . .

FANKYCA NOVÁKOVÁ.

KDY VARHANY NEJKRÁSNEJŠÍ ZNĚLY . . .

V besídce před domem byla přichystána slavnostní svatčina — mladý obvodní lékař měl přijít na první návštěvu. Z pekoje ozývaly se neladné tóny píana. Nejmladší z deer Olga zkoušela své umění, starší Milka upravovala si před zrcadem vlasy a rozčileně vytahovala a zastrkávala ozdobné vlasnice do pletence. Danka nejstarší, stála opřená o zábradlí před domem a z hrnčičky od kavy vykápávala poslední kapky na čumák štěněti dřívajícím pod schodištěm. Paní Knížková v županu s vlečkou urovnávala stůl. Misi s ovocem natáčela, vytírala kořinky a do cukrány složila leštičky. Ode dveří zadívala se zálibně na upravenou — ještě ruže upravila vic do květiny — a šla. — Nu tak, bude to či ne? Zastavila se před Dankou u zábradlí na schodech a změřila si ostrým ohledem svých černých očí.

— Páidu na louku proč bych se blekala? —

rosla deera a odnásera hrníček do kuchyně. Oči pani knížkove hleděly za Dankou a pravily — Tak ty jednas s matkou? — Danku se na ni dlouze podívala a oči se jí setmely. Mohla to být litost.

V zábrádce uvítala pani Knížkova hosta a hlasem, který často přeskakoval, svolávala deery nezdobnějším jmeny. Olinka s Milčinkou se poklonily a jako na povel podaly mu konečky prstu. Danku jdoucí mimo besídku na louku se zdržela se s nimi teč a podala mu ruku. Ohledl se za ní. Široká domácí sukně odhazovala se jí od nohou při pružné chůzi a bosa kotníky mihly se při kroku.

Čekal jsem dlouho — řekl známý statkář, který každoročně odvažel seno s louky, kdž přišla Danku na louku.

Pospíšime si teč — odpověděla a nosila seno k vozu. Kdž naložili setřasala drtky se šatu a uctíla vlastní pot smíšený s vuni sena. Bylo jí mdlo. Tu přišel k ní Šubašič a podíval se do jejího obličejce — Z vás by byla dobrá žena — řekl jí a pohladil po rameni. Byl také upocen. Setřasla jeho ruku, zasmála se jaksi nuceně tomu žertu. Kdž šli mlčky vedle fury domu Danku dívala se na něho hnědýma svýma očima a myšlila si, jak by to bylo pekne mít tak zdravého muže.

Večer kdž stála před domem a čekala na rodnou vyprovazenci pana doktora, opět jí překvapila taž myšlenka prosáklá vuni sena a zatočila se jí hlava. Usedla na schody, objala sloupek zábradlí a čekala.

Po večerí přiloudala se za Dankou do pokoje. Olga a šeptala jí způsobem mazlivého kotěte. Ten je krásný a umí se bavít —

Danka si v duchu opakovala. Je krásný.

Doktor Mareš rozloučiv se s Knížkovými zateulal se na střeň a uvozovou cestou do lesa. Huknou poklepal do kmenu, teč plně zněly čistým vzduchem. Na vrchu straně se zastavil. Bila silnice točité klesala pod strání na druhou stranu k roztroušené osadě. Stádo dobytka se páslo v podrostu na svahu. Pasák si bručel jednotvárně, nuseň a děvče, idoucí pro vodu, zpívalo táhlon melodií. Slunce zapadalo. Doktorovy oči byly jasné a radosiné. Opřel se o kmen a díval do dálky. Tak lehce se zvedala podvečerní mlha nad kotlinou a zvláštní měkkostí pronikaly jí oblesy žitva — osady

Večer v hostinci bavila se obvyčejná společnost. Ti kdož zaslechli ze doktor byl u Knížku říkali: Mama nadháni — ma tři —!

Na Danku má spěch, začina státnout —

Je z nich ale nejlepší —

Je to divous — ta n jistě zustane. —

— Je pracovitá — a víte, že i hezká — ? do-
ložil obecní pisar' který byl toho roku po prvé
připusten do této lepší společnosti.

Proč by nebyla? Máma byvala take hezká.
O je! Jen tata je jako beránek — pousmál se po-
kladník a oběma rukama pohladil sklenici červe-
ného vina. — Po kom jen má tv divné oči? Vra-
ci se a směje se — všecko najednou.

Starý učitel třesouci se rukou vzal sklenici a
dopil ji na raz.

Doktor kouřil doutník, rukou hladil bílého chrtá
— pýchá panského starého správce — a mlčel.
Viděl ty divné oči a něco v nich bylo mimo smích
a hněv. Než usnul, vzpomněl si ještě jednou na
ten letný pohled a dlouho se nad ním zamýšlel.

Pani knížková ochuravěla. Někjaký zápal. Měla
horečku a v záchvatu blouznila. Přicházel dr. Ma-
reš, a Danka jako nejstarší starala se o nemoc-
nou. Matka však jakmile začala blouznit, odhá-
něla Danku od sebe jako přízrak. Když dřímala a
tušila jen že dcera vešla, zalekla se a chtěla jim
utíkatí s postele. Danka se musila matky stranit.
Olga zašla si za ní do kuchyně a schoulená na
schůdkách plakala. Proč plačeš? ptala se u Dan-
ka a ona vyskočila a zavěsila se jí kolem krku. —
Mně je líto, že tě maminka vyháni, ale odpusť jí
to, je nemocná. Ma tě ráda, a já i Milka a tatínek
máme tě tak moc rádi! Danka ji pohladila, odvrá-
tila se od ní a beze slova dala se do práce.

Milka byla mamčiná a to, o čem matka v ho-
řečce blouznila, přenmala pro sebe. Skoro se bála
Danky. Přiblížil jí sestru jedině tatínek, když na-
vrativ se z kanceláře, spala-li maminka, hrál si
za stolem mlčky s Dančinou plnou rukou, nebo
dával jí v zahradě květinů do vlasu. Danka odchá-
zela vyjevená, ustrašená, nebo jak říkávala Milka
— bláznivá — do svého pokoje a nikoho k sobě
nepustila.

Pani Knížková se pozdravila a všecko chodilo
jíz zase jako před tím, jen s tím rozdílem, že pani
knížková vypravovala o své nemoci místo o míst-
ních poměrech.

V panské společnosti postrádal občas bílý chrt
doktorovo pohledem a kůstky od večere.

Býlo po slavnosti. Odpoledne vyjeli si s vinem
a se zákasky na rakv na louku mezi lesy a tam
se bavili obvyklým způsobem všech společností.
I starý učitel se zúčastnil dokonce tam proveden
byl v kole Dankou — a na konec tance ho polí-
bila. Tož seděl v malém pokoi s chudým nábytkem
— opilý — s hlavou v dlaní a do prázdné
sám sobě vypravoval. — Pohladila mě políbna moje
holička, což je možná aby věděla — ?

A čtyři prázdné steny opakovaly — zvěnu jeho
mysl — možná že byl A opilý muž mluvil dál.

Řekla mi tehdy — Andrej — nesmíš se hla-
sit — nesmíš — chceš-li mi zachovat život a svou

ditě a čest jeho — Ta slova mluvil si starý
učitel tolikrát, že kdyby byla napsána a byl s
nich vždy prstem dotknul, byla by již rozetřelá
necitelná od toho doteku. Po tomto zopaková-
vety, vpálené do mozku, mluvil k sobě dále: Ano
Andrej, jim jsi všecko zachoval, i život i jmé-
n a čest ale sebe zabils, ztratil. Učitel podepřel
oběma rukama hlavu a velké slzy klouzaly mu
po tvářích do šedivé brady, mnohde ji prosákl.
Až položil hlavu na ruce a usnul. Někdy se jeho
plácem budival kanárek na okně v kleci a za-
pípal. Kdýž učitel naň nezavolal, zatřepal se
spal dále.

V té chvíli, kdy učitel se trýznil ve svém za-
tuchlém, opuštěném bytí, seděl u okna svého po-
koje mladý lékař. Dival se do měsíční noci. Javo
pod oknem začínal žloutnout a bledě světlo mě-
síce působilo zvláště na jeho žlut. V ruce měl
kytičku od Danky. Byla donucena zúčastnit se
společnosti a on viděl posud její otevřený p.
obrácený k němu, kdýž spolu dotančili. Řekla mu
— Přestaňme — a on řekl. — Ano —! Potom vra-
celi se k ostatním, ruka se jí chvěla a oči topi-
ly ve vlhku. — Je nervosní — řekl si lékař — po-
tém se opravil: Ne zvláštní je — což jí boli. Al-
to je v ní život, který zapaluje a snad i spaluje. Př-
cházel se pokojem, voněl k vadnoucí kytičce
sledoval měsíční stíny.

— Danko, spíš?

— Nespím Oluško, chceš něco?

— Ano — mohu jít k tobě?

— Pojd, jsem tady u okna —.

— Danuško — má krásné rty — jak líbá?

Dana se zachvěla. — Nevim, Oluško, nelíb
mne, máš ho tv snad ráda?

Nemám, ale Danusko, chtěla bych, aby m
rad tebe! Olga schovala hlavu do sestřina klin

— Proč mě by měl mít rád, milenko? V
přece, že jsem ti říkala, že se nevdam —.

— Ale on tě bude mít jistě rád, tak se na te
dnes dival —! Měsíc osvětloval bledou Dan
i zamecený Olgin zrak.

— Co by z toho měl...? a co já...? jen tr
pení. Nepřej mi toho, Oluško — a jdi si již lehno
Políbila ji. — Dobrou noc —!

Danka zustala nepohnutě sedět s rukama
klině a myslela na svého otce — starého učite
Dávno což temného tušila z toho, co slýchá
bezděky od lidí, kdýž vypravovali o minulost
Skládala tříšku k třísce — pravdu však uho
z matčiny horečky za poslední nemoci.

Šubasičovi přišli ke Knížkum na oběd. P
tubasičová, selka, obléknutá do hedvábí
závesna zlatem. Svn statkář, venkovský eleg
Býly do Dančiny námluvy. Zalíbila se syn
čávně a tehdy o senách zvláště a chce prý jen
i. Danka toho netušila. Obědvala s nimi, přic
zela odcházel a zpívala si po kuchyni a hoř
živětem než zapalovala v ní přítomnost
toho zdravého hezkeho muže. Kdýž poje
a Danka přichystala jim ještě svačinu, odea
do zahrádky. Listi sežloutlo skoro přes noc, sty
s. prutáhlý. Vlhkem podzimu byl prosáklý sluj

den. Danka stála u plotu, hledíc po kraji a její oči nikde se nemohly zachytit. Počítala svoje leta. Bezmála třikrát sečetla prsty obou rukou a u každého prstu se chvíli zastavila. Poslední byl prostřední na pravé ruce. Je z nich nejdelší — řekla si — co mě v něm potká?

— Danko, dnes máme nejkrásnější den, řekl Šubašič, dívaje se jí s blízka do setmělých očí.

— Ano, podzim je krásný —

— Myslím v našem životě, vydechl prudce.

— Proč?

— Přišel jsem si pro vás! V Dančiných očích byl výkřik. — Přišel jste marně, odpověděla drsně a odešla do svého pokoje. Ženich zůstal na zahrádce ohromen.

Při zavřených dveřích pokoje řekla si zoufale Danka: — Proč je jenom zdravý a krásný? Potom se převlekla do volných domácích šatů očunové barvy, usedla k oknu, hlavu položila na ruku a dívala se na černý kmen topolu v záplavě zlatého listí. Hledala klid.

— Dano, víš proč přijeli Šubašičovi? Zeptala se matka již ve dveřích.

— Ano. —

— Budeš mít hodného muže, dite — jen to svoje podivinství odhod, a bude tě na rukou nosit. Je bohatý, mladý, zdavý a ... chtěla pokračovat, leč zima jí zarazila z dečiných očí.

— Řekla jsem mu již, že přišel marně.

— A koho ses dříve na to zeptala? Co myslíš, proč mě trápíš? Co s tebou budu doma dělat? Paní Knížková se chvěla rozhořčením, stonek hrozivě vztýčena před dekou.

— A koho ses ty zeptala, než jsi mě zrodila a teď než jsi mě zaslíbovala? Byla v těch slovech vyvrcholená eizota, která po nemoci matčine mezi nimi zavládla. — Chceš se mně zbyť — chceš mě dostat z domu, třebaš na hřbitov — — Bojíš se mě? — — Poslední ránu zasazovala Danka pomalu a musila se opřít o zeď, aby jí sama vydržela.

Zápas čtyř očí trval několik okamžiků. Matčiny klenutý pokojík byl jediným svědkem tohoto soudu.

— Dano — jsem vinná! zahřečkovala šeptem matka. Shroutila se a byla jako dítě. Danka jí objala a přimkla šilené k hrudi: — Maminko! Posadila si jí do lenošky, líbala její ruce, hladila vlasy a vracela jí životu.

— Musím k nim — hledali by mě; řekla konečně matka uklidněna s osušenými ač zarudlými očima. — Dělej, jak rozumíš, Danko! Řeknu jim, že se nechceš vdávat, víd! Řeknu jim to — nechci ti zkazit život — nechci.

— Ano, řekni jim to, maminko — a znovu jí objala a upravila prošeďivělé, pocuchané vlasy.

— Teď musím odejít z domu, umučila bych ji

— řekla si Dana, rozhlížejíc se litostivě po svém pokojíčku. A když přemýšlela o směru své cesty, viděla komůrku se šicími stroji a u nich děvčata. Za jedním z nich najde místo.

Danka šla uklidit po hostech. Sklenice s nedopitým vínem stály rozstrkané, drobtý byly roztroušeny po stole a vedle talířku maničína byla velká uválená kulička. Usedla na pohovku,

položila hlavu na opěradlo. Vonělo tu kořeně doutníku. Polootevřenými očima viděla zbytek vlny v jeho sklenici. Živně jej dopila. Chtělo se jí pojednou ven — na všechna známá místa. Půjde se rozloučit. Sklidila rychle se stolu. Na zahrádce paní Knížek prohlížel květiny. — Dobřeš tak udelela, Danko — opřel se s druhé strany o plot a zedival se do zahonu.

— Nehněváš se na mě proto?

— Ty blazinku muj, měl jsem spíše strach o tebe. Víš, ty rozumíš hospodářství, pravda, ale on by neporozuměl tobě. — A je Charvát neznaší řečí. Chceš ruži?

— Jsou ještě — ?

Rudě poupě a podal jí je. Uchopila s ním také jeho ruku a políbila. Odvrátil se a vytrhával trávu z chrysanthem. Olgin smích zaléhal s ním. Matka a dcery vracely se od vyprovázení.

Půjdu na chvíli ven, maminko, řekla Danka, potkavši je před domem.

Jdi, bylas doma celý den — řekla paní pokorným hlasem těžce nemocného člověka. — Nevzda prý se naděje — zaseptala těsně u dečin tváře. Olga se zavěsila sestře kol krku a zašle s ní až na silnici — Olgo, možná že pojedou do Charvátska k tetičce — A co on? — Kdo — on? Doktor!

Danka se trpce usmála. — Proč ty stále na něh myslíš?

Ale Dano, neřkej, vzdýt ty ho máš rada — a myslíš si, že on tebe nema ráda.

— Ty zvanilko jedna, mít radi mužeme každého, ale vnutit lásku druhého nemůžeme!

Vidíš ... já jsem to uhádla, já to vim, třebaš k nam prestal chodit. A vim to od těch čas, kdy chodil k mamince. Já to na tobě i na něm viděla ... A nejezdí prý. Tatinek by se po tobě utrápil — nejezdí ...!

Žebtronila rukama očima a úst, až vyloudila úsměv u sestry. Ale mlč, doma nic neřkej, večer přijd zas za mnou do pokoje, budeme si o tom ještě povídat. Olga jí objala, hlučně políbila a skokem mladého kuzlete hnala se k domovu.

Danka se loučila s drahým krajem. Čím více vystupovala do lesa, tím záratnější touha se jí zmocňovala a pěšinky i kmeny vábíly jí k sobě drobnými rukama prožitého zde dětství. Nemožno se od toho odtrhnout. V nekonečném stesku objevila se pouze jediná pěšinka umožňující jí dále pobyt zde — svatba se Šubašičem — ale bylo na ní přišerně tma.

Jasný den podzimní dohořival, slunce hravě teplým pociem starostlivě matkv, a bílé pavučiny habiho léta opředly brázd. Doktor si vyšel do úvozu. Sel zvolna, často obraceje pohled na drobná stavení roztroušene obce. Prodloužené stíny stromu kladly se měkce na pokosenou louku, mistry odrážela se na ní fialová skvrna rozkvetlých ocúnů. V úvoze ovanula ho vůně květu, jaké dala mu tehdy za večera Danka. Propletl se pracně skalními útesy a hledal květiny. Toulal se dlouho, slunce skoro dosahovalo okraiem na te-

ono protějšího horského pásma, když došel na kámen. Nalezl tam Danku. Seděla pod stromem, rukou obimaná kmen, s očima do dálky upřenými. Byl v nich divný smutek. Podivili se, že se tu setkávají a hovořili o vědnostech. Ona sledovala při tom klidný západ slunce, on pozoroval. Pochopil, jak jí má rád. Celá její bytost prozrazovala neklid, roztržitost chvílemi až úzkost přeletovala lehce jejím zahnědlym obličejem a její propadaly potom ještě hlouběji, jakoby se norily do tuně. Dival se sice na rozdmýchané uhlíčky dohořívajícího doutníku, postřehla však, že ji pozoruje. Vztýčila se před ním, uchopila jej za rameno a soustředila se celá do otázky.

Doktore, řeknete mi pravdu?

— Nevím, jakou, ale pokud ji budu sám vědět, řeknu. Zachvíval se pod dotekem její dlaně a otevřených očí.

Poslyšte — je možné, aby děti opilcu měly zdravé děti?

— Ano, je ... a jeho oči prozradily otázku.

Uplně zdravé normální a ne blbce? Stupňovala hlas a odrazela jednotlivá slova v patřném rozčilení.

— Ano, uplně zdravé, jsou-li rodiče sami zdraví a strdími! — Uchopil sváženici se její ruku a zadržel ji.

— Děkuji vám — usedla zase vedle něho, jako když děti sedávají ráno ve svých košíčkách — s koleny pod bradou. Zdálo se Marešovi, že jí potěšil. Seděla tak chvíli jako v polosu. Potom těžce pozvedla hlavu a bezděčně zajeptala: — Je to přec marné! Doktor přisedl, přeplněn lítostí nad jejími neznámým bohem, opatrně ji poděpřel. Jako nemocné zvířátko opřela si o jeho rameno hlavu a těžké slzy tekly jí po tvářích. Setřel je a posílil o vysvětlení, slibuje úlevu ... její slzy boli ...! Pohlédla na něho a chorobným hlasem zastřeným pláčem, žalovala na život:

Jaká budoucnost pro dívku! Je dcerou opilcovou — to ví ona a zná následky. A je dcerou poskvrněnou, je hříchem své matky. — Slabý muž jí to vyčte, až bude rozhněvan nebo podlehne dráždění společnosti. Je dcerou starého učitele a nřibohy toho dobrého Knížka, který nevědomě miluje jí víc než svoje mladší dvě dcery a to je také osten, který zaraží se jí vždy hlouběji do duše při každém jeho pohlázení. Lituje pravého otce, jenž vzhledem na společnost musel se zříci dítěte, lituje rovněž i matky, která za jeden poklesek s bázní hřídá po celý život své tajemství a desí se jeho vyzrazení. A ona sama? Jaký život? Je tašně, miluje vše, z čeho vyvěrá život, nřnevadř však ví, že na ni lpi dědičný otcovo a hanba matčina musí se vzdát všeho ... nřevíce dětí ... To slovo bylo posvátné v její řeči. Nebť matka by jí byla matkou? A v takových bezradných chvílích utíkává se k práci, chce zabít sebe, své touhy, které tím dotěrněji hlásí se ke svému právu ... Zase se má vdát a za člověka, který jí vyzývá jedině překvapujícím životem, pronásleduje jí v myšlenkách a ona ví, že nesmí. Snad tedy děti by měla zdravé, ale co ráda s ní? Rada ho nemá, je divná, nřví, co vlastně se jí dítě a s takovou povahou nesmí zakročít. Jestli člověk takový je, on. Nřporozuměl by jí ...

Dnes louci se s tím vším a odjede pryč, daleko, snad uteče tomu trápení.

Danána slova zmirala teskným tonem přetřezně struny. Doktor jí zabalil za řeči svým pláštěm. Chvěla se jako chladnem a bezvládně nechávala svoji hlavu na jeho rameni. Probudila se v něm radost. Porozuměl jí — našel klíče k vysvobození pokladu z nitra země. Pověděl jí, že smutku, kterých nemůžeme proměnit v radost, nutno zanechat jejich osudu a neměnit dle nich osud vlastní. Povahu svoji upravila sama ustavičně si namlouvajíc, že život není pro ni; a přece tolik chuti a síly k životu je v ní nřastrádáno, že tomu, kdo odváží se pochopit jí, dá zřídlo čistého štěstí. Otec její, jak pochopil dle řeči lidí a doplnil si nřvní jejím vysvětlením, oddal se pití teprve po svém rozchodu s její matkou. Nemůže mít jeho povaha na ni dědičného vlivu.

Pohlédla k nemu překvapeně, asi jako člověk čekající den při spuštěných záclonách. Tu přišel někdo, poodhrnul záclonu lehkým pohybem ruky a bylo světlo. Nedůvěra, že tak jednoduché je rozřešení jejího zoufalství, tkvěla dosud v jejím srdeci.

Z dálky zaznívala píseň pasákova miha se kládla vlnivě nad údolím a spojovala se s kouřem, prosakujícím doškovými střechami. Lékař pohladil Danče vlasy. Světlé obočí mu zarůžovalo a rty se chvěly. Začal mluvit hlasem podobně zastřeným, jakým domluvila před chvíli ona. Jakoby neoznělý ten ton zachytil se mu v hrdle. — Chtěl by jí porozumět, chtěl by zaplašit její smutek a radost vložit do očí, aby vytryskl ten čistý pramen a svažil jeho rty. — Pohlédla na něho, uskočila a obíavši křečovitě nřdaleky dub hlasitě zaplakala.

— Proto, že jsem vám řekla všechno, chcete se obětovat, chcete mě vykoupit, sebe chcete trápit, abyste mě vřelčil svoji trpčivostí. Neobětujte se, nechte me, odejdu se svými bolestmi a vy jděte si za štěstím ... po dlouho trvajícím pláči doslabikovala si svoje pochyby. Co komu já mohu dát, já zmatena bytostí, vřdřít by se vám lidé vysmáli ... a já za to nemohu ... Znovu se rozplakala. Čekala, že doktor odejde, Mareš však nejdříve překvapeně, ořpen o protější strom, jí pozoroval, potom oči máse po okraj přěplněny mlhou, přistoupil k ní, políbil slzami umáčenou ruku a mlčky jí ovinul pláštěm. Sklouzla na zem, zakryla si obličej dlaněma a hrozný stud jí zaplašil. Proč trápa člověka? Proto, že jí má rád a chce jí vykoupit ze zakletí? A což ona sama ho nemá silené ráda? Jeho klid jí dodával odvahu. Pohlédla ukosem na něho, na malou jeho ruku, on usedl vedle ní, očima se setkali. Její dřnancie provinilě sametově lesklé, odprosily jeho dobré prosíci. Dlouho mlčky seděh, až Danku se lehce k němu přiklonila. — Proč jsi o tom mluvíš? — Nřmluvil tedy už jejich rty se v mlčení domluvíly.

— Danko, a na tebe čekám —

— Už do. Oluško, jsi tu sama?

— Sama, pojd' na pohovku.

Oluško, Olnko, Danha jí seřrela a něco zašeptala.

PO ČASE . . .

Po čase vešel jsem v tvuj divčí pokoj zas stál tich a opuštěn, pár holých stěn už jen co bylo tvého v něm, odnesl bouřný čas

Jak divý víchř by se po záhonu hnál, květ každý přelomil, až záhon pustý zbvl — tak světly pokoj tvuj teď truchle vypadal.

Kdys plný paprsku a plný písní tvých, jak klec, v níž zlatý pták, z pohádek ohnivák, byl věčný ples a stálá zář a perlivé tvuj smích...

A dnes, má přítelko, jen litosti se chvěl, zářivá okna tvá od pláče oslepla a z koutů ztmavělých lkal dlouze němý žel —

PĚT DOPISU PSANÝCH BOŽENĚ NĚMCOVĚ.

(Z majetku sl. Bohdany Němcové.)

I. Dopis Rozárcin.

Modelem hlavní osoby v povídce Rozárka byla Němcové ubohá zmračená dívka v Domažlicích, jejíž nešťastný osud a fantastická povaha Němcovou zaujaly. Prof. Tille v životopise B. Němcové praví, že Němcová od ní snad přejala některé pohádky jména jejího však neuvádí. Za to jmenuje ještě jinou vyprávěčku z Domažlic, Marii Šustrovou. Následující dopis je práním k Novému Roku 1847, psaným Rozárii Schusterovou. Datum shoduje se s domažlickým pobytem Němcové; také obsah dopisu souhlasí s charakteristikou u prof. Tille, že dívka četla laciné romány a psávala vinše. Takovýmto vinšem, jehož ubohou formou proráží však vroucí citění a hluboká vděčnost, jest i toto práni. — Sotva může býti pochybnost, jest i tato Rozária Schusterová jest Rozárkou povídky Němcové. Dopis má kromě toho značnou cenu proto, že pisatelka patří vrstvě lidové. Veškerá ostatní korespondence, psaná Němcové, pokud jest známo, pochází od příslušníku intelligence; zde máme dokument psaný jedním z oněch bezejmenných sprostáčku, na které padl hřejivý paprsek z láskyplného srdce Boženy Němcové.

Dopis psán jest švabachem po jedné straně papíru, tužkou nalinkovaného; písmo jest dosti nečitelné. Útvar veršový není vyznačen — leprve čta přepis shledal jsem, že práni skládá se z neuměle rýmovaných veršů, i seřadil jsem je pro přehlednost ve veršovou formu.

Povídka o Rozárce vyšla po prvé v Poutníku z Prahy roku 1855 s názvem Pomménka šlechtné duše.

— Danc, vykřikla Olga a líbala ji, a hladila a lísal se k ní. — Já to věděla. Ví to tatínek a maminka?

— Ne —

— Milenko, smím? Jen to mi dovol, abych jim to první pověděla, jen to, ano? A ještě něco — šeptala Olga — dovlíš? Vezmu si k tobě polštář a zůstanu spát na pohovce — ano... budeme si o něm povídat.

— Jdi a brzy přijď

Tu noc paní Knížková proplakala štěstím, a dvě sestry ležely v Dančině posteli. — Olo, ja zůstanu tady a zas budu chodit do lesa, na cyklamenu půjdu a všecko bude veselejší, takové zlaté, jako to listí dnes. Dlouho bylo ticho. — Danc, ještě tě políbim. Teď za tatínka za maminku, za Milku, za sebe... a teď... dovedu to?... Za něho —. Vášnivě se přimkla k sestře. Dana cítila slzy v jejíich očích, hladila sestřinu ruku, až jí uspala.

Na svatbě doktorově bylo mnoho lidí a všichni se shodli, že varhany nezněly nikdy v kostele tak slavnostně, jako tehdy. Kdož byli na kruchtě, těm se zdálo, že učitel plakal. To ty slzy dopadaly na klávesy a pomáhaly rozechvělým prstům otcovým vyloudit tklivou melodii, v níž bylo mnoho pověděno těm, kteří rozuměli. V tu noc po svatbě probudil se kanárek na učitelově okně nesčíslněkrát.

Danka se probudila. Muž vrátil se z vesnice. Byl za noci tiše vyvolán a Danka překvapená jeho návratem vztáhla k němu oblé paže. Svítalo již.

— U koho's byl?

Muže nemile překvapila tato otázka.

— U raněného — řekl jako rozpačité — opilý spadl s vozu. Kdo bude teď myslit na mrtvé, když venku svítí slunce a na zahrádce nám růže rozkvetly.

— Kdo je to?

— Nevím, jak se jmenuje —

— Jak nevíš, když říkáš, že zemřel. Musíš tedy vědět jméno.

— Ale nezemřel, nemocný je, potloukl se... Lékař odcházel kvapně do kuchyně. Danka se oblékla a zaujata neočekávanou předtuchou šla za ním, naléhala, a konečně podrážděně vyčítala muži: Tajnůstkářství chceš mě vychovávat a léčit z bláznovství.

Danko! přistoupil k ní odhodlaně. Zarazil jí jeho klidný obličej — pohlédly k němu oči prosící. — Připomínám ti v zájmu toho, kterému jsi slíbila potlačit svoje výbuchy vášně, že nedržíš slovo... proč ubližuješ děťátku? Hladil jí vlasy a líbal se jí do překvapených očí.

— Ano, naše dítě! Zachvěla se a přimkla k němu. Líbal její plně ruce. Po chvíli se vzmužila, ržela jeho obě ruce na svých prsou a šeptala — Teď řekni, kdo... budu klidná.

— Tvůj otec se zabil —

Dana zůstala klidná, jen pokývla hlavou a z velkých očí vylily se dva proudy horkých slzi na mučivou ruce.

Přání k Novému roku 1847.

Mně mnohovážena milostiva
Pani Němcová!

Přání sobě vážení vykonávati
ma každý člověk se vynasnažit,
a samou vždy cítiti a milovati
mame po každý čas se snažit.
Pročež i já chci dokázati,
jak si tu samou vážím sobě,
moje usta k paní nakloniti,
z upřímného srdce vycházející v té době.
Jak stříbrný potek by plynuly
tím leta v samé blaženosti,
pokojně by ony užívaly
nejlepší štěstí v samé radosti.
Nová radost a živobytí nové
ať jim vždy vše a víc kvete,
v samém štěstí a zdraví ať plynou dnové
jim pokojně na tomto světě.
V tomto pokoji a stálém štěstí
ostříhej jich Buh k radosti mé největší
ode všech nemocí, nesnázi(ch) a bolestí
od roku k roku i z těch nejmenších.

Svaba. 57

Prosím přijmou toto sprosté přání z lásky
ode mne a zachovají mne i budoucně v je-
chých lásce a náklonnosti, do který já se co
nejpozičeněji odevzdávám.

Rozaria Schuster.

II. Dopis Frant v Šumavského.

Dopis týká se zápisu Hynka, nejstaršího
syna B. Němcové, do Budečské školy. Fran-
ta sám přijal Hynka na byt.

Adresa:

Veleváženě i šlechetně
Pani Pani

Boženě Němcové
v Nymburce.

Tak to nák uděláme. Když nebudem vě-
dět nic lepšího, dáme Hynka k Frantovi;
snad to přece pujde. Zápis do školy je 1.
2. 3. října, a neškodilo by prý, kdyby byl
školák 1. při zápisu. Já ale myslím, že ta-
ké škodit nebude, kdž se dostaví 3. října.
Tedy jak se budete moci vypraviti. Zapom-
něl jsem u Vás ten pěkný šátek. Ano, je
pravda: já bydlím na Štěpánské ulici v čí-
sle 619 při zemi; ale snad se už ten týden
přestěhuju o tři domy výš do čísla 614. Toto
poslední se najde velmi snadno, protože je
to hned pod Wurmem a Wurm má vystr-
čenou pěknou červenou tabulku, kterou je
z daleka vidět. Tedy napřed se zeptejte u
domovníka v č. 619, a nebudu-li tam, zase

u domovníka v č. 614. U Staňku jsem ještě
nebyl.

S Bohem.

18 25. 9. 49.

Šumavský.

III. Dopis prof. Jana Krejčího.

Velevážená Pani a Přítelkyně!

Vaše psaní mne velmi potěšilo, neb mi
podává milé ujištění, že jste na mne neza-
pomenla, ačkoliv já ničím Vaši přízeň sobě
nezasloužil. Váš Hynek byl u mne v Museum,
přinesl mi psaní bchužel velmi pozdě, a já
měl srdečnou radost, že je Vám tak podob-
ný. Milerád mu budu ve všem prospěšný,
v čemkoli jen býti mohu. Má-li chuf k pří-
rodopisu, obdrží ode mne všechno, co z toho
ohledu zapotřebí má. Velmi se těším na
Vás, abych Vás oustně mohl ubezpečiti mé
největší úcty k Vám.

Ale prosím Vás, jak pak jste se mne mohla
ptát, jsem-li ještě Čechem, vždyť snad ne-
spáchám samovraždu. Budte jista, že jim
zstanu a kdžby my oba nejposlednějším
párkem býti měli.

Od té doby, co jsem Vás v Neumarku o-
pustil, byl život muj velmi pohyblivý a má-
lem by mne byl proud uchvátil, ale šťastná
náhoda přivedla mne opět k broukům, ka-
menům a rostlinám a jsem v nich teď za-
hrabán až pod uši, maie čtverý přírodopis-
ný ouřad: Za jedno jsem Assistent při sbír-
kách přírodopisných v Museum, za druhé
jsem sekretář přírodopisné jednoty Lotos,
za třetí jsem učitel přírodopisu v české re-
álce a za čtvrté prozatimní professor mine-
ralogie v technice.

Přijmů mám dost a nezbyvá mi teď nic,
nežli, jak lidé povídají, abych se oženil.
Kdyby Vy jste byla svobodná, šel bych pro
Vás s každým na kcerdv, ale tak musím
sobě hledat jenom něco, co je Vám podobné.
Naši pražští mlynáři jsou desavád ti nejza-
chovalejší Češi, vybral jsem si tedy mly-
nářskou dceru, upřímnou Češku, která má
srdce čisté, vielé, ale o tom neví. Ona mne
miluje, já ji, a z toho následuje, že bude v
letě svatba.

Pozdravujte srdečně Vašeho pana man-
žela a děti, a přijdete-li do Prahy, pro-
sim Vás, pošlete pro mne nebo mne na-
vštívte. Zůstávám v Museum.

Váš neustálý ctitel

Jan Krejčí.

V Praze, dne 22. února 1850.

IV. Dopis tajemníka vévodkyně Zaháňské Bienengraebera.

Originál psán jest německy, čtyři měsíce po smrti otce Boženy Němcové.

Vážená pani!

Vaše ctěné řádky z 18ho jsem dostal a potěšil jsem se. Vidím z nich, že s dosavadním projednáváním pozostalosti Svěho nebožtíka otce jste srozuměna. Přejete si sepsání darovací listiny; toho však pro nepatrnost pozostalosti není potřeba a způsobilo by to jen zbytečně útraty a kolkování, ježto takovéto darování dle našich zákonů musilo by se dít soudně. Jestliže jste Svěmu ckresnímu soudu odevzdala takové prohlášení, jak píšete, pak je záležitost prozatím vyřízena. Chcete-li ještě něco učiniti, tedy vyhotovte na archu s 6 kr. kolkem takovouto kvitanci:

Stvrzujeme tímto, že nam onen podíl z dědictví, na který máme nárok dle uzavřené dědické smlouvy o pozostalosti našeho ressp. otce a tchána, vévodského štěby Pankela, naši matkou resp. tchyni, vdovou Terezií Pankelovou roz. Novotnou, řádně byl vyplacen, což tuto kvitujeme.

Liberec dne

(Váš podpis a podpis jednoho svědka.)

Tuto kvitanci pošlete příležitostně své paní matce, čímž věc je úplně vyřízena.

Moje žena opětuje srdečně Váš pozdrav. Žijte hodně blaze a buďte přesvědčena, že o blaho mladších sourozenců doзору mému svěřených stále budu pečovatí. Peručím se Vašemu panu manželu.

Nejoddanější Bienengraeber.

Z. Zaháňský 28. října 1850.

V. Dopis spisovatele barona Villaniho.

Dopis není datován, psán je však mezi lety 1857- 1860, kdy Němcová bydlela v Řeznické ulici. Zmínka o sokolním chlapičkovi týká se obrazu Jaroslava Němce, který byl malován v kroji školníka malířem Kličem.

Adresa:

Vážené pani Němcové,

Zde

Řeznická ulice číslo 1360

3tí poschodi.

Vážená pani Němcová!

Zde Vám odesílám báseň a prosím Vás snažně, byste ji prošla a dle Vašeho krasopisu poznámenání udělala -- ba i semotamo

změnou okrášlití tuto zběžnou práci mou. Ten seklí chlapeček se mi líbí, a rád bych, kdž již jsem zde, si ho do rámce dal; pošlete mi ho tedy k účelu tomu.

Na brzké uvidění se těše ostáván

Váš ctitel ve vši oddanosti

Drahotin Maria z Villani.

★

JASNÉ POJMY.

Příspěvky ke slovníku vzdělaného člověka.

Studium literatury bralo se posledně dobou falešným směrem, byl to pohřbu sám Renan, který napsal (v Avenir de la science), že studium literatury je určeno k tomu, aby nahradilo z valné části přímou četbu plodu ducha lidského. Tato věta je přímou negací literatury. Neboť jako historie umění nenahradí nazírání na obrazy a sochy, tak i v literatuře dlužno se obrátit bezprostředně k dílu samému spíše nežli k výtahům a přehledům knihám. Pod zaminkou pokřku byli jsme zavedeni zpět k vědecké chabrosti středověké, kdy znal pouze takovéto vztahy. Nezapomeňme, že znamenitý vliv Renaissance spočívá právě v tom, že odvrhla glossu i komentář a obrátila se přímo k textu. Literatura není předmětem vědění, jest úkonem, zálibou, potěšením. O literatuře nelze říci, že se zná, že se jí lze naučit, ona se provádí, pěstuje, miluje. Nejpřípadněji se o ni vyjádřil Descartes: Četba dobrých knih je jako hovor, který vedeme s nejetihodnějšími lidmi minulých století, hovor, kde jakoby s námi sdíleli nejlepší své myšlenky. Literatura je tím výborná, že nás navyká nabývat potěšením osvěžením a uklidněním v myšlenkové hře. V ní odpočineme si po práci svého povolání, ona humanisuje odborníky; je také v nejvyšším smyslu slova šifertkou filosofie.

Z předmluvy Gust. Lanson a k Dějinám novodobé literatury francouzské.

VÝSTAVA ČESKÝCH VÝTVARNÍKŮ V OBECNÍM DOMĚ.

Članek druhý.

Ot Nejedlý je vznavačem barvy. Poznáte malíře, jenž měl příležitost uvažovat nad barvou nejen doma, nvrh i v tropech. Kde Beneš před krajinou rozumuje a rozměřuje, tam Nejedlý radostně útočí a zmocňuje se. Kde Beneš je chladný, Nejedlý miluje. Prudkému jeho sensualismu nepostačí strohá, tvrdá barva Benešova, přilpnutá na stěny tvaru. U Nejedlého má barva delší ruce. Je vlhka, sametová, lichotná, rozčeřená, hravá a až drava. Tvary vyplývají z barvy. Maluje šťavnatými, širokými netisněnými tahy štětce, svitivými barevnými smouhami. Vnitřek obrazu je teplý jako vytopený pokoj a milé barevné pohody. Obraz ve stáji teplými, řinoucimi se proudy barev hraničí až s krásnou, sytou, moderní rovnocí rembrandtovské impresse. Na mostě v Planě pevně se věně archaisující tvary jsou roztopeny vroucimí barvami. Domy s prapory však dokazují, že nestačí vždy obratná hra barev, kde chybí hlubší vnitřní zaujetí malířovo: obraz působí mrtvě, bezobsažně a studeně.

Kdybch měl nalezi přibližný slovní výraz pro tyto obrazy Nejedlého, musil bych říci nějak, jako: ex-impresse. Není to již impressionismus, barevná skvrna dostala konstruktivní účely, tvoří a nese tvar, není jen náhodou vzduchu. Nejedlý dnes nestuduje a nerozkládá atmosféru. Patrně by ho již nezažal Menetuy problem malovatí tytez stohy v patnaeterem různém osvětlení. Srovnajte dnešního Nejedlého třeba s jeho starým Kluzištěm; tam to bylo kluziště v tolik a tolik hodin odpoledne, zo tolika a tolika stupňu zimy, kdy ve vzduchu bylo tolik a tolik vlhkosti. Zde však již ovzduší naprosto ztratilo své nadvládne postavení; barevné tvary se vkloubily v sebe přímo. Nejedlý rozsvěcuje barvy předmětu samých, jež pak svým barevným výbojem si podmaňují ovzduší, v impressionismu světlo pohlcovalo a vysávalo věci; zde věci pohlcují světlo, napájej se jím jako suš vlhkostí. Barevné skvrny nabývají určitého podélného tvaru, nebrázdí plochu, nyrbrz tvoří ji, nejsou tak třepetave, jako byly u Slavička. Barva se pevněji usazuje na předměty, nebloudí již volně ve vzduchu. Možna, že při výbojném temperamentu Nejedlého, který nerad prodlévá a spočívá, povede další vývoj těchto barevných smouh až k divokým čarám Goghovým. Dnes má Nejedlý mnoho společného s impressionisty, kteří malovali v době, kdy impresionismus nebyl ještě objeven.

Krajiny Nejedlého jsou svými měkce teplými a hutnými smyslovými sensacemi daleko hodnotnější než jeho velký obraz komposiční Hněv, bohužel, příliš plakátový. Vzor (Daumierova Barrikáda) je zřejmý; více však než Daumierovi samému přiblížil se Nejedlý Němcům, kteří, napodobujice Daumiera, přidržují se jeho lini a plochou nahrazují jeho plastiku, pro niž nemají citu. Zdá se mi, že Nejedlého vítězství nebude nikdy na poli komposice a obrazového dramatu; je nejsilnější tam, kde jako v krajině může svým rozechvěným citovým způsobem rozezvučeti danou hmotu; tu tvoří s úžasnou lehkostí; jeho šťastná smyslovost a šťastná dojmovost nenesou se k celkum komposičním; je nekonečně více přírodou než rozumem. Jeho duch přese vše zostává duchem impressionisty, jenž opravdu věří jen tomu, co vidí; nejšťastnější je tam, kde může se oddati prvnu hnutí srdce. Žije v něm něco z temperamentu Slavičkova.

Pužen odstředivými silami svého mládí a neklidné povahy Nejedlý polyboval se často na obvodu svého talentu a proběhl až dosud exotickým vývojem; nejméně sympatické bylo jeho období gouguinovské ornamentálnosti, poněvadž je protichudně tomu, čeho si vyžaduje jeho povaha; syté, šťastné přirozenosti. Dle krajin, jež jsme viděli od něho na těchto vystavách, zdá se, že pomalu nabývá vrhu pod dostředivý, jenž ho vrací šťastně, svěží jeho náture. Povahy jako jest Nejedlý nesnesou dlouho nepuvodnosti; příliš živě potřebují samy sebe. A již dnes uskutečňuje se u Nejedlého to, co kdysi u Chitussiho, Maráka, Slavička: formu povodně odčinud přelátou, dovádí nutne, pro nepopuláčitelnou sílu vlastní osobnosti, ve svěprávně, razovite umění národní.

Vratislav Nechleba poslal na výstavu četnou sbírku prací. Při prvním pohledu upoutá na Nechlebových portrétech smělost svých a roz-

mach štetce, technická dovednost vysokého stupně. Jde-li pozorovatel dále za tyto vlastnosti, Nechlebovi jako umělci ceny ubývá. Portréty, do nichž autor vložil mechanism zajímavosti, prokází se obsahově jako poněkud chudé. Mizi poesie, jež by tu tak ráda byla, hmotnost při delším pohledu nabývá až nepřijemnosti, a mechanismus zajímavosti počne skřípat. Máte dojem, že barevnou hmotou virtuositou techniky a mechanismem zajímavosti je vyčerpán celý obraz. Činnost malířova neproniká do nitra, vyčerpala se malebností, ulpěla na vnějšku, přestala na věrném okreslení obličjeje a na kuži, již podává s mikroskopickou zevrubností. Nechlebovy portréty jsou efektní, lesklé plochy; jsou však málo energieke, živé, zdravé, vašnivě obrazy. Řemeslná, dekoračím, technická část má zatím silnou převahu nad vnitřní; jakési böcklinování, t. j. péče o lak a šerosvit nad snahou pochopit osud a karakter člověkův z jeho zevnějšku. Plocha obrazu zde ztročouje člověka; Nechlebovi jde více o malebnou, hezkou plochu než o dramatický, správný portrét; lidé jsou mu jen záminkou, a stejnou službu vykonalo by zátiší obratně sestavené z mís, ovoce, látek a pernaté zvěře. Právě prolo vzbuzují Nechlebovy portréty někdy dojem pitoreskního romantického zátiší. Není v něm, zdá se, pravé krve portrétistovy, jenž všechno úsili vynaloží, aby se duševně zmocnil člověka. Nechlebovi postačí zcela všední fotografické vidění člověka; umění snaží se vložit do obrazu teprve později vnějšími prostředky, pomocí šerosvitu, malebných drobností a různých romantičnosti dovedně aranžovaných. Spokojí se tím — obrazně řečeno — že někdo nosí dlouhé vlasy a širák.

Daumier, snad nejlepší znatel lidské tváře, byl by mohl Nechlebovi nesmírně mnoho dáti jako portrétistovi. Ale Nechleba učil se od něho jen šerosvitu; jeho šerosvit byl nejlepší, když co nejvěrněji opakuje Daumiera (v Portrétu pro milenkou). Všechna poučení, která by dále mohl čerpatí z Daumiera o plastice obličjeje, Nechleba zanedbal. Daumier opomijel barevný povrch obličjeje, aby mohl se plně věnovati jeho plastice. V tom je Nechleba pravým jeho protikladem: kuže, vlasy, vousy, všechen povrch, na němž lze rozestřítí zajímavé světlo tajemných tónu (Daumier světlem přímo tvořil, Nechleba světlo rozestírá), hraje u něho větší roli než svaly a kosti; tím přechází téměř do chorbosti. Je umělý, rozměklý, v podstatě úpadkový. Malebnosti plochy ochuzuje lidi o jejich životnost. Jeho lidé nemají energie, žijí v jakési širé tíšně a lethargii, kdekoli mimo svět, jsou chabi, zimomříví, mdlí k práci, činu. Je to záporný poměr k životu, k jeho aktivitosti, jsou to poslední zbytky romantismu, co mluví z Nechlebových portrétu.

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

• Schönherrova pětiaktová *Đ á b l í c e*, přeložená ve slohu romantického zbarvení K. Želenským, hrána v Národním divadle po prvé 12. září. Jsou v ní toliko tři osoby, alpský krejčí-podlounník, slabý a stonávý jeho buná mladá žena a nový hraniční strážník na začátku své dráhy; manželé a milenec v trojuhelniku postaveném zcela o sobě. Krejčí-podlounník rád by si dodělal peníze na krásný dům v městě a popíchno ženu, aby hleděla doplést hlavu novému, horlivému strážníkovi. Velitel pohra-

niční strážce rád by se dostal na kobylku hlavnímu přechovavací podlouhnickému a vybidné mužstvo, aby hledělo poplést hlavu bujně krejčově. Oběma stranám žena má být tímž prostředkem k cíli a z toho se rozvine děj. Nejprve žena spravuje strážníkovy rukáv, jež si schválně roztrhl a ohmatává mu svaly. Pak hladi strážník ženě nahé rámě a obhlíží její vlnadná nadra. Pak ukáže krejčová strážníkovi pod podlahou pašované krajký a doupe se vítězně jistoty, že strážník není s to, aby jí udal. Pak jí strážník tiskne na svá mohutná prsa a vydráždí jejího muže k napražení nože. A tu se již zřejmě objeví, že více nežli strážník do ženy zamílovala se žena do strážníka. Chtěla by odenit od muže, chtěla by se ho zbavit třeba vraždou a muž strážník začnou se jí bát. Není jiné pomoci nežli že manžel udá veliteli strážníka z úřední nesprávnosti, a strážník je vděčen, že bude přesazen. Jen ještě naposledy mají všichni tři spolu popít vna. zrovna v den, kdy muž připsal ženě koupenny dum. Strážník přijde a žena vykoná ustanovenou pomstu: rozeštvě při víně řečmi a tancem oba soky, až strážník skolí krejčeho bodákem.

Nadpis a příběhová kostra mohly by svádet k výkladu, že Schönherr chtěl rozmožnit ukázký dábeleské moci, již žena vhlani muže do záhuby. Ale to by ovšem Schönherr nebyl Schönherr. V ženě viděl vždy nejprve, co ze všeho jako pravý Tyrolan nejvíc miluje plemennou, puvodní a přírodní bytost, stvořenou, aby byla věrnou strážkyní a udržovatelkou pudu i rodu. Žena z Dáblice není již se v podstatě od Meny ze Země (scena Grillparzerova) a Meně, která toužila po vlastní střeše a kousku vlastní země, říká Hannes: „Ach, což domácnost! Děti mi máš rodit a plodnou mi nás být. Lidé mého druhu a krve nemají vymřít. Proto hned v prvím dějství dětské prádelko, uchovaně ve vypáčené truhle, prozradí strážníkovi, jak podlouhnickova žena touží po dětech, jichž jí osud nedopřál, k svému chorobnému muži lnu a jen tím, že ho mohla česťovat jako dítě, a její propukající láska k mladému hochovi není nežli plným, jasným procitnutím jejího mateřského světlomí. Najednou vzejde jí ostré bolestné světlo, le se prohrěšila sama na sobě v nejpěším svém rčení, upoutala-li se k neduživci, jemuž se neostává plodivě síly, a že jen statný strážník mohl by jí učinit tím, čím byla povolána být. Myslím, bude-li mít myslivec kdysi děti, že to budou amá medvídata.“ Představovala jsem si, že by etrvalo dlouho a že by se jí vrátil po kolenně malý úlak. Co nejhezčího z ženy vzal, vložil Schönherr o podlouhnické krásky a po čtyřech akty stále chce idět a slyšet, jak se to z ní prudce dere, jak jí to eodolatelně pudí, jak to z ní hoří, volá a prosí: dítě chci od tebe mít“. Vrhá se ve čtvrtém jedání na kolena, spiná ruce, upěnlivě žadoní, puš me, nech mne s ním jít. A teprve když oba, muž milenec, ukáží se hluší k palčivé potřebě jejího itra, teprve pak stává se z ní výsměšná a lstivá áblice, která si za náhradu uspořádá krvavou hru, šak bude paní v domě na náměstí! A má život řed sebou. Tedy ne dáblice, nýbrž příčiny ze terých se v ženě dáblice rodí.

Obecenstvo by se nemělo dít mýlit, jako se dá-ávají mýlit odborníci. Žena z Dáblice nešustí ce ještě oním hedvábím, na něž se tolik těší ne-á těch drahých módních toalet jako paní Klotil-a Du Mesnilová v Pařížance, není ještě tak civi-ena v ochotné koketnosti, kterou se manželovi ískává přátel k úřednímu povýšení, ale za to ví spoň bezpečně, co jí chybí a z jakých zdrojů vy-ěrá silný vír, jenž jí zachvátí; oč je venkovštější, to je hlubší, ryzější pravdivější a krásnější. Schön-err jí ublížil leda přílišnou vyměřeností holosti

eci a vynucenosti patého deství. Udělat si pev-ný psychologický rozvrh od bodu k bodu a ty body všude zejména ke k nei aktu vtíravě vytvářel, aby je každý zdaleka spatřil. A kolem těch bodů roze-štel jen uzoučkě, řídkounké pásmo věčného obsahu: krajký, dětské prádlo, statní bratří podlouhnickový matka strážníková. — Je toho málo na paterě jed- nání. I vývoj prvích tří dějství unavuje pomalostí, zvláště když dějství za dějstvím je sestaveno dle tohož jednotvarného vzorce, tak totiž, že vždy u- vodní rozmluva podlouhnickova s ženou je přeru-šována příchodem strážnickovým a rozhovor ženin se strážníkem vzní vždy v závěrečné porokování manželů. Ale zda se že holost a jednotvarnost aktu měla být obrazem života v horské chalupě, stejně jednotvarného a stejně holého, a pruhledno mělo být v dramate jak v obzoru horských temen, kde každý hrot a každý výběžek trčí určitě roz- lišen.

Osoby dramatu Schönherrova nejsou složité, ale každá má něaký životní vznět, který jí přibližuje srdci a dodává nalahavého významu jeemu kopá- ní krejčí chce menim a ženu předstihnout sve zdravější bratry, strážník chce splnit naděje sve poctivé matky. Na jeišti měli by je brat herci, kteří jako Schönherr znan vzory z primého na- zoru a mohou přinést trochu zvláštního puvodní- ho rázu. Nesmí se pracovat pouhým divadelním pomem, který ma již sve ustalene, běžné a při- pravené podoby pro venkovskou domácí ženu, sto- naveného krejčeho i drsného, statného strážníka. To byl asi hlavní nedostatek našeho provedení v Na- rodním divadle — bylo příliš umělé a obvyčie, někde se značnou divadelní konveneností. Jinak arci bylo vše pečlivě sestaveno i urovnao, jedno- tlivě hlavní chvilé etektně vytčeny a celek drzen na stejnoměrné úrovni. Pi. Rydlová dobře pochopi- la, že se nesmí fidit ironickým nadpisem, zalo- žila svou podlouhnickou ženu v usedlé domácké srdecnosti (když nocita a jedná s mužem, když sedí a plete), hleděla víc jen dojmat ženskou roz- lochaností nebo úzkostí, vždy zrovna na přísluš- ném místě, a zachovala i v popuzení a rozvášněm střízlivě uslechtilý vněšek, bohužel smysl posta- vy a jejího vývoje málo promíkal v tom upravném výkonu. Junácky se uměl stavět, chodit i vypažo- vat ruce strážník p. Deylův, tak utvrzený v padně odměřenosti a ráznosti svého povolání, že mu bylo nesnadno věřit v jeho povoluncim milostném rozlihnuti.

V neděli 17. rjna Národní divadlo uvedlo po sedmileté prestávce znovu na jeišti Shakespea- rova Hamleta a titulní postavu hrál ovšem opět Vojan za ohromného návalu a s neobyčejným srchovaným úspěchem. O poletí role rozhodne dodnes že drama počalo svou vlastní evropskou dráhu zároveň s rozkvetem a rozšířením filosofie. Bylo to v době, kdy Lessing u hercu T Eckbofa dě- lal zvláštní umění z toho, jak dovedou přednášet sentence, a prvni věc, již si Goethey Vilém Meis- ter u Hamleta všimal, byla síla duševní pový- šenosti mysli. Hamlet vyvinul se na divadelní typ filosofa a jest jim také plnou měrou u Vojaně. Ale Hamletem Vojanovým nevládně již požitok z filosofie a hrdá důvera nehledící k trpkosti ovce- než filosofie dává. Jeho monology jsou monology člověka, který příliš dobře ví, jaké zhroucení, jaká temná beznaděnost čeká na konci, a tož nespěchá ode těžkým a namahavým krokem váhá a oddaluje závěr, projevuje různým stahováním rozrvtí, šeré tváře jak nerad bez chuti blíží se k cíli. A přece zase klade větv s tvrdou, zarvotou neupřisností, až přísně se nuti přimout jakvůli výsledek při- bliží je hřebem prstu vzhůru k nebi, ukazuje na ně

...dnů pokyvy hlavy, povinnost neuchýlně prav-
y zápasí v hlase s rozčítlivou bolestí a přema-
te o ostroty svých uderu.

Od té doby pak utvořil se s podivuhodnou, vzacnou
jednoduše a souvislosti ostatní Hamlet Vojan-
y ve svých stvích s okolním světem. Vyzrálý
ce filosoficky bojovník, daleko přecházející svá
sutečná leta, nezapomíná ani na chvíli, jaký hlu-
avý rozdíl je mezi ním a všemi vokol něho, že
z svazelné zápasu, jež vytrvale podstupuje, stačí
líko on svými výjimečnými schopnostmi a že od
kdo nesmí se nadit pochopení. A tedy zahrazuje
světlí nitro i svou osobu brzy tak a brzy onak. Má
zavvy, ve kterých jakoby si odlehčoval od svých
filosofických trudu veselou, hravou ironií (po prvé
s Poloniem) bez příměsku zloby. Jindy zloba, ač-
něb moci tlumena, nabývá vrchu, drtí krutým kří-
vím úst a bodavými, nenávistnými očima, sráží
repatelskými, jizlivými, secnými přízvuky. Jindy
v krásném, nekonečně smutném duettu s Ofélií
sečetel se na větách slabě, nepřipouštěný zákmit
stěsku z nemožnosti lásky, stěsku, v němž filoso-
fická duše cítí hrázou vyschlou všech pramenu
svoje odcezení od všeho prostě lidského: Ofélije, to
ce mizející stín minulosti, odlehlá vzpomínka, ne-
česty zachvěv, remuž srdce pomalu již ani neroz-
má. A posléze Hamlet-filosof vzdává se zloby,
zdvává se ironie, balí se těsně do sebe, tichne,
ztrácí, přijíma odevzdaně svou vyloučenost ze
světa a jen se s ním ještě vporádává v odhadlaném
rozmačnu, aby dostal svým vnějším svazkům a zá-
sle.

Výkon je to jako užitý, skvěle ucelený, vnitřně
zduvodený v každém svém bodu, provedený s hou-
pevnatostí, propracovaností a silou, jakou dává
líko největší a dospělá umělecká vážnost, již co
znamená udržovat hlas stále v téměř ostrém napětí
řáko strunu před prasknutím! Tento Hamlet Vojan-
ev bude žít a bude nutno k němu se vracet, i až
snad přijde nový, takého asi představoval si
Shakespeare, zcela mladá, junný, slícný, se vši
livostí, prudkostí, výbušností a citlivou šlechetností
mláde. Obecenstvo projevovalo bouřlivými, neustá-
vajícími potlesky mohutnost svých dojmů a Vojan-
líko jedinou zase vidět že jeho milí přátelé na
talerních a v zádech přízemcích zachováva i mu-
totu věrnou přichýlnost co on jim. Výborný byl
řáko večera také Claudius p. Vávruv se svou zna-
měitou maskou podvodného přičemy a měkkou,
láčkovou úlisností, scéna, modlitebni bylo by lze
hnat střídmeji Přepěkně vypořádila p. Dostalov.
Ofélii, ze-měna v jejím šlenství, tak rveze divím,
světle skotačivém, láčkovném, s nahlými rychlými
překmitý dšívého vědomí. Celkově nastudování
řáko Kvapil, dosáhl uskrovněním a novou upravou
roviště větší, účinnější spojitosti a sotva by se mu
vzhlo něco podstatného vytknout; leda zde onde
že umístění a poloha osob nebvy dost příznivý
pro tvář, pohyby a odchody. Polonius měl lepe
zrát text a nebýt jen tak klátivým, směšným,
řábovduchým staříkem; z toho, že mu Hamlet říká
tele, neplyne ještě, že jim odpravdu jest.

★

POHLED DO NĚMECKÝCH REVUÍ.

Pavlem Lindanem založený německý měsíčník
Nord und Süd vydal v říjnu letošního roku jubí-
ční číslo, neboť vstupuje do 40. roku svého trvání.
V úvodním článku, věnovaném těmto čtyřiceti ro-
kům, pravi se: „Plna svoboda není domovem v A-
bružzách, kde platí právo silnějšího, nýbrž všude
tam, kde svoboda jest rovnocenná se zákonností.
Neboť každá svoboda vede k nerovnosti a každá

rovnost k nesvobodě. Jíž před sto lety platilo
řčení II v a des juges à Berlin.“ — V úvaze o
dnešním Rusku Eberhard Kraus dochází k mínění,
že slovanskému duchu vůbec jsou cizí veskerá moc-
na hnutí osvobodná, neboť take Poláci za svoji
schopnost odporu děkují pouze šlechtě pomíšené
s německou krví, a mezi Slovany balkánskými
vlastně jen Černohorci byli ve svých bojích něčím
vlac než pohavnými nástroji ku prospěchu sousedních
velkých států. — Svobodne zednářství a válka jest
tématem statí dra Otto Filipa Neumanna: „Ně-
mecke svobodne zednářství je svatou vůli boží, je
světlo, myšlenkou lidského sbratření, a proto až
skonci válka, německé zednářstvo musí pracovati
o uskutečnění humanitních myšlenek, jež ani vá-
lečné hřímění není s to rozbiti. Pak nenávist mezi
národy musí se zmírniti v lásku. Bouří a ruchem
k míru.“

Die neue Rundschau v desátém svazku (říjen
1915) přináší v poznámkách kritiku Alfreda Wol-
fensteina básnické sbírky Boldtova Junge
Pferde! Junge Pferde!, již předeslána jsou
řáto slova. Velmi četnými stali se dnes nepřá-
tele lyriky, duvodem toho nepřátelství, zhusta
ne právě nutného, je častá nenutnost lyriky. Dneš-
ní básně neslýcháné často jsou roheny jen se zře-
telem na čtenáře, že citizadostivostí nebo s předpo-
kladem, že bude docíleno prospěšného efektu, aniž
jsou k nim pobnutkom jiné zažitky ještě kromě
zkušenosti, že při iistě veršovnícké technice ly-
rický učin je samozřejmý, a že někteří lidé stali
se dokonalými umělci zdanlivě opravdu jen z pou-
he lásky ke slovu, z lásky podobně zažitku. Ale ne-
sejde na tom, že verše může dělati každý, nýbrž na
tom, aby tu byl básník a aby zůstaly stopy toho.“

V Oesterreichische Rundschau N. Bemold má ú-
vahu Politika, cit a morálka ... Světové
dění není vždy spravedlivým světovým soudem.
Ale nezasáhnou-li rozhodujícíim způsobem přiro-
zene nezměnitelné podmínky, pak jeho rozsudek
řáidka zůstane trvale nespravedlivým“ — O Nietz-
scheovi piše vzhledem k nynější válce Euger
Guglia (Nietzsche, Jakob Burckhardt a nynější
válka): „Máme si přát, aby N. byl při zdravých
smyslech zažil přítomnou válku; byla by mu pra-
menem nových poznání, byl by v ni znovu nalez
svoji vlast, která pro něho byla již ztracena. —
Jeť známo, že Nietzsche nemiloval Německa, k ně-
muž náležel, v němž spočivaly kořeny jeho síly;
jeho pozdějšího úspěchu, ba jako dobrý Evropan-
stavěl se proti němu nepřátelsky, nenáviděl ho;
řáto ne dobrým hněvem pramenicim z lásky, nýbrž
hořkou zlobou a pohrdáním. —

V kritické rubrice čtrnáctidenníku Das literari-
sche Echo piše v čísle z 1. října Carl Heine n.
thema Válečné novelly: „Zda při podivu
hodně přizpůsobivosti našeho průmyslu dělníci do-
máci nezustávají za dělníky továrenskými, nedo-
vedu fici. Nechť to však je s výkony domácího prů-
myslu jakkoliv, jisto je, že domácí výroba novelli
stičká směle může mít podíl na slávě přizpůsobí-
vosti. — Kdežto však při jiných odvětvích prů-
myslových otázka spotřeby nepřichází na přetře
při sbírkách válečných novell můžeme se tázat
které kruhy konsumentu jich vlastně potřebují

Přímou odevzou tomuto článku Heineovu zn-
co v März. (9. října) v rubrice Nová četba napsi:
Richard Riess. Nakladatelé zvolna se vzpamat-
vávají. Zdráhavě jako fialky na jaře odvažují se
na veřejnost zrovnu knihy neválečného obsah.
Nyni dojde snad ochotného sluchu volání vojáko-
Přilete nám romány a novelly bez střelného d-
mu. Války máme zde venku až dost!“

Josef Pelíšek.

DROBNOSTI.

* **Jan Máchal** stane se v těchto dnech šedesátníkem; narodil se 25. října 1855 v Nových Dvorech u Milevska. Již z prvních článků Máchalových v krajinských listech tištěných, zejména jihočeských, bylo vidět, že tihne k studiu národopisnému, slovanským jazykům a k literární historii. Tato záliba soustředila se později k slovanskému bájesloví; plodem jejím byl *Náskres slovanského bájesloví* (1891), jenž později přepracován ve formě přístupnější jako *Slovanské bájesloví* (1908). Plodem studia poesie prstonárodní byl významný *Úvod ve studium ruských bylin a hlavně práce O bohatýrském eposu slovanském* (1893). Dostav konečně stolicí učitelskou na universitě, rozpracoval řadu temat literárně-historických a kritických. Povaha prof. Máchala tihne k práci prukopnické, havířské: vyhledávat nové poznatky a prohlubovat staré. Práce méně sic oslňující, ale stejně záslužná a neméně potřebná. V české literární historii podal nám nové poznatky o románu a dramate doby obrozenské. Rovněž jeho články o Šafaříkovi, Puchmajerovi, Čelakovském, o Hankových ohlasech písní ruských a falsifikační dílně, počaté do *Literatury české 19. století*, vynikají důkladnou znalostí látky a novostmi. Dějiny českého dramatu jsou podány ve spise *Staročeské skladby dramatické puvodu liturgického*. Do historie moderní české literatury patří jeho cyklus přednášek *O českém románu novodobém* (1902). Stejně důkladné a pečlivé jsou Máchalovy práce z oboru jinoslovanského a vůbec znalost slovanských literatur byla mu velikou podporou a průvodkyní při všech themech českých. Od loňska prof. Máchal je spoluredaktorem *Musejníka*. Ještě mnoho dobrých prací smíme čekat od tohoto rozvážného a svědomitého Jihočecha! —

* **O filosofii a kultuře.** Francouz Edmond Laskine napsal knihu *Philosophie et Kultur*, kde zavrhuje všechnu německou filosofii, zejména Kanta, a žádá, aby francouzská filosofie byla znárodněna. Pavel Sabatier v *Temps* pokládá tento požadavek za absurdní: Každý ví, že všechna moderní filosofie vychází z našeho Descarta. Německý filosof Leibniz je jeho žákem a rovněž žákem Aristotelovým, což mu nevadilo, aby byl ve filosofii mistrem. Spinoza, jiný Descartovec a mistr, měl zřetelný vliv na Hegela. Kant děkuje za mnoho Angličanu Humeovi a nebyl neužitečný jinému Angličanu jménem Spencerovi atd. Každá nová filosofie získává ode všech předchůdců všech zemí. Naopak zase, kantovec Schopenhauer je zapřísahlým nepřítelem Hegelovým, idealista Berkeley je krajan empiristy Locka, metafysik Descartes a Malebranche jsou Francouzi jako pozitivista Comte. Nařizuje-li Laskine filosofii francouzskou, ptá se Sabatier: »Kterou to? Spiritualism, positivism nebo kterou jinou?« Pro Kanta mluví francouzský filosof Boutroux: »Kant odhalil nové pojetí věci vnucující se každému, kdo chce studovati filosofii... Kantova nauka není odleskem doby a také ne výrazem myšlení jednoho národa: patří lidstvu.« — Námitky Sabatierovy mají jistou platnost, pokud jde o poetické a metafysické rozdíly nebo podobnosti

filosofických směru u různých narodů, ale není tím ještě řečeno, že by národní duch neměl vlivu na filosofické myšlení určitého národa a určité doby. Každá doba (a tedy i filosof, který je vyrazem myšlení svého národa), zakládá svou ideu pravdy na celém svém mravním, společenském, kulturním životě: každý národ (a každý filosof) věří, že jeho pravda je nejdokonalejší, — toto přesvědčením je podmínkou jeho existence: ještě nikdo nechtěl žít ve vědomém sebeklamu. I Kant, i kdýž pro vývoj theoretické filosofie má zásluhu nesmrtelně, byl synem svého národa a své doby v něm vvrcholené bylo dílo racionalistické kultury, kterou zahájila Renaissance, ale v jeho rozumově religiozitě vvrchopil se také mezi metafysikou a pozitivismem kolísající liberalní protestantism. Dnes i v Německu (a tím více ve Francii) ujímá se proti kantismu, proti idealistické filosofii absolutních a věčných principů filosofie realistická, zpracovávající nové poznatky psychologické a sociologické; zejména etika orientuje se stále více historicky a sociálně. V tomto smyslu třeba rozumět asi požadavku, aby filosofie byla znarodněna. — Německé listy psaly ironicky o knize Laskinově: možná, že kniha vědecky je špatná, ale její heslo potvrzuje se i novou filosofickou literaturou německou. Nestor německé filosofie W. Wundt vydal letos *Kapitolu k světové válce. Die Nationen und ihre Philosophie*. Jsou to stručně dejiny evropské filosofie podle národu od Renaissance, vykládá o filosofii italské, francouzské, anglické a německé. Duševní povaha národu podle Wundta nejlépe je vyjadřena v jejich filosofii, poněvadž filosofie přivádí na vědomí mravní popudy, které hýbou duši národa, a poskytne tedy celkový obraz duševních hodnot národní kultury. — Bylo by možno prokázat i na dnešní na př. německé filosofii (Wundt, Eucken, Cohen a j.), jak tendence národní kultury stávají se svrchovanou otázkou filosofickou a jak třeba etika práva a spravedlnosti mění se obratem ve filosofii moci. Kdysi filosofie byla služkou bohosloví: Dostojevský ukázal na božský ráz národního citu: buh je v národě; německá filosofie je sice prosta ruského mysticismu, ale není proto méně obrazem svého národního života. Česká filosofie a etika by připomínala dnes asi značně názory českobratrské. A. U.

* **Zrnka životní moudrosti.** — Není jiného bohatství nežli život. Život se všemi svými silami lásky, radosti a obdivu. Nejbohatší je země která žije největší počet ušlechtilých a šťastných lidských bytostí. Nejbohatší je člověk, který, když byl zdokonalil výkonnost vlastního života na nejvyšší stupeň, má také nejširší pomocný vliv osobní i pomocí svých statků na život jiných. — Všechny útvary vládní jsou dobré právě jen potud, pokud vyhovují této jediné životní nutnosti politické: aby moudří a laskaví, af je jich málo nebo mnoho, vládli nemoudrým a nelaskavým; špatné jsou potud, pokud tak nečiní, nebo pokud to dělají opačně. Útvar sám v žádném případě nic neznámá, nýbrž jeho pevnost a přizpůsobení potřebě. Neboť je-li ve státě mnoho pošetilých lidí a málo moudrých, jest dobré, aby vládlo těch málo; je-li tam mnoho moudrých a málo pošetilých, jest dobré, aby vládlo těch mnoho. Je-li snad mnoho mou-

drvch a jeden moudřejší jest, dobře a v vládě ten jeden. Cílem národního hospodářství není udržovat prostě život, nýbrž život zdravý a šťastný. Každé opravdové štěstí však byva i následek i příčina života, je to jeho síla a znamená jeho pokračování. Stejně i každé opravdové utrpení byva následek i příčina smrti. Hmotné věci, které národní hospodářství má opatrovat a jech užívat (nebo hromadit k užití), jsou věci, které slouží buď k podepření a osvěžení těla, nebo ke správnému výcviku naklonnosti a rozvoji inteligence. Cokoliv doopravdy slouží některému z těchto účelů, je člověku užitečné, t. j. prospěšné, zdravé, pomocné nebo posvátné. — Citlivost národa jest naznačena jemností jeho způsobu, jeho odvahou, trpělivostí a umírněností, která při způsobech těch vytrvá. Citlivosti mimu jeho přirozené pojmy o kráse, vhodnosti a správnosti, cílí o tom, co je pěkné, slušné a spravedlivé. Vlastnosti závisí mnoho na rase, a u člověka na prvotních rysech jemného rodu. Ale lze je vypěstít také výchovou, a bez ní nutně zahynou. Opravdová výchova vlastně nemá jiného účelu než rozvoj těchto vlastností a poměrně vůle. Velkým omylem moderní civilizace jest, že zaměřuje vedu za vzdělání. Člověka nevychováme tím, že mu povíme, co nevěděl, nýbrž tím, když z něho uděláme, čím nebyl a to, čím zůstane navždy; neboť žádné pramí roucha nevrátí zpět vybledlý purpur. Proces barvení pak je dvojnásobný: předně čištění a vyždímání, což znamená křest vodou, a potom prostoupení barvou modrou a šarlatovou, něhou a spravedlností, což znamená křest ohněm. Vše, co vlastně máte dělat, je držet pater tak rovně, jak jen můžete. A nemyslet na to, co je na m. Opravdový a základní význam cnosti je rovnost pátěre. Hlavní představa opravdové cnosti pak je představa životní lidské síly, která instinktivně, vytrvale a bez pohytky koná, co je správné. Lidi k tomu musíme vychovávat zvykem, jako řídíme větve stromu; musíme jim dát pudý a způsoby čisté, spravedlivé, laskavé a odvážné. Jestliže byli jednou správně vedeni, jednají tak, jak mají, bez ohledu na pohytky, strach aneb odměnu. — Nejobtížnější vědyčky bývá otevřít lidem oči; zasáhnout jejich city a podmanit si jejich srdce je snadné. Co nejmenší jest, podmanit si jejich hlavy. Nikdo nemůže být donucen, aby udělal nějakou špatnost, neboť vina záleží ve vůli, ale někdy můžeme být donuceni, abychom učinili něco osudného, tak jako můžeme být donuceni vypít jed. Pozoruhodný zákon přírodní v takovém případě pak je, že se bohatel vědyčky otrávíme mý, a ne ten, kdo nám dávký podal. Z Ruskína. L. II.

Zdeňka Wiedermannová-Motyčková zemřela v Brně 16. října večer, organizátorka, spisovatelka, redaktorka. Jako učitelka moravská začala organizovat učitelky v družině pokrokovou, což byla práce za tehdejší doby stejně žádoucí jako strastná. Když sama pro chorobu opustila učitelství, rozšířovala svou práci na hnutí feministické vůbec. Začala vydávat měsíčník Ženskou Revni, později k ní ještě tvdenník Právo Ženy. Nezdarý a neštěstí zasypávaly ubohou zesnulou. Vstoupila v manželství s bývalým učitelem Vinc. Motyčkou, muž záhy zemrel, a vdově zůstaly jeho děti. Právo Ženy zaniklo pohromou finanční. Ona sama hluchlá a trpěla vnitřní chorobou. Když na ni dolehly následky války, podlehla. Snahy Zdeňky W. M.

byly uslechtilé a úctyhodné, ukládala si však cíle, jež byly nad její síly. Zemřela zkornatením tepen u věku 47 let svého klopotného, svizelného života. Bůdiž jí čestná paměť!

Americká hudba. Profesor Albert Milderand z Mozeridth university Raleigh N. C. v literární příloze N. Y. Times dovozuje, že americká hudba v budoucnosti se musí brát směrem, který jí vytknul Dvořák. Americká hudba musí být založena na národních zpěvech indiánských, ale musí jít cestou, po které šel Dvořák a Puccini. »Jeden z těchto mužů přišel z Čech, aby nalezl na jihu americkou hudbu, a dal jí výraz jako hudbě Nového Sveta. Nenašel ji ve velikých městech, ani v metropoli novoyorské, ani v Pittsburku, ani v Chicagu. — Nebylo to přirozené pro velikého muže, jaký byl Dvořák, že šel do velikých měst, aby nalezl nějaký podnět u našeho lidu? Ano, šel do velikých měst, ale nemohl zde nalézt, co hledal. Šel na jih, a tam nalezl podněty pro nejkrásnější, nejsladší a nejsympatičtější melodii, která je v moderní klasické hudbě, pokud se týče skladeb symfonických.«

DĚTSKÝ KOUTEK.

O ČEM SI POVIDALY INDIÁNSKÉ DĚTI.

Dr. Charles A. Eastman ve Spojených Státech je rodem Indián. Do patnácti let žil divošsky ve svém kmeni dakotských Sioux a měl jméno Ohiyesa; potom se odstěhoval s otcem mezi bělochv byl pokřtěn, chodil do škol a vzdělal se na muže učeného. To se stalo v letech 1860 - 1870. Svě vzpomínky na indiánský život Ohiyesa později sepsal pro poučení svého synka v knihu, která je nyní přeložena do češtiny J. J. Johnem a vyšla nákladem Jana Laichtra na Král. Vinohradech (za 2 kor.). V kapitole Moji soudruzí je pěkné místo, jak se indiánské děti bavily a o čem si povídaly, kteréžto chvíle byly jejich školou. Ohiyesa vypravuje:

Chatanna jmenoval se můj bratr, s nimž jsem prožil mnohé blahé chvíle. A jelikož byl o tři roky starší, hledal jsem ovšem vždy rady u něho.

Oesedah byla dobrá dívčina; byla moje sestřenice, o čtyři roky mladší mne. Snad na žádného ze svých dětských soudruhu se nepamatuji lépe než na ni. Toto jméno dáno sestienici jedním lékařem a znělo vlastně: Makah - osetopah - win (Čtyři konce světa). Jelikož byla pomalá, neužívali jsme celého jejího jména a říkali jsme jí krátce Oesedah.

Přes to, že měla předobrou matku, velice milovala moji babičku Uncheedah (Dobrá babička), jež jí byla učitelkou i pruvodkyní a hleděla jí přiučit všemu, co uznala za dobré. Nebyl-li jsem s Chatannou v lese, seděl jsem doma u Oesedah. Vrátil-li jsem se večer domu, byv vzdálen celý boží den a zabrán hrami se sou-

druhy, moje sestřenka měla pro mne vždy sta otázek připravených. Cokoli se za dne přihodilo, večer mi vypravovala.

Když jsem byl zabrán jednou v rozmluvu s bratrem Chatannou o ptácích, čtvernožících, plazech a rybách, přišla Oesedah a tázala se nás:

— Který pták nejrozzumněji ošetřuje mláďata??

Chatanna měl odpověď ihned pohotově: — Orel!

Já však byl jsem chvíli zticha a přemýšlel jsem, jelikož při té otázce přišlo mi mnoho ptáku na mysl. Konečně pravím: — Drozd!

Chatanna musel udat všechny důvody pro svoji odpověď, že orel jest dobrým ošetřovatelem mláďat. Pokračoval s velkým sebevědomím:

— Orel jest nejrozzumnější ze všech ptáků. Jeho hnízdo jest uděláno na nejjistějším místě, někde na vysoké a nepřístupné skále. Zásobuje svá mláďata hojně čerstvým masem; mají nejčerstvější vzduch; mláďata vyrůstají, patříce na nejkrásnější obrazy přírody a jsou prodehnuta nejvznešenějšími cítě hrdinností; vidí, že všechny ostatní bytosti dří pod nimi a že ony jsou dětmi krále ptáku. Mladý orel má pocit válečníka-hrdiny dříve ještě, nežli opustil hnízdo.

Mláďata jsou sice nechráněna před drsným počasím, tím však právě se otužují. Jsou zvyklá slyšet hlas Ptáku bouře a vzdechy Velkého tajemství. Vskutku tito malí orliei nemohou býti ničím jiným, nežli čím orel jest, totiž nejvznešenějším ptákem, protože hned v mládí rodiče volá pro ně takový krásný nádherný domov. Jak jim asi je blaze, když se vznášejí nad mračny a patří dolů na blesky pod nimi se křížující! Jak dobře si asi pochutnávají za letního parna na čerstvém mase ve svěží výšce svého domova! A potom pustí dolů ohlodanou kost, o kterou se vlci a supí perou. To zdá se již dostatečným dukazem jejich panství nad ostatními ptáky. Nem tomu tak, babičko? vítězoslavně Chatanna skončil svoji řeč.

Dlouhé vývody Chatannovy mne zprvu zarazily, avšak po malé přestávce jsem se vzpamatoval. Oesadah mi přišla na pomoc říkou:

— Jen počkej, až Ohivesa začne vypravovat o krásě domova drozdova! Tato včasná poznámka mi dodala odvahy, a začal:

— Babičko, kdo pravil, že matka, máličce emný a sladký hlas, bude mít vzděvkv

dobře dítly? — A drozd je takovou matkou. Svými mláďatům dopřeje i slunečních paprsku i stmu. Jeho hnízdo bývá na nejkrásnějším místě větve nejdokonalejšího stromu, kde jim vítr pěkně houpá. Hnízdo drozdi, jež jsme včera našli, bylo vystláno měkkými předměty, bylo hluboké a teple, aby malá holátka netrpěla zimou a mokrem.

Chatanna mne přerušil říka:

— To je jako u bělochů — na to nesmíme dát! Orel svá mláďata zvyká svizelům jako malé bojovmky!

Ohivesa se rozehrál, odsekl bratrovi, a obraceje se k soudci řekl, že není posud hotov se svoji řečí. Pokračoval:

— Ty, Chatanno, bys dnes nebyl mezi námi, kdybys byl jako dítě ukádn býval všem těm svizelům. Drozd ukazuje moudrost, když se stará o dobrý, pohodlný domov pro svá mláďata! Domov na vysoké skále by nebyl pohodlný, neboť by byl studený! Pamatuješ se, jak isme jednou lezli na hory, a jak tam bylo chladno? Kdo by tedy chtěl se tam zdržovat za bouře? Jaký je rozum mít domovem hromadu hrubých a drsných klacků, někde na holé skále a být obkličěn zapáchajícími kostmi zvířat? Náš strýc vzděvkv říká, že orli mláďata bývají velmi vvhladovělá. Slyšels, že kdokolivěk se živí masem zvířat, zabítych někým jiným, vždy bývá přirovnáván k orlu. Nemám pravdu, babičko?

Drozd zavěsí své hnízdo pod vodorovnou větev, tak že žádný nepřítel se nemůže do něho dostat. Hov si v krásě, v pokoji a jistotě. —

Oesadah stála vedle Ohivesy po celou tu dobu a šeptala mu občas něco do ucha.

Uncheedah, dobrá babička, rozhodla tentokrát rozeprí ve prospěch Ohivesy.

Kdo chce vědět víc o mládí Indiánově, opatř si knihu samu. Čte se sice poněkud drsně, ale zajímavých i moudrých míst je v knize dost.

LJSTARNA REDAKČNÍ. Antonín Borský a mnozí jiní. Nejnižší požadavek pro baseň je, aby aspoň formálně byla správná a jazyk bezvadný. Jakmile ctu stiny potají se, odložím a něčtu dál. — V. Burian. Nerýmovane verše mohou si dovolit jen uznání mistři a myslitelé. První Vaše sloka: Jarní den... A slunce žhavě paprsky na zemi liho, stápeho v nich střechy domu, stivy, věže kostelní. To je přece holá prosa. — Jaroslav P. Dopis odevzdal jsem administraci. Aby vyšla Pravda, není pomýšlení. — A. Mk. Neposílejte Hódů, práce tak dlouhé nemohu nyní potřebovat, spíše V á n o c e bych chtěl vidět. — Jan Dč. Něco z překladu bych si snad vybral, bojím se však Vašeho rukopisu. — B. Remo. Nic

Nákladem družstva Pohrok, spol. s r. obm. - Tiskem knihtiskárny Prava Lidu (J. Skalák a spol.) Praha.

FRÁNI ŠRÁMKA
LÉTO

PRAVĚ VYLOUŽENÉ ZA K 2:40.

VYDAL **B. KOČÍ** V PRAZE
FRANTIŠKOVO NÁBŘEŽÍ 14 N.

SANATORIUM d. r. Šimsy, Praha-Krč
lázně „VITA NOVA“ pro fisikal. a dietet. léčbu
chor. vnitř. srdečních, žaludečních, zvláště *ner-
vových*. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
pensl. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospektv

SUKNA, plátěné zboží a modní látky
pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
:: V HUMPOLCI. ::
Vzorky se každému na požádání zašlou.
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

O B L E K Y
CIVILNÍ I VOJENSKÉ

zhotovuje
JAN HÁLA, krejčí, PRAHA II.,
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

KNIHOVNIČKA
ČASU

obsahuje:

Cena Pos
hřel. tou

- 68. Jos. Kozíšek a Fr. Dlouhý: Dvě přednášky o vyšším vzdělání učitelstva 30 33
- 69. Fr. Chrást: Hořejší bratři: Papežská mluva nad námi 40 45
- 70. Interkonfesijní škola v Rakousku 40 47
- 71. Intelligenc a naboznenství, 2. vyd. 1. 201 30
- 72. Fr. Drtina: České školství v bezpečnosti 10 13
- 73. Fr. Drtina: Český národ a státní rozpočet na rok 1908 30 33
- 74. K. Velemínský: U Tolstého 30 33
- 75. Letní vyd. s 2 pokračováními 40 43
- 76. Jan Kabelek: František Matouš Havel 30 33
- 77. Fr. Drtina: Reforma střední školy z českého hlediska 40 45
- 78. P. Březková: Pokrokový názor na ženskou otázku 30 33
- 79. Ant. Boháč: Boj o české menšiny v posledních 2 letech 40 45
- 80. E. Kudělka: O Slezku 40 45
- 81. J. Kaláb: Slováci 24 27
- 82. Rudolf Weis: Zahradová města (The Garden City Movement) 16 19
- 83. B. A. Kosor: Můj zářivý a mě vyhnáníství. Přel. J. Jan Putna 40 47
- 84. Boj o podvratné rukopisy. Redigoval Jan Herben 50 55
- 85. J. S. Machar před porotou 27. listopadu 1911 50 55
- 86. C. P. Škvrta: O staré Janě Žižce z Trutnova 60 67

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, ja-oz 1

Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

AKADEMICKÁ KAVÁRNA
BOHUSLAVOVA V PR.
≡ doporučuje se ku hojně návštěvě

NÁRODNÍ ZÁLOŽNÍ
V PRAZE II.

JUNGMANNOVA TRÍDA ČÍS.

PŘIJÍMÁ VKLADY
19 **A**
POSKYTUJE PŮJČKY

Blíži sděli ochotné **ŘEDITELSTVÍ**

Na základě usnesení valné hromady
se za správn rok 1914 15.

DIVIDENDA

totiž z akcií po K 400 nom. (čís. 1 50
K 32, z akcií po K 200 nom. (č. 5001-
po K 16 na akcii.

Výplata koná se u našich pokladen
(na Florenci č. 15), v Kolíně, v Prostějově,
Vysokém Veselí, na Horkách, a v Lubla-
u Živnostenské banky v Praze, u České
v Praze, u Lublaňské kreditní banky, u
filialek těchto ústavu, u Spořitelny krá-
Kolína a u směnárny Úvěrního spolku za-
zastavárna v Prostějově, proti odevzdání
něho kuponu, počínaje dnem 18. října 1915

V PRAZE, dne 17. října 1915

KOLINSKÁ TOVARNA
NA KÁVOVÉ NÁHRAŽKY, KUP
PODNIK AKCIOVÝ,
PRAHA II., NA FLORENCI ČÍSLO
EM. PLACEK v. r., předseda správ

Třetí 5¹/₂ rak.

VÁLEČNOU PŮJČKU

:: upisujte za původních podmínek u ::

ÚSTŘEDNÍ BANKY
ČESKÝCH SPORITELN

≡ V PRAZE-II., OVOCNÁ UL. ≡

Jako člen konsorcia povoluje Ústřední banka všechny přípustné výh
Přihlášky zašleme na požádání zdarma.

Upisujte III. válečnou půjčku!

Na všechno obyvatelstvo naší milované vlasti znovu vznáší se výzva: „Opatřte prostředky, kterých potřebuje k vítěznému ukončení války!“

Déle jednoho roku stojíme společně s naším spojencem proti celému světu nepřátel, který vytkl si l zničití nás. Mohutné činy zbrani našeho vojska i loďstva, neobyčejné výkony hospodářské dodávají prvnímu válečnému roku a poskytuji zároveň záruku, že světová válka skončí vítězně pro nás.

Těžké úkoly však ještě nás čekají!

Naši synové, naši bratři nasazují venku v poli svůj život za vlast. Úkolem nás, kteří zostali jsme t, jest opatřiti nové peněžité prostředky, abychom svým nepřátelům znovu postavili před oči nezlo-ou sílu naší říše a neochvějnou vůli zvítěziti.

Jest příkazem cti pro každého v této veliké, pro naši budoucnost rozhodující době, vlasti všemi í sloužití a pomáhati, a kdo výzvy této uposlechne a válečnou půjčku upíše, nepřináší obět, nýbrž ívává zároveň svému nejvlastnějšímu zájmu, nabýváje hodnot napro-té jistoty a skvělého úročení.

Protož: Upisujte válečnou půjčku!

Upisujte sami a pomozte získávati liknavé! Záleží na každém i nejmenším úpise. Každý musí dle í nejlepšíh sil a majetku přispěti ke zdaru velikého díla. Také výsledek III. válečné půjčky musí se našim velikým rozhodujícím vítězstvím.

Třetí daně prostá $5\frac{1}{2}\%$

RAKOUSKÁ

VÁLEČNÁ PŮJČKA

splatná dne 1. října 1930.

Podepsané banky přijímají

upisovací přihlášky

etí daně prostou $5\frac{1}{2}\%$, rakouskou válečnou půjčku v upisovací lhutě od 7. října až včetně do topadu 1915.

Upisovací kurs činí 93·60 a snižuje se tím, že banky vzdaly se provise, o $1\frac{1}{2}\%$, na 93·10.

Vzhledem ke kursovému zisku, který proti emissnímu kursu resultuje ze splaceného kapitálu í jmenovitým obnosem, skýtá půjčka

roční úročení více než $6\frac{1}{4}\%$.

Upisovatelům povolují se co největší úlevy a výhody ve splácení a případném lombardování. Bližší podmínky obsahují oficielní prospekty, jež možno obdržeti u všech bank.

V PRAZE, v říjnu 1915.

Česká eskontni banka.

Česká průmyslová banka.

C. k. priv. česká banka Union.

lka Anglo-rakouské banky v Praze.

lka c. k. priv rakouského úvěvního

u pro obchod a průmysl v Praze.

Živnostenská banka v Praze

Zemská banka král. Českého.

Filiálka c. k. priv. banky pro země rakouské v Praze.

Hospodářská úvěvní banka pro Čechy.

C. k. priv. banka a akciová směnárni společnost „Merkur“ filiálka v Praze.

Pražská úvěvní banka v Praze.

Videňská bankovní jednota filiálka v Praze.

VKLADY
ZA PODMÍNEK
VÝHODNÝCH

MĚSTSKÁ SPOŘITELNA
NA KRÁL. VINOHRADĚCH
S NEOBM. ZÁRUKOU MĚSTA KRÁL. VINOHRADU.

VÝHODNÝ
NÁJEM
BEZPEČN
NICH SCHRA

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRALOVÉ

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

INKOUST

psací, snímání barvy na razítka a polštářky, vatiny, tuše atd., zvláště jemný antrac.

vyřábí Popp a spol., Praha

K. M. Staňukovič:

Dívoký admirál

Dobré knížky č. 5
Poštou za 60 haléřů.
Správa Novin

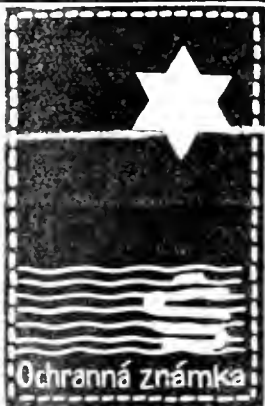
ZÁVILKY NA VÝBĚR

VELKOZÁVOD
DAMSKOU
KONFEKCI

FRANTIŠEK
FRÍM

PRAHA Celetná 30.
Z PŘINESENÝCH LÁTEK
JE TEŽ ODEVY ZHOTOVUJÍ

Lacinou a
dobro

KÁVIČKA

rychle uv
z kostk

San

Kostka za 161
8 šálků kávy č
na 10 šálků k

Káva ta jest opravdu výb

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIK

Ia cibuli

česnek, nový křen,
zeli kysané i hláv-
kové, okurky, ja-
blíčka v láhvích

HÜBNER-
VŠETATY.

Vybraná četba

Dobré knížky

plně seznam zašle
zdarma Správa Novin.

Učitelstva českos

PRAHA I., Františkovo nábřeží

přijímá vklady, poskytuje p

P. T. učitelstvu i gažistům všech kate
podmínek pro ně nevýhodnějšíc

Telefon 1022

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akce y kapital 225. 3537 a y Reserovní a pojistné fondy přes 25.000.000 K. 23 fi

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí banky, zlate a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponů a tažených efektů, po
složitelné papíry promessy ku všem tahům atd.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláči se K 12[—] ročně, K 3[—] čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

GAMMA:

MALOVAL REMBRANDT KOMENSKÉHO?

(Domněnka umělecká.)

Napřed drobnou osobní zkušenost:

Když jsem před několika lety po prvé stanul ve florencké obrazárně Pitti před podobiznou bezejmenného starého bradáče z ruky Rembrandtovy, pocítil jsem zcela bez důvodu už něco zvláštního, řeknu rovnou podivného. Zástup diváků, kteří skoro šmahem čtou jen názvy obrazů, nevidouce obrazů samých, proudil šumně a lhotejně kolem černého portrétu neznámého starce, mrtvého už dýl než osm pokolení lidských — a mne jedinému najednou se zazdalo, že ten neznámý stařec na mne promluvil. Uprostřed ciziny naším rodným jazykem, po česku. Nebyl to nijaký přelud sluchový (nemám jich), nýbrž spíš jedna z oněch vnitřních událostí, o nichž už za několik vteřin býváme na pochybách: událo se to vně tebe, či pouze ve tvé obraznosti? Bud' jak bud', popud zřejmě vyšel od starého obrazu; dále však jsem se věci neobíral.

Po druhé, loni v květnu, zmocnil se mne před obrazem, sotva jsem se zas před ním octnul, týž podivný cit, že je tu v bezejmenném neznámém, dávno mrtvém starci vymalován někdo n á š; tupá lhotejnost zástupu, z něhož ani jediný na dvě vteřiny se do obrazu nezahleděl, jen tím silněji ve mně utvrzovala tajemnost podivné dohody mezi námi dvěma z Čech, a tu najednou vyšlehla ostře a určitě myšlenka: To je náš Jan Amos!

Od té chvíle myšlenka sedí mně v týle.

Obraz, který budí ve mně domněnku, že je podobiznou Komenského z ruky Rembrandtovy, visí v sala Marte obrazárny Pitti (reg. galleria Palatina) ve Florencii,

maje číslo 16. a označen oficiálně »ritratto di un vecchio«. Původ Rembrandtovský je jistý, vročení neurčité, »kol 1658«. Reprodukován je v malém formátě světlotiskem od známého florenckého vydavatele reprodukci Brogiho (č. 1012). Alinari vydal jej, rovněž drobně, pod č. 189. r. gall. Pal. Malá chatrná autotypie je v souboru »Klassiker der Kunst«, Rembrandt, str. 211; větší a lepší autotypie v »Rembrandtalbum«, vydal Globus v Berlíně, str. 26. Původního díla nevystihuje dokonale žádná.

Moje florencké zápisky praví mně o této podobizně:

»Přímou proti diváku, na plnou tvář obrácen do předu, starý muž as mezi šedesátkou a sedmdesátkou, sedí tu v křesle s koženým lenochem, sahajícím mu do puli hlavy, pravý loket máje opřený na dřevěném, šikmém podstavci pisařském, levý o opěradlo křesla. Tvaře jsou plné, ale zvadle, bledé do žlutava, k nosu slabě nardělé. Pod širokým vrásčitým čelem, nad nímž sedá se něco prořidlých šedivých vlasů, lezoucích zpod kulaté černé čepičky, tmavohnědé oči stíněné hustými převíslými tmavými obočím a do pola kryté těžkými víčky; pod očima naběhly slzné váčky. Pohled trochu spuštěný dolů, zabraný do nitra, zřejmě pohled myslitele, hloubala. Nos táhlý, úzký, s lehkým zakřivením, jemných chrčpí. Rty tratí se pod bílým knírem. Lice obrostlé bílými vousy, brada hustá, ve dvě rozčísnutá. Po skráních, zakrývající uši, splývají zpod černé čepičky do polovičky tváří šedivé, husté, načechrané kadeře. Ruce bílé, oblé, zaklíněny jsou do sebe prsty a spočívají na hraně psacího podstavce. Stařec oděn je tmavým rouchem, na prsou rozděleným čarou, ale zavřeným; přes ramena má těžký široký hnědý plášť, jenž podle těla splývá k zemi. Límce pod vousy na bradě nevidět, napovídají jej však úzké prouž-

ky rukava košile, vybělávající se z rukavu r ucha. Na psacím podstavci položeno několik voňných archů papíru, zřejmě ne knih. Na černém pozadí není vidět nic víc.

Postava tříčtvrtní je životní velikosti. Obraz na plátně, vysoký 102 cm, široký 83 cm, je temný, skoro černý v tónu; světleji z něho vyrážejí tvář, ruce, bílé vousy a šedivé vlasy, cíp archu papíru, proužky rukávu košile, podhrnutá podšívka pláště, lžebny na lenochu křesla.

Je nepochybné, že portrét představí spisovatele. Spisovatel tento je nejspíš knězem nebo kazatelem (černá čepička kněžská), nikoli však římsko-katolickým, nebo má vousy. Je zřejmě povahy hluboce přemítavé, o čemž svědčí oči s pohledem obráceným do nitra; i ruce, složené v přemýšlení, s prsty do sebe bezděky vkliněnými, jak bývá u lidí navyklých uvažovat bez přerývků dlouhé a dlouhé hodiny. Tvář jeví, že za svého života — již dávno překročil šedesátku — mnoho se namyslí, nastaral, natripěl. Jistě psal mnoho; aspoň při zkoumání originálu ve Florencii zdálo se mi, že postřehuju na ukazováčku pravice těsně za druhým článkem hrbolek, který se dělává jen na ruce nucené příliš mnoho psát: ostatně o vytrvale sedavém způsobu života, spojeném se mnohým psaním, svědčí i bledá nažloutlá pleť obličejů. Tento starý spisovatel jistě odpykával za svou pílí churavými játry a odtud tělo jeho trpělo studeností, která jej nutila i doma ve světnici ke své práci literární navlékat těžký plášť. Způsob jeho života jistě byl prostý, neokázalý, ba chudý, jak nasvědčuje oděv, písařský podstavec i pozadí obrazu. V té prostotě a chudobě jistě to však byl zjev významný: hlava jeho, jak ji malíř představí, ukazuje na plného, mocného ducha, který zabrán do myšlenek a záměrů přemáhá nemoc i strasti i věk.

Tento spisovatel zřejmě vynikajícího ducha nebyl domácím pracovníkem holandským, neboť pak by byla jistě umělecká tradice zachovala jméno jeho a podobiznu spolu: byl to tedy spisovatel cizí.

Rovněž nebyl tento cizí spisovatel malován mimo Amsterdam, nýbrž v něm, poněvadž Rembrandt po svém úpadku (roku 1656) mimo Amsterdam už nic nemaloval.

Přijmeme-li za přibližné vodítko ne zcela určitě tradiční vročení obrazu, rok 1658, uzmeme ihned, že oním cizím spisovatelem vynikajícího ducha, kazatelem nebo knězem

nikoli římsko-katolickým, ve věku mezi šedesátkou a sedmdesátkou, prostého způsobu života, tímto hloubalským Multatulí, jenž keť roku 1658 dlel v Amsterdamě a tam byl malován, mohl být v první řadě Jan Ames Komenský.

Komenský skutečně měl už 66 let, když po druhé r. 1657 dostal se do Amsterdamu. Po první byl tam jako 21letý student potom po 45 letech uchýlil se tam znovu a naposledy: odtud už šla cesta jen do valonského kostela naardenského. Přišel do Amsterdamu provázen slávou evropskou, jako čestný host domácí rodiny Geerovské, zajisté i obestřen září trpitele, psance, posledního biskupa rozmetané a hynoucí Jednoty bratrské. Tato veliká a tragická postava zajisté byla v popředí zájmu amsterdamské inteligence; nebyli to jistě pouze čili nakladatelé, kteří tenkrát drali se o vydávání jeho děl, takové světem prošlé Brány jazyku, takové sensační Didaktiky. Je tedy víc než pravděpodobno, že i Rembrandt dobře věděl, jaký muž v Komenském tenkrát přibyl do města, a jakkoli velký malíř tehdy už procházel svou křížovou cestou potup, hanby, bídy a občanského pádu, osamocuje se po svém bankrotu jako vřr do skryta své nuzácké podkrovní světnice v židovské čtvrti a šedivějící, chátrající, živoře o sýru a slanečku, zabíral se do svého »posledního, nejúchvatnějšího malování, nikomu vhod, pro nikoho na prodej — je opět víc než pravděpodobno, že i při tomto způsobu života zdvihl napiatě hlavu při Komenského příchodu.

Nebyla to, možná, ani tak záře slávy, jako spíše tragická záře bolesti, která na postavě Komenského upoutávala oči umělce majícího od jakživa tak vzácně jemný cit pro utrpení lidské, od těch tuláků na holandských silnicích a hořeplných starců ghetta až po bolest Ježíšovskou. To, co život byl nahnul krutého na hlavu evropského reformátora z neznámé zemičky daleko od Amsterdamu a co legenda jistě ještě přebásňovala, bylo zcela dle toho, aby upoutávalo velkého tlumočníka strasti i v jeho odvratu od světa.

Ale vedle toho byly zde ještě jiné okolnosti, které mohly zjev Komenského přiblížit Rembrandtovi tak blízko, až by jej byla pojala chuť ho vymalovat.

Rembrandt totiž byl (jak před několika lety dovedl přesvědčivě nejlepší holandský badatel o mistrově díle i životě, Dr. A. Bredius) náboženským sektářem a to Mennonitou. Mennonité, sekta frisská, sle-

dující nauky novokřtěneckého faráře fríského Menna Simonova a mající v Holandsku též jméno Galenistu a Apostoolu, byla v některých kusech svého přesvědčení náboženského ku podivu blízka názorům českobratrským. (Tak názor o nedovolenosti přísahy, podobnost v organisaci a j.). Svůj sektářský zájem projevil Rembrandt umělecky už několikrát před tím, portrétoval barvou i leptací jehlou i rozličné kazatele drobných samostatných sekt: tak mennonitického kazatele Anslóa, kazatele Eleazara Swalmia, J. C. Sylvia, duchovního remonstrantského obce Arminianu Uytenbogaerda a j. Při tomto živém nábožensko-sektářském zájmu je víc než podobno pravdě, že promluvil u něho lidský, umělecký zájem silně i vůči zjevu bratrského biskupa z daleké ciziny, tak mocně obhaleného tragickou září a tak vniterně spřízněného vyznáním, ať už ani neupoukážu na známý Rembrandtov smysl pro pozoruhodné zjevy cizokrajné, kde spíš promlouvala v prvé řadě dychtivost výtvarnická.

Druhou okolností je Komenského mysticism, který právě v prvním roce pobytu amsterodamského byl se projevil tak ostře a překvapujícím způsobem pro ostatní osvicenou i »osvicenou« Evropu, totiž vydáním knihy proroctví (Kotter, Drabik, Poniatowska) *L u x i n t e n e b r i s*. Tato stránka bytosti velkého průkopníka osvěty rozumově dojista as velmi mocně zapůsobila na duši Rembrandtovu, rovněž mocného sklonu k mysticismu, jak lze ukázat z řady jeho děl. Že toto obé, přibuzenství náboženské a mysticism, ještě bylo sesilováno u Rembrandta vlastním jeho trpkým osudem životním, z něhož tím pronikavěji mohl se vmýšlet do duševních stavů českého starce, stačí jen připamatovat.

To vše mohlo zajisté snadno vzbudit v umělci snahu, aby ducha sobě tak přibuzného věrou i osudem, velikostí chtění a neumotivitelným usilováním, svým štětcem zachytil na plátno tak, jak jej spatřoval ve vnitřné podstatě. A vskutku, zdá se mi, v onom neznámém starci na florenckém obraze je to vysloveno vše: i síla ducha i všechny krutosti a křivdy života i hluboké myslivé zakotvení mimo tento svět i mysticism i odvrát od světa zároveň s tím nezměnitelná vůle sloužit světu, jeho proměně v lepší, člověku a jeho zdvižení v člověka krásnějšího — až do posledního dechu.

O to, jak opatřit padlému malíři proletáři z mansardy na židovském Rosengrachtu příležitost vymalovatí velkého hosta patriiů Geerovských, nemusily být rozpaky. I přes odvrát světa od Rembrandtova umění, přes pošklebky a hany, sypoucí se na jeho

»mazaniny« z úst módních, hladkých malířů »lepší společnosti« amsterodamské měl stárnoucí Rembrandt dotud věrné záky a příznivce, kteří mu mohli snadno opatřit portretování evropské celebrity Komenského, zrovna tak jako mu později zjednali (byť s pachutí almužny z milosrdí) malbu skupiny plombířů (staalmeestru) soukennického cechu. Možno, že tu prostředkoval i dobrý obchodnický pud nakladatelu knih Komenského, kteří přáli si pro svůj zisk opatřit svá vydání jeho podobiznou a kteří, dobře přesvědčení o hodnotě malby padlého mistra, počítali chytře, že nyní dobrý portrét mohou od malíře proletáře dostat hodně lacino. *Sicut erat in principio, et nunc, et semper . . .*

Nebo snad vyšel popud k malbě portrétu od rodiny Geerovské, jejímž hostem Komenský byl a která přála si zachovat pro svou rodinnou obrazárnu tvář muže, s jehož věkovitou slávou tak ušlechtilým způsobem i její památka je sloučena.

Případal bych si však jako jeden z těch pavouků, kteří v barevném plápolu těchto jesenních vznášejí se vysoko nad pevnou pudou na vlájcím pavučinovém vlákně, které ze sebe samých soukají — nebyť přesvědčivějšího dukazu: je to fysicka podobnost rysu tohoto portrétu s jiným známým, bezpečným obrazem Komenského.

Nemyslím tu staré rytiny; neboť ze zkušenosti je známo, že staří grafikové (vyjmaje mistry prvního řádu jako Holbein, Dürer, Rembrandt) ve vystihování skutečné podoby zustávali mnoho dlužni. Nemyslím ovšem také staré podání, z jehož ličení čerpalo nové umění pokoušející se vytvořit obrazy Komenského, jako třeba obraz Jaroslava Čermáka v Rudolfině. Přes to: i ony staré rytiny i novodobé malby těžící v dějinné tradice ku podivu srovnávají se v podstatných kusech s florenckým portrétem Rembrandtovým, takže by vznikala domněnka, kterák oni staří puvedcové rytin měli jakousi malířskou předlohu před sebou, již aspoň z části mohla být i tato dnes bezejmenná podobizna z ruky Rembrandtovy.

Mám však na mysli podobiznu Komenského, která objevena byla r. 1905, v originále zakoupena pro amsterodamské říšské muzeum, ve fotografické reprodukci do Prahy zapůjčena nejlepším soudobým Comeniologem profesorem Kvačalou a dle ní publikována u nás fotografií Štencovou jako příloha první knížky Českého spolku bibliofilů v Praze, Komenského *K š a f t u u m i r a j í c í m a t k y J e d n o t y b r a t r s k é*.

Podobnost tohoto portrétu a oné florencké podobizny Rembrandtovy bije do očí:

tak je silná, že mi stačí na dukaz, že Rembrandt skutečně maloval Komenského, a že touto malbou je právě ona, dosud jako podobizna starcova označovaná podobizna z galerie Pitti.

Portrét z knížky bibliofila ukazuje proředitelého muže as kolem padesátky, což by vzbuzovalo dohad, že malován byl roku 1641, kdy 49letý Komenský z Anglie přes Leydu v Holandsku jel do Švédska; nepochybně na zakázku rodiny Ludvíka de Geer.

Podrobnější srovnání rysu na obou podobiznách ukáže, že z muže kol padesátky malovaného r. 1641 mohl i musil vyjit roku 1658 stařec rysu zachycených na portrétě florenckém.

Na obou stejný oválný tvar obličej: plně tváře; nos úzký, táhlý, lehce zahnutý s jemnými chrípěmi; tmavé oči trochu vystoupilé pod těžkými přepadajícími víčky a husté převislé obočí; vlasy nad vysokým širokým čelem zřídle, po skráních přes uši vlnitě splývající; vousy na bradě ve dvě, Držení těla i držení hlavy totéž. Na obou též tmavý prostý oděv, kulatá černá čepička kazatelská, plášť, který na mladším muži je okázalejší, lemovaný kožešinou — což obě pro starce, dávajícího svýhost světu, už mohlo připadat jako světská marnost a ješitnost. I pozadí obrazu je prosté, tmavé v obou případech.

I když to ono přičteme na vrub doby (úprava vlasu, splývajících po skráních přes uši, plášť), přec je tu něco, co nemohla způsobit doba: zcela zvláštní, intenzivně zamýšlený, do nitra zahleděný pohled očí a výraz tváře ovládaný těmito očima. Tyto oči z r. 1641 za 15 těžkých let, přesycených strastmi, zklamáními, vnitřní prací a zas nadějemi i věrou nezmaritelnou v lepší svět, život, lidstvo — pravím: tyto oči musily důsledně a zákonně dostat r. 1658 těžce hořkvý, mysticismem zamlžený a přece nezlomený výraz, který jeví zraky starce na podobizně florencké. Mezi obojím pohledem leží kus veliké vnější a ještě větší vnitřní historie, ale oboji ty oči jsou mi ukazateli téže společné bytosti a téže podstaty duchové.

Namane se otázka: Kterak to, že teprve tv přicházíš se svou domněnkou? Kterak to, že portrét muže jména světového až do října 1915 mohl zůstat pouhou nevdímanou podobiznou nějakého starce, okolo níž lhostejně proudily zástupy kolika pokolení? Kterak to, že nikdo před tím, až teprve tv, dumyslný šťastlivce, nepřípadl na tento vztah Rembrandta a Komenského?

Příčina, proč obraz florencký jako portrét Komenského od Rembrandta zůstal dosud neznám, mohla být v obou súčasných činitelech.

U Komenského třeba mít na mysli nejprve česko-bratrský vztah k umění, tedy ne-li zcela odpor, jistě aspoň chlad; z toho lhostejného poměru sotva mohl mít on správný názor o umělecké hodnotě tvorby Rembrandtovy a tudíž také sotva as cenil podle pravdy tento portrét; při tom dlužno i pamatovat na to, jakých soudů dočkávala se poslední výtvarná práce Rembrandtova pod vlivem modních kritiků — sotva bylo možno, aby Komenský ničeho z toho se nebyl doslechl. Vedle toho zájmy Komenského nesly se zcela jinam: duše jeho byla stále plna horečného úsilí o nápravu věcí lidských, mučena hořem nad sudbou Jednoty a demoviny — naproti těmto zájmům krvavé vážnosti nutně se mu všechno malování musilo jevit jako pouhá hra a hračka; aby porozuměl, že i tato hra a hračka mohla být duchu jinému záležitosti životního smyslu, tomu jistě na překážku byla všechna bratrská podružná umělecká výchova a praxe vezdejší.

Další okolnosti, určující vztah Komenského k umění a dílu, snad byly i sociální, náboženské a mravní. Treba mít na mysli, že Komenský byl a cítil se stále příslušníkem nejvyšší evropské znati duševní; byl to muž, který stýkal se s vladaři, státníky a šlechtici, vedl rozsáhlou korespondenci s nejznamenitějšími duchy své doby, měl evropskou pověst jako vychovatelský spisovatel a reformer školy, byl kdysi pozván samým anglickým parlamentem, aby mu předložil své záměry pansofické k provedení, byl ovšem i biskupem, byt církve rozmetané po světě; naproti tomuto muži, jenž v Amsterdamě obklopaný byl největší úctou, stál vní malíř proletář, alkoholik, v nuzácké haleně, bydlicí kdesi v podstřeší v Židech, muž, který, jak celý Amsterdam klevetil, přivedl se na mizinu nesmyslně lehkováním, marnotratným způsobem života a zrovna as rok před tím pro bankrot byl veřejnou dražbou do posledního kousku rozprodán — byl by div, kdyby velký stařec z Čech nebyl býval příliš dbal o čest být malován velkým mistrem holandským a v díle jeho byl spatřoval pouze záminku a příležitost, aby napilý pobuda malíř přišel ke groši na svou pálenku? Dojista, byl by býval naopak div, kdyby přes to vše byl Komenský spatřoval v tehdejších malířích Rembrandtovi ducha velikosti blízkého sobě i pod vnějškem schátralého proletáře.

Pokud jde o blízkost náboženského přesvědčení, právě to, co mohlo Rembrandta přitahovat ke Komenskému, mohlo naopak Komenského od Rembrandta odpuzovat; myslím: sektářství. Komenský totiž byl veškerou svou duchovní podstatou duchem katolickým; rozumějte: nikoli katolickým, jak my dnes to slovo chápeme, nýbrž tak, že jeho úsilí celoživotní tihlo k tomu, aby lidstvo celého světa bylo jedné víry, jednoho vzdělání, jedné moudrosti — kat holén gén. Je známo, jak se Komenský často přičiňoval o smíření mezicirkevní, slovem i spisky, a jak mu všecko sektářství a rozptylování věr bylo proti mysli. Z té příčiny ani Rembrandt sektář nemohl mu být valně mil. Ale tento sektář asi připadal Komenskému, přísnému Bratru, tím horší, viděl-li jej jako schátralého alkoholika, který zcela nedávno před tím zavdával Amsterodamu pohoršení svým »nemravným« zpusobem žiti s ženou, se kterou nebyl oddán... Byla tomu sotva tři leta, co jeho »souložnice«, Hendrickje, byla třikrát obesílána před duchovní soud, aby byla pokárána za »nemravný život s malířem Rembrandtem« a odmrštěna od »stolu Páně«. Amsterodam tehdejší nemohl zajisté porozumět, co znamenala Hendrickje pro velkého mistra umělecky a jak soužití s ní oplodňovalo jeho duši roztržencu dotud hořem po Saskii, první ženě záhy zemřelé — Amsterodam tehdejší měřil malíře svého, jeho duši a jeho vniterný život dle jednoho měřítká platného i pro posledního filistra, a proto pokládal se za zcela oprávněna, po zvrhelci plít a prstem ukazovat. Tehdejší Amsterodam rebyl ani o vlas svebedněji v tomto vzhledě nežli naše Řečkovice a lze se domýšlet, že hlučná ozvěna rozhorlení staroamsterodamského ještě po třech letech donikala v dostatečné síle sluchu přísného hosta, biskupa bratrského. Ostatně i sám Komenský býval vydán rozmanitým klevetám a pomluvám, jimž musival se bránit i literárně; pochopitelno tedy, že i z té příčiny nechtěl jich přimnožovat okázalými styky s malířem Rembrandtovy rozkřičenosti, vázán také ke zdrželivosti zřeteli na vynikající patřičijskou rodinu Geerovskou, jejímž hostem po kolik let byl.

Všecky tyto okolnosti, určující vztah Komenského k umělci, měly dojísta i vliv na jeho vztah k dílu jeho. I kdyby nebyl býval už kmetem, který už už dával »výhost světu«, lhostejný k takovým marnotám, ty příčiny samy by už byly bývaly stačily, aby nedbal příliš o svou podobiznu z ruky muže tak diskreditovaného.

Kdybychom tedy položili, že podobizna

byla v majetku sama Komenského, jistě nebylo jí věnováno mnoho úcty a pozoru. Možná, že brzy po domalování, snad ani nezarámována, ocitla se kdesi v komoře nebo na pudě, mezi haraburdím a veteši, za krátko leželo na ní na prst prachu, po čase už se o ni nevědělo, uběhlo desetiletí, staričký český Ahasver už dávno pomýšlel jen na Unum necessarium a na odchod z tohoto světa, pak naposledy odstěhoval se do krypty kostela naardenského, chudá pozůstatost jeho se rozběhla a mezi necennými, zbytečnými kusy jejími, s nimiž rodina velkého nebožtíka rozžehlala se na vždy, byl as také starý, zaslý, už pochátralý portrét z ruky opilce, který zrovna rok před tím, odulý pitím po kořalnách a ožebračen nadobro, byl dokončil svůj pustý život...

Také na Rembrandtově straně byly příčiny, proč jeho portrét Komenského mohl tolik let zůstat neznám a nepoznán. Nejprve: umělecká svémyslnost malířova, která lhostejná k naprosté, řekl bych fotografické věrnosti portrétované osoby, pokládala sedící model spíš jen za příležitost, aby malíř vyjádřil vlastně jen sama sebe. Podobizny, které maloval Rembrandt (a do jisté míry platí to o každém svérázném umělci), jsou vpravdě právě tak portréty Rembrandtovými jako eseb, které předvádí, tím že umělec vyzdvihoval stránky, které jemu byly duševně blízké nebo nějak obzvláště jej zajímaly; věcná, nestranná péče o podání reálné podoby bývala ho vzdálena. Je tedy možno, že to, co vyšlo z ruky umělcovy jako podobizna Komenského, nebylo »věrným« portrétem, jak by si jej byl přál někdo třetí, vidoucí očima daleko ne Rembrandtovými, nýbrž bylo jen jednostranně zdůrazňovaným pohledem na zjev českobratrského kmeta trpitele a mystika, jak jej právě pochopovaly a ze svého vlastního »já« i života spatřovaly oči Rembrandtovy, oči zcela výjimečné. Jako kdysi suverenním nakládáním s podobami na slavné potom Výpravě střelecké (neprávem »Noční«) popudil proti sobě mistr všecky své zákazníky, jimž tolik ukřivdil svým nazíráním a podáním, tak možná neuseckožil ani tentokrát svého zákazníka »falešným« portrétem Komenského. Nepodal ho tak, jak jej viděl kterýkoliv amsterodamský filistr, nýbrž tak, jak jej viděl sám, geniální duch, a snad právě tím zavínil značnou měrou, že v podobě velkého Bratra evropského jména vzdějí byl spatřován pouhý »nějaký stařec«.

Druhá okolnost byla, že Rembrandt tehdy po svém úpadku občanském byl poklá-

dan i za bankrotáře uměleckého. Vyšel na ráz z módy, nikdo jeho obrazu nechtěl; nebyla daleká doba, kdy obrazy jeho byly pokládány za podivinské mazanice. Nuže, díla z ruky umělce tak vydaného soudu hlupáků už se ani nekupují, ani s pýchou v salonech na odív hostů nevystavují, ani kritikou nerozobírají s vynaložením superlativu studených a remeslně extatických apoteoz; děl padlého už nikdo nevidí, taková už se ani nepamatují, ani neobjevují. Lidé bojí se, aby nebyli pokládáni za hlupáky nebo zastaralce, kdyby je někdo přistihl při zájmu o takové dílo, úzkostně se vyhnou dílu i umělci, aby posměch obecný nestihl i jich. Plátna takových malířů, nad nimiž malá doba vyslovila ortel, zůstávají už v atelierech do smrti a zemře-li umělec, odvázejí se jako pouhá veteš, vyspravují se jimi zatékající střechy chlivku a rozšafní mistři truhláři nařezávají si z nich zástěr. Habent sua fata picturae . . .

Vzpomeňme, jaká tma zapomenutí zavalila jméno a dílo Rembrandtova! Celé 18. století se o něm neví a teprv 19. věk počíná jej objevovat! Zapomene-li se tak zcela na celý zjev umělcův, všecku tvorbu jeho, tím spíš bylo možno zapomenout na jednotlivý kus z ní, zvláště když běželo o portrét cizince, který pouze zavát byl víchry života do země holandské a s ní ovšem nemohl srůst tak těsně a pevně, aby paměť jeho i vzpomínky na jeho podobu se v ní trvale zachovaly. Zmizelo povědomí o jeho hrobě, zmizelo přirozené i vědomí o jeho podobě, o obraze, který kdysi dle jeho tvárnosti byl vymaloval jakýsi zapomenutý malíř pobuda Rembrandt.

To je tedy moje umělecká domněnka i důvody pro ni. Důvodů proti ní nemám, a také nedbám shledávat je: najdou je bezpečně už jiní, bude-li jim celá věc stát za svízel. Až dosud nenašel jsem nikde ani slůvkem naznačeno, koho by florencký obraz představoval; badatelské práce Dra J. Bredia, kde by snad mohlo být slovo o právě osobě Rembrandtova díla, nejsou mi na ten čas dostupny. Mohla-li být teprv roku 1905 za autentický portrét Komenského poznána stará holandská podobizna (dnes v amsterdamském říšském museu, reprodukována v křížce českých bibliofilů), která přec také nebyla až do toho roku zakopána v zemi, může totéž stejně r. 1915 platit o starém portrétu florenckém, dávno sice známém, ale dosud nepoznaném, koho vlastně představuje.

To je tedy má domněnka i pro jiné. Neboť pro mne sama už dávno není pouhou

domněnkou, ale už změnila se mi v jistotu, že je to vskutku pravý obraz našeho Jana Amosa, když mu bylo 66 let. Až rozevrou se opět vlny dnešního rudého moře, které brání nám dres vejít do Italie, vím, že pospíšim zas nad Arno, abych šel se poklonit dávné podobizně nějakého starce v galerii Pitti.

Neboť třeba i snad omyl a blud, je v něm pro mne příliš mnoho oplodivého. (Ostatně: nebývají pozdějšími časy za omyly pokládány i pravdy, za něž lidé kdysi nerozpakovali se dát život?)

Záhadný obraz florencký jeví se mi jako mocně se třpytící křížovátka na dvou dráhách věčnosti, kde nutně setkali a nutně rzešli se dva z největších duchů lidstva. Z té křížovátky otvírají se mi daleké výhledy plné zvláštní krásy. Není to snad pohled na ně, jako by ckénkem historického románu, v jehož romantickém šerosvitu oba tyto synové mlynáře (hle! náhoda!) objevují se myslí v pctemnělém čistounkém holandském interieuru (jak je maloval Pieter van Hoogh) nebo na lomozné židovské ulici amsterdamské, oba živoucí, plastičtí, vyrážející jako hrdinové ducha na pozadí šosácké malichernosti kolkolem, jako dva Guliverové bcaří zanesení do zemičky Liliputánů. Víc než takovou obyčejnou románovcu rezkoš dává mi pohled na ně, kterak oba — jeden tak žhavý přitakač, druhý tak pevný popěrač tělesnosti — tak mocně hledali svého Boha, oba tak těžce ukřivdění a tak nízké, až k samé zemi pokoření životem, velikým Dilem božím, leč přes to (nebo raději: právě proto) oba tak oddaně, věrně, neunavitelně dilem svého vlastního žití neustále sloužili tomuto velikému Dílu božimu: kterak oba na konec, zavírajíce se do sebe, dávali výhled světu a právě tehdy nalézali své nejvlastnější já, své nejpravější, nejosobnější dílo; a kterak zrovna současně, kdy uzavírali se do sebe, veškerá práce jejich nalézala svůj cíl a smysl v tom, být otevřena všemu světu a lidstvu, otvírat mu nové možnosti vyššího bytí, krásnějšího zlidštění. A při tom při obou vzácný privilej vyvolených: moci dát lidem své nejlepší a moci přes to odejít neposkvřeně bohatstvím hmotným, neřestí výdělkářství, chud bezmála jako žebrák. (To přiči se síc vsední světské moudrosti, která na ducha patří stejně jako výnosnou pískovnu, jež obojí třeba stejně explcatovat — ale jen v tom je vyšší záruka, že práce bude vykonána jen pro ni samu a co nejlépe.)

Tak jeví se mi černý portrét florencký: pro tisíce duší přemetajících spěšně galerie prázdny kus zčernalého plátna s rysy ně-

jakého starce« — pro mne, zasvěceného dotykem tuchy, veliký menhír v království duchů, památník slavných chvil, za nichž splývaly v sebe dva obrovité, krásné, posvěcené životy z největších životů lidských.

Tam, v sala Marte obrazárny Pitti visí tedy plátno sotva horší obrazu saisského, přetížené velkým tajemstvím, ale bez tajemství pro oči nepravé.

Raději však arci byl bych, kdyby pravost domněnky byla potvrzena i pro jiné, ne pouze pro mne. Nebyla by věc malá moci podat národu obraz syna z jeho největších, vyvedený štětcem umělce z největších celé umělecké historie; obraz právě z let, kdy duch jeho vzpínal se nejvýše, a malovaný duchem jiným právě tehdy, kdy zdánlivě nejhlobub pokořen, teprv doopravdy vyrůstal ke své největší svobodě a výši.

Několik let nosil jsem v sobě vědomí o florencké podobizně, ale nyní právě myslivám na ni nejčastěji. Jako vidím smysl umění ve věrné, vědomé službě osnovným základům kladného bytí, ve službě realizace velkého ideálu božího; jako shledávám bytostnou potřebu všech bez výjimky žít s krásou a uměním právě pro zvýšení všeho života lidského; tak stejně z potřeby této hodiny chtěl bych přiblížit českému žití ono staré dílo Rembrandtovo

Komenský je ten z našich mrtvých, kdož nejvíc mají nám povědět, čeho život náš potřebuje. Z něho vyvěrá zas jiná pomoc, rada a síla pro nás nežli z Husa: za pravdu žít, za ni až do poslední chvílky pracovat. U Komenského zejména úsilí jeho s t a r o b y jeví se mi být velikým svědectvím pravosti jeho pravdy, vyšší hodnoty jeho ideálu; neboť kdo ještě ve svém 60. a 70. roce a výše za něj pracuje úsilovně a věrně o své myšlence — toho pravda má do sebe největší záruky. Šedesát let pracoval pro ideál obecného napravení všech věcí lidských a to sebe uvědomělou silou člověckou: hlásal sjednocení všeho lidstva vzděláním, držen jistotou, že lze uskutečnit vyšší, krásnější, zdravější, čistší a šťastnější život.

VIKTOR DYK:

VÝKŘIK.

Nezasvitil měsíc, nebylo ni hvězd.
Bouře tenkrát krajem přehnalá se.
Vyhlížeje z okna na bezcestí cest
uslyšel jsem výkřik v noci bezehlasě.

Prenikavý výkřik. Pomoc prosila
úpěnlivě k smrti vyděšená úzkost.
Ruka, jež se podá, je též posila.

— Na noc jsem si zpomněl, strhaných
cest kluzkost.

Nohy, tak jsem řek si, jako z olova.
Zavru svoje okno, z pokoje se nehnu.
Po letech ten výkřik slyším: zas je noc.
Chce se běžet, přispět. Běžim, nedoběhnu.

POZDRAV NA CESTU.

Vy, který jdete do bitevní vřavy,
chodče, jenž ničeho neželi:
z vichřice, která zoceli,
vraťte se domů usměvavý.

Vy, který s vírou, prostou pochyb, jdete
v krajinu dalekou, šírou:
z vichřice, která tolik smete,
vraťte se s vírou.

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XII. NA PALUBĚ.

Takto se rozloučiv s evropskými břehy, hleděl jsem, jak loď zvolna přístav opouštěla. Bylo to 12. září 1909 (ne 1908). Veliký, pestrý dav lidí, kupící se na pobřeží, křičel a mával barevnými šátky. Bylo slyšet výkřiky několika různých národností, mezi nimi také české Na zdar! Na zdar! Totéž opakovalo se s naší paluby. Někteří lidé slzeli; sebe počítám mezi ně. Míjeli jsme zvolna drobné i velké parníky, břehy terstské se vzdalovaly. Skupina lidí na pobřeží splývala již jen v mihotavý kotouč, přístavní město Terst dalo se již celé přelédnout.

Pojednou, nevím z jakých důvodů, loď se v širém moři zastavila. Cestující i per-

sonál lodní mizeli s paluby nepozorovaně, aby si urovnali své věci v kabinách a jiných místnostech. Já ještě dlouho jsem vydržel stát na palubě, jsa opřen v zamyšlení o zábradlí. Potom jsem se odebral na přední plošinu lodi, která byla vyhrazena čokoládovému, kudrnatému habešskému světu. Ženy, muži a děti rozložili tam svůj tábor, svoje mísy, džbány a toaletu. Mluvili živě, jeden přes druhého, a připomínali mi svým vzezřením asi kraje, do kterých odjízdim. Z jejich řeči slyšel jsem pouze samé harra-arra. Myslil jsem si, jak asi různé jsou naše city! Oni jedou do vlasti a já z vlasti. Byl již večer, my stále ještě stáli na jednom místě. Zas viděl jsem ty terstské stráně poseté rozházenými světélky, které na místě mořského břehu zdobily jeho okraje jako šňura perel. Jiná barevná světýlka pohybovala se na rozčeřené vodě, kde odrážela se a jiskřila až k samé naší lodi. Ze všeho nejvíce patrný byl maják, v kterém se pravidelně světlo rozsvěcovalo a opět zhasínalo. Po chodbách a na palubě běžel služebník a bez konce klinkal na zvoněk, oznamuje, že se podává večeře. Jídelna na palubě lodi Trieste byla společná první a druhé třídě zároveň, stoly byly však označeny listinou a seznamem jmen, kam kdo má vykázané místo. K večeři za dlouhým stolem naši první třídý scházeli se dámy i páni různých národností. Taktéž u stolu druhé třídý, který byl celý obsazen, kdežto náš pouze z polovice.

V čele stolu našeho vyhrazeno bylo místo pro kapitána, vedle něho s jedné strany lodnímu lékaři, s druhé nám. Proti nám seděl starší, šedivý pán, velice elegantní, typický Angličan, s vyzáblou, rebezkou, starší Angličankou. U stolu chovali se vzorně po anglicku. Zvláště dáma držela se s takovou důkladností všech společenských anglických formalit v užívání a držení příborů, že to byla pro nás Čechy karikatura. Když vstřčila do drobných úst kousíček jídla, nedotknuvši se stolu, ani se trochu nad talíř nesklonivši, ani rty o vidličku nezavádívši, působilo to na nás i na jiné nepřírozeným způsobem, že téměř každý si toho u stolu povšiml. Kapitán se při tom vždycky s úsměvem na mne podíval. Byl národností Slovinec. Věděl již z ředitelství Lloydu o naší přítomnosti a stal se na lodi našim nejlepším přítelem.

Jinak seděli u našeho stolu ještě dva mladší Angličané, nesmírně hubení. Později poznali jsme, že jsou to dva plantážníci. Také dvě mladé Francouzky, neobyčejně veselá stvoření, seděly s námi. V cel-

ku u stolu byl však vždycky důstojný klid; pouze pan Teufelsdruck, nějaký zvěrolékař, stále a stále hrozně hlasitě mluvil a bavit se pokoušel. Nedovedl ani jediné myšlenky nechat pro sebe; co mu přišlo na jazyk, s tím musil ven. Když podával služebník v salonním úboru jídlo, u tohoto pána se to vždycky dlouho zdrželo, protože zvěrolékař dříve, než si nabral, ptal se, jak se to jmenuje, je-li to sladké nebo kyselé, co v tom je obsaženo, jak už dlouho sluha na lodi je vrchním jídonošem, kolik má platu. Kapitán byl jak na trní a všichni byli by ho již nejraději od stolu vyhodili; později zvěděl, že jsme malíři, nedal si ujít poznámku, kdykoliv nějaké jídlo bylo přineseno, že bych to měl vymalovat, a jestli bych také jeho vymaloval anebo kapitána. Bylo to takové nechutné žvanění, že jsem si vždy po jídle oddechl. V jeho přítomnosti nikdo nemohl myslet na své věci, neboť on se stále vyptával a stále o sobě mluvil. Na palubě byl postrachem všech lidí, všech tříd, každý před ním utikal jako před strašidlem. Téhož prvního večera, kdy naše loď vyjela z přístavu a zatím kotvila v moři nedaleko Terstu, kapitán nebyl ještě večeři přítomen. Večeře byla ovšem ke vši slávě kuchařové skvělá, záležející asi z osmi jídel. Hladu neměl jistě nikdo, a žaludky se tu musily vypíplat na samé pochutiny. Také na to brán byl zřetel, aby byla přinášena jídla cblíbená u všech přítomných národností. Když večeře skončila, šel jsem na palubu, abych se ještě podíval na Terst a abych se optal, proč tu vlastně stojíme. Ale byl jsem nesmírně udiven. Nad námi klenula se hvězdná obloha a kdesi ve veliké dálce tetelil se chumáček světýlek. Byl to Terst, v nesmírné dálce.

Stalo se totiž, když jsme všichni zasedli k večeři, že loď vyplula s takovým klidem, že nikdo nic nepozoroval. Procházel jsem se zvolna po palubě, kde chodilo několik pasažerů, mezi nimi oni dva hubení Angličané, kteří rychlým krokem přecházeli sem tam, což se potom systematicky denně po jídle opakovalo. Myslíval jsem, že je to zdravotní procházka.

Netrvalo dlouho, a všichni na palubě přítomní, jeden po druhém mizeli v kabinách nebo v kuřáckém a hudebním saloně. Zatím stál jsem já na přední plošině lodní a nahnut přes zábradlí díval jsem se kolmo dolů do moře, kterak si naše loď razí cestu v nekonečné mořské pláni, kamsi do temných, dalekých končin. V nočním tichu šuměla voda a bílé pěny na temné vodě jako krajky mijely lodní stěny. Proti nám vanul

teplý vítr. Když jsem se hodně vynadival na temné mořské hlubiny, sestoupil jsem zase na palubu, kde umístěn byl ohromný stožár. Tam v úkrytu našel jsem výborné místo, vhodné k odpočinku i k uvažování o příchodu a minulých věcech. Položil jsem se tam na znak právě pod vysokým stožárem, který trčel do nebe a jakoby ukazoval, kýmáčeje se sem tam s hvězdou na hvězdu, kterými byla obloha zrovna poseta. Nemohl jsem se dosti nasytit pohledem na tyto trpytné, tajemné a neznámé světy, a právě ve chvíli, když jsem je tak v tichosti sledoval, nesly se k mému uchu zdola ze stěny hluk zvuky klavíru. Kdosi tam hrál právě onu nešťastnou píseň z »Dollarových přezken«, jakoby mne zámyslně chtěl vyhnat z mého úkrytu. A zase jsem vzpomínal — a zase mne srdce bolelo. Kde asi jest Ona — co právě dělá — a kam to asi do neznáma se ubírám. Zdálo se mi, že mne celý svět opustil a že sám a sám spěji v náruči neznámému osudu. Znaveného zpomínání a myšlenkami, které mi hlavou vířily, znaveného vším, co se poslední dobou událo, přemohl mne spánek a usnul jsem na palubě pod stožárem.

Teprve pozdě v noci jsem se probudil a zašel na lůžko do své kabiny. V noci prodělal jsem ze spaní přítel Hněvkovský, který křičel, abych rozsvítil, že tam je had. Teprve, když jsem rozžehl žárovku, uvědomil si, že se mu coší zdálo.

Časně ráno vyšel jsem z kabiny na palubu, kterou polévali lodníci vedou. V jídelně připravena byla již na stole skvělá snídaně, čaj nebo káva, biskvity, chleby, máslo a rozličné zavařeniny. Seděl tam již a stolem zvěrolékař a hned mne hlasitě vítal, a že tato marmeláda má takovou chuť, jakou má takovou, že je to dobré a že bych to měl vymalovat. Vymluvil jsem mu to, a jak jsem mohl, uprchl, abych unikl protivné zvěrolékaři, kterou mne zatracenec hned z rána častoval.

Den byl oslnivě jasný, vzduch teplý. Po vězech nebylo ani potuchy, kolkolem lodi rozprostírala se nekonečná mořská pláň, která na obzoru takřka splývala s oblohou. Bylo úplně mrtvo, ani větřík rezaval přes hladinou rychlost, kterou loď ujížděla. Moře bylo tak klidné, že se zdálo, jako bychom pluli v oleji. Jen chvílemi na některých místech bylo možno sledovati na hladině pohyblivou mléčnou šmouhu, způsobenou lehkým zavanutím větru. Zašel jsem zase na zadní plošinu, kde se povalovali znavení, a pokoušel jsem se pohyby jako obvyklými s nimi se dorozumívati. Někteří znali

několik slov německých, ba i českých. Zvláště jeden malý Arábek říkal: »Prág ist gút, hezká holka.« Při těch slovech přidala se ještě řada ostatních a všichni najednou říkali: Prág gút, hezká holka. Ženy zabývaly se hlavně toaletou. Mazaly svá zlatová těla i svých dětí jakousi mastí šafránové barvy. Muži pokrývali své kudrnaté vlasy čímisi jako šedým blátem, které vlasy úplně vysušovalo. Když bláto uschlo, odstraňovali je teprve a rozčesáváním docilovali neobvykle načehrané hřívy bez lesku. Děvčata stále se před zrcadem zdívala a primitivními náramky a nákrčníky. Dostal jsem velkou chuť udělat si několik náčrtků z malebných těch skupin, ale jeden z vůdců této skupiny přistoupil ke mně, aby mi v tom zabránil, ukazující na to, že jsou to Muslimani a že jim není dovoleno, aby se dávali malovat.

Uchýlil jsem se tedy zase na palubu první třídy, abych se tam v lenošce oddal pilnému učení jazyka anglického, neboť umínil jsem si, že za šest dnu, než dojedeme do Port-Saidu, přelouskám celého Vymazala (Anglicky snadno a rychle). Sotva jsem tam chvíli seděl, objevilo se strašidlo — zvěrolékař, který, jak mne spatřil, rozpoukl se ke mně. Z dálky už křičel, že bych to měl vymalovat. Potom mi vzal necmaleně knihu z ruky a bez vzývání mne začal zkušet tím způsobem, že nevýslovně kemicky vykoktal českou větu z knihy a chtěl, abych to řekl anglicky. Když jsem se mu místo odpovědi smál, přeložil to zase s násilnou a směšnou výslovností špatně do angličtiny. V té chvíli, co mne tak začal trápit, na štěstí běžel služebník se zvoncec, abychom šli přesnídat, a tak jsem byl vysvobozen.

Tato snídaně na vidličku, jak říkáme, záležela zase asi z pěti jídel. Myslíl jsem si, jestliže to takhle půjde dál, že nás na lodi vykrmí jako čuníky, ale můj přítel, který byl dosti vyhublý, to schvaloval. Že prý budeme mít potom z čeho trávit jako jezevci. Ostatně abych prý nezapomněl, co nám dalo práce, než jsme se k tomu dopracovali a že to stojí tři sta korun. Z toho důvodu nepomenuli jsme každé jídlo ochutnat, ale nepřekonali jsme daleko toho zvěrolékaře: jedl jako mluvil: nad pomyslením.

Této snídaně poprvé účastnil se také kapitán, a všichni členové společnosti vzájemně se představili. Ale, jak to nese taková formalita sama sebou, v tu ránu nepamatoval jsem si ani jednoho jména. Po přesnídávkce dostali jsme se do rozhovoru s kapitánem, který se nás na mnohé věci

vyptávat. Také nas žádal, zda bychom mu neukazali své práce, a ptal se, zdali budeme po cestě dělat něco pro Lloyd. S kapitánem a s lodním lékařem sedávali jsme potom častěji pohromadě. Oba sledovali náš program s údivem i zájmem. Ale sotva chvíli posedíte, už zase běhá hoch se zvoncem, aby se šlo k obědu, který jest ovšem pestrý a přebohatý. Všechna čest zase panu kuchari. Pasažeri prvé třídy jedí vlastně stále a mají jediné na práci, aby dovedli zase dobře vytrávit. Proto také ti dva Angličané a ti, kteří je následovali, stále se po palubě rychlým krokem procházeli. Já zase dlouhou chvíli krátil si cvičením na housle. Kapitán uslyšev, že hraji, žádal mne, abych večer hrál na žádost všech v hudebním salonku. Tak se také stalo. Hrál jsem Drdlouvu Serenádu, Cavatinu Raffovu, Canconettu d'Ambrosio a podobné menší věci. Ale ona vylublá Angličanka byla nesmírně zamilována do Fallovy operety Dollarové princezny, a já, nešťastný člověk, musil jsem sám na svoje vlastní housle hrát tu prokletou píseň, která mne tolik všude pronásledovala a která dovedla ve mně zničit všecken smysl pro přítomnost a budít jen vzpomínky na trpkeu minulost. S jedné strany jsem proto tu Angličanku neviděl, ale s druhé mi připadala jako nějak příbuzná, protože hrála ráda tu písničku.

Tak mijel den za dnem, stále v širém moří pod hvězdným nebem i v oslnivé záři slunce, které ráno se z vod vyhouplo, večer do nich zase zapadlo. Každý již toužil po změně, a těšil se uvidět břehy nové země, Afriky. Zvláštní vzrušení bylo možno sledovati na Habešanech, kterým jiskřily oči a jakoby nevý duch v nich oživil, když smatřili na horizontě nízký, dlouhý pruh země, jejich to vlastí. V krátké době jeli jsme již okolo hráze, na které stála socha francouzského inženýra v postoji, jako by jednou rukou ukazoval cestu, která vede do Suezského průplavu. Tato socha, třeba že není výplodem ryze uměleckým, přece svým umístěním působí mocným dojmem, připomínajíc stavitelský ten div světa, průplav Suezský.

V několika minutách stála již naše loď v přístavu Port Said. Okolo lodi nakupilo se nezměrné množství lodiček s černými Araby, kteří jeden přes druhého prali se o vhodnější umístění své bárky, aby mohli pasažery vylodovat, při čemž vynakládají všecken svůj zlodějský talent. Jako mořští leupežníci po stěnách lezli také arabští obchodníci ra loď, aby nabízeli své zboží ke koupí. Byl tu takový křik, že vlastního slo-

va člověk neslyšel. Řetězy a stroje, pomoci kterých vylodován byl náklad lodní, způsobily samy ohlušující rachot, a veškeren pořádek na lodi proměnil se v učiněný chliv. Každý zamykal svou kabinu. S druhé strany lodi zvedal se kotouč černého prachu, jež způsobili Arabové, zásobující loď uhlím. Mezi lodičkami ve vodách plavalo množství malých černých kluků, kteří křičeli ol raít, jéz, ingliš, sér, džentlmen, a chtěli, aby pasažeri vhodili do vody peníz, že se pro něj potopí a uchytí jej pod vodou dřive ještě, než na dno dopadne. Jeden obchodník mi nabízel cigarety a počínal si při tom tak rozlíceně, jakoby mne chtěl zavraždit. Koupil jsem, okradl mne, ale s egyptskou cigaretou v ústech sledoval jsem tento orientálský chaos.

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ

Divadlo Urania pokusilo se ve čtvrtek 21. října o původní českou veselohru, triaktovou Bosonohou tanečnicí. Její spisovatelem Lothar Suchý rád si zajíždíval do sekvanského velměsta a psával odtamtud fejtony divadelní, jež prozrazovaly, jak usilovně se snažil vyloudit pro slulým veseloherníkům světovým tajemství jejich úspěchu. Za posledního svého pobytu poznal jistě také nový výtvor Capusův, komedii »Ústav pro krásu«. Kde manželé Laglainovi nesváří se proto že pani Adrienna přejala řízení obchodu s kosmetickými pomádami; p Léon Laglaine musí děla veršičky na Venušin krém. Jako »slovo dalo slovo« tak myšlenka dala myšlenku, a Lothar Suchý rozdělil institut de beauté na dvě části. Jedna továrna pro výrobu kosmetické krásy vnější, připadla turkovským manželům Charazimovým, kteří se ství za zdroj svého bohatství a schovávají se za firmu Hamilton a spol. Druhá část, výchovná krásy niterné, čili ústav pro povznesení kultur tělesné i duševní, připadla slečně Di Pragové, od horníci směru Dalcrozova. Také mezi manželzy Charazimovými jsou různé a to pro jejich dcery. Mána chce si proti vůli rodičů vzít prokuristu jejich tajně firmy, Karla Čehonu; Tána, zaslíbená synu advokáta Meleny, Brunovi, dána pro světskou pompu do módní školy, o níž občánkové turkovští pozdě se dovědí, že se tam cvičí boso- a nahonob tanec. První a třetí dějství Suchý vyplnil dlouhým prázdnými a nudnými tahanicemi o sňatkové záležitosti, hádkami rodičů, napovídáním a prozrazováním tajností, smířováním rozvadených snoubenců: nic do opravdy nic aby to budilo víru, všeck jenom na oko uděláno od spisovatele, který nezná ani lidí ani jejich vespolného jednání. V komediích loutkových hývá největší švanda, když se lid perou, — u něho má být, když jsou na sebe hodná a nepochopitelně hrubí. Jakési dobré jádro veseloherní vězí toliko ve druhém dějství. Do ústavu pro povznesení tělesné i duševní kultury vloudil se rozpustilá vídeňská baletka Colini-Červíčková, placená milěnka turkovského poslance Chvojky, způsobí když se tam sjede celý turkovský svět různé pikantní, hlučné a bláznivé poplachy, a na konec sester strážníků odvede hosty do sa. Zde nevíce je vidět vzory Lothara Suchého ale ovšem jejich vtip, veselost, hladkost, švih jiskřivost dialogů nejsou ničím, co si lze pouhým diváním a posloucháním osvojit.

V Uranii vlastně nejlépe, třeba trochu přibujele, hrála pí. Sedláčková baletku Colini-Cerviakovou, se smělymi skoky a kopanci, s vyzývavou avolněností smíchovské subřety. S poměrnou, celkovou vhodností družili se k ní Tána sl. Grálové, Máňa sl. Pačové (hlasná a s umělou důrazností pracovaná) a kupecký Čehona p. Rozsivalův. Starším rolím a souboru poskytnuto tolik obratnosti a péče, kolik jí jen bylo v zásobě.

Delší zminky, nežli se jim zde může dostat, zasloužily by Čarovné ruce Scriba a Legouvého, jež, zkráceny z pěti na čtyři akty, objevil se v neděli 17. října na jevišti Smíchovského divadla. Světo divadelního štěstí zkoušeli po prvé v březnu r. 1858 a bylo to tehdy, kdy za druhého císařství začínaly již zřetelně proskakovat příznaky bližící se »kzázy«: požitkářství a znemravenlost zachvátily celou společnost, chtivost bohatství zrodila spekulantskou horečku, která se vrhala do silných podniků, a ve hrozbách peněžních katastrof vytrácely se zásady poctivosti a svědomitosti. Scriba a Legouvé dali to vše do své veselohry; markýzky a velkosvětské dámy, jež vyhazují závrtné sumy v závodech toaletních; hraběcí syny, kteří prohrávají zbývající statek za jedinou noc; aristokratické trosečníky hledající záchranu v akciových oběhdech, jimž nerozumějí a jichž se štítí činně účastníci. A Scribe a Legouvé (v téměř smyslu jak to činili Augier a Ponsard) ukázali také cestu k nápravě a poklonili se ve své veselohře mladé, krásné, osiřelé kněžně Heleně de Lesneven, která, zavržena od příbuzných, probíjí se na vlastní pěst a zařídí si v Paříži dámský salon krejčovský. Musí tato průbojnice vážnosti k řemeslu sice oslňovat ještě »kouzelnými prsty«, jež vytvářejí krejčovské díly, musí ospravedlnit svou průměrnou odvahu nesmírným hmotným ziskem a slavným jménem, jehož nabude v nejvyšších kruzích, musí přispět k nastrojeným scribovským překvapením a osvědčit dovednost ve hbité scribovské diplomacii, ale přece jen jejimi ústy a jejím příběhem oslavena řemeslná práce a povznesena nad zděděné erby. Ruch ženské dílny krejčovské znamenitě rozmnobil výběr zábavných a úrodných obrazů scénických a divadlo Capusů má za mnoho děkovat tomuto podnětu.

Odhodlanost Heleninu pí. Švandová umí pěkně hrát přímými, klidnými postoji, rozhodnými a zvuknými větami, plavnou a dychtivou chůzí, povzletujícími a nabádavými přízvuky; umí zahorlit, být ohnuta i zadržet. Velmi přičinlivě a pozorně hrál p. Hardt koktavého vyslaneckého sekretáře Richarda, bez přehánění, moudře a s vyměřenou silou. Na p. Kadlce je vždy a také v Tristanovi radost se dívat, jak mu hra čile a zběžně plve a jak svému mladému muži dodá konvenční vnadnosti lehkosti i citové vnimavosti.

Městské divadlo Král. Vinohrad potřebovalo po »Tristanovi« veseloherního osvězení a vzalo k tomu, po prvé v sobotu 23. října, Lehmannovu včelíčeky, tříaktový žert Hansa Sturma (překlad p. Pelcla). Je to týž spisovatel, od něhož byl Čtverák Ekehartů: čtverák proto, že se dal za přítele občernit z manželské zpronevěry a získal při tom lávy i peněz. Na vinohradském jevišti viděli jsme již, není tomu tak dávno, dva cizokrajné strýce, z vůlí kterým synovec musí zapírat ženu. Tentokrát je strýce toliko jeden, přijíždí z Afriky, a synovec Viktor Lehmann, poněvadž si před léty zalhal, musí mu ženatého syna Jendu a dvaadvacetiletou ceru Lidku vydávat za školáka a školáčku nosící ještě dětské šatečky. Domnělé dětičky dostávají od strýce dětské dárky, musejí se podrobovat jeho

prsným vychovatelským názorům, a mladá chof Jendova Rezi musí hrát roli opuštěné svedené dívky, jež si pro strýce vypůjčí román Magdín ze Sudermannova Domova. Strýc se ve třetím dějství doví od Lidky o rodinném podvodu a vymstí se za něj různými chvílkovými lžemi a lstmi; jedna z nich je ta, že se strýc chce oženit s pradlenou Hajsovou, kterou Lehmannovi nastrčili za guvernanku svých dětiček. Skončí se to vespolným přiznáním a odpouštěním a strýcovým sňatkem s Lidkou. Mnoho kloudnosti v žertu Sturmově není, zejména mu chybí nějaké myšlenkové jádro, nějaký drobek pro ducha. Mistry zavádí žert rušivé o náš vkus, na př. když osmačtyřicetiletý strýc pozoruje zralou žhavost hubiček Lidčinych. Ale Sturm aspoň pochopil, že ke komedii, kterou nastrojil, je třeba divadelního ředitele a děti, jež jsou samy také herci, a dovedl ještě ve třetím dějství najít nový vznětí napětí. — pokud při takové nicůtce lze o napětí mluvit.

Vinohradští herci nedbali její nicotnosti a oslabil ji obecnostvů dovádívou, bujnou a upřímnou veselostí která se hladee a s požitkem přenáší přes každou situaci; neuvažovat, nemyslít a hnát se bývá, svěže, smavě ku předu. Ten tón zvlášť dobře postihly pí. Baldová (rozkvětlá) a pí. Májová, jedna se čtveračným i srdečným divčím půvabem, druhá se zralejším ženským taškařením. Výborně skvěle vypracován byl strýc p. Zakopalův; strýc moderního stříhu, takový, jenž vše pojímá do opravy a žertuje-li žertuje vášnivě a celou bytostí.

★

HUDBA.

Halévy v »Blesku«, který uvedla opět na české jeviště opera vinohradská, je dílem vyrostlým z puhy nejlepších tradic klassické francouzské opery komické, jak ji reprezentují Boieldieu, Auber a Herold. Přimyká se k nim svou fakturou hudební i scénickou, z nich odvozen je jen lehce a ladně plavnou veseloherní tón. Veseloherní tón ten prohloubil však Halévy prodchnuv ho vřelou auro a vášnivou citovostí, jež v dílech vzoru jeho jen zřídka, poměrně nejvíce ještě u Boieldieua, mezi hudeb. humory nalézala ohlasu. Je podivuhodno, jak vkusně i taktně vedl si v hudební stylisaci tohoto živlu citového i vášnivého, jak všechnu jeho vroucnost dovedl vtěsnati do výrazových způsobu a útvaru opery komické, jak dovedl hudební projev těchto vznětu radostných i bolných, blaživých i drásavých mistrně přizpůsobiti distinguované noblesnímu, v nejkrasším smyslu salonnímu ozvuční děje. Tím dal svému dílu rozkošný, jímavý puvab onoho povýšeného humoru, jenž usmívá se v slzách a dává radosti vykvétat z žalosti tím obestřel hudbu opery onim zvláštním v operní literatuře ojedinělým kouzlem jemného melancholického polosvitu náladového, jenž mohl by být zván impresionistickým, kdyby neběželo o dílo, jež mělo svou premiéru v prosinci 1835.

Vzácné hodnoty díla zaujaly i mistra Smetanu, který operu uvedl na scénu divadla prozatimního kde v prvé polovici let sedmdesátých s úspěchem se udržovala na repertoiru. Hlavní partie zpívaly tehdy dámy Ehrenbergová, Sáková a pani Souček, Krössing. O tom, jak se uměleckému vkusu i směru Smetanovu »Blesk« zamlouval, svědčí, že »Dvěma vdovami« vytvořil velmistr české hudby k němu český pendant.

Obtíže provedení díla jsou značné, žádáť po pěvcích nejen neobyčejnou techniku pěveckou, ovládající značnou měrou i zpěv ozdobný, nvybřz i bezvadné podání prosy. Není divu že za dneš-

nich poměru operních pěvců vinohradští jak prve-
mu, tak i druhému požadavku vyhovovali jen ne-
uplně. Fruznosti a pohyblivosti hlasové, ani žádou-
cí přesností rytmické neměl zpěv sl. Vronské, jak-
koli svou Henriettu vybavila, hlavně ve třetím jed-
nání odusevnělými akcenty hlubokého citu. Sl.
Bernardova dostává svému partu po stránce pře-
vecke velmi dovedně, není však vždy dost přiro-
zena. Reprodukce úloh panských je značně lepší
damských. Pan Vuršer podává jako Lionel výkon
pevné charakteristiky, promyšlený i procitěný, kom-
ickou postavu Jirih, velmi způsobně a taktně
hraje i zpívá p. Šašek. Operu nastudoval s lásky-
plnou péčí a jemnocitným porozuměním profesor
Ostrčil, jemu přísluší zásluha, že v celku byl směr
a smysl díla případně vystižen. Dr. J. Pihert.

DROBNOSTI.

* Dvě ztráty lužicko-srbské z poslední doby do-
jímají také nás: 11. října 1915 zemřel v českém
Neveklově tamější obvodní lékař Jan Handrik-
Česla, který tam působil plných 45 let a byl ctěn
jako obětavý přítel trpících. Málokdo z těch, k
jejichž loži přicházel, uvědomil si, že mu přináší
pomoc a úlevu syn nejmenšího slovanského ná-
roda, a ještě méně jich vědělo, že jejich oblíbený
lékař byl v mladých letech nadějným lužicko-srb-
ským básníkem. Česla byl synem katolické Lužice
(narodil se 16. prosince 1840 v Boranečích u Rad-
wóra) i přišel r. 1854 do semináře, jež mají kato-
ličtí Lužičané na Malé Straně. V Praze vystudoval
gymnasium i lékařství, zde poznal českou litera-
turu a zejména poesii, zde vůbec tak přilnul k če-
skému životu, že se rozhodl usadit se v Čechách.
Vliv český jest v jeho literárním díle velmi patrný.
Hned v prvním roce své literární činnosti (1862)
přeložil Klicperovu veselohru Rohovín Čtve-
rohý, ježž provedení stalo se základem lužicko-
srbského divadla (překlad vyšel tiskem v Časopise
Matice Srbské), později překládal i drobnější po-
vídky (knižně vydal Pravdovu povídku Ženich se
čtyřmi sty). Ve vlastní tvorbě šel v českých sto-
pách v balladě a v písní milostné: vliv Čelakov-
ského, Erbenův a Hádkův patrný. Po několika do-
brých pokusech balladických odvážil se i na větší
pokus epický, který mnoho sliboval. Byla to ly-
ricko-epická báseň Kral Příbyslaw (1868),
vracející se v dávno uplynulé doby bojů polabsko-
srbských Slovanů za samostatnost. Podle kroni-
kářské pověsti vládl v druhé polovině X. století
v okolí zhořeleckém kníže Crescentius, jehož slo-
vanské jméno by tedy mohlo znít buď Příbyslaw
nebo Rostislav. Hradu jeho Němci dobyli a kníže
sám při tom padl, nebo — jak někteří vykládají,
uvádějice tuto kronikářskou pověst s lidovými po-
věstmi dolnolužickými o nejmenovaném »lužicko-
srbském králi« — unikl do dolnolužických Blat a
tam si založil nové panství. Na tomto mlhovitém
podkladě Česla vytvořil svoji báseň ve třech zpě-
vích, z nichž prvý líčí Příbyslavovu moc a slávu i
potěchu jeho života, dceru Ladu, druhý vpád ne-
přátelský do země a třetí zkázu hradu. Lada hyne,
kníže sám však uniká, tak že nepřítel vidí, že
není ještě konec lužicko-srbského života. Báseň
končí apostrofou hradu Příbyslavova: nebude tam
sice již nikdy korunován srbský kníže, ale jeho
duch oživi jeho národ, že znova vyroste lužicko-

srbska lipa a vzejde naděje lepších dob. Po tomto
pokusu se mladý romantik záhy odmlčel. R. 1872
— deset let po svém vystoupení — ozval se na-
posled. Téhož roku, kdy zemřel Hlandrij Zejlet.
Nástupcem Zejleřovým, jak tehdy v Lužici očeká-
vali, se Česla nestal — ten té doby Lužickým
Srbům dospíval v jiném studentu pražského luži-
ckého semináře: v Jakubu Bartu-Čišinském. Česla
přilnul k životu českému, třeba své rodné řeči a
země nepřestal proto milovati. S jakou radostí sle-
doval mladý ruch lužický, viděl jsem před lety
(tuším r. 1902), když přispěchal do Prahy na lu-
žicko-srbský večer (v Národním domě vinohrad-
ském). Bylo to naše první a jediné osobní setkání.
Dobré srdce zářilo z očí Česlových, rozjasněných
radostí, že po dlouhé době zase hovoří lužicky a
o Lužici. — Tam bude ho vždy čestně vzpomínáno;
v dějinách lužicko-srbské literatury má pojištěno
čestné místo, byť se byl přes první pokusy ne-
dostal. Byly to však pokusy na tehdejší dobu od-
vážné a zůstávají patrnou stopou.

Smrti Česlový bude v Lužici upřímně želeno,
ale ne s tou drásavou bolestí, s jakou je tam právě
přijímána zpráva o úmrtí muže z mladého pokole-
ní, Františka Krale. Česla byl Lužice
vzdálen již skoro pul století, mladé pokolení ho
vlastně již ani neznalo («Kral Příbyslaw» je dávno
rozebrán a ostatní básně Česlový nikdy vůbec ve
sbírce nevyšly) — ale Kral byl z nejmladšího po-
kolení (narodil se 26. listopadu 1886 v Radwóru) a
stál v nejednom směru v čele jeho řad. Proto každ-
ým lužickým vzdělancem i každým uvědomělým
Lužičanem vůbec bolestně zatrásla zpráva »Katho-
lického Pösla« a »Serbských Nowin«, že Franc
Kral padl 25. září 1915 při útoku na výšinu č. 70
u Arrasu (nedaleko výšiny Loretty, častěji ve zprá-
vách německých poslední dobou uváděné) a že byl
pochován na městském hřbitově v blízkém Lensu.
Zpráva došla Lužice, kdy Kral dávno byl již pod
zemí. S ním je tam pochována mnohá naděje nejmlad-
šího národního hnutí hornolužického. Kral, syn uč-
telský a sám učitel, vslyš z lidu (matka jeho, roz-
milá, úsměvná Hornolužičanka, chodila stále v li-
dovém kroji) a vychovaný mezi lidem přilnul k to-
muto lidu celým srdcem a věnoval se mu všemi
silami své živé povahy. Již jako budyšínský semi-
narista počal pro něj pracovati — a to s počátku
pro jeho děti. Újal se s ohnivou horlivostí práce,
která byla dosud konána málo soustavně, věnoval
se literatuře pro děti. Založil jim časopisek Raj
(s nímž souběžně s počátku vycházela i Zahradka),
vydával jim i kalendář Nadějí («Nadžija» — a
způsobem živým a dětskému duchu přiměřeným
budil v dětských dušičkách lásku k srbské
čtbě. »Vy budete jednou později státi, kde
my dnes stojíme, vám jednou bude přičiňovati se
a působiti pro náš milovaný lužicko-srbský národ.
Kdo by tvořil srbský národ, kdybyste vy věrně
nezachovali svaté dědictví našich praotců: lužicko-
srbskou zemi, řeč a obyčej?« Tak napsal dětem
v úvodě k prvnímu ročníku Naděje známý již dě-
tem Raclowc (pseudonym Kralův) — a tímž du-
chem naplňoval vše, co dětem vydával. Od dětí
srbského lidu záhy obrátil se k lidu samému, s vro-
zenou sobě živostí a čilostí věnoval se práci orga-
nizační na lužickém venkově. Zprvu jen v katolí-

cké Lužici, později také v evangelické, a to nejen saské, nýbrž i pruské. Překládal a upravoval divadelní hry pro vesnické ochotníky, vydával i cizí práce toho druhu (zemřelých pracovníků Andričkého a Dučmana) — a poněmhu stal se vydatnou hybnou silou všeho spolkového života lužického. Vzbudil nový ruch spolkový na lužickém venkově, lužicko-srbské spolky («serbska towařstwa») počaly vznikat i tam, kde dosud národního života skoro nebylo. Vznikla jich v posledních několika letech řada a všechny mají se čile k životu. Zde však ještě se nezastavilo Kralovo snažení: obrátilo se potom k semknutí všeho spolkového života lužického v pevnou soustavu, v jednotu. Tu měl již Kral na zřeteli i Dolní Lužici. Tak založena Domowina, ústřední svaz lužicko-srbských spolků. Instituce ta nemohla se zatím ještě vzít a osvědčit svou buditelskou sílu, ale již fakt, že se objevila, byl v lužickém životě nadějný. Nedím, že Kral konal všecku tuto práci sám, ale jisto jest, že byl při všem účasten a při všem podstatnou, ne-li hlavní silou. Jeho smysl pro soustavnost a organizaci ukazuje knížka Serbske dźiwadło, vydaná před válkou. Je to příručka pro lužicko-srbské ochotníky, která však otvírá pohled i do spolkového života lužického vůbec. Kralova schopnost organizační povolala jej i k úkolu redaktora Lužice po smrti J. Čišinského. Ač nebyl básníkem ani vůbec spisovatelem z vnitřního povolání, řídil přece Lužici dobře, udržuje ji v živé souvislosti s lužickým životem. Dobrým vzorem v té práci byl mu Andrič (i sám Čišinský), jenž mu ostatně jistě byl vzorem v jeho činnosti mezi lidem. Andričkárci nad ním vynikal moci slova a duchem vysokého vzletu a širokého rozhledu — ale národním nadšením a vroucí oddaností lužicko-srbským ideálům vyrovnal se mu Kral úplně. Ke své práci se již nevrátil. Lužica osiřela v několika letech pojetí: zemřel Andrič, odešel Čišinský — a nyní Kral. Daleko od Lužice byl pochován. Kdo ujme za něho práce, až se vrátí její doba...? Kdyby nohl, odpověděl by na tuto otázku sám slovem, které jej pohánělo k činnosti a jímž nazval své žité kalendáře.

A d o l f Č e r n ý .

Ochuzování jazyka! Kterýsi listivý a potměšilý šabel našel nám do řeči několik hanebných, protože bezmyslenkovitých slov, aby jimi jazyk ochudil. Dnes mi náhodou napadají dva takoví vetřelci: zamlouvat se a úporný. Pokud se pamatuji, nejdříve jsem našel sloveso »zamlouvat se« v knize katechety Matěje Procházky. Byl jsem tehdy ještě gymnasijský student. Slovo se mi nelíbilo, neboť jsem věděl, že zamlouvat může člověk, když rozhodil něco nevhodného nebo prostotořkého a že člověk si může zamluvit něco, co chce později opouštět, co není ještě hotovo a p. Na př. zboží u rodávajícího, sedadlo v divadle, dozrávající ovoce. Ale rozumět slovu zamlouvat se ve smyslu litit se bylo proti mému citění. Někdo se může zamlouvat do mé přízně, ale zamlouvat se mi nemůže. A toto prázdňé slovo, nemastné a neslané, opalovalo v našich dnech pole, vytisknuvši řadu sloves dobrých, jadrných a výstižných. Obraz se nám říval líbil, zpěv nás dojímal, kniha nás chytala, krajina vábila, zboží se hodilo. Místo toho teď dnes bezpohlavní, vyšeptané, suché sloveso: obraz se mu zamlouval, zpěv se jím zamlouval, kniha se zamlouvá, krajina se zamlouvá, zboží se jím

zamlouvalo, vtip se jím zamlouval a čert ví co všechno, jen aby lidé nemusili myslet a měli lacinou patronu pro lenost. Podobně vymyšlené slovo je přídavně jméno úporný. Otravuje mne a pionásleduje nějakých deset let. Vzato je tuším z rukopisu královédvorského. Jindy jsme četli o tuhém boji, o houževnatém odporu, o tvrdě došijném zápase, o namahavém pochodu, o zákeřném hladu, o neúporných pracích, o nezmarném zdraví... na všechno si nelze ani rázem vzpomenout. Buďte však jisti, že místo všech těchto příznačných, přiléhavých a jadrných odstinů najdete v knihách i novinách jedině plakátové slovo: — úporný, úporná, úporně. Jsme schopni si zjednodušit hořatý jazyk náš touto cestou, že vystačíme na celý život se 150 slovy jako čerností.

Pani Marie Hübnerová začala 20. října opět své pohádkové hodinky, jimiž obětavě přispívá na rodiny po padlých vojinech, a jejich recitací ať nepomině nikdo, kdo chce poznat, co dramatického života, co rozličných postav a jaký bohatý myšlenkový obsah vězí v národních pohádkách. Není to jistě jediný způsob, jímž lze pohádky přednášet a vypravovat, ale nikde jako u pí. Hübnerové nevystanou výjevy pohádkové s tou hmotnou zřetelností s tou rušností ani s tou ethickou a povahovou závažností. Co je to na př. její pohádka o vajíčku, kde řada lidí postupně nařiká a vzdává se vsi práce pro rozbité vejce, jež snadno bude nahrazeno jiným! Celý svět marných početilých vzdychalů udělá z toho pí. Hübnerová: rozeznáváme tváře, vidíme posunky, trídíme stavy. — La Bruyère ve svých Caractères vynoří se v paměti, zčeštěn a zmodernizován.

Páté přes deváté. V Kloboučích u Brna uspořádali známí místní pracovníci musejní výstavku uměleckou ve dnech 10.—17. října. Výstavka měla ukázat především práce malíře Švyhnoša a sochaře Poláka. Pan Švyhnoš je správce berního úřadu v Kloboučích, pan Polák je rodák z blízkého Krumvíře. — Pomocný fond literátů a žurnalistů (při Ústředním spolku českých žen v Praze, Spálená 34) zakončil právě prvý rok své působnosti. Rozdal za ten rok literátům a žurnalistům (dříve také výtvarníkům) 15.000 K. Pomocný fond spravují zástupci Máje, Jednoty novinářů, literárního odboru Umělecké Besedy, Ústředního spolku žen atd. Dovidáme se, že prostředky tohoto fondu vysychají...

LISTARNA REDAKČNÍ. Několik adres. Prosím, aby se nikdo redaktora neptal, smí-li mu poslat příspěvek. Předně neknuje se zájce v pytli, a za druhé redaktor vypadá jako nezdořák, když na takové dopisy neodpovídá. Pošli — uvidím! — **Česká inferiorita.** Na takové polemiky není vhodná doba a je to vlastně pletka. — **Mladý student, domnívající se, že má talent.** Je to v pořádku: dostat básně, za něž musím platit pokutu, protože nedostatečně frankovány; dostat básně a nevědět, co je v nich, protože jsou tak škrábány, že každé třetí slovo nečitelné? I talentovaný student může mít způsobu. — **V. A. Jarol.** »Podivný odkaz zemřelého přítele leží na mém stole. Lebka. Dnes ráno ji přinesli a nemohu se na ni vynadivat.« Tak začíná Vaše meditace. Nepotřeboval jsem dále číst tu nepravdu, ale přece jsem ji přečetl, abych Vám mohl říci, že každá řádka Vaší meditace je nepravdivá. A to nejsou slibné začátky beletristovy. — **a—** Neuveřejním Lemaitra; rukopis v administraci. — **F. B. K.** Neuveřejním. — **K. Jamin.** Chatrné. —

Nákladem družstva Pokrok, spol. s r. obm. - Tiskem knihtiskárny »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.), Praha.

Upisujte III. válečnou půjčku!

Na všechno obyvatelstvo naší milované vlasti znovu vznáší se výzva „Opatřte prostředky, kterých potřebuje k vítěznému ukončení války!“

Děle jednoho roku stojíme společně s našim spojencem proti celému světu nepřátel, který vytkl si zničití nás. Mohutné činy zbraní našeho vojska i loďstva, neobyčejné výkony hospodářské dodávají prvnímu válečnému roku a poskytují zároveň záruku, že světová válka skončí vítězně pro nás.

Těžké úkoly však ještě nás čekají!

Naši synové, naši bratři nasazují venku v poli svůj život za vlast. Ukořím nás, kteří zůstali jsme jest opatřiti nové peněžitě prostředky, abychom svým nepřítelům znovu postavili před oči nezlo- silu naší říše a neochvějnou vůli zvítěziti.

Jest příkazem cti pro každého v této veliké, pro naši budoucnost rozhodující době, vlastní všemi sloužití a pomáhatí, a kdo výzvy této uposlechně a válečnou půjčku upíše, nepřináší obět, nýbrž vá zároveň svému nejvlastnějšímu zájmu, nabýváje hodnot naprostě jistoty a skvělého zúročení.

Protož: Upisujte válečnou půjčku!

Upisujte sami a pomozte získávatí liknavé! Záleží na každém i nejmenším úpise. Každý musí dle nejlepších sil a majetku přispěti ke zdaru velikého díla. Také výsledek III. válečné půjčky musí se aším velikým rozhodujícím vítězstvím.

Třetí daně prostá $5\frac{1}{2}\%$

RAKOUSKÁ

ÁLEČNÁ PŮJČKA

splatná dne 1. října 1930.

odepsané banky přijímají

upisovací přihlášky

lí daně prostou $5\frac{1}{2}\%$ rakouskou válečnou půjčku v upisovací lhůtě od 7. října až včetně do opadu 1915.

upisovací kurs činí 93:60 a snižuje se tím, že banky vzdaly se provise, o $1\frac{1}{2}\%$ na 93:10.

zhledem ke kursovému zisku, který proti emissnímu kursu resultuje ze splaceného kapitálu jmenovitým obnosem, skýtá půjčka

roční zúročení více než $6\frac{1}{4}\%$.

upisovatelům povolují se co největší úlevy a výhody ve splácení a případném lombardování. ližší podmínky obsahují oficiální prospekty, jež možno obdržeti u všech bank.

PRÁZE, v říjnu 1915.

Česká eskontní banka.

Česká průmyslová banka.

. k. priv. česká banka Union.

Anglo-rakouské banky v Praze.

a c. k. priv. rakouského úvěrního

pro obchod a průmysl v Praze.

Zemská banka král. Českého.

Živnostenská banka v Praze

Filiálka c. k. priv. banky pro země rakouské v Praze.

Hospodářská úvěrní banka pro Čechy.

C. k. priv. banka a akciová směnárni

společnost „Merkur“ filiálka v Praze.

Pražská úvěrní banka v Praze.

Videňská bankovní jednota filiálka

v Praze.

Provádí veškeré bankovní a bursovní obchody a povoluje úvěry obchodní všeho druhu.

Vklady na knížky.

Vklady na účty běžné a žirové dle lhůty v povědění.

BANKA PRO PRŮMYSL PIVOVARSKÝ

:: V PRAZE II., Havlíčkovo náměstí číslo 25. ::
Telefony č. 758, 4886.

ODDĚLENÍ
ŠŤOVAC

Dělní důchodkova
banka ze s.č.č.

ODDĚLENÍ
ZBOŽÍ.

SANATORIUM d. Šimsy, Praha-Krč
lázně „VITA NOVA“ pro fisikal. a dietet. léčbu
chor. vnitř., srdeční, h. žaludečních, zvláště *ner-
vových*. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospektv.

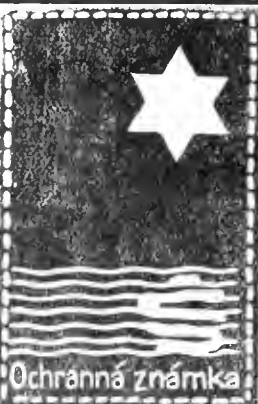
:: Ústřední záložna :: učitelstva českoslov.

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vklady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za
podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12. ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022 43

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

Sama

Kostka za 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zařle
zdarma Správa Noviny.

AKADEMICKÁ KAVÁ
BOHUSLAVOVA V PR
≡ doporučuje se ku hojně návš

(Místo zvláštního oznámení.)

VŠEM, kdož znali naši drahou,
dobrou, nadanou nejstarší dcerku

ANINKU,

s bolem sdělujeme, že umořena spá-
lou dnes svou něžnou dušičku vy-
dechla.

V CHÝNOVĚ, 20. října 1915.

KAREL a ANNA SVOBODOVI

48

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akciarý kapitál 80.000.000 K. Telefon č. 225, 3837 a j. Reservení a pojistné fondy přes 25.000.000 K. 23 f

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

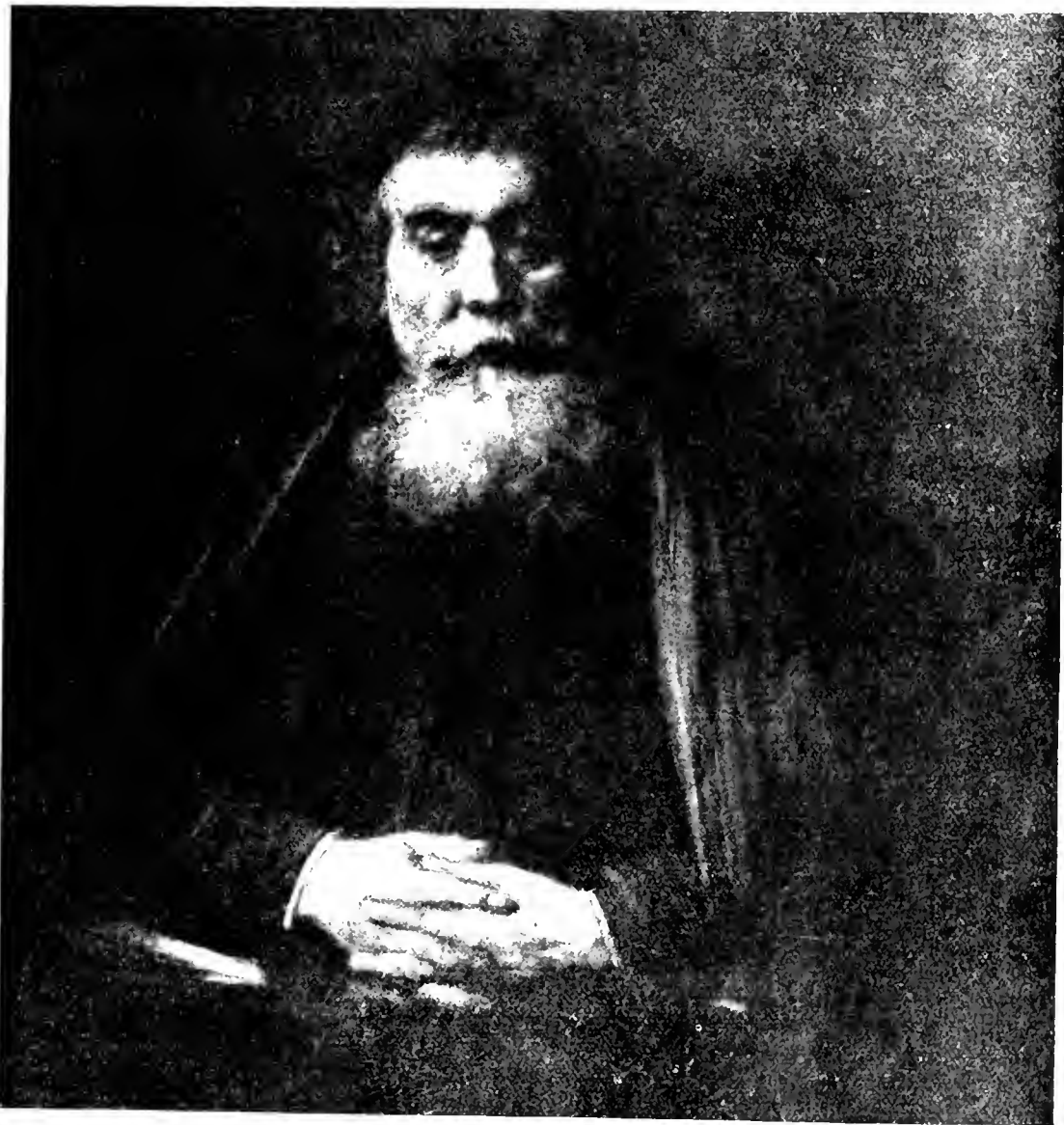
SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlate a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponů a tažených efektů, po-
slasovatelné papíry; promessy ku všemí tahum atd.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12 — ročně, K 3 — čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel fon 1240.

Rembrandt: Podobizna nějakého starce. Florencie (Galleria Pitti).

O NÁVRATECH.

Je prosakle studeným deštěm, rozuměle skucím větrem, nevrlé bledými tvářemi chodců to nedělní říjnově odpoledne, a zdá se ještě smutnější při pomýšlení, že ani děti nepujdou dnes ze školy a nenaplní ulici bezstarostnými hlasy.

Maško! Maškoóó! volá do průjezdu sousedního domu čtyřletý domovníkuv Jeník, ale Maška se neozývá. A pak už jen jedno jedině mne čeká, kdykoli přistoupím k oknu: Děšť, listi žlutě vířící v duchem, nečetní chodci, kteří kamsi pospíchají.

Podobne jejich temným, v mlze předčasněho soumraku se rozplývajícím stínům jsou mě myšlenky. Všichni kamsi pospíchají — a dlouho tiše chodím samovazbou svého pokoje. —

Ne, vracej se! — Všichni se vracej! — Na každého nebo každou z nich někdo čeká, a potom rekne v rozhorlení, které je jenom skořápkou lásky. Že už jdeš! A potom se rozhorlení i odpověď rozplynou v dvojím úsměvu, a dovrší se ta podivuhodná věc, která se jmenuje návratem.

Chodím dlouho tiše samovazbou svého pokoje a myslím si, že bych se chtěl k něčemu sám někým navrátit. Soumrak houstne a šíří se ze všech koutů, a s ním jako by chladně ruce sahaly k nitru. Myšlenky mechanicky se rozvíjejí a splétají: —

Je mnoho různých návratů, ale všechny jsou podivuhodné. Něco o nich četl jsem i v pohledu zvířat. Maj bože, kolik to už je let! Přinesli ho k nám jako malé štěně, celé černě, jen s jedinou bílou skvrnou na vypuklém čelíčku, na němž se tak směšně křabátila kůže. Byl už statný mladý pes, když provedl dvakrát po sobě to darebáctví s kuraty. Služka se necitila hněvem, když spatřila už druhé zakousnutí, a polila ho vařící vodou, jak jí právě nesla do prádelny. Plazil se po břichu a kňučel tak úpěnlivě jako když dítě pláče. Potom jako by se po něm země slehla, a trvalo to řadu dnu, než byl objeven ve vzdálené vesnici. Od tamtud pocházel a tam se dovlekl v bolestech do boudy své matky. Nyní tam ležel, ještě zpola omámen, a ona ho lízala po celém těle, nevšímajíc si až na temně výhružné zavrčení nás diváků ani v nejmenším. Víím, že jsme tehdy mnoho mluvili o tom návratu, v němž zvíře i po letech uhodlo jednu jedinou cestu, rozpomnělo se na ni, když bylo šleho bolesti. — Je mnoho různých návratů!

Chodím pokojem, jenž zcela již z temněl, a myslím na jiného psa, bílého ovčáka, a na jedno ráno, kdy on jediný vyběhl za mnou odcházejícím. Znalí jsme se nějaký čas, a musil jsem po něm házet kamením, když jsem chtěl, aby se vrátil, — on jediný, který mne vyprovázel z domova. Dal si konečně říci, ale ještě dlouho jsem viděl jeho chytrou bílou hlavu, jak nepohnutě seděl prostřed cest a díval se za mnou, — on jediný. — Je mnoho různých návratů!

Na ulici rozsvítili plyn a bledé reflexy od oken lehly stropem mého pokoje. Ale v scenérii deště, listů vířících ve větru, nevrlých chodců a zimy sahající až k srdci nic se nezměnilo, a já pokračuji v procházce pokojem a v myšlenkách o návratu: Znal jsem před lety jednoho hochu, tehdy kvintána, bydlil u staré dobré tety a neměl v umyslu dělat ji zármutek. Slovem, byl to řádný hoch. Ale právě v té době, kdy se v duši chlapce-

mnocha probouzí nový život, do jejich třídy přišlo několik nových spolužáků ze sousedního většího města, a ti znali mnoho slov vábivých pro všechny, v nichž právě procitali muži. Sblížil se s nimi, a po několika dnech vrátil se za deštivého večera z odlehle končiny města s hořící hlavou a se sklopeným pohledem. Čím blíže přicházel k domu své tety, tím těžší mu byly kroky, a když stál už před prahem, říkalo mu cosi v jeho nitru, aby šel zadním vchodem. A pak ještě musil odbočit do zahrady a chodit tam neslyšně tak dlouho, dokud oknem neslyšel tetu, jak se ptá sama sebe: «Kde jen dneska vězí ten hoch?» Vešel tedy a pozdravil, drže se co nejdále od lampy, ale teta přece udíveně zvedla hlavu: — «Je ti něco?» — «Ne,» řekl stisknutým hrdlem a odešel před jejím mlčelivým, vytrvalým pohledem do vedlejší místnosti. — Jsou různé návraty!

Ulice nyní již úplně vymřela, jen dešťové kapky stékají stále stejně po skle okna i lucerny naproti, a žluté listi, teď černě proti plynovému světlu, sráženo větrem stále stejně snáší se k dlažbě s řídoucích akátů. Jsou to stále tytéž myšlenky, jež se navazují na sebe, a vlastně jen jediná myšlenka — o mnohosti návratů, o bohatství vyřčených i zamlčených citů, které jest v nich, o největší jejich radosti a o jejich tragice. Jsou návraty okamžiku a návraty let. Znal jsem syna, který už dávno byl tvrdý, ba spíše docela bezcitný k svému otci, a zůstal takový i za jeho vleklé nemoci, dokud jednou neočekávaně nevstoupil do otcovy ložnice a neuvídel, jak on sedí na posteli hrozně jaksi sestárlý, shroucený do sebe a droboučký jako hoch, — jeho kdysi tak silný otec. Tak ho dosud nikdy nedovedl uvidět. A potom nějaká tajemná síla, jež byla mocnější než ostých probuzeného citu, nutila syna, aby hladil ta drobná, shroucená záda a opakoval znovu a znovu jedině jméno hlasem plným vzlykotu, hlasem stále se přerývajícím: «Tatínku!» — To byl návrat jediného okamžiku, ačkoliv nemohl být zapomenut lety.

Ale jsou návraty, které pouze v letech mohou uzrátí a okamžikem vyznívají. To jsou návraty z ciziny do vlasti. Pamatuji se na jednoho dělníka, který pravou bouří nadšení uvítal harmonikáře za českým pomezím a chtěl si dát hrát národní písničku za písničkou. — «Vždyť jedu z ciziny!» řekl na protest spolucestujících ve vlaku, a mluvil o řadě let, která tam prožil. Nepomohlo to docela, k hanbě všech nás, kteří jsme tehdy dostatečně nechápali psychologii návratu.

— Jest mnoho různých návratů! Také takové, které vždy zůstanou jen snahou, jenom snem. Myslim na ně nyní, kdy mé kroky znějí už do noci, — myslím na ně a na největší z nich, který bible napověděla vyzváním: «nebudete-li jako děti!» Myslim na návrat k prostě, prvotní radosti ze života, kterou znala dětská leta, na návrat k slunci, které jim svítilo, a bylo zároveň vnitřním světlem všech tváří jimi viděných.

Ale sluncem tím byla tehdy patrně sama dětská duše, čistá a nevědomá, promítající svoji čistotu a nevinu své nevědomosti do celého vnějšího světa. Není tedy návratu ze samovazby vybudované poznáním let! — a já se snažím smířit se

s touto poslední myšlenkou o tragice největšího návratu.

Než do oken deštovými krupěmi a svadlým listím bije potom vítr tak poplašeně, že je třeba přehlušit myšlenku myšlenkou. A já znovu počínám chodit prázdnem své samovazby a říkám si co nejhlasitěji:

— Bylo by dobře konečně se již někam navrátit. Bylo by dobře —!

A venku temnou nocí souhlasně skučí podzimní vítr.

Jaroslav Svoboda.

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍROVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XIII. RUDÝM MOŘEM DO ADĚNU.

Většina cestujících z naší lodi v Port Saidu vystoupila, jedni, aby si prohlédli Port Said, druzí, aby loď nadobro opustili, dosáhnoucí cíle své cesty. Port Said, jak jsem jej viděl z paluby, úplně mne zklamal, právě jako celé africké pobřeží, pokud je bylo možno z naší lodi sledovat. Skupina evropských domu odpuzovala mne z povzdálí do té míry, že jsem ani neuznal za dobré jít se do města podívat. Také Hněvkovský zůstal na palubě. Přístav sám nelišil se od přístavu našich, až na ty lidi, kteří se tu okolo hemžili. »Ale spoň nějaké palmy kdybych uviděl,« pravil jsem si, »snad bych také se šel ven podívat.« Zůstal jsem na palubě, pochutnáváje si na egyptských cigaretách, a sledoval jen přístavní ruch. Ani jsem netoužil sbíratí turistické dojmy a pozoruje tak život arabských dělníků, viděl jsem něco, co neviděli zase ti, kdož rychle proběhli několika ulicemi města. Můj klid nešel na mysl zvatlavému Teufeldruckovi, který mi nemohl odpustit, že já — malír — nejdou se podívat do města; to že bych teprve prý viděl věci! Při tom ukazoval mi tropický klobouk, jež si koupil, a šimral mne pštrosím pérem pod nosem. Potom je podržel s komickým postojem před mýma očima, volaje: »No? co? to by se nemělo vymalovat?«

»Čert aby tě už vzal,« povídám mu hlasitě po česku, a on na to, nevěda, co říkám anglicky: »Jéz, jéz.« Většina pasažérů, kteří se na loď vrátili, aby v cestě pokračovali, přinesli si z města tópi (tropickou helmu), jak tomu říkali. Pasažéři Iruhé třídy jeli vesměs do Port Saidu, akže společnost hodně prořídla. Vyjímaje kapitána, lodního lékaře, tři Angličany s lámou a toho Teufeldrucka, nezůstal již nikdo na lodi. Ovšem, ve třetí třídě byli ještě Habešané, kteří jeli až do Džibuti,

nedaleko Aděnu, a odtud pak do Somálska a Habeše.

Byl asi 6 hodin večer, když zase ustal veskeren ruch na lodi i okolo ní, když zavládl zase bývalý pořádek a když loď mohutným hlasem sirény oznámila, že opouští přístav. Nikdo se s námi tentokrát ne loučil, pouze na přeplněné ohromné anglické lodi, která právě do přístavu vjížděla, dav lidí mával šátky a voláním nás pozdravoval. Zvolna míjeli jsme parníky, odhadující dle vlajek, kterému státu která přínáleží. Konečně vyjeli jsme z přístavu a pluli hodně širokou úžinou, po jejíž obou stranách zřeli jsme písčité břehy a močály.

Byl zase zcela klidný letní večer, slunce chýlilo se k obzoru. Vzduch, který vanul, byl takřka horký. V kabinách bylo nesnesitelné dusno přes to, že v nich stále pracovaly elektrické větrníky. Celé dvě hodiny, co jsem stál na palubě, krajina neměnila svou tvárnost. Po obou stranách úžiny táhly se nekonečné písčité pouště, někdy zjevila se pouze ojedinělá palma. Také jsem zpozoroval, že po břehu vede železnice, neboť právě hnal se tam stejným směrem s námi vlak plnou parou. Po krvavém západu slunce nastal úplný večer. Ve všech oknech jedoucího vlaku zářilo světlo. Z komína lokomotivy vybleskovala záře, která osvětlovala kotouče vycházejícího dýmu, protkávaného srščími jiskrami. A již jeden ze služebnictva oznamoval zase zvoncem, že se podává večere. I na jídle bylo patrné, že jsme dosáhli afrických břehů, neboť mezi jiným bylo podáváno tropické ovoce, jako banány, ananasy a j. Kapitán nebyl zase přítomen večeri, neboť musil být ve službě, když jsme vjížděli do průplavu Suezského. Siréna, která začala houkat, vyrušila nás všechny od večere, abychom se šli podívat, co to znamená. Když jsme vyběhli na palubu, oslnilo nás světlo reflektoru, pocházející z lodi, která jela proti nám a kterou osvětloval zase náš reflektor. Houkáním sirén obě lodi se navzájem dorozumívaly. Úžina, kterou jsme se protahovali, nebyla širší než co dvě velké lodi mohou se vzájemně vyhnouti. Každá loď, která jela proti nám, zastavila se, kdežto my jsme nesmírně pomalým tempem jeli. Vyhlíží to jako pocta lodím, které přijíždějí z Evropy. Celou noc, každou čtvrt hodiny i častěji, potkávali jsme nějakou cizí loď. Je to tak časté, že pasažéři se již ani vzájemně nepozdravují.

Z pouští, které se rozprostírají po obou stranách průplavu, zavanul tak horký vzduch, že nikdo z pasažérů nemohl spát

v kabině a každý vlékl svůj uzlík po schodech na palubu, aby si tam někde rozeštlal ke spaní. Chvilí co chvíli budilo nás prudké oslnivé světlo reflektoru a hlas sirény. Nemohla dobře usnouti, procházel jsem se po lodi a zašel jsem se opět podívat mezi Habešany. Avšak rychle jsem odtamtud odešel, vida tu ležet v objetí dívky a jinochy, kteří prožívali tropickou noc. Vrátil jsem se na své místo, nedaleko pověstného Teufeldrucka, který vida mne belého světlem ozářeného, volal, že bych to měl vymalovat. Spějí, fotr, napominám ho po česku. A on na to: Vós? Slip vel, povídám po anglicku (píší, jak se vyslovuje: Spěte dobře). On zase: Jéz, jéz. (Ano, ano.)

Noc tato byla nekonečně dlouhá, každý se převaloval, potil se, vzdychal. Zvláště pan Zábava, jak jsem tomu zvěrolékaři říkal, dovedl zazívat tak hlasitě, že se nikdo v okolí nezdržel poznámky. Konečně svítalo. Dálo se to s neobyčejnou rychlostí a než jsme se nadáli, slunko se vyhouplo nad nekonečnými pouštěmi, kde byl písek navát v podobě sněhových závějí.

Po břehu, kde chvílemi aspoň zazelela se skupina chudobných palm, letěli na koních dva arabští jezdci směrem k Suez, kde za nedlouho asi na hodinu stála naše loď.

Když opustili jsme Suez, celý den ještě bylo možno sledovat vysoké, hornaté pobřeží Arabie se strany východní, Afriky se strany západní. Barva břehů byla žlutočervená, moře modré. I další noci byly nesnesitelně parné, dni oslnivé slunné. Na druhý den břehy však již úplně zmizely z obzoru a pluli jsme zase širým, modrým mořem.

Pátý den, co jsme odjeli z Port Saidu, objevil se na obzoru zase světložlutý pruh země, ke kterému loď spěla. Habešané nebyli k poznání. Mluvili s prudkými pohyby a divokým rozčilením. Vlasy nečesané, čisté bílé přehozy přes těla, ženy celé šafránově ožlucené. Hrdla, ruce i nohy ověšeny spoustami primitivních šperků. Na zemi přepočítávali hromady zlatých paundu (liber), které na cestách vydělali. Musil jsem jim závidět, neboť takových paundu měl jsem jen 6 144 korun, a to pro dva lidi, z čehož ještě případně téměř polovička na nápoje, kouření a hlavně na zproprátné za dobu jednoho měsíce, než dojdeme na Ceylon.

Když loď naše zastavila v moři nedaleko Džibuti, vlastní našich Habešanů, a když nám oznámil kapitán, že se tu zdržíme až do odpoledne, rozhodl jsem se loď

na tu dobu opustiti a podívat se na domorodě město Afričanů.

V přístavní části Džibuti stálo několik budov náležejících francouzským úřadům. V těch arci žádné zalíbení jsem nenašel, avšak za nimi rozkládalo se na poušti vlastní domorodě město Džibuti, v jehož primitivních ulicích, ve výhni slunce, ve žhavém písku stál jsem u vytržení. Město! Je to několik set domečků upletených z palmového listí, které nevíme ani kde se tu vzalo, protože ni jediného stromu daleko široko jsem nespatriil. V ulicích, můžeme-li se tomu tak říkat, hemžili se čokoládoví Muslimani, většinou tak od slunce vysušení a hubení, že jejich nohy podobaly se halčám, nebo čapím nohám. Kostí jejich byly potaženy suchou černou koží, která šustila, když jsem po ní přešel rukou. Muži měli na hlavu i na tělo většinou lehké muselínové bílé neb barevné přehozy. Celé skupiny žen, mužů a dětí válely se v písku, pokud možno v nepatrném stínu, jež vrhala na zem slaměná bouda. Některou ulicí kráčeli dva nebo tři velbloudi, kteří svojí postavou převyšovali stavení domorodců. Jejich klidná, vážná a kolibavá chůze vskutku podobala se korábu na poušti. Na jiném místě umístěna byla celá velbloudí karavana. Těla velbloudů lině a bez pohnutí ležela na písku, málo se od něho barvou lišice, jen dlouhý krk trčel do výše na kterém se otáčela zvolna hlava, s neobyčejně jasnými a čipernými vyboulenými očima, s výrazem dobroty.

Některé boudy zřízeny byly jako kavárny, majíce podobu kulny se tří stran uzavřené. Každá byla domorodci v pravdě natřísknuta. Z některých domků vybíhaly za námi domorodě nevěstky, které se nám nabízely, odhalující na hlučné ulici své vnaďy. Jinde v písku a v záru slunce váleli se po celém těle nemocní žebráci. Z některých domů vytékaly zapáchající potůčky, a chvíli co chvíli hrozný zápach uhořel člověka přes nos. Jakž by zde neřádila epidemie cholery? Právě, když jsme zahýbali mimo jednu kavárnu, šel proti nám zástup lidí, v jehož středu na všechny strany oháněl se náš Němec, s helmou na hlavě a s velikým slunečníkem nad sebou. Stal se tam obětí nevěstek a obchodníků a způsobiv za to výtržnost, byl nyní terčem posměchu a vtipu celé ulice, která ho provázela. Jakmile jsme spatřili, že by nás chtěl volat na pomoc, honem jsme se ztratili, abychom se nedostali do stejné s ním situace. Když jsme tak asi hodinu procházeli učiněným peklem, nemohl jsem již déle slunce vydržeti. V hlavě mi jen hučelo a

ve spáncích krev hlasitě bubnovala. Ačkoliv jsme přiznávali, že ty evropské tópy (helmy z korku) jsou výbornou ochranou proti slunci, přec nechtěli jsme si jich porýdit, nepovažující se za evropské turisty, ale za lidi, kteří se hodljaji zdejším poměrům úplně přizpusobit.

Po této neobyčejné procházce rozloučili jsme se s Habešany, kteří s námi jeli po lodi, a vrátili jsme se na palubu. Loď brzy na to odjížděla. Po palubě chodil Němec všecek rozčilený a divý, každému vypravoval, co se mu přihodilo, jakoby žádal, abychom se postarali o nápravu dříbituských domorodých nemravu. Ovšem že se mu každý po straně zasmál. Němec se stále ještě zlobil, když už zase loď brázdila vody Rudého moře, zanechávajíc za sebou dlouhou, bílou zpěněnou cestu, způsobenou ledním šroubem. Když i Habešan loď opustili, bylo na ní jako po vymření. Jen několik nás v první třídě. Na druhém břehu Arabie, který se přibližoval, bylo zřít palmovou vegetací, která za krátko přestala. Asi za hodinu stáli jsme již v přístavu města Adénu.

Vlastního města Adénu nebylo vidět, pouze nad několika uhelnými skladišti a několika lloydovými budovami strměly vysoké hřebeny černých, holých, zubatých skal. Po stromu nebylo památky. Na silnici, která vedla z přístavu na úpatí těchto skal a která v nich kdesi v prusmyku ústila, zvedaly se kotouče prachu, neboť tam ujíždělo tryskem několik dvoukolových vozíku, vždy o jednom malém arabském koni, aby dosáhly přístavu a odvezly několik z našich cestujících na krátkou prohlídku do vlastního města Adénu, který ležel za těmi pitvornými černými skalními hřebeny.

Rozhodl jsem se, že zůstanu na lodi. Budu tudíž o Adénu vypravovat až po dvou letech, při svém návratu do vlasti.

Musili jsme také šetřit korunkami, které nám zbývaly do začátku v nové vlasti, do přetěžkých začátků, jejichž koncu jsme neznali.

★

AROSLAV ROKYCANA:

SPANILÁ JSI, VLASTI MÁ — —

Vzpomněl jsem si na píseň tu z let mláde, když jsem se probíral — opravdu s chutí a velikým úsměvem — knihou profesora K. G. Volka: *Geographisches Wanderbuch* (nákladem B. G. Teubnera v Lipsku). Autor popisuje český útvar ústřední Evropy a položil před ním výňatek z díla prof. Raase: *Vor der Sündflut*.

»Kdo kdy s porozuměním a s otevřenými očima cestoval krajem českého siluru, dozná, že kraj ten je jediný svého druhu a nápadný mezi všemi

krajinami Evropy. Jakoby ležel mohutný široký balvan z prastarých dob mezi Plzní a tokem Vltavy sverázný to kus země, kde toky Vltavy a Berounky korvta svá zarizly.

Výše rozložena rokličina, roubená žulovými stráními, skrývá se zraku daleko teprve za břehy labyskými pod vrstvami křídového útvaru.

Sklon vrstev je veskrze značný, málokde pod 30°, nejčastěji až k 90°, a přece sledovati možno vrstvy ty v určité posloupnosti a přesnosti.

Kraje od Karlova Týna až k samé Praze jsou tak puvabné, že každý cestovatel nabývá přesvědčení, že nenajde v celé Evropě obrazu tomu podobného. A tímž dojmem působí i stará, silurová Praha královská s Hradčany, s věžemi a paláci.

S takovými obrazy, s jakými se setkáváme na březích Berounky, Vltavy a v královské Praze, s takovými obrazy nepotkáme se už nikde jinde, neboť jsou ojedinelé na naší pevnině, tak jako ojedinelý je ten silurový útvar, který tam na nás hledí zpod mohutných vrstev mnohem mladších hornin.

★

THEODOR KÖRNER:

ROZLOUČENÍ SE ŽIVOTEM.

Když jsem v noci ze 17. na 18. června 1813 ležel těžce zraněn a bez pomoci v lese a domýval se že zemru.

Ret bledý chvil se — rána má je vřelá
a cítím v tluku srdce ochablého;
zde stojím na hranici žiti svého,
Jak, Pane, cheeš, já vzdal se tobě zcela.

Tak mnohá vidina kol zraku spěla;
sen krásný bude nářkem pro mrtvého, —
Jen odvahu! Čím duše má se chvěla,
zde nemůže mít žiti konečného.

A co mne tady svátosti svou jalo,
proč moje srdce mladým žarem vzplálo,
ať Svobodou či Láskou se to stalo!

Teď jako seraf před mnou plane skvěle;
a jak se smysly trati zvolna v těle,
dech odnaši mne k výši zruzovalé.

Preložil Václav Brtník.

LADISLAV QUIS.

II.

Význam jeho jest jinde.

V literatuře každého národa, byt byla sebe pestřejší, rozházená a na prvý pohled bez souvislosti, lze přece vystihnout snahu po pevné tradici. Tvurci její tvoří ji mimovolně — zúmyslného přejímání pochodní z ruk generace starší silami mladšími není — ale stává se, že takový spisovatel přehlížeje časem svou dosavadní činnost a hledaje pro ni genealogii v literatuře, najde řetěz jmen, v nichž určitě cítí bit svou krev, vidí u nich způsob svého letu i cíl svých snah — slovem: pozná rodové příbuzenství.

Povolání existenčním vedlo Quise z literárního střediska českého do malého venkovského města. Dokud byl živ velký přítel jeho Neruda, psal Quis verše, neboť Neruda byl neodbytným popoháněčem a zahálet přátelům svým nedovolil. Pro Humoristické Listy vynutil na Quisovi cyklus veršů o Hloupém Honzovi, pro Poetické Besedy Ballady, Písničky, Třešně; — když Neruda zemřel, Quis osaměl a umrl. Činnost jeho byla uzavřena, začal vzpomínat. Dvojdílná Kniha vzpomínek, vydaná nakladatelským družstvem Máje, jest melancholickým epilogem původní činnosti Quisovy a přehledem jeho lidské pouti. A vzpomínky na drahého Nerudu jsou největší částí knihy.

A pro sebe jako literát začal hledat genealogii v dějinách našeho verše. Přišel k Havlíčkovi, jehož básnický význam vyzdvihlo několik roku před tím mladé tehdy hnutí realistické. Jenže se znalo v širší veřejnosti vlastně jen jméno a slabý svazček veršů a prosy Havlíčkovy, vydaný v zlatých dobách Svatoborem (1870). Quis podjal se práce neuvěřitelné: v prázdných chvílích, které mu advokacie ve venkovském městě nechávala, vzdálen všech pramenu, odkázán jen na cesty do Prahy a písemnou pomoc dobrých lidí, začal shledávat básnickou činnost Havlíčkovu — a souhrn té práce vydal roku 1897 — *Básnické spisy Karla Havlíčka u Šimáčka*. Bylo to zjevení: kniha krásně vypravená, shledaná s láskou oddané duše, komentovaná pilností přímo německého profesora — rázem jsme viděli, taktéž to musí být vypraveno vše, co v literatuře cenného máme, kniha ta že je vzorem pro všechna disiecta membra našich klasiků, nápravou dávných stesku bylo hnuto a krásně hnuto. Quis nám dal Havlíčka básníka, vydání jeho bylo mocným popudem a vzorem k monumentálnímu podniku Laichterovu *Čeští spisovatelé XIX. století*, v němž Quis vydal Havlíčka podruhé, tentokrát i s celou beletrií a kritikou jeho.

Za stejných podmínek připravil i korespondenci Havlíčkovu k tisku. Kniha má přes puldeváta sta stran, dílo píše ohromné — ale přece jen torso. Ne však vinou Quisovou: tiskové poměry a netečnost odběratelstva překazily vyjítí dílu druhého. Ale i tak možno říci: ze všech Havlíčkových pomníků v Čechách jest tento Quisem postavený nejdůstojnější a nejdražší.

A takový pomníček, po případě pamětní desku, dal každému drahému jménu, u něhož se zastavil, hledaje svou genealogii v dějinách literárních. Vydal oba Čelakovského Olilasy, Koubkovu Básnickou cestu

do pekel, Šolcovy Prvosenky. A zase: co tu práce, co tu lásky, jaká svědomitost! Na př. u Šolce — podívejte se na přehled otištěných prací Šolcových dle časového pořadí a místa jich uveřejnění na konci knihy (Prvosenky ve Světové Knihovně) — celých devět stránek a kolik měsíců tuhé a nímravé pily v tom! Kdo by chtěl vydat Šolcovy spisy sebrané, sáhne jen po tomto seznamu a má dílo hotovo.

Pro budoucí
poutníky a poutnice
urovnávat silnice

bývá někdy skutečně až sebezapřením. A čest těm, kdož to dovedou.

A je zřejmo, že Quis musil postavit pomník i drahému svému Nerudovi. Všecko přikazovalo mu — svědomí jeho nejvíc. Že máme dnes důstojné a úplné vydání spisu největšího z našich klasiků, je zásluhou Quisovou. Že se vzdal advokacie v Přebouči a přestěhoval do Prahy, byl plán těchto spisů dojísta jedním z prvých důvodů. Pokud zdraví dovolovalo, shledával a vydával díl za dílem — a Neruda každým dílem rostl jako pěstitel kulturního člověka českého — největší ze všech, co jich kdy náš národ měl. Když přišla nemoc, našel Quis spolehlivého pomocníka v Rožkovi, jenž dílo to dovedl dle jeho návodu a rozvrhu ku konci.

Taková byla literárně historická činnost Quisova. Činnost, již provází mnoho lopoty a jež přináší málo slávy. Ale zamyslí-li se člověk nad ni, nedal by jí za deset knih veršů, ba, často ani za celou původní činnost kteréhokoli slavného našeho básníka.

— by —

★ JASNÉ POJMY.

(Příspěvek ku slovníku vzdělaného člověka.)

O mladém pianistovi-virtuosovi Bedřichu Smetaně napsal: Příroda nezná skoků, ani u hudebních talentů. Učítí se a učítí se, toť jediná rada, bez níž nic řádného se nedokáže. Učení nemá konce, praví Schumann ve svých zlatých domácích pravidlech pro mládež. Bylo by tedy pro našeho mladého koncertistu lépe bývalo, kdyby se byl ještě trochu učil, než vystoupil na veřejnost... Jeho vlohy mu pranic nezpomohou, nebude-li se s železnou pilností učítí.

O virtuosnosti vůbec Smetana napsal: Doba jednostranného virtuosství, kteráž mnohý marnivý talent místo do chrámu umění na bezcestí pouhé spekulace zavedla, bohudíky již jest na sklonku, a kdo nyní ještě srdce jímatí chce, musí býti umělcem v pravém smyslu toho slova. Musí nám osvědčiti, že vznešená mluva takových duchů, jako byli Beethoven, Mozart, Schumann a j., jest také mluvou jeho srdce, že snažení jeho směřuje k nejvyššímu cíli a že mu nikdy nejde o pouhý prospěch, jakž kyne z vrtkavé přízně obecenstva.

ŽENSKÁ BESEDA.

ZA ZDENKOU WIEDERMANNOVOU-
MOTYČKOVOU.

Málo kdo věděl, že vážně churaví, jen několik bylo těch, kdo tušili, jak těžko žije. A proto zpráva o její smrti zasáhla jako blesk a litost zaplavila nám nitro. Zdálo by se, že doba, v níž žijeme, učí nás s jakýmsi klidem přijímatí temný zjev smrti, nyní tak častý mezi námi. Nemí tomu tak. Když neúprosná smrt vyžádá si život tak ušlechtilý, vysokým ideám, obecnému dobru, nesobeckým cílům zasvěcený, jako byl život této naší mrtvé vůdkyně a buditelky, přistupuje ku přirozené bolesti pocit bezmezné ztráty, nenahraditelné škody, silné litosti, podobný asi pocitu nad zničením jedinečného díla uměleckého nebo jiného kulturního statku, jehož ztráta dotýká se ne jedince, ale širokého okruhu lidské společnosti. Ale když osušíme slzy první litostí a mysl naše přestane se na okamžik zabývatí smutnou událostí konce, kdy život zesnulé zjeví se naším zrakům jako uzavřený celek, neubráníme se dojmu harmonie a krásy, třeba truchlivé, která spočívá v te jednotné a ušlechtilé linii celého života Zdenky Wiedermannové-Motyčkové. Od svého mládí, pochopivši a plně prociťvši bidu svého pohlaví, věnovala dílu jeho osvobození všechny své síly, svou mozek i své srdce, neodstoupivši ani na okamžik, věrná a vytrvalá až do konce.

Ona věděla, co jest to umění se pro ideu odvažovati a umění pro ideu trpěti. Ji nebýla frasi tato slova Ellen Keyové, uvedená při založení Jednoty učitelek a ne nadarmo znovu připomenutá při ustavení Pokrokové organizace žen. Ji byla heslem tato slova, ano více, ji byla životním osudem. Ona se odvažovala pro zlepšení osudu tisíců svých sester, odvažovala se všeho, co může stihnouti nositele myšlenky pokroku, všeho, čím společnost šosácká, požívačná a sobecká trestá toho, kdo se odvažuje nésti světlo v holých dlaních. Nemusela zažiti osamocení, posměchu, nepřátelství, nedostatku, kdyby byla šla s mělkým proudem, kdyby se byla starala jen o své dobro, ale nebyla by tou Zdenkou Wiedermannovou-Motyčkovou, která, ač mrtva, bude žit navždy v srdcích tisíců žen i v úctyplné paměti muže opravdu pokrokových. Odvažovala se i trpěla pro ideu. Trpěla neokázale, oddaně, jakoby samozřejmě. Nám je toho hrozně líto, vzpomeneme-li všeho, co zkusila, zvláště poslední dobou. A přece naše doba nedovede změřit její utrpení. To jednou až budoucnost odváží, jako odvážila utrpení Boženy Němcové. Pravím otevřeně, že neujdeme my současníci a současnice její soudu budoucnosti, že jsme ji, obtížená, lépe a více nepomáhali nésti její břímě. A přece, ač zdá se to protikladem k tomu, co jsem právě napsala, i v tom utrpení jejím je zákonost. Nejdražší statky lidstva, svoboda svědomí, volnost národů, rovnost a bratrství, neplatily se nikdy lacino. Také snahy za osvobození ženy draho se platí. Zdenka Wiedermannová-Motyčková je platila celým životem i svou předčasnou smrtí.

Jak byla tichou a pokornou trpětkou, tak skromnou byla vůdkyní. Vlastní sláva, popularita, čelné postavení v ženském světě nikdy nebyly

pohnutkou jejich cínu. Byla hlasatelkou i první služebnicí své idey. Všim bylo jí dílo, vlastní osoba nicím; své vudcovské místo častokrát chtěla opustiti, kdykoliv se jí zdálo, že by toho prospěch ženské věci vyžadoval, nebo že by se našla osobnost vhodnější. Ale nebylo a nebude lehko jí nahraditi.

Její snahy však nevyčerpávaly se otázkou čistě ženskou. Byla stejně oddanou učednicí jako horlivou propagátorkou a věrně lnula k zásadám toho, kterého po celý život uznávala za svého mistra a učitele, a kulturní i ethické snahy strany, k níž celým svým myšlením náležela, měly v ní nacházenou šřitelku a obhajkyni.

U lidí, nichž práce věnována je veřejnosti, zapomíná se snadno, že činnosti touto, býjí sebe intenzivněji, nevyčerpává se ještě jejich život. Kdo znal Zdenku Wiedermannovou jako publicistku, jako propagátorku snah feministických, jako řečnici, zakladatelku Jednoty učitelek, Divčí Akademie Pokrokové organizace žen, vydavatelku Ženské Revue a Práva Ženy, neznal ji ještě úplně. To mohl říci jen ten, kdo znal její velké lidské srdce, kdo věděl, jak tato žena veřejnosti veškerou svou láskou, celou svou duši kotvil v kruhu své rodiny, jak bezutěšně později truchlila pro smrt svého chotě, jak se purno chvil při myšlence na ztrátu dítěte. I v tom je nám vzorem, záštitou, argumentem proti těm, kdo nám upírají ženství proto, že se domáháme plného lidství.

Buď s bohem, drahá, milovaná vůdkyně, a buď bez starostí o své dílo. Vychoválas dedicky své myšlenky, které s Tvým jménem na rtech pujdou veštké novým bojem - a Ty již bez bolesti, tíže a klidně odpočívaj!
Vera Vašová.

PŘEKLAD ZE SOLOVJEVA.

(Vladimír S. Solovjev: Duchovní základy života. Přeložila a úvod napsala Anna Tesková. Josef Pelcl, K 2.—.)

Solovjev, v mládí pozitivista, materialista a atheista, prostudoval co nejbliž u pramenu západní a také orientální filosofii a ve své vlasti vynikl tím, že nechtěl být pouhým ohlasem přečtených filosofů cizích, nýbrž jal se řešit základní otázky filosofické sám svým způsobem. Učinil to na venek bez okliky, kterou vidáváme u jiných. Filosofové totiž vždycky nejorve odklizejí, opravují a převracejí. Ukáže se, že soustava názorů, na nichž se budovalo, byla špatná, že nutno se zřici dosavadních pojmů a věr, a že naše myšlení musí se dát docela jinou cestou. A když se to nejlépe dokázalo, filosofum najednou se zazdá, že pobořili víc, nežli by mohli uvalit na svou odpovědnost, a tu pak nějakou důvtipnou zatáčkou, nějakou postranní stezkou dovedou své lidi zase pěkně tam, odkud se vyšlo: k týmž pojmům a věrám, jež zdáli se porážet. Řekli, že je odzvoněno metafysice, ale brzy přispěchají vysvětlit, že vzhledem k těm a těm okolno-

stem přece jen trochu metafysiky můžeme provozovat. Řekli, že člověk je naprostým pánem sama sebe, a že se ničím nemusí omezovat ve svých činech, ale honem ujisti, že právě jako naprostý pán sama sebe bude se oddaně řídit zákony a společenskými požadavky. Solovjev prošel onou první částí filosofického postupu za svých studijních let a ve chvíli, kdy vcházel na dráhu filosofického spisovatele, byl odhodlán již jen filosoficky dovozovat, jak nutně a správně vyvinuly se náboženské nauky, od nichž se v dočasném mladém zaslepení odvrátil. Vytkl kdesi svůj cíl velmi upřímně: Oduvodnit víru našich otců, aby byla povznesena k novému stupni rozumné uvědomělosti; vyložit, jak ta stará víra, oproštěná z pouhými místní oddělenosti a národní samolibosti, spadá v jedno s věčnou pravdou všeobecnou – to je celkem úkol mé práce.

A tak i dílo, jež vybráno vhodně k českému překladu. *Duchovní základy života*, obsahuje v podstatném souhrnu jen to, co podávají křesťanské katechismy, a to katechismy výslovně katolické barvy. Ale kdežto katechismy se opírají o zjevení a výroky svatých písem, Solovjev jako věrný žák svých filosofických mistrů přísahá na kritický rozum, jest od předu neochvějně přesvědčen, že s ním dospěje k týmž koncům. Řecký fyzik tvrdil, že by potřeboval toliko bodu, na nějž by se postavil, a že by si troufal hnout světem s jeho místa. Tím bodem je Solovjevovi jsoucnost boží. Stačí mu, že naše svědomí, naše ethická touha neobejde se bez boží milosti a bez uznání božského vševládece (duch Kantovský, založený schopenhauerovsky): a jakmile dojde té první poučky, je mu vše ostatní pouhým náležitým ujasněním a pochopením vyplývajících důsledků. Bůh jest znamenán u Solovjeva také, že musí být modlitba, almužna, pust. že musilo vzniknout křesťanství, ustavit se církev a křesťanský stát, a že mimo tento okruh není žádné pravdy, žádného dobra, žádné spásy. Kdyby kdo věřil v Boha a nechtěl se modlit, jeho víra byla by špatnou věrou; a otčenáš se musí modlit, ne nějakou svou vlastní vymyšlenou modlitbu. Nebo kdyby kdo věřil v Boha a odmítal církevní zřízení s jeho koncily, dogmaty, úřady a úředníky, i tu víra sebe vroucenější byla by špatnou věrou; a nepřipouští Solovjev výjimky ani pro ten případ, že by církevní hodnostáři snad neměli žádoucích vlastností pro své povolání. Filosofický rozum Solovjevův nezná při tom mezí, proniká

bez váhání i tam, kde skromnější myslí se zastavovaly s uctívou zdržlivostí před posvátným, neproniknutelným tajemstvím. Bůh, jenž se vtělil v lidskou osobu Kristovu. Nastal Bohu okamžik, kdy se té povinnosti nemohl vyhnout, bylo to (v pojetí Solovjevově) dějinným příkazem, aby jednou očitě byla prokázána možnost duchovního bohočlověka, a pro vtělení nebylo závady; neboť Bůh, třebaže přebývá mimo svět, jakožto bytost pro sebe, přece jen zároveň také usiluje spojit se s duší lidskou a zrodit z ní živý obraz Božství.

Znalci uvažovali, až pokud Solovjev byl mystikem, a shledávali, že scholastik velmi často nahrazuje mystika. Dílo, přeložené do češtiny, jistě to dosvědčí. Více však nežli rozpor mezi scholastikem a mystikem vystupuje z knihy jiný základní, plemenný rys: snaha o úplné sebezpekoření a sebezpotlačení. Nebyla u Solovjeva po náboženství, nýbrž před ním, měl ji společnou s Dostojevským, s nímž se přátelil. Musil nezbytně uznávat nad sebou svrchovanou moc, před kterou se bez výjimky zříkal jakýchkoli práv osobních. Podrobovat se, to bylo jeho slovo. Podrobovat se duchu věkového vývoje náboženského. Podrobovat se svou temnou zlou přirozeností světové božské vůli k dobru. Podrobovat se schvalujícímu či odporujícímu hlasu představy Kristovy. Podrobovat se viditelné jeho církvi katolické (nikoli orthodoxní), jež ořežala jeho pravdu a rozdíl svátosti. Podrobovat se tělem, rozumem, chtěním, vším a ve všem, bez výhrady a odchylky. Sílou víry dostává se nám možnosti nejednat již z onoho jednoho počátku (temného, hříšného), jenž od narození skutečně námi vládne, nýbrž z jiného počátku, jemuž se sami podrobujeme. Vyznávající církevní věrouku, přijímáme pravdu nezávislou na lidském rozumu; uznávající božskou autoritu apoštolské hierarchie, podrobujeme se formě, jež nespadá pod lidskou zvůli, podrobujeme se pravdě boží. «Do volte si jedinou námitku, jediné odlišné mínění (sektáři), a stáváte se přes všecku skromnost, kterou vám lze přiznat, zpupnými samopotvrzenci, odpadlíky, kteří se rozešli s Bohem: není života v oddělenosti, osobní, národní, místní! Ale ani čin pokorného sebezpodrobení není ničím, co by kdokoli mohl vykonat o své ujmě, toliko milost a přízeň boží k němu dopomohou.

A přece neušel Solovjev společnému osudu lidskému a každý jeho řádek vy-

zrazuje, že propadal démonu rozumové pýchy stejně jako všichni filosofové. Nic mu neprospělo, že tak výborně znal a rozbíral různá záladná pokušení, jimiž na nás útočí tělo, ješitnost, vábivost moci. Jakmile jsme jednou nad sebe postavili církevní řád s jeho dogmaty, modlitbami, svátostmi, s jeho řídicími a rozhodujícími hlavami, smíme ještě pozvedat svůj jednotlivý, osobní hlas a vykládat, jak svým zvláštním způsobem chápeme a vysvětlujeme? Solovjev to činil a vic. Tam, kde měl jen přijímat, poslouchat a poddávat se, trefal si určovat, třídit, vymezovat. Osoboval si pronikavost, jež s nechybou bystrosti vidí do všech záměru a úrad božích. Povyšoval se na soudce povolaneho, aby dělil leváky od praváku, pekelníky od nebeštanú. Nadělal si učených, akademických vzorcú: Indie Recko — křesťanství, východní státy proti západním, a svá učená, akademická schémata bez rozpaku přičítal prozřetelnosti božské. Neubráníte se ani tu dojmu, že nějaký Herber Spencer, když pronášel své nelze poznat, nelze vyzpytovat, byl v podstatě skromnější, pokornější, zbožnější nežli títo Solovjevové. Solovjev docela kdesi v budoucnosti a nikoli daleké ukazoval lidstvu týž cíl, ke kterému sváděl satan v ráji: budete jako bohové. »Lidstvo je povinno neuvažovat o Bohu, ale samo stávat se božským«. Zbožšti svého ducha, zbožšti své tělo, až jednoho dne ve svobodné theokracii (svobodné sebedoprobením) nebude mezery mezi zbožšujícíim a zbožšténým: »Tak má být i v cirkvi, Kristově kosmickém těle, až dosáhne své plnosti. Vše duchovní (božské) bude v ní vtěleno a vše hmotné zplna zduchovněno. I Kirilov v Běsích Dostojevského žádal být bohem a co jiných jeho vrstevniku i následníkú, jak filosofických tak literárních!

Logika Solovjevova ocitá se takto místy u důsledků, nad nimiž se muze (jako v psychologii Dostojevského) zatočit hlava závratí. On na př. silu ke konání zla prohlašuje přímo za nutný předpoklad sily konající dobro: »Potence dobra, vězici v duši, muze se skutečně projevit jen, spotřebuje-li nebo přetvoří-li v sebe danou, již připravenou energii duše, která v přírodním člověku jest energií sebeutvrzující vůle, tedy energií zla... Tudiž ve člověku svatém aktuální dobro předpokládá potenciální zlo; je proto tak velkým ve své svatosti, že by mohl být velkým i ve zlu.« Musíme být znamenitými zločinci, abychom byli znamenitými lidmi božími, a čím více máme v sobě zločinnosti, tím lépe jsme nadá-

ni k dobru. Solovjev brojil a broji též v Duchovních základech proti trestu smrti; je zřejmo, jak to u něho souviselo s jádrem jeho filosofie. Ale rovněž je zřejmo, že filosofové jako on, i když nechti nežli dovozovat krásu otčenáše, krásu svátostí, krásu církevní obecnosti, svou frazeologii, svými formuleni stále se stýkají s vudčím myšlením své doby a že vždycky mají čím ukójit potrebu hloubky a ryzosti.

Ještě lépe a pro obecný vkus přístupněji bylo by to vysvitlo, kdyby k české ukázce byly se vybraly jiné věci Šolovjevovy, jeho nedělní a velikonoční listy, jeho tři rozhovory (Auditur —), některé jeho stati literární.

★

VÝSTAVA ČESKÝCH VÝTVARNÍKU V OBECNÍM DOMĚ.

Članek třetí.

Vaclav Rabas představuje umělce, jenž utrpěl přechodnosti své doby; bylo to období formalistické, vycerpávající se umíněným zápojem o formu, kde křečovitě hledání slohu podrželo vrech nad pokojnou tvorbou, a kde rozum, srovnávání a historické ohledy svárilv se s citem, prostotou a ochlazovaly prvotní umělecké zaujetí. V podstatě byl to zápas mezi filosofií a výtvarnictvím. Vědomá protikladnost k impressionismu, který omrzel. Hledaly se slohové prvky v lidovém umění, hledaly se u Preisslera, Gauguina, ba i ve způsobu malby umělecko-prumyslové školy; mluvilo se o stylu jako gotika, ale došlo se jen k učenému stylisování. Zapomnělo se, že styl nerodi se z úvahy a kombinace umělcevy, že vzniká sám a teprve, když celý narod má k tomu dosti vnitřní sily. Došlo se ovšem tam, kam se dojíti musilo: k dekorativnosti. Styl, místo aby byl podstatou, morkem, stal se nalepeným zevnějškem a malířskou režií: byl strechou na domě, jenž střechy sám nezasluboval. Daleko bližším než Cézanne, ryzi, objektivní a spolehlivé východiško moderní malby, stal se Hodler.

Rabas je malířský duch, plný pokojně moci a jdoucí vždy, at dělá, co dělá, po cestě k monumentálnosti. Základní silu, hojnost a bohatství umělcovo poznáte nejlépe srovnáním. Postavil bych vedle Rabasa třeba Hlavína, jenž vychází z týchž dobových směrú, kdyby srovnání nebylo pro Rabasa malicherné. Mocný rozmach ho nikdy nepouští. Jeho Jaro vyrovná se nejlepšíim věcem Preisslerovým. Ale v Čechách se snadno trpí dobou. Tak i malířská osobnost Rabasova, v níž je něco z Milletovy krve, vzala škodu úzkým formalistickým zaujetím. Citíte nad tímto dílem, že je ještě příliš malířskou situací. Postavte se před Ve černí píseň: děvčata jdou večer z žatvy; tvaru není dosaženo modelací štětce, nýbrž tvrdou omezující linií; ne plastikou v prostoru, nýbrž rozdělovanou plochou; lidské bytosti jsou dekorativně pojaty; krajně stylisovaná barva je úplně zbavena zemité přirozenosti; je úvahou, ne pravdou; zelený

travník za devcátý změnil se v tapetu, malířova logika a studicia a nesnašlivá, chce se vám říci nad tím překomponovaným obrazem: obrazy nemají se řešit, nýbrž tvořit. Celek obrazu působí dommem tvrdě a lomozně dekorativností, k níž spelo všechno moderní německé malířství, předurčeno ideologickou národní povahou; ale českému duchu v němž byla vždy značná míra naivního realismu, zůstává takováto dekorativnost cizí. Kolorit Rabasova Podzimu a Zápádu, získaný pravdu prudkým pohledem na barvovou přírodní skutečnost, robustní stylisací přechází v divokost německých malířů. A přece zde Rabas neměl méně jemného pochopení pro ton barvy v přírodě, než neoddanější a netišší impressionisté.

Sílu Rabasovu nemůže zastrit žádný dobový omyl. Jeho Jaro, vlahá impresse, proměněná ve velkorysou fresku, je po Benešově Pohřbu snad nejryzejším obrazem obou výstav. V popředí volných, rozlehlých lánu, nad nimiž — zdá se — r. znašen se zvuky zvonu, krčí se dvě ženské postavy. Země je vláknitá, ne hrudnatá a zrnitá. Ležící postava opakuje tvarem linie lánu a dlouhých zvlněných vrchu. Duvěrné soužití člověka a přírody, bytosti choulí se u země jako hmotné výrony. Zde se nevtírá hlučný formový experiment; obraz je plný a celý. — Matka velice příznivě svědčí o Rabasově kompozičním umu: způsob, jímž jsou zde proti sobě stavěny obrysne linie postavy trávníku stromu, budov, vyčerpává vskutku bez trhlin celou plochu obrazu.

Rabasovo založení je lyrické a náládové. Na Žižkově matce, jinak mohutně v linii, je patrné, jak autor nebyl schopen patřičného dramatického přízvuku vytvořit jakousi matku, sedící s děckem pod stromem, muže to být matka číkolí nebo pokorný symbol matky vůbec; z ničeho nevysítá, že je to právě Žižkova matka. Ovšem, nad tímto motivem třeba být bliže Delacroixovi než Milletovi. Rabas spěje k tichu, klidu, podvečer Venkov, z něhož výhradně čerpá, není mu sociálním námětem. Jeho volní venkovaně více cítí než jedná, více se dojíman než pracuje. Život jako pole citu a meditace.

I kdžv nezapomínám, že Rabasův architektonický a kompoziční smysl povede jeho ruku patrně vždy ku freskovité malbě, přece pokládám tuto expozici za stupeň vývoje již uzavřený a za minulost i pro samého autora. Prodlévati zde děle, znamenalo by choditi v kruhu. Dekorativnost je vždy jednostranná a ochuzuje o cosi; při nejmenším o živý pocit přítomnosti a skutečnosti. Dekorativnost nemůže být výživou obrazu. I malba vyžaduje nepřetržitého přílivu skutečnosti, Vincent van Gogh, kterého nikdo nebude podezřívati, že by znehodnocoval malířství, napsal kdysi: „Porozumění pro věci samy, pro skutečnost je důležitější než porozumění pro malířství.“ A Cézanne je krásným příkladem, kterak skutečnost bezprostředně nazíraná zůstává malíři opět hodnotami malířskými.

Pohřeb J. Jareše je vědomá cesta za plným, hutným, reálným obrazem bez moderních zkratk, jakým jest třeba stará Kosárkova Svatba, jedno z nejlepších českých malířských děl.

Jareš v jehož minulosti bylo mnoho škodlivé jednostrannosti a málo tepleho výtvarného smyslu, učinil zde rozhodný náhřeb k vyrovnanému a pozitivnímu obrazu, jehož skutečnost má opravdovou tíhu a nevisí jen ve vzduchu. Uvědoměle vracel se až ke Kosárkovým malířským zásadám, k jeho perspektivě. Jarešův Pohřeb zůstal právě o tolik za Svatbou, oě Kosárek více výtvarně dovedl. Kde Kosárek je prostý a jednolitý, Jareš je kombinovaný. Kde Kosárek je přirozeně jednoduchý, upadá Jareš do raffinovanosti. Svatba je celá vytvořena z jediné hmoty; v Pohřbu zdá se, bylo hmot několik. Barva je rozbita, nesouvisí, prostor pak již úplně ztratil ze své přesvědčivosti. Tomu kdo až posud spokojoval se plošnou malbou, je ovšem těžko vytvořit pojednou prostorovou skutečnost. Pohřeb byl malován složitým epigonem; kresba stromu je vyslovenou japonerií, přiblíženou patrně Goghem, pojetí skal vede někým k pozdějším Derainovým krajinám z r. 1913. Přes to vše znamená Pohřeb značný výtvarný klad a rychlou cestu k jistotě. Jarešovi Zbojníci nuti příliš vzpomínati na Jiráňka. Děťvan vznikl umyšleným přiblížením k lidové primitivnosti; v tomto směru podala A. Nekolová půvabem a vyrovnaností svého Sv. Jiří daleko více.

T. F. Šimon ochuzuje barvu o všechnu schopnost tíhy a hloubky jeho obrazy, malované málo sympatickou, bledou manýrou (má to snad být cesta za čistotou neoimpressionistu?). znehodnocuje barvu; místo barev zbyly mu vlastně již jen barvičky. Dnešní Šimonův způsob malby znamená jakousi prázdnotu a těžko pochopitelné estetství. V hromádce tohoto l'art pour l'art a hubené vkusnosti není jediného živějšího místa: je to jen obraz pro obraz. Nevím, zda by mohl T. F. Šimon postaviti s tak lhostejnou necitelností na zem stromy, které jsou jen plátěnými kulisami se špalíčky vzadu, kdby se rozpomenul, kterak se trýznil Gogh tím, jak namalovat stromy se vším dramatickým vzruchem, se kterým vyrůstají z pudy. Ale těžko nepodati stromu kulisovitě tam, kde i vše ostatní je divadelním prospektem. Takové Hradčany a takové Toledo mohou působiti pouze dojmem divadelní dekorace.

Uprostřed mnohých hledanosti a strojenosti mile pobavil svou naivností O. Štáfl. Neboť natíráti stromy tak zeleně v hezkém modrém stínu, dáti vystupovat tak žertovně obláčkům dýmu od pušek vojnu, brát si tak ochotnický s barvou, jako to spáchal O. Štáfl na svém Procesí, je opravdu naivnost. V obraze kvetoucích stromů podařilo se O. Štáflovi nečekaně rozřediti Šetelíkův způsob malby. — V. Holmann, snaže se o lidovou prostotu, dociluje někdy lahodné sytosti a tvarové plnosti, jako na Polském Betlému. Jinde však, kde selže jeho umělecký smysl, nepodává mnohem více než skutečný jarmareční obrázek. — S mystikou či s mysticisováním Jana Zrzavého těžko se smířiti. Výtvarně jest to suché rozumářství, téměř inženýrské kombinace student hlavy. Způsob, jímž Zrzavý podává lidské bytosti snadno lze svěsti na vliv plastik Archipeukových. Někde (v Krajině) vnějškově okresluje Zrzavý japonské tvary, ale zbavuje je rozumově jejjel

vlastní podstaty, totiž vši nervní živostí, lehké světskostí a verry, čímž jim ovšem bere vše. Jiné omyly a schválnosti naší anarchistické doby byly aspoň zajímavé. Zrzavý není ani zajímavý. — V á c l a v Š p á l a nebyl na výstavách dostatečně, poměrem k svému dílu, zastoupen. — R. K r e m l i č k a učil se, jak patrně, mnohému u Leibla, v prvé řadě tonalitě barev, jimiž vyjadřuje lidské maso. Portrét Krössingův nedosahuje svou hodnotou obou ostatních. — Figurální komposice R. L a u d y blíží se nebezpečně barvotiskům. Jeho krajiny a lesy ukazují, hlavně stylisací stromů, na Hanse Thomu. — V l a s t í m i l R a d a je homo novus, ale klade poctivější důraz na čistotu výtvarných kvalit než většina starých. Vypadá skromný a šedý uprostřed zajímavého formalismu ostatních, nemá elegantního přednesu, je těžký, stržlivý a stručný. Mluví o něm hlavně proto, že dovedl namalovat O r á n í, obraz, který, odmyslíme-li si nepodařený pokus o architekturu mraků, je svou silnou skutečností dobrý. Za to tvrdý a rozbitý Portrét je jako nehotový; tam, kde malíř měl vytvářet obrys postavy barevným kontrastem, spokojil se tuhým zadržováním, což působí dojmem kulís. Nepochybují, že vnitřní jednota poji C l o w n v, kteří zdají se býti čistokrevnou francouzskou expresí, a J e z d c e n a h o r á c h, z něhož mluví alšovská forma; v podstatě je to táž výtvarná cesta. V. Rada dospěje dříve a spíše než kdo jiný plnosti a hutné rovnováhy, prostě vši jednostrannosti. Má oči otevřené pro skutečnost. Dnes prozatím je tím, že zdá se často až samozřejmý, v zdánlivé nevýhodě třeba proti J. H r s t k o v i, jehož živého talentu nelze podeceňovat. A přece Rada stojí výtvarně výše. V Hrstkovi roste hbitý malířský stylista a anekdotář, jenž svede ještě mnohou povrchní roztomilost a často spokojí se i jen zběžným zdáním virtuosity. Nejlépe to bylo vidět na C í r k u: kdežto zadní postavy jsou skutečně malířsky vytvářeny, postava sedící ženy v předu svou úplnou ilustračností vyskakuje z obrazu. — O. K o n i č e k pomalu osvobozuje se od svých vzorů a počíná tvořit sám ze sebe (Š a b a c k ý k o s t e l). — Aspoň uvedena buďtež jména B. N e v o l o v é, J. T r a m p o t y, K. T r o n i č k a.

Kreslířské dílo Z. d. K r a t o c h v í l a bývá vždy velice milé, neboť v jeho rázovitosti leží charakterový obsah doby, citová pravda a upřímná zpověď generace. Kratochvíl není uzavřený subjektivist; ustavičně přechází v typičnost a objektivisuje se v národním celku. Jeho chválou zůstane, že rázem pochopil to, čeho pochopit nemohlo tolik výtvarníků kolem něho: že totiž Alšův výraz není posledním národním výrazem, a že naše doba v celém rozsahu své modernosti je stejně národní skutečností s právem na upřímné vyjádření, jako byla skutečnost, jež zrcadlila se v Alšovi. Národ nekončí u Alše. Ono citové naladění, jež dnešek v sobě nosí, je nemenší národní skutečností. A tak Kratochvílova linie vyplývá již z jiné citovosti než linie Alšova. Nemá již vztahů k baroku a rokoku, není vzpomínkou, nýbrž prudkou bezprostředností. Kde byla Alšova linie romantická, Kratochvílova je pozitivní; kde Aleš přiblížením výlučně citovým vedl k linii vždy spanilé, lichotně

rozvlnující prostor, tam Kratochvíl je rozumový, usečný, ostřejší, bursíkósm, tvary jeho hranatější, méně ornamentální. Nemá již oně přímo japonské souvislosti písma a kresby ani impressionismu, utajeného v linii, jenž byl u Alše. Aleš čarou, kterou vyznačoval obrys třeba ramene, vytvářel zároveň již i vzduch na rameni: linie byla mu živějším prostředkem nálady než jiným barva. Naproti tomu Kratochvílovy tvary jsou pevné, strohé, sevřené, vzdáleněji a dramatičtěji k sobě stavěné: tím vzniká tak krásná kresebná ballada, jako je O b ě r s t v e n í. Kratochvíl nerad vzdává se plně citu; jeho dojetí bývá stíháno ironií. Ale tím je právě typem citovosti moderní. Na mnohé Kratochvílovy kresby nemůžeme se dívat dosti klidně, neboť je v nich příliš z nás pro nás.

Jednota výtvarných umělců je stará bolest našeho uměleckého života. Dovedeme klidně pochopit, že všude jsou malíři dobří a slabí, a tak bychom snesli i tento ballast, kdyby nebylo hluchých a nesmyslných nároku, s nimiž títo slabí malíři vystupují. Jednota je patrně spolek výtvarníků, kteří se zapřísáhli, neumět více, než se průměrný žák naučí v druhém ročníku akademie. Řekne-li se jim tato pravda, dočtete se potom v D í l e o jakýchsi bašibozucích kritiky, kteří ohrožují jakýsi utlý stromek, k čemuž jacísi poctiví lidé přihlížejí s často násilně potlačovanými slzami. Ostatně by bylo nelogické chtít, aby D í l o, orgán Jednoty, bylo lepší než její výstavy. Jinak je docela zajímavé zvědět přímo z úředního místa, zač máme pokládati díla na těchto výstavách (citáty jsou vesměs vzaty z článku pana V. R. v 1. č. D í l a, psaného hanebnou češtinou): je to — tíha naší české výtvarné síly, která poskytuje milý osvězující utulek v dosavadní suchopárnosti; je to — rozložitý strom, v jaký vyspěl ještě za Mánesa — slabý zprvu stromek této české výtvarné mohoucnosti — Co to čtete, milý Hamlete? Slova — slova — slova. Znamenitá věc podařila se panu V. R., když uznal Mánesa za jakýsi počátek k Obrovskému: dílo Jos. Mánesem započaté a v přímém pokračování Jak. Obrovským tak skvěle rozkvetlé! Ale budíž. Slyšíme, jaké jsou nároky expozice Jednoty: má to býti ryzí česká poctivá malba, která nehoní se za moderními výstřelky (což je ostatně chvályhodno), nýbrž soustřeďuje se na pozorné a oddané vytváření přírody. Jenže títo malíři Jednoty toho nedovedou. Příroda je živá, ale na jejich plátnech většinou žalostně mrtvá, zastřená mlhou nemohoucností, zlehčená vtíravou poesíí, znetvořená chabým malířským nápadem. Říkají: malujeme přírodu tak jak jest, leč nedovedou toho. Dobrým příkladem je Petersův akt na obraze v A t e l i e r u. Neškodí také přihlídnouti blíže k té jejich honosné českosti: není po ní ani stopy. Vidíte většinou pozůstatky mnichovské školy, zbytky cizího impressionismu; sám O b r o v s k ý, dnes malířský vrchol Jednoty, podává nám zde dva oleje, které podezřele blíží se Manetovým plein-airům. Ve skutečnosti scvrkla se všechna českost Jednoty na to, že maluje se pouze to, o čem již vrabci štěbetají na střeších. Většina obrazů, jež užití na expozici Jednoty v této výstavě českých výtvarníků, byla namalo-

vana proto, že autori nemoh dosti sebezapření namalovat. Nelepši je Blažková a Danae, malý, staromistovský vypravěv olej; potom ještě Pašková v krajiny, E. Sebová v nek, který proti ostatním má značnou míru technické dovednosti, nepoznají se nad postřehy druhu živočišného. Jednota mohla vyvést i tak hroznou věc, jako je Zeniskuv portrét rudolichu plukovníka s vyřezanými knoflíky; umění nestoj tu výš nežli na pracích portrétního podniku Ptáčkova na Václavském náměstí. (Kdo by toužil po doplňku toho, co zde vystavuje Jednota, může navštívit u Rubeše výstavu Fr. Dvořáka, o níž řekl dobře Mádl, že jest to malba pro paní Tuťu a Daďu a pro slečny Pufu, Topo a Čuču.)

Jednota vymohla si zvláštní místnost, již v prvé výstavě obsadil O. Nejedlý, nyní pro svého člena A. Ružičku. O. Nejedlý by právem mohl být urazen. Ružička je hodný syn svého spolku. Jsou malíři, kteří opakuji stará klišé, věci nescetněkráté již zpracované a přejímané z pětapadesáté ruky, a kteří nedostatek původnosti nahrazují přímou dovedností. Ružička liší se od tohoto druhu malířů tím, že této dovednosti nemá. Je bezmocný všude, v barvě i linii. Boj Amazonek (s nesmyslnou cenou 12.000 Kč!) je v nejlepším případě prázdnou ilustrací. Ružičkuv ideál krásy zastal kdysi u Marolda a Hynaise, s nimiž se ovšem nemůže srovnávat. Také trochu u Obrovského. Mladý člověk bez mláde a jen akademický v nejhorším slova smyslu.

Ferdinand Peroutka.

*

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

NOVÁ VESELOHRA ŠTECHOVA.

Třaktova veselohra Štechova, David a Goliáš, provedená v Národním divadle po prvé v sobotu dne 30. října, označuje nadpisem dva soupeře obecních voleb pražských: jeden z nich, hokynář a vinopalník David, podporován novoměstskými potravináři a konduktéry elektrických drah, vytiskne ze sboru obecních starších svého bývalého šéfa komerčního radu Kittricha. Davidova dcera Pepička vyhojí při tom Kittrichova syna Rudolfa z jeho bláznění po operetní zpěvačce Ruženě Wollové a získá ho sama pro sebe. Také její kamarádka Kamila Burdychová, jež si původně myslila na Rudolfa, sežene si ve veselohře bezpečnějšího ženicha, obchodního jednatele Pablíře. A vše to projedná i rozhodne se ve velkém dvojitěm pokoji za hokynářským krámem Davidovým. — podobizny našich slavných mužů a žen hledi se zdí a telefon stále se strany činně zasahuje do vývoje věci.

Bylo již při předešlých veselohrách Štechových vloženo, jak on přivádí nový dobrý a plodný živel veseloherní, typ jarého podnikavce hrnoucího se dychtivě do vtipných, chytrých a obratných výprav dobytelských. Podnikavci příslušel by u Štecha spíš německý název machr v Davidovi a Goliáši zvláště. Svět této veselohry záleží skoro vůbec jen z takových machrů. Machry jsou, každý ve svém druhu, dva obchodní jednatelé Mayer a Pablíř, ať běhají za zákazníky či nevěstami, machrem ve velkém slohu jest volební odborník Šebrle, jenž od voleb k volbám opatřuje za řádný plat kandidátům potřebnou většinu hlasů; machrem jest zpěvačka Ružena Wollová, která

vi znamená, jak nachytat po Praze štědrých komerčních radu a hleskajících mladých nadšenců; machry příležitostného, různého dumyslu jsou potravináři a konduktéři, když jde o to, aby rychlou agitací předešli odborníka Šebrla; macherství je prostě hlavní podmínkou, má-li kdo být přijat do veseloherní společnosti Štechovy. Věvodí jí i tentokrát opět (jako v Hříchu) paní Hřovčel hezka, rozvázná a svízná bytost ženská, Pepička. Štech jí nevzal již jen tak mezi šickami svedenými proletářskými pijany, nýbrž povznesl jí na modernější výši, přiklil jí lyceum a obchodní školu, udělal z ní všumělkyňnu vzdělanou a nadanou ke všelikým úkonům životním. Jeho Pepička, praktická, prozirává a hbitá, je zběhlá v otcových líkěrech vlastní výroby, v povídelch, zeli, hrachu, vyběhává tatlukovi po Praze odběratelstvo, pozdvihuje mu jeho hokynářství na velkoobchod, vyrizuje mu jeho záležitosti s agenty, umlouvá ceny a metrické centy dodávek, zastává veškeru službu telefonní, pisařskou, poštovní, — a ještě jí zbude dost pokdy na spoustu jiného zaměstnání, v němž se osvědčuje její zázračný um: píše sousedkám listy a poukázky, hraje ochotnickým spolkům první role, zachraňuje maminkám zbloudilé syny, nadhází kamarádkám ženichy a přátelům nevěsty, dohlíží na tatínka při volbách a buh ví, co ještě. Pepička, milé děčko, je děvče pro všechno, veseloherní vůdčí duch prvního řádu, o jakém se veselohře snilo dosud jen po částech, v tom či onom užším okruhu působnosti.

Morálku mají machři Štechovi ohavnou, přímo anarhistickou. Kdybychom měli podle nich soudit na společenském ovzduší, jež je zrodilo, musili bychom se vzdát vši víry v pravdu, čistotu, zákon, řád, poctivost. Posloucháte-li agitátora Šebrla nebo zpěvačku Wollovou, vidíte káčet se kolem dokola mravní zásady a ideály, mizet politickou i uměleckou charakternost, vítězit zlistnost, podvod, marnivost. Rekněte machrum Štechovým něco o politickém, uměleckém, lidském svědomí a vysmějí se vám opovrživě do očí. Ani Pepička, ačkoli zdá se být celkem slušnou a hodnou holkou, není vyháta z pravidla. Strpí u Wollové každý nápad výpočítavě zkazenosti, kupuje šatky číslicemi věna a roční gáže, vymýšlí obchodní úskoky na osálení komerční radové, a Rudolf Kittrich více nežli touhou jejího srdce je touhou jejího podnikavého spekulantství; k cíli, jehož chce dosíci, žádný prostředek jí nebude špatný. Ale přes to z machrů Štechových nikdo nemusí mít a také nemá velkého strachu. Jeých macherství totiž je namnoze jen jejich vznícenou představou a přáním, ve skutečnosti stačí leda na dlouhé, povídavé solové výstupy před ochotnými, omráčenými posluchači; machr mužského nebo ženského rodu se postaví a okázale se rozbásní, rozbásní se o skvělých kouscích, které vykonal nebo ještě vykoná, rozbásní se o smelostech, na něž se odvážil nebo ještě se odváží, rozbásní se o plánech a nadějích, jež nosí ve své bohaté hlavě a jichž dalekosáhlost oslňuje. Skutky, ty již jsou mnohem méně oslňující, a machrum Štechovým každý úspěch musí spadnout do klína zralý a hotový z vlivných, pečlivých rukou spisovatelových. Šťastná Pepička přechází si pohodlně doma po světnici a všechno, čeho k svému blahu potřebuje, hrne se jí bez pobídky zvenčí dovnitř. Paní komerční radová přijde si jí zamílovat, Ružena Wollová přijde jí dát Rudolfovy blouznivé dopisy, Kamila Burdychová přijde jí svěřit všechny lákavé okolnosti určené pro Pablíře, právník Nepronil přijde jí budít Rudolfovu žárlivost, komerční rada přijde jí dát se polapit v operetních záletech, a Pepička jen sbírá, co se jí nevoláno sype z překypujícího rohu hojnosti. A zrovna tak její tatínek,

potravinář a vinopalník David. Chodí mu to po nohou i po telefonu a on jen přijímá a nalevá z svých lahvi; teď mu tam někde venku zajistili Ječnou ulici, teď Tábořskou, teď Žitnou, teď Karlovo náměstí, teď ho přišel kolega Krakeš odprosit, že se na chvíli s Kittrichem spočil k zradě, — sláva, at žiji ti, kteří po Praze za Davida pracují!

David a Goliáš budi v obecenstvu utěšenou, vzpružující radost a utěšená, vzpružující radost neplyne tu tedy z nějaké zvláštní, překvapující dovednosti macherské, nýbrž z pocitu snadného štěstí a zdaru, jenž obklopuje a nese lidi Štechovy. Štech vybral si je k tomu z lidí našeho denního styku, těch, jimž ode vždy předem již vše přejeme, z hokynářů, konduktérů, agentů, divadelních zpěvaček, lyceistek. Uměl dát všem vzezření ustavičného mnohého a napiatého zaneprázdnění a všechny je zmodernisoval. Jeho hokynáři a konduktéři jsou vyučení novodobou školou a četbou novin, mají vědomí, tlak a vzlet svého společenského vzestupu, pěstují účtyhodnou, promyšlenou kázeň v obrazech třídního zápasu, slučují v jediný proud toliké různé různé věci: politiku, obchod, lásku, umění. Také jejich dialog, není to ledajaký starý dialog, je to dialog hbitého a cvičeného vyjadřování, šťavnatých a drastických obrazů, čiperných a zábavných úsloví, a zavtipkuje-li nebo zableskne-li se vynalézavostí, je v tom většinou opravdu vtip a vynalézavost. Ovšem naskytne se dost míst, kde dialog drží se toliko umělým úsilím spisovatelovým.

Herci mají ve veselohře Štechové výhodu, že mohou hrát podle živých modelů, s chutí a požitkem určitosti, hutnosti, podstatnosti, a to zaručuje vždy dobré, účinné provedení. Neshodne se to snad všude s požadavky textu. V Davidovi na příkl. p. Čepela podá roztomilou postavu vouseatého, malého hokynáře s opatrnými, váhavými pohyby, s uhýbající se vrchní částí těla, s nedůvěřivými, obzírajícími pohledy, s pomalou, tatíkovskou řečí, ale na význam a věty, jež mu Štech přičtl, je to hokynář nedost pokročilý a inteligentní. Nebo Pepičku zahrála pí. Rydlová velmi příjemně a měkce, klidně a moudře, s ochotnou, světovou úslužností v celém zjevu, s uměrnou, střední lahodou každého přízvuku a postoje, ale nedostává se tomu oně mladé citové vláhy, jež v Pepičce má být, je to poněkud suché. Jinou vadu mají Kamila sl. Kronbauerové a pohostinská zpěvačka sl. Pačové. Ty se učily svým rolím pro sebe doma v pokojí a tak, jak si je tam od bodu k bodu tvořily, tak je hrají na jevišti, beze vztahu k okolí: vědí, kdy přejedou prsty po stole, kdy rukou ometou blůzu na hrudi, kdy utkví očima na nehtech, kdy jak které slovo pohladí nebo vyrazí, k nemyslí na nic jiného, nežli aby s tím přišly v pravý okamžik, — řítí se ke stolu i přes osobu, která jim stojí v cestě. Člověk má dojem školské začky, kterou připravily k vánočnímu představení; sl. Pačové mimo to nesloužil dobře hlas. Ale to jsou drobnosti, jež celkovému dojmu málo ublížily, hráno bylo svěže a s porozuměním. Velmi dobrý byl veselý, uhlazený, lehký upřímný Rudolf p. Deylův, také panský, povýšený rada p. Schlaghammerův, také mrštný a třepetavý Pablir p. Viesnerův, také hlubný a náhle zhrublý Šebrle p. Boleskův, také tuhatý Kareš p. Merhautův a zejména výborná byla vážná, volná, jemná radová pí. Hübnerová; Mayer p. Hašlerův měl spolehlivější znát text. Na ežii není to kus vděčný. Čím přirozeněji kvapil ozožij a rozestaví rokující volbaře, čím nenuceněji praví poměr osob a postup dialogu, tím se to zdá být méně záslužné, poněvadž tím méně je na tom vidět výmysl, důvtip a práci.

A co ze pravě sl. Pačova byla pozvana k pohostinskému vystupování? Nestalo se to tolika nadaným umělkyním vinohradského divadla, nestalo se to dceri tak vynikajícího umělce jako je Vojan Zase nějaká protekce?

DROBNOSTI.

Ludevit Štúr narodil se v Trenčanské stolici 28. října 1815. Stě výročí narozenin nevede nás k oslavování života a práce jubilantovy, ač jsou v životě jeho chvíle památné, nýbrž spíše k bilanování nešťastného soužití a nesoužití Čechu a Slovákův od Štúrovy doby. Jak si stojíme dnes? V poměru Čechu a Slovaku nastává obrat, poměr je zlepšen, obě strany propracovávají se k rozumnému stanovisku. Nebožtik Rieger odbyl slovenskou deputací známou otázkou-výčitkou: Proč jste se odtrhli? A tuto otázku mnoho let čeští vrabci zpívali na střechách, kdykoli byla řeč o Slovácích. Dnes neptá se tak nikdo. Otázka byla zodpověděna přece samou skutečností v letech čtyřicátých minulého století, když spisovná slovenčina v Uhrách uzákoněna a Slováci si mohli slibovat nový život. Dnes umlká u nás pochybnost i v otázce jiné, podstatnější, totiž, jak Slováci odlukou si prospěli. Neboť vedle řady příčin národních a filosofických (ba, také duvodu osobních) k odluce Štúrově přispívala i politická snaha, aby se Slovensko pohnulo z mrtvého bodu. Fakt, že od jazyka českého (t. spisovného) očekáváno bylo všechno, uvrhl národ slovenský v nečinnost, píše M. J. Hurban Kollárovi. Za nemohoucnost Slováků byl tehdy viněn český jazyk — zbvili se ho tedy. Leč politická nemohoucnost vzrostla, jako nikdy před tím. Neúspěchy Slováků v revoluci v letech 1848—1849, v níž i Štúr měl význačný podíl, neúspěchy a přímo pohromy v politice, ve školství i v církevním životě až na dny dnešní vykládány byly dosud jednostranně politickou nepřízní poměru. Slovákům škodil prý Bach (i Vlček se držel tohoto názoru). Starí pamětníci na Slovensku dosud vzdychají: Zlaté časy byly za Bacha, srovnavající účinky jeho absolutismu s dnešní maďarskou svobodou. Pukaznou cenu mají konečně vlastní slova Bachova k Danielu Lichardovi, který před ním zastával slovenčinu: Pánové, jste si sami vinni toho, nejde-li vše tak, jak očekáváte. Máte-li pak nějakou pevnou (fixe) řeč spisovnou, jejíž diplomaticnost vlada by mohla urgovat? Svoji nejedností dali jste svým odpůrcům nejbřitší zbraně do rukou. Kollár píše jinak, Štúr píše jinak, katolíci spisovatelé jinak — co mám nyní urgovat? Napřed se musíte siednotit, pak můžete vystoupit pádněji (kräftiger).« Bach měl pravdu: Nešťastná Štúrova odluka byla příčinou celé řady potomních politických i kulturních neúspěchu. Česká kniha a v ní i česká kultura byly najednou vyhlášeny za neobvyklé v Uhrách — a slovenské knihy ani vzdělanosti nebylo. Dnes dochází se k těmto náhledům i tam na české straně, kde nejočadněji dosud Slovákův omlouvali a vykládali. Jar. Vlček sebral materiál k prvním slovenským literárním dějinám — a uznal výhodu odluky? Dlouhou řadu let již úmyslně mlčí, odvrátil se od Slovenska v literatuře, a nechal interpretace. Patrně nechce zasáhnout do vývoje poměrů, jak by si přál.

A slovenské dejiny? Julius Botta ve svých Slo-
vacích jest příliš pozdní, politicky omlouvá Slo-
váky Bachem, a mezi řádky cítíme stále silný
sklon k Čechům. Slovenské dějiny z doby odluky
napsala teprve nedávno Helena Turcerová
(Lous Stür et l'idée de l'indépendance slovaque,
Paris, 1913) a výslovně v nich podtrhuje omyl Štú-
rova romantismu. U nás jest známo i stanovisko
Kalašova: Slováci musejí provést nápravu sami

chyba stala se na jejich straně. Mladá genera-
ce slovenská mluví o „romantickom pohlúdenie“
Štúrova a vůbec v myslících hlavách mladého Slo-
venska chvilu se něco docela jiného, než by tušil
Štúr. Tak vyznívá bilance celé jedné veliké peri-
ody od spisovné odluky, periody, která v pří-
temných poměrech, jak smíme za to míti, ideově
dokonává. — Jako politik Štúr byl zaveden ro-
mantismem. V slovenském povstání r. 1848—1849
agitoval a velmi pěkně řečnil na táborech, většinou
však bezvýsledně; ostatně hlavou tohoto slo-
venského válečného dobrodružství (dle J. V.
Fríče) byl Hurban. Čechy nemohl Štúr ani politicky
nakloniti si tím, že sympathisoval s Vidní (Win-
dischgrätzem), neboť Češi naopak po nějaký čas
skládali naděje v Ludvíka Košuta, nežli byli také
z bludu vyvedeni. (Zvláštní roli hrál tu Hurban;
necítil se nikdy jenom Slovákem, a v zoufalých po-
měrech politických v letech sedmdesátých zavá-
děl znova češtinu. — Bylo však již pozdě vzhle-
dem k minulosti a ještě příliš brzy pro budoucí
snahy vzájemnosti, literaturou dosud nepřiprave-
né. Filologicky náležel Štúr Bopppovi, jak mysli-
l slovensky, brání nám současná doba šíře se roze-
psat.) — Omyly Šturovy byly veliké a osudné, by-
ly však zaviněny z pohrutek ideálních, v generaci
naši velice vzácných; a takový ryzi idealism nutno
ve Štúrovi i kdekoli jinde bezpodmínečně ctít, byť
vedl k omylu. Omyly nejsou nenapravitelné a
často teprve ozřejmují, kde je pravda. —de—

* **Pan dr. Záhoř**, bývalý lysík města Prahy, muž
zasloužilý o zdravotnictví hlavního města, odborný
spisovatel a český lékařský mluvčí na sjezdech
mezinárodních, slaví 6. listopadu 70. narozeniny.

* **Pomník živému**. Divatí se na vlastní pomník
bývá zpravidla dopřáno jen panovníkům. V neděli
7. listopadu bude se moci prostý lékař divatí, jak
odhalují pomník na památku jeho a jeho myslenk-
ky. Je ovšem dosti stár, jde mu na devadesátý
osmý rok. Tento muž dvojnásob šťastný — že se
dožil se svěžím duchem málem století i že vykonal
čin, který se takto uznává, je lékař dr. Ulrik
v Kodani. Působil kdysi ve Slesviku, ale musil
jej opustit, když naše vojska ho dobyla, a tak se
dostal do Kodaně a do velké železářny Burmester
a Wain. Dělníci trpěli nemálo nepříznivými po-
měry bytovými. Ulrik přemýšlel, jak by jim po-
mohl a před 50 lety založil jim spolek stavební,
který se později rozšířil na dělnictvo kodánské
vůbec. Velkoobchodník Moses Melchior poskytl
spolku základní jistinu a počalo se se stavbou dě-
lnických domku na tehdejší pokraji města. Dě-
lníci nabývají domku tímto způsobem: Každý člen
ukládá malý obnos týdně, asi třetinu koruny. Ty-
to peníze mu zstanou a může si je po dvaceti le-
tech vyzvednout i s úroky. Ale má-li štěstí, vy-
braje losováním domek, jež sám musí sice pone-
záhlu splácet, ale velmi výhodným způsobem. Tím
způsobem vystavěno již daleko přes pul tisíce
uhledných domu, které tvoří v Kodani celé ulice

a jsou zatíženy jen dvěma služebnostmi: v žádném
nesmí nikdy býti nevěstinec, ani nesmí se v něm
prodávat kořalka. Tento spolek řídil Ulrik po leta,
potom ustoupil Melchiorovi, a jim oběma se teď
vztýčuje pomník za zásluhy o spolek, který utěše-
ně působí dále. Dr. Ulrik účastnil se také mno-
hých jiných podniků a je předmětem všeobecného
podivu, jak ve svém stáří si zachoval zájem pro
věc lidské, zvláště pro kulturní život malých ná-
rodu. Viggo Ulrik (Kuří Ulrik), který měl tolik
zásluh o drubežnictví dánské a první výpravě če-
ských rolníků do Dánska upravil cestu, byl jeho
synem.

* **Úmrtí**. V Polehradích na Moravě zemřel
25. října řídící učitel Frant. Novák u věku
48 let, neobyčejně plodný spisovatel povídek,
obrázků, humoresek i románu ze života moravské-
ho lidu v hejmanství hustopečském. Práce jeho
nestačí pod míru uměleckou, nepovznášejí se nad
sentimentálnost Kosmákovu a v úsečnosti i prav-
divé drsnosti zůstávají za ním; jsou však pro-
dchnuty velikou láskou k lidu. — V Hlinsku 28.
října zemřel básník Bohumil Adámek, jehož
jméno stalo se známým a slibným, když z divadel-
ního konkursu vyšla vítězně jeho tragédie Salo-
mena, kterou v listopadu 1883 zabýjeno Nár. di-
vadlo (po vyhoření). Drama Heralt (1887) zůstalo
za Salomenou a drobné básně neospravedlnily na-
ději v básníka kladených. Narodil se 1848, obcho-
doval a hospodařil v rodišti svém. — V Kromě-
říži 29. října zemřel dr. Frant. Nábělek, pro-
fesor tamního německého gymnasia, jenž se obí-
ral hvězdářstvím a filosofií. Pocházel z Cetechovic
u Zdounek, kdež se nar. 1852. Jeho názory ne-
zasluhovaly by povšimnutí, kdyby s nimi nebyl
kočoval po schuzích, aby vášnivě potíral domnělé
moderní bezbožectví a všecko, co pokládá za
nepřátelské církvi římské. Větším duem neroz-
uměl svým odporcem ani sobě.

* **Je profesor Brückner žid?** Na tuto otázku z čí-
sla 2. odběratel listu nám píše: »Před lety byl
jsem posluchačem prof. Al. Brücknera na univer-
sitě berlinské. O jeho polském původu nemám
pochybnosti. Němčina jeho byla arci podivná, vý-
slovnost těžko srozumitelná, t. j. polsky zúžená,
avšak neměla pranic společného s typickou vý-
slovností žargonovou. Slovenskou zpravu Vámi u-
vedenou pokládám za mylnou.« — Touto odpovědí
nepokládáme dotaz za zodpověděný; tím méně list-
kem, jež nám poslal anonymní Polák, který nám
hrubě vynadal a dost. Podobné dotazy pěstují čas-
opisy zahraniční velmi často, u nás pěstoval je
už Dobrovský; nemá v nich být žádný osten, nýbrž
jde o vzájemnou službu čtenáři této listu. Co by
člověku na př. na venkově žijícímu dalo mnoho
hledání a pátrání, může se snadno dovědět dota-
zením mezi čtenáři.

* **Páté přes deváté**. Oklikami přes Německo do-
šla zpráva, že zemřel francouzský spisovatel Re-
my de Gourmont (nar. r. 1858), jenž býval
překládan také do češtiny. Práce: Knihy mask
Koně Diomedovy, Fysika lásky (vyšla v Knižovně
dobrých autorů). Naposled prý psal v revui Mercu-
re proti šovinismu akademiků Lavedana a Barrésa
jakož vůbec byl nepřitelem francouzské odplaty
(revanche). — Tíse přešlo českým životem jubí-
leum beletristy Metoděje Jahna, řídícího
učitele v Komárovicích u Kelce, jenž 14. října dožil
se padesátky. — Český sochař Pelikán z No-
vého Města na Mor. pověřen byl vojenským veli-
telstvím, aby architektonicky a sochařsky upravil
hrob a polní hřbitovy na bojišti v ruském Upsku
Pan Pelikán již odjel na bojiště.

Nákladem družstva Pokrok, spol. s r. obm. - Tiskem
knihitiskárny »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.), Praha

ICE EROTICKÁ

Dosud vyšlo:

ub Casanova: Milkovani s Luci. 50 h.
 tulle Mendés: Zlate chmyri. Druhé vydání 50 h.
 noré de Balzac: V sedm hrich. 50 h.
 rre Louys: Leda a Bvblis. 40 h.
 . Lukavský: Kleopatra. 40 h.
 venni Boccaccio: Z Decameronu. 50 h.
 y de Maupassant: Před spaním. Druhé vydání 50 h.
 el Hermant: Jediná svého druhu. 60 h.
 rcel Prévost: Tri listy žen. 50 h.
 ubé z Bonnevalu: Milostná dobrodružství. 50 h.
 tulle Mendés: Slečný Menechmeovy. 40 h.
 oderlos de Laelos: Nebezpečná přátelství. 60 h.
 . F. Karas: Pani Snu. 60 h.
 y de Maupassant: Lůžko. 60 h.
 noré de Balzac: Milenka králova. 60 h.
 o Julius Bierbaum: Markétka a tři mládenci. 50 h.
 adolf Kepka: Studentské lásky. 40 h. 53

buď jednotlivě s připočtením 2 hal. na
 i každého svazku za obnos ve známkách.
 ech 17 svazků za 8 K 90 h za předem za-
 peníze neb za 9 K 35 h na dobírku.

si na adresu: **PŘEMYSL PLÁČEK**, red-
 aktor v Pacově, jižní Čechy.

KUPTÉ svému dítěti
 píše **HRAČKU** nežli **UČEBNICI**
EROVU „NÁSOBILKU SNADNO A RYCHLE“
 kterou časopisy vesměs vřelě doporučily 51
 K 1:60 učitel **FR SCHNEIDER** v L. Poděbradech.

ATORIUM dr. Šimsy, Praha-Kře
VITA NOVA pro fisikal. a dietet. léčbu
 nitř., srdečních, žaludečních, zvláště ner-
 . Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
 Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty

B L E K Y
VILNÍ I VOJENSKÉ
 zhotovuje
HÁLA, krejčí, PRAHA II.,
SPÁLENÁ ULICE 19.

C. K. PRIV.

**PRVNÍ ČESKÁ
 VZÁJEMNÁ POJIŠTOVNA**
 (založ. r. 1927)

== SOUDRUŽNÝ ÚSTAV ==
**ČESKÁ VZÁJEMNÁ
 ŽIVOTNÍ POJIŠTOVNA**

VEŠKERÁ POJIŠTOVACÍ ODVĚTVÍ

TELEF. 65

PRAHA, SPÁLENÁ UL.

TELEF. 5094

Českomoravský
úvěrní ústav v Praze
 roh Lazarské a Jungmannovy

Telefon 5484.

Telefon 5484.

55

přijímá

uklady a povoluje zápůjčky

Bližší sděli

Ředitelství

Třetí 5¹/₂⁰ rak.

VÁLEČNOU PŮJČKU

:: upisujte za původních podmínek u ::

ÚSTŘEDNÍ **BANKY**
ČESKÝCH SPOŘITELN

== V PRAZE-II., OVOCNÁ UL. ==

o člen konsorcia povoluje Ústřední banka všechny přípustné výhody.
 Přihlášky zašleme na požádání zdarma.

BANKA PRO PRŮMYSL PIVOVARSKÝ

ODDĚLENÍ POŠTOVACÍ

Daň duchodkovou banka ze s.ého.

ODDĚLENÍ PIVOVARSKÝ ZBOŽÍ.

V PRAZE II., Havličkovo náměstí číslo 25. ::

Telefon č. 758, 4586.

SUKNA,

čistěné zboží a modní látky pro pany a dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
:: V HUMPOLCI. ::

Veškeré požadavky na požádání zašlou.
Zboží dobře, cenou přiměřené. 44

ZUBNÍ LEKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRÁLOVÉ

Lacinou a dobrou

KÁVA

rychle uvařit z kostky

Sam

Kostka, za 16 h s
8 šálků kávy černé
na 10 šálků kávy

Káva ta jest opravdu výborná

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKOKY

AKADEMICKÁ KAVÁRNA
BOHUSLAVOVA V PRAZE

≡ doporučuje se ku horne navštěvě. ≡

Pište si ihned o

CENNIK KANCELÁŘSKÝCH POTŘEB

firmě JOS. ŠRÁMEK A SPOL.,
Praha II., Jungmannova 31. :: Telefon 2122.

Ia cibuli

česnek, nový křen,
zeli kysané i hlávkové,
okurky, jablička v láhvích

a veškerou zvláštní zásila
levně dobřou. 16

HÜBNER-VŠETATY.

Cenník zdarma, telefon č. 1.

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

ARNOLD KLÍČN

Brno, Rudolfova ul. 23 (V)

:: **Ústřední záložna** ::
učitelstva českoslov.

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vkłady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gažistum všech kategorií za
podmínek pro ně nevýhodnějších.

Pracovní doba: 8-12, úterek a v sobotu, tel. od 2-5 hod.
Telefon 1022 43

INKOUST

psací, snímací barvy na razítka a polštářky,
vatiny, tuše atd., zvlášt jemný antrac.
výrobci Popp a spol., Praha,

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akcionářský kapitál 50.000.000 K. Telefon č. 225, 3537 a j. Reserovní a pojistné fondy přes 25.000.000 K. 23 fl

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlate a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponu a tažených efektu, po
slovořetně papíry; proměsny ku všem tahum atd.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12.— ročně, K 3.— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 halčrů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5— 6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

AL. HORÁK:

DARY MÉHO LIDU.

Je jásavě pestrý, radostně svěží
tvůj barevný, po otcích zděděný šat.
Je jako ta rozkvetlá luka,
lež u nader Moravy, matky své, leží;
je jako tvá úsměvná vajíčka velkonoční,
jak v podzimním slunci nádherou hýřící sad.

Tvůj skrčený domek je bílý a čistý
jak v zánovní knize neposkvřené listy,
bílý jak šíje po tvé řece plovoucích hus
Jeho radostná modř se vesele směje do
dálků

jak obruby záhonů z rozkvetlých fialek.
Jeho modř jása jak očka dětská,
jak mezi bílými obláčky čistého blankytnatého
kus

Píseň tvá lehce jak z hrdla skřiváneků tryská.
Píseň tvá bujným, živelným veselím výská
a žalobně, nyně si stýská,
jak zraněná, mládat zbavená holubice —
Píseň tvá bílýma rukama lomí jak zajatá
krasavice —
V písni tvé molově syté, melancholické,
jak prosté a čisté, tak upřímně lidské
je tísni životní radost a odvěká tesknota
všecka.

★

★

TICHO.

(Z nalezených papírů.)

— — Napadne-li sníh všude do kraje, ticho
stává se měkčím, ac ani tehdy nemá ozvěn. Ale
když zima teprve přichází, když umrzlá země je
obnažena na kost, když ani nejslabší větrík se ne-
zvedá nad černými poli a větve stromu trčí k olo-
věné obloze jako kostnaté ruce prosebníků, pak
bývá to ticho, na něž nyní myslím: ticho mého ži-
vota! Ticho ztrnulé, napjaté naslouchající, v němž
každý zvuk tuhne ve vzduchu a dopadá k zemi
nárazem skleněného hranolu.

Moje vzpomínky musejí pronikat k nejzazší
dálce dětství, abych se domníval, že slyším smě-
sicí veselých hlasů v slábnoucí ozvěně. Ale ani
potom nedovedu uhodnout, která ústa kterým hla-
sem mluvila, — nedovedu uhodnout až na jeden
jediný, při němž buší moje srdce. To je plný, la-
hodný hlas mé matky, a mně se zdá, že každé
slovo, každé jednotlivé slovo tím pronesené má
svoji novou světlou duši a je ozářeno úsměvem.

Než tyto moje nejvzdálenější vzpomínky bled-
nou pojednou před ostrým světlem lampy. Drží ji
v ruce můj nemluvný otec a budí mne za hluboké
noci, divně bledý v tváři. — »Neboj se, neboj se!«
opakuje a vede mne dolů po studených schodech,
jež mne zebou do nohou. Je mi necelých pět let,
a dole mne čeká něco velmi podivného, proč rá-

zem zapomínám na plač, již již mi stoupající k hrdlu. Je to zvláštní ztrnulé ticho, nerušené ani jediným vzdechem, ač ona leží přece na posteli. — Umřela, šeptá otec, jako by tu byl ještě někdo mimo nás, koho by mohlo ranit to slovo. A dodává temněji, abych ji polibil ruku. Ale ruka je chladná jako led, taková, jaké nikdy neměla moje maminka, a já za nic na světě nechci poslechnout vyzvání.

Ráno probouzí mne zvonění umíráčku. Husté kovové tóny třesou se přímo nad našimi okny, a všecko bedlivě zdá se naslouchat jejich pláči: natahuje krky a naslouchá drubež na dvoře, dnes prvně zapomenutá, naslouchá a potom — hlavu vzhuru — vyje u boudy pes, naslouchá stará hruška v zahrádě a celý dům. Znovu a znovu nářikají hustě, kovové tóny.

Zarývám hlavu do podušky a zmitám se hluchým vzlykotem.

Potom je už vždy ticho kolem mne. Otec nepouští mne ven a sám nemluví, unaven shonem každodenní práce. Někdy večer citivám na sobě jeho dlouhý, zamýšlený pohled, načež se stává, že vyhledá v knihovně některé zajímavé vypravování a čte mi je krásným hlubokým hlasem, ježž mění dle jednotlivých jednajících osob. Ale když mi jednoho večera četl tímto způsobem Barona Trencka, román o vězni ukovaném před vlastním brobem, působil na mne tak otřásavým dojmem, že se před spaním nedovedu již pomodlití pravidelný otčenáš. Na dlouho je konec každé četbě.

Jen jednoho dne v roce otec bývá jiný. O štedrém dni před bohatší než kdykoli jindy večeri přichází ke mně v prvním soumraku, hladí mne po hlavě a hádá se mnou, která asi nejdříve dohoří z barevných tenoučkových svíček, ježž jsem rozsvítil na podlaze a z nichž každá znamená život některého z nás a našich příbuzných. Je mi nevolno při jeho laskavosti a sdílnosti, je to něco příliš neobvyklého pro mne, a otec záhy pozoruje moje rozpaky. Obrňuje se znovu nepřístupností a odchází těžkými kroky.

Minulo několik let. Odjeli jsme do města, kde mám složit přijímací zkoušku na gymnasium. Nedopadla slavně a otec nebyl spokojen, neboť se nedovede vmyslit do duše hochy vyrostlého v divoké samotě, do jeho chorobné nespělosti a poplašené hrůzy před vším neznámým. — »Drž se, pamatuj, je to tvůj první krok do života!« je všecko, co mi řekl na rozloučenou, a jeho slova doznívala bez ozvěny v mém nitru. Jeho odchod neprohlubuje ticho, ježž se rozkládá kolem mne.

Prohlubují je teprve myšlenky a ústrky nových soudruhů. Neboť jsem byl příliš neobratný, abych dovedl splatit žertem jejich žert, příliš slabý, aby mne cenili v hrách, příliš svědomitý a pokorný před autoritou profesorů, abych budil jejich pozornost. Přezdělí mi pavouk, když jsem utíkal před jejich věcnými posměšky do nemluvnosti a samoty, a věřili v oprávněnost své přezdívky, neboť také ve všech pozdějších letech pouhá myšlenka na možnost jejich posměchu, žertovně třeba jen jejich poznámky, dělala mne mnichem vzdáleným všech běžných radostí. Všechných těch běžných radostí, které se jednotlivě mohou zdát malichernými,

ale ve svém úhrnu jsou jediným skutečným, nevsugerovaným si štěstím lidského života. Neznám než dle jména lásku, a snad proto jsem mezi prvými, kdo podléháji svodům šeptaných řečí dvou nových soudruhů, kteří přišli z většího města a jsou bohatí zkušenostmi. Tu není veřejnosti, ježž jest mojí největší hrůzou, a pudu dobře připravila nucená askese i v nejprostších, nejčistších touhách jinošských.

Je tichá zimní noc, noc ztrnulá, napiatě naslouchající — Otevřely se dvěře a do tváře zavánul mi horký vzduch, všecek prosycený neznámou vůní, při níž jedině dech se mi taji a srdce tluče prudčeji. Dvě bílá nahá ramena vztáhla se ke mně a tichem a přitímím rozléhal se dráždivý ženský smích: Směje se mému mládí, mé nezkušenosti, každému mému slovu. Ale nejvíce se směje hustému ruměnci, ježž vidí i v přitímí, jak výš a výš vystupuje v mých tvářích.

Pokouším se sám o smích. Zní však strojeně a brzy jej pohluje mrtvé ticho. Od oně noci vyhýbám se každému vytrvalejšímu pohledu a nenávidím dny, kdy přijíždí otec.

Uplynulo ještě několik let. Vždy úzký ještě se zúžil železný kruh samoty: Jsem na universitě, nemám již spolužáků v tom smyslu jako na gymnasium, ale nemám ani jediného přítele, neboť mužské přátelství není, po čem jsem vyhladoval. Zdá se mi, že není síly, které bych necítil v sobě, když jen na konci pracovního dne zvoník mi vstříčí ženský smích. Zdá se mi, že není nikoho, kdo by stejně vycífoval kouzlo ženství a krásy, ježž si žádá zůstatí čistou. Zdá se mi, že dívčí krok je roven hudbě. Snažím-li se však napětím všech svých sil vystoupit ze svého železného kruhu, stojím němý při prvním kroku. To již není ostych, neboť ten dávno přemohlo vědomí, že moje verše zapadnou prachem, nebudou-li mi brzo zářit za nimi a zvát ku předu její oči. Ne. Ale prostě jest náhle mrtvé němé moje nitro, je samo ztrnulým tichem, napiatě naslouchajícím tichem, v němž všecka slova mají mučivé nepřirozený zvuk a zanikají bez ozvěny sklenými nárazy —

Ještě několik let. Moje verše nezapadly prachem, neboť když bezradostný můj život žádal sí existenčních bojů, rval jsem se a pocítil jsem mnohonásobně, že život může být jakýkoliv, ale nikdy takový, aby bylo možno odhodit jej, — dočud je jenom zdravé tělo a duch v něm. Ale nemělo zůstat při tom.

Pamatuji si jasně, s bolestnou jasností všechny okolnosti. Někde ve vzdálenější chodbě přely se dva hlasy, v poschodí protějšího domu hrčel šící stroj, z ulice slabě doléhalo zvonění tramwaye. Starý bělovlasý profesor opakoval mi diagnosu, jedině slovo, ježž rázem zatloukalo všechny hřeby mé rakve. Ještě jsem se nehýbal: na otevřeném okně, za nímž kvetly jabloně, bylo roztroušeno chlebových drobtů a po římse cupkal vrabec: Zajímalo mne pojednou, přijde-li a sezobe, nezalekne-li se?

Teprve v příštím okamžiku pochopil jsem význam slova, jako by mi teprve tehdy bylo dolehlo k sluchu. Nekonečná litostivá láska ke všemu

stiskla mi hrdlo, láska k jabloním, které kvetly za okny, k vrabci, jenž hopkal blíž a blíž, láska ke zvuku hádajících se hlasů v chodbě i k profesorovi, jenž mne zabíjel. Zdálo se mi, že jde tu jen o nějaké nedorozumění, jen jednoho mého slova je třeba, a vše se vysvětlí. — »Ale vždyť... ale vždyť...« počal jsem.

Profesor díval se mi do tváře účastným pohledem. A jako by mi tato účast byla přinesla, čeho jsem ještě nechtěl pochopit. — pocítil jsem marnost všech slov a odmlčel se. Odumřely mi zvuky, odkvetly barvy, pohltilo mne jediné, nekonečné, poslední ticho.

Jen v duši, vzkaz dalekých let, uslyšel jsem hlas, jenž býval plný a lahodný, a nyní byl zlomen bolestí. To byl hlas mé matky, a profesor udiven, nechápaje, pozoroval úsměv v mé tváři, jimž jsem s ním hovořil — —

Josef Pelíšek.

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍROVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XIV. V KARÁČI, POPRVÉ NA BŘEHU INDIE.

Z Terstu do Adénu byli jsme na palubě již dvanácte dní. Pozdě večer, před samým odjezdem z Adénu, byla naloděna k nám jakási zámožná indická rodina: muž, žena, jinoch a překrásné mladé děvče. Měli svého vlastního kuchaře, a nezasedli nikdy k našemu stolu, třeba že byli cestujícími prvé třídy. Náboženský zvyk jim nedovoľoval s Evropany u jednoho stolu seděti. Přirozeně, že jsme se neobvyčejně zajímali o tuto společnost, neboť viděli jsme poprvé obyvatele země, která měla se státi novou naší vlastí. Avšak i kdyby toho nebylo — děvče, které sedělo v kruhu této rodiny, bylo tak půvabné a okouzľující, že jsem se přímo opájel krásou, jakou může dívka oplývati. Zpozorovav to velmožný Ind, vrhal na mne zrak tak rozezlený, že jsem se nadále musil vzdát ke své lítosti tohoto pozorování. Šel jsem sledovat vlny, které kymácely naší lodí.

Tedy poprvé v Indickém oceánu! Pluli jsme rozvlněným mořem, vlnění způsobil silný teplý vítr. Také barva moře nebyla již jasně modrá, nýbrž černozeleňá. Obzvláště čarovně krásný pohled skýtalo moře v noci. Hřeben každé vlny, jakmile se začala čerit, aby se převalila, rozsvítil se jasně smaragdově zelenou barvou a i celé chumáče a plochy mořské takto světlkovaly. Naše loď, v místech, kde brázdila vodu, byla celá jasně zeleně ozářena, tak že tváře všech, kteří se naklonili přes zábradlí, sledující toto čarovně divadlo,

byly ozářeny jasně, jakoby zeleným bengálem. Obzvláště podivně ohnivé a klikaté kresby rýsovali vodní hadi, kteří ve velkém počtu chvíle co chvíle na povrchu rychle pluli, a jakoby záblesk působili. Také ve vaně, v lázních, mohli jsme se s podobnými úkazy z blízka setkávati. Když jsem napustil vodu do vany, byla čistá jako křišťál. Jakmile jsem však zhasil žárovku, ve tmě rozzářil se povrch napuštěné mořské vody do té míry, že celou koupelnu mrtvolně zelenavě ozařoval. Celé ohnivé kusy ve vodě plovaly. Uchytil jsem některý do hrsti, tak že mi v ruce zářil, avšak jakmile jsem rozsvítil, nebylo v hrsti více než trocha úplně čisté vody.

I ve dne moře oplývalo podivuhodnými zjevy. Takovým úkazem byly na příklad tak zvané létací ryby. Stávalo se, že pojednou nad hladinou mořskou vyhrklo z vody několik set ryb, které 100 až 200 kroku těsně nad vodou před naší lodí ku předu letěly a zase všechny společně, jako krupobití do vody padaly. Nezřídka stávalo se, že naše loď byla obkloповána celými stády delfinů, kteří jakoby skotačili, vysoko nad vodu vyskakovali. Téměř bez přestání pluli 3 až 4 delfinové asi třímetroví, právě před přídi naší lodí, které velkým skokem vzdycky unikli a znova se dávali dohánějící je lodí k novému rozběhu popohánět. Delfini i létací ryby ve velkém počtu byly již sice zjevem v Rudém moři, ale zde byly úkazem nepřetržitým.

Nad naší lodí a okolo ní často kroužili také přepondivní ptáci, jmenovitě v přístavu, jako posledně v Adénu, kde kružilo orlů jako u nás vrabců. Tu nad mořem však lítali divní vodní bílí ptáci, kteří v určité výšce, jakoby se pojednou zapichli do vzduchu a zase mžikem s rychlostí blešku jako šíp mizeli pod vodou. Pozoroval jsem vše, co se tu zjevovalo, se zvýšeným zájmem, neboť i moře, po kterém nyní jsme pluli, bylo již vodami, které naší nové země se dotýkaly.

Třetího dne přibližovala se naše loď ve značně rozvlněném moři k břehům Indie, k městu ležícímu při samém ústí posvátného Indu, zvanému Carachi (Karáci). Dříve než loď vplula do přístavu, lodní lékař poděľoval nás chininovými pilulkami, které jsme měli pozřítí, abychom se v městě tomto, ležícím v bahnitých močálech, nestali obětí tropické zimnice, malarie, která tu nesmírně řádí. Než jsme z lodí vystoupili, rozloučili jsme se se všemi pasažéry, kteří již došli svého cíle a již se s námi neuvídí. Kapitán nám ohlásil, že

loď postojí v přístavu pět dní a nocí a že můžeme v kabinách přenocovati. Vystoupili jsme poprvé na indickou půdu, abychom odtud po pět dní pozorovali život a ruch velkého domorodého města. Srdce mi tlouklo rozčilením a dychtivostí. Z přístavu šli jsme po železném mostě, vedoucím nad nádražními kolejemi a nad různými skladišti. Potkávali jsme se s lidmi velice různě ustrojenými a po těle zbarvenými.

Jmenovitě byly to typy s pleť zlatové barvy, s bílými nebo barevnými průsvitnými mušelinami, přehozenými přes ramena, okolo pasu a okolo jedné nohy. Druhá noha byla obyčejně až nahoru obnažená. Na hlavách měli upleteny mohutné turbany, barvy žluté, oranžové nebo purpurové tak jako muselinové přehozy. Vlasy vesměs černé, oči tvaru vejčitého. Většina lidí přežvykovala v ústech jakousi směs koření, která zbarvovala cihlově sliny a zuby, a slinu takto zbarvenou dovedně z úst mezi dvěma prsty, které na rty přiložili, vystříkli na velkou vzdálenost. Tak činili muži, ženy i děti.

Když jsme přešli most, vystoupili jsme na silnici hrozně prašnatou, po které jezdila elektrická tramvaj se dvěma otevřenými vozy. Ulice nevzhledná. Na všem ležel prach a lidmi přeplněno. Mezi jinými dopravními prostředky byly tu kočáry, špinavé a rozvrzané, tažené jedním vyhublým, potlučeným, oblezlým koněm a hlavně nabízeli se tmavohnědí běžci, se svým dvoukoleovým vozíkem, zvaným »rykšové«, jak každého výkřikem upozorňovali. Za peníz poměrně nepatrný ujíždějí s cestujícími přes celou řadu ulic. Ovšem cizinec, který se v taxě nevyzná, zaplatí dvoj- až trojnásobně tolik, kolik domorodec. Většinou vozí se v nich Angličané, v bílých plátěných šatech a s tropickou helmou na hlavě. Silnice, o které jsem se zmínil, vedla asi deset minut mezi dvěma černými bahnitými močály, ze kterých vycházel silný bahenní zápach. Na silnici velká frekvence. Prach zvedal se nad ní bez přestání, obzvláště když trochu zavanul vítr. Tu celý kornout prachu, s papíry a kusy stébel a jinými odpadky, běžel po silnici. Na některém místě stála suchá palma, zaprášená, a v jejím řídkém stínu v prachu seděl žebrák, s obnaženým tělem, na kterém zely až na kost obnažené brisavé rány, a na které usedaly mouchy. Vedle sebe měl konvičku s vodou, a po chvílkách zaléval tyto rány, aby je ovládl od prahnoucího slunce a snad očistil od prachu. Hlasem srdcervoucím, jakoby kví-

livou písní volal na každého mimojducího, s nataženou rukou o almužnu, ale nikdo si ho ani nevšímal. Tato nelidskost působila na mne trapně a otrávil mi hned celý dojem mého vstupu na indickou půdu. Vlastně již rykšové«, lidé zapřažení do vozíku, aby tahali zámcnější, pusobili na mne dojmem, pro člověka tak ponižujícím a odporným, že jsem nebyl s to vysvětlit si, jak mohly na zemi vzniknout takové divné otrocké mravy. Ale ještě mnohem horší věci jsem uviděl ku svému úžasu.

Silnice, po které jsem šel a kde válelo se nesmírné množství vyhublých, nemocných a zbědovaných žebráků, ústila do města, na jakémsi prostranství, obehnaném několika sešlými rozbitými domy o jednom poschodí a s dřevěnou pavlačí. Když přišli jsme na toto náměstí, z několika stran sbíhali se k nám podobní žebráci a úpěnlivě prosili o almužnu. Padali před námi na zem do prachu, a dotýkali se jí čelem hrozně ponižujícím způsobem. Zase se ze země vzpřímovali, zvedali obě ruce k nebesům, dotýkali se jimi úst a znova sklesali do prachu, sahající po našich nohou. Zjev to přímo drtivý. První bylo, že jsem z toho soudil o nízké a bezcharakterní povaze zdejšího obyvatelstva i se všemi tu vládnoucími Angličany, kteří mohou trpěti a dívat se lhostejným způsobem na takovou nezměrnou lidskou bídu a ponižení. Nedovedli jsme těm lidem říci, že si nepřejeme toho, co činí, uhýbali jsme se jim a odvraceli se na všechny strany. Ale v pravém sleva smyslu byli jsme obleženi těmito lidmi, když jsme začali rozdávat nejmenší mince, které jsme měli. Rvali se ubožáci o ně jeden přes druhého, a my nemohli jsme uniknouti.

V tom přiskočil jeden Angličan s holí v ruce a začal na všechny strany do těch žebráků mlátit. To mne tak rozčílilo, že vzepřel jsem se tomuto počínání, a energicky, hlavně posuňkem, jsem proti němu zakročoval. Pocítil jsem, jak nesmírně mi schází, že neznám ještě anglicky, neboť byl bych mu chtěl říci, že je ničemný lump a byl bych jej nejráději zastřelil, jak jsem byl rozčilením bez sebe. On se mi pokoušel něco vykládat, čemu jsem nerozuměl, měl jsem jen dojem, že mi chce vysvětliti, že to tu jinak nejde. Sotvaže od nás pooděšel, vyřítla se na nás zase posádka těch žebráků. Vskočili jsme do tramwaye, abychom jim unikli. Jeden z těchto žebráků, stařec, na obě oči slepý, veden jsa malým děckem, běžel za námi k tramwayi, která již jela. Neměl jsem již žádných drobných, a nemohl jsem mu nic dátí.

Ale sešlý stařec utíkal stále, veden oním děckem, podle tramwaye. Bylo mi ho líto, ale přes to, že jsem ukazoval lidem, kterých bylo ve voze napěchováno, že nemám drobných, nenašel se jediný člověk, který by mu byl almužnu podal. Za to davem lidí protlačil se na pokraj tramwaye jeden člověk s rákoskou v ruce a zasadil jí několik ran běžícímu nebohému a slepému starci. Nezažil jsem ve světě podobné krutosti, a nemohl jsem pod tímto hrozným dojmem nic sledovati, byv takto zcela otráven. — Pohříchu přišly chvíle, kdy záviděl jsem i život žebrákům. V jiné kapitole zmíním se ještě o indických žebrácích, kteří tu v Indii tvoří svůj samovolný národ, žijící žebratou a bídou jako svým povoláním, se kterým je úplně spokojen. Dokonce jinak žít ani nechce! Avšak dokud byli jsme ještě pod dojmem citu, vychcvaných v Evropě, odvraceli jsme se s hnusem od zdejšího života.

Malebnost, se kterou jsme se na ulicích těchto města potkávali jako malíři, byla tak působivá a mocná, že dovedla záhy překonávat vše — tak divné zvraty člověk v sobě prodělal! Přímou jsa učarován, přál jsem si býti malířem těchto živých ulic, třeba jsem nedovedl pochopit, jak bych mohl žít v prostředí takových hrubých a nízkých životních názorů zde vládnoucích. Vždyť z důvodů podobných opustil jsem břehy evropské, abych si našel lepší prostředí, lepší lidi. A proto, pryč, pryč čtdu, neboť toto místo není takové, jaké hledáme! S touto myšlenkou procházel jsem pitvorné ulice indického Orientu.

Velice tu nepříznivě na mne působilo také, že téměř v každém domě hrál fonograf, jehož plechové trubky chraptivě ohlušovaly ulice. Divná věc, která evropská kultura zachvacuje ulice indického města. Procházka ulicí mohla by se nazvat jinak, procházkou mezi krámy a krámečky, neboť jedině obchod a zase obchod sáhal ze všeho, nač jste se podívali. Vzduch byl naplněn přímo zápachem všelijakého zboží: koření, sušených ryb, kávy, čaje, shnilých odpadků a kanálů. Ulice byly hrozně znečištěny, aniž je kdo ošetřoval.

Toliko ptactvo možno považovat za jediné čističe ulic. Na střechách, na pavlačích, na zaprášených stromech, na ulicích, všude, kam se podíváte, vidíte poskakovat a přeletovat černé vrány, které s otevřenými zobáky pozorují, kdy se naskytne vhodná příležitost uchvátit nějaký odpadek. Při tom způsobují ohlušující krákový křik, který se mísí s chraptivými zvuky gramofonů. Hojnost dravého ptactva jako orlů a supů, zná-

mých holohlavých kondóru, krouží nad ulicemi bez přestání.

Byl jsem jedenkrát velice polekán, když jako blesk snesl se právě vedle mne kondór s obrovskými křídly, uchopiv do drápů hničící velkou myš. Jinak potkáváte se na ulici také s ošklivými vyzáblymi a prašivými psy, kteří nemajíce domova, jen podobnými odpadky se živí. Ostatně také žebráci zvedají ze země, co uznají, že by se dalo ještě jísti. V tomto zápáchajícím, schátralém, zaprášeném ovzduší víří život, který jest na pohled tak pestrý a malebný, že z lusu a z podivu zároveň, střídavě, vůbec nevycházíte. Co může asi sloučit v celek tyto dvě podivné protivy?

*

A. P. ČECHOV:

VÍRA V ČLOVĚKA.

V jednom malém městečku usídlil se starší, osamělý a nehezky pán jménem Tomson nebo Vilson. Nu, to je lhostejno. Nejde o jméno. Jeho zaměstnání bylo ušlechtilé: léčil lidi. Byl vždy zasmušilý a nesdílný a mluvil jen, když toho vyžadovalo jeho zaměstnání. K nikomu nechodil na návštěvu, každému jen mlčky se poklonil a dále ve známosti nepokračoval a žil skromně jako asketa. To proto, že byl učenec a tehdy učenci se nepodobali obyčejným lidem. Trávili dny a noci v přemítání, čtením knih a léčením nemocí, na všechno ostatní dávali se jako na hanebnost a neměli kdy hovořit zbytečných slov. Obyvatelé města výborně ho chápali a snažili se neznepokojovati ho svými návštěvami a prázdným povídáním. Byli tuze rádi, že jim Buh konečně poslal člověka, který dovedl léčiti nemocí a pyšnili se, že takový pozoruhodný člověk žije v jejich městě.

— Ten zná všechno, říkali o něm.

Ale toto nedostačovalo. Bylo ještě třeba říci: «Ten má všechny rád!» V prsou tohoto učeného člověka tlouklo podivuhodně, andělské srdce. Vždyť konec koncu obyvatelé města mu byli cizí ne rodní, ale měl je rád jako děti a nelitoval k vůli nim ani svého života. Sám měl souchoťiny, kašlal, ale když ho volali k nemocnému, zapomínal na svoji nemoc, nelitoval a zadýchávaje se vystupoval na jakkoli vysoké hory. Nedbal na vedro ani zimu, opovrhoval hladem i žizní. Peněz nebral, a podivno, když mu zemřel pacient, tu šel společně s příbuznými za rakví a plakal.

A brzo stal se městu takovou nutností, že obyvatelé se divili, jak dříve se mohli obejít bez tohoto člověka. Jejich uznalost neměla mezí. Dospěli i děti, dobří i zlí, poctivci i darebáci — slovem všichni si ho vážili a ctíli. V městečku a jeho okolí nebylo člověka, který by si dovolil učiniti mu něco nepříjemného, ba ani na to nikdo nepomyslí. Když odcházel ze svého bytu, nikdy nezavíral dveři ani oken, plně přesvědčen, že není takového zloděje, který by se odvážil zarmoutit ho. Často mu bylo z lékařské povinnosti chodit po silnicích, lesy i přes kopce, kde cítil úplně bezpečí. Jednou v noci se vracel od nemocného a v lese ho přepadli

lupiči, poznal se ho však, uctivě před ním smekli klobouky a zeptali se, nechce-li jísti. Když řekl, že je syt, dali mu teplý plášť a doprovodili ho až docela k městu. Šťastní, že osud jim poskytl příležitost aspoň něčím se odvděčiti velkodušnému člověku.

A tento člověk, který svou svatostí, jak se zdálo, ohradil se proti všemu zlému, za jeho příznivec pokládáni byli i lupiči a blázni, nalezen byl jednoho krásného jitra zabit. Zakrvácený, s proraženou lebkou ležel v roklí a jeho bledá tvář vyjadřovala údiv. Ano, ne hrůza, ale údiv ustrnul v jeho tváři, když uviděl před sebou vraha. Můžete si teď představití zármutek, jaký se zmocnil obyvateli města i okol. Všichni v zoufalství, nevěřice svým očím, tázali se: kdo mohl zabít tohoto člověka? Soudcové, kteří vyšetřovali a prohlíželi doktorovu mrtvolu, pravili toto: — «Žde jsou všechny příznaky vraždy, ale poněvadž není na světě člověka, který by mohl zabít našeho doktora, tedy patrně vražda se tu nestala a shoda příznaku jeví se jen prostou náhodností. Je nutno demnitivně se, že doktor za tmy sám spadl do rokle a smrtelně se zranil.»

Celé město souhlasilo s tímto míněním. Doktora pochovali a nikdo už nemluvil o násilné smrti. Jsoucnost člověka, jemuž by se dostávalo nízkosti a bidnosti zabít doktora, zdála se býti pravdě nepodobnou. Vždyť i bidnost má svoje meze. Což?

Znenadáni však, pomyslete si, náhoda objevila vraha. Uviděli, jak jakýsi chlap, mnohokrát už souzený, známý svým zhýřelým životem, propíjel v krémě tabatěrku a hodinky, jež náležely doktorovi. Když ho usvědčovali, přišel do rozpaku a řekl jakousi zřejmou lež. Udělali u něho prohlídku a v posteli našli košili se zakrvácenými rukávy a doktorovu lancettu ve zlaté střínce. Jakých pak je ještě třeba důkazů? Zločince vsadili do žaláře. Obyvatelé se rozušovali, a současně říkali:

— Pravdě nepodobno! Není možné! Dejte pozor, aby omyl nevznikl: vždyť se stává, že důkazy neříkají pravdu!

Vrah před soudem tvrdošijně popíral svou vinu. Všechno mluvilo proti němu a přesvědčiti se o jeho vině bylo tak snadno, jako přesvědčiti se o tom, že tato země jest černá, ale soudcové jako by se byli zhláznili: desetkrát převažovali každý důkaz, nedůvěřivě se dívali na svědky, červenali se, pili vodu... Souditi začali časně ráno a skončili teprve večer.

— Obžalovaný! — obrátil se hlavní soudce k vrahovi. — Soud uznal tě za vinného, že jsi zabil doktora toho a toho a odsoudil tě k ...

Hlavní soudce chtěl říci: «k trestu smrti», ale upustil z rukou listinu, na níž byl napsán rozsudek, utřel si studený pot a zvolal:

— Ne! Soudím-li nespravedlivě, tu necht Buh mne potrestá, ale přísahám, on není vinen! Nepřipouštím myšlenky, že by se mohl najít člověk, který by se odvážil zabít našeho přítele doktora! Člověk není s to, aby tak hluboko klesl!

— Ano, není takového člověka, — souhlasili ostatní soudcové.

— Není! — ozval se zástup. — Propustte ho!

Vrahovi dali úplnou svobodu a živá duše nevytýkala soudcem nespravedlnost.

Přeložil St. Minařík.

S. S. KRANJČEVIČ:

SOUCIT.

(Samilost.)

V čem svatá zář je tvoje, ty srdce mého žale, že záříš tam jak perla kdes v temné mořské hloubi? Proč tvoje ku poznání a k Bohu vzlety stále? Proč žluč tvá s úsměvem se snoubí?

... Tys dĕmant před mým okem, jimž prochází v mou duši celého světa bida a budi krve vřeni; vše mého žiti hoře jim v nitru mém se ruší, že bodne-li, dá posvěcení.

Ty anděl můj jsi smutný, svít věrný jeho oka mne k objímání všechněch a k lásce ke všem vodi; to oko tvé je slunce — bez něho přehluboká tma na zemi jen hřichy rodi.

Ubohý, kdo tě nemá! Utone v hříchů proudu, duch jeho vzlétat bude, kde kal a bláto tmi se, a s chvěním čekat věky, až nastane den soudu — kde srdce však, jimž modlil by se —?!

Z charvat. přel. Adolf Černý.

★

ŽULKA.

Prenechávám odborníkům, chtěli zařadit toto pozorování do psychologie zvířat nebo do nauky o primitivních náboženstvích nebo do obou. Villu, kterou jsme v létě obývali, hlídala malá uvázaná fenka, která hned při našem příjezdu vzbudila u nás vysokou představu o svých schopnostech; neštĕkala na nás, ac se nemohla jinak upokojit, meškal-li cizí člověk v domě. Poznala okamžitĕ, že patříme k domu. Nemohli jsme se žulce více zavděčit, než když jsme ji brali večer na procházku s sebou. Ani nebrali, stačilo sebe opatrnĕji otevřít branku zahrady, již byla žulka venku a hned někde daleko na silnici. Skotačila a k udržení nebyla, a často spatřili jsme ji teprv zase, když jsme se vraceli. Cesta naše bývala podél hráze velkého rybníka, věčného křovím, do kterého se žulka pokaždĕ zvědavĕ vrhla.

Však jednoho večera zaslechli jsme odtamtud žalostný nářek. žulka vyla, jakoby ji na nože bral a utkala domů. Hádali jsme, že se tam utkala s onatrou, které zde hnízdí právem, neboť je to panství Colloredo-Mannsfeldské, — a citi se jako doma. Nicménĕ druhého dne žulka zase se vydala na procházku s námi, zase vnikla do křoví, a zase prechala odtamtud s nářkem přímo srdcevroucím.

Vplížila se domu, a od té chvíle byla jako vymĕněna. Nebylo již třeba opatrnĕ odcházet zahradou, žulka nechodila s námi, a záhy jsem pozoroval, že se mnĕ i doma vyhýbá. Zavolal-li jsem ji, plížila se ke mnĕ bázlivĕ, jako se plíží pes, který má velmi špatnĕ svědomí, a byla ráda, mohla-li petelit ode mne pryč. Není pochyby žulka mne pokládala za původce svého opĕtovanĕho úrazu v křoví, pokládala mne za mocného kouzelníka nebo božstvo, které muže působit do dále, a projevovala mi svou úctu bezmeznou pokorou, stálým uprošováním. — Trvalo několik týdnů, než dojem uvĕtral, a nežli žulka mne radostnĕ vítala, když jsem ji něčím přilepšil. K.

★

LADISLAV QUIS.

III.

A nyní několik pohledu do jeho duše.

Osobně jsme se v životě potkali jen jedinkrát — letmo — a snad ani tři slova spolu nepromluvili. Listů jeho mám za to balík — psal mi po prvé roku 1899, posledně nějaký týden před smrtí. Důvodem k prvním psaní bylo mé prohlášení, že nechci být ukázkou svých prací zastoupen v České Poesii XIX. století, již tenkrát vydával Máj. Tehdejší literární a společenské poměry, konečně i mé přesvědčení a ještě jiné věci — vyložil jsem to všechno v Naší Době obšírně — diktovaly mi ostrý ten protest.

Quis, jeden z redaktorů, tedy mi píše:

»A nyní k druhé choulostivější věci. Zpověděli jste si veřejně, bychom z Vašich v »Poesii« něco uveřejnili, a byt to byl i jeden verš. Zápovědi tou položil jste nám jakousi mravní závazek — nikoliv právní — a jsem pro to, bychom ji respektovali. Jsem ovšem z toho půl tuctu Májistu jen jeden a nevím, jakého náhledu budou ti ostatní; nejednalo se dosud o tom ani slovem. Ale nyní v V. svazku dospějeme k Vám, a tu musí být rozhodnuto. Referát o té věci byl přidělen mně a já ho přijal. Proto si chci dříve s Vámi promluvit. Rozumí se, a nebude o tom dále mluvit, že naše náhledy o anthologiích se neshodují, jinak neseděl bych snad v její redakci a nebyl snad (?) intelektuelním původcem vydání toho. Ovšem ve výboru Máje navrhl věc Klášterský.

Vy jste v Naší Době opětně projevil své mínění o takových výborech a hájil jste je skutečně velmi statečně, byly to elegantní švihy a bojoval jste s vervou; měl bych věru chuť skřížít s Vámi čepel! Byla by to rozkoš, jaké jsem již dávno neužil. Ale těch osudných pět křížků na zádech a pak naprostý nedostatek slušné neutrální šermířny odnímá mně všechnu chuť.

Zde, na takových papírcích, to nevybojujeme, a zdali se s Vámi kdy osobně sejdu, ví jen Bůh, ač bych si toho velice přál a velice vážil. Ten mžik, na který jsem Vás kdysi v Praze u Choděry uviděl — a to v plné společnosti, sice dovedl u mně vzbudit k Vám i jiné sympathie než pouze literární, ale bylo to přece jen příliš en passant! A tudy musím předpokládat, že mě ani neznáte.

Nevím sice, stojíte-li o dlouhé listy, však nezbyvá mi, než vzítí druhý aršík a představití se Vám na zdař Bůh. Jest mi — a vlastně abych nelhal — bude mi teprve dne

5. t. m. (února) dva a padesát let. Napsal jsem — což ostatně vite — právě pul tuctu knížek, naplněných všelijakými verši, které se u nás málekomu libily, a pro které mně páni kritikové, počínaje Hálkem, vypověděli boj až na nuž. To, jak vidíte, mně bylo a jest dosud zcela jedno. Psal jsem dále, a budu-li míti chuť, budu psáti zase. Je-li něco v tom, však se to neztratí, není-li, nevloží to tam žádný kritik, žádný přítel, žádná koterie. A tu jsem u toho, co Vám především chci říci. S kritiky jsem se nikdy nebral, nestojí mi za to (totiž ti naši specificky čeští) a zbytečno o nich mluvit. Přátel jsem v životě měl tuze málo. Byl to Neruda, který již tak dávno tlu pod zemí, že se přátelstvím jeho smí vychloubati ledakdo, keho by živý Neruda neměl za hodna ani kopnutí. Byl to dále Arbes, s nímž se nyní nikdy nestýkám. Tak zůstal jsem nyní sám a žiji již leta a leta v tomto bohopustém hnízdě (Přelouč) beze styku. Jen Čech (Svat.) mi zůstal, ale neviděli jsme se snad již deset let. Vrchlický, kterého mám upřímně rád, náleží přece již jen jinému světu, jiným poměrům. Přes tyto přátelské svazky jsem jako literát přece vždy jen zůstal sám a nenáležel jsem nikdy žádné koterii. Zachoval jsem si tedy svou samostatnost, svou svobodu cele. Nikdy jsem za nikým nechodil a nesmím si tedy stěžovat, že nikdo nejde se mnou. Také si na to nestěžuji, ba, spíše si toho vážím. Mám aspoň úplnou volnost úsudku a jednání, nemusím se nikoho ptát, na nikoho se ohlížet, jdu si — třeba tedy sám — klidně svou cestou. Tak jsem se Vám tedy představil.

A teď Vám teprve mohu říci, proč jsem vstoupil do redakce »Poesie« a proč jsem pro anthologie. Co jste napsal o vadách těchto výborů, s tím souhlasím a znám také závažné námitky, které proti nim učiněny byly jinde a od jiných. Ale podle mé zkušenosti, na kterou se jedině spoléhám, ponevadž ta nemůže klamat, mají d o b r é výbory z poesie jednu výhodu, která vyváží vše, co se uvádí proti nim. (Mluvíme ovšem jen o výborech d o b r ý c h objektivních, aniž bych chtěl tvrdit, že náš výbor jest dobrý, neboť úsudek zúčastněného neplatí.) Výhoda ta, dle mého přesvědčení, jest důležitá, neocenitelná, a to právě u nás. Výbory takové jsou způsobilé získati poesii mládež. Zkusil jsem to sám na sobě, a vím, čím se mi stalv jako quintánu nebo sextánu Scherovy »Dichterkönige« (jež jinak nejsou právě vzorem dobrých kolekcí), nak Wolfův Pœtischer Hausschatz. Ty mi prvně otevřely cestu do světové poesie, již jsem tehda znal jen kouskovitě — — — —

A proto jsem již od mladých let toužil po takovéto anthologii české a proto vstoupil jsem rád a ochotně do redakce *Poesie* 19. století. Učinil jsem to z plného přesvědčení, nejsa k tomu nikým a ničím nucen, nemaje z toho pro sebe ani hmotného ani morálního zisku —

Neustoupil jsem, ani Quis mě nepřesvědčil. Česká poesie XIX. století vyšla bez mé ukázky, ale afera ta přinesla do života mého přátelství Quisovo. A zůstal mi přítelem až do své smrti.

V listě následujícím, z 20. února 1899 píše:

— — Ale vy pro svou antipathii jste uvedl velmi logické a přesvědčující důvody a v listu mi zasláném uvádíte další. Nebudu vyvracet ani tyto, vždyť máte pravdu: Kus není celek a tento lepší než onen. Proto jsem také vydal Havlíčka tak úplného a celého, jak mi bylo jen možno. Vy dáváte díla zemřelého básníka a vynecháte nebo dokonce změníte zúmyslně jen jeden verš, jest právě takové barbarství, jako zkomoliti antickou sochu, jako přemalovávatí obraz starého mistra. A souhlasím s vámi, že musíme si poříditi úplná a kritická vydání všech našich starých pánů. Já sám už stěží se odhodlám k podobné práci, ne že by mě zrážela její nevděčnost a nevýnosnost, to bylo by poslední mou starostí a nikdy jsem se po tom neptal; ale nedostává se mi k tomu fyzického času. Vypuzen v toto venkovské hnízdo, nemám tu ani nejpotřebnějších pomůcek k takové práci, a jezdit stále do musea, do universitní knihovny atd. stojí nejen mnoho času ale i peněz — a nemám obého právě nadbytek. U Havlíčka mně to nedalo, poněvadž to bylo příliš hanebné, jak se s ním nakládalo a co z něho ti lidé jako Tůma dělali. To už byl učiněný fetiš! Tu jsem musil zakročiti, měl jsem to za svou svatou povinnost. A snad to nebyla má poslední práce pro Havlíčka, jež, jak jsem nyní poznal, kladu tak vysoko mezi našimi lidmi, že již vedle něho tuze, tuze málo jich stojí. — —

Co jste napsal trpkého, nepotahuji nijak na sebe. Ale dojmá mě bolestně, že jste došel k té trpkosti vy. Stojíme sami, vy i já, ale nestojím proto sám, že jak píšete, leta a bydlístě k tomu přispěly. Jen ten nejmladší dorost literární mi neznám, ale cizí, vzdálení jsou mi i ti nejstarší z vrstevníků. Jediný Čech byl by mi blízkým, kdyby byly možny s ním častější styky. Tak ta blízkost skutečně trvající zůstává vlastně jen čistě platonickou — a já stále sám.

Stojím na zcela jiném stanovisku v literatuře než všichni ti páni, mám jiné názory, o nichž jsem veřejně mnoho nemluvil, ale o nichž přece jen vím, že s nimi nikdo z nich by nescuhlasil. A cítím se mezi nimi zbytečným. Snad — aspoň se domnívám — nemám mezi nimi nepřátel, a o to tedy mně hůře než vám. Zůstal jsem sám, protože jsem všem lhostejným. Ale co na tom! Musí mi stačiti a stačí mi, že jsem měl přítele: Unum, sed leonem. Po Nerudovi jsem již přítele nehledal a zůstal proto sám.

Neruda chtěl kormidlem literatury naší zarejdivat zcela jinam, než kam pak spěla a spěje. Byť bych šel s ním cele — s těmi, kteří jdou v opačnou stranu, plouti nemohu, nechci. Také proto jsem sám.

A odhodil jsem již pero a lituji, že jsem je opět zvedl. Neměl jsem již tcho činiti: Starší lidé bývají špatnými apoštoly nových ideí. Má není sice nová a není též má, však já nemám též v sobě ani za mák toho, to patří k povolání apoštolskému. A přede vším: Odi profanum vulgus et arceo. A v tom se tuším spolu shodujeme. — — —

—by—

MALOVAL REMBRANDT KOMENSKÉHO?

(Panu dru J. Herbenovi, redaktoru Noviny.)

Drahý příteli! K článku Maloval-li Rembrandt Komenského, dovoluji si Vám skromně sděliti — snad Vás to bude zajímat — že jsem roku 1914 v dubnu se ženou byl v Palazzo Pitti ve Florencii a pohleděv na obraz Rembrandtův, že jsem řekl ženě: »Koukej, to je Komenský.« Ovšem dále jsem na věc nemyslel. — Také malíř Vejrych, který portrét Komenského v Rejks museum v Amsterodamě kopíroval, když uviděl Rembrandtův obraz v Gallerii Pitti, tvrdil, že je to Komenský. Snad to bude zajímat pana Gammu. Nemohl jsem odolat, abych Vám to nesdělil. Se srdečným pozdravem

Váš M. Švabinský.«

TRAGIČNOST MAHENOVA.

Městské divadlo vinohradské, neúporné v pozornosti k domácí tvorbě, uvedlo v pondělí dne 8. listopadu na jevišti nové drama Jiřího Mahena, čtyřaktovou *Píseň života*. Hlavní osobou je v ní Petr Reyl, přezvaný po bulharsku také Rylov. Vráti se v prvním dějství po osmnáctiletém vzdálení z Bulharska, kdež si zřídil rozsáhlý obchod dřevařský, a přijde navštívit na venkovský letní byt svou bývalou lásku paní Annu Čapkovou, kterou kdysi jako chudý hoch odstoupil jejímu nyněj-

šimu manželovi. Paní Anna, umdlená životem nervově chorá, doufá, že příchod Petra Reyly-Reylova přinese jí osvězení a kus ztraceného mládí, ale Reyl upne svůj uchopený cit nikoli na ní, nýbrž na její dceru Helenu, jejíž divčí podoba dokonaleji mu připomíná kouzlo minulosti. Helena, snívá, romantická, toužící po nějakém bludném Holanďanu, podlehne mužnému zjevu Reylovu a jeho reněovským řečem a ve třetím dějství, po bouři, která prodloužila jejich pražský výlet, zdá se, že jejich vespolný vášnivý svazek byl zpečetěn posledním vrcholným důkazem něhy. A tu žárlivá matka, paní Anna, rozezlená až ke škůdnictví, vzepře se s prudkou neústupností zamýšlenému jejich spojení a docela úskočně napoví cosi o tom, že by Helena mohla být dcerou Reylovou. Je z toho všeobecně velké zdrcení, Petr Reyl rozčílil se dokonce tak, že se mu v noci po té zjeví ironický duch, a ráno příběhne služka se zprávou, že se Helena ve svém pokoji otráвила. Ačkoli mylnost zprávy vysvětlí se hned v zápětí, stane se to příliš pozdě, aby Petr Reyl mohl ještě zastavit samovražednou kulku svého revolveru. Otec Helenin může jen ohlásit jeho smrt.

V tragičnosti Mahenově rozhodují minuty a není to ovšem po prvé, co v dramatech rozhodují. U Mahena je to jen o to krutější, že jeho příběh tihl svou přirozeností k rozřešení smírnému a že za obyčejných okolností musil by se skončit šťastným urovnáním nehod. Není nejmenší rozumné závady proč by Reyl nemohl se stát chotím Heleniným, a z toho, co v dramatech máme před sebou, nikdo neuvěří, že chvílkový odpor paní Anny vzbudil by podstatnější obavy. Osmnáct let, vyplněných manželským a mateřským soužitím, je přece jen osmnáct let, a kdo má smysl pro účinky doby, ví jak za osmnáct let blednou a vytrácejí se nejpříkrější dojmy. Pro chování paní Anny, měl-li by se mu přikládat význam, připustil by se jediný důvod, ten, že se vzhledem k blahu dceřinu strachuje cizince, kterého nezná, a že jí zneklidňují pochybnosti o jeho povaze: kdo jednou ukázal se slabým v lásce, ukáže se zas. Byla by však méně ženou nežli jest, aby nepochopila, že právě jeho odřeknutí bylo svědectvím ryziho citu, a pak — stačilo by tedy počkat, vyžádat si náležitě lhůty k bezpečnějším vědomostem o Reylově. Ona vsuktku hned ráno po večerním výstupu povolně obrací. Zůstane-li Mahen přes to na svém tragickém závěru, je vidět, že chtěl tragičnost stůj co stůj, af jí přivodí jakkoli. Snad styk s Janošikem ještě přidal jeho unáhlené, svévolné násilnosti. Af jen lidé cítí bídu a příšernost svého života! Nechal v šeru všecko, co by každý jiný dramatik hleděl podrobněji vylíčit: niterné rozvíření, jež Reyl vzbudil v Heleně, je právě tak sotva zdaleka naznačeno, sotva napověděno jako duševní základv pro náš pojem o jednání Helenině i Reylově. Jen když je z toho děsivá mrtvola! Taková, která hlasně zvěstuje nesmyslnost, trudnost a hrůzu lidského osudu, s výměšností onoho ducha, jenž mluví v noci k Reylově.

Kolem čelných postav Mahen seskupil na venkovském pobytíšti pražských letních hostů drobný rej různých bavících se starších i mladších bytůstek. Děvčata hovoří o svých stálých společni-

cích, o svých nadějích a nočních vidinách. Staří paní mluví o nemocech nebo o podivnostech novodobých románů. Přísná maminka peskuje gymnasištu, jenž se zaučuje kouřit. Čiperná vdovička repeti a taškaři brzy s tím, brzy s oním. Rozjaření mládenci shánějí lodičkové vjízdky, dávají naskirkovat červené praporečky, těši se na bohaté ženitby. Domácký lékař chodí pacientkám vyznávat lásku a oslazovat nespokojencum nepřízeň počasí. Koná se u stolečku spiritistické sedění na rozloučenou. Cvičený špaček koncertně hvízdá „Kose, kose, černý ptáku“ a dumná harmonika roztruchluje srdce smutnou písničkou. Se zřejmou pravidelností (a nejspíš podle Cechova) spleť drobného reie, někde souvislejší, jinde rozptýlenější, udělána dějství za dějstvím tak, aby poskytovala pozadí pro vzrušující výjev vlastního příběhu. Měla byt názornou ilustraci pro únavnou, prázdňou stop, ke které Reyl ve druhém jednání přirovnává vzdejší jsoucnost: že toliko vynucené senační a divadelní otrěsy, třeba vykoupené lhostejností k logice a psychologii, mohou na okamžik osvobodit z nudy a zmrzelosti (nu, René, věčný René). Ale mezi pozadím a popředím Mahenovým je příběžnost, jež obsahuje pravdu hlubší. Osoby popředí nevynikají nad kmitně, hemživé osoby pozadí žádnou větší celistvostí a bohatostí pojetí, jsou stejné kusé, mlhavé, záhadné, nejisté. A tragičnost, již je Mahen obmyslil, byla dramatikovi vnějším umělem prostředkem, aby si zakryl tu kusost, mlhavost, záhadnost, nejistotu a aby z povodně své nezbytné nicotnosti zachránil aspoň jakousi illusi závažnosti. Jeho Petr Reyl-Reylov, jenž byl po osmnáct, osm - náct let mimo domov, měl by se poněkud rozhlédnout ve svém okolí, nežli něco začne; on však spokojí se tím, že zůstává vzpomínku nenadálého poplachu, jež zpusobil.

Od Prvních dešťů, jež předcházely historického Janošika a fantastického Mefistofela, Mahen propracoval se k uvědomějšimu, jasnějšimu sestavení, k důvěrnějšimu styku s životní praxí, k nedělanějši, upřímnějši a srozumitelnějši větě: proč by se tedy ještě dál nemohl propracovat k zralejšim stanoviskum a dukladnějši, vyspělejši znalosti lidských duší i běhů? Pěkný úspěch vnohradské bude mu jistě mocným povzbuzením. Vnohradští herci provedli mu drama za řízení p. Vydrova ve vhodné úpravě jeviště velmi pečlivě a příčinlivě a p. Vydra sám v roli Reylově vytvořil efektní postavu syté divadelní krve. Učinil se interestantním bludným Holanďanem, jenž geniálním plavým vousem a vlasem mate děvčatům hlavy, vyznačil úsměvnou, odpočívavou volnost světoběžníka povýšeně sarkastického, vyřikal a vyhrál s neodolnou, zkušeně odhodlanou útočností vyznání lásky i vzdor proti paní Anně, vše břitce, se schválným hereckým prorážením, s přízvuky člověka, jenž se rozmyslí a vrhne se pak střemhlav kamkoli: hraje a hraje, překonáváje i nosovou jednotvárnost hlasovou. V matce Helenině pí. Majová (Reyl ostatně též) zejména výborně užívala pokoje k výmluvným a malebným postojům u zdí, nábytku, dveří, oken, vrhala s vyměřenou, semknutou silou dělené výkřiky odporu a hněvu a uměla na ráz prvním vstoupením pomalými, ochablými pohyby dát celou představu bytosti Anniny; ja-

kási mra divadelnosti byla snad také u ní nutnosti. Schyleným tělem a zatichlou, ústupnou řečí p. Hlavaty době charakterisoval velkoobchodníka Čapka a ve vedlejších rolích, delších i kratších, nebylo rušivé nesprávnosti: pi. Kučerová věděla jak na židli kleknout nebo jak sednout k romantické smrtosti Helenině, sl. Machová v nevinnější Karle a pi. Ptáková v prohnanější vdovičce ozkusily opět puwab dovádivé, čilé rušnosti (neobejde se bez nervoznosti) atd. Mnoho vykonal již sám letní, vzdušný jas v pokoji prvního dějství a stromová barevná svěžest v lese druhého; arci příchody a odchody vypadaly tu dost rozházené. Čtvrtý akt byl na krátko pokažen zbytečnou panikou požární, při níž gentleman s balkonu po česku obecenstvu nadal sprostáku.

HUDBA.

Na koncertě, jimž zahájil Spolek pro komorní hudbu 27. října letošní sezónu, proveden byl mezi Mozartovým smyčcovým kvartetem z B-dur a Beethovenovým op. 58. Sukův klavírní kvintet op. 8. z G-moll.

Práce Sukova působila jako novinka, neboť od prvotního svého provedení 10. dubna 1894 na populárním koncertě Umělecké Besedy nebyla veřejně hrána. Dílo mělo tehdy pronikavý úspěch, vzlet jeho invence, formální úměrnost, bohatý i zajímavý způsob rozvoje výrazných temat zůstaly rázem. A vřelá, mladistvě bujará i hluboká citovost podmaňovala si srdce. Po více než dvaceti letech dojem z díla je právě tak mocný a bezprostřední. Kvintet vyrostl ze živné půdy komorního slohu Dvořákovy, avšak to nutno zdurazniti, vyrostl svým osobitým a samostatným způsobem. Proudivé spádny hudební tok, jimž kvintet žene se vpřed, typická českost projevu přízřebená mistrně vysokému komornímu slohu, jasná a přehledná členitost jednotlivých vět v ladný celek vyššího řádu se pojeičích zřejmě navazují na Dvořáka. Citová náplň této krásné hudby je však nezadatelným vlastnictvím Sukovým. Dílo nese rázi osobnosti svého původce, vnitřní život ducha významného svérázu obráží se v něm. A to vnitřní život horoucí, úžasné jemné citovosti, mužné síly i jarého, vášnivého vzletu neseného důvěřivostí mládí, jež nezakusilo ještě záľudu osudu. K novému provedení podrobil skladatel dílo své revisi, jež vymýtila některé drobné nadbytečnosti a zmocnila osobitý tón náládovosti díla. Zvláště věta volná nabyla změnou závěru kouzelné jímavosti. Provedení kvinteta bylo výkonem skvělým, k českému kvartetu přidružil se tu milý Roman Veselý uslechtilým, bezvadně slohovým podáním partu klavírního. —

Na vlnohradském Městském divadle debutoval Jaromír Weinberger pantomimou *Únos Evelinin*, dělanou na dramatisovanou bizarní anekdotu Fr. Langera. Věc, kdyby byla podána obratně formou novellistickou, neminula by se snad dojmem, však ve zpracování pantomimickém nelze zachovati charakteristický puwab příjemně děsivé grotesky. A hudba Weinbergerova nedovedla z toho puwabu zachránit, eo by se snad je-

stě zachránit dalo, neboť je prací ledabyľou. Invencně chudá a nesamostatná chce imponovat posluchači svou moderností, a přece zas vlichotí se mu lacinou libovostí. Proto se pohybuje mezi banálními frásemi valčíkovými a špatně znějícími instrumentačními pokusy. Za vzory sloužily Weinbergovi Dohnanyho *Závoj* Pierotčiny a Korngoldův *Sněhulák*. Nedostatek umělecké vážnosti, jevící se v celém hudebním projevu, je vskutku zarážející, ač skladatelé nechýbí ani nadání, ani technická příprava, aby mohl vykonal kus řádně a poctivě práce.

Tristana od Jana Marie opatřil příslušnou scénickou hudbou Jaroslav Jeremiáš. Učinil tak vkusným, nevtravým způsobem, přičleňuje se svými náládovými v ponurých barvách drženými mezibrami a melodramaty duchu básně.

Bratři Burianové, Karel i Emil, dávali dne 3. listopadu velmi zajímavý koncert písňový. V prvé části zpíval každý z nich řadu písni sólových, vybraných většinou z nejnovější české písňové tvorby. Zaujaly tu písne Vycpálkovy soustředěnosti hudebního i poetického procítění a provedení. Kvapilovy *„Olše“* šťastnou invencí i jemně nadechnutou malbou nálady. Kuncovy písne pak uslechtilou vroucností svého impressionisticky stylisovaného projevu. Druhá část koncertu vyplněna byla duetty od Förstera, Rubinsteina, Jindřicha a končila souzpevem Tomše a Lukáše z Hubičky. Přednesem pořadu zaskvělo se ovšem umění obou pěvců ve své nejskvělejší záři.

Spolek pro pěstování písne věnoval svůj — padesátý již — koncert písňové Lyricce J. B. Förstera. Není v ní tónů prudkých, vzrušujících, výbušně vášnivých, je vždy spíš zasněné meditativní než přímo výrazová, nězná, jemná noblesní. Svá myšlenková i citová vznícení vyjadřuje hudbou krásné úměrnosti, formou pečlivě volenou. A vždy je uslechtilý, důmyslný, vroucně oduševnělý hudební výraz Förstruv zastřen jemným závojem melancholie, resignované, ale útěšně idealistické. V pi. Strettiové měly písne Försterovy interpretku vyvolenou. Nejvyšší mety dosáhlo její umění, v němž intelligence vzácná je v nejlepší souľadu s citovostí úžasné hloubky i jemností, při reprodukci písni na slova Tagorova. Neznám druhá pěvkyně, jež dovedla by této filosoficky prohloubené a povýšené lyricce, kde erotika vzestupuje k mystickým extasim, vrcholícím v splynutí s praduší, dodatí výrazu tak samozřejmého, přirozeného, a tím právě hluboko do duše pronikajícího.

Dr. Pihert.

POHLED DO ČESKÝCH REVUÍ.

Lumír v č. 10. přinesl z pera Arne Nováka kritiku básnické sbírky Macharovy *Životem zrazení*. Kritika vrcholí asi těmito dvěma závěry: Umění, básně, filosofie? Pranic z toho všeho; nanejvýše surovina, jež teprve čeká na zpracování a ovládnutí básníkem či myslitelem. „Jakási sbírka veršovaných feuilletonů, jež byly kvapně vrženy na papír, bez retuši, bez korektur, bez zápasu o definilivní výraz; rým jest častěji groteskní než hudebný; triviality se vkrádají i tam, kde básník nemíni napodobiti řeč ulice, kavárny, kanceláře.“ Rámecem k těmto dvěma závěrům

mohou posloužit dvě věty Novákovy studie: »Druhá polovina básnického díla Macharova znamená vědomý a prudký vpád objektivismu do poesie: básník skrývá osobní život citový... a v následujícím odstavci: Mluví o sobě neustále... jest pravým opakem velkých objektivistů, již pokládali já za hodno nenávisti... — Článek, jímž Jan z Wojkowicz v tomto čísle končí svoji úvahu o Otokaru Theerovi, praví mezi jiným: »Pro charakter bytosti, monady, jsou rozhodující nejen oddělené a staticky pojaté znaky její individuality, ale i sám dynamický prázaklad její bytosti, který určuje rytmus její činnosti — pohyb v životním prostředí a který jednotlivé povahové elementy, jako nadřazený jim princip, ovládá, určuje jim vzájemné, konstantní i měnné vztahy na různých stadiích rozvoje a za různých životních okolností.« Pán Bůh s námi! Lumír, odpovídaje na útoky čáslavské Pravdy, prohlašuje: »Redakce tohoto listu snažila se kolem Lumíra soustřediti různé literární individuality — po právu ochotné místa projevům těchto individualit — nepůsobila na soud svých příspívatelů — připouštěla v listě debatu o uměleckých problémech po případě sama se jí účastnic. — Projevy jejich názorů a zásad nutno hledati tam, kde jsou: v článcích a pracích redaktorů podepsaných, anebo v pracích nepodepsaných, za něž přirozeně nese zodpovědnost v plném dosahu.«

Akademie, revue socialistická, ukončila zářijovým číslem svůj devatenáctý, válečný ročník, za jehož poslední slovo možno pokládati závěr článku dra Evž. Šterna Pařížský vzor a naše politické učení: Po válce boj stran, zejména stavovských, vypukne v národech v sesílené míře. Zejména nutně vzroste obrana i výboj dělnictva proti hospodářskému třídnictví. Tento zápas bude nutno energicky bojovat. Avšak nesmíme zdůrazňovat, žít a vyčerpávat se pouze tím, co nás dělí. Též národní vzájemnosti bude třeba v míře dosud nebývalé. — Jedním z předpokladů jest — vytvoření intelektuelní koncentrace mimo i přes hrady stran. K tomu nechť lidé dobré vůle pomohou!« V rubrice Literatura a umění čteme

Macharových (sbírky Krupěje), v níž se praví: V této obsažné sbírce lyriky Macharovy jest mnoho jednotlivých básní, z nichž každá je pravým skvostem uměleckým.

Slovenské Pohľady v novem dvojčísle (4.—5.) upoutají ukázkami slovenského překladu Goethova Fausta, z pera Martina Sládkoviče, Mefistofelova řeč o lékařství zní:

Duch medicíny dá sa chápať snadno.
Preštudujete malý, veľký svet
a — necháte isť všetko ladne,
jak pán boh bude chcieť.
Je márne vedecky sa sem-tam teružiť,
každý sa učí, čo mu možno, len;
kto okamih vie využiť,
na mieste muž je ten. — —

A Mefistofelova píseň v Auerbachově sklepě:

Bol jeden král raz, viete,
ten blehu veľkú mal,
tu nado všetko v svete,
tak veľmi miloval.
Krajčira pozval svojho,
a krajčír prišiel aj:
Toť, pro blšiačka môjho
hned šaty odmeraj!

V pokračování autobiografie Gustava K. Zechentera obsaženy jsou pěkně vzpomínky na někdejší život slovenských studentů v Praze, na jejich spolek Salaš, navštěvovaný také Cechy, jmenovitě spisovateli z Umělecké Besedy, na pozdější spolek Zoru, na Štefana Fajnora, který v Pisku navštívil Heyduka, harmonisoval potom jeho písně a sám na klavíře přednášel v Umělecké Besedě, na veselý mikulášský večerek studentu moravských, na návštěvu Slováků se spisovatelem Rudolfem Pokorným v Heřmanově Městci, při níž musili Slováci měšťanům varit halušky bryndzové, a tiež guláš. — spívat a od zeme tancovat, a kde mezi českými společníky byli Josef Holeček spisovatel, studenti, Jan Herben a Kříž Arpád.

J. P.

OD KNIH K LIDEM.

(V ý p i s k y a p o z n á m k y.)

Holland (německý spisovatel): Nemocní a umírající vědí něco, čeho zdraví nevědí: totiž že konečně nezáleží na tom, jak člověk žije, nýbrž že žije. Pouhou blaženost dýchání, cítit své srdce, které puženo tajemnou silou žene krevní vlnu za vlnou tělem — to znají jenom nemocní a umírající.

Mickiewicz: Všeho ze sebe dobývati třeba. Dříve nic se nedělo na zemi jinak než z popudů vnějších. Loďi nemohly plouti bez větru, stály za tíšiny. Až přišla doba, kdy byla vynalezena pára a každá loď v sobě samé mohla míti sílu, aby plula za ticha i proti větru. Tak také my musíme plouti, ač je tak ticho na světě, a nejednou za bouře budeme snad státi na kotvách.

Turgeněv (ve Šlechtickém hnědě): To se ti jen tak v rozrušení zdá, že hoří tvému pomoci nelze. Eh, duše moje, jenom na smrt léku není! Ty si hle, jenom řekni: Nepodám se — buď si hoře hořem! a sama potom zrovna užasneš, jak ono záhy pěkně pomine. Ty jenom trp trochu.

DROBNOSTI.

Mezi Štúrem a Havlíčkem roku 1848. Roku 1846 Štúr vydal svoje Nárečia slovenskô alebo potreba písania v tomto ná-

usovo výročí zanechalo v naší literatuře r. 1915 znatelné stopy. — Letošní ročníky časopisu budou svým zvláštním rázem cenným kulturním dokladem budoucím historikům.

Osvěty číslo 10, zajímá především dvěma pracemi Elišky Krásnohorské svědčícími o neumdlévající pili stařícké spisovatelky: studii o Antoninu Klášterském a obsáhlou básni Jan Amos v Lešně, v níž časový přízvuk mají verše o české řeči: (Hospodin.)

— — V soudech Svých ji lhtu obnovil:
bude živá v živých zachována
mluva Čechů po strastech a bojích! — —

Pozornosti zaslouží si Troppův překlad známé, mistrné balady Mickiewiczovy O třech Budřech. Také Osvěta podává kritiku nových básní

rečia, umž dal spisovně češtině výpověď jménem všech Slováků, kteří stáli té doby při něm i později k němu se přihlásili. Téhož roku 1846 vyšel v České Včele v 6. čísle známý, neobyčejně jizlivý útok Havlíčkův proti tatarským (taterským!) synům, o slovenském prasidle se zmiňující, jenž narážel ovšem v neposlední řadě také na Štúra. Staletá literární jednota se Slováků, která v době největších Slováků Kollára a Šafaříka a blízkého jim Palackého projevití se měla, jak čekali všeobecně, právě nejskvělejšími činy, jediným rázem byla zastavena vzpourou Štúrovou. Havlíček nebyl mezi našinci sám, který nechtěl Slováků znáti ani dle jména. — Před dvěma lety podala nám historický a kritický obraz té doby Slovenka Helena Turcerová v dissertační francouzské knize o Štúrovi a myslence slovenské nezávislosti; zbývají však detaily, jež žádají dále objasnění. Proto je vítán každý nový dokument, který vnáší více světla v dobu polemik a oboustranného podezřívání. List Štúruv Havlíčkovi z r. 1848, jediný dochovaný a dosud netištěný (Originál v Museu král. Českého; s laskavým svolením správy musejní zde otiskují.), jest v nejednom směru významný. Vidíme z něho, že hněv a rozhořčení byly vždy více na rtech, než opravdu v srdci; věc Slováků za jejich povstání v letech 1848—1849 ležela na srdci i tomu Havlíčkovi, jehož sarkasm utíchl, jakmile šlo do tuhého, Štúruv list dokazuje dále, že zájem o Slováků po neblahé odluce nebyl pohněn ani v tehdejší české generaci, ač odluce spisovně od počátku příkládali mnohem větší zásadnější význam, nežli byl ve skutečnosti. Konečně list svědčí přímo, že neochably ani styky písemní docela: není prvním ani posledním listem Štúrovým, poslaným — Havlíčkovi. Štúr píše Havlíčkovi — správnou spisovnou češtinou, stejně jako psával Čechům vůbec i po odluce (Hankovi, Šemberovi atd.):

Veletýný Příteli! My sme šťastně došli do Těšína¹⁾ a od několika dní bavíme se jíz zde. To co ram bylo slíbeno sme našli všecko na pohotově, až na málo vojska, které posud ještě k celistvosti bataillonu schází. Ostatně myslíme, že to ještě přirazí a nepřirazí-li, doplníme si to našim lidem, který, jak slyšíme, na nás všude s velikou netrpělivostí čeká. Pověsti z hranic docházejí nám rozličné; některé udávají počet nepřátelů na nás čekajících na výše tisíc, jiné jen na několik set. Ostatně jisto jest, že nám cestu pohraničnj na několika místech zatarasili a neschodnou učinili. Ale tomu pomůžeme, ako Bog dá i srčca junačka. Vojsko zdejší přijalo nás velmi zdvořile a přátelsky.²⁾ Náčelníkem vojska s námi táhnoucího jest nejvyšší

¹⁾ Pro větší bezpečnost shromažďovali se a připojovali se slovenští dobrovolníci k císařskému vojsku již v Těšíně. Tam přidávalo se k nim i mnoho dobrovolníků z Moravy a Čech, tak zejména J. V. Frič, který osvědčil se před tím již u Staré Turé (27. září), vojenští vůdcové Bloudek, Janeček, Zach a j.

²⁾ V Těšíně očekával ich podplukovník Frischeisen s důstojnickým sborem, a přijali ich velmi srdečně. Frischeisen bol muž vzdělaný a náležel k české národní šlachte, síc aj švagrom baróna Neuperka. (K. Káral, Slovenská revolúcia, str. 21).

lieutenant Frischeisen, muž odhodlaný, usedlý a velmi vlivný. Včera přijel k nám za náčelníka štábu setník Lewartovský.³⁾ rozený Polák, muž, jak sme měli příležitost seznat, velmi rozumný a energický. Ti muži jsou nám právě vhod. Připomenouti Vám ještě musím, že nejvyšší (!) lieutenant Frischeisen jest švakr našeho Pražského Neuberka. Pokročíme-li dále, dáme Vám zprávy. Pozdravujte všechny bratry a deytež připojený listek do Národních Novin. Buh s Vámi! V Těšíně 1848 dne 1./12. Váš srdečný ctitel i přítel Ludevít Štúr. —de—

* Jindřich Fügner. Sokolstvo bude vzpomínat 15. listopadu 50. výročí smrti muže, jemuž za mnoho vděčí. Fügner nebyl ovšem původcem myšlenky sokolské, ale umožnil svoji krajní obětavostí, zbudováním a zřízením vlastní tělocvičny Sokolu pražskému, že učení Tyrsovo mělo hned od počátku kde zakotvití, že bylo pevně zabezpečeno. Kdo ví, co znamená ještě dnes pro jednotu sokolskou vlastní tělocvična, dovede pochopit, co roku 1862 Fügner pro Sokolstvo udělal. Nejen však obětmi hmotnými, jež vyčerpaly zbytek jeho jmění, zasloužil si Fügner názvu spoluzakladatele Sokolstva; měl i vlastnosti mravní, jimiž jako první starosta Sokola pražského působil na členstvo. On, skutečný demokrat a svobodomyšlník, rozbíjel nezdravé společenské kastovníctví své doby, za něho a jiných zavřel v jednotě onen duch, kterým idea sokolská má být vždy projevoována. On zavedl v jednotě rovnost a bratrství sokolské. Byl to vzorný starosta jednoty. Plným právem spíat je s Tyršem v nerozlučné dvojici. Jako člověk a občan patřil Fügner k lidem, jichž nebývá mnoho. Jako žák páté třídy německého piaristického gymnasia vstoupil do obchodu. Cestoval mnoho, poznal Německo, Belgii, Holandsko, Francii a Anglii. Cestami těmi a sebevzděláváním nabyt dobrého vzdělání a širokého rozhledu. V pražské společnosti byl vážen, účastnil se veřejného života a byl také zvolen do obecního zastupitelstva. Jeho plný přerod k češství — jenž způsobil mu mnoho nepřízně — vyplynul ne ze zisku, nýbrž z niterného přesvědčení. Nejen četba Herlošových spisů a vlastní poznání českých poměrů, ale snad více ještě cestami v cizině a jemným citěním vyvinutý smysl pro spravedlnost a svobodu vedl Fügnera do českého tábora. Vždy a všude bez bázně projevoval názor svůj pro ústavnost. Vzpomíná se na př. jeho vystoupení v pražské obchodní komoře! Byl povaha samostatná, nekolisavá v úsudku. Jeho skromnost byla příslovečná, a kdo připsal pod jeho podobiznu slova: Ni zisk, ni slávu — psal pravdu. I jinde otvíral štědrou ruku; velmi se přičinil na př. o loterii ve prospěch Zdenky Havlíčkovy, o těsnopisný spolek (první stenografická kancelář sněmovní byla jeho prací) atd. — a budíž bez dalších poznámek zde konstatováno, že když Jin-

³⁾ O polském dobrodruhu Lewartovském, rodáku z Brzezan v Halíci, vvdává poněkud jiné, méně nadšené svědectví Hurban (dle článku Káralova). Polní fláčka byla prý u něho velmi oblíbeným válečným předmětem, a ve srážce u Rudtina projevil trestuhodnou lehkomyšlnost. Po skončeném povstání setřval v armádě v hodnosti majora a podal vládě pamětní spis, v němž zdůrazňoval potřebu politického osamostatnění Slováků.

dřích Fügner zemřel, na hotovosti ani jediné zlatky nezbylo» — čteme v jeho životopise od dra Tyrše. V době, kdy dolehly naň starosti, zvolen byl ředitelem jím založené Hypoteční banky — bez platu. Zemřel v mladém věku 43 let 15. listopadu 1865. Ve výroční den shromáždí se u hrobu jeho na Olšanech Sokolstvo k pietní vzpomínce. Pro jednoty sokolské bude 15. listopad o b ě t n i m d n e m, sbirkou zřídí základy pro podporu rodin po padlých svých členech.

* **Auguste Rodin** dožil se 4. listopadu 75 let. Narozenniny slavného sochaře neminuly přes válečnou dobu ani v Německu bez povšimnutí. Franz Servaes napsal do *Vossische Zeitung* 3. listopadu pozdrav Rodinovi, ve kterém mimo jiné praví: »Rodin snad nezví o pozdravu, jež mu posíláme z Německa. Není také třeba, aby o něm zvěděl, neboť tento pozdrav posíláme spíše k vůli sobě než k vůli němu. Ctíli jsme Rodina a podívovali jsme se mu v míru. Často víc než jeho vlastní krajaně. A snad našel Rodin u nás své nejkongeniálnější vyznavače. Německý básník Rainer Maria Rilke žil po léta v blízkosti Rodinově, často se s ním denně stýkal a napsal o něm knihu, která se čte jako hymnus a je takřka díkem celého národa. Tohoto smýšlení, jež jsme vůči Rodinovi dosud chovali, nepotřebujeme a nesmíme dnes zapírat, protože náhodou zrozen stojí v táboře našich nepřátel. A když sám i podepsal své jméno pod jistý dokument, který nám spílal barbarů, jako tucty jiných umělců — co je nám po tom? Že Rodin jako Francouz smýšlí francouzsky, je samozřejmé. Opovrhovali bychom jím, kdyby tak nečinil. Veliký umělec stojí tvořitelsky vysoko nad svým národem. V předsudcích může být roven i prostému člověku.« — Servaes končí: »Umělec jako Rodin stojí nad národy. A holdující mu, holdujeme tvůrčímu duchu, který v málo vyvolených běže na sebe lidskou postavu, kterému jsme všichni zavázáni díky.«

Recitační večer básní Nerudových uspořádala Marie Nechlebová ve čtvrtek dne 4. listopadu v Grégrově síni Obecního domu pražského. Výbor byl zase pečlivě a se zřejmou literární znalostí upraven tak, aby obsáhl ve svých čtyřech oddílech všecek podstatný ráz a směr básnickovy tvorby: životní lyriku, básnický program, filosofii, náboženství, přírodu, vlastenecké vzlety, smutky a výzvy, — poměrně nejvíc vzato Prostých motivů, hlavně zimních (pro jejich tesknost), a Zpěvů pátečních. Přednášečka nevyhýbala se ani zcela drobným kouskům, jež se sotva zakmitnou, a vůbec myslila co nejméně na obyčejný divadelní účín. — Málokde užila herečtějšího pojetí: v motivu *Kde jsem se to octnul* k protivně vřavě parku; v blízkém motivu *Hej uvidíš, přírodu, uvidíš* k mladému jarnímu rozjaření; v *Romanci štědrovečerní* pro řeč kaprála Brychty. Ale na př. *Balladu horskou* přednášela beze všeho určitéjšího rozeznávání mezi dítětem a babičkou a také v krásné *Balladě o svatbě v Kanaán* nedělala značnějších rozdílů mezi osobami. Podobnou uskrovnělost zachovávala v refrénech, jimž by herci snažili se dát při každém opakování novy a nový ráz. Pro sl. Nechlebovou jistě básně Nerudovy znamenaly úkol nad jiné nesnadný; Neruda všude právem klade duraz na své mužství [muž skromný v otázce, však hrdý při odvěti, jež nikdo nesmí v nízkou službu brát.], a sl. Ne-

chlebová hlasem, duší, všemi náklonnostmi tíhne víc k básnickým ženám, mužským i ženským, do celá i k ženám výslovných kostelních vlastností. Dlužno však říci, že na mnohých místech dost se jí podařilo vtisknout hlasu a veršům onu hutnější pevnost a utuženost, kterou si v Nerudově mužství představujeme; i závěrečný páteční zpěv *„Jen dál“* povznášel se aspoň silou a vrhem od březínovské extatičnosti k Nerudově *„železu“*. Ovšem úspěch sl. Nechlebové zastal zase jako vždy hlavně v její čisté a zřetelné výslovnosti, v osobní skromnosti a oddanosti k věci, v citovém podbarvení, ve vzdělané účasti, která u ní ze všeho zirá. Pro ni verše jsou skutečně něco drahého, miluje jejich zvuk a spád, jejich upravené a zušlechťené věty, a když přednáší, její postava, ruce, tvář, tón mluví stále o tom vytříbeném estetickém požitku z každého básnického hnutí; kdyby to nebylo tak literárně poetivě, bylo by to na cestě k estetickému gourmandství. Zvláštní jest, jak málo všímavosti má pro záslužné podnikání slečnino naše denní veřejnost, nejnícotnější divadelní hloupost zdá se být pro ni důležitější, nežli šíří-li někdo pěknými recitacemi zálibu a porozumění k našim básníkům. Sl. Nechlebová potřebovala by patrně trochu onoho výbojného a chytrého *macherství*, jímž si různé, hezké herečky pomáhají k divadelní slávě a k postupu.

* **Ochuzování jazyka.** Svatá pravda, nějaký ďábel nasíl nám na pole našeho jazyka hluchého plevele divných slov, aby dusil pšenici. Takové prázdné slovo, kterého se chápeme, když se nám nechce myslit, nebo které se nám jako plevel samo vtírá, je také sloveso předatí, jehož nejnovější čestná užívá v něčeském významu. Dříve jsme se předávali při placení: předali jsme někomu o krejcar, o zlatku — předali jsme se. Aby ses nepředal, říkali jsme tomu, kdo dával málo. Nyní však předáváme úrad svým nástupcům, předáváme obchod nebo statek svým dětem, předáváme ze svých zásob svým přátelům, abychom jim vypoohlí, předáváme svoji zbraň soubojovníkům, když jim vlastní vypadla z rukou nebo selhala — a nevím co všechno předáváme. Na tolik případů se slovo to roztáhlo — plevel! Kdysi jsme úrad odevzdávali, obchod a statek postupovali, zásoby jiným přepouštěli, zbraň podávali atd. — nyní vše jen předáváme. Je to slovo, o kterém nyní již denně klopýtáme — nejvyšší čas, aby byl plevel z jazyka vytrhán. — Jiné takové slovo, které se u nás udomácnilo, ač není ani českého kořene, jest přidavné jméno *matný*. Máme již matné sklo, matný zrak, matné dojmí atd., kdežto jasně mivali mdlé neb mléčné sklo, kalný zrak, mlhavé nebo nejasné dojmí atd. Plevel!

* **Nejasné pojmy:** *Revue A k a d e m i e* uvítala *Novinu* tímto způsobem: »Poměry doby vyvolaly v život nový list *Novinu*, v němž se za redakce J. Herbena soustřeďuje kruh českých realistických spisovatelů — Machar, Vodák, Pelíšek atd. Po 30 letech se tedy vrhá realismus k literatuře, odkud nepochybně vyšel. Ale je možno jen tak beze všeho navázat nit, když se za těch 30 let literatura kardinálně změnila?« — Co k tomu nutno říci, nemá být polemikou, neboť *Novina* nechce polemizovat. Pociťují prostě fyzickou bolest, vidím-li v nějakých pěti řádcích tolik myšlení zmatného a pojmů nejasných, že by dovedly otrávit pěti-svazkovou knihu! Realism jako politický směr nevyšel z literatury čili z krásného písemnictví; vyšel z vědecké srážky dvou směrů o falešné rukopisy. Realisté byli ti, kterým šlo s počátků o pravdu vědeckou a potom o pravdu v ce-

tem živote narodnim vubec. Realism jako literární směr byl snad omim vědeckým hnutím posílen, ale nezrodil se před 30 lety; rodokmen jeho v 19. století začíná Čelakovským a pokračuje k nám přes Hlavíčka, Němcovou, Nerudu a jejich druhy. Macharovým duchovním otcem je Neruda. Ale připustíme, že Machar, Vodák, Jaroš, Herben a j. po 30 letech teď se soustřeďujeme; přece ne k tomu, abychom navazovali nit na svou minulost? To by mělo smysl jen tenkrát, kdyby ten Machar, Vodák, Jaroš, Herben a ti ostatní neměli přítomnosti, to jest, kdyby byli 30 let propadli v podzemní jeskyni, co zatím země se zelenala a celý svět tak se změnil, jako když bratr Fortunát ze svého nebeského vytržení se probudil na pevné půdě skutečnosti. Ale tak to není. Ani my jsme nespali, ani písemnictví se nezměnilo kardinalně. My jsme v těch 30 letech literárně také pracovali, a jestliže se v literatuře i něco změnilo, naše ruce byly při tom. (Ostatně změna sama o sobě nemusí být pokrokem.) — Tak psát jako Akademie o Novině, znamená omylit šejdrem. Ještě kdyby rádky Akademie byly diktovány zlobou, chápal bych je, neboť zloba bývá slepá; vidno však, že nezodpovědné plýtvání slovy bez smyslu přešlo již některým literátům do krve, a to je bida.

* **Železná kráva.** Uvázal si na krk železnou krávu, říkává se. Co to znamená? Kde se to pořekadlo vzalo? V Slanském Obzoru (ročenka 1913) čteme z nadační listiny děkanství smečenského roku 1602: Co se pak jiných svéc voskových velikých i malých dotýče, jest již to při každém záduši tak opatřeno, že ve všech kostelích dosti vosku jměti budou (nebo se ho z krav železných od lidí poddaných nemálo schází), z kteréhožto vosku kostelníci čistotné svíce, cožkoli jich potřeby bývá, mají dělati. Kostelům, t. j. kostelnímu záduši předkové odkazovali na světlo, na vino, na mše i k lepšímu opatření duchovního nejen peníze (renty) a pozemky, nýbrž i dobytek, zejména krávy. Kdo si takovou odkázanou krávu najal, kupoval za to kostelu vosk, vino, mše atd. tak dlouho, dokud ji nevrátil záduši, které se zase staralo, aby jiný hospodář si ji najal. Časem se závazek proměnil v peněžitý plat, jenž se odváděl ročně, obyčejně při sv. Havle. Ale stávalo se, že kráva kostelu odkázaná uhynula. V tom případě nájemce její platil z krávy poplatek, jakoby kráva byla živá, dokud nevrátil záduši jiné krávy živé. Kdo z uhynulé krávy platil, nemoha opatřiti nově, měl — krávu železnou (také byly ovce železné a kozy železné). Plativalo se z krávy železné 20 — 24 — 29 krejcaru ročně. Na některém statku uvázla železná kráva léta a léta, sedláci zbavovali se železných krav někde až po zrušení poddanství peněžitými výkupy. Od té doby »železnou krávou« rozumí se, jestliže někdo koupil si věc na dlouhé splátky, vzal-li na sebe dlouholetý výměnek, opatřil-li si někdo stroj vyžadující častých oprav, má-li dluhy hypotékární s dlouhým úmrem, životní pojistku a pod, tíživé závazky.

DĚTSKÝ KOUTEK.

MICHÁLEK.

Byli jsme na léto u tety ve vsi. Vychovávali u ní na cucák tři medvídky. Ti vám byli zábavní, neohrabaní, veselí, radost bylo s nimi si hrát! Byli tak krotcí, že spali na posteli u našeho bratra, dokud byli malíci.

Dva z medvídku roznemohli se jeden po druhém a pošli, ale třetí zůstal na živu a říkali jsme mu Michálek.

Michálek chodil za námi jak pes.

Když vyrostl a byl Michal, začali se ho bát lidé a cizí zvířata, ačkoli Michálek byl krotký, přívětivý k domácím i k cizím, ať přišel k nám kdo přišel, Michálek ke všem se chlel přitočil, se všemi si pohrát. Lidé však se ho leknou a křičí a utíkají pryč. To se medvídkovi náramně libilo, a on si zvykl tak strašit lidi. Proto dali Michálka na řetěz.

A to byla podivaná, jak stával na zadních tlapách a vábil k sobě lidi, aby ho pohladili! Když k němu přistoupili, třel se jim o nohy, lizal jim ruce, objímal je silnými tlapami svými. Ale jeho lichocení často dopadlo špatně, obzvláště nám dětem. Neboť někdy tak pevně objal svými tlapami, tak skrabal drápy, že jsme od něho utíkali a měli plně oči slzi.

Nejšťastnější býval medvídek, když ho pustili s řetězu a když ho vzali sebou do lesa. Ale tu bylo třeba teprv ostře ho hlídati, aby cestou nepolekal někoho cizího.

Na dvoře u nás se ho nikdo nebál. Ovce a krávy chodily klidně a volně mimo něho. Slepice a krůty se svými kuřátky toulaly se po dvoře, a Michal celé hodiny zvědavě se díval na ně. S keněm, u jehož stáje Michala přivázali, a s velkým hlídacím psem Rekem byl v dobrém přátelství.

Tak minuly dva roky. Michal byl pořád hodný a přívětivý, ale už tak zesílil, že i domácí lidé vyhýbali se jeho lichotkám.

Jednou se Michal nějak utrhł s řetězu a utekl do vsi. Tam, hraje si asi, odřel ovci. Od té chvíle, co okusil krve, řetěz ještě více se mu zprotivil; někdy jaksi nedobryma očima pokukoval po slepicích i po ovcích. Brzo Michálek se utrhł s řetězu opět a opět; přepadl ovci, sežral slepici, ba vrhl se jednou na známého souseda, jenž ho chtěl asi chytit a dovést domů. Na štěstí byl blízko strýc, kterého Michálek náramně poslouchal a miloval. Jen na Michala křikl a Michal už tiše kráčel za pánem na dvůr, jen se někdy zlostně ohlížel po sousedovi.

Tak se den ze dne Michálka víc a více lidé báli. A na konec rozhodli se, že ho zastřelí. Co jsme se naprosili, aby ho nezabíjeli, co jsme se medvídku nalítovali a naplakali se pro něho, když přinesli kůži zabitého zvířete!

E. H.

Nákladem družstva Pokrok, spol. s r. obm. - Tiskem knihtiskárny »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.), Praha.

VYPISUJI TŘI CENY:

50 KORUN NA HOTO-
VOSTI,

30 korun v uměl. publikacích,
20 korun v knihách

A NEJLEPŠÍ NÁVRH, JAK BY
E DALA NEJVÍCE ROZŠÍRITI
P. KOČÍHO KNIHOVNA

Besedy s dobrými autory

EBO ZA NEJL. NÁVRH RE-
LAMYPRO TUTOKNIHOVNU

ci tu si usnadní každý, kdo si vyžáda na ukazku
ně vydány j. sešit buď u svého knihkupce, nebo
mo u podepsaného nakladatele. Návrhy k sou-
těži zaslávej buďtež do 15. listopadu t r

kladateli B. KOČÍMU v Praze,
Františkovo nábřeží číslo 14

ladý člověče

protékci — ku docilení lepe hoporovaného místa
mčina. Perfektné německv naučíte se bez učitele
čtením zábavných a poučných článků z časopisu
se německy *. Číslo na ukážku zasíle obdote
ovonakladate'ství, Praha-Vinohrady
v Korunní třídě čís. 71. 59

PŘÁVĚ VYŠEL

RNÝ KAPESNÍ KALENDÁŘ
NA ROK 1916

ický upraveným deníkem pro záznamy.
plátně váz. výtisku 70 h. poštou 80 h.

ŠRÁMEK A SPOL., PRAHA II.,
nnova 31. Jungmannova 31

ATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč
VITA NOVA" pro fisikal. a dietet. léčbu
nitř., srdečních, žaludečních, zvláště ner-
Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty.

Českomoravský úvěrní ústav
nároží Lazarské v Praze nároží Lazarské
a Jungmannovy a Jungmannovy

přijímá **vkklady** a povoluje **zápůjčky**.

Účty čírové, běžné, inkasso kuponu, revise slosovateľných
cenných papírů a losů a veškeré peněžní obchody.

57

Bližší sděli ředitelství.

MÍSTO ZVLÁŠTNIHO OZNAMENÍ.

Nezměrným bolem stížena oznamuji, že muj vřele milovaný chof

JOSEF MACH,

č k profesor v Rokycanech a č k poručík v zál.

padl hrdinně u vykonávání těžké povinnosti v jenském dne 21. října
1914 na Sanu v 33 letech života plného nejkrásnějších nadějí.

Truchlivá zpráva tato, před časem již rozšířena, bohužel, byla
nyni úředně potvrzena 60

DVUR KRÁLOVÉ n. L.

MILČA MACHOVÁ.

Vybraná četba
Dobré knížky

Úplný seznam zasíle
zdarma Správa Noviny.

Masité konzervy

jen p vořidni zboží nabízi

B. ANTONÍN ŘEHOŘÍK,

obchod lahůdkářský. 63

PRAHA, HAVÍŘSKÁ ULICE ČÍSLO 3.

:: Ústřední záložna :: učitelstva českoslov.

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vkklady**, poskytuje **půjčky**

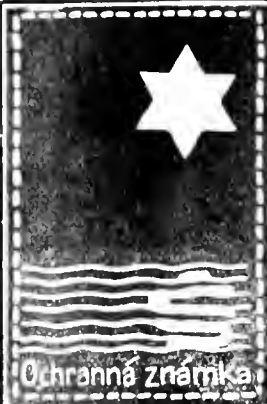
P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za
podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022. 43

RESERVOVÁNO PRO FIRMU

TOVÁRNA NA
OBUV VE ZLÍNĚ

FR. ŠTĚPÁNEK

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

Sama

Kostka za 16 h stačí na
8 šálku kávy černé nebo
na 10 šálku kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kup.ů.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

SUKNA,

pátěné zboží a modní látky
pro pány i dámy nabízí firma

PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN

:: V HUMPOLCI ::

— Vzorok se každému na požádání zašlou. —
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

INKOUSTY

psací, snímací barvy na razítka a polštářky, klo-
vatiny, tuše atd., zvlášť jemný antrac. inkoust
vy- Souke-
rábí Popp a spol., Praha, nická8.

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRDEC
KRÁLOVÉ

*Domobránci roč. 1891,
1895, 1896, 1877, 1876,
1875 narukují 16. listop*

V kasárnách i v p.li výborně
se osvědčily:

*Proti všim a jinému
hmyzu:*

FUGA prašek a K 1 — a 60 h
FUGA vata a K 1 — a 60 h
FUGA creme a K 2 16 a K 1 20

*K desinfekci jako
ochrana proti nákazám:*
Mýdlo odoritové a 0 h
Mýdlo odol. rmové a 80 h

*Výživný a posilující
prostředek:*

VITASA v prášku
cena K 2—, 3—, 7—
VITASA v tabletkách
cena K 3

Ve všech lékárnách a závo-
dech mateřnách lze obdržeti
Vyrábí:

„MEDICA“, akc.továr-
na lučebnin a léčiv,
PRAHA. 56

Kožichy, mode-
riery,
niky a
žeš.

spodk: pro vojiny doporučuje

TRŽNICE KOŽEŠNÍKŮ V PR.

Velká Karlova ul. 11.

AKADEMICKÁ KAVÁR
BOHUSLAVOVA V PR.

≡ doporučuje se ku hojně návštěv

Prošívané přikrývky

a prach ply., polaky na přikrývk., dekor. pod-
tosi plovové pokrývky ve velkém výběru nabízí
továrna na přikrývky v Praze, Michalsk
čís. 21 (Železné dvře): Opravy přikrývek a zho-
dekoracních podušek rychle. Přikrývky s malými
levné a přikrývky pro ložtky **Stalá výstav**

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

ARNOLD KLÍČN

Brno, Rudolfova ul. 23 (V)

OBCHODNÍ DŮM
modním zbožím pro dámy

Wolf & Schlein

PRAHA, RYTÍŘSKÁ ULICE 26

zahájil

MIMOŘÁDNÝ

VÁNOČNÍ PRODEJ

Za příčinou rychlého odprodeje nemohou býti vzorky zasílány.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláci se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel. Ion 1240.

Toho večera obzvláště ji přepadla úzkost a tesknost stáří. Slunce zapadalo. Stařenka všimla si slepic, které se uhnízily na větvích jabloně. »No, vy máte pěkný nocleh! Pořád na stromě. Že se vám to tak líbí?« — Ale už musím chystat večeři, řekla si pro sebe a chtěla odejít do kuchyně. V tom se zapotácela a již již klesala. Sotva dovrávala k židli, která stála u kuchyňských dveří. »Matičko Boží, smiluj se!«

Nebyl to první záchvat. Stařenka postonávala již několik neděl, ale pečlivě tajila nevolnost a jen se modlila: »Pane Bože, jen abych dlouho nestonala, aby pan účetní neměl se mnou starosti. Do nemocnice bych nechtěla, toho se moc bojím.«

Chtěla opět vstát, ale nemohla. Nohy jako dřevěné.

Rázně kroky ozvaly se na chodbě. Stařenka se zachvěla. Pan účetní volal: »Prášilko, dávejte večeři!«

Stařenka trne strachem. Co teď? Co se bude dít! Ona už nemůže posloužit svému pánu, u něhož pohlýla přes třicet let. Celé své vdovství přežila u něho. Teď ho slyší. Přešel siň, a když se neozvala, jde sem, sem do kuchyně. — Teď vidí jeho šedivou hlavu a mrzutý obličej.

»Odpustěj, pane účetní, ale — ale — hned to bude.« namáhala se stařenka promluvit obvyklým přívětivým tónem.

Mrzutý pohled chvíli ji zkoumal: »Prášilko, vám něco je. Chcete, abych poslal pro doktora?«

»Ne, prosím jich, ne. Ale kdyby byli tak dobří a pomohli mě dovést k posteli.«

To nemusíte prosit. Jen si řekněte, co potřebujete.«

Pan účetní pomohl stařence a posadil ji na postel v její světničce za kuchýnkou. Tak, chvíli si sedněte.«

Děkuju jim, pane účetní, mockrát děkuju. A nezloběj se na mě, že večeře není hotova.«

Že vás to nemrzí. To je nějakého omlouvání. Vždyť přece vidím, že jste nemocná. Sním dnes kousek chleba s máslem. Beztoho jsem na něj dostal chut.« — — —

V deset hodin šel se pan účetní podívat na stařenku. Seděla posud na posteli.

Proč pak si nelehnete? Vždyť vám nohy vystydnou?«

K. HYNEK:

STAŘENKA.

Stařenka Prášilová, hospodyně pana Václava Kmocha, účetního ve výslužbě, starého mládence, byla sama doma. Vyšla si na dvorek, a bylo jí smutno nějak. Zasteskla si hlasitě: »Jó, jó, nejdřív kohout, potom Ďas, potom já. Vzpomíná totiž na zlaté časy, kdy pan účetní byl ještě účetním v běcharském cukrovaru, a ona na prostranném dvoře chovala mnoho slepic, kachen a hus. Měla ráda zvláště statného kohouta a velkého psa Ďasa. — Ty časy uplynuly. Pan účetní onemocněl chorobou oční a odešel do výslužby sem, do malého horského města. Ona s ním. I pan účetní měl rád kohouta a psa Ďasa. Neprodal jich, ani nezabíl, přestěhoval se i s nimi a usadil je na tomhle dvorku městském, malém a špinavém. Stařenka často vyhlížela na dvoreček, volala kohouta sladkými jmény, házela mu zrní, ale kohoutek po čase chodil nějak smutně.«

»Stýská se ti, holečku, vid? To věřím, to věřím. Ty jsi zvyklá na jiný dvůr. Tam v cukrovaru, to byl dvůr. Velikánský! A ty krásně ořechy!« Sypala kohoutkovi nejlepší zrní, ale nic neplat. Asi za tři měsíce bylo veta po statném kohoutkovi.

Ještě smutněji skončil Ďas. Serval se někde na ulici, přišel domů pokousán oči měl kalné. Pan účetní dal jej zastřelit. »Až se mi nohy trásly, když jsem uslyšel ze dvora ránu,« vypravoval potom stařence. Vzpomínala často na milá zvířátka a myslila na svůj osud. Nejdřív kohout, potom Ďas — a teď já.«

Stařenka ismívala se rozpačité. Jen se nezloben, pane účetní. To ja si takhle hovím. — —

Přišla noc. Pan účetní se probudil. Zaslechl tiché sténání ze světničky stařeněiny a vzdechy:

Matičko Boží smiluj se, smiluj se nade mnou!

Rozsvítil svíčku a vešel ke stařence. Seděla posud na posteli, nohy dolu, šedivou hlavu měla v pravo skloněnou a těžce dýchala.

Proč si nelehnete? Proč ještě sedíte. Prášilko?

Nezloběj se!

Vždyť já se nezlobím. Proč si nelehnete?

Stařenka šeptá nesměle: Já — ja si nemůžu dat nohy do postele.

A to jste nemohla říci hned večír? Takhle se tu trápit! Ukažte, já vám pomohu! Pro pána krále, nohy máte studené jako led. Tak zahřejte se pěkně.

Stařenka zašeptala: Děkuju jim, pane účetní, děkuju jim za všecko.

Nechtěla byste snad vodv? Jen si řekněte, co byste ráda!

Stařenka prikývla. Kdž se starý pán sklonil, aby jí podal sklenici k ústům, pohnula se namahavě a políbila mu ruku: S pánem bohem, pane účetní. Děkuju jim za všecko. — — —

Starý účetní se zarazil a polekal. Jak se rozbrsklo, zavolal lékaře. Ale po několika dnech stará jeho hospodyně ležela již v černé rakvi. Měla černé, hedvábné šaty, pod hlavou bílou podušku a v ruce křížek.

Musela to být hodná ženská, pravila majitelka pohřebního ústavu. Když jsem jí česala, měla vlasy měkkounké, takové poddáné! Takové mi-vaň jenom hodní lidé.

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍROVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XV. Z KARÁCI DO KOLOMBA.

Za takových střídavých dojmu a spleti myšlenek procházeli jsme s Hněvkovským křížem krázem ulicemi hlučného orientálního města. Co jsme tu viděli, upevnilo v nás přesvědčení, že prostředí, které hledáme, nebude v obchodních městech indických, ale že to budou džungle, rajská příroda, které se člověk skoro nedotkl, kam aspoň nezasáhla ještě jeho kultura. Tam že se usídlíme a živení tím, co příroda skytá, porosteme jako ty stromy. Taktó hověřice, šli jsme směrem k zoologické zahradě, abychom se seznámili s obyvateli našeho příštího domova.

Zoologická zahrada jest vlastně jediné místo, kde je pohromadě trochu zelené vegetace. V celku nepoznali jsme tu však nic nového. Nejvíce nás na sebe upozornili dva malí, černí, pyškati medvědi, kteří, jak nás z daleka viděli, jako rozlícení vrhli se na mříže. Upozorňuji na ně, protože se s nimi ještě v džunglích potkáme. Stejně vrhali se k nim, kdykoliv někdo v botách ke kleci se

blížil, kdežto domorodců, kteří chodí bosí, ani si žádný nevšímal. Přes to, že všechno zvířectvo, co jsme tu viděli, bylo nám známo, ztrávili jsme přec celý den v těchto tichých končinách a teprve večer vraceli jsme se ulicemi k naší lodi do přístavu.

Vzduch byl zbarven purpurovou záplavou zapadlého slunce, ulice se lidmi jen hemžily. Zápach ze sušených ryb, krákorání černých vran, kroužení orlu a supů, shon zbědovaných žebráku, křik obchodníku, vřeštění gramofonu, sloni a velbloudi, kolibající se po ulici, krámy a krámečky, ten ohromný chaos vši pestrosti barev, to vše opakovalo se nyní zase v záplavě purpurové zbarveného vzduchu. I kdž jsem již pět dní bloudil těmito ulicemi, přec octnuv se znova na hlavní tepně tohoto města, stál jsem u vytržení, okouzlen, zpít a zmámen tím šíleným vírem Orientu, který hýří v barvách a obnažuje nejhroznější lidskou bídu, ukazuje člověka v jeho nejzbedovanějším stavu. A vedle těchto ubožáků žiji a chodí nejkrásnější bytosti, jaké příroda dovedla stvořit, mladé dívky, ženy i muži, oplývající krásou i behatstvím. Vše to dohromady tvoří jediný celek a poji se v takový souzvuk, že s podivením musil jsem hledět, kterak to vše, co jsem poznal, jsou jen nutné složky a jednotky, které dohromady zápasí a víří, které vznikly z daných poměrů a zákonů, jimž se vše přizpůsobilo, a že právě to vše jest nutné, aby vznikl takovýto obraz, který před sebou vidím a jež se zálibou sleduji.

Ale toto není svět, který jdu hledat, a po kterém toužím, říkal jsem si a s lehkým srdcem mohl jsem opustit město, jehož život byl mi cizí a odporný, byť byl sebe malebnějším. S takovým pocitem ubírali jsme se do přístavu na naši loď, abychom přespali poslední noc v těchto končinách.

Po celých pět dní rachotily na palubě stroje, pomocí kterých se vyloďovalo a zase nakládalo zboží. Loď byla od slunce jako rozpálená, a všechny místnosti nasyceny smíšeným zápachem. V noci poletovali a hvizdali komáři okolo uší. Nových pasažérů však nepřibýlo, a tak pouze čtyři sedali jsme okolo stolu: kapitán, lékař, Hněvkovský a já. Nyní teprve, kdž naše řada tak prořídla, a co uviděl jsem drsnou a krutou pravdu života indického města, začal jsem uvažovat o všech možnostech, které nás mohou potkat v cizině tak daleké. Ale věřil jsem, že najdeme místo, které bude daleko toho, co jsme viděli: těšil jsem se naději, že přijdou krásnější dnové, jež v tichosti a v ústraní cele zasvětim umění a novému životu.

Loď našela nás již ke konečnému cíli do Kolomba, hlavního města Ceylonu

Když cítli jsme se zase na širém indickém oceánu, moře bylo černé, od větru zneklidněné, poseto bílými hřebeny pěn, jakoby plovoucích ledových krů, Ačkoliv měli jsme na cestě velké město indické, Bombay, naše loď tentokrát brázdila oceán bez zastávky širými vodami, přímo na Ceylon. Čtvrtý den objevily se zase břehy Indie, jímž jsme se přiblížili. Byl to nejjíznější cíp Indie s vysokými, kostrbatými útvary horskými, zarostlými divokými pralesy, džunglí. Opravdu podivné pobřeží! Zdali bych byl mohl tušit, že ta nejvyšší hora, kterou obdivujeme, po roce bude našim domovem, že tam budeme žít uprostřed pitvorných skal a lesu samotářský, podivný život, plný nebezpečí, strádání i hrůzy, která bývá zároveň sverchovanou rozkoší. Avšak nyní ztratily se tyto hory brzo s dohledu, a netrpělivě jsem stále pozceroval horizont, až objeví se břehy Ceylonu. Ale den zase minul v širém moři. Na šestý den měl jsem noc velmi neklidnou, neboť bylo hlášeno, že ještě v noci dorazíme ku břehům tropického toho ostrova. Tedy již zítra měl nadejít den, kterým skončí blahobytný a bezstarostný život náš na lodi! Nadešel den, kdy měli jsme se rozloučit s posledními svými přáteli, kapitánem a lodním lékařem, abychom vstoupili na neznámou zemi, neznajíce zdejší řeči, s nepatrným obnosem peněz, asi čtyřiceti rupií (64 kor.) pro nás oba. Tedy s holýma rukama. Celou noc ležel jsem v horké kabině v polospánku, očekávaje nedočkavě znamení sirény, že jsme u cíle. Když se rozednívalo, prociťl jsem ze spaní, a pečival se z okénka, kterák letí vedu okolo naší lodi. Avšak místo toho jsem zpozoroval, že na hladině jakéhosi zálivu třepotají se tisíce drobných, rudě se lesknoucích malých vlánek, a že v nedaleké vzdálenosti nepohnutě stojí břeh, s přebohatým rostlinstvem kokosových palm, jejichž silhouety jako velké hvězdičky na dlouhých stonkách rýsují se smaragdově na ružové obloze. Kvapně vyběhl jsem z kabiny na palubu, abych se přesvědčil, jsme-li u cíle. Kapitán pravil:

„Jsme na Ceylonu.“

Tedy konečně, po plavbě jednoho měsíce!

Kolem lodi nakupila se zase hejna drobných lediček s tmavým národem tamulským. Jsou zcela obnaženi, barvy tmavočokoládové, na hlavě neupraveně svinutý mušelin nebo jinou látku, okolo pasu nepatrný ústroj, ne větší plavek. Opakovalo se, co dříve již v přístavu Port-Said.

Strcj spouštěl do hlubiny řetězy s ohromnou kotvou. Po té nastal boj černých kuliů o umístění své lodičky, za ohlušujícího

křiku. Avšak přece lišil se tento křik od drzého, neodbytného a loupežnického tónu Arabu jistou prostotou a menší vybojností. Špiše to byl křik, způsobený tím, že všichni mluvili najednou a každý chtěl být slyšen. Také ten dojem jsem měl, že jejich nabídky jsou rázu prosebného a že by rádi vykonali práci za nepatrnou odměnu. Vrstva kuliů je skutečně po žebrácích nejhudší třída lidí v Indii i na Ceylonu.

Prehližel jsem si zvědavě obyvatele, se kterými co nejdříve přijdeme do styku. Zatím, co jsem na lodi pozceroval přístavní chvat domorodců, vyhoupl se slunce nad obzor, a tepla, kterého bylo už tak dost, značně ještě přibývalo. Z kabiny po schodech na palubu právě vystupoval přítel Hněvkovský s puškou na zádech, ve vysokých botách, ověšený balíky se všech stran. Následoval jsem jeho příkladu, a rovněž tak vyparáděn postavil jsem se vedle něho.

Tu to tedy začalo. Kouzelný střelec a houšlista byli připraveni vkročit na neznámou puđu, vrlhnout se do náruči neznámého osudu.

Kapitán se nás tázal, co minimě udělat, ale nemohli jsme mu dát rozumné odpovědi, nevěděliť jsme sami, co nejprve podnikneme. Naznačili jsme, že rovnou pustíme se do džunglí, abychom si v lesích postavili obydlí a zahájili novou činnost. Možná také, že první den zstaneme v městě Colombu přes noc, abychom se informovali alespoň trochu o zdejších poměrech a o krajinách, ve kterých žije primitivní národ Vědu, kteří se žijí lovem zvíře a lesními plody. Ovšem, jak se budeme ptáti, kdýz nejsme znali domorodého jazyka a kdýz známe nazpamět jen „Anglicky snadno a rychle“, to byla věru těžká věc. Jak málo ovládali jsme angličtinu, poznali jsme hned při vstupu na břeh Ceylonu, kdýz jednoho Angličana pokoušeli jsme se vpytávat, kde bychom dostali nějaký laciný nocleh. S velkou tíží jsme tu otázku sice ze sebe po anglicku vykoktali, ale Angličan stanul jako u vyjevení a nepochopil ani, jakou řečí to vlastně mluvíme. Potem spustil delší hovor on, a zase my jsme se divili, jaká je to neznámá angličtina. Nerozuměli jsme slova, ač na všechno jsme říkali: jéz, jéz, abychom nedali na jevo, že vlastně mluví do větru. Kdýz skončil větu, kývali jsme hlavou, jako že už to víme a dávali jsme to na srozuměnou slovy „ol rajt, ol rajt“. Také jsme se mu po tomto vysvětlení dovedli anglicky poděkovat „thank ju“.

Vlastně jsme si ulehčili, kdýz ten dialog přestal, a div jsme se nezapřisahalí, že už

se nikoho nebudeme ptát. Jednoduše byli jsme se svou řečí v bryndě.

Rozloučivše se s kapitánem a lékařem, kteří nám práli mnoho štěstí, pustili jsme se na vlastní vrub obhlížet území. Avšak ihned na celnici nás zastavili a žádali nesmírnou na naše poměry sumu za vycelení lovecké pušky (20 rupii). Není divu, že jsme se rozmýšleli, nemáme-li jim pušku raději nechat, neboť sama neměla o mnoho větší cenu. S těžkým srdcem jsme přec jen zaplatili, přikládajíc zbrani té do budoucnosti velký význam, jakožto důležitému našemu životeli.

Potom musili jsme ještě jít do karantény, aby se zjistilo, nejsme-li nositeli moru nebo cholery. Brzy nás však na svobodu propustili. Zavazadla, může-li se tak říkat tomu, co jsme měli, ponechali jsme v šatně.

První dojem z Colomby byl zase zdrcující. Ona část města, kde jsme byli vylodění, jest čistě evropská čtvrť, vystavěná z bankovních budov, přepychových hotelů, obchodních domů s velkými zlatnickými nebo krejčovskými výklady atd. Tramway, kočáry a rikšové, zapřažení do dvoukolevých vozíků. Angličané veměs v bílých šatech a s tropickou helmou na hlavě. Vše proyceno zase čistě obchodním duchem, tedy tím, čeho jsme se nejvíce báli. V tom spočívalo největší naše zklamání. Avšak celé město jest obklopeno a prostoupeno nádhernou tropickou vegetací, a mohli jsme z toho snadno soudit, jak asi bude vypadat venkov. Celé odpoledne procházeli jsme tak ulicemi hlavního města evropské domorodé čtvrti, abychom pátrali o možném levném přenocování.

Bylo již poledne, slunce vrcholilo nám nad hlavami. Byli jsme vedrem takřka již cpilí. Ve spánkách bubnovala krev, tělo únavou rychle ochabovalo. Vše bylo marno, nikde nemohli jsme se dorozumět. Konečně přišli jsme k jednomu italskému menšímu hotelu, kde jsme našli vysvobození. Italové ovšem jako ve své zemi i zde snažili se vyrazit z nás, co se nejvíce dalo. Ovšem italsky jsme dovedli a zkušenosti s Itálií měli jsme dost.

Přenocovali jsme tedy v italském hotelu, s úmyslem, že druhý den ráno vydáme se na cestu do džunglí, abychom se co nejvíce vzdálili života, vládnoucího v tomto městě a v civilizovaném světě vůbec. Našim jediným přáním bylo nalézt krajinu, ve které žije národ bez peněz, samovolně, z toho, co příroda poskytlá.

V hotelu byla nám vykázána komurka s dvěma postelemi, opatřenými sítěmi proti malárievým komárům. V sousedství byla jí-

delna, ve které jsme se večer příliš nezdrželi, majíce před sebou časně z rána velký úkol hledat lesní samotu.

Když jsem první noc odpočíval na tomto ostrově, měl jsem starosti, div mi hlava nepukla. Ale jak už bývá, po přílišné únavě dostavuje se zase klid, a myšlenky pozvolna přenesou se do dřívějších dob. Úsinal jsem v srdcervoucích vzpomínkách, jako se dělo už celou cestu každodenně. Ačkoliv jsem usiloval všemožně, abych setřásl chiméru, která mi v týle seděla, přec nebylo to možno, neboť považte! — co slyším — v jídelně na klavír hraje kdosi prokletou píseň — »Dollarové princezny«. Zaryl jsem hlavu do polštáře a obalil jíím i uši, abych nic neslyšel. Marno, neboť zvuky ty již dolehly k mému srdci, a já se zahalenou hlavou, neslyšev ničeho, sám jsem píseň v duchu sledoval.

★

STANISLAV CYLIÁK:

ZA DUŠI.

Nezdá se vám někdy,
že, jak v snění jdete,
tělo tu a duch že
za řekou kdes Lethe?

Tělesnost že vaše
do okolí vlnuta,
duše pak že v dálku
věčnou promítnuta?

Nezdá se vám hledět
při tom do Nirvany,
kam jsou nesmrtelné
duše promítány?

LADISLAV QUIS.

IV.

Z listu 11. listopadu 1902: »Ale psátí dále?? Ach, drahý příteli, to by mne snad přemohlo. Odvrátil jsem se od těchto dnů a tohoto života, ne že mám rodinu, pro niž musím vydělávat v potu tváře vezdejší chléb, také ne, že jsem již stár, neboť také já patřím k těm, kteří jako Goethův Mefisto smějí se těm nejmladším originaleniům, hlasujícím, že ten, kdo žil 30 let, je již stár a že by nejlíp bylo jej zabití — ale ten náš život politický, společenský, literární, umělecký atd. a zvláště lidé, kteří jej vedou, mne, řekněme, nevábí. Také jsem nikdy nemiloval boj, a v ten bych byl zajisté stržen. — Za to z ústraní světa pozoruji. Někdy se smějí, někdy pláču. Nutí, nutí mne to psátí, ale nikoli již memoiry, spíše epigramy. Zde vám posílám z nich jeden, ú v o d n í:

Stranou když odšoupli mne, kdo lokty silnější měli, z koutku měře ten dav, musel jsem v slzách se smát, an jsem tu velikost zřel v malém a ve velkém zase tu malost, a než jsem nadál se, měl v rukou jsem šípy a luk.«

Z listu 1. prosince 1902: »Váš milý list došel mne právě, když jsem po týdnu, sláb jako moucha, vstal z lužka, na němž jsem se bavil nějakou zajímavou chorobou, která mne, když jsem vám posledně psal, právě počala objímatí. Inu, to jsou naše milenky, když tihnem k šedesátce, a věru, že pro ně, jako pro ty lásky z mládi, zapomináme na vše a zanedbáváme i nejmilejší práci, zanedbáváme nejbližší a nejmilejší lidi. Než dostí o tom. Zotavil jsem se zase tak, že se záhy budu moci dáti do nové práce. Rád bych, pokud síly stačí, vydal ještě Havlíčkovu prosu, tak abychom jej měli celého. Ale sám se toho bojím a oddaluji to. Nevěříte ani, jak mi jest obtížno, zde na venku vše sháněti. A co mne to stojí. — Za své choroby přečetl jsem si důkladně vaše *Konfese* — — — vy jste to ve své knize vyslovil, kdežto já nechtěje býti ve své knížce subjektivní, jsem to řekl jen zahaleně, jen mimochodem — —«

Z listu 21. října 1903: »Ještě dobře, že jsem hned nad čerstvým rovem Nerudovým napsal své vzpomínky. Tehda mi bolem pro ztraceného přítele vše tak oživilo v myslí, že bych byl mohl psátí i bez svých rozházených zápisků.

N. B. Víte, co napsal p. Arne Novák neb jakýsi p. Rovalský neb vůbec nějaký počestný anonymus o mé *Knize vzpomínek* v Lumíru, v tom Lumíru, který jsem s Nerudou pomáhal založit a jehož první polcletí jsem s Nerudou a asi pěti ještě přáteli vyplnil? A týž p. Arne Novák tam také napsal »historii« prvního třicetiletí Lumíra — vypadá podle toho. *Mais passons!* — Líto mi, že jste nás v létě nenavštívil, vždyť přece ty Polabiny tak milujete. Stojím se tam dnes, kdy po tolika smutných dnech zase vyskočilo slunce; snad si přinesu ještě vzdor prvnímu mrazíku hrst ocunů, které mám taky rád. Snad nejprostší ze všech květin: vše jediná barva, ale jak delikátní a jak ten její fialový smutek souhlasí s mou náladou — —

Máte pravdu, že do toho bijete a bodáte svými epigramy; však bych činil s chutí také tak — ale jsem již star a vážím si pokoje. Vždyť jsem se za mladých let dostí bil, třeba že jen v nitru sám s sebou. Ale právě těmi boji osvobodil jsem se od všech

koterii. Jsem homo nullius — sed nunquam cedam primo occupanti. Mám málo přátel — snad žádně, ale jsem svoboděn, nevázn. Na tu naši mizerii hledím s ironií, která mne belí, ale myslím, že by v tom byl kožel, aby z toho kvasu nepovstalo posléze něco pořádného. Ovšem ty prázdně makovice, vyciděné k falešnému zlatotřpytu, jež leskem špiček svých píchají hloupému davu do očí, ty makovice nutno sraziti. Dříve nebude lépe. Ale protože jsme dosud nedozráli k poslednímu snu lidí volných, třeba moudrých, zkušených, chytrých a poetických vůdce — ale kde jsou ti?

Z listu 7. prosince 1903: Kdybyste se přece jednou někdy u mne stavil, ukázal bych vám, jak pilně jsem se zabýval vaší poesii. Ovšem kritik a estetických úvah jsem nepsal ani o vás; k tomu nemám srdce, abych si tak ničil požitek krásy, abych si tak kalil radost z ní. Taková vivisekce zdá se mi věru horší, než ta, již nyní kaceřovali vaši vídeňští antisemité. Ovšem gusta mohou býti rozličná und auch solche Käuze muss es geben, ale zdá se mi, že jejich u nás teď příliš mnoho. Ti dravci nechtí snad již bližící se noc, svou živitelku? Ach, pemalu bude vše rozdrápáno, požráno až do poslední hubené mrchy. Pak ti naši sejkové se požerou sami a korečně i ti šťastní pozůstali pojdou. Ovšem, bude již pozdě.

Z listu 28. února 1904. — Ku konci tyto verše, jež jsem napsal 17. února 1897; nebyly dosud otištěny.

Rub a lic.

Karáskovi Machar vytýká,
jiná že jest jeho kritika,
již o knize jeho napsal v Revui,
jiná v Nivě. Co pak Machar neví,
Karásek že dobrý kov, že plati
— o sobě tak sám kdys ráciť psátí
že je tedy peníz? Proto nic
divného, že rub rá zde, tam lic.

Z listu 4. listopadu 1904. »Zaslal jsem vám před několika dny Koubka a doufám, že jste knížku dostal. Nutí mne cosí — snad potřeba s někým si pohovořit — bych vám dopsal. Nemám tu živé duše, žiji jak na poušti. A v Praze? Už tam ani rejezdím, leda jednou za uherský měsíc, bych uhlídal své děti. Ale chtěl jsem psát o Koubkovi. Ono se snadno nadává p. dru. Tillemu v Nár. Listech ra ty edice neb na jejich nedostatek. Ale kdyby se jen pokusil o tu práci sám! U nás k tomu sbáží vše. Ani by rikdo neuvěřil, jak obtížná jest tato nevděčná práce. A přece musí býti vykonána. Havlíčkovy básnické spisy

mne stály tři roky práce (snad i více). Obíral jsem se jimi denně průměrně 5 hodin a vydal jsem na cesty do Prahy a opatření si potřebných knih více, než jsem dostal za knihu honoráře. Huře ještě bylo s korespondencí Havlíčkovou. Das mi napísal pustiti se do takové práce. Ale chtěl jsem vydati Havlíčka celého. Tak ty listy mne stály pět let pilné práce a mnoho peněz za cesty, opisy, knihy atd. Vše mi stěžováno ještě tím, že zde nemám nijakých pomůcek. Abych jen jedno vytknul: bylo třeba dojížděti do Prahy, bych tam v museu hotové opisy listu kollationoval! Bych hledal v knihovnách, navštěvoval Riegra, dra. Pinkasa, pi. Kavanovu a j. a prosil je o listy Havlíčkovy, jež mi nechťeli vydati. Ba, musil jsem jezdit i po Čechách na honbu, zvláště opětně do Něm. Brodu, do Hradce Králové a jinam. A co listů jednotlivcům a museím — mám celý balík odpovědi a bohužel často negativních. Někteří — jako sl. Zd. Braunerova — mi ani neodpověděli.

A když jsem vše upravil a připravil a korespondence již vycházela, oznámil mi pojednou nakladatel, že ji pro příliš malý odbyt nemůže vydávati dále. Musil jsem tedy upustiti od projektovaného II. dílu. Ale oznámil jsem v úvodu, že mám rukopis tohoto II. dílu uchystaný a že tento díl má obsahovati listy psané Havlíčkovi.

A hleďte! V předposledním čísle Filologických Listů pustil se do mne kritik J. a vytkl mi zvláště dvě věci, dotýkající se mé osobní cti jako spisovatele co nejpálčivěji: 1. že prý jsem listy Havlíčkovy nešbíral systematicky, že prý jsem se omezil jen na to, co bylo v Museu. (A já jsem tam dobrou třetinu listů Havlíčkových dal sám!) a

2. že jsem ani neotiskl vše, co bylo v Museu. A tu vyčítá jména různých osob, jichž dopisy k Havlíčkovi se tam nalézají. Při tom p. J. přehlíží a zamlčuje, že věci ty měly neb mají být otištěny v II. dosud nevyšlém dílu, jak přec výslovně pravím v předmluvě; kritisuje tedy knihu tu dřív než vyšla. Je to literární poctivost?

Mimo to mi byla vyčtena v Naší Době osobní nestatečnost, že jsem puntičkoval. Nehledě k tomu, co jsem z rozkazu musejního výboru vypustiti musil, vyčtekoval jsem nadávky jako o . . . l atd., protože myslím, že si je každý, koho to těší, může doplnit sám a že co se hodí v soukromém listu, nemusí se hoditi pro veřejnost. Konečně jsem vypustil některá místa závadná (jsou as 2 neb 3), pro něž by byli knihu jistě skonfiskovali. Jako bývalý žurnalista

v době persekuce a jako praktický právník, který se v tom plahoči již přes 30 let, budu to asi líp vědět než pan kritik a neuznávám tedy v tom jeho kompetenci. Co do osobní statečnosti pak, jsem ji, tuším — a to v horších dobách — dokázal skutkem, v dobách, kdy pan kritik snad ještě byl »na hubách«.

Chtl jsem mu odpověditi, napsal jsem to také, ale když jsem to pak přečetl, zdálo se mi to směšným. Neumím takové věci psáti. Nikdy neměl jsem ještě literární polemiky, nebudu tedy ani tentokrát »odpovratí zlu« a nastavím třeba i druhou tvář.

Což vlastně činím vydávaje Kouбка (Básníkova cesta do pekel). Víím, že opět nepříjdu vhod té koterii. Ale což naplat, už se stalo. A budu pokračovat, mám už opět jednu takovou knihu hotovu a druhou pod perem. Ať aspoň z toho sezrají, že mám osobní statečnost, již mi upírají.

—by—

ŽENSKÁ BESEDA.

PAVLA BUZKOVÁ.

ŽENY A ŽENY.

Všichni jsme podrobeni dualismu, jež celý život přemáháme, usilujice o harmonickou jednotu duše i těla. Dvě různé síly vyvažují se i v lidstvu jako v celku a dvojí síla — zdá se — působí i v každém pohlaví.

Jsou dva druhy žen — totiž aspoň nám připadá, že nemají nic společného takové protipóly jako Nana a líbezná postavy některých ruských románů. V pravdě můžeme mluvit pouze o krajních meznicích, jimiž vytyčeno je rozpětí ženiny bytosti. Mezi nimi vlní se moře ženské duše — neboť každá žena, s níž v životě se setkáváme, má v sobě něco ze živelné síly ženy-bestie a zas i něco, co dává tušiti její příbuznost, třeba s Puškinovou Taťánou.

Čím více se žena rozvíjí, postupuje, tím více přihlává duševnosti a tím více dovede ovládat v sobě puvodní nešlechtěnou, hrubou, ženskou hmotnost, již jsme všichni zatiženi. Jisté že i Beatrice měla ve svém životě chvíle, v nichž musila přemáhati v sobě příliš vítězíci přirozenost, hmotu.

Moderním lidem není však hmota nečistou, a jenom duch čistý. Jejich ideál není už církevní a proto na př. křesťanské svěťice jsou nám zase příliš svatě, příliš popěračkami těla a proto i krajnostmi, s nimiž nesouhlasíme stejně jako se ženami, které jsou jen tělo, o duši ani tuchy nemajice. Květem ženství, »předstřeleným šípem«, za nímž půjde vývoj člověka-ženy, bude *Madonna*, ve které uctíváme u vědomělou dárkyni lásky a tím i života.

Na nejspodnější příčce kulturního žebříku stojí ženv. u nichž převládá zákon rodový. Příroda určila je v první řadě ke své

službě a uzpůsobila je proto tak, aby co nejdárněji mohly plnit úkol rodiček. Jsou tajemným zřídlem, vyvěrajícím ještě zcela v panenské přírodě, jímž je věčně osvěžován lidský rod. Jsou studnou, z níž pramení život, v níž však je zaklet duch tak hluboko, že osvobodí ho teprve dlouhá cesta přeměny. Teprve děti, vnučky nebo pravnoučky těchto žen začínají se probouzetí a božská jiskra inteligence zušlechťí jejich čelo.

Ženy ve službách rodu mají správný instinkt pro otce svých dětí. Matkami stávají se však jaksi mimochodem a bez uvažování, neboť mateřství je jim samozřejmé. Jsou příliš prosté a primitivní, aby si uvědomovaly, že budou skládat účty za životy nových lidí a tělesně žijí dosud v tak úzkém přibuzenství s přírodou, že téměř vždy rodi šťastně. Charakterisuje je animální klid, v němž může se rozvíhřiti pouze smyslná vášeň ničící všechno, co by se jí stavělo v cestu. Citově bývají lhostejné, ba impotentní. Milují-li, tedy nanejvýš tak, že žádají si pouze muže, žálí naň a trpí jeho tělesnou nevěrou.

Takový druh žen mívá především na mysli průměrný muž, mluví-li o ženě, neboť žena u něho značí totéž, co rozkoš. Rozmařilé tělo žen, před kterým si mimovolně klademe otázku, má-li také duši, je pro něho »das ewig Weibliche«, rozvádí muže a rozpoutává v něm žádost jen smyslné. Smyslní mužové nezkracených vášní bývají jimi přitahováni a odcházejí od nich zhnusení láskou, zhnusení pohlavními vztahy. Nenávidí svých svůdkyň, opovrhují jimi, aby vždy znovu padali jim v náručí.

Toto ženství bylo problémem Tolstého, Wagnerovým, Strindbergovým, pro ně dochází Weinger o odsouzení vši tělesné lásky. S přesvědčením opakoval by vlastně Hamletovo: »My nechceme už žádných snatků. Kdo jste již manželé, zůstaňtež na živě. Ostatní pak nechť zstanou jak jsou.«

Tento druh žen vynesl celému pohlaví kletbu církvi a pod vlivem tohoto ženství, které si tak zcela samo sobě postačuje a jež je tak lhostejné k utrpení lidstva jako hmota, vznikla i ohromná většina pohrdlivých aforismů o ženách. Přivádějí muže v zoufalství svým neměnným klidem a zasměnívanými vrtochy a samy hledí na mužovu bolest nechápavěma očima Slingy, jsou nevině stejně svojí nevěrou jako věrností, která stala se cností jen proto, že nikdy nebyla pokoušena a dobývána s jiné strany.

Samy jsou klidny, amorální bez své viny, nejsou tyto ženy znepokojovány mravními výčitkami; nestarají se ani o dobro ani o zlo. Vyšších duševních schopností u nich není. Jen mateřský cit časem v nich zaplápolá, připomínaje nám jejich lidskou důstojnost.

Jejich charakter skládá se z odpovědi na podněty z vnějška a bývá vždy snad utvořen prostředím. Nezkratny a nezodpovědný jako živel jsou dle okolností buď požeňáním nebo zhoubou. Ve špatné, mravně rozvrácené společnosti rychle vsávají náказu a s prostotou přírody, která nezná studu, bez zakrývání a přetvářky bouří se proti povinnostem, uvolňující se co nejrychleji z jejich jha. A zbavují se mnohé i nejpřirozenějších po-

vinnosti ženy, povinnosti mateřských, jediných, jež jim život ukládá, neboť pro ostatní jsou tak slepy, tak lhostejny, že ani nikomu nenapadá klásti jim je na bedra.

Většina z nich měla by vlastně býti velmi nešťastna, neboť nejsou mužem než nástrojem rozkoše a předmětem pohrdání — ale ony na štěstí nemají tak citlivých duševních vah. Objeví je jim důkazem lásky mužovy, pokud se o ni starají. Nejčastěji však jdou z náruče do náruče stále stejně klidně srdcem — a probuzené pouze smysly. Individuální vlastnosti mužů pro ně zapadají; patří pouze mužství, ne muži. Případly by jako kořist vítězí v době barbarské a dovedly by bez vzrušení zájmu sledovati vražedný zápas soku, aby posléze šly s oním, jež zůstal na živu a muže si je odvésti.

Pojmy: milence, manžel jsou pro tento druh žen bezobsažné. Rozumějí jen tomu, který znamená muže, t. j. sílu, jež se jich dovede zmocniti. Vrhly by se v náručí Satyroví nebo Bachevovi mnohem spíše než Apollovi, u něhož vycitily by nestejnoročnost. Proud hlubších vztahu, citu a touhy rozráží se o ně jako peřeje vod o nehybný, věčně neměnný kámen.

Vědomosti, společenské postavení, civilisovanost nemají vlivu na ženy ve službách rodu. Ochočují, je zdánlivé, ale zkrotit, přeměnit, zkultivovat jich nemohou. Ty z nich, jež náhoda společensky vysoko postavila, jsou rodnými sestrami prostitutek z pelechů. Nana, vládkyně ulice, Lulu, krásavice středních vrstev, Messalina a Kleopatra na tuň cesarském — jaký je mezi nimi rozdíl? Jen jménem se liší, ač skoro všechny ženy, jež mužeme zařaditi pod tento typ, procházejí uměním anonymně, označeny vždy pouze oním ž e n a .

Bývají nejděčnějším motivem maliřství, sochařství i hudby. Krásná, plavá bestie-žena, jaké se koril třeba Zola, Wagner, Rubens, je výtvozem z nich abstrahovaným, povýšeným do říše božstva neb umění. Literatura zachází s nimi jako s nejtěžší hádankou života, stále nechápajíc, že pravdivá je jejich prostota tak na bilední ležici a stále si namlouvajíc, že jsou jinotajem, že skrývají v sobě jakés tajemství. Jakoby si mohli lidé hlubší hádanku vymyslet!

Protějškem, protipólem žen neodloučených téměř dosud od neuvědomující si sebe hmoty, jsou ženy osobnosti, které rozmnožují a zušlechťují, co duševního člověku je dáno a což u ženy má své zvláštní zabarvení. Jsou ve službě vývoje, pokroku, pohybu.

Ženám-osobnostem nestačí muž jako představitel pohlaví, ony hledají svůj duševní protějšek, hledají lásku jedinečnou. Nacházejí ji jen málokdy a proto většina jich nutně musí býti nešťastna, neuspokojena, ba téměř nenávisťna proti mužům; přes to však milující mužnost a svůj ideál muže, jež jejich duše jako komplementární barvu vyvolává, jehož však v životě obvyčejně nenalézá.

Jen z těchto žen mohou vyrůst veliké milenky, geniové lásky, které svoji čestnou nesmlouvavou věrností ideálu vykupuji i moře prohršení a lhostejné nestoudnosti svých nevědomých sester, které zachraňují mužům viru v ženu a lásku a

ktěre nade všim bahnem, znesvěcujícím nejčistší cit, jenž jedině měl by mít právo stvořití nový lidský život, vysoko zvedají zářivý křišťál lásky. Jakoby jim osud určil vyvážení přílišnou limotnost, vládu jen těla ohromné části žen, trpívají někdy druhou krajností: jsou příliš jen duši.

Netřeba mnoho o nich mluvit. Jsou všechny charakterisovány heslem Antígony: „Jsem zde, bych ne zůst, nýbrž lásku sdílela.“ A pro všechny platí Maeterlinckuv výrok o Aglavéně: „Před ní neobstojí nepravda.“

Prostotou a klidem byvají rovný tyto ženy sochám, ale vykonají-li nějaké gesto, pak závažnost jeho je taková, že mění dosavadní jejich postoj v jiný pro vždy, neb aspoň pro dlouhá leta zase nezměnitelný. V nich není roztržiténosti, žijí pouze jedinému. Ony zvracejí názor o proměnnosti všech citu, neboť jejich vztahy jsou věčné. Vzdávají se, je-li nutno, života, ale nikdy nevzdají se pravdy, v níž uvěřily, a za níž jít káže jim vnitřní hlas. Učí nás poznávat, že v životě velikém, čistém a silném není vůbec zmatku, že není v něm různých cest a cílů a že chaos, nerozhodnost si vymýšlíme jen proto, abychom sami před sebou omluvili vlastní zbabělost.

Milují-li, pak láska je jim zároveň náboženstvím, neboť milují v člověku nejcennější: podobu boží. Jejich láska umí dívat se s výšek, s nichž přehlédá se celý lidský život a pro něž zapadají všechny drobné jeho projevy. Jejich láska stejně jako umění vypisuje, zjednodušuje, snímá závoje, odvrhuje všechno malicherné, zakrývající vznešenost lidské duše. Jejich láska prozrazuje svůj božský původ tím, že je hrdinná vševídnoucí, že nezná nedůvěry, poněvadž prohlíží milovaného člověka až na dno srdce a ví, že nikoho nelze odsoudit ani v jeho pádu.

Tyto ženy jsou však také největšími uchvatitelkami, jimž nic nemůže se postavit v cestu. Všechny jejich činy, všechna jejich slova mířívají pouze k jedinému středu: lásce. Propalují se k cíli jako blesk a zabírají z milovaného člověka nejlepší jeho část, slučívají se s ní tak, že nikdy více nebudou od něho odděleny.

I ony jsou si světem a zcela samy sobě postavitelné; před nimi nikdy nerozevře se bezdno, neboť púda jejich je nepevnější.

Není moci, která by je uvedla v pochyby, a která by je mohla ochudití. Což může někdo zasat nedůvěru v Julia i do duše tak prostínek, jako je paní de Rénal? Může jí někdo přinutit, aby nezfela ho po všechna léta rozluky a i v zločinu tak, jakým v pravdě byl v skrytu svého nitra pod vším příliš lidským? Může někdo vyrvatí Taťáně ze srdce Oněgína, Romney ze vzpomínek Aurory Leigh?

Jas rozlévá se s postav těchto žen, Beatrice, Antígona, Julie, Isolda, doña Inés a všechny jim příbuzné! Ruzní se zdánlivě povahou ale jak by si rázem porozuměly, kdyby na sebe pohlédly čistým, dětinným zrakem! Jsou si tak blízké, tak podobny přes dálku dobovou, přes ruznost račovou! Všechny jako sesterské kapky vody odrážejí jediné světlo, které snad různé se v nich láme, ale dohromady vždy vytvoří duhu, ať seskupení jejich je jakékoliv a ať v tom kterém okamžiku přijíme

jedna z nich tu neb onu barvu. Žádná z nich nedala by se mýlit záhadným pohledem Mony Lisý; neviděl by ho prostě, neboť Giocondin zrak prohlédající rub i lic věci zvroucnel by, poznávaje, že skvrn na těchto ženách je tak málo, a každá že snaží se je smýtí, že by skoro, skoro byla uspokojena tainá touha po dokonalosti a tím i prohřát pohled Mony Lisý, jenž ehce uvědoměním si všech vad léčiti sám sebe z touhy po absolutnu. Mona Lisa by zlidstěla v jejich kruhu. Nora, zkréhlé, zbloudilé dítě, které přes všechno hrdinství tak málo se k němu hodi, zabířala by se a zasmála tichým dětským, tlumeným smichem. Uklidněně, jako když po bouři a nepohodě přijme a ochrání nás otcovská střecha, odpočinuly by si Penthesilea a Helena Spartská. Jak polo váhavě, ale přece s probleskující nadějí v duši blížila by se k nim Karenina, Heda Gablerová, Věra (ze Strže), Nastasie Filipovna (z Idiota), Markétka i pí. Bovaryova.

První druh žen pusobí jako alkohol. Čím více si ho dopráváš, tím více žízniš — až náhle organismus nepovi službu a nemocen se odvrací. Zhnušení je jeho chorobou a při tom uzdravením z choroby těžší. Těchto žen je možno mít řadu; čím později, tím rychlejší je rozčarování — ač ony vinny nejsou a mají svoji krásu, která však musí býti nalezena, krásu, již nesmi býti zneužito, neboť jsouce mimo dobro a zlo nevědomy jako hmota, nemají, čím by se bránily zkaženosti. Jsou nápadnější než jejich protípóly, neboť neznají tlumeného hovoru niter, a domnívají se, že bez vyvolávání zůstaly by nenovšimnuty. Na ně nezapomínají smysly mužů, dokud nejsou přesyceny.

Na ženy-osobnosti však nezapomíná duše mužova. Jsou to ony, kterých téměř nevidíme tělesným zrakem jež vždy jsou skryty povrchnímu pohledu, pyšné na svoji nenápadnost, neboť věří, že jsou-li dva lidé pro sebe stvořeni, pak se vycití a najdou i když smysly na čas některého zradí a postaví se mezi ně. Jsou si jisty, že jejich zraky, či snad pouze bloudící myšlenka vpálily v příbuznou duši nesmazatelné znamení. Něco, nač nelze zapomenout: malý zářící bod, téměř nezatelný v ohnóstroji umělých osvětlení, který však vyhoupane se v paměti ihned, jak nad životem mužovým zasvití prostě boží slunce. Tón jenž zaniká v hlomozu, ale který jediný se z něho zachraňuje a zaznívá čistým, vysokým echem v duši, když tato se osamotila.

Potká-li se muž s některou z těchto žen, pozná-li jí, vznití se jeho duše do bílého záru touhou po ní. — Nikdy se jí nenasytí, neboť jsou to dárkyně, které jsou tím bohatší, čím více je od nich požadováno, čím více rozdávají. Jejich obraz kamenem zapadá pro vždy na dno srdcí z nichž je nikdo nevloví. Zapadají ovšem jen v srdce hluboká — neboť v mělká by se ani nepotopily. A i kdýž snad na chvíli pouze prošly životem mužů, stačí vzpomínka na ně, aby pro vždy je uchránila před sprostotou a nízkostí.

Venuše a Pallas Athéna? Dva póly ženství, dva ukazatelé na cestě k ženství, dvě sochy, mezi nimiž leží celá říše ženiny osobnosti!

★

BOJE LUMÍROVCŮ KOLEM ROKU 1880 V ÚSUDKU DNEŠNÍM.

Ferdinanda Strejčka Lumírovi a jejich boje kolem roku 1880 (v rozpravách České akademie) jsou kniha tak poutavá, že ji každý milovník literatury jistě přečte na jediné posezení, jak se říká. Tolik znamenitých sytých jmen v tak základních, rozhodných chvílích vývojových a s tolikery závažným osvětlením nebývá tak často pohromadě. Strejčkova pilná a podrobná metoda citátová, převzatá z výborné školy Vlčkovy a vypracovaná k větší ještě výhradnosti, dovoluje k tomu, aby každý za obrazem, jež rozvíjí opatrný dějepisec, tvořil si vlastní obraz svůj, aby za postavami a výklady dějepiscovými sestavoval si postavy a výklady dle svého pojetí vlastního, a to cvšem činí četbu tím napínavější.

Tři hlavní kapitoly má kniha Strejčkova. V první probrání jsou redaktoři Lumira od r. 1873 až do r. 1898 a hledí se vymezit, jak který z nich určoval ducha, směr, obsah, vzezření a vliv listu. Druhá kapitola, o hlavních spolupracovnících Lumira za redakce Sládkovy, chtěla stanovit, jak Vrchlický, Zeyer, Lier a družina Kvapilova Máje přijímali popudy vycházející z redakce nebo z ostatního kruhu lumírovského. Třetí kapitola posléze podává pak jakýsi takřka úřední protokol války lumírovské od příčin a počátku v kritikách Elišky Krásnohorské psaných do Ženských listů až ke konečným dozvukům při překladě Pypinových dějin české literatury: posudky, polemiky, prohlásky, pamflety, epigramy, dopisy, spolkové ozvy, dramatické výjevy z prujezdů s nadávkami a zdviženým deštěm. A rozumí se, že připojen také čtyřstránkový »závěr« o výsledcích a hodnotě několikaleté války s přibližným odvážením, kolik asi na či straně bylo pravdy, práva a cenného podkladu. Strejček, nakloněný k těm, kdož se smířují, a náchylný k oblehčování každé krušné sporné věci, má předem i dodatkem pevně za to, že konflikt celé lumírovské vojny byl »spíše veseloherní než tragický«; neboť prý: »kdyby se byli účastníci její blíže poznali, byli by zbraně své zahodili a padli si do náručí. Byliť účastníci boje umíněně sice hlavy, ale výborná, ušlechtilá srdce, která při bližším styku a poznání byla by se sblížila —«.

Přes to, že Strejček tak věří v moc dobrých, ušlechtilých srdcí a ve snadnou rozluštělnost literárních různých, závěr nemusil váhat a mohl bez výjimky zcela přímo a s naprostým durazem vytknout, že, čím dále pokročíme, tím spíše všecku převahu a všecko vítězství ve válce lumírovské přičkneme zdýcky právě odpůrcům Lumírovců, ať byli někteří sebe mladší a nezkušenější. Bylo by chybou (již také Strejček poněkud zdá se propadat), domnívat se, že šlo toliko o otázku, má-li básník své předměty brát výlučně z ovzduší domácího, jak žádali Krásnohorská, Schulz a jejich přívrženci, či smí-li přibírat předměty cizinské, jak činili a toužili kosmopolité lumírovští. Kdyby nebylo bývalo nežli to, lumírovští kohouti byli by mohli zkrátka a rychle udolat své protivníky. Ale Krásnohorská a Schulz správně postřehli a znovu a znovu opakovali, že kosmopolitism lumírovský ve svém vyhledávání předmětů cizinských hřeší těžce

proti přednímu požadavku vsí tvorby umělecké, proti puvodnosti a samostatnosti, proti povinnosti, aby úplně odpovídal sám za svou práci. Schulz na př. zrovna klasicky napsal v Osvětě r. 1879 (při Čechových povídkách): »Zpracování umělecky nějakou stránku buď scukromého, buď společenského, buď veřejného života ve vlastním národě, vyžaduje poměrně více studia a více pilnosti, nežli buď smysliti sobě něco ze vzduchu, buď chytiti něco cizokrajného. Při obou těchto druzích literárních předmětů spisovatel muze snáze hověti sobě ve všelijakých výstřednostech, pohybovati se třeba v jistých už šablonovitých způsobech psaní a vymyká se při tom oně přísné kontrole, která plyne z věci blízkých —«.

Nemohlo být pověděno nic, co by lépe a nezvratněji vystihovalo jádro věci. Jen měl k tomu Schulz hned přidat, čeho zase Krásnohorská dotkla se na př. v kritice, v níž se obírala epikou Vrchlického (v Obraze novějšího básnictví českého). Český básník, jenž se uchyloval k předmětům cizinským, nebyl s to, aby jim náležitě dal pravou barvu lekální a časovou, onen historický a rodný ráz, jež puvod jejich v sobě zahrnoval; a nejonm básník nebyl s to, nýbrž ani nedbal a spokojoval se »jakousi kosmopolitickou všeobecností«, která, přenesena na skutečné zjevy ze života národu, jest pouhou neurčitostí a která bere epice veškeru svéráznost a charakterističnost. Ano, kritické Osvěty a Ženských listů se nemýlili, kosmopolitism sládkovských Lumírovců (při jinakých svých prospěších) byla zastřená polovicatost a povrchnost, zastřený nedostatek vlastní puvodnosti, zastřená neschopnost, sám od sebe si vše najít, proniknout a vyjádřit; a hlo to rovněž svalování umělecké odpovědnosti na cizí bedra, potřeba, aby závady a slabosti, které by příliš vystoupily na předměte domácím, skryly a zmenšily se cizostí i vzdáleností předmětu. S jedné strany básník odvrhoval dobrou polovinu samostatného úsilí ve vynalézání a přípravě předmětu, zaručoval si bezstarostnou poměrnou lehkost díla, s druhé strany mohl oslňovat vlastnostmi, jež by mnohem méně oslňivostí prokázaly na předměte čtenářskému světu bližším. Mluvívá se (a oni sami mluví) o ohromné práci, kterou vykonal sládkovští Lumírovci; není to paradox, že v té velké, rozsáhlé práci chyběla skutečná umělecká pracovitost. Chybi až dodnes, v pokolení, jež pořád nepřestává podčhat příkladům svých skvělých předchůdců.

Pohled na sládkovské Lumírovce v boji, jež podnikli, je žalostný. O Ferdinandu Schulzovi dočteme se též u Strejčka, jaké byl prudké povahy, jaké horkokrevné, neprozřetelné výbušnosti, takže hlo nezbytno jej krotit a »přistříhovat«. Ale i Schulz jako Krásnohorská přinášel do zápasu úctyhodnou zásobu promyšlených zásad uměleckých, jejich články vstupovaly na kolbiště se šikem vývodů a pravd, proti kterým měly být postaveny zase jen vývody a pravdy, kritisovaly estheteickým zákoníkem, jehož platnost mohla být v jednotlivých příkazích potírána, jenž však nebyl ničím libovolným ani planým. Kdyby byli tenkrát sládkovští Lumírovci porozuměli dalekému významu dějinné literární chvíle! Pronášela se tehdy slova »západníci« a »východníci«, jednalo se o »světovcích« (kosmopolitech) a národnících, a jest-

líže komu, tedy vzdělaným, eilým a oproštěným Lumírovcům sládkovským připadal vzácný, záslužný úkol. Vzi! ty pojmy jednou pořádně do rukou, vyvinout a zobracet všechny jejich obsah, vyložit dukladně a obsírně s nejzvrubnějším vyčerpáním snahy, touhy, ideály a náklonnosti, jež v nich vězi, srovnat je věcně se snahami, touhami, ideály a náklonnostmi jiných literatur a dovést svědomitě, co a jak se z nich hodí pro náš národní byt a naši národní literaturu. Jakou službu byli by to sládkovští Lumírovci na věky prokázali našemu písemnictví! Co jasnosti, uvědomělosti, radostné bezpečnosti mohli mu opatřit! A oni místo toho všeho bránili se potupnými pamlety a satirami, chrličili hněvivě, prchle, rozhořčené a sentimentální fráze, brojili proti kritice a spalili po průjezdech. Strejček cituje básničky, cituje Sládkovy pathetické výpady proti nepohodlným lidem, cituje dopisy a zaslána a po každé objeví se leda, jak skrovně a nizounké poněti sládkovští Lumírovci měli v příslušných sporných bodech a jak hluboko stáli v tom pod svými protivníky. V kritikách bývalo jim vytýkáno nemírné a urážlivé pěstování ženské nahoty (zvyky harémů). — ani na to se Lumírovci sládkovští nezmohli, aby aspoň té nahoty nějak rozumně, hezky se zastali a ušetřili literární budoucnost českou nutnosti, vracet se ještě k nějakým pochybnostem o ní.

Věru, kdo dnes bude postupně sledovat doklady, jimiž Strejček provází vypsání události, nebude si často vědět jiné rady, nežli že Sládkovi a sládkovským Lumírovcům ze všeho nejvíc záleželo na veřejné přízni a na užitecích, jež z ní plynou. Odmysleme si od toho všechnu pckořující příchuť, — vždyť přece zijeme ve dvacátém století a nebudeme nikomu zazlívat, že jakožto spisovatel chce být čten a kupován. Sládek dostal se do redakce Lumíra na kratší čas po prvé v červnu r. 1873 a svědek tak autoritativní a spolehlivý jako Jaroslav Goll zaznamenal, že Sládek jevil velmi horlivou činnost, kdykoli šlo o to, aby obsah Lumíra byl co nejpestřejší, že Sládek dával podnět k rozličným změnám ve vnější úpravě listu a od něho že vyšel návrh, rozšířit Lumír o něco, »aby se získalo více odběratelů.« Vrchlický psal o tom svému strýci do Ověár: »Lumír tak pokročil ve hmotných poměrech, že bude beze zvýšení předplatného o pul archu větší, což ovšem nic nevádí, by jeho spolupracovníci nedostávali 2½ krejcaru za řádek. Od té doby, kdykoli vyskytne se u Strejčka některý projev Sládkův (nůmo listy ryze soukromé o vespolných záležitostech přátelských, a i ty!), vždycky tak či onak ozývá se v něm starost, aby se rozmnožil odbyl literárního zboží, nebo obava, aby dosavadní odbyl nebyl citelněji poškozen. Denní časopisectvo, kritika, spisovatelé, všichni mají nejvíc přihlížet k tomu, aby získali kupujícího čtenářstva, a kdo se opováží toho nedbat, nezaslouží nežli aby s ním bylo naloženo jako s ohavníkem budícím pohoršení: na krk přivázat žernov a uvrci v propast mořskou. Takový byl Sládkův novoroční program: Čtenářstvo, které hledá v listě zušlechťující zábavu a nikoli literární směry a polemiky, budíž přesvědčeno, že budeme se jako v letech předešlých snažit, aby nalezlo, co hledá... Věci starsích, majíce kromě zábavnosti na zřeteli především novost a pokrok písemnictví, nuceni

jsme pomijet... A když si Sládek r. 1879 nejostřeji vyjel na kritisující odpůrce, nařikal v listostně zlosti hlavně, jak slibně za předešlá dvě leta vzrostl počet (platicího) čtenářstva a jak nyní zase poklesne: »Kritika nynější čtenářům literaturu zošklivuje.« Zejména, vzpomněla-li si kritika obviňovat básníky a spisovatele, že jsou národně vlašni!

Právě proto bylo by bývalo třeba aby si byl Strejček všiml Lumírovců sládkovských také s této stránky. Jak pojímali onu »zábavnost«, která měla vábit odběratelstvo? Co a jak dělali pro ní v Lumíru, co a jak ve svých knihách? Nebylo v jejich »západnictví« opravdu mnoho, co spis nežli za uměním šlo za efektem, unesením nebo udivením? Nebyla jejich »světovost« hledáním působivých zvláštností, sensačnosti a skvělosti? Neměla i jejich zalíbená nahota v tom způsobu, ve kterém ji užívali, příbuzné účely? Studie, která by chtěla být kritikou studii, musila by těm otázkám věnovat trochu rozboru a pozorování. Ale ovšem Strejček raději toliko objektivně registruje nežli aby kriticky rozbíral. To vůbec. On na př. otiskuje a připomíná řadu výroků a zpráv proti tvrzení, jež ocejovalo Hála za malou duší«. Ale jistě ví, že kdyby se chtěl do výroků a zpráv kriticky obout, dospěl by zase k závěru, jak Hálek (také v poměru k Lumíru) vedle Nerudy zřejmě odůvodňuje název, jenž mu byl dán. Nebo, aby vysvětlil, jak členové kruhu lumírovského vespolek si byli vzory a podněcovateli, Strejček u Vrchlického, Zeyera, Kvapila (Fr.) vyznačuje úzkou, stálou a plodnou spojitost s básníky a vůdčími hlavami lumírovskými: u Vrchlického provádí paralelu »Černého jezera« (exulantského) s Čechevým »Husitou na Baltu«. Ale jistě opět ví, že s kritickou důsazrostí a podstatnou platností bylo by lze se o tom vyslovit teprve v celkovém pohledu na soubor té které tvorby. Na kritiku však je vždycky ještě dost kdy, — zatím je nutno sbírat, vybírat a rovnat, aby kritika mohla si jasně určit, kam zamířit pozor, a k tomu osvědčuje se Strejček ve své knize žádoucí měrou povolán. Slibuje životopis Sládkův, k němuž »Lumírovci« jsou úvodem: nechť nečá na sebe dlouho čekat!

* PŮVODNÍ BELETRIE.

* Eduarda Kučery Jarka a Věra (K 450, Vilímek) jest ona objemná kniha humoristická, jejíž obálka křičela po mimojoudcích drastickou scénou rodinnou: slečinka ve spodničce a košili maže tam knihou do prchajícího uličníka, tlustý holo-hlavý tatík rozprahuje nad ními ruce a rákosku a tělnatá maminka spíná k nebi ruce s lornětem. Fr. Zeníšek ml., jenž knihu ilustroval, dbal, aby Věrka byla všude fešnou holčinou, na kterou je vábno se podívat. Věrcin bratr Jarka, gymnasista protloukající se jenom bídne ze třídy do třídy, rozmnožuje v kapitolách Kučerových řadu literárních nezdarů, darebů a rozpustilců, kteří mají na všecko znamenitého filipa, jenom na to ne, nač by jej měli mít. Je v duchu doby u Kučery doplněn smělou, pilnou lyeistkou, s níž se ustavičně kočkuje; jsou-li někdy na chvílku svorní, nikdy to není pro nic dobrého. Vyjde při tom na jevo, že dnešní děvčata hned od mládí vynikají nad mužské

konkurenty chytrosti, pracovitosti, odvahou a lstivostí. Ale vyjdou na jevo také jiné věci: vlastnosti českého humoru a podivnosti rodinné výchovy. Eduard Kučera neumí se na plno rozesmát dřív, dokud nenakupí komických ztřeštěností a výstředností až do nemožnosti. Jemu nestačí k smíchu (jako na př. nověji Leonhardu Frankovi v románu »Die Räuberbande«.) obyčejně, denní dětinství hochu a děvčát, jeho Jarka a Věra musejí vyvádět, až vlasy na hlavě vstávají, natropit v saloně spousty, nad kterými nezbyvá nežli trnout hruzou chovat se s neslušností, která volá do nebes. Vychovávání jsou hanebné a, vzal-li Kučera podklad své knihy ze skutečnosti, lze našich děti jen litovat, jak nevzdělané a nesevědomitě mají rodiče. Dvojice Kučerova žije si odděleně pro sebe ve svém pokojíku (patnáctiletý hoch a šestnácti- nebo sedmáctiletá slečinka), chodí si spat kdy chtí vstávají, kdy se jim zamane, učí a připravují se do školy jak bůh dá a nikdo se tam o ně nestará, leda přijde-li censura nebo špatně vysvědčení; mamince je přímo obtíž, ruší-li děti její spokojený, pohovný klid, a nestane se, abychom ji zastihli aspoň s Věrou v nějakém pekném mateřském styku. Od otce, zdá se, Jarka mohl pochyťt jediný podnět pro život, ten totiž, jak se má dukladně cpát a opíjet, a jinak je mu otec toliko pochybnou autoritou, před jejímž výpraskem se syn uchrání v koupacím kumbálku. Myslí jako starý piják na »čepičatou plzeň od ledu«, na štedrý den jen tak mezi časem vyzunkne k salámu »celou plzeň« a večer jest u nich takhle: »Pak se pije po litrech puně, čaj a jiné dobré břčky. Z toho všeho Jarka nejraději rum, do něhož pro teplotu přisplichnuto čaje... vlil do sebe polovíčku svého čaje a dolil si znovu z lahvičky rumu.« Kde by pak ten ochlasta nabral čilosti k učení!

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Divadlo Uranie vzpomnělo si na pětiaktovou Cizinku mladšího Dumasa (po prve ve čtvrtek dne 11. listopadu) a dobře si vzpomnělo; jsou jména, která nemají nikdy mizet s divadelních cedulí, a jméno Dumasovo je z nich. Zejména »Cizinka«, komedie tolikerého významu, s takovou obsázností postav, příběhu a dialogů! Byla opět a opět napodobena, Pailleronem, Wildem, jinými, nikdy nebyla již tím čím původně. Svou nejlepší mravní viru v dobro uložil do ní Dumas, svůj nejprudší odpor proti mravnímu zlu, své náboženství, své nejvyšší představy o moderních lidech a zádech. Říkal tomu pořád ještě komedie, ale v té komedii měly vládnout svrchované mocnosti světové, a zápletka neměla být již pouhou ukázkou obratnosti dramatikovy, nýbrž měla mluvit o nevzpytné božské prozřetelnosti, jež užívá nejzáhadnějších, divných prostředků, aby upevnila věčný zákon vítězícího dobra mravního. Nestalo se často, aby se komedie pokusila o něco tak vysokého, a bylo by bývalo zázrakem, kdyby to byla provedla bez ujmy jiných vlastností, jež se komedii přičítají.

Pobuřovalo-li ethického bojovníka sociálního nanželství mezi vyzilým, zchátralým, zbankrotovým vévodou a mladou, čistou občanskou ženou, krásnou a bohatou, dokonce když žena od divých et milovala hezkého a hodného inženýra Gérarda, byl by našel jistě desatero různých výmluvných možností, jak rezbít spojení tak protivně zdra-

vemu smyslu. Ale Dumas zajel si na to až do americké Louisiany nebo Karolíny pro divokou dobrodružku, dceru provdané otrokyně, mistress Clarksonovou (první evropské pojmy o moderních ženách amerických), a divoká dobrodružka zjevila se nejen jako emancipační mistitelka, nemilodrná a ničivá krotitelka porobujících mužů, nýbrž také jako mystická vyslankyně velké vševladnoucí životní Vule. Ačkoli přichází s umysly opacnými, ačkoli sama způsobilá snátek vedodův a je odhodlána dobýt Gérarda pro sebe, zrovna ona proti svému nadání a výpočtu musí přispět k osvobození mladé ženy vévoda padne v náhle, nepředvídaném souboji rukou zlatokopa Clarksonova, jakoby mu byla odněkud náhodou cihla spadla na hlavu. A nade vším má vrchní filosofický dozor duchaplný humorista Remonin, — vědec a učenec, jenž je vědcem a učenec, aby mohl být tím horlivějším pozorovatelem mravních běhů životních. I vnitřně zkouma toliko proto, že mu vypravují o nutném vyhnutí všeho hnilobeho.

Slyšíme hovořit statečně a uslechtilé milence, jako dnes již nehovoří, slyšíme expositivní a filosofické dialogy rozpráváné s mistrovskou živou elegancí, po jaké bychom se dnes marně sháněli, máme před sebou vyjeviny nepřátelských srážek, kde vespolně napětí zdvihá se od prvního vznětu postupně až k hrozebnému, vražednému vrcholu. Mistress Clarksonová, proslulá záletnice, vymuže si přístup do aristokratického, vybraného salonu vévodkyně de Septmons, a sám vévoda, její notorický milence, ji uvede. Vévodkyně svolí oplácit ji návštěvu a musí vyslechnout vyzývavé ohlášení boje. Zlatokop Clarkson je pozvan za sekundanta vévodova a při vyjednávání mění se v nepřítele, jenž převezme soubor. Je v tom mnoho romantiky a romanovitosti, mnoho smělosti a bizarnosti, ale je to tak mohutně myšleno, stavěno a vyjadřováno, že člověk cítí nehnoucí sílu. Škoda, že text nemůže se hrát bez četných vypustek a že se nutno spokojit divadelní průměrností předměstskou. Ovšem v Uranii hrálo se tentokrát se zvýšenou pečlivostí a představení v upravě i provedení vynikalo značně nad obyčejnou úroveň. Pěkně, uceleně a srovnaně zahrál na př. p. Alferi příchmuřeného vévodu v jeho zadrževané zlobě a s dobrým hereckým pudem zdolala sl. Graťová roli vévodkyně v statečně odbojnosti i v rozchevém lásky Herecké vzdělání jako vždy úspěšně posloužilo sl. Pačové v mistress Clarksonové; bez velkých kudrlinek, s mladou dramatickou ohnivostí, s obvyklým střídáním hlasu lahodnějšího a drsnějšího.

Národní divadlo mělo v úterý dne 16. listopadu premiéru polského triaktového dramatu Rittnerova V utulném domku. Venkovský lékař zabije tam ve druhém dějství svou mladou ženu, jež se mu jeho vinou zpronevěřila se záletným inženýrem, a ve třetím dějství po čtyřech měsících sum se za to ztrestá sebevraždou. Filosofii hry obstarává místní učitel. Znamenité postavy vytvořili pi Vrchlická a p. Vojan; také p. Devl a sl. Suchánková pěkně hráli a večer byl výborně připraven

HUDBA.

V souboru Smetanova Dalibora nastaly podstatné změny. Úloha Milady odchodem pi Slavíkové osiřelá dostala se pi Štefancové, jež v ní podává výkon velmi zdárný, pečlivě propracovaný po stránce hudební a dramatické i uvědoměle duševnělý, který krásně řadí se k dosavadní re-produkční tradici této partie. Umělkyně drží se také této tradice, nepouštíc se do zbytečných po jalové originalitě se pidících pokusů. Vezdy

krásně urovnané, melodické pásmo lahodně a v jasné rozčlenění rozvíjející, je podání pěvecké. Tak hned vypravování Miladina před soudem bylo příkladem vzácně vyspělé pěvecké techniky. Výsledek velmi utěšený má snaha p. Štefanacové po zřetelne, plastické výslovnosti zpívaného slova, jež plyne již z úst jejich ve svém přirozeně českém spádu. Pokrok, který v tomto ohledu pěvkyně učinila od té doby, co po prvé zpívala český Santu, je vskutku podivuhodný. Takti porozumění pro vlnění a vzruchy vnitřního života Miladina jeví se pak v jemnocitném, promyšleném odúševnění Smetanovy zpívané mlvy i v těch prostých, nenápadných a přec případných postojích i posunech, charakteristiky herecké. Klidně, plně, uslechnutě zvučně tóny ba, ytonu i dostojně majestátní zjev pana Ouředníka výborně přilichají postavě krále Vladislava. Pan Zitek, jehož podání pěkně se rozvíjí, vystihl životně nadsrpně vojáctví Budi-vojevo, p. Flögl docílil arii Benešovou, musikálně vkusně i s přesvědčivým procítěním přednesenou, pěkného úspěchu. V znázornění Benešova stařectví nechtěl by býti duslednější, nejednou podběhne mu rychlý, energický pohyb, prozrazující člověka mladého. — V textu Dalibora, jak nyní byl zpíván, bylo pozorovati oproti dříve obvyklému znění, některé změny. Pokud lze z pouhého poslechnutí usuzovati, je jimi nejednou zlepšena deklamace i díkce zesílena. Definitivní úsudek o nich bude lze přenešti, až vyjde nově vydání klavírního výtahu Dalibora. Hudební Matici Umělecké Besedy chystané, kde změny ty budou vyznačeny.

Dr. Jindřich Pihert.

POHLED DO CIZÍCH REVUÍ.

V posledních číslech německých revui Das literarische Echo (z 1. listopadu) zaslouží si pozornosti pro dva články, které nejsou jen úzce časové, byť v nich přítomná doba zněla několikero ozvěnou: Je to především úvaha Goldmannova: Páni Golovlevi, příspěvek k psychologii Ruska. — «Ze všech protivníků Německa za této války, píše Goldmann, protivník ruský nejméně je znám a chápán. Rusko je nám vždy ještě onou velikou hádankou, kterou bylo již od prvých svých styků s Evropou. Sledujeme jeho vnější život politicko-sociální, poznáváme mnohé z jeho synů, ale jeho podstatě porozumět se nám ne-daří. Jeho kultura a jeho duše jsou nám stále literami jakési neznámé abecedy; znaky jsou tytéž, ale význam zcela jiný. Setkáváme se i v Rusku se svými pojmy, se svými hodnotami kulturními, se svými mravními zásadami, ale znamenají tam něco zcela jiného, něco odlišného. Část Evropy, a přece v tak mnohém ne již Evropa; poloasijskost, a přece něco z kořene odlišného od veškeré asijské kultury: cosi polovičatého, ohoživilnického, jakási hádanka. — Jen jedna cesta vede k rozřešení této hádanky: znalost ruské literatury. Chápat nitro jiného člověka umožňují nám pouze intuice, a intuice je vsadou umění.» — Pisatel tvrdí, že ruská literatura musí být v Německu lépe známa, aby bylo rozuměno Rusku, neboť právě ríkomu v Evropě není znalosti Ruska třeba více než Němcům, čímž Rusko jest nejmocnějším sou- sedem. Válka ukázala, jak špatná byla v Německu znalost Ruska: počítalo se na př. na okamžitou revoluci kdežto ve skutečnosti válka přinesla jen nepředvídané sčerpání národa. — Proto nutno děkovati na kladatelsství Müllerovu, že požádá výbor nejlepších děl ruské literatury v německých překladech. Posledně vyšel román pramálo v Německu známého Saltykova Ščedrina:

Páni Golovlevi. Saltykov dle vhodného slova Brücknerova je ruským Swiftem, jemuž sotva ustupuje v sarkasmu a jehož daleko předstihuje psychologickou hloubkou a uměním tvořiti obrazy duši — Páni Golovlevi je román typicky ruský. To znamená, že činnost ustupuje v něm zcela do pozadí před psychologickou malbou. — Události v románu se odehrávají jako by byly něčím podruzným, tak málo významu se jim uděluje. Výjevy, z nichž Francouz by udělal scény nejmůvš napínavě a rušně, jež Němec by zachytil v obrazech ohrásově tragické síly, Rus vypravuje jako vedlejší epizody. Nemá smyslu pro aktivitu, energii, pro dramatism, jeho bytost příliš je ovládána pasivitou. Na místo prvku dění, jednání, které v západoevropských literaturách mají prvé místo, nastupuje tam výhradně psychologický rozbor. Básnika málo zařídá, co rekové románu činí, cele si však podrobuje jeho pozornost, co v každém okamžiku svého života pociťují, o čem sní a přemýšlí, več doufají. Jako v žádném téměř ruském románě nečiní se tu rozdíl mezi událostmi důležitými a podružnými. Rusum chybi ještě ono hodnocení, třídění dějů životních, jež nám (Němcum) je samozřejmým předpokladem jak našeho bytí tak i našeho umění.»

Druhý článek, který v téže revui upoutá svým námětem, je Valečná psychologie od Artura Brausewettera. Co jen činí smrt tak hořkou? ptá se pisatel, a odpovídá si: To že smrt je osamocení, vydělením jednotlivce z každého druhu společenství, že je odosobněním (Absonderung) nevšlovně tvrdostí a nelitostností. Ve smrti zůstáváme sami uprostřed lásky. Zatím co všechno kolkolem zřejmě trvá, pokračuje, umírající po prvé se vidí odkázán výhradně na sebe sama, všeho se musí vzdávati, posléze vlastní bytosti. Toto osamocení je znakem a truchlivostí smrti. Radost člověka vyrůstá ze společenství, v němž žije, smrt však je popřením každé radosti, poněvadž nikdo neumírá ve společenství. Nikde nejví se nám to tak jasně jako v umírání Ježíšově na Golgátě, kde sám otec opouští syna — — V čem je tedy záchrana před smrtí a před hrůzou z ní? Odevzdat se společenství, kolektivismu v životě. Kdo nežije pouze pro sebe a svoje zájmy, nýbrž snaží se býti službou a vykonavatelem společných a kolektivních tužeb, kdo napíná síly, aby se rozlil ve společenství, ten nemá v smrti co ztratit, poněvadž všechno, co mělo pro něho cenu, bude trvat bez přerušení dále. Smrt a společenství jsou ve vzájemném vlivu. Čím silněji bude jednotlivec cítit společenství, tím malichernější se mu nutně zjeví odřeknutí a zničení sebe sama. Naopak na pevnost a jednotu společenství skutečnost smrti působí podivuhodně oživující zpětnou silou.»

Dva články zdánlivě od sebe odlehle, ale ve skutečnosti snad se i doplňující. Neboť jednotlivce obě- tující se společenství o němž sní Brausewetter bude nepochybně užívat nového měřítka pro své činy, položí větší důraz na myšlenku o budoucnosti než na událost dne, stane se na pohled pasivnějším, takovým, o jakém píše Goldmann. Složí snat někdy ruce, aby dal mluvit jen a jen nitru. Od umře, aby zůstal živ. A bude stejně doma všude na zemi.

J. P.

DROBNOSTI.

Dopis Voltairův Rousseauovi. (Voltaire háj literaturu, o níž Rousseau psal, že je částečnou příčinou neštěstí lidského pokolení): Dostal jsem Pane. Vaši novou knihu proti lidskému pokolení (Dostal Discours sur l'origine de l'inégalité parmi les hommes; ale v tomto dopise Voltaire naráže

na předcházející spisek: Discours sur les sciences et les arts.) děkuji Vám za ni. Zalíbíte se lidem, jímž říkáte pravdu, ale nenapravíte jich. Není možno silnějšími barvami vyličiti hrůzy lidské společnosti. Nikdy nebylo použito tolik duchaplnosti, aby z nás učiněni byli hlupáci. Čta Vaše dílo, člověk dostává chuť choditi po čtyřech. Ježto však uplynulo více než 60 let od té doby, co jsem tento zvyk odložil, a bohužel cítím, že mi je nemožno opět se k němu vrátit, ponechávám tuto přirozenou chůzi těm, kteří jsou toho více hodni než Vy a já. Ani se nemohu odebrati do Kanady, abych hledal divochy; předně proto, že nemoci, jež mne přepadly, zdržují mne v Evropě u slavného lékaře (Troughin) a jelikož bych proti nim nenalezl takové pomoci u Missouri; za druhé, protože byla válka zanesena do těchto zemí a příklady našich národů učinily divochy právě tak zlými, jako jsme my. Stačí mi býti zdvořilým divochem ve své samotě, již jsem zvolil ve Vaší vlasti, kde byste měl býti (J. J. Rousseau měl znovu roztržku s Ženevou). Souhlasím s Vámi, že spisovatelství a věda často způsobily mnoho zla. Nepřátelé Tanovi učinili jeho život řetězem neštěstí. Galilei upěl po 7 let v žaláři, protože znal pohyb země, a nejhanebnějším bylo, že jej donutili odvolat. Kdybych se odvážil počítat mezi ty, jejichž práci bylo jen pronásledování odměnou, ukázal bych Vám lidi dychtící po mě zkáze ode dne, kdy vydal jsem tragedii Oedippe. Vyličil bych Vám nevědeckost, podvod a lupičství, jež mne pronásledují po 40 let až k úpatím Alpským a až na pokraj mého hrobu. Ale co mohu soudit z těchto útrap? Že si nespím stěžovati; že Pope, Descartes, Bayle a Caméens a sta jiných snášeli tytéž nespravedlivosti a ještě větší; že tento Osud jest údělem všech věch, kdož dali se svěsti láskou ku psaní. Přiznejte přece, Pane, že toto jsou nepatrné, jednotlivé případy neštěstí, jež společnost sotva zpozoruje. A co lidstvu záleží na tom, že nejačí sršní voupili včelám med? Spisovatelé činí mnoho poroků z těchto malých hádek, a zbytek lidí o nich ani neví anebo se jím směje. Nejsou to nejosudnější ze všech hořkostí, jimiž život lidský jest naplněn. Trny, jež uvázly v literatuře a na trošce bověsti, jsou květinami proti jiným zlům, jež po všechny časy zaplavovaly zemi. — Přiznejte, že ani Cicero, ani Varron, ani Lucretius, ani Virgíl, ani Horac neměli nejmenší účasti ve vypovídání lidí z vlasti. Barbarský Sulla, nešťestný Antonius, vltomý Lepidus málo asi četli Platóna nebo Sokla. A co se týče toho tyranu bez odvahy, Octava Cepia, tak zbaběle pojmenovaného Augustem, ten nebyl hrozným vrahem teprve od té doby, co byl zbaven společnosti spisovatelů. Uznejte přece, e ani Petrarca, ani Boccacio nezpůsobili zmatků Itálii; uznejte, že žertování Marotovo nevyvolalo bartolomějskou noc; že tragedie Cid nebyla příčinou zmatků Frondy. Největší zločiny spáchány byly jen slavnými nevědomci. Co činilo a vždy učiní e světa slzavé údolí, jest bezmezná chtivost a nekrotná pýcha lidí od Thomase Kouli-khana, jenž euměl čistí, až po příručího celního úřadu, jenž eumí než psátí cifry. — Literatura dává pokrm uší, napravuje a těší ji; slouží Vám, Pane, co rotí ní pišete! Jste jako Achilles, jenž horlil proti lávě; jste jako Otec Mallebranche, jenž se skvě-

lou obrazotvorností piše proti obrazotvornosti. Je-li někdo, jenž měl by si stěžovat do spisovatelství, jsem to já, protože v každém místě sloužilo k mému pronásledování; ale je třeba spisovatelství milovat, přes jeho zneužívání, jako je třeba milovat společnost, v níž tolik zlých lidí kazí půvab života, jako je třeba milovat svou vlast přes příkoří, jež jsme v ní snášeli; jako je třeba milovat a sloužit Nejvyšší Bytosti, ježž uctívání často uráženo bývá tolikou pověrou a fanatismem. Jsem, Pane, velmi filosoficky a s největší úctou atd.

* **Rembrandt-Komenský.** «Vážený pane redaktore, dovolu, abych Vám také napsal drobnou poznámku ke článku Gammovu. Dědictví Komenského vydalo r. 1910 podobiznu J. A. Komenského z Rijksmuseum v Amsterdamě, objevenou prof. Kvačalou, již provedl jemnou světlorýtinnou závod Štencův (43×35 cm.). Původce podobizny tenkrát nebyl znám. Teprve později oznámeno v časopise Kalichu (roč. III., str. 42), že malířem amsterodámské podobizny je Jurriaeu Ovens, který žil v letech 1623—78 a byl žákem Rembrandtovým. Kdž jsme podobiznu Komenského ve výboru Děd. Komenského prohlíželi, ředitel Úchla upozornil na rýze slovácký výraz jejího obličje, jmenovitě na silně vystupující kosti licní. Také stařec Rembrandtův má tyto nápadné licní kosti, a shoda tato může býti novým dokladem, že Rembrandt maloval našeho arciděitele. Znamenám se Vám... Josef Tuma ve Štítarech.»

* **V Hořicích zemřel lékař Aug. Erban;** 26. října odnesli v nehlazené rakvi na vršek gothardský tělo člověka vzácného. Ač nebyl spisovatel ani výtvarník, patří vzpomínka na něho do Noviny, protože český národ ochuzen byl o takovou jednotku, která znamenala kus duševního bohatství našeho. Dr. Erban byl jedním z nemoha, kteří stvořivše legendu o pokrokovosti a demokratismu v mládež svém, nerozutekli se od ní bez plodu. Dr. Erban prožil vzácnou epizodu hnutí pokrokového v letech studentských v Praze, a kdž se jako lékař usadil na osamělé postati českého maloměsta, přinesl s sebou všechno, co sliboval květ. V jeho povaze nebylo okázalosti, práce byla však poctivá. Bez průvodu církevního, bez spolku a praporu nesen byl na hřbitov, ale smutek a bolest nesly v sobě tisíce nezvaného občanstva všech tříd. Občanstva příšleho i z daleka. Tak pochovávají jen dobrého člověka.

U.
* **Alšova loutková činohra zahájí činnost** «U 14 pomocníků» v Ječné ulici, pro malé i velké. Chce soustavně — hlavně pro studující mládež — předvádět vývoj českého divadla vůbec, takže podá ukázky z Klicpery, Tyla, Kolára, Stroupežnického, ale neopomine ani autorů světových. Hráti se bude na dekoracích, které byly vydány (po 9 kor.) pro rodiny a školy, které však byly zvětšeny. Jsou to dekorace, které byly oceněny na mezinárodním výstavě grafické v Lipsku, od Bubenicka, Kašpara, Kysely, Livorv, Lolka, Panušky, Procházky, Weniga. Hráti se pak bude rozkošnými loutkami Alšovými. První hra bude *Tři hrabata* a jednou od Klicpery. Režii má žačka Reinhartova, redaktorka Unionu pí Tea Červenková, umělecké plakáty jsou od pí Hachlové Myslivečkové. Zvláštnost Alšovy loutkové činohry: její orchestr provede ouverturu Bedřicha Smetany pro pimprlovou hru — novinka pro Pražany!

* **Páté přes deváté.** Německá spisovatelka Klara Viebigová, také u nás známá, ráda by dopomohla k vředku strádajícím umělcům. Navrhuje, aby se v rodinách pořádaly «domácí koncerty». To tak,

ze by se v bohatších domech vzkřísila staré par-
 tiety — odpoledne domácích prací, při nichž dámy
 by pletly punčochy k dobročinnému účelu a uměl-
 — by jim za honorář hráli a přednášeli. Klara Vie-
 bigová je pokládána za pani duchaplnou. — Pa-
 mátku na Jindřicha Fugnera, čbova pražské
 vrchního jednatelství terstské Assicurazioni Gene-
 rali ve svém paláci na Vaclavském náměstí. V če-
 kárně před úřadovnou přednostovou jest umís-
 těn krásný starožitný nábytek, mezi nimž vy-
 niká žací stůl neobvyklé konstrukce. Na stole
 umístěn nápis oznamuje, že nábytku v
 tomto pokoji používal první přednost vrchního
 jednatelství pan Jindřich Fugner, jehož vel-
 ká podobizna pokoj též ozdobuje. Všecky věci
 jsou pěkně zachovány, což svědčí, že si ústav této
 památky nálezitě váží. — Aforism z Knihku-
 peckého Oznámovatele: Jak by ses mohl
 rozpakovat, máš-li zasvětit svůj život knihám či
 ženám? Mužš zavřít ženu a postavit do knihov-
 ny, stavá-li se nevrlou? Odešla již někdy kniha z
 svého místa na policii do knihovny někoho jině-
 ho, aniž ti co řekla? Žádala-li kdy nějaká kniha
 na tobě, abys jí čelil právě, když se ti začítělo čist
 jinou, nebo spát, nebo také vůbec nic nedělat?
 Mohou knihy se hněvat? A hrát na klavír?
 Vtipný aforism. Dává také lacinou životní radu:
 Než se, kup si raději knihu. Bylo by žádoucí
 jen pro nálezitý efekt zjistit, kolik knihkupeců a
 nakladatelů dalo přednost knihám před ženami.

LISTARNA REDAKČNÍ. Neuveřejním: Od-
 jezd z města. Neuveřejním verše s heslem Se-
 stina, sonet. Jak může český básník napsat
 ve směvu? A proč myslíte, že slovo láska do-
 stane významnější smysl, když píšete láska? —
 Neuveřejním Večerní causerii, ani Poslední píseň.
 — Neuveřejním Večer. — Podobský. Verše by
 neprošly. — S. B-a. Neuveřejním Komtesku. —
 F. F. Chatrně. — M. P-á. Slabě (rýmy slz — skrz
 jsou nemožné). — M. K., N. Druhá zásilka horší
 než první. Blábolení ve verších bez smyslu. —
 B. H. a jiní. Samá nálada, žádná myšlenka. Z ná-
 lad, a kdyby jíh bylo sta pro každý den, člověk
 nemůže být živ. Nálada je přec velmi laciná věc.
 — Trn. Neuveřejním Dva vzkazy, také ne Večer
 jiného zasílatele. **Pavel Pravda:** Přednášet
 Bidu lze, uveřejnit ne. — lic. Dva emigrantí slabí
 a dnes nemožní; item to druhé slabě. **Světlo.**
 Překlad dám později. — U. Nedám. Fanoušek
 je řídký; neuveřejnil bych ho, ani kdybych znal
 jméno autorovo. — H. Štěp. Račte si vyzvednout
 v administraci. **M. Tur.** Písne — tiséna, jsou
 rymy, které už zakazuje ve slušné společnosti
 Knigge. A jestliže si dáte dobrý pozor na housle,
 nikdy v životě už nenapišete verš: Zvoňte,
 zvoňte jen housličky moje!

Nakladem družstva Pokrok, spol. s r. obm. - Tiskem
 knihtiskárny Práva Lidu — J. L. Skelák a spol., Praha

K Mikulášia k Vánocům

zakupte svým dítkám. Pam
 učitele račte doporučit ve
 školách

Právě vyšel I. sv. „Divadelní
 sbírky dětských loutkov. her“

Ot Svoboda: Královka.

Historická hra o 3 dějstvích.
 Muze se hrati i v přírodě.
 Cena 40 h. Vhodné za četbu
 do škol.

Dale vyšel I. sv. „Pohá- kove
 květy“ 67

*Bož. Němcová: Sedmero
 krkavcu. Pohádka o
 perníkové chaloupce.*

Úvod a poznámky napsal Zl
 Broman. Cena 30 h.

Obe knihovny rediguje a vy-
 dává Premysl Pláček, redaktor
 v Pacově. — Knižní svzdohu
 a obalku kreslil H. Bruner.
 Při obj. dříve račte zaslat
 peníze předem s připočtením
 porta 2 h. v každý svazek.
 Píšte na adresu: F. REMYSL
 PLÁČEK, redaktor v Pacově.

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zašle
 zdarma Správa Noviny.

! Domobranci!

V kasárnách i v p. h. výborně
 se osvědčily.

*Proti všim a jinému
 hmyzu:*

FUGA prašek á k 1. — a 60 h
 FUGA vata á k 1. — á 60 h
 FUGA creme á k 2 1/2 a 1 1/20

*K desinfekci jako
 ochrana proti nákazám:*
 Mýdlo odřivové a 80 h
 Mýdlo odřivové á 80 h

*Výživný a posilující
 prostředek:*

VITASA v prášku
 cena K 2. — 3. — 7
 VITASA v tabletkách
 cena K 3

Ve všech lékárnách a zavo-
 dech materiálních leobdězeli
 Vvrábi

„MEDICA“, akc. tovar-
 na léčebnín a léčiv.
 PRAHA. 56

NÁKLADEM EM. ŠOLCE V KA
 VYŠEL NOVÝ ROZKOŠNÝ R
 HUMORISTICKÝ — SIMSO

PAMĚTI TCHYNIN

v překladu ADELY VOLFOVÉ

plně usměvavého humoru a bodrosti nevy-
 Obsahuje osmnáct nádhé ně vpravavené
 ze života bohaté kupecké rodiny za ra
 osmnáct opravdu *skvostných studií* bodré

CENA 2 K 20.

DOPORUČUJEME VŘ.
 Na skladě u všech knihkupeců.

Právě vyšel

**BATOVCŮV ALMANACH
 NA ROK 1916**

**POLITICKÝ
 KALENDÁŘ**
 ob. **ROČNÍK XXIV.**

CENA K 3. — POŠTOU K

za předem zaslaný obnos ve v
 knihkupcstvích a u naklada

F. B. BATOUCÉ V PRA

Lido Bi

Kavlickova ul. 5.

Telefo

POSLEDNÍ VIDĚ

Fantastická tragédie o 5 dějstvích V h

MARIA CARI

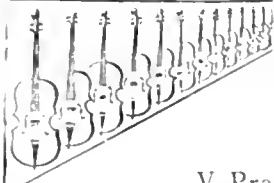
ÚSTŘEDNÍ BANKA ČESKÝCH SPOŘITELE

v Praze-II., Ovočná ulice, nároží Ferdinandovy tr.,
 zároci

**vklady na knížky,
 poklad. poukázky a běžné účty dle dohody.**

Vydává 4% bankovní dluhopisy nadané sirotčí jistotou
 Úřaduje se až na další urtanovení pouze dopoledne od 9. hodiny do půl 1 hod

Provádí poukazy válečným zajatcům.

MISTR LANTNER

český houslař, doporučuje na vánoce
HOUSLE, LOUTNY, MANDOLINY.
STRUNY JEMNE.

V Praze na Václavském náměstí **přes 50 let.**

Českomoravský úvěrní ústav

nároží Lozarské
a Jungmannovy

v Praze

nároží Lazarské
a Jungmannovy

přijímá **uklady** a povoluje **zápůjčky.**

Účty řírové, běžné, inkasso kuponů, revize slosovateľných
cenných papírů a losů a veškeré peněžní obchody.

57

Bližší sděli ředitelství.

Nejstarší a největší závod
opticko - mechanický

36

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

Kožichy,

moderní
col iery,
rukávniky
atd.,

kožešinové vesty a spodky pro vojiny doporučuje
TRŽNICE KOŽEŠNÍKŮ V PRAZE,
Velká Karlova ul. 11.

O B L E K Y CIVILNÍ I VOJENSKÉ

zhotovuje

JAN HÁLA, krejčí, PRAHA II.,
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

Továrna
kapes. svítilen
„VEGA“

LEV VOHRZEK
PRAHA V. Břehová
ul. č. 48 - Cenník
en překupníkům.

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRÁLOVÉ

Lacinou a
dobro

KÁVI

rychle uv
z kostk

San

Kostka za 16 h
8 šálků kávy če
na 10 šálků k

Káva ta jest opravdu výb

Na prodej u všech kupců,

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKO

SUKNA,

plátěné zboží a mo
pro pány i dámy nab
PROKOP SKORKOVSKÝ

— Vzorky se každému na požádání za
Zboží dobré, ceny přiměřené.

Prošívané příkrýv

a prach. p'ys povelaky aa příkrývky, dekor. po
stovní p'lyšové pokrývky ve velkém výběru nabíz
továrna na příkrývky v Praze, Michals
čís. 21 (Železné dvře Opravy příkrývek a z
dek račních podušek rychle. Příkrývky s malým
levně a příkrývky pro loutky **Stálá výsta**

Akciový pivo

v Nuslich u Prahy

vyplácti bude na kupon č. 18 u pokladn
varské neb u Pražské úvěrní banky a její

dividendu za rok 1914

po korun 15—

za jednu akcii ode dne 15. listopadu

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akciový kapitál 80.000.000 K. Telefon č. 225. 3837 a j. Reserovní a pojistné fondy přes 25.000.000 K. 23 ří

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY)

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlaté a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponů a tažených efektů, po
slosovateľné papíry; promessy ku všem tahům atd.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY. XVI. DO DŽUNGLÍ.

Časné z rána prohlíželi jsme podrobnou mapu Ceylonu, abychom zjistili, která místa ostrova prostupuje dráha a abychom tak mohli posoudit, které části Ceylonu jsou nejvíce z dosahu těchto kulturních vymožeností. Vedla směrem k východu od Colomba, těsně po jižním břehu Ceylonu, dráha oněkořika stanicích. Za poslední zastávkou bylo lze pozorovat na mapě ještě několik značných vesnic, za kterými rozprostíraly se na sever a východ ohromné džungle, ve iké asi jako pětina Čech. Ste ně na sever od tratí značena byla neobydlená pralesní místa. Rozhodli jsme se tedy, že pojedeme až na konečnou stanici a z toho místa dále pěšky do reznámých, divokých, neobydlených lesních končin, zvaných džungle. Naše představa o těchto místech a o nebezpečném životě, který tam povedeme, přesahovala veškeru cbrázotvornost. Další jsme se vlastně do vůle boží, zůstaneme-li či nezůstaneme-li tam na živu, neboť tam platí jistě zákon, že silnější slabšího vždy pozdě. Věděli jsme již také dobře, které

K. H. Mächa od M. Švabinského. (Vydal „Manes“.)

šelmy obývají džungle námi vyhlédnutě, jak nás o tom zoologická zahrada v Karáči poučila. Nejvíce vyskytují se tam levharti, sloni, pyskati medvědi, černí a neobyčejně zlí. V řekách a tüních obývá mnoho krokodilu, želv a hadu. Nejjedovatější hadi, zvaní kobry (brejlovci), zdržují se ve vyprahlých travinách, ve starých zdech a v kame-

nitých místech; také lidská obydli často navštěvují. Korun: stromu jsou vlastní různých opic, značné velikosti. Specialitou Ceylonu je ještě jeden druh ještěrky, zvané chaberegoya, veliké skoro jako krokodil, kterému se také podobá; zdržuje se v písčítých místech a má velký mohutný ocas, kostnatý a ostrý v podobě meče. Vládne jím s velkou silou a muže i nohu člověkovu přerazit. Její trus, barvy běložluté, způsobuje, dostane-li se na kůži, prašivinu, jak nás domorodci poučili. Jiná velká je-

štěrka, zvaná talag ya, jest pochoutkou Angličanu. Jedl jsem ji později také a chutnala mi znamenitě. V severnějších končinách Ceylonu zdržují se houfně šakalové, kteří nejsou však člověku rebezpeční.

Jinak nad džunglemi vznáší se hojnost dravých ptáků, v močálech zejména velký počet pelikánu a jiného vodního ptactva. Moře oplývá bohatstvím ryb i hadu. Z ne-

bezpečných ryb dlužno jmenovati žraloky. Z hmyzu nejvíce vyskytují se štíři, mravenci, drobné i velké mouchy, které dovedou zvěr i člověka stále znepokojovati; z večera loví je tisíce velkých netopýrů. Velmi zhusta vyskytují se lesní včely a sršni. O zpěv drobného a pestrého ptactva jest u veliké míře postaráno. Cvrlikání přerozmanitých kobylek hučí ve dne v noci jako vodopád. Za tmy jiskří a poletuje tisíce svatojanských mušek, stále se rozsvěčujících a zhasínajících.

To byli asi živočichové, obývající námi vyhlédnuté džungle, do kterých jsme se pouštěli, ozbrojeni loveckou dvojkou pro kule a broky, revolverem a sekerou. Pušku měl Hněvkovský, já ostrou sekeru a revolver. Takto stáli jsme na nádraží, ověnění zavazadly, čekajíc na vlak.

Nádraží přeplněno bylo Singhalézy, Tamuly, Mohamedány, Angličany a smíšenci. Nejvíce bylo Singhalézu, kteří bydlí v jižní části Ceylonu. Jsou pleti zlatové, až tmavozlatové. Z velké části nosí dlouhé černé vlasy, na zad česané a vzadu v culik zatočené. V předu zatknut mají hřebínek. Od pasu dolů otočena jest bílá nebo barevná látka, přes prsa a ramena přehozen buď muselín nebo bílá košile, nebo i bílý kabát (v městech). Na venkově jest ústroj — jak jsme brzo poznali — ovšem primitivnější, více nahotě se blížící (hlavně chudší třída lidí). Tamulové, kteří obývají na severu Ceylonu, jsou zde v menšině, v ústroji mnohem pestřejší. Zvláště ženy ověněny jsou na nohou, rukou, krku i v uších hojnými šperky, třeba sebe levnějšího materiálu. Tamulové vesměs jsou pleti hodně tmavé. V této směsi domorodců stáli jsme my dva bílí Evropané, v listrových kabátech. Vlak, kterým jsme jeli, byl vzorný, moderní, zcela po způsobu anglickém. Záhy opustili jsme město, projíždějíc ohromnými, nekonečnými háji vysokých kokosových palm, pod kterými tu a tam ukazoval se miniaturní, z palmového listí upletený domeček, obydlený četnou rodinou, většinou rybářskou, neboť jeli jsme při samém kraji moře, na jehož písčitých březích celé skupiny nahých rybářů tahaly sítě s bohatou kořistí a zpivaly. Rybářstvím živí se tu největší část chudšího obyvatelstva, kdežto velké kokosové háje náležejí bohatým Singhalézům, kteří vyrábějí z ořechů silnou kořalku, jež zcela vyrovná se anglické whisky. Ale i jinak dovedou zužitkovat mnohonásobně ořechy i jejich vláknité obaly. Lana, rohožky, olej atd.

Projíždějíc takto nekonečné lány kokosových hájů a pozorujíc jednoduchý způ-

sob života rybářského, pomysleli jsme na to, že rybářství i nám mohlo by poskytnout výživu, avšak dávali jsme přednost samotářskému a loveckému životu v džunglich, jak se nám již v představě upevnil. V pozdějších zastávkách krajina měnila chvílemi svou tvářnost: na některých místech ustaly pěstované kokosové háje a objevovala se zcela divoká lesní příroda. Z druhé strany stále na břeh dorážely divoké bílé pěny mohutného příboje vln. Mistry přejížděl vlak přes černou, divoce zarostlou řeku nebo tuň. Příroda nabývala rázu tak svrchovaně malebného, že na jedné stanici jsme z vlaku vystoupili, bychom odtud podnikli cestu pěšky do vnitra džungli.

Zavazadla ponechali jsme na nádraží s úmyslem, že nejprve podniknem obhlídku a potom se teprve pro ně vrátíme. Dříve ještě navštívíme vesnici, kterou obývají rybáři. Byla to skupina roztroušených, droboučkých, z kokosového listí upletených domečků, podél silnice a těsně na břehu mořském. Působila dojmem svrchovaně primitivním, podobajíc se proti obrovskému tamějšímu rostlinstvu dětským hračkám. Uložena ve stínu zelených mangovníků, banánů, palem a chlebovníků, byla tichým a poetickým domovem černých rybářských rodin singhalézských. Na břeh s ohlušujícím rachetem dopadaly mohutné vlny indického oceánu, nad kterým skláněly se dlouhé holé kmeny kokosových palm, s korunami jako hvězdy na nebi se rýsujícími. Pod touto mohutnou vegetací připadali mi lidé jako broučci. Slunce stálo vysoko nad hlavami a tříštilo hluboký, zelený stín na tisíce tetelících se světélek. Není divu, že tato vesnice hojně nás k sobě lákala, leč my chtěli jen pořad bydlet v džunglich.

Ačkoliv měli jsme hlad i žízeň, nestarali jsme se příliš o jídlo, domnívajíc se, že v džunglich bude o vše postaráno. Byli jsme toho mínění, že plodné stromy, které tu vidíme, rostou v džunglich, a že nebude těžko i kus masa si ulovit.

Vydali jsme se tedy, ozbrojeni, na cestu do vnitra země. Krajina nabývala rázu stále divočejšího. Na místě ovocných stromů kupily se místy neprostupné houštiny, kudy lidé jistě nechodili. Asi po dvouhodinné cestě cítili jsme se již zemdlení, žízniví a hladoví, tak že jsme šli k jednomu domku, který tam o samotě stál, požádat o nějaké jídlo. Vstříc vyšlo nám několik mladých, hezkých stvoření, která jsme považovali za dívky. Avšak byli to hoši singhalézští, kteří více se podobají dívkám než mužům. Mimicky dali jsme na jevo, že chceme koupit něco k jídlu. Hoši si nás prohlíželi dílem s

velikou zvědavostí a podivením, dilem se zřejmými rozpaky a strachem. Leč v tom již jeden z nich lezl po hladkém vysokém kmeni jako opice nahoru. Provedl to s takovou lehkostí a rychlostí, že zdálo se, jako by lezl po čtyřech na zemi. Ve chvílce dopadaly s velkým hřmotem na zem kokosové ořechy se zeleným obalem. Druhý hoch obratně naší sekerkou otevřel ořech, asi jako my otvíráme vajíčko na měkko. Podali nám vypít sladkou osvěžující vodu mladého ořechu a po té seškrábali vnitřní máslově měkké, bílé stěny, abychom je pojedli. Chutnalo nám to znamenitě. Byli jsme rázem naplněni důvěrou, že o živobytí za takových okolností bude postaráno. Pouze nesnadnému lezení po hladkých kmenech musíme se přiučítí.

Takto posílení na těle i na duchu, pokračovali jsme v cestě, která mizela v zelených hustých, divokých houštinách.

Stojíme na pokraji skutečné džungle, ve které bylo šero jako ve sklepe. Hluboký klid, který naplňoval temně zelený prostor, působil tísnivě a budil v nás pocit hrůzy, pod jehož tlakem fantasmie závratně bujela. Jakoby cosi varovného viselo ve vzduchu, abychom nevstupovali do říše, která není člověku přístupna a kde hrozí nám nebezpečí za každým krokem. Strach, který se nás obou bezděky zmocnil, stupňoval se do té míry, že zcela samovolně ustali jsme v chůzi, abychom ještě v čas uvážili, co podnikáme. Skřípnutí větve, která mi praskla pod nohama, způsobila zamrazení po zádech. Slyšel jsem, kterak mi hlasitě tluče srdce. Poletující hmyz bzučel po keřích a v korunách pitvorných stromů. V hlubokém tichu ozývaly se jednotlivé výkřiky neznámých ptáků a rozléhaly se jako v prostorném sále. Některá místa byla tak hustě zarostlá, že tvořily se v nich díry černě zející. Ani světlý paprsek slunce, který jen stěží skulinami pronikal, neměl moci, aby poněkud vyjasnil stísněnost, která nás naplňovala.

Pojednou přítel Hněvkovský prudce odskočil a vzkřikl: »Had!«

Vskutku, na tři kroky od nás zvolna plazil se veliký, rezatý had, který nás tak polekal, že se nám zarazila všechna krev v těle.

Sotva jsme několik kroků udělali, jiný menší had proletěl nám jako blesk takřka pod nohama. Po takovém uvitání ztratili jsme odvahu. Teprve teď viděli jsme víc a více, jak nesnadný úkol nás očekává a že bude nutno zvolna získávat zkušenosti, abychom se seznámili se všemi nebezpečími, která nás očekávají.

Vrátili jsme se tudíž zpět do rybářské vesnice, abychom se věnovali rybářství a nový pevný domov tam založili. Odtud pak zvolna že budeme podnikat výzvědné cesty do džungle a lovit tam i zde v moři. Snad se přece nějak užijeme!

F. SKACELIK:

ŽENĚ SOBECKÉ.

(Z cyklu.)

Jest třeba účtovat a trást se před prokletím...
Příroda zrazená se o svá práva hlásí:
jest tisíceřý život ubit nepočítím,
a jako hrůzný příznak na svět uléhá si.

Ó ženo, nevidíš tu propast prázdné velkou? —
Proč cil svůj zapíráš a svoje zhodnocení?
Což nejsi ryzí síly přímou nositelkou,
jež z krásy mateřství se v krásu bytí mění?

A s žitím spojená jsi nekrásnějším dějem,
jsi svatě tvůrčí moci šťastnou prostřednicí,
jsi čímsi kouzelným, co za vším světským rejem
jak jasný symbol božskou nahrazuje líci...

Což tak je možno vzdát se? Vim: svět-svudce hloda
a ze všech stran hřích vrhá blesky svoje vábné...
Jen tenkrát padne vše, až svatyně se poddá,
a čisté srdce tvé, ten strážce její, slabne? —

Hle, není velkých snu, kde zklamání jsou mala,
a dary nejsladší jsou skryty ve obětech:
kěz by ve krásě tvé vždy touha stejná zrála,
kterou plod v příští své ve vonných zraje květech.

A tak kde odvaha se k síle tvoji druží,
ve znamení a slávě tvého těhotenství,
kde jsi tak svá a nepodobna muži —
tam poskvrníš chceš své dobrodějné ženství?

Za cílem všichni jdem, nechť v cestě bolest stoj
bez jejích zázraků by život neměl ceny:
ty rodiš člověka, co smrtí ti úklad strojí
a život podává ti ruku obdařený.

Tot velka chvíle tvá! Ji vzniká osud příští!
Snad zkažen je tvůj zrak a srdce tvé je chladně?
Ba teď chraň nitro své, kdy se v něm síly třísti
o ruce přírody vždy věrné a vždy zrádné...

Hle, všechno, všechno lze tou vykoupiti chvíli...
I v srdeci umdleném je ještě lásky dosti...
Bůh není bohem mñ, modlitbu nesplní-li,
a není věřicím, kdo věřil bez úzkosti! —

Ty, ženo, v ženu nevěříš a toužíš vznést se
v oblasti klamivé příběhů světodějných:
spíš větru proud, jenž zrnko pylu nese
ten s touhou tvoji krve v rytmech má jit
stejných...

Svět tyran je, proč nechceš vládu jeho svrcí?
Pak duch tvůj očištěn zas víru v sobě vzkřísí,
že zřídlo života v tvém stajeno jen srdeci
a tím se k štěstí lidstva s krví tvoji mísí.

VĚŘÍM.

Hráli «Cikánského barona». Bylo to ve venkovském městě v ubohém malém divadélku s potrhávanými, otahanými dekoracemi. Seděl jsem blízko té, kterou jsem kdysi miloval, ale s níž jsme si teď byli cizí. Před námi i za námi sedělo obecnstvo. tisíce se v jediné stádo, těžce oddychujících. Na jevišti zpíval sbor cikánek.

Bůh ví, komu a proč zpívaly a proč byla jejich těla oděna v podivné křiklavé šaty. Sbor byl četný, divadélko příliš malé a zvuky zpěvu se rozléhaly příliš hlučně. Skřípaly tupě jako velké pily parních závodů a zarávaly se v ušní zavítky jako křivé hřebíky. Bylo zřejmo, že nikdo nedbal o iluzi, že nikdo nemůže v choristkách vidět cikánky, že nikoho neoklamala jejich kostnatá, hluboce obnažená poprsí, ani naličené barvy, ani černé kadeře na čele. Když veselé poskočily a všechny najednou pozvedly obnažené ruce s bubinky, bylo mi trapno na ně pohledět. I sousedce mé bylo trapno, viděl jsem to na jejím rozpačitém pohledu. Byla z duši, kterým je těsno v životě. Ssála do sebe dojmy životní, jako houba, ale pokaždé je zase nadobro vzdímalala a opět byla vyprahlá a prázdná.

Stěny divadla byly prkenné, pomalované pestrými kyticemi a špatnými portréty skladatelů a dramatických spisovatelů. A kdykoliv o ně udeřily nekladné vlny zvukové, zdálo se, jakoby se květy rozklávaly a brvy portrétů jakoby se vypíjaly udiveně.

Obecnstva sedělo těsně a hustě; v předních řadách se jasně blýskaly ctihodné lysiny a zlaté epolety bohatě zářily. Vzduch byl přeplněn ženskými vonavkami, výparů i očekáváním.

Barinkaj — cikánský baron v ošumělé modré korčule plně nepravého zlata a cetek, zapěl svou arii otřepanou a všem již dávno protivnou. Zapěl ji zimomřivým, slabounkým tenorkem, rozladěným hned v prvních zvucích, a to bylo protivné, protivný byl i jeho šaškovitý oblek i naličený starý obličej s falešnými kníry.

Kapelník kýval v orchestru šedivou, chundelatou hlavou v pravo i v levo a vedle něho jakoby odněkud z podzemi zvědal a kolébal se nemotorně veliký hmatník kontrabasů.

Vzpomněl jsem si kterak jednou, když jsem byl malý, viděl jsem umírat havrana. Seděl pod keřem černého bezu a těžce oddychoval, skláněje a napínaje krk. Bylo tehdy pochmurně, deštivé jítro. Nedávno zoraná pole sotvaže se nořila ze tmy, sotvaže se rýsovala v dáli a stromy jeseň zbarvené sotvaže se zlatily. Divadelní sál mi připomínal ono jítro a kapelník s hmatníkem kontrabasů se počobalí havranu. Zdálo se mi, že i já se podobám havranu, neskonával jsem ovšem, ale dusil jsem se, což bylo téměř totéž. Dusil jsem se, protože přede mnou bylo devět řad sedadel a šest řad za mnou protože v pravo i v levo ode mne sedělo hustě lidí chudých myšlenkami, ale bohatých silou.

Lidé napřed, lidé vzadu, lidé se stran, mlčící ztuhlá peřej lidí, symbol nevyhnutelnosti, symbol všeho života, protože po celý život nelze nikam oprchnout od lidí: lidé rodi, lidé vraždi lidé pochovávají. Lidé naplní každý život hustě a tvrdě. Je snad v kterékoliv lidské hlavě, byt i je-

ditá myšlenka, která by nezavádila o druhého člověka?

Vedle mne seděl lékárník ostříhaný do hola, tlustý, v bílém nákrčníku, s čelistmi vysedlými jako gorilla. Když si rybím pohledem, jakoby byl právě snědl celého kapra, prohlížel obecnstvo, nepočítal lysých hlav, kupujících si u něho peruánský olej, prohlížel si šíje lidí v popředí sedících, aby uhlodl, kdo že byli ti dva, jež jdouce v noci po ulici pod jeho okny, hubovali na vládu.

Za mnou seděl žalmísta sborového chrámu. Měřil obecnstvo pichlavým pohledem, aby si připomněl, kdo nebyl za velikého postu u zpovědi.

Lidé slídili jeden po druhém, proslídili dobrovolně celý život a jenom v slídění viděli smysl a cíl života. Úzkoprsí a kruti ponížovali jeden druhého a úsilovně oklešovali všecko, co bilo jasným denním světlem v jich ospalé oči. A z toho bylo temno a úzko kolem.

Vzpomněl jsem si na veliké hvězdice černého sněhu. Nevím, kde jsem je viděl, bylo-li to v noci, když jsem se díval ven z osvětleného pokoje a viděl, jak hned za sklem tiše a bez ustání černé hvězdy sněhové padají na temném pozadí, anebo jsem je viděl jenom ve snu. Ale černé hvězdice sněhové — to bylo podivné. A nyní když jsem uslyšel vřikavě ochraptilé hlasy choristek, kmítaly se mi před očima právě takové hvězdice. Jak byly ubohé, nehezcké, nápadné ve svých křiklavých cárech! Zvláště jedna s kraje v levo, vysoká, neobratná, vyhladověle-hladová. Pojala vás nepřemožitelná touha nasytit ji, dosyta nakrmit, krmit ji celé dny, neděle, leta, jen aby se ji trochu vyplnily vyčnělé klíční kosti. A což domnívala-li se že slouží umění a opustila-li pro divadelní společnost útulný domov? Avšak ne, neměla útulného domova: její domov byl dojišta chladný, temný a vlhký; po vlhké plísni stěn tekly asi potůčky a na okně stál květník s muškátem . . . Bůh ví, proč bývá v takových domovech květník s muškátem!

Dusno bylo, dusno a neklidno. Jako bys tápal kdesi po temné chodbě, chytaje se drsných stěn; tápeš po čtverech, vdechuješ cosi zalklého a oblého jako oblázky a cítíš, jak před tebou kdosi tápe a jak kdosi chroptě tápe za tebou a shora pomalu kape teplá voda.

Sousedku jsem viděl z profilu. Byl to hrdý profil, umělecky jemný s rovným nosem a měkkou křivkou rtu. Díval jsem se na ni a v duchu jsem měnil obrvs jejího nosu i rtu, měnil jej sotva znatelně v nejmenších částicích, ale výsledky byly podivné. Zjistil jsem, že kdybych nos i rty zvýšil o jediný milimetr, povstala by opilá žena — dryáčnice, kterou jste mohli kdykoliv uvidět ve zdejší tržnici; kdybych je snížil o milimetr, povstala by hladová choristka. A hrozně se mi zachtělo vidět, kterak by s linií profilu takto změněnou vnímala tytéž dojmy života a rád bych si byl dokázal, že potom by byla zbytečná a bezvýznamná.

Bývají takové zimní krajinky: vzadu zařítalovělý les, v popředí po ujeté cestě jasně žluté skvrny slámy vytroušené z vozu, modré nebe a jinovatka na stromech. K smrti krásné, ale při tom zimavé a prázdné. Byla takovou zimní krajinkou. Když jsem ji před rokem zmateně vyznal lásku, vysmála se mi.

Choristky tančily a zpívaly.

V jejich zpěvu nebylo nic libozvučného, v jejich tanci nic radostného, byla jen bolest. Chtělo se vám zapomenout, že jsou také lidé, ale zapomenout nebylo možno. A za nimi širokým výhledem se mihalo všecko, čeho nebylo možno zapomenout: vlhké světnice, horečka z hladu, strašidelně hřbitovy . . . Jako nekonečná paluba korábu, který přestál bouři, zasmušilá, ledem oblitá rozhlíží se ustrašeně, ale nad ní svítí a září neúprosně výsměšná slova: »Nelze zapomenout!« I zdálo se, jakoby všechnen život lidstva se skládal toliko z úsilí zapomenout na své lidství a uvěřit v iluzi bezptvít, a mnozí se uči věřit, ale nikdo nemůže zapomenout. Choristky tančily a zpívaly.

Brzy se sešly, brzy se rozešly, ne-ladné se prohýbají-ce a tlukouce v bu-binky. Stařícké o-trhané dekorace, představující les, hrbily se smutně a kývaly unuděně ko-nečky obarvených větví. Prkna podla-hy, špatně upevně-né, skřípala. Tajem-ně veliký hmatník kontrabasu se klo-nil nestejně a po-malu brzy v pravo, brzy v levo a hned za ním se klepala šedivá, chundelatá hlava kapelníkova jakoby jej chtěla dohonit. Zvuky or-kestru i zpěv sboru vlévaly se v dusný, těžký vzduch něko-lika proudy bo-davých vln klikaté roztrštěných.

Napřed, vzadu i po stranách trčely lidské hlavy.

Na okamžik by se bylo zdálo, že všichni zapomněli, ale nebylo možno zapomenout.

Před samým koncem písně i tance vzplanul křiklavý cár hladové choristky, která stála v levo na kraji. Potom se říkalo, že prý se přiblížila příliš rampě a že neobratně zavádila šatem o skleněnou lampičku.

Nedovedu si jasně vzpomenout, co bylo potom. Pamatuji se na zmatené pobíhání, na hluk, praskot a na šílené tváře.

Jako od výbuchuvší pumy rozutekli se všichni od choristky hořící na jevišti.

Jako ostré, tenké, zmijovitě bíče dopadaly jen hrozně výkřiky na utíkající.

Ženy štkaly a vlyly hystericky.

Jako úzkou skalní pruvou prodíral se černý lid-ský chumáč hlavními dveřmi.

Jako ze zálohy k útoku naskákali hudebníci, rozumu zbaveni přes ohradu do hlediště.

Oči rozšířené strachem a nepřičetné děsem jakoby vystupovaly z tváří, tihly dusným vzduchem ven a za oblakem uděšených očí zmizelo všecko ostatní. Kdosi běžel mimo a vrazil do mé sousedky, až padla hlavou na schudek. Před tím plakala hla-sitě a řezavě, nyní ležela ve mdlobách. Uchopil jsem ji do náruče bledou, lehounkou, ustydlou a hnal jsem se k východu.

Tam zuřil boj. Nebylo lidí, ale zvěř . . . Gorile podobněv lékařník se rvl tlustýma rukama jako

krtek v živé hmotě těl. Kohosi přistrčil na ostrý roh dveří i zaúpěl chraptí-vým skřekem otrá-veného divokého kance. Kdosi upadl ve dveřích a již po něm kráčel jako po měkkém houpa-vém stavidle.

Strašlivý zápach hořícího masa vanul s jeviště za chumá-čem lidí.

Již plápolaly de-korace.

Stařícké, ošum-nělé hořely tak zlo-myslně vesele, ja-koby byly na tenhle okamžik již dávno čekaly, ja-koby je bylo již dávno omrzelo, aby se takové otrhané, žebrácké, lživé a špinavé dívaly na lež, špinu a bídu.

Padaly kulisy.

Zdálo se, že i stěny se chvějí a bortí a portréty skladatelů a dra-matických spisova-telů dívaly se z nich ustrašeně.

Mráz v Koz'ově. Načrt M. Švabinského. (Vydal J. Štenc.)

Ženy hrozně křičely.

Jediná myšlenka »ven!« zvučela bez ustání v těž-kých hlavách.

Nikdo se nezastíral, všichni byli obnaženi a proto hrozni. Kousali se, drápali se nehty, strkali se pěstěmi, lokty, koleny . . .

Nebylo blízkých ani vzdálených, přátel ani ne-přátel, byla jen živá stěna, kterou je nutno se pro-bít, aby ses dostal ven. Napadlo mi, že potopa byla nejděsnějším dramatem v historii lidstva. Zdálo se, jakoby vzadu již všecko hořelo: hořel vzduch, hořel strach, hořely výkřiky. Zdálo se, ja-koby všecko hořelo i uvnitř, jakoby klubko nervu, jež vyletěly, aby zachytily zevní dojmy, bylo ože-

hnuto a honem se schoulilo dovnitř, ale ani tam neuhasl, nýbrž doutnalo zvolna a opět a opět zaplálo znovu jasně a palčivě. Napřed bylo cosi černého, ječícího a studeného a za tím černým a ječícím musil zářiti prostor i světlo, a o ně se nyní rváli.

Vmusil jsem se do zástupu právě tak chtěvě probíjel jsem se k svobodě právě tak jako ostatní. Modravý kouř mi zastrel zrak a v těžké hlavě bez ustání a neomezeně zvučela jediná myšlenka: ven!

Na rameně mi ležela mdlá hlava ženská, vzadu se stran mne škrtili, bili, strkali, ale sám jsem opět škrtil, bil, strkal tv, již byli napřed.

Nepamatuji se jasně, jak jsem se dostal z divadla a jak jsem bez svrchunku vsedl do drožky, ale dobře se pamatuji, že venku vířil černý sníh a že pomalu padal na bílou zemi.

Psi vvlí a hasiči troubili.

Ležela na loži v mém pokoji, smácel jsem u spánky studenou vodou.

Dosud se nevzpamatovala; hleděl jsem na její temnou hrdou tvář takovou utlou a něžnou. Bylo v její tváři cosi, čeho nebylo ve tvářích jiných lidí, a rysy, jež byly výlučně její, byly nevýslovně krásné. Seděl jsem u ní a premítal, proč shorela hladová choristka a ne ona, proč ona se uhodila do hlavy a ne kapelník, jenž přeskočil ohradu. A čím dále jsem premítal, tím jasněji se mi zdálo, že člověk je zlobná směsice božství i obojživelnictví, že jeho utrpením je vinno tělo a jenom potom že přestane trpět, až bude nesmrtelný. Před očima se mi plížily a divoce vířily jakési stíny zaplavené září požáru; v uších mi neustále zněly ustrašené výkřiky i volání o pomoc . . .

Když se vzpamatovala, když jejím zkaleným, bezedným zrakům se objevil můj pokoj s neznámým nábytkem, obrazy na stěnách i lože, vztýčila se bledá, rozhněvaná a zaslechl jsem pohrdavé, příkré: Podlý!

Ale mžikem si vzpomněla na požár v divadle, kterak ji odstrčili a pokorně mi líbala čelo, zaji-kajíc se strachem znovu prožívaným i radostí a volajíc: «Můj milý! Můj ochránce!»

Sklonil jsem se k její vlahé tváři, ale v uších mi hučely zvířecké výkřiky a veškerou jejich spoustu protínalo ostré úpění uhořelé jako blesky protínají temnou noc.

Héjna cizích ustrašených; oči se mi rojila před očima na jasné půdě plápolajících dekorací jako černé hvězdičky sněhové kroužící mihotavě ve vzduchu plném dýmu a padající bezvládně na bílou zemi.

Za měsíc jsme měli svatbu.

Za rok se nám narodil syn.

Třetího roku mne opustila a vypráhlá, prazdná plná stesku, šla hledat nových dojmů, . . . ale chla-pec mi zůstal.

Můj malý hošík roste, je milý a bystrý; pozoruje ho po celé hodiny; prožívám s ním všecken jeho nadšený jásot nad architekturou z karet nad velikými dřevěnými koniky s vytrhanými ohony, nad dřevěnými vojíčky i ploskonosým papírovým drakem.

Divám se naň a vidím, že zkoumá a že tvoří; divám se naň a věřím, až jednou umru, že on bude žít, ne tak, jako jsem žil já, smutně a slepě, ne tak jako žije kolem nás tisíce lidí, ale tak, jak budou žít lidé budoucnosti.

Divám se naň a věřím: byli jsme zvířaty, on bude člověkem, byli jsme vězni přikovanými k okovům, on bude volný.

Pomine život ošklivých nahod a zbytečných smrtí — věřím . . . Věřím! Věřím!

Nem-li možno zapomenout, nutno věřit.

Vejde na práh života, kde není lži, kde není náhodnosti, kde není utrpení . . . Půjde a zví- tezi — věřím!

Ale zatím úsilovně rve ohony dřevěným koni- kum a láme oloveným kozáčkum tupé šavličky.

A divá se při tom uvědoměle a opravdově.

Přel. M. K.

LILA NOVAKOVA:

O, ŠALAMOUNE!

Nic není větším, menším nic,
jdeš jen tak maně světem tím
vstříc strastem svým i dějům vstříc,
jež zachvívají lidstvem vším.

A život — svrchovaný pán —
se usmívá a nemluví.
Že zaschl neskosný lán
a člověk pad — zda vůbec ví?

Dnes myslil, cítil, miloval,
a zítra čelo rozryto,
a mezera, kde ty jsi stál, —
a věky zastrou to i to.

A všechna moudrost v tom jen tkví,
života chápat obyčej:
ať přijde smrt neb vítězství,
ty usmívej se, usmívej.

KOUSEK DOBRÉHO DÍLA.

Čtenáři, dej si ode mne dobře (a gratis) poradit: Zajdi si do pořádného obchodu s pohlednicemi, obě- tuj si korunku na deset dopisnic, které vydal ne- dávno J. Š t e n e v Praze, potom se smluv se svojí kapsou o dalších K 1.60 na druhou řadu lístků, pu- štěných zrovna teď do světa spolkem M a n e s e m, kup je neprohližeje, jako zajíce v pytli, potom si se svými dvaceti listy udělej procházku na Král. Vánohrady k umělcí knihaři panu Bradáčovi (Pala- ckeho 27) a dej si na ně urobiť vkusnou kasetku (on, pan Bradáč umí takové věci, a ještě lecco ji- neho) třebaš z dobrého kožovitého papíru zápon- skeho, ručně tiskěného z originálních dřevěných špaliček, a když ti dílko odvede, teprv si všecko jak se patří prohlédni. Opatřiš si za několik ko- runek umělecké radosti za stovku (v dnešních ča- sích neradosti tedy znamenitý obchod!) a do své sbírky umělecké pěkný souborek, který už mužeš, rerdě se, ukázat člověku dobrého vkusu, anebo (bez ostudy, jak bývá leckdy jindy) poslat presen- tem. Ted k Mikuláši a k Vánocům je to pro lidi

ne dost protřepe a obezřelá rada nejlepší jakosti. (Ostatně, kdybys snad nechtěl kasetky od p. Bradáče, dej si několik těch listků zarámkovat; takové drobné, útlé rámečky, černé rozumi se, dva tři obrázky dle vlastní záliby, ozáří ti tvuj umělecký koutek velmi jemnými, intimními světylky; viděl jsem je tak, vkusně posazené na pravé místo stěny mušelinově sešlehelého divčeho pokojíka a mohu tě ubezpečit, že byla to přímo umělecká rehabilitace pohlednice!)

Listky, k jejichž koupi na sebeobdarování tě, čtenáři, svádím, jsou malým výběrem z bohaté práce Maxa Švabinského.

Manesova řada zahrnuje deset zmenšených reprodukcí velkých portrétů básníků (Máchy, Nerudy, Čecha, Zeyera), malířů (J. Manesa, M. Alše), hudebních skladatelů (Smetany, Dvořáka), k nimž druzí se ve své vážné důstojnosti starý pán (Palacký) na procházce parkem v Malči (než-li mu trechu zvláště vedle tančejstra Nerudy?) a na konec v tuze škrobené, excelensky nepřístupné pese, samé zlato a velebnost ministerská — rytíř Randa. (Tomu už zřejmě je těžko a bezmála pohoršlivo v této příliš strakaté, silně plebejské společnosti, obzvlášť as je mu nepohoditelnou, která se mohl octnout vedle toho „alkoholika Alše...“)

Tedy napořád portréty z nejlepších, které vytvořil Švabinský, některé z nich už slavné a přímo klasické (i ten Randa je z nich, umělecky velká trefa, třeba snad většine kupeu této řady bude trochu nesympatický a sotva kdo z nich ozáří si jím v doporučeném rámečku svůj intimní umělecký koutek...). Jsou to jen autotypie (na žlutém podtisku), ale jaké autotypie! Z rukou mistra techniky reprodukce, jaký je pan Štenc, vyšly tyto listky v dokonalosti zrovna velkolepě; původní litografie podány na těchto drobných ploškách s neuvěřitelnou hebkostí a krásou zrna; vsadil bych se, že kdo není dobrým technickým odborníkem a nemá dobré lupy, nerozezná autotypie tohoto Manesa, Palackého, Čecha, Nerudy od litografie, autotypie tohoto Máchy, Alše a ostatních od gravury! Naše reprodukce, pouze novinové a bez podtisku, ovšem nedávají toho, co je na půvabných listech Manesových. Přes to pravá, nezmenšená krása těchto výtvorů Švabinského je pouze na velkých helio-gravních reprodukcích, které Manes vydal a na něž vlastně drobnými reprodukcemi upozorňuje. Neboť ač dost v Čechách známy, nejsou přec jen tyto vzácné listy u nás rozšířeny tak, jak zasluhuje veliká jejich hodnota vnitřní a noblesná reprodukce, rovněž práce závodu Štencova. To upozornění mají na zřeteli i tyto řádky.*)

*) Mimo to Manes z každého prodaného listku odvádí po 2 h komitétu pro podporu strádajících výtvarných umělců. Můžeme říci, že se mezi nimi opravdu strádá, na nevalnou čest české kulturnosti, která se nemůže vynlouvat, že o tom neslyší, protože se v českém umělectvu strádá tak tiše. Trpí se ještě tišeji, než jinde po českém národě — a to už něco dnes znamená... I z toho důvodu tedy důrazně upozorňuji na ethický závazek českého vzdělanstva, kupovat tyto listky Manesovy co nejbojněji; ač nerad s uměním spojuji jakoukoli podporu, zde je výjimka, kterou nutno připustit, právě pro strast umělectva: Max Švabinský jistě také jen proto svolil rozmnožovat své velké portréty tak po drobnu.

Desítka Štencova je rázu zcela jiného a právě proto šťastně doplňuje souborek Manesuv a organický celek. Jsou to s obezřelým vkusem vyvolené kousky ze skryté, veřejnosti jinak nepřístupné oblasti práce mistrovy: tu studie k podobizně, tu jako úryvek z intimního života vlastní domácnosti nadzdvižení cipku záclony do způsobu, kterak umělec žije a cítí jako člověk, tam kvapný záznam pohledu do přírody, první zastavení umělecké myšlenky s veškerou její syrovostí a rozkošnou tápavostí, co a kam vlastně chce. To není řada pohlednic, na jaké všední vkus a nevkus jsou zvyklí, je to spíš jemný, diskretní protest proti záplavě dnešních pohlednic, stojící většinou na hranicích urovni, a spolu pokus o novou pohlednici, která posílána, by dělala čest i odesílateli i adresátu. O kolika pohlednicích lze to dnes říci? Právě v tom, že jsou to skizzy a letmé výtvarnické záznamy, napovědi budoucích dorostlých velkých děl, je zvláštní puvabnost a zajímavost těchto listků; ovšem je v tom i nevýhoda, že se tyto nedodělané věci obracejí jen na malý okruh znalcův a jemně pociťujících přátel umění. Tím spíš bych přál p. Štencovi za jeho umělecký protest proti všední pohlednici a za pokus o novou pohlednici skutečně vnitřní hodnoty aspoň kousek úspěchu; je mu ho bez toho tak málo práno, snad právě proto, že přichází opravdu s něčím vzácným; viz jeho velký výber z M. Švabinského, jeho Umělecké poklady Čech, jeho grafický kabinet a j.

Několik zběžných poznámek a upozornění k nedokonalým listkům.

Náčrt hlavy Manesovy a Alšovy vedle konečných podobizen ukazuje poučné dráhu, jak rostou a dorůstají portréty z ruky mistrovy. Jsou to sic jen jako zárodky, ale už určitě vyznačené; od skizzy ke konečnému výtvoru jde linie pevná, organická; co je hlavního a osobitého na závěrku díla, už se nalezne i v těchto náčrtech, jenže potom o mnoho bohatěji podáno, obdáno hrou světla a stínů, vybaveno detaily plnými života. Skizza, toť pro malíře rychlý stenogram zvláštního druhu, z něhož pro oči jeho v dálece promítá se už celá budoucí sytá, bohatá báseň uměleckého definitivního výtvoru; umělec zaznamenává si, co vidí už hotové zářít životnosti v budoucnu, a i tehdy, když nevyroste z náčrtu, je a zůstává jaksi latentně (nevoláno) hotové dílo ve skizze. Ale pozor! to neplatí o každé skizze a o každém výtvarníku. Jsou skizzy (tisíce!), v nichž není skryt žádný definitivní dílo budoucí a je bez počtu výtvarníku, kteří hotovíce náčrt, nevidí ani o píď za něj dál do předu, do budoucna a také nespátňují v něm a za ním nijakého budoucího díla definitivního. Skizzy to jsou znamenité, ale i nebezpečné zkušební kamínky pravosti umělců; ve skizze na př. takového Rembrandta, třebaš nikdy neprovedené, tkví a tisíc let bude tkvět latentní život velkého uměleckého díla; teprv skizzy takto naplněné vdechnutím ducha mají silu a hodnotu hotového díla uměleckého — naprosto to neplatí o všech skizzech číchkoli. Na Švabinského náčrtech je vzácná známka umělecké pravosti a ta činí je tak cenné. —

Všimněte si i rozdílu linií, jimiž jsou provedeny náčrty Manesa a Alše. Tam čára tenká.

Josef Manes od M. Švabinského.
(Náčrt vydal J. Štenc.)

lehka, jako vznášející se „babi leto“, mající do sebe cosi zdviženého nad zem, aristokratického (rozumějte dobře tomu slovu: je to opak toho, co se rozumí při vyčtení slova „baron“, „hrabě...“) — na skizze k Alši linie pevná, zemitá, durazná, hmotně rozložitá, řezavá a tvrdá, demokratická, ba chcete-li plebejská. To není náhodou. Každý člověk má svou linii, tak jako má svůj charakter, svůj pohled, svůj způsob chuze, své písmo atd. Ta linie je nerozlučnou součástí celé jeho bytosti a nemůže být ani v realitě, ani v podobizně vyměřována za jinou; je zrovna tak v zákonné souvislosti s ostatním »já« jako linie květiny je v souvislosti s její veškerou bytostí, barvou, vůní, způsobem života, nebo linie stromu, linie krajiny. Těch linií není jen snad pět nebo deset, ale miliony, biliony, každá ostře jiná, charakterově odchylná; měrou umělcova vidění, jeho síly zorné, jeho mohutnosti pronikat do jádra zjevův a osobitého rázu bytosti je (krom jiného) i jeho bohatší nebo méně bohatý smysl pro linii. Jak mocný je u Švabinského tento smysl pro nesmírnou bohatost a rozmanitost linií, ukazují všechny jeho portréty; v odlišení linie spočívá do značné míry jeho vystihování charakteru. Porovnejte v těchto listcích Manesem vydaných Zeyera, Nerudu, Čecha, Alše a Randu — v každé linii je ohsažena duše jiná.

Linie na skizze k Manesovi a Alši je zcela srovnalá i s vlastními výtvarnickými liniemi, kterými se vyjadřoval každý z obou těchto umělců. Linií náčrtu k Manesovi najdete v překvapující shodnosti třeba na jeho »Babím letě« (»Vzpomínky«), linií náčrtu k Alši na kterémkoli listě z ruky Alšovy i na jeho rukopise.

Jako není možno žádnému pravému umělci vytvořit si osobní linii podle vůle, nýbrž on podléhá v tom jakémus tajemnému zákonu a musí mít linii ve svém díle shodnou se svým celým »já«, tak opět pravý umělec portretista tajemnou silou zračící spatřuje u portretované osoby její osobitou

zvláštní linii a zcela bezděky, nechtě, ba snad ani nevěda portretuje Alše linií Alšovskou, Manesa linií Manesovskou. Tato věc otvírá výhled do velmi tajemných a záhadných končin ducha lidského i do tajemnosti tvorby umělecké.

Ještě něco stojí za povšimnutí na těchto dvou skizzách: určitost čáry na skizze k Alši a lehká kolísavost, skoro rozpačitost u Manesa. Tam čára běžela jen jednou, rozhodně a nekolísavě, jak dolehla na papír, tak měla dolehnout, byla pravá a jistá — zde vidět dvě tři vedle sebe (čelo, nos), kusé, přestávající, jako by se rozmýšlely a orientovaly v cizí duši. Je toho jistě příčinou jen to, že Alš byl skizzován za živa, kdežto Manes vyvoláván z mrtvých.

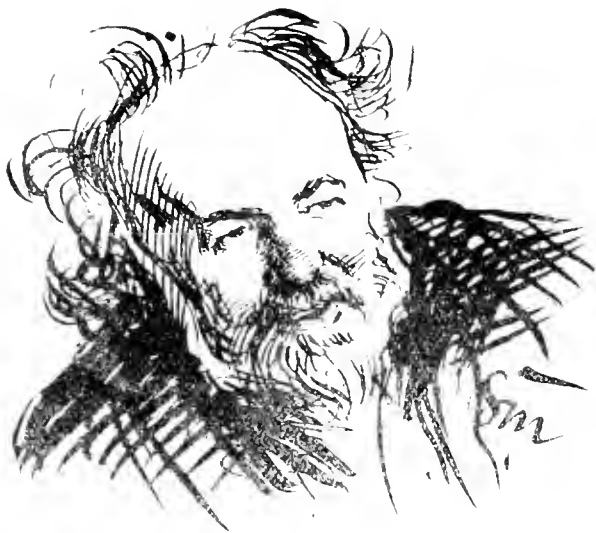
Mezi portréty z ruky Švabinského jsou některé, které pocituju (a jistě ne pouze já sám) jako definitivní a jiné opět, kterým k definitivnosti ještě cosi chybí. Příkladem: za definitivní pokládám velký portrét Alšův (z r. 1908), za nedefinitivní Smetanu. Rozumím tomu tak, jak o své zkušenosti s podobiznou Jaroslava Golla (rovněž od Švabinského) kdysi zminil se Max Dvořák (v »Graphische Künste« v sešitě o Švabinském): býval žákem profesora Golla, zná jeho zjev dobře, ale kdykoli si nyní naň vzpomene, vyvstane mu před duševním zrakem Goll tak, jak jej byl vypodobnil Max Švabinský. Myslím, to právě je svědectvím definitivnosti portrétu: že tak cele vyčerpává všechny bytostné znaky tělesné i duševní portretované osoby, tak mocně je shrnuje na jednotný, organický, centralizovaný výraz, že od té chvíle není pro nás jiné možnosti, než vidět člověka stejně tak, jak jej byl viděl a nám ukázal umělec sám. Jsme tak silně

Josef Manes od M. Švabinského.
(Portrét „Manes“.)

pod vládou ziráci síly umělcovy, že nemůžeme neumíme už vidět sami nic samostatně na zjevu portrétovaném; jeho způsob vidět je nám oktrojován mocnější jeho schopností zornou, jeho tajemnou silou shrnovat na jediné ploše, v jediném způsobu a výrazu člověka tisící různých tvárností, které zjevují se nám na těžké bytosti a které přec nějakým zahadným způsobem nalézáme všechny na jediném díle umělcově. To opět sluší pokládat za měřítko stupně uměleckého, síly portrétovací: kterak umělec dovede zhustit do jediného díla rozmanité tvárnosti a stránky téhož člověka, měnivé za rozličných okolností; jak dovede z nich všech najít a vyslovit společné jádro, čímci vlastní bytost člověkovu.

Znáte snad staré pokusy fotografické, fotografovat tutéž osobu za rozličných okolností na několik desek a z těch několika rozdílných negativů vykopírovat pak jediný pozitiv, na němž by se objevilo důrazněji vysloveno právě to, co je všem snímkům společno jako základ zjevu a duše člověkovy. Podobná jakás operace odehrává se as v nitře portrétujícího umělce, jenže tajemněji složitěji, nevyslovitelně a snad i myslí nepostížitelně: čím víc takových psychických negativů dovede umělec vkopírovat do svého díla, aby splývaly v jediný, ustrojný, zákonný, pravdivý, pravý a krásný celek, tím výš stojí ve svém umění. Vezměte na dotvrzenou těchto slov pouhý portrét fotografický, a vedle něho podobiznu z ruky umělce: tam nezbytně jen pouhý záznam jediné podoby člověkovy dané v jediné vteřině — zde skutečné navržení mnoha vteřinových snímků, známých mnoha tvárností téhož člověka, které teprve spojeny a přetaveny v jednotný vyšší výraz společný dávají portrét vlastní, umělecký v pravém smyslu. (Tím fotografický portrét nutně musí zůstat vždycky za podobiznou uměleckou, a tím víc,

Mikoláš Aleš od M. Švabinského.
(Náčrt vydal J. Štenc.)

čím kratší je expozice; odtud, mimochodem poznamenáno, cesta k produševněmu portrétu fotografického vedla by jen expozice delší, co možno dlouhou, ukazují to ostatně staré podobizny od Davida Oct. Hilla z první polovice 19. věku do dneška nepřekonaně.)

Abych se vrátil Aleš je podán Švabinským tak, že už dnes se nám oktrojoval do duše — a my ještě Aleš znali dobře za živa! Už dnes neumíme si ho představit jinak, než jak jej shrnutě, celkově a na plno byl viděl Švabinský. Jakž tedy budoucí tím spíš! Těm už vůbec nebude možno představovat si Aleš jinak. Rukou Švabinského byla tvárnost jeho pro budoucí Čechy ražena tak definitivně, že vedle jeho portrétu všechny ostatní (na př. starší Špillarův) budou se zdát nepravé a nehodnověrné, o pouhých fotografiích ani nemluvě.

Zcela jinak je mi se Smetanou. To není ještě náš Smetana, tím méně můj, jak se mi jeví v kouzelném světle tvůrčí velikosti „Vlasti“ a v úchvatné lidskosti-uměleckosti kvarteta »Z mého života«. Od muže zobrazeného na portrétu nemohl bych nikdy čekat toho vynesení ducha na výsoty, které způsobuje dílo Smetanovo; tof zatím jen člověk mnoho vytrpěvší a trpící; věřím mu, že mnoho stradal svou hluchotou, nouzí hmotnou, nájezdy a pletichami nepřátel, neuznáváním, svou obrovskou prací, ale nemohu mu uvěřit, že by byl býval schopen dát lidem to, co náleží v hudbě k nejvyššímu. Zdá se, že ani Švabinský sám mu toho nevěří; vrací se ke Smetanovi a hle! tento nový jeho Smetana (skizza k němu je v souboru listků Štencových) je už zcela jiný než trpící muž ze starší kresby. Ale ani on není pro můj cit „definitivní“.

Jak kdo sedí není nijak nahodilý; i v tom je zákonost diktovaná zákonem bytosti člověkovy; lze říci: jak kdo sedí, tof kus jeho duše, a kus podstatný jako pohled jeho očí, jako písmo jeho pravice. To zajisté ví umělec velmi dobře, všichni znamenití umělci podobiznáři to věděli a uměli vy-

Mikoláš Aleš od M. Švabinského
(Portrét „Manes“.)

stihovat zcela zvláštní, příznačný způsob člověka sedem. Lze to znamenitě vidět na př. u Rembrandta, Fransa Halsaa; Švabinský stejně má jemný smysl pro tuto věc a charakterisuje tím své portretované velmi účinně.

Srovnajte si způsob, jak seděl Aleš, Zeyer, Randa (uvádím jen příklady z dopisnic) — vždy je to něco zcela jiného a výmluvně hovořícího o duši zcela rozdílné. Tento charakterisační rys podává Švabinský jen na portrétech dle živoucích osob a vzdává se ho s dobrým důvodem u postav pouze vyvolaných. Nechtěl zajisté spokojit se dohadem o věci tak ztěžka dohadnutelně, tak subjektivně, jako by třebaš byl dohad o způsobu rukopisu nebožtíkova, nikomu neznámého.

Jinak v evokaci básníkův a umělců dávno mrtvých umění Švabinského skoro vypadá jako kus nekromantství. S takovou živoucností, s takovou vnitřní pravdivostí, s takovou jednotou v celém zjevu podává nám své Nerudy, Manesy, Palacké, jako by byl býval jejich vrstevníkem a byl je kreslil za živa. Tato zaklínačská síla naproti nebožtíkům projevuje se dle mého citění zvlášť mocně, pravdivě a krásně tam, kde umělci ke vzkříšení zjevu chyběly vlastně všechny obvyklé pomůcky: je to portrét-báseň o Karlu Hynku Máchovi.

K ostatním lístkům jen letmo několik slov.

Tušovaná perokresba „U klavíru“, s tím groteskním stínem mužské hlavy na zdi, ukazuje nám kusek života v rodině umělcově; na klavír hraje paní Švabinská s bratrem p. Vejrychem, výborným muzikantem, který působil na Rusi a dnes si sedláci ve vesničce Kozlově, kdesi stranou od světa u vysočiny českomoravské. Druhý svak mistrův, malíř R. Vejrych, je tu jako válečník, tak, jak jej zachytilo pero letos v březnu ve Vysokém Mýtě upomínkou na velikou vojnu. Studie Tygra vznikly loni v Mnichově v zoologické zahradě, odkud vyšel i podnět na náčrt k leptu „Lov tygra“. Z Kozlova je náčrt mrazného jitra — cítíte zde, jak je tu vysloveno zrovna duševní utrpení mrznoucích stromů, těmi větvemi tak bolestně se choulícími do sebe v krutém mrazném jiskření? Mimochodem: ten Kozlov — to bude jedenkrát v životním díle Švabinského docela zvláštní a pozoruhodná kapitola pro sebe, která teprv jak náleží utvrdí slávu této vesničky světu dnes neznámé, sotva o co méně než Barbizonu, Kameníček a Hostišova...

Na závěrek: ten Nemocný Jeliváš! Tomu se pán jeho postaral o nesmrtnost líp než stará matka Thetis o nesmrtnost svého syna Achilla! Známe toho slavného psika sic už z dřívějšíka; velikým rodinným portrétem před několika lety se svezl do nesmrtnosti, umělecké historie a do Pantheonu jiných proslulých uměleckých psů, vedle boloňčika Venuše Tizianovy, buldoğa Hogarthova, hořem hanby strádajícího psa Landseerova — ale tehdy ještě jaksi se tratil ve stínu. Leč tentokrát! tentokrát! tenhle malíčký lístek, datovaný tak starostlivě něžně 30. srpna 1910, to rozhodl: od té chvíle není pro Jeliváše smrti, od toho okamžiku byl vzat do slávy psího Olympu.

Jak tu leží v peřinách, s ovázanou nemocnou nožkou, pln starostí, co bude dále! To, co uměl mistr Max vložit do výrazu Jelivášovy ustarané tváře a do těch hluboce zamýšlených očí zvířete, je pro mne umění zrovna tak velké a vzácné jako to, které shledáváme v jeho nejlepších podobiznách. Nepřepínám tvrdě, že tento »Nemocný Jeliváš« smí být položen vedle geniálního náčrtu »Nemocné ženy« od Rembrandta, a obstojí v tom nebezpečném sousedství. Ale cena jeho není tak v psychologické pronikavosti pohledu umělce do nitra nemocného psa nebo v jeho dovednosti ruky, jako v krásném vztahu člověka ke zvířeti. Krása ethická to je, která oblévá tento zdánlivě nepatrný lístek; něžný zájem duše lidské o duši zvířete, který dává nám vidět v utrpení bytosti zvířecí něco neobyčejně vážného a krásného zvláštním způsobem. Jak málo mezi námi chápe a umí svůj vnitřní život zkrásnit a mravně zušlechtit dobrým, pravým, řekl bych přímo bratrským vztahem ke zvířeti, zejména ke psu! Právě v duši psi bývá tolik krásných stránek vzácné čistoty, že lidský sestup k ní jí samu povznáší a očištuje od leckterého rmutu nelidství; kdo sám zažil, co znamená pro člověka pohled očí psových, se všlívem přetrvávajícím leta a leta, ba celý život v podivuhodně, nezapomenutelně moci, přisvědčí mi, že ve psu je pro nás lidí veliká přetvorná síla ethická.

Vidět tuto zvláštní krásu duše zvířecí a umět jí přesvědčivě ukázat, k tomu nestačí pouhá výtvarnická virtuosnost; k tomu třeba je být sám duši ethicky krásnou. Něžný pěkný zájem umělcův o zvíře, vtělený tak čistě, bez afektace, na tomto drobném lístku, je mi novým dokladem umělecké pravosti Maxa Švabinského, a spolu svědectvím mého starého přesvědčení: že dobrý umělec může růst jen z dobrého člověka, estheticky krásné dílo vykvétat jen z nitra krásného ethicky. Zlý člověk nemůže být dobrým, pravým umělcem, jako jím nemůže být dle mé víry člověk nezdravý, nečistý, nespravedlivý, nesvobodný; v díle zlého člověka, byť sebe krásněji na oko bylo nalíčeno, vždy bude tajná nebo i zjevná trhlinka, odkud nutně ono začne chátrat, až zhyne. G.

JASNÉ POJMY.

(Příspěvky ke slovníku vzdělaného člověka.)

K. Hoffmeister praví v úvodu k Bedřichu Smetanovi (Zlatoroh) a době předbřeznové: Umění hudební tou dobou jistě že v Čechách nepěstovalo se méně než ve století 18. Co českých jmen tu, kam po světě se rozhlédneme, co umělců výkonných, co skladatelů! Co skladatelů ve zdech naší Prahy! Tolik hudby v Čechách; a přece ne jediného skladatele hudby české. Hudebníci nemají namnoze národní uvědomělosti literátů. A kde se ve služby mladého národa dávají, síly a schopnosti nemají, vyposlouchat mu z duše taje jeho hudební řeči. Skládají na české verše písně. Leč českým duchem nedovedou jich prodchnout. Nedovedou toho, ani když, jako Václav Tomášek, o to se snaží. Nedovedou toho, ani když, jako Škroup ve svém Dráteníku (1826), chtějí lidovým tonem mluvit s operního jeviště. Zůstávají kosmopolity na Německu především závislími, snad proti

svě vůli. A zůstávají při tom, pokud nejdou do ciziny, provinciálními veličinami skromných uměleckých snah, opožděnými za ostatním velkým světem o celá desetiletí.»

Doklad z mnohých, jak klamný je názor, kdž se člověk narodí Čechem, že také projevy jeho umělecké tím samým už jsou české.

»Abyste se uživilí literaturou, musíte se shánět po nejvýhodnějším trhu, a tu bude pochybné, zdali darů ducha svého užíváte šlechetně nebo jen důstojně. Tisíckráté lip učiníte, zvolíte-li si nějakou legitiimní, třeba skromnou dráhu, abyste si opatřili své potřeby; bude to tisíckráté lip pro vaše svědomí, pro vaši duši i pro svět, ve kterém žijete.«

James A. Froude ke studentum. —

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Bylo zde již připomenuto, že v Národním divadle hrálo se v úterý 16. listopadu po prvé třiaktové polské drama Tadeusze Rittnera V malém domku. Také Rittner, jak se na soukromovce našeho sluší, přišel k nám přes Německo («Děti země») a drama přeložené do češtiny (Jar. Nevolem) samo sebou není věru ničím zvláštním. Psal u nás taková dramata na př. Rožek v Červu nebo v Samotchorobných květech, a Rittner vyniká nad Rožka skoro jenom tím, že je spisovatelem cizím, nikoli naším domácím.

Tragický příběh rozvine se u Rittnera velmi rychle, až příliš rychle. V prvním dějství vidíme nečinně líně sedat u okna mladinkou doktorovu ženu Marju, ohlásí se u ní na byt vbojný namlouvačný inženýr Jurkiewicz, pošeptá jí ke konci dějství stranou od shromážděné společnosti opojné slůvko »královna«, a ve druhém dějství již vzbuze ná láska Marjina bouří, sílí, tryská tak prudce a nepokrytě, že si doktor neví jiné rady nežli ženu zastřelit. Ve třetím dějství dovíme se, že byl porotou osvobozen, že po čtyři měsíce jezdil světem, poslechneme si rozmluvu mezi doktorem a místním soudcem a za nějakou chvíli po soudcově odchodu třeskne v zákulisí nová rána: doktor se popravil. Výjevy a řeči jsou zrovna tak, aby se hodily na název »Malý domek«. Mladá žena s roztrhanou sukni protahuje se na sedátku u okna, vyhlíží a počítá jezdící vlaky, zívá, žvatlá, zlobí se na služku. Inženýr, velkoměstský záletník, obhlíží si půdu doktorovy domácnosti, vykládá své milovnické praktiky, dělá si laskominy, těší se na snadnou kořist, zkouší první lichůtky u hezké domácí paní. Oslavuje se zpráva, že je doktor zvolen za purkmistra, pronášejí se přípitky, pořádá se přátelská večeře, přehřívá se starý hněv mezi keketní soudcovou a doktorem, propuká milostné

rozvážnění doktorovo k rozkvetlé ženě, — atd., jak to v podobných domkových kusech bývá a u Rittnera je to jen kaženo úmyslností, která se v rychlém vývoji věci příliš vtírá.

Nejpuvabnější, co drama Rittnerovo má, je postava Marjina, na některé postavy Ostrovského lze při ní myslit: jak Marja teplými sladkostmi Jurkiewiczovými procitne z otupělosti svého manželství a jak se v ní její ženství náhle a prudce rozbará. Několik dní a nikdo by jí nepoznal, jak se proměnila, všecko na ní září a žne, přestala nedbalost oděvu, přestalo mrtvé povalování, přestala bezvědomost, a ze staré Marie zbyla toliko neschopnost mravního úsudku. Zástupy lidí mohly by být kolem ní, všechny zraky mohly by být káravé na ní upřeny, všechna usta jí okřikovat, a ona bude vidět jen svého zázračného hrdinu, jenž jí říká »královno«, a bude přede všemi volat: jaký je krásný! jaký je okouzlující! nikdo mne nedotrhne od jeho šíje! Ale Rittnera přiváděla právě tak do rozpaků jako inženýra: co s tím pouhým slepým a vzkypělým pudem, jenž nezná mezí a zákonů? A tak musil hledět, aby se jí honec zbavil a přesunout drama na doktora. Jeho cílem bylo patrně, podat v doktorovi ukázkou polského vzdělance, usazeného na venkově. Prál by si, aby polský vzdělanec vystupoval ve venkovském okolí jako člověk oprostěný, povznesený nad lidi a jejich úsudky, aby si samostatně a hrdě razil svou vlastní cestu, nedbaje ničeho povídání. Doktorovi však »malého domku« záleží právě na tom nejvíce, jak o něm lidé myslí; chce být vyhledáván, obklopuván, zbožňován; »honor« ve smyslu chvalné veřejné pověsti jest mu vrcholem všeho, žije v něm pořád ještě starý »pan Geldhab« Frorův a i po nádražním dělníkovi se

ohlíží, má-li o něm dost vysoké porěčí. Marju, kterou v krakovském bytě svedl, vzal si k vůli lidem, aby o něm řekli, jaký je šlechetný a čestný. Ze samé shaftky po lidské slávě nechá a j živořit ve vzrůstající otupělosti. Jenom na ponuknutí zlomyslných a všetečných lidí stane se Marjiny vrahem. A ani sám sebe by nezastřelil, kdyby mu přítel soudce nenaznačil, že svět, prokázav mu v porotě vldnou mírnost, očekává od něho toto dobrovolné pokání.

O tom, jak lidé umějí krutě zasahovat do cizích záležitostí, po nichž jim nic není a jejich by jim slušelo ani se netknout, o tom dělali dramata též jiní: Echagaray ve »Velkém Galeottu«, náš M. A. Šimáček v »Pomluvě«. Rittner položil pádný důraz na statečné obranné sebevědomí, vzdělaný doktor měl by řídit svůj život podle svého rozumu, nikoli podle cizího přísvědčování a nabádání. Kdo by Rittnerovi nedal za pravdu? a kdo by nepostřehl plodného a mocného činorodého vznětu, jenž vězí v jeho pojetí? Ale dramaticky Rittner svého úkolu dost nezmořil. Jeho doktor je

Nemocný Jeliváš. Náčrt M. Švabinského (Vydal J. Štenc)

příliš skrovně vypracován a děj příliš směstnan do „malého domku“ s ružovými slezy, abychom mohli mít o doktorově bytosti jasný a úplný názor. Proto, dává-li Rittner od učitele Sielského po celé drama kritizovat způsob doktorův a hlásat lepší, nezávislejší úpravu života, nezdá se nám jaksi po chuti, abychom se s ním shodli. Tušíme zastřeně nesociální sobectví, které se chce pohodlně vymknout ze všech společenských povinností a příkazu. Tušíme milovníka tichých pokojů a měkkých lenošek, jenž, jakmile získá doktorovy sestřenicí Wandy, zavře se s ní do útulného příbytku a bude z oken mudrovat nad lidskými bláhlostmi. Drama by nám bylo mělo zabezpečit, že nemusíme o Sielském pochybovat.

V Národním divadle »Malý domek« Rittnerův byl vítán již tím, že Vojan mohl si přece jednou zase zahrát v moderním občanském obleku a novou roli: ani pomalu nepamatujeme, kdy to předešle bylo naposledy. Není věru divu, že člověk, poslouchá-li jeho doktora, slyší v duchu pořád něco jiného brzy rozezleného, rozdivělého Othella s pokřivenou, hrozebnou tváří, brzy opilého, úryvkovitě blabolichého Herodesa a brzy rozervaného, nespokojeného Hamleta. A přece doktor Vojanův je postava pro sebe, výborně pojatá ze ména ve své nervózní vnějšnosti. Je to v měkkém, životním širáku takový pán rozdaný na všechny strany: příhrne se sypaje kolem sebe zvoucí úsměvy, pochlubí se s ještěnou blažeností tím a oním, poptává se s dychtivou samolibou zvědavostí na toho a onoho, naplní uši do vzduchu, aby vypátral, co se o něm šepce pod hlasitými slovy. Nežáte se, co udělá, preruší-li ho někdo v jeho blaženém vdechování chvály! jak zprvu (ve výjevu s Marjou) bude se snažit odbýt to laškovným, hravým žertem a jak pak víc a víc bude se drát z něho prochlý, hrubý vztek, ostrý jizlivý, dvhavičný v mezerách vybuchávající. Vojan dovede být zlý! Marju hrála mu pí. Vrchlická a osvědčila se opět být z našich mladších hereček tou, která má značné vlohy k rozeznávající, hlubší charakteristice: školou Želazowského její vloha ještě se zdokonalila, i křiklavost hlasu ve vyšších polích poněkud se zlahodila. Velmi pěkně a důsledně, přízvuky, tónem, očima rty, postojí, učinila z Marie to pouhé zmrtvělé tělo, v němž není duše: větvy letují jen, aby překřížily hluchou a prázdnou, a když s ní někdo jedná, zraky udiveně se rozhlížejí, co se děje a co na ní chtějí (pohled a posuny nad děrou v satech!). Ale pí. Vrchlická dovedla touz zatemnělost chápavosti a zatupelost udržet i v roznicení a unylém rozmazlení druhého dějství. Wanda sl. Suchánkové byla od Marie dobře rozlišena jemnější, inteligentnější mluvou i chováním a zalibovala se svou uměleckou nevtiravostí a skromností a vřelost slučuje s bezelstou přímostí. Podobné cnosti měl učitel p. Deylův, poněkud snad upjatější nežli měl být, ale v každém slově a hnutí opravdový. Nad představením — řídil je p. Želenský — bylo znát vedoucí, zralý rozmysl herecký, pracující klidně, bez rozčilení: všecko (mimo sražené skupiny přípitkové a stolní) hezky zřetelné, rozprostřené a v pravých chvílích odvážený dramatický pozdvih. Z drobných rolí byla úlisná, mstivá světačka soudcová vtipně zahrána pí. Naskovou a chladný soudce p. Želenským; inženýra hladce a vkusně provedl p. Tesař.

DROBNOSTI.

* Karel Aug. Fiedler, nejstarší žijící spisovatel hornolužický, dožil se 15. listopadu 80 let (nar. v Njezdašecích). Literárně vystoupil již koncem

let padesátých v Hórnikově »Měsíčním Přidávku« k Smoleřovým Srbským Novinám r. 1866 převezal po Hórnikovi a Smoleřovi redakci »Lužičanů«, kterou podržel do r. 1873. Zde sluší hledati Fiedlera básníka, neboť souborně verše jeho nikdy nevyšly — později pak se odmlčel, a i když se ozýval (v Lužici; neb v evang. týdeníku Pomhaj Bóh.), byly to již jen dozvuky. V oné době hyl vedle Zejlěra neplodnějším lužickým veršovcem; básně jeho, podpísované pseudonymem K. Pětrovič, objevovaly se v »Lužičanu« hojnou měrou. Fiedler jeví se v nich měkkým, až sentimentálním lyrikem — od Zejlěra jehož jest zákem, liší se intimitou, která objektivnímu Zejlěrovi byla cizí. Intimní erotika, k níž skrovně náběhy nacházíme před tím jen u Mučinka, vyznačuje Fiedlera-Pětroviče a stanoví jeho místo v lužickosrbské básnické literatuře. Nebyla to poesie hluboká, silného dechu, nebyly to verše, které by Fiedlera činily zajímavým básnickým zjevem vůbec, ale pro rozvoj lužickosrbského básnictví jsou bez významu. Životní svou zasahovaly v tehdejší ruch národního života lužického, jehož se Fiedler i jinak čile účastnil. Přátelství, jimž měl k Zejlěrovi a skladateli Kocorovi, vedlo jej totiž k jiné ještě činnosti — k horlivému působení při pořádání národních pěveckých slavností které měly zejména v letech padesátých a šedesátých, ale i ještě v sedmdesátých znamenitý význam buditel'ský. Fiedler je sám dobrý hudebník, byl i básníkem, není divu, že obě příbuzná umění jej zvábila. Od pěveckých slavností přešel k šíření srbského zpěvu příruční knížkou »Společenským zpěvníkem« (Továřský spěvník za srbski lud, 1878), velmi populárním v studentství a lužicko-srbských spolicích. Také v Matici Srbské působí nepřetržitě od let šedesátých, dlouhá léta již jest jejím knihovníkem a zastává doposud pečlivě tento úřad. Jako učitel a později profesor evang. učitel'ského ústavu v Budyšině měl po léta blahodárný vliv na učitel'ský derost lužický: vyučoval srbské chovance v mimořádných hodinách lužické srbsčiny která jinak nená jmenovaném ústavě učebním předmětem. An v kmetských letech neustoupil do ústraní: již od let devadesátých rediguje náboženský týdeník Pomhaj Bóh, v němž stále ještě vycházejí písně a zpěvy staříckého veršovce. Typický jeho zjev — usměvavého, suchoučkého starce — nechybí nikdy při shromážděních a slavnostech matičních, starý druh Smoleřův, Hórnikův, Zejlěřův, Plulův, Imišův a jiných buditelů, dávno již mrtvých stále ještě provází slovanské hosty po matiční knihovně, denně dochází do Smoleřova knihkupectví, zkrátka stále ještě jest živým účastníkem lužickosrbského ruchu. Jest prý ovni churav — ale doufám, že jen přechodně. Nedovedu si Budyšin představití bez něho — přál bych si pozdraviti jej tam ještě za lepší dob stejně čilého, jako jsem jej znával.

A. Černý.

* Josef Kalousek zemřel 22. listopadu, býval profesor českých dějin na universitě, u věku 77 let. Nar. se ve Vamberce 2. dubna 1838. Vedle profesury středoškolské stal se docentem 1871, roku 190 odešel na odpočinek. Neivětší povodní díla jeho jsou: Česká státní právo 1871, Obrana Václava Svateho 1872, Karel IV. 1878, Děje král. české společnosti nauk 1885; z menších: O staročeském

právu dědičkem. O historii kalicha v dobách předhusitských. O vůdčích myšlenkách Fr. Palackého. Historická mapa Čech 14. století. Práce vydavatelské v Archivu českém: Rady selské a instrukce hospodářské. Rečí dra. Fr. L. Riegra atd. — Vědecká činnost Kalouskova nebyla rozsáhlá, a žádná práce jeho není úhelným kamenem v českých dějinách. Většina prací jeho stojí ve službách jiných zájmů, časových potřeb a příležitostných okamžiků, počítaje k nim polemiku. České státní právo sloužilo politice státoprávní, Karel IV. napsán byl k výročí 1878, jako Děje král. společnosti nauk stému jubileu. Práce vědecká, přísná a bezpředsudná, je stálý boj s lidskou přirozeností, kdežto Kalousek byl duch příliš zaujatý, aby přirozenost svou mohl krotit, ba potlačit. Jeho duch jevil se nejprudčeji, kde v ústavách vědeckých a sdruženích národních Kalousek vykonával vlivnou funkci. Poznal jsem to v době rukopisného boje a při navazování styků realistické někdy trojice s Riegrm a jeho stranou. Urputnost Kalouskova nepodřizovala se zájmům vyšším, celku, obecnému prospěchu. Studium povahy Kalouskovy poskytl by podivný obraz muže z let 70. a 80. Vydával Dějiny Palackého a přijímal Tomkův abdikacíni názor o českých dějinách; politicky zaryjil Staročech a nábožensky liberál; původce návrhu na revisi Husova procesu, jehož spisek o Husovi r. 1915 vydali si klerikálové. Při tom muž ne všední. Naopak, bystrý a pronikavý, jenže neschopný vyčítit jemnosti. Také přímý a rozhodný, ale bez puvabu. V posledních letech — zdali vždy snad, nevím — trpký a jizlivý, neměl následovníku mezi historiky mladšími a měl málo čtitelů vůbec. Zdá se, že umřel bez historického potomstva.

J. H.

* **Knihovna Husova.** Knižovní odbor Svazu osvětového doporučuje řádnou organizaci lidového knihovnictví. Prvním důležitým krokem budiz sloučení místních spolkových knihoven v jednu veřejnou knihovnu a nes jméno Knihovny Husovy. Může být pod správou obecního výboru nebo zvláštního kuratoria, v němž bývali majitelé knihoven dostanou přiměřené zastoupení. Národní jednota poshumavská již k tomu svolila, aby knihovny jejich odborů splynuly s jinými knihovnami, při čemž knihy zůstávají i nadále majetkem odboru.

* **Podobizna starce** od Rembrandta, kterou považujeme za podobiznu J. A. Komenského, vydali jsme tiskem, abychom vyhověli četným přáním svých čtenářů, kteří si jí přejí o sobě. Vydali jsme ji na papíře křídovém po 20 hal. (poštou 25 h.) a něco výtisků na Japanu.

* **Kalendáře.** Lidové kalendáře Havlíček a Palacký, vydávané nákl. ZÚS. jednot učitelských také v r. 1916 zachovají si pověst, které nabyly za 13 let. V části zábavné red. F. Flos shromáždil dobrá jména z naší obce literární s dobrými příspěvky. Přispěli R. Svobodová Klášterský, Machar, Svoboda, Havlasa, de Wetter, F. S. Procháčka, Sekanina, Babánek, Magda Bilá, K. Leiger, Al. Mrštík, Ig. Herrmann a j. K Palackému u je premií podobizna Aloise Mrštika a barevný obrázek ze života Bedřicha Smetany, k Havlíčkovi podobizna Heydukova a barevná příloha Wiereruv Polibek. Ačkoli se zdrazil i papír i tisk kalendáře zůstaly po koruně. Vloni jsme v Čase u pozornili, že lidové tyto kalendáře hodily by se do lazaretů, myšlenka se ujala také letos vykonal v těch místech dobré služby! Nejhorlivější rozšiřovatelé — učitelé — osvěm nejsou doma — Učitelské knihkupectví vydalo také obvyklý Kapesní kalendář učitelský s obvyklými rubrikami, v nichž se sbírá, čeho učitel denně při

školní praksi potřebuje, a je těch opatření, výnosu, nariadení, zákonů každoročně víc než dost. Učitel v branné službě je letos nejčasovější. Letošní kalendář má vhodnější objem, vynechav cestopisy a p. stati. Letos v kalendáři nebude vydán schematismus, náhradou vyjde Mistopis škol, obci v království Českém; místo loňského schematismu dostane se odběratelům Mapy škol král. Českého. Krámská cena kalendáře je K 2.10. —ška.

* **»Růže tetinská«.** Chmelenský býval na Tetině častým hostem u známého tehdy váženého vlastence Vojáčka, mana Karlštejnského. U Vojáčku bývalo jedno z ohnisek venkovského ruchu jak vidět také z Tomkových Pamětí a z jeho zápisků v letech 1845 — («Pan Vojáček a jeho paní činili dojem přívětivých hostitelů jakéhosi rázu staročeského zemanstva»). Chmelenský zanítil se láskou k jedné z dcer Vojáčkových, sestře známého později latinského slovníkáře prof. Vojáčka. Avšak dívka měla známost s nadporučíkem Schulzem, který v bouřlivém roce 1848 sloužil v Uhrách. Chmelenský zehraje na vojáka složil »Růži tetinskou«, která se tudíž opírá o skutečnou událost ze života básníka. Básník však trochu pomlouval, neboť nadporučík Schulz byl chlap poctivý, který deset let strádal na kauzi ze své gáže, a kdýž měl kauzi pohromadě, vzal si »růži tetinskou«. Schulz byl později velitelem u četníku v Rakovnicce. (Z rodinné kroniky.)

* **Slovanská slova ve videňáčtině.** V Oesterreichische Rundschau uveřejnil dr. Max Freih. v. Mayr článek o cizích slovech ve videňáčtině, v němž nás zjmá tento odstavec: Ze slovanských jazyku videňáčtina, pokud mně známo, mnoho slov si nevypůjčila. Především zasluhuji povšimnutí věci k snědku, jako Bowidl, Colatschen, Wuchtl a Bramburi. Kdýž Videňák chce v hostinci zaplatit, říká rád za blati a dvacetihalér jmenuje stále ještě Schechstak. Říká také, kdýž si chce popřát zábavy, že jde auf Lepsechi (na lepší) a kdýž někdo upadne, pozdravuje ho výkřikem dokazujícím málo soucitu, tam leži. Videňák mluvi také rád o Bawlatsch'n (pavlač), o Matschger (močkal, říká, kdýž se něco ztratilo, že je to bridsch, a zvláště silného člověka i příliš hmotnou ženskou nazývá rech't'r Leschak. Po duševní stránce chváli se na rozumném člověku, že má Rosumisch. Mezi nejpozoruhodnější slova patří Stanizl, Skarniz jmenuje se kozácký stan kuželovitého tvaru. Král Stanislav August polský obdarioval dámy a dívky sladkostmi, které byly v kornoutech takového tvaru. Od té doby říkají ve Vidni takovým kornoutům Stanizl.»

* **Páté přes deváté.** Do Zlatorohu věnovanóm B. Smetanovi měla být zařazena podobizna V. V. Zeleného. Co se tam skutečně dostalo, je podobizna otce Václava Zeleného, autora Jungmannova životopisu, překladatele Macaulayho Anglických dějin atd., kdežto Václav V. Zelený jeden z nadšených čtitelů Smetanových byl jeho synem. — Matěj Jančo padl na italském bojišti dle denních listů ze 14. listopadu. Jančo byl slovenský student (nar. se 1896) a nadějný literát. Nově Slovensko ztrácí v tomto vydavatelí studentského časopisu Půček dobrého sva. Byl vyloučen z uherských škol, smýšlením blížil se naší mládeži sdružené kolem Klínu. Zůfající mysl — psal — může ukojit len nádej, že bez všetkých fažkostí uskutočnia sa naše túžby. Daj Bože, aby tak bolo.« — Casopis Čes. Musea ve svazku 4. letošního ročníku přinesl důležitou zprávu. Matěj Václav Kramerius nenarodil se v Klatovech r. 1759, nýbrž o šest let dříve; byl křtěn 12. února 1753 a dostal na křtu

meno Matěj Valentin. Zmatek způsobil někdejší kaplan Klatovský, básník Václav Bendl jenž k němu dítěti v matrice křtěncu (k Augustinovi Václavu, jenž dva měsíce po svém narození zemřel) připsal: »Dítětem tím narozen velký a znamenitý křesitel drahého pokladu našeho jazyka, totiž českého, jenž tehdy jako v hrobě odpočíval a nikdy více neměl povznést se ku bývalé slávě.« Omyl zjistil inž. Julius Wisinger. —

LISTARNA REDAKČNÍ. Několik autorů. V těchto dnech koloval novinami vtip: — Básnite? — Naopak, pišu válečné písničky. — Neuveřejním: Bez slova a další. — **ProL. Z.** Verše jsou tvrdé. — **Pan R. G.** Dvě stránky veršů, a redaktor na Vám uchovával rukopis? — **Přílepy.** Neuveřejním. **Vatra na horách.** Věnování s obsahem básně mohlo by budit jiný dojem, nežli si přejete. — **J. L.** Nemohu najít chuti ani v těch 3 znělkách. — **Saza.** Verše víc vyčtené než prozité. — **Břetislav Hladký.** Nelze. — **W. Esperanto.** Nepoužiju, ale mohl jsem to číst s jakýmsi aspoň uspokojením. — **Š. Thackeray** říkal: Nestačí psát tak, aby většina čtenářů ti rozuměla; piš tak, aby byla vyloučena veškerá možnost, že by ti jen jediný čtenář nerozuměl. Alegorie a podobné jinotaje patří do Persie, do Číny a vůbec tam, kde není občanů, kde troci musejí zahalovat své myšlenky. — **M. K. N.** Když jsem nenašel nic ve verších, začal jsem číst prosu **Zlatý květ.** Začátek zní: Borovice byly kalenou oceli pohlazeny, jakmile vyrazily z nádechraného kapradí. Rozběhly se dlouze, dlouze. A daleko nahoře zatékala do jejich mladých hlav modř blankytu. Jen datel zoufale zastěnal, třikrát klovl v kůru a uletěl. Z dálky jeho hlas zněl mukou a zneklidňoval. Vyšli jsme hledat Zlatý květ. Přejí Vám, abyste ho našel, ale pochopte, že jsem dál číst nemohl. Viděl jste někdy borovice růst z kapradí? Kdo je pohladil kalenou ocelí? Dlouze, dlouze se rozběhnout je představa, které nerozumím, a běhající borovice jsou v české zemi poněkud nezvyklý zjev.

Nákladem družstva Pokrok, spol. s r. obm. - Tiskem knihtiskárny »Práva Lidu« (J. Skalák a spol.), Praha.

PODOBIZNA NEZNÁMÉHO STARCE

(J. A. KOMENSKÝ)

na křídovém papíře 80

výtisk po 20 hal.
poštou 25 hal.

Objednávky přijímá SPRÁVA NOVINY,
jakož i každé knihkupectví.

LidoBio

Havličkova ul. 5.

Telefon 4655.

HŘÍŠNICE. Fantastické drama s předhrou o 3 jednáních dle Hoffmanna a Poe. Upravil Richard Oswald, režisér Psa baskervilského. — **SATANOVY DĚTI.** Dobrodružná detektivní hra o 3 jednáních.

**AKADEMICKÁ KAVÁRNA
BOHUSLAVOVA V PRAZE**

≡ doporučuje se ku hojně návštěvě. ≡

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

	Cena hal	Fo- to
3. Proti trestu smrti	1	13
4. Langner. O jednom zrádci národa	16	19
6. Dopisy mladé hospodyně	20	23
7. Kázání o metličce	18	11
8. Dr. Beck: O lékařích a nemocných	10	13
10. A. Kraus: O rol- nicích dánských 2. vydání	30	35
12. Gamma: Vánoce.	20	23
13. Vzpomínky na če- ský Repeat	40	45
14. Fr. Krejčí: O filo- sofii Smetanové	20	23
15. R. Adamik: O ne- moech duševních	20	23
16. O. Jozífek: Dvě generace Zeithamrů	16	19
20. Ellen-Key: Škola budoucnosti	24	27
21. Kdybych byl spi- sovatelem	30	33
22. Fr. Krejčí: Be- dřiči Nietzsche	24	27
23. A. Kraus: První výlet českých rol- níků do Dánska	60	65
24. Ján: Z ovzduší vesnické školy	24	27
26. V. Pšorn: Halé- řové a školní spří- telný 2. vydání	10	13
27. O. Jozífek: Jaký je zděděný char- akter českého ná- roda. Separatis- mus uherských Slováků	40	45
29. O. Jozífek: Kar- línsko	24	27
30. V. Pšorn: Pro ve- řejné lidové či- tárny	10	13
31. Jos. Úřelac: O povinnostech české inteligence k o- hcečné škole	50	55
33. Fr. Tropp: PI- zeňská samosprá- va	1,20	1,30
34. V. Karhan: Če- ské mlékárny a na- ší drobní země- dělní	30	33
35. J. V.: Vady naší samosprávy a ná- vrh na její refor- mu	20	23
36. Zrcadlo kateche- tům	80	85

Číslo 2, 5, 9, 11, 17, 18, 19,
25, 32 rozehrana.

Objednávky vzrůstají každé
knihkupectví, jakož i :

Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

PRÁVĚ VYŠE IX. DÍL SPISŮ ANTONÍNA SOV Kniha balladick

BROŽ. K 2 30, VÁZ. 4 10.

V sebraných spisech dosud vyšlo:

1. Zápasy a osudy brož. K 1 80,
2. Výpravy chudých brož. K 5—,
3. Kniha prvního zaslíbení brož. K 2 40,
4. Toma Bojar brož. K 4 20,
5. Soucit o vzdor brož. K 2—,
6. Povídky a menší črty brož. K 2 50,
7. Ještě jednou se vrátíme brož. K 2—,
8. Žně brož. K 1 70,
9. Kniha balladická brož. K 2 30,

Mimo vydání sebraných spisů vyšlo

Ballada o jednom člověku, jeho rado-
stachech. S 8 kart. Frant. Kupky. Br
K 5 60, skv. vázáno

Iyuv román. Rozebráno. Nové vydání
Povídky a menší črty. Brož. K 3—, váz. s
Vybouřeně smutky. Zlomená duše Th.
novi. V jednom svazku. Brož. K 2—,

Z mého kraje. Verše.
Výpravy chudých. Skvostně vázáno

Veškerý tyto spisy Ant. Sovy k dostá-
v v každém knihkupectví, zejména v nakla-

Hejda & Tuč

knihkupectví, antikvariát

Praha II., Karlovo nám. 26. Proti býval
městské radnici.

Podrobný seznam spisů Sovových zdarma
Upozorňujeme na bohatý sklad antikvární
Koupě a výměna knih za ceny nejv-

NÁKLADEM EM. ŠOLCE V KA
VYŠEL NOVÝ ROZKOŠNÝ RO
HUMORISTICKÝ — SIMSOV

PAMĚTI TCHYNIN

v překladu ADELY VOLFOVÉ,

plně usměvavého humoru a bodrosti nevypl
Obsahuje osmnáct nádherně vypravených
ze života bohaté kupecké rodiny zanra
osmnáct opravdu skvostných studií bodré

CENA 2 K 20.

DOPORUČUJEME VŘE

Na skladě u všech knihkupectví.

SANATORIUM dr. Simsy, Pra
lázně „VITA NOVA“ pro fisikal. a diet
chor. vnitř., srdečních, žaludečních, zvlá
vových. Oddělení pro rekonvalesc. a dě
pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Pr

**POKOJ
ABINETEM**

em opatřený, s
předsíní a kio-
elektr. osvětlením,
ního tytu zcela od-
a tichý, lze najmouti
tatnému pánu
ámé na Smícho-
rejš nábreží 6.
ostu sdělí domovnice
ministra t. l. 81

ovárna
es. svítlen
VEGA"
VOHRYZEK
A V. Břehová
48 Cenník
překupníkům.

aná četba
ré knížky

seznam zašle
Správa Noviny.

SUKNA, plátěné zboží a modní látky
pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
:: V HUMPOLCI. ::

— Vzorok se každému na požádání zašlou. —
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

MUDra Foustky, Calabria'

uznaně nejlepší, lihuprostý nápoj citronový.

Masité konzervy

jen prvotřídní zboží nabízí

B. ANTONÍN ŘEHOŘÍK,

obchod lahůdkářský, 63

PRAHA, HAVÍŘSKÁ ULICE ČÍSLO 3.

OZDOBNÉ ZBOŽÍ

z dodaných ženských ručních prací zhotovuje fa.

JOSEF ŠRÁMEK A SPOL.,

knihářství a ozdobnictví 52

PRAHA II., JUNGMANNOVA TR. 31.

**:: Ústřední záložna ::
učitelstva českoslov.**

PRAHA I., Františkovo nábreží 20

přijímá **vkłady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za
podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022 43

**Vzájemně škody z ohně
a krupobití pojišťovací ústav
v Plaňanech** založený roku 1811 a sprá-
vovaný výhradně rolníky

POJIŠŤUJE PROTI ŠKODÁM

POŽARNÍM: a) budovy všeho druhu,
b) movitosti a zásoby
pícní a obilní.

PROTI KRUPOBITÍ: ÚRODU
POLNÍ.

Fondy ústavu obnášejí přes K 1.000.000.—
Levné sazby.

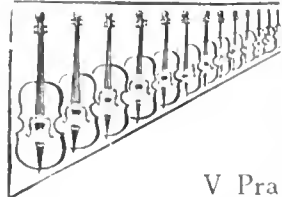
Rychlé a správné vyšetření škod 42
Řadní a spolehliví zástupci stále se přijímají.

Reservováno

pro firmu

FR. ŠTĚPÁNEK,

továrna na obuv ve Zlíně.

MISTR LANTNER

český houslař, doporučuje na vánoce
HOUSLE, LOUTNY, MANDOLINY.
STRUNY JEMNÉ.

V Praze na Václavském náměstí **přes 50 let.**

Českomoravský úvěrní ústav

nároží Lazarské v Praze nuroží Lazarské
a Jungmannovy a Jungmannovy

přijímá **uklady** a povoluje **zápůjčky.**

Účty žirové, běžné, inkasso kuponů, revize slosovateľných
cenných papírů a losů a veškeré peněžní obchody.

57

Blíži sděli ředitelství.

Kožichy,

moderní
col iery,
rukávniky
atd.,

kožešinové vesty a spodky pro vojiny doporučuje
TRŽNICE KOŽEŠNÍKŮ V PRAZE,
Velká Karlova ul. 11.

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

36

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudol'ova ul. 23 (Vese'á)

ZUBNÍ LÉKAR

DR.

IPPEN

HRDEC
KRÁLOVÉ

PROZAŘIZOVÁNÍBY

koberce, záclony, příkrývky, linol
nábytek kovový a z ohýb. dřeva,
ky, houně, pánske župany, dešť

JAN STOUPA, PRAHA

JINDŘIŠSKÁ 1.

J NDRÍŠ

Lacinou a
dobrou

KÁVI

rychle uva
z kostk

Sam

ostka za 16 h
3 šálků kávy čen
na 10 šálků ká

Káva ta jest opravdu výbo

Na prodej u všech kup ů,

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKOI

Prošívání příkrývk

a prach. plyš povlaky na příkrývku, dekor. poc
stovní plyšové pokrývky ve velkém výběru nabízí
továrna na příkrývky v Praze, Michals
r. 15. 21 (Železné dvéře). Opravy příkrývek a zř
dek račních podušek rychle. Příkrývky s malým
levně a příkrývky pro loutky. **Stálá výsta**

PRAŽSKÁ ÚVĚRNÍ BANKA V PRAZE

ve vlas'ni
Ovocná

Filiálky v Kolně, O omouci, č. Budějovicích, Pisku, Rakovnice, ve Lvově, Brodech (Halič) a v Běle
(Sr-sko). Expositura v Sofii (Buharsko).

Splacený akciový kapitál K 25,000.000, rezervní a pojistné fondy K 14,800.000.

Eskont směnek a devis.

Obstarávání inkasa směnek tu- i cizozemských.

Výplaty na cizí místa. — Listy doporu-
čující a akreditivní pro cestovní saisonu.

Bursovni rozkazy. — Obchodní a
stavební úvěr. — Úvěr na základě po-
stoupených faktur.

Obchod s cukrem surovým a výrobky cihlářskými.

Komisionářsky prodej výrobků České akc. společnosti pro
raffinování petroleje v Kolně (petrolej, benzin pro motory a
automobily, oleje, paraffin a asfalt la jakosti).

směnární odděle

při zaopatřování a prodeji rent, zástavních listů,
losů a mincí. Výplata, případně eskont nedospělých
a tažených cenných p pířů. Pojištění slosovateľných
(zást. listů, obligací, losů atd.) proti ztrátě kurso ní.
třování vojenských kaucí. Pronajímá v panceřovém

bezpečnostní schrán (Safes)

pod vlastní záverou P. T. nájemce za mírný pop
velikosti schránek.

Vklady na knížky, pokladniční poukázky i běž účty se sůročí dle lhůty výpovědní.

Prodej vlastního hnědého uhlí (sklad na Smíchově, Bušřhradské n: draži). Prodejna uhlí v Ů

Blíži informace ochotně sděli ředitelství.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláci se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlate husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

MAGDA BILÁ:

PODZIMNÍ MELODIE.

Ta louka rovná, pokosená,
šed' svoji vlhkou měkce vkládá
pod dřimající kupy sena,
v nichž hrstka pozdních květu svadá;
a velké slunce, v mlhy jdoucí,
se na zem ztichlou vliálně dívá,
před chladem noci květy mroucí
když zlatou rouškou záře skrývá. — —

Proč moje slunce, zapadnuvši
kams v neurčitou dálku žití,
na květy snů mých povadnuvši
na rozloučenou nezasvíti? —
Na rozloučenou nezasvíti,
před chladem noci neochrání?
Snad jinde život nově vznítí —
mým snům dá s bohem v umírání.

★

DVOJÍ VÝKLAD.

»Své všechny přátele ty uziš umírat!
Snu výklad pochmurný; stem švihů odměněn
byl moudrý vykladač Harunem Rašidem.
»Ty všechny přežiješ a nad vším zvítězíš!
děl věstec moudřejší. A kalif zaplesal.
Sto lesklých dukátů si věstec odnášel!...
»Hle, pravda jediná jak různě působí —
nám řekli ve škole a vážně dodali:
»Co chytrost dokáže, zde, děti, vidíte. —

Mne hrůza pojala a pocit zničení:
můj pohled v žití pad — a nesním?
neblouzním?

Své všechny přátele já vidím umírat!
Své mládí, zdraví své a v štěstí naděje,
i sílu k zápasu, i viru v člověka
jsem zřela skonávat... Já příjdu naposled:
jak Harun Rašid kdys! — —

Leč náhle zajásám:
»Já všechno přežila — tož nad vším
zvítězím! —
Co chytrost dokáže, zde, děti, vidíte!

AVO BURTOV:

KOBEREC.

Profesor * , lékařská veličina prvního řádu,
na něhož nejmladší ošetřovatelka, sestra Anděla,
bezděčně vzpomínala při každém křížku svých
medlitbiček (bylť starý profesor buh-otec žákům,
spasitel nemocným a duch svatý věd), odevzdá-
val v den své sedmdesátky městu, jež byl proslavil,
nadační dum s bohatým fondem. Pěkné, prostorné
stavení uprostřed vzrostlé zahrádky mělo: dvanáct
zařízených pokojů, určených snaživým nema-
jetným posluchačům medicíny (s každým spojeno
bylo slušné stipendium), asyl pro opuštěné ubo-
žáky, stížené trvalými neduhy, a lékárnu chudých.

Členové děkovných deputací shostili se už svých
slavnostních proslovů — hlavními jejich složkami
byly: obdiv, nehynoucí vděčnost, zářivý příklad,
šlechtnost, obětavost, humanita, bol a kربول —
a svažovali usta, vyschlá tremou, znamenitými
viny, jež se za leta, samé to dary, nastřádaly ve
sklepě střidmého jubilanta; starý pán je nyní
štědře rozléval do sklnček, cinkajících při veselé,
improvisované snidání.

Zraky deputací, dříve poněkud ostychavé, po-
čaly se rozhlížet se zájmem a zvědavostí profe-
sorovou pracovnou, zastávající ve skrovném jeho
bytě též povinnost salonku a jídelny. Četné skříně
s vysouvacími deskami a mléčným zasklením ne-
vydávaly pohledům svého obsahu, zbývalo tedy
málo: něco fotografií po stěnách, vzorně urovaný
psací pult, koš s rudými pelargonii, několik
stolku různé výšky, pokrytých nyní bílými
ubrousky a snidání. Židle jevíly, že byly sem pro
neobvyklý počet návštěvníků povolány ze všech
místností: proutěné z malé čekárny, kožené z
ordinačního pokoje, ty s čistounkými pracími po-
vlaky z ložnice, dvě vydrhnuté stolice z kuchyně;
hnědé, leštěné, patřily nejspíše do pracovny; ne-
zapřely příbuznosti s ostatním jejím nábytkem;
a též dvě plyšová křesla hlásila se k úzké, dlouhé
pohovce s nízkým lenochem. Nad pohovkou, před
níž se roztahovala medvědí kůže, visel dosti ve-
líký, ošumělý koberec, jenž ze všech těch prostin-
kých předmětů vlastně nejvíce bil do očí, neboť
nic nevysvětlovalo, proč je tak čestně umístěn.
Byl to obyčejný koberec na podlahu s bordurou
pestrých kdysi květů, zastaralého vzoru, nápadný

sám o sobě tím, že na hnědave jeho pudě odrážela se široká jakoby vydrěná prouha ellipsovitého tvaru.

Několik hostů uctlo si ve zracích, upřených na podivnou dekoraci, stejnou otázku, a jelikož starý pan právě byl vyšel do kuchyně, aby šedivě, buclaté slečně Pepičce něco připomenul, utvořila se před záhadným koberecem bezděčně malá skupina.

Orientální to přece není...

Nu, na klinice onchdy nějaký armenský žid prodával...

Ano, prodával, smál se mladý asistent. Ke mně přišel také. A ne a ne se dát odbýt! Byl bych jej musil jen znarkotisovat a pak vynést. Měl toho celý balk... to se ví, že samé prima zboží. A hned jak některý ten hadr rozložil, už na něj vlezl a ukazoval, jak se Turci modlí. Konečně jsem přece jeden koupil, ale potom se objevilo, proč jej žid přikrýval tureckou pobožností: koberec je samý mol...

Ani pomýšlení, že by tohle bylo orientální... Snad něco historického...

Nu, to by se i při vši skromnosti profesorové přece vědělo...

Cenu jistě má, sice by tu nevisel...

Nejspíše starožitnost...

I kdež!... Náš profesor nikdy na žádném koněku nejezdil k antikvářům.

Ta vydrěná ellipsa...?

Náhoda... To s hodnotou koberece sotva souvisí.

A já zas myslím, že právě ta vydrěná prouha má nějaký význam...

Ba, ozval se u skupiny zabrané do dohadu, zertovný hlas vrátivšího se profesora, lehce zbarvený pohnutím... ba, ta vydrěná prouha má význam... aspoň pro mne! — Jak vidím, kobereček vás velmi zajímá, a jistě, že nikoli svou krásou: naopak... Ale pro mne je to nejdražocennější kousek mého inventáře... A slavený lékař, jenž byl před několika hodinami odevzdal blížním svůj pulmillionový majetek, dodával s úsměvem, vlastním lidem jeho rázu:

Ten kobereček mně svýma upracovanými rukama po chvílkách robila moje matka v letech, kdy jsem studoval na fakultě. Byl pak naderou mého chudického doktorského pokojíku... A onen kruhovitý pruh vydřel jsem melancholickými kroky já sám, chodě tupě dokola jako po kleci, ve smutné samotě svých ordináčních hodin, když jsem, ubohý neznámý začátečník, ztracený ve hlavním městě, děle než tři čtvrtě roku čekal na prvního pacienta.

★

JAROSLAV NAUMAN:

ZEMĚTŘESENÍ.

Je letní odpuldne a slunce páli. Zapražena k vozu stojí bédný konik, na silnici, kde prach se líně váli. Roj much se slét, aby mu na krev pronik.

Kuň stojí trpné a jen občas svaelem zatřese, když hmyz příliš drze bodá. Roj odletí ve zmatku nenadálém, však po chvíli zas na témž místě hlodá.

Toť obraz Země! napadá mi vzdychky. I ona hmyz svůj takto někdy strásá, všekazum rovný hlodavý roj lidský.

Leč ani ji to vubec platno není, dál člověk-nezmar povrch její drásá, i po nejhorším země otřesení.

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XVII. ŽIVOT V RYBÁŘSKÉ VESNICI NA CEYLONU.

Ačkoli přijali jsme nejen jednohlasně, nýbrž dvouhlasně myšlenku nevstoupit ještě do džungli, ale vrátit se dříve na zkušenou do rybářské vesnice, přece doznáváme, že plynulo to z nedostatku odvahy. Leč i mezi rybaři očekával nás život, který měli jsme bojovat na vlastní pěst, neboť naše peněžní prostředky byly až na několik rupii vyčerpány. (Poznámka redakce: 1 rupie = 1 kor. 60 hal.)

K večeru byli jsme tedy tam, odkud jsme vyšli.

I v této přímrské malé vesnici rybářské byla čtvrt, ve které se obchodovalo a kde cinkaly na pultech peníze, tedy to, čemu jsme se vyhýbali a co se vyhýbalo nám, bylo to prostředí, ve kterém nám nebylo možno se uchytit. Tedy ani zde nebylo místa pro náš domov. Rozhodli jsme se jíti dále po písčitém břehu moře, jež stále olizovaly a jako by bílými krajkami zdobily bílé pěny mořských vln. Neopomenuli jsme ovšem zabalit své obleky do uzlíčku a jíti nazi, neboť slunce nemělo tu té teploty a nehrczil nám nebezpečný úžeh, který velké procento lidí životem zaplatí. Také mohutné rostlinstvo palmové, které bez konce vroubí celé pobřeží, vrhalo stín na plochy jemného a horkého písku.

Konečně vyústila z pobřeží silnice, do loubí smaragdové zeleně a vedla do nové vesnice, zvané Alutgama, v jejíž bezprostřední blízkosti táhla se podle silnice i na pobřeží malá ves Bentota. Tvářnost života zůstávala stejná, což utvrdilo v nás názor, že marně bychom hledali místo, kde nevládnou peníze. Byl zde zase trh na ryby a lidé za vytěžené peníze kupovali rýži, zeleninu, koření a jiné životní potřeby. To budeme tedy musít činit i my, ale jak to

uděláme, bylo ještě u Boha! Naproti tomu příroda byla zde tak podivuhodná, že rozhodli jsme se zvolit toto místo za první své stanoviště.

V obyvatelstvu vesnice převládali tmavozlatí Singhalézci, kteří od kluků až po dospělé křičeli za námi: »Mahotmea kohe janavád?« (Později jsem poznal, že to znamená »Pane, kam jdete?«.)

Když jsme dávali na jevo, že nerozumíme, přistoupil k nám jeden z nich a tázal se anglicky, kteroužto řeč ovládal jen málo lépe než my. Proto také snadněji mohli jsme se s ním dorozumívati. Ptali jsme se, je-li zde někde dům k bydlení, neboť přešli jsme již celou řadu staveníček v zelených houštínách ukrytých, jež se nám velice líbila.

Řekl nám, že je, kolik prý chceme platit?

Tato otázka byla ovšem zdrcující; cítil jsem, že je začátkem bídy, která nás za takových okolností může postihnout. Brzo obstupovali nás lidé, sbíhající se ze všech stran a zahrnovali nás otázkami. Někteří, zdálo se, byli zcela vážní lidé, jiní jen tak zevlovali, jiní si z nás i žerty tropili.

Při únavě po celodenních dojmech byli jsme takřka neschopni dorozumívati se jakkoli s domorodci, a snažili jsme se co možná jim uniknouti.

Ale bylo to těžké, neboť kam šli jsme my, tam šli oni. Obrátili jsme se tedy směrem k pobřeží mezi lid rybářský, který se nám zdál býti jednodušší a sympatičtější. Ale všichni nás u velikém křiku doprovázeli.

Z daleka slyšeli jsme dunění vln, které s velkým hřmotem na břeh dopadaly. Když jsme vyšli ze stinných zelených houštin, otevřelo se před námi jasné prostranství moře a nebe. Dva chumáce nahých rybářů tahaly právě za zpěvu sítě, opakující stále za sebou rytmicky: holá-la, holá-la — holá-la. Položili jsme své uzlíky se šatstvem na zem a vrhli jsme se na provazy, abychom rybářům přispěli svou pomocí.

Tímto způsobem chtěli jsme dát na jevo, že nejsme nějací angličtí cestovatelé, nýbrž že jsme zcela obyčejní lidé, kteří se chtějí také tímto způsobem žít, a že by se nám mohlo podařit státi se takto členy některé rybářské rodiny.

Tento první čin náš způsobil všeobecný podiv, u některých i strach, neboť přirozeně byli jsme proti všem jiným lidem neobyčejně bílí. Viděl jsem, že někteří hoši akřka leknutím odskočili. Ale hned zase všichni se k nám vraceli, neustávající se lívatí nám udiveně do obličeje. Když jsme začali také tahat sítě, zpívající při tom

stejně jako oni: ho-lá-la, budilo to všeobecnou veselost. Když sítě s početnou kořistí byly vytaženy, podal nám starý náčelník rybu, sice jako odměnu, ale také snad jako další akt pro obveselení obecnosti. Dotklo se nás to při vši veselosti nemile, neboť právě tato veselost byla nezvratným dokladem, že nedosáhli jsme vážně míněného účinku, že jim vlastně připadáme jako dva komedianti, ze kterých mají velkou jundu.

Byli bychom svrchovaně potřebovali již odpočinku, neboť nebyli jsme únavou schopni nic už podniknouti. Naznačili jsme tedy pohybem ruky, kde by bylo možno spáti. Nastala o tom velká debata domorodcu, kteří se až mezi sebou pohádali. Zdálo se mi, že někteří chtěli by nás vzít k sobě, ale jiní, kteří trochu uměli anglicky, něco namítali, snad že pro nás, jako pro Evropany, není to místo dosti úctyhodné. Jeden z nich nás konečně vyzval, abychom ho následovali. Za řeči rybáři nakládali svá břemena velkých ryb na hlavu, aby je odnesli ještě z večera na trh do Alutgamy, kde je patrně očekávají kupci.

V malebných skupinách, ozářeni zapadajícím sluncem, mizeli ve smaragdově zelené husté vegetaci, ze které vyšli, když slunce zmizelo z obzoru. My byli dovedeni až k jednomu zděnému stavení, kterému říkali *travelers-bangalo* (turistické staveníště), kde za rupii mohli jsme oba přenocovati a něco k jídlu dostat. To nás úplně dorazilo, neboť zase šlo jen a jen o peníze. Bylo však již pozdě večer a nezbyvalo nám než nechat ze sebe vyrazit rupii, která byla pro nás již velikou vzácností. Pujde-li to tak dále, nebudeme mít v několika dnech grěše. Bylo to zdrcující pomýšlení, tím více, že jsme v daleké cizině, že jsme si to jinak představovali a že nám nebude pomoci.

Přes velikou únavu probděl jsem takřka celou noc ve starostech o blízkou budoucnost. Také rachocení bubnů, zvuky nějakých klarinetů a hromadně výkřiky domorodců z blízké vzdálenosti, které trvaly celou noc, nedaly mi usnouti, neboť nemohl jsem si vysvětliti, co to asi znamená. Vše bylo tak cizí, pocítoval jsem nesmírnou vzdálenost svého domova. Ale na návrat nebylo lze pomýšleti. Proto s resignací hleděl jsem vstříc svému osudu a přítel také.

Časně z rána přišel k nám mladistvý Singhaléz, který několikrát po sobě opakoval každou větu (mluvil anglicky), abychom rozuměli, co povídá. Představil se po evropském způsobu jménem Silva a nabídl nám své služby k vyhledání obytného stavení.

Chtěli jsme mít domek, jako mají rybáři, že bychom si ho třeba i sami vystavěli. Ale on říkal, že je to »very béd« (moc špatně) a že rybáři jsou také »very béd«, tak že vlastně jen on jediný je very gút (moc hodný). Tak ostatně mluvil každý domorodec, přizpůsobuje se v mnohém evropským zvykům. K nám Evropanům chovali se s oozvláštní uctivostí, kdežto o rybářích, kteří nám byli sympatičtí, mluvili s opovržením a že je to »ló kóst« — nízká třída. Postupem času ovšem mohli jsme poznati, že kastovníctví (třídění lidí) vládne tu u veliké míře. Ani by mi tak nepřekáželo, že lidé třídí se dle náboženských příslušností, jako to, že hlavní rozdíly lidí spočívají ve větším nebo menším bohatství, že chudými lidmi se zcela opovrhuje, a že Evropané náležejí vždy k bohaté třídě lidí. Jím ani není myslitelné, že Evropan mohl by být nemajetný a že by se mohl stýkat s jiným domorodcem, leč nanejvýše s bohatým. Kdyby některý Evropan proti všemu zvyku stýkal se s chudými domorodci, nebo dokonce pojal za ženu domorodkyni, vylučují ho Evropané sami ze své společnosti. Vůbec jsou tu s kastovníckého hlediska poměry trapné a nedemokratické až běda. To právě bylo příčinou, proč naše postavení nabývalo rázu krajně choulostivého, neboť my jsme Evropané bez peněz a jeli jsme hledat přirozený, prostý lid, nikoliv divat se a přátelit se v tak daleké cizině s Evropany, před nimiž jsme z domova přehali. My právě jeli jsme do světa hledat prostředí neporušené přírody, kterého není v Evropě samé.

LADISLAV QUIS.

V.

Z listu 26. září 1904: — — mně se zdá, že to, co tu jest, je bez záchrany ztraceno. Že ta celá naše společnost, jak se na ni z povzdálí a ze své samoty dívám, je samý hnus a hnus, a jediná metoda: řezat, pálit dle formule, quod ferrum non sanat, ignis sanat. Tedy »mečem a chněm«. Ale poněvadž to vše již příliš zastaralé, již příliš rozežráné, poněvadž to již téměř užasná hniloba, myslím, že ten meč to nezachrání a to pálení již pranic neprospěje tomu, co po mém soudu již ztraceno, a že jen úplným zničením nákazy lze zachrániti, co snad přes vše tu zbývá ještě zdravého, neb aspoň zárodky toho. Ach, můj milý, historie se u nás opakuje. Po vzplanutí (husitské války, 1848, leta šedesátá), ochabnutí, živly sobecké nabývají vrchu, z toho demoralisace, deprivace, rozklad a

konec (1432, 1620, 1852... c. gr. in inf.) To zdá se již osudem našeho ubohého národa. Nejvíce mne, jako současníka, hněte, vidím-li, jak neschopnost, nesevdomitost a hloupost s nepoctivostí zmocňují se u nás vždy vuděcích úloh. Tak to chodí od nejmenší vsi až nahoru. Před několika lety zvolili si v blízké odtud vsi Labětíně starostou největšího hlupáka z celé obce. Ptal jsem se u tamějšího sedláka, proč tak udělali. A on na to: Chytrý by nás kuniroval. — Nad tím možno se zamysleti. Je-li voličstvo takové, jací mohou býti zvolenci?«

Z listu 22. prosince 1905: »Na přesrok přece dojde k vydávání kritik, referátů, literárních úvah a vzpomínek Nerudových, k nimž nyní již téměř rok snášim materiál. Tu teprve vidím — ač jsem po dlouhá léta Nerudovi byl tak blízký — jakou ohromnou a plodnou práci vykonal jako referent divadelní a kritik! Však uvidíte! Neruda stoupá, jako všichni velikáni, čím víc se vzdalujeme od něho... Ničím jiným teď se nezaměstnávám než jím, byl by to hřích, věci ty nesebrat. Pak teprv bude možno napsat jeho životopis — a to ještě lépe sečkat, až se shledá jeho korespondence.«

Z listu 24. prosince 1906: »Přijměte tady, na dukaz dobré vule, zatím I. díl 2. vydání Havličkových spisů, II. díl vám zašlu, až vyjde. Posílám toho Havlička právě jen vám a nikomu jinému. Vám, který jste 1. jeho vydání tak uvítal a měl pro me před veřejností naši taková srdečná slova, jichž jsem neslyšel od nikoho, leda kdysí od svého nezapomenutelného Jana Nerudy. — — Co ten pan Procházká píše ve Zvonu (o kritických spisech Nerudových), s tím namnoze nesouhlasím. Zejména belí mne velmi výčitka, kterou mu činí, jako by byl býval strannickým, zvlášt proti Jeřábekvi. Doklady, jež uvádí, jsou neúplné. Jak pak psal Neruda o »Služebniku svého pána«, jak o »Synu člověka«! Nad strannictví byl Neruda povýšen. Také opětovný výrok, že byl Neruda jako kritik již opotřebován a že byl čas, že roku 1880 odstoupil, jest zcela neoprávněný. A že nebyl důsledný a soustavný! Pan P. prostě nezná tehdejších poměrů, nezná vývoj, nezná Nerudu a neví, neb nechce vědět, co je být divadelním referentem a n. b. referentem v různých listech a dobách. — Psát ovšem proti článku nebudu, odporuje to mé celému povaze. Myslím, že vydané dílo bude mluvit za Nerudu a že i tu budou uznány nejen jeho neskonale zásluhy, ale i jeho genius a jeho láska.«

Z listu 19. června 1907: Děkuji vám za srdečná vaše slova, jakých, vim to, se mi již odnikud nedostane. (Psal jsem mu za nový díl Nerudových kritických spisů.) Kdepak za takovou nádenickou práci! Nu, za jejich vděk to nedělám. Ještě že mi ten onen a myslím, že vlastně jen jeden kdysi řekl, abych toho nechal a psal raději něco původního. Neodpověděl jsem na to, ale vám to řeknu, co jsem si myslil: lépe vydávati Havlíčka, Nerudu a j., než své věci, když nejsou lepší neb aspoň rovnocenné. Advokacie za několik let musí zabít poetu. To věčné štvání, ty věčné starosti o kapsu neb o čest jiných, ta zodpovědnost atd. atd. — večer, kdy bych mohl pracovat, jsem tak uštván, tak vyčerpán, tak naplněn hnusem, že prostě na nějaké tvoření nemchu pomýšleti! A proto od desíti a více let vydávám práce jiných, shledávám membra disiecta a hledím životu a budoucím zachovati, co se zachovati dá. Tomu obětoval jsem po ta léta každý den, vlastně lépe každou noc. Pracuji jen při lampě tak do 11., do 11. večer. A Nerudovi, nejdražšímu příteli svému, jsem tím byl povinen. —

Z listu 10. března 1908. »Věřte mi, býval jsem kdysi velikým optimistou a bráním se tmu, bych se v stáří nestal pessimistou a neotrávil si duši — ale jak se ubrániti, když vidím tu psi rvačku o hubenou kost, když slyším ty věšty a rozumy našich augurů. Je to krise těžké horečky nebo to snad agonie? — —

Ano, kdybych byl ještě mlád a měl svou tehdejší energii, mlátil bych do toho i když bych věděl, že je to marno! Ale teď mne již opustila všechna bojovnost. A

Beim Teufel ist der Spiritus,
das Phlegma ist geblieben. — —

A nyní mne dávno mnou tušený, ale přece nenadálý konec přítele z mláde, Svato-pluka Čecha, zasáhl přímo v srdce . . . Kdyby chudák viděl ty komedie, jež s ním vyvádějí po jeho smrti, když jim již nemůže utéci, když se nemůže bránit, nemůže protestovat! A kdyby viděl, jak se mu tí různí lidé a lidičky věší na šosy, aby je povytáhl kousek výš, by je bylo viděti! . . .

Od Sylvestra jsem nevytáhl paty z domu. Jak z Brixenu napsal Havlíček: Pro pořádného člověka, který si nechce boty zamazat, jest nyní čas sedět doma. A já se chci počítat mezi ty pořádné —

Z listu 24. července 1908: Kam postavit Nerudu, kam Čecha — nepokrytě: po mém náhledu jdou za sebou, jak jsem zde je napsal. Neruda měl snad méně obrazotvornosti a byl též jako poeta méně

plodným než Čech, ale jeho Ballady, jeho Prosté motivy a snad i Písně kosmické budou státi vždy v nejprvnější řadě českého básnictví — a nejen českého, vždyť jsou to věci světové. O feuilletonech Nerudových ovšem není sporu. — Ale v epické poesii v novější literatuře ovšem Čech zase jest iniciátorem. Co bylo před ním? Ale mimo beletrii nelze již Nerudu a Čecha porovnávat. Tu fráze — dříve bezmyšlenkovitě opětovaná, že Neruda je zakladatelem naší soudobé literatury — dnes, kdy ho lépe poznáváme, přestává být frází a přestane jí být docela, až bude všeobecně známo celé jeho dílo kritické. Napsal jsem nedávno kdesi, že jako Jungmann byl buditelem vrátiv nám naši řeč, jako Palacký vzbudil v nás pohaslé vědomí historické, jako Havlíček probudil nás politicky, že Neruda jest buditelem našim kulturním. On ukázal nám, jak jest jinde, a vytknul hned při prvním vystoupení (Obrazy Života 1859), kam žádá, bychom dospěli.

Myslím tedy, že byl Neruda našim největším spisovatelem a největším mužem druhé polovice XIX. věku a že, jest-li se to nenahlíží ještě dnes, uzná se to dříve nebo později na jisto. —

A teď ještě dovolu, bych vám sdělil novinu o sobě. Po 35 letech nedobrovolné a trapné služby Themidě, vzdávám se konečně nenáviděné advokacie, bidné té otročiny, jež mi zkazila nejlepší léta, a odcházím dvaasedesátiletý na zasloužený odpočinek — arci že bez pense.

Z listu 10. října 1908: Konečně za mnou leží ta ubohá minulost v mlhách tam někde na obzoru a vzpomínám na ni jen nerad jako na těžký dusný sen. Konečně volný! Ale po jakých obětech! Ta minulost pohltila nejkrásnější, nejmužnější leta mého života. Teď probírám se jako z mrákot a zvolna zase navracím se tam, odkud jsem vyšel před pětatřiceti lety. Ale vyšed jako mladík, vracím se tam jako umdlený stařec a bojím se, že již příliš pozdě.

—by—

UMĚLECKÉ POKLADY ČECH.

(Umělecké poklady Čech, řídí dr. Zd. Wirth, vydává J. Štenc v Praze. Dva ročníky, I a II., od října 1912 počínaje do srpna 1914. 242 tabulí, kromě ilustrací a plánu v textu, jež napsali K. Buchtele, dr. V. Birnbaum, dr. J. Dobíáš, dr. K. Guth, Kamil Hilbert, dr. V. Chaloupecký, P. Janák, dr. F. X. Jiřík, dr. V. Kramář, dr. A. Matějček, J. Pečírka, St. Sochor, dr. E. Šimek, dr. V. V. Štech, dr. Zd. Wirth; francouzský překlad textu péčí F. Žákavce. Sešit po K 1.80.)

Troglodyt, který těchto časů rozkotává staleté dílo kulturního člověka (a nebydlí ani ve své jeskyni, ale tak skoro v srdci každého z nás! —) po-

bořil už lecco i z českého díla osvětlného. Z prvních obětí jeho kamenného mlatu jsou Štencovy Umělecké poklady Čech, které přes počáteční chlad a nevšimavost domácího obecnstva (a kajme se, i publicistiky!) začínaly se pevně a jistě rozrůstat v důležitý literárně umělecký podnik. Vystoupily v podzimku 1912 prvním sešitem, jenž na ráz výběrem svého obrazového materiálu, dukladnosti a vědeckosti svého výkladu slovního, způsobem reprodukce a veškerou vnější úpravou ukázal, že je tu pro nás připraveno dílo velmi pořádně dobře založené, pevně chytěné, schopně prováděné, slovem dílo, které českému světu kulturnímu mnoho nejen slibovalo, ale i dávalo.

Toto dílo dnes leží povaleno, dovršivši za velkých svizelu druhý ročník, skončený už ve vysokých plamenech evropského požáru. Dva sloupy velké stavby pokáceny, sotva byly postaveny, redaktor žije kdesi v zákopě, ustaraný vydavatel bloudí ztichlými prázdnyými síněmi svého ještě včera rusného, veselého závodu — nezbyvá dnes, než čekat dychtivě, až zítra zas dýmy požáru prorazí boží slunce, a mezi tolikेरými nově zdvihlými pracemi zas objeví se i vzkrísené Poklady. Zatím však bylo by nalehavě žádoucí, aby přátelé umění zbylí doma dnes si povšimli vydaných dvou ročníkův a umožnili obětavému vydavateli pustit se s nezlomnou odvahou i chutí do dalšího díla — zítra. Přicházejí Vánoce — —

Jakým dílem měly být Poklady? Redaktor, jeho spolupracovníká družina i vydavatel představovali si je as tak:

Domáci přítel umění, český literát, český badatel v dějinách umění, ale s nimi i sám český umělec, tím spíš pak český učitel a mládež nemají dosud, kde by se dobře poučili a vlastním názorem přesvědčili o tom, co vlastně je v Čechách cenného v umění výtvarném. Co měli dosud v rukou, je kusé, roztroušené, zastaralé nebo reprodukováno nedostatečným způsobem starých času, nebo vybírané se vkusem pochybným, ne-li dokonce zlovonným. Je tu sic i novodobý podnik Soudis památek, vydávaný Českou akademií — kdo však může a umí čerpat s prospěchem, bez přílišné lopoty a ztráty času z tohoto Soudisu poučení a vzdělání, jichž potřebuje? Soudis — tof vlastně skladiště, kam svezeno všecko, co kde se dalo, pro velikou třidivou a zpracovatelskou činnost budoucí doby; vedle vzácných děl tuctovosti, bezvýznamné věci vedle význačných, právě spolu s nepravými, živoucí vedle mrtvého haraburdí a pouhé starožitné veteše. Jisté je Soudis podnikem velmi důležitým i potřebným, jehož teprv budoucí doba cele ocení, ale užitečný je vlastně jen v ruce znalcové a kritického odborníka — jen ti se mohou orientovat v tom ohromném skladě umění poloumění, paumení v Čechách. Ale všichni ostatní potřebují vřboru odtud; jim je žádoucí dát před oči jen díla umělecky cenná nebo významná v dějinách výtvarných, vést je velikým skladištěm bezpečně, s jistým vkusem, soustavně, ale i zajímavě, při tom provázet díla vybraná výkladem solidním, založeným na dobrém vědění a řízeným jednotou celkového názoru. Tyto výklady ať stojí na výši dnešního badání umělecko-historického,

ať obsáhnou a shrnutě i jednotně zpracují všecko dosavadní rozptýlenou, nestejnorodou literaturu odbornou. Dílo samo pak buď vydáno tak, jak přikazuje vážnost úlohy a čest velkého podniku i pracovníků nejen vůči domovině, nýbrž i naproti cizině.

Šlo tedy původcem myšlenky Pokladu zkrátka o to, podat Čechům i cizině kritiký, soustavný, jednotně ideou zvládnutý, ujasněný výbor z nejvýznamnějších děl všeho umění v Čechách od prvopočátků domácí kultury až do konce věku 19., vylučuje zásadně výtvoř umělců žijících; tedy jakýs užší inventář pravého umění, skutečného uměleckoého bohatství země, pozorně s přísným vkusem a přísnou znalostí odlišného, od poloumění a lžiumění, neblahého dědictví věků. Dokonce pak nesměl a nemohl to být pouhý pelmel z laciných a mnoho zvandrovalých starých obrázků, jen tak nějak šikovně »na moderno« obálkou vystrojený, jak bývá chvalným způsobem čilých nakladatelů tu i jinde . . .

Jak dostála družina Pokladů své úloze?

O tom definitivně se vyslovit při díle tak brzy, být ne na dlouho, přerušeném, mohlo by být choulostivo i pro pracovníky a dílo — i pro reputaci samého pana posuzovatele. Prozatímni úsudek tedy: můžeme být na ty časy spokojeni.

Oba vydané ročníky Pokladu podávají skoro pul třetího sta velkých obrazů, kromě množství drobnějších ilustrací a plánu v textu; v tomto bohatém materiále obrazovém jsou zastoupeny všechny obory umělecké práce výtvarnické (architektura, malířství, sochařství, drobné a užité umění, dnes zahrnované ne dosti šťastně a dosti přesně slovem »umělecký průmysl« nebo »umělecké řemeslo« — vedle toho i ojedinelé ukázky tvurčí práce lidové.) Výbor obsáhl víc než tisíciletí; jednotlivá umělecky význačná století i umělecke slouhy jsou úměrně, počtem i volbou ukázek dobře charakterisovány; ve volbě ukázek znát bezpečný, sehou jistý umělecky vkus vedle odbornické znalosti vědecké; kromě předmětů široce známých je tu dlouhá řada věcí méně známých, ba namnoze neznámých (zejména výtvořů roztroušených leckde v zapadlých končinách venkova, odkud vyvádí je pořádatelstvo mnohdy zrovna svitlicí leskem!); pohledy na vybrané objekty provedeny jsou se vším umem moderní fotografie, která leckdy i ze starého snímku kolik desetiletí na zad uměla vyčarovat obraz zcela nový; reprodukce jsou napařád velmi dobré, uváží-li se, že jde o pouhou, bezpodtiskovou autotypii. Texty výkladů — to jsou vlastně malé, velmi hustě sestředěné monografie, kde dobří, věcně látku ovládající odborníci zpracovali všecko bezmála starší literaturu, domácí i cizí; se zřetelem na čtenáře neodborníka jsou tu napařád skoro jen podávány konečné výsledky odborného zloumání historicky uměleckoého, beze svizelu odbornického dokazování, což pro dílo úplně postačí zejména, když zpracování je vskutku solidní a objektivně. Dobrým doplňkem výkladů je vytčení příslušné literatury — věc dobrá pro toho, kdo by na vlastní vrub chtěl zevrubněji obírat se tím oním uměleckým výtvořem.

Byla to jistě práce velmi svízelná a párava poridit i tento obrazový výbor i tento svtv. bohatý slovný doprovod: zejména tento text vzbuzuje místy přímo velmi uctivý respekt k mužům, kteří s takovým sebezapřením dovedli svou práci krušně-pomalou podat na tak drobných prostorech — býváť u nás oblíbeným zvykem čtenářským, nevážil si valně soustředěné práce duševní podávající výsledky usilí třeba celého roku na několika stránkách — a naproti tomu otvírají usta obdivným úžasem nad produkcí obvyčejného žvanila, který za 24 hodin natlachá z ničeho nic coram publico tlustou knihu o pul tisíci stran. Obávám se velmi, že pilní, skromní původcové textových kvintescencí k Pokladům budou v Čechách také podzírání, že se takové práce dají poridit na ručku kavárenského stolíku mezi černou a cigaretou. Zatím však — jen ten kdo pokoušel se kdý sám o něco podobného, může odhadnout, jaká suma práce, času a duševního sebespalování je v takových na pohled drobných, skrovných kapitolkách.

Ke zřetelům, jež vedlv pořadatele v první řadě (zřetel na domov, t. j. na domácího laického přítele umění, snaha umožnit soustavný přehled českému badateli, usilí podat i literatuře domácí první kritický, ucelený výbor soudobé a sourodě národně český uvědomělé tvorby výtvarné) přistoupil však ještě vážný zřetel na cizinu. K tomu bylo třeba odhodlat se k přidavku Pokladu, francouzskému překladu textu (lecdky ještě sestředěnějšímu zpracování) — břemeni to jistě značnému po stránce duševní (nesl se hlavně profesor Fr. Žák a v e c, pokud jsem uměl posoudit, poctivě a spolehlivě), i po stránce nákladové. Cizine mělo být nejprv ukázáno konečně jednou pořádným souborem, co opravdového, jádrného uměleckého bohatství je v zemích českých, badatelsky i pouze turisticky tolik prezíraných; mělo ji být na základě bohaté, vybrané látky přesvědčivě dovozeno, že od mnoha set let žije v těchto zemích národ kulturně a zvláště umělecky značně vyspělý, který tím právě tedy dovozuje i své spravedlivé nároky politické a národnostní, a vložil si, že tento národ nebyl jen pouhým neplodným kupcem tvůrčí práce národův ostatních, nýbrž i sám vlastní tvorbou činně účastnil se nadržání uměleckého bohatství na své puď, i plázně rozmnožil obecně majetek umělecký všeho vzdělaného lidstva.

Všecky ty zřetele bylo třeba zachovávat souměrně a s klidem objektivnosti, bez něhož i vážná publikace uprostřed národa národnostně velmi vznětlivého a předrážděného snad by se byla mohla změnit v nekritické hošanu domácí práci dle staré písničky: Co je české, to je hezké! S uspokojením lze povědět, že se tak nestalo. Pořadatelstvo, snad i za cenu, že se mu vytkne chlad k domácí produkci umělo k umění českému zachovat rozumný věcný klid s nímž spojen se opravdový, vytříbený a povýšený vkus. Ten vkus umělecký je bezpečným všude přítomným průvodcem celého díla (dva tři listy snad vyjmajet vidět od prvního sešitu do posledního, že souboru nepořádal pouhý, suchý neživotný vědec o umění ale člověk, který opravdu uměleckou krásu cítí i chápe. (Povim na závěrku, co mi na poradateli a díle přes to ještě chybí ve vztahu k nim ke

krásě a umění, to souvisí s mým odchylným názorem na umění, jeho ukon ve velikém děm světovém na jeho vztah k životu — názory tv. vložil jsem obsírněji v loňských Besedách Času i

Ač dílo bylo myšleno jen jako kritický soubor nejvýznačnějších uměleckých bohemic (ať vzniklých zde, z ruky domácího nebo cizího výtvarníka, ať sem jen zanesených odjinud průběhem věkův, a jakkoli tedy nebylo záměrem vypracovat nějaké dějiny umění v Čechách, nebo aspon dějiny českého umění v užším smyslu — přes to Poklady už nyní v pouhých dvou ročníkách prozrazují zřetelně, že by přec radv učinily něco i v těchto směrech. Pozornějšímu probírateli listu zřetelně objevi se rysy jakéhosi systému, a to ještě určitěji, kdý si zruší pestrý pořad jetic, zdánlivý chaos dob slohuv uměleckých oboru se skoky z věku desátého do dvacátého — a srovná si je už nyní pořad em e a s o v ý m. Zmatek pestroty a zdánlivé chaotičnosti výběru naednou ustoupí pevným liniím vuděch myšlenek, v určité sevřenosti a vzájemné spjatosti objevi se doby umělecky plně a bohatě dle počtu listu um věnovaných už nyní lze přibližně zvažít duraz a hodnocení které jim dává pořadatelstvo proti dobam jiným vystavit na ten zylaštní slohové i dobové sklony a záliby redakce. Tím všim počnou se zievovat usta díla jako zřemě pokladana za vreholy odkud pak světlo kritického soudu rozbita se na díla jiná, jež tudv zhusta naednou se zdají být čtenari souzena jinak než byl zvykl. Uvadim tu pro příklad gotiku a barok.

Začne-li čtenář takto s srovnate svuj soubor dle věku, na to číst příslušné kapitoly výkladové, zievá se, že články zdánlivě nesouvislé a osamocené sou vlastně monografiemi těsně sešitými nití téhož společného názoru, že z nich vybíhan osnovne linie vlastně společné, cele spolupracovnícké družně. Uvid k textu také perem redaktora Dra Zdeňka Wirtha vytýká tuto jednotu názoru, a mluví zde výslovně o generaci, která Poklady vypracovala.

Tato okolnost velmi významna, která dílu dává důležitost. Právě to, že zde běží o generaci o národ, jen nejen na umění v Čechách, ale samozřejmě na umění vůbec ponouká mne, abych v tomto posudku aspon zbežně pověděl svuj vlastní názor na české umění a na vývoj veskeré umělecké práce, tedy ne pouze české v této zemi. Tento názor je odchylný poněvadž celý můj poměr k umění je usadně a byt stně jiný, než tel máš a vyslovuji mu. Neuvádím ho snad z nějakého lešitného separatistnu údení, který hromosivě si libuje v tom, že se mu docela jme než na celý svět ostatní (naopak, okazi jednou, že moje názory mají paralely právě v názorech řady samých umělcu výtvarných, jenže sem se pokusil je ujednotit a dál domysliti) — děje se tak ze vnitřní potřeby promluvit tam právě, kde vyslovuje se celá generace. To není příležitost každodenní. Všichni tuším hledáme pravdu o této otázce, všichni chceme přiiit na kloub té tajemné záhadné věci umění, dopátrat se nějakého uspokojivého, byt subjektivního (a nutně jen subjektivního) vysvětlení o smyslu, účelu, skonu umění mezi lidmi, o jeho významu pro život

a práci veselidskou. A tu myslím, že každý, kdo kus nového světla, jinou facettu zahledl a poznal na tomto záhadném zjevu dění světového, je vlastně povinen povědět to druhým hledajícím pravdu. (Dokoučení.)

SVOBODUV ROMÁN O VALÍCÍCH SE VLNÁCH ČILI ŽIVOTNÍ LEŽ, OSUD, SVOBODNÁ VŮLE A JINÉ VĚCI.

(F. X. Svoboda: Vlna za vlnou se valí
Román J. R. Vilímek, K 450.)

Svobodovi s přibývajícím věkem přibývá také chtivost po zvláštních a nesnadných ukolech psychologických. Lidská duše a lidský osud jsou u něho představou husté, zmotané síť a každou tu hustou, zmotanou síť rád by tak rozložil před sebou, aby rozeznával jasně i nejtenčí, nejzáhadnější nitky a jejich celkové spojení. Čím je síť zmotanější a čím víc jí chuchá příboj života, tím víc ho vábí. Chce se vyrovnat onomu svému radovi Hulešovi, jenž má přímo svatokrádežné náklonnosti: vidí i na prsty kohosi tajemného, jenž bravě spřádá miliony vláček. A tedy vyběhl si do romanu (psaného r. 1912) „Vlna za vlnou se valí“ podivný, mocně napínavý příběh dvaadvacitiletého mladého muže, nedostudovalého gymnasisty Jiřího Kvičaly, kde pokusil se vyčítit několikaměsíční hrozný niterný zápas mezi pravdou a lží.

Nestane se zprvu nic víc, nežli že Kvičala, člověk bez domova, rodičů, rádce setká se na lávce Novoměstského parku s Mařkou Vaněčkovou, švadlenou, dcerou ovdovělého zlatníka, a že při seznamování udělá jí ze sebe kandidáta profesury. Dívka zamiluje se do domnělého brdiny, jenž přes nepřítěž okolností propracoval se k vysokému cíli, mladý muž zamiluje se do hodné, pravdivé dívky, která se mu blíží s úctou a zásem a mezi oběma rozvíjí se pořád dále Kvičalova původní lež o profesuru. Dojde vskutku k sňatku a manželství, a Kvičala, jenž si náhodnou cizí pomocí sežene kancelářské místo v Sudově nakladatelství, udržuje doma zdání, že je suplentem na smíchovském gymnasiu. Prožije děsné rozčilené chvíle při různých nezbytných nebezpečích prozrazení, zmítá se stále bezvysledně mezi lhářskou vytrvalostí a touhou aby svalil se sebe dusivé břímné klamu a nehorší konce nastanou, když přijde o své místo a neví, jak si opatřit předstíraný měsíční plat suplentský. Chodí po neznámých majetných lidech a láká z nich peníze rozličnými podvodnými záminkami. Vypučuje si od bývalé své kolegyně z nakladatelství a oplácí ji bankovkami, jež ukradne své někdejší lvtně vdově Peškové z modlitební knihy. Až posleze smyslí si velkou lepež v Umělecko-průmyslovém muzeu, dá se tam zavřít na noc, je připaden hlídačemu, ubodá její a sám se pak oběsí v besídce muzejni zahrady.

Pražan Eugen Loewenstein vydal před rokem u Kurta Wolfia dlouhou řadu kapitol Nervöse Leute (Gedanken eines Laien). Vyvozuje tam rozšířen u dnešní nervosu ze základní stavě nespokojenosti, již pronásleduje člověka pocit nižší

vlastní hodnoty (Minderwertigkeitsgefühl) v tom či onom druhu, a rozvádí i sleduje věc na rozsáhlém množství jednotlivých společenských zjevů; nervózní »lhář je mezi předními, ovšem pojatý proti Svobodovi s poměrnou skrovností a neškodností. Román Svoboduv jakoby byl obšírnou a podrobnou pathologickou studií k vývodům Loewensteinovým, studií o případech nad jiné durazném a významném tragickými krajinami: nepříkonatelně zachvatv lhave manie pod nátlakem vyzývavé, vzdorné vychytralosti, mučednické měsíce smrtelných vysílujících strachu, prchavé a měnivě návaly sílene, slepé radosti nad okamžitým překonáním výhružných nesnázi, bezesné noci, divoké tanzanie vzbouřeného mozku, zoufalé pobíhání s místa na místo. V románu Svobodově není však jen to a nikoli nadarmo připomíná opět a opět Dostojevského Zločin a trest, takže v některých odstavcích nemáme před sebou již Jiřího Kvičaly, nýbrž Raskolnikova. Jako Raskolnikov Kvičala obsahuje v sobě svrchovaný typ národní a nikde jinde nežli v našem prostředí nebyl by mohl vzniknout v té podobě: jeho popuzující pocit hanlivě menší hodnoty byl již v Sovových »Výpravách chudých« dráždivým vznětem životním jakožto obecný úděl český a jeho vrozená schopnost, jeho obratnost v rychlých chlubných a sebe-povyšujících smýšlenkách mohla by být desaterým způsobem doložena z našich obecných národních hříchů a zlovyku. Nebo ještě lépe nežli vedle Raskolnikova mohl by Kvičala stát vedle příbuzného lhavého fantasty z malého národa. — vedle Ibsenova Peera Gynta.

Psychologicky a literárně provedl Svoboda svůj předmět s mistrovstvím, kterému sotva kdo by mohl odeprít uznání, a kdybychom měli nějakou hojnější tvorbu románu psychologického, Svobodovy Valicí se vlny musily by být jmenovány mezi jejími nejlepšimi ukázkami. Ačkoli Jiří Kvičala od počátku do posledka dělá, pokud jde o děj niterný, vlastně stále totéž a prochází stále týmiž převraty od přemáhajících úzkostí k útěšným dobrým úmyslům a od útěšných dobrých úmyslu k nové lhářské houzevnatosti, u Svobody je to nepřetržitý dramatický postup a vývoj od pouhých lehkomyšlných a náhodných neprozřetelností k uvědomělejší a uvědomělejší, zarytější a zarytější důslednosti. Popud je dán vždycky nějakou drobnou denní příhodou, která leží takřka na snadě v jádru věci: Mařka nese za Jiřím zapomenutou toboleku nebo čeká na něj u smíchovského gymnasia; jsou vánoce a profesori mají prázdno, kdežto kancelářští úředníci nemají; Kvičala se náhle rozstune a nemůže z domu; dělnice Kadlečková přijde ho před Mařkou prosit, aby pomohl jejímu synkovi do tiskárny Sudovy, atd. Psychologie románu, třebaže odsouzena k věcným dlouhým a složitým monologům, nevznáší se takto v žádných čirých abstrakcích citových a dojmových, spíná se vždy k určitým a věcným představám, pracuje živými a hmotnými obrazy, točí se kolem záležitostí, otázek a stvků skutečného denního světa: jeho (pražské) ulice, vzdálenosti, domy, zřízení, osoby jsou stálým jejím podkladem a základem, na němž se rozprádá. Některé body v postupu jsou zejména v románu vřešeny a zachyceny s bystrostí, pronikavostí a bezpečnou vstříž-

nosti, jež překvapuje a hluboce přesvědčuje. Když na př. Kvičala, dostav slíbený úřadek, v radostném rozletu dořítí se střemhlav až k nezávaznějšímu ujednání s Vaněčkovými. Nebo když na štědrý večer rozjaří se bujně svou odhodlaností k zpravědi a když pak na ulici popadnou ho staré strachy a zmatky a on v kostele při vánoční písni umínuje si dále hrát přijatou roli. Docela již Kvičalova noc v museu.

Do psychologie Svoboda míší dávny a známý svůj názor, jak životní dráha člověka je výslednicí tisícerych nepatrnějších i větších postřků s prava a s leva. Břevnovský krejčí soused Klíma pyšnil se před Kvičalovým otcem, cihlářem a ševcem, svými třema syny, jaké pány z nich bude mít, a rozdrážděný Kvičaluv otec řvával mu přes plot do tváře, že jeho chlapec už dnes je »chytrý jako profesor«, — to způsobilo, že Jiřího Kvičalu při výtavání Mařčině napadlo zrovna jen, vydávat se jí za profesora. Matka mívala starost o zdraví chudokrevného hochu a horšivala se na každého, kdo mu ukládal nějakou práci, — to zavinilo, že Jiří oplácí později nevděkem a take buičskou nenávistí těm, kdož mu opatřují výdělek: připraví ho to o místo u Sudu. Za odvodělou matkou chodíval do Lužické ulice jakýsi černouš Fiala, podomní obchodník starožitnostmi, a poněvadž přišel jednou oblečen za Mikuláše, utkvěla jeho tvář Jiřímu v duši, — což vedlo k tomu, že Fiala mohl v románě ponouknout Jiřího k myšlence, aby si zjednal potřebné peníze prodejem starých miniatur. Kdyby byl Jiří neměl poručníka Korbela a ten syna malíře, nebyl by nikdy snad ani zavadil o Umělecko-průmyslové museum. Kdyby byl nepoznal slečny Lukášové, nebyl by ho opálený krček Mařčin, spatřený ze zadu, zvalil k ní na lavičku. Kdyby se byla Mařce nenamánula do cesty domovnice, kterou vyprovodila na Vínohrady, nebyla by se octla na lavičce, kde k ní Jiří přisedl. Atd. Celý číkolí život dá se Svobodovi vysvětlit a sestavit z takovýchto příčin, které nevolány, netušeny, nevybírány vynořily se odkudsi zvenčí, vrazily do člověka a posunuly ho nezdolně tím neb oním směrem. Zvláště (a právem) v silu představy věří Svoboda; představa (Beduín-Mikuláš, smědá divčí šij, titul profesorský) vtrhne do mozku, zaryje se do jeho buněk, uchovává si v skrytu všecku svou mohutnost a náhle zase vtláčí se do popředí, pánovitá, příkrá nepovolná, vlekouc svou oběť za sebou. Sny, sny s krásnou a smutnou symbolickou fantastikou, jsou jako rejdiště, kde představy volně zkoušejí, cvičí, tříbí a upravují svůj příští vliv.

Osudový názor Svoboduv dodává osobám a věcem, na pohled vedlejším, dalekosáhlě závažnosti. Pomysleme, co to znamená, když někdo, kdo nám vstoupí namátkou do cesty, nebo když malinke něčí hnutí může se stát původem nejkzáznějších krisí a katastrof! Teď usedl zde tento pán a buh ví co hrozného tím provedl. — snad neštěstí celé rodiny z toho bude, snad vražda, něco důležitého a neobyčejného: posel boží, nikoli člověk, krok Osudu, nikoli pouhé usednutí. Lidé, jinak všední a lhostejní, nabývají při tom vzezření vznešeného, »pastorského«, mívají postoje strašné, pochmurné, šeré, mění se v groteskní šotky roznášející úděly tajemných mocností: přiznou se, vykonají a zase

zapadnou. Shovívavý, jemný soucit rodi se z toho u Svobody, není viny, není dobrovolné špatnosti, jest jen kriz, jež člověk je donucen vzít na sebe.

Tedy s odsuzováním pomalu! Moudří a zkušení radové Hulešové pokládají za své životní poslání, aby v tichých pánských pokojích přijímali vysouzené ubožáky a bílou rukou hladili jim hlavu třesoucí se vzlykotem. Oddané a poctivé Mařky jsou hotovy žrít se i své neuchylné pravdivosti a prominout každv podvod, jen kdyby uštvany chudáš měl dost odvahy a promluvil. Všecka odpovědnost osobní jako všecka svobodná vůle mizí, ne z vlastní vůle páše člověk to, co páše, jest »plodem bidného světa«, jest »výrobkem lidských vrtochů a slabostí«, má právo, s drsnou patetickou odbojností vzeprít se proti obžalobám. Každý vrabec mění člověku cestu« a jak by tedy mohl kdo být odpověden za to, kde se po té cestě octne?

Ale ovšem, — zde již nelze Svobodovi přisvědčovat, a sám by nepřisvědčil, kdyby se ještě jednou na svůj román podíval. Od dob Schopenhauerových, když ne dříve, záhadv vůle byly příliš dukladně zkoumány a přetrásány, abychom směli pořád změkčile odmitat zákon osobní odpovědnosti a poskytovat lacině výmluvy každé mravní chabosti a vrátkosti. Člověk jest za sebe odpověden již tím, že jest, a lidská přirozenost vytvořila si za věky tolik dobrých prostředků a pomucek proti vnějším i vnitřním nátlakům, že nelze jen tak beze všeho připouštět, abychom jich neuměli a nechtěli užívat. Nastudili jste se, ale nemusili jste se nastudit, kdybyste se byli odhodlali být pozornější. Zlámali jste nohu, ale nemusili jste zlámat, kdybyste hvlí chtěli mít všech pět pohromadě. Oženili jste se s Mařkou, ale nemusili jste se oženit, kdybyste si byli přímo nevzali do hlavy spáchat chlapeckou ukvapenost. Nechtěl jen Svoboda vzkřísit ještě na trochu porokování svého sebevraha a zeptá se ho! Doví se od něho, z románového textu že mu bývalo požitkem, zábavou, povznášející rozkoší, kdvkoli mohl vítězit chytřímí smyšlenými vytáčkami a zamínkami. Snad by se vzkříšený Kvičala i přiznal, k čemu se v románě nepřiznává, že take jeho hrozně hruzy, z nichž mu vstával pot a bouřně bušivalo srdce, bývaly mu tajným vyhledávaným kouzlem čím víc jich bylo, tím víc ho lákalo, je opakovat. A nebyl by asi posléze popíral, že od dětství byl mágnetem, jenž si z jakékoli směsi přitahoval jen železo: jeho touha a potřeba přivolávala si velitelcky odevšad lidí, věci řeči, podněty, jež se hodily jejímu strašmoluznému životnímu plánu. Volila, svobodně volila a dostalo se jí zrovna toho po čem se pidila.

Je zjevná blízkost mezi Svobodou-spisovatelem a Jiřím Kvičalou Svoboda pučil svému mladému muži svou vlastní uměleckou zálibu ve výmyslech, jež klamou svým zdáním skutečné pravdy, a ve Kvičalových hruzách rozmnožil a zvětšil své vlastní umělecké strachy, aby sestaveně výmysl všude klapaly. Kvičalova otázka životní je Svobodovou otázkou uměleckou: naprostá pravda či umná, nerozeznatelná lež? A mělo by se tedy jeho osudovým teoriím rozumět tak, že se vzdává každé odpovědnosti za umělecké fikce?

*

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Městské divadlo vinohradské uvedlo v pátek dne 26. listopadu po prvé na jeviště tříaktovou veselohru Karla Sternheima *Snob* v překladě Viktora Dyka, je týž dramatik v družině »Die weissen Blätter«, od něhož na Vinohradech hráli již jinou satiru na zámožné měšťáctvo, *Měšťák a Schipppla*, třetí číslo v cyklu »Ze života měšťanských hrdin«; »Snob« je číslem pátým, odděleným od předešlého krátkou strážnickou novellou Busekova (v pořadí knih *Der jüngste Tag*).

Již od dob Molièrových veselohernici, jak cizí tak naši, posmívají se měšťáckým povýšencům, že se chtějí chováni a společenským vystupováním vyrovnat lidem urozeným. Kdybychom vzali za základ Molièrovu komedii *Měšťák jakožto slechtic*, bujnou, rozpuštěnou, roztančenou, viděli bychom, že se vychází vždycky od týchž prvků: povýšence učí se vznešeně mluvit a vznešeným mravům, učí se hubdět, šermu, filosofii, učí se výběru a úpravě oděvu. Když Sternheimův Christian Maske na počátku své svatební noci ve třetím aktě rozvíjí před netrpělivou nevěstou, hraběcí dekou Mariannou, své vědomosti filosofické o »pouhém rozumu« a jeho pojmech, zdá se to být přímo napodobením onoho výjevu Molièrova, kde se pan Jourdain s filosofem cvičí v logických vzorcích, v definicích věd a v mluvnici. Povýšeným měšťákum se při tom nutně krivdí. Což je to tak k smíchu, že někdo chce krásně mluvit, krásně se strojit, krásně jednat, že se chce vyvýšňout k vyššímu stupni vzdělání a rozhledu? Lze to nazvat správným, pošklebneli se kdo laciným vtipem nejlepší snaze naší bytosti, která touží po sebezdokonalení? Ve všem nutno začínat a první dětské kroky i první dětská slova jsou neobratné: mají se proto děti vzdát chuze a řečí? A pak — výsměch veseloherníku zakrývá, jak znamenitými osobnostmi jsou nebo mohou být jejich měšťáci na jiném poli. Christian Maske, syn nepatrného venkovského pisáře, praštil studiem filologie, přešel k obchodu a v šestatřicátém roce octl se v čele největšího peněžního podniku říšského (akciové společnosti pro africké doly mozambické), dozira na celou pětinu veskeřého národního jmění, je zahrnován důvěrou nej přednějších činitelů státních, počtami a řády, jemný zásadní aristokrat hrabě Palen nenalézá na něm vady a dává mu ochotně svou dceru. To předpokládá vlastnosti před kterými nutno se jen poklonit a pohled na ně, na činnost, která se z nich rodí, byl by mnohem veselejší a mnohem pravdivější veselé nežli nějaká fraška začátečnické nezkušenosti ve společenských způsobech a společenském pohybu. Za dob Molièrových, nu ano, tehdy psaly se komedie pro dvorskou šlechtu, jež hleděla na měšťanstvo s vrchu; ale dnes?

Proto musí se Sternheimovi dobře rozumnět, je na to příliš moderním, příliš vzdělaně zasvěceným do otázek sociálních a příliš německým vlastencem, aby si mohl tropit obyčejně šašky z někoho, jenž se namáhá elegantně vázat kravaty, být výborným jezdcem a šermířem, hovořit odborně o obrazech Corotových a Renoirových. Christian Maske naopak byl v očích Sternheimových vynikajícím a typickým účastníkem onoho úžasného, ohromného rozmachu průmyslového a obchodního, jenž se dal v Německu za posledních čtyřiceti let před nynější válkou, a jméno Maskovo je u Sternheima těsně sloučené s jménem Bismarckovým a Nietzscheovým. *Snob* má pokračování, tříaktové drama nadepsané 1913 (v letošním ročníku »Die weissen Blätter«), Christian Maske je v něm sedmdesátiletou excellencí a freiberrem a Sternheim

praví o něm výslovně, že se rval s Bismarckem, že po čtyřicet roku tkal přízi doby a že stál nad lidskými pluky jako vrchní velitel (Napoleon). Ve třetím dějství »Snoba« je výjev, kde Christianův otec Theobald koří se nadšeně před svým synem a vyznává, že život předků Christianových neměl jiného účelu nežli zplodit velkého potomka. Molehlu klidně a spokojeně zmizet, když účelu dosaženo, dospěli k vrcholu, k Nietzscheově nadčlověku. A tu tedy směje se Sternheim, že Christian nemá ještě víc nietzschovského sebevědomí a odvahy k sobě samému (»Selbstmut« v »1913«). Že se necítí ještě víc pánem a vládařem světa, aby se ničeho nezalekl. Když již dovede tak úspěšně myslit a kravaty, na sloh dopisů, na pověst dobrého šermíře, jezdecke, uměleckého znalce, proč neměl úplně pochopit, že jeho hodnota vězí v něm samém, v tom, co umí, a proč se měl před hrabětem Palenem, třeba jen na několik vteřin, stydět za svého otce a svou matku? Chvilku, kdy Christian Maske ke konci druhého aktu podlehne této hloupé slabosti, Sternheim pokládá za jeho Waterloo a celá veselohra směřuje k tomu, aby ten bod osvětlila a vytkla. Nizký původ je jako špatné svědomí Christianovo, které mu vyčítá, že spáchal cosi zločiného, proti řádům sociálním, překročiv hranici mezi sebou a vyšším člověkem«. Dokáže všechno, jen toho ne, aby v sobě udolal prvotní chudáckou přirozenost.

Věc jest nastrojena a připravena jako málokdy a málokde, s prozíravostí a psychologickým i uměleckým důmyslem, jenž rozumí, co je silná, jadrná a hospodárná dramatická stavba. V prvním dějství a v polovině druhého Christian Maske výjev za výjevem, krok za krokem postupuje přísně dle předběžného plánu, nedopustí se jediné chybičky, vede si jako vzorný hráč, jenž má všechny tahy své partie v hrsti. Měl milenkou Sybilu, která ho zakládala peněží a vyucovala eleganci, a dovede se s ní klidně, chladně vypořádat; ustanoví summu, vyloží a ukáže ji dvěře. Má rodiče, pokornou matku, výbojného otce, ještě statného, plného chuti k záletum a dovede se jich obratně zbavit, aby mu nepřekáželi; zúčtují, unluví s nimi roční důchod a pošle je do Curychu. Uchází se o místo generálního direktora a dovede rychle okouzlit hraběte Palena horlivostí, se kterou blásá názory aristokratických reakcionářů (hrabě sám je tak označuje). Stejnou duchapřítomností, rozvalu a pohotovost zachová, když jde o to, dobyt hraběcí dcery a hraběcího svolení. Až sem dopřeje mu Sternheim (a sobě také) hrdé, samolibé radosti; jak vtipně umí volit slova a rovnat záležitosti, jak humorně a s vysokou umí si pohrát s otcem a jak bezpečně umí v každém hnutí chytit hraběcí chuf. Náhle však, asi uprostřed druhého dějství, přijede otec Theobald se zprávou, že matka zemřela a sotvaže se Christian honem oblekne do povinného smutku, nahodí se k tomu nepředvídaně hrabě Christian, jenž vlastně sám chtěl otce k snátku povolát, sice jej hraběti představi, ale neučiní to dosti hladce, aby nebylo znát jeho nesnázi, tísně rozčilení. Od toho okamžiku tragické viny ženě ho Sternheim dál a dál do tragickokomického třetího dějství. Pohlíhá zuřivě a šileně jako Molièrův lakomec, když mu ukradnou poklad, na každé tvář a v každém odstínu hlasu čte potupný ortel, že spáchal směšnost, poslouchá za dveřmi, dívá se skulinami, vztahuje vše na sebe a na svou pošestilost. A ve svatební noci místo aby se oddal lásce a užil Marianninu sladké něhy, rozchvstává se opilé a svých kolosálních úspěších, natlachá nebetyčným hlubným lži o svých pradědech a dědech, o otce a matce, a vymyslí si dokonce cizoložné tajemství mezi pařížským vicomtem a svou rodičkou, jakoby

v jeho žilách kolovala aspoň po meči a hrůsně slechtická krev.

Není to nic nežli drobné vypadnutí z role a Sternheim má při něm dvoji veselý požitek. Jeden je požitek básníka, jenž nutně lne k přírodě a k přírodnímu pudu. Kdyby byl Christian Maske měl smysl pro pudové hnutí rodinné, byl by ušel pocitu směšnosti. »Pro pána boha! pro pána boha. (Zavýje.) Místo abych byl poslechl prostého pudu dětinného! Zpoličkoval bych se. Zejména v případě Christianové příroda odemstí se modernímu stonásobně obrněnému rozumu. A druhý požitek Sternheimův je požitek kovaného rozumáře, jenž se v podstatě zálibami a náklonnostmi shoduje s Christianem. Marno všecko. Sternheim tak jako Christian miluje vládu odhadujícího rozumu nad zvoleným ukolem, miluje práci pevně a jasně stanovenou, prováděnou s pozornou a obezřelou uvědomělostí. Aby cíl stále tkvěl zřetelně před očima (hrabětem výslovně ukázán: polapit Christiana), prostředky aby byly vybírány jen se zřetelem k účelu a aby na povel byly po ruce. Aby každá scéna byla zjevným, rozhodným posunutím ku předu, bez okolků bez dlouhé, složité motivace. Aby všechny osoby měly týž ráz počítacích praktiků, spěících různé a přímo k tomu, co zamýšlejí. Sternheim nedovoli fantazii, aby se chlubila svou lehkostí, tvořivostí a bohatstvím, vezme v ni jen, čeho nejnútnejší potřebuje: pouhý rozum a sibi (vykládá Christian) celé skupiny zjevu v jediný pojem. — »niehts überflüssig, höchst zweckvoll alles...«. A studoval-li Christian filologii, Sternheim odnesl si z toho pěstování učených frazi filozofických, politických, národohospodářských, umělecko-kritických; s patrnou rozkoší piluje a brousí dialog aby jim dodal zvláštní ostre upečnosti, ostnaté tvrdosti, všeho, co je poji se šermířským fleurettem druhého dějství. Jistě že Sternheima tajně opojuje vítězná moc, kterou má. Přečtete několik frazi z Baedekra a otec se podobuje. Vysypete několik frazi z konservativních slechtických denníků a hrabě je ke všemu ochoten. Lze podmaňovat frazemi.

Byla na Vinohradech veselohra správně pojata? Bylo zvlášť přihlíženo k tomu, jak jí Sternheim doplnil a vysvětlil dramatem 1913 v protívě nejmłodšího pokolení německého? K. H. Hilar osvědčuje se být nadaným režisérem, jenž do budoucnosti mnoho slibuje. Jeho jevitě ve všech třech dějstvích Snoba nebylo pouhým vhodným rámcem, nýbrž podporovalo i zdurazňovalo ducha hry, myšlenku a účín. V prvním dějství jakýsi obchodnický trún, na němž Christian provozuje své vládařské postoje. V druhém dějství vše rozloženo kolem obrazu Corotova jakožto středu, k němuž odevšad od stolu stolků sedadel možno vzhlížet. Ve třetím dějství slavnostní pompězní prostranství, chladné, neutulné, se vznešenými posteletmi v zadu. Každý úryvek místa, každý kus nábytku, každá rekvizita aby byly nějak účastně vtaženy do děje. Čip pokoje u dveří pro dvoihru mezi hrabětem jenž přednáší, a Christianem, jenž si obdělává jeho mimiku. Bezlenochá židlička pro Christiana aby mohl směšně balansovat, když napodobí sedícího hraběte. Končit ke Christianovým posunkům, aby jim zaostřoval výpady a slova vět. Svatební kvítce z nichž jednu Christian hodí za otcem jako do robu. Atď. Desatero takových drobností (vždy původních?), v nichž jevitě stává se živým spoluhercem; provádějí se nezbytně trochu okatě, aby jich všímavost nepominula. K tomu bvstrá dynamika vývoje, promyšlená a vyzkoušená, vše pořád v nastiatém vzníceném proudu, s prudkým vyražením jest a přízvuku, s výmluvnými vzrušenými změ-

namí poloh s mocným zdviháním tempa a síly ke sklonku aktu, vše to schvalně podloženo tiššími, zdržlivějšími, uskrovněnějšími notami, hrabětem Svěbilou, matkou Luisou. Důsledek byl ovšem, že Christian p. Trebovského víc nežli aristokratickým vyučencem musil být křiklavým bursiánem zvyklým komandovat, různě zasahovat, porážet náhlým břitkým slovem nebo kynem, odbývat drsnou pohrdavostí. Bvla-li v tom jaká elegance, měla to být elegance stramm, jako na vojně kde vše se vykonává krátce a dobře a kde se odvrhuje vše, co nepatří k jádru věci.

A o to bylo by lze se přit. představoval-li si Sternheim Christiana zrovna tak, nemyslil-li si ho uhlazenějšího, jemnějšího, meně příkrého. Četne odstavečky Sternheimovy, tv v nichž Christian ukazuje znalost učených frazi, nesnesly se s poetim Vinohradským zanikaly, byly sdrhovány, pozbývaly smyslu. Ale bylo by p. Trebovskému křivděno, kdyby se mu to příliš vtvýkalo. Jeho výkon byl tak přímilivý, horlivý, jednotně sestavený a ucelený tak vycvičeně podaný že zaslouží upřímně chválu jeho rozčelene zuření ke konci druhého dějství, jeho opilé chvástání ve třetím bylo provedeno se značným hereckým umem. Vedle něho tatik p. Zakopaluv s vybornou pijáckou maskou starého plešatého hrůsníka a také charakteristicky oblečený, měl vesměs vzežení přirozenější, nenucenější a píně dobrého humoru v taktickém hospodském lišactví a v lícenem bolu i jeho nalehavější a ductivější tóny zněly s pravdivějším vzletem, zde onde fraškovitost byla poněkud nadsazena nikoli zle. Mezi Svěbilou přiblově a Mariannou sl. Durasově byl by asi každý na pohled hádal, že první, stihlá mladá, důstojná, vtvřibená mluvy, je komtesou a druhá, vspělá, náchvlna k divadelní patetičnosti, že jest jen tak občanskou milenkou. Velmi pěkný byl měkký, mřný, volný hrabě p. Praského a úzkostlivá, tenkohlasá maminka p. Ptákové. Proti textu odchvílo se představení ve vázání kravaty a v závěrečném přidavku druhého aktu.

V Národním divadle řízením Schmoranzovým uchvstali dětem na vánoce Maškvu Betlém a schrali jej v novem nastudováním po prvě odpoledne v neděli dne 28. listopadu. Jistě když se již vánoce v divadle s dětmi oslavují, nelze udělat nic lepšího nežli připomenout jim narození toho jenž přišel k nízkým a chudým. Betlém je prokládán krásnými našimi koledami, má roztomile upravený večerní a noční výjev slováckého salašnictví, má stínový pruvod k jeslím podle prstonarodní tradice a ma cele puvabně živě jesle, seskupené s lahodným barevným vkusem. Aby jen herci hráli vždy tak pečlivě a pietně jako při premieř!

V Uranii bvla ve čtvrtek dne 25. listopadu přeměra valečné německé veselohry Ostrův Iáskv od Augusta Neidharta. Příběh je položen do dalmatského Splitu a zobrazuje symbolicky pro radnost italskou, nad níž zářně se pozvedá spojenectví rakousko-německé bouře na skalnatém ostrůvku, přepadení, vysvobození a sňatek. Hráli blavně p. Čekanský p. Rozsival a sl. Pačová.

HUDBA.

Lehářova Ideální žena, objevivši se na jevišti městského vinohradského, je vtvorem, jež svou lidskou i uměleckou morálkou pohybuje se v nížinách videňacky moderního operettního světového názoru. Dle něho může být ideální ženou arci jen operettní soubretta, jež svými rozmary

a demmondainni koketeru umi muže dráždit i upoutávat. Když myslí, že by se jí to v rusé paruce již nedařilo, nasazuje si černou, vydává se za Mexičanku a snaží se působit vnaudou exotičností. Svou bytostí nic se nezměnila, její chování je právě tak vyzývavé, jako bylo, a také strategie i taktika její miliskující dobyvačnosti je táž. Všechna tato svudnická umění viděli jsme již tolikrát a jsou tak opotřebována, že je nepochopitelné, jak lze se dáti do těchto nejapně nastražených tenat a hrubě upletených sítí přece ještě chytiti. Zjev, označovaný v umění jménem koloběh látek, proměnil se v moderní vídeňské operettě v circulus vitiosus. Skladatel cítil opotřebovanost svého námětu a projevil se dobrou vůlí ji čelit. Proto dává své partituru vzezření slušnější, než bývá v operettních poměrech obvykle. Hlavně pak v instrumentaci nalezneme ne jeden puvabný detail. Invenčně je ovšem „Ideální žena“ degenovaným potomkem „Veselé vdovy“, vyzdobeným všelijakými cetkami, jež Lehár z hudebního hispanismu Bizetova, někdy i Debussyova, k svým účelům přibíral.

Ideální žena byla by bývala nebezpečnější, kdyby titulní partii byla hrála slč. Durasová. Trochu distonující pí. Vilimová nepodařilo se dáti jí pravý životný vzruch. Jinak hráno i zpíváno s vervou u vinohradských operettních představení již tradiční.

Sedmý koncert Spolku pro komorní hudbu přinesl puvodní novinku: smyčcový kvartet od Jaroslava Kříčka. Prvá věta radostného, idyllického rázu tvoří vhodné zahájení; ve své druhé půli, kde obrací se do nálady temnější, romantičtější, je zvláště šťastně invencionována i zvukově případně stylisována. V následujících variacích probleskuje prosté, ušlechtilé, sentimentální thema z bohatého figurativního krajkoví řady duchaplně provedených variací. Kusem jemně dráždivého, jakoby pikantně ironisujícího půvabu je křepce rytmisované scherzo. Dilo uzavírá finale, ženoucí se ku předu s bujarou živostí jiskřivého vtipu i žhoucího koloritu. Způsob hudebního výrazu Kříčkova svědčí všude, že studoval vzory klasické, Dvořáka i Griega. Avšak jeho vlastní svěžest, vkus, upřímnost i srdečnost myšlení a citění získávají dílu vřelý zájem. Je mílo a radostno sledovati ty dovedně provedené, barvitě, rozmanitě tónové obrazy, jež skladatel před námi rozvíjí. Projevují inteligentního ducha zdravé hudebnosti, který vyslovuje přímo a nedělaně, co v něm žije a co ho vzrušuje. Není tu snah, v moderních hudebních dílech, bohužel, často se vyskytujících, zdát se jiným, odlišným, nebývalým. Kříčka měl uznáníhodnou odvahu být přirozeným a komponovat hudbu, jak jí v myslí a srdci má. A právě tím dobyl pronikavého úspěchu. Výkonným umělcům poskytuje kvartet úkol velmi vděčný; polyfonicky i motivicky obratně a zajímavě pracovaný čtyřhlas Kříčkův využívá nástrojů souboru kvartetního v jejich pravém duchu, spojuje je k souzvuku plnému a plastickému. České kvarteto ujal se mladého plodu s láskou. Dr. Pihert.

DROBNOSTI.

W. Windelband, filosof a historik. V říjnu 1915 skonal v krutých bolestech jeden z vudčích duchů kulturního Německa, muž ušlechtilého a ryzího charakteru, W. Windelband, profesor filosofie a dědic proslulé heidelberské stolice dějin filosofie. Evropský konflikt zastihl již starce chorého, takže nemohl jej sledovati a provázeti patriotickými

slovy jako jeho druhové Wundt, Richl, Cohen, Bauch atd. Tolik lze z jeho vrozeného taktu soudit, že by se nikdy nebyl dal svěst k nějakým divokým projevům. Byl hluboce estheticky založený člověk, jemuž hrubost výrazu i jednání se přičíla a estheticky jest i založena celá jeho soustavná filosofie. Windelband představoval jeden z posledních, ušlechtilých pokusů, udržeti německý idealism za každou cenu, a ospravedlnit čisté theoretické spekulaci očistěnou ode všech militaristických motivů. Se zápletem stál Windelband proti všem moderním sofistům a pragmatikům stavicím logické myšlení do služeb praxe! Tak v logice a metodologii Windelbandovy zásluhy jsou největší. Zanechal nám též z dějin filosofie dílo vynikající novým pojetím, které jest velice příbuzné se stanoviskem prof. Drtiny. Nový tento způsob traktování dějin filosofie záleží ve zdůraznění kulturně historického momentu. Proti dřívějšímu pragmatickému pojetí i protí individualistickému pojetí nabývá dnes moment kulturně historické veliké důležitosti. Poznalo se, že dějiny filosofické vědy jsou součástí velikého celku všeobecných dějin lidstva, nelze jejich souvislost s dějinami ostatních věd přehlížeti. Proto historik filosofie musí znáti stejně dobře dějiny politické, literární, náboženské, i dějiny jednotlivých odborných věd přírodních. Je v této široké souvislosti s kulturním vývojem lidstva lze napsati dobré dějiny filosofie.

Dr. F. P.

Ke studii »Rembrandt-Komenský«. Zaznamenáváme, že o věci vykládali 29. listopadu 1915 přednáškové schůzi »Kruhu pro pěstování dějin umění« v Praze (v Klementině) pan Dr. Karel Chytil a pan Dr. V. V. Štech. Dobře prospěl rozoznání obrazu Rembrandtova redakce Českého Světa (F. Sekanina a Karel Dyrnka, která v čís. 11. otiskla ve velkých pěkných reprodukcích obě podobizny (florencekou i amsterdamskou) vedle sebe, takže zračitá podobnost jejich je na očích. — Kazatel svobodné reformované cirkve v Praze pan A. Adlof zvolil si věc tu a některé myšlenky studie Gammovy za them svého kázání, které konal jedné z minulých neděl v modlitebně své cirkve v Soukennické ulici.

Stoleté jubileum knihy. Roku 1815 vydáno na kladem českých stavů obsáhlé dílo knihovníka r. Strahové Jana Bohumira Dlábače: Allgemeines histor. Künstler-Lexikon. Slovník uměleckých prací třicetiletá — obsahuje zprávy o umělcích hudebních i výtvarných z Čech, Moravy a části i Slezska, od dob nejstarších; uvedeno tu též několik umělců s počátku 19. století. Spis ještě dncenný, jest základem pro dějiny české hudby stejně i pro dějiny našeho výtvarného umění. Pro tyto skoro ještě více, neboť nemá pokračovatel. Co bylo v tom oboru podniknuto, jsou jen trosky víme, že pracoval na slovníku výtvarných umělců pracovník v dějinách výtvarného umění A. Vášek, podobně starožitník arch. Ant. Bau a posléze — loni zesnulý — Jan Herain, kteří slovník umělců vytkl jaksi za životní svůj úkol. Projevil jsem ve své vzpomínce na Heraina, že bylo záslužnou prací, nashromážděný materiál urovnati a vydati. Dovidám se však, že těžko lze zanechanou rukopisnou pozůstatost Herainovu zhléditi: snad by přece osvědčení pracovníci naleccenné částky, které by bylo možno doplniti tím co Herain částečně publikoval. Něco by snad přivěděly i zápisy ze schůzi spolku, v nichž Herain o umělcích přednášel. Herain sice přihlížel v k umělcům dob starších, ale někdy také rozhovo se o bližších z 19. století (na př. Manesovi). Šbir

by sloužila jen za podklad a další stavě-
 áv tak jako snášeji kamínky k budoucímu
 Rud. Kuchynka (v Čas. společ. přátel
 . čes.) a dr. Ant. Podlaha (v Archaeolog. Pa-
 ch). Vydání Slovníku českých výtvarníků vy-
 y se měla ujmouti snad IV. třída naší Aka-
 soustavně práci tu započítí. Současné by
 řeba ovšem mnohé doplňovat. J. Svoboda.

kalendáře. (II.) Das vi, dle jakých zásad tvoří
 ás skupiny literární. Takové záhadnou sku-
 je kruh spolupracovníku K a l e n d á ř e
 a dívek českých, jež po několik let
 ediguje básník Ružena Jesenská. Na jed-
 řidle anarchistické buřičství literární a pe-
 kotel divokých fantasií. Na druhém konser-
 m až starosvetský, div ne v krinolině; na př.
 a a pí. Bráfová, Ar. Procházka a Zibrť. Le-
 ení těch krajních neslučitelnosti. Tím není
 nic o ceně kalendáře. Bývají v něm věci
 lu dobré. V ročníku 1916 nejvzácnějším pří-
 em jsou »Dva dopisy bar. Quidona Batta-
 starého polského šlechtice, jenž kdysi milo-
 leňku Havličkovu. Po práci Růženy Jesenské
 ňce — Legende ze smutné země — ozval se
 Battaglia a vyličil autorce, jaká byla láska
 ina a jeho. Hořký dojem, v němž zase rodina
 rova je pelyňkem. — K a l e n d á ř N á r.
 líky vychází už 26. rok. Náleží nepochybně
 nejrozšířenější kalendáře české, je teď redi-
 spisovatelem K. Kádnerem a ilustrační část
 náří Ot. Stáfl. Obrázková příloha: Jaroslava
 ka: Žizka a Prokop Holý čtou bibli na vá-
 i voze. Zábavná část kalendáře pestrá. Rok
 zývá se ještě ve dvou částech o J. Husovi,
 vany bude asi nejvíce bavit výňatek ze
 ntra, jak vznikala jména měšťanů. Beletrie
 Rezníčka, F. J. Čečetky, J. Projsy, Q. M.
 čila, Petra Fingála, F. K. Hejdy, Bohdana
 ského atd. — Stojí korunu.

Kocovina není kočičina, třebaže obojí
 má mnoho zvukové podobnosti. Onehdy psáno
 arou v pražském denníku, že někdo »ztropil
 vnu jakoby doopravdy koččky mňou-
 Kocovina je původu historického, jak svědčí
 Frič v Pamětech (II., 390). Mladobole-
 ý hejtmán Kotz von Dobrsch nazval
 B všechny Pražany (Čechy i Němce) »rotou-
 ů, kteří prv se ozbrojili, aby na císaři pánu
 li koncesse.« Když přijel do Prahy, byl při-
 sykotem, pískotem, rámusem všeho druhu,
 muzikantsky — odtud vzala povod koco-
 Jest tedy obdobně historickou památkou
 em jazyce, jako kecal zkecali něco.
 ípominá nešťastného pana Götze u Jankova
 t 1645. — To jsou malíčkové, ale neškodí —
 ae-li už o nich — znát jejich povod.

TARNA REDAKČNÍ. J. T. B. Promarníte
 tatek, máte-li je, jestliže budete vyhazovat
 dě 10 haléřů poštovního na takové verše:
 o se jaro... když spatřil jsem Tě poprvé,
 mě hned láskou k Tobě vzplálo, to věř mně.
 ny vzbouřené. — Miloval jsem Tě bouřou-
 sím příznati; Tys byla krásná jak beloučká
 ce, která mě chtěla vysvoboditi. Misto v
 ě je příliš drahé, abych přišel na podobně
 odpovídal. — —ky— Slabá věc! — Pavel
 Račte si rukopis vyzvednout v administraci.
 id. Bur. Ani první ani druhá zásilka se ne-
 Neznáte ani základu metriky ještě. — Zd.
 a. Neuveřejním. — O. J. Neuveřejním, ačkoli
 im vážnou snahu. — Jaroslav Lužan. Nelze,
 J. B. Nelíbí se mi tv verše. — O. Vojen. Versů
 , větší část překladu vyjde. — Jaroslav Sudi-
 Ani tentokrát se mi nelíbí. — Z. »Mě lásky
 ou. — V-n. Neuveřejním. — M. P., Hradec.
 šlo by. — Porod. Snad by se z větší zasilky
 mohlo vybrat a zvláště kdybych to mohl
 íst. — Karel Kopřiva. Mám důvěru, že časem
 sloudného svedete; zatím je to příliš řídké
 ěkud plané. — Oldřich Černý. Ještě se
 — Vladimír Mlýnský. Příliš náměsíční a
 entální, ačkoli vypravováno slušně.

dem Tisk. a nakl. družstva Pokroku v Praze.
 ností s ruč. obm. — Tiskem knihtiskárny
 Lidu (J. Škaiak a spol.), Praha II., Hybernská 7.

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

	Cena	Pošt.
	1	1
	1	1
38. Jos. Kožíšek a Fr. Dlouhý: Dvě přednášky o vyšším vzdělání učitelstva	30	33
39. Jan Kabelek: Hlas sběratelů Papežska mnoh nad námi	40	45
40. Interkonfesijní škola v Rakousku	40	45
41. Intelligence a naboz- ženství. 2 vyd. 120	1	30
42. Fr. Drtina: České školství nebezpečí	10	13
43. Fr. Drtina: Český národ a státní rozpočet na rok 1908	30	33
44. K. Ve emsky, U. Tolsteho	30	33
45. U. Tolsteho 2 pol- trety	40	43
46. Jan Kabelek: Fran- tišek Matouš Elacel	30	33
47. Fr. Drtina: Reforma středoskolska z českého hlediska	40	45
48. P. Bělousov: Pokrokový názor na ženskou otázku	30	33
49. A. Baha: Boj o české menšiny v zemích českých v posledních 2 letech	40	45
50. J. Kudeřa: O Slezsku	40	45
51. K. Kaval: Slováci	24	27
52. P. Bělousov: Zahradova města (The Garden City, Moravia)	16	19
53. B. A. Kozlov: Maj- zalar a mě v Rusku. Příloha: Len- inův	40	45
54. Boj o podržene ru- kopisy. Red. gov. Jan Herben	50	55
55. J. S. Machar: před- porotou 27. sto- padu 1911	50	55
56. Č. Pospíšil: O staří Jana Žizky z Troc- nova	60	65
57. Gamma: Mikuláš Aleš. Nelobk, pozná- mek mnoho-mně- ní. S. mladobuzny A. smogul. M. Sva- bi. br. s. cho	40	45
58. Dějiny království Českého. Díl 11. Jan Herben	60	65
59. P. Bělousov: Balkánské zpěvy	40	43
60. E. Dějina: Zakla- dy novověkého ná- zoru na život. Přet- l. J. B. Mlýnský. Ex- tens	40	45
61. G. Roth: M. M. v. To- varysstvu Ježíšovo	30	35
62. Pokus o ustavní převrat v Čechách	40	45
Číslo 49. rozebráno.		

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, jakož i Nakladatelství Pokroku v Praze II., Václavské nám. 13.

Havlasovy přednášky

o jeho cestě kolem světa předvedly více než stotisíce vědeckého posluchačstva v Čechách i na Moravě čarovné pohledy, zachycené v exotických krajinách. Ale v něčem přece jen posluchači zůstali ne zcela uspokojeni, v touze, nahlédnouti do intimních zkusenosti cestovatele-spisovatele, s nimiž se nechodí na podium přednášedovo. Kniha, kterou nyní vydáváme, přinese možnost onoho uspokojení.

JAN HAVLASA: Světla dalekých přístavů.

ZLOMKY ŽIVOTA.
 Tak zní plný titul svazku krásně vydaného a obsahujícího vedle 288 stran textu teč 16 křídových příloh s reprodukcemi uměleckých snímků autorových z Polynésie, Japonska, Indie, Číny, Malajska a z Ameriky. Jak podtitulek napovídá, jedná se o jakousi

ZPOVĚĎ SPISOVATELE TULÁKA,

o knihu, jež v mnohém ohledu nemá obdoby v české literatuře. Poněvadž pak »Světla dalekých přístavů« e první kniha krásné prosy, s níž Jan Havlasa ohlašuje se po dlouholetém odmlčení, lze čekati zvýšenou účast v kruzích čtenářstva. Abychom vyšli vstříc těm, kteří jsou věrnými členáři a posluchači Jana Havlasy, nabízíme jim tuto knihu

za subskripční cenu 3 K

(poštou za K 3 20) za svazek brožov., opatřený bibliofilskou obálkou dle návrhu M. Klicmana, bude-li nám tento obnos zaslán nejpozději

do 10. prosince 1915.

Krámská cena této knihy stanovena je na K 4.—.

NAKLADATELSTVÍ B. KOČÍHO V PRAZE,

Františkovo nábřeží číslo 14 nové.

SANATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč
 lázně »VITA NOVA« pro fysikal. a dietet. léčbu chor. vnitř., srdečních, žaludečních, zvláště *ner- vových*. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev. pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty

Právě vyšla úplná

moderní vlastivěda Čech

dílo bohatě ilustrované, v zábavném rouše povídkovém, s názvem:

Za domovem

Napsali B. Bauše, K. Rožek, H. Sedláček a Ad. Wenig. Ilustroval J. Wenig.

Jest to povídka o rodině, hledající v Čechách svůj domov. Čtenář stopuje pouť našich cestovatelů, získává ve formě povídky všechny důležité vědomosti o své vlasti:

Knihy originální, jediné v naší literatuře!

Pravý poklad zábavy a poučení mládeži i dospělým!

I. díl, 392 str., 250 vyobr. za K 6.—, v pův. vazbě K 8.—, II. díl, 447 str., 215 vyobr. s mapou za K 7.—, v pův. vazbě K 9.—

U všech knihkupců.

Nakladatel **F. TOPIČ** knihkupec v Praze, Ferdinandova tř. 11.

Podobizna
neznámého
starce

(J. A. Komenský)
na křídovém papíře

výtisk po 20 hal.
poštou 25 hal.

Objednávky přijímá
SPRÁVA NOVINY,
jakož i každ. knihkupectví

K. M. Staňukovič:

Divoký admirál

(Dobré knížky č. 8.)

Poštou za 60 haléřů.
(Správa Noviny.)

Ilustrovaná Husova lidová
divokých čítáren doporčene
Společ. V. PŠORNA

**Pro veřejné
lidové čítárny**

Jan. a Knihovny, cena
K 30

Cena 6 hal. poštou 9 hal.

Při hran. adnich ob. dnay-

kech ex. ast. v. výhody

Dle zásad. ob. otos. s. sk. let

řizena v. č. en. v. řem. eb

divokých čítáren v. Čechách,

na Moravě a ve Slezsku.

Dostati. v. v. nardem kni-

hkupectví, jako v. v. Nakl-

adatelství „Pokrok“ v Pra-

ze II., Vaelavské nám. 13 n.

ve správě „Noviny“.

Milá paní tchýn

Prosím, abyste se k nám úplně co nejdříve stěhovala. Právě jsem přečetl přerokošnou v knížku „Paměti tchýniny“ od Šolců v Karlově radě bych, aby i u nás zavládlo tolik humorného a bodrého smíchu, který tryská z ní. Budou to nejveselejší svátky!

Uctivě zve Vás

Váš zeť Vejvara.

**Na skladě u všech knihkupců
Cena poštou 2.40 K.**

RUDOLFINUM.

V pondělí dne 6. prosince o 8. hod. v

VEČER SONAT

Konrad ANSORGE

PROGRAM: Liszt, Dante fantasia - Schuber
B-dur - Ansoerge, E-moll - Beethoven, Ron
G-dur a Sonata C-moll.

Vstupenky po 6, 4, 3 K, k stání po 2 a 1 K v c
chodě s hudebn. Em. Wetzlera, Ferdinand.

Lido Bio

Mavičková ul. 5.

Telefon 46

„VAN DOLA“. Fantastická
o 3 dějství
FALEŠNÁ ASTA NIELSEN
Veselohra o 3 dějství

*Koberce, záclony, linoleum,
přikrývky, nábytek kovový,
pánské župany, deštníky*

PRAHA II., Jindřišská ul. **Jan Stoupa**

RESERVOVÁNO PRO FIRMU

TOVÁRNA NA
OBUV VE ZLÍNĚ

FR. ŠTĚPÁNEK

MALOVÁNKY

ší zábava pro dívky. Sešit od 60 h výše má na skladě ve velkém výběru firma
S. ŠRÁMEK A SPOL.,
PRAHA II., JUNGMANNOVA 31. 52

ošívané přikrývky

plyš povlaky na přikrývky, dekor. podušky, celoblyšové pokrývky ve velkém výběru nabízí **jediná firma na přikrývky v Praze, Michalská ulice 1** (Železné dveře). Opravy přikrývek a zhotovených podušek rychle. Přikrývky s malými chybami vně a přikrývky pro loutky. **Stálá výstava.**

asité konzervy

jen prvotřídní zboží nabízí
ANTONÍN REHOŘÍK,
obchod lahůdkářský, 63
HA, HAVÍŘSKÁ ULICE ČÍSLO 3.

ožichy,

moderní col iery, rukávniky atd.,
ovné vesty a spodky pro vojiny doporučuje
NICE KOŽEŠNÍKŮ V PRAZE,
Velká Karlova ul. 11.

rsí a největší závod
ko - mechanický 3b

RNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

KADEMICKÁ KAVÁRNA OHUSLAVOVA V PRAZE

≡ doporučuje se ku hojně návštěvě. ≡

KNA, :: V HUMPOLCI. ::

plátěné zboží a modní látky pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
ky, se každému na požádání zašlou. —
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

C. K. PRIV.

PRVNÍ ČESKÁ
VZÁJEMNA POJIŠTOVNA

(zálož. n. 1827)

≡ SOUDRUŽNÝ ÚSTAV ≡
ČESKÁ VZÁJEMNA
ŽIVOTNI POJIŠTOVNA

VEŠKERÁ POJIŠTOVACÍ ODVĚTVÍ

TELEF. 65

PRAHA, SPALENÁ UL.

TELEF. 5094

Českomoravský úvěrní ústav

nároží Lazarské a Jungmannovy v Praze nároží Lazarské a Jungmannovy

přijímá **uklady** a povoluje **zápůjčky.**

Účty žirové, běžné, inkasso kuponu, revise slosovateľných cenných papírů a losů a veskerě peněžní obchody.

57

Bližší sděli ředitelství.

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRÁLOVÉ

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zašle zdarma Správa Noviny.

OPTIK C. K. OČNÍ KLINIKY M. RŮŽIČKA, PRAHA

Perlová 10, doporučuje své chvalně známé výrobky jako *brýle a skřípce* moderních tvarů, lorgnety, kukátka, binokle, kompas, rýsovadla, aneroidy atd. v hojném výběru za levné ceny.

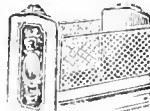
DĚTSKÉ ŽELEZNÉ POSTELE

za tovární ceny.

BRATRÍ NOVÁKOVÉ

PRAHA, I. pražská továrna na železný nábytek, POŘIČ 8, PE-TRSKÉ NÁM. 1. Cennik zdarma.

lí veškeré bankovní a
ní obchody a povov-
věry obchodní všeho
druhu.

klady na knížky.

v na účty běžné a ži-
le lhůty vřepovědňi.

BANKA PRO PRŮMYSL PIVOVARSKÝ

:: V PRAZE II., Havlíčkovo náměstí číslo 25. ::

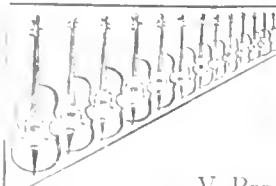
Telefony č. 758, 4886.

ODDĚLENÍ POJIŠTOVACÍ.

Daň důchodkovou hradí banka ze svého.

ODDĚLENÍ PRO ZBOŽÍ.

20

MISTR LANTNER

česky houslař, doporučuje na vanoce
HOUSLE, LOUTNY, MANDOLINY.
STRUNY JEMNE.

V Praze na Václavském náměstí **přes 50 let.**

»ORION

NOVOU

ORION

REPRESENTAČNÍ

PRODEJNU

otevřela

První česká akciová společnost továren na orientálské cukrovinky a čokoládu na Kr. Vinohradech (dříve A. Maršner)

v Praze, v Ovocné ulici 15.

Doporučuje bohatý výběr svých výrobků pro dobu míkulášskou a vánoční. Vkusné kolekce na vánoční stromek

»ORION«

od K 3.— výše.

»ORION«

:: Ústřední záložna :: učitelstva českoslov.

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vkklady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 5-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022. 43

Továrna
kapes. svítilen
„VEGA“

LEV VOHRÝZEK
PRAHA V., Břehova
ul. č. 48. Cenník
en překupníkům.

Lacinou a p
dobrou

KÁVA

rychle uvaří
z kostky

Sam

Kostka za 16 h st
3 šálků kávy černé
na 10 šálků kávy

Káva ta jest opravdu výbor

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORI

O B L E K CIVILNÍ I VOJENSK

zhotovuje

JAN HÁLA, krejčí, PRAHA
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

Neocenitelné pro vojíny v poli!

MUDRA FOUSTKY

ČAJ S CALABRIÍ.

TURECKÁ ČERNÁ KÁVA,

HOTOVÁ BÍLÁ KÁVA,

JSOU

UZNANÉ NEJLEPŠÍ VÝROBKY

CALABRIA TOVÁRNA POŽIVATIN

KROČEHLAVY U KLUKADNA

MUDra Foustky, Calal

i znané nejlepší, lihuprostý nápoj citror

ÚSTŘEDNÍ BANKA ČESKÝCH SPOŘITELEŇ

v Praze-II., Ovocná ulice, nároží Ferdinandovy tř.,
zúročí

vkklady na knížky, poklad. poukázky a běžné účty dle dohody.

Vydává 4% bankovní dluhopisy nadané sirotčí jistoto

Úřaduje se až na další ustanovení pouze dopoledne od 9. hodiny do půl 1 hodl

Provádí poukazy válečným zajatcům.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Telefon 1240.

VIKTOR DYK:

OTEVŘENÉ OKNO.

I.

Bylo to dusno, byla tesknice?
Otevřel's prudce okno světnice.
Nejsi tak sám, když s tebou noc.

Tu patře na věci a životy
ptal jsi se naivně noční temnoty,
věda, že nedá odpověď.

A vyhlížeje v nekonečnou dál
vzduch noci letní dychtivě jsi ssál,
zápasů lačný, lačný cest.

Přes vrch a dol, přes vrch a dol!
A opakoval's hrdě noci kol:
I to je krásné, nenalézt!

II.

A nyní zase noc a zase tma.
Zas jako tenkrát stojíš u okna,
po letech znova ptáš se teď.

A na věci zas patře, životy,
se mlčelivé tážeš temnoty,
věda, že nedá odpověď.

Poražen stokrát, cíle nespatriv,
zápasů nových dychtiv jako dřív,
cest, jež se těžce proklestí,

hlas stejné touhy chtěl bys slyšet kol.
A stejnou radost, stejný bol.
Bylo by krásné naléztí.

★

KAREL KÁLAL:

NA HRANICÍCH DVOU KRÁLOVSTVÍ.

Historický obrázek československý.*)

Nyní už málokdo ví, že v Hodoníně byl královský hrad. Stál na ostrově v řece Moravě. Dnes je

*) Velký kus českých dějin udál se na Slovensku. Vybral jsem a podám nevelkou knihou v úpravě belletristické. Začínám Hodonínem.

na jeho místě velká továrna tabáková a poslední jeho zdi byly sbořeny v létě 1915.

V zimě roku 1347 pozdržel se na hradě Hodonském Karel IV., když se vracel z Budína od krále uherského. Od dob Václava II., kdykoli český král přicházel do Hodonína, kastelán pozval na hrad kněze Petra; slul výbornou znalostí latiny, znal dějiny hradu Hodonského a věděl o mnohých zázracích po širém světě. Za Karlova pobytu bylo mu již hodně přes sedmdesát. Přišel s dobráckým úsměvem venkovana a prostě, ne obratně poklonil se králi tenkrát ještě mladému, sotva 31letému. Král pohlédl na svého hosta přívětivě; byl Petr stařeček kulovatý, tvář měl hladkou vyholenou a šedivý byl už jako holub. Byly to právě šediny jeho, splývající s temena až na ramena a dobrácký úsměv, jež králův přívětivý pohled upoutaly.

Kněz vypravoval, jak na druhé straně řeky, kdesi za Holičem, žil prostopášný zeman, po celém kraji pověstný obžerstvím a opilstvím. I Bohu se rouhal; když jednoho léta dal Bůh jen drobné a chrobalivé ovoce, rozpajedil se a házel je k nebi Bohu zpět volaje: «Sněž sí je sám!» V tom jej v životě zamorilo a za velké bolesti střeva z něho vvykldla. Potom žil ještě dvacet let, moha požívat jen trošku oslabené vody.

V Rakousích jedna bohatá měšťanka stále cosi v životě cítila. Uminila si tak dlouho se modlit, až se jí ulehčí. Chodila každodenně do kostela, dávala na svatě mše a když po desáté mši za ni obětované vyšla z kostela, kýchla silně a z úst vyklouzl jí — had. Ulehčilo se jí rázem a žila potom ještě dlouho a šťastně.

V Polsku žily dvě šlechtické rodiny ve velkém sporu. Měly soud. Nevinu jednoho z nich mohl dokázat svědek jediný — nebožtik biskup. Nevinný povzdech, soudci byli v rozpacích... V tom se otevřely dvěře, vstoupil důstojný biskup a tichým hlasem přednesl svědectví. Hned zase zmizel, aniž kdo věděl jak.

Když kněz vypravoval, jak za Těšinem napršelo množství rybiček a žabek, král jej přerušil požádav ho, aby pověděl zázrak z Hodonského hradu neb okolí. Kněz se trochu zarazil, neboť měl úmysl vypravovati postupně zázraky z krajin vzdálenějších a vzdálenějších, až by dospěl k moři, kdež se udály zázraky největší. Ale po vůli králově ihned ustal. «V našem kraji jde všecko svou cestou, tu

se neudálo zázraků,« odpověděl kněz. »Jednou jedinkrát se mi zdálo, že se voda naší řeky zastavila, právě před tímto hradem, to tenkrát« — pohledl významně na krále —, »když zemřel Jeho Milost král Václav II. — Bůh mu dej věčnou slávu. Když přišla z Prahy zpráva, že milostivý Bůh krále našeho k sobě povolati ráčil...«

Poznal-liš krále Václava, děda mého, byl-li kdy na tomto hradě?« přerušil opět král vypravování starcovo.

Ó, dobře, Král. Milosti, velmi dobře jsem ho znal, tady jsem ho poznal, tu seděl, kde ty sedět ráčíš.«

Král to rád uslyšel. »Vypravuj mi o něm, vim tak málo o svém dědu; ještě lépe bude, když povíš od začátku, jak se předci moji Přemyslovci na tento hrad, na samy hranice království, dostali.«

Kněze potěšilo, že muže králi posloužit. Pokýval dobracký hlavou a vypravoval: »To bylo tak: Král Přemysl Otakar I. získal hrad Hodonin záměnou a daroval jej druhé své manželce Konstancii. Ona byla Uherka, sestra krále Ondřeje II., a tak královský manžel její daroval jí hrad v sousedství její vlasti. Vypravuje se, že si často vycházela na věž a vyhlédala v tu stranu uherskou a že také za řeku ráda vyjížděla. Král jí daroval věnem a po případě za sídlo vdovské také Breclavu, Bzenec, Kunovice, Přibyslavice na Jihlavsku a Budějovice...«

Mladému králi těla pružného zachtělo se také vystoupit na věž a rozhlédnouti se.

Vystupme na věž, otče milý, a rozhlédněme se, jako se Konstancie rozhlížela.«

Král vystoupil hbitě a teprv za chvíli udýchán přišel kněz Petr. S věže viděli hned naproti za řekou hrad Holič a město nad ním a kousek od Holiče k severu hrad Skalici a město pod ním. Kol dokola snih a led. Pod nohama viděli se tři strany Moravu, již kryl třípytný led, také za řekou, na straně k Holiči, leskla se ledová jezera, rozlita to voda po lukách.

Já tu vojnu viděl, odtud jsem se na ni díval, řekl stařec tak trochu sebevědomě.

Kterou?

Tu, co měl milostivý otec tvůj s Matoušem, tam na Trenčíně vládnoucím,« odpověděl kněz ve stranu Trenčína ukazuje.

I to mi povíš, ale nejráději bych slyšel, co víš o dědovi Václavu II. — Tobě je zima, jsi stár, sejďeme dolů do tepla.»

Sešli s věže dolů, opět do velké klenuté síně do břeh vytopené.

Tady to bylo, v této památné síni,« začal Petr o Václavu II. »Já byl mlád, tvůj věk jsem měl, milostivý králi, herko bylo palčivé, v červenci to bylo roku 1301. Tu seděl děd tvůj, kde sedíš ty, milostivý králi. Byl slabý, bledý a kašlal — pořád ho vidím...«

Česku mi vypravuj o mém dědovi, tak mi to bude milejší.«

Přišlo vzácné poselstvo uherské. Matouš, župan trenčanský a palatín severních Uher, přišel jakožto zástupce světský, a Jan, arcibiskup Koločský a říšský kancléř, jakožto zástupce duchovní. Panstva znamenitého byla síň plna, já stál po přání milostivého krále při družině české...«

»Proč tě povolal děd můj?«

Slyšel, že mluvím dobře latinsky, abych posloužil, kdyby bylo potřeba — však víš, že v každém království latinu jinak vyslovují.«

»Ano, rozumím.«

»Vedle milostivého krále, tady na tom místě, seděl syn jeho Václav, mládeneček spanilý, 12letý; výstroj uherských pánu velmi jej zajímal, více se po nich než českých rozhlížel. Hlavní slovo měl Matouš Čák, za ním arcibiskup. Oba prosili našeho krále, aby přijal korunu svatoštěpánskou. Nám všem zazářily oči...«

Kněz na okamženi ustal, dojmem zkrátil se mu dech; králova zvědavost vzrostla.

»Co dále?«

»Milostivý král neodpověděl, nýbrž podal Matoušovi, arcibiskupovi a celému vzácnému poselstvu drahocenné dary a vřídě s každým porozprávěl. Nastalo překvapení veliké, když konečně král, usedáv na trůn, odpověděl, že koruny uherské na svou hlavu postavití nehodlá, jsa obtížen již korunou českou a polskou. Položiv ruku na hlavu svého syna řekl: »Hle, toť váš král, chcete-li.« Všecko shromáždění upřelo zrak na 12letého krále. První Matouš, druhý pan arcibiskup přistoupili ke královi a lichotivě kývali hlavou, že ano, že jej přijímají za krále uherského. Všickni jsme tajili dech...«

Ano, to byla historická chvíle, moc Přemyslovců dostoupila vrcholu. A to se událo zde, v této síni...« Král Karel IV. rozhlédl se po stěnách i stropu velkého románského sálu. »Pokračuj.«

Za některý den vyšli z tohoto hradu královi Václav s družinou uherskou a stejně skvělou družinou českou i s vojskem mohutným k Holiči a dále k Senici a Trnavě, obchodní to cestou k Budínu.

Znám ji; touž cestou jsem dospěl na tento hrad netuše, že tudy kráčel kdysi strýc můj Václav.«

I děd Vaší Milosti, král Václav II., neboť za tři roky táhl, v Hodoníně se zotaviv, se silným vojskem pro syna svého do Budína.

Vim, strýc Václav se na truně uherském neudržel.»

Ano, Matouš ho opustil; král Václav dal Matoušovi královský hrad Trenčín v dědičný majetek a s ním celou Trenčanskou stolicí (1302), ale Matouš už za rok zrušil slib a přidal se ke Karlu Robertovi.»

Knězi Petrovi se té chvíle zrak rozzářil. »Já viděl. Vaše Milosti...«

Nuž?

Svatoštěpánskou korunu.»

Mluv, otče.«

Král Václav II. musil se probíjet vojskem Matoušovým i vojskem Karla Roberta do Budína i zpět až do Holiče. Teprve zde v Hodoníně si oddechl on i syn jeho. A tu v klidu, opět v této síni, vyňali uherskou královskou korunu i ostatní korunovační klenoty, jež vzali s sebou z Budína a tady je uvidět bylo dopřáno i očím mým. Celý potom rok byly ukryty v Praze. V Ostřihomě — pokračoval tichým hlasem — král Václav II. kázal si otevřít kostel, zmocnil se pokladnice a vyňal z ní listiny i zlaté klenoty.«

Kněz, jakož byl prve zrak vyjasnil, nyní náhle zesmutněl. »Jeho Milost král Václav II. byl tenkrát bledý, těžce dýchal a kašlal velmi; bylo mu tenkrát 33 let, ale shrbený byl a vysilený jako stařec. Bylo léto a od západu blížila se bouře; král se jí děsil a ukryl se ve skřini vzav do ní i jakous relikvii. Nebudíž pohoršena milost tvá — kočky nesměl uvidět, já sám na to pamatoval, aby před jeho příchodem všecky ve hradě byly pohubeny.«

»To mne zajímá — všecko mne o mých předcích zajímá,« usmál se král.

»Po roce potom zemřel; v Hodoníně byl zármutek veliký, já v žalu běžel k řece se vyplakat a zdálo se mi, už jsem řekl....«

»Ano, ano, že se voda zastavila... Viš-li o tom, že děd můj neuměl číst a psát?«

»Neuměl, ale latinsky mluvil plynně.«

»Vždy rád o něm slyším, bylť otcem matky mé — té jsi neznal?« otázal se dychtivě král.

»Bůh mi té milosti nedopřál, nebylať nikdy na Hodonském hradě; ale otce tvého jsem znal, ten tu byl dvakrát.«

»Napověďel's již, nuž vypravuj.«

Právě se přihlásilo o slyšení poselstvo měšťanů brněnských. Kněz Petr, vyslechnuv to, měl se k odchodu. »Hned zase přijď,« řekl král; zotavuji se, kdykoli slyším o svých předcích — ty pěkně vypravuješ, pěkně česky.«

Král prodléval dlouho v cizině a v mužném věku cítil, že mu chybí mnoho známostí z vlasti, kteréž dává mluví — klidně a srdečně vypravování matčino mu chybělo zvláště, odtrhlíť ho od matky v útlém mládí a než se navrátil, matka mu zemřela.

»Matky jsem málo užil,« začal král česky, když brněnsí měšťané, německy mluvící, odešli a když se kněz Petr zase navrátil; »proto rád poslouchám hovor srdečný, rodinný — dost mám státnických řečí s různými poselstvy. Vypravuj, co viš o mém otci.«

Král povstav zvolna a tiše se před knězem procházel a hladě dlaní dlan' pozorně poslouchal.

»Matouš Čák tak najednou časně z jara vpadl k nám, bylo to roku 1315. Snadno si podrobil posádku našeho hradu a své lidi tu usadil. A tak si podmanil i Strážnici, Veselí a Uher. Brod, hrady, města i kraj.**) Ale panoval tu nakrátko. V létě roku 1315...«

»To já ještě nežil,« vmísil se král.

»Však otec tvůj, milostivý králi, byl tenkrát ještě mlád, sotva 19 let mu bylo. Vojsko české vedl nejvyšší maršálek pan Jindřich z Lipého.«

»Nejmocnější pán český, dobrý rádce mého otce; já ho nepoznal, ale v Čechách ho dosud vzpomínají.«

»Ten dobyl hradu po hradu, naposled Hodonína. Česká vojska bylo celé obrněné, pěší i jízdní, ještě i hlavy měli v železných lebkách. Na hradě našem byl oddech a z něho vypadlo české vojsko do Uher, na Holič, hrad i město. Naši učinili několi-

*) Palacký praví: »Některé pomezí zámky« a jmenuje výslovně Veselí, hrad pevný na ostrově v řece Moravě sev. od Strážnice.

kery útok na hrad, ale beze zdaru. Král sedě na koni boj sledoval a velmi se boršil. Lid pozíral z dálky, já s hradní věže. Češi, nemohouce dobýt hradu, jali se podkopávat hradby kol města, aby se tudy dostali dovnitř. Zpozorovavše to obležení pustili na ně umělými prukopy vodu a mnoho jich zatopili. V tom náhle přispěl na pomoc sám Matouš s vojskem silným a vycvičeným. To se vyfítilo se všech stran na Čechy s prudkostí překvapující a křikem ohlušujícím...«

Ah, to je starý způsob asiatský.«

»Až sem byl slyšen řev děsný; ja poslouchal a trnul a nad vojskem viděl jsem mrak — to byly šípy a oštěpy. Mnozí oděnci i jízdní, vyděšení řevem a prudkostí útoku, dali se na útek a zastavem a rozrážel je jako pavučinu, neboť šípy a meče uherské odrážely se od brnění vojáku českých. Vojsko Matoušovo dalo se na útek. Sestoupil jsem s věže — tenkrát jsem měl ještě mladé nohy — a s lidem tlačil se za vítězným vojskem. Holič, hrad i město, padl do rukou českých. Ale král se přece dál neodhodlal. Bylť kraj náš napřed Matoušem, hned potom vojskem českým vypleněn, tak že potrava byla dovážena až z Brna. Za takové nesnáze přišlo králi vhod, že Matouš skrze posla prosil za mir. Každá strana vyvolila si po čtyřech opravcích;*) všemkami míru Matouš vzdal se hradu moravských, ale i Holič a Branč připadly králi Janovi...**)

Král si zase usedl. A tak i na pudě uherské byl kus českého panství. Už potom otce mého nikdy neviděls?

Uviděl, uviděl, milostivý králi, odpověděl kněz s libým usměvem, a bylo mi dopřáno s ním i promluvit. Pobyl tu na hradě r. 1323 a kastelán pozval i mne, jakož činil za krále Václava II. blahé paměti.

Což byl opět s Matoušem boj?«

Nikoli boj, mir byl smluven na hradě našem. Právě jsme česali ovoce, bylo ho množství. Milostivý král Jan přijel do Hodonína, uherský král Karel Robert a vévodové rakouští do Holiče...«

Ten byl přec otcův.«

Však na jeho pozvání dostavili se do Holiče, na panství české, aby smírnou ukázali mysl. Uherský král prostředkoval a docílil úplného smíření krále Jana s vévody rakouskými. Ti vrátili králi našemu Znojmo a Podivín, odřekli se nároků na království české a zavázali se ke dluhu 9000 hřiven stříbra za škody na Moravě spáchané. Požehnání poslo z míru hodonsko-holičského: přestaly pleny, zhářství a vraždy od Rakušáků, požehnání, pravím — hrdý je hrad tento na mir tak šťastný. Ovšem — povzdech' kněz —

*) Rozsudí, z jejichž rozhodnutí nebylo odvolání.

**) Branč, proslulý hrad, několik hodin za Holičem; soudím, že Janovi připadl v tomto míru, jako odškodnění, že Matouš neprávem užíval několik hradů moravských.

mir netrval dlouho,» dopověděl král.

Ano, sotva pět let.»

A jak jsme ztratili Holič a Branč?»

Král Jan se jich po 17 letech vzdal, vlastně zplnomocnění páni čeští, ve Vídni to bylo roku 1332.»

Uz jeho tělo tli,» řekl král smutně.

Bůh buď milostiv duši jeho,» dodal kněz.

Král, málo předlokti obnaživ, ukázal knězi jizvu po raně, jedné z několika u Cresy utrpených.

Trináct let uplynulo, než zase císař a král Karel IV. přišel do Hodonína. V máji roku 1360 ubíral se tudy do Trnavy, aby umluvil přátelské spojení s uherským králem Ludvíkem. V Hodoníně si pohovl den a noc. Kněze Petra, milého vypravovatele zázraku a dějin hradu Hodonského, nebylo už mezi živými. Ale král, vystoupiv za slunného rána na věž, na šedovlasého stařečka si vzpomněl. »Pěkně vypravoval, česky i latinsky; byl srdečný, bez přetvářky, před králem se neplazil — takové lidi mám rád.« Tak se vyslovil král o knězi Petru a pozeptal se, zda lehce umíral a jaká po něm zůstala památka.

Přes mosty hodonské ubíral se s velkým komonstvem k Holiči, zraky upíraje ke hradu, o nějž bojoval otec jeho, a když putoval k Senici, hleděl upřeně na Branč, hrdý hrad na vysokém kopci, také druhdy panství krále Jana. —

A ještě jednou zavítal král Karel IV. do Hodonína, to v říjnu 1372. Sešel se tu s Ludvíkem Velikým.^{*)} Karel se té doby domáhal markrabství Braniborského a v Hodoníně žádal Ludvíka, aby snaze jeho nepřekážel. To už po druhé se jednalo v Hodoníně o rozšíření moci králů českých.

Byl jasný, slunný podzim, králové vyjeli si do hradu Holiče; Karel IV. obnovil tu vzpomínky na svého otce, na Matouše i na milého vypravovatele — kněze Petra.

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XVIII. ZAČÁTKY V BENTOTĚ.

Mladý Singhalec Silva tedy, syn zámožného otce, mluvil stále a stále s opovržením o chudých lidech. Jelikož jsme jeho názory považovali za mladé, nezdravé a svrchované zvrácené, těžili jsme z jeho řeči jenom to, abychom se při příležitosti zdokonalovali v jazyku anglickém.

Za řeči přišli jsme až k velkému zděnému domu, u kterého nám řekl, že nás jeho otec zve na návštěvu. Vstoupili jsme dveřmi ze železných mříží na pískovanou zahradní cestu, vedoucí ke schodišti většího bangala (domu). Tam seděl na terase v leňošce osmáhlý, vousy zarostlý Singhalec, otec mladého Silvy. Před ním na zemi klečeli tři muži, ponížene sklonění, tak že až

^{*)} Palacký praví: Na hranicích obou říší.»

hlavou země se dotýkali. Dle jejich zevnějšku (byli takřka naří) soudili jsme, že jsou to chudí lidé »ló kóst«, jak je Silva nazýval.

Když nás starý pán spatřil, povstal z leňošky a kopnul do každého z těch mužů, načež oni rychle se odstranili. Byl to hnusný obraz otroctví. Neznajíce poměrů, nedovedli jsme si takové věci s počátku vysvětlit. Po tomto krátkém obřadu vítal nás bohatý Singhalec velice blahosklonně do svého domu. Na všechny otázky odpovídali jsme, pokud nám znalost jazyka anglického dovolovala. Konečně došla řeč na dům, jehož k obývání potřebujeme. Cestou viděli jsme jedno neobydlené stavení, které se nám líbilo. Starý Silva naznačil, že jest to jeho majetek a že těšilo by ho, kdybychom se v jeho domě usídlili. Jsme Evropané, náležíme tudíž k nejlepší třídě lidí a jsme samozřejmě bohatí. V tom domnění jsme ho nechali, ale neopomenuli jsme mu vysvětlit, že cestujeme takřka bez peněz. On to považoval za nějaký sport, který si mohou dovolit zámožní Evropané. Celé obci bohatých i chudých — bohužel — musili jsme nechat tento názor, neboť kdyby poznali skutečnou pravdu, byli bychom ztraceni.

Tak bylo sjednáno nájemné z domu na obnos zcela libovolný.

Přiblížilo se poledne a bylo prostřeno na stole s pozváním, abychom zůstali na oběd. Starý Silva, řídicí učitel na domorodé škole, s vyučovacím jazykem anglickým, vysvětlil nám, jakým způsobem jedí domorodci a upozorňoval nás na nezvyklé chutí jídla. Právil, že tady v našich krajinách neuzívá se při jídle evropských příborů, nýbrž že se jí holýma rukama, »ale my,« to řekl s důrazem, »jíme na talířích, vidličkou a nožem.«

Lhal, já viděl jeho manželku, kterak v jedné zadní místnosti na zemi míchá vařenou rýži v misce a jen bož holýma rukama ji do úst podává.

Na stůl byly podány dvě misky vařené rýže ve vodě, jedna sněhově bílá, drobného zrna, druhá velkozrná, jakoby špinavá. Okolo mis asi deset talířků naplněno bylo různobarevnými omáčkami, dušenou zeleninou nebo kousky masa.

»To je rajs end kary« (rýže a kary), povídá Singhalec, a vyzval nás, abychom si nabrali rýže na talíř. Sám k hromádce své rýže nabral z jedné misky jako šafrán žlutého kary a promísil tím rýži vidličkou a lžicí.

Viděl jsem, že mu ty nástroje působí velkou obtíž, neboť mu z ruky vypadla těžká vidlička a urazila kus jeho talíře. Ačkoliv

bylo tak zřejmé, že s tím neumi zacházet, tvářili jsme se, jako bychom neviděli jeho rozpaků a následovali jsme jeho příkladu v míchání rýže a kary. Byli jsme při chuti a brali si k jeho radosti značnou porci. Sotva jsem však pozřel lžici toho vábného zabarvení, ucítil jsem nesmírnou palčivost, jako by mi v ústech hořelo. Podíval jsem se na svého spolucestovatele a ten se právě zakuckal, že mu až slzy z očí vytryskly. Také já při druhé lžici už ronil jsem slzy, tak že jsme při tom obědě vypadali jako při funuse. Ačkoliv jídlo bylo zcela vlažné, sykali jsme, jako bychom byli pozřeli celý kus potravy a stále jsme kuckali. Z úst div nám nešlehaly plameny.

Asi při páté lžici musil jsem s pravdou ven a prohlásil jsem, že se vzdávám.

Zatím starý Singhalec, kterému velice chutnalo, ač těžce zápasil stále s vidličkou, ohlásil, že nám ukáže, jak jedí domorodci. Odložil příbor a prsty míchal a podával rýži s kary do úst. K příboru se již po celý oběd nevrátil. Když viděl, jak je mi po tom jídle úzko, poznamenal, že je to dobré pro prsa a abych si vzal jinou rýži s druhým kary.

Naplnil jsem si tentokráte talíř jen nepatrnou dávkou rýže a promíchal to druhým lektvarem, červeným jako cinobr. To prý je zdravé pro kosti. Avšak já necítil žádné jiné chuti, než stejnou palčivost koření, že mi až žilky ve spáncích nabíhaly. Potom jsem musil okusit ještě těch ostatních bází, z nichž každá svědčila některé jiné součásti těla. Posiliv takto celé tělo, byl jsem na umření a až do večera hořelo mi v ústech. Ani šálek trpkého, do hořka uvařeného čaje nepomohl, ani několikanásobné vyplachování úst vodou, jak všichni po obědě činí. Ale prohlásili jsme, že je to kuchyň znamenitá.

Na konci přinesl nám starý Silva ještě sklenku ereku (domorodá whisky) vlastní výroby, silné kořalky, připravované z kokosových ořechů.

Starý Silva byl majitelem všech kokosových palem ve zdejší vesnici a okolí rostoucích a z velkovýroby této kořalky zbohatl, jak jsme později poznali. Při obědě jeví se bohatství tím, že podá se na stůl mnoho misek s kary, každá jiného zbarvení i chuti, kterou s počátku nemohli jsme pro přílišnou palčivost rozeznávat. Při velkých hostinách, na př. svatebních, bývá prý až sta rozmanitých kary servírováno. I nejchudší třída lidí připravuje k rýži alespoň tři druhy kary, neboť příprava ze zeleniny a všeho druhu kombinovaných koření je pralatiná. Domorodci pořídí oběd pro osobu

asi za našich deset halérů, neboť i rýže jest velice levná, a většina domorodců má rýži z vlastního pole. Chudší třída Singhalézů užívá místo talířů velikých zelených banánových listů, jen bohatší občané talířů. (U Hindu jí se na listech i u většiny vysokých a bohatých tříd lidí.) Singhalézové, vynášení vesměs budhistického, pokukují po Evropanech a jejich přáním by bylo provdat nebo oženit svou dceru i syna za Evropany. V několika dnech přijely dvě dcery z Kolomba demu a byly nám představeny. Mladý i starý Silva nám vykládali, že dostanou velké věno. Vychloubat se bohatstvím bylo u něho na denním pořádku, kdežto o rybářích a chudých lidech vůbec mluvili všichni členové rodiny jeho s opovržením jako o svých poddaných, kteří jim musejí různé služby konati za to, že mají stavenička pod jejich kokosovými stromy. Kdykoliv jsme přišli k Silvum, vždy tam před starým poníženež klečelo, s hlavou až k zemi ohnutých několik chudých lidí, kterým on uděloval úsečné rozkazy. Ale i před tím Silvovic klukem lidé padali na kolena a on do nich kopal. Jednou dokonce vrhl se na jednoho starce, chytil jej za vlasy a smýkal s ním; potom, povyskočiv si vždycky — tloukl jej zařatou pěstí hrozně do obličej. Starce trpělivě snášel bolest a příkoří. Není třeba podotýkati, že jsme v duchu nenáviděli rodinu Silvu a že byli stejně špatně zapsáni také u všech tamějších chudých lidí.

Leč i spravedlivost boží se dostavila. Jedenkrátě časně z rána slyšeli jsme z našeho demku, který stál nedaleko, hrozný křik a nárek. Starý Silva, který právě zle zacházel se svými poddanými, byl náhle raněn mrtvici, ztratil řeč a celé tělo ochrnulo. Žena i děti žalostně běhaly, lamentovaly a bez ustání křičely: „A jó, a jó, a jó. V krátké době roznesla se zpráva po celé vesnici a přicházeli lidé všech kast, aby také nařikali, volající: A jó, a jó, a jó, ale bylo na nich vidět, jak svůj žal přetvařují.

★

Z NEMECKÉ LYRIKY.

KARL BULCKE:

NOC NA POLI.

Na pole rosa snášela se,
a nocí vlhko a chlad vál;
já domovinou jsem se zase
a jejím divným světlem bral.

Hlas jelena zněl z velké dáli,
jak přičarován stanul jsem:
horoucně hvězdy s výše plály
na ubohou tu, mrtvou zem.

★

AD. BARTELS:

VEČERNÍ NÁLADA.

Již jasný pruh je na západě jen —
a bledne těž a večer je tu zase.
Já odkládám své péro unaven
a snivě zrak muj v třídu upírá se.

Zár žlutavá plá na ulici tam,
kde davy lidu o překot se valí.
Mně zdá se, že jsem zůstal doma sám,
že celý svět šel za radostí v dáli.

Jak prehal by mi svět, se teď mi zdá
a poslední noc hrozná blízko byla —
kdy vše se chví a klesá, rozpadá —
a samotna mne doma překvapila.

★

THEODOR HEROLD:

MOTÝL.

Jen jedna svíce plála v komnatě;
a vuně bezu oknem přicházela —
já ovijeje kol tvé šije paž
na víčka klad ti políbení vřelá.

Tu velký motýl plaše zbloudil sem,
na hedváb divanu se snesl s výše;
a stále lezlo černé zvíře blíž:
po bělostném tvém šatě vzhůru, tiše.

Ztichla jsi... V spuštěném tvém vlase mdlé
paprsky světla splétaly se v změtí;
tvůj dech byl těžký, bledost smrtelná
se lila čelem; ruce chvěly se ti.

Zříš toho motýla, jak leze blíž,
jak jeho velké černé oči svítí,
jak protahuje chtějí sosák svůj?
Ó miláčku, nás chtějí odloučiti.»

A štkajíc vrhla's se mi na prsa,
v pravdě jak děcko, po matee jež baží.
A světlo zhaslo; kolem tmavá noc —
ty pevně sevřela's mne svoji paží...

Přeložil O. G. Franzl.

★

DUŠIČKY.

Bylo to něco jako poslední, veselá a hravá vlnka života, ten nápis třaslavou rukou dítěte na hřbitovni zdi: »— — chodí za Alešovou«. Dva kroky dále zela brána a čekalo veliké mlčení mrtvých.

Žlutá světélka mrkající v mlze, návštěvníci jako šeré stíny se vnořující a znovu pohlcovaní vlhkým přítímím, věnce neznámou rukou položené na hroby básníků.

A v odlehleém koutě pláč matky. Pláč třetího roku nad jednoročním hošíkem. Jediný rok láska klíčila a usmívala se, tři roky již pláče, ale hošík neodumírá. Vyrůstá před zrakem matčiny duše, jaký mohl být dnes, jaký zítra. On: Jeníček Zákonův. V odlehleém koutě pláč matky, je-

diný netlumený zvuk hřbitova. Ale já si myslím: jak nekonečně mnoho záleží na pohledu! Kterak téměř všecko záleží na něm!

Udělalí jsme svátek smrti ze svátku mrtvých. Viděl jsem svátek Dušiček na dalekém severu, jejichž den bývá uprostřed léta a v nichž zelené břízy šumivají nad hlavami návštěvníků. A návštěvníci neslze, ale usedli na hrobech a hovořili spolu klidnými hlasy, jako by prostě jen chtěli říci mrtvému: »Slyšíš, my jsme zde také i dnes! Tvoje ruce už nikdy se nám naproti nezvednou a oční důlky jsou prázdné v lebce tvé hlavy. Ale my jsme zde také i dnes, a jsi duševně s námi, ty, náš milý, náš milý, náš milý.«

Viděl jsem svátek Dušiček na dalekém severu, který byl světlý letním sluncem naplněn šuměním bříz jakoby věčným přílivem. Nerozuměl jsem mu. Ale vycházejce potkal jsem pohřební průvod: Čtyřspřeží běloušu v bílém pohřebním voze vezlo bílou rakev, bíle oděni sluhové házeli čerstvé jedlové větvičky po celé cestě před rakví.

To byla nejhlubší a nejtěšnější slova o smrti, jež jsem kdy slyšel, tento sněžně bílý pohřební průvod na severu. A když již zašel za hřbitovni bránu, zdálo se mi, že se rozšuměly břízy biblickým veršem: — Pohlčena je smrt ve vítězství!

— Pohlčena je ve vítězství! šelestila tráva na hrobech, tráva ne tvrdší než pohlazení mateřské ruky. — Ve vítězství! zpívali ozvěnu ptáci.

— — Proč jsme udělali svátek smrti ze svátku mrtvých? — —

J. P.

LADISLAV QUIS.

VI.

Je tedy Quis po pětaticeti letech zase v Praze. Ujímá se spisů Nerudových: sám uspořádal II. řadu jejich, a potom radí a pomáhá Herrmannovi při novém vydání řady I. a doufá, že »dle možnosti a příležitosti vydá vše ostatní, najde-li se nakladatel«, (z listu 20. června 1909). Nakladatel se našel — firma F. Topič samozřejmě cítila, že jím nemůže být nikdo jiný než ona, a Quis dává se s chutí do práce. Třídí materiál, hledá pro hotové svazky nerudovské tituly — tu:

Z listu 7. července 1910: »Po celý prosinec týrala mne neuralgie v pravé tváři (trojklanný nerv) a hned po vánočních svátcích, 28. prosince, ranila mne mrtvice, jež ochromila mi pravou stranu. Tři neděle proležel jsem jak zabítý neschopen jsa nej-

menšího hnutí. Pak zvolna jsem vstával z toho hrozného hrobu. Učil jsem se chůzi jak dítě — a psát jsem ovšem nemohl. To jde dosud z tuha. Nyní již as po pět dní vycházím do sousedních parků. Lepší se to tedy. — Jsem opuštěn. Páni bratři na mne většinou zapomněli. — Ale již zase, když ještě nic jiného, obstarávám si korektury Nerudy. Rukopis mám na štěstí již všecek pohromadě. A tak doufám, že dílo dokončím, neb že je aspoň bude moci obstaratí někdo jiný. Vždyť by měl již jen korektury. Než dokud bude ve mně dech, pracovat neustanu.

Z listu 22. května 1911: Odevzdal jsem tyto dny »Unii« poslední část rukopisu VIII. svazku Nerudy. Svazek ten věnován umění výtvarnému a poněkud i hudbě. Dal mi ovšem trochu více námahy než ty ostatní. Vždyť jsem v malířství a p. přece jen laikem, a bylo třeba pro širší obecnost hromady biografických a jiných poznámek. Nu, díky bohu, již i ty odbyty. Myslím, že svazek ten — když nemáme dosud nic o našem malířství a jeho vývoji, co by podávalo jeho jasný obraz — bude i v tomto ohledu zajímavý, ba důležitý, třeba že nebude v souhlasu s Nerudovými všemi náhledy a názorem na výtvarné umění. Ale vyličen tu zajisté poctivě a dle pravdy z vlastního pozorování jeho vývoj v letech šedesátých až osmdesátých. —

I mne trapně dojalo, co Zeyer napsal o Nerudovi, tím více, že z vlastního pozorování jsem viděl, jak zcela jinak se Zeyer choval, když se s Nerudou někde sešel. Úšklebek ten týká se článku, jež jsem později v Lumíru republikoval v stati *Od kosmopolitismu k nacionalismu*. Za toto opět uveřejnění mi Vrchlický řekl nebo napsal — nepamatuji se již — že jsem toho mohl nechat. Tak ještě po více jak desetiletí ho mrzel.

Z listopadu 10. dubna 1911: Píši vám skličěn recidivou chřipky, která mne trápila již v únoru a březnu. To při vyčerpání mých životních sil následkem mrtvice taková choroba tíží dvojnásobně. — Žádaný životopis Nerudův, ač mám mnoho materiálu, psát již nehodlám, není sil.

Z listu 13. srpna 1911: »Ale i kdyby nikdo z vrstevníků práci mou (vydání Nerudových spisů) neužal — a já věnoval jí svůj čas po desetiletí a bohužel též své zdraví — přece bych pracoval a budu pracovat dál, pokud stačí síly — a život. Zatím jsem dokončil jakž takž kritické spisy Nerudovy a ty dva svazky jeho belletrie. — Ostatní svazky, a bude jich ještě 16, pořádá již p. Rožek, který se ovšem o tom

uspořádání se mnou radil a radi. Ale do detailu — kromě snad při paralipomenech veršů, jež budou otištěny až ke konci — se již nepouštím. Soudím, že p. Rožek věc zcela dobře provede. Já sám mám do posledního svazku napsati životopis Nerudův. Jak jsem však minule řekl, nezdá se mi, že bych mohl a že by věc vůbec dnes byla možná. Vidíme to hned z nejnovějšího rozšlapování poměru Nerudova k Světlé, při čemž — budiz mimochodem řečeno — zase tuze špatně pochodil. Každou chvíli se mu něco přidává nebo ubírá tak, že posléze bude z něho hotová karikatura. Ted tuším Arne Novák nebo kdo, udělal z něho v *Národ*. Listech Rollu! Myslím, že by právě v této věci mohl a měl promluvit Heyduk závažné slovo. On byl v těch letech jeho přítelem nejdůvěrnějším, jeho nerozlučným společníkem. — Světlá ve svých listech k sestře — tak jako ve svých románech — idealisuje. (Nechci užít zde jiného výrazu; mužet se idealisovat též negativně). A Neruda zase větší hříchy na sebe uvaluje, než jaké spáchal. Jak řečeno, zde musí promluvit Heyduk, jest to jeho povinností objeviti pravdu.

Z listu 28. října 1912: Sám jsem stále churav a veškeré práce neschopen, k tomu nyní ještě mi oslábl zrak i sluch. . .

Z listu 20. února 1913: Doufám, že jste nyní již úplně zdrav, přece však mi bude milo, zvím-li od vás samého o tom jistotu. Ztratil jsem před více jak třemi roky zdraví, jehož již nikdy nenabudu, znám cenu jeho a proto toužebně přejí příteli mně tak milému, by se mu opět úplně těšil, by našel opět radost ze života a i tím plnou ehuť a sílu ku tvoření. Ani mi neuvěříte, jak mne skličovaly ty rány, jež stihly asi od roku naší literární obec. V pátek pochovali jsme poslední obět, přítele Šimáčka. Muž tak mladý a ještě v plné tvůrčí síle. Není pravda, že — jak píše Arne Novák v *Nár. Listech* — své dílo již dokončil, že je ještě za živa uzavřel.

Přípozdívá se . . . Májová generace, až na Heyduka, úplně vymřela; družina Ruchu, až snad na Golla a na mne, už také odešla a co zbývá tu ještě z vrstevníků Vrchlického? Tak se dívám smutně na to, já stařec, blížící se pomalu sedmdesátce. . .

A prvního září 1913 odešel též. Pracovník tichý, člověk poctivý, přítel příkladný. — by —

*

V 8. čísle *Noviny* je uveřejněn dopis L. Quise Macharoví ze 4. listopadu 1904: Quis mi v něm vytýká literární nepoctivost (otázkou: Je to literární poctivost?). — L. Quis vydal 1903 *Korrespondenci Karla Havlíčka*. Obíral jsem se stu-

diem K. Havlička a to co možná z pramenu samých. O Quisově vydání Korrespondence Havličkovy jsem napsal dvě kritiky: v Listech Filolog. XXXI. (1904), str. 148 n., a v Naši Době XI. (1904), 384 n. Kritiky nejsou příznivé, ač uznávám přednosti, jež zasluhují chvaly. Z mých výtek, píše Quis Macharovi, dotýkají prý se co nejpalcivější jeho cti jako spisovatele dvě věci: 1. že listy Havličkovy nesbiral systematicky, že se obmezil jen na to, co bylo v Museu; 2. že neotiskl všeho, co bylo v Museu. Přehlížím prý a zamlčuji, že dopisy osob, jejichž listy k Havličkoví jsou uloženy v Museu, Quis podle předmluvy zamyšlel otisknouti v II. dílu, dosud nevyšlém. Quis mou kritiku v Listech Filologických četl povrchně a odtud dělá pak výtky mně. Správně je, že vydavatelí vytýkám nesystematické sbírání; nešel po všech nitkách literární historického badání. Uvádím pro své tvrzení důkaz. V. Zelený ve studii *Ze života K. Havlička v Osvětě 1872*, 756 n. mluví o vzájemných dopisech Havličkových a Poláka Skarszewského, pro mládí Havličkovo důležitých — on sám z nich čerpal; Quis však o nich nedělá ani zmínky; patrně po nich vůbec nepátral. Nikde jsem netvrdil, že se Quis obmezil jen na to, co je uloženo v Museu; naopak připomínám výslovně, že v každém sešitě (Korrespondence vycházela po sešitech) opětoval prosbu, aby mu soukromí majitelé zapůjčovali listy Havličkových, že některé nově příspěvky uvádí vzadu na str. 862; ale to že zdaleka nevystihuje zásobu celé.

Avšak ani pozůstalosti Havličkovy, chované v Museu království Českého, nebylo užito plně, pravím doslovně. Na důkaz uvádím, že jsem v této pozůstalosti našel několik listů Havličkových, psaných jirým osobám, od Quise neuverejňených. (NB. Nevytýkám tedy neúplnost listů k Havličkoví ve vydání Quisově, jak tvrdí Quis) — Quis v Korrespondenci uveřejnil nejen listy Havličkovy, nýbrž také listy jiných osob, psané Havličkoví. Ve své kritice mluvím o tom také, ale v jiném smyslu, nežli mi Quis přisuzuje. Vytýkám, že vydavatel Korrespondence Havličkovy neměl při uveřejňování dopisů, psaných Havličkoví, jednotné metody; uveřejňoval na př. nedůležité dopisy Girglövy a jeho sestry Terezie, Jos. Šrámka Havličkoví, zato že tam nebyly poiaty dopisy významné jiných osob, Gablerovy, ač některé přece otiskl (opravují při tom Quise, že dopisů Gablerových v pozůstalosti Havličkové v Museu je 105, nikoli 86, jak tvrdí vydavatel), Klejzarovy, Mudrovy a jiných, t. j. osob, o jejichž listech Quis v předmluvě mluví, ale také mnohých jiných významných osob, do Korrespondence nepoiatých; není o nich ani v předmluvě. Zřejmo, jak nespravedlivě a lehkomyšlně mi byla vržena ve tvář výtka literární nepoctivosti. A podobného rázu je obrana Quisova proti mé výtece, pronesené v Naši Době, že vydavatel příliš ouzkostlivě vytečkovával v textu slova, obraty i celá místa. Může-li někdo mluvit u Havlička o nadávkách jako o...l., prozrazuje, že ducha Havličkova nevnstihl. Drsná slova v mluvě Havličkové jsou podstatnou známkou spisovatelského charakteru Havličkova; Havliček, kdýby žil, by jistě toho, kdo by s jeho mluvou tak nakládal, slehl důtkami své satiry. Ale Quisovi vytýkám, že mu byly příliš silné výrazy i tak jemnocitné ženy, jako byla B. Němcová, i její slova že vytečkovával; že vytečkovával i poslední slovo v bibliickém rčení *metati perly před svíně* atd. Věděl jsem a vytkl, že u imen osobních Quis byl vázán podmínkou správného výhodu musejního — a výtka má je namířena proti onomu zákazu — Quisovi vydavatelé však vytýkám, jaká to šetrnost, kdýž se na př. jmenují plnými jmény mezi těmi, kdo dělají chorús proti Palackému, Šafařík, Purkyně a Nebeský, ale

notoricky bezcharakterní člověk, jako byl Hanka, se puntickovaním šetří, kdýž se vytečkuje Havličkova kritika o Chocholouškoví jako spisovatelé, kdýž se nevytiskne jméno nakladatele Pospíšila, že v listu nazván skoupým, že honoráře platí jitrnicemi, atd. Zase zajisté jiný smysl, nežli mu připisuje Quis. Komu jde o přesnější poučení ve věci, tomu poukážou ke svým oběma kritikám. Dnes, po smrti auktorův (i kdýž mám na mysli: *de mortuis...*), po nových zkušenostech s vydáváním Korrespondence, po obraně Quisově neodvolal bych ze své kritiky o jeho vydání *Korrespondence K. Havlička* ani slova. Ostatně jsem přesvědčen, kdýby byl Quis vydával Korrespondenci Havličkovu po druhé, že by byl asi z mé kritiky mnoho přijal, jako přejal výsledky mých studií z pozůstalosti Havličkovy v Českém museu a me zjištění Havličkových prací básnických v Šotku v 1849. Uveřejnil jsem je v článku Havličkova poesie politická v Naši Době XII. (1905). Quis jimi rozmožnil značně 2. vydání *Básnických spisů Karla Havlička* proti vydání prvnímu. Neuznal za nutné, aby se zmínil o mé práci. Pravě tak neuvádí některých doplňků a oprav z mé kritiky 1. vydání *Básnických spisů K. Havlička v Obzoru literárním a uměleckém* I., 75 n., které přejal. Nevytýkal jsem mu toho. Dalek jsem byl zejména toho, ptáti se jeho otázkou: *«Je to literární poctivost? Byl jsem pamětliv toho, jak Quis ulehčil mé studii o Havličkoví vydáním Havličkových spisů.»*

Jan Jakubec.

UMĚLECKÉ POKLADY ČECH.

II.

Jako pro jednotlivce, tak i pro národ je věcí nejvyšší: vyžít se cele, to jest svou osobitou prací kulturní svobodně, čistě a zdravě splnit své vnitřní poslání, které jej liší od národů jiných a může být právě splněno pouze jim. Jen v tom je štěstí národa, jako u jednotlivce, v ničem jiném. Vše pak, co brání národu splňovat toto své osobité poslání světové, je pro národ zlem, byť zjevovalo se v podobě sebe krásnější, velebnější. Nemluvím tu samozřejmě o politické stránce věci, nýbrž pouze o umělecké, jak se rozumí při látce této stati. S mého hlediska bezmála všecko umění v této zemi stojí proti duchu národa, proti jeho osobitému poslání dějinnému, tedy i proti jeho štěstí, a je tudíž pro národ zlem, byť objevovalo se ve formách a barvách sebe krásnějších.

To by mohlo vypadat jako přílišné podivinství, a proto třeba více slov o tom.

V hrubém obrysu ukazuje se historie umění výtvarného v Čechách jako jediný nepetržitý záznam o pronikání, vládě a pomíjení cizích slohův uměleckých, cizích myšlenek a snah výtvarných, vedle nichž skoro úplně v bezvýznamnost se tratí skromné, skrovné prvky původního umění domácího, řinouchi se slabým pramínkem z vlastního ducha národního. Není to v pravdě boj dvojího ducha, dvojího umění, dvojího slohu, neboť to by předpokládalo na obou stranách sílu, nýbrž je to pouhé roudsení slabého nepoměrně mocnější silou cizí. Všecky velké doby umělecké, všecky význačné slohy — od byzantského románského ke gotickému, přes renesanci k baroku a empiru — toť tolikrát násilí, činěné cizím duchem z celé Evropy na umělecky slabém duchu českém.

Byla to hlavně a předně architektura, která vedla všechna tato násilí, neboť ve starších dobách umění vždy vede architektura, na níž ostatní obory výtvarnické jsou závisly (není za starších dob samostatného malířství, samostatné plastiky jako dnes, ale všechny výtvořiny jejich jsou pouhými služebními složkami díla stavitele). Cizí architektura proti stavitelství domácímu, toť v jádře zápas kamene s dřevem, zápas myšlenky schopné i učené myslit v kameni s myšlenkou způsobou tvořit architektonicky v pouhém dřevě: nutně musí podléhat dřevu, a myšlenka vedoucí stavitelství dřevové kameni a myšlenka kamenné. Tak stavitelství slovanské, tedy i domácí stavitelství české, mající za svou tvarovou hmotu jen dřevo, nezbytně podléhá architektuře kamenné, již její látka dává zcela jiné, vyšší, směřlejší, bohatší i oslnivější možnosti výrazu uměleckého. Ze slohů západní Evropy nejmočnější nával proti domácímu duchu uměleckému znamená gotika, zejména její vrchol za Karla IV. Tato umělecky velká «zlatá doba» umění českého je v pravdě (spatřována s hlediska ducha národního) nejosudnější pohromou, která národnímu umění a jeho možnostem byla způsobena. Umělecký lesk gotiky, její ohromná síla slohová logika jejích forem, velkolepost jejího rozvíjení a domýšlení formového, které z materialu před tím tak těžkopádného umělo vyvolat zjevy tak užasně lehkostí a vzletu — to vše samo o sobě činilo z gotiky strašnou podmanitelku nevyvinutého, slabého stavitelství národního, jež ve své látce, dřevě, nenalézalo ani setinu výtvarnických možností, jako gotika v kameni.

Ale k tomu přistupovala druhá osudná okolnost: Vladařský vliv Karla IV., jeho umělecké sklony a vůle uplatnit gotiku co nejvíce v zemích našich. Karel umělecky, ne-li i jinak, cítil jako Francouz; od něho nemohlo se domácí umění ducha národního, slabé a primitivní, ani nadit ochrany a podpory proti vpádu cizího ducha uměleckého, jehož díla svým velkolepým leskem zcela hověla leskumilnému duchu Karlovo.

Po gotice druhý mocný výboj cizoty proti národnímu uměleckému duchu — renesance z Itálie, která vítězila zas jinak nad ním než gotika: svou radostí ze života, slunce, barev, svým rozjasněním a prohřátím vnitřním, marnotratným uplatňováním vzácných hmot, životu přítakávajícím názorem na svět; s renesancí nemohl zápolit duch domácí už mocně oslavený gotikou, právě pro své povahové sklony ke střízlivé šedi životní, svou chmurnost a hloubalství, které právě před tím byly tak mocně se projevíly v české zemi.

Rudolfova doba, «druhá zlatá doba» českého umění není rovněž, než opět těžké znásilnění uměleckého ducha domácího. Rudolf II., toť vítězství umění cizího na celé frontě, proti níž vlastně nestojí nic z domácího tvůrčího ducha. Umělecká druž Rudolfova jsou cizinci ze západní Evropy; český výtvarník v ní je bílou vranou a význam jeho je pouze podržený. Toto okázale a důsledně favorisování cizího umění, cizího umělce se strany Rudolfovy (— bylo by otázkou, zda a pokud zde rozhodovala nechuť k výtvarníku domácímu, či zda tu vedlo vladaře poznání slabé

umělecké potence ducha českého —) nezbytně mělo veliký vliv na vztah k umění u šlechty, církve, měšťanstva: Čechy zaplavují se čím dál víc výtvořiny cizího ducha; česká napodobivost cizoty, módní záliby, výtvarnické, zavádějí i těch několik umělců české krve tehdejší doby k úsilí, aby zcela a ve všem vypadali ve svém díle jako cizinci.

A tak napořád až do probuzení v 19. věku; teprve od půl století lze mluvit vlastně o umění českém, které uvědoměle chce a touží vyrůstat z vlastního ducha národního. Na umění, které až do toho půl století před námi v Čechách vznikalo, není českého nic; duch národní podléhá napořád silnému přívalu cizínskému, omezuje se na nedorostlé, umělecky nevypracované, do svých posledních výtvarných možností nedomyšlené dřevěné stavby, primitivní a odstrčené daleko na venek, na lidové pokusy v keramice, výšivce a jiném velmi drobném uměníčku.

Tak úhrnem všechna radost ze «zlatých dob» umění v Čechách, všechna naše stará pýcha z uměleckého bohatství v zemi naší podobá se konec konců velmi pošetilé radosti a pýše, kterou by měl podmaněný národ nějaký, vída ve své zabrané zemi hodně mnoho vojáků vítězného dobyvatele, velmi nádherných sice, s lesklými přílbami a bleskotnými meči a sršivými štíty, chocholy a prapory, dojísta velmi krásnými na pohled, ale přes to přec jen nástroji podmanění... Množství uměleckých děl v zemi nějaké není ještě bezpodmínečně dobrem pro tuto zemi; běží tu hlavně a předně o jejich povahu, o jejich vztah k této zemi a vztah k duchu národa této země. Umělecká díla stojící proti tomuto duchu, jemu na úkor a škodu, nejsou zcela jistě dobrem, byť i vycházela z rukou největšího mistra cizího národa. Umění stejně může působit jako nástroj podmaňování, jako působí třeba cizí literatura, cizí noviny, cizí jazyk, cizí náboženství. Nejsou jen podmaňovatelé a dobyvatelé na koních a s meči v rukou; vedle nich a snad nebezpečnější jsou dobyvatelští vojáci malovaní a kamenní, které posílá malíř a sochař. Tak tomu bylo právě vždy v Čechách; co nemyslivě velebíváme za zlaté doby umění v Čechách, jsou časové velmi osudných vpádů cizího ducha, který nepoškozují ducha domácího o nic méně proto snad, že přichází s výtvořiny kultury.

Je význačno, že takovéto soudy, jako můj, mohou mít u nás zdání podivínských kuriosit a separatistických schválností ideových, na místě co by vskutku měly a mohly být přesvědčením každé duše české citící. Tak zakořeněné je u nás staré názírání na vývoj uměleckých věcí v Čechách, že ještě dnes mohou něco napříč tomu vyslovovat snad samojediný. Nepodívali jsme se ještě ani na sebe s tohoto hlediska — tak zle v nás pozanikl nebo zmrzačen cit a smysl národní. Je to cizina, která nám teprve zpravidla otvírá oči pro takové samozřejmosti; zejména Itálie. Tam učí se teprve člověk vidět a srovnávat, terak v týchž okolnostech života národního počíná si jinak národní duch italský a jinak český. I tu samozřejmě opět mohou mluvit jen o umění. Také na Itálii kdysi přivalil se příboj gotický, jako na Čechy; co však bylo v Čechách pouhým dávením slabého silákem, bylo v

Italii tuhým bojem dvou silných duchů národních, z nichž na konec slavně zvítězil duch domácí. Gotika nikdy cele a dusledně nemohla prorazit v Itálii, této nejmělečtější zemi Evropy; duch národa, i když na čas zdánlivě podléhal gotice, tak silně ji měnil a přetvořoval, tak silně uvolňoval vnitřní její základy, podvracel její logiku a servenost ideovou, že z celé gotiky v Itálii je na pořad patřno, kterak v celém boji měl pořad převahu on. Gotika v Itálii nikdy nezdolala, nerostla se životem; potlačovala příliš plochy a prostor, jež duch italský tolik miluje; už v boji s ní genius loci v Itálii rozšiřoval v ní plochy a poměry, vnášel barvy, světlo, radost, až zcela zákonně a nutně došlo k renesanci. Renesance je vítězství ducha národního nad cizím — ale jen v Itálii; jen tam lze cele, pravě a živě rozumět tomuto slovu a hlubokému jeho významu (— proti němu mluvit o české renesanci je pouhou bezmyšlenkovitostí! —); renesance jen tam ví, proč dává (proti gotice) tak vášnivě radostný důraz na plochy a prostory, na světlo a vzdušnost, na krásné poměry a harmonie: To byl sloh, který opravdu rostl z domácí pudy volně, radostně a organicky, a rostl tak pouze tam.

Člověk pozoruje v Itálii gotiku a renesanci, jejich dnes dávno vybojovaný a rozhodnutý zápas, naučí se chápat, co to je bojující duch národní, a co to je národní duch pouze dávený a trpně podléhající bez silného, odhodlaného boje. Český duch národní pozorován v dějinách umění této země, jen podléhal, ale nebojoval jako italský. (Kdož může dnes ostatně zcela bezpečně říci nebyl-li snad onen známý výbuch hněvu husitského proti kostelům a klášterům způsobován v hlubinách podvědomí národního ducha také do jisté míry odbojem uměleckého ducha národního proti umění ciziny a cizoty? Kdož ví dnes zcela bezpečně, nevedlo-li ruce husitských obrazoborců aspoň do nějakého stupně i národně umělecké citění, trpce rozhořčené, proti malovaným a kamenným vojákům podmaňovatelství osvětleného?)

Rozdíl v tomto dvojakém chování národního ducha českého a italského ke gotice lze arci vysvětlit prostě: rozdílným stupněm národního uměleckého nadání. Italský duch bojoval tak houževnatě a vítězně proto, že v něm tvůrčí dar umělecký byl a je nadmiru silný; duch český podlehl chabě, bez boje a brzy z pravého opaku. Slabost uměleckého výtvarného nadání českého je něčím, co sami sobě i cizině jen velice neradi přiznáváme; na nehodu, nemůžeme toho popřít, zejména ne samým sobě. I tu opět cizina učí a nutí nás vidět pravdu, sobě samým říci pravdu: český dar umělecký, výtvarnický, je slabý.

Bylo by důležitou otázkou, dopátrat se jistoty: je slabý proto, že byl tisíciletým vývojem uměleckým oslabován? Či je slabý už z prvopočátku, vůlí osudu nebo Ducha kosmického, proto právě že určen je národu našemu jiný úkol ve velikém dění světovém, a tudíž jeho osobitého díla národního je třeba jinak a jináčím, ne uměleckého?

Ta otázka je krušná a ještě krušnější by byla na ni odpověď. Já sám se svého stanoviska víry v osobitá poslání národu pro veliké všedilo boží kloním se k myšlence, že národ náš je založen

slabě umělecky z vůle Ducha, proto právě, že jeho spolupráce v díle kosmickém je třeba v jiné oblasti duchové, ne v umělecké; souhlasně s tím nevěřím ve veliké umělecké činy našeho národa, takové, které by vedly světovou práci uměleckou, dávaly iniciativu vývojovou a znamenaly díla prvořadá, sroudá velkým výtvarům zicích národu. Přes tu viru však třeba být zdržliv v soudech; poučení dává nám třeba historie české hudby. Až do Smetany není v české tvorbě hudební nic, co by mohlo se čítat k velikým uměleckým činům hudby evropské; kdyby byl někdo před vystoupením genia Smetanova na základe staré historie se odvážil tvrdit, že hudební duch český je jen slabě potence tvůrčí a že nikdy nevydá ze sebe tvurce prvního řádu — jak by se byl býval tento nevěrec as tvářil, dozív se slavně vyvrácení geniem Smetanovým? Stejně je možno, že zítra vzejde z českého národa Rembrandt nebo Michelangelo, ne moderní kopie starého obra, ale nový obr sroudý se starým. Tisícileté mlčení uměleckého ducha českého, měreno na orloji božím, e možná pouze vteřinovým zamyšlením se před početim velkého díla, které koncepci, světodějnou iniciativou, silou původnosti a vítězným vyvedením bude se moci postavit po bok velikému dílu z téhož ducha, které z něho vyšlo před půl tisíciletím. —

Budiz tomu však tak či onak; at je umělecký dar národa českého malý nebo velký, jisto je tolik, že třeba osvobodit jej ode všeho, co maří jeho samobytný rozrůst a rozkvět; bylo by tedy pravou a správnou národní politikou uměleckou, vše, co oslabuje ducha domácího umění, držet od něho, třebas s jiného hlediska zdálo se to sebe krásnější, uslechtilější, oplodivější. Vypadalo by to, jako bych hlásal potřebu národního umění i za cenu zbarbarštění a osamocení od umělecké práce ostatního světa. Nikoliv; pravím jen, že za jistých zvláštních okolností, kdy duch národa octne se ve křížku s cizím duchem, všechny zbraně tohoto cizího dobyvatele mohou se objevit zlem, tedy i jeho umění. Táž na oko věc, která v jedné zemi je pro národ žádoucí, poněvadž roste z jádra právě tohoto národa, cele harmonicky s jeho duchem, znamenajíc pro něj bromažení síly do budoucna — v zemi jiné může být nežádoucí a škodná, přichází-li do ní, usazuje-li se a rozmáhá-li se v ní na úkor národního ducha jeho a na škodu jeho vlastních, osobitých možností vývojových. Tak to, co na př. dalo Francii oněch devatenáct slavných katedrál, vrcholy uměleckého slohu domácího a vrcholy rozpětí ducha národního, gotika — v zemi české znamená opak toho: nejnižší stlačení ducha národního a hlubinu pokoření jeho osobitosti přemírou cizoty.

Nepricházím odtud k závěru: tedy chutě bořit a na ručest začít rozkotávat v Čechách, co tu umělecky nejlepšího, aby duch národní mohl ze sebe nerušeně vydávat své primitivnosti stavitelské, své drobně uměníčko výšivek a malované džbáněčky; chtěl bych jen, abychom konečně jedenkrát otevřeli oči na pravý vztah cizího umění k duchu národa našeho a jeho vlastnímu osobitému dílu, skrytému dosud v pouhých možnostech. (Ostatně: kdo poví bezpečně, nebyl-li v tom tajemný projev osudu na ochranu ducha národního, když jednou

husitism vztáhl ruku na tato díla cizoty a po druhé drancíři štěstí, švédští — i jiní vyvlékali z Prahy a Čech nespočetné vozy vrchovatě naložené uměleckými výtvořy —?)

Pořadatelstvo Uměleckých pokladů zřejmě stojí na staré víře, jako by vše, co tu v zemi umělecky cenného, samo sebou bylo vůbec kulturním dobrem, poněvadž je to dobré umělecky. Toť tedy jedna věc, ve které se s Poklady rozcházejí. (Dokončení.)

BOŽENA NĚMCOVÁ MALIČKÝM.

Němcová se po léta zabývala úmyslem vydat povídky pro malické děti, které samy nedovedou ještě číst, ale rády poslouchají vyprávění, jež je dospělými úmyslně vyprávěno tak, aby zaujalo jejich neprobuzenou dušičku. Již za pobytu v Domažlicích v letech 1845—1847 postihla, že selky vypravují malickým dětem povídky, jen pro ně určené, způsobem odchylným od obvyčejného vyprávění pohádek a pověstí, jimiž se baví dospělí. K povídce O Smolíčkově připomněla, že ji »obyčejné matky neb chůvy (na Domažlicku) dětem povídají«. Podobnou připomínku připojuje K pohádce bez konce o pasáťovi a ovčím stádu.

Roku 1852, když Němcová meškala sama s dětmi v Praze, psala Pospíšilovi 17. července. »Práce moje, stranu kterých s Vašností bych ráda promluvila, dokončené nemám, totiž povídky pro děti a 8. sv. báchorek. Nedostala se k tomu, aby své báchorky doplnila osmým svazkem, a také na sbírku povídek, určenou malickým dětem, nedošlo. Němcová však na ně nezapomněla. Již ve sbírce báchorek je v posledním svazku zařazena povídka toho druhu O neposlušných kozlatech. V Babičce dává Babičce vyprávěti malickým dětem povídku o hluchoněmé holčičce na Boušině slohem takových naivních hovorů s dětmi; připomíná také pohádky bez konce, jimiž Babička odbývala děcka, když se jí nechtělo vyprávěti. Krolmusovi do jeho sbírky dala dětské říkání o Kohoutkovi a slepičce, a v Štěpnici (dětské příloze časopisu Škola a Život) r. 1855, 1857 a 1858 otiskla ze svých vzpomínek na povídky, jimiž matky konejšivají své malické, povídky o Kohoutkovi, o Smolíčkově, o Perníkové chaloupce a povídku Bez konce. V Štěpnici z těch let jsou však ještě podobným slohem psány povídky o Zlatých hvězdičkách, o Zábě a dítěti, o Palečkově, jež nejsou sice podepsány jejím jménem, ale dosti pravděpodobně pocházejí od ní. Že od svého úmyslu Němcová neupustila, o tom svědčí dopis psaný Majarovi asi r. 1857, v němž praví: »Chci také vydati dětské pověsti, zpěvy a hry pro věk od 6—8 až do 12 roku, sbírám pomůcky.« (Zpěvy a hry dětské jsou rovněž z té doby otiskovány od ní časopisecky.)

Nemoc, utrpení a trpký zápas s životem zabránil Němcové uskutečnit tento úmysl — jako mnohé jiné úmysly. Nakladatelství B. Kočího chce aspoň částečně splnit odkaz Němcové a vydat souborně knížku dětských povídek, jež poroznu otiskla. Není dnes ještě pozdě na tento její odkaz. Uplynulo od její smrti víc než pul století, litera-

tura pro naše malické děti je však dosud tak chudá a po většině tak málo česká, že i zachované trosky její sbírky povídek pro malické mohou jí být blahodárným osvícením. Artuš Scheiner nakreslil k nim puvažné obrázky, jež jistě v nerozvitě dětské fantazii probudí svěží dojmy a živou pozornost.

Kniha B. Němcové malickým ozdobena 47 černými a 9 barevnými obrázky vyšla za 6 K nákladem B. Kočího v Praze, Františkovo nábřeží 14.

BALADICKÉ VZNĚTY SOVOVY.

(Antonín Sova: Kniha baladická. Hejda a Tuček. K 230.)

Sova zařadil do nového svazku svých spisů take starší již a známou Balladu o jednom člověku a jeho radostech z r. 1903. Vznikla v úzké souvislosti s Výpravami chudých a vyvěřel do ní vášnivými slokami všecken smutek, jenž zachvacoval Sovu, když dumal o svém českém osudu. Dlužno si k ní asi přimyslet večery podobné onomu, jenž prokmitává rozmluvami a výjevů básně. Sedával asi básník za zimních soumraku v šerém pokoji na lenošce u okna, různé bledě odlesky duchově přelétávaly po stropě a stěnách, venku střídávaly se sněhové chumelenice s modrou pobádkou měsíční, znivaly hudby a po rozlehlé zamrzle Vltavě prolhávaly se reje rozjařených bruslic, — či kočáry vidával sjiždět se naproti za Vltavou k zářnému Žofinu? tam dole právě karneval se bujný rozproudil tou dobou. A v Sovově obrazotvornosti zdvihal se někde na zasněžených kopcích vltavských ledový palác planoucí deštěm stříbrných jisker, a v ledném paláci bylo velké masopustní shromáždění všech světových radostí, a mezi světovými radostmi procházely se okázale radosti mocných, ministru a biskupu i politiku i vychytralých filistru a bursiánu, peněžniku, a Sovovy skromně ponížené české radosti, slepé, kulhavé, churavé, ubohé, blížily se k radostem velkých, dychtivý sdržit se s nimi, klanět se a sloužit, libaly lem rouch, poponášely panské vlečky, podávaly poháry, předkládaly mysli s baženými: veleí spokojeně kývali, že do služeb je přijali. Končilo se to nesmírnou, tesknou pustotou, — za radostí, jež se již ze služeb nevrátili, bylo nutno vzít za vděk nepatrným úřádkem na gothické radnici, a přemáhalo-li zoufalé hoře, zjevoval se jako jediná útěcha tvrdý, konopný provaz v sosnovém lese oběšenou tam na poslední sosně kdes, tam osud dovršil své dílo.

Večerní fantastická vidina Sovova stěží mohla o něčem přesvědčovat, něco dokazovat, něčemu poskytnout nalahavější jasnosti. Ať byla v ní otázka sociální ať národní ať obě sloučeny pospolu v osobním osudu, o žádné nepravilo se nic určitého a rozlohdného, jen se cosi zdaleka naznačovalo, co mohlo být pravdou a nemusilo nebo co mohlo být pravdou docela jiným způsobem nežli básně předpokládala: místo věci vystupovaly čiré povšechné pojmy a to ještě pojmy jen celkové, úhrnně vymezené. Ale básně měla mocný proud citu a citového vzrušení, jemuž bylo nesnadno odolávat, řinula se víc nežli která z přeplněného, pozdvíženého nitra, valila se větami a přízvuky ryziho teskného, slzného a usedavého znění. Sova měl verše letících a svistících saní nebo měl verše dmoucího se, bouřícího a šumějícího karnevalu, verše tříšticího se, praskajícího a ušatého ledu říčního (pořád Vltava pod okny malostranských Benátek), a to dmutí, letící svštění, bouření, víření, ušatění bylo v nahromaděném, vzestouplém, hrnoucím se citu. Tvořil Sovovi

dlouhé spadne sloky tétož opakovaného střída-
vého rýmování a musil je násilím zarážet dvěma
sdruženými rýmy, aby aspoň na vteřinu získal od-
dechu a rozhledu. Vybíjel se pak v oně zvláštní,
hamsunovské hře nařikavých, upěnlivých citoslovců
a výkřiku, kterou Sova provozuje v poslední části
basně a která by se mohla zdát rafinovaně dělanou,
kdyby nebyla tak podložena tíhou a rozbočavajícím
hořem myšlenky: oh, šašku mu!, óóóh, oh, oh, —
hou, hej, hou, — jako když člověku v šílení žalu
přicházejí na rty jenom nejpůvodnější, vyřážené
zvuky raněné přírody. Hodi se Sovuv bouřný, prud-
ký cit k životu? Nestane se sám sobě účelem a
nebude se na konec sám sobě líbit, jak se bez-
branně, utlučeně potácí, jak lká a volá, jak chce
budít aspoň záchráně litosti trudnou, žalostnou
smrti?

Sovuv cit mival hlavně barvu i název popuze-
ného vzteku a tak vystupuje též zase v polovině
ostatních básní z *Knihy balladické*. Vtělil se tam
v několik ženských postav, jež všechny připomi-
nají novellistů sbírek *O milování, lásce a zradě*.
Královna ballady *«Dračí hlavy»* ucití v sobě dravčí
sílu postíženě vlčice, vzpěje se králi, jenž dal po-
pravit mladého šlechtického buřiče, je za to věz-
něna ve svých komnatách a hlídána královým mil-
cem, ale obloudí jej lstivými řečmi postupně tak,
že sám krále zabije, aby za odměnu získal králov-
niny lásky; královna vydá se mu jen mrtva, pro-
bodena svou vlastní dýkou. Podobného druhu je
Marcela v *Balladické básni o Marcelu z tohoto
světa*, dívka oklamaná donjuanským smyslníkem,
— ta mstít by se chtěla, mstou vykřiknout — a vskutku
podají se jí zlákat ho ještě jednou, umluví si s ním
líbezně milostnou schůzku v jeho domě, dá se tam
od něho odvést a v jeho komnatě ho skoli zbraní,
kterou skryla na nádrech. Ještě děsivější ukrutnice
vězí v nejstarší tří sester z ballady *Múra*; má
hlavu medusi, je zrakem dravec i po chuzi, pro-
vozuje s muži hru studeného srdce, přivábí a
zase odmítne a její bytost bere v noci na se po-
dobu bílé angorské kočky, jež přichází ssát z krku
milencova krev. Prozrazena směje se mu do očí
— a zhavým probodaje okem to tělo, jež tu kleslo
bokem, zpět odcházelá štěpníci. I uloupená žena
v *Básni o knězi, vojínu, karateli a katu zároveň*
umí vytrstát svého podmanitele, třebaže sama za
to pyká; takřka před jeho očima se mu zprone-
věří a její zatvrzelý hřích — že všech těch věcí smál
se jen, však nelitoval, neprosil — Jejich cit, zkla-
maný, podvedený nebo předem znající nutnost po-
rážky, našel si aspoň jednu možnost životního
uspokojení: chladnou a opatrnou uskočnost, pro-
myšlené a chytré škůdnictví. Není to nic pěkného,
ale je to lepší nežli potácející se lkavá bédnost, —
lepší svou sebevládou, smělostí, odhodlaností k činu,
výbojností a uvědomělostí.

A přece i s tou lepší, bezpečnější formou, k níž
se prudký cit zkušnosti propracoval, Sova drží se
jak možná mimo obyčejný denní život, v oblasti
bájení. K první básni sbírky, *Romanci o šilenci
ztracené krásy*, doslov poznamenává, že
princova šilená láska ke Kráse (sladké tanečnici
lesních lučin) jest podobna lásce Ludvika bavor-
ského, ale básně musila mít nepojmenované a ne-
určitě i neurčitelné osoby, neznámá a nejjistitelná
místa, příběh přenesený vším rázem do romantiky
turnajových rvtiských románů a pohádek. Nebo
k *Balladě o Andělce*, dvanáctiletém osiřelém
dívčátku, jež uboze zahyne, tvrdí doslov, že vyli-
čený opojná nástraha a první útok Puberty, a
každý by z toho hádal na fyziologickou studii s po-
zorovatelským popisem osob a dějů; ale básně věc
sotva napovídá, děje, popudy a osoby rozvíjejí se
v pouhé bledé tuše a posléze není jisto, ne-

prechala-li Andělka vic před tesknoutou samoty
nežli před něčím jiným. *Přátelská sonata* je do-
konce věnováním (památké J. Nerudy a K. Světlé)
vztážena k tak známé, domácí a projednané udá-
losti, k lásce Nerudové se Světlou; ale Neruda
sluje v básni Felixem, Světlá snici *«paní libez-
nou»*, Vltava řekou, Praha městem, jež v mlze
skizuje své hradní obrysy, — vypočítávala-li li-
bezná paní cenu šperku, tedy *«měřila šperku třpyt»*, a
celek obmezen zcela na povšechnou psychologickou
otázku mezi dvěma typy, jako kdyby nebylo bý-
valo desatera jiných zřetelů skutečných (muže,
sestry, rodiny, veřejnosti a p.). Básnická pieta, po-
třeba čistého, nezkaleného pohledu, vášně vyluč-
ného a pouhého dění duševního, to všechno ano, —
neméně však působí u Sovy pocit, že zdolání urči-
tějších okolností uniká jeho básnickému slovu, že
vyžaduje básnických vlastností, jež on jen málo
pěstoval. Vytkne rozdílnou povahu tří sester a
rení jíst, že druhá podstatně a jasně se liší od
prvé. Vynaloží velkou práci, aby vpravil Nerudu
a Světlou do oněginských vzorců psychologických,
a není jist, že vzorce dají tu představu, kterou
chtěly a měly. Jemu slova a věty odbíhají od věci
a prostě myšlenky pořád kamsí, kde se stávají
umělou skladbou pro sebe a o sobě.

Proto nutno nazvat zácnou básnickou prozře-
telností, že Sova uchýlil se s epickou svou inspi-
rací k jménu a tvaru ballady. Ballada, tak daleká
soudobým pojímům, že se zdá dnes být nemožnou,
dovolovala právě Sovovi onu položáhadnost a polo-
tajemnost, onu neurčitost a tušnou povšechnost, již
on potřeboval. Věděl dobře, že ballada musí mít
nutně starožitný ráz, že může být básnický skoro
jen ohlasem a napodobením, a pracoval ve shodě
s tím. V *Balladě o šilenci ztracené krásy* jsou
kousky jako vyloupnuté odněkud ze Šnaidra, s verši
naivního žasnuti, s pathetickým střídáním delšího
a kratšího rozpětí: — svůj podpatek zdvih' a
vyčihat — dal svými žoldněři — a jako lstný se
příplížil had, — zda člověk uvěří? — A uvěří
ten-li, zda tíží vin — uvěřit může vlastní syn? —
Báseň Dračí hlavy s ukádnou královraždou je
zcela vystylizována dle jiboslovanských zpěvů
hrdinských s jejich začátky a přechody, přívlastky
a vyřazenými slovesy, anaforamí a palilogiemi, růz-
nými přízračnými slovy a vazbami: *«Stroj dlouho
vzpouře šlechtic mladý, zástupy štye valné proti
králi. Osmikapitolová Ballada o Andělce»*, čím
vic se dostává do proudu, tím zřetelněji zní Erbe-
novými *«Svatebními košilemi»*, jejich citoslovco-
vými vzmachy, jejich členěním spádových versů dle
vět, jejich rozšuměným virem: *Dobře, žes přišla,
budeš moji, ať nás to třeba život stojí! Dobře, žes
přišla, budeš mou rozmarynkou a nevěstou. Za muzi-
kantské tě posadím stůl... A v láhvi to klokotalo
glu, glu, glu. Krátká Ballada o milence Vzpo-
meneš»* (zvlášť krásná) byla by mohla být napsána
Scottem nebo Keatsem podle některé vybrané bal-
lady skotské, s těmi úvodními otázkami, s dvěma
slabými a chvějnými stíny postav, s tesknou, bouř-
nou vášnivostí pod. mirtými, skromnými slokami,
s drobnou dialogickou hrou versů plnou náhle osud-
nosti: *Co stalo se dnes ženichu, že chodí sám tou
zahradou? Že usilovně potichu trápí se těžkou zá-
hadou a umírá zlou náladou? «O what can ail
thee, kňiht-at-arms, alone and palely loitering?«
Arci zrovna Ball. o milence Vzpomeneš» může být
ukázkou, jaké pikantnosti nabývají ballady Sovy
uvy tím, že ve starý ráz mísí se rysy modernější:
— tramvaji vyplašený zvon mhou zástupů rozrážel
střed vyplašený zvon a mha s tramvají. «Múra»
chtěla být psána se světáckým gestem a užívá
hypnotické suggestce. Andělka má knihovnu pohád-
kových svazků.*

Každým způsobem žně nebyly ještě žněmi. ačkoli se tam o nich mnoho mluvilo, ale «Kniha balladická» jimi jest. ačkoli se v ní o nich nemluví. Zde opravdu Sova stojí nad vichřicími citu na výšinách umělecké zralosti, která volně rozhoduje o výběru předmětu i jeho básnickém vytvoření. Sice v «Balladické básni o Marcelu» paralela mezi smírným, utišeným povznesením bratrovým a prudkou vznětливostí Marcelinou zdá se umýšlně připomínat, že básník necíti se ještě dost ustálen. Přes to však jeho bolesti a hněvy jsou v «Knize balladické» odsunuty dále od něho a pod něj a z jejich mocného tlaku nepřipouští se víc, nežli co by i umělým větám a odstavcům dávalo pohnutí zvuk probolené a prozelené pravdivosti životní.

★

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

* V nakladatelství «Thyrus» (na Smíchově, Pa-lackého 3) vyšlo tiskem nové triáktové drama Ji-řího Karáska ze Lvovic Král Rudolf (K 3). Rozumí se, že se za titulní postavou nesmi hledat nějaký dějinný Rudolf se vším, co se víže k jeho jménu. Karásek vyhlédl si krále Rudolfa jen jako smutného samotáře a váhavce zalezajícího před nutností činu, oddaného uměním a vědám, v nichž nalézá jedinou hodnotu životní. Drama mělo být dramatem jeho přerouzení od skleslosti ke svěžím nadějím, od nevlídné uzavřenosti k lásce a radost-nému rozpětí. V prvním dějství je významná scéna. Rudolf na prosbu krásné Gelchossy slibil milost odsouzenému Russwormovi, ale bratr Gelchossin al- chymista Arthur Dee zaujme jej tak svými zprávami o pozoruhodných objevech, že Russworm za- tím zemře na popravě, aniž dojde čekáný osvo- bozující rozkaz. Nutno si patrně místo Rudolfa my- slit dnešního knižního a pokojového samotáře: celý svět by mohl zhynout kolem něho, nejdražší statky lidské by mohly být v nebezpečí, a on by o tom nevěděl a jen by si lámal hlavu záhadami asemonu, magnetového kamene, egyptských rukopisů. Gel- chossa se ve druhém dějství mstí za zapoměnlivost Rudolfovu, poví mu, že vše, čemu dosud věřil a co si dával namlouvat od alchymistu, astronomu, mistrů vědy a umění, že vše to byla čirá, podvod- ná lež nastrojená k jeho zkáze. Mstítelka se do- mnívá, že pravda skutečností Rudolfa zdrtí, ale ukáže se naopak, že Rudolf po jejím boku zotaví se z prvního zhroucení a že chce nyní teprve žít pravým životem, vřelou a činnou účastí v okolních věcech pozemských. Bohužel je pozdě, — Matyáš mocní se hradu a vlády.

Kdo zná dosavadní Karáskův odpor ke skuteč- nostem, jeho houževnaté zásady o umělecké lži a aristokratické výlučnosti, snadno vyčte z dramatu pokus o obrát, toužné hledání, jak vyjít z pusté, studené samoty a přiblížit se k tomu, co pohrdavě odmítal. Ale drama nebudí mnoho důvěry, přerod odbude se v něm pouhým oznámeným přechodem od jednoho smýšlení k druhému a hlavním půva- nem jsou Karáskovi dějství za dějstvím výjevy sen- ačního vzrušení, kdy někomu hrozí smrt a záhu- na a duše chví se otázkou, bude-li či nebude-li za- chráněn. Ovšem bez pěkných vlastností «Král Ru- dolf» není: je čistě, určité a průhledně vypracován, obmezuje se na podstatné nezbytnosti a jeho od- stavce, jak prozaické tak veršové, jsou ve svém lad- ném urovnání prolunty značnou vážností utpení a znětu.

* Maškovu Betlému« dostalo se v Městském di- adle vinohradském následovníka zpěvní a taneční noční pohádkou K Betlému. Sestavil ji Adolf Wenig a hudební doprovod k ní udělal R. Piskáček.

Příběhové rámeč betlémských obrazů vzat z Weni- govův knížky «O černé hodince». Wenig vypravoval tam v «Povídce tříkrálové», jak starý krejčí Kašpar Votruba před svátkem Tří králů šil dlouho do noci převorovu kleriku, jak se mu pak k ránu ve snu zjevili svatí tři králové, jak ho odvezli k jesličkám a jak Votruba daroval Ježíškovi jablíčko, jež ru- kávkem oleštil: Znáš-li mne, Votrubo? — Jak bych neznal, svatý můj patrono Kašpare! Sláva buď tobě a čest na věky. Také z črty «Na půlnoční» bylo lze něco přibrat: vzpomínky z vánočních nocí, kdy malý Jenda chodíval do kostela a rozhlížíval se dolu po tichém, bílém kraji zimním. V divadelní pohádce vvede ho Wenig se sestřičkou Madlen- kou až na věž, aby to bylo působivější; osvětlení andělů přijdou jim tam zpívat. Zbývalo již jen sloučit hru poněkud s časovými událostmi, a proto Jenda stal se členem rodiny, kde čekají tatínka domu od válečných úkonů, a starému Kašparovi Votrubovi vrátí se z vojny statný syn Toník. Je to rozděleno do osmi obrazů, hledí to dojmát rodin- nými a lidovými tklivostmi, nezapomíná to na ně- jaký ten drobek sousedského veteránského humoru přášílského a ve hlavní části má to všelico přibuz- něho s Betlémem. Maškovým: slovácké betlemá- ky, slovácké pastýře, jesličkové průvod. Hra Ná- rodního divadla je střídmejší a vkusnější, vyhnula se všemu operetnímu i přílišným banálnostem. Ji- stě však pohádka vinohradská, rutinovaně přípra- vená, dodělá se úspěchu, o nějž jí šlo.

* Švandovo divadlo smíchovské uvedlo na jeviště triáktovou veselohru Žebřík do nebe, kterou napsal Julius Ludassy a přeložil Frant. S. Jaroš. Zamiluje se tam dědičný princ Dagobert do naivky dvorního divadla, Katusky Kovalské, kterou mu dali za literární předčitatelku, a jest pevně od- hodlán, vzít si ji přes odpor vlády. Ale Katuska Kovalská, ač se nevzpírá, chtěla by vlastně radši intendanta svob. pána Bohumila z Usedomu, jenž jí rovněž vznal lásku, a záleží jenom na tom, aby Bohumil byl vyhojen ze své nechuti k manželským poutem. Příklad princův a dvorské nesnáze po- mohou. Bohumil se odváží závazných slov a Ka- tuska vymění nešťastého prince za bezpečnějšího intendanta. Veselohra usiluje o složitou a hledanou duchaplnost, má několik zábavných postav (ráznou dvorní dámu, korouhvičku ředitele a j.) a spoléhá zejména na tu výhodu, že může oslovovat leskem, zvláštěním prostředím a skvělým štestím divadelní krásky. Princ hrál p. Kadlec pěkně zvlášť v jeho tiché, salonní ostýchavosti, jež se zamýšlí do vět a hebce se pohybuje. Bystřejší intendant p. Fen- luv uměl vložit do hry onen požitek, jenž si jenně pochutnává na zasazení každého přízvuku. Pí. Švan- dově nespěděl dost v Katusce zbytečná dvorská škrobenost a slavnostnost, teprve kdýž se může v intimě rozeřhát a rozsvítit, najde pravý tón. Ob- veselením nebo pečlivou charakteristikou přispělí p. Nedošínský, pí. Nedošínská, p. Rolland, p. Ne- jedlý a jeviště ve všech třech dějstvích se smyslem pro dojem upravil p. Vojta Novák.

DROBNOSTI.

* Diskuse o Wundtovi ve Filosofické Jednotě. W. Wundt, slavný německý filosof, vydal válečný spis Filosofie a národnosti. Ve Filoso- fické Jednotě podal zprávu o obsahu tohoto spisu prof. F. Drtina a na ni se navázala diskuse. Budíž tu o spise i diskusi referováno.

W. Wundt jest světověznámý filosof; jest mezi- národní autoritou v oboru filosofie, ethiky, logiky a zvláště psychologie; vydal mnoho knih neoby-

cejně objemných a dukladných, jest ředitelem velkého ustavu psychologického v Lipsku, snad největšího na světě; má mnoho a mnoho přívrženců nejen v Německu, nýbrž i v Americe, v Anglii, ve Francii i ve světě slovanském. Zvláště psychologem jest Wundt věhlasným; jména vědecká psychologie a Wundtova psychologie znamenají bezmála totéž. Ba i o psychologii národů (Völkerpsychologie) jest mezi učenci Wundt autoritou první třídy. Názory Wundtovy jsou příliš známé, aby bylo třeba o nich dlouhých řečí. Jest ve všech oborech takovým, jakým jest v psychologii. V tomto oboru myšlení jest řubem spisovatelu, kteří rozumějí lidem nebo snaží se jim rozuměti; slova lidem rozumějí určitým lidem, tedy osobě X. Y., sedlákovi, vrahovi, revolucionárovi; vycházejí z duše, z charakteru člověka a hledí jeho činy pochopiti. Lásky k popisovaným charakterům, snaha pomoci lidem bývá vlastností jejich; popis (líčení) jest jejich methodou, román literárním plodem jejich úsilí. Wundt nedbá ani lidí (t. j. tebe, mne) ani jejich konkrétních starostí, jeho zájmem jsou jisté vědecké hypotézy, vtělivi se v přístroje fysikální a fysiológické, kterými naplnil svůj ústav i jedná o reakcích lidských (a zvířecích), pokud se dá na nich činnost těchto přístrojů přesně změřiti, tedy na příklad o pocitu tónu C, o bolesti, kterou cítí člověk (t. j. člověk vůbec) při slabém bodnutí jehlou. Pro Wundta neexistuje pak otázka, že pichnutí bolí, nýbrž na př. že podráždění elektrické rozeznáme už, trvá-li 1 sa vteřiny, kdežto bolest se vyvíjí mnohem zdlouhavěji. Wundtovou methodou jest pozorování na stroji a výsledkem jejím vědecké spisy.

V posledních letech zájem o Wundtova vědu klesal; uznávala se sice pořád její přesnost, ale že prý se prakticky k ničemu nehodí. Záleží ovšem na tom, jak lidé rozumějí praktické vhodnosti; není už to osvědčením, že Wundt došel takové slávy? Jisté však neučený čtenář nabude ze spisů Wundtových dojmu, že pro něho psány nejsou; čistí jich nelze pro suchopárnost a hledati v nich řešení svých otázek by bylo marno, protože se zabývají jen otázkami vztáými z jiných učených spisů; zvláštní originalnost není předností Wundtovou. Wundt jest obzvláště povolán promluvití filosofické slovo o válce se stanoviska německého; je představitelem té generace pruské, která zvíťázila v 70. letech nad Francií, duch Helmholtzův, Virchowův, Mommsenův mluví z něho. Wundt jest žákem Helmholtzovým a pokračovatelem jeho učení; jest méně analytický, než Helmholtz, t. j. ještě méně jasný, ale obsáhlejší a systematictější. Tehdy, v 70. letech, němečtí učenci stáli proti vědě francouzské a opírali se (dovolte tu drobnou vzpomínku) o učence anglické, o Faradaye, o Maxwella, o Younga, o Darwina, o Milla atd. Jak se od té doby časy změnily! Ale pravda jest, že se neméně ze všech ideálů minulého století změnila věda německá; Helmholtz, du Bois Reymond, Virchow, Mommsen jsou představiteli i dnešního myšlení německého, myšlení Wundtova, Ostwaldova, Haacklova; proti nárazu cizích myšlenek, proti skepsí protivědecké, proti posledním důsledkům z vědy odvozovaným, proti filosofii pragmatické a intuitivní Němci dosud drží dřívější své stanovisko. Jedině ná z e v má dnešní jejich myšlení no-

vý; co tehdy slulo v e d o u (exaktní), dnes se jmenuje, následkem nových proudů myšlenkových, předších světem, k u l t u r o u. V podstatě dnešní německý význam slova »Kultur« jest týž, jaký mělo slovo Wissenschaft v předešlém století: věda, t. j. učenost, ne prostoduchost, abstraktnost, ne názor, rozum, ne cit. Dodejme pro úplnější charakteristiku: tato věda (neboli kultura) jest i v německém myšlení zvláštní lasí vývojovou; neuznává Goetha ani Schellinga ani vůbec romantism (ono nadšení totiž německých myslitelů fantastu z počátku 19. století, pro které na př. Turgeněv a jiní ruští spisovatelé si Němců velice vážili), nýbrž uznává vládu přírodovědeckých ústavů, která onen romantism potlačila. Dnešní ctitelé Goethovi, Chamberlain na příklad, známý válečný spisovatel německý, nejsou námitkou, nejsou si, myslím, dosti jasni o filosofických základech svého učení; což nebyl Chamberlain, dnes válečný spisovatel, dřívě ctitel Goethův a před tím Kantův, před tím Wagnerovcem, Nietzscheovcem a Kantovcem najednou a před tím vším antisemitou?

Ještě jest treha jedné poznámky. Čtenář, neznalý ducha filosofie německé by snad hledal ve Wundtově filosofickém spise ne-li rozbor, tož aspoň nepřímé řešení anebo aspoň vědomí otázek, jak uvěsti v soulad vědu, uznávajici jen argumenty rozumově s válkou, která jich nemůže uznati. Co souditi na př. o Kantově ethice (když už Wundt tolik jest pro Kanta) dnes, jak vůbec se má mravnost k válce, jak rozhodnouti svůj osobní poměr k válce. Wundt zásadně nedbá takových otázek, ba ani abstraktnějších problémů, jako na příklad, v čem záleží moderní filosofie, kdy a jak se začala, co pro ni znamenají jednotliví národové a pokládá jisté takové problémy za nepřistojné. Chválí v knize militarism (ani jeho podstaty ostatně neanalyzuje) a sám se citi ve svém oboru vojákeni, t. j. zapovídá si řešiti své problémy s svým rozumem a podrobuje se rozkazu danému poměry. Využívá svých filosofických zbraní ku provedení uloženého úkolu s jistotou, kterou mu dodal životní cvik v tomto názoru o filosofii a vědě, řešící otázky, které nám jiní dali. Wundt pěkně vystihuje toto vojenské stanovisko filosofické, když v závěrečné kapitole vidí filosofický smysl německého národa v heslech »věrnost a povinnost«, v heslech to (jak známo) vojenských.

Wundt napsal svůj spis jsa starcem 83letým; někteří filosofové jsou se spisem nespokojeni a omlouvají jej stářím spisovatelovým a tendenčností díla. Nebudeme zajisté od starce Wundta čekati originalních pojetí, když po nich Wundt ani za mládí neloužil; tendenčnost však nejen nesmí býti výtka Wundtovi, nýbrž jest velikou předností jeho spisu; hned každý Wundtovi porozumí, hned každý ocení jeho přednosti i slabiny, což bohužel nebylo tak snadné u dřívějších spisů Wundtových. Kdyby jen každý učenec byl vždycky tak tendenční, jako jest tentokrát Wundt! Bylo by méně učenců, méně slávy vědecké, méně knih, ale více jasnosti mezi lidmi. Ostatně, znalec Wundta vidí, že Wundt v knize píše a soudí stejně, jako psával a soudil dřív.

Po tomto příliš dlouhém úvodu, nutném pro pochopení Wundtova, podám kratičký referát o diskusi ve Filosofické Jednotě, Prof. Drtina před-

nesl nejprve obsah knihy Wundtovy. Němci prý novou filosofií zahájili jmény: N. Cusanus, Th. Paracelsus, M. Kopernik (z předešlých výkladů už jde, že Wundt se nezabývá otázkami, pokud tyto muži byli filosofové. Němci a pokud zahájili novou filosofií) a dodnes oni jediná v osobách Leibnizové a Kantové ztělesnili ideál pravé filosofie, která nezná prospěchu, ani osobní slávy, nýbrž jde jen za jedním ideálem, za pravdou. Italská filosofie dala světu Danteho, G. Bruna, B. Telesia, Galileiho, G. Bruno, nejfilosofičtější z nich, byl však doma nepochopen. Francouzská filosofie dala světu Descarta, jediného samostatného myslitele, vyšeďšího z této země. Ovšem i Rousseau byl vynikající muž, ale ve Francii nepůsobil; jen Němci (Kant atd.) ukázali pro něho pravé porozumění. Francie, země jasného rozumu, živého temperamentu, vlast matematiky, historie a politiky, pěstovala vždycky skepsi; francouzskou morálkou jest morálka seblásky; vzpruhou Francouzovou jest slávyčtivost. Anglie se vyvíjela bez ohledu na myšlenkové proudy pevniny; za zdánlivou rouskou svobodu se tam kryje církevní násilnictví; filosofická pravda bývá utlačována touhou po moci. V Anglii kvetla a kvete eudaimonistická (t. j. požitekářská) filosofie, vycházející z ideje prospěšnosti a praktičnosti. Hume jest největším anglickým filosofem. Ráz poznámek Drtinových k těmto myšlenkám Wundtovým jest lehké pochopiti. Drtina plně oceňuje přednost Wundtova díla, o kterých už byla řeč, z jeho námitek bych uvedl, že Wundt prý dosti nezdůraznil mládí německé kultury, ne příliš starší našeho českého národního probuzení; bylo by teprv studovati na př., co jest německého na Leibnizovi, vyrostlím ve filosofickém ovzduší francouzském; i Kant byl velmi závislý na Francouzích a Angličanech. Drtina ovšem uznává, že existuje německá, francouzská, anglická filosofie; myslí však, že Wundt příliš málo dbá vztahu, které mezi nimi byly a jsou. Pochyboval dále o tom, že by byl Rousseau nepůsobil ve Francii; ovšem, že se tam jeho působení projevilo spíše v činech než v knihách přístupných filosofii. Důležitější výtkka byla, že Wundt neprávem vubec Rousseaua uvádí, rozumí totiž v zásadě filosofii systematizovanou nauky (abstraktní theorie zvláště noetické) toho druhu, jaké podali Leibniz nebo Kant a s tohoto stanoviska má ovšem důvod nedbatí spisovatelů jako Carlyle, Dostojevský, Pascal; ale pak by neměl jednatí ani o Rousseauovi (ani o Paracelsovi, o Brunovi, o Lutherovi atd. atd.).

Na výklady Drtinovy, ze kterých podávám jen úryvky, se navázala diskuse, které se účastnili prof. Drtina, prof. Čáda, prof. Mathesius, prof. dr. Haškovec, dr. Opočenský a referent. Všichni uznávali časovost a významnost spisu Wundtova, a jak bývá, každý by thema Wundtovo byl řešil jiným způsobem než Wundt sám. Zvláště se ukazovalo na přílišnou abstraktnost Wundtovu, na příliš úzký a nejasně koncipovaný pojem filosofie, na kterém Wundt svůj spis založil, na nedostatek smyslu pro reální poměry v Anglii a ve Francii, pro psychologii a historii, na to, že z eudaimonistického stanoviska filosofického nelze uzavíratí ničeho o mravních kvalitách jeho přívrženců atd. — Pozoruhodná debata nebyla ještě ukončena; prof. dr. Haškovec vyložil svůj názor o duchu filosofo-

vání francouzského a bude ještě podán výklad o anglické filosofii, načež se bude v diskusi pokračovati. Diskuse tohoto druhu, vedené věcně a s touhou vniknouti do podstaty probírané otázky, prospívají i diskutujícím i posluchačům; doufejme, že potrvá zájem, který o ně projevilí naši přátelé filosofie.

Potomek Husův. Před nějakým časem vyskytla se opět v německých novinách noticka (nevím, kolikátá už), že kdosi kdesi chlubi se býti ne-li potomkem, tedy aspoň příbuzným Husovým. Není divu, že kdo se jmenoval Huss - a jméno toto, značící původně husitu, není v Německu vzácností, rád by dokázal souvislost se slavným soujmenovcem svým určitěji než právě pouhou shodou jména. Dověděno je to aspoň pro 18. století. V díle *Die alten und neuen Böhmische Brüder*, které vydával mag. G. C. Rieger v letech třicátých, čteme jeho poznámku (sv. 1, str. 358) k slovům Husovým o dětech bratra jeho Martina jistý knížecí rada ho ujistil, že v Bayreuthsku posud žijí potomci bratří Husových, a J. C. Mylius ve vydání Sevrídova pojednání o Husovi (1743) poznamenává na str. 16. k tomu: Také vim, že v Orlamundě, nedaleko Jeny, je pastor zvaný Huss a že má, nemýlím-li se, několik synů. Zdáli však odvozuje svůj původ od mučienika Husa a dovedl-li by prokázat souvislost své rodiny s oním Husem, o tom jsem nejnevědomější z nevědomých. — Kdyby Kollár byl tušil, že nedaleko jeho Jeny žijí člen rodiny Husovů! Huss se jmenovala v 18. století také rodina katu v Mostě; poslední vykonavatel tohoto řemesla byl chebský kat Karel Huss, který jakožto numismatik svými cennými sbírkami vzbudil zájem samého Goetha, jenž ho dvakrát navštívil a často se o něm zmiňoval (mě Goethe a Čechy, str. 81 sl.). — K.

Nové knihy. *Zlatoroh*, sbírka ilustrovaných monografií, kterou pořádá Max Svabinský a vydává spolek výtvarných umělců Manes, vydala před sklonkem jubilejního roku monografií *Jan Hus* od F. V. Krejčího. Se 30 obrazovými přílohami stojí tento svazek K 5.40. — Kdo ještě nečetl letos nic o Husovi, nechť o vánočním trhu sáhne po této pěkné publikaci. — V nakladatelství Topičově dokončen sešitem 20. 1. díl bohaté publikace *Mikoláš Aleš a jeho dílo*, redigované docentkou Marynou Alšovou. Slovní doprovod pišou V. V. Štech a F. X. Jířik. Tento prvý díl stojí v levnějším vydání 12 K, vydání lepší 18 korun a nepotřebuje žádného doporučení. — Fr. Topič připravil také pro mládež umělecký dárek k vánocím - *Jana Nerud v Romanci středověčné*, jak již opsal a vymaloval Adolf Kašpar již roku 1903. Jen zasvěcencům byl dosud znám tento Kašparův kousek; teď si jej v reprodukci Unie může opatřit každý nadšenec za 3 koruny. — Učitelství nakladatelství dokončilo poutavý spis *Jana Havlasa Cesta kolem světa*, jenž má víc nežli 300 ilustrací a 25 příloh v barvách i v tonech tištěných. (Původní vazba od malíře Brunnera.) Havlasa je feuilletonista na cestách, vtipný pozorovatel a lehký vypravovatel, žádná učenost, Cestopis jeho mohou se zájmem číst dospělí i s užitekem mládež, na př. studentstvo. Kniha o 416 stranách za K 10.40.

LISTARNA REDAKČNÍ. J. Rodlen. Veršujete obtožně, zrna však málo. — Neuveřejním Z mého království. — Sutor, ne ultra. Vidím, že byste mohl poslat verše lepší - méně časově. A s plným jménem! — Polabinská. Nelze.

Nákladem Tisk. a nakl. družstva Pokroku v Praze, společnosti s ruč. obm. — Tiskem knihtiskárny Práva Lidu (J. Skalák a spol.) Praha II., Hybernská 7.

VHODNÝM VÁNOČNÍM DAREM

JSOU PRÁVĚ VYŠLÉ SVAZKY SBÍRKY

„ZLATOROH“

28—30 JAN HUS, Napsal J. V. Krejčí. 30 příloh, 185 stran textu kart. K 5'40.
skv. váz. K 7'—.

24—27 BEDŘICH SMETANA, Napsal prof. Karel Hoffmeister. 53
příloh, 171 stran, kart. K 7'20.

22—23 ZDENĚK FIBICH, Napsal Dr. Jos Bortoš, 22 příloh, 112 stran
textu, kart. K 3'60, váz. v plát. K 5'—.

V této sbírce dříve vyšlo: sv. I. M. Jiránek, Josef Mánes, sv. II. Dr. A. Novák, Jan Neruda, sv. IV. Dr. E. Chalupný, Karel Havlíček, sv. V.—VII. Dr. V. Tille, Bože a Němcová, sv. VIII.—IX. Dr. E. Chalupný, Josef Jungmann, sv. X.—XII. Dr. V. Chaloupecký, František Palacký, sv. XIII. M. Jiránek, Hanuš Schwaiger, sv. XIV.—XV. B. Mádl, Mikoláš Aleš, sv. XVI.—XVIII. F. V. Krejčí, Jar. Vrchlický, sv. XIX.—XXI. Dr. A. Matějček. Galerie v Rudolfinu.

Členskou premií S. U. V. „MANES“ na r. 1916

jest původní lept FR. T. ŠIMONA

KATEDRÁLA V ROUENU

Členský lístek K 10'—, poštou K 11'—, rám K 6'—, v bedničce na venek o 2 koruny více.
Prvých 25 výtisků s podpisem umělcovým à K 20'—, — Dále jsme vydali:

PORTRÉTY MAXE ŠVABINSKÉHO:

BEDŘICH SMETANA K 20'—

ANTONÍN DVOŘÁK K 20'—

MIKOLÁŠ ALEŠ K 15'—

K. H. MÁCHA K 15'—

FR. PALACKÝ K 10'—, na japonsku K 20'—,
s podpisem K 30'—.

JOS. MANES K 2'—

JAN NERUDA K 2'—

MAX ŠVABINSKÝ Kolekce reprodukcí
ve formě dopisnic 10
portrétů prof. M. Švabinského: Aleš, Čech, Dvořák,
Mácha, Manes, Neruda, Palacký, Randa,
Smetana, Zeyer. Cena K 1'60, jednotlivě 20 hal.
Ve prospěch pomocného komitétu pro umělce.

PLASTIKY:

L. BENEŠ, PREMIE NA ROK 1914
Keramika (v červ. hlině) K 10'—

JAN ŠTURSA, LEŽÍCÍ DÍVKA SE
PSEM Těžitko z bisquitu. K 15'—

J. ŠTURSA, RÁNO Keramika. K 15'—

OTAK. ŠPANIEL, M. ALEŠ Medaile v
bronzu K 10'—, ve stříbře jako špendlík K 10'—

LIST MISTRA JANA HUSA Z KOSTNICE Tisk na ruč-
ním papíru dle písma Jar. Bendy. Kartonovaný výtisk za K 10'—. Pre-
mie na rok 1915.

J. KAŠPAR, LOUTKOVÉ DIVADLO Lept K 15'—. Pre-
mie na rok 1906.

J. ÚPRKA, OKOPÁVAČ Lept K 15'—. Premie na rok 1901.

K dostání u každého knihkupce jakož i nakladatele

S. V. U. „MANES“, PRAHA, Vodičkova 38. Tel. 3945.

Krásným darem uměleckým
jest právě vydaný úplný svazek:

Nikoláš Aleš

jeho život a dílo.

Vydává

Maryna Alšová.

Text napsali

F. X. Jiřík a V. V. Štech.

o životě velkého a nejčestějšího našeho umělce, jednoho z posledních klasiků naší novodobé kultury! Pravá obrázková bible! - Ukončený svazek obsahuje více než 400 reprodukcí Alšových. Cena K 12.—, v originální vazbě K 15.—. Zvláštní vydání číslované, vázané, K 21.—.

- - U všech knihkupců. - - -

Nakladatel **F. TOPIČ** knihkupec
v PRAZE, Ferdinandova 11.

PRÁVĚ VYŠLO:

IVAN OLBRACHT

ŽALÁŘ NEJTEMNĚJŠÍ

ROMÁN O 192 STR. ZA K 3.60.

niha vysoké ceny básnické a umělecké, již zahájena nová sbírka pouze půdní belletrie pod názvem »ŽATVA«.

Každému odběrateli »NOVINY«
zašleme knihu i s prospektem
»ŽATVY« ochotně na ukázkou!

skladě v každém knihkupectví a
v nakladatelství firmy

R. BOROVIČKA, PRAHA II.
ŠTĚPÁNSKÁ UL. 37.

Vybraná četba DOBŘE KNÍŽKY

seznam zašle zdarma Správa »NOVINY«.

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRÁLOVÉ

Podobizna
neznámého
starce

(J. A. Komenský)
na křídovém papíře

výtisk po 20 hal.
poštou 25 hal.

Objednávky přijímá
SPRÁVA NOVINY,
jakož i každ. knihkupectví.

Pro zřizování Husovic
lidových čítarek doporučujeme
spisek V. PSORNA:

Pro veřejné
lidové čítárny

vydány v Knihovničce času
čís. 30.
Cena 6 hal., poštou 9 hal.
Při hromadných objednávkách zvláštní výhody.
Dle zásad tohoto spisku jest zřizována většina veřejných lidových čítarek v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dostati lze v každém knihkupectví, jakož i v Nakladatelství »Pokroku« v Praze H. Václavské nám. 13 n. (ve správě »Noviny«).

Rozhodnutí ve světové válce přinese dle úsudku mnohých

Balkánské bojiště!

Doporučujeme Vám právě vydanou

plastickou mapu Srbska

s přílehlými oblastmi Bulharska, Řecka, Černé Hory, Albanie a Rumunaska. — Cena 80 hal. — Na skladě u všech knihkupců, jakož i u nakladatele E. ŠOLCE v Karlině.

100.000

a ještě více posluchačů po Čechách i na Moravě bylo přítomno cestopisným přednáškám

Jana Havlasy,

a obdivovalo vzácnou jeho kořist fotografickou, jež s nesmírným nákladem nasbíral si za

deset let

své cesty kolem světa. Z těchto často jedinečných obrázků

327

provedeno jest v nádherné reprodukci černě tonované i barevné v díle právě vydaném:

Cesta kolem světa

416 stran velikého formátu, 25 příloh na křídovém papíře.

K 10.40, v pův. vazbě K 14.—.

**! Hodí se za vánoční dar!
mládeži i dospělým. !**

Na skladě v každém knihkupectví, zejména v Ústředním nakladatelství, knihkupectví a papírnicktví učitelstva československého v Praze VII. (Josef Rašín), 94 Bělského třída 967.

LidoBio

Havličkova ul. 5.

Telefon 4655.

BÍDNÍCI.

Veškeré 4 epochy (celé dílo) nesmrtelného románu Viktora Huga. I. Jean Valjean 1815. II. Fantina. III. Cosetta IV. Marius.

Masité konzervy

jen prvotřídní zboží nabízí

B. ANTONÍN ŘEHOŘÍK,

obchod lahůdkářský, 63

PRAHA, HAVÍŘSKÁ ULICE ČÍSLO 3.

Kožichy,

moderní
col iery,
rukávníky
atd.,

kožešinové vesty a spodky pro vojny doporučuje

TRŽNICE KOŽEŠNÍKŮ V PRAZE,

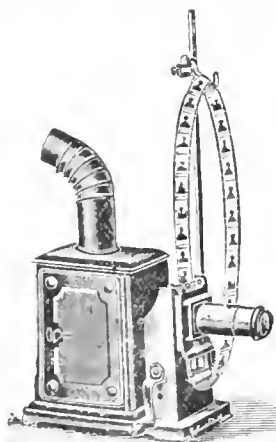
Velká Karlova ul. 11.

Prošívané příkrývky

a prach plšové pokrývky na příkrývky, dekor. podušky, cestovní plšové pokrývky ve velkém výběru nabízí **jediná továrna na příkrývky v Praze, Michalská ulice č. 21** (železné dveře). Opravy příkrývek a zhotovených dekorativních podušek rychle. Příkrývky s malými chybami levně a příkrývky pro loutky. **Stálá výstava.**

Dětské hry a hračky

v hojném výběru naleznete v bohatě ilustrovaném cenníku her významu výchovného, jež **zdarma** na požádání zasiláme.

Obsahuje: **Zábavné hry nejmenších. Hry a zaměstnání dětí. České hry společenské. Výtvarné hry mládeže. Poučné hry** (stereoskop, kukátka a zeměkoule) a **Fysikální hry** (parní stroje, lokomotivy, vlaky, parníky, laterny magické a kinematografy). Seznam vyšel nákladem **Ústředního nakladatelství, knihkupectví a papírnickví učitelstva československého v Praze VII.** (Josef Rašín), Bělského třída číslo 967, a zasilá se na požádání **zdarma. Objednávky předmětů vyřizujeme obratem.**

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

- | | Cena
hl. | Pos-
tu |
|---|-------------|------------|
| 38. Jos. Kožíšek a Pr. Dlouhý: Dvě přednášky o vyšším vzdělání učitelstva | 30 | 33 |
| 9. Pavel Hrab: Hoensbroech: Papežská moc nad námi | 40 | 45 |
| 40. Interkonfesiční škola v Rakousku | 40 | 45 |
| 41. Intelligence a náboženství, 2. vyd. 120 130 | | |
| 43. Fr. Dřina: České školství nebezpečí 10 13 | | |
| 45. Fr. Dřina: Český národ a státní rozpočet na rok 1908 30 33 | | |
| 46. K. Veveřínský: U Tolstého | 30 | 33 |
| Letišti 2. vyd. s 2 portréty | 40 | 43 |
| 47. Jan Fabelík: František Matoušek 30 33 | | |
| 50. Fr. Dřina: Reforma středoskolská z českého hlediska | 40 | 45 |
| 51. P. Bazkova: Pukrokový názor na ženskou otázku | 30 | 33 |
| 57. An. Bohlík: Hoj o české menšiny v zemích českých v posledních 2 letech | 40 | 45 |
| 54. J. Kadlec: O Slezku 40 45 | | |
| 55. K. Kral: Slováci 24 27 | | |
| 56. Rudolf Weiss: Zahradová města (The Garden City Movement) | 16 | 19 |
| 57. B. A. Košar: Můj zářár a mě vyhnání. Přeložil Jan Putna | 40 | 45 |
| 58. B. J. podprášené rukopisy. Redigoval Jan Herben | 59 | 55 |
| 60. J. S. Machar před porotou 27. listopadu 1911 | 50 | 55 |
| 61. C. Pánský: O starí Jana Žižky z Rožmberka | 60 | 65 |
| 63. Gramma: Mikuláš Aleš. Několik poznámek o jeho umění. S podobiznou Alšovou od M. Švabinského | 16 | 19 |
| 64. Dějiny Království Českého. Přel. J. Putna. Proslav a doslov napsal dr. I. Herben | 60 | 65 |
| 65. J. Pok: tři Balkánské zpěvy | 40 | 43 |
| 67. Fr. Dřina: Zakladatelský pohled na život. Přednáška z univ. extense | 40 | 45 |
| 68. Gotheim-Maxa: Lovčarství u Ježíšova 30 35 | | |
| 69. Pokus o ústavni převrat v Čechách 40 45 | | |
| Číslo 49. rozebráno. | | |

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, jakož i
Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

K VÁNOČŮM skvostné dárky z kůže, plá, alba, tobolky na doutníky a na peníze, skří, na šiti a j., školní brašny, též největší vy, rukavic, galoší atd. nejlevněji v závodech fi

A. J. Fallada, Praha-Král. Vinohrady, F, ckého tř. 2. Karlin, Krá, ska třída č. 24, Holešovice, Bělského třída č. Telefon 1899a 6. Obrázkové cenníky na požá, zdarma a franko.

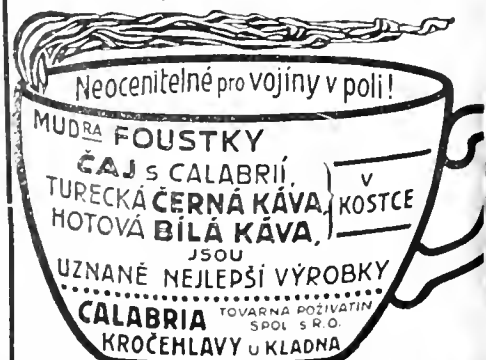
**AKADEMICKÁ KAVÁRN
BOHUSLAVOVA V PRAZE**

≡ doporučuje se ku hojně návštěvě.

*Koberce, záclony, linoleum,
příkrývky, nábytek kovový,
pánské župany, deštníky*

PRAHA II., **Jan Stoupa**
Jindřišská ul.

Láhev **MUDra Foustky Calabrie**, lihupro, nápoje citronového jest nejzdravější a nejmilejší dárek od Ježíška.

MUDra FOUSTKY „CALABRI
uznané nejlepší lihupro, nápoj citrono

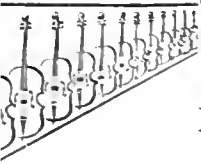
**Ústřední záložn
učitelstva českos**

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vklady**, poskytuje **půjč**

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií, podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-
Telefon 1022.

MISTR LANTNER

český houslař, doporučuje na vánoce
HOUSLE, LOUTNY, MANDOLINY,
STRUNY JEMNÉ.

V Praze na Václavském náměstí **přes 50 let.**

Vánoční dárky

nejlevněji nakoupíte u firmy

JOS. ŠRÁMEK A SPOL.,

52 PRAHA II., Jungmannova 31.

! Prohlédněte si výkladní skříně!

SANATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč
lázně „VITA NOVA“ pro fysikal. a dietet. léčbu
chor. vnitř. srdečních, žaludečních, zvláště *ner-
vových*. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospektý.

SUKNA, pletené zboží a modní látky
pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
:: V HUMPOLCI. ::
Vzorky se každému na požádání zašlou. —
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

Českomoravský úvěrní ústav

nároží Lazarské v Praze nároží Lazarské
a Jungmannovy a Jungmannovy

právní **uklady** a povoluje **zápůjčky.**

úvěry žirové, běžné, inkasso kuponů, revize slovosatelných
cenných papírů a losů a veškeré peněžní obchody.

Bližší sdělí ředitelství.

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

ARNOLD KLÍČNÍK

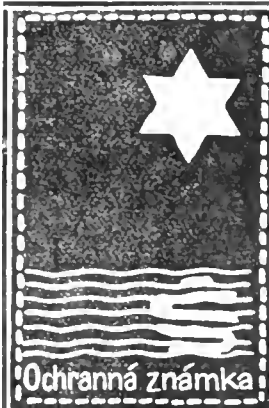
Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

Reservováno

pro firmu

Fr. Štěpánek,

továrna na obuv
ve Zlíně.

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaríte
z kostky

Samá

Kostka za 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců,

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

ČESKOSLOVENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

.....
vlastní kapitál 80,000,000 K. Telefon č. 225, 3837 a j. Reservní a pojištné fondy přes 25,000,000 K. 23 filiálek.

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ,

pronajímá

SAFES (BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY).

Směnárna kupuje a prodává cizí bankovky, zlaté a stříbrné mince, výplaty a cheky na Německo, jakož i na místa
v neutrálních státech, losy a jiné cenné papíry, obstarává výplatu kuponů a tažených efektů, pojišťuje
cenné papíry; proměsny ku všem tahům atd.

Pohádka o Palečkovi

© Smolíčkovi.

Pohádka o
perníkové chatoučce.

Zmensené ukázky obrázků

Art. Scheinera z knihy V. Řihy:

Božena Němcová malíčným,

která bude jistě k letošním vánocům

VÍTANÝM DÁRKEJ PRO NAŠE NEJMENŠÍ.

Kniha krásně vypravená s 56 obrázků barevnými i černými, ve formátu 25' x 17' za K 6.—.

»ČESKÝ KRAJ« v Plzni ve své kulturní hlídce v čísle z 26. listopadu t. r
TAKOVÉHO NIC NEVYSLO . . .

. . . Pohádkových knih pro malé i velké děti obsahují naše nakladatelské se-
ne-li nadbytek, tedy zatím jistě úplný dostatek; avšak nemáme a nemůžeme
vykázat žádným výběrem vhodných knih, obsahujících vyprávěnky a po-
z něhož by rodiče pro svoje »čtenáře«, od dvou let počínaje až do chvíle
stanou se malými školáčky a sami čísti se naučí, s prospěchem voliti mohli.

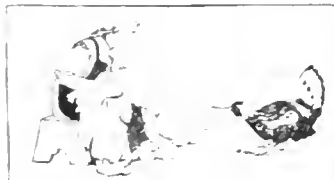
NAŠE KNIHA VYHOVÍ PLNĚ TOMUTO POŽADAVKU.

Objednávky vyřídí každý knihkupec nebo

NAKLADATEL B. KOČI V PRAZE

Františkovo nábřeží 14 nové.

Pohádka o kohoutkovi
a o slepičce.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12— ročně, K 3— čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech red. kčních. Tel fon 1240.

JOSEF PELÍŠEK:

V NEMOCI.

Snad trochu příliš bylo zimy
v životě mém,
snad růže nikdy nekvetly mi,
rozkvetlé všem;
Snad duši moji tiše hnětlo,
že nikdy vstříc
mi nevzplálo dvou očí světlo
a dívčí líc —

Snad bylo vše, a v nitru tkví mně
snad ještě dnes,
proč život svůj jak těžké břímě
jsem často nes;
snad bylo tak, musilo býti,
leč Bůh jen ví,
jak žhavou láskou k dechu, k žití
dnes hruď se chví.

Dnes z dětství známé znovu jméno
je na rtech mých,
zní slabě, zpola zapomněno:
— Ty v nebesích!
— Ty, v jehož vůli, v mocné dlani
jsou cesty všech,
jenž křísí, kácí, léčí, raní;
ó, žít mne nech!

Ne k štěstí, blahu plných stolů,
ne pro jas, klid,
byť v stálém boji, s bolem spolu,
jen nech mne žít!
Pro pohled na slunce jen, zemí,
pro barev svít,
byť nejmenšímu mezi všemi
mně dovol žít!

Ať lidské hlasy v živé spleti
uslyším zas,
ať cupající drobné děti
uvidím vás.

Ať jednou zírat mohu zpřímá
v tmicí se den,
s očima mřít rozevřenýma,
ne oslepen — —

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XIX. NAŠ DŮM.

Silnice, vedoucí před našim domkem, jež jsme od Silvů za »libovolný poplatek« najali, podobala se zelenému tunelu, klenu-tému hustým tropickým rostlinstvem. Kdež-to strop této přírodní síně tvořily hvězdico-vité koruny kokosových palm, v bocích stěn kupily se velkolisté banány, mengovníky, chlebovníky a jiné divoké keře, které jako vodopády tekly s hůry k zemi. V tem-ně zeleném stínu tohoto stromovi stál vedle toho obrovitého rostlinstva mi-niaturní domek, vystavěný z hlíny, kry-tý spleti suchých palmových listů. Jelí-kož vzhled jeho byl pro Evropany velice sešlý, dal náš domácí jeho zdi obilit. Hlí-něná podlaha podobala se schátralému mla-tu našich stodol, rozrytému od myši a dě-ravému od rozličného hmyzu, který tam hnízdil. Některou díru snad i had obýval, kdož ví, z jiné vyletovali černí sršni, jak jsme ten hmyz pojmenovali. Se stěny na stěnu visely pavučiny s velkými břichatý-mi pavouky. Také ve stropě, který byl jako rozstřílený, hnízdila asi všelijaká chamra-dina; zvláště bývá to domov štirů. Dvěře byly jednoduché, z prken stlučené. Vchod byl ze silnice, východ na zad od stejné ze-lených a hustě kapradím zarostlých zahrad.

Prvním našim úkolem bylo ovšem uvést stavení do pořádku, ucpat všechny díry v zemi i na střeše. Vnitřek našeho domku rozdělen byl na čtyři malé místnosti, každá

s malým oknem. Z jedné, která byla neúhlednější, udělali jsme ložnici, a Silva propůjčil nám velikou, prajednoduchou postel, jednak protože jsme byli Evropané, kteří přece nespí na zemi, jako domorodci, jednak ze strachu, který jsme měli před hady. Ustlali jsme si na noc velice jednoduše. Pod hlavu maliřskou skříňku a složený kabát, přikrytí pláští, přivezenými z Evropy. Z nejhezší místnosti udělali jsme kuchyni, která beztak byla celá učouzená, sloužívši nepochybně už dříve tomuto účelu. Tři kameny, položené v trojúhelníku na zemi, mezi nimiž se páliło dříví a na které se postavila hliněná nádoba, sloužily za kuchyňskou plotnu, na které se vaří, všecko bez výjimky a u všech tříd lidí stejným způsobem. V nejsvětější místnosti zavěsili jsme obrazy, které nám zbyly ještě z Dalmacie. Do komurky u východu daroval nám Silva starý, rozvrzaný, dřevěný stul a dvě na polo shnilé židle. Když jsme ještě na různých místech po stěnách rozvěsili svoji garderobu, bylo zařízení hotovo. Lovecká puška, dva revolvery a sekera ležely s námi v posteli.

Neobeznámení s přípravou domorodých jídel, vymysleli jsme si k oběd u pokrm podivné kombinace. Za nepatrný peníz nakoupili jsme rýže a uvarili ji ve vodě. Ale jen tak jalovou jíst nebylo lákavé; proto jsme ji silně ocukrovali, oskořicovali a nakrájeli do ní pletenec darovaných banánů, abychom je v rýži udusili. Hlavně však postrádali jsme omastku, třeba oleje, kterého se vždy v Itálii hojně užívalo. Ve zdejších krajinách mají kokosový olej. Pořídili jsme si ho tedy celou láhev za nápadně levnou cenu v domnění, že mu zvykneme jako svého času olivovému oleji v Dalmacii.

Když bylo jídlo připraveno, přišla k nám několikačlenná návštěva ze sousedního domku. Patrně chtěli nám připravit oběd, neboť přinesli s sebou i všechny potřebné součástky. My jim však ukázali, že oběd je hotov, a pělňahý, vlasatý muž zvědavě šel nahlédnout do nádoby, co to připravujeme. Těhotná žena, dcera i kluk rovněž obstoupili nádobu. Když starý pozdvihl poklici, pulku to skřepiny kokosového črechu, vyvalila se mu do obličejce pára. Vyzvedl v údivu obě ruce do výše, skrčil nos jako by mu bylo špatné. Žena a děti následovaly jeho příkladu. My měli skorem zlost, že nevědí, co by se mimo jejich ohnívá jídla dalo z rýže ještě připravit. uchořili jsme láhev s kokosovým olejem a s vysokou proudem lili do rýže mastnotu. Já michal kvedlačkou. Starý sáhl po láhvi, aby učinil přítrž naší mastné vášni. Všichni

okolostojící byli jako zděšení. Ale my stáli na svém, že to bude dobré, že je to po evropsku. Když bylo jídlo připraveno, pleskli jsme si každý kus té divné kaše na vypučený talíř a donesli to do naší jídelny. Všichni nás zase okolo stolu obstoupili, aby byli svědky, jak nám bude chutnat. Šklebili se při každém soustu až běda, ale my jsme udatně jedli, třeba to mělo vůni i chuť prapodivnou. Starý, nemoha to vydržet, sáhl si také, aby ochutnal. Ale sotva malé sousto pozřel, plival a prskal na všechny strany, žena i děti také, a starý utíkal ven. Za chvíli příběhl a přinesl špinavou nádobu s olejem, do kterého namácel nějaké koště, které potom zapálil. Chtěl nám znázornit, že ten olej je jenom na zapalování fakuli, nikoli k jídlu. Po tomto vysvětlení ovšem jsme pochopili, proč náš žaludek podobá se nyní nádobě, do které by se mohla namáčet košťata, ale bylo již pozdě, neboť obsah talířů v nás zmizel. Zbytek z hrnce vysypali jsme na pospas ptákům do zelené zahrady, nebo jsme toho navátli asi na dva dny. Skutečně, ač jsme všechno nesnědli, byli jsme na dva dny až přebytečně najedeni.

Od té chvíle, co jsme se nastěhovali do domku, přicházeli hosté jeden za druhým. Každý nabízel nezištné služby. Ačkoliv jsem nerozuměl každému slovu, bylo cítit jejich neupřímnost. Po řadě zkušeností, které se časem dostavily, mohu říci, že nepoznal jsem podlejších a úlisnějších lidí, než jsou Singhalézové, hlavně třída zámožných, kteří z velké části přejímali evropskou kulturu. Každý mluvil o sobě jako o hodném člověku, kdežto všichni ostatní byli »very béd« (moc špatní). Jejich přítulnost byla vysvětlitelná, neboť kolovala o nás pověst, že jsme bohatí Evropané, kteří ze sportu jezdí celým světem.

Abychom nebyli doprovázeni novými lidmi, kteří nám své přátelství budou nabízet, musili jsme vyčíhat okamžik k večerní vycházce na nedaleké pobřeží, mezi rybáře. Utopení v zelených houštinách bujného kapradí a velkých listů, pod kterými bylo možno jako pod slunečníkem se uchýlit, razili jsme si cestu mezi keři a bořili se při tom do vlákké pudy. Mladé, hezké, singhalézké děvče, které nás potkalo, polekáno upalovalo jako srnka do nedalekého domku. Dle dunivého zvuku burácejících vln bylo patrné, že se blížíme pobřeží — a již objevil se před námi ohromný světlý prostor nebe a moře.

Na písčitém, místy skalnatém pobřeží bylo živo. Celé skupiny rybářů jen se hemžily.

Na jiném místě děti jako mali čertíci potápely se do rozpěněných vln. Zapadající slunce barvilo ružově oblohu, moře bylo modré jako šmolka. Po černých skalách jako brouci lezli s pruty jednotliví rybáři, jejichž pestře barvené látky, kterými byli opásáni, svítily cproti černým skalám jako barevné lampiony. Obzvláště malebná byla skupina budhistických kněží, oblečených v citronově žlutá roucha, která rasnatě, přehozená přes ramena, splývala po těle až k zemi.

»Hámudurüva (hlavní kněz), jak ho lidé jmenovali, seděl majestátně pod velikým lianovým stromem. Okolo něho stálo ještě několik jiných podobných kněží. Představíme-li si, že za touto citronovou skupinou lidí bouřila se v pozadí šmolková plocha mořské hladiny a že nad touto barevnou scenerií klenula se ružová obloha, na které rýsovaly se smaragdově zelené tvary tropické vegetace, že vše to zaplaveno bylo září zapadajícího slunce, pochopí každý, že my malíři stáli jsme u využití před tímto divukrásným divadlem.

Od východu valila se však těžká mračna, ve kterých mrskaly se blesky jako hadi. Silné hřmění rychle se blížilo, a již již padaly velké krupěje, které dopadající na rozměrné listy, rachotily, jako by padal hrách na škatule. V malé chvíli strhl se nevidaný liják, jako když z konve lije. S ohlušujícím rachotem valila se voda s oblak, že člověk neslyšel vlastního slova. Mračna visela jako ohnivé cáry, kapky nárazem se rozstříkovaly, jen se prášilo. Byli jsme po prvé náležitě pokropeni tropickým deštěm.

V našem stavení byly celé rybníky. Konečně déšť ustal. Dusný, teplý a vlhký vzduch, jaký bývá u nás ve vytopeném sklepníku, prosycen byl zvláštní vůní po dešti. Nastalo hrobové ticho a rychle se stmívalo. Tu a tam kmitla se světélka poletujících mušek, které se množily, že za chvíli bylo, jakoby tmou zelené jiskry sršely. V hlubokém tichu, které kontrastem nastalo krátce po dešti, zvolna ozývaly se svým kovovým cvrlikáním různé kobylinky. Kdežto příroda halila se v temný noční stín, na obloze rozsvěcovalo se tisíce třepotavých hvězd. Kdesi v dálce zpívala matka dítěti podivnou ukolébavku, zvláštní melodií neznámých gradací tónů. Tichá melancholie naplňovala vesmír i mé nitro.

Domorodci říkají, že noc náleží šelmám, neboť teprve za tmy se šelmy probouzejí k životu. Proto noc budila v nás zvýšenou nervositu, neboť náš dům byl snadno při-

stupný všelikému vpádu. Konečně kdo ví, co nevyleze v noci z děr v zemi našich místností, ač jsme je ve dne ucpali. Také zadní dvěře, které ústily do zahrad a džunglí, jak jsme se domnívali, byly velice chabtrné, tak že poněkud silnějším nárazem by se skácely na zem. Připravili jsme proto všechny své vražedné nástroje, abychom jich mohli hned k sebeobraně použítí. Bylo nám velice za těžko oddatí se klidnému spánku, nejraději bychom byli první noc ve svém domě probdělí, abychom poznali tajemství této noci. Chvilí co chvíli otevírali jsme zadní zpuchřelé dvěře, abychom pozorovali, neděje-li se venku něco podezřelého.

Obloha byla tak jasná od svitu měsíce, že hvězdy ztrácely své určitosti a jasnosti. Po listech stékala bledá zář měsíčních paprsků. V korunách stromu, v keřích, na zemi i ve vzduchu rozsvěcovala se a zase zhasínala zelenavá světýlka svatojánských mušek. Na rozdíl od noci našich krajů byla to noc hlučná, neboť jednotvárný kovový cvrkot tisíců kobylek podobal se večně hučícímu vedopádu. Tu a tam doprovázelo tento hluk pipnutí nějakého ptáka, houkání sov, kuňkání žab nebo náhlý vzrušený křik napadených ptáčku v hnízdě. Tato směsice různých zvuku nevnášela do duše člověka ani trochu světla, ba naopak znělo to tak tajemně, že jsme se ani neodvážili hlasitě promluvití. Kdesi z dálky bylo slyšení neustálé podivné kvilení jakéhosi druhu klarinetu a rachocení bubnu.

Pojednou mezi stromy rozlila se rudá záplava světla, jako by hořelo. Zář tato se blížila, až vyšel z houštin temný naháč, který držel v ruce hořící pochodně. Výraz jeho ozářeného obličejce se svitícím bělmem v očích učinil na mne takový dojem, že kdybych byl kluk, byl bych se dal jistě na útěk. Byl to pozdní chodec, který šel směrem, odkud vycházely zvuky pišťal a bubnu. Za nedlouho zase rudá záplava světla zmizela v křovinách.

Konečně pozdě v noci zavřeli jsme dveře, abychom se odebrali spát. Když jsme zhasili olejový kahanec, byla tma, že by se dala krájet. S velikou rychlostí vyskočili jsme na postel, jako by země kousala, a nikdo z nás by se byl již neodvážil znovu na ni besou nohou sestoupití, neboť nebylo by příjemno šlápnouti na hada. Stejně tak nikdo neměl odvahy usnoutí. Každou chvíli jsme se tázali jeden druhého: »Spíš? Byla to noc svrchovaně neklidná, neboť jsme natahovali uši, abychom slyšeli, co se kde pohne, co zašustí, zasyčí atd. Děsili jsme se

všeho, a není divu, že při tak bujné fantazii jeden okamžik slyšeli jsme, kterak z vedlejší místnosti k nám leze ohromný had, jenž co chvíli zasyčel.

Postavili jsme se rovnýma nohama oba na posteli, přítel uchopil pušku, já širokou sekeru. Stojíme tak ve tmě k velké řeži přípraveni. Snažil jsme se rychle rozžehnout sirku, ale v samém rozčilení škrtnutím vyrazil jsem si škatulku z ruky na zem. Kdež by byl měl nyní odvalu, sáhnout rukou po zemi, neboť ohromný had, jak jsme dle sluchu rozeznávali, musil již být docela na blízku. Ba cítili jsme, že had suně se již na postel. V hrůze udělali jsme ohromný skok s postele do temného pokoje, a rychle po paměti dohmatali se stolu, na který jsme vyskočili. Hrdinové noci stáli na stole v plné výzbroji, celí skoprněli. Konečně rozsvítili jsme tam kahan, neboť vedle něho ležely ještě jiné zápalky. Pozorně posvítili jsme na zem. Nebylo tam však ničeho. Zvolna nahlédli jsme i do naší ložnice. Příklad měl natažený kohoutek a pušku přiložencu k líci, dříve ještě než vejdemo. Já zase jednou rukou svítil do ložnice, druhou jsem byl rozeznán zasadit ránu sekýrou. Ale k našemu podivení nebylo tam ničeho. Běda, kdyby tam třeba jen kus provazu bylo leželo na zemi! Byli bychom se naň jistě vrhli, myslíce, že je to had — a rozstříleli, rozsekali a rozmanžirovali jej na cucky. Uvádím jen tento případ, ač mohl bych uvést ještě řadu jiných, ze kterých je patrné, jak bujela v prvních dnech naše fantazie, když ocitli jsme se v krajinách, o nichž jsme vlastně neměli potuchy.

Ale tím nebyla ještě noc u konce. Když jsme konečně oba usnuli, probudil nás pojednou proud vody, který zrcvna, jakoby schválně, na nás stékal se střechy. Spustil se totiž v noci hrozný tropický lijavec. Do našich místností několika místy stékalo po proudku vody a kapky, které se na střeše s hlukem rozstříkovaly, způsobily, že i v našem domku jemně mžilo. Nezbylo nám konečně, než otevřít malířské slunečnicku, pod kterými jsme stáli asi hodinu jako zmoklé slepice.

Tak vypadala první noc v domku.

Později ovšem jsme poznali, že se v našem domě nemusíme bát ani šelem, ani hadů, ani loupežných lidí, a náš dům stal se nám milým útlukem. Jistě dosud stojí na svém místě, a mohl by o nás mnoho vyprávěti. A domorodci, když dnes okolo něho chodí, často asi vzpomínají, co se stalo s těmi dvěma z Bohemie.

★

F. SKACELIK:

PŘED VÁNOCEMI.

(Příběh.)

Diurnista Tomáš Kaprálek vstoupil do třetí třídy malého vozu lokální dráhy, a již vlak se hnul, unášeje ho ze stanice zapadlého horského soudního okresního města k městu krajskému, ležícímu na hlavní trati. Byla to jediná neúřední cesta vlakem, kterou jednou v roce těsně před svátky vánočními konával po mnoho let. Předčasně sešedivělý, hubený písař. Vyjžděl za peníze měsíc k měsíci nastřádané, nakoupil šesti dětem a ženě dárků k štědrému večeru. Mohl jich nakoupit taky ve vlastním městečku, ale jaká pak radost kupovat z krámů, které den za dnem vidíš, od lidí, kteří znají tvoji chudobu? A pak — i jeho oči, které hleděly od rána do večera na čtyři špinavé stěny dusné soudní kanceláře, uchovaly si jakýsi zbytek touhy po jakémsi krásnějším světě ležícím kdesi daleko za zdejším chudým krajem — a cesta do krajského města byla splněním této touhy.

Proto jezdil vždy s povznesenou myslí — a dnes jaksi zvláště: mrzlo a na úbočí údolí, kterým vlak se zvolna proplíval, vrhalo slunce stříbitý, oslnivý svit, tak že malý vyhrátý prostor třetí třídy, kde seděl úplně sám, působil mu radostnou náladu.

Rozepial chatrný zimník, sešoupl zmačkaný klobouk do týla, vyhlížel oknem do krajiny přemýšleje o tom, jak využítuje co nejlépe dnešního odpoledne.

Přemýšlel jenom proto, aby se předem už potěšil. Celý rozvrh dnešní cesty je přece v hlavě dávno srovnán... Co může být jiného, než bývalo léta předešlá? Ovšem kdyby tak bylo více peněz aspoň jednou, jedinkrát — pak by už bylo o čem myslit a co vymýšlet. — Ale tak? Pár krejcarů tajně ušetřených na svačtinu: sklenice piva, houska a uzenka v hostinci »U lva«! To bývá první cesta a jediné občerstvení. Ve výcepu teplo, kolem oken jezdí kočáry, tramwaye, uzenka tak libezně voní! — Aspoň jednou, jedinkrát moci sníst dvě takové vonné uzenky! — Kdež pak! Chuf by byla, ale v kapse je jen přesně odpočítaný groš na zpáteční jízdu a pak — vánoční poklad: tentokrát papírová desetikoruna pečlivě ostříhaná a uložená opatrně v kapse u vesty, aby se nesmisila při měnění s částkou jízdného, která z nedostatku toho co by se mohlo zvat peněženkou, uložena jest v kapse u kalhot.

Z toho nedá se už ani krejcar utrhnout pro nějaký mimořádný výdaj... Než nač ty marné touhy? Stačí, že jede. Uvidí mnoho zajímavých věcí ve výkladních skříních, stříbro, zlato, látky, lahůdky. Jak by to žena jednou ráda viděla! Není-li on šťastnější? —

Spokojený úsměv, který se mu v tu chvíli rozlil tváří, přetrhl mu vstupující konduktér, který žádal ve spěchu o lístek. Kaprálek trochu zmaten jeho rázným vyzváním, sáhl rychle do kapsy u vesty a podal průvodčímu vlaku lístek i s papírovou desetikorunou, která vedle něho ležela.

Zpozoroval to okamžitě a zachvěl se nad touto svou neopatrností. Třesoucima se rukama oddělil bankovku od listku, a zatím co lístek podával konduktérovi jakoby v rozpacích prozrazeného zlého

skutku jakéhosi, strkal desetikorunu do kapsy u zimníku, ukládaje ji rozčileně do hlubiny pod kapesní šátek, který tam nahmátl. Konduktek odcházel a vlak zastavoval na první stanici.

Kaprálek ještě nedomyslel všechny hrozné následky, které jeho neopatrnosti mohly býti způsobeny, když hlučně vstoupil do kupé vysoký muž a hodiv zavazadla a kožich na jednu z lavic, usedl vedle pisáře, který se uctivě odsunul, aby mezi sebou a novým cestujícím zanechal domněle potřebnou mezeru. Také si slušněji nasadil klobouk. Soused ho zajímal: choval se nenuceně, sebevědomě, jakoby Kaprálka ani nepozoroval. Chvilku přehraboval cosi v menším svém cestovním kufříku, potom i cosi psal do zápisníku. Pisář ze slušnosti se odvrátil. V tom se mu zdálo, že zajímavý ten člověk rozkládá cosi na lavici vedle něho. Obracel zvolna hlavu a pohlédl dolů: div se mu v očích nezatmělo! Vedle něho samé papírové desetikoruny, snad sto, snad dvě stě jich rozložených na široké tašce náprsní a kolem ní v několika řadách. Soused počítá, zapisuje a vyndává z kapsy další, jedny pomačkané, jedny zcela nové, mačká je nedbale v hrsti, potom narovnává na lavici, přepočítává. Teď je vkládá do tašky, ale už zase znova je rozkládá, znova sčítává, zdá se znovu nespočítan...

Bože, tolik peněz! Kaprálkovi stačila by pro dnešek jedna z těch set bankovek, a dovedl by si udělat pěkně odpůldne. Nesmysl! — Nač na to myslet... Raděj se odvrátit, hledět oknem, pozorovat známé vesnice, cesty, stráně, nač se rozrušovat hloupými žádostmi, prahloupými, Kaprálku, hlupáčku, písáříčku, ba právě — prahloupými. Nu, však už minula zase stanice. Příští už je předposlední — a za čtvrt hodinky: velké nádraží, mnoho lidí, hluk, tramway, drožky, cesta krásnou alejí kolem ohromných kasáren...

Soused zatím dopočítal. Kaprálek přece ještě pohlédl vedle sebe: řady bankovek už jsou menší. Blíží se poslední stanice lokálky před krajským městem. Cestující spěchá ukončit své výpočty. Je zřejmě netrpěliv. Náhle pohlédne ven, shrne rychle zbývající peníze do náprsní tašky. Vlak se zatím zastavuje a soused vyrazi z kupé se svými zavazadly.

Kaprálek pohlíží za ním, jak sedá do poštovního vozu. Nezdá se mu zajímavý ani jako člověk, ale jako přechovavač velkého pokladu.

Bylo to peněz! Až je mu horko z toho! — Opravdu byl zpocen... Hle, vytáhl z kapsy zimníku zvolna svůj veliký šátek a setřel si zamýšlen krupěje potu s čela a tváří... Potom s touž zamýšleností vložil zase šátek do kapsy obnošeného zimníku...

»Jak to slunce páli do očí!« řekl si polohlasně sám k sobě, ale cítil dobře, že má zrak ještě omámený tou hromadou peněz, že vidí stále ty bankovky čisté, zmačkané, jejich ocelové zkalenou modř — a maně pohlédl na místo, kde před tak malou chvílí ležely... Co to? Klamou ho oči? — Jedna taková scuchaná, skrčená desetikoruna leží na lavici — není pochyby, soused ve spěchu ji přehlédl. — Jak by také ne? To množství, a to stále počítání, to nové a nové rozkládání! — Není divu! — Než co dělat s touto ban-

kovkou? — Odevzdá ji konduktekovi... Cestujícího popíše, ví o něm, na které stanici vystoupil...

Vzal bankovku do ruky a narovnával ji opatrně... Což? Dostane touto cestou cestující tuto ztracenou desetikorunu? — Ostatně, bude se o ni vůbec hlásit? — Bude vědět, kde ji ztratil? — A bude-li vůbec takové shledávání ztracené desetikoruny pokládat za důstojné sebe, a bude-li vůbec jemu boháči záležet na ztrátě tak nepatrné částky?... Kaprálek zakolísal v nitru... Jakou cenu má taková desetikoruna pro člověka, jenž jich má sta a sta? ... A což? — Kaprálku, Kaprálku! — Odevzdám bankovku až v kanceláři stanice krajského města... Dobrý nápad! — Ale celá věc mě zdrží... Protokoly a podpisy... Známe to... Jaká to náhoda! — Zrovna dnes jsem tak zatoužil po tom, aspoň jednou, jedinkrát... Auskultant říká: zahulat — ano popřát si, popřát... Kaprálku, není to dar nebes, není to odměna za všechno to strádání celého života?... Tak všelijak nečekané už se splnily takové nenadálé touhy... Třebas bych měl dokonce i nepřijemnosti, třebaš vyšetřování, odevzdám-li bankovku v staniční kanceláři? — Kdo ví? — Kdo věří chudému? — A kdo může vědět, že jsem bankovku našel? — Podezření je zlá věc, nevyložitelná...

Eh, jednou, jedinkrát v životě! —

Vlak dojížděl k stanici a vozy trhaly sebou na výhybkách.

Kaprálek zahlédl už z dálky tramwaye, drožky, ohromně továrny, kolem nichž jeli...

Proč, proč, proč ne? — znělo mu z nárazu kol. Jedinkrát v životě! ...

Vlak zastavil. Kaprálek rozhlédl se bázlivě vnitřkem vozu, obešel všechny lavice. Náhle vložil desetikorunu do kapsy, kde měl schovanou útratu za tajnou svačinu...

Potom zapíal si zimník a odcházel klidně k městu.

Bhžil se hostinci »U lva«. Teď teprve mu napadlo, kam že vlastně zajde? Už ví, už ví... Pan rada chodívá do plzeňské pivnice Mourkovy. Je to za kostelem. Bože, jak je krásné v takových sálech, jak svátečně! — A to pivo! A proč by si nedal i pečeni? — Je to možná, není to sen? —

Pivo mu vstupovalo do hlavy a budilo nové touhy.

Ba, taky na vino musí... Páni pijí prý před odjezdem vino u Hostašovce. Je to lahůdkářský obchod na náměstí... Ptají se, jaké si přeje? Jaké tu pívá pan rada od nás?

Směji se. Vysvětluje, kde to je od nás. Tak, tak — to už vědí jaké: jenom rýnské! — Tak tedy rýnské, ale lahvička za čtyři koruny. Klade na pult čtyři koruny... A zákusek, chce-li? Obložené chleby, pstruhy, kaviár? — Ano, kaviár? A což líkér před odchodem? — To že všechno se tu pije? — Jaká tu vůně! Jak je to krásné! A ty chuti? — Kaviár nikdy nejedl, rýnského nikdy nepil... Zaplatil zákusky... Zbývá mu ještě něco... Počítá. Ano, dvě koruny... A což za dvě koruny lahvička vína? — Jak ta chutná?

Přinesli... Sedí na sudu v pozadí krámu s jinými okouzlen, omámen vinem, vypravuje, směje se, je šťasten... Ještě má dvě hodiny času k odjezdu ve-

černího vlaku! Je čas, aby začal kupovat vánoční nadílku...

Loučí se se všemi vesele... Zvou ho, aby přišel zase... Říká si v duchu: Ach, jen jedinkrát — to stačí. Nepřijdu, ale budu vzpomínat do smrti nejdéle...

Na čerstvém vzduchu pisaf pocítil, že je opilý. Ale přece se vzpamatoval a u světla výkladní skříně četl z listku, který mu napsala žena, co má koupit dětem. Jsou to většinou kusy teplého oděvu. Děti opravdu nemají co teplého obléci je to smutně.

Zná už své obchody kupuje tam obyčejně. Zahřbá do ulice.

V obchodu ho vítají a volají: Má účta, pane Kapráčku. Čím můžeme posloužit?

Vyložil všechno, pověděl i míry i jakost. Balík je hotov... Účet deset korun.

Tak, tak. Sahá do kapsy u vesty — není tam ničeho... Jako blesk šlehne mu mozkem: vždyť přece jsi dal desetikorunu před kondukterem do kapsy u zimníku... Nahmatá sátek... Dobrá, dobrá... Ale desetikoruny není ani v sátku, ani pod sátkem... Vůbec si uvědomuje, že si na ni nevzpomněl od té chvíle, co ji sem uložil...

Náhle zavrával... S počátku kmitlo mu cosi jako neurčitě podezření... Vzpomínal, vzpomínal a — stiskl si spánky oběma rukama... Lidé v krámě ho obstoupili a on jen zanařikal: To byla má desetikoruna, to byla vánoční nadílka... Slzy mu vyskočily...

Domů přijel tentokrát s prázdnými rukama. Bylo mu stydno i těžko, když ženě vykládal, že jakýmsi způsobem nevysvětlitelným ztratil uspořeno desetikorunu... Bylo na něm všechno tak podivné, když to líčil.

Štědrý večer byl u Kapráčku smutný, chladný. Děti nechápaly, proč kromě bramborové kaše víc k Ježíšku nedostaly, proč tatínek tak smutně, beze slova sedí a maminka naň chvílemi jakoby vyčítavě pohlíží.

NOVÉ DÍLO O M. ALŠOVI.

(Mikoláš Aleš, jeho život a dílo. Vydala Maryna Alšová. Text napsali V. V. Štech a F. X. Jiřík. Nakladatel F. Topič v Praze. Díl první ve kvartě o 76 stranách textových a 160 listech obrazových, krom 79 ilustrací textových. Cena 12 K, vázaný výtisk 15 K.)

Je už dnes jisto, že ze všech českých umělců, básníků, skladatelů nehlubší kořeny do všeho našeho života národního, do duše všech nás, i do osobního žití každého mezi námi vyhnal Mikoláš Aleš. Daleko po té stránce předčil i nad takového básníka, jako byl Neruda, ba i nad takového hudebníka, jako byl Smetana. Nespočetné listky jeho umění ve statisících výtisků prostupují veškeré bytí národní jak vzduch, jak světlo sluneční; — tak to, co zdávalo se nám, krátkozrakým sudičům, rozdrobením a rozptýlením velkého tvůrčího daru Alšova, dnes tímto velkolepým výsledkem, tím úplným prořáknutím do života českého objevuje se nám být nejkrásnějším a nejčestnějším z osudů, jichž se vůbec může dostat národnímu umělci: Podivuhodně jsou cesty, jimiž se genius národa ubírá za svým cílem, tajemně mu vytčeným od kosmického Ducha: Kdo by dnes mohl povědět, byl-li by býval

M Aleš dodělal se tohoto opanování českého bytí svým uměním, kdyby ho nebyl býval musil rozdrobit na osm tisíc poletavých lístků, na místě snad deseti velikých děl monumentálních? Bylo třeba (zdá se už nepochybně), roztržít veliký diamant dvoutisícikarátový, aby drobné diamantky z něho nám všem v národě mohly zazařit do života.

Nová publikace, jejíž první silný svazek kvarťový právě byl vydán, je výmluvným dokladem skutečnosti, jak mocně už Aleš ovládl národní bytí. Srovnajte s tím třeba zas posmrtný osud Smetanův a Nerudův: nedočkali se dosud, tolik let od skonu, pořádného a všestranného sebrání celého životopisného materiálu a sobě, nerku-li adekvátního zpracování jeho, o životopisech rovnohodnotných jejich vlastní práci umělecké ani nemluvě. Aleš dožil se už sám několika pietních publikací o sobě a díle svém, psaných vesměs s nejvyšší úctou a láskou nelhanou; mezi nimi knížka Mádlova sytě a stručně obsáhla všechny sklad životopisné látky, jak se dalo v malých rozměrech monografie »Zlatorohu« nejlépe. Nyní, tak dvě leta od smrti mistrovny, první svazek publikace Topičovy podává v textové své části překvapující bohatství cenného poučení o Alši člověku i Alši umělci. Vše, co bylo dřív tak roztroušeno a tím vlastně nepřehledno, nyní po prvé podáno je v pevném, přehledném seclánkování časového sledu. Treba si vážit podle zásluhy této pilné a poctivé práce, která nijak se neomezila jen na sestavení materiálu už dřív uveřejňovaného, nýbrž na mnoha místech přidávala věci neznámé, čerpané z rodinných papírův a podání, z listin úředních, z dopisů a vlastních výroků mistrových. Zajisté, jak přirozeno, není tu už dnes snesen materiál všechen, ten bude se dle povahy věci ještě dlouho, jaksi i samoděk, volným tempem posmrtného růstu shromažďovat, jako ve všech případech takových; ale jádro už dnes tu je. To je největší cena publikace; třeba však varovat od domněnky, že by vše, co tu je, už bylo pevně rozhodnuto, a tak hotovo, abychom na tom základě mohli postavit už nyní pevný soud o Alši i díle. To se podaří teprv další generaci.

Velký muž vždy ukládá tuhou práci pokolením, zapřahá do svého díla sta duchů malých a menších, kteří v tom právě, ne ve své práci vlastní, zhusta nepotřebné životu, nalézají smysl a ospravedlnění svého bytí; oni musejí konat toto dílo velkého ducha, pravého oploditele života, ve skutečném duchovém jařmu, vol nevol, jako vkladáci, srovnavači, porovnávači, hlasatelé, šířitelé; a dle počtu těchto drobných dělníků, hemžících se po díle velkého ducha, lze dosti dobře odhadovat velikost pána práce i jeho význam v pospolitém všedile lidstva.

Tak Aleš stejně v následujících desetiletích objevil se jako mocný pán, zaměstnavatel drobných dělníků, jejichž velký zástup už nyní lze tušit z toho, kolik nás už vzal ve jho svého velkého díla dnes. Teprv z celé té drobné práce drobných pracovníků bude lze podat celý obraz pravého zjevu Alšova v životní velikosti, dřív ne; takž všechny naše soudy dnešní o něm, všecko »úhrnné hodnocení« díla, na něž nestačíme, jsou pouhé prozatímnosti, leckdy groteskní a směšné ve své troufalosti. Už z četby, podávané v tomto svazku, vycítujeme s plnou bezpečností, že Aleš pravdivý a skutečný je zjevem o mnoho větším, než jsme mu přiznávali. Převyšoval nás o tolik — a my toho všeho neviděli! Shledáváme tak, sotva na třetí rok od smrti jeho, že všechny naše kritické, estetické formulčky, jimiž jsme ho, velikána, usilovali definitivně lapit — jen tak už etiketu mu přilepit a odpravit do historie! — on hravě roztrhl: to není pouhý historický zjev, ale živá síla, určená na sto let proměňovat život

národní! Svy umělecko-filosofických theorii, do nichž jsme ho přilisi brzy chtěli vešněrovat, praskají slyšno na velikém člověku, je jiný, je větší, je neznámý, přes veškeru rozeznámenost po Čechách. Třeba nám tedy všem, začít se učít M. Alši znova, jinak a důkladněji. Platí to stejně o textu tohoto svazku: jeho úvodní kapitola (Štechova?) je pouhou prozatímností, jejíž soudy a formule rozpadnou se, nebo aspoň silně se změní, až autoři sami obhlédnou všechn svůj materiál.

Do té doby však radím vše, aby ostatní (a hlavní!) kapitoly textu byly pozorně čteny: odkud rostl Aleš, jaká byla jeho půda a rod, jaké vlivy a síly rodinné, rodičovské; jak začal se v něm hýbat jeho geniis umělecký; jak jej formovaly-neformovaly škola, strasti mladého života, velké město Praha, česká historie, poesie národní a umělá, hudba, bída proletářství uměleckého, soužití s druhy v uměleckém úsilí, vojančina, láska. Text svazku I. sahá do šestadvacátého roku věku Alšova, do r. 1878, v předvečer velikého uměleckého napětí a vítězství cyklem »Vlasti«. K tomu užili původcové textu na 70 doprovodných ilustrací, z nichž nejzajímavější je první dochovaná kresba Alšova, asi z 5. roku jeho — rozpomínka na dojmy z pohledu na betlémový arch se známými figurkami, jež tvůrčí duch v prvním hnutí už zcela výrazně si přealšil a dokonce i přečestil.

Přecházím ke druhé části svazku, k výboru z prací Alšových samých, a tu nastávají rozpaky. Povím rovnou: výbor tento dobrý není. Zdálo by se trochu podivno, aby v monumentálním (nebo snad spíš polomonumentálním) díle, věnovaném životu a tvorbě Alšově, lepší částí byl slovný text o umělci a části horší vlastní práce Alšovy; pohříchu je tomu tak. Příčiny toho jsou několikeré.

Nejprv a hlavně: výbor obrázků rozchází se časově úplně s obdobím, které líčí a dokládá text. Slovo sahá do r. 1878 a z celé té periody života Alšova (krom méně význačných črt a doprovodných ilustrací v textu) v celém výboru prvního svazku, ze 160 listů, jsou tu časově shodny s textem všeho všudy dva (autotypické, dost nevalné reprodukce olejomalů z r. 1877 Břetislav a Jitka. Smrt knížete Svatopluka). Všecky ostatní obrázky spadají do let pozdějších, od r. 1879 až do r. 1896! V textu samozřejmě nemůže být o nich ještě ani slova. Tato dobová nepřiléhavost sama sebou už je zlá pro dílo a jeho užitečnost v ruce čtenáře, který přec je v právu žádat, aby v oběm, textu i obrazech, byla sounáležitost.

Ale věc se zhoršuje tím, že text vykládá o výtvozech Alšových v této době jako důležitých, vrcholných — a v obrazové části není z nich ani jediný! To je přec velmi hrubá chyba vydavatelská, když se čtenáři sice s velikým důrazem povídají veliká slova, ale nedá se mu ani nejménší možnost, alespoň o stínu pravdivosti slov, byť jen v jediném případě, vlastněma očima se přesvědčit. Uvedu několik dokladů.

Text mluví (str. 51.) o »památném momentu prvního Alšova vystoupení na veřejnost r. 1872 v »Palečku«, dokládaje citátem z dra. Štolby, že běželo tu o »rozkošné ilustrace« k výborné satirické básni »Král, švec a knejp«, »z nichž bylo již nepochybně, že zdařilo se malému Palečkovi do české veřejnosti uvésti talent opravdový, samorostlý a veliký«. Zvědav hledá čtenář honem mezi obrázky tyto rozkošné ilustrace, dokumenty památné chvíle — není jich tam! A měly tam být!

Čteme jinde (str. 52.), jak byl Aleš zahrnut ilustracemi pro časopisy (kdy, neudáno — po r. 1873), »jichž s obdivem lze v roztroušených listech již z

dob mládí do set napočítati«. Z těch set obrázků, nad nimiž vyslovuje text obdiv, není zde ani jediný.

Dle dopisu z r. 1877 nakreslil Aleš v říjnu onoho roku do »Palečka« přes 80 humoristických ilustrací, nenajdeme ve výboru žádné z nich.

Na str. 51. poznamenává se, že krom prvních ilustrací do »Palečka«, tedy r. 1872, Aleš »chce stále ještě býti malířem historickým dle školských předpisů, komponuje a sahá ke štětcí« — ale čtenář nadarmo se pidi po ukázce malířského úsilí z té doby mezi obrázky.

Dle str. 60. vystupuje od dob vojančení Alšova (1875—76) v díle jeho cikán, jehož vznětlivou prudkost a divoký rytmus Aleš v řadě bravurních a přímo monumentálně jednoduchých akvarel dokumentárně zachytil. Ha! jak to navnadilo! jak to napíjalo dychtivost! — řa da akvarel, a bravurních a přímo monumentálně jednoduchých! Slev, milý čtenáři, slev hodně ze svého očekávání: z celé řady bravurních atd. akvarel neproklouzla mezi obrázky ani jediná.

Jiné nevědně hrubé chyby pořadatelské: Na str. 61. rozněcuje text čtenářovu zvědavost: »Rakoczyho pochod na cymbál inspiroval ho k dvěma variacím nejživějších kompozičních výtvorů« — nedostatek jich mezi obrázky tuto zvědavost jak náleži zmrazi. — R. 1877 píše Aleš o svém prvním obraze na zořinské výstavě, a pozorné pořadatelstvo dokládá za hvězdičku pod čarou dole »Husitský tábor. Aleš ovšem již před tím vystavoval kreslené kartony«. Tedy první vystavený obraz Alšův, první vystavené jeho kartony — který vydavatel monumentálního díla o kterémkoli umělci dal by si vůbec ujít takovou příležitost, aby výtvoři aspoň časovým položením tak významné, čtenáři neukázal? Pořadatelstvo tohoto svazku dovedlo i toho. Pokračování

★

JASNÉ POJMY.

(Příspěvky k slovníku vzdělaného člověka.)

Z A. V. Šmilovského esthetiky:

Bedlivě pozoruji lidi a jejich osudy, vybírám si z toho ideje všeplatné, chcete-li, ideje všehomíra. Ideu jednu, mně milou, si vyvoliv, vyhledávám pak z paměti a zkušenosti svých případy vhodné ze života, přibásním, co potřebí, spletu si stroj dějinný, přihlížím v pásmu k jednoduchosti, vyhýbám se coupům a hlavní péči přikládám charakteristice.

Fotografovati bez taktu uměleckého holou skutečnost jest materialismus, zdobovati s taktem uměleckým lepší skutečnost jest realismem. — Materialismus pracuje ze skutečnosti pro skutečnost; realismus ze skutečnosti pro nadskutečnost, do výše umělecké. Materiálního krásna není, reálné krásno jest.

Mnoho se v životě stane poeticky pěkného; stane-li se to, je to v úryvkách, a vypravovatel to musí teprve srovnati, na přiměřený způsob vyplniti mezery mezi jednotlivými událostmi a udělati z toho ladný celek. Spisovatel musí k tomu, co má před sebou, mnoho ze své zásoby přidati a co do látky i co do formy pěkně otesávatí. Holá pravdivost nepostačí.

Co z mé obrazotvornosti vyjde, musí býti životně pravdivo. V tom leží má síla umělecká, a já vidím jen v tom spisovatele umělce, jenž z představ a sestav svých skutečnost ideálnou umí tvořiti. Té ideálné skutečnosti říkáme realnost... A jako triumfem přírody jest utvořiti člověka skutečného, tak triumfem umění utvořiti člověka reálného. Ostatek jsou jen saláty a omáčky k pečení.

KOŽIŠKOVA POUPATA.

(Psáno rodičům.)

Knižka rozkošná! Knižka, o které se mluví mezi povoláními jen s nadšením! Jde ovšem o knihu pro nejmenší čtenáře, dokonce jen o slabikář, ale přátelé naši (zvláště mají-li sami děti) dobře učiní, sáhnou-li po díle Kožiškově. Kniha toho druhu nevyskytne se leč za leta jednou: možno říci, že Poupata jsou zavrcholením snah celé generace učitelské. Význam tohoto slabikáře sahá dále než do školní síně. — Proto přítomná stať nechce býti posudkem určeným odborníkům, nýbrž upozorněním rodičům a přátelům dětí.

Školští odborníci, pevně doufám, shodnou se záhy v úsudku, že Kožiškovými Poupaty elementární vyučování české dosáhlo úrovně světové. S pedagogického hlediska znamená kniha veliký čin, originální reformu trvalého významu. Tu však rád bych ocenil Poupata především jako dílo umělecké, jako knihu rozkošnou, svěží, dětskou. Všichni známe strojenost, úmyslnost starších učebnic našich, — jsou jako četba knihami více méně neztravitelnými, byly samy sobě účelem. Kožiškovu »čítanku malých« přečtete s chutí rostoucí od stránky ke stránce. Tu tvořil nejen pedagog, nýbrž i umělec výborně znající svět dětský. Máme v literatuře dětské málo knih, které by tak dokonale zachovávaly ryzi řeč dítěte, které by s ním hovořily jeho způsobem, nevybočovaly z jeho okruhu zájmů a představ. Kožišek nevyhýbá se ani dětským výkřikům, projevům naivní radosti a spokojenosti. Náš typický slabikář předkládal začátečnickům nesouvislá slůvka, často podivínsky volená a cizí světu dětskému, posléze seskupovaná ve věty neméně odlehlé. Pedagogický úmysl ovládal tuto první četbu. Milé dětičky ostříly důvtíp hříčkami »pln, plž, hlt«, »útek, útek«, »umytý úl«, jmény Želislava, Nadějka, Květoslav, Dobroslava, větami »mila umyla«, »káva kypi a kape«, »mají uje«, »lázně tělo sílí«, »ženy tam pili«, »anka nese otcí otku«, »máme mole u lemu« atd. Těchto tradičních půvabů školních Kožiškova Poupata ovšem nezná. Hned na prvních stránkách slabikáře nalezneme souvislou četbu. Její látka je dětská, skutečně dětská a skutečně česká; Kožišek ani na chvíli neopouští našeho světa dětského, nemudruje ani nemoralisuje. Začíná obrázky senoseče, draka, česání ovoce, papírových hraček, školy, dává čísti začátečnickům místo slov děje, jak měli doma maso, jak myli nádobí, opatrovali sovu v kleci, vitali tetu, trhali víno, šli naproti matce do lesa, pásli dobytek, vozili jetel, stavěli v pisku hrady, koupali se ve vaně, pozorovali život domácích zvířat, poslouchali pohádku na dračcích, dostali dárky mikulášské, užívali zimních zábav, chodili ke kupci, prohlíželi si obrázek, dárky vánoční a pod. Tak důmyslně a přece přirozeně Kožišek užitečně sdružuje s příjemným, sleduje dětské události kalendářního roku. Příklad umění Kožiškova: »U potoka stojí topol. Lupen po lupenu padá. Jeden padá do vody. Jiný padá na zem. Sypou se jak zlato. A Vítek svolává ves: Topol sype lupeny! Dukáty padají, dukáty! A jen to dopoví, je tu lidu jako máku, Je tu Pavel, Milada i Pepa. Mají dukáty a kupují. Vítek se ptá Jana: Kolik stojí ten jelen? Deset dukátů, pane! Tolik nedám, pane!

Dej tedy dva a kus medu! To dám a jelen je můj. Vítek vede jelena domů. O je, je to slávy! Ve stáji mu dává seno. Potom jelena napojí. A kolem do kola stele samé dukáty.« Dodáme-li, že článeček jest určen začátečnickům ovládajícím sotva polovinu abecedy, vynikne tím více autorova dovednost, až virtuosní. Možno říci, že nejzdařilejšími čísly knihy jsou výtvary Kožiškovy, ač vůbec do poslední stránky volena jest četba výborná. Celé dílo vyznačuje záliba v živém pohybu, dětem tak nezbytném.

Půvab slabikáře zvyšují ještě pestrobarevné ilustrace Mudruňkovy. Místo jednoslabičné výzdoby staršího slabikáře, obrázků osamocených předmětů, nastupují zde celé sceny, malířský doprovod jednotlivých článečků. A tak slabikář mění se v obrázkovou knihu barvitou, nabývá tím domácí důvěrnosti; ilustrace vzbuzují zvědavost a chuť čísti příslušný text. Obrázkům Mudruňkovým lze snadno rozumět, správně upokojují se jednoduchými rysy a jsou pamětlivý dětské záliby pro podrobnosti. Kniha Kožiškova zasluhovala by výzdoby ještě dokonalejší; na některých stránkách barevné reprodukce ruší svou nepřesností.

Poupata zavádějí několikerou novotu metodickou. Začínají tiskacím písmem — velkými písmenami před malými, — psaní ponechávají až na 5. 6. měsíc školní. Děje se to z důvodů zdravotních i psychologických. Veliká abeceda hůlkového písma tiskacím je velmi zřetelná, má pro okotvary jednoduché, nenamáhá zraku, hodí se tedy pro začátečnický. Děti si hrají, sestavují tyto písmeny z tyčinek, sirek a jako pro zábavu je také napodobují křídou. Tak nabudou průpravy pro vlastní psaní, které je posunulo na pozdější dobu, aby dítě škola nekupila tolik těch obtíží na samý začátek.

Rodiče snadno pochopí, jak účelný je tento postup, jinde už zdomácnělý. Učitelé Kožišek ponechává jinak značnou svobodu metodickou; knihu svou upravil tak, aby hověla co nejvíce samočinnosti dětské a navazovala na duševní vývoj žáčkův před dobou školní. Spisovatel Poupat navrhuje výbornou novotu, která by přidala suchopárnému slabikování masa a krve, t. zv. **p r ú p r a v n é č t e n í**. Bere totiž na pomoc obrázky a hlavně jména žáků ve třídě: Toník se píše T, Ládinka L, Hrubý H, Zadák Z atd., až postupně vznikne celá živá abeceda. Teprve po této zábavné přípravě asi šestitýdenní děti přejdou k vlastnímu čtení, když naučily se dříve pomocí zvuků přírodních a j. osamocovat jednotlivé hlásky.

Důmyslný postup svůj, odpovídající moderním poznatkům pedopsychologickým, Kožišek znázorňuje praktickými příklady v příručce »Počátky čtení«. I tato vzácná kniha by naše umění vyučovací čestně ukázala před celým světem. Kožišek je mistrem hravého výkladu názorného, neunavně bere na pomoc dětské zábavky; učí-li Karla písmeně K, vypravuje, jak se mu na houpačce zdvihaly šosy u kabátu (šikmé čáry písmeny K). Mařence dá držeti oběma rukama kornout, aby jí připravil na písmeno M. Hraje si s dětmi na schovávačku, vkládá jim do lavic nově písmenky, dává žáčkům »spátí« a zase je buď »klekáním«, když

um připravil na tabuli novou zabavu písmenkovou panáčkovou a p. Pechopite, že takto dovede vyučovatí jen dobrý otec, který leta žil v důvěrném styku s vlastními dětmi, zna jejich vsmysly do podobna a těší se z nich.

Tedy: slabikářem Kožiškovým dostaly děti české klasickou knihu. Vyrostla ze života venkova ze zabav jeho drobotiny, jako kdysi čítanky Tolstého. Puvab její tkví v tom, že tiskem reprodukuje dětem totéž, co si denně povídají samy a naě se nejvíce těší, že nevnaší do světa děti rušivých prvku dospělých poučovatelů. Poupata jsou v českém duchu a v českém prostředí mistrným vyřešením těch snah o dětské učebnice, jež u nás podnítil Tolstoj a moderní reformátoři vyučování elementárního. Kožišek jako praktik včasně s pedagogickým i uměleckým nadáním, dal svému dílu mnoho vlastních myšlenek. Dovedl je také krásně uskutečnit. Tím ostřeji též vynikán nedostatky nyních učebnic našich. Po slabikáři musejí přijít především nové čítanky, zhavené suchoparů a jazykových násilností. Bude na rodičích, aby i oni tlačili k reformě, v zájmu dětí stavěli se proti pohodlnému konservatismu učitelů staromilců. Kdekoliv do školy dosud nepustili Poupata, tam necht rodiče dají knihu dětem aspoň doma. Slabikáři zdomácni v rodině stejně jako starší kniha naše podobného významu Tumova Prvouka.

Tuma i Kožišek omezili se však na svět venkovského dítěte. Tím bezděky dopustili se bezpráví na mládeži městské. Kdo dovede městským dětem napsati knihy stejně mistrné? Snad by stačilo, kdyby Kožišek — potřebuje-li toho vůbec — přibral si spolupracovníka městského a zařadil do nového vydání slabikáře také něco z typických zabav dětí velkoměstských. Ovšem i v nynější době Poupata přinášejí radost mládeži bez rozdílu.

K. A.

ZASE SHAKESPEAROVA TRAGEDIE ROMEO A JULIE.

(Nové nastudována a po prvé hrána v Národním divadle v pátek dne 10. prosince.)

Velká díla literární nemohou mít vyššího účinku nežli že nutí opět a opět, dukladněji zabývat se myšlenkami a city, k nimž se vztahují. Co jen tragédie *Romeo a Julie* vykonala již pro pochopení a hlubší poznání lásky! Co všecko a komu všemu se objevilo o lásce její zsluhou! Považme, co to znamená, když lidé jako Gervinus musili podrobně rozbírat milostné záchvevy dvou mladých lidí a rozhodovat o etickém rázu i hodnotě jejich milostného vzplanutí! Nebo herci! — vzletná studie Ernesta Rossího v jeho sebraných státech (s Juliem Caesarem a Hamletem) povi, že k *Romeu a Julii* potřeboval pevně si uvědomit celou svou platonickou filosofii lásky: Bylo nezbytno, objasnit si nejprve pravou podstatu lásky, která, brzy vědomě a brzy nevědomě, často křivě posuzována a křivě určována, hýbe světem v nejvzrušenější jeho bytosti — « U nás bohužel dodnes tento druh literární práce málo jest pěstován i ceněn. To, co my máme v rozborech velkých literárních děl, je směšnou troškou, po které se nikdo neohlédne. Však také podle toho často vypadá porozumění, se kterým se vysedá na divadelních večerech, a obecně náš psychologický postřeh i etické rozeznávání

Shakespearova tragédie by se měla nste proti všem shakespearovským zvykům jmenovat jen *Julie* a nikoli též *Romeem* neboť láska, to je v Shakespearově pojetí Julie, žena, z Julie, ženy, prstí vše, co se může nazývat láskou. V době, kdy Shakespeare podle Brookovy básně tragédii psal (po prvé r. 1591 a znovu r. 1596), snil dávno již o milostných důvěrnostech se vznešenějšími, jemnějšími bytostmi ženskými, ale na lásku díval se i tu ještě tak, jak ho tomu naučila jeho stratfordská zkušenost s Annou Hathawayovou, žena byla jedinou a vlastní dávkou vudkyni a znalkyni lásky. Julie dává Romeovi hned při první plesové setkaní smělý navod, jak se má brát a líbat bez dlouhého přání, Julie v roztoužené měsíčné noci sama první vyznává a počina vášnive vzednutí citu, Julie ustanovuje a ujednáva rychlý sňatek, Romeo chce mlvít, chce ubezpečovat, chce přísahat, ale Julie ho skoro ani nepřipouští k slovu nežáda si jeho řeči, ani že přiválský proud, který se z ní hrne, schvátí neodolně každého, kdo se v něm octne — *Jet moje stádrost bezměrna jak moře, a láska moje též tak, hluboka, čím více rozdávám, tím více mám* — A tak ani před svatební nocí nevolá Romeo po jím brzkem příchodu, nýbrž Julie, ona to jest, jež vyřadí nejismyslnější představy a nejoboučnější ne-dočkavost — *Pojď nocí! Mou nezkrocenou krev, jež ve tváři mi tepe, černým pláštěm zakuklí, až plácha láska má se osměh* — Ony studené, hrozne temnoty smrti, do kterých sestoupí Julie uspacím nápojem mnicha Lorenza, jakoby byly nutným ochlazením nesmírného žáru, jenž jinak by musil zabít ty, kteří mu podlehlí. *Me jde o víc nežli o to pouhé ochlazení. V pobádkach a zejména našich nebo slovenských, vyskytuje se překrasny a hluboky symbol ženského podílu v lásce. Dívky, jež k ní dozrály, musejí sestoupit jako sestupují do říše smrti ženy, když rodí do černých propastí podzemních musejí se propadnout do bezděčných studni, jimž se věhází do podsvětí vxtřpět zlou strast hrobových ozkosti, a teprve pak vynořují se k pravému, pročištěnému životu lásky, jehož si tím vydobyly. A to asi tanulo na mysli Shakespearovi, vychovaníci prstonárodní poezie, když dramatisoval příběh Brookvy. Také Julie měla si srdnatým sestoupením do říše smrti vykoupit ženské právo, aby byla v lásce vrchní tvurkyni a rodovou vládkyni.*

Romeo jest vedle této Julie-ženy toliko jejím vyvoleným mužem, na něj padne její pohlavní výběr. Bývá vselijak přetřásáno, proč Shakespearuv Romeo na rozdíl od Brookova před Julii nyc pro Rosalinu. Dvod je prostě ten, že Romeo měl být typem mladého muže v době, kdy je mu zcela lhostejno, blouzní-li o Rosalině či Julii, o Heléne či Hermii miluje, aby miloval, vzdychá, aby vzdychal. Plá a upí ve verších, aby lkal a úpěl, a jeho láska zastaví se u té, která se ho pro sebe a ze své volby zmocní. Mercutio nazývá Romea milencem, — milencem vůbec, snilkem — snilkem vůbec, vášni — vášni vůbec a Romeo brání se proti Lorenzovi, jenž mu vvtýka těkavost — *teď má láska čistá vděk za vděk, lásku za lásku mi chystá; ne dřív tak; vyměnil si za Rosalinu Julii, poněvadž Julie není Dianou, nýbrž Venuší* chtitvou jeho polibku, objetí a ruky. Shakespeare zná jeho mužskou lásku ven a ven, ví zvlášť, že u Julie láska je u-střední záležitostí životní, vrchovanou a trvalou, kdežto u Romea musí se spokojit s místem, jež jí nechávají vedle sebe jiné nalahavé záležitosti. Romeo je v jádře Mercutiem, činným a bojovným členem onoho pestrého rušného světa, jež Shakespeare tak dumyslně rozvířil kolem osamocené Julie. V tom světě zuří politické a rodinné spory, knížata Escalové vydávají zákony a rozkazy, rodiče umlouvají výhodné sňatky svých dětí, moudří mniši sta-

ran se o společenském — mravním — a shůdně drobně-
udství, snubě a občanku běha za denním zaměstná-
ním a vděčným a láskou láskou, ta se nadobře zu-
stavena v záchvěvu strážné vroucnosti nevdaných
dvůk. S tím se na Romea usměje jakési uspokoi-
vám, slyšaje si povstát dostatečný kousek potřebné
ženské přání, je teď bez mluvy jako sušený sla-
vický línce se vrací k ostatnímu světu, k jeho
obrazu, kram úkolům a potvčkám a vyzkouší na
přítelství, že nezapomněl dosud zacházet s mečem.
Ano Romeo je dost milencem, ohnivým a čest-
ným, ale přese, zemřít k rakvi své choti, ale ještě
než vezme od skoli knížecího příbuzného Parisa
zahradit si tak na vždy možnost, aby byl přijat na
země, zemře pro Julii, či proto, že by byl chycen
a popraven? zemře jako oběť lásky či jako oběť
ostatního světa, jehož je stálým členem?

V charakteristická roznost mezi ženskou láskou
Julie a mužskou Romeovou obraží se zřetelně
všude v dialogu. Romeo vzdycháči po Rosalíně je
krasofečnickem, skladatelem umných a blyskavých
veršů, zalháda si na vtipu, umž sám sebe oslňuje,
ne překvapuje skvělostí básnických obrazů a vět,
na styčtucke vynalozivosti a leposti, se kterou se
pronáš. Láška Julina snad mu přidá trochu ry-
zosti a upřímnosti, ale jinak ho nepředělá, a Julie
ly ne dmitala a neperuřovala jeho přísah, kdyby
se jí nepřítčila krasofečnicka jeho frazovitost. On
ještě před smrtí musí svou dlouhou pathetickou
promluvu vyvrcholit v okázalý básnický obraz:
"Pojď, hořky druhá, pojď, ty trpký vudce! ty zou-
fanci lodivode, pojď a razem vžeh na skály třísti-
ci tu mdlou a mořem noudanou loď. Julie
nedpřese si tolik přepychu, aby před svým skonem
ještě soustruhovala verše: odbude to zkrátka. Ó
bláhá dyko! Zde (v mém srdci) je pochva tvá, tam
rezaver si a mně umiřit nech! A tou realistkou,
soustředěnou k věci, je Julie ve všech svých od-
stavcích, takových monologů, jako jest Julin v o-
čekavání svatební noci (mimo první čtyři verše ro-
meovské, nebo nad Lorenzovou lahvičkou, monolo-
gu ve stérých zdvižených cit a zdvižené pohnutí hle-
dání, en rytím a slova své přízornosti, takových by
Romeo nesvěděl. Dlužno si připomenout, že Sha-
kespeare sám byl ještě při vzniku tragédie pod
moci romeovského krasofečnictví. Julie prve je-
ho tragédie tedy přinašela a zvěstovala jeho básni-
cké osvobození, lepší, čistší a pravdivější bu-
douce. Její krásnou ženskou láskou Shakespeare
viděl Romea aspoň na chvíli smířeného se zne-
přátelěním Tybaltem, její krásnou ženskou láskou
viděl mizet staré zlosti, nesváry a krivdy společ-
čenské, či zjevovají se mu s obrodnou silou svaté
a věčné hlubiny lidského lidství. Bylo věru proč,
aby celá knížecí sešlo se k jejím katafalku jako
k trnu, a vzdalo hold její památce.

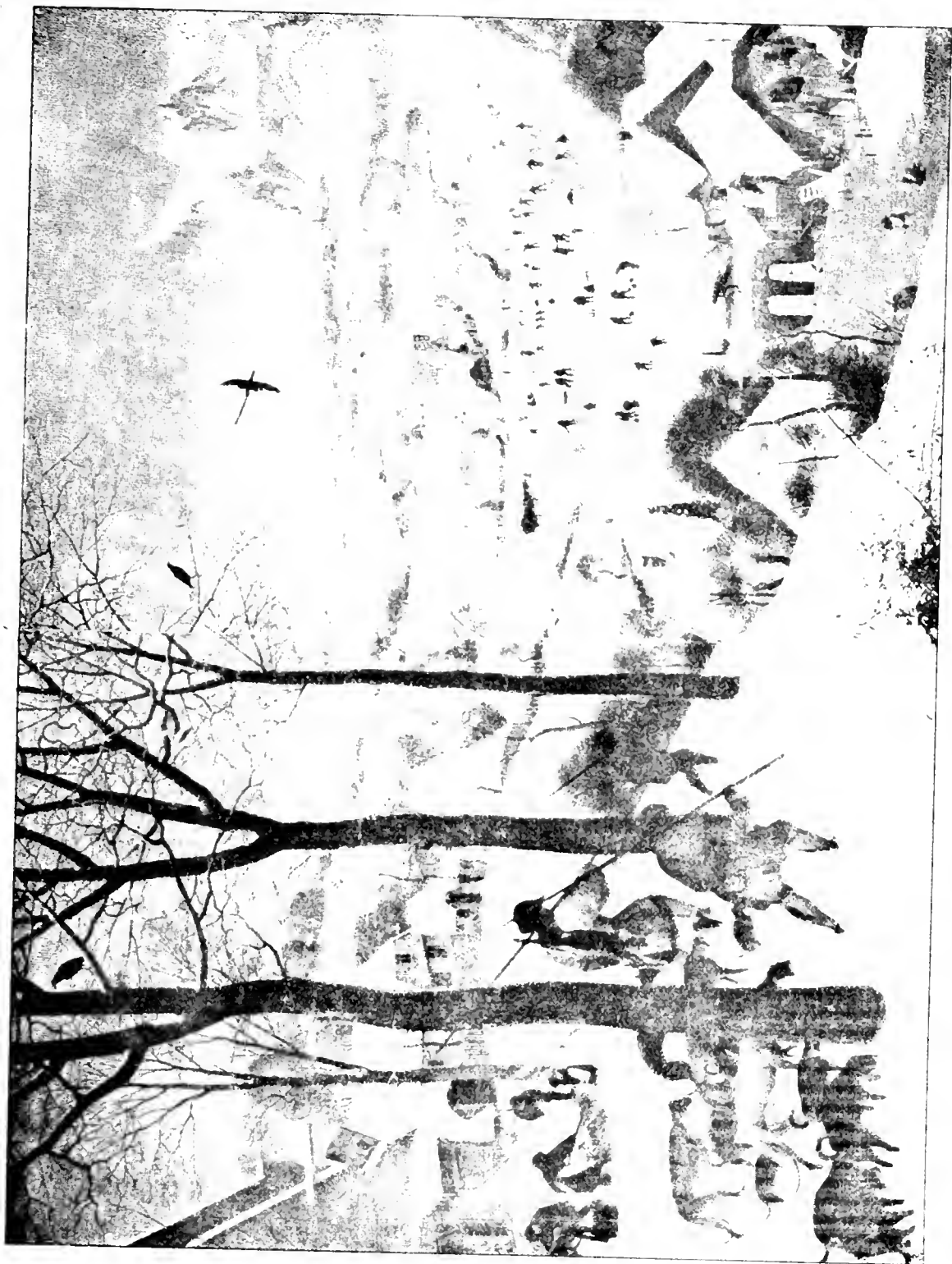
V Národním divadle tragédie zachovala si onu
vážnou důstojnost, kdž Kvapil na ni po prvé
sazal vložky svých berlinských vřelů: ještě
čas předtím na př. nad Hamleta, jehož úprava
J. K. Novotná byla se dost s duchem a obsahem díla.
Kvapil, rozšířil Kvapil do nynějšího Romea a
Julie, v ústřední popředí, v evy, které do něho
přivlákly, v sybodnější pohyb a závažnější vzta-
hy, převládá tak čize, odstrčené z ostatku a
vzvrhání senecí vystupek postavený uprostřed
scény, připomínka řeckého divadelního oltáře, do-
středí, vly, v bližší scéně mezi Julii a chůvou
Capulet, v níž se s kypším dějem skupiny a po-
stavy, jak někde uvstě domu. Kdž si tam sedne
starý Capulet k domácímu řízení a kolem něho
něže háze, slabou, slyva kdo pohřeší většího je-
notě a dekoraci. Světelné obestření hry bylo ode-
řívá Kvapilovou přední zálibou a péčí a dlužno
si říci, že v Romeu a Julii nabylo vskutku dra-

matického a básnického smyslu. Celý děj klíčí,
vyrazení, oddavení se a zničení lásky od scény,
kdž chůva a matka probouzejí milostně vzepětí
Julio, celý ten děj je zasazen v rozličné barevné
scény a jen výjev, kde převládá veřejnost, vstupují
větší či menší měrou do denního světla. Je v těch
Kvapilových šerech s jejich vzluzujícími se svity
a mnoha šetrnosti k tajemství dvou mladých duší je v
nich představa zapadlé minulosti, z níž se příběh,
prokmitává je v nich rembrandtovské chvění moc-
ného lyrického vzruchu niterného. Na Rembrandta
upomína zejména scéna úvodního hovoru chůva
a matka s Julii v pruhu zaře padající shury do
důverne černé hodinky, a docela zvláštní, teskně
rvve je zmutan obou stínů ve svatební noci pod
svítilnou na pozadí útřího rozhršku: nade vše
pak měsíčně chladně přitmu hrobky se vším se-
skupením děje. Proti šerum vystoupí tím výmluvně-
lí slunná a vzdušná lahoda podobných scén jako
jest vešele mercutiovské rano po Romeově úspě-
chu, s blankvtem mezi sloupovím. Pravda, misty se
čize pochvbnost. Dlouhá zahradní zeď se ztrnulý-
mí vysokými stromy nebo dlouhá zeď mantovská
zdají se těžce utlačovat svou širou pustotou při-
ššíšně výjev a monologů. Julino svatební toužení
zdá se rozprchat na plano do vzduchu, před-
nášeno stožím a v prázdnou jako básně. Ale jednak
lze brzy i tomu přijít na chuť a jednak mizí chvíl-
ková pochvbnost před uměrným, čistým celkovým
ladem hry, poznate parnassistu Kvapila, spisovatele
Růžového keře, na plynulosti a vyhlazenosti po-
stupu, na jeho lehkosti a srovnalosti, na elegantním,
pozorném vinitu z něhož nikde nic rušivé nevybo-
čuje, nekřičí, nevvráží. Básnická úhlednost a le-
post je všemu vtíštěna, nevyimajíc ani prudkého,
rvavého Tybalta: Capuletův první scéně snad až pří-
liš zmírnila.

Tim společným znakem jsou sdruženy též jed-
notlivé výkony herecké a jen tentokrát větně při-
zvuky leckde přeskakovaly na nepravé slovo a
diváků nebylo dost dbáno, aby mohli všechno plně
chytit. Za to v charakteristice stal se mnohý po-
krok Romea, v němž se p. Devl ku podivu nejed-
nou setkal s Moissim, jeho tóny mladé naivnosti,
ještě jsme neměli tak chlapeckého v postavě a
samolibém krasofečnictví, v ranním rozveselení a
klášterní zoufalosti, ale tento Romeo se také vy-
víjí ke zralější, mužně vážnosti, dospívá k vědomí
odpovědnosti v pomalejších a zatíženějších větách.
Chůva, širokou a tělnatou, se stařečkou potmě-
lostí tváře p. Hubnerova zbavila dosavadního ta-
trmanství a burlesknosti, udělala z ní opravdu koj-
nou velkého domu, její povídavosti dala tón roz-
tomilosti usedle a dostojně srdečné (fak) jako mezi
rozumnými matronami, její odklady při zpravodaj-
ství obestrela pomračeným mrzoutstvím, jež chce
být prošeno, její prostředkování promísila váha-
vosti a starosti, jež se durdí sama nad sebou, ust-
puje soucitu, je to nová chůva a výtvar klasického
pojetí v jednotném, neutravém vypracování. I Ju-
lie sl. Suchánková, třeba zde onde poněkud diva-
delní, měla mnoho pěkných vlastností a s rozhod-
ným zdarem, s chutným švihem a vzletem každého
hnutu hrál p. Boleška starého Capuleta.

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

V Uranii po Dumasově *Cizince* sáhli k jeho
Polo světlu a nechvili. Vím od Dumasa, že do
Oliviera de Jalina vložil sebe sama, a vystupuje zde
se vši svou bojovnou, prudkou účelností neúprosné-
ho mravokáře společenského. Zdá se na pohled
být kruto, že nedopouští, aby se Zuzana ze svého
pobývá povznesla k manželské čestnosti a řád-

Pieter Bruegel st. Zimni krajina. (Original ve Vidni, cis. obrazarna.)

jasného rozumu a nadšení. Přesvědčení, jehož nabyl, uváděl do života; a věřil jen tomu, co se dalo zkusit životem. Potom však jednal jen v souhlase s touto poznanou pravdou, tak svobodně, tak bez ohledu na vše, »co by se řeklo«, že hradeckým diplomatům bývalo horko — ale i těm, kdo s ním soubhlasili, bylo vždy trochu stydno před tímto tak nadměrně čestným a statečným mužem. Svou osobností, svým životem a prostými slovy získával stoupence mezi dělníky i vzdělanými; nebyl řečníkem, nebyl obratným dialektikem. Byl člověk zcela přímočarý; nepřipouštěl si námitky, rozmanitých hledisek — nebylo v něm ani kapky pesimismu ani skepticizmu, jež by byly podlamovaly jeho činnost. Tomu mnohostranictví, oslabujícímu v boji kulturním, které nerad viděl u nás, mladších, říkal, dobrácky se usmívaje, »pofachtanost«. Leckdy jsme se střetli, ale dávám mu za pravdu. Jeho zákon, dobrý zákon — ale schází k němu, co jemu přidala příroda. — Nevýčerpatelná láska Klumparova k lidstvu projevovala se každodenně v jeho povolání lékařském. Vždyť byl dr. Klumpar především lékař — a s jakou klientelou! — a všechna jeho činnost veřejná, kterou jsem jen nastínil ve chvatných a povrchních rysech, vyplňovala jen volné chvíle. Byl lékař, v nějž se věřilo. Nestonalo se beznadějně, vzal-li nás dr. Klumpar v ošetřování. S ním k loži nemocného přicházela naděje v uzdravení — nikoli! jistota uzdravení, humor, úsměv života. Leckdy mluvil frivolně o nemoci, při níž jiný zvažní — což, on si byl jist, že vyhraje! Ale byl-li případ zoufalý, jakých pokusů se pak odvážil, jen aby vyrval smrti oběť. To bylo jeho vítězství a často také jediný zisk. Neboť pro zisk hmotný, jakkoli oprávněný, neměl smyslu. Nepsal účtů — a kdyby jeho solventní pacienti, kteří nezaplátili, poněvadž nedostali účtů, se byli umluvíli, že mu zaplatí po zásluze, villa, v níž zemřel, byla by zůstala jeho chotí. Lidé ani nejsou tak nesvědomití jako zapomětliví — ale je válka, a Hradec prožívá i krizi hospodářskou. Leckdy nejen léčil zdarma, ale nesl sám náklad léčení, kde život chudého pacienta závisel na př. na silné stravě, na vzácných vínech atd. A kolik žen vzpomíná na jeho »zlaté ruce« a blahořečí jim! Někdy i žabky školky předstíraly nemoc, jen aby pan doktor přišel. A nehladil je, nemazal se s nimi — něco hodně buršíkosního jim řekl, ale s takovým pohledem, s tím »čimsí«, co byl on sám ve své podstatě, co děti snad cítily bezprostředněji než velcí. Rozdal se, celý rozdal a nenahradil mu nic. Měl-li chvíle roztrpčení za své nemoci, byly to jistě chvíle nejhorší, chvíle zkoušky v jeho největší lásce, ale překonal je svou noblesou, jsem si jist. Neměli bychom však zapomínat, všichni my Hradečané, že jsme dlužníky i jeho vzácné, šlechetné paní, která tak statečně mu šla po boku, sdílejíc s ním i tu jeho dobrotu... Nesmím říci víc. Kdyby tak dr. Klumpar mohl čísti, co jsem o něm řekl, nechtěl bych se s ním tak hned setkat. Nesnesl, aby se s ním mluvilo o těchto věcech. Jeho vysoká elegantní postava, jeho krásná hlava, již mocně rozrostlé vousy v posledních letech přestylisovaly do barokka, nevynoří se již z nenadání z některé hradecké ulice. Jeho hůl, s níž neustále pošvihoval, nebude již nikoho ohrožovat. Jeho ústa se už neotevrou k šťavnatému výroku. Ale nezemřel úplně, žije i v tom

zevním rázu města a přežije nás i své diplomatictější odpůrce v jeho duchu. Je přece možno, že se uskuteční to, več věřil, pro co žil, co chtěl ještě vidět? Snad přece jen zahlédl kus zaslíbené země?
O. Šimek.

Když dru Klumparovi bylo 50 let, napsal o něm r. 1909 článek Prokop z Bohutína do denního listu. Článek možno čísti teď v knize Za lidovou osvětou (nákladem V. Machače v Berouně, 1915). Příspěvkem ke společenským dějinám Hradeckým byl den pohřbu Klumparova v neděli 5. prosince. Málo kdy se dostaví bez oficiálních podnětů tolik lidí k pohřbu, kolik jich plnilo náměstí a ulice Hradce Králové i Pražského Předměstí, když rakev se zesulým odvážena byla na nádraží. A nebyli to zvědaví diváci: srdce všech proniknuta byla vážným, hlubokým citem. Při smutně ztrátě tě hřálo nás vědomí, jak krásná je lidskost a láska a jak jimi duše tisíců jsou spojovány v jednu rodinu. Za Pražským mostem promluvil u pohřebního vozu slova rozloučení profesor dr. Drtina: jeho řeč vyzněla pevným osobním přesvědčením o nezníčitelnosti duševního života, který smrti se jen sesiluje. Když pak jménem přibuzenstva dr. Ladislav Klumpar, bratr zesulého, pronesl slova díky za pohřební účast, nezůstalo v průvodě suchého oka. — A ještě něco. Dr. Klumpar před lety ohlásil své vystoupení z církve a byl členem Krematoria. Za nemoci navštívil jej dvakráte dr. Doubrava a jeho návštěva měla prý ráz přátelský a nebyla spojena s žádným přímým nátlakem na přesvědčení chorého, což budiž pro pamět zaznamenáno.

* **Arcibiskupův odkaz.** Biskupové neb arcibiskupové nemívají mnoho styčných bodů s časopisem literárním a kulturním nebo naopak. Přes to zaznamenáváme, že rychle za sebou zemřeli dva arcibiskupové olomoučtí, koncem listopadu dr. Bauer, 3. prosince dr. Kohn. Jejich jména sama o sobě jsou známkou doby v dlouhánském přehledu baronů, hrabat, knížat i arcivévodů, kteří zasedali na stolci Metodějově. Bauer, mlynářský synek od Val. Meziříčí; Kohn, slovácký chlapec z Březnice. Ke jménu Kohnovu váže nás obzvláštní vzpomínka. Když se proti němu vzbouřilo kněžstvo cyrilometodějské roku 1903, účastnili jsme se také kampaně. Macharova úvaha, jež vyšla v Čase a v Zeitu, stala se historicky pamětihodnou, což Machar jistě v pokojné chvíli sám vyličí. Některé časopisy již přinesly zprávu, že arcibiskup Kohn odkázal 3 miliony korun na zřízení české university na Moravě, kdyby k ní nedošlo Akademie věd a umění na Moravě. Nebyli jsme tímto odkazem překvapeni, poněvadž jsme o něm dávno věděli z úst Macharových. Jsme-li ještě zvědaví, tedy jen na podrobnosti závěti.

* **Pan Fr. S. Procházka** píše Novině: »V korespondenci Quisově, kterou —by— otiskuje, čte se místo, které se mne dotýká jako domnělého kritika Nerudových kritických spisů prý ve Zvoně r. 1906. Prohlašují, že jsem o Nerudových kritických spisech vůbec nepsal posudku ani do Zvonu, aniž kam jinam a to ani pod chitrou. Redaktorem Zvonu pak stal jsem se až po smrti Šimáčkově r. 1913. Quis se patrně mýlí s článkem dra Alb. Pražáka. Nemá tedy rozhořčení Quisovo ze dne 24. prosince 1906 k mé osobě vůbec vztahu.« —

* **Růže tetínská.** Píše se Novině. Zajímala mě velice zpráva o Ruži tetínské, neboť počátek textu i nápěvu pochází z Weberovy Eurýanty:

Nad Loírou pod mandloni, tam se ruže červená (pisatel doprovází text notami). Je to tak nápadné, že myslím, že nešlo ani Chmelenskemu, ani Vorlovi, tehdejšímu taráti ve Zdicích, o vážnou a novou píseň, nýbrž spíše o parodii na Weberovu romanci, a že pracovali snad současně při některé společné návštěvě na Tetině. Možná, že to věc známa a pak prosím o prominutí, že obtěžuji... Fr. Fikr, učitel v Nadějkově.

* **Brueghelův obrázek.** Letos nebudou snad čtenáři na nás chtít, abychom jim stavěli redakční Betlém? nebudou snad tvrdě vymáhat, abychom jim občtářlými basy a barytony zapěli vánoční koledu? Byvá to i jindy krušná práce, ale letos, kdy do hlaholu kůru cherubinu řvou rozzuřená děla a do záře mystické hvězdy od východu tak silně se míchá světlo bitevních reflektorů, byla by to lopota zrovna beznadějná. Letos tedy upouštíme od Betlému... Nový s křesťanským Betlémem je věc tuze nesnadná, byli bychom rádi obrátili se na jiná božstva, válkou tolik nezaplášená a myslili jsme na to, upozornit na staré dobré bohý pohanské, na slunovrat, který tak podivuhodnou »náhodou« připadal v dobu dnešních vánoč. Ba věru! návratu k slunci, to jest ku přirozenému, zdravému, čistému, spravedlivému a bratrskému způsobu života, toho nám všem po veliké vojně bude třeba jako soli, víc než soli. Slunovrat! a vrat lidi ke slunci! vzájemně sblížení obou, které tak dlouho a tak nebezpečně rozvádělo od sebe osudné blouzení lidské, zvané kulturous, tou dnešníro, která vedla ke dnešní grandiosní diskultuře! Návrat ke slunci, to je návrat ku přírodě, nikoli v podobě vyletění do přírody jednou za čas, ale v podobě trvalého, věrného, uvědomělého, harmonického soužití s přírodou. Majíce dnes takové věci v mysli, podáváme také čtenářstvu místo ovšednělých Betlémů a přežilých jiných klišé raděj obrázek jináči. Je to zimní krajina od starého Petra Brueghela — to býval chlapík velmi zdravý, s plnou a krevnatou radostí ze života svého i cizího, dost obhroublý někdy, ale poctivý, beze lži a pseudokulturní přetvářky. Selský Brueghel mu říkála doba lidí našňořených dvořansky a navoněných lokajsky, a bývalo v příslotku ukryto neukryvámno jakési zhrdavé nakřčení nosu, nám selský Brueghel může připadat jen ve významu o kus bližší zemi, přírodě a člověku. Tak jeho obrázek nechce nic neobyčejného a nemožného: radost z dobré zdravé přírody, výraz rozkoše z jejího dobrého zdravého vzduchu, z dobrého zimního větru, z dobré ozdravující síly, která z ní řine už miliardy let i v blahodárném létě, i v blahodárně zimě. Naplněn je obrázek zrovna živočišnou radostí z pohybu a života, v nichž člověk, zvíře, strom, vitr, sněhová chumelenice jsou jen rozdílné atomy téhož velikého celku. Vane z obrázku zdravota a síla, veselé rozprouzení dobré krve, která barví živě tváře, rozhoduje o jakosti života, velmi durazně a mocně spolupůsobí však i při směru a jakosti práce duchovní. Ozdravit krev věrným soužitím s přírodou! — a všechna naše kultura diskulturní v jediném století promění se v kulturu kulturní! Chřadnoucímu básníku, nezdravě žijícímu umělci, v odvratu od slunce živočišimu vědci, učitel, dělníku, úředníku dává tento obrázek »selského« Brueghela memento — jako je má dávat každé dobré dílo umělecké: rozpomenout se, že krása je dána lidem, aby je učila žít, to jest žít zdravě, čistě, spravedlivě, svobodně. G.

DĚTSKÝ KOUTEK.

MARA I. FRATT:

BOSTONŠTÍ CHLAPCI.

Ukázka z knihy: «America's story for America's children». — Vypravování o Americe pro americké děti. Díl I. (Pro nejmenší děti.)

Zámorské osady vzrůstaly. Každým rokem přibývalo sta lidí z Anglie a na pobřeží rozkvétala četná a veliká města.

Než po dlouhém míru a rozkvětu nastala válka. Anglie měla obrovský státní dluh a žádala, aby jí osady pomohly dluh zaplatit. Osady neodpiraly, učiní-li Anglie pro ně některé věci, o nichž myslely, že by je učiniti měla. Ale Anglie nechtěla. A povstala válka mezi mateřskou zemí a osadami, válka, která se nazývá americkou revolucí.

»Naším vojákům bude třeba teplých punčoch, pokrývek a vlněných šatů,« uvažovaly ženy. I jaly se přísti a tkáti látky pro vojsko. Chlapci i děvčata pomáhali, a když Angličané připulili, americký lid byl již připraven.

Nejprve se anglické vojsko utábořilo na obecních pozemcích města Bostonu. »Výborné místo,« chválili si. »Přinutíme občany bostonské, aby nás zásobovali potravou a s těchto obecních pozemků uvidíme dobru na přístav.«

Na svahu pahorku, kde nyní stojí vládní budova, bývaly v zimě výtečné klouzačky. »Ráno at se nikdo z nás nezmýlí, až budeme ve škole slabikovat!« napomínali se chlapci. Ostatní se smáli, neboť věděli, nebudou-li umět ve škole, že by nesměli na klouzačky. Ráno mrzlo. »Výtečné počasí,« myslili si chlapei, vstávajíce s lůžek. A jakmile bylo po škole, hnali se na stráň. Než běda! Led byl rozdupán, rozkopán a ježto opět umrzl, byl nerovný a kostrbatý.

Tohle nám udělali ti britští červenokabátníci!« volali chlapci. Anglické vojsko bylo by se jistě zděsilo, kdyby bylo zaslechlo jejich výhrůžky. Než široko daleko nebylo červených kabátů a zklamání hoši šli domu.

Po několika dnech led roztál, potom přišel notný lijavec a zase celý týden mrzlo.

»Půjdeme se klouzat,« říkali chlapci a těšili se na led. Ale vojáci se také těšili a jednou večer šli na svah a rozdupali všechny klouzačky těžkými podpatky. »Nemáme co dělat,« říkali, »a je hrozně zábavné, jak se ti malí Američané vztekají.«

Odpoledne přišli chlapci; led byl rozkopán, klouzačky zkaženy. I rozhorlil se kterýsi občanek a promluvil: »Nemají

práva kazit naše klouzačky!« Pojdme k velicímu generálovi a stěžujme si na vojáky!«

Chlapci dali se na pochod přímo k vratům domu, kde bydlil anglický velící generál.

— Co tu chcete? ptal se jich generálův sluha.

— Jdeme k velicímu generálovi.

— Pan generál nemá kdy, aby se bavil s kluky, odsekl sluha.

— Chceme s ním mluvit, naléhali chlapci.

— Co chcete, hoši? ptal se generál, objeviv se ve dveřích.

— Přicházíme, pravil vůdce bostonských chlapců, přicházíme si stěžovat na vaše vojáky.

— Co pak vám udělali? ptal se generál.

— Trápi nás, jak mohou, pravili chlapci, bourají nám sněhové hradby, rozdupávají klouzačky. Je sprosté, ano sprosté, aby se vojáci takhle chovali. Chlapci hořely tváře, oči mu svítily. Zatínal pěstě a hlas mu přeskakoval rozčilením.

Stráž se smála, I generál se usmál.

— Jste stateční hoši, pravil. Budou z vás dobří vojáci. A budou-li vás moji vojáci zlobit, přijďte zase přímo ke mně.

Chlapci poděkovali generálovi a šli sáňkovat. »I malé děti dýchají volně a svobodně v téhle zemi, pravil si generál, když odešli. —

Válka skončila po čase, anglické vojsko odplulo a osady byly svobodny. »Teď již nepatříme k Anglii,« pravili občané. Jsme Američané. Budeme své vlastní říkat Spojené Státy. A potřebujeme presidenta. Kdo jím bude?« »Jiří Washington! volali všichni. »Neboť on vedl nás k vítězství.«

A Jiří Washington opravdu vedl svůj lid k vítězství. Zasloužil si cti, aby byl presidentem. Tehdy byl ještě New York hlavním městem americkým. I odebral se tam Jiří Washington, aby byl prvním presidentem Spojených Států. Nebylo tehdy železnic, cestoval ve vlastním kočáře taženém šesti ušlechtilými bělouši. Na kozlíku seděl kočí v uniformě, kočár byl vyložen sametem a zvenčí vyzdoben zlatými květy. Američané byli pyšní na svého presidenta. Když cestoval krajem, přicházeli lidé z dalekých měst, aby jej spatřili. »Hurá! hurá! hurá!« volali, když se blížil presidentův kočár. V některých městech mu i květiny házeli na cestu. Jiří Washington často v kočáře povstával a děkoval za poctu, s jakou ho vítali. Potom volal lid ještě radostněji a jásavěji: »Sláva! sláva! sláva na-

semu presidentovi!« V Novém Yorku uspořádali mu na uvítanou skvělý ples. Objevil se na plese oblečen v samet a hedvábí, neboť takový byl tehdy kroj za těch dávných dob. Měl kalhoty z černého sametu přitážené na kolenou umělými přeskami, bílé hedvábné punčochy a stříbrné přeský na střevicích. Měl hedvábnou vestu zdobenou vyšíváním a přes ni skvostný sameťový kabát. Na hlavě měl zapadrouvanou paruku a v zadu dlouhý cop, neboť takový účes nosivali muži za dob Washingtonových.

Byl to slavný den pro veskerý New York. Slavný a významný den pro veskeré Spojené Státy. Přel. M. K.

LISTARNA REDAKČNÍ. J. S. Pravda, básni je v Novině málo a podle všeho bude jich časem ještě méně. Důvodů je mnoho. Především básni dobrých bezmála není. Čist denně dvě, tři hodiny rukopisy a za celý týden nenalézt než nějaké zrnko, to by už mnohého bylo omrzelo. Dalšíh důvodů nepotřebuji vlastně uvádět. — A. I. Neuvěřejím. — A. B. v Békéscsabé. Nelze. — V. Hír. Nepředpisují jiným, co nedělám sám, a protože sám kouřím, neraduju se že není cigarety —

tento faktor důležité
lině mozky vzpružující,
jenž nahradil inspiraci,
bez něhož Vám kloudnou práci
nesved dělník, literát — a atd.

— **Květuše Černá.** Ústně a bez veršů by to milého více těšilo, nežli když mu to vzkazujete ve verších — Jen se, pane profesore, vmyslete do situace, že byste některou ze svých básni měl vykládat žákům ve škole. Na př. Nad kotlinou Čech. Vy, »nad kotlinou Čech« pronášíte tuto řeč ve verších: »Tvě krby (tak rozumím, ač vy důsledně píšete hrby) dýmají, tvé tvorstvo život zpívá, a pýcha lesu tvých se v mrtvé nebe vrývá, a tvého srdce hlad si sčítám, jeho dvíh a hrudi slyším dech, úst jímám pláč a smích. A vím, jsi žití dlaň, z níž buh se nenapil a jejíž slunnou tkáň kdos hřebem v skály vbil, by stulit nemohla se v mstivou zdárnou pěst a tččila se zlá v ticho hvězd. — Tvě krby dýmají, tvé tvorstvo život zpívá, o země, země má, k čemu ti žití zbývá?« — Nepochybují, že jste si cosi myslil nad tou naší kotlinou, ale co jste oslovil? Oslovujete kotlinu, která má krby, tvorstvo, pýchu lesu, hlad srdce, dech hrudi a ústa. Ale může se někomu předkládat obraz, že pýcha lesu se vrývá v nebe? může se sčítávat hlad srdce a jímát pláč a smích? — Leč pojednou se Vám ta kotlina promění v dlaň, ze které se buh nenapil! jejíž tkáň (slunnou!) kdosi přibíl na skály, aby se nemohla stulit v zdárnou pěst. Země myšlená jako dlaň, vbitá na skálu mohl by být obraz dobrý, ale musilo by se z něho básnický něco udělat. Ve Vašem kuriosním slovníku dlaň se nesvirá, nýbrž tuli; a k pěsti dáváte epitheton zdárná, což je nepřipadné. Spíše by Vaši hoši dostali černé neštovice, nežli by pochopili několik takových básni. — Prosim toho, komu jsem půjčil svého času prvý ročník Naší Doby, aby mi jej vrátil do administrace Noviny, která jest otevřena od 8—12 a od 2—6 denně.

Nákladem Tisk. a nakl. družstva Pokroku v Praze, společnosti s ruč. obm. — Tiskem knihtiskárny Práva Lidu (J. Skalák a spol.), Praha II., Hybernská 7.

„Ba zdá se, že chtěli v tomto městě shro-
mážditi na jediném místě vše, co stredo-
věk dovedl vytvořit — jest to spíše velký
sklad starožitností, nežli město. Avšak
Praha jest město sídelní, v němž lze vyci-
titi sílu a moc velikého národa.“
Viollet le Duc.

Zmizelá Praha

je soubor 40 vzorných reprodukcí, jímž zahaju-
jeme novou sbírku populárních monografií:

Umělecké památky.

Program její je obsáhlý a bohatý a soubory,
jež přinese, velmi zajímavé. Jde o to, oživit
díla, která staletí vyzela po našich vlastech,
zpřístupnit je každému, kdo dovede se těšiti
z krásy v nich uložené a obohatiti jimi svůj
život. - „Umělecké památky“ budou po-
kladnicí uměleckého bohatství Čech, Moravy a
Slezska, přinesou díla umění čistého i použi-
tého v pečlivém výběru. Sbírkou řídí Dr. V. V.
Štech, který napsal též stručný vysvětlující
text k vydanému 1. svazku.

Každý svazek je ukončený celek pro sebe,
obsahuje kolem 40 vzorných reprodukcí se
stručným textem a je na prodej

pouze za 1 korunu

u všech knihkupců. - Podrobný ilustrovaný
prospekt zasílá se zdarma.

Nakladatel **F. TOPIČ** knihkupec
v Praze, Ferdinandova tř. 11.

Lido Bio
Havlíčková ul. 5. Telefon 4655.
KORIST TMY.
Psychologické drama.
BÍDNÍCI.
Opakun se do útvrtka vzdy o 5 hodině

SUKNA, plátěné zboží a modní látky
pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
:: V HUMPOLCI. ::
-- Vzorok se každému na požádání zašlou. --
Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

Kožichy, moderní
col iery,
rukávníky
atd.,
kožešinové vesty a spodky pro vojny doporučuje
TRŽNICE KOŽEŠNÍKŮ V PRAZE,
Velká Karlova ul. 11.

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

	Cena kor.	fol- tou
3. Protl trestu smrti	10	13
4. Langner, O jednom zrádci národa	16	19
6. Dopisy mladé hospodyni	20	23
7. Kázání o metličce	08	11
8. Dr. Beck: O lékařích a nemoc- lecích	10	13
10. A. Kraus: O rolni- cích dánských 2. vydání	30	35
12. Gamma: Vánoce	20	23
13. Vzpomínky na če- ský Repeit	40	45
14. Fr. Krejčí: O illo- sollí Smetanově	20	23
15. R. Adamík: O ne- mococh duševních	20	23
16. O. Jozífek: Dvě generace Zelthamrá	16	19
20. Ellen-Key: Skola budoucnosti	24	27
21. Kdybych byl spi- sovatelem	30	33
22. Fr. Krejčí: Be- dřeb Nietzsche	24	27
23. A. Kraus: První výlet českých rolni- ků do Dánska	60	65
24. Ján: Z ovzduší vesnické školy	24	27
26. V. Pšorn: Halé- řové a školní sprá- vitelný 2. vydání	10	13
27. O. Jozífek: Jaký je zděděný char- akter českého ná- roda. Separatis- mus uherských Slováků	40	45
29. O. Jozífek: Kar- línsko	24	27
30. V. Pšorn: Pro ve- řejné lidové či- tárny	06	09
31. Jos. Ulehla: O povinnostech české Intelligence k o- becné škole	50	55
33. Fr. Tropp: Pl- zeňská samosprá- va	120	130
34. V. Karhan: Če- ské mlékárny a ná- šl drubní ze ně- dětel	30	33
35. J. V.: Vady naší samosprávy a ná- vrh na její reformu	20	23
36. Zrcadlo kaleche- tům	80	85

Číslo 2, 5, 9, 11, 17, 18, 19,
25, 32 rozebrana.

Objednávky vyhzuje každé
:: knihkupectví, lakoň 1 ::

Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

Vynikající novinky vánoční:

**J. Neruda: Romance ští-
drovečerní.** Opsal a vym-
val Ad. Kašp. Celá knižka:
ky umělec Apartní publikace bibli filis
Reprodukce barev. neotypní. Váz. výt. K 3

**Mikoláš Aleš, jeho život
a dílo.** Vydává Maryna Alšová. Text I
a dílo. Jiřík a V. V. Štech. Ukončený
zek obsahuje na 400 reprodukcí. Dílo ve
ho a nejčestějšího umělce — pravá obrázka
bible. Cena K 12—, v původ. vazbě K 15
Zvláštní vydání čísl. v. váz. K 21—.

**Vlastivěda Čech: „
domovem“** Napsali B. Bauše, K. Ro
H. Sedláček a Ad. We
Ilustroval J. Wenig Dílo bohatě illustrov
v zábavném rouše povídkovém. *Kniha o
nelní, jediná v naší literatuře!* Ve dvou
lech. I. díl 392 str., 250 vyobraz. za K 1
v pův. vazbě K 8—, II. díl 447 str., 215
s mapou za K 7—, váz. K 9—.

U všech knihkupců.

Nakladatel **F. TOPIČ** knihkupec
v Praze, Ferdinandova tř. 11.

Vánoční dar hudební

od nejlevnějších až nádherně vá-
kdekoli vydané a kterýmkoli závodem ozn-
jsou vždy v lýchze cenách u nás k do

Piana a pianini
nejlepších firem se zárukou a za
nejlevnější.

Návštěva vítána a nezavazuje ke kou-
106 Hudební a klavírní závod

MOJMÍR URBÁNE
PRAHA, Jungmannova třída číslo 34 **MOZARTE**

Masité konzervy

jen prvotřídní zboží nabízí
B. ANTONÍN ŘEHOŘ
obchod lahůdkářský,
PRAHA, HAVÍŘSKÁ ULICE ČÍSLO

nejlepším přítelem

knihovka je kniha, darujte proto mládeži k vánocům

jež české učitelstvo vydalo a doporučuje

Malým čtenářům:

Dově F. a L.: Vesele čtení pro malé školky, s obr. R. Adámka. Není vhodnějšího knu pro děti, které se naučily právě slabikatu. K 1.50.

Štam, povídám pohádku. Kniha nejkrásnějších pohádek Erbeny, Němcové, Kuldy a Ma-
upravil J. Borek. Bohatě ilustrováno R.
mkm. Váz. K 5.—

ský T. E., Příhody malé myšky. 2. vydání,
ern. a barevn. obrázky Miloše Slovaka.
herná výprava. V původní vazbě K 5.—
ání z knih českých dětí K 1.60, kart. K 2.—

Mládeži dospělejší:

B. Pohledy do říše živočišné. Výklady
voté v moři a na souš nynějším a zaslém.
2 barevnými tabulemi a mnoha obrázky
xtu. Váz. K 5.80.

Jan, V kraji věčného jara. Jihokaliiforn-
črty. Velké množství ilustrací. Váz. K 6.40.
ny-Janda, Všemi díly světa. Obrázky země-
s výkladem přírodopisným. 16 nádh. obr.
vn. příloh a přes 100 ilustrací. K 7.—

Mládeži studující i dospělým:

Dr. K., Rostlinstvo naší domoviny. 80 ba-
ých tabulí s textem. 7 původ. váz. K 16.—

Novinka!

Jan, Cesta kolem světa. Črty z cest po
oně, Kalifornii, na Korálových ostrovech,
nesii, z celoročního pobytu v Japanu,
kých, z Malajska, Siamu, Indie, Ceylu a
ota s 25 barev. přílohami a 302 ilustr. v
i a 416 str. textu. Brož. K 10.40, v pů-
ní vazbě K 14. Vyšlo dosud 12 sešitů po
al. Celkem bude 25 sešitů.

J., Les. Obázky a domy z přírody. Se
rtony R. Liebschera. K 4.80. V původní
ě K 6.—

J., Ptáci profily. O životě ptáku volných
ptáčích. Ilustroval J. Šimon. K 3.—, skvos ně
né K 4.20,

**J., Velký ilustrovaný přírodopis všech
iší. I. Svací. — Ptáci.** Nejmodernější dílo
dopisné. Se 37 barevn. tabulemi a 534
racemi v textu. 651 stran. Brož. K 13.50.
v původní vazbě K 16.50. Díl II. Pla-
objoživelnici, ryby. Nižší živočišstvo. Se
barevn. tab. a 69 ilustr. 885 stran. Brožov.
—, vázaný v pův. vazbě K 21.—. Díl III.

ika speciální. Se 48 barev. tab. 4 mapa-
400 ilustr. Brož. K 17.50, váz. K 21.—
**dr. F., Ilustrovaný zeměpis všech dílu
!** Nádherné dílo s 30 barevn. tabulemi a
mi. S 540 ilustr. na křídě. 1188 stran
K 30.—, v pův. vazbě K 34.—

**Šprínar, Kompendium praktické fotografie
amatéry.** 2 vyd. Se 49 instr. obr., 90 illu-
emi v textu, 8 zvláštn. přílohami a 1 ba-
ou tab. K 4.20, váz. K 6.20, vvd. na křídě
—, váz. K 8.—

ky tuto uvedené spisy jsou na skladě
v každém knihkupectví

**MA na požádání: Velký vánoční katalo-
log. Hry a hračky české mládeže.**
her a hraček významu výchovného.
v domácnosti. Úplný seznam obrazů a
terakot.

**em Zem. Ústř. Spol. Jedn. Učitel. v král.
t. — V komisi má a objednavky vyřizuje
ní nakladatelství, knihkupectví a papír-
čitelstva české slovenského v Praze VII.
osef Rašín), Bělského třída č. 967.**

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

Cena Po-
b. l. tou

38. Jos. Kozíšek a Fr. Dlouhý: Dvě přednášky o vyšším vzdělání učitelstva 30 33
 39. Pavel hrab Hoe sbroček: Papežská moc nad námi 40 45
 40. Interkonfesiční škola v Rakousku 40 45
 41. Intelligence a náboženství, 2. vyd. 1.20 1.30
 43. Fr. Dřina: České školství nebezpečí 10 14
 45. Fr. Dřina: Český národ a státní rozpočet na rok 1908 30 33
 46. K. Vejemský: U Tolstého 30 33
Leš vyd. s 2 portréty 41 43
 47. Jan Fabelka: František Matoušeklácel 30 33
 50. Fr. Dřina: Reforma středníškolská z českého hlediska 41 45
 52. P. Božkova: Pokrokový názor na ženskou otázku 30 33
 53. Ant. Boháč: Boj o české menšiny v zemích českých a posledních 2 letech 40 45
 54. J. Fiedla: O Stezku 40 45
 55. F. Káral: Slovači 24 27
 56. Rudolf Wenzl: Zahradová města The Garden City Mot 16 19
 57. B. V. Kolář: Muj zářár a mé vzhlednosti. Přel. L. Putna 40 45
 58. Boj o podvzržené rukopisy. Redigoval Jan Herben 50 55
 59. J. S. Machar před parotou 27. listopadu 1911 50 55
 61. Č. Pissler: O stáří Jana Žižky z Trocnova 60 65
 63. Gamma: Mikuláš Aleš. N. o. k. — Znamení o. h. o. m. n. S. podobiznou A. Š. on o. M. S. v. a. b. s. k. s. k. o. 16 19
 64. Dějiny království Českého. Přel. J. Putna. — Průstov a díšlov napsal dr. J. Herben 60 65
 65. I. Rokyta: Balkánské zpěvy 40 43
 67. Fr. Dřina: Základy novověkého názoru na život. Přednáška z univ. extense 40 45
 68. Gotheim-Maxa: Tovaryšstvo Ježíšovo 30 35
 69. Pokus o ústavní převrat v Čechách 40 45
- Číslo 49. rozebráno.

Objednavky vyřizuje každé knihkupectví, jakož i

Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

Všem, kdož ku svým výkonům

vánoční štědrosti

bledají vhodné, literárně a umělecky cenné dary, doporučujeme k výběru:

Temno. Historický obraz od Aloise Jiráska. Letoší novinka, kniha, která dovede české srdce naplnití myšlenkou českého vlastenečství a v těžkých dobách i vírou v dobrou budoucnost. Skvostně vázané K 9.80.

F. L. Věk. Obraz z dob našeho národního probuzení od Al. Jiráska. Ilustroval a umělecky vypravil Ad. Kašpara. 4 veliké díly se 426 obrázky, z nichž je 107 kolorovaných. Ve 4 skvostných vazbách za 60 korun.

Filosof ká historie. Román od Al. Jiráska. Skvostně vydání s 57 obrázky v textu a 4barevné obrázky od Ad. Kašpara. Skvostně vázané v eleg. pouzdře 14 K.

Mistr Kamranus. Historický obraz od Zikm. Wilmtra Se 73 obrázky Ad. Kašpara. Dílo umělecky vypravené po vzoru slavných typografických děl českých 17. věku. Skvostně vázané 20 K.

Evžen Oněgin. Veršovaný román A. S. Puškina. Přeložil V. A. Jung. Vydobíl O. Štáfl. S pův. leptem od V. Strettho. Skvostně vázané 10 K. v hedvábném brokátu 20 K.

Zpěvy husitské. Na památku mučnické smrti nejslavnějšího Čecha, mistra Jana Husa, z básní nejslavnějšího pěvce českého Jaroslava Vrchlického vybral a sestavil Jan Voborník. Noblesní vydání se 2 kartony Ad. Kašpara. Skvostně vázané K 4.80. Novinka!

Anthologie z básní Jaroslava Vrchlického. Upraveno autorem. Dva objemné díly ve 2 moderních bibliofilských vazbách kožených K 22.—

Pohádka máje. Román lásky od V. Mrštíka. S uměl. výzdobou Zd. Braunerové. Skvostně váz. K 9.20.

Malé dámy. Povídky od K. Viky. Vypravil O. Štáfl. Skv. váz. K 5.40.

Povídky, arabsky a humoresky Svatopluka Čecha. Skvostně vydání se 160 obrázky prof. V. K. Maška. Dva skvostně díly K 26.—

Pštroší péro. Satyrická báseň K. Horkého. Vypravil O. Štáfl. Skvostně vázaná v hedvábné K 4.40.

Píseň o Činu. Báseň Fr. S. Procházky. Ilustroval a vypravil K. L. Klusáček. V nádherné vazbě 10 K.

Bohatý výběr přečetných jiných skvostných knih, uměleckých děl a obrazů česk. mistrů, za vánoční dary vhodných, podá Vám

Ottův ilustrovaný

Seznam knih a obrazů.

Katalog tento právě vyšel a zašílá se pokud zásoba s ačí. zdarma.

Veškerá zde uvedená díla jsou na skladě v každém knihkupectví.

J. OTTO V PRAZE,

Karlovo nám. 31. — Ve Vídni I., Guckg. 3.

PRO MLÁDEŽ!

STO VESELÝCH PŘÍHOD.

Zabavná, veselá kniha s mnoha barevnými i černými obrázky. Vypravuje Ela Volfová. - Knihu skvělostně vázanou za K 3 50 poštou v doporučené pasce K 3 95, koupiti lze v každém knihkupectví 107 i v nakladatelství

EMIL ŠOLC V KARLÍNĚ.

NAKLADATEL B. KOČÍ

doporučuje

tyto novinky předvánoční:

Životopis Jos. Jungmanna V. ZELENEHO. Upravil a poznám. opatřil prof. Dr. FR. TICHÝ. Cena objemné a ladně upravené knihy K 3^{.-} poštou K 3 20. (Po konfiskaci oprav. vydání.)
Léto FRÁNI ŠRÁMKA v krásné úpravě za K 2 40. I. vydání z října 1915 jest úplně rozebráno, II. vydání právě vyšlo. (Jistě nejlepší doporučení pro knihu.)

Vynikající novinka belletristická

Světla dalekých přístavů JANA HAVLASY Zlomky života. Dílo toto provázené exotickými obrazy vypravil umělecký MILOŠ KLICMAN. Cena K 4^{.-}. Vyšlo jen v malém počtu výtisku.

Přibývající měsíc, kniha indick. básníka THÁKURA. Vždy v nejbližších dnech v krásné umělecké úpravě MILOŠE KLICMANA za 90 h. Je to nejcenější dílo u nás již známého básníka.

K Betlému, starověská legend. vánoční o 8 obrazcích od ADOLFA WENIGA. Hra stala se letošní vánoční atrakcí divadelní a hodí se v knižní úpravě výborně pod každý vánoční stromek malým i velkým za dárek. Cena krásné úprav. knihy pouze K 1 20.

Kinematografie JAR. PĚTRÁKA a JANA SRPA. Populární pojednání o jejím vývoji, stránce technické, použití kinematografu a významu jeho v přítomnosti. Ilustrováno. Vhodná pomůcka k přednáškám o kinematografii i o provádění její. Cena K 1 20.

Objednávky přijímá každý knihkupec jakož i nakladatel B. KOČÍ v Praze, Františkovo nábřeží č. 14 n. 108

SANATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč lázně „VITA NOVA“ pro fysikal. a dietet. léčbu chor. vnitř. srdečních, žaludečních, zvláště nervových. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev. pennis. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty

Pro zřizovatelé lidových čítarek doporučujeme spisek V. PSORNA

Pro veřejné lidové čítárny

vydaný v Knižovnicce „Láska“ č. 30.

Cena 6 hal., poštou 9 hal.
Při hromadných objednávkách zvláštní výhody
Dle zásad tohoto spisku jest zřizována většina veřejných lidových čítarek v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dostati lze v každém knihkupectví, jakož i v Nakladatelství „Pokrok“ v Praze II., Václavské nám. 13 n. (ve správě „Noviny“).

K. M. Staňukovič:

Divoký admirál

(Dobré knížky č. 8.)

Poštou za 60 haléřů.

(Správa Noviny.)

Vybraná četba

Dobré knížky

Úplný seznam zašle zdarma Správa Noviny.

Levné knihy Dostojevského:

(Dobré knížky)

Jemná . . . poštou 29 h

Krokodil . . . „ 25 h

Ošklivá příhoda „ 35 h

(Správa Noviny.)

Podobizna

neznámého

starce

(J. A. Komenský)

na křídovém papíře

výtisk po 20 hal
poštou . . . 25 hal.

Objednávky přijímá SPRÁVA NOVINY, jakož i každ. knihkupectví.

Právě vyšlo:
Ignát Herrmann

Příběh dušičkov

čili

vypsání, kterak se paní Petronila Kondelíková zpronevěřila choti svému Václavovi a krbu domácímu, tihnouc za novým klamným štěstím, a jaké byly zpozdilého toho dobrodružství osudné následky.

Cena K 2 40, v pův. vazbě K 3 80.

Vydané svazky Spisů Ig. Herrmanna:

Blednoucí obrázky. 2. vyd. K 3

Otec Kondelíka ženich Vejvara. 8. vyd. K 3

Tchán Kondelík a zef Vejvara. 3. vyd. K 3

Z chudého kalamáře. 4. vyd. - Pražské figurky. 4. vyd. - Pan Melichar. 3. vyd. K 4

Z pražských zákoutí. 2. vyd. K 2

Stáří mládenci. K 2

U snědeného krámu. I.-II. 3. vyd. . . K 3

U snědeného krámu. III.-IV. 3. vyd. . K 3

Bodří Pražané. 2. vyd. K 3

Rodiny a rodinky. K 3

Dvě pražské idylly. 2. vyd. K 3

Domácí štěstí. 2. vyd. K 3

Zenitba páně Karafiátova. K 3

Páté přes deváté. 2. vyd. K 3

Zřetěšené historky. 2. vyd. K 3

Kancelářský prach. - Smíšené zboží K 3

Foxl Voříšek a jiné historky kratochvilné K 3

Burlesky. K 3

Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné K 3

O živých, o mrtvých K 3

Svazky v původní vazbě o K 1 40 dražší. Též na měs. splátky. U všech knihkupců.

Nakladatel F. TOPIČ knihkupec v Praze, Ferdinandova tř. 11.

ŠTENCŮV GRAFICKÝ KABINET

SVNÍ FERDINANDOVA TŘ. 19, PRAHA I.

OPTIK C. K. OČNÍ KLINIKA M. RŮŽIČKA, Pra

Perlová 10, doporučuje své chvalně známé robky jako brejle a škipce moderních tv lorgnety, kukátka, binokle, kompas, rýsova aneroidy atd. v hojném výběru za levně.

NÍ LÉKAŘ

DR.

PEN

RADEC
RÁLOVÉ

Továrna
es. svítlen
"VEGA"
VOHRYZEK
HA V., Břehová
s. 48 — Cenník
překupníkům.

Nejlepší vánoční dárek

SINGEROVY šicí stroje

jsou nepřekonatelné.

Nové speciální přístroje pro potřebu v domácnosti.

Singer Co. akciová společnost pro šicí stroje.

Praha, Na Příkopě č. 23.

Karlín, Kralovská tř. 55; Kr. Vinohrady, Palackého
tř. 3, Smíchov, Kinského tř. 6; Žižkov, Husova tř. 66.

Prošívané přikrývky

a prach plv. povlaky na přikrývky dekor. podušky, ze-
stovni plšové pokrývky ve velkém výběru nabízí **jediná**
továrna na přikrývky v Praze, Michalská ulice
čís. 21 (Zelezná dvěře. Opravy pokrývek a zhotovených
dekoracních podušek rychle. Přikrývky s malými chybami
levně a přikrývky pro loutky. **Stálá výstava.**

*Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický*

36

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

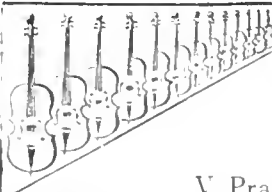
noční dárky

nejlevněji nakoupíte u firmy

S. ŠRÁMEK A SPOL.,

PRAHA II., Jungmannova 31.

hlédněte si výkladní skříně!

MISTR LANTNER

český houslař, doporučuje na vánoce

HOUSLE, LOUTNY, MANDOLINY.

STRUNY JEMNÉ.

V Praze na Václavském náměstí **přes 50 let.**

Reservováno

pro firmu

FR ŠTĚPÁNEK,

továrna na obuv ve Zlíně.

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

Sama

Kostka zo 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

O B L E K Y
CIVILNÍ I VOJENSKÉ

zhotovuje

JAN HÁLA, krejčí, PRAHA II.,
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

*Koberce, záclony, linoleum,
přikrývky, nábytek kovový,
pánské župany, deštníky*

PRAHA II.,
Jindřišská ul. **Jan Stoupa.**

**Ústřední záložna
učitelstva českosl.**

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá vklady, poskytuje půjčky

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za
podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022 43

Láhev MUDra Foustky Calabrie, lihuprostého
nápoje citronového jest nejzdravější
a nejmilejší dárek od Ježíška.

MUDra FOUSTKY „CALABRIA“
uznané nejlepší lihuprostý nápoj citronový.

PŘÁVĚ VYŠLO!

RYDYARDA KIPLINGA

POHÁDKY

V bibliografické úpravě Dyrynkové, s dřevorytem
prof. Hofbauera, Přeložila Pavla Moudrá.
Skvostně vázané za K 3'40.

V sebraných spisech R. Kiplinga dosud vyšlo:

- Sv. I. **Stopka, Brouk a spol.** Humoristický román. Brož. K 3'—, skvostně váz. 4'80.
- Sv. II. **Šotkova kouzla.** Přeložila P. Moudrá. Brožované K 2'60, skvostně vázané 4'3
- Sv. III. **Přízraky. Povídky.** Přeložila P. Moudrá. Brož. K 2'60, vázané 4'30.
- Sv. IV. **Knih džunglí.** V překladu M. Maixnera a Dr. Šimánka. Brož. K 2'10, skvostně vázané 3'80.
- Sv. V. **Druhá kniha džunglí.** V témže překladě. Brožované K 2'30, skvostně vázané 4'10.
- Sv. VI. **Prosté povídky z indických hor.** Díl I. Brož. K 3'—, skvostně váz. 4'80.
- Sv. VII. **Prosté povídky z indických hor.** Díl II. Brož. K 2'20, skvostně váz. 4'—.
- Sv. VIII. **Nová šotkova kouzla.** Přeložila P. Moudrá. Brožované K 2'6 skvostně váz. 4'40.
- Sv. IX. **Naulahka, náhrdelník.** Román. Brož. K 3'6 skvostně váz. 5'6
- Sv. X. **Fantasie.** Smyšlenky rozličné. Přeložila J. Novotná. Brož. K 3'80, váz. 5'80.
- Sv. XI. **Od moře k moři.** Díl I. Přel. M. Maixner. Brož. K 3'70, skvostně váz. 5'70.
- Sv. XII. **V tisku.**
- Sv. XIII. **Pohádky.** Přeložila P. Moudrá. Brožované K 1'6 skvostně váz. 3'40.

V dalším vydávání se pokračuje.

Mimo Spisy vyšla o sobě díla tato:

- Knih džunglí.** S ilustracemi S. Lolka. Brožované K 4'— v plátně váz. 6'50, v kůži váz. 7'20.
- Druhá kniha džunglí.** S ilustracemi S. Lolka. Brož. K 5'50, v plátně váz. 8'30, v kůži váz. 9'20.
- Stateční kapitáni.** Příběh z pobřeží novofundantského. Přel. P. Moudrá. Brož. K 2'60, váz. 3'40.

Lze obdržeti v každém knihkupectví zejména v

NAKLADATELSTVÍ

HEJDA & TUČEK

KNIHKUPECTVÍ

V PRAZE II., KARLOVO NÁM. Č. 20

Račte si prohlédnouti naše výkladní skříně, které usnadní
Vám výběr dárků vánočních. Seznamy na požádání zdarma
a franko.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12 — ročně, K 3 — čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5—6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

AL. HORAK:

NECHTE MALÍČKÝCH PŘIJÍT KE MNĚ.

Za onoho času přišel Kristus Pán
do jednoho městečka a unaven
se svými učedníky sed
si na náměstí pod kaštan.

Jak v úle z jara šumělo to městem hned,
jak o vítězství velkém slavná zvěst
šlo od úst k ústům, že tu jest
z Nazareta slavný prorok ten,
jenž řečí vonnou, sladkou jako med
všechných strun se duše dotýká,
až nvyým štěstím roztouženě zavzlyká,
až k Bohu povznáší se, vzlétá nad oblak;
jenž prsty bílými jak křídla holubice
se dotkl očí slepčových a vrátil zrak,
jenž nasýtil jen jednou skývou lidí na tisíc,
jenž samé divy činí, zázrak nad zázrak.

A již se mihl jakýs hošík nazrzlý,
až bosé nožky na slunci se kmitaly,
jak se svou zprávou nadšeně a vesele
se pro svého hnal přítele.
Tam jiný, umouněný, sřapatý
jen očkem jedním nakukoval nesměle
dveří skulinou, jež tiše zavrzly.
Však tam ty rozlétlý se do kořán,
jak o poutí by milé hosty vítaly,
a již z domu každého a se všech stran
se brali otci, mámy, báby s vnoučaty,
jež před sluníčkem směšně mžourala
a k bábám tulila se mazlivě.

A za nimi se řada dětí šourala.
To malé jako do osení ulekany zajiček
do máminých sukni skrývalo se bázlivě.
To dojíдало rychle s máslem krajíček.
Ta prstíkem se v nose šfourala,
ten šeptal cosi se svým soudruhem,
a tomu oči sem tam chtivě těkaly.

A všichni, velcí, malí pulkruhem
obstoupili hosta vzácného a uctivě
na Jeho zlatá, svatá slova čekali.

Tu On hlavu zdvih a ruku vztáh,
v dál se zadíval jak v teskných vzpomínkách
a jal se vykládat. — A Jeho sladký, svatý
hlas

lehce plynul potuček jak bublavý,
jenž do luk slunných od strání
spěchá stínem šumné doubravy.
A byl tak jemně snivý, teskně dumavý,
stříbrného podzínku jak tiché šeptání,
tak něhyplný jako matky usmání,
když k robátku se do kolébky naklání.
Tak vinul se a tulil, objímal,
jak ručky dítěte kolem šije maminky;
tak hrál a srdce otvíral a dojímal,
jak šťastně, steskem sladké vzpomínky
na dávno zašlý dětský čas.

A v prsou starých posluchačů těch,
jenž ulpěli na Jeho sladkých rtech,
se teskným rozechvěním tajil dech,
a jejich duše oškubaná křídla zvedala
a veselými, krouživými polety
jak okouzlená letěla Mu v ústrety
a šťastná, tichá u nohou Mu sedala.

A což ty děti teprv! — Každé z nich
zapomnělo na své hračky, bujný smích.
Každé udivená očka do šira,
do nekonečna, nemožnosti rozvírá.
A každé před sebou zří toho mladíka,
jak zlostný, zpuřný za tmy z domu utíká,
jak vepře pase, steskem, hladem nařiká
a mláto jí, jak na konec se navrací,
však přede dveřmi váhá, v před a v zad
se potácí,

pak náhle rozběhne se, zavzlykne
a »Odpust, odpust, tatínku můj,« zakřikne.
A dobrý, hodný tatíček ho pozvedá,
na čelo líbá, do očí mu nahlédá
a k hostině ho pozve bohaté.

Ty duše dětí tak jsou unesené, dojaté,
že každé z nich se nevědomky do předu
bustým davem lidu chtivě prodírá,
by neztratilo pranic z Jeho pohledu,
ze slov tklivých, hlasu záchvěvu,
z dumavého, tesklivého úsměvu.

Však On již vykládal jim o Bohu,
jenž vládne slunci, zemi, vojsku hvězd,
jenž všechny stejně rád má, dobrý otec
všech,
jenž čeká na každého hříšníka,
až v lítosti se navrátí a žalně zavzlyká,
jak nad ním v nebi větší radost jest,
než nad spravedlivým, jenž nikdy nehřeší.

Ale to již dětí tolik nebavi a netěší.
To stranou do hrstičky živce potají,
tam nepozorně o čems šeptají,
a tí k Petrově se holi přiblíží,
do ruky ji berou, z blízka prohlíží,
a nevidí, jak svatý apoštol se škaredí
a myslí si: Ó vy, nezbedi!

A jedno děvčátko, jež tiše sedělo
Mu u nohou a na ně stále hledělo,
náhle v jakýchs divných myšlenkách,
jak přimíceno, jako v snách
vztálne ručku buclatou a stírá prach
s Jeho svatých nohou, s opánku,
až Kristus Pán tím vyrušen se ohlédne
a jeho matka »Mařol« křikne ostře, káravě.

Tu děvčátko tak sebou šklubne zlekaně,
tak rychle hlavičku svou rusou otočí,
že konce opentlených, malých copánků
jak hářata mu po ramenou poskočí
a zčervená a pobledne
a slzy derou se mu do očí.

Však On se sladce usměje a pohladí
jí po zlekané tváři, po hlavě
a praví: »Nechte maličkých jen ke mně
přijítí.«

Tu v těch usazených očkách úsměv
zablyskne
až celou tvářičku jak bílou lampou osvítil.
A také štěstí nesmírné a taková slast
neznámá
jejím malým srdečkem se rozlije,
že uchopí tu svatou ruku svýma ručkama
a nadšené a vroucné, oddané
červené své rtíky na ni přitiskne.

A On shýbá se a na klin si jí posadí.

Tu všechny děti hned,
jako by jim nabídl mísu cukroví,
neb pozval na sladounký, vonný med,

se všech stran se hrnou k Spasitelovi,
jak k svému dědečku, neb zlaté babičce.

A Ježíš každého si všimá, každé pohladí,
každého se vyptává a s každým hovoří.
A děti šťastné, uvolněné, důvěrné
jak ptáčátka s Ním čile švitoří.
To vykládá Mu o své malé sestřičce,
to o panence nemocné, jež umřela jí do roka,
ten o psičku a tiché ovečce,
již pase každého dne u tichého potoka,
to o jich Máři, uzpívané děvečce.

A matky chichikají se a potají
lokty do boků se šfuchají
a ustarané tváře jich se rozzáří
jak temný obraz na posvátném oltáři,
když se pod ním o slavnosti rozhoří
jásavými, radostnými plameny
zlatý lustr sedmiramenný.

A tatínci si myslí: Jsou ty děti dotěrné.

Však ono malé děvčátko kol šije
Jeho náhle ručky svoje vije
a šťastně šeptá: »Tak Tě ráda mám.«
A hošíček ten s nazrlymi kučery
řek' zdvihnuv k Němu očka plná důvěry:
»Strýčku, ještě něco vykládejte nám.«

Tu hlasitý již rozlehl se kolem smích.
Těž Jeho tváři milostnou se úsměv mih;
pak kloučka za ruku vzal, hladil po hlavě
a pocelovav jeho čelo laskavě
děl vážně: »Amen, amen, pravím vám,
jen tehdy do království mého vejdete,
když jak ti maličci zde budete.«

★

SVĚTLA.

Kdysi dávno plul jsem za tmavého pod-
zemního večera po zasmušilé sibiřské řece.
Najednou zachvělo se na zatáčce řeky svě-
télko, v popředí, pod temnými horami.

Kmitlo jasně, silně, docela blízko.
— Nu, sláva bohu — řekl jsem radostně,
noceh je blízko!

Veslař se obrátil, pohlédl přes rameno
na světlo a opět lhostejně opřel se o vesla.

— Daleko! —
Neuvěřil jsem: světlo přece tak stálo,
vystupovalo vpřed z nepromíknutelné tmy.
Veslař však měl pravdu: ukázalo se, že
skutečně je daleko.

Jest vlastností takových nočních světél
přibližovat se, přemáhat tmu, zářit, vábit
a lákat svou blízkostí. Zdá se, hle — ještě
dva, tři údery veslem... a cesta bude
skončena... Zatím však — daleko!

A dlouho ještě pluli jsme po tmavé, jak inkoust tmavé řece. Sluje a skály vynořovaly se, vystupovaly a nořily se opět do tmy, zůstávající vzadu, ztrácely se, ukázovaly se v nekonečné dáli, ale světlo stálo pořád vpředu, chvějíc se a vábíc — vždy tak blízko a vždy tak daleko.

Často nyní vzpomínám na onu temnou řeku, zastíněnou skalnatými horami, i na ono živé světlo. Dříve i potom lákala mne, a nejen mne, mnohá světla, svou blízkostí. Život však — valí se stále v týchž pochmurných březích, a světla ještě daleko. A zase musíme zabratí vesly.

Přece však... přece vpřed — světlo.

Vlad. G. Korolenko.

★

ANDRÉ THEURIET:

POVÍDKA O TŘECH KRÁLÍCH.

Přeložil Frt. Tropp.

Tři mudrci od východu, Kašpar, Melichar a Baltazar, nesouce kadídlo a myrhu, vydali se na cestu hledat Ježíška; ježto však nebyli povědomi cesty do Betléma, zabloudili a probravše se hlubokým lesem, přišli na noc do jedné vesnice v krajině Langreské. Byli unaveni, měli ruce schromlé váhou nádob s vonným kořením, určených pro syna Mariina a co více, umírali hladem a žízni. — Zaklepali tedy na dvěře prvního domku o pohostinství.

Onen domek nebo spíše chalupa u samého lesa náležela dřevoštěpu jménem Diviši Fleuriotovi, jenž tu žil u veliké nouzi se ženou a svými čtyřmi drobnými dětmi. Byla vystavěna z vepřovic a kryta střechou z hlíny a mechu, kterou v dobách velkých deštů voda prosákala.

Tři králové vysilení únavou, zatloukli tedy na dvěře, a když dřevoštěp otevřel, poprosili ho, aby jim dal najíst a nechal je přespat.

»Ach běda, dobří lidé,« odvětil Fleuriot, mám sotva jednu postel pro sebe a bidné lůžko pro děti. K jídlu vám můžeme dát jen brambory na loupáčku a žitný chléb. — Ale necht', jen vejďte, nejste-li vybíraví, vynasnažím se vám vyhovět.»

Vešli tedy. Byly jim předloženy brambory, jež hosté snědli s velikou chutí; dřevoštěp se ženou jim přenechal postel, na níž všickni tvrdě usnuli kromě Kašpara, který byl milovníkem pohodlí a cítil se velmi stísněn mezi zavalitým Baltazarem a obrem Melicharem.

Druhý den ráno, dříve než odešli, vece Baltazar, ze všech tří nejštědřejší, k Fleuriotovi:

»Chci vás obdarovat, abych vás odměnil za vaši pohostinnost.»

»Dali jsme od srdce rádi a nežadáme za to, dobří lidé, ničeho,« odvětil dřevoštěp, nastavuje přec jen ruku.

»Nemám peněz,« pravil Baltazar, ale zanechám vám po sobě památku, která bude mít pro vás velkou cenu.»

Sáhl do kapsy a vytáhl odtud malou flétnu, již podával Fleuriotovi, a zatím co Fleuriot jaksi skla-

mán divně se tvářil, pokračoval v hovoru: »Zapískáš-li na flétnu, co si budeš přát všechno se ti hned vyplní. Vezmi, ale nezneužívej jí a neodpírej nikdy chudým almužny a pohostinství.»

Když tři králové za zatáčkou cesty zmizeli, Diviš Fleuriot pravil své ženě, potězkávaje flétničku pohrdlivě v ruce: »Mohli nám dát lepší dar než tuhle píšťalu; ale buďsi, zkusím ihned zapískat, abych se přesvědčil, zdali si z nás nedělali blázně.« I vykřikl: »Chtěl bych mít k snídani bílý chléb, zvěřinovou paštiku a láhev dobrého vína.»

Zahvízdal na flétnu nějaký lidový nápěv, a na ráz k svému nemalému úžasu spatřil na stole, pokrytém jemným bílým ubrusem, chléb, víno a paštiku, jež byl žádal.

Nabyv jistoty o zázračnosti flétny, jak snadno pochopíte, neměl na tom dost a chtěl mít od té doby vše, co si jen pomyslí. Pískával od rána do večera. Měl nové šaty pro ženu a děti, v kapse peníze, stul krytý nadbytkem pokrmů, a protože stačilo přání, aby žádanou věc ihned dostal, stal se v krátkém čase jedním z boháčů krajiny.

Na místě polosbořené chalupy dal si vystavět pyšný zámek, jež opatřil drahocenným nábytkem a čalouny a v den, kdy dum byl dostavěn i všim zařízen, vystrojil velkou slavnost, aby svůj nový příbytek zasvětil.

Kolem nádherně tabule, zářící stříbrným náčiním a světlem, shromáždil všechny pohlavary osadní. Sám se ženou výšperkovanou jako klenotnice usadil se za stolem na vynikající místo, zatím co hudebníci ve zvýšeném výstupku hosty radostnými písněmi obveselovali. Aby slavnost měla nerušený průběh, nařídil svým lidem, aby za nic nepřipouštěli k tabuli lidí protivných a žebráků; ku vedou dokonce postavil dva sloužící jako hory, ozbrojené holemi, aby odháněli všechny otrhance a tuláky s mošnamy.

Hosté tedy jisti, že nebudou vytrhováni, oddali se plně veselí, pochutnávající si na jídlech, srkající dobré víno a výskající, div radostí nepukli.

Právě toho večera Tři mudrci od východu, složivše své dary k nohám Jezulátkovým, vraceli se z Betléma Berouce se lesem poznali vesnici, kde noclehovali; pozorovali osvětlený zámek, a Kašpar vtipkuje, prohlodil k Baltazaroví:

Jsem zvědav, zdali náš muž nezneužíval flétny, a když zbohatl, zdali zachovával slib, že bude vlidný k chudákům.»

Uvidíme,« odvětil krátce Baltazar.

Převlékli se za žebráky, zaměnili své krásné šaty za hadry a postavili se před vrata zámku, žádající o pohostinství na noc, avšak byli velmi hrubě přijati; poněvadž byli neodbytní a tropili velký povyk, Fleuriot vystrčil hlavu z okna a vida žebráky, rozkázal, aby byli na ně puštění psi, takže žebráci upalovali odtud, co jim nohy stačili, zranivše si je do krve.

Myslel jsem si to,« lál nedůvěřivý Kašpar, jenž byl kousnut do lýtka.

Dobře tak,« dodal obr Melichar, přijde mu to draho. Dovi se, co znamená pomsta Tří králů.»

Hosté pokračovali v slavnostním veselí. Docházelo k zákuskům: V tom, co Fleuriot s nožem v

ruce hotovil se odkrojit nehorazný kus mazance, ozvaly se na dvoře rolničky poštovního dostavníku, taženého dvěma páry koní se zlatými čabrakami. Fleuriot vystrčil poznovu nos z okna a shledav, že mu přibýlí vzácní hosté, rozkázal, aby bvli bez meskání uvedeni. Sám jim vyšel naproti se svícem ku vchodu hodovny. Tu se všem objevili Tři mudrcové v nádherných úborech, s korunou na hlavě, v nachu a drahokamech. — Fleuriot poznav dávne hosty, tvářil se spokojeně, a oplývaje zdvořilostmi, prosil je, aby přisedli k tabuli.

Diky! pravil suse Baltazar, nepojíme ničeho u člověka, který tak špatně přijímá chudáky.

Blahopřeji vám k tomu, jak dovedete plnit své sliby, křičel Melichar svým silným hlasem.

A! ty pouštíš psy na žebráky? dodal Kašpar, ohmatávaje si lýtko; poslyš, zahudu ti písničku, které ještě neznáš.

A vytáhnuv z kapsy malou flétnu, podobnou te, kterou daroval nedávno Fleuriotovi, hrozně na ni zapískal. — Tabule, hosté, zámek, vše okamžitě zmizelo, a dřevostěp samotný a polonahý shledal se na pokraji lesa před rozvalinami své chalupy se svou ženou a dětmi v hadrech.

Na štěstí mi zůstala ještě má flétna! pomyslil si. Avšak nadarmo obracel kapsy na ruby; divotvorná pišťalka zmizela zároveň s Třemi mudrci.

Od té doby panuje zvyk, že při krájení tříkrálového koláče pečlivě se stranou odkrajuje též kousek pro chudé.

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍROVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XX. HROZNÁ RÁNA.

Čtenáři jistě by se už rádi dozvěděli, z čeho jsme vlastně žili, když naše finance byly tak chatrné, že by s nimi u nás při normálních poměrech bylo možno vydržet leda asi čtrnáct dní. V naší vesnici bylo možno žít nadmyslně lacino, tak že při své skromnosti mohli jsme pomýšletí alespoň na dva měsíce zoapatřeného živobyti. Ovšem, že vydání nesmělo se nikdy překročit. Vydatnou podporou byly také lovy na ptáky, jmenovitě na pelikány, kteří upeční na rožni chutnaly nám jako naše husy.

Asi půl hodiny cesty za naší vesnicí rozprostírala se močalovitá krajina s velkým, bahnitým a travami zarostlým jezerem. Na jeho hladinách stále plovalo hojnost vodních ptáků. Tam chodil přítel Hněvkovský denně střilet a přinášel po dvou i třech kusích do naší kuchyně, které jsem já zase na různé způsoby připravoval. Mnohdy to bývaly chutě čerstvě vymyšlené, neboť při bohaté rozmanitosti koření mohla se chut měnit právě tak, jako mísit barvy na paletě.

Po nějaké době zatěžovalo mne svědomí, neboť se mi zdálo, že ulovit ptactvo je přec jen větší zásluha než vařit. Uminil jsem si tedy, že budu také na lov vycházet. Avšak musím předem říci, že jsem ve svém životě neměl lovecké pušky v ruce a že zastřelenu pták nebo jiný živočich budíval ve mně vždy nepřátelské city vůči lovcům a pochybnosti o lidskosti lovcově. Mám na mysli hlavně lovy, které podnikají lidé ze sportu a zábavy. Tentokráte nebyl jsem žádným takovým pocitem zatěžován, ba naopak, zdálo se mi to přirozenou nutností.

Časně z rána sňal jsem se stěny naší pušku, abych podnikl několik cviků na prázdno, dříve než se vydám na cestu. Konečně vyšel jsem vyzbrojen z domu na první lov ve svém životě. Asi za půl hodiny zaleskly se přede mnou hladiny jezera, do jejichž středu snesli se právě dva pelikáni. Černí obyvatelé, kteří ke mně spěchali z malé nedaleké vesničky, aby si nedali ujít lovecký požitek, upozorňovali mne na pelikány, kteří jako na chůdách zvolna procházeli se bažinami. Z vesnice vybíhali lidé jeden za druhým, až jsem byl obstoupen asi dvaceti domorodci, kteří všichni chtěli vidět mistrovské dílo, jakým jsou Evropané pověstni. Já přirozeně nemohl jsem prozradit, že neumím střilet, neboť byli by ztratili ke mně všecken respekt. Také z toho důvodu nic jsem na sebe neprozradil, že by mně bylo nepříjemno nechat se pozorovat při výkonu tak nezkušeném a nedokonalém. Konec konců myslil jsem, že štěstí mi bude přát, pelikány že zastřelím a slavnostně jako hrdina vynesu kořist na břeh. Stejně tak dovedl jsem si představit blamáž, jestliže nic netrefím. Zmocnila se mne jakási tréma, neboť jsem si opravdu již připadal jako herec na jevišti. Čím více jsem váhal, tím více se rozčilení stupňovalo. Abych tomu učinil přítrž, rozkročil jsem se energicky, přiložil pušku k lici a namířil na pelikány. V tom však přiskočil ke mně jeden domorodec a k mému údivu strhl mi pušku od líce. Snažil se mi vyložit, že je to velká vzdálenost a že nosnost této zbraně není tak velká. On totiž býval přítel můj mého přítele a znal naší pušku lépe než já. Musil jsem v duchu uznat, že Singhalec má pravdu a tím již prozradit, že ničemu nerozumím. Snažil jsem se tedy ostudu zakrýti aspoň tím, že jsem otevřel závěrku, ukázal patronu a snažil se vysvětlit, že to je zvláštní náboj, který donese i přes celé jezero.

»Á — Á —« pokyvoval domorodec a jiní ho pokárali, že se plete do něčeho, čemu nerozumí.

VÁNOCE V PROVENCI.

(Z básně «Mirëio» Frederi Mistrala.)

Lovecký podnik můj nabyt takové vážnosti, že všichni domorodci pozorovali už nedočkavě každý můj pohyb. Situace trapná. Pelikáni ve vodě stáli s napiatými krky, jakoby věděli, že se o ně jedná.

Jeden z domorodců mi naznačil, že musím vlézt do vody a brodit se daleko za keře, odkudž nepozorován mohu začít vražedné dílo na pelikány. Pátravě jsem pozoroval jeho tvář, zda si vlastně blázny ze mne netropí. Uposlechl jsem a vstoupil do špinavé, černé vody. Probořil jsem se ihned až po kolena do bahna, které bylo nepříjemně teplé. Ale na cestu jsem se již vydal a nebylo možno zpátky. Těžce vytahoval jsem nohy, černé jako z inkoustu, a kymácející se na vratké půdě, krck za krokem blížil jsem se keřům. Čím více jsem byl blízek cíle, tím více mi srdce bušilo. Není divu, neboť v jezeru bylo plno hadu, chaberegój, pijavic i krokodilu. Ale to všechno mi konečně takovou trému nezpůsobovalo jako sám výstřel.

Už jsem byl na místě. Domorodci skrčeni na břehu čekali na ránu. Pelikáni s nataženými krky nepohnutě stáli, jakoby číhali člověčinu. Natáhl jsem kohoutek a při tom již polykal sliny, aby mi výstřelem nepraskly bubinky. Přiložil jsem zvolna chvějícíma se rukama pušku k lici a protože mi napadlo, že snad puška mi při výstřelu dá facku, křečovitě jsem ji přitlačil na rameno. Domorodci čekali a já svolával v posledním okamžiku všechny svaté na pomoc, a nejraději bych se byl do země propadl, neboť jsem již cítil, že to bude ostuda. Konečně zamhouřil jsem oči, — a — bác, hrozná rána vyšla! —

Výbuchem pocítil jsem prudký náraz do ramene, v bahnitě půdě ztratil jsem rovnováhu a skácel se do černého bahna. Potoopil jsem se pod vodu, že mi pouze natažená ruka s puškou z vody vyčuhovala. S největší duchapřítomností vynořil jsem se však z černého bahna a byl jsem jako komínik. Na břehu zaslechl jsem salvu výkřiku, asi jako když u nás na hřišti proletí míč gólem — há!

Oba pelikáni velebně vznášeli se k oblakům.

Dílo bylo dokonáno. Domorodci váleli se smíchem, když jsem všecek černý a zničený na břeh se vybrodil. Jedni přinesli konve s vodou, litovali mne a polévali, abych se zase proměnil v bílého Evropana.

Do smrti nezapomenu na tu hroznou ránu!

Vánoce, vánoce, kde váš je sladký mir?
kde tvářičky jsou vnučky, vnuka,
když svatý večer v okna fuká?
kde třaslavá je drsná ruka,
již hodem nad svatým děd kreslí kříže smír?

Drív pacholek své práce nechá
a od radlice domu spěchá,
děvečky, pastýři jdou rychlej kameny.
Tak od drsné se práce zvedli,
by v chatách z lepenice sedli,
z celeru jádro spolem jedli
a vmetli vesele poleno v plameny.

Již z pece vánoční chléb svěží
na stole topolovém leží,
pln zdubek, opíná jej drobná cesmina;
tři nové svíce rozsvítí se
svěcené, jasně rozhoří se
a klíči v troji bílé mise
i nové obilí, žní přístích prvina.

Starická hrušeň černala se
a chvěla venku v slálem třase...
Jde prvorozenec ji utnout u paty,
úderý pádnými ji tesá,
vrací se přes ramě ji nesa,
u stolu na kolena klesá,
by složil pradědu ji k nohám dojatý.

Tu velebný ten všechněch děda
svých starých zvyku vzít si nedá:
širáku popředí má vzhůry vztažené,
jde pro lahvici stařec čilý,
má z šerky dlouhý kabát bílý,
kol těla pás mu upevnily,
vzal spodky svatební, holeně kožené.

Však kol již jeho rodní vsíci
se seskupili ve směsici.
»Nuž, děti, hodíme poleno? — »Ano!« sň
se ozve všemi hlasy. — »Sláva!«,
zvolá tu stařec, »sláva! sláva!
Ať Pán nám všechnu radost
dá vá!
Nejsme-li přes rok víc, ať
nejsme, Pane, míň!«

Jak v sklenici se vinko pění,
kol všichni patří zveselení;
on ovocný ten strom polije potřikrát;
nejmladší zkraje kmen pak zvedá,
uchopí druhý konec děda,
uprostřed bratr sestru shledá,
Tak třikrát obnesou tři svíce, dům i sad.

*) Básník, aby nezdržoval epického toku básně, toto líčení hlavního svátku provençalského později vynechal.

Tu dobrý praděd ve svém plese
do vzduchu pohár ze skla nese.
»Posvátný ohni,« dí, »dej nám
vždy pohodu!
Ať ovečka má šťastně rodi,
ať svině plno selat hodí,
ať kráva statné tele zplodí,
ať dcery, snachy mé jsou šťastny
v porodu!

Svěcené poleno, chyť oheň!
Rázem

shýbly se hnědé ruce na zem
a velký širý krb již pojal celý kmen.
Olejný koláč vystřídá se
pak s plží na tom krásném kvase,
s pečenem *) kroužky z mandlí zase,
je hojně po stole plod vlnic rozložen.

I zřel bys zářit věštnou silou
po siní trojí svíci bílou;
zřel bys, jak z plamenů za skřítkem
skřítek vzlít;
zřel bys, jak oharek se točí,
k tomu, jenž zmizí o výročí,
ba, zrak tvůj ubrus netknut zočí
ohnivým uhlíkem i koček náhlý klid.**)
Přeložil Fr. Žákavec.

R. B. MACHA:

PABĚRKY.

ZDATNOST NÁRODA.

Nebyl Čechem pouze Prokop Diviš, vynálezce hromosvodu, ale i sedláci, kteří by jej za to málem byli sprovodili se světa.

Dobře, že nás dr. Vohryzek na to upozornil. Jinak posuzuje se národ doma na pohovce, jinak při cestování jeho zemi. O zdatnosti národa rozhodují nejen: talenty básnické — ale i počet analfabetů; nejen umělecké výstavy — ale i byty většiny; nejen přepych bohejších 10.000 — ale i otázka dělnická, chudinská...

Kolik zásluhy má národ na tom, má-li několik výtečných umělců, vědců? Zrození se velkého talentu je náhoda. Čím se národ spíše může chlubit, je výsledek práce milionů: Vzdělání lidu, stav školství, cesty, stav otázek dělnické...

*) v i n c u e (vino pečené): vinný mošt, jenž vpuštěn z kádí jest vařen v kotli a připomíná po roce, uložen v lahvích, bylo-li vaření správné, barvou a chutí nejlepší vína španělská. Provençalci pijí je o hostinách, hlavně o večeri vánoční. Užil jsem slova, jež mají pro takové víno v Dalmácii.

**) Rozhořelo se poleno a začíná se mystické pozadí Štědrého večera, »tajemného svátku«: proto ztichly též kočky, jež v pověře jsou blízký čarování. Když hadačka Taven léčí v hluboké jeskyni ránu Vinsena, mužského hrdiny básně, rovněž ji obštoupí sedmero mlčících koček.

Za času Bartošova »výměnku« na Mlatcově starostoval v blízkém Zlíně, kamž nebožtík Fr. Bartoš skoro denně docházel, pan K., muž, jenž nechtěl uzavřít svého města proti novodobosti. Tak se mu zdálo jednou, že starodávné hlášení »na vědomost se dá vá« nezní dost moderně a změnil to. Rada Bartoš ke svému překvapení slyšel policajta hlásit: »Ku vědomí se uvádí...« Zastavil tedy výkonný orgán radnice, obdaroval jej zlatkou a žádal ho, aby zase po starosvětsku na vědomost dá vá l. Starostovi se to však přece jen nezdálo a opravil: »na vědomí se dá vá«.

Kolik zlatek by dnes Fr. Bartoš musil rozdat českým literátům?

UMĚNÍ PRO ŽIVOT.

»I umění potřebuje lásky a něhy. Jinak stane se z něho titanství Michel-Angela, nebo bizarerie Pocova, nebo mučednictví Baudelairovo.«

Jeden z aforismů Vrchlického!

Člověka přirozeně nejvíce dojmá v umění to, co se cítuje jako nejvyšší krása v životě samém: láska a něha. Neběží jen o lásku pohlaví, ale o lásku vůbec, o humanitu. Má pak umění buditel a sdělovatel citu v prvé řadě býti propagátorem kultu lidskosti, jako jest jim umění směru Němcové, Čecha...

Jsouli na světě »uražení a ponížení«, tedy nejen hojit láskou, ale i odstraňovat příčiny sociálního zla! Nejen soucít, ale i vzdor! Vychovat spartanské duše, jak říká Machar.

VIKTOR HÁNEK:

V TESKNÉ CHVÍLI.

Psát sloky k teskným dnům a hledat odpovědi k otázkám, které se tak často z duše noří, a vědět, světlo že v té nezasvitne šedi a vědět, v očích sen že plaše nezahoří; a dešti naslouchat, jenž na skla oken šumí, naslouchat výčítkám, jež sterá dýší ústa, a stále zapřádat se v úvahy a dumy a uvědomovat si, jak je doba pustá, a vidět naděje jak ptáky na odletu, a vidět touhy své — majáky pobořené — to bolí! Zbývá jen se uzavřít světu, a čekat duhy pruh až nad zemí se sklene!

INTIMNÍ KNÍŽKA LÁSKY.

Vystačí-li vám ještě obraznost, přes příliš dnes vysílaná horečnými sny o vepřovém sádle a mouce, pokuste se vymalovat si v myslí malý obráček: V teplém zimním zatíchnutí dívčího pokojíka plného nadějí a barvitých vidín vidět v nazloutlém světle lampy nad stolem dvě schýlené hlavy — mladá tvář mužská s měkkými vousky a mladá lic dívčí přilnulý zhounce těsně k sobě — ruce dávno už, po šťastném návyku, se našly v němém dorozumění duší, a zatím co oči obou plně tichého štěstí, vídouce nevidouce, patří do drobné malované knížky na stole, stanula u nich spustivší duhová křídla jedna z andělských chvil, jaké sestupují do životů lidských snad jen jedenkrát za celé bytí. Oba se

zamlčeli, oba poslouchají napatě šumotu duhových perutí, a v něm prožívají velikou věc: splyvání duše s duší v dokonalém očistění ode všeho rmutu všednoty, v cele čistě oddanosti, beze stínu potajmé nízke myšlenky zadní. Několik vteřin, ale možno v nich prociťit, prožit věčnosti, kdy ze dvou duší jako ze dvou elektrodotykem zcela neznámé síly náhle vyřine nečekaně, nesněně, nadzemské světlo.

O takové chvíli, tajemství dvou lidí, jako by mi mluvila něžná barvitá knížka, ne kus literatury, ale spíš kus prožitě kdys prave pohádky lásky. Tenkrát, před dvanácti lety mladý moravský malíř položil ji na stůl před oči milenciny, a nad ní právě, tuším, obemkla je ta andělská vteřina — je to knížka o lásce, cele vytvořená láskou a láscí. Dvanáct let byla unikátem, světu neznámým pokladem divě sechrány, jen dvěma duším dostupným intimním pemníčkem neobyčejných chvíl — věru vypadalo by bezmála jako profanace svatých vteřin, dostávali se dnes v několika tisících faksimilovaných za peníze na hlučný vánoční jarmark — kdyby rozhrěšení za to nedávala její krása a v ní skryté molností šťastného rozradostnění, jehož právě dnes tolik smutných duší je na výstosť potřebno. (Přes to: jak je asi té knížce zrozené láskou, která kdys byla svědkyní sestupu oné andělské chvíle do života dvou lidí — mezi všedním, bez lásky zrobeným knižním brakem, který utápi literární trh o vánočních i krom vánoce?!)

Knižka, o které mluvím, je z ruky Adolfa Kašpara — pro mne nový doklad staré víry mé, že co v umění a poesii nejkrásnějšího, nejpravějšího, nejživoucnějšího, vzniká z *dar ma*, neposkvěrně neřestí peněz, jen z usíli dát milé duši lidské kus radostí a kus čistého štěstí.

Vytvořil ji r. 1903 ze známé Štědrovečerní romance Nerudovy, již opsal krasopisně na drobné listky a kol slov básnickových rozvěsil své libezné, květinové lehké barvičky do několika «celostranných» obrázečkův a do živé girlandy figurek spěchajících k divu noci vánoční.

To docela není obyčejná «illustrace» — tof krásně osobitě přebásnění do mluvy malířovy; ne však pouhé výtvarnické přetlumočení do tvarů a barev, k nimž by stačil jakýkoli obratný štětec, nýbrž přerození básně krásnou čistou duší. Případá mi, jako by něžný, teplý humor knižečky byl v tom, že umělec umínil si zpřima demaskovat starého sarkasta a mrzoutského vysměvače Nerudu a přetvorbou básně ukázat, kterak za ironickou maskou hořelo v něm vlastně srdce až bolestně něžné. Hle! takový je pravý Neruda! (jako by za knižkou zněl tichý umělcův výklad) nevěřte jeho drsnosti! On jen navléká hrubou masku, aby neprozradil drsnému světu, že v něm je dušička dětsky měkká! Je příliš něžný, a proto se stává tvrdý, aby vám ukryl svou potřebu lásky, svou marně vyvětrávající, nevydanou něžnost, své slzy, svou schopnost dojmouti, své pravé hluboké city. Jen proto, aby vše to ukryl z obavy přílišné ranitelnosti, jen proto i v něm je kus toho sv. Petra z romance, který nepokojně sebou hází, jako medvěd když se brání, vida splyvat rty dvou dětí lidských. Ježíška a Andulky nejkrásnější, v rajsky čistém políbení, nedostupném už lidem dozralým. Zde obzvlášť nevěřte básniku! Hle! jak se pokouší ukrytí tváře a oči za svou obhroublou pointu — aby zakryl, že mu vlastně srdce jihně nad těmi dětmi, nad jejich, pouze jejich schopností zcela ryzí lásky — a stává se tak nezdařile, jako by ta laciná pointa byla mu při tom nejdražší věcí z celé básně!

Skrývanou něžnost Nerudovu, pravého básníka v něm vycítil umělec, stejně něžný jako onen, ale na rozdíl od něho nikde nezapírající své

nežnosti, své lásky, své umělecké úcty k dušičce dětské, a pověděl znova celou básně, čisté a krásně, tak právě, jak ji měl v srdci **pravý** básník, bez pointy; v rukou jeho očistila se romance od schvácení drsnoty. To tuším byl cíl umělcův, když r. 1903 maloval svou knižečku: přinést své lásce pravé srdce básnickovo. Dát jí naň pohled pravý a pravdivý — věc nikoli všední v našich zkalených vztazích k básnikům a básním! — měkce a laskavě přivést ji k novému, krásnějšímu, čistšímu pochopení díla básnickova — a ukazuje jí dílo i srdce jiného, ukázat jí vlastně nanovo své vlastní srdce schopné rozumět tak krásně a čistě, a své vlastní dílo, schopné dávat lidskému životu **tolik** právě krásy a rozblázení.

Jak krásně umí se projevít láska pravého umělce! Vezměte knižku jeho do ruky a při tom pokuste se změřit, jak vedle toho vypadají vaše vlastní projevy lásky: dobře vám, nebudou-li se vám při té zkoušce zdát příliš všední, příliš bezduché, příliš pusté a laciné! A dobře pro vás i pro lásku vaši pro budoucno, stane-li se vám umělec učitelem a jeho intimní knižečka učebnicí, odkud pokusíte se naučit, jak byste svou vlastní lásku k milence a ženě zvyšovali, zúšlechtovali, produševňovali, zkrasňovali!

Ale kdybyste snad už nedovedli, z díla umělce tak přetvořovat nejzávažnější snad kus svého vlastního bytí — krásný vztah k ženě, tolik aspoň svedete: abyste sebe samy nebo jiné obdařili radostí rinoucí z knižky tak duhově neňavým pramínkem. Snad jste četli dřív básně Nerudovu, a zdávala se vám dost suchá, ne-li všední a laciná. To bylo ve vás: že jste neuměli vzít básně do ruky. Hle! přišel vzácný umělec, obrátil její facetty proti slunci a zatřpytla se jako diámant. Ruka to způsobila, obdivuhodně měkká, citlivá, teplá, krásná, poetická ruka: to, co verš Nerudův zdánlivě jen suše, střízlivě napovídal, pod prsty této vyvolené ruky změnilo se v bohatý kus života, plného pravých postav, charakteristických hlav a posunů, pravdivých a krásných. Ty drobné figurky — je jich přes šedesát — i ty «celostranné» obrazy mohl vytvořit jen pravý legitimní dědic Manesův a Alšův; nic tu není mdlou, slabošskou napodobou, ale všecko z tžby pravé síly rodové. Vzácný umělecký dar sudby, jehož se dostalo Adolfu Kašparovi: táž štědrá, bohatá, ustavičně plně rozdávatelka a nerozdatelná, šťastná ruka rodová, kterou měli i Manes i Alš!

Myslím, pro to vnitřní štěstí a tu krásu, které prozařují knižku Kašparovu, není k letošním vánočům lepší knižky, která by se tolik hodila za dar tam všude, kde je potřeba právě, čisté radosti. Nejvíce v poli, v zákopech. Tam by měla ta knížka jít celým nákladem, jako hojivá voda života z domoviny, všude tam, kde trpí česká srdce. Pečujeme příliš jen o ta těla v poli — kdo si v celé síle uvědomí, že s nimi odešly také duše?

Knižečka reprodukována v překrásném faksimile (novým procesem neotypii, tiskem z hloubky, tuším českým vynálezem páne V il í m o v ý m) vyšla zároveň ve dvou nakladatelstvích: hlavně v učitelském kulturním podniku «Dědictví Komenského», částkou nákladu pak u p. Topiče vzhledem k jeho nakladatelským právům k básni Nerudově. Úprava oboho vydání je zcela stejná; ku podivu však cena vydání Topičova je jiná než vydání «Dědictví Komenského» (byl bych nerad, kdyby se mělo potvrdit mé tušení, že tento rozdíl v cenách způsobil diktát páne Topičův!). Vydání «Dědictví Komenského» má právě o letošních vánočních i důležitě sociálně-mravní poslání: z každého prodaného výtisku odvede se značnější peníz ve prospěch akce na podporu učitelských sirot a vdov, jimž otcové a

manželé zhybnuli na bojisti nebo pozbyli válkou zdraví. Kdo tedy bys rád usetřil šestáku (onoho rozdílu v ceně výtisku obojího vydání), a chtěl bys se uhnout podpurně akci učitelské, koupiš si vydání Topičovo, kdo však doveďeš si představit hořepně oči děti po českém učiteli o letošních černých vanocích, koupiš si výtisk z vydání o dvacetilalíř dražšího. (Ostatně k tomuto vydání přidán je pěkný, teplý a rozumně psaný průvod ke knížce od profesora J. Brandta, který už stojí za tento prepatek.)

G a m m a.

„ZMIZELÁ PRAHA.“

S tím názvem vyšel právě první svazček nové Topičovy sbírky, jak se zdá, dobře vynyšlené a i dobře připravené. Má to být soubor drobných monografií, nazvaný Umělecké památky, který na rozdíl od jiných publikací, třeba i Stencovy, chce mluvit ku příteli umění víc obrázky než výkladem slovním, a chce své obrázky raději podávat v malých svazčcích, uzavřených pro sebe jako určitě ohraničený obor. Bezí tu o plánovitou veřejnou výchovu zraku, o zusechtní oči otupelých všednosti a nevěšimavosti pro okolí, tak aby prozírely a naučily se vidět krásu, které je kolem nás všude plno jako neužívaného bohatství. Myšlenka může mít v dobrém provádění opravdu vliv na tisícero dnešní poloslepce s očima jinak zdravýma, a může dal znamenat pro ně i pro celek národní přimnožení osobní radosti, osobního štěstí právě z obohacení smyslového novým, bohatším viděním. Dnes ukáže sbírka bývalou krásu pobořené staré Prahy a zbystří tak pozor i zájem pro krásy dosud nezničené, jindy chce předvést kostel Týnský, nejstarší Prahu, sv. Václava ve výtvarném umění, dílo stavitele Dientzenhoferu, Tábor, Husa v umění atd. Vedení sbírky ujal se dr. V. V. Štechl, muž dojísta schopný pro úlohu tohoto rázu, dobře sčetlý a ve výtvarných uměních obeznalý, kterému jeho úřední odbornictví (jeť asistentem městského musea pražského) nemusí být na škodu, jak bývá v takových případech; máť dr. Štechl nad to cizížost vidět své věci odbornické s vyššího stanoviska, bez mála filosofického. Jeho filosofie o umění nemusí ostatně nikomu nahánět husí kuže, nechce být radikální, aby vám chtěla podvracet vaši dosavadní morální soustavu pod nohama a nutila vás proměnit ze základu vaši oblažující, ustálenou praxi vezdejšího života — ať vám stačí jeho umělecko-filosofické výlety k ubezpečení, že je to muž, který nezabřede a neuváže v pouhém studeném, nímravém malo-odbornictví pro odbornictví. Ostatně, ručí za to i jeho koketna touha platit za moderního a nejmodernějšího; a přičtete-li k tomu, že nepřekládal svého Wöhlflina (Klasické umění) bez vnitřného prospěchu, a že po otci zdědil vrozenou hybnost, můžete čekat bezstarostně, že ze sbírky svých knížek opravdu něco prospěšného svede.

První svazček podává 40 ostrých, velmi dobře tištěných obrázků, tolikerých smutných a zahanbu-jících dokladů, jak za posledních 25 let oficiální česká Praha na české radnici staroměstské pobořením řady cenných, krásných a charakteristických staveb oloupila Prahu o rysy nenahraditelné a nás o pravý majetek národní. Ilněv a lítost pojímá člověka, vidí-li na těch drobných stránkách úhledné knížky, co tu bylo mrzce a beze studu, bez počtu velké odpovědnosti k budoucím, zmařeno. Jsou tu jen budovy zmizelé ze Starého Města, tedy jediné čtvrti pražské — a ty navždy ztracené budovy by samy skoro vydaly čtvrt! Budou to jména posledních 5 starostů pražských: dra. Šolce, Gregora, dra. Podliphného, dra. Srba a dra. Groše, na nichž

vždy bude lpět těžká vina, že všemi silami nezamezili toto zpuštění Starého Města pražského. Za dra. Šolce zbořen krásny, slavný dum Melantrichovský — jedna, snad nejtěžší, z pohrom staropražských, nebylo-li jí to, že za Gregora, Podliphného a Srba rozrušeno velké náměstí staroměstské, největší dějiště osudu českých, tak, že rovnalo se to polovičnímu zničení; za Srba porušena na vzdýcky ulice Karlova velká. Knížka Stechova předváci těch ran dlouhou, smutku plnou řadu a je tak výmluvnou obžalobou starostů pražských — post in festum. K obrázkům druží se pěkný, výmluvný text Stechuv — jen čtyry stráněčky, ale — vydají...

Knížka pěkně úpravy, s titulem Konupkovým, k němuž vhodně užito známého cenného portálu renesančního domu v ulici Kožne U dvou zlatých medvedu, stojí korunu.

JASNÉ POJMY.

(Příspevky ke slovníku vzdělaného člověka.)

G. M. Grant ve spise Náboženství světová (Nákladem Comenia) mluví na jednom místě o misijním dile církve, ale slova jeho hodí se na každý případ, kde jde o vúdce a psychologii společnosti. Odmítli bychom každého, — praví — kdo by se pokoušel nějak nás převracet, ať rádi přijíme pravdu. Ale přirozeně nikdo nám nemůže prospěti, kdo se nám blíží s tvárností, která očitě hlásá, že on jediný zná všecku pravdu, že všecko, veť jsme dosud věřili a co jsme konali, je klam, a že i náš vlastní otec a matka, jejichž pamět ctíme, jsou navždy vyloučení ze světla boží přítomnosti. Blíží-li se nám s takovou okázalostí vlastní vyvýšenosti a s pohrdáním našimi předky setva tajeným, nemůže nám býti nikdy božím pro-rokem. Musí zaujmouti docela jiné stanovisko. Musí státi s námi na společné pudě bratrství. Musí si dáti práci, aby nalezl, co jsme učinili. Musí mluvit naši řečí, rozumět naši hudbě, vnřit se do nejlepších našich spisů, ctít naši minulost, chápat naši filosofii, sympatisovat s našimi ideály, milovat ty, které my milujeme, a oceňovat to, co je nejhlu-bším, co je základním prvem v našich životech. Jedním slovem: musí nás ctít a milovat. Potom, je-li větší než my, má-li novou pravdu, o kterou by se s námi sdělil, nebo novou silu, které by nám poskytl, rádi jej přijmeme za vúdce. Potom nám bude jako zirodnující déšť kořenům života. Uvede v činnost mocnosti způsobilé kvasem proniknouti celou společnost, a národ bude zrozen jako jedním dnem. Na všechny společnosti musí působit vliv z vnitřku.

Rutheford ve svých mladých letech aspoň je příkladem, jak nebezpečné a pošetilé jest pěstovati myšlenky a čísti knihy, které převyšovaly jeho schopnosti a jež časem člověka čini osamělým.

Je zcela správně, když vynikající osoby se zabývají vznešenými věcmi, jež leží mimo běžné cesty, po nichž se ubírá průměrné lidstvo. My však, kteří nejsme vynikající, chybujeme velice, pouštíme-li se do nich. Přejeme-li si býti šťastni, a máme-li žiti s průměrnými muži a ženami, jak tomu u většiny z nás, učme se zajímat o věci, jež se týkají průměrných mužů a žen. Mysleme si o sobě příliš mnoho. Neměli bychom se zřikat ani okamžiku radosti, pokoušeje se o něco, co je na nás příliš nesnadné. Pro 99 mladých mužů ze sta, ano snad pro 99.999 ze sta tisíc je zdravým pravidlem: Netrapte se s tím, co je nad vaše síly; zkuste žiti sladký, čistý, zdravý život, nade všecko si zachovávejte zdraví, hleďte si své práce, a když

vykonáte své denní povinnosti, bavte se a zotavujte.« Nejen povinnosti k sobě samým, ale i povinnosti k jiným jest brát se touto cestou. Velíci muži prokáží světu mnoho dobrého, ale ne bez ublížení, a nám nepřísluší trápit se jejich sny, máme-li povinnosti, jež jsou nam bližší, mezi osobami, jimž ony sny jsou nepochopitelné. Nejedem muž vejde do své pracovny, zavře se tam se svými básněmi nebo psychologii, vyjde, jen zpola pochopiv, co četl, je nešťasten, že nenajde nikoho, s kým by o tom mohl mluvit, a promešká docela onu daleko opravdovější radost, již by mohl nabýt ve hře se svými dětmi, nebo naslouchaje, co by mu jeho žena ráda pověděla o sousedech.

Když hoch vyroste v muže, muže čisti Byrona bez nebezpečství. Mladíkovi bývá osudný.

Ruben Shapcott.

VÝSTAVA ČESKÝCH VÝTVARNÍKŮ V OBECNÍM DOMĚ.

Článek čtvrtý.

Zbývá zmínit se ještě o vystavených dílech plastických. Pole sochařovo je užší, omezenější, počet motivů není tak rozlehlý (sochařství má svou pevnou základnu v lidském těle), hmota sochy není tak hybná a přemístitelná jako hmota obrazu, a proto všechny plastiky, jež jsou zde vystaveny, jsou sobě vždy bližší a navzájem spřízněnější, než bývá u děl maliřských. Sochaři nemají prostě tolik možnosti odlišit se a rozruznit, a nestávají se proto nikdy tak hostejnými cizinci v řši své klasičnosti, jakým stala se většina maliřství moderního. Plastikova hmota, již umělecké dílo uvádí do pohybu je těžší a stálejší, má větší míru gravitace; umělec musí se stále vyrovnávat se zákonem tíhy, nemůže svou hmotu rozplytovat a s ní experimentovat. Hranice, již sochařovi nelze bez úhony překročit, leží bliže klasičnosti než hranice maliřova. V otázce plastiky poznali dnes všude lepší lidé, že nutna odvaha k návratu, kázní, a byť se tak stalo i za cenu domnělé reakce.

A zde vidím velký pedagogický a skoro časový význam v Myslbekově Kardinálu, k němuž vlastně došlo náhodně. Staré a mocné toto dílo, stojící mimo všechnu modu a naležší svůj spolehlivý zákon v sobě samém, promlouvá naléhavým hlasem k uvolněnému uměleckému svědomí doby; mluví: buďte přísní a důkladní; odmítněte ustavičně vlastní slabost; nemějte dvacet nápadu, nýbrž jediný vybudovaný plán; tvořte tak, aby váš rozum nemusil se stydět za vaše zanicení, a nezastírejte okolkováním a plytkou dobou, jste-li nebo nejste-li schopni zmocí podstatu.

Kardinál, dílo silné a cílevědomě vule, kde pouhý instinkt zcela zmizel před železnou logičností a jasným racionalismem, týčí se jako tvrdý obelisk uprostřed okolní sypkosti, křečovitosti a bezvládi. Tuším, že základ estetického dojmu kardinála zcela tak, jako před dokonalou architekturou: vnímáte nejprve, docela odpoutání od motivu, zákonnost stavby, logiku způsobu, jimž se hmota vzpíná do výše, pokojný geometrický řád a sklad, jenž byl vnesen do tohoto díla mocnou harmonisací, které je podrobena tato hmota. Bočný pohled, odkud můžete sledovat čistou stoupající

linii pláště, zprvu rozlitého, odkud zdá se vám tato socha zhmotnělou a ustálenou vlnou právě v okamžiku největšího rozmachu před nastávajícím poklesem a roztrfštěním. — je snad ještě příznivější tomuto architektonickému dojmu než pohled čelný. Ale z předu oceníte opět lépe nutnost polštáře pod kolena kardinálovými a jeho vyšší účelnost, s níž nadnáší celou hmotu postavu; z předu objevíte mocnou výtvarnou logiku sepiatých a pozdvížených rukou. Slovem: architektonická komposice hmoty je prvni, co oceníte na Kardinálu.

Myslbek je duch kázně a vlády. Jeho mužný konservativism ochránil jeho puvodní silu před rozkladnostmi, jaké potulovaly se v plastice koncem minulého století, ostříhal organičnost a vzácnou jednotu jeho výtvarné cesty, v níž vše, co bylo, býti musilo. Myslbek stal se ještě za živa klasičkem, což není dopřáno mnohým. Jeho klasičnost mu zcela náleží, je jeho majetkem, není vypůjčena z minulosti a není souhrnem vzpominek, jako byla klasičnost na př. Schnirchova. Myslbek došel ke klasičnosti přímým a ideálním rozvojem sebe sama. Toužíme-li dnes po klasičnosti, není to touha po návratu pojmu nebo okolnosti, nýbrž po vrácení silv, spolehlivosti a objektivity, ztracené mužnosti, kázně a přísnosti. A zde zasycuje nás dílo Myslbekovo úplně. Myslbek neexperimentuje; soustředí se dokonale, aby až do dna ovládl a dořešil svůj motiv; neponechá ani místočka prázdného, mlhavého, zastíraného. Vymodeluje pečlivě i každý knoflík, přesku, vzorek výšivky nebo krumplování. Ale není v tom pedanterie nýbrž síla reálného ducha, jemuž krása splývá s pravdou, rozumem a poctivostí. Svou neúprosnou realností staví své dílo do neobyčejně ostrého osvětlení, v němž by každý slabší zplaněl a upadl do nudné popisnosti. Je cele uchvácen touhou po přesném výrazu. Nejsme zvykli vidat u nás tolik pokojně a mocně práce. Jeho síla nespočívá v tom, co si myslí nebo co cítí, nýbrž v tom, že mnoho a mnoho dovede. A to chybělo našemu umění krok za krokem: dokonale dověští, umění. Tento vážný a jasný racionalista je odmitavý ke vši jen citovosti nebo pocitovosti, z daleka vyhýbá se všemu, co voní chvilí nebo náladou; žádá krocení každého citu a povýšení v absolutní útvar čisté plastiky. Žádné nejistoty nezanechává ve vás jeho dílo: očištuje, povznáší k jasnu. Myslbekova forma má prostý klid, vlastní všemu umění, jež vyjadřuje základ a podstatu. Je kladný duch až do kořene, má přímo hruzu před všemi náhražkami. A tak i jeho monumentalita je kladně výtvarná, ať v Kardinálu, ať v Sv. Václavu. Omezí se na jedinou postavu, nevypráví žádné legendy, není mu třeba symboliky ani allegorie. Nekrajinaí kolem své postavy, ani jí nedává za pozadí shluk rozbouřených postav.

Postavte proti této výtvarné monumentalitě, co nejneliterárnější, Suchardův pomník Palačského i Šalounův pomník Husův, při nichž výtvarník smlouvá a koketuje. Myslbek omezil se na jedinou postavu, jež vypadne jako mohutný lidský balvan; duchový obsah úplně slil se s formou, prostou výtvarnou monumentalností stává se dílo pomníkem velkého člověka. Tam, kde Myslbek vrhl

na podstavce mocnou postavu jedinou, čistě výtvarně, u Suchardy a Šalouna pozorujete úsilovou snahu po motivu kulturně-historickém, po filosofické myšlence a pathosu: vinou jejich jest, že toho nedovedou dosáhnouti jinak než literárně a celým plastickým divadlem. Na Šalounově pomniku Husa neomylně vnímáte, jak duchový problém byl autoru přímo trýzni. A při předložské výstavě soutěžných návrhů na pomník Žižkův jste viděli, jak dětinně, rozžvýkaně a po lopatě, v jaké formě kašičky byl tento duchový význam národu předkládán! Ale vzácný Myslbekův příklad učí jinak: dejte jen velké a ryzi výtvarné dílo hluboké osobnosti, a máte nejlepší pomník; všecken pathos si do díla vloží národ, sám. Vždyť pomník se staví jen těm velkým, jejich velikost národ sám cítí. Pomník může mluvit jen k tomu, co v národu je již skryto. Všechno nucení do důstojné duchovosti je marné.

Myslbek je opravdový tvůrce, ne stylist; této základní síle není třeba žádných efektů. Každý detail je tvarem dokonale uváženým. Co síly je třeba v pouhém zmožení závitů kardinálovy vlečky! Ovládl šat stejně zákonně a nenáhodně jako lidské tělo. Tím blíží se největším mistrům. Myslbek je pevná základna. Žáci akademie mají ideálního učitele v tomto dokladném pracovníkovi a nejprávnějším objektivistovi, jenž odradí od všeho levného úspěchu. Kdysi hlásal se odklon od Myslbekovy »nevýraznosti«. Toužilo se po čemsi rozčilenějším, co mluví více k nervům. Ale kdo to zde hlásal odklon? Lidé vlažní, elegantní formalisté vídeňského rázu, jejichž výraznost byla jen dekorací a vnější, jen za cenu nevýtvarnosti; lidé, kteří nemohli dobře strávit mocný Myslbekův klid, nemilosrdně ostré osvětlení a přísnou jeho výtvarnou morálku. Generace ukázala, co dovedla: v selhávající roztržitosti Suchardova pomniku Palackého. My pochopili již, že tak velká výtvarnost, jako je Myslbekova, mohla vzniknout jen na podkladu mocné duchové síly. Byl to boj rozkladných a pohodlných žilů doby proti čemusi mocnému a přísnému. Dnes je definitivně rozhodnut v: prospěch Myslbekův.

Až se jednou bude spravedlivě a nestranně hodnotiti dílo přechodné generace Suchardovy a Šalounovy, zbudě z ní málo, málo hodnotného. Hlavně výtvarník se z ní nebude mít vůbec čemu učit. Ladislav Šaloun poslal na první výstavu sbírku svých plastik a poskytl tak příležitost, abychom si obnovili v mysli celou jeho uměleckou osobnost. Lze to říci krátce: Constantin Meunier, když cítil při své práci jen tolik, co dnes Šaloun zanechal sochařství, nemoha se smířiti s pomyslením, že by úkolem umělcovým bylo jen vyrábění krásných loutek, a vrátil se k sochařství teprve po svém padesátém roce, lidsky obrozen a oplodněn. Šalounův výtvarný charakter je elegantní formalismus, značně bezobsažný a pohyblivý se v krotkých mezích změkklého realismu. Na vystavených plastikách Šaloun neměl velkých hříchů, ale ani podstatných ctností. Snaží se nenarazit a vyhovět. Je neutrální ve svém zběžném působení. Zachází do sladkosti, je zdobný. Šaloun až dosud kladl si úlohy příliš velké a rozlehlé, ne-

zatěžkával se upřímnými drobnostmi. A proto přenášel se přese vše uhlazeným gestem (i v Husově pomniku); cítíte nad ním, že zůstal posud bez horkého vlastního boje, že všechno jeho řešení zůstalo jen formální. A potom: jeho zdobnost bývá často až příliš vnější a sebraná, jako ty nehezkké, k významu díla přímo násilné secesní linie, jež vytesal do podstavce Husova pomniku.

Kde Šaloun často nedosahoval a nedoplňoval, tam Jan Štursa musí se krotit ve své temperamentnosti. Stvořil mnoho, v čem byl více unášen než správně řešil. Proti přeplněné rhetorice Suchardové a plynné virtuositě Šalounové Štursa je moderním plastikem. Ale co znamená tato modernost? Značí čistotu plastiku, bez všech literárních a malířských příměsků, bez ulehčování úkolu symbolikou. Štursa pojal opět sochařství jako prosté vztahy objemů v prostoru, dostal se až k pohanskému uctívání hmoty. Má nechuť k sochařskému panoramatu, jeho jeviště je užší a menší. Znamená soustředění. Je vidno, že přichází tu ke slovu již generace, pro niž nepracovali ve Francii nadarmo Rodin, Bourdelle, Maillol. Štursa má lmotný a fyziologický názor na svět. Není intelektualista. Jeho smyslnost jde nad rozumem, prolne přísnost tvaru a linie. Nepracuje fantasií, nýbrž porozumíváním světu a ocitováním se v něj. Zachycuje animální stavy, sestupuje až k fyziologické tísní, únavě, melancholickému ujařmení tělem, které několikrát mistrně zachytil v kresbě Degas se vši svou vervostí. Štursova kypivá těla nastřádala životnost; jejich zbytné tvary jdou až do baroknosti, což přivádí Štursu do blízkosti Bourdellovy. Ale jeho těla nejsou již klasický winckelmannovský ideál krásy: je to moderní fyzická se stopami moderních útrap. Mají-li u Myslbeka postavy dech zatajený, u Štursy volně oddychují. U Myslbeka je postoj, u Štursy pohyb. Není suchým anatomem, na strukturu těla nanáší život. Má stále zřejmou souvislost s impresionismem. Nikdy neochuzoval posou tělo o životnost. Je vzdálen vši popisnosti: jeho postavy zřejmě rostou z nitra, vnitřní smysl podmaňuje si vnější vzhled, motiv se vynáší z nitra na venek, není skládán: je to dynamická synthesa. Smysl jeho postav si organicky podmaňuje vnějšek. Štursa není manýrvaný, pro nový motiv snadno nachází si novou metodu, ruka je vždy poslušna vnitřního popudu. V tom směru byl jeho umění největší zkouškou pomník Ilany Kvanilové. A cudnou duchovou krásou tohoto díla Štursa vítězně obstál. Je nejnadanějším z našich plastiků, o něž se dnes opírá náš umělecký život. Na štěstí dovede svou prvotní prudkost doprovázeti patričnou měrou schopnosti.

Štursa je básníkem přírodní moci, kvasivé a horečně světové síly. Dovedl podatí křehké tělesné pocity, smyslný znoj i zdravou sílu. Je téměř sochařským naturalistou. Nemá myšlenkové mohutnosti, všechna jeho síla spočívá ve vroucenosti, s níž dovede rozezvučeti hmotu. Nemá filosofie o sochařství, nýbrž je sochařem. Není konvenční ani sám k sobě; jeho pružnost a život dovolují mu zachytit se každého podnětu. Methoda není jeho pánem, nýbrž nástrojem. Je v něm individualismus, ne však anarchie. Proti konvenčním

sochařským intelektualistům, kteří přejímají z druhé ruky, zahleděl se do mnohé parnaté hloubky a tajemné dálky. Často působil mohutnou, až barokní změtí těl. Jeho dílo neplýne z malicherného rozkošnictví, nýbrž z kultu přírodní moci. Plastická krása kyčlí a stehů přechází u Štursy přímo v akkord; jeho plastika bývá hudební.

Ferd. Peroutka.

★

RŮŽENA SVOBODOVÁ V KNÍŽCE PRO MLÁDEŽ.

(Růžena Svobodová: Jarní záhony. Povídky pro děti a o dětech. 1892—1914. Nákladem Unie. K 3.50.)

Do Jarních záhonů pojala Růžena Svobodová svou první sbírku z Laichtrovy »Žně« s drobnými opravami slohovými, s některými změnami nadpisů a s tím oním přidávkem; novějších povídek je v knížce jedenáct. Z nich všech rozsahem i důležitostí vyniká vzpomínková, svěživotopisná vypravování »Z rodné vsi«. Děvčátko, jehož dětské zkušenosti, pocity a přihody se tam zaznamenávají, má již příští znaky a záliby spisovatelky Svobodové. Rychle se unaví hrou a touží po změně, — budou z toho v jejich literárních pracích bytosti náchylné k smrtelné znechucenosti a nudě. Zamiluje si nad jiné pohádku o hošíkovi, jenž zabloudil v lese pobíhaje za zlatým ptáčkem, a ptáček nebyl ptáčkem, nýbrž přehavým lidským štěstím, — budou z toho v jejich literárních pracích věční neukojenci, kteří touží stále po něčem vzdáleném a nepřítomném. Vidí starého slepého koně tahouna u žentouru v temné kolně a usiluje představit si, co by si ona myslila, kdyby měla přimknutá víčka a jen tmou kolem sebe v uzavřené vlhké místnosti, — bude z toho ustavičné podkládání sebe samy pod jiné a jiné podoby, jakoby všichni lidé musili myslit a cítit zrovna jen to, co ona jim ze svého vlastního přisoudí. Rozslzí se slastí, když jí Fany po západu slunce veze na vlhké, vonné trávě, rozečká se vzrušením přílišné radostí, když dostane k Ježíšku nádobíčko, a od samého napětí se jí zdá toho dne, že se zblázní, — budou z toho u ní lidé, u kterých každé citové hnutí musí se zdvíhnout v prudkou výstřednost, a lidé, u kterých slast musí být jen svrchovaným uchvácením. I otec, jak si jej do svého mládí nazad tvoří, je předobrazem budoucího jejího hrdinného ideálu: krásný vladařský muž plný neproniknutelné záhadnosti, muž pátrající očima v dálkách, s niterným úsměvem nad tajemným blaženstvím, muž s chvílemi ušlechtilé vášnivosti a ohnivosti, z níž proudí zvýšený život, a jaký poklad moudrosti je v něm! jakou úctu budí kolem sebe!

Zejména však nutno si všimnout toho, že děvčátko, jehož otec byl v moravském městečku správcem panství, stýkalo se nebo uvádí se ve stýku, mimo otce a strýce, vesměs jen s osobami, které na ně hleděly jako na panské dítě a cítily se vedle něho podřízenými, nižšími a také závisilými. Chovaly se k děvčátku ostýchavě a se zvláštní pozorností, hleděly si je předcházet, a nečinily-li tak, zdálo se mu, že se děje cosi nesprávného. Ať to byla Mária, dceruška malého a nezámožného kupce, ať Václav Pacholik, syn »chudého ševce«, ať kolářova Fany, otcova šařfárka a hajná, mladá učitelka Gabriela, všichni a všechny blížily se k holčičce z panského domu s vědomím, že jest jejich jakousi povinností, aby jí bavily, hostily, získávaly si její přízně. Když

správcova služka hubuje kolářovu Fany, že dítě až do večera odvezla, Fany se jí rozhodně brání: »mne zamrzelo, že mne nejmenuje a mluví o mně jako o věci, která není ani přítomna«. Není tedy náhodou, že v dětských povídkách Růženy Svobodové toto jest poměr, ve kterém velkou většinou vystupují dětské její postavičky nebo z něhož si skoro vždy musíme vyložit jejich pojetí a vylíčení. »Smutná princezna« z hradu v labské rovině přímo stuně a zmírá steskem, že si nesmí hrát s dětmi sluhu, dělníku, nádeníků, které vidala dováděti na dvoře před okny, a »prostý, bosý pasáček«, zpívající dole pod hradem, rozčílí ji až do horečky, ničím jiným nežli že jest vesel veselím, z něhož jí, princezně, ničeho neposkytne, a že se baví zábavami, o něž se s ní, princeznou, nerozdělí: což mohou být služební tvorové, kteří jí nemusejí dbát? A když se Lilinka k smrti utrápí marným vymaháním, odchází do rodinné knížecí hrobky jistě s utěchou, že služka Baruška nosí jen tak kuchyňskou zástěru, že její drožkář páchne stájemí a i toho že se Barušce dostalo jen její, Lilinčinou, zásluhou.

Vyplynulo odtud, že v povídkách Růženy Svobodové lidé rozvrstvují se trvale na dvě třídy: jednu bohatou, vzdělanou, vytríbenější, jemnější, povýšenou; druhou chudou, nevzdělanější, hrubší, nižší, sprostší. První vždycky hledí nebo má docela i právo hledět na druhou poněkud svrchu a průměrně cnost, ušlechtilost, schopnost pěkného hnutí je vždy na její straně. Vede to k podivnostem, jichž někdy nelze přijímat bez výhrad a pochyb. Tak v povídce »O bramborové Náně« (dříve něžněji »O ubohé holčičce«) dvě slečny z vily, »mladá, milá děvčata«, hodná, usměvavá, laskavá a jaká ještě, ujmou se nešťastného osiřelého děvčátka venkovského, ale kuchařka vily týrá dítě tak, že ono jednoho dne uteče a veběhne do řeky, kde se utopí. Nikoli na slečny padá v povídce vina, že »na holčičku zapomínaly«, že se přestaly o ni starat, že jí úplně zůstavily v nemilosrdných rukou, nýbrž kuchařka způsobila vše, ona je ta krutá »mrzutá a zlobná stará osoba«, která si na nevinném stvoření vylévá své soukromé hněvy. Slečny, ty uvily Nanince věneček z bíččtanu a jirínek, do rakve jí daly žluté měsíčky, do opuchlých rukou vložily křížek a pomodlily se nad ní s kostelníkem! Nebo — Blaženka v »Blaženčině usmíření«! Blaženka, také ona, je dívčinka z velkého panského statku a zámku, chlubná, vypínavá dívčinka, zvyklá rozkazovat všem dětem ve dvoře, pyšná, že se od nich liší hezcím, drahocennějším vnějškem. Provazníkuv rozjařený Jeník dovolí si z dětské důvěrností švihnout Blaženku lehce vrbovým proutkem po škrobených šatech a ta »urážka vzbouří »zpupnost a ješitnost« Blaženčinu tou měrou, že čin hochův žaluje svému otci s úmyslným zveličením. Ale když pak provazník před žalobníky zmrská hochem femcem tak, že se svíjí pod ranami a jeho drobné tělíčko trhá sebou při každém úderu, vypínavá bohatá Blaženka rozlitostní se víc a víc a nenabude opět pokoje, dokud o vášních neuprosí Ježíška, aby místo k ní odnesl dárky k Jeníkovi. A takhle — zpupná zámecká Blaženka (uvnitř málem nevrlá, že přišla o dárky) stojí na konec zasypána bílými, vonnými květinami a dojemně zní jí do duše »Jeníkův radostný děkovný hlas«. Vyplatilo se provazníkovu chlapci tatínkovo bití! A má zač děkovat zámecké Blažence, že je tak jemnocitná!

Podobnou gloriolou ozářeny jsou z oné vrchní třídy dva exempláry hochů, svin poštovního správce František v »Příteli« a Vladimír v »Šaškové pokání«; Vladimír ještě před gloriolou měl za omluvu své chvilkové neurvalosti, že mezi jeho dětskými

radci byl syn obecního posíčka, malinký syčící Sýkorka, jenž by byl chtěl uhodit Olginku «i do tváře», toho přece Vladimír neudělal. Syn postovního správce František vysvihl se v povídec Svobodové na skvělého, úžasného hrdinu tím, že pomocníka svých zakázaných výletů, starého postilionu Kudrna, včasným svědectvím a zjevením pravdy vysvobodil z křivého nařčení a soudního stíhání. Nevysvobodil ho proto, že mu šlo o pravdu, nejednal, jak by hyl na jeho místě jednal na přičižáký hoch americký, ze vrozeného právního vědomí a svědomí, jež nestrpí křivdy, ani kdyby se děla nepříteli. Právní svědectví Františkovo musilo být předem vykoupeno četnými službami, nejednou choulolistivými, proti příkazům otcovým, a musilo být splátkou čestného dluhu, již se syn správce v chudým postilionem vyrovnal. A to cvšem směl večer naslouchati jeho vděčným, přerývaným dikum jakožto náš nejlepší přítel na zemi: vznešený šlechtík, jemuž budou chudáci Kudrnovi do smrti zavazáni. Šlechtčnost a dobrodějnost v povídkách Svobodové staly se takto pohybým jiným prostředkem, jak si lidí podmanit a učinit je na sobě závislými, aspoň v souvislosti celku to tak vypadá: když není bohatství a sociálního postavení, aby bylo něco, co stejně dopomáhá k pocitu převahy a vynikání mezi jakýmsi poddanským zástupem. Ukázkou muže být Hlídačka studánky, označená za úvodní kapitolu k románku, pokračování povídky Spasitel, poslední v «Dětských srdcích». V osadě, kde řídí školu nadučitel moudrý a velmi vzdělaný, mají málo pramenu a poněvadž se nezmohli na rozumného starostu a rozumný obecní výbor, jenž by dal jedinou dobrou studánku obednit nebo obezdit a opatřit čerpadlem, ujala se jí Ružena sestra Františka, hlídá ji, aby jí lehkomyšlníci nekalili, a sama žiznivým nabírá. Je to na místě, kde Františku každý zočí, studánka je jejím jménem, z něhož rozdává, a staří cihláři neopomíjejí při příležitosti uznale pohovříti o její platné činnosti; sbory dělníků z továren a staveb, ženské z řep, všichni se napájeli z její štědrosti a vřidnosti, s níž se k nim sklonila, — studánku jim stvořila ona, její paní, bez níž by se neobešli.

Ale dětské povídky Ruženy Svobodové povědi důrazně také, že ona na vyšší postavení, budiž si dáno majetkem, úřadem či vzděláním, hledí jako na mocný, neodolatelný podnět k usilovnému, mravnímu sebezdokonalování. Chudí, nějaká hřavá Karla, nějaký roztrpčený, pomračený Muk, toho podnětu neznají: o polepšení může se pokoušet Anna Šhavcová z rodiny, kde mají služku a pradelnu, a ne dcera krejčovského pomocníka, která musí doma zastávat chůvu i poslici. Svobodovou vábí pozorovat ten sebezdokonalovací pud a její děti jsou již tvořící se charakter, poctiví bojovníci niterných mravních zápasů, odhodlaní sami ze sebe vyrůst a sami se vyšlechtit. Nepotřebují mnoho a ani nehledají vudců, rádců, pěstitelů, stojí mnohdy i proti nim a to až s opovážlivou, nedůvodnou kritičností na úkor správnosti (v «Lomu»), ale lze je směle přenechat sobě samým, poněvadž mají vysoký vlastní ideál a dovedou pro něj něco podstoupit. Je to jen šestiletá Radka s humoristickou okurkovou výpravou do sklepa a jaká je to pevná povaha, rozvázná, duchapřítomná, rázná, prozřetelná, ke všemu ohratná! Nebo je to Pavel, jenž sotva začal chodit do školy, a jaký je to samostatný podnikatel, který si určí cíl a umí se k němu bezpečnými kroky rozběhnout! V Pepánkově z «Ptáka Mozamblika» (také ptáček lidského štěstí) vězí již hotový myslitel, vážný člověk, jenž chodí zralé pány a dámy těšit a poučovat; má úsměvy a hlas vidomců, kteří zří, čeho nikdo druhý

nezří, a jsou zadíváni do hlubin, jež se jiným uzavírají. Buď jak buď, děti Svobodové najdou vždycky svou pravou cestu, bez vychovatelů, kteří by je mistrovali, a probíjí se ku předu s nezařaditelnou silou. Zatím prožívají jen obyčejné denní rozpory svého prostředí, takové, jež by u velkých neměly toho významu, ale již v nich se zračí, jak opravdově budou pojímat svůj životní úkol.

Svobodová podává jejich různá slova a věty v jejich původním ražení, v onom zvláštním tvaru a slohu, který jediným promluvením ukazuje celý bytostný způsob dítěte. Sama předchází je příkladem ve spisovatelské hrdosti (také «panské» v nejlepším slova smyslu), která odhazuje zbytečně okrasné cetky a cetky nemírné hojnosti; zaměří rovnou k vyléčené metě a chce se k ní dostat v nejkratší možné době; podstatnost je vrchním jejím měřítkem. Ano, — odceteme-li některé její konvenční precioznosti a nadzdviženosti, — tak psaly naše vzorné spisovatelky. Němcová, Světlá, Nováková.

DROBNOSTI.

* O dvou německých publikacích píše Novině p. Dr. Emil Saudek z Vídně: Vídeňský básník a publicista Hugo von Hofmannsthal je původcem dvou i pro nás Čechy významných literárních událostí: Insel-Verlag v Lipsku vydává Oesterreichische Bibliothek, již řídí Hofmannsthal, a totéž nakladatelství vydalo redakci Hofmannsthalovou právě Oesterreichischer Almanach na r. 1916. Zmíněná knihovna (úhledně svazečky, vázané po 80 hal.) je založená na myšlence, že existuje jakýsi duchový, posud utajený «hlas Rakouska», což všemu dění a vření v Rakousku společného. Hlas starodávna má se ozvati ze starých kronik, moudrosti polozapomenutých velikých mužů, mág Theophrastus Paracelsus a hluboký mudřec Amos Komenský; «zvěsti a zkazky o našich svatých mužích nechť se křížují s krvavými, slavnými činy našich vojsk. Zprávy o obchodu a řemeslu stájež vedle výtěžků z dějín pluků. Zde nechť zazní zbožný, čistý hlas českých a moravských bratří; nebude porušen souzvuk, promluví-li vedle těchto zpěvů třeba vážný hlas životopisu arcivévodvy Karla.» — Přijde-li v knihovně opravdu ke slovu duch různých kulturních vrzuchů, duch různých národností, obyčejících řiši, nebude práce vydavatelova zbytečná. Je-li opravdu v tom všem cosi společného, nějaký «rakouský hlas», dokáže teprve nasbíraný materiál. Zatím knihovna pro nás vykazuje praktický úspěch. Vyšel v ni svazeček *Commentarius und die Böhmischen Brüder* s pěkným, pravdě sloužícím úvodem Friedricha Ecksteina. Lze mu ovšem vytýkat, že pojednává o českých bratřích nezmiňuje se ani slovem o Chelčickém. Zasluhou jest otištění známé stati Herderovy z *Briefe zur Beförderung der Humanität* o Komenském a o Češích. Herderových slov nelze zapomenouti: «Není pochybnosti, představíme-li si, že by česká reformační činnost byla jen trochu bývala podporována, že by byl vznikl národ, který by byl svým sousedům jinak prospěl atd.» Výňatky z Komenského jsou voleny dobře, i přídavek ze starých zpěvů českých bratří, jakož i bibliografické poznámky jsou vítány. — V almanachu objevuje se

GRAFIKA · KRESBY · DROBNÁ PLASTIKA

G

STENCŮV GRAFICKÝ KABINET PRAHA I. NYNÍ FERDINANDOVA-19.

Učená umění se zabývá o podstatu umění

možná zdarma zaslati otisk přednášky jistého nem. filosofa o tomto předmětu iv. nemeck. jazyce, se sta. ovyska dosud n. alo znameho B. Hromadka, Kr. I. Vinohrady, Mancsova 38

KNIHOVNIČKA ČASU

obsahuje:

	Cena hal	Fej tou
3. Prof. trestu smrti	1	13
4. Langner O jedno-u zrádci národa	16	19
6. Dopisy mladé ho-spodny	20	23
7. Kázání o metlič-ce	08	11
8. Dr. Beck: O lé-kařích a nemoc-nicích	10	13
10. A. Kraus: O rol-nicích dánských 2. vydání	30	35
12. Gamma: Vánoce	20	23
13. Vzpomínky na če-ský Repeil	40	45
14. Fr. Krejčí: O hlo-solii Smetanově	20	23
15. R. Adamík: O ne-mocech duševních	20	23
16. O. Jozišek: Dvě generace Zeithamrů	16	19
20. Ellen-Key: Škola budoucnosti	24	27
21. Kdybych byl spi-sovatelem	30	33
22. Fr. Krejčí: Be-dřích Nietzsche	24	27
23. A. Kraus: První výlet českých rol-níků do Dánska	60	65
24. Ján: Z ovzduší vesnické školy	24	27
26. V. Pšorn: Halé-řové a školní sp-řítelny 2. vydání	10	13

Č. 1, 5, 9, 11, 17, 18, 19, 25, 32 rozčtena.

Objednávky vyřizuje každé :: knihkupectví, jakož i ::

Nakladatelství Pokroku v Praze II., Václavské nám. 13.

Zakupte svým dítkám Právě vyšlo! V. B. Plumlov

Vánoční hra

S hudbou a zpěvy od Ferd. Blanického. Cena Časová tato knížka hodí se dětem nejen dobře ku hraní, ale i ku čtení.

Před tím vyšlo: *Královka.* Ol. Svoboda
Historická pověst o 3 jedn. Cena 40 h

Cep a kosa. Flos
Pohádka o 4 jednáních. Cena 60 hal. Tyto krájkých výzdoba jest od V. H. BRUNNERA, ve sbírce

„Divadelní sbírka dětských a l. kových her“;
již pořádá PŘEMYSL PLAČEK, redaktor v Pařížní Čechy. (N. každý svazček přiložte! na známku. Zasilá se jen za předem zasláné pe

OSVĚTA.

LISTY PRO ROZHLED V UMĚNÍ, VĚDĚ A POLITICE, REDAKCÍ ADOLFA SRBA
ZAHAJUJE PŘÁVĚ VYŠLÝM I. SVAZKEM ROČNÍK 46.

Obsah I. svazku: České inteligenci! (Se 70 dopisů předních učenců a literátů.) Ad. Heyduk: Osvěť! Dr. Fr. Fiedler: České ústavní programy a přerod vnitřního života státního. F. V. Vykoukal: Josef Kalousek. Aug. Eug. Mužik: Pálení dopisu (z cyklu Romance o Havlíčkovi). K. Klostermann: Dokonalý kavalír. Z vlastních pamětí. Emil Pauer: Romance o bílých růžích. Prof. dr. Lad. Haškovec: Česká eugenická společnost. K. Kálal: Ke stým narozeninám Šturovým. Jašek Holman: Dila Jana Heraina. Dr. Ed. Lederer: O současném českožidovství. Alois Lisický: Zřetěsná češina J. V. Pála a Josef Dobrovský. Al. Knotek: Bulharský voják. D. O. Zich: Hudební rozhledy. K. Cvančara: Obzor divadelní. Ad. Srb: Světová válka.

Ve vážné době nynější žádá Osvěta českou inteligenci, aby hojným rozšiřováním „Osvěty“ pomáhala zajistiti tento důležitý list, by neohrožen ve svém bytí, mohl nadále vykonávatí svoje poslání.

„OSVĚTA“ vychází 15. každého měsíce mimo prázdniny a předplácí se na půlletí K 7.20, ročně K 14.40 i s poštovní zásilkou.

I. svazek „Osvěty“ zašle se každému na požádání na ukázkou.
„OSVĚTU“ lze odebíratí u všech knihkupců.
ADMINISTRACE „OSVĚTY“ V PRAZE, v nakladatelství J. OTTY, Karlovo nám. 34.

Až umru

odkážu v závěti

„Paměti tchyniny“
em svým nejmilejším pozůstalým. Do smrti budou mi za ten dar blahorečit. Pamťm humor, jedinou správnou posilu života v trudu a žalu.

„Paměti tchyniny“
skvostně humoristicky psaný románek Sinsuv, přeložila nám rozmarné sl. Adela Vořová, bývalý člen Národního divadla, a vydal je za K 2.20, ve skvostné vazbě K 4.20
nakladatel E. ŠOLC v Karlině.

ZUBNÍ LÉKAŘ
DR.
IPPEN
HRADEC KRÁLOVÉ

LITERÁRNÍ UDÁLOS
Kniha O. WILDE,
OBRAZ DORIANA GRAY
vydána byla právě vázaná v bibliofilské úza K 20. Brožovaná K 3.60, eleg. váz.

Nakladem Akademického knihkupectví Bedřich Bočánek,
PRAHA II-284. Nároží Myslíkovy a Spálen
Na skladě též v každém řádném knihkupci

VÁNOČNÍ DÁRE

Lido Bina
Havlickova ul. 5. Telefon 4
Od 25. prosince: *Bláznivá hraběnka* Denně v 5 a 8

SUKNA, plátěné zboží a modní pro pány i dámy nabízí
PROKOP SKORKOVSKÝ I
:: V HUMPOLCI
- Vzorky se každému na požádání zašle Zboží dobré, ceny přiměřené.

Obchodní knih
jakož i všechny potřeby pro kanceláře nejl
nakoupíte Jos. Srámek a sp
u firmy Jungmannova 31. Cenník zd

Nejstarší a největší závod opticko-mechanický
ARNOLD KLÍČN
Brno, Rudolfova ul. 23 (Ve

ČESKÁ BANKA

PRAHA, nároží Václavského náměstí a Vodičkovy ulice.

FILIÁLKY a EXPOSITURY:

HRADEC KRÁL. - LIBEREC
PLZEŇ

Král. Vinohrady I., Tylovo n. 479.

Král. Vinohrady II., Jungmannova třída 1159 (proti tržnici).

Holešovice, nároží Bělského a Skuherského ulice.

Karlín - - - - Královská 35.

Libeň - - - Primatorská 236.

Malá Strana, Malostranské n. 5.

Nusle - - Riegrovo náměstí 3.

Smíchov, nároží Kinského a Plzeňské třídy.

Žižkov - - - Husova třída 69.

DOMAŽLICE - JAROMĚŘ.

Vklady na knížky, pokladniční poukázky a účty

přijímá a zúrokuje co nejvýhod. dle dohody.

Eskont směnek a devis. Čeky a úhrady na cizinu. Úhrady válečným zajatcům. Úvěry daňové, celní, aprovisační, rem-boursní.

Veškeré obchody bankovní a směnářské.

Oddělení pro zboží.

Prodejna c. k. třídní loterie.

HOUNĚNÉ BOTY

≡ pro třesuté mrazy nabízí ≡

VOJÁKŮM V POLI

≡ TOVÁRNA OBUVI ≡

FR. ŠTĚPÁNEK

ve Zlíně na Moravě.

117 Naprosto spolehlivou jakost zaručuji.

:: Boty provedeny dle předpisu ministerstva vojenství ::

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akcionáři kapitál 80.000.000 K.

Reservní a pojištné fondy přes 25.000.000 K.

Telefon č. 225. 3837

FILIAJKY v Brně, Českých Budějovicích, Frýdku-Místku, Jihlavě, Karlových Varech, Klatovech, Fomně, Hradci Králové, J.lově, Moravské Ostravě, Mělníku, Olomouci, Pardubicích, P.sku, Plzni, Prostějově, Liberci, Táboře, T. a ve Vídni, Unterrengasse 12. EXPOSITURA v Opatově. V lázeňském období expositura v Gradu.

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ pronajímá **SAFES**
(bezpečnostní schránky).

Doporučujeme svoji filiálku v Krakově obchodníkům z Čech k sprostředkování platu na Halič a zabrané území, obstarává obchody rembursní proti vydávání duplikátu, resp. převzetí zboží atd.

SMĚNARNA prodává za nekulatnější ceny následující domácí papíry, požívající zemské záruky a populární jistoty 4%, zástavní listy České Hypoteční banky, kusy zlatkové i korunové, 4% a 4½%, komunální obligace České Zemské banky, 4% a 4½%, zastavní listy Moravské Hypoteční banky, 4½% a 4% komunální upisy Moravské Zemské banky, jakož i 5% pražskou pužku.

Ústřední záložna učitelstva českosl.

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

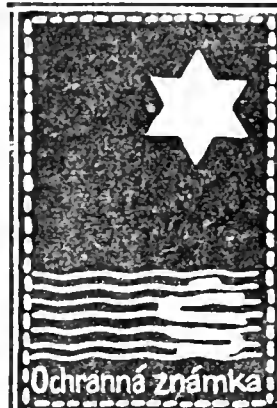
přijímá **vkklady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gazi-stum všech kategorií za podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022. 43

SANATORIUM dr. Šimsy, Praha lázně „VITA NOVA“ pro fysikal. a dietet. chor. vnitř., srdečních, žaludečních, zvlášť *vojých.* Oddělení pro rekonvalesc. a dět. pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Pro

Lacinou a ,
dobrou
KÁV
rychle uvař.
z kostky

Sam

Kostka za 16 h s
8 šálků kávy čer.
na 10 šálků kávy

Káva ta jest opravdu výbo

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKOR

ALLIANZ ŽIVOTNÍ A LIDOVÁ POJIŠŤOVNA

filiálka v Praze, Královská ul. 18, palác „Allianz“.

Stav pojištění K 172.878.645. Zaručov. fondy K 35,869.003.

Pojišťuje na život do libovolné výše za nejkulatnějších podmínek. Lidové pojištění do 2000 K bez lékař. prohlídky

Prospekty a sazby na požádání zdarma a franko. Slušní, snaživí a dovední zástupci se dobře honorují.

ÚSTŘEDNÍ BANKA ČESKÝCH SPOŘITELEŮ

v Praze-II., Ovocná ulice, nároží Ferdinandovy tř.,
zúroči

vkklady na knížky,
poklad. poukázky a běžné účty dle dohody.

Vydává 4% bankovní dluhopisy nadané sirotčí jistotou
Úřaduje se až na další ustanovení pouze dopoledne od 9. hodiny do půl 1 hodiny

Provádí poukazy válečným zajatcům.

NOVINA

TÝDENÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předplácí se K 12^{,-} ročně, K 3⁻ čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5-6 odp. v místnostech redakčních. Tel. fon 1240.

NOVOROČNÍ.

Tak pravila k sobě v mnohosti dnů svých planeta Země:
„V mé luzné lici pokradmo vráska se k vrásce ukládá,
má plodná síla slábne, jež hýřivě tryskala ze mně,
žár ohnivé útroby mojí zvolna, leč znatelně vychládá.

Kdys líbána mladistvým Sluncem jsem nádherné rodila tvory,
ta divná a krásná vtělení rozmarných tvůrčích svých nápadů.
Jich zánikem včasným směřujíc marné jich boje a vzdory,
vždy znova a znova, vždy jinak jsem řešila tvůrčí svou záhadu.

To pokusy byly. Z nich selhaly mnohé. Já při nich však snila
sen slavný a velký – nejkrasší sen svojí kosmické mladosti.
S mou pravěkou touhou i pravěká bolest v snu mém se slila,
jenž čekal na svoje vtělení, až uzrál by ve věků plnosti.

A plnost ta přišla. Přišla ledové době v zápětí,
kdy Slunce znova se jalo laskat mne vroucími pocely;
až tehdy má vidina dávná se vtělila. Ve chvíli početí
mi lůnem tajemné víry, přívaly bouřné prochvěly.

I zrodil se člověk. Do schránky z prachu a hlíny – do těla
jsem vložila jiskru božskou; já doufala, jednou, po věku
že jiskra v plamen se rozhoří, mocně jenž zazáří z popela.
O nejkrasší sen mého mládí – jak jsem ho zmrhala v člověku!

Jak ubohým zůstalo dítě, jež mělo být pýchou mé staroby!
Když jiskra boží v něm vzplane, jak lehko popel ji udusí! . . .
Zda není již pozdě to odčinit? Chladnoucí žár mojí útroby
a plodná má síla zda vystačí na nové tvůrčí pokusy?

Ne, posud snů svých se nevzdám. Žár vznítím, vrásky své vyhladím
a tvořivou sílu vzpružím – má touha splní se odvěká.
Mně třeba jen krvavé lázně. Krvavou lázní se omladím,
to lázní z lidské krve! Pak zplodím nového člověka.“

Tak pravila Země. – I vytáhly národy k povelu knížat svých,
by cedily krev svou. Leč nevědí, krve že musejí prolítí
ne tolik jen, kolik je nutno, by dosáhly drobných svých účelů,
leč kolik jí třeba, by mohl nový člověk se zrodit.

IVAN.

HORSKÝ PRŮSMYK.

Přeložila Olga Rychliková.

Uz je dávno noc, a já stále ještě lezu po horách k přechodu horskému; lezu za větru, chladnou mlhou a beznadějí, ale pokorně mne sleduje kůň, osedlaný — chřestě prázdnými třmeny.

V podvečer odpočívaje na úpatí sosnových lesů, za kterými začíná tento holý a opuštěný výstup, díval jsem se ještě živě do nekonečné hlubiny pod sebou, s tím zvláštním pocitem hrdosti a síly, s jakým vždy hledíš s veliké výšky. Tam, daleko dole, v temnělé dolině, na pobřeží úzkého zálivu, který táhne se k východu a vždy více se rozšiřuje a zvedá se jak mlhavě modrá stěna, bylo rozeznatí ještě světélka. Ale na horách již nastala noc. Stmívalo se rychle a tou měrou, jak jsem se přibližoval lesu, vyrůstaly hory vždy ponureji a velikolepěji a v prúlinách, mezi nimi, valily se příkře dolů husté, šedé mlhy jako dlouhá oblaka, s bouřlivou prudkostí, jsouce víchrem shora poháněny. Mlhy se odtrhly s vrcholku hor, které byly jimi ovinuty, jako gigantickým, volným pásem a pádem svým ostře oddělovaly temnou hlubinu propastí mezi horami. Zahalily již sosnový les, vyrůstaly přede mnou, zároveň s temným, hlubokým, divokým hukotem sosen. Zavanul zimní chlad, zaválo sněhem a větrem... Nastala noc, a já šel dlouho pod temnou klenbou šumících v mlze horských borů, snaže se aspoň poněkud chrániti se před větrem.

Brzy bude průsmyk« — říkal jsem si. »Místo není nebezpečné, je známé a za dvě, až tři hodiny budu v bezpečí, za horami, ve světlém a obyčejném domě. Nyní se rychle stmívá.«

Ale minula půlhodina, hodina... Každou minutu se mi zdálo, že průsmyk je dva kroky ode mne, ale holý a kamenitý výstup nekončí. Dávno již zastaly dole sosnové lesy, dávno už minul jsem nízké, bouřemi zkrivené křoviny a pocítuji již únavu a chvějí se chladným větrem a mlhou. Připomínám si hřbitov, na kterém jsou pochováni ti, kteří zahynuli na této hoře; — nedaleko horské soutěsky několik hrobů uprostřed skupinky sosen; jsou v nich pochováni nějací Tataři, dřevorubci, smetení s Jajly zimní víchřici. Hroby ty jsou již nedaleko — cítím, v jaké divoké a pusté výšce již jsem a vědomím, že kolem mne je nyní jen mlha a propastí — svírá se mi srdce. Jak projdu kolem osamělých kamenů — pomníků, až se začernají jak lidské postavy uprostřed mlhy? Což, dospěju-li tam, k horskému průsmyku až v pusté půlnoci? A zbyde-li mi síl, sestoupiti s hor, ztrácím-li nyní již představu o času a místě? Ale k dumám není času — třeba jíti!

Daleko, vpředu, černá se něco nejasně, uprostřed pohyblivé mlhy... Jsou to nějaké temné pahorky, podobné spícím medvědům. Přelézáme z jednoho kamene na druhý, kůň klopýtá po mokřých oblázcích, vyhazuje podkovami, s námahou vylézá za mnou a náhle pozorněji, že cesta zas pomalu stoupá vzhůru! Zastavuji se a zmáhá se mne zoufalství. Chvějí se celý napětím a únavou, oděv můj je úplně promočen sněhem a vítr jim proniká skrz.

Nemám křičeti o pomoc? Ale nyní i pastevci se již uschovali ve svých homerských chatách, zároveň s kozami a ovce — to znamená, že docela nikdo mne neuslyší. A rozhlížeje se kol, myslím si s hrzou:

Bože můj! Což, jestli jsem zabloudil? Což, je-li to má poslední noc? A není-li — to jak a kde ji strávím?... Je pozdě, les šumí temně a ospale v dálce. Noc se stává vždy tajemnější, a já to dobře cítím, nehledě k tomu, že neznám ani doby, ani místa. Nyní pohaslo poslední světélko v hlubokých dolinách a šedá mlha vládne nad nimi, vědouc, že nastala její doba — dlouhá a úzkostí plná doba, kdy se zdá, že na zemi vše vymřelo a že už nikdy nenastane jítro a jen mlhy porostou a ohali hory, velikolepě v jejich půlnoční stráži. — Lesy budou temně hučeti po horách a vždy hustěji bude padati sněh, na pusté, horské stezce.

Schovávaje se před větrem, obracím se ke koni. Jediný živý tvor, který zůstal se mnou! Ale kůň na mne nehledí. Je mokřý, promrzlý, shrbený pod vysokým sedlem, které trčí neohrabaně na jeho hřbetu, stojí, hlavu s přitisknutýma ušima má pokorně skloněnou. Ale já jim zlostně cloumám za uzdu, a znova vystavuji tvář svou sněhu a větru, a znova jdu jim vzdorně vstříc. Snažím-li se rozeznatí to, co mne obklopuje, vidím jen šedou, pohyblivou mlhu, která lepí sněhem a cítím pod nohama kluzkou, kamenitou půdu. Naslouchám-li, slyším jen svist větru v uších a jednotvárné cvakání za sebou: to tlukou třmeny, když se dotkne jeden druhého....

Ale je to zvláštní — moje zoufalost mne posiluje! Vykračuji směleji — a zlostná výčitka komusi, za vše co trpím, mne těší. Výčitka ta mění se již v tu ponuru a vytrvalou pokoru ke všemu, co je třeba sněsti, kdy se sladce cítí vlastní vzrůstající hoře a beznadějí....

Hle, konečně horský průsmyk. Nyní je jasno, že jsem na nejvyšším bodu hory — ale mně je to lhostejno. Jdu po rovné a ploché pláni — vítr unáší mlhy v dlouhých chomáčích a podráží mi nohy — ale já tomu nevěnuji pozornost. Již jen dle pístění větru a dle mlhy je patrné, že pozdní noc vládne nad horami — dávno už spí v dolinách ve svých maličkých chatách drobní lidé; ale já nespěchám a jdu, stisknuv zuby a hučím, obrácen ke koni:

Nic — nic — jdi! polezeme, pokud se nesvalíme.«

Kolik bylo již v mém životě takových trudných a opuštěných přechodů! Od časného mládí stoupal jsem čas od času do jejich osudných lůh. Jak noc valily se na mne bolesti, útrapy, nemoce a bezradnost vlastní, i mých blízkých, kupily se na mne zrady milých a hořké urážky přátelství — a přiblížila se hodina rozluky se vším, k čemu jsem přivyklul i s čím jsem rostl. A se srdcem posilným bral jsem do ruky svou poutnickou hůl. A výstupy k novému štěstí byly vysoké a trudné — noc, mlha a bouře mne potkávaly ve výších a úzkostlivá samota mne zachvacovala na přechodech... Nic nevdá, polezeme, pokud se nesvalíme! Klopýtaje, vleču se jak ve snu. Do jitra je daleko.

Celou noc bude třeba sestupovati k dolinám — a až při svitání snad se zdaří usnouti někde mrtvým spánkem — schouliti se a cititi jen jedno — radost tepla po pronikající zimě a sladký odpočinek — po úmorné cestě.

Den mne zas obveselí lidmi a sluncem a zas na dlouho mne přelstí a dá mi zapomenouti přechodů. Ale ony se znova vyskytnou a ten nejtрудnější a nejosamělejší — bude tím posledním... Kde to bude, až upadnu a na vždy již zůstanu uprostřed noci a víchřice na holých a od věků pustých horách?

★

OT. NEJEDLÝ:

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XXI. ĎÁBELSKÉ TANCE.

Byl pozdní večer v Bentotě. Stěny naší učouzené kuchyně byly ozářeny ohněm, jehož plameny ošlehávaly povrch pelikána připravovaného na rožni k večeři. Z ohně vyletávaly jiskry, z opalené kuže vytékal tuk a vycházela draždívá vůně, až se nám sliny v ústech sbíhaly. Zvětšené stíny našich postav pohybovaly se po stěnách.

Po znamenité večeři seděli jsme u stolu při lampičce. Nikdo nemluvil, ale zdá se mi, že jsme se oba zabývali stejnými myšlenkami. Na budoucnost! Neboť starosti den ze dne víc a více nás tížily. V rámci otevřených dveří jevil se obraz měsícem ozářené přírody, připomínající divadelní scenerii. Cvrlikání kobylek jednotvárně hlucelo, — kdesi v dálce rachotily bubny. Byl to doprovod k ďábelským tancům. Odešli jsme tam a viděli jsme ponejprv ony ďábelské tance.

Nedaleko nás bylo při jedné chalupě, na dvorku, upraveno potřebné prostranství, na jehož architektonické, malířské a květinové výzdobě pracovala řada domorodců, nadaných lidových malířů, kteří potom bubnovali, zpívali, pískali a šileně tančili, aby usnadnili porod ženě v devátém měsíci těhotenství.

Tak mi řekl jeden domorodec.

Když se objevily naše polcnahé bílé postavy mezi domorodci, způsobily všeobecné vzrušení. Byli jsme ihned obléháni zvědavými Singhalézy. Bylo jich velké množství — muži, jinoši, starci, děti a ženy různého věku. Ze všech stran ozývalo se »Mahatméa, kohe janavá?« (Pane, kam jdete?) a kdykoliv jsme odpovíděli cosi v singhalézském jazyku, dali se všichni do hlasitého smichu s příchutí obdivu, že mluvíme již singhalézštinou. Veškeren zájem od té chvíle obrácen byl k nám. Hlava na hlavu se

tláčila, aby nám mohli hledět z blízka do obličeje, pozorující při tom napjatě každý náš pohyb. »Pán je bílý, hezký,« říkali — my jsme černí, oškliví.«

Zatím, co tyto malebné skupiny černých hlav se svitlým bělmem očí, ozářených horčičím pochodněmi, o nás se zajímaly, pokračovalo se v přípravách k ďábelským tancům. Tak byly na př. kolem celého prostranství rozestaveny hliněné desky, pomalované podobami různých bohů podivných výrazu. Zajímavé bylo, že žádný z bohů neměl namalované panenky ve vejčitých formách očí. Teprve, až tance započnou, budou panenky vmalovány. Dříve pak, než tance začaly, nakuřovali nějakou slepicí nad chněm za proslovu podivné zpívané řeči. (Sanskrit.)

Na jednom místě, v čele, byla spuštěna bílá látka, za kterou usedla na zemi těhotná žena.

Všechny postavy bohů byly spojeny bílou tkanicí, jejíž konce ústily v klíně nastávající matky za bílou stěnou. Proč se tak dělo, nevím, patrně budou boží, dojatí podivnými tanci, vlivně působit a usnadni porod.

Starší muž, pán domu, přinesl nám na mise několik závitku zelených pepřových listů, naplněných rozmanitým vonným kořením, kousičkem rozdělané křídly a nakrouhaným červeným práškem ze kteréhosi druhu ořechu. Této směsi v listu zaobalené říkali bítl a je to náhrada za kouření. Také trochu tabáku bývá přimícháno. Takto připravený závitok se žvýká (baguje). Přijali jsme pohostinství a bagovali jako všichni ostatní. V ústech sbíhalo se nám při tom množství červeně zbarvených slin, se kterými jsme si nevěděli rady. Domořodci nás hned poučili. Přiložili dva prsty na rty a vycrkli dovedně skrze zuby slinu na velikou vzdálenost jako střelu. Pokusili jsme se to napodobit, jenom že nám slina vždy sjela po bradě a utíkala svou tíhou po těle až k zemi. Proto jsme se bagování vzdali.

Drrrr — tam, drrr — tam — tam tam, pojednou zarachotil buben, dlouhého, rourovitého tvaru, zavěšený na bříše výkoného umělce. Údery způsobovány byly s obou stran bubnu pomocí prstů a dlaně. Při tom všichni účastníci rázem zasedli na zemi na svá místa se skříženými nohama a my následovali jejich příkladu.

Ty-dlí, — ty-dlí, dlí-dlí-dlí-dlí — ty dlí — zvučel vysokým hlasem jakýsi klarinet, doprovázený monotónním hučením zvuků, asi jako vydávají naše dury. Dlí-í — dlí-í —

drrrr, tam-tam, huu-huuuu, zazvučel bizardní orchestr.

Chvilími měl buben sólo, chvilími dva, tři až čtyři bubny současně s ohlušujícím rachotem nekonečných variant úderů, jako by spolu hovořily a navzájem si odpovídaly. Některým okamžikem tony klarinetu s velkou rychlostí a podivnou gradací tónu letěly do výše a zase s příkrasou všelikých tónových kudrlinek dolů. — Dudy napopad jednotvárně hučely. Výkonní umělci se stále střídali v samostatném vystupování, tak že toto podivné představení mělo ráz zavodního koncertu, kde umělec předstíhal umělce. Obecenstvo pokaždé po závěru jednotlivých čísel dávalo na jevo svou pochvalu nebo podiv tím způsobem, že zaklátilo hlavou zleva na pravo. Jednotlivá sóla bubnu a kviklavých klarinetu následovala bez přestávký za sebou, potom zase všichni sólisté společně. Byla to hudba bizarní, pekelná a svrchovaně umělecká. Nevěřil bych nikdy, že bubny mohou tak jasně mluvit, že je možno pomocí úderu vyvolat tak chromnou rozmanitost nálad, které přenesou duši do zcela jiného světa a které spotřebují celého člověka. Nervy naše byly naplány, mráz běhal po zádech, a v hrdle byl zadržén silný výkřik. Oči všech byly jako vytřeštěny, tělo se nervosně chvělo, v hlavě hučela krev, v uších píchalo a spárky bolely. Měl jsem nesmírnou potřebu rvát jako šílenec a tlouci hlavou o stěnu jako v pomatenosti smyslu. Nebyl jsem nikdy v životě uměním rozrušen do té míry, jako tenkrát.

Po jednom takovém silném a podivně rytmickém výkonu nastala přestávka. Umělci vyhlíželi jako po nějakém smrtelném zápasu, obecenstvo údivem za hlubokého ticha klátilo hlavami zprava na levo. Ale byl to jen okamžik, co člověk stačil z hluboka vydechnout, a již zase buben drrrrr tam-tam. Na prostranství objevil se muž, opásaný bílou mušelinovou látkou, vedenou mezi rozkrokem a otočenou okolo jedné nohy. Druhá noha byla celá obnažena, zcela po způsobu indického. Rovněž prsa rahá, na hlavě bílý turban. Udělal jednoduchý postoj, s rukama svislýma, pouze dlaně a natažené prsty odstávaly od těla. Při jednotlivých osamocených úderech na buben muž měnil postoj nohou a rukou trhnutím tak, že pokaždé utvářel se pravouhlý obrazec, do kterého přicházel volným pohybem, jakoby po trhnutí následovala jakási setrvačnost. Některé obrazce rukou podobaly se vztyčenému hadu brejlovci, při němž dlaně a prsty znázorňovaly širokou,

plochou hlavu tohoto posvátného a hrozně jedovatého hada.

Náhly příšerný a prudký rachot bubnů způsobil zamrazení v zádech, tanečník rozehvěl celé tělo a shroutil se zcela dle rytmu k zemi. Ale hned zase povstal, doprovázen jsa zvláštními zvuky orchestru. Tanec, ve kterém na to pokračoval, nabýval divějšího rázu, jakoby tanečník byl dáblem posedlý. Sólista strhl na sebe veškeru pozornost účastníků, a podivně temné údery bubnu stupňovaly se v síle a vášnivosti. Všechny nervy byly naplány, a fantazie pekelná se dostavila. Není to již bubnu třesk, ale ryk ďábla, čarodějnic a oblud příšerných. Tanečník se chvěje, svíjí a mrská sebou na všechny strany. Jeho ruce se prolétají jako hadi, kteří se plazí a proti sobě vztyčují — skok — nový skok a v prachu kotouče hadi sebou zmitají a s ďáblem zápasí. Strašlivý tanec, tanec smrtelný, drrrrrrr a korec. Avšak jen na okamžik, co k vydechnutí stačí. Jiný tanečník vskočil na prostranství a snaží se překonat výkon prvního. Následuje třetí, čtvrtý, pátý, i stařec, který pojednou jako by zdivočel; nový ryk, třesk, blesky, ďábli a hadi. Konečně tančí o překot všichni najednou.

Hlava třetí po těchto podivuhodných a svrchovaně uměleckých výkonech. Když byl jeden oddíl ukončen, přistihl jsem se, že stojím s křečovitě sevřenými pěstěmi a se zatátými zuby. Dábelské tance končily východem slunce.

★

M. HYSEK:

VZPOMÍNKA NA GORICI.

Měl jsem tě rád. A jak tě nemít rád,
kdo duši tvé porozumí
a radost tolikrát měl z tvých vrad!
Na blízku Soča šumí,

šedivého kastelu majestát
hrdě sni omšelé dумы
nad zbytkem prořídlych promenád.
V podvečer slunce tlumi

ohnivých květu modř a nach
na terasách a v zahradách
rozkošně nadýchnutých vil.

Cypřiše nehybně k nebi ční
a nádech nálady smuteční
se v zeleň vavřinu i palem vplí.

11. X. 1915.

★

SONET.

Viru-li ve vše pozbudeš: před tebou ještě
jsou léta,
kdy zase ti ji vrátí nové poznání světa;
milovanou-li bytost pozbudeš, jež vším ti
na světě byla:
dřív, než se nadáš, druhá tu bude, by láskou
tě opojila.

Zdraví-li pozbudeš, snad vrátí ti je zas
vůně lesa,
jak ke květině vrací se motýl, novou jí
krásku nesa,
a někdy-li se nevrátí, nevyzpytatelný,
hravý,
i vy jen někdy se nevrátíte, viro, lásko,
zdraví.

Však život-li jednou pozbudeš, už se víc
nenavrátí,
nebudeš nikdy už milovat, trpět a
vzpomínati
a nikdy toužit, pracovat, znaven si nikdy
klidu přát,
a že máš klid, vědět nebudeš. Nikdy už
nebudeš žiti,
nikdy mít radost ze slunce, jež na tebe
teple svítí,
žena ti nikdy neřekne, že matkou se tvého
ditěte cítí...

★

KVĚTA JINECKÁ:

NA ROŽMBERSKÉ HRÁZI.

Ještě slunce ohnivě plálo.

Velebný okamžik jeho odchodu: celý kraj v němém úžasu se s ním loučil; vlny vodního obra náhle ulehly, aby slunce naposledy se shlédlo v nezčeřeném zrcadle; slavnostní špalir stavěných dubů (jejich holé, bleskem zmrzačené větve trčí k nebi) stál na hrázi s obřadnou úctou a přisností. Kam oko pohlédlo, plála záře vděčnosti, lásky, obdivu!

Slunce odešlo za vrcholky stromů...

Zachvěl se rybník! Nádherné barvy jitra, dne, večera se v něm zjevily, zatřpytily, potopily.

Chvilka růžová a zlatá přešla po nebi a vodě. Nový obraz! Z čistě perleti s nádechem tajemného smutku, mlčící a tklivý jako nejsvětější památka

Až vám, děti moje, odejdu, kéž ve vás zůstane jako v přírodě po slunce západu.

★

ZDEBOŘ.

Paseka, pole, les.

Kousiček zelený, zlatý, temný.

Rozdrobila jsem své dojmy, prosvětlené jako lesy zdebořské, na skvrnky zelené, zlaté, temné...

Svíti slunko, mračna házejí stíny, padá déšť na paseku, pole, les...

★

MATKA.

Opět ukončen jeden den.

Trička vaše milá ulezena jsou v postýlkách!

Ach, děti moje drahe!

Vyzpívat bych chtěla díky, vděčnost, že dvčháte, že jste! Radost máje jako ptáče poletuje v našem příbytku —

Pomaloučku všechno tichne kolem nás

V mém srdci zvedá se, cesti zvedá, stoupa vyš a vyše — — Stavám se jasným pruhem — — opouštím zemi.

Zachycuji se na vysoké bříze jako zavoj bílý dlouhý, dechem svých dětí vlnící, vlnící — —

JAZYK.

Napsal Jk

Jsou v Hamletovi věty, které jímají zvláštní krásou prosté myšlenky. Tak věta, kterou Hamlet říká lstivému starci: Nechť mu zahraje na tuto flétnu zde. Ne, nemůže? A chtěl by jeho, Hamleta by chtěl rozhovořit, ačkoliv nedovede rozhovořit malý tento nástroj — flétnu? — »A př e c c o v n í k r á s n ě h u d b y j e s t !«

»A přece co v ní krásné hudby jest!« — kolikrát se mi zdálo, že slyším tato slova o české řeči! Kdo dovedl jednou uslyšet její hudbu, ví, že flétna je v rukou mnohých, ale jen nečetni jsou s to, aby ji rozhovořili. Nechápu, nechtějí snad pochopit mnozí a mnozí, že je řada složek podmínujících hudbu řeči. Především je tu vnější stránka, zvukový spád vět a dobrý souzvuk slov, potom prvky povahy skrytější, hospodárnost slovy a úcta k slovům. Ani nejkrásnější hudební kus nebude krásný, protáhne-li se do nekonečna v opakování motivů. Dobrá myšlenka žádá si někdy snad jen dvou vět, vadne a bledne, jestliže jí omílá český krajinský list v celém odstavci. Úcta k slovům je zvláštním citem pro zodpovědný význam každého jednotlivého slova, jež může být ještě prohlubováno spojitostí se slovy jinými. To je již nejniternější hudba řeči, vlastně již její duch. Kdo mu porozuměl, bude skoro nenávidět českou překladatelku knihy z ruské literatury, která přeložila: »Bavili se o Bohu«. — Bavili se« nemohlo být v originálu, poněvadž ruština nemá tohoto slovesa v našem městském, odporném, vulgárním jazyku. Ale i kdyby měla, bylo by pazvukem takového jeho české tlumočení, poněvadž česky lze o Bohu mslit, hloubat, pochybovat, rozmlouvat hovořit, mluvit, ano i mlčet lze česky o Bohu, jenom ne »bavit se«. Nikdy »bavit se«! Toho ani nejmělejší atheisté nedovedou, jsou-li opravdu Čechy, stejně jako by nedovedli

bavit se o otázce národnosti. Proč, třeba vysvětlovat. To jsou věci, které proudí krví a šumí v ní od dob Husových a ode všech potomních dob.

Konečně dává to i nejprostší sluch: »Bavit se o Bohu« — ne, to nejde! Je to ne-souzvuk bezmyšlenkovosti, kde je řeč o nejtěžší myšlence lidského života. A, není-li pravda, náš jazyk by neměl být bezmyšlenkovitý?

Neboť jazyk není jen nástrojem, nýbrž i samým tvořením. Kdyby jednou některý národ byl smeten s tváře země, žádná učenná kniha nepovídala by o něm tolik, kolik by pověděl pouhý jazyk, zachovaný v několika knihách. Kodaňský universitní profesor Sandfeld-Jensen napsal, že znát některý jazyk znamená znát lidi, kterým je jazykem mateřským. A také všichni, kdo někdy přistoupili k budově cizího jazyka, šli dál a dále jeho tajemnými síněmi, sestupovali do jeho podsklepi a vycházeli na nejvyšší jeho věže, — poznali jistě, jak často jediné úsloví, jediné rčení, jediný obrat vrhá jim bílý paprsek do nejhlubšího nitra cizí národní duše. Snad by stačilo, abychom věděli, že v některém národě nejprostší žena z lidu pojem »muž mne má velmi rád« vyjadřuje slovy: »bolně mne lituje,« a již neuvěříme, že by to byl národ všední, když takto dovede cítit i slovy, a tak jimi přemýšlet, že říká: »Boj se žít, ale umírat se nebojí!« — Od malého ostrůvku v cizím moři, od Lužice za českým pomezím, nemusilo by snad k nám ve větru zavanout ani jediné slovo, a my bychom nebyli tak zcela bez vědomostí o tom, kdo to tam tone, kdybychom znali třeba jen to jediné, směšně nepatrné pořekadlo lužické: »Kóčka basničku baje«, »Kočka vypravuje pohádku,« kde my říkáme stručně, ale také jinak výrazně: »Kočka přede.« V tom intimním lužickém vyjádření jest nějaký odlesk domácího krbu, teplého a oživeného za lité nepohody venku, nějaké staré tradice pevného rodinného života, v němž duše byla stále otevřena všemu živému na staré půdě! V norštině obrat »ošklivé pěkný« ve smyslu velmi pěkný náleží Kristianii a také jako by na něm ulpělo něco z městského života zvrácených požitků a z ostrého umělého osvětlení, na tomto obratu, jenž tvoří smysl z protismyslu. —

To jsou nejmenší a náhodné doklady k tomu, co může vypravovat jazyk. Neboť jazyk nemá být pouhým prostředkem

vyjadřovacím, nýbrž souhrnem poznatku, zásad a dobré víry určitého národa, má být svérázný a svůj. Ale potom slova Goethova, že musíme poznati cizí jazyky, abychom poznali svůj, platí dvojnásob pro nás, kteří jsme klinem do soutoku dvou velikých řek a jsme často v pokušení naplaveninu pisku pokládat za pevnou pudu po otcích. Je to proto mělce řečeno, hlásá-li se někdy, zvláště v tisku krajinském znovu a znovu, že nás přítomná doba učinila češtějšími, svými. Ne, vždyť ani velikou Čínu nezachránila čínská zeď, a samovazba neučinila vězně duševně svobodnějšími. Naopak, my musíme vždy znova poznávat cizí, abychom dobře viděli své, vždy znova odejít, abychom se mohli navrátit. Poznat cizinu, abychom našli vlast!

Ale konečně nechť jest tomu jakkoliv, vše bude dobře, budeme-li jen mít úctu k svým slovům a mluvit je jenom zodpovědně. To znamená: budeme-li pravdiví především a do konce, pravdiví neohroženě k sobě samým, raději trochu krvácejíce v duši pro skutečnost, než se radujíce očima nad lží. Česká Revue napsala nedávno, posuzujíc vřele článek M. Štechové: »Musí býti jinak. Česká inteligence musí se zase vrátit zpět k národu, k jádru národa, k baště, která je jediné schopna zastavit hnilobný rozvrat společenského života. — Ten návrat hlásá žena — návrat k ztracené půdě n e v i n n o s t i, z d r a v í a s í l y.«

Krásná slova, srdce by při nich tlouklo, jen kdyby nebyla trochu mlhavá nebo podezřelá všem, kdo znají český venkov. Snad je dvojí nevinnost a dvojí zdraví, ale potom třeba říci určitěji, na čem to chcete stavět: Půda pod nohy nesmí být z mlhy! A já nemohu zapomenout třeba jen na toto vypravování lékařovo: Na kliniku přišli selští manželé v prostředních letech. Žena se zprvu ostýchala asistenta profesora pro jeho mládí. Potom řekla se smíchem: »Inu, vědí, on mi tuhle muž přinesl takovou divnou nemoc!« — Byla to syfilis, a žena to věděla, právě jako o málo dnů později osmnáctileté selské děvče, krev a mléko, z bohaté živnosti, přišlo k lékaři s vyrážkou v ústech. Také ono přijalo klidně diagnosu, a chtělo jen vědět, může-li se léčit tak, aby se doma rodiče nic nedověděli.

Snad to nemá nijaké souvislosti s výzvou České Revue: než proč nemluvit určitě,

je-li opravdu ještě druhá nevinnost a druhá nějaké zdraví, k němuž se z měst utečeme... — Neurčitost je sestrou lži, ale pravda je počátkem zdraví, i když to je pravda chirurgického nože.

Není nám pravda unum necessarium, ale necessarium primum. V jazyce, v duši v životě.

NOVÉ DÍLO O M. ALŠOVI.

(Dokončení.)

Aby se čtenář rozdychtil i na závěrek textu, sděluje se mu (str. 73.), jak u mecenášů bratří Brandeíšů v Sukdole a ve Dvoře Králové u Berouna vznikla Alšova »nejvýznamnější díla a kompozice«. Není po nich v obrazovém výboru ani památky! — Z r. 1878 (dle str. 74.) objeví pak pořadatelstvo dokonce velký neznámý olejový obraz »Zajetí krále Václava«, tedy běží skoro jako o významnou událost uměleckou, na niž by hrdí, rozradostnění objevitelé vynaložit měli všechnu péči, aby svou trefu pro dílo samo, jeho úspěch na trhu, i pro pana nakladatele co nejvíc uplatnili, a zatím Jupiter jim poslal nadarmo poklad do cesty, překročili jej lhostejně, jako onen schvalní slepec peníze na mostě! Velký neznámý obraz Alšův zůstal svatě i nadál neznám...

Probíráte-li obrazovou část zevrubně, shledáte však ještě více: jsou odtud vyloučeny nepouze všechny ty práce »nejvýznamnější« a »bravurní«, a »monumentálně jednoduché«, a »rozkošné ilustrace«, a obdivovaná sta kreseb, o nichž mluví text, nýbrž chybí zde vůbec všechny významné Alšovy výtvořiny oně ranné periody. Rovnou pověděno: do výboru (krom oněch dvou obrazů z r. 1877) nedostalo se z tehdejšíka nic; není tu ani Chorál svatováclavský, ani velký obraz »Selkání Jiříka Poděbradského s Matyášem Korvínem«, ani trojobraz »Máj«, ani »Smysly«, ani Rakoczy (v prvním provedení), ve směr práce, bez nichž žádný monumentální, ani nejpřísnější výbor z Alše vůbec být nemůže. (O věcech drobnějších, ale pořád velmi charakteristických pro onu dobu tvoření se nezmiňuji; v knižce Mádlově (»Zlatoroh«), přes obmezené místo a malý formát, najde se jich asi osm.)

Mohlo by se zdát, že tato zvláštní upjatost výboru k mladému období Alšovu plyne z mimořádně přísného stanoviska, které bylo vyčteno pro publikaci jako dílo monumentální a do něhož proto dostaly se jen věci opravdu znamenité, jen nejzávažnější, jen nepopírné vrcholy, které vrcholy setrvávají i srovnávány jsouce s produkcí největších mistrů. Dalo by se takové přísné měřítko pochopit i obhájit; chcemeť přec sobě i cizině být právi ze své lásky a obdivu k Alši — nechť tedy zračitě světu se ukáže, že náš umělec smí se opravdu postavit po bok i umělcům nejvyšším. Na neho: zle je! Výborem byl by dokázán pravý opak. Nejlepší věci Alšovy sem nevřaděny, a za to směšnana tu strakatá, nečleněná směs pouhých časopiseckých kreseb z doby zcela jiné, z nichž as 40 by mělo a smělo stát ve vážném, monumentálním díle o Alši (ale ovšem ve svazku dalším), as sto už je hodnoty profesní a zbytek měl být vůbec opomenut.

Za dobře volené, ač arci nedobře zařadené — poněvadž jsou z doby pozdější — pokládám na př. dvě osobní zpovědi — povzdechy Alšovy

Brandl (2) a »Osud talentu v Čechách« (97), významné i tím, že Aleš skoro nikdy nehofekoval nad svým osudem v domovině; několik rázovitých figur z českého venkova, jako Sedlák z Prachenska (135), Kmotr Barta (144), Vesnický strážník a kramář (39), Kmotr Kapacita (115); listy o Manesu, Nerudovi, Havlíčkovi (Tyrolské elegie), V. Levém, Machovi (81, nikoli 3!), ovšem i o nalezení Rukopisu Kralovédvorského (86), poněvadž osvětluje literární a umělecké sklony i lásky Alšovy; jeho loutkové figury; Zrinského (49) a Vzpomínku na r. 1848 — pro vztah k jeho vášnivému citu svobody; ilustrace Arcikacíř (14), Boží bojovníci (33), Bratr Paleček — jako projevy husitismu Alšova; Sv. Vojtěch (4) a Slavnost Cyrilometodějská (152) — se zřetelem na jeho národní zbarvení víry náboženské; listy Viska (6), Robota (83), Lesní obrázek (141), V kostele (143) pro charakteristické pohledy do českého života venkovského; ovšem i pohádky a pohádkové figury (82, 61, 87, 110), kde Aleš zpravidla byl šťastné ruky, poněvadž ji vždy vedla pravá láska k české pohádce; obrázek k básni Po čtyřech stoletích (81), poněvadž zde už je nápoděť budoucího Rukopisu, o 3 leta dřív. A z ostatních třeba Masopust (89), Starý rok (95) Před 100 lety (128), Z doby roboty (126), V poledne (132), Z našich kraju (136), Smrtihlav (148) — poněvadž lecco odtud vrhá kus dobrého světla do Alšova duševního světa i do jeho zvláštních zájmů (na př. motýlově!). Tak by vypadl as můj výbor ze stejných předloh. Není, jediné správné, ale jistě lepší v obmezení na 40 čísel tak onak charakteristických, než směs o 160 listech, kde chybí v š e c k a díla periody, výboru nutná, a pojatv jsou sem z jiné doby prázdné efeméry na schátralou poesii a stejně špatnou prosu p. Švába, p. Lorbéra, pana O. Seykory, Kosteleckého a j. (str. 41, 69, 70, 76, 90, 114, 133, 145, 150 atd.). Sám Aleš, měkké dobrotisko Aleš, by se byl musil vzepít zařadění takových nicot do monumentálního výboru ze své práce celoživotní! zvlášť takového, kde z nejlepších věcí jeho není nic. (Ostatně, přiznávám se tu litostně: i mé vlastní »poesie«, stejně »humoristické« a stejně znamenité jako číkolí jiné musival ilustrovat ubohý Aleš, jistě stejně rád a stejně blažen jako stejnorodá díla ostatních. I já, ani netuše, pomáhal rozbíjet dvou-tisícikaratový diamant!)

Tak úhrnný dojem z obrazového výboru prvního svazku podobá se velmi nemilému zklamání. Obrazy časově nesouhlasí s textem, nepodávají k němu nutné látky názorové, neospravedlňují skoro ničím velkých tvrzení a vysokého oceňování v textu, nedávají ani desetinou správné představy o pravém umělci, vrcholech jeho tvorby; co to znamená třebas naproti cizině, evropské kritice, která, byť nečetla textu, přec může chtít vlastním pohledem na obrazy přezkoušet česká tvrzení o Alši (byla kdysi ve Studiu, v Kunst für Alle a jinde), nechci rozvádět jako věc velmi nelákovou.

Příčinou tohoto nezdařilého výboru nejsou mi známy; tuším je hlavně ve známé české nevraživosti a malichernosti nakladatelské, která lakotně šosácky dřepí na svých nezadatelných svatých právech k duševnímu majetku (koupili je skoro všichni za bukvici a pár švestek od chudáka Alše — a teď železně trvají na tom, aby jim do koupeného práva nikdo ani pohledem nesáhl!). To as bylo příčinou, že do výboru nedostaly se Smysl, Máj, Rakoczy atd. a z nouze bylo třeba vyplnit svazek ledajak sehnáným časopiseckým materiálem, při čemž kritické měřítko volby sestupovalo stále níž a níž, až ke švábovinám a Lorbérovinám — poněvadž to byly obrázky volně, autorským a nakladatelským právem cizím nechráněné, nebo štočky domácího skla-

diště p. Topičova. Tak zprohledány a vybrakovány staré ročníky Palečka, Svandy, Šotka, Nového Palečka, Humoru, Černokněžníka, Světozora, Květu, Zab. Listu, Zlate Prahy, až po ten dávno zapadlý Těleš a — a vedle nich zcela nedotčeny ponechány vše listy, žarlivě hlídane naježeným nakladatelem pušodním uvádím třeba jen Ruch z téže doby.

Možná že příčinou podivného výboru byla i snaha o novotu, totiž vydavatelské úsilí, přijít raději s věcmi méně známými a neznámými, nežli s obrázky, které dnes už jsou tak běžny po Čechách, že je umíme zpaměti. Pochybují, že by tato snaha se dala obhájit — byvši provedena tak, jak vidět z díla!

Býlo by i možno, že poradatele, přes původní záměr, pomout jen věci nejlepší, slevovali tolik se svého umělecko-kritického měřítka, poněvadž bezděky také byli zachváćeni uměleckoú pověrou naší doby, jakoby všecko šmahem, cokoliv Aleš vytvořil i pouze vyrobil, bylo pravým zlatem: Vlast, stejně jako cblební nádeničina v letech osmdesátých, Život starých Slovanu zrovna tak jako Snáře a Šváboviny! To by byla pověra nebezpečná, ne tak Alši, jako nám samým, našemu obohaceni duši z díla Alšova. To nám mohou celé a plně dávat jen nejlepší jeho díla, nikoli kde co z jeho ruky, kterou zloba let nutivala pro ten krajc českého hořkého chleba do mnoha práce, jež živa zůstat nemůže. Z osmi nebo více tisíc kusů nemůže být všecko dobré, není to u žádného mistra, co jich ve světě bylo, není tomu ani u Alše. To není snižováním Alše a jeho významu, naopak, piší to z úcty k němu, která si žádá spravedlnost pro jeho díla největší, nejlepší, již se mu daleko ještě nedostalo. Jen dobytím těchto hlavních děl jeho, jejich vniterným předpodstatněním do svého osobního, vlastního života, dostaneme se ku pravému Alši, nikoli fetišismem, který nerozumně a slepě uctívá každý kousek papíru z jeho ruky, buďsi jakýkoli.

To tedy vše bude třeba v provádění dalšího díla nějak spravit. Tak, jak je výbor uskutečňován nyní, je to na rozhodnou škodu celé věci; ne pouze na škodu p. Topičovu, nýbrž na škodu nás všech. Monument nedá se zbudovat z pecek, ale z kvádrů, stejně i monumentální publikace umělecká nemůže se poříditi lacinou methodou, posmečít kde kterou volnou, už nechráněnou kreslenou efeméru z dávno zapadlých časopisu a napěchovat jimi tlusté svazky, aby nebylo vidět, že v nich chybí, co na žádný způsob v nich chybět nesmí. Zpřisnit měřítko! A nejdřív zařadit věci nepominutelné; po nich už pak vždy ještě vybudě, kam roztrousit lepší ukázky z věcí pominutelných.

Piší to z lásky k umění mistrovi i ze zájmu o dílo samo; mlčet k tomu, jak se provedlo dosud, nemoblo by naposledy prospět ani Alši, ani nám, ani — panu Topičovi.

Gamma.

SMETANOVA „VLAST“.

(Dojem z Hodu vánočního 1915.)

Mnohokrát slyšel jsem Vlast, ale tak jako v vánočním Hodě 1915, ještě nikdy. Když jsem se ubíral k domovu — bylo srdci těžko přemírou pohnuti. Od let dětství nezapomenout, co jsou slzy, nebyl bych se býval ostýchchal zaplakat hlasno uprostřed lamp a lidí na veřejné ulici. Bylo mi to užasno i samozřejmě zároveň — na užas proto, že ta zcela zapomenutá, náhle se ohlašuje

Aert van der Neer *Zimní krajina.*

úplně mi — slzy — mi dosvědčovaly, kterak událo se v těch dvou hodinách vánočního odpoledne něco mimořádného; samozřejmě proto, že v tu chvíli bylo mi to jedinou možnou formou pokorné vděčnosti k dílu velikého umělce. Víím, že v životě ze všech lidí, živých mrtvých, daroval mi právě Smetana nejvíce; nyní tedy daroval mi i tyto dvě nejvyšší hodiny mého celého žiti, neboť vpravdě zcela nečekáno přišlo mi prožit vrcholové cbvile bytí za onoho odpoledne.

Bylo třeba dočkat se právě doby dílu souzené (— každému dílu uměleckému určena bývá taková pravá hodina, dřív nebo pozděj, byť i za století, dávno po smrti původcově): pro Vlast Smetanovu jistě přišla ta hodina nyní. Teď je třeba ji slyšet, celou duši, nejpozornějším duchem, nejcitlivějším srdcem: nyní jala se vydávat ze svých hlubin všecku sílu, kterou jsme v ni dřív jen tušovali. Jako by báseň sama teprv nyní byla pocítila v samém srdci svém, že přišla její chvíle

v tyto chvíle velkorodě a mystické dál se za prudkého vyzdvižení celé bytosti mojí v jakési purpurové vichřici na ohnivém plášti prorokově byl tak prudký a obehvacující, že mne z něho nemohl vyrušit ani nenáviděný potlesk, obvyklá muka mých chvil soužití s hudbou; neslyšel jsem ho prostě vůbec. V tom rudém plapolání kolem své duše měl jsem pocit, jako by nad námi všemi v té rozlehlé síni, a daleko přes nás, nad miliony, rozestírala se šir a šir jakási nesmírná kůndla k ochraně

Obávám se, že už nikdy po tom velikém Hodě nebudu moci jít na Vlast. Nevěřím, že bych ještě jedenkrát v životě mohl v ni slyšet tolik — a slyšet v ni méně bych nechtěl za nic na světě. Vy však, kdo jste toho posud nezažili, jděte ji slyšet dnes, právě nyní v těchto velikých hodinách Evropy a Čech: teď řine z ni do našeho života síla užasná.

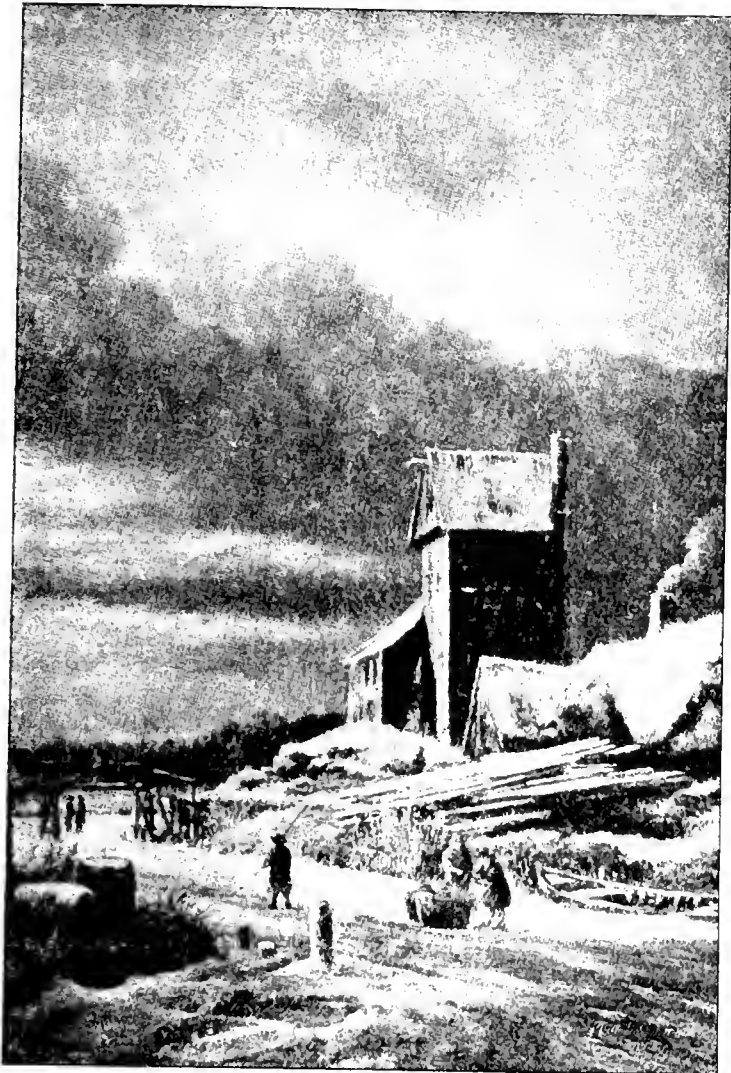
Ve Vlasti nelze slyšet pouhou hudbu — tof nekonečně víc než pouhá hudba; a docela už nelze spatřovat v ni pouhé krásné hry s tóny — třeba slyšet, vidět, cítit a žít to, co je nad tóny a za tóny. Vlast je velikým vyznáním víry v národ, velikým vyznáním lásky k národu. Ale v ni je zároveň ohromný hlas věstece národního o věcech, které národu je třeba mít na paměti neustále a zejména v těchto dobách.

Jako by byl býval geniální duch skladatelův viděl věštim zorem na desetiletí napřed, že přijdou jedenkrát, potopou přivali se roky čtrnáct, patnáct, šestnáct, sedmáct... a jako by už tenkrát byl se s hrůzou doměřoval nedoměřil hloubky malověrnosti budoucích, jako byl napínal všecky síly své, aby jim dal, čeho nad chléb stokrát víc hude třeba. Myslíl své dílo pro Vánoce letošní — a snad, kdož ví, ještě víc pro Vánoce příští... aby tehdy,

co v něm máme slyšet, vymyká se vši moci na světě.

Tím, že věstecký duch básníkův mohl trna změřit celou hloubku budoucí malověrnosti, odtud ty výšky exaltace Vlasti, odtud ta síla víry, odtud to cele rozhodné přitakání k budoucnosti, na němž není ani nejmenšího pazvuku malomyslnosti a nedůvěry.

Vlast celá, od první noty do poslední, je plna víry v národ, proto je to věčná báseň o národě a pro národ; proto řine se z těch šesti básní víry a

Jacob van Ruysdael: *Vesnice v zimě.*

letos

Obě ty hodiny, které jsem prostál se zavřenými očima, byly naprosto jiným kusem času; byly to rodově jinaké, svaté hodiny zcela jiného řádu časového — přesun obyčejných, všedních, šedošedých, rozdrobených hodin času pozemského

lasky k národu tolik rzytí ničími neotrávené síly do našeho života.

U žádného jiného našeho umělce, básníka, skladatele není ta víra v národ vyslovena tak čistě, plně a rozhodně jako u Smetany (hned po něm je tomu u Alše, ale už ne tak čistě, plně, rozhodně). Jím mivali přec jen záchvaty pochyb, hodinky malomyslnosti — a to zůstalo jak jed na vždy v díle jech. aby pro vždy mořilo budoucí srdce česká kdo změní toto zeslabení, toto ochromení? Tím všichni, i nejlepší, se prohřešili na svém národě; Smetana jediný se neprohřešil. Celé dílo jeho je kladné, bez nejmenšího záchvěvu skepse, bázně, malovčnosti.

Snad mival (a jistě mival, vždyť právě on byl duchem nejčestějším!) své obavy, muka nevěry, své agonie černovidně, ale on vybojoval si je ve skrytu nitra a nezkažil jimi pro všechny časy svého vzácného díla, zkaženým dílem neotrávil duši budoucích. On cítil asi strašně velikou svou odpovědnost k národu, on as přemocně chápal vliv pohledu na neblahého genia ve chvíli kolísání víry v národ, a on nedal národu ani jediné takové zkrusující příležitost, která jednou stavší se skutkem, žije pak mučitelkou na vždy. V tom je nejdražší služba, kterou prokázal nám živým i budoucím po nás, že celé dílo jeho nadobro je prosto nevěry, smutku, malomyslnosti, zoufání a cele naplněno věrou, radostností, odvahou a silou.

Takové má být dílo každého pravého umělce národního a on má nadmíru úzkostlivě dbát o to, aby do díla se mu nevlížilo nic, co by podežřivalo i oslabovalo energii národní. K tomu třeba být víc než pouhým umělcem, pouze-výtvarníkem, pouze-skladatelem: k tomu třeba být si cele vědom, že je zároveň, ba nad to učitelem, rádcem, lékařem, knězem, těšitelem svého lidu. Smetana si toho byl cele vědom — tím stojí pro mne nade všemi hudebními skladateli světa. Žádné záchvaty skepse, žádné přehánky podlamovačských pochyb — ničím takým neprovinil se tento muž a jeho dílo. Ono zní kladně — vítězně, jako jediné nepřetržitě a slavné. »Vzhůru, srdce česká!« Proto je to pro nás báseň nejdražší a nejdůležitější, neboť nejživotodárnější.

Národ, který vydal ze sebe takového umělce a takové dílo, zahynout nemůže. Vlast — tof pro mne zástavní a záruční list věčného života národního. Je jím ve všech šesti částech, ale nade všechny v Táboře a Blaníku.

Slyšte jen celou duši na počátku Tábora ty grandiosní sestupy tub v temných zvucích sestupujících stále hloub a hloub — to rozevřít se před námi dno duše národní, kam z nás dospěli jen zcela vzácní jedinci! a slyšte závěr jeho.

ten závěr je nesen ohromnou silou víry v lid. Ty poslední tikty Tábora — to země otvírá se s hromovým apokalyptickým třeskem, aby přijala železné muže vojska národního v úžasném sestupu. Ale oni se nepropadli na vždy, nezmlizeli na vždy v hlubinách země domácí jako pouhý zjev historický, který přišel a minul, nikdy už nevratitelný. Nikoli, tam jsou, v luně země rodné, nezahynuli; a proto ani zahynout nemůžeme.

A Blaník! to není malicherný Blaník pohádek, o němž blabolivá legenda, namlouvající lidu, že spása proň na konec je v blanických rytířích! Toť zajisté smysl všech těch pověstí blanických: ať nejhor bude, takže tvrdosíjný lid nebude sám si vědět rady, přijde mu milostivě na pomoc urozené rytířstvo. Blaník Smetanovský je Blaníkem zcela jiným: o probuzení vlastní síly národa se v něm hovoří; on sám pomůže si v nejhorších dobách, jako už si pomohl dřívě. Blaník síly národní už se otevřel několikrát, poněvadž nejhorší doby už přišly. Ale ani jedenkrát ještě neotevřel se Blaník s rytíři a jejich zbrojí, kteří spali klidně dál. Neboť jim se zdálo, že nejhorší doby jsou pro národ ještě zcela dobré...

A závěr šestihásně! To úžasně slavné splétání zvuku válečné písně tábořské s motivem Vyšehradu má v sobě ohromnou moc. Ne bez příčiny a účelu zavírá se celé dílo Blaníkem, a ještě méně právě těmito dvěma motivy.

Jaký je rozdíl mezi živou silou proudící z díla takového pravého umělce národního a mezi mrtvou, neoplodivou, zdánlivou pasilou díla postaveného na pouhé peníze, jako jsou díla některých národních mecenášů. Ty peníze, kostlivýma rukama nelitostně nadrané ze života a z lidí, nikdy nemohou se stát pravým požehnáním pro národ; vždy něco zůstane na nich těžce ležet jako smrt, a něco mrtvolného na všem, co jimi vzniká. Moci peněz, pouhých krutých peněz bez ducha a lásky, nic se odtud nemůže přelit plně a životně do žil národního bytí, oplodit je radostně a bohatě. Srovnejte mrtvolné živoření věcí, založených jen z peněz: nemohou se slit s našim bytím, s bohatými životodárnými vlivy díla B. Smetany, chudého muzikanta, M. Alše, pranuzného obrázkáře!

Jakým chudákem objeví se naposledy nutně vedle nich takový milionářský mecenáš, takový pouzpenězový »dobroděj« národa, jenž nemohl a neuměl dát národu než ty pouhé studené peníze. Na nich vždy zůstává něco, čeho by se měl národ varovat. Nebývá právě síly životodárné v takovém díle mecenášském; cosí jako mrtvolný jed neustále z něho prosakuje do národního ústrojí.

Jak vedle takového muže a díla z Orku, beze slunce a života, objevuje se teprve dílo takového Smetany, takového Alše, kteří sami chudí, jak myši kostelní, rozdávají plným rukama na všechny strany, poněvadž je nutí rozdávat láska a radostná duše! To, co oni rozdávají, jsou právě statky života: síla, radost, čistota, krása, víra v život a v člověka — nikoli to, co dává dílo peněz.

Smetana je prorok; všichni naši velcí lidé byli proroky, poněvadž jimi být musili.

Slyše o Hodě vánočním dílo Smetanovo, slyšel jsem dílo prorocké. A vedle proroctví zněla z něho i posila slov: »Nebojte se! Nebojte se, bratři, nebojte se, milí, myť jsme s vámi!«

To všem slyšitelné slovo znělo sání jako tajemný kontrapunkt, a za jeho znění v záři lamp přeplývala jiná, vyšší záře: zář očí geniových, přítomných s námi a nad námi pohledem, plným oddaností a věrností. »Chtěl bych být s vámi do skonání světa,« zní horoucí slovo lásky básní-

kovy, a já věřím, že se práni to uskutečňuje těm básníkům a umělcům, kteří milovali svůj národ pravě a doopravdy — pouhou silou té lásky se uskutečňuje. Tak jistě byl mezi námi i duch Smetanův.

Slyše ten hlas prorokův, mimoděk jsem si vzpomínal na jiného proroka starých časů a na jeho slovo: «Co se boíte, maloměšní? Jaký rozdíl slova a tónu obou proroků! Laskavě a teple, krásně a bratrsky zněla jeho slova. Nebojte se! — a zněla z úst ducha, který samojediný bděl, příliš napjatě za nás do budoucna bděl, zatím co my spali uprostřed zdvihající se bouře mořské.

Když jsem šel po koncertě hlučnou, bleskatnou ulicí, pln toho slova z Vlasti, náhle v davu chodců zaslechl jsem vzrušený hovor dvou neznámých, kteří hovořili o díle Smetanově, o svých dojmech, o jeho vztahu ke dnešku. A náhle slyšel jsem z hovoru jejich totéž slovo, které mně samému plnilo duši — «Nebojte se!»

Zamrazilo mne úžasem, a na ráz potom bylo mi to samozřejmo. Čte-li dnes některý z nich tyto mé řádky, ať přijme ode mne stisk ruky a pozdrav! Gamma.

DIVADELNÍ OBZOR ČINOHERNÍ.

Čtyřaktová hra Kariny Michaelisové Svata lež, přeložená Bořivojem Prusikem, vyplnila poslední dva předvánoční večery Městského divadla vlnobradského a je to věc významná z několika příčin. Spisovatelka postavila tam proti sobě dvoji pokolení dánské: jedno starší, zahrnuté hlavně v paní Lindové a obchodníku Möllerovi, druhé mladší, ukázané celou radou zjevů, mezi nimiž ovšem přední místo zaujímají obě dcery a oba synové paní Lindové, Ingrid, Helga, Janus, nebožtík Erik. Starší pokolení cítí se vši bytostí přirostlé k rodné půdě a miluje otcovský dům, posvěcený rodinnými vzpomínkami, tak, že na př. obchodník Möller je ochoten ke každé peněžní oběti, jen aby mohl opět bydlet tam, kde jako hoch padával se schodů a kde býval bit od tatínka. Mladší pokolení, zejména venkovské, je tékavější. Země páli mladé lidi pod nohama, hlavou jim bouří sny o skvělých výpravách za bohatstvím a společenským leskem. Vyučené kadeřnice chtějí počít kariéru jako komorné milionářek. Pianistky touží po slávě a hmotných úspěších hledaných virtuosek. Strojníci odborníci jsou přesvědčeni, že závody Edisonovy čekají na ně a jejich vynálezy. Do Ameriky! do Ameriky! A o tom Karin Michaelisová (jako nás Klostermann vzhledem k Vidni) napsala své drama: jak špatně se v Americe daří mladým dánským nadějším a plánům. Vystěhovalé děti udržují sice zásilkami a dopisy v matkách domněnku, jakoby byly v Americe kdo ví jak nepochodily, ale zblízka je to jen zapíraná a zastíraná nouze, holé a chudé pokojíky, nákupy v dražbách a u vetešníků, počítání každého centičku. Ani za trest (vykládá Möller) neměli by hýřiví synové být vypořádání do Ameriky; tam leda dokonají svůj mravní i tělesný úpadek.

K tomu přistoupil u Kariny Michaelisové druhý motiv: lež. Všude, v pověstných «Nebezpečných létech», v «Dítěti» (Světová knihovna), v historii kapitánského manželství a kapitánské dcery «Věren jak zlato», všude Michaelisová viděla život založený na lži a lživé komedii, a nejen že lži podle mužských příkladů nepotírala, nýbrž víc a víc snažila se jí odůvodnit, dokázat její prospěšnost a potřebnost v životě. Má za to, že největší pod-

něcovatelkou lži jest láska, a nepokládá za možno, aby někdo brojil proti lži, která vznikla z vroucí lásky; mohli by si manželé nebo rodiče a děti (deera a matka) říkat vespolek pravdu, kdyby věděli, že tím druh druhu zničí štěstí? Proč by měl Dickensův Kaleb Plummer ve Cvrčku kazit slepé Bertě radost a zjevit jí, že nemá pěkného nového svrchníka ani světlé modrého modního kabátu a že jejích světnička není vkusná, veselých svěžích barvců? Stará paní Lindová, po několik roku slepá, dala se operovat od dobrého přítele doktora Jessena, nabyla opět zraku a jede do Ameriky, odkud jí děti posílají množství peněz a listy nadšené americkým blahobytem. Aby je překvapila, neohlásila jim svého uzdravení a předstírá dál trvající slepotu. Shledá však, že děti ani si nepřejí, aby prohlédla, bolelo by je, kdyby spatřila, jak chudé jsou ubytováni a jak těžně stloukají denní živobytí, namáhavou práci, večerní restaurační hudbu, podřízenou službou ponocenskou. A tu stará paní usmyslí si, že se vskutku neprozradí a že se bude tvářit, jakoby věřila všemu, co jí namlouvají. I štedrovecerní komedii je odhodlána s nimi shrát a dohraje jí až do okamžiku, kdy jí sklátí jedinou ranou náhlé poznání, že také kanadské zprávy o synu Erikovi byly vyhlášeny a že jí zatajili jeho smrt. Slepota, skutečná či obrazná, — slepota ukazuje se být neimutnějším požadavkem lásky. Slep musíš být nebo slepotu předstírat, nechceš-li krutě ubližovat těm, jež miluješ.

Tak pevně přijala Michaelisová toto pravidlo, že neuznává nesnázi, jichž by se jim neprokeřovalo. Její paní Lindová musí vzdorovat hrůze ze syna Jana, jenž má jen jednu ruku, musí přemoci hořké zklamání, jež jí způsobí hmotná uskrtnutost dětí, musí zápasit s novými a novými dojmů, jež se u ní hrnou tolikými drobnostmi uvítání, hoštění, řečí, dětské obětivosti a něhy. Polovina občerstvení v hledišti drží v rukou šátky a utírá oči i nos, ale stará paní na jevišti nezmylí se ani v jediném pohybu a slově, ničeho nikdo na ní nepozoruje, dokud by sama nechtěla. A rovněž děti, zejména dcery; dovedou myslit na šaty, ubrusy, na nábytek, na výběr jídla, na výmluvy pozdních odchodu, na štedrovecerní dárky, a nikdy se nepřeknou, nikdy jim neuklouzne ani slabika neopatrná. Michaelisová předpokládá schopnost, obratnost a vytrvalost přetvářky, jak jí dal jen ženský cvik dlouhých věků, zkušenost a uvážlivá duchapřítomnost. Helga dokonce zví od přítele Fleminga, jehož vydávají za očního specialistu, že matka vlastně již není slepá, ale i pak umí nedat na sobě ničeho vidět a udržet nadále obojí vespolnou šalbu. Arcí, Michaelisová obmezila jí prozíravě na pouhou část třetího a čtvrtého dějství, — veškeren ostatek, počítaje v to první dějství s domácí světnicí paní Lindové a druhé dějství se salonem parolodi, vyhradila pohledům do dánského pohybu vystěhovaleckého, příkladem dětí, jež Amerika dánským rodičům bere a přejímá nebo aspoň vabí. Utrápená matka Kristína Óvová, repetivá kadeřnice Katynka Buchová, kající zlodějka Minna rozplakaná maminčinou lampičkou («The Widow's Lamp» anglických čítanek), vznešená státní radová Falková, jež v utopeném lodním topiči zjistí vypuzeného syna, — ani jediná postava, ani jediná rozmluva nejsou zbytečné, jdou vesměs týmž jedním směrem. Když nic jiného, jsou k tomu (mrs. Kennanová, velkoobchodník Balle), aby na nich důrazněji vysvitlo, jak se v mladších vrstvách rozšířila chtivost přepychu, pohodlí a oslňování. Kdež pak stará paní Lindová! žena která se vyučila bábictví, aby malí oběťkyně přicházeli na svět šetrnou a biskavou rukou!

Jako pravá žena literátka Michaelisová spoléhá, že počet vyvaží hodnotu, že hojnost různých příkladů uděla tolik co podrobnost a úplnost jediného. Postava, která v solovém vystupu před zvoleným posluchačem vypoví své osudy, plány, zásady musí mít v tomto pojetí touž platnost, jakoby byla rozvinuta celým vyloženým, zmotivovaným dějem. Ale nevádi. Svátá lež je dobrá hra, poučná, tklivá a veselá, s neustálým nějakým vznětem a vzruchem. Jen ať každý kus, jež vezmeme z ciziny, je vždycky tak obsažný, živý, účelné a vstupně sestavený! Sissy, jež se při něm ucedí, tekou pro vzácnou věc, vroní a oddány cít rodinný.

V Městském divadle vnohradském za řízení p. Vydrova první dějství mělo bílý, příjemný jas i tichou klidnost dánských vnitřků, v druhém dějství proplétaly se bez závady, ve vyzkoušeném tempu všechny rozličné složky světa lodního a posleďní dva akty poskytovaly náležitě představy o chudém životě v new-yorských výšinách, rozčileném i zamýšleném, doprovázeném hukoty vzdušných vlaků, blížících se a vzdalujících. Bedlivě dbáno bylo, aby každá postava o sobě vynikla svým osobitým rázem, a proti dřívějšímu stal se zvláště ten pokrok, že i podružné postavy, služka Ida, Kristina Ovová, byly pečlivě připraveny, aby nerušily ochotnictvím. Z mužských rolí lze jmenovat znamenitého doktora Jessena p. Vydrova s jarými, horlivými tóny, s kamarádskou radostnou rozpovídavostí, Möllera p. Zakopalova s nefalšovanou sousedskou důvěrností i nalehavostí vět a posunků, ostrého Balla p. Trebovského, Jana p. Kohoutova s mladou sevřenou pochmuřeností. Mezi ženskými rolemi dramatickým hybem vyznačovaly se lehká a světlá mrs. Kennanová pí. Májové a Helga pí. Iblové, s prudkým energickým vytčením každého citového pohnutí a s mocným niterním vzdušným v čistých větách; Ingrid byla vedle ní dobře charakterisována pí. Štěpničkovou ve svém domácnějším a hospodynějším chování. K hlavní roli paní Lindové pí. Ptáková byla předurčena svou vládnou pěknou postavou, svým hebkým, rozšafným vyslovováním a vši zralou rozumností. Dovede pokojný vnějšek podložit vnitřním těšením i důrazem myšlenek, umí nenásilnými a nekriklavými prostředky napovědět namahavost předsevzatého úkolu, zahřeje a zalká v tu kterou chvíli jako z nepřetržitého proudu niterního pláče a vzepne se posléze s přísnou umínčností k poslednímu zápasu; výkon, jenž by i na prvním našem jevišti důstojně obstál pojetím a pozorným, rovnoměrným, moudrým provedením; chybí mu v posledních aktech misty snad jen víc materské vášnivosti.

iv.

NOVÉ LÍSTKY UMĚLECKÉ.

K uměleckým dopisnicím, na něž jsem onedlou upozornil, přibily z dobré dílny Štencovy dvě nové desítky listků: *Vánoce Alšovy a Krásná Praha dle leptu Vondroušových.*

Jako vše, co vychází od Štence, má vždy blavu a patu, tak i tento vánoční soubor Alšův je víc než jen ledajaké sebrání a obchodní využití drobného umění mistrova. Listky jsou datovány od r. 1882 do 1902 a ukazují zajímavě, jak za celé dvacetiletí český Betlém byl opravdovou uměleckou láskou Alšovou. Vrací se k němu opět a opět, stále s touž měkkou naivitou srdce a rozehřátou duší z dávných vzpomínek dětských — hluboko as seděl mu v nitře dojem jeslíček, vlastně první jeho umělecké události, jak svědčí o tom zachovaná, nad míru pozoruhodná kresba z jeho asi pátého roku životního. Na listcích vidět, jak stále úžeji a pronikavěji slevala se u Alše náboženská legenda s čes-

kým životem: teď teprv vidíme, že oba tyto živly chtěly se v něm přetvořit ve velké definitivní, svým způsobem monumentální dílo a bylo třeba pouze moudrého zákazníka v Čechách, aby z ruky Alšovy vyšel zcela náš, novodobý náboženský obraz. Nestalo se tak, pohříchu, a tak nám zbyly pouze nápovědi velkého díla z marně dychtící ruky mistrovy. Arci i tak jsou to dílka pěkná, s chutí uměleckou udělaná — ale mohli jsme, ba mohli mít víc!

K tomu splyvání českého života s palestinskou legendou všimněte si, jako kus orientu, ovšem naivně fantasticky spatřovaný, zcela ústrojně se slučuje s českou krajinou, domácími stromy, chalupami, návsemi, poli a cestami, jak s východními králi a Herodesem úplně beze stopy cizorodosti slévají se ti pasáčekové, dudáčekové, starí pastevci ze salašů a řada dlouhá domácích figurek: v té hodnověrnosti jejich ve scéně staré orientální legendy, v tom bezvadném amalgamování obojího živlu bylo veliké umění, kterého ani dost neumíme si cenit, protože je příliš — samozřejmě. — Celá tahle puvabná desítka listků Alšových stojí korunu.

J. C. Vondrouš je americký Čech, který už několik let pracuje mezi námi. Dílo jeho je neobyčejně zajímavé, nejen svou stránkou výtvarnickou, jako zvláště tím, že on, ač Čech, vlivem zrození a výchovy v cizí zemi, vidí a cítí už Prahu zcela jinak než umělci čeští zrození zde. Ten zvláštní citový a náladový opar domácích děl o Praze mu chybí, a tuším už nikdy se mu ho nedostane. Oči jeho jsou mnohem studenější, sušeji pronikající, před nimi leží Praha jen jako kořist pro umělce, zvláště pro umělce, který vidí nepodjaté, osvobozené od domácí citové-náladové mlhy, smutků, chmur a — filosofie dějinné. Vondrouš opravdu vidí tak, jak by viděl Prahu třebaš jeho znamenitý souzемец Jos. Penell. K tomu přistupuje jeho amerikanism umělecký i ve volbě stanovisk, v ohraničení pohledů nezvyklými, skoro příliš smartně-kapriciosními obdelníky, což způsobuje vše, že jeho listky staropražské někdy překvapují skoro neznámostí, ba cizotou. Je to jiná Praha — tof na jeho leptech zajímavě. Bylo by prospěšno tuto zvláštní kapitolu uměleckého vyjadřování Prahy probrat zevrubněji; zatím čtenáře na ní upozorňuji. I tato řada stojí jen korunu; reprodukce vyhovují originálům velmi dobře, zejména v zachování jejich mocných, silně nadsazovaných kontrastů světla a stínů. Také je to kus amerikanismu Vondroušova.

CHUDÍ PROTI PEKAŘŮM.

Pekaři v Hradci Králové zdražili r. 1599 nad míru chléb. Zdražením tím trpěl nejvíce chudý lid, a když purkmistr a konšelé se lidu proti bohatnoucím pekařům nezastali, našel se kdosi neznámý, jenž jménem tohoto chudého lidu promluvil v listě zasláném vzácné a slovně opatrnosti pana purkmistra a pánům města Hradce nad Labem. List ten je veršovaný a zachoval se v opise.

V něm nejprve vytýká se purkmistru a konšelům města Hradce Král., že, ač jsou lidé vzácní a moudří, na chudé lidi málo dbají, za to bohatším leccos přehlídají a mnohým řemeslníkům i nadřuzí. Ti chudinu šdí, jak sami chtějí, na žádného ani na Boha se neohlížejí a svou vůli provozují. A dále stěžuje si zastance hradecké chudiny nad jiné řemeslníky do pekařů, nebo lidí chudé a nebohé sužují tím, že chléb Boží nad míru zdražují a tak svůj lotrovský šizunk provozují. Co neboží chudí krmavé a pracně vydělají, tím pekařům ke statkům pomáhají. Nad to ještě lotřící v pýše se rozmáhají. Z toho, co na chudých vydrou, dcery své šperkuji. Mnohé dceri pekařové spíše by slušel pístel než dykítová než damašková kytle a pekařům samým

by slušela mnohem lepe šibenice než lišči kožich a kuni čepice.

Po této stížnosti do pekařů upozorňují se purkmistr a konšelé města Hradce, že chudí všechny žerty stranou odkládají a je pro Boha prosí, aby Boha více nehněvali a skrze prsty již nehleděli na to, čeho pekaři na chudíně se dopouštějí. Chudí lidé budou jim pracemi svými věrně sloužití, budou-li nad nimi bedlivěji ruku držeti. Avšak, jestliže pekařům zdražování chleba nepřetrhnou, ať v brzku hroznou pomstu na sebe očekávají. Chudí přísahají, že budou se vrchovatě mstiti a to vše pro pekařů vinu. A tím páni nechť spravili se ráci.

Pomstou, kterou chudí přísahali městské radě hradecké, mělo být vypálení města. Pisatel výhrůžného listu naznačil to dvěma hořícími domy, jež na konec listu místo podpisu vymaloval.

Městská rada hradecká byla výhrůžným listem všecka poděšena, neboť v dobré paměti byl ještě požár r. 1586, který zničil velkou část starého Hradce Králové. Městská rada proto svolala obec 22. března 1599 a oznámila jí, že výhrůžný list nalezen byl v Rybářích*) na okně pana Dohalského od čtvrtního hejtmana a byl purkmistru Janu Fährnichovi přinesen.

Bylo sice všemožně pátráno po pisateli listu, který městskou radu hradeckou tak polekal, ale nadarmo. Bez účinku však na ni nezstal. Ušnesla se totiž, aby hradečtí pekaři na několik dní vsazení byli na věž Kropáčku, v níž bývalo městské vězení.**) A to asi pekaře z nesmírného zdražování chleba chudíně úplně vyléčilo. L. Domečka.

DROBNOSTI.

Novina prošla již třemi válečnými měsíci svého života. Zrodila se i žila za války, ale nemluvila o ní; právě jako si nevšímala politických plánů stran domácích i cizích, které se jí rojíly okolo hlavy. Není ovšem možná uniknout válce, nevidět nebo neslyšet ji, vždyť ona si podrobuje všechny smysly naše: Novina však přicházela do přibytku těch, kteří zustali doma, a navštěvovala i vojáky v zákopech proto, aby je odvracela aspoň na chvíli od divadla, které mají stále na očích, a obracela jejich pozornost — třeba kratičkou — k věcem, které opustili a na které myslivši před válkou. Oheň národního života skoro pouhasl, udržujeme tedy aspoň doutnající uhliky pod popelem. K pronikavější práci literární a kulturní scházejí všechny podmínky. Přes to Novina uvitána byla všude neočekávaně vlnně, někde až nadšeně a přivezen k ní za tři měsíce rostla. Vydává se tedy do nového čtvrtletí s větší důvěrou a chutí a přeje si, aby co nejlíp mohla u svých čtenářů plnit úkol, který jest jí okolnostmi určen. Doma i na bojišti. Není toho mnoho, čím sloužíme, ale když žiznivým a prahnoucím podáme několik kapek čerstvé vody, budeme spokojeni.

Svaz Osvětový skončil 19. prosince první období své Lidové školy, která zahájena byla 1. října 1915 a potrvá do 31. března 1916. Přes nepřízeň doby přednášková činnost Svazu Osvětového vykazuje takové úspěchy, že možno na ně veřejně upozornit a ukázat tak zároveň, v čem

*) V Rybářích neb Rybářskou ulicí nazývala se ulice na podměstí Mýtském na jižní straně města.

**) v. Biener z Bienenberku. Geschichte der Stadt Königgrätz, II. díl. 162—164. Rukopis v měst. hist. muzei v Hradci Králové.

záleží metoda našeho kulturního vývoje. Letošní program Lidové školy proti letům minulým obsahuje skoro jen soustavné kursy z jednotlivých oborů: pondělní večery věnovány jsou literárním dějinám, úterky dějinám hudby, čtvrtky pedagogice, pátky přírodovědě, soboty filosofii, neděle přednáškám kulturně-historickým a cestopisným; středy věnovány jsou hudebním večerům. Kdežto v minulých letech posluchačstvo upoutáváno bylo více prostředky přístupnějšími, světelnými obrazy a pod., které nekladly velikých požadavků na posluchače, letos přibýlo přednášek populárně vědeckých, které vyžadují značné větší pozornosti a trvalejšího zájmu. Ale právě svou soustavností a prohloubením programu zdá se, že Lidová škola přiblížila se ještě více než dříve potřebám obecnosti. Svědčí o tom aspoň statistika návštěvy Lidové školy za uplynulé období. Loň v říjnu až prosinci konalo se v Lidové škole 73 přednášek, jež navštívilo 14 551 posluchačů, tedy průměrně 1 přednášku 199 osob. Letos v říjnu až prosinci bylo 83 přednášek, posluchačů celkem 20 304, průměrně na 1 přednášce 244 osob. Statistika návštěvy soustavných kursů je za uplynulé období tato: 10 přednášek o vynikajících románech a světových větech (přednášeli univ. prof. dr. Arne Novák o G. Kellerovi, T. Mannovi a J. V. Jensenovi a univ. prof. dr. Arnošt Kraus o B. Björnsonovi a A. E. Garborgovi), posluchačů celkem 2352, průměrná návštěva 235 osob; 10 přednášek z dějin hudby (Ad. Pískáček), 2469 posluchačů, průměrně 247 osob; 11 přednášek o zřídle výchovatelství (prof. Jiri V. Klíma), posluchačů 2324, průměrně 211 osob; 12 přednášek o vzniku světa a života na zemi, se světelnými obrazy (6 přednášek univ. prof. dra Fil. Pocty a 6 přednášek univ. prof. dra Boh. Němce), posluchačů 3338, průměrně 278 osob; 12 přednášek úvod do filosofie a ethiky (přednášel prof. dr. Ant. Uhlíř), posluchačů celkem 3045, průměrná návštěva 253 posluchačů; dále 12 přednášek o Římu, se světelnými obrazy (JUDr. Jos. Karas), 3219 posluchačů, průměr 268; 6 přednášek o Pompejích, se světelnými obrazy (univ. prof. dr. Il. Vysoký), 1525 posluchačů, průměrně 254; 6 přednášek z dějin řecké plastiky, se světelnými obrazy (univ. asist. dr. Jindř. Čadík), 804 posluchačů, 134 průměrně. V posluchačstvu těchto populárně vědeckých kursů zastoupeny jsou všechny vrstvy obecnosti; jejich pilná účast svědčí, že je záhodno u nás organisovat vyšší lidové školství a že je třeba pro ně soustavného a vážného programu. Pováží-li se, že tolik posluchačstva shromažďuje se na pravidelných populárně vědeckých přednáškách za doby válečné, smíme snad soudit, že myšlenka lidové univerzity je u nás na postupu; je to dnes i budoucně hlavní cesta vnitřního českého vývoje.

Nový Thákur. Právě o vánočních svátcích vyšla v českém rouše Thákurova kniha Příběhy válečníka. Odhaluje nám novou stránku slavného indického básníka. Z prací, které již byly přeloženy do češtiny, český čtenář ví, že Thákur je básník kladný, t. j., že přitakává životu a všem jeho jevům — i smrti, která pro něho, jako pravého orientálce, není koncem, nýbrž pokračováním

„Vota Rekl-li však Thakur život, láska, příroda“ nutně rekl také dítě. Dítě patří k velkým darům životním. Přibývající měsíc, jež v překladu Věry Stellanové vydalo nakladatelství B. Kočího, jest apotheosa dítěte. Dítě je velkým učitelem mudrců a básníků. Neuznává hodnot, které vytvořili dospělí. Velké vidí malým, malé velkým, co my nejdříve stavíme, dítěti je ničím — Květinka, obláček, brouček je mu nad všechny poklady světa. Jemu pohádka a skutečnost dosud splývají v jedno. Není pro dítě přesného rozdílu mezi skutečností a snem. Dítě potvrzuje prakticky indickou filosofickou náladu — že žijeme ve snu, že všechny jevy mají jen hodnotu relativní, pomíjející. Těto moudrosti učí dítě; ústy dítěte, a připojme hned — svého dítěte — hovoří k nám Thakur ve většině těchto čtyřiceti drobných básní. Křehké kouzlo dětského žvatláni, nejněžnější pel dětského zjevu zachycuje láskyplná ruka otečbásníka. Thakur je kouzelník — vše, čeho se dotkne, počne světélkovatí paprsky druhého světla a zaleje se atmosférou nekonečna. Věci nabývají nového, hlubokého smyslu a božský původ vesmíru jimi prozaňuje. Dítě je poslem oněch světů, přišlo na zemi z kraje přibývajících měsíců — a pel oněch kraje není ještě setřen s jeho křehkého zjevu. Má pro nás cenu nekonečnou. Hlubokými slovy di básník v úvodní písni: Na chvíli jsem stánu ve své osamělé pouti a uviděl před sebou v záři hvězd rozprostřenou ztemnělou zemi, vinoucí do náruči nesčíslně domovy s kolébkami a lůžky, mateřskými srdci a večerními lampami a s mladými životy, šťastnými štěstím, jež neví ničeho o velké ceně, kterou má pro svět... Co činí nejhlubší štěstí matek, ale co matky jen cítí a žiji, čeho neřikají, to vyslovují tyto útlé poesie. Pohledem nesmírně něhy a lásky, kterým Thakur zří pravou hlubokou podstatu zjevu, obohacuje se i náš pohled na dítě, a toto obohaceni je velkým darem, jež kniha přináší.

* K našim dnešním obrázkům není třeba mnoha slov; platí o nich celkem totéž, co jsme pověděli minule o zimní krajině Brueghelově. Vybrali jsme tentokrát všecky ze starého umění holandského — na přesrok

přineseme zas jednotný výběrek odjinud. Oba malíři dnešních obrázků, Aert van der Neer a Jacob van Ruysdael (neplést si je s jiným, snad největším krajinářem staroholandským Salomonem van Ruysdael!) jsou z téže doby. První žil v letech 1603 až 1677, maloval a maloval se zálibou oblaky, jak svědčí i naše ukázka; obraz jeho visí v galerii brunšvické. Ruysdael, svými krajinářskými náladami značně bližší dnešnímu citění, žil od 1628 do 1682; malba jeho spatřuje se v zemské sbírce (ryksmuseum) amsterodamské.

* **Fotografická výstava** (ve prospěch Jedličkova ústavu a školy pro vojiny-invalidy) uspořádaná klubem fotografů-amatérů na Král. Vinohradech, Nerudova 54, v prostorných nově zařízených místnostech klubovních. Ve třech velmi vkusně upravených pokojích umístěno jest 150 prací členů klubu. Gumotisky a olejotisky, dokonale provedené převládají a můžeme říci, že tolik prací tak vysoké hodnoty neviděli jsme dosud na výstavách fotografických. Výstava otevřena je denně od 9. hod. dopolední do 7. hod. večerní a vyjímá se velmi pěkně i při elektrickém osvětlení.

LISTARNA REDAKČNÍ. Vinohrady 1915. Vybíral jsem si V s a d e c h n a p r o m e n á d ě. Prosim, šuhajka se neřiká, třeba se říká šohaj nebo šuhaj. — **R. Kepka.** Není to tak slabé, aby ne-

mohlo být uveřejněno, ale Situace se do nynější situace nehodí. — **K.** Pošlete vicl »Jedno srdce živé: dobře začíná, končí však banálně. — **Jarlid.** Vubec nelze uveřejnit, ani se svolením pi M. — **Ferd. Bouda.** Obtiž v tom, že nemám tušení, od koho ty verše pocházejí, a ten, kdo je citoval, je delší čas nemocen, takže s ním nemohu mluvit. Jistě však nemáte myslit při verších na »teorii o živlech«. Básnický obraz není poučka z fysiky. — **O. V., Beroun.** Četl jsem nerad, pišete o problému, jehož jste neprožil. Kdyby se čestní muži měli vraždit pro takovou »čest« a takové staré zpomínky, jak Vy si je představujete, už by nebylo mužů na světě. Může jít o trýzeň a utrpení, ale to by se musilo jinak vypracovat nežli v 11 řádcích. **Mé dny** — nemožno uveřejnit. — **L. Neklida.** Spáti! — **Otto L.** Snad nemyslíte vážně, že je to poesie?

GRAFKA · KRESBY · DROBNÁ PLASTIKA

G

STENCŮV GRAFICKÝ
KABINET NYNÍ PRAHA-1
FERDINANDOVA-19.

KDO MÁ DĚTI RÁD

ten přečte si jistě s radostí
knihu indického básníka

Rabindranátha Thákura Přibývající měsíc.

Přeložila VĚRA STEPHANOVÁ. Knihu vydobil Miloš Klicman. Vyjde 31. prosince tohoto roku.

Jede z kritiku napsal Tato kniha

jest apotheosa dítěte

a dále:

„Co činí nejhlubší štěstí matek, ale co matky jen cítí a žiji, čeho neřikají, to vyslovují tyto útlé poesie.

Cena K 120

Objeďnávky přijímá každý knihkupec, jakož i nakladatel

B KOČÍ V PRAZE,
Františkovo nabřeží č. 14 n.

Nákladem Tisk. a nakl. družstva Pokroku v Praze, společnosti s ruč. obm. — Tiskem knihtiskárny Práva Lidu (J. Skalák a spol.), Praha II., Hybernská 7.

Lido Bio
 vličkova ul. 5. Telefon 4655.
 Od 1. ledna 1916:
 STARY LEVY.
 Drama.
 Přední a zadní schody.
 Veselohra s Asou Nielsenovou

NATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč
 „VITA NOVA“ pro fysikal. a dietet. léčbu
 r. vnitř., srdečních, žaludečních, zvláště ner-
 vých. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev.
 sí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty.

JKNA, plátěné zboží a modní látky
 pro pány i dámy nabízí firma
PROKOP SKORKOVSKÝ A SYN
 :: V HUMPOLCI. ::
 Zboží se každému na požádání zašlou. —
 Zboží dobré, ceny přiměřené. 44

AGENDY
 ni praktické, na denní zápisky (na ka dý den
 stránka), vázané ve vosk. plátně 80 haléřů,
 v angl. plátně 1 K. Velikost 8 · 14 cm.
 S. ŠRÁMEK A SPOL., PRAHA II.,
 Jungmannova 31. Jungmannova 31

JAN HÁLA, 1916
 krejčí
 v Praze II., Spálená 19 125

:: přeje všem svým milým přátelům a příznivcům ::
K NOVÉMU ROKU
 aby měli pokoj v srdcích svých, pokoj, jehož svět dá'i nemůže.

P. T. PÁNŮM HOSTŮM
KAVÁRNY : UNION :
 FERDINANDOVA TRÍDA.
 Děkujeme vřele za dosavadní přezn, a prosíme o zachování
 téže v neztencené míře v Novém roce, trvám: v dokonale účtē
FRANT. a O. JANČÁKOVI, majitelē kavárny
 „UNION“.

HOTEL „ZLATÁ HUSA“ V PRAZE,
 VÁCLAVSKE NÁMĚSTÍ. VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ.

Dovoluji si uctivē oznámiti, že všechny hotelní pokoje, kavárna, ja-
 kož i ostatní místnosti jsou znovu zřízeny a veškerým komfortem ku po-
 hodli P. T. hosti opatřeny, sklepy pak zařízeny s chladicími stroji. Tudiž
 mohou P. T. navštěvovatele v každém ohledu vždy co nejlépe obsloužiti.
 Poroučuje se do vzácné přízně P. T. obecenstva, znamenám
 v dokonale účtē oddaný
 ALOIS JUNGER, hotelier.

HOUNĚNÉ BOTY

≡ pro třeskuté mrazy nabízí ≡

VOJÁKŮM V POLI

≡≡ TOVÁRNA OBUVI ≡≡

FR. ŠTĚPÁNEK

ve Zlíně na Moravě.

117 Naprosto spolehlivou jakost zaručuji.
 :: Boty provedeny dle předpisu ministerstva vojenství ::

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

Sama

Kostka za 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

36

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

**Ústřední záložna
učitelstva českosl.**

PRAHA I., Františkovo nábřeží 20

přijímá **vlady**, poskytuje **půjčky**

P. T. učitelstvu i gažistům všech kategorií za
podmínek pro ně nejvýhodnějších.

Úřední hodiny 8-12, ve čtvrtek a v sobotu též od 3-5 hod.
Telefon 1022.

**Vybraná četba
DOBŘE KNÍŽKY**

Úplný seznam zašle zdarma Správa „NOVINY“.

Všem s.ým velectěným P. T. pp. hostům a **Pařížskou kavárn**
příznivcům, kteří oku minulého zavod můj
v Žitné ulici ná-štěvou poctiti ráčili, vyslovuji nejsrdečnější díky se zdvořil
prosbou za laskavou další přízeň a volán všem

ŠTASTNÝ NOVÝ ROK! V hluboké úctě JOS. BALOU
mážete »Pařížské k:avárn
Zaroveň pronasi tímto v lectěným pp. hostům SRDEČNĚ B. AHOPRANI K NOVEMU RO
v hluboké úctě o daně slu ebnictvo tehož zavodu

VÁLEČNÉ POJIŠTĚNÍ

ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ,

ve kterýchž jest

válečné nebezpečí bezplatně, bez omezení, s okamžitou platno

zahrnuto, uzavírá pro domobranu r. 1865-1896 (též pro osoby, kt
nastoupily službu voenskou, v eta nim obvodu a v poli se nacházej

První všeobecný úřednický spolek,

vrchní jednatelství pro Čechy v Praze II., Mariánská ulice čís. 3

Telefon 3869 - kde se též dotazy ochotně a bezpl. tně zodpovědi. Telefon 3

**O B L E K Y
CIVILNÍ I VOJENSKÉ**

zhotovuje

JAN HÁLA, krejčí, PRAHA II
21 SPÁLENÁ ULICE 19.

ZUBNÍ LÉKAŘ

DR.

IPPEN

HRADEC
KRÁLOVÉ

**Vzájemně škody z ohně
a krupobití pojišťovací úst
v Plaňanech** založený roku 1811 a sprá
vovaný výhradně rolníky

POJIŠTUJE PROTI ŠKODĚ

POŽARNÍM: a) budovy všeho dr
b) movitostí a zás

PROTI KRUPOBITÍ: ÚRČ
POL

- Fondy ústavu obnášejí přes K 1,000,000.-
Levné sazby.

Rychlé a správně vyšetření škod
Řádní a spolehliví zástupci stále se přijí

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA V PRAZE

CENTRÁLA V PRAZE, NA PŘÍKOPĚ 30.

Akcie y kapitál 80,000,000 K.

Reservní a pojištné fondy přes 25,000,000 K.

Telefon č. 225, 3837 a

FILIÁLKY v Brně, Českých Budějovicích, Frýdku-Místku, Jihlavě, Karlových Varech, Klatovech, Ko ině, Hradci Králov
Krakově, Lvově, Moravské Ostravě, Mělníku, Olomouci, Pardubicích, Písku, Plzni, Prostějově, Liberci, Táboře, Terst
a ve Vídni I., Herrngasse 12 - EXPOSITURA v Opatovi. V lázeňském obd bí expositura v Gradu.

Provádí

VEŠKERÉ OBCHODY BANKOVNÍ pronajímá SAFES
(bezpečnostní schránky).

Doporučuje svoji filiálku v Krakově obchodníkům z Čech k sprostředkování platů na Halič
a zabrané území, obstarává obchody rembursní proti vydávání duplikátu, resp. převzetí zboží atd.

SMĚNARNA prodává za nejkulantnější ceny následující domácí papíry, poživající zemské záruky a pupilární jistoty:
4% zástavní listy České Hypoteční banky, kusy zlatkové i korunové, 4% a 4½% komunální obligace České Zemské b
ky král. Českého, 4½% a 4% zástavní listy Moravské Hypoteční banky, 4½% a 4% komunální úpisys Moravské Zer
dělské banky, jakož i 5% pražskou půjčku.

NOVINA

TÝDENNÍK LITERÁRNÍ A KULTURNÍ

Redaktor a vydavatel dr. JAN HERBEN. Vychází v pátek dopoledne. Předpláci se K 12 - ročně, K 3 - čtvrtletně, jednotlivá čísla po 24 haléřích, poštou 26 haléřů. Místnosti redakce i administrace v Praze II., Václavské n. 13 (u zlaté husy). Redakční návštěvy od 5- 6 odp. v místnostech redakčních. Telefon 1240.

OT. NEJEDLÝ.

MALÍŘOVY DOJMY A VZPOMÍNKY.

XXII. ŠTĚDRÝ VEČER.

Mahatméa, aj bóvan, kohé janává? (Pane, dobrý den, kam jdete?) — volal na nás soused domorodec. Aj bóvan, mahatméa, api málugende janává (dobrý den, pane, jdeme koupit rybu), odpověděli jsme. Ovšem, nikdo netušil, že jdeme nakupovat za poslední peníz a že dnešním štědrým dnem nadešla pro nás chvíle nejkrajnější.

Ale ani rybu jsme nekupili. Neboť užitečnější bylo porádit si dva kousky mušelinu, prostého oděvu domorodého, protože nám nastal čas, kdy musili jsme opustit rybářskou vesnici Bentotu a hledat nový domov, tentokrát již v džunglich. Všechno naše úsilí, uchytit se v této vesnici, bylo marné. Pryč od lidí! Pryč od civilizace i polocivilizace! bylo jediné možné heslo. Žádné nebezpečí není větší než zůstat v prostředí, které by nás zotročilo, kde bychom ztratili svobodu. Proč, naznačil jsem již v kapitolách předešlých. Takové bylo naše rozhodnutí.

Bylo to právě o štědrý den r. 1909, když jsem seděl k večeru na černých skalách u moře. Moje myšlenky a vzpomínky bloudivy po klidné linii obzoru a za ním. Tam na obloze pozoroval jsem nepatrnou šmouhu dýmu, vycházejícího z komínu parníku. Tak nesmírně jsem zatoužil být na jeho palubě a dát se dovézt zpět do své vlasti. Vždyť dnes jest u nás štědrý den, který naplňuje duši všech dětí nevýslovným štěstím a radostí. I já jsem k nim náležel a srdce mi tlouklo při tomto pomyslu. Ale vzpomínky bolely, neboť neměl jsem domova, ani radostí, nebylo ani trochu světla v duši. Případal jsem si na té skále jako ve vyhnanství, zcela sám a opuštěn. Bez

matky, bez sestry, bez přátel. Ni slova útěchy, ni jiskra radosti a srdce — srdce strašně bolelo. A zas jsem zrakem utkvěl v nekonečně dále — a zas to tolik bolelo. Šmouha parníkového dýmu zmizela z obzoru. Byl večer, šero rozestřelo se po celé hladině a moře z hluboka vydechovalo. — Co teď, co zítra, pozitíří — — —? Nával starosti neznal mezi. Byl jsem těmi úvahami zcela vyčerpán a uštván k vysilení. Do džungli, to bylo jediné světlo, za kterým nyní půjdeme, ale o které se mužem k smrti popalít.

Schvácen krácel jsem zvolna tmavými houštinami k našemu domku. Také Hněvkovský v zamyslení vracel se z pobřeží. Zastavili jsme se na cestě v jednom krámcu a vypili po dvou sklenkách ereku (domorodá whisky). Účinek toho alkoholu působil blahodárně na naše vysilená těla. Po té přišli jsme do nuzného svého obydlí, kde všechny zásoby potravin byly vyčerpány a všechno zelo prázdnotou. Dlouho do noci seděli jsme za stolem a psali dopisy do vlasti, neboť tak alespoň bylo možno hovořit se svými z nejmilejších.

Byl to nejsmutnější štědrý večer mého života. Ze všech koutů našeho bytu číselá příšerná bída. Pusto a smutno k nepopsání. I petrolej v lampičce zvolna dohořival, až kňouravým a chraplavým hlasem světélko — prsklo — a zhaslo. Z rozžhaveného knotu motal se kouř, který naplnil místnost zápachem.

S myšlenkou, že časně z rána opustíme dum, abychom si vyhlédli místo v džunglich, uléhali jsme ke spánku.

Hněvkovský pevně věřil, že teprve v džunglich najdeme klidný a spokojený život — zcela takový, o jakém jsme kdysi snili. Já šel do džungli s velkou nedůvěrou, věda, že nemáme dosud žádných potřebných zkušeností. Ale odhodlal jsem se

k tomu kroku, vzdýt jiného nic nezbyvalo. Časně ráno, když východem slunce zmlkli noční pěvci, byli jsme už připraveni k odchodu. Aysak nebyl to odchod definitivní, nýbrž pouze výzvědná cesta, zda bychom vyhlédli příhodné místo ku přesídlení. Před samým odchodem z domku upekli jsme si uloveného pelikána.

Ozbrojeni loveckou puškou, revolverem, sekerou a opásání po způsobu domorodců mušelinem, opustili jsme malý domek. Cesta vedla nás okolo známých rybníků, na kterých poletovalo velké množství ptáku. Záhy však zmizeli v lesních houštinách. Cílem naší vycházky byly hory *Himáláji Kandy*, nalézající se ve středu Ceylonu.

Příroda naplněna byla nesmírným tichem, tím zvláštním tichem, které probouzí v člověku strach. Je smutné a přece tak krásné. Ve vzduchu a po květinách bzučely včely a poletovali motýli. Tu a tam pípl ojedinelý hlas nějakého ptáka, v listech a v trávě zašustil had nebo ještěrka. Obzvláště zhušta vyskytuje se na větvích keřů jeden druh popelavé ještěrky, zcela podobné chameleonu, se zubatým hřebínkem na hlavě a po celém hřbetě, zdějí asi dvou decimetrů. Je to velice komické zvíře. Jakmile spatří člověka, usedne a ani sebou nehne. Pouze velké cíi obrací každé na zcela jinou stranu. Jinak ve vzduchu poletovalo množství různého hmyzu, který zcela po způsobu včel ssaje sladké šťávy z různobarvých květů. Kobylky a cvrčci jako vždy vedli hlavní melodii.

S počátku neznámá cesta dělala nám potíže, neboť naše bosé nohy ve vysokých travinách neměly dost bezpečnosti před štipnutím hadu. Zvláště nepříjemné byly černé pijavice, zvané Kúdeli, které, aniž co cítíš, přisávají se na různých místech těla, zvláště na nohou, tak že těžko je bylo odtrhnout. Když jsme je odtrhovali, natáhly se jako guma a raději se daly přetrhnout, než by popustily. Když pijavice odstraněna, tekla z rány proudem krev. Kúdel bylo velké množství, zvláště ve vlhkém místě, a bylo nemožno vyhnouti se jejich přisávání. Svrchovaně nepříjemná věc. Domorodci nedělají si z toho zloha nic — čtyř, pěti pijavic si domorodý chodec valně nevšímá.

Asi po půldenní cestě ucitli jsme se na břehu řeky, zvané *Bentota ganga*. Její voda byla černá a zdánlivě mrtvá. Mohutné a husté rostlinstvo klenulo se nade vším, obloha jen místy prozařovala. Z mrtvé černé řeky trčely nestvurné pařezy, nebo na jejím povrchu mezi rákosím ležely shnilé klády. Bylo zřejmo, že tyto vody jsou si-

dlem krokodilu. Nejedem shnilý pařez podobal se takovému netveru a vskutku nenasnadno bývá rozeznat od nich povrch krokodila. Celé dvě hodiny drali jsme se houštinami větví, bodláku, přes kořeny a vysokou, suchou travou. Jakousi úzkostí byli jsme proniknutí a znavení od stálého raptého pzcrování. Korecně, ocitnuvše se na menším návrší, měli jsme jasný rozhled, jenž působil na duši jako osvěžující lázeň. Celé moře modrých hor a věčně zelených džunglí rozprostíralo se před námi. Několik kokosových palm, které trčely nad ostatní vegetaci, bylo neomylným znamením, že jsme na blízku nějaké vesničky. Toto vědomí budilo v nás příjemný pocit bezpečnosti; sestoupili jsme ihned s kopce, abychom požádali domorodce o několik banánů.

Nepatrná vesnička skládala se asi z pěti domku hlíněných a palmovými listy krytých. Lidé se okolo nás ihned sběhli a velice udivení sledovali nezvyklou návštěvu. Soudil bych, že nikdy ještě Evropana neviděli.

Když jsme se pokoušeli na někoho promluvit, nejprve se dal na útěk a teprve z větší vzdálenosti odpovídal. Ale když jeden starší muž odhodlal se z blízka s námi hovořiti, tu i ostatní odvážili se zvolna k nám přiblížiti.

Takto obstupeni zajímavými tváření lesních obyvatelů s dlouhými rozpuštěnými vlasy, usedli jsme na malé přizemní terase jednoho domečku. Podali nám banány a čaj. Některý dodal si i odvahy a pohladil nás po obnaženém těle. Záhy všichni zdomácněli a hovořili jeden přes druhého. Ale často zaslechl jsem slovo »Kási« (peníze), z čehož bylo patrné, že peníze světem vládnou. Ovšem, nikdo si netroufal o peníze nám říci; stačilo náhle vybafnout a všichni by se leknutím rozeběhli. A z čeho žijí ti lidé? Mají rýži ze svého políčka, mají mléko od baflu, mají banány a kokosové ořechy se svých stromů, zeleninu ze svých záhonů, loví ryby a na trhu vyměňují za jiné zboží nebo za peníze kupují plody a jiné potraviny. Jest to tedy jakési malé hospodářstvíčko, které je nutné k obživě. Jeden nebo dva mohamedánští obchodníci bývají všude, kde jsou lidé v sebe menším počtu. Ti prodají kořeni, cukr, čaj, sušené ryby a j. za gros velmi nepatrný, ale přec jen za peníze. To jest to nejhorší pomýšlení, neboť i k naší obživě bylo by třeba, abychom v džunglích podobné hospodářství měli, plody a jiné živiny prodávali nebo za jiné vyměňovali. Ale jak si jej opatříme? Či máme být odkázáni pouze na zabijení zvě-

ře a beze vsi přípravy maso pojídat? To jest vyloučeno a přípravy nutno buď kupovat nebo je pěstovat. A přec nezbyvalo, než žít se lovem do té doby, než plodiny v našem hospodářství vyrostou. Úloha to svrchovaně obtížná, a kdož ví, zdali usku-tečnitelná. Chápete, v jaké duševní stis-něnosti jsme byli.

Nastávala jen dvoji možnost — vyhodit tady poslední záchrannou kotvu a zkusit nový život mezi těmito lidmi, anebo jít dál a počítat už jen s náhodou. Poněvadž po-kus připadal nám nejistý, zbyla jen víra v náhodu, ačkoli jsme si nemohli vymyslet, jaká by to náhoda mohla být.

S vírou v náhodu, s jediným našim jmě-nim, vydali jsme se na další cestu do ně-znamé budoucnosti, staň se co staň.

Jeden z domorodcu ukázal nám směr k horám Himidú Kandy a dovedl nás k čer-né řece, kde vstoupili jsme do vydlabané klády, abychom přepluli na druhý břeh Bentota gangy. Při převozu domorodec nám naznačoval, že je v řece velmi mnoho kro-kodílů, a rukou i děsivým posuňkem obli-čeje zobrazoval jejich ohromné ozubené tlamy. V těchto místech řeka byla široká, povrch mrtvé černé vody zarostlý rákosím a škraloupky vodních rostlin. Shnilé, vlhkým mechem omšelé klády a pařezy jako oblu-dy plovaly nebo trčely z vody.

Na druhém břehu ubírali jsme se nazna-čeným směrem přes močálovitou krajinu, kde jsme se místy bořili až po kolena do teplého bahna. Tráva byla svěží, zelená ja-ko na jaře. Vzduch teplý, vlhký a dusný, od severu valila se monsúnová mračna. V poslední době býval na Ceylonu prudký monsúnový lijavec, spojený s bouřkou, vždy večer každenním zjevem. Na těžkých, temných mracích rýsovala se jasně svěže zelená, vykoupaná, smaragdová vegetace, ozářená večerním, zapadajícím sluncem. Z dálky bylo slyšet hluboké hřmění a vi-dět dlouhé klikaté, modrofialové blesky. Cesta přes močály byla zdlouhavá, namá-havá a bez konce. Bouře blížila se s vel-kou rychlostí a záhy spustil se ohromný tropický lijavec. Ale nám to valně nepřé-káželo, neboť kůže lidská nepromokne. Vichřice přehnala se v krátké době. Čer-vené slunce chýlilo se k západu a rudým světlem zaplavilo celou atmosféru. Země vydechovala po dešti zvláštní zemitou vůni. Protí nám brodílo se v močále několik tma-vých postav, pronásledujících krokodila, který zmizel v menší tůni a žádaly nás o pomoc. Naznačovaly, že třeba mířit do oka, jinak střela není smrtelná. Ale krokodil se už neukázal. Tma rychle pokračovala a

my nevěděli dosud, kde budeme nocovat. Podél řeky vedla odtud vyšlapaná cesti-čka, po které jsme se s jistotou ubírali. Ně-kolík kokosových palm bylo neomylným znamením, že zas jest domek na blízku. Vskutku. Čtyři členové rodiny, starý muž, žena s visutými prsy, jinoch a děvče, při-pravovali se k večeři. Lesní samoty, v kte-rých tito lidé žili, vtiskly jejich tváři dív-ný přírodní výraz. Byli prostí, dobří a po-hostinní. Zdráhavě vybidli nás k večeři, obávající se, že jejich rýže, nedostatečně od šupin tříděná, nebude nám chutnat. V chatrči nebylo světla, pouze zář z ohně, na kterém žena vařila, osvětlovala chabě tváře všech přítomných. Dorozumívání bylo ovšem obtížné. Ostatně, sami také mezi se-bou skoro nemluvili, vše bylo tak nějak samozřejmé. Aniž jsme se o noclehu zmi-ňovali, sami připravili pro nás rohožky a prostřeli je na hliněné zemi. Leželi jsme u otevřených dveří v chatrči, která stála na samém břehu řeky Bentoty. Nežli jsem usnul, dlouho znepokojovala mne myšlen-ka, že by nás snadno mohl krokodil chytit v noci za nohy a stáhnout do řeky. Avšak celodenní únava přemohla jakékoliv myšlení, a přespali jsme noc bez pohromy.

Ale co jiného mohl přinést nový den než ničivé starosti? Vždyť stále žili jsme jen z náhody a nebylo lze nalézt nítky, která by vedla k nějakému východu. Není mož-no, abychom věčně chodili po lesích a dá-vali se hostit obyvateli těchto osamělých kraju. Kdy tedy již začnem něco pozitiv-ního, co, jak, kde? Jdeme za cílem a cíle nemáme, máme plán a plán se stává den za dnem nemožnějším. A přece jsme lidé, kteří dovedou pracovat a kteří jsou ku kaž-dému kroku odhodláni. Tak resignovaně jdeme zase dále. Přes vody a přes horv, lesy a močály dereme se houštinami, vzdorujeme všemu, co by nás chtělo přemoci. A všechno marně. Jdeme, protože máme nohy, doufáme, protože nechceme ztratit důvěru. Musíme jít, musíme doufat, jiné-ho nic nezbyvá. Zvláště Hněvkovský byl ve své vůli fanatik. On věřil, když já ztratil důvěru, on doufal, když já viděl nemož-nost. V tom smyslu jsme cestou vymě-ňovali své názory, až po poledni ocitli jsme se v krajině, která na sebe vzala ji-nou tvářnost. Na jednom návrší stál pěkný velký dům (bungallov) uprostřed rozsáh-lych čajových plantáží.

V úvozové cestě potkali jsme jakéhosi Singhalce, dle zevnějšku měšťáka. Mluvil anglicky a dal se s námi do řeči. Jako kaž-dému Singhalcovi, i jemu bylo cti, může-li se honosit známostí s Evropany. Vrátil se

a vedl nás směrem k bangalu, který mu patřil. V domě byla větší společnost Singhalců, kteří za velkým stolem debatovali. Tot se ví, že jsme se ihned stali předmětem zvědavosti. Jeden přes druhého kladli nám otázky, tak že jsme byli v křivém ohni slov. Laskavost a poklony neznaly mezi, byl to učiněn závod o naši přízeň. Není třeba podotýkat, že ze všeho nejmilejší bylo nám jídlo. Blahobytem byl dum přeplněn. Singhalská přichylnost k Evropanům nebyla pro nás nic nového, znali jsme ji tak dobře jako jejich vratkost, kdyby zvěděli pravý náš stav. Ale jelikož ho neznali, nepřekáželo jim také, že máme suknice z nejobyčejnější látky a že jsme od nohou až k hlavě zabláceni. Naopak, bylo to zajímavé. Evropané, zámožní, nazi, v suknicích a zablácení, Laskavost a uctivost těchto Singhalců byla tak neobmezená, že jsem opravdu uvažoval o tom, nemáme-li se jim svěřit a vyličít pravý stav věci.

Potom zasedli všichni ke stolu a vyzývali nás, abychom se zúčastnili hry v karty. Vymluvili jsme se, že nemáme s sebou peněz, že jsme jen tak podnikli výlet, netušíce, kam až dojdeme. Celé thema zábavy potom spočívalo v tom, že tahali z nás rozumy, jak jsme bohatí, kde máme peníze, kolik nás to všechno stojí. Věděli jsme ihned, kolik uhodilo, a naznačili jsme, že je cestování nákladné a že na šeky vyzvedneme vždy potřebný obnos z banky v Kolombu. Člověk s gústem lhal, když jim to dělalo dobře a nám také. Potom začali jen mezi sebou hrát v karty o veliké peníze. Jeden z nich prováděl nás zatím po plantáži. Vykládal nám, jak výnosné jest pěstovat čaj a že ceylonský čaj je nejlepší na světě. Největší cenu však přiřkládal svému rábr estétu, t. j. zahradě, asi se dvěma sty nevzhlednými stromy, zvanými gumovníky. Každý strom byl nízko při zemi navrtán a do šterbiny měl zasazený plechový zlábek, po kterém do kamenné nádoby stékala miza, bílá jako mléko, hustá jako syrub.

Plantážník, vysvětliv nám toto jednoduché zařízení, obrazně pravil, že ze stromu vytéká zlato.

Což tedy, abychom si nechali také několik hrnečku nakapat? povídám já. Singhalec, který měl na svém bílém kabátě zlaté paundy místo knoflíků, spokojeně a sebevědomě se usmíval.

Konečně jsme od něho také zvěděli, že celá společnost dnešní noci jede lodí po proudu řeky Bentoty až do jejího ústí, nedaleko stejnojmenné vesnice. Vyzval nás,

abychom jeli se společností. Budíž. Vrátime se tedy zase tam, odkud jsme vyšli, aniž se něco na naši zoufalé situaci pozměnilo. Po západu slunce konaly se přípravy v dlouhé lodi, kryté klenutím palmových listů. Ráno o deváté hodině měli jsme být na místě. Společnost byla veselá, o pohodlí, jídlo a pítí bylo dostatečně postaráno, což nás vyhladovělé nejvíc vábilo. Noc byla krásná, měsíc jasně svítil. Podivný zpěv veslařů rozléhal se v tiché noci. Zatím co domorodci bezstarostně se veselili, my v tichosti uvažovali, co zítra počnem. Ale když mi byla podána sklenka whisky a vytýkáno, že nejsme dost veselí, zazpíval jsem jim jednu naši a přiléhavou: «O zítřejší den se nestarejme, kdo nepije, ten je mezulán». — Všem se písnička velice líbila, i obsah musil jsem jim přeložit, a ještě jinou a zase jinou zazpívat. Podávali whisky, pili jsme, zpívali jsme a přijeli jsme bezstarostně zpět do Bentoty. Měli jsme humor šibeniční.

Rozloučili jsme se s domorodci a kráčeli zmámeni probdělou nocí do opuštěného svého domku. Vše našli jsme netknuté a zelenou plisni potažené. V krajinách jižního Ceylonu je totiž podnebí tak teplé a vlhké, že přes noc usazuje se na všem pliseň. Je nutno stále pečovat o všechny předměty v domácnosti a přes den je na slunce vynášet, očišťovat a sušit. Ale nebudu se již dále zabývat tím, jak bidně trávili jsme ještě v Bentotě několik beznadějných dní, když neočekávané přišlo vysvobzení. Tak velké a nepředvídané, že přesahovalo naše očekávání. Jednoho dne, když kráčeli jsme k večeru od moře k domovu, se žaludky naplněnými živými ústřicemi — volal na nás jeden domorodec, že máme na poštovním úřadě peníze, ohromné množství peněz.

Letěli jsme na poštu, kde poštovní zřízenec, spatřiv nás, z daleka volal: »Many, many. A skutečně. V dopise, který mi byl doručen, bylo oznámeno, že Turkovo cestovní stipendium, které jsem měl po dva roky, bylo mi prodlouženo i na třetí rok. Šest set rupií mám si na kupon vyzvednout v bance v Kolombu. Není třeba ličit, jak na nás působilo toto neočekávané vykoupení. Nedovedli jsme si ani představit, co s tak velkým obnosem uděláme. Vrátili jsme se k moři, a po hlavě skákali do rozpěněných vln. Po celé vesnici rozletěla se zpráva, že nám přišla bedna se zlatem a Singhalcové vyšších tříd nabízelí nám ihned nezištně přátelství.

Tedy přec jen náhoda způsobila neočekávaný převrat.

EMILKA.

»Emo, nech toho vyšívání. Zkaziš si oči!« napomíná starší sestru Ruženka.

»Táhni si na korso a mne nech!«

»Ty jsi ale zlá. Vždyť já to s tebou myslím dobře. To neposlechneš, až budeš stonat.«

»Jdi už a nech mne!«

Růženka povídá cosi o mrzutých podivnech a už běží ven, na korso. Teď se Ema naklonila z okna a pozoruje ji: »Sluší ji to dost, ale na neděli bude potřebovat něco nového. Kdybych tak měla čtyři ruce, abych mohla více vydělat.«

Již se hodně setmělo, Emilka stále vyšívá. Dřevěný bubínek je jí nejmilejším přítelem. Byla ještě školáčkou z měšťanky, když její začala nosit do ručních prací. Vynikla nade všechny spolužačky; její monogramy byly velmi pevné a pečlivě zpracovány. Leta ubíhala. Mladší sestra Růženka chodila již do tanečních hodin, ale Emilka měla stále jen jednu lásku — vyšívání.

»Ze všeho nejmilejší je mi můj budulinek« (tak pojmenovala onen bubínek na napínání prádla).

Vyšívala od rána do večera, často při lampě i do noci. Matka ji napomínala, posílala spat, ale Emilka neposlouchala. Znaly ji paničky v celém městečku a nosily k ní výbavu svých dcerušek. Emilka vyšívala velmi lacině a krásně monogramy na košílky, peřiny, kapesníky. A proč by nevyšívala? Pro sebe výbavy nechystala. Mladinkě, šťastné nevěsty nosily ji celé kupy bílého prádla, mluvily o svých nadějích, o svém ženichu, byly veselé, šťastné. A proč by skrývaly svoji radost? Hrbaté Emilce mohou všechno říci.

Leta ubíhala, rodiče zemřeli. Bratr Karel byl jen malým úředníkem, a tak Emilka vyšívala tím pilněji, aby mohla přispět na byt a ošatit sebe a sestru.

Setmělo se tak, že Emilka musila práce zanechat. Odešla do kuchyně, rozsvítila. Podlaha bílá jako křída, nádobí jen se třpytí. To je zase Růženčina práce. Všecko je tu čisté jako z cukru. Emilka ukrojila si kousek chleba a zapíjí douškem mléka. To je celá její večeře. Teď povytáhla knot petrolejové lampy, přišroubovala bubínek k desce stolu a už zase vyšívá. Bílé prádlo křupe, jak jehla rychle bodá. Emilka poslouchá tyto nárazy nesmírně ráda, jakoby to byla krásná hudba.

Někdo zaklepal na dveře.

»Dobrý večer, slečno! Zase vyšíváte, to jsem si myslila. Dovolíte, já si tu u vás chvilku posedím.«

»Jsem ráda, že jste přišla, paní domácí. Alespoň se dovím něco nového.«

»Jó, nového! Kampak já přijdu? Nic nevím. Já myslila, že se od vás něco dovím.«

»Já už teprve nikam nechodím, skoro ani o světě nevím.«

»Chudáčku, pořád jen do toho vyšívání koukáte a ničeho neužijete. To váš pan bratr se má jinak k světu a Růženka také. Potkala jsem ji na korse s nějakým mladým pánem. Byli tak zapovídání, že mne ani neviděli. A pana oficiála jsem potkala v lípách. Vedl se s takovou fešnou dámou. Vy asi budete vědět, kdo to je.«

Emilka zbledla.

To jste se, paní domácí, asi zmýlila.«

I nezmýlila, slečno. On se nám pan oficiál ještě oženi. Počkejte, počkejte, uvidíte, jak on se krásně oženi. Ale co vy, chudáčku, budete dělat?«

Emilce draly se slzy do očí, přemohla však litost a řekla klidně: »Já už se nějak užívím, paní domácí. Jen aby si Karel vybral nějakou hodnou, aby byl šťasten.«

»Tak vy tu dámu opravdu neznáte? To je škoda, myslila jsem, že o tom víte. — No, nebudu vás zdržovat od práce, sama mám také ještě co dělat.«

Emilka osaměla.

Co je v té kuchyňce najednou tak smutno? Nádobí přestalo se vesele třpytit, podlaha není bílá. Všecko je najednou tak cizí, kruté cizí.

Jehla křupe v bílém, napiatém prádle rychleji a rychleji — a náhle zůstala viset na tenké niti. Emilka položila hlavu na stůl a zaplakala.

Všichni se radují a baví. Bratr hledá elegantní nevěstu, je šťasten. Ale co ona, Emilka? Co se bude dit s ní? Vždyť ona jim bude překážet, už snad teď překáží.

»Jsem bídný, bídný mrzák. Lépe by bylo umřít,« zalkala.

Kam se to zadívaly horké oči? Hle, nad kamny visí pevná šňůra. Stačilo by jen zadržnout smyčku a — bratr by byl volný. Jistě jen k vůli ní se posud neoženil. Emilka vstává, blíží se ke kamnům. Šňůra nad kamny visící láká: Pojď, pojď, udělej konec. Pomůžeš bratrovi i sestře.

Emilka blíží se ke kamnům. Náhle klesá na kolena a modlí se: »Pane Bože, odpusť. Chtěla jsem tomu ne k vůli sobě. Nemohu, nemohu to udělat. Budu pracovat ještě víc, snad se nějak užívám a jim překážet nebudu.«

Na chodbě ozval se divíci smích. Jako velká voda přihnala se Ruženka, bratr Karel a — sestřenka Liduška z Prahy.

To se divíš, Emilko, víd! Ty mne snad ani poznat nemůžeš« a Liduška líbá Emilku. »Vzpomněla jsem si, že tu teď lípy kvetou a přijela jsem. Ani jsem ti nepsala, odpusť. Karla jsem potkala náhodou na náměstí a hned jsme šli do líp. Byl to krásný večer. A jaké to tady máte hezounké, čisté.«

Emilka dnes již nevyšívala. Pomáhala Růžence připravit dobrou večeři. Pomalu se uklidnila. Tedy Liduška to byla. Naše Liduška!

Seděli dlouho do noci. Při čaji se Emilka rozveselila a byla hovorná všem ku podivu.

»Musíš přijíždět častěji,« řekl Karel sestřence. Podívej se, jak naše Emilka je dnes veselá. Jindy stále mrzoutí. Mám strach, aby se nám nerozstonala.«

MARYŠA B. ŠARECKÁ:

CHLĚB NÁŠ VEZDEJSÍ . . .

Přírodo, my tě zapřeli,
tvou drahou, svatou zem,
v tom přesvědčení bláhovém,
že k nebi vyrostem.

Měli jsme města, nudu jích,
požitky noci, dní,
a tleskali jsme tomu vždy,
co bylo výstřední.

Nám v proudu tónů libíval
se drsný nesouzvuk,
nám byla rozkoš vcházeti
v čarokruh divných muk.

Čarokruh náš byl z přízraku,
jež z knih kdys vyvstaly;
a generace nezralé
je špatně chápaly.

Chtěli jsme mnoho prožívat,
však málo bylo sil —
na drobné mince nálady
se talent proměnil...

Však skutku velikého přec
náš nevytvořil věk,
ač v slovech jedenkaždý byl
nejméně nadčlověk...

Leč všecky ony touhy nás
přec neukonejší —
Ó, země, matko naše, dej,
dej chléb náš vezdejší!

Dej chléb nám černý, tvrdý, dej,
dej přirozený cit,
jimž dovolíme očím svým
se slzou zaperlít!

Dej chléb nám černý, tvrdý, dej,
a srdce dítěte,
ať upřímnost a prostota
zas pro nás vykvete!

Dej chléb nám černý, tvrdý, dej,
dej smysl žití, dej,
zas na fialky vyjdem si
na stráň a na orsej!

Dej chléb nám černý, tvrdý, dej,
a píseň skřivana, —
do přírody se rozběhnem
volatí hosana!

Jen k tobě blíž, jen k tobě blíž,
toť spásy znamení —
ať vracíme se k tobě zas,
života prameni!

★

CH. DICKENS:

ČTYŘI SESTRY.

Přeložila Božena Šimková.

Čtyři slečny Willisovy přistěhovaly se do naší obce před třinácti lety. A věru žalostné je pomyslení, že staré pořekadlo »Zub času neušetří nikoho« vztahuje se stejnou měrou i na krásnější díl člověčenstva. Rádi bychom zamlčeli skutečnost, že již před třinácti roky slečny Willisovy dávno nebyly z nejmladších, leč naše povinnost jakožto přesného obecního kronikáře káže nám zatlačit

každou jinou pohnutku do pozadí, a jsme nuceni doznat, že znalci manželských záležitostí pokládali nejmladší slečnu Willisovu za velmi pochybný případ, a nad nejstarší sestrou již docela lámali lůl, byltě to již případ nadobro beznadějný. Nuže, slečny Willisovy najaly si v naší obci dům. Daly jej nově natřít, shora až dolů nově vyčalounovat, mramor uvnitř vyleštit; stará kamna odstranily a nahradily je kamny s tahovými soupátky. Do zahrádky ve dvoře poručily zasadit čtyři stromy, a na zahrádku před domem obětovaly několik koleček pisku. Přirachotily vozy s elegantním nábytkem, a okna byla opatřena žaluziemi s pérovým mechanismem. Tesáři, kteří prováděli rozmanité ty přípravy, změny a opravy, důvěrně sdělili služkám, zaměstnaným v této ulici, jak velkopanský se slečny zařizují; a služky to ovšem pověděly svým »paničkám«, a paničky zas svým přítelkyním, a po obci trousila se nelhavá pověst, že číslo 25 na Gordonově náměstí pronajaly čtyři svobodně dámy ukrutně bohaté.

Konečně se slečny Willisovy přistěhovaly; a potom začaly návštěvy. Dům jejich byl dokonalý vzor úhlednosti — takové byly i čtyři slečny Willisovy. Vše bylo u nich obřadné, ztrnulé, chladné — takové byly i čtyři slečny Willisovy. Nikdy nikdo neviděl, že by kdy některá židle z »garnitury« nestála na svém místě, nikdy nikdo neviděl, že by kdy jediná sestra z celé čtveřice nebyla bývala na místě svém. Každá sedla vždy přesně tam, kde obvyčejně sedávala, a každá dělala vždy v jednu a tutéž hodinu jednu a tutéž práci. Nejstarší slečna Willisová zpravidla pletla, druhá kreslila, a nejmladší dvě hrály čtyřručně na klavír. Skoro jakoby ani žádná nežila samostatným životem, a jakoby se byly rozhodly ztrávití zbytek svých dní pospolu. Byly to tři dlouhé gracie, s dodatkem jiné dlouhé gracie — tři sudičky ještě s jednou sestrou — siamská dvojčata násobená dvěma. Nejstarší slečna Willisová měla zkažený žaludek — všechny čtyři slečny Willisovy měly zkažený žaludek. Nejstarší slečna Willisová se stala mrzutou a nábožnou — všechny čtyři slečny Willisovy byly okamžitě mrzuté a nábožné. Cokoliv dělala nejstarší, dělaly ostatní, a cokoliv dělal někdo jiný, s tím nikdy žádná nesouhlasila. A tak živořily — žijíce vespo-
lek v polárním souladu a občas — když tu a tam na návštěvy přicházely anebo je »zcela po domácku« samy přijímaly — ochlazující své sousedy. A tímto způsobem uprchly tři roky, když udál se tu neočekávaný, prazvláštní div. Slečny Willisovy jevíly příznaky leta; ledy se pozvolna prolomily a nastalo úplné tání. Bylo to možné? Jedna ze čtyř slečen Willisových se bude vdávat!

Odkud se tak z čista jasna vzal ženich, jaké city ho k činu tomu poháněly anebo jakými rozumovými důvody slečny Willisovy samy sebe přesvědčily, že je možné, aby jeden muž vzal si jednu z nich a nikoliv všechny, jsou otázky příliš tajemné a hluboké, abychom je mohli rozluštit. Jisto však je, že návštěvy pana Robinsona (státního úředníka se slušnými příjmy a malým soukromým jméním) byly přijímány — že se řečený pan Robinson o čtyři slečny Willisovy jak se sluší a patří ucházel — že sousedé byli přímo zuřiví dychtivostí zvědět, která ze slečen Willisových je vyvolenou krasa-

vici, a že potíže, které zakusily řešice tuto záhadu, nikterak se nezmenšily prohlášením nejstarší slečny Willisové: My si vezmeme pana Robinsona.»

Bylo to vskutku velmi podivné. Slečny Willisovy byly tak úplně ztotožňovány jedna s druhou, že celá ulice hořela nesnesitelnou zvědavostí. O věci té rokováno u každého karetního stolku a při každém čajovém odpolední. Starý pán od vedle neváhal vyjádřit své rozhodné mínění, že pan Robinson je asi orientálního původu, a hodlá oženit se s celou rodinou; a obyvatelé náměstí vesměs vrtěli hlavami a prohlášovali celou věc za svrchovaně tajemnou. Doufali, že vše dobře dopadne, ač to beze vší pochyby prapodivně vypadalo; než bylo by nelaskavé (dokládali) pronášeti úsudek, dokud by k tomu člověk neměl podstatných důvodů; a ostatně slečny Willisovy byly již dosti staré, aby dovedly posoudit, co je správné a co nikoliv, a každý, rozumí se, sám musí nejlépe vědět, co dělat, a tak dále a tak dále.

Konečně jednoho krásného rána ve tři čtvrti na osm dva elegantní kočáry přihrály k domu slečen Willisových, kam před deseti minutami přijel v drožce pan Robinson, oděn jen v světlé modré kabát a pruhované těsně přiléhavé pantalonky, bílou kravatu, plesové střevice, kožené rukavice, a celé jeho chování dle výpovědi služčiny z čísla 23, jež právě v tu chvíli metla domovní schůdky, prozrazovalo silné rozechvění. A z téhož pramene se dále vědělo, že kuchařka, jež otvírala dveře, měla na hlavě velikou bílou věž neobvyklých rozměrů, mnohem parádnější než čepičky dle předpisu, na které slečny Willisovy omezovaly všeobecně poněkud nápadný vkus služebných děvčat.

Novina letěla bleskurychle dum od domu. Bylo samozřejmo, že památný den konečně nadešel. Celá ulice postavila se do oken za záclony ve svých prvích a druhých patrech, a v napjaté zvědavosti čekala výsledek.

Pojednou dveře domu slečen Willisových se otevřely; zároveň otevřela se i dvířka prvního kočáru. Dva páni a dvě dámy, přátelé rodiny, nepochybně; dvířka zapadla, a první kočár odhrčel pryč, a druhý nastoupil na jeho místo.

Domovní dveře znova se rozlétly; vzrušení ulice vzrostlo. Pan Robinson s nejstarší slečnou Willisovou. Vždyť jsem si to myslila, prohodila dáma z čísla 19, «vždycky jsem říkala, že je to nejstarší slečna Willisová!» — Ne, tohle by mně do smrti nebylo napadlo! zvolala malá dáma z čísla 18 na mladou dámu z čísla 17. «Opravdu, drahoušku?» odpověděla mladá dáma z čísla 17 mladší dámě z čísla 18. Tohle je příliš směšné! poznamenala panna neurčitého věku z čísla 16, vmísivši se do hovoru. Než kdo popíše úžas Gordonova náměstí, když pan Robinson pomohl všem čtyřem slečnám Willisovým, jedné po druhé, do vozu, a potom se vtisknul do ostrého úhlu kočáru, který neprodleně dal se rychlým klusem za prvním kočárem, kterýžto první kočár uháněl směrem k farnímu kostelu? Kdo vyličí rozpaky duchovního, když všechny čtyři slečny Willisovy poklekly k oltáři a zřetelným hlasem odpovídaly na otázky související se svatebním obřadem, a kdo vyličí zmatek, který zavládl, když ke konci obřadu všechny slečny Willisovy daly

se do křečovitého pláče, až posvátná budova rozléhala se společným jejich kvilením?

A poněvadž po památném tom dni naše čtyři sestry spolu s panem Robinsonem nadále obývaly týž dum, a poněvadž vdaná sestra, ať to byla kterákoliv, nikdy se neobjevila na veřejnosti bez ostatních tří, není zcela jisto, zda by sousedé byli kdy objevili skutečnou paní Robinsonovou, nebýt svrchovaně radostné události, která se tu a tam přiházívá i v nejlepších rodinách.

Uplynula tři čtvrtletí, a ulice, které vzházelo od jisté doby nově světlo, povídala si o zmíněné události s jakousi nepokrytou troufalostí, a tuze jí stále zajímalo, jak se paní Robinsonové — a byla to nejmladší slečna Willisová — daří; a kol deváté nebo desáté hodiny dopolední bylo vidět služky pospíchat k domu slečen Willisových se vzkazem, že se milostpani dává poroučet a prosí, jak se má dnes paní Robinsonová? A odpověď pokaždé zněla: Paní Robinsonová se uctivě poroučí, a je ve velmi dobré náladě a necítí se o nic huře. — Piano již se neožývalo, pletací dráty odpočívaly, kreslení leželo ladem, a hotovení šatečeků a čepiček nejmenší myslitelné velikosti stalo se nyní, jak se zdálo, nejoblíbenější zábavou celé rodiny. Salon nevypadal už tak tuze pořádně jako jindy vypadával, a kdybyste byli zavítali k Willisovým dopoledne, byli byste zahlédli ležet na stole, starými novinami nedbale přikryté, dvě nebo tři ukrutně drobné čepičky, o něco málo větší než pro loutku prostřední velikosti, anebo jakousi bílou dlouhou řízu, ne příliš velikou v obvodu, za to však nepoměrně dlouhou s malým nasbíráním límečkem na hořejším konci a s karnýrkem na konci dolejším; a když jsme jednou přišli na návštěvu, spatřili jsme bílý povíjan modře po obou stranách lemovaný, a nedovedli jsme si vysvětlit, k čemu asi může sloužit. Potom se nám zdálo, že na pana Dawsona, doktora chirurgie atd., jenž na rohu ulice měl vystrčenu velikou lampu, jejíž každá tabulka hrála jinou barvou, bylo nyní v noci častěji klepáno než jindy; a jednou dokonce jsme — ke svému nemalému uleknutí — zaslechli, kterak o půl třetí z rána drožka se zastavila před domem paní Robinsonové, z níž se vynořila tlustá obstarožná paní v plášti a nočním čepci, uzlík v jedné a pár přezuvek v druhé ruce; vypadala, jakoby jí byli náhle vyburcovali z postele za zvláštním nějakým účelem.

A když jsme se ráno probudili, všimli jsme si, že klepátko u Robinsonů bylo zabaleno do staré bílé rukavice. A ve své nevinnosti (byliť jsme tenkrát ve staromládeneckém stavu) jsme si lámali hlavu co tohle všecko u všech všudy znamená, až konečně jsme slyšeli nejstarší slečnu Willisovu (in propria persona) odpovídat na čísi dotaz: «Vyřídte mé poručení, a že paní Robinsonové se vede, jak jen lze v podobném případě očekávat, a holčička že se má znamenitě k světu.»

A tehdy teprve naše zvědavost — a zároveň i ostatních obyvatelů ulice — byla nadobro ukojena; jen jsme se divili, že nám tohle už dříve nenapadlo.

★

V SADECH NA PROMENÁDĚ.

Nerad mám ty zimní doby,
teskně je mi,
smutně chodím, nevšímavě
alejemi.

Po stromech a po keřích se
nepodívám —
a kde v létě bavil jsem se,
tam teď zívám...

Nikdo téměř nechodí tu —
větry dují —
pensisté jen po pěšinkách
promenují...

Opadány stojí stromy —
listí dole,
a ty hlavy starých pánu
též jsou holé...

★

VACLAV BRTNÍK:

PŘI ZÁPADU.

Má duše zádoživě rozlétna se v kraj
a hledá cestu svou i její krásnou báj.

Zde někde bylo to — zde jsou ty akáty:
Kde bílé květy jsou? Oh, běda, rozváty!
Na zaprášené cestě první žlutý list —
což odlétli už všichni ptáci od svých hnízd?
A v potůčku, jenž hrdě slunci vracel lesk,
dnes není zkazky míru — v něm se zračí stesk.
Kraj ve zlatě kdys hořel — teď je stopen v stín
a mezi kmeny pnou se vlákna pavučin,
jež v rozpálenou tvář se listivě chytaly,
by unavené oči více plakaly,
když přelámaná k zemi chví se stěbla trav...

Než nadát jsme se mohli, klesl Šera háv
a pro útěchu zbyla krev jen červánku...

Již měsíc záladně zem budí ze spánku
a s ironií patří dolů na vodu...

Je brzy z večera. — A dlouho k Východu!

★

J. S. TURGENEV

LOUČENÍ.

(Z nevydaných povídek.)

Bylo to dávno, za těch dob, nyní už minulých,
kdy ruským šlechtickým právem bylo jezdit
navštěvu a býti hostem dlouho, týden,
dva, s kočími, dětmi i se služebnictvem.

Jednou se mi přihodilo strávit několik dnů právě
v takovém starem, pohostinném domě. V něm se
shromáždila a trávil čas všechna místní společnost.
Bylo tam mnoho mládeže, mladých a krásných žen
i dívek. Všichni se oddávali s mladistvým nadšením

bezstarostnému veselí. Zábavy byly prosté a nevy-
myslené: procházky v hájích, projíždky na loďce
a za večeru domácí hry.

Prostřed zenských mladých osob bezděčným zpu-
sobem jsem upoutal pozornost na jednu osobu,
byla to dívka také z příjedsích hostů, přítelkyně
mladé hostitelky. Nebyla ani puvabnější ani krás-
nější než ostatní, a možná, že bych si ji vůbec
nebyl povšiml, kdyby nebylo jejího pohledu — zá-
damčivého a smutného pohledu, kterým často po-
zorně a upřeně na mně utkvívala.

Cítil jsem se neustále pod vlivem tohoto pohledu
a nevěděl jsem, co činiti, abych se od něho osvo-
bodil.

Pokoušel jsem se zapřísti s ní rozhovor. Odpo-
vídala po každé zvučným, zřejmě nepřírozeným
smíchem a to, co říkala, nebylo ani významné ani
zajímavé.

Konečně nastala doba odjezdu. Odjížděl jsem s
přítelem, hostitelovým synem. Oba jsme už vyšli
na balkon, i společnost se tam shromáždila dopro-
vázejíc nás. Všecko bylo připraveno. Vyměňvíše
poslední stisky rukou, sestupovali jsme už po scho-
dech, když z nenadání něčí hlas shora na mne za-
volal.

Obrátil jsem se. Opřena složenýma rukama o zá-
bradlí balkonu, na vzdálenost ne více než lokte nad
mou hlavou, stála ona — černoooká dívka, jež se
ráda smála. V první chvíli jsem ji sotva poznal —
tak se její tvář změnila. Byla pokryta smrtelnou
bledostí, rozšířené oči třeptily se zvláštním svitem,
ale něžné, chvějící se rty usmívaly se stále jako
dříve a tiše, neprozrazujíc v hlase vzrušení a ne-
měnic tónu, pravila:

— Vezměte mě... s sebou! Vezmi mě.

— Ale já... Já odjíždím... Kam — pak?... za-
koptal jsem.

Byl jsem ohromen.

— Vezmi mě... odsud. Navždy!

Její složené ruce neočekávaně se rozpadly a
vztáhla je před sebe.

— Milý příteli! Dáváte na sebe čekat! — vesele
na mne volal zdola přítelův hlas.

Seběhl jsem se schodu a po chvíli jsem seděl už
v kočáře. Koně zahnulí kolem dvoru a jeli alejí,
právě okolo domu. Zdvíhl jsem hlavu.

Na balkoně, s bezvládně visícíma rukama, pořád
tak stála mladá žena. Její oči ještě jednou na oka-
mžik upřely na mne svůj záhadný pohled; zdálo se
mi, že vidím výčitku v něm, v pevně složených,
zbledlých rtech...

Zahlédl jsem ještě, jak kdosi tam na balkoně
přistoupil k ní a dal se s ní do řeči; odpovídala
mu svým obvyklým, nepřírozeně hlasitým smíchem.

Okolo právě tak se všechno znenadání zasmálo a
zahlučilo. Smáli jsme se i my, hehce jedouce v po-
hodném kočáru po měkké, prašné cestě; ale tajně
a mně samému nepochopitelně vzrušení stále mne
neopouštělo. Netázal jsem se sebe, dobře-li či
špatně-li jsem učinil? Ale obraz dívčin se vztaže-
nými rukama po mnoha letech stále ještě žil v mé
představě. Přel. Stanislav Minařík.

★

ROMÁN SOLOGUBŮV O ROZKOŠNÍCI ŠAŇCE.

(F. Sologub: Sladší než jed. Román. Sedm dílů ve dvou svazcích. Přeložil Stan. Minařík. U Fr. Borového, K 4.)

Sologub jest označován za dekadenta a povídky, jež s názvem »Osten smrti« vyšly v Neumannově »Knihách dobrých autorů«, dobře se s tím shodují. Také rozsáhlý pětidílný román, vlastně dvojromán, »Kouzlo mrtvých« (Ize jej čísti, ne-li jinak, v nedávném překladě německém) má mnoho a mnoho, co souvisí se západním dekadentstvím, zahrnuje-li v ně zvláštní dráždivé tajnosti, pohlavní výstřednost a extatickou mystiku. A přece románu zřejmě usiluje povznést se nad dekadentství ke kladnějším a zdravějším směrům nebo hledí se aspoň tvářit, jako by mu vážně šlo o zdravější a čistší zřízení sociální. Hlavní brdina románu, básník a chemik (básník a chemik!) Trifodov, založil a vede ústav, kde se dle moderních zásad a vzorů vychovává nové lepší pokolení, svobodnější, statnější, charakternější, a nejen ústav založil, nýbrž vystěhuje se na konec v ohromné skleněné báni se svými přáteli z vlasti a přeletí do »Království Ostrovů«, z něhož jakožto zvolený král hodlá vytvořit říši ideálního druhu. Úplný a rozhodný dekadent neměl by tolik chuti, předelávat svět k šťastnější, zárnější budoucnosti, a nesháněl by se tak horlivě po prostředcích, kterými by se toho docílilo. Nebyl by mimo to v tolika kapitolech tak poctivým a sběratelským realistou, který chce historicky zachovat určité násilnické výjevy a pobuřující typy z politických zlořádů své doby.

Větší měrou ještě odchyluje se od nepochybného dekadentství sedmidílný román Sladší než jed kde dekadentství, pokud jest, lpí víc na osobách samých nežli na pojetí a vypracování. Sologub snaží se tu podrobně vylíčit dvě významné mladé postavy svého prostředí, mužskou a ženskou; zase staví zpátečnictví proti pokrokovosti, zase nalézá nízkost a bidáctví nad pučici, do květu ženoucí krásou a zase všechna jeho básnická touha soustřeďuje se k tomu, aby zanítit a zaujal myslí pro uvědomělou činnost obrodnou. Pravdivějším, jadrnějším realistou dovedl ovšem být při postavě mužské, při té, proti které se nevráživě vzpírá jeho moderní citění a myšlení. Jevgenij Moděstovič Chmarovu čili Žeňovi, jakožto výlupku sprostého, blabobytnického a materialistického kariérnictví, sotva co v románě chybi, aby byl jasnější a průkaznější. Za ten čas, jenž uplyne od prvních jeho dětských potulek s Šaněčkou až do chvíle, kdy Šaňa, zklamaná a zrazená, zastřelí se na nábřeží, za ten čas pořád něčeho podstatného přibývá k pojmu o bytosti Jevgenijové. Tak, jak roste a dospívá, tak se také v románě rozvíjí a vymezuje. Jest nejprve chlapcem, jenž po jiných opakuje kastovní kritiky, pak krutogorským studentem, u něhož se vyhraňují pevná stanoviska životní, pak chlubným mladíčkem, jenž vodí kamarády dívat se na nahou Šaňu, pak vypočítavým chytrákem, jenž kořistí z peněz i půvabů Šaniných, pak surovým ničemou, jenž jí trýzní, tupí a šlape do bláta, a nejen postup zřetelně vyniká, nýbrž i celé složení jeho bytosti, rodinná její pří-

slušnost, vlivy, jež přijímá, kolísání, jež překonává. Román připíná jej k filosofickým proudům daným jménem Darwinovým (boj o život, vítězství silnějších) a Nietzscheovým, ale jména a nauky filosofu jsou v oblasti Jevgenijové pouhým módním přídavkem. — matka Varvara Kirillovna, sestra Marija, strýc Apollinarij Grigorjevič, švagr inženýr Nagolskij a ostatní ta popříbuzněná nebo popřátelená chasa Jevgenije v to počítajíc nepotřebují ani Darwina ani Nietzsche, aby mohli nadávat, urážet, opovrhovat, okrádat a ubíjet. Zola, Goncourtové, Maupassant a jich následníci přispěli leda k tomu, že k domácím výjevům spílání, hádek, ran, podlostí Sologub ochotněji přidával zmínky o pohlavních záchvatech Jevgenijových a jeho přibývajícím pohlavní zvrhlosti.

Při postavě Šanině román nedovedl být již tak úplným a přímým nebo pronikavým, ačkoli Šaňa stojí v popředí a zabírá nejmíc místa i pozornosti. Vypravuje se v románě o rodičích Šaniných, venkovských manželech kupeckých, jak otec si vydržuje milenku a matka milence, jak s nimi Šaňa bez obalu hovoří o jejich milostných záležitostech, jak dochází k otcově milostnici a jak, když rodiče žijí odloučené, navštěvuje brzy toho a brzy onoho. Lze si z toho, co román poví o životě v rodném domově, učinit docela dobré ponětí o pudech a náklonnostech, které způsobí osud Šanin. Román doplňuje to jejími smyslnými myšlenkami a návaly při koupelích, různými jejími smyslnými hnutími při jiných příležitostech. Ale v románě také opět a opět mluví se o Šanině vzdělání. Šaňa, třebaže chatrně, vystudovala gymnasium, čte mnoho knih »ne tak lehkého obsahu«, knihy historické, filosofické a vědecké, knihy o umění, houpe se jak na houpačce mezi světovými názory materialistickými, idealistickými a skeptickými, rozšiřuje svůj obzor ve společnosti vážných vědeckých pracovníků, soukromých docentů Lěsnova a Luněva, sbližuje se úzce s osvícenou, probudilou herečkou Jirínou Aleks. Manužinou, přívrženkyní Isadory Duncanové. Manužina vykládá Šance »o životě krásném, svobodném a důstojném, o radostech umění a krásy, o nadšením života zřízeného podle naší vůle«, učí jí »pathosu osvobození« a všemu, co vedlo k modernímu bosonohému tanci. Zkrátka Šaňku podle románu musíme si představit jako děvče vzdělané, vycvičeného rozumu, vytříbeného rozeznávání, na výši souvěké osvěty. A toho právě není v Šanině románovém příběhu (mimo vnější okolnosti), aby její vzdělání bylo nějak organicky do něho zapředené, aby to, co dělá a čemu se podvoluje, bylo nějak organicky sloučeno s tím, co si ve svém vzdělání osvojila. Její vzdělání jakoby nebylo nežli nálepkem, jenž při jejím konání a rozhodování nemá smyslu; cokoli prožívá a do čehokoli se pouští, prožívá a pouští se jen onou Šaňou, která se narodila a počala v Saryni z krve svých rodičů.

A nejen že Sologub Šaňu vidí neúplně, on jí i falšuje a falšuje jí zálibami a rozpory toho dekadentství, jež se mu přičítá. Kdyby si kdo provedl bedlivý rozbor stránek za stránkou a rys za rysem, přesvědčil by se, že Šaňka vrozenými náchylnostmi, pohodlím zámožnosti a soustavou svého vzdělání (zahrnující do toho Manužinu) vypěštovala se na moderní rozkošnici, na rozkošnici »s duší bakchant-

PŮVODNÍ BELETRIE.

ky, touž, která obchází po vsi dnešní literatuře: u nás ji známe výborně na př. z románu Heleny Malířové a překladu máme o ní z několika jazyků, také z krajanu a krajanek Sologubových. Šaňa ráda se opíjí vínem a likéry, protlouká noci se zkušenými, zarvými hýřily, zavádí si ve své domácnosti znamenitou kuchyň pro mlsné vyběračky, miluje slast (nikoli umění a volnost) taneční nahoty, sni v koupelích a lázních o mámi-vých dotecích, hlavní puvab života klade do «vzrušení» a — nechce se jí nic dělat, jen po pozítku a krásě vyhlížet. Nechce se jí ani nic dělat,« řekla kdysi ubohému chudému Volodovi, jenž se pak zastelil k vůli ní, a Voloda jí tehdy dokonale odpověděl: «Jsi líná, Šaňko» — proto poutalo ji vzrušující, teskné vědomí toho, že ona je příčinou jeho bezútěšného stesku. Vzrušení vzrušení! aby aspoň něco bylo v pustotě bezcilnosti! Královna Ortruda z «Království Ostrovu» (v Kouzlu mrtvých) mohla by bližence Šaňce dle pravdy vysvětlit otázku jejího osudu a záhadu jejího neústupného přilnutí k Žeňovi: pramálo při tom záleželo na záračném slunečném brdínovi a na «mystice manželství»! Ale toho vysvětlení se Šaňce nedostalo, poněvadž Sologub sám jest literární týmž rozkošником jako ona a odpírá přiznat se k tomu v jejím vylíčení. Jenže arci proráží to ve vět skladbě románu. Pouta předmětu, účelu a stavby musila v něm být co nejvíce uvolněna, musil být spíš svobodnou, nenucenou a okouzující procházkou nežli umnou, promyšlenou prací, musil se rozpadat na kapitoly a kousky volené a črtané dle libosti, nikoli pro požadavek věci, nýbrž pro lehkost, svůdnost, třípnost nebo zábavnou vzpomínku a představy. Nudný je život bez dobrodružství učí Manušína a zábavným nebo čarovným nebo vzněcujícím dobrodružstvím měla být každá kapitola a kapitalka románu.

Tedy nějakou vzornou, přísně provedenou studii román není. Tak jako u naší Heleny Malířové zastihujeme u Sologuba osoby, výjevy, drobné příhody a rysy, které v románě k ničemu podstatnému nesměřují a ze kterých nic podstatného nevyplýne. Mnohým věcem (okoli Jevgenijově) popřává se zbytečně mnoho místa, kdežto jiné, důležitější a významnější (mateřství Šanino a p.), jsou pomínuty nebo sotva napověděny; a to proto, že při jedněch bylo možno se smát, něžně se dojímat, všelijak se vzrušovat, kdežto při druhých bylo nutno jen hledat, sestavovat a pracovat. A tam, kde román přímo myslí na psychologii nebo filosofii svých postav, sám se oblužuje leskle moderní frazí nebo efektním výkonem stylistickým. Nebylo by však správně, rozkošnické dekadentství Sologubů odsuzovat víc nežli jest třeba. Svoboda je něco tak nového, tak málo poznaného a tak neozkoušeného, že budou dlouho bloudit a rozličně se mýlit ti, kdož jí budou chtít nějak vtělit a uvést ve skutek. Zvykli jsme příliš nákladům, břemenům, povinnostem, příkazům, abychom se mohli bez pochybení rychle vpravit v onu ideální volnost pohybu, která nic nedělá z nusu, nýbrž jen z lásky, radostné vůle a vrozeného nvuknutí.

*

* Ant. Nečáaska sbírka Brázdami života (K 1.20, Otto) obsahuje ve dvaadvaceti krátkých črtkách drobné pohledy, možno říci pohledky, na lidi a události: postavy, s nimiž se spisovatel na chvílku setkal, výjevy, jež se pojí k nějakému jeho místu a krajině, náhody a příhody, jež v proudu dne trochu živěji na minutku zaujaly jeho myšlenky. Chodíval na př. o prázdninách rád do džunglí, proufového pole v ohybu řeky. Sedal, pokuřoval si, liboval si v rozkoši samoty a několikrát mluvil tam s mladým mužem Josefem a jeho starým dědečkem. Jednou svěřoval mu mladý muž, že to s dědečkem jde s kopce, ale potom se postupně ukáže, že se dědeček ještě ožení, že přežije součotinářského Josefa a že v třiadvadesátém roce počítá ještě s několikaletou budoucností. Kvetoucí stoletá bruška je do toho zasazena pro přirovnání. Nebo vypravuje spisovatel, jak si jednou z Benátek udělal výlet do Padovy, rodiště Tita Livia, jenž tam spatřil světlo světa r. 59 př. Kr., a vypravuje nikoli pro rázovité stavby a umělecké památky, které shlédl, nýbrž, aby se mohl zmínit o hodném, vřidném studentovi, který ho ochotně, ovšem poněkud spěšně, provedl městem: Snad i on časem vzpomene. Snad zapadne v životě, snad ale také vynikne. Bude vynikajícím možná učencem, státníkem nebo vysokým hodnostářem. A snad někdy v kruhu svých přátel, až budou se křísit vzpomínky ze studentského života, bude vyprávět, jak si vydělal jednou tři liry — Lidé a věci musejí prostě přijít za spisovatelem, nikoli aby on šel za nimi, musejí mu vstoupit do cesty, vynutit si jeho pozornost, vyhledat ho v příhodné chvíli, kdy není důležitější zaneprázdněn, nechťit na něm víc nežli letmé, prchavé povšimnutí. A i pro to letmé povšimnutí musejí mít příchuf divoké sensačnosti: vražda mezi pokoutními karbaníky z kramářské krémy; vražda a sebevražda manželů na jaderské gondole; sázka jedlíků, z níž si obr Anton uloví smrt; mlynářská svatba se svačební jízdou, která se skončí smrtelným pádem nevěstiny; záhadný čeledín z Polska s tajným strachem před četníky, kteří by mohli v něm poznat uprchlého zločince odsouzeného k šibenici. Je-li k tomu třeba zvláštního živlu, jenž přináší nutný ořes, opatří jej nejlépe žena, rozséváčka zkázy. Vezme: Jsou to dravci. Dáš jí srdce, krev jmění, všechno, a ona ti za to zničí srdce. Jsou to kočky. Když tě hladí jednou prackou —. K účinku, jež zamýšlí Nečásek, již zkušený a zručný, pomáhá si mimo to napínavými scénieremi, oživujícími kousky dialogů, povšechnými poznámkami a životními zajímavostmi.

* V rozsáhlém románě Ecce homo (K 6.—, Vilímek) nevyčerpateľný a neúnavný Karel Klostermann vypravuje dlouze a široce příběh dobráckého Podlesáka, Jmenuje se Váša Šára a žije nejprve v Rohanově na zděděném statečku otcovském, odkud každého jara přes odpor ženy Rozárky odchází se «světáky» na několikaměsíční práci do Sas. Po jednom takovém jeho odchodu žena Rozárka, horoucně toužící po dětech, pronevěří se mu s jeho bratrem Josefem a nepřijímajíc jeho ochotného odpuštění, ujede mu do Vídně; a tu Váša prodá svůj rohanovský majetek a usadí se jako železniční zří-

zenece na staničce mezi Plzní a Strakoncem. Dočká se tam po nějakém roce, že Rozárka, uštvaná trpkými omyly své touhy, vrátí se k němu, aby ji vzal na milost, a oba dělají seť jsou, aby se jakž takž spolu srovnali. Ale nepotrvá to dlouho. Do domku Šárova přistěhuje se mladý jeho železníční kolega Petrážka, svede chytlavou Rozárku opět na scestí a za čtrnáct dní jsou milenci ti tam. A tak Šárovi nezbude nežli znovu se přestěhovat a znovu čekat, že osud přece jen přivede mu Rozárku zase zpět. V pojetí Klostermannově Šára měl být polovičním světcem, bezmezně laskavým, nekonečně shovívavým ke každé vině, pokorným a sebezapíravým; když přijíždí z nemocnice, kde se léčil ze služebního úrazu, radvanický farář vidí jej vystupovat z vozu a pravi o něm: Má prave rameno zavěšeno v šátku — na mou věru, odpust mi, Bože. — vypadá jako Kristus Pán před Pilátem — jen trnová koruna mu chybí — a usmívá se. Takovou podobnost jsem jakživ neviděl. . . Ecce homo! ecce homo! Klostermann se nad Šárou zřejmě velmi hluboko dojal, kdežto mnohým bude se naopak zdát, že Šára románů je hloupý, neuvědomělý bačkora, jenž umí jen dít a sloužit a nic víc; bylo by opravdu příliš žádáno, aby žena u něho vytrvala. Považme však ráz a ducha dnešní naší literatury. Nikdy snad ještě nebyla tak výlučně poměštělá jako nyní, tak úplně vyhrazena městským zálibám, vkusům, mravům a nemravům. V její poměštělosti román Klostermannův, se vši svou trudnou, mnohomluvnou rozvláčeností, musí být označen jako vzácnost. U Klostermanna nerozhoduje kabát, jež kdo nosí, střecha, pod kterou kdo bydlí, neodstraňuje ho zuženost obzoru a nízkost vzdělání, odlehlost a cizost prostředí, v něm nutno se vpravovat, a udržuje tím aspoň trochu v naší literatuře vědomí, že nemá být obmezena na jedinou vyvolenou vrstvu. Poví nám při tom mnoho cenného o světácích z Podlesí, o trampotách a přetížení železničních zřízenců, o soudní praxi, o venkovských kněžích, o vycepování žen. Arci Klostermann sám je venkovák každým coulem a zejména v tom, jak houževnatě v neměřených odstavcích rozmluv omílá pořád touž událost, otázku, povahovou stránku: nehýbe se to s místa a staví nás to na roveň jeho věcným klepnám.

✱

VLÁHO BUKOVAC.

(Výstava jeho prací v Rubešově zavodě na Ferdinandově třídě. 9. XII.—15. I.)

Ve výstavách, jako je Bukovcova, spočívá větší nebezpečí pro referenta než pro výstavu samu. Je nutno škorpit se o několik základních samozřejmostí v nazírání na umělecké dílo, tak že čtenáři snadno shledají, že referent je k smrti nudný.

Bukovac jako malíř ženy je asi spodina toho, čeho vrcholem byl Renoir. Podplácí diváka, chce působit libivost a nápadnou libezností svých předmětů. Jeho dílo není romantickým snem, třeba před jeho obrazem jeptišky v černé kapuci s obličejem rudě ozářeným. U Bukovce to není romantism, nýbrž rafinovanost. Nesní, nýbrž zřejmě si vymýšlí. Tu si vymyslí draperii, tu červené světlo, tu květiny, oně celou divčí hlavu, jinde přistaví vykládaný orientální stůl. Je to maskovaný a přetřený naturalism s divadelními licencemi. Jaký pri-

mitivní estét! Bukovac je malá osobnost, t. j. vyhvěba se světu v jeho šíři a plnosti a uchvluje se do okruhu svých sentimentálních nápadů, které zbavují život a svět vši síly a ožehavosti a mění ho v barevnou pustotu a plačtivou operetu. Má všechny potřebné vlastnosti, aby se stal co nejpulárnějším.

Bukovac je malířský aranžér. V tom směru by rád snesl modré s nebe. Přimalovává bíbeloty, gobeliny, zrcadla květin, šperky, ba pouští na své modely, které téměř fotografuje, zajímavými červené světlo z jakýchsi reflektorů. Ale není ani aranžérem prvního řádu. Vidíte mu příliš do jeho dekorační kuchyně. V tom směru mohl vzít mnohou prospěšnou lekcí na př. u Obrovského. Potřeboval by ještě poučení o rozvrhu draperie, aby nevypadala dřevěně, o umístění květin, aby nepřekážely. V ozdubkování mají naši mladí malíři, kteří se tím zabývají, již učitele daleko obratnější, Obrovský, který předčí ve všech směrech Bukovce na hony; činí jej úplně zbytečným.

Bukovac vzal z impresionismu něco, čemu neovede dáti život a co u něho schne a mění se ve skořápky. Patrně si velice zakládá na barevných skvrnách, které rozhazuje po obličejích. Toto vnější řemeslné, jež žije v pražském malířském žargonu pod jménem pic — pic, má svůj zřejmý původ v impresionistické analýsě vzduchu. Ale to, co u hodnotných impresionistů opravdu zračně oživilo pleť tím, že hru vzduchu a světla připouštělo přímo na ni, ztuhlo u Bukovce v jakousi krupici nebo sítku, a na jednom portrétu dívky jinak přímenného obličejě změnilo se to v pravé nešto-více. Bukovac nemá dosti jemnosti, aby oživil, co převzal; tyto impresionistické přírůdky jsou u něho úplně zbytečné a vnější, ač si na nich asi zakládá, poněvadž se domnívá, že se jimi stává malířem moderním.

To jediné je u Bukovce zvláštní. Jinak jeho vady a nedostatky jsou staří známi. Předně sladký líkerek jeho barvy. Barva u něho nemá výrazové funkce, nýbrž zdobivou. Pomalovává už i samu barvu. Jeho barva je trik, ne zraková pravda. Je ochuzena o všechnu energii, vlažná, mdlá, vleklá. Neví nic o vyšším ději barvy. Snaží se dát všem, ne-stylově naturalistické linii nemá ani kouska poetičnosti. Pozoruhodno jen, jak snadno tato poesie přechází do suchosti. Je vymyšlena od případu k případu.

Opravdoví malíř-báseň bývá jí vždy plná a jeho linie je jí napojena vždy stejně jako barva, ať maluje třeba kameny a hloži. Bukovac, jakmile se jen trochu zapomene, je suchý. A paleta jeho při vši okázalosti je chudá, schopná jen nejbanálnější a nej-sentimentálnější modulace. Pleť pečlivě retušovaná mívá u něho barvu voňavého mýdla. A i jinak podobají se jeho divčí hlavy figurinám z panoptika. Konečně: k čemu malovatí olejem kdýž na konec z toho vyjde pastel?

Nasládlá idealisace světa, která v sobě nemá ani stínu objektivnosti, a nasládlé divčí hlavičky, známé z pohlednic, upomínají na jistý druh anglo-amerického uměleckého průmyslu malířského. Bukovac maluje v první řadě pro publikum. Odtud jeho vlastnosti: vnější libeznost, nápadnost, zdánlivě barevné bohatství, estetisování v detailech a přidávcích, divadelnost, šmínka, pozlátka. Jeho obraz vede zřejmý a hlasitý dialog s divákem, nadvihá mu, polechtává částečky jeho pudů, koutky a lupinky v očích. K celému člověku, k plné duši a k plným smyslům, Bukovac nikdy nesměruje. Je sladko pod jazykem. Chybí mu všechno hlubší pojmání barvy; při vši světlosti je u něho barva malátná, chabá, změkklá. Mladší malíři Jednoty ho

predstihun myslenkove i technicky tak treba již E. Schovánka stojí výše pro svou prociťenější vztah k impresionismu, pro větší míru hustoty a tihy v barvě pravdivější a zemitější podání hmoty, těla, pletí upřímnější soustředění. Bukovac nezachycuje ze světa nic podstatného. Je v plném slova smyslu lehký. Jeho bezmoc ukáže se tam, kde musí býtí tichý, skromný, kde nelze hrát divadlo, nýbrž nutno podati malou a mlčelivou architekturu v zátiší. Neviděl jsem posud tak malátného zátiší, podobně mdlé skládanky, jako má Bukovac na této výstavě.

V Bukovcovi vzešel rozhodný malířský talent, který se mohl opřít o smyslownost dosti živou. Ale stal se s ním, co se stává s každým talentem, který se nepojí s myslenkovou prací: smyslownost byla zaměněna za estétskou sentimentalitu a zplaněna. Jen jediná komposice tří nahých žen v zeleni (jasná a rozhodná, ač i tu ruší dekoracní trety), napovídá, že Bukovac v sobě ubil dekorativního malíře určitých schopností. Za to druhá komposice »Rej« je pouhý barevný film s upominkami na Böcklina.

V portrétech z měšťanského prostředí, provedených tu s větší, tu s menší řemeslnou dovedností, celkem však užasně suchých, Bukovac zachycuje sice fotograficky věrně, ale vůbec neprociťuje. Nevčtete ničeho z těch tváří. Také jeho ženské hlavičky nevedou samostatného života, jsou to jen vnějškem libivé předměty a bezduché. Všude, kde byste v Bukovci čekali trochu duše a nitra, jste úplně zklamáni. Lehká malířskost zaplašila všechnu lidskost.

Bukovcovi je dnes šedesát let; přítomná výstava byla uspořádána patrně také při příležitosti jeho 60. narozenin. Dílo také otisklo oslavný článek po svém způsobu. Za tolik let práce lze udělat mnoho, ne pouze mnohé. Ale nestranný pozorovatel vidí, že dílo Bukovcovo uplynulo u nás bez nejmenšího vlivu. Je bez vztahu k zemi, v níž žije; nepojí se ničím k jejímu duševnímu životu. Nezrozen v ní, zustává cizincem. Ale nemá ani jiné vlasti. Provozuje jakési chabé a mimonárodní uměníčko, charakterově neurčené a rozvleklé. Od svých prvňích obrazů byl hotov a mohl se jen opakovat. Lehce a snadno sebral si svůj malířský recept. Nesiluje v nás životních pocitu, což činí každé umění dobré a zdravé. A tak je odsouzen, malovatí beze změny a stále to, co u nás jinými bylo děláno lépe a životněji: od Hynaise a Mářolda až po Obrovského a i Schovánka. F. Peroutka

★

HUDBA.

Národní divadlo vypravilo v částečně novém studování Straussova Růžového kavalíra. Obliba díla toho zřejmě stoupá, jeho krásy stávají se častějším poslechem zřejmějšími. Pravá veseloherní poeie, již je provanuto, působí svými jemnými čarami hlavně v lyrických partiích dějství prvého, kde erotická hra maršálčina s Oktavianem vystižena je v celé její citové plnosti i uslechtilosti. S psychologickou věrností sleduje tu hudba vnitřní děj dávajíc zníti všem jeho puvabným zachvěvům v bohaté stupnici odstínů jemných i líbých. Jen ještě na posledních stránkách jednání třetího v triu a konečném duettu povzuší se partitura Straussova k téže výši poetického názoru. Avšak i všude jinde nutno se podívoovati inženýrností, s níž též Strauss z hudebně dramatické situace. Vizme jen důmyslně připravenou scénu příchodu růžového kavalíra v dějství druhém, řízný a iadrný, ve valčíkových rytmech se vzbíjející hudební humor finále téhož dějství; ba i v přec jen dost nevkusné a příliš do šíře rozpředené masopust-

ni švandě počátkem jednání třetího je mnoho duchaplných, smělou i jistou rukou provedených rysů, jež zaujmou. Tu ovšem nejjednou letmo zasklebi se na Vás ona grimassa forsírované žiravé ironie i sebeironie, známé z Tíla Enšpigla i Života hrđiny. Svěže proudivý spád provedení odpovídal dobře duchu opery. Pan Pollert zpíval famosně brutálně rujně nadutého omezence Ochse, pí. Božucká vybavila maršálku oduševnělou vroucností mateřské milenký, sl. Šlechťová byla roztomile mladičkým ružovým kavalírem. Pan Ouředník zpíval sice Faníнала velmi dobře, herecky zarážel však jeho výkon úplnou bezradností.

Pan Mařák a sl. Cavanová pojali do řady oper, v nichž hostují, i Massenetovu Manon. Pro titulní úlohu je sl. Cavanova svým elegantním, ladným zjevem jako stvořena, také ukázněný, vkusný její zpěv nutno po zásluze pochváliti, avšak onou charakteristickou, živelně vášnivou silou citu, jež Manonu obestírá gloriolou pravé ženskosti, nedovedla umělkyně svůj výkon prolnout. A proto není než artefaktem bez vřelého života. Lépe dávalo se p. Mařákoví, jehož de Grioux tonem i posunem vyrůstá z milieu děje. Jinak nebyl operní repertoire Národního divadla poslední dobou právě utěšený. Carmen, Bohema, Tosca, Werther a Komediáti přilíši se v něm zahnízdili, takže změna byla by již víc než žádoucí. Co je se slibovanou Walkýrou? Kdy uslyšíme »Pád Arkuna?« Dočkají se »Veselé ženy« vůbec dostudování?

Na název poslední operetní novinky divadla viňohradského »Ta — a nebo žádná« lze reagovali jen zděšeným výkřikem: »Probůh — jen to ne!« Kdykoli mám to pochybné potěšení, seznámiti se s nějakou novou vídeňskou operetou, vždy se mi zdá, že ve směru se stupně k stupni, jimž tento genre se běře, nelze již jít dál. Ale následující operetní novinka možnost tu znova jasně dokáže. A »Ta — nebo žádná« vzala jedním skokem hned několik stupňů dolů. Libretisté neopomenuli sice těžiti pro nekalé účely svého operetního průmyslu z nálady nynější doby válečné, opomněli však při své práci pravidel elementární logiky — na př. hlavní rek nepoznává v druhém jednání svůj zámek, který své nevěstě daroval v jednání prvém. Je to vskutku vydařená slátanina, co si dovolili předložiti obecnstvu. Hudba Eyslerova je textu ve všem důstojna, jedna odrhovačka stihá druhou. V jednání třetím ozve se náhle čiperný krakoviak, vypadající docela z rámce hudby. Ten, že je také od Eyslera? Dr. Jindřich Pihert.

DROBNOSTI.

• Příspěvek k životopisu B. Němcové. Ve sborníku statí o B. Němcové, vydaném r. 1912, otiskuje pan učitel Václav Černý zápisy z matrik, pokud se týkají předku a rodiny Boženy Němcové. Zápisy z matriky kladské podány jsou tam vůbec poprvé. Pokud vím, nedošlo dosud povšimnutí, že zápis v kladské matrice o narození Terezie Novotné, matky Boženiny, nesouhlasí s věkem, jenž udán je v matrice ratibořické v zápisu oddavacím. Dle ratibořského zápisu bylo nevěstě 21 roků. Ježto sňatek konán byl 7. srpna 1820, bylo by datum Terezičina narození rok 1799. Avšak dle kladské matriky téhož roku porodila Magdalena Novotná (babička z »Babičky«) chlapce, Jana Josefa Emanuela. Teprve v říjnu 1805 (den není udán) narodila se Johanna Barbara Theresia jako pohrobek, pět měsíců po smrti otce Jiřího Novotného. — Na důkaz, že omyl jest vyloučen, uvádím

data narození všech 7 dětí, jež Magdalena Novotná povila a z nichž 3 zemřely v utlum věku. Jsou to r. 1794 Carolus Caspar (sic), o němž se Němcová v dopisech zmiňuje, roku 1799 Johann Joseph Emanuel; roku 1801 Josephus Antonius Ignatius; 1803 Johanna Magdalena Franciska (známá dcera Johanka z Babičky, k níž se Babička od Pankelových přestěhovala); 1803 Anna; 1804 Emmanuel Christian Anton Joseph; 1805 Johanna Barbara Theresia. Z toho vyplývá, že matce Boženy Němcové nebylo při sňatku 21 let, nýbrž neúplných 15, a při narození Boženině v únoru 1820 že bylo matce její čtrnáct let a čtyři měsíce. Nesprávný zápis při oddavkách lze snadno vysvětliti: byl patrně vykonán bez úředního dokladu jen na základě ústního udání. Jak víme z náčrtku románu Němcové *Neurození a urozený*, letos uveřejněného v Topiče sborníku, Pankel bral si Terezu nechtě, na naléhání příbuzných, kteří nedopustili, aby děvče zastavil hanbě. Poznal dívku ve Vidni, kde sloužila v hospudce, a zalíbila se mu, protože byla statná, urostlá a pracovitá, jak B. Němcová v románě vypráví. Tehdy jí bylo teprve 13 let. Snadno Tereška mohla tedy při zápisu oddavacím v 15 letech vydávat se za 21letou, jsouc nota bene v Raňbořicích úplně neznáma. Je přirozeno, že udáním staršího věku hleděla umenšiti svůj poklesek. Když se Babička r. 1825 nastěhovala k Tereze, byla Tereška teprve 20letá; r. 1856, kdy Karel přijel do Zaháně, bylo jí tedy 51 let. Podává Zdeněk Záhorský.

* **Čím srdce bořela.** Tento nápis dosti lákavý má kniha F. J. Cečetky, v níž autor uložil romány a miniatury z českých dějin. (Nákladem Jana Mináře v Nymburce za K 2.40.) I předmluva o původu knihy je slibná. Pan Cečetka vyprávuje, jak si vypisoval materiál v archivu musejním v Praze v archivu zemském i místodržitelském, a jak rozsuměl se kolem něho pestrý život minulosti. První oddíl slove *Mezi pány* a je složen ze samých drobností více méně anekdotářských. Na př. z pestrého života starých času noticka, jak rytíř Mikuláš Trčka dal r. 1507 zazdit na hradě Veliší nevěrnou svou ženu, ač o něm samém ženy a dívky poddaných lidí mohly mnoho vyprávěti. Závěrem pointa: »O zvalo se v něm kdy svědomí? Ne, ti lidé ho neměli...« Jiná noticka: Bohatý rytíř Neptalín z Frimburka skonal v den své svatby, neboť od satebního veselí spěchal k rybářové dceři, a milý deery té, hajný Daněk, jej zastřelil. Pointa: »Poučná výstraha pro mládeňce i ženichy.« A zase výpis: Tři zemanští synkové zabili ve svádě syna měšťanského, a kouřimští konšelé r. 1346 je odsoudili tak, že Kuncmann musil putovat do Říma, Kýl do Čácha a Albert Vetterlínův vykoná pouť k sv. Jakubu do Compostelly ve Španělech. Poučení: Lehce vyvázli bujní klacikové — a dal-li jim tatík dost peněz na cestu, bylo pokání veselé pro pouti světem.« — Další zpráva: Když se objevil v Praze mor za Rudolfa II. — nastalo přimorí, t. j. král odstěhoval se na Poděbrady a na zámku bylo veselo. Z krásného fraucimoru byla tu svudná milostnice císařova, Vlaška Kateřina Stradová, něžná Polyxena z Lobkovic. O jiném přimorí, kde král hledal útočiště v Plzni, mluví nedočený kronikář Mikuláš Dačický. — Z Vavákových Pamětí dvě zprávy: První, že Petr Brandl, když v Kutné Hoře maloval, dělal dluhy a »druhá zpráva, která kulturně historicky důležitá, týká se tragického konce velikého malíře — že

totiz Brandl, když domaloval sv. Jana Nep. byl zadlužen po hospodách zatknut arestem a 1735 v K. Hoře skonal. — Noticka o praktickém vládaru (Františku Lotrnském) vi, že císař se zabýval malířstvím, řezbařstvím a zahradařstvím, že pro vojensko-rakuske dodával vojenske potřeby, zbraň a konstvo, zakládal na svých statech továrny atd. — Je toho mnohem více, co jsem si na prvních 26 stranách zatlhl, ale bylo by škoda papíru. První povinnost je říci o knize: Jsou v ni nepochybně drobnosti i cenne, ale bezcenných jatovch a prazdných je nekonečně více. Tak se knížky dělati nemají. Jinak by stačilo probrat jen starý Mikovcův Lumír a kolik by se z jeho drobností dalo natisknout takových knih! Druhová povinnost je upozornit autora, že stlačuje uroveň literární svými závěry, které i pro kalendář byly by banální. A třetí — nejdůležitější, že spisovatel nemá vypustit z pera slova, o jehož pravdivosti se nepřesvědčil. Když napsal o pouti do Říma, Čácha a Španěl ve 14. století, že to byla vesela pout' světem, velice se mýl. Když napsal, že pěvci hradní, troubaři a minnesangři skládali na uzké sukne nadšené zpevy (nota bene: v 16. století), prozradil, že o těch pěvcích nic neví. Když krvavou Jezabel pi. Polyxenu nazval něžnou, nezna o této pověstně paní pranic. A řekne-li se nedočený: Dačický, co si čtenář má myslit? Rezek dukladně Dačického vydal, historikové si ho važí a beletristé jej zpopularisovali jako málo koho. Nem čas na lehkovažné knihy. —

* **Německý filosoř Oswald Külpe** zemřel v Mnichově 30. prosince 1915 u věku 53 let. Na mezinárodním kongresu filosofickém v Bologni roku 1911 blásl se přátelsky ke Slovanum, zejména k Rusum, neboť byl jim blizek původem — narodil se v Candavě v Kuronsku, gymnasiu studoval v Libavě, potom na universitách v Lipsku, Berlíně, Gottingách, ale i v Dorpatě. Vedeckou existenci zdomacněl v Německu, když se byl roku 1888 habilitoval v Lipsku spísem *Nauka o vlti v novější psychologii*. Vystřídal potom řadu universit německých, v Lipsku byl jmenován mimořádným profesorem (1894), hned na to řádným ve Würzburgu, r. 1909 nastoupil po B. Erdmannovi v Bonnu a v říjnu 1913 povolán byl do Mnichova na místo Lippsovo. Külpe byl výborný psycholog a vědecký filosoř. Poslední jeho publikací (Etika a válka) bylo by možno přejít mlčením, když vedle mist' až běda známých z časopisu neobsahovala také několik mist' filosoficky vysokých a správných (24. Surová moc, jak učí dějiny, nikde svého panství trvale neudržela; usilná činnost ve všech oborech lidské kultury, silná organizací života schopných útvaru právního a společenského rázu, ideální směřování k velikým ukolom tuhá vytrvalost v konání a provádění jejich a zastávka jen v krásném okamžiku, než uchopeny jsou nové plány a cíle — toť vlastnosti, které zvláště postavem národa a státu čim a udržují ve světě významným; 41: bezprostřední zkušenost války nám zase jednou zřejmě ukázala, že život není nejvyšším statkem, že ideje a oběti jsou předpoklady všeho pokroku a že ve zdravém národě působí mravní síly, které dávají vítěziti nad bídou a smrtí.) — Nejznámější knihou Külpovou jest *Úvod do filosofie*, který poprvé vyšel 1895 a loni již v sedmém vydání (Einleitung in die Philosophie, S. Hirzel, Lipsko); přeložen byl do angličtiny, polštiny, ruštiny a roku 1900 do češtiny — Külpe každé nové vydání opravoval a doplňoval, a tak český překlad, pořizený z 2. vydání, je zastaralý, neboť Külpe nejen přidal od této doby velmi mnoho bibliografických poznámek, ale i nejedno místo výkladu nově formuloval. Těká

se to hlavně otázky noetického realismu, která souvisí s jeho názorem o možnosti vědecké metafysiky. Vůbec proti běžnému idealismu v německé filosofii, proti těm, kdo ve stopách Kantových popírali možnost vědecké metafysiky, říkajíce, že duch lidský nemože poznati «věci o sobě», dokazoval Külpe psychologicky i noeticky, že naše myšlení je s to, aby pochopilo objektivní realitu a že jsou to právě reálné vědy, které pronikají až k věcem o sobě. Kolem této «realisace» točily se již jeho psychologické pokusy, kterými proslul ve Würzburku a dal tak jméno škole würzburkské (naproti idealistické škole marburské, kde je Natop a Cohen); spojiv obezřetně wundtovskou metodu experimentální se starší metodou sebezpozorovací, prokázal mnoha pokusy, že nelze už jen sdružováním představ vysvětliti myšlení, že proces myšlení je možný i bez představ a že intelekt jako samostatná činnost duševní může poznávat věci, jak vskutku jsou. Touto psychologijí myšlení byl dán základ realismu noetickému reálný svět lze mysliti, realizovati. K problému reality a novoracionalismu směřoval Külpe už v závěru svých přednášek o filosofii přítomnosti v Německu (1901; vyšlo již 6. vydání ve sbírce *Aus Natur und Geisteswelt*, svazek 41.); v Bologni na kongresu načrtl dějiny pojmu reality a r. 1912 vydal I. svazek velkého díla *Realisace* (*Die Realisierung, ein Beitrag zur Grundlegung der Realwissenschaften*, Hirzel, Lipsko). — měly po tomto víc polemickém oddilu následovat ještě tři svazky — a zatím Külpe jest už mrtev. Külpe napsal monografii o Kantovi (ve sbírce *Aus Natur und Geisteswelt*, 146. svazek, 3. vydání), spisek z kantovské literatury nej-příjemnější. Velmi čten jest ještě dnes jeho *Nástin psychologie* z r. 1893. Külpe byl roku 1907 jmenován giessenskou universitou čestným doktorem medicíny pro zásluhy v psychofysiologii. — Külpe je vzorem vědeckého filosofa: jeho výklady jsou vždycky solidní, pevné, prokázané a jeho hypotézy jsou vždycky zdůvodněny; byl také výborným učitelem, protože svým příkladem učil vědecké a filosofické svědomitosti. Dr. A. U.

* **K Nerudově Romanci štědrovečerní.** Roztomilá je ta knížčka Kašparova, snad nejroztomilejší česká knížčka toho druhu — ale mistr-illustrátor se poněkud utnul. Není to sen s v. Petra, ale sen Petra, chasníka vesnického, soudruha všech vesnických gratulantů Vašku, Matěju, Martinu, Voju a Kubu. I ten Brichta, kdysi kaprál u hulánů, dnes slavnostní řečník, je kamarádem jeho. A ta Andulíčka, již dvanáct panen vede na ružové pentli, ta je všech nejkrásnější. («To si myslím,» Petr mručí), je asi tou, jež vyplňuje Petrovy sny nejen ve spaní, ale i v bdění. A proto také, když jí Ježíšek dává pusinky —

Petr sebou hází, bručí,

jako medvěd, když se brání —

a žárlivost jeho vyrazí ovšem v kapuci všeobecného morálního rozhořčení:

Matka na to mlčky hledí? —

je to pěkné vychování!

A tak, dojde-li k vydání novému, musí nám milý Kašpar toho s v. Petra ze začátku a konce nahradit zdravým, pěkným selským chasníkem.

— by —

O Štědrém večeru vznikl v naší rodině spor o Kašparovy ilustrace k Romanci štědrovečerní. Ten starý děda v peřinách! Jakživo mi nenapadlo myslit si v Nerudově básni svatého Petra. Vykřikoval jsem si básně takto: Petr je venkovský chasník; Andulíčka, nejkrásnější panna ve vsi, je jeho vyvolená. Petr přišel snad z pulnoční nebo po svtě večeri štědrovečerní, ulehne a hned usne. Ve

snu vidí všechny své známé putovat k Betlemu, proto je mu ten pomatený řečník Brichta tak směšný («Ty's to vyvedl!», proto mručí: «To si myslím!» když slyší, že Andulíčka je nejkrásnější a má dát Ježíškovi hubičku. Všimněme si onoho «mručení»; Petrovi dávno známo, že Andulíčka je nejkrásnější, proto svůj souhlas projevuje ze sna mručením. Petr se ani nevzpouzí, že má Jezulátko dostat od jeho Andulíčky hubičku, vždyť je to jenom Jezulátko, ale v hloubi duše přece jen žehrá. Petr se hlasitě vysmál Brichtovi, leč nyní i na něho dojde: Ježíšek dojat krásou a nevinností Andulčinou, jakoby zapomněl svého vyššího poslání, — jak se Petr domnívá, — špulí rtíky na další polibky. A to již přesahuje meze trpělivosti Petrovy, rozžárlen usoudí, že by zde měla zakročiti matka, odtud pak ona pointa: — «Je to pěkné vychování,» která není tak obhroublá, jako svrchané naivní a komická, pryšti z Petrovy lásky k Andulíčce a z nepochopení toho, co se jeví Petrovým očím. Též verše: «Pisnička tak mlaskně skočná, že až Petr sebou cuká» vztahují se spíše na osobu světskou, ač přiznávám, mohl si Neruda představit i světece Petra. Celý děj snu však připadá mi takto: V této betlémské oslavě prostého lidu je skryta ruka venkovského aranzéra; Nejdříve zahrají muzikáři, potom promluví Brichta, na to je podělování a k závěru to nejhezčí, mladá generace se pokloní Jezulátku — a to je úchvatně krásné: Andulíčka dá hubičku za všechny, tedy i za ty staré... nebylo by hezké a důstojné, aby starí Ježíška libali, proto Andulíčka jest vyvolenou zástupkyní všech. Proto patří ono špulení rtíků a chtivost dalších polibků těm nevinným, dětem a pannám, ale patří i všem ostatním, patří všemu prostému českému lidu, jeho dobré kráse, které si není ani vědom. A krásný je pak i ten Petr ve své naivnosti, který v počínání Ježíškově spatřuje erotický záchvat. Tak jsem si došud vykládal Nerudovu romanci a očekával jsem, že umělec vymaluje sebe jako Petra. Přiznávám, že můj výklad má slabiny, neboť ono moralistní kázání o vychování přiléhá více starému člověku, tedy světeci Petrovi. Na druhé straně ztrácí se však onen puvab, vyplývající z poměru mého Petra k Andulíčce. V. Krejčí.

* **Sporý.** S tímto slovem nevědí si rady mnozí spisovatelé. Piší o «několika sporých slovech» a myslí tím na málo slov. Když málo sprchne, říkají, že «popršelo spoře». Jmenovitě pak se rádi obírají «sporými vlasy» na hlavách svých bližních, kteří mají vlasy řídké. — A zatím slovo to znamená prvý opak. Už ze sanskrtu prý přeneslo se všemi věky a jazyky, až do češtiny pojem hojný (sphiras). Ve slovanštině značí sporo largiter, štědrý, vydatný, sporoost hojnost, vydatnost. Lid to dobře ví a cítí. Říká spory chléb (vydatný); drobný, ale spory děst (vydatný); spora cesta (dlouhá); spory člověk (zavalitý); zde zvláště často se slyší: jest malý, ale spory (na př. silný Ctibor). Větší množství příkladů a vůbec poučení najde se už v Jungmannově Slovníku. Jungmann uvádí arci také druhé adjektivum sporý ve významu (spořiti) opačném, ale ve skutečnosti v češtině ho není. Význam nesprávný objevil se v češtině našim německým sluchem, pavuk po spářlích udělal sporý — sporá — sporě. Není to, bohužel, případ jediný, kde po zvuku německého slova vytvořujeme si český nesmysl. O této makavé germanisaci českých smyslů — zejména sluchu — lze napsat knihy.

* **Páté přes deváté.** Jeden obrázkový list německý přinesl vánoční obrázek: Štědrý večer v bříšce ponorky. V chumlu lidí stěsnaných a veselících se ve fantastickém osvětlení, uprostřed

na smrti, mladý voják hraje na housle. Obraz
ými perspektivami a svými — okolnostmi snad
južasnější ilustrace těchto dnu. — Mezi Heino-
mi rukopisy, které zeznala císařovna Alžběta
rala se zvláštní láskou, byl také rukopis básně
eutschland, ein Wintermärchen z
u 1844. Spis proti zpátečnictví a zvrácenosti,
kopis Heinu zdedila arcivévodkyně Valerie, a
a dovolila vídeňské tiskárně Anger & Göschel,
y rukopis byl vydán jako faksimile tiskem, což
stalo v prosinci 1915. Nakladatelem je berlín-
á firma Fel. Lehmann. Kritik Neue Fr. Presse
vi: »Ta okolnost, že toto dílo vychází takoruka
ukou duše tak ušlechtilé a pod protektorátem
t vzácným svědčí o pietě k dílu básníkovu i v
ešní těžké době. — Dne 2. ledna v poledne
slechli jsme v Obecním domě v Praze rozkošný
vecký koncert. Moravské učitelky za vedení
š. Vacha zpívaly nové písně Sukovy a Křiží-
vy, píseň Vachovu a Laubovu a hlavně Dvořá-
vy Moravské dvojzpěvy, naši hudby drahé perly
linečně krásy.

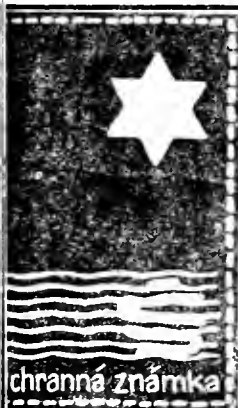
mo-
ské učitelky přijedou do Prahy zpívat a Pra-
ě zevlují na Příkopec. — V Rozpravách Hudeb-
h u Fr. A. Urbánka vyšla r. 1913 knížka Libuše
ifové: Rieger, Smetana, Dvořák. Mnozí
domnívají, že je to pouhá polemická stať (hlav-
proti prof. Nejedlému); zatím kniha je bohatý
moirový obraz z rodinného ovzduší domu Rie-
va, a literát stejně jako politik doví se mno-
h zajímavostí z dopisu Riegrových a denníků
rie Cervinkové. Obsah delá dojem upřímností a
acování pi. Bráfové dojem čistě poctivosti.

ISTARNA REDAKČNÍ. Malířovy dojmy. V na-
1 denníku, administrace Vám je na požádání
edá.

kladem Tisk. a nakl. družstva Pokroku v Praze,
lečnosti s ruč. obm. — Tiskem knihtiskárny
va Lidu (J. Šítalák a spol.), Praha II., Hybernská 7.

RAFIKA · KRESBY · DROBNÁ PLASTIKA

G
STENCŮV GRAFICKÝ
KABINET PRAHA-I
NYNÍ
FERDINANDOVA-19.

Lacinou a přece
dobrou

KÁVU

rychle uvaříte
z kostky

Sama

Kostka za 16 h stačí na
8 šálků kávy černé nebo
na 10 šálků kávy bílé.

Káva ta jest opravdu výborná.

Na prodej u všech kupců.

VÝROBEK KOLÍNSKÉ CIKORKY.

Č. K. P. P. V.

PRVNÍ ČESKÁ
VZÁJEMNÁ POJIŠTOVNA

(zálož. r. 1927)

== SPOLUPUŽNÝ ÚSTAV ==
ČESKÁ VZÁJEMNÁ
ŽIVOTNÍ POJIŠTOVNA

VEŠKERÁ POJIŠŤOVACÍ ODVĚTVÍ

TELEF. 65

PRAHA, SPALENÁ UL.

TELEF. 5094

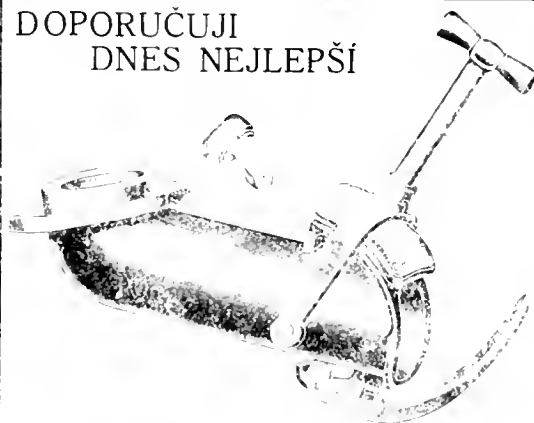
KNIHOVNIČKA
ČASU

obsahuje:

	Cena hal.	Fos lou
3. Proti trestu smrti	13	13
4. Langner: O jednom zrádci národa	16	19
6. Dopisy mladé ho- spodyně	20	23
7. Kázání o metilě- ce	18	11
8. Dr. Beck: O lé- kařích a nemoc- ných	10	13
10. A. Krans: O rol- nicích dánských 2. vydání	30	35
12. Gamma: Vánoce. 20	20	23
13. Vzpomínky na če- ský Repeš	40	45
14. Fr. Krejčí: O filo- sofii Smetanově	20	23
15. R. Adamík: O ne- mocích duševních	20	23
16. O. Jozífek: Dvě generace Zeithamrá	16	19
20. Ellen-Key: Škola budoucnosti	24	27
21. Kdybych byl spi- sovatelem	30	33
22. Fr. Krejčí: Be- dřích Nietzsche	24	27
23. A. Kraus: Prvof výlet českých rol- níků do Dánska	60	65
24. Jáu: Z ovzduší vesnické školy	24	27
26. V. Pšorn: Halé- rové a školní sp- říteloy 2. vydání	10	13

Objednávky vyřizuje každé
:: knihkupectví, jakož i ::
Nakladatelství
Pokroku v Praze II.,
Václavské nám. 13.

DOPORUČUJI
DNES NEJLEPŠÍ

ROZSTŘIKOVAČE

z oleje, ohebné, kulné v ladinkách, emperované litiny,
nem. hbiti proto, že rozbity. Zásuvka jest kozi potažena a
zaručene trvanlivá a nepropadne dízi.

132 JINDŘICH BAŠTA, OLMOUC.

**Vzájemně škody z ohně
a krupobití pojišťovací ústav
v Plaňanech**

založeni roku 1811 a spra-
vovány v hr. dne rolníky

POJIŠTUJE PROTI ŠKODÁM

POŽÁRNÍM: a) budovy všeho druhu,
b) movitostí a zásoby
pícní a obilní.

**PROTI KRUPOBITÍ: ÚRODU
POLNÍ.**

— Fondy ústavu obnášejí přes K 1,000,000 —
Levné sazby.

Rychlé a správné vyšetření škod 42
Řádní a spolehliví zástupci stále se přijímají.

Prohlédnete si laskavě permanentní výstavu!

Prošívané a prachem plněné příkrývky, povlaky
na příkrývky, dekorací podušky, cestovní ply-
šové pokrývky ve velkém výběru nabízí

Továrna na příkrývky, Praha-I, Michalská 21.

Opravy příkrývek a zhotovení dekoráčnich podušek rychle
Vojenské příkrývky 135 Vojenské příkrývky

ÚSTŘEDNÍ BANKA ČESKÝCH SPOŘITELN

v Praze-II., Ovocná ulice, nároží Ferdinandovy tř.,
zruční

vklady na knížky, poklad. poukázky a běžné účty dle dohody.

Vydává 4° bankovní dluhopisy nadané sirotčí jistotou
Úraduje se až na další ustanovení pouze dopoledne od 9. hodiny do půl 1 hodiny

Provádí poukazy válečným zajatcům.

Nejstarší a největší závod
opticko-mechanický

ARNOLD KLÍČNÍK

Brno, Rudolfova ul. 23 (Veselá)

AGENDY

velmi praktické, na denní zápisky (na každý den celá stránka), vázané ve vosk. plátně 80 haléřů v angl. plátně 1 K, pošt. o 10 h více. Vel. 8×14
JOS. ŠRÁMEK A SPOL., PRAHA
Jungmannova 31. Jungmannova

SANATORIUM dr. Šimsy, Praha-Krč
lázně „VITA NOVA“ pro fysikal. a dietet. léčbu chor. vnitř., srdečních, žaludečních, zvláště nervových. Oddělení pro rekonvalesc. a děti s lev. pensí. - Otevřeno i v zimě. - 2 lékaři. - Prospekty.

Vybraná četba DOBŘE KNÍŽKY

Úplný seznam zašle zdarma Správa „NOVIN“

HOUNĚNÉ BOTY

pro třeskuté mrazy nabízí

VOJÁKŮM V POLI

TOVÁRNA OBUVI

FR. ŠTĚPÁNEK

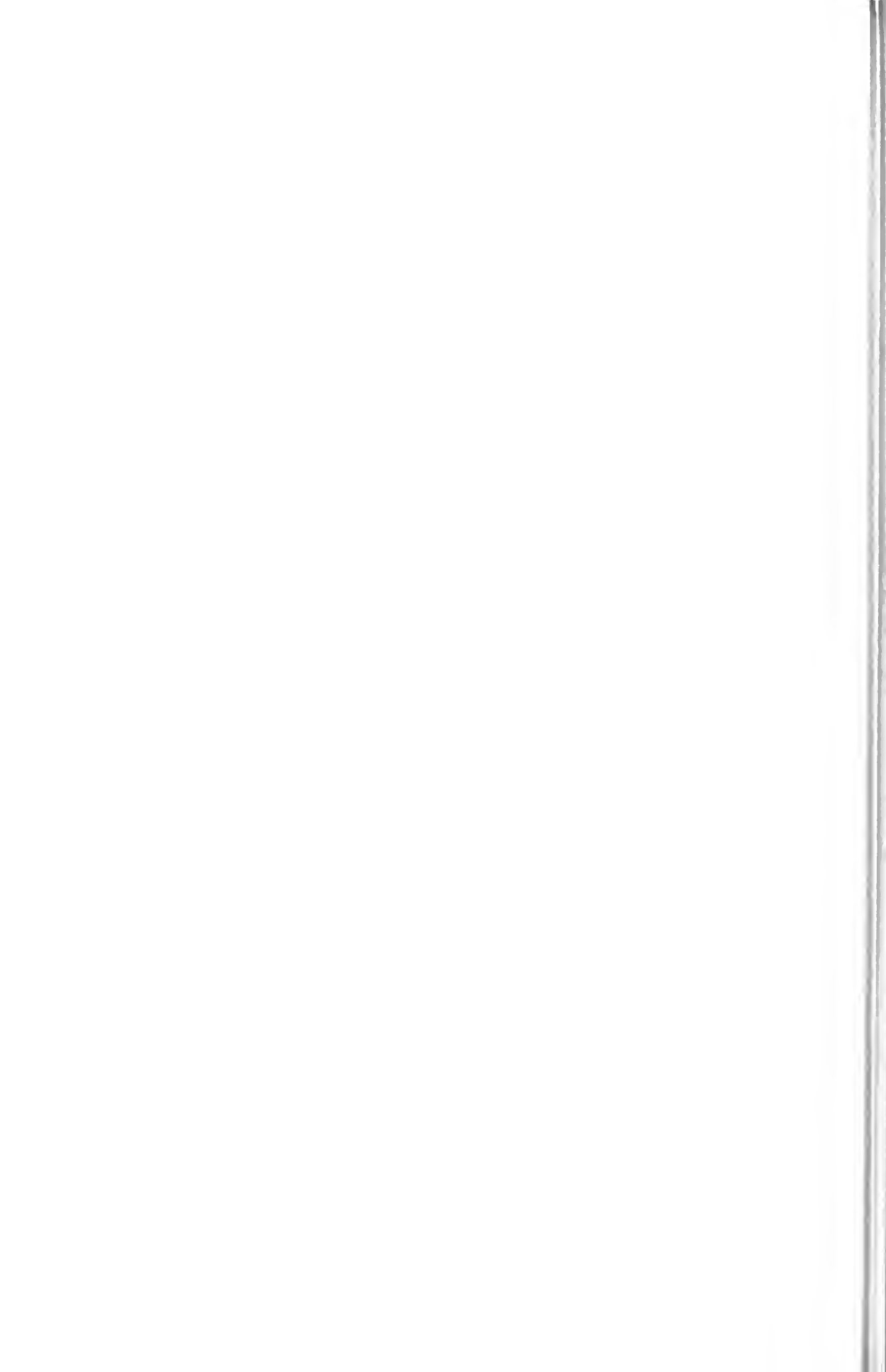
ve Zlíně na Moravě.

117

Naprosto spolehlivou jakost zaručuji.

:: Boty provedeny dle předpisu ministerstva vojenství ::

AP Besedy času
52
B4
roč.19

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

